Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ଅଭିଧମ୍ମମାତିକାପାଠଇ

ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ଦେୱେସୁ ୱିହରତି ତାୱତିଂସଭୱନେ ପାରିଚ୍ଛତ୍ତକମୂଲେ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲାଯଂ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଦେୱାନଂ ତାୱତିଂସାନଂ ଅଭିଧମ୍ମକଥଂ କଥେସି।

୧। ଧମ୍ମସଙ୍ଗଣୀମାତିକା

ତିକମାତିକା

କୁସଲା ଧମ୍ମା (ଧ। ସ। ତିକମାତିକା ୧-୨୨), ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା, ଅବ୍ଯାକତା ଧମ୍ମା। ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା, ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା। ୱିପାକା ଧମ୍ମା, ୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା, ନେୱୱିପାକନୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା। ଉପାଦିଣ୍ଣୁପାଦାନିଯା ଧମ୍ମା, ଅନୁପାଦିଣ୍ଣୁପାଦାନିଯା ଧମ୍ମା, ଅନୁପାଦିଣ୍ଣଅନୁପାଦାନିଯା ଧମ୍ମା। ସଂକିଲିଟ୍ଠସଂକିଲେସିକା ଧମ୍ମା, ଅସଂକିଲିଟ୍ଠସଂକିଲେସିକା ଧମ୍ମା, ଅସଂକିଲିଟ୍ଠଅସଂକିଲେସିକା ଧମ୍ମା। ସୱିତକ୍କସୱିଚାରା ଧମ୍ମା, ଅୱିତକ୍କୱିଚାରମତ୍ତା ଧମ୍ମା, ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରା ଧମ୍ମା। ପୀତିସହଗତା ଧମ୍ମା, ସୁଖସହଗତା ଧମ୍ମା, ଉପେକ୍ଖାସହଗତା ଧମ୍ମା। ଦସ୍ସନେନ ପହାତବ୍ବା ଧମ୍ମା, ଭାୱନାଯ ପହାତବ୍ବା ଧମ୍ମା, ନେୱ ଦସ୍ସନେନ ନ ଭାୱନାଯ ପହାତବ୍ବା ଧମ୍ମା। ଦସ୍ସନେନ ପହାତବ୍ବହେତୁକା ଧମ୍ମା, ଭାୱନାଯ ପହାତବ୍ବହେତୁକା ଧମ୍ମା, ନେୱ ଦସ୍ସନେନ ନ ଭାୱନାଯ ପହାତବ୍ବହେତୁକା ଧମ୍ମା । ଆଚଯଗାମିନୋ ଧମ୍ମା, ଅପଚଯଗାମିନୋ ଧମ୍ମା, ନେୱାଚଯଗାମିନାପଚଯଗାମିନୋ ଧମ୍ମା। ସେକ୍ଖା ଧମ୍ମା, ଅସେକ୍ଖା ଧମ୍ମା, ନେୱସେକ୍ଖନାସେକ୍ଖା ଧମ୍ମା। ପରିତ୍ତା ଧମ୍ମା, ମହଗ୍ଗତା ଧମ୍ମା, ଅପ୍ପମାଣା ଧମ୍ମା। ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣା ଧମ୍ମା, ମହଗ୍ଗତାରମ୍ମଣା ଧମ୍ମା, ଅପ୍ପମାଣାରମ୍ମଣା ଧମ୍ମା। ହୀନା ଧମ୍ମା, ମଜ୍ଝିମା ଧମ୍ମା, ପଣୀତା ଧମ୍ମା। ମିଚ୍ଛତ୍ତନିଯତା ଧମ୍ମା, ସମ୍ମତ୍ତନିଯତା ଧମ୍ମା, ଅନିଯତା ଧମ୍ମା। ମଗ୍ଗାରମ୍ମଣା ଧମ୍ମା, ମଗ୍ଗହେତୁକା ଧମ୍ମା, ମଗ୍ଗାଧିପତିନୋ ଧମ୍ମା। ଉପ୍ପନ୍ନା ଧମ୍ମା, ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଧମ୍ମା, ଉପ୍ପାଦିନୋ ଧମ୍ମା। ଅତୀତା ଧମ୍ମା, ଅନାଗତା ଧମ୍ମା, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା ଧମ୍ମା। ଅତୀତାରମ୍ମଣା ଧମ୍ମା, ଅନାଗତାରମ୍ମଣା ଧମ୍ମା, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାରମ୍ମଣା ଧମ୍ମା। ଅଜ୍ଝତ୍ତା ଧମ୍ମା, ବହିଦ୍ଧା ଧମ୍ମା, ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ଧମ୍ମା। ଅଜ୍ଝତ୍ତାରମ୍ମଣା ଧମ୍ମା, ବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣା ଧମ୍ମା, ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣା ଧମ୍ମା। ସନିଦସ୍ସନସପ୍ପଟିଘା ଧମ୍ମା, ଅନିଦସ୍ସନସପ୍ପଟିଘା ଧମ୍ମା, ଅନିଦସ୍ସନଅପ୍ପଟିଘା ଧମ୍ମା (ଧ। ସ। ତିକମାତିକା ୧-୨୨)।

ଦ୍ୱାୱୀସତିତିକଂ।

ଦୁକମାତିକା

ହେତୁଗୋଚ୍ଛକଂ

ହେତୂ ଧମ୍ମା, ନ ହେତୂ ଧମ୍ମା। ସହେତୁକା ଧମ୍ମା, ଅହେତୁକା ଧମ୍ମା। ହେତୁସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା, ହେତୁୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା। ହେତୂ ଚେୱ ଧମ୍ମା ସହେତୁକା ଚ, ସହେତୁକା ଚେୱ ଧମ୍ମା ନ ଚ ହେତୂ। ହେତୂ ଚେୱ ଧମ୍ମା ହେତୁସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ, ହେତୁସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚେୱ ଧମ୍ମା ନ ଚ ହେତୂ। ନ ହେତୂ ଖୋ ପନ ଧମ୍ମା ସହେତୁକାପି, ଅହେତୁକାପି। ହେତୁଗୋଚ୍ଛକଂ।

ଚୂଳଅନ୍ତରଦୁକଂ

ସପ୍ପଚ୍ଚଯା ଧମ୍ମା, ଅପ୍ପଚ୍ଚଯା ଧମ୍ମା। ସଙ୍ଖତା ଧମ୍ମା, ଅସଙ୍ଖତା ଧମ୍ମା। ସନିଦସ୍ସନା ଧମ୍ମା, ଅନିଦସ୍ସନା ଧମ୍ମା। ସପ୍ପଟିଘା ଧମ୍ମା, ଅପ୍ପଟିଘା ଧମ୍ମା। ରୂପିନୋ ଧମ୍ମା, ଅରୂପିନୋ ଧମ୍ମା। ଲୋକିଯା ଧମ୍ମା, ଲୋକୁତ୍ତରା ଧମ୍ମା। କେନଚି ୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯା ଧମ୍ମା, କେନଚି ନ ୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯା ଧମ୍ମା। ଚୂଳଅନ୍ତରଦୁକଂ।

ଆସୱଗୋଚ୍ଛକଂ

ଆସୱା ଧମ୍ମା, ନୋ ଆସୱା ଧମ୍ମା। ସାସୱା ଧମ୍ମା, ଅନାସୱା ଧମ୍ମା। ଆସୱସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା, ଆସୱୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା। ଆସୱା ଚେୱ ଧମ୍ମା ସାସୱା ଚ,

ସାସଵା ଚେଵ ଧମ୍ମା ନୋ ଚ ଆସଵା। ଆସଵା ଚେଵ ଧମ୍ମା ଆସଵସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ, ଆସଵସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚେଵ ଧମ୍ମା ନୋ ଚ ଆସଵା। ଆସଵଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଖୋ ପନ ଧମ୍ମା ସାସଵାପି, ଅନାସଵାପି। ଆସଵଗୋଚ୍ଛକଂ।

ସଞ୍ଞୋଜନଗୋଚ୍ଛକଂ

ସଞ୍ଞୋଜନା ଧମ୍ମା, ନୋ ସଞ୍ଞୋଜନା ଧମ୍ମା। ସଞ୍ଞୋଜନିଯା ଧମ୍ମା, ଅସଞ୍ଞୋଜନିଯା ଧମ୍ମା। ସଞ୍ଞୋଜନସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା, ସଞ୍ଞୋଜନଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା। ସଞ୍ଞୋଜନା ଚେଵ ଧମ୍ମା ସଞ୍ଞୋଜନିଯା ଚ, ସଞ୍ଞୋଜନିଯା ଚେଵ ଧମ୍ମା ନୋ ଚ ସଞ୍ଞୋଜନା। ସଞ୍ଞୋଜନା ଚେଵ ଧମ୍ମା ସଞ୍ଞୋଜନସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ, ସଞ୍ଞୋଜନସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚେଵ ଧମ୍ମା ନୋ ଚ ସଞ୍ଞୋଜନା। ସଞ୍ଞୋଜନଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଖୋ ପନ ଧମ୍ମା ସଞ୍ଞୋଜନିଯାପି, ଅସଞ୍ଞୋଜନିଯାପି। ସଞ୍ଞୋଜନଗୋଚ୍ଛକଂ।

ଗନ୍ଥଗୋଚ୍ଛକଂ

ଗନ୍ଥା ଧମ୍ମା, ନୋ ଗନ୍ଥା ଧମ୍ମା। ଗନ୍ଥନିଯା ଧମ୍ମା, ଅଗନ୍ଥନିଯା ଧମ୍ମା। ଗନ୍ଥସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା, ଗନ୍ଥଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା। ଗନ୍ଥା ଚେଵ ଧମ୍ମା ଗନ୍ଥନିଯା ଚ, ଗନ୍ଥନିଯା ଚେଵ ଧମ୍ମା ନୋ ଚ ଗନ୍ଥା । ଗନ୍ଥା ଚେଵ ଧମ୍ମା ଗନ୍ଥସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ, ଗନ୍ଥସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚେଵ ଧମ୍ମା ନୋ ଚ ଗନ୍ଥା। ଗନ୍ଥଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଖୋ ପନ ଧମ୍ମା ଗନ୍ଥନିଯାପି, ଅଗନ୍ଥନିଯାପି। ଗନ୍ଥଗୋଚ୍ଛକଂ।

ଓଘଗୋଚ୍ଛକଂ

ଓଘା ଧମ୍ମା, ନୋ ଓଘା ଧମ୍ମା। ଓଘନିଯା ଧମ୍ମା, ଅନୋଘନିଯା ଧମ୍ମା। ଓଘସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା, ଓଘଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା। ଓଘା ଚେଵ ଧମ୍ମା ଓଘନିଯା ଚ, ଓଘନିଯା ଚେଵ ଧମ୍ମା ନୋ ଚ ଓଘା। ଓଘା ଚେଵ ଧମ୍ମା ଓଘସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ, ଓଘସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚେଵ ଧମ୍ମା ନୋ ଚ ଓଘା। ଓଘଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଖୋ ପନ ଧମ୍ମା ଓଘନିଯାପି, ଅନୋଘନିଯାପି। ଓଘଗୋଚ୍ଛକଂ।

ଯୋଗଗୋଚ୍ଛକଂ

ଯୋଗା ଧମ୍ମା, ନୋ ଯୋଗା ଧମ୍ମା। ଯୋଗନିଯା ଧମ୍ମା, ଅଯୋଗନିଯା ଧମ୍ମା। ଯୋଗସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା, ଯୋଗଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା। ଯୋଗା ଚେଵ ଧମ୍ମା ଯୋଗନିଯା ଚ, ଯୋଗନିଯା ଚେଵ ଧମ୍ମା ନୋ ଚ ଯୋଗା। ଯୋଗା ଚେଵ ଧମ୍ମା ଯୋଗସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ, ଯୋଗସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚେଵ ଧମ୍ମା ନୋ ଚ ଯୋଗା। ଯୋଗଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଖୋ ପନ ଧମ୍ମା ଯୋଗନିଯାପି, ଅଯୋଗନିଯାପି। ଯୋଗଗୋଚ୍ଛକଂ।

ନୀଵରଣଗୋଚ୍ଛକଂ

ନୀଵରଣା ଧମ୍ମା, ନୋ ନୀଵରଣା ଧମ୍ମା। ନୀଵରଣିଯା ଧମ୍ମା, ଅନୀଵରଣିଯା ଧମ୍ମା। ନୀଵରଣସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା, ନୀଵରଣଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା। ନୀଵରଣା ଚେଵ ଧମ୍ମା ନୀଵରଣିଯା ଚ, ନୀଵରଣିଯା ଚେଵ ଧମ୍ମା ନୋ ଚ ନୀଵରଣା। ନୀଵରଣା ଚେଵ ଧମ୍ମା ନୀଵରଣସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ, ନୀଵରଣସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚେଵ ଧମ୍ମା ନୋ ଚ ନୀଵରଣା। ନୀଵରଣଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଖୋ ପନ ଧମ୍ମା ନୀଵରଣିଯାପି, ଅନୀଵରଣିଯାପି। ନୀଵରଣଗୋଚ୍ଛକଂ।

ପରାମାସଗୋଚ୍ଛକଂ

ପରାମାସା ଧମ୍ମା, ନୋ ପରାମାସା ଧମ୍ମା। ପରାମଟ୍ଠା ଧମ୍ମା, ଅପରାମଟ୍ଠା ଧମ୍ମା। ପରାମାସସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା, ପରାମାସଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା। ପରାମାସା ଚେଵ ଧମ୍ମା ପରାମଟ୍ଠା ଚ, ପରାମଟ୍ଠାଚେଵ ଧମ୍ମା ନୋ ଚ ପରାମାସା। ପରାମାସଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଖୋ ପନ ଧମ୍ମା ପରାମଟ୍ଠାପି, ଅପରାମଟ୍ଠାପି। ପରାମାସଗୋଚ୍ଛକଂ।

ମହନ୍ତରଦୁକଂ

ସାରମ୍ମଣା ଧମ୍ମା, ଅନାରମ୍ମଣା ଧମ୍ମା। ଚିତ୍ତା ଧମ୍ମା, ନୋ ଚିତ୍ତା ଧମ୍ମା। ଚେତସିକା ଧମ୍ମା, ଅଚେତସିକା ଧମ୍ମା। ଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା, ଚିତ୍ତଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା। ଚିତ୍ତସଂସଟ୍ଠା ଧମ୍ମା, ଚିତ୍ତଵିସଂସଟ୍ଠା ଧମ୍ମା। ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନା ଧମ୍ମା, ନୋ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନା ଧମ୍ମା। ଚିତ୍ତସହଭୁନୋ ଧମ୍ମା, ନୋ ଚିତ୍ତସହଭୁନୋ ଧମ୍ମା।

ଚିତ୍ତାନୁପରିୱତ୍ତିନୋ ଧମ୍ମା, ନୋ ଚିତ୍ତାନୁପରିୱତ୍ତିନୋ ଧମ୍ମା। ଚିତ୍ତସଂସଟ୍ଠସମୁଟ୍ଠାନା ଧମ୍ମା, ନୋ ଚିତ୍ତସଂସଟ୍ଠସମୁଟ୍ଠାନା ଧମ୍ମା। ଚିତ୍ତସଂସଟ୍ଠସମୁଟ୍ଠାନସହଭୁନୋ ଧମ୍ମା, ନୋ ଚିତ୍ତସଂସଟ୍ଠସମୁଟ୍ଠାନସହଭୁନୋ ଧମ୍ମା। ଚିତ୍ତସଂସଟ୍ଠସମୁଟ୍ଠାନାନୁପରିୱତ୍ତିନୋ ଧମ୍ମା, ନୋ ଚିତ୍ତସଂସଟ୍ଠସମୁଟ୍ଠାନାନୁପରିୱତ୍ତିନୋ ଧମ୍ମା। ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ଧମ୍ମା, ବାହିରା ଧମ୍ମା। ଉପାଦା ଧମ୍ମା, ନୋ ଉପାଦା ଧମ୍ମା। ଉପାଦିଣ୍ଣା ଧମ୍ମା, ଅନୁପାଦିଣ୍ଣା ଧମ୍ମା। ମହନ୍ତରଦୁକଂ।

ଉପାଦାନଗୋଚ୍ଛକଂ

ଉପାଦାନା ଧମ୍ମା, ନୋ ଉପାଦାନା ଧମ୍ମା। ଉପାଦାନିଯା ଧମ୍ମା, ଅନୁପାଦାନିଯା ଧମ୍ମା। ଉପାଦାନସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା, ଉପାଦାନୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା। ଉପାଦାନା ଚେୱ ଧମ୍ମା ଉପାଦାନିଯା ଚ, ଉପାଦାନିଯା ଚେୱ ଧମ୍ମା ନୋ ଚ ଉପାଦାନା। ଉପାଦାନା ଚେୱ ଧମ୍ମା ଉପାଦାନସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ, ଉପାଦାନସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚେୱ ଧମ୍ମା ନୋ ଚ ଉପାଦାନା। ଉପାଦାନୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଖୋ ପନ ଧମ୍ମା ଉପାଦାନିଯାପି, ଅନୁପାଦାନିଯାପି। ଉପାଦାନଗୋଚ୍ଛକଂ।

କିଲେସଗୋଚ୍ଛକଂ

କିଲେସା ଧମ୍ମା, ନୋ କିଲେସା ଧମ୍ମା। ସଂକିଲେସିକା ଧମ୍ମା, ଅସଂକିଲେସିକା ଧମ୍ମା। ସଂକିଲିଟ୍ଠା ଧମ୍ମା, ଅସଂକିଲିଟ୍ଠା ଧମ୍ମା। କିଲେସସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା, କିଲେସୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା। କିଲେସା ଚେୱ ଧମ୍ମା ସଂକିଲେସିକା ଚ, ସଂକିଲେସିକା ଚେୱ ଧମ୍ମା ନୋ ଚ କିଲେସା। କିଲେସା ଚେୱ ଧମ୍ମା ସଂକିଲିଟ୍ଠା ଚ, ସଂକିଲିଟ୍ଠା ଚେୱ ଧମ୍ମା ନୋ ଚ କିଲେସା। କିଲେସା ଚେୱ ଧମ୍ମା କିଲେସସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ, କିଲେସସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚେୱ ଧମ୍ମା ନୋ ଚ କିଲେସା। କିଲେସୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଖୋ ପନ ଧମ୍ମା ସଂକିଲେସିକାପି, ଅସଂକିଲେସିକାପି। କିଲେସଗୋଚ୍ଛକଂ।

ପିଟ୍ଠିଦୁକଂ

ଦସ୍ସନେନ ପହାତବ୍ବା ଧମ୍ମା, ନ ଦସ୍ସନେନ ପହାତବ୍ବା ଧମ୍ମା। ଭାୱନାଯ ପହାତବ୍ବା ଧମ୍ମା, ନ ଭାୱନାଯ ପହାତବ୍ବା ଧମ୍ମା। ଦସ୍ସନେନ ପହାତବ୍ବହେତୁକା ଧମ୍ମା, ନ ଦସ୍ସନେନ ପହାତବ୍ବହେତୁକା ଧମ୍ମା। ଭାୱନାଯ ପହାତବ୍ବହେତୁକା ଧମ୍ମା, ନ ଭାୱନାଯ ପହାତବ୍ବହେତୁକା ଧମ୍ମା। ସୱିତକ୍କା ଧମ୍ମା, ଅୱିତକ୍କା ଧମ୍ମା। ସୱିଚାରା ଧମ୍ମା, ଅୱିଚାରା ଧମ୍ମା। ସପ୍ପୀତିକା ଧମ୍ମା, ଅପ୍ପୀତିକା ଧମ୍ମା। ପୀତିସହଗତା ଧମ୍ମା, ନ ପୀତିସହଗତା ଧମ୍ମା। ସୁଖସହଗତା ଧମ୍ମା, ନ ସୁଖସହଗତା ଧମ୍ମା। ଉପେକ୍ଖାସହଗତା ଧମ୍ମା, ନ ଉପେକ୍ଖାସହଗତା ଧମ୍ମା। କାମାୱଚରା ଧମ୍ମା, ନ କାମାୱଚରା ଧମ୍ମା। ରୂପାୱଚରା ଧମ୍ମା, ନ ରୂପାୱଚରା ଧମ୍ମା। ଅରୂପାୱଚରା ଧମ୍ମା, ନ ଅରୂପାୱଚରା ଧମ୍ମା। ପରିଯାପନ୍ନା ଧମ୍ମା, ଅପରିଯାପନ୍ନା ଧମ୍ମା। ନିଯ୍ୟାନିକା ଧମ୍ମା, ଅନିଯ୍ୟାନିକା ଧମ୍ମା। ନିଯତା ଧମ୍ମା, ଅନିଯତା ଧମ୍ମା। ସଉତ୍ତରା ଧମ୍ମା, ଅନୁତ୍ତରା ଧମ୍ମା। ସରଣା ଧମ୍ମା, ଅରଣା ଧମ୍ମା। ପିଟ୍ଠିଦୁକଂ।

ଅଭିଧମ୍ମଦୁକମାତିକା।

ସୁତ୍ତନ୍ତିକଦୁକମାତିକା

ୱିଜ୍ଜାଭାଗିନୋ ଧମ୍ମା, ଅୱିଜ୍ଜାଭାଗିନୋ ଧମ୍ମା। ୱିଜ୍ଜୂପମା ଧମ୍ମା, ୱଜିରୂପମା ଧମ୍ମା। ବାଲା ଧମ୍ମା, ପଣ୍ଡିତା ଧମ୍ମା। କଣ୍ହା ଧମ୍ମା , ସୁକ୍କା ଧମ୍ମା। ତପନୀଯା ଧମ୍ମା, ଅତପନୀଯା ଧମ୍ମା। ଅଧିୱଚନା ଧମ୍ମା, ଅଧିୱଚନପଥା ଧମ୍ମା। ନିରୁତ୍ତି ଧମ୍ମା, ନିରୁତ୍ତିପଥା ଧମ୍ମା। ପଞ୍ଞତ୍ତି ଧମ୍ମା, ପଞ୍ଞତ୍ତିପଥା ଧମ୍ମା। ନାମଞ୍ଚ, ରୂପଞ୍ଚ। ଅୱିଜ୍ଜା ଚ, ଭୱତଣ୍ହା ଚ। ଭୱଦିଟ୍ଠି ଚ, ୱିଭୱଦିଟ୍ଠି ଚ। ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି ଚ, ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି ଚ। ଅନ୍ତୱା ଦିଟ୍ଠି ଚ, ଅନନ୍ତୱା ଦିଟ୍ଠି ଚ। ପୁବ୍ବନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି ଚ, ଅପରନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି ଚ। ଅହିରିକଞ୍ଚ, ଅନୋତ୍ତପ୍ପଞ୍ଚ। ହିରୀ ଚ, ଓତ୍ତପ୍ପଞ୍ଚ। ଦୋୱଚସ୍ସତା ଚ, ପାପମିତ୍ତତା ଚ। ସୋୱଚସ୍ସତା ଚ, କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା ଚ। ଆପତ୍ତିକୁସଲତା ଚ, ଆପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲତା ଚ। ସମାପତ୍ତିକୁସଲତା ଚ, ସମାପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲତା ଚ। ଧାତୁକୁସଲତା ଚ, ମନସିକାରକୁସଲତା ଚ। ଆଯତନକୁସଲତା ଚ, ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦକୁସଲତା ଚ। ଠାନକୁସଲତା ଚ, ଅଟ୍ଠାନକୁସଲତା ଚ। ଅଜ୍ଜୱୋ ଚ, ମଦ୍ଦୱୋ ଚ। ଖନ୍ତି ଚ, ସୋରଚ୍ଚଞ୍ଚ। ସାଖଲ୍ୟଞ୍ଚ, ପଟିସନ୍ଥାରୋ ଚ। ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରତା ଚ, ଭୋଜନେ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁତା ଚ। ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରତା ଚ, ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୁତା ଚ। ମୁଟ୍ଠସ୍ସଚ୍ଚଞ୍ଚ, ଅସମ୍ପଜଞ୍ଞଞ୍ଚ। ସତି ଚ, ସମ୍ପଜଞ୍ଞଞ୍ଚ। ପଟିସଙ୍ଖାନବଲଞ୍ଚ, ଭାୱନାବଲଞ୍ଚ। ସମଥୋ ଚ, ୱିପସ୍ସନା ଚ। ସମଥନିମିତ୍ତଞ୍ଚ, ପଗ୍ଗାହନିମିତ୍ତଞ୍ଚ। ପଗ୍ଗାହୋ ଚ, ଅୱିକ୍ଖେପୋ ଚ। ସୀଲୱିପତ୍ତି ଚ, ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତି ଚ। ସୀଲସମ୍ପଦା ଚ, ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦା ଚ। ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧି ଚ, ଦିଟ୍ଠିୱିସୁଦ୍ଧି ଚ। ଦିଟ୍ଠିୱିସୁଦ୍ଧି ଖୋ ପନ, ଯଥାଦିଟ୍ଠିସ୍ସ ଚ ପଧାନଂ। ସଂୱେଗୋ ଚ ସଂୱେଜନିଯେସୁ ଠାନେସୁ, ସଂୱିଗ୍ଗସ୍ସ ଚ ଯୋନିସୋ ପଧାନଂ। ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠିତା ଚ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ଅପ୍ପଟିୱାନିତା ଚ ପଧାନସ୍ମିଂ। ୱିଜ୍ଜା ଚ, ୱିମୁତ୍ତି ଚ। ଖଯେ ଞାଣଂ, ଅନୁପ୍ପାଦେ ଞାଣନ୍ତି।

ସୁତ୍ତନ୍ତିକଦୁକମାତିକା।

ଧମ୍ମସଙ୍ଗଣୀମାତିକା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨। ୱିଭଙ୍ଗମାତିକା

ଖନ୍ଧୱିଭଙ୍ଗୋ

ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା – (ୱିଭ। ୧) ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋତି। ଖନ୍ଧୱିଭଙ୍ଗଂ।

ଆଯତନୱିଭଙ୍ଗୋ

ଦ୍ୱାଦସାଯତନାନି (ୱିଭ। ୧୫୪) – ଚକ୍ଖାଯତନଂ ରୂପାଯତନଂ ସୋତାଯତନଂ ସଦ୍ଦାଯତନଂ ଘାନାଯତନଂ ଗନ୍ଧାଯତନଂ ଜିୱ୍ହାଯତନଂ ରସାଯତନଂ କାଯାଯତନଂ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାଯତନଂ ମନାଯତନଂ ଧମ୍ମାଯତନନ୍ତି। ଆଯତନୱିଭଙ୍ଗଂ।

ଧାତୁୱିଭଙ୍ଗୋ

ଅଟ୍ଠାରସଧାତୁଯୋ (ୱିଭ। ୧୮୩) – ଚକ୍ଖୁଧାତୁ ରୂପଧାତୁ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, ସୋତଧାତୁ ସଦ୍ଦଧାତୁ ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, ଘାନଧାତୁ ଗନ୍ଧଧାତୁ ଘାନୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, ଜିୱ୍ହାଧାତୁ ରସଧାତୁ ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, କାଯଧାତୁ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଧାତୁ କାଯୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, ମନୋଧାତୁ ଧମ୍ମଧାତୁ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୂତି। ଧାତୁୱିଭଙ୍ଗଂ।

ସଚ୍ଚୱିଭଙ୍ଗୋ

ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି (ୱିଭ। ୧୮୯) – ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚନ୍ତି। ସଚ୍ଚୱିଭଙ୍ଗଂ।

ଇନ୍ଦ୍ରିଯୱିଭଙ୍ଗୋ

ବାୱୀସତିନ୍ଦ୍ରିଯାନି (ୱିଭ। ୨୧୯) – ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସୋତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଘାନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିଯଂ କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯନ୍ତି। ଇନ୍ଦ୍ରିଯୱିଭଙ୍ଗଂ।

ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୱିଭଙ୍ଗୋ

ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା (ୱିଭ। ୨୨୫), ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯା ନାମରୂପଂ, ନାମରୂପପଚ୍ଚଯା ସଳାଯତନଂ, ସଳାଯତନପଚ୍ଚଯା ଫସ୍ସୋ, ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା, ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା, ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ, ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭୱୋ, ଭୱପଚ୍ଚଯା ଜାତି, ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ସମ୍ଭୱନ୍ତି, ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି। ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୱିଭଙ୍ଗଂ।

ସତିପଟ୍ଠାନୱିଭଙ୍ଗୋ

ଚତ୍ତାରୋସତିପଟ୍ଠାନା (ୱିଭ। ୩୫୫) – ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ବହିଦ୍ଧା କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ବହିଦ୍ଧା ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ବହିଦ୍ଧା ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ବହିଦ୍ଧା ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ସତିପଟ୍ଠାନୱିଭଙ୍ଗଂ।

ସମ୍ମପ୍ପଧାନୱିଭଙ୍ଗୋ

ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା (ୱିଭ। ୩୯୦) – ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି।

ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି।

ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି।

ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଠିତିଯା ଅସମ୍ମୋସାଯ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି। ସମ୍ମପ୍ପଧାନୱିଭଙ୍ଗଂ।

ଇଦ୍ଧିପାଦୱିଭଙ୍ଗୋ

ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା (ୱିଭ। ୪୩୦) – ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ୱୀରିଯସମାଧିପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ଚିତ୍ତସମାଧିପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ୱୀମଂସାସମାଧିପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି। ଇଦ୍ଧିପାଦୱିଭଙ୍ଗଂ।

ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୱିଭଙ୍ଗୋ

ସତ୍ତବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା (ୱିଭ। ୪୬୬) – ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ। ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୱିଭଙ୍ଗଂ।

ମଗ୍ଗଙ୍ଗୱିଭଙ୍ଗୋ

ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ (ୱିଭ। ୪୮୬)। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସମ୍ମାୱାଚା ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ସମ୍ମାୱାଯାମୋ ସମ୍ମାସତି ସମ୍ମାସମାଧି। ମଗ୍ଗଙ୍ଗୱିଭଙ୍ଗଂ।

ଝାନୱିଭଙ୍ଗୋ

ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତୋ ୱିହରତି (ୱିଭ। ୫୦୮) ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅଣୁମତ୍ତେସୁ ୱଜ୍ଜେସୁ ଭଯଦସ୍ସାୱୀ ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୂ ପୁବ୍ବରତ୍ତାପରରତ୍ତଂ ଜାଗରିଯାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ ସାତଚ୍ଚଂ ନେପକ୍କଂ ବୋଧିପକ୍ଖିକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଭାୱନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ।

ସୋ ଅଭିକ୍କନ୍ତେ ପଟିକ୍କନ୍ତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ଆଲୋକିତେ ୱିଲୋକିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ସମିଞ୍ଜିତେ ପସାରିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ଅସିତେ ପୀତେ ଖାଯିତେ ସାଯିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱକମ୍ମେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ଗତେ ଠିତେ ନିସିନ୍ନେ ସୁତ୍ତେ ଜାଗରିତେ ଭାସିତେ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି।

ସୋ ୱିୱିତ୍ତଂ ସେନାସନଂ ଭଜତି ଅରଞ୍ଞଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ପବ୍ବତଂ କନ୍ଦରଂ ଗିରିଗୁହଂ ସୁସାନଂ ୱନପତ୍ଥଂ ଅବ୍ଭୋକାସଂ ପଲାଲପୁଞ୍ଜଂ ଅପ୍ପସଦ୍ଦଂ

ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସଂ ୱିଜନୱାତଂ ମନୁସ୍ସରାହସ୍ସେୟ୍ୟକଂ ପଟିସଲ୍ଲାନସାରୁପ୍ପଂ।

ସୋ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋ ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋ ୱା ନିସୀଦତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯ ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା, ସୋ ଅଭିଜ୍ଝଂ ଲୋକେ ପହାଯ ୱିଗତାଭିଜ୍ଝେନ ଚେତସା ୱିହରତି, ଅଭିଜ୍ଝାଯ ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି, ବ୍ୟାପାଦପଦୋସଂ ପହାଯ ଅବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ୱିହରତି ସବ୍ବପାଣଭୂତହିତାନୁକମ୍ପୀ, ବ୍ୟାପାଦପଦୋସା ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି, ଥିନମିଦ୍ଧଂ ପହାଯ ୱିଗତଥିନମିଦ୍ଧୋ ୱିହରତି ଆଲୋକସଞ୍ଞୀ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ, ଥିନମିଦ୍ଧା ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ପହାଯ ଅନୁଦ୍ଧତୋ ୱିହରତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱୂପସନ୍ତଚିତ୍ତୋ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚା ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି, ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ ପହାଯ ତିଣ୍ଣୱିଚିକିଚ୍ଛୋ ୱିହରତି ଅକଥଂକଥୀ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି।

ସୋ ଇମେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣେ ପହାଯ ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସେ ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣେ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି, ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି, ପୀତିଯା ଚ ୱିରାଗା ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ୱିହରତି ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋ ସୁଖଞ୍ଚ କାଯେନ ପଟିସଂୱେଦେତି, ଯଂ ତଂ ଅରିଯା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି ''ଉପେକ୍ଖକୋ ସତିମା ସୁଖୱିହାରୀ''ତି, ତତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି, ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ପୁବ୍ବେୱ ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି।

ସବ୍ବସୋ ରୂପସଞ୍ଞାନଂ ସମତିକ୍କମା ପଟିଘସଞ୍ଞାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ନାନତ୍ତସଞ୍ଞାନଂ ଅମନସିକାରା ''ଅନନ୍ତୋ ଆକାସୋ''ତି ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି, ସବ୍ବସୋ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ''ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣ''ନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି, ସବ୍ବସୋ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ''ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀ''ତି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି, ସବ୍ବସୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଝାନୱିଭଙ୍ଗଂ।

ଅପ୍ପମଞ୍ଞାୱିଭଙ୍ଗୋ

ଚତସ୍ସୋ ଅପ୍ପମଞ୍ଞାଯୋ (ୱିଭ। ୬୪୨) – ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ। ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି।

କରୁଣାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ। ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧିସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ କରୁଣାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି।

ମୁଦିତାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ। ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ମୁଦିତାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି।

ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ। ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି। ଅପ୍ପମଞ୍ଞାୱିଭଙ୍ଗଂ।

ସିକ୍ଖାପଦୱିଭଙ୍ଗୋ

ପଞ୍ଚସିକ୍ଖାପଦାନି (ୱିଭ। ୭୦୩) – ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣୀ ସିକ୍ଖାପଦଂ, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ୱେରମଣୀ ସିକ୍ଖାପଦଂ, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ୱେରମଣୀ ସିକ୍ଖାପଦଂ, ମୁସାୱାଦା ୱେରମଣୀ ସିକ୍ଖାପଦଂ, ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ୱେରମଣୀ ସିକ୍ଖାପଦଂ। ସିକ୍ଖାପଦୱିଭଙ୍ଗଂ।

ପଟିସମ୍ଭିଦାୱିଭଙ୍ଗୋ

ଚତସ୍ସୋ ପଟିସମ୍ଭିଦା (ୱିଭ। ୭୧୮) – ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦା ଧମ୍ମପଟିସମ୍ଭିଦା ନିରୁତ୍ତିପଟିସମ୍ଭିଦା ପଟିଭାନପଟିସମ୍ଭିଦା। ପଟିସମ୍ଭିଦାୱିଭଙ୍ଗଂ।

ଞାଣଵିଭଙ୍ଗୋ

ଏକଵିଧେନ ଞାଣଵତ୍ଥୁ (ଵିଭ। ୭୫୧) – ପଞ୍ଚ ଵିଞ୍ଞାଣା ନ ହେତୂ, ଅହେତୁକା, ହେତୁଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା, ସପ୍ପଚ୍ଚଯା, ସଙ୍ଖତା, ଅରୂପା, ଲୋକିଯା, ସାସଵା, ସଂଯୋଜନିଯା, ଗନ୍ଥନିଯା, ଓଘନିଯା, ଯୋଗନିଯା, ନୀଵରଣିଯା, ପରାମଟ୍ଠା, ଉପାଦାନିଯା, ସଂକିଲେସିକା, ଅବ୍ୟାକତା, ସାରମ୍ମଣା, ଅଚେତସିକା, ଵିପାକା, ଉପାଦିଣ୍ଣୁପାଦାନିଯା, ଅସଂକିଲିଟ୍ଠସଂକିଲେସିକା, ନ ସଵିତକ୍କସଵିଚାରା, ନ ଅଵିତକ୍କଵିଚାରମତ୍ତା, ଅଵିତକ୍କଅଵିଚାରା, ନ ପୀତିସହଗତା, ନେଵ ଦସ୍ସନେନ ନ ଭାଵନାଯ ପହାତବ୍ବା, ନେଵ ଦସ୍ସନେନ ନ ଭାଵନାଯ ପହାତବ୍ବହେତୁକା, ନେଵାଚଯଗାମିନାପଚଯଗାମିନୋ, ନେଵସେକ୍ଖନାସେକ୍ଖା, ପରିତ୍ତା, କାମାଵଚରା, ନ ରୂପାଵଚରା, ନ ଅରୂପାଵଚରା, ପରିଯାପନ୍ନା, ନୋ ଅପରିଯାପନ୍ନା, ଅନିଯତା, ଅନିଯ୍ୟାନିକା।

ଉପ୍ପନ୍ନଵତ୍ଥୁକା, ଉପ୍ପନ୍ନାରମ୍ମଣା, ପୁରେଜାତଵତ୍ଥୁକା, ପୁରେଜାତାରମ୍ମଣା, ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଵତ୍ଥୁକା, ବାହିରାରମ୍ମଣା, ଅସମ୍ଭିନ୍ନଵତ୍ଥୁକା, ଅସମ୍ଭିନ୍ନାରମ୍ମଣା, ନାନାଵତ୍ଥୁକା, ନାନାରମ୍ମଣା, ନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଗୋଚରଵିସଯଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋନ୍ତି, ନ ଅସମନ୍ନାହାରା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନ ଅମନସିକାରା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନ ଅବୋକିଣ୍ଣା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନ ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ସମନନ୍ତରା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି।

ପଞ୍ଚ ଵିଞ୍ଞାଣା ଅନାଭୋଗା, ପଞ୍ଚହି ଵିଞ୍ଞାଣେହି ନ କଞ୍ଚି ଧମ୍ମଂ ପଟିଵିଜାନାତି, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅଭିନିପାତମତ୍ତା, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଵିଞ୍ଞାଣାନଂ ସମନନ୍ତରାପି ନ କଞ୍ଚି ଧମ୍ମଂ ପଟିଵିଜାନାତି, ପଞ୍ଚହି ଵିଞ୍ଞାଣେହି ନ କଞ୍ଚି ଇରିଯାପଥଂ କପ୍ପେତି, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଵିଞ୍ଞାଣାନଂ ସମନନ୍ତରାପି ନ କଞ୍ଚି ଇରିଯାପଥଂ କପ୍ପେତି, ପଞ୍ଚହି ଵିଞ୍ଞାଣେହି ନ କାଯକମ୍ମଂ ନ ଵଚୀକମ୍ମଂ ପଟ୍ଠପେତି, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଵିଞ୍ଞାଣାନଂ ସମନନ୍ତରାପି ନ କାଯକମ୍ମଂ ନ ଵଚୀକମ୍ମଂ ପଟ୍ଠପେତି, ପଞ୍ଚହି ଵିଞ୍ଞାଣେହି ନ କୁସଲାକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ସମାଦିଯତି, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଵିଞ୍ଞାଣାନଂ ସମନନ୍ତରାପି ନ କୁସଲାକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ସମାଦିଯତି, ପଞ୍ଚହି ଵିଞ୍ଞାଣେହି ନ ସମାପଜ୍ଜତି ନ ଵୁଟ୍ଠାତି, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଵିଞ୍ଞାଣାନଂ ସମନନ୍ତରାପି ନ ସମାପଜ୍ଜତି ନ ଵୁଟ୍ଠାତି, ପଞ୍ଚହି ଵିଞ୍ଞାଣେହି ନ ଚଵତି ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଵିଞ୍ଞାଣାନଂ ସମନନ୍ତରାପି ନ ଚଵତି ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପଞ୍ଚହି ଵିଞ୍ଞାଣେହି ନ ସୁପତି ନ ପଟିବୁଜ୍ଝତି ନ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଵିଞ୍ଞାଣାନଂ ସମନନ୍ତରାପି ନ ସୁପତି ନ ପଟିବୁଜ୍ଝତି ନ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି, ଯାଥାଵକଵତ୍ଥୁଵିଭାଵନା ପଞ୍ଞା। ଏଵଂ ଏକଵିଧେନ ଞାଣଵତ୍ଥୁ।

ଦୁଵିଧେନଞାଣଵତ୍ଥୁ – ଲୋକିଯା ପଞ୍ଞା, ଲୋକୁତ୍ତରା ପଞ୍ଞା। କେନଚି ଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ପଞ୍ଞା, କେନଚି ନ ଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ପଞ୍ଞା। ସାସଵା ପଞ୍ଞା, ଅନାସଵା ପଞ୍ଞା। ଆସଵଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ସାସଵା ପଞ୍ଞା, ଆସଵଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଅନାସଵା ପଞ୍ଞା। ସଂଯୋଜନିଯା ପଞ୍ଞା, ଅସଂଯୋଜନିଯା ପଞ୍ଞା। ସଂଯୋଜନଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ସଂଯୋଜନିଯା ପଞ୍ଞା, ସଂଯୋଜନଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଅସଂଯୋଜନିଯା ପଞ୍ଞା। ଗନ୍ଥନିଯା ପଞ୍ଞା, ଅଗନ୍ଥନିଯା ପଞ୍ଞା। ଗନ୍ଥଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଗନ୍ଥନିଯା ପଞ୍ଞା, ଗନ୍ଥଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଅଗନ୍ଥନିଯା ପଞ୍ଞା।

ଓଘନିଯା ପଞ୍ଞା, ଅନୋଘନିଯା ପଞ୍ଞା। ଓଘଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଓଘନିଯା ପଞ୍ଞା, ଓଘଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଅନୋଘନିଯା ପଞ୍ଞା। ଯୋଗନିଯା ପଞ୍ଞା, ଅଯୋଗନିଯା ପଞ୍ଞା। ଯୋଗଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଯୋଗନିଯା ପଞ୍ଞା, ଯୋଗଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଅଯୋଗନିଯା ପଞ୍ଞା। ନୀଵରଣିଯା ପଞ୍ଞା, ଅନୀଵରଣିଯା ପଞ୍ଞା। ନୀଵରଣଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ନୀଵରଣିଯା ପଞ୍ଞା, ନୀଵରଣଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଅନୀଵରଣିଯା ପଞ୍ଞା। ପରାମଟ୍ଠା ପଞ୍ଞା, ଅପରାମଟ୍ଠା ପଞ୍ଞା। ପରାମାସଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ପରାମଟ୍ଠା ପଞ୍ଞା, ପରାମାସଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଅପରାମଟ୍ଠା ପଞ୍ଞା। ଉପାଦିଣ୍ଣା ପଞ୍ଞା, ଅନୁପାଦିଣ୍ଣା ପଞ୍ଞା। ଉପାଦାନିଯା ପଞ୍ଞା, ଅନୁପାଦାନିଯା ପଞ୍ଞା। ଉପାଦାନଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଉପାଦାନିଯା ପଞ୍ଞା, ଉପାଦାନଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଅନୁପାଦାନିଯା ପଞ୍ଞା।

ସଂକିଲେସିକା ପଞ୍ଞା, ଅସଂକିଲେସିକା ପଞ୍ଞା। କିଲେସଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ସଂକିଲେସିକା ପଞ୍ଞା, କିଲେସଵିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଅସଂକିଲେସିକା ପଞ୍ଞା। ସଵିତକ୍କା ପଞ୍ଞା, ଅଵିତକ୍କା ପଞ୍ଞା। ସଵିଚାରା ପଞ୍ଞା, ଅଵିଚାରା ପଞ୍ଞା। ସପ୍ପୀତିକା ପଞ୍ଞା, ଅପ୍ପୀତିକା ପଞ୍ଞା। ପୀତିସହଗତା ପଞ୍ଞା, ନ ପୀତିସହଗତା ପଞ୍ଞା। ସୁଖସହଗତା ପଞ୍ଞା, ନ ସୁଖସହଗତା ପଞ୍ଞା। ଉପେକ୍ଖାସହଗତା ପଞ୍ଞା, ନ ଉପେକ୍ଖାସହଗତା ପଞ୍ଞା । କାମାଵଚରା ପଞ୍ଞା, ନ କାମାଵଚରା ପଞ୍ଞା। ରୂପାଵଚରା ପଞ୍ଞା, ନ ରୂପାଵଚରା ପଞ୍ଞା। ଅରୂପାଵଚରା ପଞ୍ଞା, ନ ଅରୂପାଵଚରା ପଞ୍ଞା। ପରିଯାପନ୍ନା ପଞ୍ଞା, ଅପରିଯାପନ୍ନା ପଞ୍ଞା। ନିଯ୍ୟାନିକା ପଞ୍ଞା, ଅନିଯ୍ୟାନିକା ପଞ୍ଞା। ନିଯତା ପଞ୍ଞା, ଅନିଯତା ପଞ୍ଞା। ସଉତ୍ତରା ପଞ୍ଞା, ଅନୁତ୍ତରା ପଞ୍ଞା। ଅତ୍ଥଜାପିକା ପଞ୍ଞା, ଜାପିତତ୍ଥା ପଞ୍ଞା। ଏଵଂ ଦୁଵିଧେନ ଞାଣଵତ୍ଥୁ।

ତିଵିଧେନ ଞାଣଵତ୍ଥୁ – ଚିନ୍ତାମଯା ପଞ୍ଞା, ସୁତମଯା ପଞ୍ଞା, ଭାଵନାମଯା ପଞ୍ଞା। ଦାନମଯା ପଞ୍ଞା, ସୀଲମଯା ପଞ୍ଞା, ଭାଵନାମଯା ପଞ୍ଞା। ଅଧିସୀଲେ ପଞ୍ଞା, ଅଧିଚିତ୍ତେ ପଞ୍ଞା, ଅଧିପଞ୍ଞାଯ ପଞ୍ଞା। ଆଯକୋସଲ୍ଲଂ, ଅପାଯକୋସଲ୍ଲଂ, ଉପାଯକୋସଲ୍ଲଂ।

ଵିପାକା ପଞ୍ଞା, ଵିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା ପଞ୍ଞା, ନେଵଵିପାକନଵିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା ପଞ୍ଞା। ଉପାଦିଣ୍ଣୁପାଦାନିଯା ପଞ୍ଞା, ଅନୁପାଦିଣ୍ଣୁପାଦାନିଯା ପଞ୍ଞା,

ଅନୁପାଦିଣ୍ଣଅନୁପାଦାନିୟା ପଞ୍ଞା। ସୱିତକ୍କସୱିଚାରା ପଞ୍ଞା, ଅୱିତକ୍କୱିଚାରମତ୍ତା ପଞ୍ଞା, ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରା ପଞ୍ଞା। ପୀତିସହଗତା ପଞ୍ଞା, ସୁଖସହଗତା ପଞ୍ଞା, ଉପେକ୍ଖାସହଗତା ପଞ୍ଞା। ଆଚଯଗାମିନୀ ପଞ୍ଞା, ଅପଚଯଗାମିନୀ ପଞ୍ଞା, ନେୱାଚଯଗାମିନାପଚଯଗାମିନୀ ପଞ୍ଞା। ସେକ୍ଖା ପଞ୍ଞା, ଅସେକ୍ଖା ପଞ୍ଞା, ନେୱସେକ୍ଖନାସେକ୍ଖା ପଞ୍ଞା। ପରିତ୍ତା ପଞ୍ଞା, ମହଗ୍ଗତା ପଞ୍ଞା, ଅପ୍ପମାଣା ପଞ୍ଞା। ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣା ପଞ୍ଞା, ମହଗ୍ଗତାରମ୍ମଣା ପଞ୍ଞା, ଅପ୍ପମାଣାରମ୍ମଣା ପଞ୍ଞା। ମଗ୍ଗାରମ୍ମଣା ପଞ୍ଞା, ମଗ୍ଗହେତୁକା ପଞ୍ଞା, ମଗ୍ଗାଧିପତିନୀ ପଞ୍ଞା। ଉପ୍ପନ୍ନା ପଞ୍ଞା, ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ପଞ୍ଞା, ଉପ୍ପାଦିନୀ ପଞ୍ଞା। ଅତୀତା ପଞ୍ଞା, ଅନାଗତା ପଞ୍ଞା, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା ପଞ୍ଞା। ଅତୀତାରମ୍ମଣା ପଞ୍ଞା, ଅନାଗତାରମ୍ମଣା ପଞ୍ଞା, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାରମ୍ମଣା ପଞ୍ଞା। ଅଜ୍ଝତ୍ତା ପଞ୍ଞା, ବହିଦ୍ଧା ପଞ୍ଞା, ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ପଞ୍ଞା। ଅଜ୍ଝତ୍ତାରମ୍ମଣା ପଞ୍ଞା, ବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣା ପଞ୍ଞା, ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣା ପଞ୍ଞା।

ସୱିତକ୍କସୱିଚାରାପଞ୍ଞା ଅତ୍ଥି ୱିପାକା, ଅତ୍ଥି ୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା, ଅତ୍ଥି ନେୱୱିପାକନୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା। ଅତ୍ଥି ଉପାଦିଣ୍ଣୁପାଦାନିୟା, ଅତ୍ଥି ଅନୁପାଦିଣ୍ଣୁପାଦାନିୟା, ଅତ୍ଥି ଅନୁପାଦିଣ୍ଣଅନୁପାଦାନିୟା । ଅତ୍ଥି ପୀତିସହଗତା, ଅତ୍ଥି ସୁଖସହଗତା, ଅତ୍ଥି ଉପେକ୍ଖାସହଗତା। ଅତ୍ଥି ଆଚଯଗାମିନୀ, ଅତ୍ଥି ଅପଚଯଗାମିନୀ, ଅତ୍ଥି ନେୱାଚଯଗାମିନାପଚଯଗାମିନୀ। ଅତ୍ଥି ସେକ୍ଖା, ଅତ୍ଥି ଅସେକ୍ଖା, ଅତ୍ଥି ନେୱସେକ୍ଖନାସେକ୍ଖା। ଅତ୍ଥି ପରିତ୍ତା, ଅତ୍ଥି ମହଗ୍ଗତା, ଅତ୍ଥି ଅପ୍ପମାଣା। ଅତ୍ଥି ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ମହଗ୍ଗତାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ଅପ୍ପମାଣାରମ୍ମଣା। ଅତ୍ଥି ମଗ୍ଗାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ମଗ୍ଗହେତୁକା, ଅତ୍ଥି ମଗ୍ଗାଧିପତିନୀ। ଅତ୍ଥି ଉପ୍ପନ୍ନା, ଅତ୍ଥି ଅନୁପ୍ପନ୍ନା, ଅତ୍ଥି ଉପ୍ପାଦିନୀ। ଅତ୍ଥି ଅତୀତା, ଅତ୍ଥି ଅନାଗତା, ଅତ୍ଥି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା। ଅତ୍ଥି ଅତୀତାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ଅନାଗତାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାରମ୍ମଣା। ଅତ୍ଥି ଅଜ୍ଝତ୍ତା, ଅତ୍ଥି ବହିଦ୍ଧା, ଅତ୍ଥି ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା। ଅତ୍ଥି ଅଜ୍ଝତ୍ତାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣା।

ଅୱିତକ୍କୱିଚାରମତ୍ତା ପଞ୍ଞା ଅତ୍ଥି ୱିପାକା, ଅତ୍ଥି ୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା, ଅତ୍ଥି ନେୱୱିପାକନୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା। ଅତ୍ଥି ଉପାଦିଣ୍ଣୁପାଦାନିୟା, ଅତ୍ଥି ଅନୁପାଦିଣ୍ଣୁପାଦାନିୟା, ଅତ୍ଥି ଅନୁପାଦିଣ୍ଣଅନୁପାଦାନିୟା। ଅତ୍ଥି ଆଚଯଗାମିନୀ, ଅତ୍ଥି ଅପଚଯଗାମିନୀ, ଅତ୍ଥି ନେୱାଚଯଗାମିନାପଚଯଗାମିନୀ। ଅତ୍ଥି ସେକ୍ଖା, ଅତ୍ଥି ଅସେକ୍ଖା, ଅତ୍ଥି ନେୱସେକ୍ଖନାସେକ୍ଖା। ଅତ୍ଥି ଉପ୍ପନ୍ନା, ଅତ୍ଥି ଅନୁପ୍ପନ୍ନା, ଅତ୍ଥି ଉପ୍ପାଦିନୀ। ଅତ୍ଥି ଅତୀତା, ଅତ୍ଥି ଅନାଗତା, ଅତ୍ଥି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା। ଅତ୍ଥି ଅଜ୍ଝତ୍ତା, ଅତ୍ଥି ବହିଦ୍ଧା, ଅତ୍ଥି ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା।

ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରା ପଞ୍ଞା ଅତ୍ଥି ୱିପାକା, ଅତ୍ଥି ୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା, ଅତ୍ଥି ନେୱୱିପାକନୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା। ଅତ୍ଥି ଉପାଦିଣ୍ଣୁପାଦାନିୟା, ଅତ୍ଥି ଅନୁପାଦିଣ୍ଣୁପାଦାନିୟା, ଅତ୍ଥି ଅନୁପାଦିଣ୍ଣଅନୁପାଦାନିୟା। ଅତ୍ଥି ପୀତିସହଗତା, ଅତ୍ଥି ସୁଖସହଗତା, ଅତ୍ଥି ଉପେକ୍ଖାସହଗତା। ଅତ୍ଥି ଆଚଯଗାମିନୀ, ଅତ୍ଥି ଅପଚଯଗାମିନୀ, ଅତ୍ଥି ନେୱାଚଯଗାମିନାପଚଯଗାମିନୀ। ଅତ୍ଥି ସେକ୍ଖା, ଅତ୍ଥି ଅସେକ୍ଖା, ଅତ୍ଥି ନେୱସେକ୍ଖନାସେକ୍ଖା। ଅତ୍ଥି ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ମହଗ୍ଗତାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ଅପ୍ପମାଣାରମ୍ମଣା। ଅତ୍ଥି ମଗ୍ଗାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ମଗ୍ଗହେତୁକା, ଅତ୍ଥି ମଗ୍ଗାଧିପତିନୀ। ଅତ୍ଥି ଉପ୍ପନ୍ନା, ଅତ୍ଥି ଅନୁପ୍ପନ୍ନା, ଅତ୍ଥି ଉପ୍ପାଦିନୀ। ଅତ୍ଥି ଅତୀତା, ଅତ୍ଥି ଅନାଗତା, ଅତ୍ଥି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା। ଅତ୍ଥି ଅତୀତାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ଅନାଗତାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାରମ୍ମଣା। ଅତ୍ଥି ଅଜ୍ଝତ୍ତା, ଅତ୍ଥି ବହିଦ୍ଧା, ଅତ୍ଥି ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା। ଅତ୍ଥି ଅଜ୍ଝତ୍ତାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣା।

ପୀତିସହଗତା ପଞ୍ଞା, ସୁଖସହଗତା ପଞ୍ଞା ଅତ୍ଥି ୱିପାକା, ଅତ୍ଥି ୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା, ଅତ୍ଥି ନେୱୱିପାକନୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା । ଅତ୍ଥି ଉପାଦିଣ୍ଣୁପାଦାନିୟା, ଅତ୍ଥି ଅନୁପାଦିଣ୍ଣୁପାଦାନିୟା, ଅତ୍ଥି ଅନୁପାଦିଣ୍ଣଅନୁପାଦାନିୟା। ଅତ୍ଥି ସୱିତକ୍କସୱିଚାରା, ଅତ୍ଥି ଅୱିତକ୍କୱିଚାରମତ୍ତା, ଅତ୍ଥି ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରା। ଅତ୍ଥି ଆଚଯଗାମିନୀ, ଅତ୍ଥି ଅପଚଯଗାମିନୀ, ଅତ୍ଥି ନେୱାଚଯଗାମିନାପଚଯଗାମିନୀ। ଅତ୍ଥି ସେକ୍ଖା, ଅତ୍ଥି ଅସେକ୍ଖା, ଅତ୍ଥି ନେୱସେକ୍ଖନାସେକ୍ଖା। ଅତ୍ଥି ପରିତ୍ତା, ଅତ୍ଥି ମହଗ୍ଗତା, ଅତ୍ଥି ଅପ୍ପମାଣା। ଅତ୍ଥି ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ମହଗ୍ଗତାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ଅପ୍ପମାଣାରମ୍ମଣା। ଅତ୍ଥି ମଗ୍ଗାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ମଗ୍ଗହେତୁକା, ଅତ୍ଥି ମଗ୍ଗାଧିପତିନୀ। ଅତ୍ଥି ଉପ୍ପନ୍ନା, ଅତ୍ଥି ଅନୁପ୍ପନ୍ନା, ଅତ୍ଥି ଉପ୍ପାଦିନୀ। ଅତ୍ଥି ଅତୀତା, ଅତ୍ଥି ଅନାଗତା, ଅତ୍ଥି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା। ଅତ୍ଥି ଅତୀତାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ଅନାଗତାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାରମ୍ମଣା। ଅତ୍ଥି ଅଜ୍ଝତ୍ତା, ଅତ୍ଥି ବହିଦ୍ଧା, ଅତ୍ଥି ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା। ଅତ୍ଥି ଅଜ୍ଝତ୍ତାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣା।

ଉପେକ୍ଖାସହଗତା ପଞ୍ଞା ଅତ୍ଥି ୱିପାକା, ଅତ୍ଥି ୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା, ଅତ୍ଥି ନେୱୱିପାକନୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା। ଅତ୍ଥି ଉପାଦିଣ୍ଣୁପାଦାନିୟା , ଅତ୍ଥି ଅନୁପାଦିଣ୍ଣୁପାଦାନିୟା, ଅତ୍ଥି ଅନୁପାଦିଣ୍ଣଅନୁପାଦାନିୟା। ଅତ୍ଥି ଆଚଯଗାମିନୀ, ଅତ୍ଥି ଅପଚଯଗାମିନୀ, ଅତ୍ଥି ନେୱାଚଯଗାମିନାପଚଯଗାମିନୀ। ଅତ୍ଥି ସେକ୍ଖା, ଅତ୍ଥି ଅସେକ୍ଖା, ଅତ୍ଥି ନେୱସେକ୍ଖନାସେକ୍ଖା। ଅତ୍ଥି ପରିତ୍ତା, ଅତ୍ଥି ମହଗ୍ଗତା, ଅତ୍ଥି ଅପ୍ପମାଣା। ଅତ୍ଥି ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ମହଗ୍ଗତାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ଅପ୍ପମାଣାରମ୍ମଣା। ଅତ୍ଥି ମଗ୍ଗାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ମଗ୍ଗହେତୁକା, ଅତ୍ଥି ମଗ୍ଗାଧିପତିନୀ। ଅତ୍ଥି ଉପ୍ପନ୍ନା, ଅତ୍ଥି ଅନୁପ୍ପନ୍ନା, ଅତ୍ଥି ଉପ୍ପାଦିନୀ। ଅତ୍ଥି ଅତୀତା, ଅତ୍ଥି ଅନାଗତା, ଅତ୍ଥି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା। ଅତ୍ଥି ଅତୀତାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ଅନାଗତାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାରମ୍ମଣା। ଅତ୍ଥି ଅଜ୍ଝତ୍ତା, ଅତ୍ଥି ବହିଦ୍ଧା, ଅତ୍ଥି ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା।

ଅତ୍ଥି ଅଜ୍ଝତ୍ତାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ଥି ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣା। ଏୱଂ ତିୱିଧେନ ଞାଣୱତ୍ଥୁ।

ଚତୁବ୍ବିଧେନ ଞାଣୱତ୍ଥୁ – କମ୍ମସ୍ସକତଞାଣଂ, ସଚ୍ଚାନୁଲୋମିକଂ ଞାଣଂ, ମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିସ୍ସ ଞାଣଂ, ଫଲସମଙ୍ଗିସ୍ସ ଞାଣଂ। ଦୁକ୍ଖେ ଞାଣଂ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯେ ଞାଣଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧେ ଞାଣଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଞାଣଂ। କାମାୱଚରା ପଞ୍ଞା, ରୂପାୱଚରା ପଞ୍ଞା, ଅରୂପାୱଚରା ପଞ୍ଞା, ଅପରିଯାପନ୍ନା ପଞ୍ଞା। ଧମ୍ମେ ଞାଣଂ, ଅନ୍ୱଯେ ଞାଣଂ, ପରିଚ୍ଚେ ଞାଣଂ, ସମ୍ମୁତି ଞାଣଂ। ଅତ୍ଥି ପଞ୍ଞା ଆଚଯାଯ, ନୋ ଅପଚଯାଯ, ଅତ୍ଥି ପଞ୍ଞା ଅପଚଯାଯ, ନୋ ଆଚଯାଯ, ଅତ୍ଥି ପଞ୍ଞା ଆଚଯାଯ ଚେୱ, ଅପଚଯାଯ ଚ, ଅତ୍ଥି ପଞ୍ଞା ନେୱାଚଯାଯ, ନୋ ଅପଚଯାଯ। ଅତ୍ଥି ପଞ୍ଞା ନିବ୍ବିଦାଯ, ନୋ ପଟିୱେଧାଯ, ଅତ୍ଥି ପଞ୍ଞା ପଟିୱେଧାଯ, ନୋ ନିବ୍ବିଦାଯ , ଅତ୍ଥି ପଞ୍ଞା ନିବ୍ବିଦାଯ ଚେୱ, ପଟିୱେଧାଯ ଚ, ଅତ୍ଥି ପଞ୍ଞା ନେୱ ନିବ୍ବିଦାଯ, ନୋ ପଟିୱେଧାଯ। ହାନଭାଗିନୀ ପଞ୍ଞା, ଠିତିଭାଗିନୀ ପଞ୍ଞା, ୱିସେସଭାଗିନୀ ପଞ୍ଞା, ନିବ୍ବେଧଭାଗିନୀ ପଞ୍ଞା।

ଚତସ୍ସୋ ପଟିସମ୍ଭିଦା। ଚତସ୍ସୋ ପଟିପଦା। ଚତ୍ତାରି ଆରମ୍ମଣାନି। ଜରାମରଣେ ଞାଣଂ, ଜରାମରଣସମୁଦଯେ ଞାଣଂ, ଜରାମରଣନିରୋଧେ ଞାଣଂ, ଜରାମରଣନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଞାଣଂ। ଜାତିଯା ଞାଣଂ…ପେ… ଭୱେ ଞାଣଂ…ପେ… ଉପାଦାନେ ଞାଣଂ…ପେ… ତଣ୍ହାଯ ଞାଣଂ…ପେ… ୱେଦନାଯ ଞାଣଂ…ପେ… ଫସ୍ସେ ଞାଣଂ…ପେ… ସଳାଯତନେ ଞାଣଂ…ପେ… ନାମରୂପେ ଞାଣଂ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ଞାଣଂ…ପେ… ସଙ୍ଖାରେସୁ ଞାଣଂ, ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯେ ଞାଣଂ, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧେ ଞାଣଂ, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଞାଣଂ। ଏୱଂ ଚତୁବ୍ବିଧେନ ଞାଣୱତ୍ଥୁ।

ପଞ୍ଚୱିଧେନ ଞାଣୱତ୍ଥୁ – ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକୋ ସମ୍ମାସମାଧି, ପଞ୍ଚଞାଣିକୋ ସମ୍ମାସମାଧି। ଏୱଂ ପଞ୍ଚୱିଧେନ ଞାଣୱତ୍ଥୁ।

ଛବ୍ବିଧେନ ଞାଣୱତ୍ଥୁ – ଛସୁ ଅଭିଞ୍ଞାସୁ ପଞ୍ଞା। ଏୱଂ ଛବ୍ବିଧେନ ଞାଣୱତ୍ଥୁ।

ସତ୍ତୱିଧେନ ଞାଣୱତ୍ଥୁ – ସତ୍ତସତ୍ତତି ଞାଣୱତ୍ଥୂନି। ଏୱଂ ସତ୍ତୱିଧେନ ଞାଣୱତ୍ଥୁ।

ଅଟ୍ଠୱିଧେନ ଞାଣୱତ୍ଥୁ – ଚତୂସୁ ମଗ୍ଗେସୁ, ଚତୂସୁ ଫଲେସୁ ପଞ୍ଞା। ଏୱଂ ଅଟ୍ଠୱିଧେନ ଞାଣୱତ୍ଥୁ।

ନୱୱିଧେନ ଞାଣୱତ୍ଥୁ – ନୱସୁ ଅନୁପୁବ୍ବୱିହାରସମାପତ୍ତୀସୁ ପଞ୍ଞା। ଏୱଂ ନୱୱିଧେନ ଞାଣୱତ୍ଥୁ।

ଦସୱିଧେନ ଞାଣୱତ୍ଥୁ – ଦସ ତଥାଗତସ୍ସ ତଥାଗତବଲାନି, ଯେହି ବଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ତଥାଗତୋ ଆସଭଂ ଠାନଂ ପଟିଜାନାତି, ପରିସାସୁ ସୀହନାଦଂ ନଦତି, ବ୍ରହ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତି। କତମାନି ଦସ? ଇଧ ତଥାଗତୋ ଠାନଞ୍ଚ ଠାନତୋ ଅଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠାନତୋ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଯମ୍ପି ତଥାଗତୋ ଠାନଞ୍ଚ ଠାନତୋ ଅଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠାନତୋ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଇଦମ୍ପି ତଥାଗତସ୍ସ ତଥାଗତବଲଂ ହୋତି। ଯଂ ବଲଂ ଆଗମ୍ମ ତଥାଗତୋ ଆସଭଂ ଠାନଂ ପଟିଜାନାତି, ପରିସାସୁ ସୀହନାଦଂ ନଦତି, ବ୍ରହ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତି।

ପୁନ ଚପରଂ ତଥାଗତୋ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ କମ୍ମସମାଦାନାନଂ ଠାନସୋ ହେତୁସୋ ୱିପାକଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଯମ୍ପି ତଥାଗତୋ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ କମ୍ମସମାଦାନାନଂ ଠାନସୋ ହେତୁସୋ ୱିପାକଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଇଦମ୍ପି ତଥାଗତସ୍ସ ତଥାଗତବଲଂ ହୋତି। ଯଂ ବଲଂ ଆଗମ୍ମ ତଥାଗତୋ ଆସଭଂ ଠାନଂ ପଟିଜାନାତି, ପରିସାସୁ ସୀହନାଦଂ ନଦତି, ବ୍ରହ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତି।

ପୁନ ଚପରଂ ତଥାଗତୋ ସବ୍ବତ୍ଥଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଯମ୍ପି ତଥାଗତୋ ସବ୍ବତ୍ଥଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଇଦମ୍ପି ତଥାଗତସ୍ସ ତଥାଗତବଲଂ ହୋତି। ଯଂ ବଲଂ ଆଗମ୍ମ ତଥାଗତୋ ଆସଭଂ ଠାନଂ ପଟିଜାନାତି, ପରିସାସୁ ସୀହନାଦଂ ନଦତି, ବ୍ରହ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତି।

ପୁନ ଚପରଂ ତଥାଗତୋ ଅନେକଧାତୁନାନାଧାତୁଲୋକଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଯମ୍ପି ତଥାଗତୋ ଅନେକଧାତୁନାନାଧାତୁଲୋକଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଇଦମ୍ପି ତଥାଗତସ୍ସ ତଥାଗତବଲଂ ହୋତି। ଯଂ ବଲଂ ଆଗମ୍ମ ତଥାଗତୋ ଆସଭଂ ଠାନଂ ପଟିଜାନାତି, ପରିସାସୁ ସୀହନାଦଂ ନଦତି, ବ୍ରହ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତି।

ପୁନ ଚପରଂ ତଥାଗତୋ ସତ୍ତାନଂ ନାନାଧିମୁତ୍ତିକତଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଯମ୍ପି ତଥାଗତୋ ସତ୍ତାନଂ ନାନାଧିମୁତ୍ତିକତଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଇଦମ୍ପି ତଥାଗତସ୍ସ ତଥାଗତବଲଂ ହୋତି। ଯଂ ବଲଂ ଆଗମ୍ମ ତଥାଗତୋ ଆସଭଂ ଠାନଂ ପଟିଜାନାତି, ପରିସାସୁ ସୀହନାଦଂ ନଦତି, ବ୍ରହ୍ମଚକ୍କଂ

ପଣ୍ଡେତି।

ପୁନ ଚପରଂ ତଥାଗତୋ ପରସତ୍ତାନଂ ପରପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯପରୋପରିଯତ୍ତଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଯମ୍ପି ତଥାଗତୋ ପରସତ୍ତାନଂ ପରପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯପରୋପରିଯତ୍ତଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଇଦମ୍ପି ତଥାଗତସ୍ସ ତଥାଗତବଲଂ ହୋତି। ଯଂ ବଲଂ ଆଗମ୍ମ ତଥାଗତୋ ଆସଭଂ ଠାନଂ ପଟିଜାନାତି, ପରିସାସୁ ସୀହନାଦଂ ନଦତି, ବ୍ରହ୍ମଚକ୍କଂ ପଣ୍ଡେତି।

ପୁନ ଚପରଂ ତଥାଗତୋ ଝାନୱିମୋକ୍ଖସମାଧିସମାପତ୍ତୀନଂ ସଂକିଲେସଂ ୱୋଦାନଂ ୱୁଟ୍ଠାନଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଯମ୍ପି ତଥାଗତୋ ଝାନୱିମୋକ୍ଖସମାଧିସମାପତ୍ତୀନଂ ସଂକିଲେସଂ ୱୋଦାନଂ ୱୁଟ୍ଠାନଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି , ଇଦମ୍ପି ତଥାଗତସ୍ସ ତଥାଗତବଲଂ ହୋତି। ଯଂ ବଲଂ ଆଗମ୍ମ ତଥାଗତୋ ଆସଭଂ ଠାନଂ ପଟିଜାନାତି, ପରିସାସୁ ସୀହନାଦଂ ନଦତି, ବ୍ରହ୍ମଚକ୍କଂ ପଣ୍ଡେତି।

ପୁନ ଚପରଂ ତଥାଗତୋ ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଯମ୍ପି ତଥାଗତୋ ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଇଦମ୍ପି ତଥାଗତସ୍ସ ତଥାଗତବଲଂ ହୋତି। ଯଂ ବଲଂ ଆଗମ୍ମ ତଥାଗତୋ ଆସଭଂ ଠାନଂ ପଟିଜାନାତି, ପରିସାସୁ ସୀହନାଦଂ ନଦତି, ବ୍ରହ୍ମଚକ୍କଂ ପଣ୍ଡେତି।

ପୁନ ଚପରଂ ତଥାଗତୋ ସତ୍ତାନଂ ଚୁତୂପପାତଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଯମ୍ପି ତଥାଗତୋ ସତ୍ତାନଂ ଚୁତୂପପାତଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଇଦମ୍ପି ତଥାଗତସ୍ସ ତଥାଗତବଲଂ ହୋତି। ଯଂ ବଲଂ ଆଗମ୍ମ ତଥାଗତୋ ଆସଭଂ ଠାନଂ ପଟିଜାନାତି, ପରିସାସୁ ସୀହନାଦଂ ନଦତି, ବ୍ରହ୍ମଚକ୍କଂ ପଣ୍ଡେତି।

ପୁନ ଚପରଂ ତଥାଗତୋ ଆସୱାନଂ ଖଯଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଯମ୍ପି ତଥାଗତୋ ଆସୱାନଂ ଖଯଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଇଦମ୍ପି ତଥାଗତସ୍ସ ତଥାଗତବଲଂ ହୋତି। ଯଂ ବଲଂ ଆଗମ୍ମ ତଥାଗତୋ ଆସଭଂ ଠାନଂ ପଟିଜାନାତି, ପରିସାସୁ ସୀହନାଦଂ ନଦତି, ବ୍ରହ୍ମଚକ୍କଂ ପଣ୍ଡେତି।

ଇମାନି ଦସ ତଥାଗତସ୍ସ ତଥାଗତବଲାନି। ଯେହି ବଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ତଥାଗତୋ ଆସଭଂ ଠାନଂ ପଟିଜାନାତି, ପରିସାସୁ ସୀହନାଦଂ ନଦତି, ବ୍ରହ୍ମଚକ୍କଂ ପଣ୍ଡେତି। ଏୱଂ ଦସୱିଧେନ ଞାଣୱତ୍ଥୁ।

ଞାଣୱିଭଙ୍ଗଂ।

ଖୁଦ୍ଦକୱତ୍ଥୁୱିଭଙ୍ଗୋ

ଏକକଂ

ଜାତିମଦୋ (ୱିଭ। ୮୩୨), ଗୋତ୍ତମଦୋ, ଆରୋଗ୍ୟମଦୋ, ଯୋବ୍ବନମଦୋ, ଜୀୱିତମଦୋ, ଲାଭମଦୋ, ସକ୍କାରମଦୋ, ଗରୁକାରମଦୋ, ପୁରେକ୍ଖାରମଦୋ, ପରିୱାରମଦୋ, ଭୋଗମଦୋ, ୱଣ୍ଣମଦୋ, ସୁତମଦୋ , ପଟିଭାନମଦୋ, ରତ୍ତଞ୍ଞୁମଦୋ, ପିଣ୍ଡପାତିକମଦୋ, ଅନୱଞ୍ଞାତମଦୋ, ଇରିଯାପଥମଦୋ, ଇଦ୍ଧିମଦୋ, ଯସମଦୋ, ସୀଲମଦୋ, ଝାନମଦୋ, ସିପ୍ପମଦୋ, ଆରୋହମଦୋ, ପରିଣାହମଦୋ, ସଣ୍ଠାନମଦୋ, ପାରିପୂରିମଦୋ, ମଦୋ, ପମାଦୋ, ଥମ୍ଭୋ, ସାରମ୍ଭୋ, ଅତ୍ରିଚ୍ଛତା, ମହିଚ୍ଛତା, ପାପିଚ୍ଛତା, ସିଙ୍ଗଂ, ତିନ୍ତିଣଂ, ଚାପଲ୍ୟଂ, ଅସଭାଗୱୁତ୍ତି, ଅରତି, ତନ୍ଦୀ, ୱିଜମ୍ଭିତା, ଭତ୍ତସମ୍ମଦୋ, ଚେତସୋ ଚ ଲୀନତ୍ତଂ, କୁହନା, ଲପନା, ନେମିତ୍ତିକତା, ନିପ୍ପେସିକତା, ଲାଭେନ ଲାଭଂ ନିଜିଗୀସନତା, ''ସେଯ୍ୟୋହମସ୍ମୀ''ତି ମାନୋ, ''ସଦିସୋହମସ୍ମୀ''ତି ମାନୋ, ''ହୀନୋହମସ୍ମୀ''ତି ମାନୋ। ସେଯ୍ୟସ୍ସ ''ସେଯ୍ୟୋହମସ୍ମୀ''ତି ମାନୋ, ସେଯ୍ୟସ୍ସ ''ସଦିସୋହମସ୍ମୀ''ତି ମାନୋ, ସେଯ୍ୟସ୍ସ ''ହୀନୋହମସ୍ମୀ''ତି ମାନୋ, ସଦିସସ୍ସ ''ସେଯ୍ୟୋହମସ୍ମୀ''ତି ମାନୋ, ସଦିସସ୍ସ ''ସଦିସୋହମସ୍ମୀ''ତି ମାନୋ, ସଦିସସ୍ସ ''ହୀନୋହମସ୍ମୀ''ତି ମାନୋ, ହୀନସ୍ସ ''ସେଯ୍ୟୋହମସ୍ମୀ''ତି ମାନୋ, ହୀନସ୍ସ ''ସଦିସୋହମସ୍ମୀ''ତି ମାନୋ, ହୀନସ୍ସ ''ହୀନୋହମସ୍ମୀ''ତି ମାନୋ, ମାନୋ, ଅତିମାନୋ, ମାନାତିମାନୋ, ଓମାନୋ, ଅଧିମାନୋ, ଅସ୍ମିମାନୋ, ମିଚ୍ଛାମାନୋ, ଞାତିୱିତକ୍କୋ, ଜନପଦୱିତକ୍କୋ, ଅମରୱିତକ୍କୋ, ପରାନୁଦ୍ଦଯତାପଟିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୋ, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକପଟିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୋ, ଅନୱଞ୍ଞତ୍ତିପଟିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୋ (ୱିଭ। ୮୩୨)। ଏକକଂ।

ଦୁକଂ

କୋଧୋ ଚ ଉପନାହୋ ଚ, ମକ୍ଖୋ ଚ ପଳାସୋ ଚ, ଇସ୍ସା ଚ ମଚ୍ଛରିଯଞ୍ଚ, ମାଯା ଚ ସାଠେଯ୍ୟଞ୍ଚ, ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ଭୱତଣ୍ହା ଚ, ଭୱଦିଟ୍ଠି ଚ ୱିଭୱଦିଟ୍ଠି ଚ,

ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି ଚ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି ଚ, ଅନ୍ତୱାଦିଟ୍ଠି ଚ ଅନନ୍ତୱାଦିଟ୍ଠି ଚ, ପୁବ୍ବନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି ଚ ଅପରନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି ଚ, ଅହିରିକଞ୍ଚ ଅନୋତ୍ତପ୍ପଞ୍ଚ, ଦୋୱଚସ୍ସତା ଚ ପାପମିତ୍ତତା ଚ, ଅନଜ୍ଜୱୋ ଚ ଅମଦ୍ଦୱୋ ଚ, ଅକ୍ଖନ୍ତି ଚ ଅସୋରଚ୍ଚଞ୍ଚ, ଅସାଖଲ୍ଯଞ୍ଚ ଅପ୍ପଟିସନ୍ଥାରୋ ଚ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରତା ଚ ଭୋଜନେ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁତା ଚ, ମୁଟ୍ଠସ୍ସଚ୍ଚଞ୍ଚ ଅସମ୍ପଜଞ୍ଞଞ୍ଚ, ସୀଲୱିପତ୍ତି ଚ ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତି ଚ, ଅଜ୍ଝତ୍ତସଂଯୋଜନଞ୍ଚ ବହିଦ୍ଧାସଂଯୋଜନଞ୍ଚ। ଦୁକଂ।

ତିକଂ

ତୀଣି ଅକୁସଲମୂଲାନି, ତଯୋ ଅକୁସଲୱିତକ୍କା, ତିସ୍ସୋ ଅକୁସଲସଞ୍ଞା, ତିସ୍ସୋ ଅକୁସଲଧାତୁଯୋ, ତୀଣି ଦୁଚ୍ଚରିତାନି, ତଯୋ ଆସୱା, ତୀଣି ସଂଯୋଜନାନି, ତିସ୍ସୋ ତଣ୍ହା, ଅପରାପି ତିସ୍ସୋ ତଣ୍ହା, ଅପରାପି ତିସ୍ସୋ ତଣ୍ହା, ତିସ୍ସୋ ଏସନା, ତିସ୍ସୋ ୱିଧା, ତୀଣି ଭଯାନି , ତୀଣି ତମାନି, ତୀଣି ତିତ୍ଥାଯତନାନି, ତଯୋ କିଞ୍ଚନା, ତୀଣି ଅଙ୍ଗଣାନି, ତୀଣି ମଲାନି, ତୀଣି ୱିସମାନି, ଅପରାନିପି ତୀଣି ୱିସମାନି, ତଯୋ ଅଗ୍ଗୀ, ତଯୋ କସାୱା, ଅପରେପି ତଯୋ କସାୱା।

ଅସ୍ସାଦଦିଟ୍ଠି ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି, ଅରତି ୱିହେସା ଅଧମ୍ମଚରିଯା, ଦୋୱଚସ୍ସତା ପାପମିତ୍ତତା ନାନତ୍ତସଞ୍ଞା, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ କୋସଜ୍ଜଂ ପମାଦୋ, ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠିତା ଅସମ୍ପଜଞ୍ଞତା ମହିଚ୍ଛତା, ଅହିରିକଂ ଅନୋତ୍ତପ୍ପଂ ପମାଦୋ, ଅନାଦରିଯଂ ଦୋୱଚସ୍ସତା ପାପମିତ୍ତତା, ଅସ୍ସଦ୍ଧିଯଂ ଅୱଦଞ୍ଞୁତା କୋସଜ୍ଜଂ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ଅସଂୱରୋ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ଯଂ, ଅରିଯାନଂ ଅଦସ୍ସନକମ୍ଯତା ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଅସୋତୁକମ୍ଯତା ଉପାରମ୍ଭଚିତ୍ତତା, ମୁଟ୍ଠସ୍ସଚ୍ଚଂ ଅସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ଚେତସୋ ୱିକ୍ଖେପୋ, ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ କୁମ୍ମଗ୍ଗସେୱନା ଚେତସୋ ଚ ଲୀନତ୍ତଂ। ତିକଂ।

ଚତୁକ୍କଂ

ଚତ୍ତାରୋ ଆସୱା, ଚତ୍ତାରୋ ଗନ୍ଥା, ଚତ୍ତାରୋ ଓଘା, ଚତ୍ତାରୋ ଯୋଗା, ଚତ୍ତାରି ଉପାଦାନାନି, ଚତ୍ତାରୋ ତଣ୍ହୁପ୍ପାଦା, ଚତ୍ତାରି ଅଗତିଗମନାନି, ଚତ୍ତାରୋ ୱିପରିଯାସା, ଚତ୍ତାରୋ ଅନରିଯୱୋହାରା, ଅପରେପି ଚତ୍ତାରୋ ଅନରିଯୱୋହାରା, ଚତ୍ତାରି ଦୁଚ୍ଚରିତାନି, ଅପରାପି ଚତ୍ତାରି ଦୁଚ୍ଚରିତାନି, ଚତ୍ତାରି ଭଯାନି, (ଅପରାନିପି ଚତ୍ତାରି ଭଯାନି,) ଚତସ୍ସୋ ଦିଟ୍ଠିଯୋ। ଚତୁକ୍କଂ।

ପଞ୍ଚକଂ

ପଞ୍ଚୋରମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି, ପଞ୍ଚୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି, ପଞ୍ଚ ମଚ୍ଛରିଯାନି, ପଞ୍ଚ ସଙ୍ଗା, ପଞ୍ଚ ସଲ୍ଲା, ପଞ୍ଚ ଚେତୋଖିଲା, ପଞ୍ଚ ଚେତସୋୱିନିବନ୍ଧା, ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣାନି, ପଞ୍ଚ କମ୍ମାନି ଆନନ୍ତରିକାନି, ପଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠିଯୋ, ପଞ୍ଚ ୱେରା, ପଞ୍ଚ ବ୍ଯସନା, ପଞ୍ଚ ଅକ୍ଖନ୍ତିଯା ଆଦୀନୱା, ପଞ୍ଚ ଭଯାନି, ପଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନୱାଦା। ପଞ୍ଚକଂ।

ଛକ୍କଂ

ଛ ୱିୱାଦମୂଲାନି, ଛ ଛନ୍ଦରାଗା ଧମ୍ମା, ଛ ୱିରୋଧୱତ୍ଥୂନି, ଛ ତଣ୍ହାକାଯା, ଛ ଅଗାରୱା, ଛ ପରିହାନିଯା ଧମ୍ମା, ଅପରେପି ଛ ପରିହାନିଯା ଧମ୍ମା, ଛ ସୋମନସ୍ସୁପୱିଚାରା, ଛ ଦୋମନସ୍ସୁପୱିଚାରା, ଛ ଉପେକ୍ଖୁପୱିଚାରା, ଛ ଗେହସିତାନି ସୋମନସ୍ସାନି, ଛ ଗେହସିତାନି ଦୋମନସ୍ସାନି, ଛ ଗେହସିତା ଉପେକ୍ଖା, ଛ ଦିଟ୍ଠିଯୋ। ଛକ୍କଂ।

ସତ୍ତକଂ

ସତ୍ତ ଅନୁସଯା, ସତ୍ତ ସଂଯୋଜନାନି, ସତ୍ତ ପରିଯୁଟ୍ଠାନାନି, ସତ୍ତ ଅସଦ୍ଧମ୍ମା, ସତ୍ତ ଦୁଚ୍ଚରିତାନି, ସତ୍ତ ମାନା, ସତ୍ତ ଦିଟ୍ଠିଯୋ। ସତ୍ତକଂ।

ଅଟ୍ଠକଂ

ଅଟ୍ଠ କିଲେସୱତ୍ଥୂନି, ଅଟ୍ଠ କୁସୀତୱତ୍ଥୂନି, ଅଟ୍ଠସୁ ଲୋକଧମ୍ମେସୁ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପଟିଘାତୋ, ଅଟ୍ଠ ଅନରିଯୱୋହାରା, ଅଟ୍ଠ ମିଚ୍ଛତ୍ତା, ଅଟ୍ଠ ପୁରିସଦୋସା, ଅଟ୍ଠ ଅସଞ୍ଞିୱାଦା, ଅଟ୍ଠ ନେୱସଞ୍ଞିନାସଞ୍ଞିୱାଦା। ଅଟ୍ଠକଂ।

ନୱକଂ

ନଓ ଆଘାତୱତ୍ଥୂନି, ନଓ ପୁରିସମଲାନି, ନଓୱିଧା ମାନା, ନଓ ତଣ୍ହାମୂଲକା ଧମ୍ମା, ନଓ ଇଞ୍ଜିତାନି, ନଓ ମଞ୍ଞିତାନି, ନଓ ଫନ୍ଦିତାନି, ନଓ ପପଞ୍ଚିତାନି, ନଓ ସଙ୍ଖତାନି। ନଓକଂ।

ଦସକଂ

ଦସ କିଲେସୱତ୍ଥୂନି, ଦସ ଆଘାତୱତ୍ଥୂନି, ଦସ ଅକୁସଲକମ୍ମପଥା, ଦସ ସଂଯୋଜନାନି, ଦସ ମିଛତ୍ତା, ଦସୱତ୍ଥୁକା ମିଛାଦିଟ୍ଠି, ଦସୱତ୍ଥୁକା ଅନ୍ତଗ୍ଗାହିକା ଦିଟ୍ଠି। ଦସକଂ।

ଅଟ୍ଠାରସ ତଣ୍ହାୱିଚରିତାନି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକସ୍ସ ଉପାଦାଯ, ଅଟ୍ଠାରସ ତଣ୍ହାୱିଚରିତାନି ବାହିରସ୍ସ ଉପାଦାଯ, ତଦେକଜ୍ଝଂ ଅଭିସଞ୍ଞୁହିତ୍ୱା ଅଭିସଙ୍ଖିପିତ୍ୱା ଛତ୍ତିଂସ ତଣ୍ହାୱିଚରିତାନି ହୋନ୍ତି , ଇତି ଅତୀତାନି ଛତ୍ତିଂସ ତଣ୍ହାୱିଚରିତାନି, ଅନାଗତାନି ଛତ୍ତିଂସ ତଣ୍ହାୱିଚରିତାନି, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନି ଛତ୍ତିଂସ ତଣ୍ହାୱିଚରିତାନି, ତଦେକଜ୍ଝଂ ଅଭିସଞ୍ଞୁହିତ୍ୱା ଅଭିସଙ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ତଣ୍ହାୱିଚରିତସତଂ ହୋତି, ଯାନି ଚ ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ବ୍ରହ୍ମଜାଲେ ୱେଯ୍ୟାକରଣେ ୱୁତ୍ତାନି ଭଗୱତା।

ଖୁଦ୍ଦକୱତ୍ଥୁୱିଭଙ୍ଗଂ।

ଧମ୍ମହଦଯୱିଭଙ୍ଗୋ

କତି ଖନ୍ଧା, କତି ଆଯତନାନି, କତି ଧାତୁଯୋ, କତି ସଚ୍ଚାନି, କତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି, କତି ହେତୂ, କତି ଆହାରା, କତି ଫସ୍ସା, କତି ୱେଦନା, କତି ସଞ୍ଞା, କତି ଚେତନା, କତି ଚିତ୍ତାନି (ୱିଭ। ୯୭୮)?

ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା, ଦ୍ୱାଦସାଯତନାନି, ଅଟ୍ଠାରସ ଧାତୁଯୋ, ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି, ବାୱୀସତିନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ନଓ ହେତୂ, ଚତ୍ତାରୋ ଆହାରା, ସତ୍ତ ଫସ୍ସା, ସତ୍ତ ୱେଦନା, ସତ୍ତ ସଞ୍ଞା, ସତ୍ତ ଚେତନା, ସତ୍ତ ଚିତ୍ତାନି (ୱିଭ। ୯୭୮)।

ଧମ୍ମହଦଯୱିଭଙ୍ଗଂ।

ୱିଭଙ୍ଗମାତିକା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୩। ଧାତୁକଥାମାତିକା

ନଯମାତିକା

ସଙ୍ଗହୋ ଅସଙ୍ଗହୋ (ଧାତୁ। ୧)। ସଙ୍ଗହିତେନ ଅସଙ୍ଗହିତଂ। ଅସଙ୍ଗହିତେନ ସଙ୍ଗହିତଂ। ସଙ୍ଗହିତେନ ସଙ୍ଗହିତଂ। ଅସଙ୍ଗହିତେନ ଅସଙ୍ଗହିତଂ। ସମ୍ପଯୋଗୋ ୱିପ୍ପଯୋଗୋ। ସମ୍ପଯୁତ୍ତେନ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଂ। ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତେନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ। ସମ୍ପଯୁତ୍ତେନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ। ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତେନ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଂ। ସଙ୍ଗହିତେନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଂ। ସମ୍ପଯୁତ୍ତେନ ସଙ୍ଗହିତଂ ଅସଙ୍ଗହିତଂ। ଅସଙ୍ଗହିତେନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଂ। ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତେନ ସଙ୍ଗହିତଂ ଅସଙ୍ଗହିତଂ।

ଅବ୍ଭନ୍ତରମାତିକା

ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା। ଦ୍ୱାଦସାଯତନାନି। ଅଟ୍ଠାରସ ଧାତୁଯୋ। ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି। ବାୱୀସତିନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ। ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା। ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା। ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା । ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି। ଚତସ୍ସୋ ଅପ୍ପମଞ୍ଞାଯୋ। ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ପଞ୍ଚ ବଲାନି। ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା। ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ। ଫସ୍ସୋ ୱେଦନା ସଞ୍ଞା ଚେତନା ଚିତ୍ତଂ ଅଧିମୋକ୍ଖୋ ମନସିକାରୋ।

ନଯମୁଖମାତିକା

ତୀହି ସଙ୍ଗହୋ। ତୀହି ଅସଙ୍ଗହୋ। ଚତୂହି ସମ୍ପଯୋଗୋ। ଚତୂହି ୱିପ୍ପଯୋଗୋ।

ଲକ୍ଖଣମାତିକା

ସଭାଗୋ। ୱିସଭାଗୋ।

ବାହିରମାତିକା

ସବ୍ବାପି ଧମ୍ମସଙ୍ଗଣୀ ଧାତୁକଥାଯ ମାତିକାତି।

ଧାତୁକଥାମାତିକା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୪। ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତିମାତିକା

ଛ ପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ (ପୁ। ପ। ମାତିକା ୧) – ଖନ୍ଧପଞ୍ଞତ୍ତି ଆଯତନପଞ୍ଞତ୍ତି ଧାତୁପଞ୍ଞତ୍ତି ସଚ୍ଚପଞ୍ଞତ୍ତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯପଞ୍ଞତ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତୀତି।

ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତିମାତିକା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। କଥାଓତ୍ଥୁମାତିକା

ପୁଗ୍ଗଲକଥା

ସୁଦ୍ଧସଚ୍ଚିକଟ୍ଠଅନୁଲୋମପଚ୍ଚନୀକଂ

ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନାତି (କଥା। ୧), ଆମନ୍ତା। ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନାତି? ନ ହେୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବେ।

ଆଜାନାହି ନିଗ୍ଗହଂ – ହଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ, ତେନ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ‘‘ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ ‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ’, ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’’ତି, ମିଚ୍ଛା।

ନୋ ଚେ ପନ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି, ନୋ ଚ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ‘‘ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ ‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ’, ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’’ତି, ମିଚ୍ଛା।

ଅନୁଲୋମପଞ୍ଚକଂ।

ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନାତି? ଆମନ୍ତା। ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନାତି? ନ ହେୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବେ।

ଆଜାନାହି ପଟିକମ୍ମଂ – ହଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ, ତେନ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ‘‘ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ ‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ’, ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’’ତି, ମିଚ୍ଛା।

ନୋ ଚେ ପନ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି, ନୋ ଚ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ‘‘ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ ‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ’, ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’’ତି, ମିଚ୍ଛା।

ପଟିକମ୍ମଚତୁକ୍କଂ।

ତ୍ୱଂ ଚେ ପନ ମଞ୍ଞସି ‘‘ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ ‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ’, ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’’ତି। ତେନ ତୱ ତତ୍ଥ ହେତାଯ ପଟିଞ୍ଞାଯ ହେୱଂ ପଟିଜାନନ୍ତଂ ହେୱଂ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବେ, ଅଥ ତଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାମ, ସୁନିଗ୍ଗହିତୋ ଚ ହୋସି –

ହଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ, ତେନ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ‘‘ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ ‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ’, ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’’ତି, ମିଚ୍ଛା।

ନୋ ଚେ ପନ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି, ନୋ ଚ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ‘‘ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ ‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ’, ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ

'ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା'''ତି, ଇଦଂ ତେ ମିଚ୍ଛା।

ନିଗ୍ଗହଚତୁକ୍କଂ।

ଏସେ ଚେ ଦୁନ୍ନିଗ୍ଗହିତେ ହେଓମେଓଂ ତତ୍ଥ ଦକ୍ଖ, ''ଓଉଦ୍ଧେ ଖୋ 'ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ', ନୋ ଚ ଓଉଦ୍ଧେ 'ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା'''ତି, ନୋ ଚ ମଯଂ ତଯା ତତ୍ଥ ହେତାଯ ପଟିଞ୍ଞାଯ ହେଓଂ ପଟିଜାନନ୍ତା ହେଓଂ ନିଗ୍ଗହେତଦ୍ଧା, ଅଥ ମଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାସି, ଦୁନ୍ନିଗ୍ଗହିତା ଚ ହୋମ –

ହଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ, ତେନ ଓତ ରେ ଓଉଦ୍ଧେ ''ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା''ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ଓଦେସି ''ଓଉଦ୍ଧେ ଖୋ 'ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ', ନୋ ଚ ଓଉଦ୍ଧେ 'ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା'''ତି, ମିଚ୍ଛା।

ନୋ ଚେ ପନ ଓଉଦ୍ଧେ ''ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା''ତି, ନୋ ଚ ଓତ ରେ ଓଉଦ୍ଧେ ''ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା''ତି, ଯଂ ତତ୍ଥ ଓଦେସି ''ଓଉଦ୍ଧେ ଖୋ 'ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ', ନୋ ଚ ଓଉଦ୍ଧେ 'ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା'''ତି, ଇଦଂ ତେ ମିଚ୍ଛା।

ଉପନଯନଚତୁକ୍କଂ।

ନ ହେଓଂ ନିଗ୍ଗହେତଦ୍ଧେ, ତେନ ହି ଯଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାସି – ହଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ, ତେନ ଓତ ରେ ଓଉଦ୍ଧେ ''ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା''ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ଓଦେସି ''ଓଉଦ୍ଧେ ଖୋ 'ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ', ନୋ ଚ ଓଉଦ୍ଧେ 'ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା'''ତି, ମିଚ୍ଛା।

ନୋ ଚେ ପନ ଓଉଦ୍ଧେ ''ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା''ତି, ନୋ ଚ ଓତ ରେ ଓଉଦ୍ଧେ ''ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା''ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ଓଦେସି ''ଓଉଦ୍ଧେ ଖୋ 'ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ', ନୋ ଚ ଓଉଦ୍ଧେ 'ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା'''ତି , ଇଦଂ ତେ ମିଚ୍ଛା। ତେନ ହି ଯେ କତେ ନିଗ୍ଗହେ, ସେ ନିଗ୍ଗହେ ଦୁକ୍କଟୋ। ସୁକତେ ପଟିକମ୍ମୋ। ସୁକତା ପଟିପାଦନାତି।

ନିଗ୍ଗମନଚତୁକ୍କଂ।

ପଠମୋ ନିଗ୍ଗହୋ।

ସୁଦ୍ଧସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପଚ୍ଚନୀକାନୁଲୋମଂ

ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନାତି? ଆମନ୍ତା। ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନାତି? ନ ହେଓଂ ଓଉଦ୍ଧେ।

ଆଜାନାହି ନିଗ୍ଗହଂ – ହଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ, ତେନ ଓତ ରେ ଓଉଦ୍ଧେ ''ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା''ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ଓଦେସି ''ଓଉଦ୍ଧେ ଖୋ 'ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ', ନୋ ଚ ଓଉଦ୍ଧେ 'ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା'''ତି, ମିଚ୍ଛା।

ନୋ ଚେ ପନ ଓଉଦ୍ଧେ ''ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା''ତି, ନୋ ଚ ଓତ ରେ ଓଉଦ୍ଧେ ''ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା''ତି, ଯଂ ତତ୍ଥ ଓଦେସି ''ଓଉଦ୍ଧେ ଖୋ 'ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ', ନୋ ଚ ଓଉଦ୍ଧେ 'ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା'''ତି, ମିଚ୍ଛା।

ପଚ୍ଚନୀକପଞ୍ଚକଂ।

ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନାତି? ଆମନ୍ତା। ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନାତି? ନ ହେୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବେ।

ଆଜାନାହି ପଟିକମ୍ମଂ – ହଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ, ତେନ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା''ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ''ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ 'ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ', ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ 'ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା'''ତି, ମିଚ୍ଛା।

ନୋ ଚେ ପନ ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା''ତି, ନୋ ଚ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା''ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ''ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ 'ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ', ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ 'ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା'''ତି, ମିଚ୍ଛା।

ପଟିକମ୍ମଚତୁକ୍କଂ।

ତ୍ୱଂ ଚେ ପନ ମଞ୍ଞସି ''ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ 'ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ', ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ 'ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା'''ତି। ତେନ ତୱ ତତ୍ଥ ହେତାଯ ପଟିଞ୍ଞାଯ ହେୱଂ ପଟିଜାନନ୍ତଂ ହେୱଂ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବେ, ଅଥ ତଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାମ, ସୁନିଗ୍ଗହିତୋ ଚ ହୋସି –

ହଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ, ତେନ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା''ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ''ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ 'ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ', ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ 'ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା'''ତି, ମିଚ୍ଛା।

ନୋ ଚେ ପନ ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା''ତି, ନୋ ଚ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା''ତି, ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ''ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ 'ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ', ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ 'ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା'''ତି, ଇଦଂ ତେ ମିଚ୍ଛା।

ନିଗ୍ଗହଚତୁକ୍କଂ।

ଏସେ ଚେ ଦୁନ୍ନିଗ୍ଗହିତେ ହେୱମେୱଂ ତତ୍ଥ ଦକ୍ଖ, ''ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ 'ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ', ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ 'ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା'''ତି, ନୋ ଚ ମଯଂ ତଯା ତତ୍ଥ ହେତାଯ ପଟିଞ୍ଞାଯ ହେୱଂ ପଟିଜାନନ୍ତା ହେୱଂ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବା, ଅଥ ମଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାସି, ଦୁନ୍ନିଗ୍ଗହିତା ଚ ହୋମ –

ହଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ, ତେନ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା''ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ''ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ 'ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ', ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ 'ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା'''ତି, ମିଚ୍ଛା।

ନୋ ଚେ ପନ ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା''ତି, ନୋ ଚ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା''ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ''ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ 'ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ', ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ 'ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା'''ତି, ଇଦଂ ତେ ମିଚ୍ଛା।

ଉପନଯନଚତୁକ୍କଂ।

ନ ହେୱଂ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବେ, ତେନ ହି ଯଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାସି – ହଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ, ତେନ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ

ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ‘‘ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ ‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ’, ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘ଯୋ ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’’ତି, ମିଚ୍ଛା।

ନୋ ଚେ ପନ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ଯୋ ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି, ନୋ ଚ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ‘‘ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ ‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ’, ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘ଯୋ ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠୋ ପରମଟ୍ଠୋ, ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’’ତି , ଇଦଂ ତେ ମିଚ୍ଛା, ତେନ ହି ଯେ କତେ ନିଗ୍ଗହେ , ସେ ନିଗ୍ଗହେ ଦୁକ୍କଟୋ। ସୁକତେ ପଟିକମ୍ମେ, ସୁକତା ପଟିପାଦନାତି।

ନିଗ୍ଗମନଚତୁକ୍କଂ।

ଦୁତିଯୋ ନିଗ୍ଗହୋ।

ଓକାସସଚ୍ଛିକଟ୍ଠଅନୁଲୋମପଚ୍ଚନୀକଂ

ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନାତି? ଆମନ୍ତା। ସବ୍ବତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନାତି? ନ ହେୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବେ।

ଆଜାନାହି ନିଗ୍ଗହଂ – ହଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ, ତେନ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ସବ୍ବତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ‘‘ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ ‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ’, ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘ସବ୍ବତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’’ତି, ମିଚ୍ଛା।

ନୋ ଚେ ପନ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ସବ୍ବତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି, ନୋ ଚ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ‘‘ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ ‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ’, ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘ସବ୍ବତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’’ତି, ମିଚ୍ଛା…ପେ…।

ତତିଯୋ ନିଗ୍ଗହୋ।

କାଲସଚ୍ଛିକଟ୍ଠଅନୁଲୋମପଚ୍ଚନୀକଂ

ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନାତି? ଆମନ୍ତା। ସବ୍ବଦା ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନାତି? ନ ହେୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବେ।

ଆଜାନାହି ନିଗ୍ଗହଂ – ହଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ, ତେନ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ସବ୍ବଦା ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ‘‘ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ ‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ’, ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘ସବ୍ବଦା ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’’ତି ମିଚ୍ଛା।

ନୋ ଚେ ପନ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ସବ୍ବଦା ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି, ନୋ ଚ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ‘‘ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ ‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ’, ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘ସବ୍ବଦା ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’’ତି, ମିଚ୍ଛା…ପେ…।

ଚତୁତ୍ଥୋ ନିଗ୍ଗହୋ।

ଅୱଯୱସଚ୍ଛିକଟ୍ଠଅନୁଲୋମପଚ୍ଚନୀକଂ

ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନାତି? ଆମନ୍ତା। ସବ୍ବେସୁ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନାତି? ନ ହେୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବେ।

ଆଜାନାହି ନିଗ୍ଗହଂ – ହଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ, ତେନ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ସବ୍ବେସୁ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି

ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ‘‘ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ ‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ’, ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘ସବ୍ବେସୁ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’’ତି? ମିଚ୍ଛା।

ନୋ ଚେ ପନ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ସବ୍ବେସୁ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି, ନୋ ଚ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ‘‘ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ ‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ’, ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘ସବ୍ବେସୁ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’’ତି, ମିଚ୍ଛା…ପେ…।

ପଞ୍ଚମୋ ନିଗ୍ଗହୋ।

ଓକାସସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପଚ୍ଚନୀକାନୁଲୋମଂ

ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନାତି? ଆମନ୍ତା। ସବ୍ବତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନାତି? ନ ହେୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବେ।

ଆଜାନାହି ନିଗ୍ଗହଂ – ହଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ, ତେନ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ସବ୍ବତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ‘‘ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ ‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ’, ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘ସବ୍ବତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’’ତି, ମିଚ୍ଛା।

ନୋ ଚେ ପନ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ସବ୍ବତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି, ନୋ ଚ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ‘‘ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ ‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ’, ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘ସବ୍ବତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’’ତି, ମିଚ୍ଛା…ପେ…।

ଛଟ୍ଠୋ ନିଗ୍ଗହୋ।

କାଲସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପଚ୍ଚନୀକାନୁଲୋମଂ

ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନାତି? ଆମନ୍ତା। ସବ୍ବଦା ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନାତି? ନ ହେୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବେ।

ଆଜାନାହି ନିଗ୍ଗହଂ – ହଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ, ତେନ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ସବ୍ବଦା ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ‘‘ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ ‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ’, ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘ସବ୍ବଦା ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’’ତି, ମିଚ୍ଛା।

ନୋ ଚେ ପନ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ସବ୍ବଦା ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି, ନୋ ଚ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ‘‘ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ ‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ’, ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘ସବ୍ବଦା ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’’ତି, ମିଚ୍ଛା…ପେ…।

ସତ୍ତମୋ ନିଗ୍ଗହୋ।

ଅୱଯୱସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପଚ୍ଚନୀକାନୁଲୋମଂ

ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନାତି? ଆମନ୍ତା। ସବ୍ବେସୁ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନାତି? ନ ହେୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବେ।

ଆଜାନାହି ନିଗ୍ଗହଂ – ହଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ, ତେନ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ସବ୍ବେସୁ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ‘‘ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ ‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ’, ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘ସବ୍ବେସୁ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’’ତି, ମିଚ୍ଛା।

ନୋ ଚେ ପନ ୱତ୍ତଙ୍କେ ‘‘ସଙ୍କେସୁ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି, ନୋ ଚ ୱତ ରେ ୱତ୍ତଙ୍କେ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’ତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ‘‘ୱତ୍ତଙ୍କେ ଖୋ ‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ’, ନୋ ଚ ୱତ୍ତଙ୍କେ ‘ସଙ୍କେସୁ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’’’ତି, ମିଚ୍ଛା…ପେ…।

ଅଟ୍ଠମୋ ନିଗ୍ଗହୋ।

କଥାୱତ୍ଥୁମାତିକା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୬। ଯମକମାତିକା

ମୂଲଯମକଂ

କୁସଲପଦନଯଚତୁକ୍କଂ

ଯେ କେଚି କୁସଲା ଧମ୍ମା (ଯମ। ୧ ।ମୂଲଯମକ।୧ ଆଦଯୋ), ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ କୁସଲମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା କୁସଲା।

ଯେ କେଚି କୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ କୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା କୁସଲା।

ଯେ କେଚି କୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ କୁସଲମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା କୁସଲା।

ଯେ କେଚି କୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲମୂଲମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ କୁସଲମୂଲମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା କୁସଲା।

ଯେ କେଚି କୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ କୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା କୁସଲା।

ଯେ କେଚି କୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲମୂଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ କୁସଲମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା କୁସଲା।

ଯେ କେଚି କୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲମୂଲକା। ଯେ ୱା ପନ କୁସଲମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା କୁସଲା।

ଯେ କେଚି କୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲକା। ଯେ ୱା ପନ କୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା କୁସଲା।

ଯେ କେଚି କୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲକା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲକା। ଯେ ୱା ପନ କୁସଲମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା କୁସଲା।

ଯେ କେଚି କୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲମୂଲମୂଲକା। ଯେ ୱା ପନ କୁସଲମୂଲମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା କୁସଲା।

ଯେ କେଚି କୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲମୂଲକା। ଯେ ୱା ପନ କୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା କୁସଲା।

ଯେ କେଚି କୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲମୂଲକା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲମୂଲକା। ଯେ ୱା ପନ କୁସଲମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା କୁସଲା।

ଅକୁସଲପଦନଯଚତୁକ୍କଂ

ଯେ କେଚି ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅକୁସଲମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ ଅକୁସଲମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା।

ଯେ କେଚି ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅକୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ ଅକୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା।

ଯେ କେଚି ଅକୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅକୁସଲମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ ଅକୁସଲମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା।

ଯେ କେଚି ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅକୁସଲମୂଲମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ ଅକୁସଲମୂଲମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା।

ଯେ କେଚି ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅକୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ ଅକୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା।

ଯେ କେଚି ଅକୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲମୂଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅକୁସଲମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ ଅକୁସଲମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା।

ଯେ କେଚି ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅକୁସଲମୂଲକା। ଯେ ୱା ପନ ଅକୁସଲମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା।

ଯେ କେଚି ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅକୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲକା। ଯେ ୱା ପନ ଅକୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା।

ଯେ କେଚି ଅକୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲକା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅକୁସଲମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲକା। ଯେ ୱା ପନ ଅକୁସଲମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା।

ଯେ କେଚି ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅକୁସଲମୂଲମୂଲକା। ଯେ ୱା ପନ ଅକୁସଲମୂଲମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା।

ଯେ କେଚି ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅକୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲମୂଲକା। ଯେ ୱା ପନ ଅକୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା।

ଯେ କେଚି ଅକୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲମୂଲକା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅକୁସଲମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲମୂଲକା। ଯେ ୱା ପନ ଅକୁସଲମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା।

ଅବ୍ୟାକତପଦନୟଚତୁକ୍କଂ

ଯେ କେଚି ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅବ୍ୟାକତମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ ଅବ୍ୟାକତମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅବ୍ୟାକତା।

ଯେ କେଚି ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅବ୍ୟାକତମୂଲେନ ଏକମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ ଅବ୍ୟାକତମୂଲେନ ଏକମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅବ୍ୟାକତା।

ଯେ କେଚି ଅବ୍ୟାକତମୂଲେନ ଏକମୂଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅବ୍ୟାକତମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ ଅବ୍ୟାକତମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅବ୍ୟାକତା।

ଯେ କେଚି ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅବ୍ୟାକତମୂଲମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ ଅବ୍ୟାକତମୂଲମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅବ୍ୟାକତା।

ଯେ କେଚି ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅବ୍ୟାକତମୂଲେନ ଏକମୂଲମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ ଅବ୍ୟାକତମୂଲେନ ଏକମୂଲମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅବ୍ୟାକତା।

ଯେ କେଚି ଅବ୍ୟାକତମୂଲେନ ଏକମୂଲମୂଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅବ୍ୟାକତମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ ଅବ୍ୟାକତମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅବ୍ୟାକତା।

ଯେ କେଚି ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅବ୍ୟାକତମୂଲକା। ଯେ ୱା ପନ ଅବ୍ୟାକତମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅବ୍ୟାକତା।

ଯେ କେଚି ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅବ୍ୟାକତମୂଲେନ ଏକମୂଲକା। ଯେ ୱା ପନ ଅବ୍ୟାକତମୂଲେନ ଏକମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅବ୍ୟାକତା।

ଯେ କେଚି ଅବ୍ୟାକତମୂଲେନ ଏକମୂଲକା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅବ୍ୟାକତମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲକା। ଯେ ୱା ପନ ଅବ୍ୟାକତମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅବ୍ୟାକତା।

ଯେ କେଚି ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅବ୍ୟାକତମୂଲମୂଲକା। ଯେ ୱା ପନ ଅବ୍ୟାକତମୂଲମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅବ୍ୟାକତା।

ଯେ କେଚି ଅବ୍ଯାକତା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅବ୍ଯାକତମୂଲେନ ଏକମୂଲମୂଲକା। ଯେ ୱା ପନ ଅବ୍ଯାକତମୂଲେନ ଏକମୂଲମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅବ୍ଯାକତା।

ଯେ କେଚି ଅବ୍ଯାକତମୂଲେନ ଏକମୂଲମୂଲକା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅବ୍ଯାକତମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲମୂଲକା। ଯେ ୱା ପନ ଅବ୍ଯାକତମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅବ୍ଯାକତା।

ନାମପଦନଯଚତୁକ୍କଂ

ଯେ କେଚି ନାମା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ନାମମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ ନାମମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ନାମା।

ଯେ କେଚି ନାମା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ନାମମୂଲେନ ଏକମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ ନାମମୂଲେନ ଏକମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ନାମା।

ଯେ କେଚି ନାମମୂଲେନ ଏକମୂଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ନାମମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ ନାମମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ନାମା।

ଯେ କେଚି ନାମା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ନାମମୂଲମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ ନାମମୂଲମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ନାମା।

ଯେ କେଚି ନାମା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ନାମମୂଲେନ ଏକମୂଲମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ ନାମମୂଲେନ ଏକମୂଲମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ନାମା।

ଯେ କେଚି ନାମମୂଲେନ ଏକମୂଲମୂଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ନାମମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ ନାମମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ନାମା।

ଯେ କେଚି ନାମା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ନାମମୂଲକା। ଯେ ୱା ପନ ନାମମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ନାମା।

ଯେ କେଚି ନାମା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ନାମମୂଲେନ ଏକମୂଲକା। ଯେ ୱା ପନ ନାମମୂଲେନ ଏକମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ନାମା।

ଯେ କେଚି ନାମମୂଲେନ ଏକମୂଲକା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ନାମମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲକା। ଯେ ୱା ପନ ନାମମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ନାମା।

ଯେ କେଚି ନାମା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ନାମମୂଲମୂଲକା। ଯେ ୱା ପନ ନାମମୂଲମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ନାମା।

ଯେ କେଚି ନାମା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ନାମମୂଲେନ ଏକମୂଲମୂଲକା। ଯେ ୱା ପନ ନାମମୂଲେନ ଏକମୂଲମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ନାମା।

ଯେ କେଚି ନାମମୂଲେନ ଏକମୂଲମୂଲକା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ନାମମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲମୂଲକା। ଯେ ୱା ପନ ନାମମୂଲେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ନାମା।

ଯେ କେଚି କୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲହେତୂ…ପେ… କୁସଲନିଦାନା…ପେ… କୁସଲସମ୍ଭୱା…ପେ… କୁସଲପ୍ପଭୱା…ପେ… କୁସଲସମୁଟ୍ଠାନା…ପେ… କୁସଲାହାରା…ପେ… କୁସଲାରମ୍ମଣା…ପେ… କୁସଲପଚ୍ଚଯା…ପେ… କୁସଲସମୁଦଯା…ପେ…।

ମୂଲଂ ହେତୁ ନିଦାନଞ୍ଚ, ସମ୍ଭୱୋ ପଭୱେନ ଚ;

ସମୁଟ୍ଠାନାହାରାରମ୍ମଣା, ପଚ୍ଚଯୋ ସମୁଦଯେନ ଚାତି।

ମୂଲଯମକମାତିକା ନିଟ୍ଠିତା।

ଖନ୍ଧଯମକଂ

ପଣ୍ଣତ୍ତିୱାରୋ

ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା (ଯମ। ୧।ଖନ୍ଧଯମକ।୧ ଆଦଯୋ) – ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ପଦସୋଧନୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

ରୂପଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ରୂପଂ।

ୱେଦନା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱେଦନା।

ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ ସଞ୍ଞା।

ସଙ୍ଖାରା ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ ସଙ୍ଖାରା।

ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱିଞ୍ଞାଣଂ।

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ ରୂପଂ ନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନ ରୂପଂ।

ନ ୱେଦନା ନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନ ୱେଦନା।

ନ ସଞ୍ଞା ନ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନ ସଞ୍ଞା।

ନ ସଙ୍ଖାରା ନ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ ନ ସଙ୍ଖାରା।

ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ।

ପଦସୋଧନମୂଲଚକ୍କୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

ରୂପଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ରୂପଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ରୂପଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ରୂପଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ୱେଦନା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ୱେଦନା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ୱେଦନା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ୱେଦନା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ସଙ୍ଖାରା ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ସଙ୍ଖାରା ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ସଙ୍ଖାରା ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ସଙ୍ଖାରା ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ ରୂପଂ ନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ନ ରୂପଂ ନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ନ ରୂପଂ ନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ନ ରୂପଂ ନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ନ ୱେଦନା ନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ନ ୱେଦନା ନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ନ ୱେଦନା ନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ନ ୱେଦନା ନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ନ ସଞ୍ଞା ନ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ନ ସଞ୍ଞା ନ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ନ ସଞ୍ଞା ନ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ନ ସଞ୍ଞା ନ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ନ ସଙ୍ଖାରା ନ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ନ ସଙ୍ଖାରା ନ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ନ ସଙ୍ଖାରା ନ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ନ ସଙ୍ଖାରା ନ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ସୁଦ୍ଧଖନ୍ଧୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

ରୂପଂ ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ରୂପଂ।

ୱେଦନା ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ୱେଦନା।

ସଞ୍ଞା ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ସଞ୍ଞା।

ସଙ୍ଖାରା ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ସଙ୍ଖାରା।

ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ୱିଞ୍ଞାଣଂ।

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ ରୂପଂ ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ରୂପଂ।

ନ ୱେଦନା ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ୱେଦନା।

ନ ସଞ୍ଞା ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ସଞ୍ଞା।

ନ ସଙ୍ଖାରା ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ସଙ୍ଖାରା।

ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ।

ସୁଦ୍ଧଖନ୍ଧମୂଲଚକ୍କୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

ରୂପଂ ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ୱେଦନା।

ରୂପଂ ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ସଞ୍ଞା।

ରୂପଂ ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ସଙ୍ଖାରା।

ରୂପଂ ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ୱିଞ୍ଞାଣଂ।

ୱେଦନା ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ରୂପଂ।

ୱେଦନା ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ସଞ୍ଞା।

ୱେଦନା ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ସଙ୍ଖାରା।

ୱେଦନା ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ୱିଞ୍ଞାଣଂ।

ସଞ୍ଞା ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ରୂପଂ।

ସଞ୍ଞା ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ୱେଦନା।

ସଞ୍ଞା ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ସଙ୍ଖାରା।

ସଞ୍ଞା ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ୱିଞ୍ଞାଣଂ।

ସଙ୍ଖାରା ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ରୂପଂ।

ସଙ୍ଖାରା ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ୱେଦନା।

ସଙ୍ଖାରା ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ସଞ୍ଞା।

ସଙ୍ଖାରା ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ୱିଞ୍ଞାଣଂ।

ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ରୂପଂ।

ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ୱେଦନା।

ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ସଞ୍ଞା।

ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ସଙ୍ଖାରା।

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ ରୂପଂ ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ୱେଦନା।

ନ ରୂପଂ ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ସଞ୍ଞା।

ନ ରୂପଂ ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ସଙ୍ଖାରା।

ନ ରୂପଂ ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ।

ନ ୱେଦନା ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ରୂପଂ।

ନ ୱେଦନା ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ସଞ୍ଞା।

ନ ୱେଦନା ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ସଙ୍ଖାରା।

ନ ୱେଦନା ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ।

ନ ସଞ୍ଞା ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ରୂପଂ।

ନ ସଞ୍ଞା ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ୱେଦନା।

ନ ସଞ୍ଞା ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ସଙ୍ଖାରା।

ନ ସଞ୍ଞା ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ।

ନ ସଙ୍ଖାରା ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ରୂପଂ।

ନ ସଙ୍ଖାରା ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ୱେଦନା।

ନ ସଙ୍ଖାରା ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ସଞ୍ଞା।

ନ ସଙ୍ଖାରା ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ।

ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ରୂପଂ।

ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ୱେଦନା।

ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ସଞ୍ଞା।

ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ସଙ୍ଖାରା।

ଖନ୍ଧଯମକମାତିକା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆଯତନଯମକଂ

ପଣ୍ଣତ୍ତିୱାରୋ

ଦ୍ୱାଦସାଯତନାନି (ଯମ। ୧।ଆଯତନଯମକ।୧ ଆଦଯୋ) – ଚକ୍ଖାଯତନଂ ସୋତାଯତନଂ ଘାନାଯତନଂ ଜିଵ୍ହାଯତନଂ କାଯାଯତନଂ ରୂପାଯତନଂ ସଦ୍ଦାଯତନଂ ଗନ୍ଧାଯତନଂ ରସାଯତନଂ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାଯତନଂ ମନାଯତନଂ ଧମ୍ମାଯତନଂ।

ପଦସୋଧନଵାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖାଯତନଂ, ଚକ୍ଖାଯତନଂ ଚକ୍ଖୁ।

ସୋତଂ ସୋତାଯତନଂ, ସୋତାଯତନଂ ସୋତଂ।

ଘାନଂ ଘାନାଯତନଂ, ଘାନାଯତନଂ ଘାନଂ।

ଜିଵ୍ହା ଜିଵ୍ହାଯତନଂ, ଜିଵ୍ହାଯତନଂ ଜିଵ୍ହା।

କାଯୋ କାଯାଯତନଂ, କାଯାଯତନଂ କାଯୋ।

ରୂପଂ ରୂପାଯତନଂ, ରୂପାଯତନଂ ରୂପଂ।

ସଦ୍ଦୋ ସଦ୍ଦାଯତନଂ, ସଦ୍ଦାଯତନଂ ସଦ୍ଦୋ।

ଗନ୍ଧୋ ଗନ୍ଧାଯତନଂ, ଗନ୍ଧାଯତନଂ ଗନ୍ଧୋ।

ରସୋ ରସାଯତନଂ, ରସାଯତନଂ ରସୋ।

ଫୋଟ୍ଠବ୍ବୋ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାଯତନଂ, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାଯତନଂ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ମନୋ ମନାଯତନଂ, ମନାଯତନଂ ମନୋ।

ଧମ୍ମୋ ଧମ୍ମାଯତନଂ, ଧମ୍ମାଯତନଂ ଧମ୍ମୋ।

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖାଯତନଂ, ନ ଚକ୍ଖାଯତନଂ ନ ଚକ୍ଖୁ।

ନ ସୋତଂ ନ ସୋତାଯତନଂ, ନ ସୋତାଯତନଂ ନ ସୋତଂ।

ନ ଘାନଂ ନ ଘାନାଯତନଂ, ନ ଘାନାଯତନଂ ନ ଘାନଂ।

ନ ଜିଵ୍ହା ନ ଜିଵ୍ହାଯତନଂ, ନ ଜିଵ୍ହାଯତନଂ ନ ଜିଵ୍ହା।

ନ କାଯୋ ନ କାଯାଯତନଂ, ନ କାଯାଯତନଂ ନ କାଯୋ।

ନ ରୂପଂ ନ ରୂପାଯତନଂ, ନ ରୂପାଯତନଂ ନ ରୂପଂ।

ନ ସଦ୍ଦୋ ନ ସଦ୍ଦାଯତନଂ, ନ ସଦ୍ଦାଯତନଂ ନ ସଦ୍ଦୋ।

ନ ଗନ୍ଧୋ ନ ଗନ୍ଧାୟତନଂ, ନ ଗନ୍ଧାୟତନଂ ନ ଗନ୍ଧୋ।

ନ ରସୋ ନ ରସାୟତନଂ, ନ ରସାୟତନଂ ନ ରସୋ।

ନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବୋ ନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାୟତନଂ, ନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାୟତନଂ ନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ନ ମନୋ ନ ମନାୟତନଂ, ନ ମନାୟତନଂ ନ ମନୋ।

ନ ଧମ୍ମୋ ନ ଧମ୍ମାୟତନଂ, ନ ଧମ୍ମାୟତନଂ ନ ଧମ୍ମୋ।

ପଦସୋଧନମୂଲଚକ୍କୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖାୟତନଂ, ଆୟତନା ସୋତାୟତନଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖାୟତନଂ, ଆୟତନା ଘାନାୟତନଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖାୟତନଂ, ଆୟତନା ଜିଵ୍ହାୟତନଂ…ପେ…।

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖାୟତନଂ, ଆୟତନା ଧମ୍ମାୟତନଂ।

ସୋତଂ ସୋତାୟତନଂ, ଆୟତନା ଚକ୍ଖାୟତନଂ।

ସୋତଂ ସୋତାୟତନଂ, ଆୟତନା ଘାନାୟତନଂ…ପେ…।

ସୋତଂ ସୋତାୟତନଂ, ଆୟତନା ଧମ୍ମାୟତନଂ।

ଘାନଂ ଘାନାୟତନଂ, ଆୟତନା ଚକ୍ଖାୟତନଂ…ପେ…।

ଘାନଂ ଘାନାୟତନଂ, ଆୟତନା ଧମ୍ମାୟତନଂ…ପେ…।

ଧମ୍ମୋ ଧମ୍ମାୟତନଂ, ଆୟତନା ଚକ୍ଖାୟତନଂ।

ଧମ୍ମୋ ଧମ୍ମାୟତନଂ, ଆୟତନା ସୋତାୟତନଂ…ପେ…।

ଧମ୍ମୋ ଧମ୍ମାୟତନଂ, ଆୟତନା ମନାୟତନଂ। (ଚକ୍କଂ ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ।)

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖାୟତନଂ, ନାୟତନା ନ ସୋତାୟତନଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖାୟତନଂ, ନାୟତନା ନ ଘାନାୟତନଂ…ପେ…।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖାୟତନଂ, ନାୟତନା ନ ଧମ୍ମାୟତନଂ।

ନ ସୋତଂ ନ ସୋତାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ଚକ୍ଖାଯତନଂ…ପେ…।

ନ ସୋତଂ ନ ସୋତାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ଧମ୍ମାଯତନଂ।

ନ ଘାନଂ ନ ଘାନାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ଚକ୍ଖାଯତନଂ…ପେ…।

ନ ଘାନଂ ନ ଘାନାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ଧମ୍ମାଯତନଂ…ପେ…।

ନ ଧମ୍ମୋ ନ ଧମ୍ମାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ଚକ୍ଖାଯତନଂ।

ନ ଧମ୍ମୋ ନ ଧମ୍ମାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ସୋତାଯତନଂ…ପେ…।

ନ ଧମ୍ମୋ ନ ଧମ୍ମାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ମନାଯତନଂ। (ଚକ୍କଂ ବନ୍ଧିତଙ୍କଂ।)

ସୁଦ୍ଧାଯତନୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

ଚକ୍ଖୁ ଆଯତନଂ, ଆଯତନା ଚକ୍ଖୁ।

ସୋତଂ ଆଯତନଂ, ଆଯତନା ସୋତଂ।

ଘାନଂ ଆଯତନଂ, ଆଯତନା ଘାନଂ।

ଜିୱ୍ହା ଆଯତନଂ, ଆଯତନା ଜିୱ୍ହା।

କାଯୋ ଆଯତନଂ, ଆଯତନା କାଯୋ।

ରୂପଂ ଆଯତନଂ, ଆଯତନା ରୂପଂ।

ସଦ୍ଦୋ ଆଯତନଂ, ଆଯତନା ସଦ୍ଦୋ।

ଗନ୍ଧୋ ଆଯତନଂ, ଆଯତନା ଗନ୍ଧୋ।

ରସୋ ଆଯତନଂ, ଆଯତନା ରସୋ।

ଫୋଟ୍ଠବ୍ବୋ ଆଯତନଂ, ଆଯତନା ଫୋଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ମନୋ ଆଯତନଂ, ଆଯତନା ମନୋ।

ଧମ୍ମୋ ଆଯତନଂ, ଆଯତନା ଧମ୍ମୋ।

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ ଚକ୍ଖୁ ନାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ଚକ୍ଖୁ।

ନ ସୋତଂ ନାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ସୋତଂ।

ନ ଘାନଂ ନାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ଘାନଂ।

ନ ଜିވ୍ହା ନାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ଜିވ୍ହା।

ନ କାଯୋ ନାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ କାଯୋ।

ନ ରୂପଂ ନାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ରୂପଂ।

ନ ସଦ୍ଦୋ ନାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ସଦ୍ଦୋ।

ନ ଗନ୍ଧୋ ନାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ଗନ୍ଧୋ।

ନ ରସୋ ନାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ରସୋ।

ନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବୋ ନାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ନ ମନୋ ନାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ମନୋ।

ନ ଧମ୍ମୋ ନାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ଧମ୍ମୋ।

ସୁଦ୍ଧାଯତନମୂଲଚକ୍କୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

ଚକ୍ଖୁ ଆଯତନଂ, ଆଯତନା ସୋତଂ…ପେ…।

ଚକ୍ଖୁ ଆଯତନଂ, ଆଯତନା ଧମ୍ମୋ।

ସୋତଂ ଆଯତନଂ, ଆଯତନା ଚକ୍ଖୁ…ପେ…।

ସୋତଂ ଆଯତନଂ, ଆଯତନା ଧମ୍ମୋ।

ଘାନଂ ଆଯତନଂ, ଆଯତନା ଚକ୍ଖୁ…ପେ…।

ଘାନଂ ଆଯତନଂ, ଆଯତନା ଧମ୍ମୋ…ପେ…।

ଧମ୍ମୋ ଆଯତନଂ, ଆଯତନା ଚକ୍ଖୁ।

ଧମ୍ମୋ ଆଯତନଂ, ଆଯତନା ସୋତଂ…ପେ…।

ଧମ୍ମୋ ଆଯତନଂ, ଆଯତନା ମନୋ। (ଚକ୍କଂ ବନ୍ଧିତଙ୍ଗଂ।)

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ ଚକ୍ଖୁ ନାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ସୋତଂ…ପେ…।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ଧମ୍ମୋ।

ନ ସୋତଂ ନାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ…।

ନ ସୋତଂ ନାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ଧମ୍ମୋ।

ନ ଘାନଂ ନାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ…।

ନ ଘାନଂ ନାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ଧମ୍ମୋ…ପେ…।

ନ ଧମ୍ମୋ ନାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ଚକ୍ଖୁ।

ନ ଧମ୍ମୋ ନାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ସୋତଂ…ପେ…।

ନ ଧମ୍ମୋ ନାଯତନଂ, ନାଯତନା ନ ମନୋ। (ଚକ୍କଂ ବନ୍ଧିତଙ୍ଗଂ।)

ଆଯତନଯମକମାତିକା ନିଟ୍ଠିତା।

ଧାତୁଯମକଂ

ପଣ୍ଣତ୍ତିୱାରୋ

ଅଟ୍ଠାରସଧାତୁଯୋ (ଯମ। ୧।ଧାତୁରମକ।୧ ଆଦଯୋ) – ଚକ୍ଖୁଧାତୁ ସୋତଧାତୁ ଘାନଧାତୁ ଜିୱ୍ହାଧାତୁ କାଯଧାତୁ ରୂପଧାତୁ ସଦ୍ଦଧାତୁ ଗନ୍ଧଧାତୁ ରସଧାତୁ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଧାତୁ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ଘାନୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ କାଯୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ମନୋଧାତୁ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ଧମ୍ମଧାତୁ।

ପଦସୋଧନୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁଧାତୁ, ଚକ୍ଖୁଧାତୁ ଚକ୍ଖୁ।

ସୋତଂ ସୋତଧାତୁ, ସୋତଧାତୁ ସୋତଂ…ପେ…।

ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ…।

ମନୋ ମନୋଧାତୁ, ମନୋଧାତୁ ମନୋ।

ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ।

ଧମ୍ମୋ ଧମ୍ମଧାତୁ, ଧମ୍ମଧାତୁ ଧମ୍ମୋ।

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁଧାତୁ, ନ ଚକ୍ଖୁଧାତୁ ନ ଚକ୍ଖୁ।

ନ ସୋତଂ ନ ସୋତଧାତୁ, ନ ସୋତଧାତୁ ନ ସୋତଂ…ପେ…।

ନ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, ନ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ନ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ…।

ନ ମନୋ ନ ମନୋଧାତୁ, ନ ମନୋଧାତୁ ନ ମନୋ।

ନ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, ନ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ନ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ।

ନ ଧମ୍ମୋ ନ ଧମ୍ମଧାତୁ, ନ ଧମ୍ମଧାତୁ ନ ଧମ୍ମୋ।

ପଦସୋଧନମୂଲଚକ୍କୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁଧାତୁ, ଧାତୂ ସୋତଧାତୁ…ପେ…।

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁଧାତୁ, ଧାତୂ ଧମ୍ମଧାତୁ। (ଯଥା ଆଯତନଯମକେ ଚକ୍କଂ ବନ୍ଧିତଂ, ଏୱମିଧ ଚକ୍କଂ ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ।)

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁଧାତୁ, ନ ଧାତୂ ନ ସୋତଧାତୁ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁଧାତୁ, ନ ଧାତୂ ନ ଘାନଧାତୁ…ପେ…।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁଧାତୁ, ନ ଧାତୂ ନ ଧମ୍ମଧାତୁ…ପେ…।

ନ ଧମ୍ମୋ ନ ଧମ୍ମଧାତୁ, ନ ଧାତୂ ନ ଚକ୍ଖୁଧାତୁ…ପେ…।

ନ ଧମ୍ମୋ ନ ଧମ୍ମଧାତୁ, ନ ଧାତୂ ନ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ। (ଚକ୍କଂ ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ।)

ସୁଦ୍ଧଧାତୁୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

ଚକ୍ଖୁ ଧାତୁ, ଧାତୂ ଚକ୍ଖୁ…ପେ…।

ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଧାତୁ, ଧାତୂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ…।

ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ଧାତୁ, ଧାତୂ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ।

ଧମ୍ମୋ ଧାତୁ, ଧାତୂ ଧମ୍ମୋ।

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଧାତୁ, ନ ଧାତୂ ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ…।

ନ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ଧାତୁ, ନ ଧାତୂ ନ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ…।

ନ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ଧାତୁ, ନ ଧାତୂ ନ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ।

ନ ଧମ୍ମୋ ନ ଧାତୁ, ନ ଧାତୂ ନ ଧମ୍ମୋ।

ସୁଦ୍ଧଧାତୁମୂଲଚକ୍କୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

ଚକ୍ଖୁ ଧାତୁ, ଧାତୂ ସୋତଂ…ପେ…।

ଚକ୍ଖୁ ଧାତୁ, ଧାତୂ ଧମ୍ମୋ…ପେ…।

ଧମ୍ମୋ ଧାତୁ, ଧାତୂ ଚକ୍ଖୁ…ପେ…।

ଧମ୍ମୋ ଧାତୁ, ଧାତୂ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ। (ଚକ୍କଂ ବନ୍ଧିତଙ୍ଗଂ।)

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଧାତୁ, ନ ଧାତୂ ନ ସୋତଂ…ପେ…।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଧାତୁ, ନ ଧାତୂ ନ ଧମ୍ମୋ…ପେ…।

ନ ଧମ୍ମୋ ନ ଧାତୁ, ନ ଧାତୂ ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ…।

ନ ଧମ୍ମୋ ନ ଧାତୁ, ନ ଧାତୂ ନ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ। (ଚକ୍କଂ ବନ୍ଧିତଙ୍ଗଂ।)

ଧାତୁଯମକମାତିକା ନିଟ୍ଠିତା।

ସଚ୍ଚଯମକଂ

ପଣ୍ଣତ୍ତିୱାରୋ

ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି (ଯମ। ୧।ସଚ୍ଚଯମକ।୧ ଆଦଯୋ) – ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ।

ପଦସୋଧନୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ।

ସମୁଦଯୋ ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ, ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ ସମୁଦଯୋ।

ନିରୋଧୋ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ, ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ ନିରୋଧୋ।

ମଗ୍ଗୋ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ, ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ ମଗ୍ଗୋ।

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ, ନ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ନ ଦୁକ୍ଖଂ।

ନ ସମୁଦଯୋ ନ ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ, ନ ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ ନ ସମୁଦଯୋ।

ନ ନିରୋଧୋ ନ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ, ନ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ ନ ନିରୋଧୋ।

ନ ମଗ୍ଗୋ ନ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ, ନ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ ନ ମଗ୍ଗୋ।

ପଦସୋଧନମୂଲଚକ୍କୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଚା ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ।

ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଚା ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ।

ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଚା ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ।

ସମୁଦଯୋ ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ।

ସମୁଦଯୋ ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଚା ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ।

ସମୁଦଯୋ ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଚା ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ।

ନିରୋଧୋ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ।

ନିରୋଧୋ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଚା ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ।

ନିରୋଧୋ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଚା ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ।

ମଗ୍ଗୋ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ।

ମଗ୍ଗୋ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଚା ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ।

ମଗ୍ଗୋ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଚା ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ।

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ, ନ ସଚ୍ଚା ନ ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ।

ନ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ, ନ ସଚ୍ଚା ନ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ।

ନ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ, ନ ସଚ୍ଚା ନ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ।

ନ ସମୁଦଯୋ ନ ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ, ନ ସଚ୍ଚା ନ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ।

ନ ସମୁଦଯୋ ନ ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ, ନ ସଚ୍ଚା ନ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ।

ନ ସମୁଦଯୋ ନ ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ, ନ ସଚ୍ଚା ନ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ।

ନ ନିରୋଧୋ ନ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ, ନ ସଚ୍ଚା ନ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ।

ନ ନିରୋଧୋ ନ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ, ନ ସଚ୍ଚା ନ ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ।

ନ ନିରୋଧୋ ନ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ, ନ ସଚ୍ଚା ନ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ।

ନ ମଗ୍ଗୋ ନ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ, ନ ସଚ୍ଚା ନ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ।

ନ ମଗ୍ଗୋ ନ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ, ନ ସଚ୍ଚା ନ ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ।

ନ ମଗ୍ଗୋ ନ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ, ନ ସଚ୍ଚା ନ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ।

ସୁଦ୍ଧସଚ୍ଚୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

ଦୁକ୍ଖଂ ସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖଂ।

ସମୁଦଯୋ ସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଚା ସମୁଦଯୋ।

ନିରୋଧୋ ସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଚା ନିରୋଧୋ।

ମଗ୍ଗୋ ସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଚା ମଗ୍ଗୋ।

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ସଚ୍ଚଂ, ନ ସଚ୍ଚା ନ ଦୁକ୍ଖଂ।

ନ ସମୁଦଯୋ ନ ସଚ୍ଚଂ, ନ ସଚ୍ଚା ନ ସମୁଦଯୋ।

ନ ନିରୋଧୋ ନ ସଚ୍ଚଂ, ନ ସଚ୍ଚା ନ ନିରୋଧୋ।

ନ ମଗ୍ଗୋ ନ ସଚ୍ଚଂ, ନ ସଚ୍ଚା ନ ମଗ୍ଗୋ।

ସୁଦ୍ଧସଚ୍ଚମୂଲଚକ୍କୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

ଦୁକ୍ଖଂ ସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଚା ସମୁଦଯୋ।

ଦୁକ୍ଖଂ ସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଚା ନିରୋଧୋ।

ଦୁକ୍ଖଂ ସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଚା ମଗ୍ଗୋ।

ସମୁଦଯୋ ସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖଂ…ପେ… ସଚ୍ଚା ମଗ୍ଗୋ।

ନିରୋଧୋ ସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖଂ…ପେ… ସଚ୍ଚା ମଗ୍ଗୋ।

ମଗ୍ଗୋ ସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖଂ।

ମଗ୍ଗୋ ସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଚା ସମୁଦଯୋ।

ମଗ୍ଗୋ ସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଚା ନିରୋଧୋ।

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ସଚ୍ଚଂ, ନ ସଚ୍ଚା ନ ସମୁଦଯୋ।

ନ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ସଚ୍ଚଂ, ନ ସଚ୍ଚା ନ ନିରୋଧୋ।

ନ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ସଚ୍ଚଂ, ନ ସଚ୍ଚା ନ ମଗ୍ଗୋ।

ନ ସମୁଦଯୋ ନ ସଚ୍ଚଂ, ନ ସଚ୍ଚା ନ ଦୁକ୍ଖଂ…ପେ… ନ ସଚ୍ଚା ନ ମଗ୍ଗୋ।

ନ ନିରୋଧୋ ନ ସଚ୍ଚଂ, ନ ସଚ୍ଚା ନ ଦୁକ୍ଖଂ…ପେ… ନ ସଚ୍ଚା ନ ମଗ୍ଗୋ।

ନ ମଗ୍ଗୋ ନ ସଚ୍ଚଂ, ନ ସଚ୍ଚା ନ ଦୁକ୍ଖଂ।

ନ ମଗ୍ଗୋ ନ ସଚ୍ଚଂ, ନ ସଚ୍ଚା ନ ସମୁଦଯୋ।

ନ ମଗ୍ଗୋ ନ ସଚ୍ଚଂ, ନ ସଚ୍ଚା ନ ନିରୋଧୋ।

ସଚ୍ଚଯମକମାତିକା ନିଟ୍ଠିତା।

ସଙ୍ଖାରଯମକଂ

ପଣ୍ଣତ୍ତିୱାରୋ

ତଯୋସଙ୍ଖାରା (ଯମ। ୨।ସଙ୍ଖାରଯମକ।୧ ଆଦଯୋ) – କାଯସଙ୍ଖାରୋ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ। ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା କାଯସଙ୍ଖାରୋ, ୱିତକ୍କୱିଚାରା ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ, ସଞ୍ଞା ଚ ୱେଦନା ଚ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ, ଠପେତ୍ୱା ୱିତକ୍କୱିଚାରେ ସବ୍ବେପି ଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତକା ଧମ୍ମା ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ।

ପଦସୋଧନୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

କାଯୋ କାଯସଙ୍ଖାରୋ, କାଯସଙ୍ଖାରୋ କାଯୋ।

ୱଚୀ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ, ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ୱଚୀ।

ଚିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ, ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ ଚିତ୍ତଂ।

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ କାଯୋ ନ କାଯସଙ୍ଖାରୋ, ନ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ନ କାଯୋ।

ନ ୱଚୀ ନ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ, ନ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ନ ୱଚୀ।

ନ ଚିତ୍ତଂ ନ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ, ନ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ ନ ଚିତ୍ତଂ।

ପଦସୋଧନମୂଲଚକ୍କୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

କାଯୋ କାଯସଙ୍ଖାରୋ, ସଙ୍ଖାରା ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ।

କାଯୋ କାଯସଙ୍ଖାରୋ, ସଙ୍ଖାରା ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ।

ୱଚୀ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ, ସଙ୍ଖାରା କାଯସଙ୍ଖାରୋ।

ୱଚୀ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ, ସଙ୍ଖାରା ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ।

ଚିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ, ସଙ୍ଖାରା କାଯସଙ୍ଖାରୋ।

ଚିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ, ସଙ୍ଖାରା ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ।

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ କାଯୋ ନ କାଯସଙ୍ଖାରୋ, ନ ସଙ୍ଖାରା ନ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ।

ନ କାଯୋ ନ କାଯସଙ୍ଖାରୋ, ନ ସଙ୍ଖାରା ନ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ।

ନ ୱଚୀ ନ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ, ନ ସଙ୍ଖାରା ନ କାଯସଙ୍ଖାରୋ।

ନ ୱଚୀ ନ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ, ନ ସଙ୍ଖାରା ନ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ।

ନ ଚିତ୍ତଂ ନ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ, ନ ସଙ୍ଖାରା ନ କାଯସଙ୍ଖାରୋ।

ନ ଚିତ୍ତଂ ନ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ, ନ ସଙ୍ଖାରା ନ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ।

ସୁଦ୍ଧସଙ୍ଖାରୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

କାଯସଙ୍ଖାରୋ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ, ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ କାଯସଙ୍ଖାରୋ।

କାଯସଙ୍ଖାରୋ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ, ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ କାଯସଙ୍ଖାରୋ।

ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ, ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ।

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ନ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ, ନ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ନ କାଯସଙ୍ଖାରୋ।

ନ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ନ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ, ନ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ ନ କାଯସଙ୍ଖାରୋ।

ନ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ନ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ, ନ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ ନ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ।

ସଙ୍ଖାରଯମକମାତିକା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅନୁସଯଯମକଂ

ସତ୍ତାନୁସଯା (ଯମ। ୨।ଅନୁସଯଯମକ।୧) – କାମରାଗାନୁସଯୋ ପଟିଘାନୁସଯୋ ମାନାନୁସଯୋ ଦିଟ୍ଠାନୁସଯୋ ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୁସଯୋ ଭୱରାଗାନୁସଯୋ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯୋ।

ଅନୁସଯଯମକମାତିକା ନିଟ୍ଠିତା।

ଚିତ୍ତଯମକଂ

ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତସାମଞ୍ଞଂ

ପୁଗ୍ଗଲୱାରୋ

୧। ଉପ୍ପାଦନିରୋଧକାଲସମ୍ଭେଦୱାରୋ

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନ ନିରୁଜ୍ଝତି (ଯମ। ୨।ଚିତ୍ତଯମକ।୧ ଆଦଯୋ), ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନ ନିରୁଜ୍ଝତି।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନିରୁଜ୍ଝତି।

୨। ଉପ୍ପାଦୁପ୍ପନ୍ନୱାରୋ

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

୩। ନିରୋଧୁପ୍ପନ୍ନୱାରୋ

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି।

୪। ଉପ୍ପାଦୱାରୋ

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ।

୫। ନିରୋଧୱାରୋ

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ।

୬। ଉପ୍ପାଦନିରୋଧୱାରୋ

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ।

୭। ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନନନିରୋଧୱାରୋ

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

୮। ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୁପ୍ପନ୍ନୱାରୋ

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ।

୯। ନିରୁଜ୍ଝମାନୁପ୍ପନ୍ନୱାରୋ

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ।

୧୦। ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପାଦୱାରୋ

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ।

୧୧। ଅତୀତାନାଗତୱାରୋ

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ନୋ ଚ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ନୋ ଚ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ନୋ ଚ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ନୋ ଚ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ।

୧୨। ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପଜ୍ଜମାନୱାରୋ

ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ।

ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ।

୧୩। ନିରୁଦ୍ଧନିରୁଜ୍ଝମାନୱାରୋ

ନିରୁଦ୍ଧଂ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ, ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ନିରୁଦ୍ଧଂ।

ନ ନିରୁଦ୍ଧଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ, ନ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ନ ନିରୁଦ୍ଧଂ।

୧୪। ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲୱାରୋ

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ, ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ, ନ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ

ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ, ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ।

ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତସାମଞ୍ଞଂ

ଧମ୍ମୱାରୋ

୧। ଉପ୍ପାଦନିରୋଧକାଲସମ୍ଭେଦୱାରୋ

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନ ନିରୁଜ୍ଝତି।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନିରୁଜ୍ଝତି।

୨। ଉପ୍ପାଦୁପ୍ପନ୍ନୱାରୋ

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

୩। ନିରୋଧୁପ୍ପନ୍ନୱାରୋ

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି।

୪। ଉପ୍ପାଦୱାରୋ

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ।

୫। ନିରୋଧୱାରୋ

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ।

୬। ଉପ୍ପାଦନିରୋଧୱାରୋ

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ।

୭। ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନନନିରୋଧୱାରୋ

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

୮। ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୁପ୍ପନ୍ନୱାରୋ

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ।

୯। ନିରୁଜ୍ଝମାନୁପ୍ପନ୍ନୱାରୋ

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ।

୧୦। ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପାଦୱାରୋ

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ।

୧୧। ଅତୀତାନାଗତୱାରୋ

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ନୋ ଚ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ନୋ ଚ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ନୋ ଚ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ନୋ ଚ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ।

୧୨। ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପଜ୍ଜମାନୱାରୋ

ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ।

ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ।

୧୩। ନିରୁଦ୍ଧନିରୁଜ୍ଝମାନୱାରୋ

ନିରୁଦ୍ଧଂ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ, ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ନିରୁଦ୍ଧଂ।

ନ ନିରୁଦ୍ଧଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ, ନ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ନ ନିରୁଦ୍ଧଂ।

୧୪। ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲୱାରୋ

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ, ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ, ନ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ, ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ।

ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତସାମଞ୍ଞଂ

ପୁଗ୍ଗଲଧମ୍ମୱାରୋ

୧। ଉପ୍ପାଦନିରୋଧକାଲସମ୍ଭେଦୱାରୋ

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନ ନିରୁଜ୍ଝତି।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନିରୁଜ୍ଝତି।

୨। ଉପ୍ପାଦୁପ୍ପନ୍ନୱାରୋ

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

୩। ନିରୋଧୁପ୍ପନ୍ନୱାରୋ

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି।

୪। ଉପ୍ପାଦୱାରୋ

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ।

୫। ନିରୋଧୱାରୋ

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ।

୬। ଉପ୍ପାଦନିରୋଧୱାରୋ

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ।

୭। ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନନନିରୋଧୱାରୋ

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

୮। ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୁପ୍ପନ୍ନୱାରୋ

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ।

୯। ନିରୁଜ୍ଝମାନୁପ୍ପନ୍ନୱାରୋ

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ।

୧୦। ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପାଦୱାରୋ

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ।

୧୧। ଅତୀତାନାଗତୱାରୋ

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ନୋ ଚ ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ନୋ ଚ ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ନୋ ଚ ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ନୋ ଚ ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ।

୧୨। ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପଜ୍ଜମାନୱାରୋ

ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ।

ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ।

୧୩। ନିରୁଦ୍ଧନିରୁଜ୍ଝମାନୱାରୋ

ନିରୁଦ୍ଧଂ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ, ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ନିରୁଦ୍ଧଂ।

ନ ନିରୁଦ୍ଧଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ, ନ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ନ ନିରୁଦ୍ଧଂ।

୧୪। ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲୱାରୋ

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ, ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ।

ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ, ନ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ, ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ।

ସୁତ୍ତନ୍ତଚିତ୍ତମିସ୍ସକୱିସେସୋ

ଯସ୍ସ ସରାଗଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ଯସ୍ସ ୱୀତରାଗଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ ସଦୋସଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ ୱୀତଦୋସଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ ସମୋହଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ ୱୀତମୋହଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ ସଂଖିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ ମହଗ୍ଗତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ ଅମହଗ୍ଗତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ ସଉତ୍ତରଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ ଅନୁତ୍ତରଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ ସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ ଅସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ ୱିମୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ ଅୱିମୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଅଭିଧମ୍ମଚିତ୍ତମିସ୍ସକୱିସେସୋ

ଯସ୍ସ କୁସଲଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ଯସ୍ସ ଅକୁସଲଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ ଅବ୍ୟାକତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

(ଏତେନ ଉପାଯେନ ଯାୱ ସରଣଅରଣା ଉଦ୍ଧରିତବ୍ବା।)

ଯସ୍ସ ଅରଣଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ଅରଣଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଅରଣଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଅରଣଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନ ନିରୁଜ୍ଝତି।

ଚିତ୍ତଯମକମାତିକା ନିଟ୍ଠିତା।

ଧମ୍ମଯମକଂ

ପଣ୍ଣତ୍ତିୱାରୋ

ପଦସୋଧନୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

କୁସଲା କୁସଲା ଧମ୍ମା (ଯମ। ୩।ଧମ୍ମଯମକ।୧ ଆଦଯୋ)। କୁସଲା ଧମ୍ମା କୁସଲା।

ଅକୁସଲା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା। ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା।

ଅବ୍ୟାକତା ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା। ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା ଅବ୍ୟାକତା।

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ କୁସଲା ନ କୁସଲା ଧମ୍ମା। ନ କୁସଲା ଧମ୍ମା ନ କୁସଲା।

ନ ଅକୁସଲା ନ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା। ନ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ନ ଅକୁସଲା।

ନ ଅବ୍ଯାକତା ନ ଅବ୍ଯାକତା ଧମ୍ମା। ନ ଅବ୍ଯାକତା ଧମ୍ମା ନ ଅବ୍ଯାକତା।

ପଦସୋଧନମୂଲଚକ୍କୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

କୁସଲା କୁସଲା ଧମ୍ମା। ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା।

କୁସଲା କୁସଲା ଧମ୍ମା। ଧମ୍ମା ଅବ୍ଯାକତା ଧମ୍ମା।

ଅକୁସଲା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା। ଧମ୍ମା କୁସଲା ଧମ୍ମା।

ଅକୁସଲା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା। ଧମ୍ମା ଅବ୍ଯାକତା ଧମ୍ମା।

ଅବ୍ଯାକତା ଅବ୍ଯାକତା ଧମ୍ମା। ଧମ୍ମା କୁସଲା ଧମ୍ମା।

ଅବ୍ଯାକତା ଅବ୍ଯାକତା ଧମ୍ମା। ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା।

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ କୁସଲା ନ କୁସଲା ଧମ୍ମା। ନ ଧମ୍ମା ନ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା।

ନ କୁସଲା ନ କୁସଲା ଧମ୍ମା। ନ ଧମ୍ମା ନ ଅବ୍ଯାକତା ଧମ୍ମା।

ନ ଅକୁସଲା ନ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା। ନ ଧମ୍ମା ନ କୁସଲା ଧମ୍ମା।

ନ ଅକୁସଲା ନ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା। ନ ଧମ୍ମା ନ ଅବ୍ଯାକତା ଧମ୍ମା।

ନ ଅବ୍ଯାକତା ନ ଅବ୍ଯାକତା ଧମ୍ମା। ନ ଧମ୍ମା ନ କୁସଲା ଧମ୍ମା।

ନ ଅବ୍ଯାକତା ନ ଅବ୍ଯାକତା ଧମ୍ମା। ନ ଧମ୍ମା ନ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା।

ସୁଦ୍ଧଧମ୍ମୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

କୁସଲା ଧମ୍ମା। ଧମ୍ମା କୁସଲା।

ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା। ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା।

ଅବ୍ଯାକତା ଧମ୍ମା। ଧମ୍ମା ଅବ୍ଯାକତା।

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ କୁସଲା ନ ଧମ୍ମା। ନ ଧମ୍ମା ନ କୁସଲା।

ନ ଅକୁସଲା ନ ଧମ୍ମା। ନ ଧମ୍ମା ନ ଅକୁସଲା।

ନ ଅବ୍ୟାକତା ନ ଧମ୍ମା। ନ ଧମ୍ମା ନ ଅବ୍ୟାକତା।

ସୁଦ୍ଧଧମ୍ମମୂଲଚକ୍କୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

କୁସଲା ଧମ୍ମା। ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା।

କୁସଲା ଧମ୍ମା। ଧମ୍ମା ଅବ୍ୟାକତା।

ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା। ଧମ୍ମା କୁସଲା।

ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା। ଧମ୍ମା ଅବ୍ୟାକତା।

ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା। ଧମ୍ମା କୁସଲା।

ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା। ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା।

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ କୁସଲା ନ ଧମ୍ମା। ନ ଧମ୍ମା ନ ଅକୁସଲା।

ନ କୁସଲା ନ ଧମ୍ମା। ନ ଧମ୍ମା ନ ଅବ୍ୟାକତା।

ନ ଅକୁସଲା ନ ଧମ୍ମା। ନ ଧମ୍ମା ନ କୁସଲା।

ନ ଅକୁସଲା ନ ଧମ୍ମା। ନ ଧମ୍ମା ନ ଅବ୍ୟାକତା।

ନ ଅବ୍ୟାକତା ନ ଧମ୍ମା। ନ ଧମ୍ମା ନ କୁସଲା।

ନ ଅବ୍ୟାକତା ନ ଧମ୍ମା। ନ ଧମ୍ମା ନ ଅକୁସଲା।

ଧମ୍ମଯମକମାତିକା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇନ୍ଦ୍ରିୟଯମକଂ

ପଣ୍ଣତ୍ତିୱାରୋ

ବାୱୀସତିନ୍ଦ୍ରିୟାନି (ଯମ। ୩।ଇନ୍ଦ୍ରିୟଯମକ।୧ ଆଦୟୋ) – ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟଂ ସୋତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଘାନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିୟଂ କାୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ମନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ସତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିୟଂ।

ପଦସୋଧନୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଚକ୍ଖୁ।

ସୋତଂ ସୋତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୋତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସୋତଂ।

ଘାନଂ ଘାନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଘାନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଘାନଂ।

ଜିଵ୍ହା ଜିଵ୍ହିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଜିଵ୍ହିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଜିଵ୍ହା।

କାଯୋ କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ କାଯୋ।

ମନୋ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ମନୋ।

ଇତ୍ଥୀ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଇତ୍ଥୀ।

ପୁରିସୋ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପୁରିସୋ।

ଜୀଵିତଂ ଜୀଵିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଜୀଵିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଜୀଵିତଂ।

ସୁଖଂ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସୁଖଂ।

ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ।

ସୋମନସ୍ସଂ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସୋମନସ୍ସଂ।

ଦୋମନସ୍ସଂ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଦୋମନସ୍ସଂ।

ଉପେକ୍ଖା ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଉପେକ୍ଖା।

ସଦ୍ଧା ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସଦ୍ଧା।

ଵୀରିଯଂ ଵୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଵୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଵୀରିଯଂ।

ସତି ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସତି।

ସମାଧି ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମାଧି।

ପଞ୍ଞା ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଞ୍ଞା।

ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତି ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତି।

ଅଞ୍ଞଂ ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅଞ୍ଞଂ।

ଅଞ୍ଞାତାଵୀ ଅଞ୍ଞାତାଵିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଅଞ୍ଞାତାଵିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅଞ୍ଞାତାଵୀ।

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନ ଚକ୍ଖୁ।

ନ ସୋତଂ ନ ସୋତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ସୋତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନ ସୋତଂ।

ନ ଘାନଂ ନ ଘାନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଘାନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନ ଘାନଂ।

ନ ଜିୱ୍ହା ନ ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନ ଜିୱ୍ହା।

ନ କାଯୋ ନ କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନ କାଯୋ।

ନ ମନୋ ନ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନ ମନୋ।

ନ ଇତ୍ଥୀ ନ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନ ଇତ୍ଥୀ।

ନ ପୁରିସୋ ନ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନ ପୁରିସୋ।

ନ ଜୀୱିତଂ ନ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନ ଜୀୱିତଂ।

ନ ସୁଖଂ ନ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନ ସୁଖଂ।

ନ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନ ଦୁକ୍ଖଂ।

ନ ସୋମନସ୍ସଂ ନ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନ ସୋମନସ୍ସଂ।

ନ ଦୋମନସ୍ସଂ ନ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନ ଦୋମନସ୍ସଂ।

ନ ଉପେକ୍ଖା ନ ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନ ଉପେକ୍ଖା।

ନ ସଦ୍ଧା ନ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନ ସଦ୍ଧା।

ନ ୱୀରିଯଂ ନ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନ ୱୀରିଯଂ।

ନ ସତି ନ ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନ ସତି।

ନ ସମାଧି ନ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନ ସମାଧି।

ନ ପଞ୍ଞା ନ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନ ପଞ୍ଞା।

ନ ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତି ନ ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନ ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତି।

ନ ଅଞ୍ଞଂ ନ ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନ ଅଞ୍ଞଂ।

ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ ନ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ପଦସୋଧନମୂଲଚକ୍କୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ସୋତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଘାନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ସୋତଂ ସୋତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ…।

ସୋତଂ ସୋତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଘାନଂ ଘାନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ…।

ଘାନଂ ଘାନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଜିୱ୍ହା ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ…।

ଜିୱ୍ହା ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

କାଯୋ କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ…।

କାଯୋ କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ମନୋ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ…।

ମନୋ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଇତ୍ଥୀ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ…।

ଇତ୍ଥୀ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ପୁରିସୋ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ…।

ପୁରିସୋ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଜୀୱିତଂ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ…।

ଜୀୱିତଂ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ସୁଖଂ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ…।

ସୁଖଂ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ…।

ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ସୋମନସ୍ସଂ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ…।

ସୋମନସ୍ସଂ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଦୋମନସ୍ସଂ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ…।

ଦୋମନସ୍ସଂ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଉପେକ୍ଖା ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ…।

ଉପେକ୍ଖା ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ସଦ୍ଧା ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ…।

ସଦ୍ଧା ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ୱୀରିଯଂ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ…।

ୱୀରିଯଂ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ସତି ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ…।

ସତି ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ସମାଧି ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ…।

ସମାଧି ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ପଞ୍ଞା ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ…।

ପଞ୍ଞା ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତି ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ…।

ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତି ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଅଞ୍ଞଂ ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ…।

ଅଞ୍ଞଂ ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ଅଞ୍ଞାତାୱୀ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ…।

ଅଞ୍ଞାତାୱୀ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ସୋତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଘାନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ସୋତଂ ନ ସୋତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଘାନଂ ନ ଘାନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଜିୱ୍ହା ନ ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ କାଯୋ ନ କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ମନୋ ନ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଇତ୍ଥୀ ନ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ପୁରିସୋ ନ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଜୀୱିତଂ ନ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ସୁଖଂ ନ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ସୋମନସ୍ସଂ ନ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଦୋମନସ୍ସଂ ନ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଉପେକ୍ଖା ନ ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ସଦ୍ଧା ନ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ୱୀରିଯଂ ନ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ସତି ନ ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ସମାଧି ନ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ପଞ୍ଞା ନ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତି ନ ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଅଞ୍ଞଂ ନ ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ ନ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ସୁଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

ଚକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁ।

ସୋତଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ସୋତଂ।

ଘାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଘାନଂ।

ଜିୱ୍ହା ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଜିୱ୍ହା।

କାଯୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା କାଯୋ।

ମନୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ମନୋ।

ଇତ୍ଥୀ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଇତ୍ଥୀ।

ପୁରିସୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ପୁରିସୋ।

ଜୀୱିତଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଜୀୱିତଂ।

ସୁଖଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ସୁଖଂ।

ଦୁକ୍ଖଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଦୁକ୍ଖଂ।

ସୋମନସ୍ସଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ସୋମନସ୍ସଂ।

ଦୋମନସ୍ସଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଦୋମନସ୍ସଂ।

ଉପେକ୍ଖା ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଉପେକ୍ଖା।

ସଦ୍ଧା ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ସଦ୍ଧା।

ୱୀରିଯଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ୱୀରିଯଂ।

ସତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ସତି।

ସମାଧି ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ସମାଧି।

ପଞ୍ଞା ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ପଞ୍ଞା।

ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତି।

ଅଞ୍ଞଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞଂ।

ଅଞ୍ଞାତାୱୀ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁ।

ନ ସୋତଂ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ସୋତଂ।

ନ ଘାନଂ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଘାନଂ।

ନ ଜିୱ୍ହା ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଜିୱ୍ହା।

ନ କାଯୋ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ କାଯୋ।

ନ ମନୋ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ମନୋ।

ନ ଇତ୍ଥୀ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଇତ୍ଥୀ।

ନ ପୁରିସୋ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ପୁରିସୋ।

ନ ଜୀୱିତଂ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଜୀୱିତଂ।

ନ ସୁଖଂ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ସୁଖଂ।

ନ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଦୁକ୍ଖଂ।

ନ ସୋମନସ୍ସଂ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ସୋମନସ୍ସଂ।

ନ ଦୋମନସ୍ସଂ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଦୋମନସ୍ସଂ।

ନ ଉପେକ୍ଖା ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଉପେକ୍ଖା।

ନ ସଦ୍ଧା ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ସଦ୍ଧା।

ନ ୱୀରିଯଂ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ୱୀରିଯଂ।

ନ ସତି ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ସତି।

ନ ସମାଧି ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ସମାଧି।

ନ ପଞ୍ଞା ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ପଞ୍ଞା।

ନ ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତି ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତି।

ନ ଅଞ୍ଞଂ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞଂ।

ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ସୁଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯମୂଲଚକ୍କୱାରୋ

ଅନୁଲୋମଂ

ଚକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ସୋତଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଘାନଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଜିୱ୍ହା।

ଚକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା କାଯୋ।

ଚକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ମନୋ।

ଚକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଇତ୍ଥୀ।

ଚକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ପୁରିସୋ।

ଚକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଜୀୱିତଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ସୁଖଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଦୁକ୍ଖଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ସୋମନସ୍ସଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଦୋମନସ୍ସଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଉପେକ୍ଖା।

ଚକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ସଦ୍ଧା।

ଚକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ୱୀରିଯଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ସତି।

ଚକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ସମାଧି।

ଚକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ପଞ୍ଞା।

ଚକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତି।

ଚକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞଂ।

ଚକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ସୋତଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ଘାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ଜିୱ୍ହା ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

କାଯୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ମନୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ଇତ୍ଥୀ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ପୁରିସୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ଜୀୱିତଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ସୁଖଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ଦୁକ୍ଖଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ସୋମନସ୍ସଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ଦୋମନସ୍ସଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ଉପେକ୍ଖା ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ସଦ୍ଧା ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ୱୀରିଯଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ସତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ସମାଧି ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ପଞ୍ଞା ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ଅଞ୍ଞଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ଅଞ୍ଞାତାୱୀ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଅଞ୍ଞଂ।

ପଚ୍ଚନୀକଂ

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ସୋତଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଘାନଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଜିୱ୍ହା।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ କାଯୋ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ମନୋ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଇତ୍ଥୀ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ପୁରିସୋ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଜୀୱିତଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ସୁଖଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଦୁକ୍ଖଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ସୋମନସ୍ସଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଦୋମନସ୍ସଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଉପେକ୍ଖା।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ସଦ୍ଧା।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ୱୀରିଯଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ସତି।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ସମାଧି।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ପଞ୍ଞା।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତି।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞଂ।

ନ ଚକ୍ଖୁ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ନ ସୋତଂ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ନ ଘାନଂ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ନ ଜିୱ୍ହା ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ନ କାଯୋ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ନ ମନୋ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ନ ଇତ୍ଥୀ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ନ ପୁରିସୋ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ନ ଜୀୱିତଂ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ନ ସୁଖଂ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ନ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ନ ସୋମନସ୍ସଂ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ନ ଦୋମନସ୍ସଂ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ନ ଉପେକ୍ଖା ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ନ ସଦ୍ଧା ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ନ ୱୀରିଯଂ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ନ ସତି ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ନ ସମାଧି ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ନ ପଞ୍ଞା ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ନ ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତି ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ନ ଅଞ୍ଞଂ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ।

ନ ଅଞ୍ଞାତାୱୀ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ନ ଅଞ୍ଞଂ।

ଇନ୍ଦ୍ରିଯଯମକମାତିକା ନିଟ୍ଠିତା।

ଯମକମାତିକା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ପଟ୍ଠାନମାତିକା

ହେତୁପଚ୍ଚଯୋ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯୋ ଅଧିପତିପଚ୍ଚଯୋ ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚଯୋ ସମନନ୍ତରପଚ୍ଚଯୋ ସହଜାତପଚ୍ଚଯୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞପଚ୍ଚଯୋ ନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯୋ ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯୋ ପୁରେଜାତପଚ୍ଚଯୋ ପଚ୍ଛାଜାତପଚ୍ଚଯୋ ଆସେୱନପଚ୍ଚଯୋ କମ୍ମପଚ୍ଚଯୋ ୱିପାକପଚ୍ଚଯୋ ଆହାରପଚ୍ଚଯୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯପଚ୍ଚଯୋ ଝାନପଚ୍ଚଯୋ ମଗ୍ଗପଚ୍ଚଯୋ ସମ୍ପଯୁତ୍ତପଚ୍ଚଯୋ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତପଚ୍ଚଯୋ ଅତ୍ଥିପଚ୍ଚଯୋ ନତ୍ଥିପଚ୍ଚଯୋ ୱିଗତପଚ୍ଚଯୋ ଅୱିଗତପଚ୍ଚଯୋତି (ପଟ୍ଠା। ୧।୧। ପଚ୍ଚଯୁଦ୍ଦେସ)।

ପଟ୍ଠାନମାତିକା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିଗମନଂ

ସତ୍ତପ୍ପକରଣନାମତୋ , ଅଭିଧମ୍ମମଦେସଯି;

ଦେୱାତିଦେୱୋ ଦେୱାନଂ, ଦେୱଲୋକମ୍ହି ତଂ ପୁରେ।

ତସ୍ସାଯଂ ମାତିକା ସଙ୍ଖା, ସକଲସ୍ସାପି ଉଦ୍ଧରା;

ଚିରଟ୍ଠିତତ୍ଥଂ ଧମ୍ମସ୍ସ, ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୁ ସାଧୱୋ।

ଦ୍ୱାୱୀସତି ତିକା ଚେୱ, ତଥେୱ ହେତୁଗୋଚ୍ଛକଂ;

ଚୂଳଅନ୍ତରଦୁକା ସତ୍ତ, ଗୋଚ୍ଛକା ଚ ତତୋ ପରଂ।

ମହନ୍ତରଦୁକା ଚାପି, ତତୋ ଚୁଦ୍ଦସ ନିଦ୍ଦିସେ;

ଗୋଚ୍ଛକାନି ଦୁୱେ ପିଟ୍ଠି-ଦୁକାନିଟ୍ଠାରସେଦିସା।

ଦ୍ୱାଚତ୍ତାଲୀସ ସୁତ୍ତନ୍ତ-ଦୁକା ତେୱନ୍ତି ପଞ୍ଚଧା;

ସତ୍ତପ୍ପକରଣିକା ଭିନ୍ନା, ଧମ୍ମସଙ୍ଗଣିମାତିକା।

ଅଭିଧମ୍ମମାତିକାପାଠଇ ନିଟ୍ଠିତା।

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ମୋହୱିଚ୍ଛେଦନୀ

ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା

୧। କାରୁଞ୍ଞଭାୱିତଂ ଯସ୍ସ, ଞାଣଚକ୍ଖୁ ମହୋଦଯଂ।

ଅନ୍ଧଭୂତସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ, ଜାତଂ ସାମଞ୍ଞଲୋଚନଂ।

୨। ତଂ ବୁଦ୍ଧଂ ସୁଗତଂ ଧୀରଂ, ସସଦ୍ଧମ୍ମଂ ସସାୱକଂ।

ୱନ୍ଦିତ୍ୱାନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ଚ, ଥୋମେତ୍ୱା ଚ ୱିନାଯକଂ।

୩। ଥେରେ ଚ ଥିରସୀଲାଦି-ଗୁଣାଲଙ୍କାରସୋଭିତେ।

ସାସନୁଜ୍ଜୋତକେ ଧୀରେ, ପୁବ୍ବକେ ୱଂସପାଲକେ।

୪। ୱିସୁଦ୍ଧିଦେୱଦେୱୋ ଯଂ, ଦେୱାନଂ ତିଦସାଲଯେ।

ପଞ୍ଞାଯ ଦେସଯୀ ତସ୍ସ, ଅଭିଧମ୍ମସ୍ସ ମାତିକା।

୫। ଯା ତସ୍ସା ୱିପୁଲତ୍ଥାଯ, ଧମ୍ମସଙ୍ଗଣିଆଦିହି।

ଅନେକେହି ପକାରେହି, ପାଠଈଅଟ୍ଠକଥାହି ଚ।

୬। ଅତ୍ଥୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଚେୱ,

ୱିଭତ୍ତୋ ସାଗରୂପମୋ;

ଅନନ୍ତନଯୱୋକିଣ୍ଣୋ,

ଦୁକ୍ଖୋଗାହୋ ଯତୋ ତତୋ।

୭। ସମାସେନାଭିଧମ୍ମତ୍ଥଂ, ମାତିକାମୁଖତୋଖିଲଂ।

ଞାତୁକାମେହି ସୁଦ୍ଧେହି, ଅନ୍ତେୱାସୀହି ଯାଚିତୋ।

୮। ସଙ୍ଖିପିତ୍ୱାନ ନଯତୋ, ପାଠଈଅଟ୍ଠକଥାଗତଂ।

ଅତ୍ଥଂ ୱିନିଚ୍ଛଯଞ୍ଚେୱ, ସମାସେନ ନିରାକୁଲଂ।

୯। ସାମତ୍ଥିଯଗତଂ ଅତ୍ଥଂ, ନିକାଯନ୍ତରନିସ୍ସଟଂ।

ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ, କମାଭତନଯାନୁଗଂ।

୧୦। ଦୀପଯନ୍ତୋ ନଯଞ୍ଞୂନଂ, ସଦା ସମ୍ମୋଦକାରିନିଂ।

ମୋହୱିଚ୍ଛେଦନିଂ ନାମ, କରିସ୍ସାମତ୍ଥୱଣ୍ଣନନ୍ତି।

ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା ନିଟ୍ଠିତା।

୧। ଧମ୍ମସଙ୍ଗଣୀମାତିକା

ତିକପଦତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ତତ୍ଥ ଅଭିଧମ୍ମସ୍ସ ମାତିକାତି ଏତ୍ଥ କେନଟ୍ଠେନ ଅଭିଧମ୍ମୋ? ଧମ୍ମାତିରେକଧମ୍ମୱିସେସଟ୍ଠେନ। ଅତିରେକୱିସେସତ୍ଥଦୀପକୋ ହି ଏତ୍ଥ ଅଭି-ସଦ୍ଦୋ ‘‘ବାଳ୍ହା ମେ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଅଭିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ପଟିକ୍କମନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୪।୮୭; ୫।୧୯୫, ୧୦୨୨; ମ। ନି। ୩।୩୮୪, ୩୮୯), ଅଭିକ୍କନ୍ତୱଣ୍ଣା’’ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୧।୧; ଖୁ। ପା। ୫।୧; ସୁ। ନି। ମଙ୍ଗଲସୁତ୍ତ; ୱି। ୱ। ୮୫୭) ୱିଯ, ତସ୍ମା ଯଥା ସମୁସ୍ସିତେସୁ ବହୂସୁ ଛତ୍ତେସୁ ଚେୱ ଧଜେସୁ ଚ ଯଂ ଅତିରେକପ୍ପମାଣଂ, ୱିସେସୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନଞ୍ଚ ଛତ୍ତଂ, ତଂ ଅତିଛତ୍ତଂ, ଯୋ ଅତିରେକପ୍ପମାଣୋ, ୱିସେସୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନୋ ଚ ଧଜୋ, ସୋ ଅତିଦ୍ଧଜୋତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱମେୱ ଅଯମ୍ପି ଧମ୍ମୋ ଧମ୍ମାତିରେକଧମ୍ମୱିସେସଟ୍ଠେନ ‘‘ଅଭିଧମ୍ମୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଭଗୱତା ହି ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଖନ୍ଧାଯତନଧାତୁସଚ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯପଚ୍ଚଯାକାରାଦଯୋ ଧମ୍ମା ଏକଦେସେନ ୱିଭତ୍ତା, ନ ନିପ୍ପଦେସେନ, ଅଭିଧମ୍ମଂ ପତ୍ୱା ପନ ଅନେକେହି ନଯୱିସେସେହି ନିପ୍ପଦେସତୋୱ ୱିଭତ୍ତା। ଏୱଂ ଧମ୍ମାତିରେକଧମ୍ମୱିସେସଟ୍ଠେନ ‘‘ଅଭିଧମ୍ମୋ’’ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

କେନଟ୍ଠେନ ମାତିକା? ମାତୁସମଟ୍ଠେନ। ମାତା ୱିଯାତି ହି ମାତିକା ଯଥା ପଦୁମିକଂ ମୁଖନ୍ତି। ଯଥା ହି ମାତା ନାନାୱିଧେ ପୁତ୍ତେ ପସୱତି, ତେ ପାଲେତି, ପୋସେତି ଚ, ଏୱମଯମ୍ପି ନାନାୱିଧେ ଧମ୍ମେ, ଅତ୍ଥେ ଚ ପସୱତି, ତେ ଚ ଅୱିନସ୍ସମାନେ ପାଲେତି, ପୋସେତି ଚ, ତସ୍ମା ‘‘ମାତିକା’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ମାତିକଂ ହି ନିସ୍ସାଯ ଧମ୍ମସଙ୍ଗଣୀଆଦିସତ୍ତପ୍ପକରଣୱସେନ ୱିତ୍ଥାରିଯମାନା ଅନନ୍ତାପରିମାଣା ଧମ୍ମା, ଅତ୍ଥା ଚ ତାଯ ପସୁତା, ପାଲିତା, ପୋସିତା ୱିଯ ଚ ହୋନ୍ତି। ତଥା ହି ଧମ୍ମସଙ୍ଗଣିପ୍ପକରଣେ ଚତସ୍ସୋ ୱିଭତ୍ତିଯୋ ଚିତ୍ତୱିଭତ୍ତି ରୂପୱିଭତ୍ତି ନିକ୍ଖେପରାସି ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୋତି । ତତ୍ଥ ନାନାନଯେହି ଏକୂନନୱୁତିଚିତ୍ତୱିଭାୱିନୀ ଚିତ୍ତୱିଭତ୍ତି ୱିତ୍ଥାରିଯମାନା ଅନନ୍ତାପରିମାଣଭାଣୱାରା ହୋତି, ତଦନନ୍ତରଂ ଏକୱିଧାଦିନା ରୂପୱିଭାୱିନୀ ରୂପୱିଭତ୍ତି ୱିତ୍ଥାରିଯମାନା ଅନନ୍ତାପରିମାଣଭାଣୱାରା ହୋତି, ତଦନନ୍ତରଂ ମୂଲଖନ୍ଧଦ୍ୱାରାଦୀନି ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦେସିତୋ ନିକ୍ଖେପରାସି ୱିତ୍ଥାରିଯମାନୋ ଅନନ୍ତାପରିମାଣଭାଣୱାରୋ ହୋତି, ତଦନନ୍ତରଂ ତେପିଟକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧୱଚନସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାଭୂତୋ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୋ ୱିତ୍ଥାରିଯମାନୋ ଅନନ୍ତାପରିମାଣଭାଣୱାରୋ ହୋତି। ଏୱମିଦଂ ଧମ୍ମସଙ୍ଗଣିପ୍ପକରଣଂ ୱାଚନାମଗ୍ଗତୋ ଅତିରେକତେରସମତ୍ତଭାଣୱାରମ୍ପି ସମାନଂ ୱିତ୍ଥାରିଯମାନଂ ଅନନ୍ତାପରିମାଣଭାଣୱାରଂ ହୋତି।

ତଥା ୱିଭଙ୍ଗପ୍ପକରଣେ ଖନ୍ଧୱିଭଙ୍ଗୋ
ଆଯତନଧାତୁସଚ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯପଚ୍ଚଯାକାରସତିପଟ୍ଠାନସମ୍ମପ୍ପଧାନିଦ୍ଧିପାଦବୋଜ୍ଝଙ୍ଗମଗ୍ଗଙ୍ଗଝାନଅପ୍ପମଞ୍ଞାସିକ୍ଖାପଦପଟିସମ୍ଭିଦାଞାଣଖୁଦ୍ଦକୱତ୍ଥୁଧମ୍ମହଦଯୱିଭଙ୍ଗାତି ଅଟ୍ଠାରସ ୱିଭଙ୍ଗା ୱିଭତ୍ତା, ତେ ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀଯଅଭିଧମ୍ମଭାଜନୀଯାଦିନାନାନଯେହି ୱିତ୍ଥାରିଯମାନା ପଚ୍ଚେକଂ ଅନନ୍ତାପରିମାଣଭାଣୱାରା ହୋନ୍ତି। ଏୱମିଦଂ ୱିଭଙ୍ଗପ୍ପକରଣଂ ୱାଚନାମଗ୍ଗତୋ ପଞ୍ଚତିଂସମତ୍ତଭାଣୱାରମ୍ପି ସମାନଂ ୱିତ୍ଥାରିଯମାନଂ ଅନନ୍ତାପରିମାଣଭାଣୱାରଂ ହୋତି।

ତଥା ଧାତୁକଥାପକରଣଂ ‘‘ସଙ୍ଗହୋ ଅସଙ୍ଗହୋ’’ତିଆଦିନା ଚୁଦ୍ଦସୱିଧେନ ୱିଭତ୍ତଂ ୱାଚନାମଗ୍ଗତୋ ଅତିରେକଛଭାଣୱାରମତ୍ତମ୍ପି ସମାନଂ ୱିତ୍ଥାରିଯମାନଂ ଅନନ୍ତାପରିମାଣଭାଣୱାରଂ ହୋତି।

ତଥା ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତିପ୍ପକରଣଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଞତ୍ତି ଆଯତନଧାତୁସଚ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ଛବ୍ବିଧେନ ୱିଭତ୍ତଂ ୱାଚନାମଗ୍ଗତୋ ଅତିରେକପଞ୍ଚଭାଣୱାରମତ୍ତମ୍ପି ୱିତ୍ଥାରିଯମାନଂ ଅନନ୍ତାପରିମାଣଭାଣୱାରଂ ହୋତି।

ତଥା କଥାୱତ୍ଥୁପ୍ପକରଣଂ ସକୱାଦେ ପଞ୍ଚ ସୁତ୍ତସତାନି, ପରୱାଦେ ପଞ୍ଚ ସୁତ୍ତସତାନୀତି ସୁତ୍ତସହସ୍ସଂ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ୱିଭତ୍ତଂ ୱାଚନାମଗ୍ଗତୋ ସଙ୍ଗୀତିଆରୋପିତନଯେନ ଦୀଘନିକାଯପ୍ପମାଣମ୍ପି ୱିତ୍ଥାରିଯମାନଂ ଅନନ୍ତାପରିମାଣଭାଣୱାରଂ ହୋତି।

ତଥା ଯମକପ୍ପକରଣଂ ମୂଲଯମକଂ ଖନ୍ଧାଯତନଧାତୁସଚ୍ଚସଙ୍ଖାରଅନୁସଯଚିତ୍ତଧମ୍ମିନ୍ଦ୍ରିଯଯମକନ୍ତି ଦସୱିଧେନ ୱିଭତ୍ତଂ ୱାଚନାମଗ୍ଗତୋ ୱୀସଭାଣୱାରସତମ୍ପି ୱିତ୍ଥାରିଯମାନଂ ଅନନ୍ତାପରିମାଣଭାଣୱାରଂ ହୋତି।

ପଟ୍ଠାନପ୍ପକରଣଂ ହେତୁପଚ୍ଚଯଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯାଦିଚତୁୱୀସତିପଚ୍ଚଯେ ଗହେତ୍ୱା ତିକପଟ୍ଠାନାଦିଚତୁୱୀସତିୱିଧେନ ୱିଭତ୍ତଂ ପଚ୍ଚେକଂ କତିପଯଭାଣୱାରମ୍ପି ୱିତ୍ଥାରିଯମାନଂ ଅନନ୍ତାପରିମାଣଭାଣୱାରଂ ହୋତି। ଏୱଂ ଅନନ୍ତାପରିମାଣାନଂ ଧମ୍ମାନଂ, ଅତ୍ଥାନଞ୍ଚ ପସୱନତୋ, ପାଲନତୋ, ପୋସନତୋ ଚ ‘‘ମାତା ୱିଯାତି ମାତିକା’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପାଲନପୋସନଞ୍ଚେତ୍ଥ ସମ୍ମୁଟ୍ଠାନଂ, ୱିରଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ପାଳିଅତ୍ଥାନଂ ମାତିକାନୁସାରେନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ସମାନଯନତୋ, ରକ୍ଖଣତୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସା ପନାଯଂ ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ଧମ୍ମସଙ୍ଗଣୀମାତିକା ୱିଭଙ୍ଗମାତିକା ଧାତୁକଥାମାତିକା ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତିମାତିକା କଥାୱତ୍ଥୁମାତିକା ଯମକମାତିକା ପଟ୍ଠାନମାତିକାତି ସତ୍ତନ୍ନଂ ପକରଣାନଂ ଆଦିମ୍ହି ଠପିତା ସତ୍ତୱିଧା ହୋତି।

ତତ୍ଥ ଧମ୍ମସଙ୍ଗଣୀମାତିକା ଆଦି, ସାପି ତିକମାତିକା ଦୁକମାତିକାତି ଦୁୱିଧା। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱାୱୀସତି ତିକା ତିକମାତିକା ନାମ। ଦ୍ୱେଚତ୍ତାଲୀସସତଦୁକା ଦୁକମାତିକା ନାମ, ସା ପୁନ ଆହଚ୍ଚଭାସିତା ସାୱକଭାସିତାତି ଦୁୱିଧା। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱାୱୀସତି ତିକା ଚେୱ, ‘‘ହେତୂ ଧମ୍ମା ନ ହେତୂ ଧମ୍ମା…ପେ… ସରଣା ଧମ୍ମା ଅରଣା ଧମ୍ମା’’ତି ଇମେ ଚ ସତଂ ଦୁକାତି ଅଯଂ ଆହଚ୍ଚଭାସିତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଦେସିତା ସତ୍ତନ୍ନଂ ପକରଣାନଂ ମାତିକା ନାମ, ତଦନନ୍ତରା ‘‘ୱିଜ୍ଜାଭାଗିନୋ ଧମ୍ମା ଅୱିଜ୍ଜାଭାଗିନୋ ଧମ୍ମା…ପେ… ଖଯେଞାଣଂ ଅନୁପ୍ପାଦେଞାଣ’’ନ୍ତି ଇମେ ଦ୍ୱାଚତ୍ତାଲୀସ ସୁତ୍ତନ୍ତିକଦୁକା ଧମ୍ମସେନାପତିସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରେନ ଠପିତତ୍ତା ସାୱକଭାସିତା ନାମ। ଇମେ ଠପେନ୍ତୋ ପନ ଥେରୋ ନ ସାମୁକ୍କଂସିକେନ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣେନ ଠପେସି, ଏକୁତ୍ତରିଯଂ ପନ ଏକକନିପାତଦୁକନିପାତସଙ୍ଗୀତିଦସୁତ୍ତରସୁତ୍ତେହି ସମୋଧାନେତ୍ୱା ଆଭିଧମ୍ମିକତ୍ଥେରାନଂ ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଅକିଲମନତ୍ଥଂ ଠପେସି।

ସା ପୁନ ସପ୍ପଦେସନିପ୍ପଦେସୱସେନ ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସା ହୋନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ହି ନୱ ତିକା, ଏକସତ୍ତତି ଚ ଦୁକା ସପ୍ପଦେସାନଂ ସାୱସେସାନଂ ନାମରୂପାନଂ ପରିଗ୍ଗହିତତ୍ତା ସପ୍ପଦେସା ନାମ, ଅୱସେସା ତେରସ ତିକା, ଏକସତ୍ତତି ଚ ଦୁକା ନିପ୍ପଦେସାନଂ ନିରୱସେସାନଂ ନାମରୂପାନଂ ଗହିତତ୍ତା ନିପ୍ପଦେସା ନାମ। ତେସଂ ୱିଭାଗୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି। ତଥା ନାମଲାଭୱସେନ ଦ୍ୱିଧା। ସବ୍ବେୱ ହି ଏତେ ତିକଦୁକା ଆଦିପଦୱସେନ, ସବ୍ବପଦୱସେନ ଚାତି ଦ୍ୱିଧା ନାମଂ ଲଭନ୍ତି। ତତ୍ଥ ‘‘କୁସଲା ଧମ୍ମା, ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା, ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା’’ତି ଅଯଂ ତାୱ ଆଦିପଦୱସେନ ଲଦ୍ଧନାମୋ କୁସଲତ୍ତିକୋ ନାମ। ‘‘ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା…ପେ… ଧମ୍ମା’’ତି ଅଯଂ ସବ୍ବପଦୱସେନ ଲଦ୍ଧନାମୋ ୱେଦନାତ୍ତିକୋ ନାମ। ଏୱଂ ସବ୍ବେସମ୍ପି ତିକଦୁକାନଂ ନାମଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସା ପନେସା ପଞ୍ଚଦସହି ପରିଚ୍ଛେଦେହି ୱୱତ୍ଥିତା। ତିକାନଂ ହି ଏକୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ, ଦୁକାନଂ ଚୁଦ୍ଦସ । ‘‘ହେତୂ ଧମ୍ମା ନହେତୂ ଧମ୍ମା’’ତିଆଦଯୋ ହି ଛ ଦୁକା ଗନ୍ଥତୋ ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସମ୍ବନ୍ଧେନ କଣ୍ଣିକା ୱିଯ, ଘଟା ୱିଯ ଚ ହୁତ୍ୱା ଠିତତ୍ତା ‘‘ହେତୁଗୋଚ୍ଛକୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତତୋ ଅପରେ ‘‘ସପ୍ପଚ୍ଚଯା ଧମ୍ମା’’ତିଆଦଯୋ ସତ୍ତ ଦୁକା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅସମ୍ବନ୍ଧା କେୱଲଂ ଦୁକସାମଞ୍ଞେନ ଉଚ୍ଚିନିତ୍ୱା ଗୋଚ୍ଛକନ୍ତରେ ଠପିତତ୍ତା, ଅଞ୍ଞେହି ଚ ଅନ୍ତରଦୁକେହି ଚୂଳଅକତ୍ତା ‘‘ଚୂଳନ୍ତରଦୁକା’’ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତତୋ ପରଂ ଆସୱଦୁକାଦୀନଂ ଛନ୍ନଂ ଦୁକାନଂ ୱସେନ ଆସୱଗୋଚ୍ଛକୋ ନାମ। ତତୋ ସଂଯୋଜନଦୁକାଦୀନଂ ଛନ୍ନଂ ୱସେନ ସଂଯୋଜନଗୋଚ୍ଛକୋ ନାମ। ତଥା ଗନ୍ଥଓଘଯୋଗନୀୱରଣଦୁକାଦୀନଂ ଛନ୍ନଂ ଛନ୍ନଂ ୱସେନ ଗନ୍ଥଓଘଯୋଗନୀୱରଣଗୋଚ୍ଛକା ନାମ। ପରାମାସଦୁକାଦୀନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ୱସେନ ପରାମାସଗୋଚ୍ଛକୋ ନାମ। ତତୋ ପରଂ ସାରମ୍ମଣଦୁକାଦଯୋ ଚତୁଦ୍ଦସ ଦୁକା ମହନ୍ତରଦୁକା ନାମ। ତତୋ ପରଂ ଉପାଦାନଦୁକାଦଯୋ ଛ ଦୁକା ଉପାଦାନଗୋଚ୍ଛକୋ ନାମ। ତତୋ କିଲେସଦୁକାଦଯୋ ଅଟ୍ଠଦୁକା କିଲେସଗୋଚ୍ଛକୋ ନାମ। ତତୋ ପରଂ ଦସ୍ସନେନପହାତବ୍ବଦୁକାଦଯୋ ଅଟ୍ଠାରସ ଦୁକା ଅଭିଧମ୍ମମାତିକାଯ ପରିଯୋସାନେ ଠପିତତ୍ତା ପିଟ୍ଠିଦୁକା ନାମ। ୱିଜ୍ଜାଭାଗିଯଦୁକାଦଯୋ ପନ ଦ୍ୱାଚତ୍ତାଲୀସ ଦୁକା ସୁତ୍ତନ୍ତିକଦୁକା ନାମ। ଏୱମେତିସ୍ସା ପଞ୍ଚଦସହି ପରିଚ୍ଛେଦେହି ୱୱତ୍ଥିତାଯ ତାୱ ଅଯଂ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ଭୱିସ୍ସତି।

କୁସଲତ୍ତିକୱଣ୍ଣନା

ଯସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ତିକମାତିକା ଆଦି, ତତ୍ରାପି କୁସଲତ୍ତିକୋ ଆଦି, ତସ୍ମା କୁସଲତ୍ତିକସ୍ସ ତାୱ –

ଅତ୍ଥତୋ ଭୂମିଭେଦା ଚ, ପଚ୍ଚେକଂ ସମ୍ପଯୋଗତୋ;

ଉଦ୍ଦେସତୋ ଚ ଧମ୍ମାନଂ, ଲକ୍ଖଣାଦିୱିଭାଗତୋ।

ସଙ୍ଗହା ସୁଞ୍ଞତୋ ଚେୱ, ୱିସଯାଦିପ୍ପଭେଦତୋ;

ଯଥାନୁରୂପଂ ସବ୍ବତ୍ଥ, ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥତୋ ତାୱ କୁସଲା ଧମ୍ମାତି ଏତ୍ଥ କୁସଲସଦ୍ଦୋ ଆରୋଗ୍ୟାନୱଜ୍ଜଛେକସୁଖୱିପାକେସୁ ଦିସ୍ସତି। ଅଯଂ ହି ‘‘କଚ୍ଚି ନୁ ଭୋତୋ କୁସଲଂ, କଚ୍ଚି ଭୋତୋ ଅନାମଯ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଜା। ୧।୧୫।୨୪୬; ୨।୨୦।୧୨୯) ଆରୋଗ୍ୟେ ଦିସ୍ସତି। ‘‘କତମୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, କାଯସମାଚାରୋ କୁସଲୋ ? ଯୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, କାଯସମାଚାରୋ ଅନୱଜ୍ଜୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୩୬୧) ଅନୱଜ୍ଜେ। ‘‘କୁସଲୋ ତ୍ୱଂ ରଥସ୍ସ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗାନ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨। ୮୭) ଛେକେ। ‘‘କୁସଲସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ କତତ୍ତା ଉପଚିତତ୍ତା’’ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ସ। ୪୩୧) ସୁଖୱିପାକେ। ସ୍ୱାଯମିଧ ଆରୋଗ୍ୟେପି ଅନୱଜ୍ଜେପି ସୁଖୱିପାକେପି ୱତ୍ତତି। ଯଥେୱ ହି ରୂପକାଯେ ନିବ୍ବାଧିତାଯ ଆରୋଗ୍ୟଟ୍ଠେନ କୁସଲଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ଅରୂପଧମ୍ମେପି କିଲେସବ୍ୟାଧିନୋ ଅଭାୱେନ ଆରୋଗ୍ୟଟ୍ଠେନ କୁସଲଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। କିଲେସୱଜ୍ଜସ୍ସ ପନ ଅଭାୱା ଅନୱଜ୍ଜଟ୍ଠେନ କୁସଲଂ।

ଧମ୍ମ-ସଦ୍ଦୋ ପନାଯଂ ପରିଯତ୍ତିହେତୁଗୁଣନିସ୍ସତ୍ତନିଜ୍ଜୀୱତାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ଅଯଂ ହି ‘‘ଧମ୍ମଂ ପରିଯାପୁଣାତି ସୁତ୍ତଂ ଗେଯ୍ୟ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୪।୧୦୨)

ପରିଯତ୍ତିଯଂ ଦିସ୍ସତି। ''ହେତୁମ୍ହି ଞାଣଂ ଧମ୍ମପଟିସମ୍ଭିଦା''ତିଆଦୀସୁ (ୱିଭ। ୭୨୦) ହେତୁମ୍ହି। ''ନ ହି ଧମ୍ମୋ ଅଧମ୍ମୋ ଚ, ଉଭୋ ସମୱିପାକିନୋ''ତିଆଦୀସୁ (ଥେରଗା। ୩୦୪) ଗୁଣେ। ''ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତୀ''ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୨।୩୭୩) ନିସ୍ସତ୍ତନିଜ୍ଜୀୱତାଯଂ, ସ୍ୱାଯମିଧାପି ନିସ୍ସତ୍ତନିଜ୍ଜୀୱତାଯମେୱ ୱଟ୍ଟତି।

ୱଚନତ୍ଥୋ ପନେତ୍ଥ – କୁଚ୍ଛିତେ ପାପଧମ୍ମେ ସଲଯନ୍ତି ଚଲଯନ୍ତି କମ୍ପେନ୍ତି ୱିଦ୍ଧଂସେନ୍ତୀତି କୁସଲା। କୁଚ୍ଛିତେନ ୱା ଆକାରେନ ସଯନ୍ତୀତି କୁସା, ତେ କୁସେ ଲୁନନ୍ତି ଛିନ୍ଦନ୍ତୀତି କୁସଲା। କୁଚ୍ଛିତାନଂ ୱା ସାନତୋ ତନୁକରଣତୋ ଞାଣଂ କୁସଂ ନାମ, ତେନ କୁସେନ ଲାତବ୍ବା ପରିୱତ୍ତେତବ୍ବାତି କୁସଲା। ଅଥ ୱା କୋସଲ୍ଲଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପଞ୍ଞା, ତତୋ କୋସଲ୍ଲତୋ ସମ୍ଭୂତତ୍ତା କୁସଲା। ଇଦଂ ପନ ଅନନ୍ତରେ ୱୁତ୍ତଞ୍ଚାତି ନିବ୍ବଚନଦ୍ୱଯଂ କିଞ୍ଚାପି ନିପ୍ପରିଯାଯତୋ ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତାନମେୱ ଯୁଜ୍ଜତି, ରୁଳ୍ହୀୱସେନ ପନ ତଂସଦିସତାଯ ଞାଣୱିପ୍ପଯୁତ୍ତାନମ୍ପୀତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଯଥା ୱା କୁସା ଉଭଯଭାଗଗତଂ ହତ୍ଥପ୍ପଦେସଂ ଲୁନନ୍ତି, ଏୱମିମେପି ଉପ୍ପନ୍ନାନୁପ୍ପନ୍ନଭାୱେନ ଉଭଯଭାଗଗତଂ ସଂକିଲେସପକ୍ଖଂ ଲୁନନ୍ତି, ତସ୍ମା କୁସା ୱିଯ ଲୁନନ୍ତୀତି କୁସଲା। ଅତ୍ତନୋ ପନ ସଭାୱଂ ଧାରେନ୍ତୀତି ଧମ୍ମା, ଧାରୀଯନ୍ତି ୱା ପଚ୍ଚଯେହି, ଧାରୀଯନ୍ତି ୱା ଯଥାସଭାୱତୋ ଆଧାରୀଯନ୍ତୀତିପି ଧମ୍ମା। ନ କୁସଲା ଅକୁସଲା, ମିତ୍ତପଟିପକ୍ଖା ଅମିତ୍ତା ୱିଯ କୁସଲପଟିପକ୍ଖାତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ବ୍ୟାକତାତି ଅବ୍ୟାକତା, କୁସଲାକୁସଲଭାୱେନ ଅକଥିତାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେସୁ ଅନୱଜ୍ଜସୁଖୱିପାକଲକ୍ଖଣା କୁସଲା, ସାୱଜ୍ଜଦୁକ୍ଖୱିପାକଲକ୍ଖଣା ଅକୁସଲା, ଅୱିପାକଲକ୍ଖଣା ଅବ୍ୟାକତା।

କିଂ ପନେତାନି କୁସଲାତି ୱା ଧମ୍ମାତି ୱାତିଆଦୀନି ଏକତ୍ଥାନି, ଉଦାହୁ ନାନତ୍ଥାନୀତି? କିଞ୍ଚେତ୍ଥ ଯଦି ତାୱ ଏକତ୍ଥାନି, ''କୁସଲା ଧମ୍ମା''ତି ଇଦଂ ''କୁସଲା କୁସଲା''ତି ୱୁତ୍ତସଦିସଂ ହୋତି। ଅଥ ନାନତ୍ଥାନି, ତିକଦୁକାନଂ ଛକ୍କଚତୁକ୍କଭାୱୋ ଆପଜ୍ଜତି, ପଦାନଞ୍ଚ ଅସମ୍ବନ୍ଧୋ ''କୁସଲା ରୂପଂ ଚକ୍ଖୁମା''ତିଆଦୀନଂ ୱିଯ। ଅଥାପି ଯଦି ଏତାନି ଏକତ୍ଥାନି, କୁସଲାକୁସଲାବ୍ୟାକତପଦାନଂ ତିଣ୍ଣମ୍ପି ଧମ୍ମାନଂ ଧମ୍ମସଭାୱେନ ଏକତ୍ତା କୁସଲାଦୀନମ୍ପି ଏକତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଅଥ ''କୁସଲପଦତୋ ଅକୁସଲାଦିପଦସ୍ସ ଅଞ୍ଞତ୍ତଂ ସିଯା''ତି ୱଦଥ, ନ ଏତାନି ଏକତ୍ଥାନି। ତଦା ଧମ୍ମୋ ନାମ ଭାୱୋ। ଭାୱତୋ ଚ ଅଞ୍ଞୋ ଅଭାୱୋତି। ଏୱଂ ଅଞ୍ଞୋଞ୍ଞାପେକ୍ଖାଯ ଅଭାୱତ୍ତମାପନ୍ନେହି ଧମ୍ମେହି ଅନଞ୍ଞେ କୁସଲାଦଯୋପି ଅଭାୱା ଏୱ ସିଯୁନ୍ତି? ସବ୍ବମେତଂ ଅକାରଣଂ, କସ୍ମା? ଯଥାନୁମତିୱୋହାରସିଦ୍ଧିତୋ, ନ ହି ''କୁସଲା ଧମ୍ମା''ତିଆଦୀନି ପଦାନି ଯଥା କୁସଲା କୁସଲାତି, ଏୱଂ ଅତ୍ଥୱିସେସାଭାୱେନ ପଣ୍ଡିତେହି ଅନୁମତାନି, ନାପି କୁସଲା ରୂପଂ ଚକ୍ଖୁମା-ସଦ୍ଦା ୱିଯ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅନୋଲୋକିତତ୍ଥଭାୱେନ, ଅଥ ଖୋ ଅନୱଜ୍ଜେଟ୍ଠୱିପାକତ୍ତାଦିସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଅତ୍ଥୱିସେସସ୍ସ, ସଭାୱସାଧାରଣାଦିଅତ୍ଥସାମଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ଜୋତକତ୍ତେନ ଯଥାକ୍କମଂ ଅନୁମତାନି। କୁସଲ-ସଦ୍ଦୋ ହି ଧମ୍ମ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ପୁରତୋ ୱୁଚ୍ଚମାନୋ କୁସଲାକୁସଲାଦିସବ୍ବସାଧାରଣସାମଞ୍ଞତ୍ଥଦୀପକଂ ଧମ୍ମ-ସଦ୍ଦଂ ଅକୁସଲାଦିତୋ ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥୱିସେସୱିସିଟ୍ଠତ୍ଥଦୀପକଂ କରୋତି। ଏୱଂ ପଚ୍ଚେକଂ ଭିନ୍ନୱିସଯାନମ୍ପି ନେସଂ ୱିସେସନୱିସେସିତବ୍ବଭାୱେନ ପୱତ୍ତିଯଂ ଏକତ୍ଥତାଯ ପଣ୍ଡିତାନୁମତତାଯ ଯଥାୱୁତ୍ତଦୋସାରୋପନେ କାରଣଂ ୱୁତ୍ତଂ, ସବ୍ବମେତଂ ଅକାରଣଂ। ଏୱଂ ତତୋ ପରେସୁପି ସବ୍ବତ୍ଥ ଯଥାନୁରୂପତୋ ଞାତବ୍ବଂ। ଅଯଂ ତାୱ ପଦତ୍ଥତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

କୁସଲପଦତ୍ଥୋ

ଭୂମିଭେଦାତି ତେସୁ କୁସଲାକୁସଲାବ୍ୟାକତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ କୁସଲା ତାୱ ଧମ୍ମା ଭୂମିଭେଦତୋ ଚତୁବ୍ବିଧା ହୋନ୍ତି – କାମାୱଚରା ରୂପାୱଚରା ଅରୂପାୱଚରା ଲୋକୁତ୍ତରାତି। ଅଯଂ ଭୂମିଭେଦତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ସମ୍ପଯୋଗତୋତି ଏୱଂ ଭୂମିଭେଦତୋ ଚତୁବ୍ବିଧାନମ୍ପି ନେସଂ ପଚ୍ଚେକଂ ସମ୍ପଯୋଗତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ କାମାୱଚରା ତାୱ ସମ୍ପଯୋଗତୋ ଅଟ୍ଠୱିଧା ହୋନ୍ତି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ? ସୋମନସ୍ସସହଗତଂ ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଅସଙ୍ଖାରଂ, ତଥା ସସଙ୍ଖାରଂ। ଉପେକ୍ଖାସହଗତଂ ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଅସଙ୍ଖାରଂ, ତଥା ସସଙ୍ଖାରଂ। ସୋମନସ୍ସସହଗତଂ ଞାଣୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଅସଙ୍ଖାରଂ, ତଥା ସସଙ୍ଖାରଂ। ଉପେକ୍ଖାସହଗତଂ ଞାଣୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଅସଙ୍ଖାରଂ, ତଥା ସସଙ୍ଖାରନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣତା, ସଦ୍ଧାବାହୁଲ୍ଲତା, ୱିସୁଦ୍ଧଦିଟ୍ଠିତା, ଆନିସଂସଦସ୍ସାୱିତା ଚ ଏକାଦସ ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗକାରଣାନି ଚାତି ଇମେହି ତାୱ କାରଣେହି ସୋମନସ୍ସସହଗତଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଞାଣସମ୍ପତ୍ତିଂ ପନ ପତ୍ଥେତ୍ୱା କତକମ୍ମତୋ, ବ୍ୟାପଜ୍ଜାଦିଉପପତ୍ତିତୋ, ପଞ୍ଞାଦସକୱସେନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯପରିପାକତୋ, ୱିକ୍ଖମ୍ଭନେନ କିଲେସଦୂରିଭାୱତୋ ଚ ସତ୍ତୱିଧଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗକାରଣତୋ ଚ ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଅତ୍ତନୋ ୱା ପରେସଂ ୱା ୱସେନ ପୱତ୍ତୋ ପୁବ୍ବପଯୋଗୋ ସଙ୍ଖାରୋ ନାମ।

ତେନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ସସଙ୍ଖାରଂ, ତଦଭାୱା ଅସଙ୍ଖାରଞ୍ଚ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏତେସୁ ହି ଯଥାୱୁତ୍ତସୋମନସ୍ସଞାଣହେତୁଂ ଆଗମ୍ମ ପହଟ୍ଠୋ ''ଅତ୍ଥି ଦିନ୍ନ''ନ୍ତି ଆଦିନଯପ୍ପୱତ୍ତଂ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ପୁରକ୍ଖତ୍ୱା ଅସଂସୀଦନ୍ତୋ, ପରେହି ଚ ଅନୁସ୍ସାହିତୋ ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତି, ତଦାସ୍ସ ସୋମନସ୍ସସହଗତଂ ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ପଠମଂ କୁସଲଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯଦା ପନ ୱୁତ୍ତନଯେନ ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ପୁରକ୍ଖତ୍ୱା ଅମୁତ୍ତଚାଗିତାଦିୱସେନ ସଂସୀଦମାନୋ, ଅତ୍ତନୋ ପଟିସଙ୍ଖାରେନ ୱା ପରେହି ୱା ଉସ୍ସାହିତୋ କରୋତି, ତଦାସ୍ସ ତଦେୱ ସସଙ୍ଖାରଂ ଦୁତିଯଂ କୁସଲଂ ହୋତି। ଯଦା ପନ ଞାତିଜନାଦିପଟିପତ୍ତିଦସ୍ସନେନ ଜାତପରିଚଯା ବାଲଦାରକାଦଯୋ ଭିକ୍ଖୁଆଦିଦସ୍ସନେନ ସୋମନସ୍ସଜାତା ସହସା ଦାନୱନ୍ଦନାଦୀନି କରୋନ୍ତି, ତଦା ଞାଣୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଂ ତତିଯଂ କୁସଲଂ

ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯଦା ପନ ଞାତିଆଦୀହି ଉସ୍ସାହିତା ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି, ତଦା ତଦେୱ ଚତୁକ୍କଂ ସସଙ୍ଖାରଚିତ୍ତଂ ହୋତି। ଯଦା ପନ ସୋମନସ୍ସହେତୁନୋ ଅଭାୱେନ ୱିସୁଂ ଚତୂସୁପି ୱିକପ୍ପେସୁ ସୋମନସ୍ସରହିତା ହୋନ୍ତି, ତଦା ସେସାନି ଚତ୍ତାରି ଉପେକ୍ଖାସହଗତାନି କୁସଲାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଏୱଂ ପଚ୍ଚେକଂ ସମ୍ପଯୋଗତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଉଦ୍ଦେସତୋ ଚ ଧମ୍ମାନନ୍ତି ଏୱଂ ସମ୍ପଯୋଗତୋ ଅଟ୍ଠୱିଧେସୁ କୁସଲେସୁ ପଚ୍ଚେକଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉଦ୍ଦେସତୋପି ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ପଠମକୁସଲେ ତାୱ ପାଳିଯା ସରୂପେନ ଆଗତା ତିଂସ ଧମ୍ମା, ଯେୱାପନକା ନୱାତି ଏକୂନଚତ୍ତାଲୀସ ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଫସ୍ସୋ ୱେଦନା ସଞ୍ଞା ଚେତନା ଚିତ୍ତଂ ୱିତକ୍କୋ ୱିଚାରୋ ପୀତି ୱୀରିଯଂ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ଜୀୱିତଂ ସଦ୍ଧା ସତି ହିରୀ ଓତ୍ତପ୍ପଂ ଅଲୋଭୋ ଅଦୋସୋ ଅମୋହୋ କାଯପସ୍ସଦ୍ଧି ଚିତ୍ତପସ୍ସଦ୍ଧି କାଯଲହୁତା ଚିତ୍ତଲହୁତା କାଯମୁଦୁତା ଚିତ୍ତମୁଦୁତା କାଯକମ୍ମଞ୍ଞତା ଚିତ୍ତକମ୍ମଞ୍ଞତା କାଯପାଗୁଞ୍ଞତା ଚିତ୍ତପାଗୁଞ୍ଞତା କାଯୁଜୁକତା ଚିତ୍ତୁଜୁକତାତି ଇମେ ସରୂପେନ ଆଗତା ତିଂସଧମ୍ମା। ଛନ୍ଦୋ ଅଧିମୋକ୍ଖୋ ମନସିକାରୋ ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତତା କରୁଣା ମୁଦିତା କାଯଦୁଚ୍ଚରିତୱିରତି ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତୱିରତି ମିଚ୍ଛାଜୀୱୱିରତୀତି ଇମେ ଯେୱାପନକା ନୱାତି।

ପଦଭାଜନୀଯେ ପନ –

''ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ କାମାୱଚରଂ କୁସଲଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ହୋତି…ପେ… ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଫସ୍ସୋ ହୋତି, ୱେଦନା…ପେ… ସଞ୍ଞା ଚେତନା ଚିତ୍ତଂ ୱିତକ୍କୋ ୱିଚାରୋ ପୀତି ସୁଖଂ ଚିତ୍ତସ୍ସେକଗ୍ଗତା ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସମ୍ମାୱାଯାମୋ ସମ୍ମାସତି ସମ୍ମାସମାଧି ସଦ୍ଧାବଲଂ ୱୀରିଯବଲଂ ସତିବଲଂ ସମାଧିବଲଂ ପଞ୍ଞାବଲଂ ହିରିବଲଂ ଓତ୍ତପ୍ପବଲଂ ଅଲୋଭୋ ଅଦୋସୋ ଅମୋହୋ ଅନଭିଜ୍ଝା ଅବ୍ୟାପାଦୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ହିରୀ ଓତ୍ତପ୍ପଂ କାଯପସ୍ସଦ୍ଧି ଚିତ୍ତପସ୍ସଦ୍ଧି କାଯଲହୁତା ଚିତ୍ତଲହୁତା କାଯମୁଦୁତା ଚିତ୍ତମୁଦୁତା କାଯକମ୍ମଞ୍ଞତା ଚିତ୍ତକମ୍ମଞ୍ଞତା କାଯପାଗୁଞ୍ଞତା ଚିତ୍ତପାଗୁଞ୍ଞତା କାଯୁଜୁକତା ଚିତ୍ତୁଜୁକତା ସତି ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ସମଥୋ ୱିପସ୍ସନା ପଗ୍ଗାହୋ ଅୱିକ୍ଖେପୋ ହୋତୀ''ତି (ଧ। ସ। ୧) –

ଏୱଂ ସରୂପତୋ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠା ଛପଞ୍ଞାସ ଧମ୍ମା ''ଯେ ୱା ପନ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅଞ୍ଞେପି ଅତ୍ଥି ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା ଅରୂପିନୋ ଧମ୍ମା''ତି (ଧ। ସ। ୧) ଏୱଂ ଯେୱାପନକୱସେନ ସାମଞ୍ଞତୋ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠା, ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଚସ୍ସା ତେସୁ ତେସୁ ସୁତ୍ତପଦେସେସୁ ଆଗତେ ଗହେତ୍ୱା ସରୂପତୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା ଛନ୍ଦାଦଯୋ ନୱାତି ପଞ୍ଚସଟ୍ଠି ଧମ୍ମା ଆଗତା। ଯସ୍ମା ପନ ତେସୁ ସରୂପେନ ଆଗତା ଝାନଙ୍ଗିନ୍ଦ୍ରିଯମଗ୍ଗଙ୍ଗବଲମୂଲାଦୀନଂ ୱସେନ ଏକସ୍ସେୱ ବହୁକିଚ୍ଚତାଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିଯାଯେନ ଛପଞ୍ଞାସୱିଧେନ ଦେସିତାପି ଅଗହିତଗ୍ଗହଣେନ ଯଥାୱୁତ୍ତା ସମତିଂସେୱ ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି, ତେ ପନ ସୱିଭତ୍ତିକା ଅୱିଭତ୍ତିକାତି ଦୁୱିଧା। ତତ୍ଥ ଫସ୍ସାଦଯୋ ଅଟ୍ଠାରସ ଏକକତ୍ତା ଅୱିଭତ୍ତିକା। ୱେଦନାଦଯୋ ଦ୍ୱାଦସ ଧମ୍ମା ଅଟ୍ଠତିଂସପ୍ପଭେଦେନ ଯଥାଯୋଗଂ ୱିଭତ୍ତତ୍ତା ସୱିଭତ୍ତିକା, ଯେୱାପନକା ପନ ଅୱିଭତ୍ତିକା ଏୱ। ତସ୍ମା ତେ ସବ୍ବେପି ନିପ୍ପରିଯାଯେନ ଏକୂନଚତ୍ତାଲୀସ ଧମ୍ମାୱ ହୋନ୍ତି। ହୋନ୍ତି ଚେତ୍ଥ –

ଫସ୍ସାଦିପଞ୍ଚକଂ ପଞ୍ଚଝାନଙ୍ଗାନିନ୍ଦ୍ରିଯଟ୍ଠକଂ;

ମଗ୍ଗଙ୍ଗପଞ୍ଚକଂ ସତ୍ତବଲଂ ମୂଲତ୍ତିକମ୍ପି ଚ।

କମ୍ମପଥତ୍ତିକଞ୍ଚେୱ , ଲୋକପାଲଦୁକଂ ତଥା;

ପସ୍ସଦ୍ଧିଆଦୀ ଛ ଦୁକା, ତୀଣି ପିଟ୍ଠିଦୁକାନିତି।

ସତ୍ତରସହି ରାସୀହି, ଛପଞ୍ଞାସେୱ ପାଳିଯଂ;

ୱୁତ୍ତା ସଭାୱତୋ ତିଂସ, ଧମ୍ମା ଅଗହିତଗ୍ଗହେ।

ଫସ୍ସୋ ଜୀୱିତସଞ୍ଞା ଚ, ଚେତନା ଚାରପୀତିଯୋ;

ଛ ଦୁକା କାଯପସ୍ସଦ୍ଧି-ପମୁଖାଟ୍ଠାରସେକକା।

ଚିତ୍ତଂ ୱିତକ୍କୋ ସଦ୍ଧା ଚ, ହିରିଓତ୍ତପ୍ପିଯମ୍ପି ଚ;

ଅଲୋଭୋ ଚ ଅଦୋସୋ ଚ, ସତ୍ତ ଦ୍ୱିଧା ୱିଭାୱିତା।

ୱେଦନା ତିୱିଧା ୱୀରିଯଂ, ସତି ଚ ଚତୁଧା ମତା;

ଛନ୍ଦୋ ଏକଗ୍ଗତା ପଞ୍ଞା, ସଦ୍ଧାୱ ୱିଭାୱିତା।

ୱିରତୀ ଅପ୍ପମଞ୍ଞାଯୋ, ମନକ୍କାରୋ ଛନ୍ଦମଜ୍ଝତ୍ତା;

ଧିମୋକ୍ଖୋ ଯେୱାପନକା, ନୱେତେ ପଠମେ ମନେ।

ପଞ୍ଚସଟ୍ଠିୱିଧେନେୱ, ପରିଯାଯେନ ଦେସିତା;

ନୱାଧିକା ଚ ତେତ୍ତିଂସ, ଧମ୍ମାୱ ପରମତ୍ଥତୋତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ସରୂପେନ ଆଗତା ତିଂସ ଧମ୍ମା, ଯେୱାପନକେସୁ ଚତ୍ତାରୋ ଚାତି ଚତୁତ୍ତିଂସ ଧମ୍ମା ଏକକ୍ଖଣେ ନିଯତା ଲବ୍ଭନ୍ତି, ସେସା ପନ କରୁଣାଦଯୋ ପଞ୍ଚ କରୁଣାପୁବ୍ବଭାଗମୁଦିତାପୁବ୍ବଭାଗୱସେନ, କାଯଦୁଚ୍ଚରିତୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତମିଚ୍ଛାଜୀୱେହି ୱିରମଣୱସେନ ଚ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପୱତ୍ତିକାଲେସୁ ଏୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଥାନୁପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ଅନିଯତା। ତେ ଚ ଯସ୍ମା ଦୁକ୍କିତସୁଖିତସତ୍ତୱସେନ, କାଯଦୁଚ୍ଚରିତାଦିୱତ୍ଥୁୱସେନ ଚ ପଚ୍ଚେକଂ ଭିନ୍ନୱିସଯତ୍ତା ଏକତୋ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତସ୍ମା କରୁଣାପୁବ୍ବଭାଗାଦିୱସେନ ପୱତ୍ତେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଚିତ୍ତକ୍ଖଣେସୁ ନିଯତା ଚତୁତ୍ତିଂସ, କରୁଣାଦୀସୁ ଏକନ୍ତି ପଞ୍ଚତିଂସ ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, କେୱଲଂ ପନ ଦାନାଦିୱସେନ ପୱତ୍ତିଯଂ ନିଯତା ଚତୁତ୍ତିଂସେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଯଂ ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ଲକ୍ଖଣାଦିୱିଭାଗତୋତି ଏୱଂ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଲକ୍ଖଣରସାଦିତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଫୁସତୀତି ଫସ୍ସୋ। ସ୍ୱାଯଂ ଫୁସନଲକ୍ଖଣୋ, ସଙ୍ଘଟ୍ଟନରସୋ, ସନ୍ନିପାତପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ, ଆପାଥଗତୱିସଯପଦଟ୍ଠାନୋ। ଅଯଂ ହି ଅରୂପଧମ୍ମୋପି ସମାନୋ ଆରମ୍ମଣେ ଫୁସନାକାରେନ ପୱତ୍ତତୀତି ଫୁସନଲକ୍ଖଣୋ, ସା ଚସ୍ସ ଫୁସନାକାରପ୍ପୱତ୍ତି ଅମ୍ବିଲାଦିଦସ୍ସନେ ଖେଳଉପ୍ପାଦାଦିନା ଞାତବ୍ବା। ଏକଦେସେନ ପନ ଅନଲ୍ଲୀଯମାନୋପି ରୂପଂ ୱିଯ ଚକ୍ଖୁଂ, ସଦ୍ଦୋ ୱିଯ ଚ ସୋତଂ ଚିତ୍ତମାରମ୍ମଣଞ୍ଚ ସଙ୍ଘଟ୍ଟେତୀତି ସଙ୍ଘଟ୍ଟନରସୋ। ତିକସନ୍ନିପାତସଙ୍ଖାତସ୍ସ ପନ ଅତ୍ତନୋ କାରଣସ୍ସ ୱସେନ ପୱେଦିତତ୍ତା ସନ୍ନିପାତପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ, ଫଲଟ୍ଠେନ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନେନ ପନେସ ୱେଦନାପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ ନାମ ହୋତି। ତଜ୍ଜାସମନ୍ନାହାରେନ ଚେୱ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେନ ଚ ପରିକ୍ଖତେ ୱିସଯେ ଅନନ୍ତରାଯେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ଆପାଥଗତୱିସଯପଦଟ୍ଠାନୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱେଦନାଧିଟ୍ଠାନଭାୱତୋ ପନେସ ନିଚ୍ଚମ୍ମା ଗାୱୀ ୱିଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଲକ୍ଖଣାଦୀସୁ ଚ ତେସଂ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ସଭାୱୋ ୱା ସାମଞ୍ଞଂ ୱା ଲକ୍ଖଣଂ ନାମ, କିଚ୍ଚଂ ୱା ସମ୍ପତ୍ତି ୱା ରସୋ ନାମ, ଉପଟ୍ଠାନାକାରୋ ୱା ଫଲଂ ୱା ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ ନାମ, ଆସନ୍ନକାରଣଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ଏୱଂ ଉପରିପି ସବ୍ବତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣାଦୀନଂ ନାନତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ୱେଦଯତୀତି ୱେଦନା, ସା ୱେଦଯିତଲକ୍ଖଣା, ସଭାୱଭେଦତୋ ପନେସା ପଞ୍ଚୱିଧା ହୋତି – ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ଉପେକ୍ଖାତି। ତତ୍ଥ ଇଟ୍ଠଫୋଟ୍ଠବ୍ବାନୁଭୱନଲକ୍ଖଣଂ ସୁଖଂ, ସମ୍ପଯୁତ୍ତାନଂ ଉପବ୍ରୂହନରସଂ, କାଯିକଅସ୍ସାଦପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ, କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅନିଟ୍ଠଫୋଟ୍ଠବ୍ବାନୁଭୱନଲକ୍ଖଣଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ସମ୍ପଯୁତ୍ତାନଂ ମିଲାପନରସଂ, କାଯିକାବାଧପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ, କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯପଦଟ୍ଠାନଂ। ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣାନୁଭୱନଲକ୍ଖଣଂ ସୋମନସ୍ସଂ, ଯଥା ତଥା ୱା ଇଟ୍ଠାକାରସମ୍ଭୋଗରସଂ, ସମ୍ପଯୁତ୍ତାନଂ ଉପବ୍ରୂହନରସଂ ୱା, ଚେତସିକଅସ୍ସାଦପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ, ଇଟ୍ଠାକାରଦସ୍ସନପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅନିଟ୍ଠାରମ୍ମଣାନୁଭୱନଲକ୍ଖଣଂ ଦୋମନସ୍ସଂ, ଯଥା ତଥା ୱା ଅନିଟ୍ଠାକାରସମ୍ଭୋଗରସଂ, ସମ୍ପଯୁତ୍ତାନଂ ମିଲାପନରସଂ ୱା, ଚେତସିକାବାଧପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ, ଏକନ୍ତେନ ହଦଯୱତ୍ଥୁପଦଟ୍ଠାନଂ। ମଜ୍ଝତ୍ତୱେଦଯିତଲକ୍ଖଣା ଉପେକ୍ଖା, ସମ୍ପଯୁତ୍ତାନଂ ନାତିଉପବ୍ରୂହନମିଲାପନରସା, ସନ୍ତଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ନିପ୍ପୀତିକଚିତ୍ତପଦଟ୍ଠାନା। ଏତ୍ଥ ଚ ସୁଖଂ, ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ଏକନ୍ତମବ୍ୟାକତଂ, ଦୋମନସ୍ସମେକନ୍ତମକୁସଲଂ, ସୋମନସ୍ସୁପେକ୍ଖା ପନ ସିଯା କୁସଲା, ସିଯା ଅକୁସଲା, ସିଯା ଅବ୍ୟାକତା। ଇଧ ପନ କୁସଲା ସୋମନସ୍ସୱେଦନା ଅଧିପ୍ପେତା।

ନୀଲାଦିଭେଦଂ ଆରମ୍ମଣଂ ସଞ୍ଜାନାତୀତି ସଞ୍ଞା। ସା ସଞ୍ଜାନନଲକ୍ଖଣା, ପଚ୍ଚାଭିଞ୍ଞାଣରସା, ପୁନସଞ୍ଜାନନପଚ୍ଚଯନିମିତ୍ତକରଣରସା ୱା ଦାରୁଆଦୀସୁ ତଚ୍ଛକାଦଯୋ ୱିଯ, ଯଥାଗହିତନିମିତ୍ତୱସେନ ଅଭିନିୱେସକରଣପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା ହତ୍ଥିଦସ୍ସକଅନ୍ଧା ୱିଯ, ଆରମ୍ମଣେ ଅନୋଗାଢହୱୁତ୍ତିତାଯ ଅଚିରଟ୍ଠାନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା ୱା ୱିଜ୍ଜୁ ୱିଯ, ଯଥାଉପଟ୍ଠିତୱିସଯପଦଟ୍ଠାନା ତିଣପୁରିସେସୁ ମିଗପୋତକାନଂ ପୁରିସାତି ଉପ୍ପନ୍ନସଞ୍ଞା ୱିଯ।

ଚେତେତୀତି ଚେତନା, ସଦ୍ଧିଂ ଅତ୍ତନା ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମେ ଆରମ୍ମଣେ ଅଭିସନ୍ଦହତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସା ଚେତନାଭାୱଲକ୍ଖଣା, ଆଯୂହନରସା, ସା ଚ କୁସଲାକୁସଲେସୁ ଏୱ ହୋତି। ଇତରେସୁ ପନ ତଂସଦିସତାଯ ସଂୱିଦହନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା ସକିଚ୍ଚପରକିଚ୍ଚସାଧକା ଜେଟ୍ଠସିସ୍ସମହାୱଡ୍ଢକିଆଦଯୋ ୱିଯ। ଅଚ୍ଚାଯିକକମ୍ମାନୁସ୍ସରଣାଦୀସୁ ପନାଯଂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତେସୁ ଉସ୍ସାହନଭାୱେନ ପୱତ୍ତମାନା ପାକଟା ହୋତି।

ଆରମ୍ମଣଂ ଚିନ୍ତେତୀତି ଚିତ୍ତଂ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ। ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନସ୍ସ ୱଚନତ୍ଥୋ ଚିତ୍ତଦୁକେ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି। ତଦେତଂ ୱିଜାନନଲକ୍ଖଣଂ ଚିତ୍ତଂ, ପୁବ୍ବଙ୍ଗମରସଂ, ନିରନ୍ତରପ୍ପୱତ୍ତିତୋ ସନ୍ଧାନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ, ନାମରୂପପଦଟ୍ଠାନଂ।

ୱିତକ୍କେତି ଊହେତି, ୱିତକ୍କନମତ୍ତମେୱ ୱା ସୋତି ୱିତକ୍କୋ। ସ୍ୱାୟମାରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଭିରୋପନଲକ୍ଖଣୋ, ଆହନନପରିୟାହନନରସୋ, ଆରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଆନୟନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ।

ଆରମ୍ମଣେ ତେନ ଚିତ୍ତଂ ୱିଚରତି, ୱିଚରଣମତ୍ତମେୱ ୱା ସୋତି ୱିଚାରୋ। ସ୍ୱାୟମାରମ୍ମଣାନୁମଜ୍ଜନଲକ୍ଖଣୋ, ତତ୍ଥ ସହଜାତାନୁୟୋଜନରସୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ। ଅଭିନିରୋପନାନୁମଜ୍ଜନୱସେନ ପନେସଂ ୟଥାକ୍କମଂ ଓଳାରିକସୁଖୁମତାୟ ଘଣ୍ଟାଭିଘାତୋ ୱିୟ ଚେତସୋ ପଠମାଭିନିପାତୋ ୱିତକ୍କୋ, ଘଣ୍ଟାନୁରୱୋ ୱିୟ ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧୋ ୱିଚାରୋ। ୱିପ୍ଫାରୱା ଚେତ୍ଥ ୱିତକ୍କୋ ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତୁକାମପକ୍ଖିନୋ ପକ୍ଖୱିକ୍ଖେପୋ ୱିୟ, ସନ୍ତୱୁତ୍ତି ୱିଚାରୋ ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତସ୍ସ ପକ୍ଖିନୋ ପକ୍ଖପସାରଣଂ ୱିୟ। ସୋ ପନ ନେସଂ ୱିସେସୋ ପଠମଦୁତିୟଜ୍ଝାନେସୁ ପାକଟୋ ହୋତି। ଉଭୋପି ପନେତେ ସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମପଦଟ୍ଠାନା।

ପିଣୟତୀତି ପୀତି। ସା ସମ୍ପିୟାୟନଲକ୍ଖଣା, କାୟଚିତ୍ତପୀଣନରସା, ଫରଣରସା ୱା, ଓଦଗ୍ୟପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ସୋମନସ୍ସସହଗତଚିତ୍ତପଦଟ୍ଠାନା।

ୱୀରାନଂ ଭାୱୋ, କମ୍ମଂ ୱା ୱୀରିୟଂ, ୱିୱିଧେନ ୱା ଉପାୟେନ ଈରୟିତବ୍ବଂ ପୱତ୍ତୟିତବ୍ବନ୍ତି ୱୀରିୟଂ। ତଞ୍ଚ ଉସ୍ସାହଲକ୍ଖଣଂ, ସହଜାତାନଂ ଉପତ୍ଥମ୍ଭନରସଂ, ଅସଂସୀଦନଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ, “ସଂୱିଗ୍ଗୋ ୟୋନିସୋ ପଦହତୀ”ତି (ଅ। ନି। ୪।୧୧୩) ୱଚନତୋ ସଂୱେଗପଦଟ୍ଠାନଂ, ୱୀରିୟାରମ୍ଭୱତ୍ଥୁପଦଟ୍ଠାନଂ ୱା। ଇଦଂ ପନ କୁସଲପକ୍ଖେ ପଦଟ୍ଠାନଂ, ଅକୁସଲାଦିପକ୍ଖେ ପନ ସାଧାରଣୱସେନ ୟଥା ତଥା ୱା ଦୁକ୍ଖୱିନୋଦନକାମତାପଦଟ୍ଠାନଂ, ସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମପଦଟ୍ଠାନଂ ୱା। ତଂ ସମାରଦ୍ଧଂ ସବ୍ବାସଂ ସମ୍ପତ୍ତୀନଂ ମୂଲଂ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଏକୋ ଅଗ୍ଗୋ ୱିସୟୋ ଅସ୍ସାତି ଏକଗ୍ଗଂ, ଚିତ୍ତଂ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ଏକଗ୍ଗତା, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗତା ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା, ସମାଧିସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ସା ଅୱିସାରଣଲକ୍ଖଣା, ସହଜାତାନଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡନରସା ନହାନୀୟଚୁଣ୍ଣାନଂ ଉଦକଂ ୱିୟ, ଉପସମପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ଞାଣପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା ୱା, ସୁଖପଦଟ୍ଠାନା, ଅକୁସଲାଦିସାଧାରଣୱସେନ ପନେତ୍ଥାପି ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନପଦଟ୍ଠାନାନି ୱୁତ୍ତନୟେନ ୟୋଜେତ୍ୱା ଞାତବ୍ବାନି। ନିୱାତେ ଦୀପଚ୍ଚୀନଂ ଠିତି ୱିୟ ଚେତସୋ ଠିତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

ଏତ୍ଥ ଚ କିଞ୍ଚାପି ଆରମ୍ମଣଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁପୱିସନ୍ତା ୱିୟ କୁସଲପକ୍ଖେ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଆରମ୍ମଣଂ ଓଗାହନ୍ତି ସଦ୍ଧା ସତି ଏକଗ୍ଗତା ପଞ୍ଞାତି, ତେନେୱ ସଦ୍ଧା “ଓକପ୍ପନା”ତି ୱୁତ୍ତା, ସତି ଚ “ଅପିଲାପନା”ତି, ଏକଗ୍ଗତା “ଅୱଟ୍ଠିତୀ”ତି, ପଞ୍ଞା “ପରିୟୋଗାହନା”ତି ଚ ୱୁତ୍ତା। ଅକୁସଲପକ୍ଖେ ଚ ତୟୋ ତଣ୍ହା ଦିଟ୍ଠି ଅୱିଜ୍ଜାତି। ତେନ ତେ ଏୱ “ଓଘା”ତି ୱୁତ୍ତା। ତଥାପି ନେସଂ ଲକ୍ଖଣାଦିତୋ ନାନତ୍ତମ୍ପି ସିଦ୍ଧମେୱ। ଅକୁସଲପକ୍ଖେ ପନ ଏକଗ୍ଗତା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସମାଗତତ୍ତା “ଓଗାହନା”ତି ନ ୱୁତ୍ତା। ଅକୁସଲଧମ୍ମା ହି ଏକୱିସୟେ ସମ୍ପିଣ୍ଡନକିଚ୍ଚେନ ସମାଧିନା ୟୁତ୍ତାପି ଉଦକସିତ୍ତରଜୁଟ୍ଠାନଂ ୱିୟ ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ୱିକିରଣସଭାୱା ହୋନ୍ତି। ତେନେୱ ହେତ୍ଥ ଉପଚାରପ୍ପନାପ୍ପତ୍ତି ନ ହୋତି, କୁସଲଧମ୍ମା ପନ ୟସ୍ମା ଉଦକଂ ଆସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ଆସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ଆକୋଟନମଜ୍ଜନାଦୀନି କତ୍ୱା ଉପଲିତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ୱିୟ ସକଲମ୍ପି ଦିୱସଂ ନିଚ୍ଚଲପୱତ୍ତନସମତ୍ଥାତି ଉପଚାରପ୍ପନାପ୍ପତ୍ତାପି ହୋତି, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ଓଗାହନାତି ୱୁତ୍ତାତି ଗହେତବ୍ବଂ।

ଜୀୱନ୍ତି ତେନ, ଜୀୱନମତ୍ତଂ ୱା ତନ୍ତି ଜୀୱିତଂ, ତଂ ସହଜାତାନୁପାଲନଲକ୍ଖଣଂ, ତେସଂ ପୱତ୍ତନରସଂ, ତେସଞ୍ଞେୱ ଠପନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ, ୟାପୟିତବ୍ବଧମ୍ମପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅତ୍ତନୋ ଠିତିକ୍ଖଣେ ଏୱ ଚେତଂ ତେ ଧମ୍ମେ ଅନୁପାଲେତି ଉଦକଂ ୱିୟ ଉପ୍ପଲାଦୀନି, ନ ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ। ସୟଂ ଭିଜ୍ଜମାନତ୍ତା ସୟଂ ପୱତ୍ତିତଧମ୍ମସମ୍ବନ୍ଧେନେୱ ପୱତ୍ତତି ନିୟାମକୋ ୱିୟାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ସଦ୍ଦହନ୍ତି ଏତାୟ, ସୟଂ ୱା ସଦ୍ଦହତି, ସଦ୍ଦହନମତ୍ତଂ ୱା ଏସାତି ସଦ୍ଧା। ସା ସଦ୍ଦହନଲକ୍ଖଣା, ଓକପ୍ପନଲକ୍ଖଣା ୱା, ପସାଦନରସା ଉଦକପ୍ପସାଦକମଣି ୱିୟ, ପକ୍ଖନ୍ଦନରସା ୱା ଓଘୁତ୍ତାରକୱୀରପୁରିସୋ ୱିୟ, ଅକାଲୁସିୟପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ଅଧିମୁତ୍ତିପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା ୱା, ସଦ୍ଧେୟ୍ୟୱତ୍ଥୁପଦଟ୍ଠାନା, ସଦ୍ଧମ୍ମସୱନାଦିସୋତାପତ୍ତିୟଙ୍ଗପଦଟ୍ଠାନା ୱା, ହତ୍ଥୱିତ୍ତବୀଜାନି ୱିୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

ସରନ୍ତି ତାୟ, ସୟଂ ୱା ସରତି, ସରଣମତ୍ତମେୱ ୱା ଏସାତି ସତି। ସା ଅପିଲାପନଲକ୍ଖଣା, ଅସମ୍ମୋସନରସା, ଆରକ୍ଖପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ୱିସୟାଭିମୁଖଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା ୱା, ଥିରସଞ୍ଞାପଦଟ୍ଠାନା, କାୟାଦିସତିପଟ୍ଠାନପଦଟ୍ଠାନା ୱା। ଆରମ୍ମଣେ ଦଳ୍ହପତିଟ୍ଠିତତ୍ତା ପନ ଏସିକା ୱିୟ, ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରାଦିରକ୍ଖଣତୋ ଦୋୱାରିକୋ ୱିୟ ଚ ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

କାୟଦୁଚ୍ଚରିତାଦୀହି ହିରୀୟତୀତି ହିରୀ, ଲଜ୍ଜାୟେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତେହିୟେୱ ଓତ୍ତପ୍ପତୀତି ଓତ୍ତପ୍ପଂ, ପାପତୋ ଉବ୍ବେଗସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତତ୍ଥ ପାପତୋ ଜିଗୁଚ୍ଛନଲକ୍ଖଣା ହିରୀ, ଉତ୍ତାସଲକ୍ଖଣଂ ଓତ୍ତପ୍ପଂ। ଲଜ୍ଜନାକାରେନ ପାପକାନଂ ଅକରଣରସା ହିରୀ, ଉତ୍ତାସାକାରେନ ଓତ୍ତପ୍ପଂ। ଅସୁଚିମକ୍ଖିତସ୍ସ, ଅଗ୍ଗିସନ୍ତତ୍ତସ୍ସ

ଚ ଅଯୋଗୁଳଅସ୍ସ ଗହେତୁଂ ଅୱିସହନଂ ୱିଯ ଏତେସଂ ଯଥାକ୍କମଂ ଜିଗୁଚ୍ଛନସନ୍ତାସାକାରେହି ପାପାକରଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତାକାରେନେୱ ଚ ପାପତୋ ସଂକୋଚନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନାନି ଏତାନି, ଅତ୍ତପରଗାରୱପଦଟ୍ଠାନାନି କୁଲୱଧୂୱେସିଯା ଭାୱୋ ୱିଯ, ଲୋକପାଲକାନି ଚାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି। ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ପନେସଂ ସମୁଟ୍ଠାନଂ ଅଧିପତି ସଭାୱୋ ଲକ୍ଖଣେନ ଚାତି ମାତିକଂ ଠପେତ୍ୱା ଯଥାକ୍କମଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାସମୁଟ୍ଠାନତା, ଅତ୍ତଲୋକାଧିପତିତା, ଲଜ୍ଜାଭଯସଭାୱସଣ୍ଠିତତା, ସପ୍ପତିସ୍ସୱୱଜ୍ଜଭଯଦସ୍ସାୱିତାଲକ୍ଖଣତା ଚ ଅଟ୍ଠସାଲିନିଯଂ (ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୧ ବଲରାସିୱଣ୍ଣନା) ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱିଭତ୍ତା, ଅତ୍ଥିକେହି ତଂ ତତ୍ଥେୱ ଗହେତବ୍ବଂ।

ନ ଲୁବ୍ଭତି ଏତେନ, ସଯଂ ୱା ନ ଲୁବ୍ଭତି, ଅଲୁବ୍ଭନମତ୍ତମେୱ ୱା ତନ୍ତି ଅଲୋଭୋ। ଅଦୋସାମୋହେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତେସୁ ଅଲୋଭୋ ଆରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଗେଧଲକ୍ଖଣୋ, ଅଲଗ୍ଗଭାୱଲକ୍ଖଣୋ ୱା କମଲଦଲେ ଜଲବିନ୍ଦୁ ୱିଯ, ଅପରିଗ୍ଗହରସୋ ମୁତ୍ତଭିକ୍ଖୁ ୱିଯ, ଅନଲ୍ଲୀନଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ ଅସୁଚିମ୍ହି ପତିତପୁରିସୋ ୱିଯ।

ଅଦୋସୋ ଅଚଣ୍ଡିକ୍କଲକ୍ଖଣୋ, ଅୱିରୋଧଲକ୍ଖଣୋ ୱା ଅନୁକୂଲମିତ୍ତୋ ୱିଯ, ଆଘାତୱିନଯନରସୋ, ପରିଳାହୱିନଯନରସୋ ୱା ଚନ୍ଦନଂ ୱିଯ, ସୋମ୍ମଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦୋ ୱିଯ।

ଅମୋହୋ ଯଥାସଭାୱପ୍ପଟିୱେଧଲକ୍ଖଣୋ, ଅକ୍ଖଲିତପ୍ପଟିୱେଧଲକ୍ଖଣୋ ୱା କୁସଲିସ୍ସାସକ୍ଖିତ୍ତୌସୁପ୍ପଟିୱେଧୋ ୱିଯ, ୱିସଯୋଭାସନରସୋ ଅନୁଦ୍ଧଟୋ ପଦୀପୋ ୱିଯ, ଅସମ୍ମୋହପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ ଅରଞ୍ଞଗତସୁଦେସକୋ ୱିଯ। ତଯୋପି ଚେତେ ସବ୍ବକୁସଲାନଂ ମୂଲଭୂତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

ଅପିଚ ଅଲୋଭୋ ଚେତ୍ଥ ଦାନହେତୁ, ଅଦୋସୋ ସୀଲହେତୁ, ଅମୋହୋ ଭାୱନାହେତୁ। ତୀହିପି ଚେତେହି ଯଥାପଟିପାଟିଯା ନେକ୍ଖମ୍ମସଞ୍ଞା ଅବ୍ୟାପାଦସଞ୍ଞା ଅୱିହିଂସାସଞ୍ଞା ହୋନ୍ତି, ତଥା ଅଧିକଊନୱିପରୀତଗ୍ଗହଣାନଂ ଅଭାୱୋ, ତଥା ପିଯୱିପ୍ପଯୋଗଅପ୍ପିଯସମ୍ପଯୋଗିଚ୍ଛିତାଲାଭଦୁକ୍ଖାନଂ, ଜାତିଜରାମରଣଦୁକ୍ଖାନଂ, ପେତନିରଯତିରଚ୍ଛାନଗତିଦୁକ୍ଖାନଞ୍ଚ ଅଭାୱୋ, ତଥା ଭୋଗମିତ୍ତଅତ୍ତସମ୍ପତ୍ତିପଚ୍ଚଯଭାୱୋ, ତଥା କାମସୁଖପରିଚ୍ଚାଗଅତ୍ତକିଲମଥପରିଚ୍ଚାଗମଜ୍ଝିମପଟିପତ୍ତୀନଂ ସମ୍ଭୱୋ, ତଥା ଅସୁଭଅପ୍ପମାଣଧାତୁସଞ୍ଞାନଂ, ଅନିଚ୍ଚଦୁକ୍ଖଅନତ୍ତସଞ୍ଞାନଂ, ଦିବ୍ବବ୍ରହ୍ମଅରିଯୱିହାରାନଞ୍ଚ ସମ୍ଭୱୋ ହୋତୀତି ଏୱମାଦୀହି ନଯେହି ତେସଂ ୱିତ୍ଥାରୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ଅମୋହୋ ନାମ ପଞ୍ଞା, ସା ପଜାନନଲକ୍ଖଣା। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିଜାନନଲକ୍ଖଣଂ। ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଜାନନଲକ୍ଖଣା। କିଂ ପନେତାସଂ ସଞ୍ଞାୱିଞ୍ଞାଣପଞ୍ଞାନଂ ନାନତ୍ତନ୍ତି? ସଞ୍ଜାନନୱିଜାନନପଜାନନମେୱ। ଏତାସଂ ହି ସମାନେପି ଜାନନଭାୱେ ସଞ୍ଞାଯ ‘‘ନୀଲଂ ପୀତ’’ନ୍ତିଆଦିନା ପୁନ ସଞ୍ଜୁପ୍ପାଦକମତ୍ତେନ ଆକାରେନ ସଞ୍ଜାନନମତ୍ତମେୱ ହୋତି, ଅଜାତବୁଦ୍ଧିଦାରକସ୍ସ ୱିଯ ଚିତ୍ତୱଚ୍ଚାଦିଭାୱମତ୍ତାକାରେନ କହାପଣାଦିଦସ୍ସନଂ, ନ ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ। ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପନ ଯଥାୱୁତ୍ତେନ ଚ ତତୋ ୱିସିଟ୍ଠେନ ଚ ଅନିଚ୍ଚାଦିନା ଆକାରେନ ଜାନନଂ ହୋତି, ଗାମିକପୁରିସସ୍ସ ୱିଯ ଯଥାୱୁତ୍ତେନ ଚେୱ ଉପଭୋଗାରହତାଦିନା ଚ ଆକାରେନ କହାପଣାଦିଦସ୍ସନଂ, ନ ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ। ପଞ୍ଞାଯ ପନ ତେହି ଚ ଯଥାୱୁତ୍ତେହି ନାନପ୍ପକାରେହି ଚ ମଗ୍ଗପାତୁଭାୱାଦିହେତୂହି ସବ୍ବେହି ଆକାରେହି ପଜାନନଂ ହୋତି, ହେରଞ୍ଞିକସ୍ସ ୱିଯ ଯଥାୱୁତ୍ତେହି ଚେୱ ଛେକକୂଟଅଦ୍ଧସାରାଦିସବ୍ବେହି ଆକାରେହି ଚ କହାପଣାଦିଦସ୍ସନଂ। ପଞ୍ଞାଯ ହି ଅଜାନିତବ୍ବଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ଏୱଂ ସଞ୍ଜାନନୱିଜାନନପଜାନନାକାରେହି ଏତାସଂ ନାନତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନି ୱିତକ୍କୱୀରିଯାଦିସହଜାତପଚ୍ଚଯୱିରହତୋ ରୂପାଦୀସୁ ସଞ୍ଞାକିଚ୍ଚତୋ ଅଧିକୱିଜାନନକିଚ୍ଚଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ବଲପରିଣାଯକାନି ୱିଯ ସେନଙ୍ଗାନି ପଞ୍ଞାନୁୱତ୍ତକାନେୱ ହୋନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ତେନାହ ଭଗୱା ‘‘ପଞ୍ଚହି ୱିଞ୍ଞାଣେହି ନ କଞ୍ଚି ଧମ୍ମଂ ପଟିୱିଜାନାତି ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅଭିନିପାତମତ୍ତା’’ତିଆଦି (ୱିଭ। ୭୬୬)।

କାଯପସ୍ସମ୍ଭନଂ କାଯପସ୍ସଦ୍ଧି। ଚିତ୍ତପସ୍ସମ୍ଭନଂ ଚିତ୍ତପସ୍ସଦ୍ଧି। କାଯୋତି ପନେତ୍ଥ ୱେଦନାଦଯୋ ତଯୋ ଖନ୍ଧା। ଉଭୋପି ପନେତା କାଯଚିତ୍ତଦରଥୱୂପସମଲକ୍ଖଣା, କାଯଚିତ୍ତଦରଥନିମ୍ମଦ୍ଦନରସା, କାଯଚିତ୍ତାନଂ ଅପରିପ୍ଫନ୍ଦସୀତିଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, କାଯଚିତ୍ତପଦଟ୍ଠାନା। କାଯଚିତ୍ତାନଞ୍ଚ ଅୱୂପସମକରୌଦ୍ଧଚ୍ଚାଦିକିଲେସପଟିପକ୍ଖଭୂତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

କାଯଲହୁଭାୱୋ କାଯଲହୁତା। ଚିତ୍ତଲହୁଭାୱୋ ଚିତ୍ତଲହୁତା। ଏୱଂ ଉପରିପି ପଦତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। କାଯଚିତ୍ତାନଂ ଗରୁଭାୱୱୂପସମଲକ୍ଖଣା କାଯଲହୁତା, ଚିତ୍ତଲହୁତା ଚ, ତେସଂ ଗରୁଭାୱନିମ୍ମଦ୍ଦନରସା, ତେସଂ ଅଦନ୍ଧତାପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ତେସଂ ଗରୁଭାୱକରଥିନମିଦ୍ଧାଦିକିଲେସପଟିପକ୍ଖଭୂତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

କାଯଚିତ୍ତାନଂ ଥଦ୍ଧଭାୱୱୂପସମଲକ୍ଖଣା କାଯମୁଦୁତା, ଚିତ୍ତମୁଦୁତା ଚ, ତେସଂ ଥଦ୍ଧଭାୱନିମ୍ମଦ୍ଦନରସା, ଅପ୍ପଟିଘାତପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, କାଯଚିତ୍ତପଦଟ୍ଠାନା, ତେସଂ ଥଦ୍ଧଭାୱକରଦିଟ୍ଠିମାନାଦିକିଲେସପଟିପକ୍ଖଭୂତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

କାଯଚିତ୍ତାନଂ ଅକମ୍ମଞ୍ଞଭାୱୱୂପସମଲକ୍ଖଣା କାଯକମ୍ମଞ୍ଞତା, ଚିତ୍ତକମ୍ମଞ୍ଞତା ଚ, ତେସଂ ଅକମ୍ମଞ୍ଞଭାୱନିମ୍ମଦ୍ଦନରସା, କାଯଚିତ୍ତାନଂ ଆରମ୍ମଣକରଣସମ୍ପତ୍ତିପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ତେସଂ ଅକମ୍ମଞ୍ଞଭାୱକରାୱସେସନୀୱରଣପଟିପକ୍ଖଭୂତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ପସାଦନୀଯୱତ୍ଥୂସୁ ପସାଦାୱହା, ହିତକିରିଯାସୁ

ୱିନିଯୋଗକ୍କମଭାୱାୱହା ସୁୱଣ୍ଣୱିସୁଦ୍ଧି ୱିଯାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

କାଯଚିତ୍ତାନଂ ଅଗେଲଞ୍ଞଭାୱଲକ୍ଖଣା କାଯପାଗୁଞ୍ଞତା, ଚିତ୍ତପାଗୁଞ୍ଞତା ଚ, ତେସଂ ଗେଲଞ୍ଞନିମ୍ମଦ୍ଦନରସା, ନିରାଦୀନୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ତେସଂ ଗେଲଞ୍ଞକରଅସ୍ସଦ୍ଧିଯାଦିକିଲେସପଟିପକ୍ଖଭୂତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା। କାଯଚିତ୍ତାନଂ ଅଜ୍ଜୱଲକ୍ଖଣା କାଯୁଜୁକତା, ଚିତ୍ତୁଜୁକତା ଚ, ତେସଂ କୁଟିଲଭାୱନିମ୍ମଦ୍ଦନରସା, ଅଜିମ୍ହତାପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ତେସଂ କୁଟିଲଭାୱକରମାଯାସାଠେୟ୍ୟାଦିପଟିପକ୍ଖଭୂତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ସବ୍ବେପେତେ ପସ୍ସଦ୍ଧିଆଦଯୋ ଧମ୍ମା କାଯଚିତ୍ତପଦଟ୍ଠାନାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

କିଂ ପନେତ୍ଥ ପସ୍ସଦ୍ଧାଦଯୋ ଧମ୍ମା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚାଦିଂ ୱିନୋଦେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଯେନ ଇମେ ପସ୍ସଦ୍ଧାଦଯୋ ଧମ୍ମା ନ ୱିସୁଂ ୱିଭତ୍ତାତି? ନୋ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଇମେ ପନ ସହିତା ଏୱ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଇତରଥା ତେସଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଯା ଏୱ ଅସମ୍ଭୱତୋ। ଯଥା ୱା ପସ୍ସଦ୍ଧାଦୀସୁ ୱିଜ୍ଜମାନେସୁ ମୋହାହିରିକାଦୀନଂ ଉଜୁପଟିପକ୍ଖଭାୱେନ ଅମୋହହିରିଆଦଯୋ ହୋନ୍ତି, ଏୱମେତେପି ଉଦ୍ଧଚ୍ଚାଦିଉଜୁପଟିପକ୍ଖଭାୱେନ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବାତି ଗହେତବ୍ବା। ଯସ୍ମା ଚେତ୍ଥ ଦ୍ୱୀହି ଦ୍ୱୀହି ଏୱ ଯଥାସକଂ ପଟିପକ୍ଖା ହରିତବ୍ବା, ତସ୍ମା ତେ ଏତେ ଏୱ ଦ୍ୱିଧା ୱିଭତ୍ତା, ନ ଅମୋହାଦଯୋତି ଞାତବ୍ବା।

ଯେୱାପନକେସୁ ଛନ୍ଦୋତି କତ୍ତୁକାମତାଯେତଂ ଅଧିୱଚନଂ, ତସ୍ମା ସୋ କତ୍ତୁକାମତାଲକ୍ଖଣୋ, ଆରମ୍ମଣପରିଯେସନରସୋ, ଆରମ୍ମଣେନ ଅତ୍ଥିକତାପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ, ତଦେୱସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଆରମ୍ମଣଗ୍ଗହଣେ ଚାଯଂ ଚେତସୋ ହତ୍ଥପ୍ପସାରଣଂ ୱିଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅଯଞ୍ଚ ଯସ୍ମା ୱିରଜ୍ଜିତବ୍ବାଦୀସୁପି ନେକ୍ଖମ୍ମାଦିନା ସହ ଲୋଭୱିସଦିସେନ କତ୍ତୁକାମତାକାରେନ ପୱତ୍ତତି, ତସ୍ମା ଅସେଖାନମ୍ପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଲୋଭୋ ପନ ସୁଭସୁଖାଦିୱିପଲ୍ଲାସପୁବ୍ବକେନ ଅଭିସଙ୍ଗାକାରେନେୱ ପୱତ୍ତତୀତି ଅଯମେତେସଂ ୱିସେସୋ। ଏୱଂ ମେତ୍ତାକରୁଣାଦୀନମ୍ପି ଲୋଭାଦୀହି ୱିସେସୋ ଯଥାନୁରୂପଂ ଞାତବ୍ବୋ।

ଅଧିମୁଚ୍ଚନଂ ଅଧିମୋକ୍ଖୋ। ସୋ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣୋ, ଅସଂସପ୍ପନରସୋ, ନିଚ୍ଛଯପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ, ସନ୍ନିଟ୍ଠାତବ୍ବଧମ୍ମପଦଟ୍ଠାନୋ, ଆରମ୍ମଣେ ନିଚ୍ଚଲଭାୱେନ ଇନ୍ଦଖୀଲୋ ୱିଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ନନୁ ଚ ସଦ୍ଧାପି ଅଧିମୋକ୍ଖୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଥା ହି ଅଧିମୋକ୍ଖଲକ୍ଖଣେ ଇନ୍ଦଟ୍ଠଂ କାରେତୀତି ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି? ସଚ୍ଚଂ, ସା ଚ ଖୋ ସମ୍ପସାଦନଭାୱେନ ଅଧିମୋକ୍ଖୋ, ଅଯଂ ପନ ଯଥା ତଥା ୱା ନିଚ୍ଛଯଭାୱେନାତି ନ କୋଚି ୱିରୋଧୋ।

କିରିଯା କାରୋ, ମନସ୍ମିଂ କାରୋ ମନସିକାରୋ, ପୁରିମମନତୋ ୱିସଦିସଂ ମନଂ କରୋତୀତିପି ମନସିକାରୋ, ସ୍ୱାଯଂ ଆରମ୍ମଣପଟିପାଦକୋ ୱୀଥିପଟିପାଦକୋ ଜୱନପଟିପାଦକୋତି ତିପ୍ପକାରୋ, ତତ୍ଥ ଆରମ୍ମଣପଟିପାଦକୋ ଇଧ ମନସିକାରୋ। ସୋ ସାରଣଲକ୍ଖଣୋ, ସମ୍ପଯୁତ୍ତାନଂ ଆରମ୍ମଣେସୁ ପଯୋଜନରସୋ, ଆରମ୍ମଣାଭିମୁଖଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ, ଆରମ୍ମଣପଦଟ୍ଠାନୋ, ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧପରିଯାପନ୍ନୋ। ଆରମ୍ମଣପଟିପାଦକତ୍ତେନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତାନଂ ସାରଥି ୱିଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ୱୀଥିପଟିପାଦକୋତି ପନ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରାୱଜ୍ଜନସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଜୱନପଟିପାଦକୋତି ମନୋଦ୍ୱାରାୱଜ୍ଜନସ୍ସ, ନ ତେ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତା। ଏତ୍ଥ ଚାଯଂ ମନସିକାରୋ ସମନ୍ନାହାରମତ୍ତାକାରେନ ଆରମ୍ମଣେ ସମ୍ପଯୁତ୍ତାନଂ ପଯୋଜକୋ, ଚେତନା ଚେତୋକିରିଯାଭାୱେନ, ୱିତକ୍କୋ ପନ ସଙ୍କପ୍ପାକାରେନ, ଉପନିଜ୍ଝାଯନାକାରେନ ଚ ଅଭିନିରୋପକୋ। ତେନେୱ ହେତ୍ଥ ପଦଭାଜନୀଯେ "ତକ୍କୋ ସଙ୍କପ୍ପୋତି ଚ, ଝାନଙ୍ଗ"ନ୍ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅଯମେତେସଂ ୱିସେସୋ।

ତେସୁ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ମଜ୍ଝତ୍ତତା ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତତା। ସା ଚିତ୍ତଚେତସିକାନଂ ସମୱାହିତଲକ୍ଖଣା, ଊନାଧିକତାନିୱାରଣରସା, ପକ୍ଖପାତୁପଚ୍ଛେଦନରସା ୱା, ମଜ୍ଝତ୍ତଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ସମପ୍ପୱତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମପଦଟ୍ଠାନା। ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମାନଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖଣେନ ସମପ୍ପୱତ୍ତାନଂ ଆଜାନୀଯାନଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖକସାରଥି ୱିଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

ପରଦୁକ୍ଖେ ସତି ସାଧୂନଂ ହଦଯକମ୍ପନଂ କରୋତୀତି କରୁଣା, କିରତି ୱା ପରଦୁକ୍ଖଂ ହିଂସତି ଚ, କିରୀଯତି ୱା ଦୁକ୍ଖିତେସୁ ପସାରୀଯତୀତି କରୁଣା। ସା ପରଦୁକ୍ଖାପନଯନାକାରପ୍ପୱତ୍ତିଲକ୍ଖଣା, ପରଦୁକ୍ଖାସହନରସା, ଅୱିହିଂସାପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ଦୁକ୍ଖାଭିଭୂତାନଂ ଅନାଥଭାୱଦସ୍ସନପଦଟ୍ଠାନା। ମୋଦନ୍ତି ତାଯ ତଂସମଙ୍ଗିନୋ, ସଯଂ ୱା ମୋଦତି, ମୋଦନମତ୍ତମେୱ ୱା ତନ୍ତି ମୁଦିତା। ସା ପମୋଦଲକ୍ଖଣା, ଅନିସ୍ସାଯନରସା, ଅରତିୱିଘାତପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ସତ୍ତାନଂ ସମ୍ପତ୍ତିଦସ୍ସନପଦଟ୍ଠାନା।

କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ମେତ୍ତୁପେକ୍ଖା ନ ୱୁତ୍ତାତି? ପୁବ୍ବେ ଗହିତତ୍ତା। ଅଦୋସୋ ଏୱ ହି ସତ୍ତେସୁ ହିତଫରଣୱସେନ ପୱତ୍ତିଯଂ ମେତ୍ତା। ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତତା ଏୱ ଚ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠସତ୍ତେସୁ ମଜ୍ଝତ୍ତାକାରେନ ପୱତ୍ତିଯଂ ଉପେକ୍ଖା। ତେ ଚ ଧମ୍ମା ନିଯତା, କେୱଲଂ ପନ ନେସଂ ସତ୍ତେସୁ ମେତ୍ତୁପେକ୍ଖାଭାୱେନ ପୱତ୍ତି ଅନିଯତାତି। କାଯଦୁଚ୍ଚରିତତୋ ୱିରତି କାଯଦୁଚ୍ଚରିତୱିରତି। ସେସପଦଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଲକ୍ଖଣାଦିତୋ ପନେତା ତିସ୍ସୋପି କାଯଦୁଚ୍ଚରିତାଦିୱତ୍ଥୂନଂ ଅୱୀତିକ୍କମଲକ୍ଖଣା, ତତୋ ସଂକୋଚନରସା, ତେସଂ ଅକିରିଯପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ସଦ୍ଧାହିରୋତ୍ତପ୍ପଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଦିଗୁଣପଦଟ୍ଠାନା, ପାପକିରିଯତୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱିମୁଖଭାୱଭୂତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଏୱଂ ଲକ୍ଖଣାଦିତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସଙ୍ଗହାତି ଏୱଂ ଯେ ଇମେ ଇମସ୍ମିଂ କାମାୱଚରପଠମକୁସଲେ ୱିଭତ୍ତା ଏକୂନଚତ୍ତାଲୀସ ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେତେ ଖନ୍ଧତୋ ଚତୁବ୍ବିଧା ହୋନ୍ତି – ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋତି। ତତ୍ଥ ରାସଟ୍ଠେନ ସୋମନସ୍ସୱେଦନା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ତଥା ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଚିତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଅୱସେସା ଫସ୍ସାଦଯୋ ଛତ୍ତିଂସ ଧମ୍ମା ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ନନୁ ଚ ଯଦି ରାସଟ୍ଠେନ ଖନ୍ଧୋ, ଫସ୍ସାଦୀନଂ ତାୱ ଅନେକତ୍ତା ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧତା ଯୁତ୍ତା, କଥଂ ପନ ୱେଦନାଦୀନଂ ତିଣ୍ଣଂ ଖନ୍ଧତାତି? ଉପଚାରତୋ। ପଚ୍ଚେକଂ ହି ଅତୀତାଦିଭେଦଭିନ୍ନେସୁ ୱେଦନାସଞ୍ଞାୱିଞ୍ଞାଣେସୁ ନିରୁଳ୍ହୋପି ଖନ୍ଧ-ସଦ୍ଦୋ ତଦେକଦେସେସୁ ଏକେକୱେଦନାଦୀସୁପି ସମୁଦାଯୋପଚାରେନ ୱୋହରୀଯତୀତି ତଦେକଦେସେପି ତବ୍ବୋହାରୋ, ଯଥା ରୁକ୍ଖସ୍ସ ସାଖାଯ ଛିଜ୍ଜମାନାଯ ''ରୁକ୍ଖୋ ଛିଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦୀସୁ ୱିଯାତି। ଏୱଂ ଖନ୍ଧତୋ ଚତୁବ୍ବିଧା ହୋନ୍ତି।

ତେ ପୁନ ଆଯତନତୋ ଦୁୱିଧା ହୋନ୍ତି – ମନାଯତନଂ ଧମ୍ମାଯତନନ୍ତି। ସଞ୍ଜାତିସମୋସରଣଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ହେତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ମନାଯତନଂ, ସେସା ପନ ଅଟ୍ଠତିଂସ ଧମ୍ମା ଧମ୍ମାଯତନନ୍ତି। ଏୱଂ ଆଯତନତୋ ଦୁୱିଧା ହୋନ୍ତି। ତେ ପୁନ ଧାତୁୱସେନ ଦୁୱିଧା ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ଧମ୍ମଧାତୂତି। ନିସ୍ସତ୍ତନିଜ୍ଜୀୱଟ୍ଠେନ ହେତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, ସେସା ଧମ୍ମଧାତୂତି। ଏୱଂ ଧାତୁୱସେନ ଦୁୱିଧା।

ତଥା ଆହାରାନାହାରୱସେନ। ତତ୍ଥ ଫସ୍ସୋ ଚେତନା ଚିତ୍ତନ୍ତି ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମା ୱିସେସପଚ୍ଚଯତ୍ତେନ ଯଥାକ୍କମଂ ''ଫସ୍ସାହାରୋ ମନୋସଞ୍ଚେତନାହାରୋ ୱିଞ୍ଞାଣାହାରୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଅୱସେସା ନ ଆହାରାତି। କିଂ ପନେତେ ପଚ୍ଚଯା ନ ହୋନ୍ତି, ଯେ ନ ଆହାରାତି ୱୁଚ୍ଚେଯ୍ୟୁନ୍ତି? ନୋ ନ ହୋନ୍ତି, ୱିସେସପଚ୍ଚଯା ପନ ନ ହୋନ୍ତି, ଫସ୍ସାଦଯୋ ପନ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ୱିସେସପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି, ୱିସେସତୋ ୱେଦନାଦଯୋ ଚ ଆହରନ୍ତି। ଫସ୍ସାହାରୋ ହି ତିସ୍ସୋ ୱେଦନାଯୋ ଆହରତି, ମନୋସଞ୍ଚେତନାହାରୋ ତଯୋ ଭୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣାହାରୋ ପଟିସନ୍ଧିନାମରୂପଂ। ନନୁ ଚ ସୋ ୱିପାକୋ, ଇଦଂ ପନ କୁସଲୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି? କିଞ୍ଚାପି ଏୱଂ, ତଂସରିକ୍ଖତାଯ ପନ ୱିଞ୍ଞାଣାହାରୋତ୍ୱେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ୱା ଇମେ ''ଅରୂପିନୋ ଆହାରା ସମ୍ପଯୁତ୍ତକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ତଂସମୁଟ୍ଠାନାନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ ଆହାରପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ''ତି (ପଟ୍ଠା। ୧।୧।୧୫) ୱଚନତୋ କବଳୀକାରାହାରୋ ୱିଯ ରୂପକାଯସ୍ସ ଉପତ୍ଥମ୍ଭକଟ୍ଠେନ ନାମକାଯସ୍ସ ଆହାରପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଇମେୱ ''ଆହାରା''ତି ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଆହାରାନାହାରୱସେନ ଦୁୱିଧା।

ତଥା ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନିନ୍ଦ୍ରିଯତୋ। ତତ୍ଥ ସଦ୍ଧା ୱୀରିଯଂ ସତି ଏକଗ୍ଗତା ଅମୋହୋ ଚିତ୍ତଂ ସୋମନସ୍ସୱେଦନା ଜୀୱିତନ୍ତି ଇମେ ଅଟ୍ଠ ଧମ୍ମା ଅଧିପତିଯଟ୍ଠେନ ଯଥାକ୍କମଂ ''ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଅୱସେସା ନ ''ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନୀ''ତି। ଏୱଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନିନ୍ଦ୍ରିଯତୋ ଦୁୱିଧା।

ତଥା ଝାନଙ୍ଗାଝାନଙ୍ଗୱସେନ। ତତ୍ଥ ୱିତକ୍କୋ ୱିଚାରୋ ପୀତି ସୋମନସ୍ସଂ ଏକଗ୍ଗତାତି ଇମେ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା ଉପନିଜ୍ଝାଯନଟ୍ଠେନ ''ଝାନଙ୍ଗାନୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଇତରେ ''ଅଝାନଙ୍ଗାନୀ''ତି। ଏୱଂ ଝାନଙ୍ଗାଝାନଙ୍ଗୱସେନ ଦୁୱିଧା।

ତଥା ମଗ୍ଗଙ୍ଗାମଗ୍ଗଙ୍ଗୱସେନ। ତତ୍ଥ ଅମୋହୋ ୱିତକ୍କୋ ୱିରତିତ୍ତଯଂ ୱୀରିଯଂ ସତି ଏକଗ୍ଗତାତି ଇମେ ଅଟ୍ଠ ଧମ୍ମା ନିଯ୍ୟାନଟ୍ଠେନ, ୱିମୋକ୍ଖଟ୍ଠେନ ଚ ଯଥାକ୍କମଂ ''ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସମ୍ମାୱାଚା ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ସମ୍ମାୱାଯାମୋ ସମ୍ମାସତି ସମ୍ମାସମାଧୀ''ତି ନାମେନ ''ମଗ୍ଗଙ୍ଗାନୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଇତରେ ''ଅମଗ୍ଗଙ୍ଗାନୀ''ତି। ପାଠଇଯଂ ପନ ଲୋକିଯଚିତ୍ତେ ୱିରତୀନଂ ଅନିଯତତ୍ତା, ଯେୱାପନକତ୍ତା ଚ ତା ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ''ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ହୋତୀ''ତି (ଧ। ସ। ୫୮, ୧୨୧) ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ମଗ୍ଗଙ୍ଗାମଗ୍ଗଙ୍ଗୱସେନ ଦୁୱିଧା।

ତଥା ବଲାବଲୱସେନ। ତତ୍ଥ ସଦ୍ଧାୱୀରିଯଂ ସତି ସମାଧି ପଞ୍ଞା ହିରୀ ଓତ୍ତପ୍ପନ୍ତି ଇମେ ସତ୍ତ ଧମ୍ମା ଅକମ୍ପିଯଟ୍ଠେନ ବଲାନୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଇତରେ ଅବଲାନୀତି। ଏୱଂ ବଲାବଲୱସେନ ଦୁୱିଧା।

ତଥା ହେତୁନହେତୁୱସେନ। ତତ୍ଥ ଅଲୋଭୋ ଅଦୋସୋ ଅମୋହୋତି ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମା ମୂଲଟ୍ଠେନ ହେତୂତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଇତରେ ନହେତୂତି। ଏୱଂ ହେତୁନହେତୁୱସେନ ଦୁୱିଧା। ଏୱଂ ଫସ୍ସାଫସ୍ସୱେଦନାୱେଦନା ସଞ୍ଞାସଞ୍ଞାଚିତ୍ତାଚିତ୍ତାଦିୱସେନପି ୱୁତ୍ତନଯାନୁସାରେନ ଯଥାଯୋଗଂ ସଙ୍ଗହୱିଭାଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ପଦଭାଜନୀଯସଙ୍ଗହୱାରେ (ଧ। ସ। ୧୦୩ ଆଦଯୋ), ତଦଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ (ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୫୮-୧୨୦) ଗହେତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ସଙ୍ଗହତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସୁଞ୍ଞତୋ ଚେୱାତି ଏୱଂ ଖନ୍ଧାଦୀହି ସଙ୍ଗହିତେସୁ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ତବ୍ବିନିମୁତ୍ତୋ କାରକୱେଦକାଦିସଭାୱୋ ଅତ୍ତା ୱା ସସ୍ସତୋ ୱା ଭାୱୋ ନ ଉପଲବ୍ଭତି। ସୁଞ୍ଞା ତେ ଧମ୍ମା ଅତ୍ତେନ ୱା ଅତ୍ତନିଯେନ ୱା, କେୱଲଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା, ସଲକ୍ଖଣଧାରଣତୋ ଧମ୍ମମତ୍ତା, ନିଚ୍ଚସୁଖାଦିସାରୱିରହତୋ ଅସାରା, ପୱତ୍ତକନିଯାମକାଭାୱତୋ ଅପରିଣାଯକା ଅନିଚ୍ଚା, ଦୁକ୍ଖା, ଅନତ୍ତା, ଅନତ୍ତନିଯା ଚ ହୁତ୍ୱା ପୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ

ପଦଭାଜନୀଯସୁଞ୍ଞତୱାରେ, ତଦଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ଗହେତବ୍ବୋତି। ଏୱଂ ସୁଞ୍ଞତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ନିଟ୍ଠିତା ପଠମକୁସଲସ୍ସ ଅଟ୍ଠୱଣ୍ଣନା।

ଦୁତିଯାଦୀସୁପି ପଠମକୁସଲେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସାଦିନା ସବ୍ବୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଏତ୍ଥେୱ, ଇତୋ ପରେସୁପି ସବ୍ବତ୍ଥ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତସଦିସାନଂ ପଦାନଂ, ଧମ୍ମାନଞ୍ଚ ଅତ୍ଥୋ, ସବ୍ବୋ ଚ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇତୋ ପରଂ ପନ ଅପୁବ୍ବମେୱ ୱଣ୍ଣଯିସ୍ସାମ। ଦୁତିଯଚିତ୍ତେ ତାୱ ସସଙ୍ଖାରଭାୱମତ୍ତମେୱ ପଠମଚିତ୍ତତୋ ୱିସେସୋ, ସେସଂ ତାଦିସମେୱ। ଦୁତିଯକୁସଲଂ।

ତତିଯେପି ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସେ ଅମୋହାଭାୱା ଇନ୍ଦ୍ରିଯମଗ୍ଗଙ୍ଗବଲମୂଲସଙ୍ଗହେସୁ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିମଗ୍ଗଙ୍ଗପଞ୍ଞାବଲଅମୋହମୂଲାନଂ ପରିହାନିଯା ସବ୍ବିନ୍ଦ୍ରିଯାଦୀନଂ ଭାୱୋୱ ୱିସେସୋ, ସେସଂ ତାଦିସମେୱ। ତଥା ଚତୁତ୍ଥେ ସସଙ୍ଖାରଭାୱମତ୍ତମେୱ ୱିସେସୋ। ତତିଯଚତୁତ୍ଥାନି।

ପଞ୍ଚମଛଟ୍ଠସତ୍ତମଟ୍ଠମେସୁ ପନ ସୁଖସୋମନସ୍ସଟ୍ଠାନେସୁ ଉପେକ୍ଖାଭାୱୋ, ପୀତିଯା ଚ ଅଭାୱୋ। ତେନେୱ ଝାନଙ୍ଗସଙ୍ଗହୱାରେ ଚତୁରଙ୍ଗଜ୍ଝାନତାୱ ୱିସେସୋ, ସେସଂ ପଠମଦୁତିଯତତିଯଚତୁତ୍ଥଚିତ୍ତସଦିସମେୱ। ଉପେକ୍ଖାସହଗତେସୁ ଚେତ୍ଥ ଚତୂସୁ କରୁଣାମୁଦିତା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି କେଚି ୱଦନ୍ତି, ପରିକମ୍ମଭୂତାନଂ ପନେତ୍ଥ ତାସଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଯା ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଉପଚାରପ୍ପତ୍ତା ପନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନ ଇତରାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ପଞ୍ଚମଛଟ୍ଠସତ୍ତମଟ୍ଠମାନି।

ୱିସଯାଦିପ୍ପଭେଦତୋତି ଏୱଂ ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସାଦିନା ୱିଭତ୍ତାନି ଅଟ୍ଠ କାମାୱଚରକୁସଲାନି ଆରମ୍ମଣୱିଭାଗତୋ ପଚ୍ଚେକଂ ଛବ୍ବିଧାନି ହୋନ୍ତି ରୂପାରମ୍ମଣଂ… ପେ… ଧମ୍ମାରମ୍ମଣନ୍ତି। ତତ୍ଥ ନୀଲାଦିଭେଦଭିନ୍ନା, ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରଓଳାରିକସୁଖୁମାଦିଭେଦଭିନ୍ନା ଚ ୱଣ୍ଣଧାତୁ ରୂପାରମ୍ମଣଂ ନାମ। ଏୱଂ ସଦ୍ଦାରମ୍ମଣାଦୀସୁପି ଯଥାନୁରୂପଂ ଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବନ୍ତି ଆପୋଧାତୁୱଜ୍ଜିତଭୂତତ୍ତଯଂ, ଧମ୍ମାରମ୍ମଣନ୍ତି ପଞ୍ଚାରମ୍ମଣାନି ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅୱସେସା ରୂପାରୂପପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ ୱେଦିତବ୍ବା, ସେସଂ ତାଦିସମେୱ। କେଚି ପନେତ୍ଥ ''ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନମାପାଥଗତାନି ଏତାନାରମ୍ମଣାନି ରୂପାରମ୍ମଣାଦିୱୋହାରଂ ଲଭନ୍ତି, ଅନାପାଥଗତାନି ପନ ଅତୀତାନାଗତଦୂରସୁଖୁମାଦିଭେଦଭିନ୍ନାନି ଧମ୍ମାରମ୍ମଣାନେୱା''ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖାଦୀନଂ ରୂପାରମ୍ମଣତାଦିୱଚନତୋ।

ଅନାପାଥଗତା ଏୱ ହି ତାନି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଆଦୀନଂ ଆରମ୍ମଣଂ, ନ ଚ ତାନି ଧମ୍ମାରମ୍ମଣାନି। ରୂପାଦଯୋ ହି ପଞ୍ଚ ପଚ୍ଚେକଂ ଦ୍ୱୀସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ଏକସ୍ମିଂ ଖଣେ ଆପାଥମାଗନ୍ତ୍ୱା ତଂତଂଦ୍ୱାରିକଜୱନାନଂ, ତଦନନ୍ତରେ ମନୋଦ୍ୱାରିକାନଞ୍ଚ ଅପରଭାଗେ ଚ ଦିଟ୍ଠସୁତାଦିୱସେନାନୁସ୍ସରନ୍ତସ୍ସ ସୁଦ୍ଧମନୋଦ୍ୱାରିକାନଞ୍ଚ ଆରମ୍ମଣାନି ହୋନ୍ତି। ତଥା ହି ନାନାୱଣ୍ଣୱିଚିତ୍ତଚେତିଯାଦିଦସ୍ସନଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ, ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତସ୍ସ, ଭେରିସଦ୍ଦାଦୀହି ୱା ପୂଜାଦିଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଚ ଗନ୍ଧମାଲାଦୀନି ଘାଯିତ୍ୱା, ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯାଦିଞ୍ଚ ସାଯିତ୍ୱା, ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସାନି ଅତ୍ଥରଣପାୱୁରଣାଦୀନି ଚ ଫୁସିତ୍ୱା ମନାପଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତେହି ଚେତିଯପୂଜଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଅକୁସଲଂ ୱା ଉପ୍ପାଦେନ୍ତସ୍ସ, ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଗଯ୍ହମାନାନି ରୂପାଦିପଞ୍ଚାରମ୍ମଣାନି ସାଖାଯ ଅଗ୍ଗମେନ, ପଥୱିଯଂ ଛାଯାଫରଣଞ୍ଚ ଏକକ୍ଖଣେ କୁରୁମାନଂ ରୁକ୍ଖଗ୍ଗେ ନିଲୀଯମାନଂ ପକ୍ଖିନୋ ସରୀରଂ ୱିଯ ଯଥାସକଂ ପସାଦଞ୍ଚ ଘଟ୍ଟେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂଯେୱ ଖଣେ ଭୱଙ୍ଗଚଲନପଚ୍ଚଯଭାୱେନ ମନୋଦ୍ୱାରେପି ଆପାଥମାଗନ୍ତ୍ୱା ତତୋ ଭୱଙ୍ଗଂ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ଆୱଜ୍ଜନାଦିୱୋଟ୍ଠବ୍ବନପରିୟୋସାନାନଂ, ୱୀଥିଚିତ୍ତାନଂ, ତଦନନ୍ତରାନଞ୍ଚ କୁସଲାକୁସଲାଦିଜୱନାନଂ ଆରମ୍ମଣଂ ହୁତ୍ୱା ତଦନନ୍ତରାସୁ ମନୋଦ୍ୱାରୱୀଥୀସୁ ଚ ଅପରଭାଗେ ତଥାରୂପଂ ପଚ୍ଚଯଂ ଆଗମ୍ମ ଅତ୍ତନା ପୂଜାଦିକରଣକାଲେସୁ, ଦିଟ୍ଠସୁତଘାଯିତସାଯିତଫୁଟ୍ଠୱସେନାନୁସ୍ସରନ୍ତସ୍ସ, ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଅନୁଭୁଯ୍ୟମାନାନି ୱିଯ ମନୋଦ୍ୱାରେ ଚ ଆରମ୍ମଣାନି ହୋନ୍ତି।

ଅଥାପି ପଞ୍ଚହି ଦ୍ୱାରେହି ଅଗହିତପୁବ୍ବାନି ବୁଦ୍ଧରୂପାଦୀନି, ଦିବ୍ବରୂପାଦୀନି ଚ ପଞ୍ଚାରମ୍ମଣାନି ସୱନୱସେନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଜୱନକ୍ଖଣେ ୱା ଅପରଭାଗେ ସୁତୱସେନେୱ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ୱା ପସାଦଂ, କମ୍ମଫଲସଦ୍ଧାଦିଂ, ଲୋଭାଦିଞ୍ଚ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତସ୍ସାପି ମନୋଦ୍ୱାରେ ଆପାଥମାଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଅଭିଞ୍ଞାନଂ ପନ ସୁଦ୍ଧମନୋଦ୍ୱାରେ ଏୱ, ତସ୍ମା ଏୱଂ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରେ, ମନୋଦ୍ୱାରେ, ସୁଦ୍ଧମନୋଦ୍ୱାରେ ଚ ଆପାଥଗତାନି ଅତୀତାଦିଭେଦଭିନ୍ନାନି ସବ୍ବାନିପି ପଞ୍ଚାରମ୍ମଣାନି କଦାଚିପି ଧମ୍ମାରମ୍ମଣଂ ନ ହୋନ୍ତି, ତଦିତରା ନାମରୂପପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ ଧମ୍ମାରମ୍ମଣନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ନନୁ ଚେତାନି ଇଟ୍ଠକନ୍ତମନାପାନି ଆରମ୍ମଣାନି ଲୋଭସ୍ସ ୱତ୍ଥୁ, କଥମେତ୍ଥ କୁସଲଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ନିଯମାଦିକାରଣତୋ। ଚିତ୍ତଂ ହି ''କୁସଲମେୱ ମଯା କତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି ପୁବ୍ବେ ନିଯମିତୱସେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅକୁସଲପ୍ପୱତ୍ତିଂ ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା କୁସଲେ ପରିଣାମନୱସେନ ଚ ଅଭିଣ୍ହଂ ଆସେୱିତକୁସଲସମୁଦାଚାରୱସେନ ଚ ସପ୍ପୁରିସୂପନିସ୍ସଯାଦିଉପନିସ୍ସଯୱସେନ ଚ ଯୋନିସୋଆଭୁଜିତୱସେନ ଚାତି ଇମେହି କାରଣେହି କୁସଲଂ ହୁତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱମିମେସୁ ଛସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ପଚ୍ଚେକଂ ଛବ୍ବିଧାନି ହୋନ୍ତି। ଆରମ୍ମଣୱତ୍ଥାନକଥା।

ଏୱଂ ଆରମ୍ମଣଭେଦଭିନ୍ନେସୁ ରୂପାରମ୍ମଣଂ ତାୱ କୁସଲଂ ଦସପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୁୱସେନ ଦସୱିଧଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଏକେକଂ ପନ କାଯକମ୍ମଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ

ମନୋକମ୍ମନ୍ତି ତିୱିଧଂ। ତତ୍ଥ କାଯଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତଂ କାଯକମ୍ମଂ, ୱଚୀଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ, ମନୋଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତଂ ମନୋକମ୍ମଂ। ତତ୍ଥ କାଯଦ୍ୱାରନ୍ତି କାଯୱିଞ୍ଞତ୍ତି। ୱଚୀଦ୍ୱାରନ୍ତି ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତି। ତାସଂ ୱିଭାଗୋ ରୂପୱିଭତ୍ତିଯଂ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି। ମନୋଦ୍ୱାରନ୍ତି ସଙ୍ଗଂ ଚେତନାସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ୱିସେସତୋ କୁସଲାକୁସଲଂ। ତଂ ହି ସହଜାତାନଂ ଚେତନାନଂ, କାଯଙ୍ଗୱାଚଙ୍ଗଚୋପନଂ ଅସମ୍ପାପୁଣିତ୍ୱା ପୱତ୍ତାନଂ ସୁଦ୍ଧମନୋକମ୍ମାନଂ ପୱତ୍ତିଓକାସଦାନତୋ ଦ୍ୱାରନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଇମେସୁ ପନ ତୀସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ପୱତ୍ତା ଚେତନା କାଯକମ୍ମାଦଯୋ ନାମ। ଅପିଚ ପାଣାତିପାତାଦଯୋ, ପାଣାତିପାତାୱେରମଣିଆଦଯୋ ଚ କାଯକମ୍ମଂ ନାମ, ମୁସାୱାଦାଦଯୋ, ମୁସାୱାଦାୱେରମଣିଆଦଯୋ ଚ ୱଚୀକମ୍ମଂ ନାମ, ଅଭିଜ୍ଝାଦଯୋ, ଅନଭିଜ୍ଝାଦଯୋ ଚ ମନୋକମ୍ମଂ ନାମ।

କୁସଲପକ୍ଖେ ପନ ଦାନାଦିଦସପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୂନି ଚ ଯଥାରହଂ କାଯୱଚୀମନୋକମ୍ମାନି ହୋନ୍ତି। ଏୱଂ ଯେଭୁଯ୍ୟୱୁତ୍ତିତୋ ତେସ କାଯକମ୍ମାଦିଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ ପାଣାତିପାତାଦୀନମ୍ପି ୱଚୀଦ୍ୱାରାଦୀସୁ ପୱତ୍ତିତୋ କେସଞ୍ଚି ପୁରିସାନଂ ୱନଚରକାଦିଭାୱୋ ୱିଯ, ଦ୍ୱାରାନଞ୍ଚ କାଯକମ୍ମଦ୍ୱାରାଦିଭାୱୋ କେସଞ୍ଚି ଗାମାନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମାଦିଭାୱୋ ୱିଯ। ଅକୁସଲେ ତାୱ ଏତ୍ଥ ପାଣାତିପାତାଦିକାଯକମ୍ମଂ କାଯଦ୍ୱାରେ, ୱଚୀଦ୍ୱାରେ ଚ ଯଥାରହଂ ସମୁଟ୍ଠାତି, ନୋ ମନୋଦ୍ୱାରେ। ତଥା ମୁସାୱାଦାଦିୱଚୀକମ୍ମଂ। ପାଣାତିପାତାଦିନିପ୍ଫାଦନତ୍ଥଂ ହି ମନୋଦ୍ୱାରେ ଏୱ ଚିନ୍ତେନ୍ତସ୍ସ ଚେତନାବ୍ଯାପାଦାଦୀସୁ କମ୍ମପଥପତ୍ତେସୁ ୱା କମ୍ମପଥଂ ଅପତ୍ତେସୁ ୱା ମନୋକମ୍ମେସୁ ଏୱ ପୱିସନତୋ କାଯକମ୍ମାଦିଭାୱଂ ନ ପାପୁଣାତି। ନନୁ ୱିଜ୍ଜାମଯେନାପି କେୱଲଂ ମନୋକମ୍ମେନ ପାଣାତିପାତାଦିଂ କରୋନ୍ତୀତି? ନ ଅଲୋଣଭୋଜନଦବ୍ଭସଯନମନ୍ତପରିଜପ୍ପନାଦିକାଯୱଚୀପଯୋଗଂ ୱିନା ତସ୍ସାସିଜ୍ଝନତୋ। ଅଭିଜ୍ଝାଦିମନୋକମ୍ମଂ ପନ ତୀସୁପି ଦ୍ୱାରେସୁ ସମୁଟ୍ଠାତି। ଅଭିଜ୍ଝାଯ ହି କାଯେନ ପରଭଣ୍ଡଗ୍ଗାହାଦୀନଂ, ବ୍ଯାପାଦେନ ଦଣ୍ଡପରାମସନାଦୀନଂ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଯା ତିତ୍ଥିଯୱନ୍ଦନାଦୀନଂ କରଣକାଲେ, ୱାଚାଯ ପରସମ୍ପତ୍ତିପତ୍ଥନାଯ ''ହଞ୍ଞନ୍ତୁ ବଜ୍ଝନ୍ତୂ''ତି ଅନତ୍ଥପତ୍ଥନାଯ ଚ ତିତ୍ଥିଯଥୁତିତଦତ୍ଥଦୀପନାଦୀନଞ୍ଚ ଯଥାକ୍କମଂ ପୱତ୍ତିକାଲେ ଚ ତସ୍ସ ମନୋକମ୍ମସ୍ସ କାଯୱାଚାସୁ ପୱତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା।

କାମାୱଚରକୁସଲଂ ପନ ପାଣାତିପାତାୱେରମଣିଆଦିକଂ କାଯୱଚୀମନୋକମ୍ମଂ ପଚ୍ଚେକଂ ଦ୍ୱାରତ୍ତଯେପି ପୱତ୍ତତି। ତତ୍ଥ ପାଣାତିପାତାଦୀହି ସମ୍ଫପ୍ପଲାପପରିଯୋସାନେହି ସତ୍ତହି ୱିରମନ୍ତସ୍ସ ତାୱ ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦାଯ, ୱଚୀଭେଦେନ ଚ ସମାଦିଯନକାଲେ, ମନସା ୱିରମଣକାଲେ ଚ ତେସଂ କାଯୱଚୀକମ୍ମାନଂ ତୀସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ପୱତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅନଭିଜ୍ଝାଦୀହି ସହଗତେନ ଚେତସା ତଜ୍ଜସ୍ସ କାଯପଯୋଗସ୍ସ, ''ପରୱିତ୍ତୂପକରଣଂ ଚିରଟ୍ଠିତିକଂ ହୋତୁ, ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ଅୱେରା ହୋନ୍ତୁ, ସୋ ଭଗୱା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ''ତିଆଦିନା ୱଚୀପଯୋଗସ୍ସ, କେୱଲଂ ମନୋପଯୋଗସ୍ସ ଚ କରଣକାଲେ ମନୋକମ୍ମସ୍ସ ତୀସୁପି ଦ୍ୱାରେସୁ ପୱତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଏତ୍ଥ ଚ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରେ ଉପ୍ପନ୍ନାନି ଜୱନାନି କାଯୱଚୀକମ୍ମାନି ନ ହୋନ୍ତି, ମନୋକମ୍ମାନି ଏୱ। ତାନି ଚ ନ କମ୍ମପଥପ୍ପତ୍ତାନି, କେୱଲଂ କୁସଲାଦୀନି ହୋନ୍ତି। ମନୋଦ୍ୱାରେ ପଟୁତରପ୍ପୱତ୍ତାନି ଏୱ ହି କମ୍ମପଥପ୍ପତ୍ତାନି ମନୋକମ୍ମାନି ହୋନ୍ତି, ରୂପାରୂପଜୱନାନି ପନ ଏକନ୍ତଂ ଭାୱନାମଯଂ ମନୋକମ୍ମମେୱ ମନୋଦ୍ୱାରେ ଏୱ ଚ ପୱତ୍ତନ୍ତି।

କିଞ୍ଚାପି ଅଭିଞ୍ଞାଞାଣାନି ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଦ୍ୱଯଜନକାନି, ତଥାପି କାଯୱଚୀକମ୍ମୱୋହାରଂ ନ ଲଭନ୍ତି, ଲୋକୁତ୍ତରକୁସଲଂ ପନ କାଯୱଚୀଦ୍ୱାରେସୁ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜମାନମ୍ପି ମିଚ୍ଛାୱାଚାକମ୍ମନ୍ତାଜୀୱାନଂ ସମୁଚ୍ଛେଦପ୍ପହାନକାରୀନଂ ୱିରତୀନଂ ୱସେନ କାଯୱଚୀକମ୍ମମ୍ପି ହୋତି, ତଦିତରମଗ୍ଗଙ୍ଗୱସେନ ମନୋକମ୍ମମ୍ପୀତି ଏକକ୍ଖଣେ ତୀଣିପି କମ୍ମାନି ହୋନ୍ତି, ତଞ୍ଚ ଭାୱନାମଯଂ, ଦ୍ୱାରଂ ପନସ୍ସ ମନୋଦ୍ୱାରମେୱ। ଯଥା ଚ ପାଣାତିପାତାୱେରମଣିଯାଦୀନଂ ୱସେନ କୁସଲସ୍ସ ଦ୍ୱାରତ୍ତଯେ ପୱତ୍ତି ୱୁତ୍ତା, ଏୱଂ ଦସପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୂନମ୍ପି ୱସେନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ପନ ନ ୱିଚାରିତା, ତଥାପି ନଯତୋ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବା।

ତେସୁ ଦାନଂ କାଯକମ୍ମମେୱ, ୱଚୀକମ୍ମମ୍ପି ୱା। ପତ୍ତାନୁପ୍ପଦାନଂ, ଅବ୍ଭନୁମୋଦନଂ, ଦେସନା ୱଚୀକମ୍ମମେୱ। ସୀଲଂ ଅପଚିତିସହଗତଂ, ୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚସହଗତଞ୍ଚ କାଯକମ୍ମମ୍ପି ଅତ୍ଥି, ୱଚୀକମ୍ମମ୍ପି ଅତ୍ଥି। ତତ୍ଥ ସୀଲସ୍ସ କାଯୱଚୀକମ୍ମଭାୱୋ ସିଦ୍ଧୋ ଏୱ। ଅପଚିତିଯା ପନ ପୁପ୍ଫପୂଜାଦିନା, ୱନ୍ଦନାଦିନା ୱା ପୱତ୍ତିକାଲେ କାଯକମ୍ମଭାୱୋ, ଥୁତିମଯପୂଜାଦିନା ପୱତ୍ତିକାଲେ ୱଚୀକମ୍ମଭାୱୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚସ୍ସାପି ସହତ୍ଥା କରଣକାଲେ କାଯକମ୍ମଭାୱୋ, ଗିଲାନାଦୀନଂ ଚତୁପଚ୍ଚଯସମାଦାପନାଦିୱସେନ, ଗରୂହି ଆଣତ୍ତସଦ୍ଦେନ ଆରୋଚନପକ୍କୋସନାଦିୱସେନ ୱଚୀକମ୍ମଭାୱୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଭାୱନା, ସୱନଂ, ଦିଟ୍ଠିଜୁକମ୍ମଞ୍ଚ ମନୋକମ୍ମମେୱ, ଅବ୍ଭନୁମୋଦନମ୍ପୀତି କେଚି। ସୱନମ୍ପି ହି ସୋତଦ୍ୱାରାନୁସାରେନ ମନୋଦ୍ୱାରେ ଏୱ ଧମ୍ମତ୍ଥସଲ୍ଲକ୍ଖଣୱସେନ ପୱତ୍ତିକାଲେ ମନୋକମ୍ମମେୱ।

ତତ୍ଥ ଦାନଂ ଅପଚିତି ୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚଂ ପତ୍ତାନୁପ୍ପଦାନଂ ଦେସନାତି ଇମାନି ପଞ୍ଚ କାଯୱଚୀଦ୍ୱାରେସୁ ଏୱ ପୱତ୍ତନ୍ତି, ନ ମନୋଦ୍ୱାରେ। ଏତ୍ଥ ଚ ପତ୍ତାନୁପ୍ପଦାନଦେସନାନଂ କାଯୱିକାରେନ ପତ୍ତିଂ ଦେନ୍ତସ୍ସ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତସ୍ସ ଚ କାଯଦ୍ୱାରେପି ପୱତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସୀଲଂ ଭାୱନା ଅବ୍ଭନୁମୋଦନଂ ସୱନଂ ଦିଟ୍ଠିଜୁକମ୍ମନ୍ତି ଇମାନି ପନ ପଞ୍ଚ ତୀସୁପି ଦ୍ୱାରେସୁ ପୱତ୍ତନ୍ତି, ''ନ ପୁନେୱଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଚେତ୍ଥ ମନସାୱ ଦୁଚ୍ଚରିତତୋ ୱିରମନ୍ତସ୍ସ, ଅବ୍ଭନୁମୋଦନ୍ତସ୍ସ ଚ ୱସେନ ସୀଲବ୍ଭନୁମୋଦନାନଂ ମନୋଦ୍ୱାରେପି ପୱତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଯଂ ପନ ଅଟ୍ଠସାଲିନିଯଂ ''ଦାନମଯଂ କାଯୱଚୀମନୋକମ୍ମୱସେନ ତିୱିଧଂ ହୋତୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ପୁବ୍ବଚେତନାୱସେନ ମନୋଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିଯାଯତୋ ୱୁତ୍ତଂ, ନିପ୍ପରିଯାଯତୋ କାଯୱଚୀଦ୍ୱାରପ୍ପୱତ୍ତା ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଚେତନାୱ। ତେନେୱ ହି ତତ୍ଥେୱ ୱୁତ୍ତଂ ''ୱିନଯପରିଯାଯଂ ପତ୍ୱା ହି 'ଦସ୍ସାମି କରିସ୍ସାମୀ'ତି ୱାଚା ଭିନ୍ନା ହୋତୀତି। ଇମିନା ଲକ୍ଖଣେନ ଦାନଂ ନାମ

ହୋତି, ଅଭିଧମ୍ମପରିଯାଯଂ ପତ୍ୱା ପନ ୱିଜ୍ଜମାନକୱତ୍ଥୁଂ ଆରବ୍ଭ ମନସା ଚିନ୍ତିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ କୁସଲଂ ହୋତି। ଅପରଭାଗେ କାଯେନ ୱା ୱାଚାଯ ୱା କରଣଂ କରିସ୍ସତୀ’’ତି (ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୧)। ଇତରଥା ‘‘ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତିତମତ୍ତେନାପି ଦାନଂ ନାମ ଭୱେଯ୍ୟ, ତଥା ଚ ତାଦିସଂ ୱତ୍ଥୁଂ ଯଥାଚିନ୍ତିତନିଯାମେନ ଅଦେନ୍ତସ୍ସ ଧୁରନିକ୍ଖେପେ ଅଦିନ୍ନାଦାନମ୍ପି ସିଯା। ଏୱଂ ମନସା ପାଣାତିପାତାଦଯୋପି ସିଯୁଂ, ତଞ୍ଚ ନ ଯୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଗହେତବ୍ବଂ। ଅଥ ୱା ‘‘ସବ୍ବଂ ସାପତେଯ୍ୟଂ ଦିନ୍ନଞ୍ଞେୱ ହରତୂ’’ତି ପରିଚ୍ଚଜନସମ୍ଭୱତୋ ଦାନସ୍ସ ମନୋଦ୍ୱାରେପି ପୱତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଏତ୍ଥ ଚ ଦାନସୀଲାଦିକାଯକମ୍ମାନଂ କାଯଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତିଯଂ କମ୍ମଂ କାଯକମ୍ମମେୱ, ଦ୍ୱାରମ୍ପି କାଯଦ୍ୱାରମେୱ। ୱଚୀଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତିଯଂ କମ୍ମଂ କାଯକମ୍ମମେୱ, ଦ୍ୱାରଂ ପନ ୱଚୀଦ୍ୱାରଂ। ମନୋଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତିଯମ୍ପି କମ୍ମଂ କାଯକମ୍ମଂ, ଦ୍ୱାରଂ ପନ ମନୋଦ୍ୱାରଂ। ଦେସନାବ୍ଭନୁମୋଦନାଦୀନଂ ୱଚୀକମ୍ମାନଂ ୱଚୀଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତିଯଂ କମ୍ମମ୍ପି ୱଚୀକମ୍ମଂ, ଦ୍ୱାରମ୍ପି ୱଚୀଦ୍ୱାରମେୱ। କାଯଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତିଯମ୍ପି କମ୍ମଂ ୱଚୀକମ୍ମମେୱ, ଦ୍ୱାରଂ ପନ କାଯଦ୍ୱାରଂ। ମନୋଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତିଯମ୍ପି କମ୍ମଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ, ଦ୍ୱାରଂ ପନ ମନୋଦ୍ୱାରଂ। ଭାୱନାଦିମନୋକମ୍ମାନଂ ମନୋଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତିଯଂ କମ୍ମମ୍ପି ମନୋକମ୍ମଂ, ଦ୍ୱାରମ୍ପି ମନୋଦ୍ୱାରମେୱ। କାଯଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତିଯମ୍ପି କମ୍ମଂ ମନୋକମ୍ମମେୱ, ଦ୍ୱାରଂ ପନ କାଯଦ୍ୱାରଂ। ୱଚୀଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତିଯମ୍ପି କମ୍ମଂ ମନୋକମ୍ମମେୱ, ଦ୍ୱାରଂ ପନ ୱଚୀଦ୍ୱାରଂ। ଏୱଂ ପାଣାତିପାତାଦୀନଂ, ପାଣାତିପାତାୱେରମଣିଆଦୀନଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନ କମ୍ମୱୱତ୍ଥାନଂ, ଦ୍ୱାରୱୱତ୍ଥାନଞ୍ଚ ଯଥାନୁରୂପଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଅସଙ୍କରତୋ ଞାତବ୍ବଂ।

ଦ୍ୱାରକମ୍ମୱୱତ୍ଥାନକଥା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇଦାନି ଯସ୍ମା ଦସୱିଧାନି ଚେତାନି ପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୂନି ତୀସୁ ଏୱଂ ସଙ୍ଗଯ୍ହନ୍ତି ଦାନମଯେ ସୀଲମଯେ ଭାୱନାମଯେତି। ପତ୍ତାନୁପ୍ପଦାନଂ ହି ଦାନମଯେ ସଙ୍ଗଯ୍ହତି, ‘‘ଅବ୍ଭନୁମୋଦନମ୍ପୀ’’ତି (ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୧୫୬-୧୫୯ ପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥାଦିକଥା) ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ। ଅପଚିତିୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚାନି ସୀଲମଯେ। ଦେସନାସୱନଦିଟ୍ଠିଜୁକମ୍ମାନି ଭାୱନାମଯେ, ତସ୍ମା ରୂପାରମ୍ମଣସ୍ସ କୁସଲସ୍ସ ଦାନସୀଲଭାୱନାୱସେନ ଦ୍ୱାରତ୍ତଯପ୍ପୱତ୍ତିଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଦସ୍ସେସ୍ସାମ। ତଦନୁସାରେନେୱ ଇତରେସଂ ୱସେନାପି ସକ୍କା ଞାତୁନ୍ତି। କୁସଲଂ ହି ୱଣ୍ଣାରମ୍ମଣଂ ହୁତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଦାନସୀଲଭାୱନାୱସେନେୱ ତୀସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ପୱତ୍ତତି। କଥଂ? ଯଦା ହି ନୀଲପୀତାଦିୱଣ୍ଣୱିଚିତ୍ତଂ ପୁପ୍ଫୱତ୍ଥାଦିଦେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ ଲଭିତ୍ୱା ‘‘ୱଣ୍ଣଦାନଂ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ୱଣ୍ଣୱସେନ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଚେତିଯାଦୀସୁ ସହତ୍ଥେନ ପୂଜେତି, ତଦା ରୂପାରମ୍ମଣଂ ଦାନମଯଂ କାଯଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତତି, ତଞ୍ଚ ପୁବ୍ବଚେତନା ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଚେତନା ଅପରଚେତନାତି ତିୱିଧଂ ହୋତି। ଏୱଂ ଉପରିପି ସବ୍ବୱାରେସୁ ତିୱିଧତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଯଦା ପନ ତଦେୱ ଯଥାୱୁତ୍ତୱତ୍ଥୁଂ ୱାଚାଯ ଆଣାପେତ୍ୱା ପୁତ୍ତଦାରାଦୀହି ଦାପେତି, ତଦାରୂପାରମ୍ମଣଂ ଦାନମଯଂ ୱଚୀଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତତି। ଯଦା ପନ ତଦେୱ ୱିଜ୍ଜମାନକୱତ୍ଥୁଂ ‘‘ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତି, ପଚ୍ଚାସୀସତି, ଯଥାଧିପ୍ପାଯଂ ନିପ୍ଫାଦେସ୍ସତି, ତଦା ପୁବ୍ବଚେତନାୱସେନ ପରିଯାଯତୋ ଦାନମଯଂ ମନୋଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତତି ନାମ। ଏୱଂ ରୂପାରମ୍ମଣଂ ଦାନମଯଂ ଦ୍ୱାରୱସେନ ତିୱିଧଂ ହୋତି।

ଯଦା ପନ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରୱଣ୍ଣଂ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ ଲଭିତ୍ୱା ‘‘ଏୱଂ ମନାପୱଣ୍ଣାନଂ ପରିଚ୍ଚଜନଂ ନାମ ମଯ୍ହଂ କୁଲୱଂସାଗତୱତ୍ତମେତ’’ନ୍ତି ସହତ୍ଥା ପୂଜେତି, ତାଦିସୱଣ୍ଣୱନ୍ତଂ ୱା ପରପରିଗ୍ଗହିତାଦିଭୋଗସମ୍ପତ୍ତିଂ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ସୀଲଂ ରକ୍ଖତି, ତଦା ରୂପାରମ୍ମଣଂ ସୀଲଂ କାଯଦ୍ୱାରେ ଚ ପୱତ୍ତତି। ଯଦା ପନ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରୱଣ୍ଣଂ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ କୁଲୱଂସାଦିୱସେନ ୱାଚାଯ ଆଣାପେତ୍ୱା ପରେହି ଦାପେତି, ତାଦିସଂ ୱା ପରପରିଗ୍ଗହିତାଦିଂ ୱାଚାଯ ଅପନେତ୍ୱା ସୀଲଂ ରକ୍ଖତି, ତଦା ରୂପାରମ୍ମଣଂ ସୀଲଂ ୱଚୀଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତତି। ଯଦା ପନ ତାଦିସଂ ୱିଜ୍ଜମାନକୱତ୍ଥୁଂ କୁଲୱଂସାଦିୱସେନ ‘‘ଦସ୍ସାମୀ’’ତି, ତାଦିସଂ ପରପରିଗ୍ଗହିତାଦିକଂ ଅନାମସିତ୍ୱା ‘‘ସୀଲଂ ରକ୍ଖିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱା ଚିନ୍ତେତି, ତଦା ରୂପାରମ୍ମଣଂ ସୀଲଂ ମନୋଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତତି। ଏୱଂ ରୂପାରମ୍ମଣଂ ସୀଲମଯଂ ଦ୍ୱାରୱସେନ ତିୱିଧଂ ହୋତି।

ଯଦା ପନ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ୱଣ୍ଣୱନ୍ତଂ ଦତ୍ୱା ତଦେୱ ୱଣ୍ଣଂ, ସବ୍ବଂ ୱା ରୂପାଯତନଂ ଚଙ୍କମନ୍ତୋ ଅନିଚ୍ଚାଦିତୋ ୱିପସ୍ସତି, ତଦା ରୂପାରମ୍ମଣଂ ଭାୱନାମଯଂ କାଯଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତତି। ତଦେୱ ୱଚୀଭେଦଂ କତ୍ୱା ସମ୍ମସନ୍ତସ୍ସ ରୂପାରମ୍ମଣଂ ଭାୱନାମଯଂ ୱଚୀଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତତି। ତଦେୱ କାଯଙ୍ଗୱାଚଙ୍ଗଂ ଅଚୋପେତ୍ୱା ସମ୍ମସନ୍ତସ୍ସ ରୂପାରମ୍ମଣଂ ଭାୱନାମଯଂ ମନୋଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତତି। ଏୱଂ ରୂପାରମ୍ମଣଂ ଭାୱନାମଯଂ ଦ୍ୱାରୱସେନ ତିୱିଧଂ ହୋତି। ଇତି ରୂପାରମ୍ମଣସ୍ସ କୁସଲସ୍ସ ତିୱିଧପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୁୱସେନ ନୱସୁ କମ୍ମଦ୍ୱାରେସୁ ପୱତ୍ତିୱିଭାଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇମିନାୱ ନଯେନ ରୂପାରମ୍ମଣସ୍ସ କୁସଲସ୍ସ ଦସପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୁୱସେନାପି ତିଂସାଯ କମ୍ମଦ୍ୱାରେସୁ ପୱତ୍ତିୱିଭାଗୋ ଯୋଜେତ୍ୱା ଞାତବ୍ବୋ। ଯଥା ଚ ରୂପାରମ୍ମଣସ୍ସ, ଏୱଂ ସଦ୍ଦାରମ୍ମଣାଦୀନମ୍ପି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ କୁସଲାନଂ ପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୁଦ୍ୱାରେହି ୱିଭାଗୋ, ଯୋଜନାନଯୋ ଚ ଯଥାନୁରୂପଂ ଞାତବ୍ବୋ।

ଅପିଚ ସଦ୍ଦଂ ନାମ କନ୍ଦମୂଲଂ ୱିଯ ହତ୍ଥେନ ଗହେତ୍ୱା ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କା। ଯଦା ପନ ‘‘ସଦ୍ଦଦାନଂ ମେ’’ତି ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଭେରିଆଦିତୂରିଯେ ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ଦେତି, ତେହି ଉପହାରଂ ୱା କରୋତି, ଧମ୍ମକଥିକାଦୀନଂ ସରଭେସଜ୍ଜାଦିଂ ଦେତି, ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ଘୋସେତି, ସରଭଞ୍ଞଧମ୍ମକଥାଦିଂ ୱା କରୋତି, ତଦା କୁସଲଂ ସଦ୍ଦାରମ୍ମଣଂ ହୋତି। ଏୱଂ ଗନ୍ଧାଦିୱତ୍ଥୁପରିଚ୍ଚାଗେପି ଗନ୍ଧାଦିଆରମ୍ମଣଂ। ଧମ୍ମାରମ୍ମଣଂ ପନ ଓଜାଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯତଦାଯତ୍ତାନଂ ୱସେନ ଞାତବ୍ବଂ। ଯଦା ହି ଓଜୱନ୍ତାନି ଅନ୍ନପାନସପ୍ପିନୱନୀତାଦୀନି ‘‘ଓଜଦାନଂ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଦେତି, ଗିଲାନାନଂ ଭେସଜ୍ଜଂ ୱା ୱେଜ୍ଜଂ ୱା ଉପନେତ୍ୱା, ପାଣୋପରୋଧକଂ ଆୱୁଧଜାଲକୁମିନାଦିଂ ୱିନାସେତ୍ୱା ୱା, ୱଜ୍ଝପ୍ପତ୍ତେ ପାଣିନୋ ମୋଚେତ୍ୱା ୱା ‘‘ଜୀୱିତଦାନଂ ମେ ଭୱିସ୍ସତି ଜୀୱିତାଯତ୍ତୱୁତ୍ତିତାଯ,

ପଞ୍ଚପସାଦସୋଠଅସସୁଖୁମରୂପଚିତ୍ତଚେତସିକାନଂ ୱସେନ ପସାଦାଦିଦାନଂ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଚ ମନସି କରୋତି, ତଦା କୁସଲଂ ଧମ୍ମାରମ୍ମଣଂ ହୋତି। ସେସଂ ତାଦିସମେୱ।

ଅଯଂ ନାନାୱତ୍ଥୂସୁ ଠିତାରମ୍ମଣାନଂ ଯୋଜନା। ଏକୱତ୍ଥୁସ୍ମିମ୍ପି ଛାରମ୍ମଣଂ ଲବ୍ଭତେୱ। ପିଣ୍ଡପାତସ୍ମିଂ ହି ମନାପୋ ୱଣ୍ଣୋ, ଖାଦନକାଲେ ମୁରୁମୁରାଯନସଦ୍ଦୋ, ଗନ୍ଧୋ, ରସୋ, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ, ଓଜା, ତଦାଯତ୍ତା ୱା ଜୀୱିତପସାଦାଦଯୋ, ତବ୍ବିସଯାନି ଚ ୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନୀତି ଛାରମ୍ମଣମ୍ପି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଚୀୱରାଦୀସୁ ଚେୱ ୱତ୍ଥାଦୀସୁ ଚ ଯଥାନୁରୂପଂ ଞାତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥପି ଦାନସୀଲଭାୱନାମଯତା, କାଯୱଚୀମନୋକମ୍ମଭାୱୋ ଚ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯଥା ଚ କୁସଲାନଂ, ଏୱଂ ଅକୁସଲାନମ୍ପି ଆରମ୍ମଣକମ୍ମଦ୍ୱାରୱୱତ୍ଥାନଂ, ଅପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୂସୁ ଯୋଜନାନଯୋ ଚ ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନ ଯଥାଯୋଗଂ ଞାତବ୍ବୋ।

ଏୱଂ ଆରମ୍ମଣତୋ, ପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୁତୋ, କମ୍ମତୋ, ଦ୍ୱାରତୋ ଚ ଅନେକସହସ୍ସପ୍ପଭେଦେସୁ ଚେତେସୁ କୁସଲେସୁ ଉପଡ୍ଢାନି ପନ ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତାନି ଚତୁନ୍ନଂ ଅଧିପତୀନଂ ୱସେନ ପଚ୍ଚେକଂ ଚତୁବ୍ବିଧାନି, ଞାଣୱିପ୍ପଯୁତ୍ତାନି ପନ ଉପଡ୍ଢାନି ୱୀମଂସାଧିପତିୱଜ୍ଜିତାଧିପତିତ୍ତଯୱସେନ ପଚ୍ଚେକଂ ତିୱିଧାନି, ତଦୁଭଯାନି ପୁନ ହୀନତ୍ତିକୱସେନ ପଚ୍ଚେକଂ ତିୱିଧାନି, ତାନି ପୁନ ଅପରିମାଣେସୁ ପନ ଚକ୍କୱାଢଏସୁ ପଚ୍ଚେକଂ ଅପରିମାଣେସୁ ସତ୍ତେସୁ ଏକେକସ୍ମିଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଓଢଆରିକସୁଖୁମତାଦୀହି ଅନନ୍ତେହି ପକାରେହି ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ଅନନ୍ତାପରିମାଣାନି ହୋନ୍ତି। ତାନି ସବ୍ବାନି ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଅନନ୍ତେନ ବୁଦ୍ଧଞାଣେନ ମହାତୁଲାଯ ତୁଲଯମାନୋ ୱିଯ, ମହାତୁମ୍ବେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମିନଯମାନୋ ୱିଯ ସବ୍ବାକାରତୋ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ମହାକରୁଣାଯ କାମାୱଚରଟ୍ଠେନ ସରିକ୍ଖତାଯ ଏକତ୍ତଂ ଉପନେତ୍ୱା, ପୁନ ସୋମନସ୍ସୁପେକ୍ଖାସହଗତଟ୍ଠେନ, ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଟ୍ଠେନ, ଅସଙ୍ଖାରିକସସଙ୍ଖାରିକଟ୍ଠେନ ଚ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ଦେସେସି, ଯଥା ତଂ ଲୋକୱିଦୂ ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନନ୍ତି। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଧମ୍ମସଙ୍ଗଣିଯା (ଧ। ସ। ୧), ତଦଟ୍ଠକଥାଯ ଚ ଅଟ୍ଠସାଲିନିଯା (ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୧) ସବ୍ବାକାରତୋ ଞାତବ୍ବୋତି। ଏୱଂ ୱିସଯାଦିପ୍ପଭେଦତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

କାମାୱଚରକୁସଲଧମ୍ମା ନିଟ୍ଠିତା।

ରୂପାୱଚରଧମ୍ମା ପନ କୁସଲା ଝାନଙ୍ଗସମ୍ପଯୋଗଭେଦତୋ ପଞ୍ଚୱିଧା ହୋନ୍ତି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ୱିତକ୍କୱିଚାରପୀତିସୁଖେକଗ୍ଗତାସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ପଠମଜ୍ଝାନିକଂ, ତତୋ ୱୂପସନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତୱିତକ୍କଂ ୱିଚାରପୀତିସୁଖେକଗ୍ଗତାସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନିକଂ, ତତୋ ୱୂପସନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତୱିଚାରଂ ପୀତିସୁଖେକଗ୍ଗତାସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ତତିଯଜ୍ଝାନିକଂ, ତତୋ ୱୂପସନ୍ତଂ ୱିରତ୍ତପୀତିକଂ ସୁଖେକଗ୍ଗତାସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନିକଂ, ତତୋ ୱୂପସନ୍ତଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗତସୁଖଂ ଉପେକ୍ଖେକଗ୍ଗତାସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ପଞ୍ଚମଜ୍ଝାନିକନ୍ତି। ଏୱଂ ସମ୍ପଯୋଗଭେଦତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସାଦିତୋ ପନ ପଠମଜ୍ଝାନେ ତାୱ କାମାୱଚରପଠମକୁସଲେ ୱୁତ୍ତେସୁ ଠପେତ୍ୱା ୱିରତିତ୍ତଯଂ ସେସା ଛତ୍ତିଂସ ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦାଦଯୋ ଚତ୍ତାରୋ, କରୁଣା, ମୁଦିତା ଚାତି ଛ ଯେୱାପନକା। ସେସଂ ସୁଞ୍ଞତୱାରପରିଯୋସାନଂ ସବ୍ବଂ କାମାୱଚରପଠମକୁସଲେ ୱୁତ୍ତସଦିସମେୱ। କେୱଲଂ ହି ୱିରତୀନଂ ଅଭାୱୋ, ସଙ୍ଗହୱାରେ ପଞ୍ଚମଗ୍ଗଙ୍ଗଭାୱୋ, ଭୂମନ୍ତରୱସେନ ରୂପାୱଚରଭାୱୋ ଚ ୱିସେସୋ, ସେସଂ ତାଦିସମେୱ। ପଠମଜ୍ଝାନଂ।

ତଥା ଦୁତିଯଜ୍ଝାନେପି କେୱଲଂ ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସେ ୱିତକ୍କାଭାୱୋ, ସଙ୍ଗହୱାରେ ଚତୁକ୍କଜ୍ଝାନଙ୍ଗମଗ୍ଗଙ୍ଗଭାୱୋ ଚ ୱିସେସୋ, ସେସଂ ପଠମସଦିସମେୱ। ଦୁତିଯଂ।

ତଥା ତତିଯଜ୍ଝାନେପି କେୱଲଂ ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସେ ୱିଚାରାଭାୱୋ, ସଙ୍ଗହୱାରେ ତିୱଙ୍ଗିକଜ୍ଝାନତା ଚ ୱିସେସୋ, ସେସଂ ଦୁତିଯସଦିସମେୱ। ତତିଯଂ।

ତଥା ଚତୁତ୍ଥେ କେୱଲଂ ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସେ ପୀତିଯା ଅଭାୱୋ, କୋଟ୍ଠାସୱାରେ ଦୁୱଙ୍ଗିକଜ୍ଝାନଭାୱୋ ଚ ୱିସେସୋ, ସେସଂ ତତିଯସଦିସମେୱ। ଚତୁତ୍ଥଂ।

ତଥା ପଞ୍ଚମେ କେୱଲଂ ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସେ କରୁଣାମୁଦିତାଦୀନଂ ଅଭାୱୋ, ସୋମନସ୍ସଟ୍ଠାନେ ଉପେକ୍ଖାଭାୱୋ, କୋଟ୍ଠାସୱାରେ ଝାନିନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଉପେକ୍ଖାଝାନଙ୍ଗଭାୱୋ, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଭାୱୋ ଚ ୱିସେସୋ, ସେସଂ ଚତୁତ୍ଥସମମେୱ। ପଞ୍ଚମଂ।

ପଦଭାଜନୀଯେ ପନ ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଦୁତିଯଂ, ପୀତିଯା ଚ ୱିରାଗା ତତିଯଂ, ସୋମନସ୍ସସ୍ସ ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ଚତୁତ୍ଥନ୍ତି ଚତୁକ୍କନଯୋପି ଆଗତୋ, ସୋ ତିକ୍ଖପଞ୍ଞାନଂ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ୱିତକ୍କୱିଚାରସମତିକ୍କମସମ୍ଭୱତୋ ୱୁତ୍ତୋ। ତତ୍ଥ ଦୁତିଯାଦୀନଂ ସବ୍ବସୋ ପଞ୍ଚକନଯେ ତତିଯାଦିସମତ୍ତା ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ସବ୍ବୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ ତତ୍ଥେୱ ଅନ୍ତୋଗଧଭାୱୋ ଚାତି। ଚତୁକ୍କନଯୋ।

ୱିସଯାଦିପ୍ପଭେଦତୋ ପନ ୱିନିଚ୍ଛଯଂ ପଞ୍ଚକନଯେନେୱ ୱକ୍ଖାମ, ତଦନୁସାରତୋ ଏୱ ଚତୁକ୍କନଯୱସେନାପି ସକ୍କା ଞାତୁନ୍ତି। ଏୱଂ ଉପରି ଲୋକୁତ୍ତରେପି। ପଞ୍ଚୱିଧାପି ଚେତେ ରୂପାୱଚରକୁସଲଧମ୍ମା କସିଣାରମ୍ମଣଭେଦତୋ ପଚ୍ଚେକଂ ଅଟ୍ଠୱିଧା ହୋନ୍ତି ପଥୱୀକସିଣଂ ଆପୋତେଜୋୱାଯୋନୀଲପୀତଲୋହିତୋଦାତକସିଣଞ୍ଚାତି, ଆଲୋକାକାସକସିଣେହି ସଦ୍ଧିଂ ଦସୱିଧା ହୋନ୍ତି। ପଦଭାଜନୀଯେ (ଧ। ସ। ୨୦୨) ପନ ଆଲୋକକସିଣସ୍ସ ଓଦାତକସିଣେନ ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ଅଗ୍ଗହଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ଆକାସକସିଣସ୍ସ ପନ ଉଗ୍ଘାଟନାସମ୍ଭୱତୋ ଅନାରୁପ୍ପଜ୍ଝାନିକତ୍ତା। ତଂ ହି ପୁନପ୍ପୁନଂ

ଉଗ୍ଘାଟିଯମାନମ୍ପି ଆକାସମେଵ ହୋତି, ତସ୍ମା ତଦୁପ୍ପନ୍ନଂ ରୂପାଵଚରପଞ୍ଚମଜ୍ଝାନଂ ଭଵଵିସେସାଯ, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖଵିହାରାଯ ଚ ସଂଵତ୍ତତି, ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଵିପସ୍ସନାଯ ଚ ପାଦକମ୍ପି ହୋତି, ଅନାରୁପ୍ପତ୍ତା ପନ ନିରୋଧପାଦକଂ ନ ହୋତି। ସେସାନି ପନ ନଵ କସିଣାନି ନିରୋଧପାଦକାନିପୀତି ଅଯମେତେସଂ ଵିସେସୋ। ଆନାପାନଜ୍ଝାନସ୍ସାପି ପନେତ୍ଥ ଵାଯୋକସିଣେ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି। କସିଣକଥା।

ଏଵଂ କସିଣଵସେନ ଅଟ୍ଠଵିଧା ଚେତେ ଅଭିଭାଯତନଵସେନ ପନ ପଚ୍ଚେକଂ ଅଟ୍ଠଵିଧା ହୋନ୍ତି। ଭଗଵତା ହି –

‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅରୂପସଞ୍ଞୀ ବହିଦ୍ଧା ରୂପାନି ପସ୍ସତି ପରିତ୍ତାନି, ତାନି ଅଭିଭୁଯ୍ଯ…ପେ… ଅପ୍ପମାଣାନି। ତାନି ଅଭିଭୁଯ୍ଯ …ପେ… ପରିତ୍ତାନି ସୁଵଣ୍ଣଦୁବ୍ବଣ୍ଣାନି…ପେ… ଅପ୍ପମାଣାନି ସୁଵଣ୍ଣଦୁବ୍ବଣ୍ଣାନି ସୁଵିସୁଦ୍ଧଂ ନୀଲଂ ପୀତଂ ଲୋହିତଂ ଓଦାତ’’ନ୍ତି (ଧ। ସ। ୨୧୧ ଆଦଯୋ) –

ଅଟ୍ଠ ଅଭିଭାଯତନାନି ଦେସିତାନି, ତାନି ଚ କସିଣେସ୍ଵେଵ ଅଭିଭଵିତ୍ଵା ସମାପଜ୍ଜନଵସେନ ଝାନୁପ୍ପତ୍ତିଵିସେସତୋ, ଅନାରମ୍ମଣଵିସେସତୋ। ତତ୍ଥ ହି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅରୂପସଞ୍ଞୀତି ଅଲାଭିତାଯ ଵା ଅନତ୍ଥିକତାଯ ଵା ଅଜ୍ଝତ୍ତରୂପେ କସିଣଵସେନ ପରିକମ୍ମସଞ୍ଞାଵିରହିତୋଵ। ବହିଦ୍ଧା ରୂପାନି ପସ୍ସତୀତି ବହିଦ୍ଧା ଅଟ୍ଠ କସିଣରୂପାନି ପରିକମ୍ମଵସେନ ଚେଵ ଅପ୍ପନାଵସେନ ଚ ପସ୍ସତି। ପରିତ୍ତାନୀତି ଖୁଦ୍ଦକପରିମାଣାନି, ତାନି ଅଭିଭୁଯ୍ଯ ପସ୍ସନ୍ତୋ ଚ ସମ୍ପନ୍ନଗହଣିକୋ କଟଚ୍ଛୁମତ୍ତଂ ଭତ୍ତଂ ଲଭିତ୍ଵା ‘‘କିଂ ଏତ୍ଥ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ସଙ୍କଡ୍ଢିତ୍ଵା ସବ୍ବଂ ଏକକବଳମେଵ କରୋତି, ଏଵମେଵ ଞାଣୁତ୍ତରିକୋ ‘‘କିମେତ୍ଥ ପରିତ୍ତକେ ଆରମ୍ମଣେ ସମାପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥି, ନାଯଂ ମମ ଭାରୋ’’ତି ତାନି ଅଭିଭଵିତ୍ଵା ସହ ନିମିତ୍ତୁପ୍ପାଦେନେଵ ଅପ୍ପନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତି, ତସ୍ମା ତଂ ଝାନଂ ‘‘ଅଭିଭାଯତନ’’ନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଅପ୍ପମାଣାନୀତି ମହନ୍ତାନି। ତାନି ଅଭିଭୁଯ୍ଯାତି ମହଗ୍ଘସୋ ଏକଂ ଭତ୍ତପାତିଂ ଲଭିତ୍ଵା ଵିଯ ଞାଣୁତ୍ତରୋ ଅପ୍ପମାଣଂ ଲଭିତ୍ଵା ‘‘ଏତଂ ଵା ହୋତୁ ଅଞ୍ଞଂ ଵା, କିମେତ୍ଥ ସମାପଜ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଅପ୍ପନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତି। ସୁଵଣ୍ଣଦୁବ୍ବଣ୍ଣାନୀତି ପରିସୁଦ୍ଧାପରିସୁଦ୍ଧଵଣ୍ଣାନି । ପରିସୁଦ୍ଧାନି ହି ନୀଲାଦୀନି, ଅପରିସୁଦ୍ଧାନି ଚ ସୁଵଣ୍ଣଦୁବ୍ବଣ୍ଣାନୀତି ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତାନି, ଏତାନିପି ‘‘ସୁଵଣ୍ଣାନି ଵା ହୋନ୍ତୁ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣାନି ଵା, ପରିତ୍ତଅପ୍ପମାଣଵସେନେଵ ଅଭିଭାଯତନାନୀ’’ତି ଆଗମଟ୍ଠକଥାସୁ (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୧୭୩; ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨୪୯; ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩।୮।୬୫) ଵଣ୍ଣିତାନି। ଵଣ୍ଣାଭୋଗସ୍ସ ହି ଅତ୍ଥିତାଯ ପୁରିମାନି ଅଭିଭାଯତନାନି ଵଣ୍ଣାଭୋଗରହିତସହିତତାଯ ଏତ୍ଥ କେଵଲତୋ ଵିସେସସଞ୍ଞା ଚତୁଧା ଵୁତ୍ତାନି, ନୀଲାଦୀନି ପନ ଚତ୍ତାରି ସୁଵିସୁଦ୍ଧଵଣ୍ଣଵସେନ ସୁଖାରୋହତାଯ ଞାଣୁତ୍ତରିକୋ ଅଭିଭଵିତ୍ଵା ଅପ୍ପନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତି, ତସ୍ମା ଆରମ୍ମଣଵିସେସାଭାଵେପି ଝାନୁପ୍ପତ୍ତିଵିସେସତୋ ଇମେସଂ ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ଅଭିଭାଯତନାନଂ ଵସେନ ପଚ୍ଚେକଂ ଅଟ୍ଠଵିଧା ହୋନ୍ତୀତି ଵେଦିତବ୍ବା। ଅଭିଭାଯତନକଥା।

ତାନି ପୁନ ଯଥା ଚ ଅଭିଭାଯତନଵସେନ, ଏଵଂ ଵିମୋକ୍ଖଵସେନାପି ପଚ୍ଚେକଂ ତିଵିଧା ହୋନ୍ତି। ଭଗଵତା ହି ‘‘ରୂପୀ ରୂପାନି ପସ୍ସତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅରୂପସଞ୍ଞୀ ବହିଦ୍ଧା ରୂପାନି ପସ୍ସତି, ସୁଭନ୍ତେଵ ଅଧିମୁତ୍ତୋ ହୋତୀ’’ତି (ଧ। ସ। ୨୪୦ ଆଦଯୋ; ଦୀ। ନି। ୩।୩୩୯, ୩୫୮; ଅ। ନି। ୮।୬୬) ତଯୋ ଵିମୋକ୍ଖା ଦେସିତା। ତେ ଚ କସିଣେସ୍ଵେଵ ଅଧିମୁଚ୍ଚନଵସେନ ଝାନୁପ୍ପତ୍ତିଵିସେସତୋ, ଭାଵନାରମ୍ମଣଵିସେସତୋ କିମିଦଂ ଅଧିମୁଚ୍ଚନଂ ନାମ? ପଚ୍ଚନୀକଧମ୍ମେହି ସୁଟ୍ଠୁ ଵିମୁଚ୍ଚନଂ, ଆରମ୍ମଣେସୁ ଚ ସୁଟ୍ଠୁ ଅଭିରତି, ପିତୁ ମାତୁ ଅଙ୍କେ ଵିସ୍ସଟ୍ଠଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗସ୍ସ ଦାରକସ୍ସ ସଯନଂ ଵିଯ ଅନିଗ୍ଗହିତଭାଵେନ ନିରାସଙ୍କତାଯ ଆରମ୍ମଣେ ପଵତ୍ତୀତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ରୂପୀତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ କେସାଦୀସୁ ଉପ୍ପାଦିତଂ ରୂପଜ୍ଝାନଂ ରୂପଂ ନାମ, ତଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ରୂପୀ। ଅଜ୍ଝତ୍ତମ୍ପି ହି କେସାଦୀସୁ ନୀଲଂ, ମେଦାଦୀସୁ ପୀତଂ, ମଂସାଦୀସୁ ଲୋହିତଂ, ଦନ୍ତାଦୀସୁ ଓଦାତଞ୍ଚ ଵଣ୍ଣକସିଣଵସେନ ଆଭୁଜିତ୍ଵା ପରିକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ରୂପଜ୍ଝାନାନି, କସିଣଂ ଉଗ୍ଘାଟେତ୍ଵା ଚ ଅରୂପଜ୍ଝାନାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତେଵ । ରୂପାନି ପସ୍ସତୀତି ବହିଦ୍ଧାପି ନୀଲକସିଣାଦିରୂପାନି ଝାନଚକ୍ଖୁନା ପସ୍ସତି, ଇମିନା ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧଵତ୍ଥୁକେସୁ କସିଣେସୁ ଝାନପଟିଲାଭୋ ଦସ୍ସିତୋ। ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅରୂପସଞ୍ଞୀତି ଅତ୍ତନୋ କେସାଦୀସୁ ଅନୁପ୍ପାଦିତରୂପାଵଚରଜ୍ଝାନୋ, ଇମିନା ବହିଦ୍ଧା ପଟିଲଦ୍ଧଜ୍ଝାନତା ଦସ୍ସିତା। ସୁଭନ୍ତେଵ ଅଧିମୁତ୍ତୋ ହୋତୀତି ଇମିନା ସୁଵିସୁଦ୍ଧେସୁ ନୀଲାଦିଵଣ୍ଣକସିଣେସୁ ‘‘ସୁଭ’’ନ୍ତି ଅଧିମୁତ୍ତିଵସେନ ପଟିଲଦ୍ଧଜ୍ଝାନତା ଦସ୍ସିତା। ଏଵଂ ଆରମ୍ମଣଵିସେସାଭାଵେପି ଅଧିମୁତ୍ତିଵସେନ ଝାନୁପ୍ପତ୍ତିଵିସେସତୋ ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ଵିମୋକ୍ଖାନଂ ଵସେନ ପଚ୍ଚେକଂ ତିଵିଧା ହୋନ୍ତୀତି ଵେଦିତବ୍ବା। ଵିମୋକ୍ଖକଥା।

ଯଥା ଚ ଵିମୋକ୍ଖତୋ, ଏଵଂ ପଟିପଦାଭେଦତୋ ପଚ୍ଚେକଂ ଚତୁବ୍ବିଧା ହୋନ୍ତି ଦୁକ୍ଖପଟିପଦଂ ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞଂ, ଦୁକ୍ଖପଟିପଦଂ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞଂ, ସୁଖପଟିପଦଂ ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞଂ, ସୁଖପଟିପଦଂ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞନ୍ତି। ତତ୍ଥ ପଠମସମନ୍ନାହାରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାଵ ଉପଚାରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତାଵ ପଵତ୍ତା ଝାନଭାଵନା ‘‘ପଟିପଦା’’ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ସା ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ଦୁକ୍ଖା ନୀଵରଣାଦିପଚ୍ଚନୀକଧମ୍ମସମୁଦାଚାରଗହନତାଯ ଅସୁଖସେଵନା ହୋତି, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ତଦଭାଵତୋ ସୁଖା। ଉପଚାରତୋ ପନ ପଟ୍ଠାଯ ଯାଵ ଅପ୍ପନା, ତାଵ ପଵତ୍ତା ପଞ୍ଞା ‘‘ଅଭିଞ୍ଞା’’ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ସା ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ଦନ୍ଧା ଅସୀଘପ୍ପଵତ୍ତିନୀ, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ଖିପ୍ପା। ଅସପ୍ପାଯସେଵିନୋ ଦୁକ୍ଖା ପଟିପଦା ହୋତି ଦନ୍ଧା ଚ ଅଭିଞ୍ଞା, ସପ୍ପାଯସେଵିନୋ ସୁଖା ପଟିପଦା ହୋତି ଖିପ୍ପା ଚ ଅଭିଞ୍ଞା। ପୁବ୍ବାପରକାଲେସୁ ସପ୍ପାଯାସପ୍ପାଯସେଵନଵସେନ ଵୋମିସ୍ସତା ଚ ଵେଦିତବ୍ବା। ତଥା ପଲିବୋଧୁପଚ୍ଛେଦାଦିକଂ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ଅସମ୍ପାଦେନ୍ତସ୍ସ ପଟିପଦା ଦୁକ୍ଖା, ସମ୍ପାଦେନ୍ତସ୍ସ ସୁଖା ପଟିପଦା। ଅପ୍ପନାକୋସଲ୍ଲଂ ଅସମ୍ପାଦେନ୍ତସ୍ସ ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞା, ସମ୍ପାଦେନ୍ତସ୍ସ ଖିପ୍ପା। କିଲେସିନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଵା ତିକ୍ଖମୁଦୁତାଯ ପଠମା, ଵିପରିଯାଯେନ ଚତୁତ୍ଥା, ଵୋମିସ୍ସତାଯ ମଜ୍ଝିମା ଦ୍ଵେତି ଵେଦିତବ୍ବା। ତଣ୍ହାଵିଜ୍ଜାଭିଭଵନାନଭିଭଵନଵସେନ ଵା ସମଥଵିପସ୍ସନାସୁ କତାଧିକାରାକତାଧିକାରତାଵସେନ ଵାପି ଏତାସଂ ପଭେଦୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ପଠମଜ୍ଝାନାଦିଆଗମନଵସେନାପି ଦୁତିଯାଦୀନଂ ପଟିପଦାଭିଞ୍ଞାଭେଦୋ ହୋତିଯେଵାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏଵଂ ପଟିପଦାଵସେନ ପଚ୍ଚେକଂ ଚତୁବ୍ବିଧା ହୋନ୍ତୀତି

ୱେଦିତବ୍ବା। ପଟିପଦାକଥା।

ଯଥା ଚ ପଟିପଦାହି, ଏୱଂ ଆରମ୍ମଣଭେଦତୋପି ପଚ୍ଚେକଂ ଚତୁବ୍ବିଧା ହୋନ୍ତି ପରିତ୍ତଂ ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣଂ, ପରିତ୍ତଂ ଅପ୍ପମାଣାରମ୍ମଣଂ, ଅପ୍ପମାଣଂ ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣଂ, ଅପ୍ପମାଣଂ ଅପ୍ପମାଣାରମ୍ମଣନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଯଂ ଅପ୍ପଗୁଣଂ, ଉପରିଜ୍ଝାନସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଇଦଂ ପରିତ୍ତଂ। ଯଂ ପନ ଅୱଡ୍ଢିତେ ଆରମ୍ମଣେ ପୱତ୍ତଂ, ତଂ ପରିତ୍ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଅସ୍ସାତି ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣଂ। ୱିପରିଯାଯତୋ ଅପ୍ପମାଣଂ ଅପ୍ପମାଣାରମ୍ମଣଂ। ତଦୁଭଯୱୋମିସ୍ସତାଯ ମଜ୍ଝେ ଇତରଦ୍ୱଯଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଆରମ୍ମଣଭେଦତୋ ଚତୁବ୍ବିଧା ହୋନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଆରମ୍ମଣକଥା।

ଯଥା ଚ ପଟିପଦାରମ୍ମଣେହି, ଏୱଂ ଅଧିପତୀନଂ ୱସେନ ପଚ୍ଚେକଂ ଚତୁବ୍ବିଧତା, ହୀନତ୍ତିକୱସେନ ପୁନ ତିୱିଧତା ଚ ଯୋଜେତ୍ୱା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଦସକସିଣମୂଲୱିଭାଗକଥା ନିଟ୍ଠିତା।

ଯଥା କସିଣମୂଲେସୁ, ଏୱଂ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରମୂଲେସୁପି ଯଥାଯୋଗଂ ୱିଭାଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ମେତ୍ତାକରୁଣାମୁଦିତାୱସେନ ହି ଆଦିତୋ ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି ପଚ୍ଚେକଂ ତିୱିଧା ହୋନ୍ତି ମେତ୍ତାସହଗତଂ, କରୁଣାସହଗତଂ, ମୁଦିତାସହଗତନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଜ୍ଝାନଂ ପନ ଉପେକ୍ଖାବ୍ରହ୍ମୱିହାରୱସେନ ଏକୱିଧଂ ଉପେକ୍ଖାସହଗତନ୍ତି। ପୁରିମେସୁ ହି ତୀସୁ ପଞ୍ଚମଜ୍ଝାନଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି। କସ୍ମା? ସୋମନସ୍ସାୱିପ୍ପଯୋଗତୋ, ସୋମନସ୍ସସମୁଟ୍ଠିତାନଂ ବ୍ୟାପାଦୱିହିଂସାରତୀନଂ ଯଥାକ୍କମଂ ନିସ୍ସରଣତ୍ତା, ପଚ୍ଛିମେ ଚ ତିକଚତୁକ୍କଜ୍ଝାନଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି। କସ୍ମା? ଉପେକ୍ଖାୱେଦନାସମ୍ପଯୋଗତୋ, ତସ୍ସା ଚ ପଟିଘାନୁନଯନିସ୍ସରଣତୋ ମଜ୍ଝତ୍ତାକାରେନ ପୱତ୍ତିତୋ, ତାନି ପୁନ ପଟିପଦାରମ୍ମଣାଧିପତିହୀନତ୍ତିକଭେଦେହି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଯୋଜେତ୍ୱା ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଏତ୍ଥ ଚ ଅପ୍ପସତ୍ତାରମ୍ମଣୱସେନ ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣତା, ବହୁସତ୍ତାରମ୍ମଣୱସେନ ଅପ୍ପମାଣାରମ୍ମଣତା ଚ ଏକସ୍ମିଂ ସତ୍ତେ ଅପ୍ପନଂ ପାପେତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ଏକାୱାସଏକୱୀଥିଗାମାଦିଗତସତ୍ତେସୁ ପାପନୱସେନ ୱଡ୍ଢନା ଚ ୱେଦିତବ୍ବା। ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସେ ପନେତ୍ଥ କରୁଣାସହଗତେ ମୁଦିତାୱିରହିତା ପଞ୍ଚତିଂସ ଧମ୍ମା, ତେସୁ ଛନ୍ଦାଦଯୋ ଚତ୍ତାରୋ, କରୁଣା ଚାତି ପଞ୍ଚେୱ ଯେୱାପନକା, କରୁଣା ଚ ନିଯତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଏୱଂ ମୁଦିତାସହଗତେପି। କେୱଲଂ କରୁଣାୱିରହିତା ମୁଦିତା ନିଯତା ପୱତ୍ତାତି ଅଯମେତ୍ଥ ୱିସେସୋ। ଅୱସେସବ୍ରହ୍ମୱିହାରଦ୍ୱଯେ, ପନ କସିଣାସୁଭାଦୀସୁ ଚ ସବ୍ବତ୍ଥ କରୁଣାମୁଦିତାୱିରହିତା ଚ ଚତୁତ୍ତିଂସ ଧମ୍ମା, ତତ୍ଥ ଚ ଛନ୍ଦାଦଯୋ ଚତ୍ତାରୋୱ ଯେୱାପନକା ୱେଦିତବ୍ବାତି। ବ୍ରହ୍ମୱିହାରମୂଲୱିଭାଗକଥା।

ଅସୁଭଭେଦତୋ ପନ ପଠମଜ୍ଝାନମେୱେକଂ ଦସୱିଧଂ ହୋତି ଉଦ୍ଧୁମାତକସଞ୍ଞାସହଗତଂ
ୱିନୀଲକୱିପୁବ୍ବକୱିଚ୍ଛିଦ୍ଦକୱିକ୍ଖାଯିତକୱିକ୍ଖିତ୍ତକହତୱିକ୍ଖିତ୍ତକଲୋହିତକପୁଳୱକଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞାସହଗତନ୍ତି, ଦସୱିଧେପି ଚେତସ୍ମିଂ ଅସୁଭେ ପଟିକୂଲତ୍ତା, ଦୁବ୍ବଲତ୍ତା ଚ ୱିତକ୍କବଲେନେୱ ଝାନଂ ତିଟ୍ଠତି, ନ ୱିନା ୱିତକ୍କେନ ସୀଘସୋତାଯ ନଦିଯା ଅରିତ୍ତବଲେନେୱ ନାୱା ୱିଯ, ତସ୍ମା ପଠମଜ୍ଝାନମେୱେତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସମଥୱିପସ୍ସନାଦିଆନିସଂସଦସ୍ସାୱିତାଯ, ପନେତ୍ଥ ନୀୱରଣପ୍ପହାନେନ ଚ ପୀତିସୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ବହୁୱେତନଲାଭଦସ୍ସନେନ ପୁପ୍ଫଛଡ୍ଡକସ୍ସ ଗୂଥରାସିମ୍ହି ୱିଯ, ଉପସନ୍ତବ୍ୟାଧିଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ରୋଗିନୋ ୱମନୱିରେଚନପ୍ପୱତ୍ତିଯଂ ୱିଯାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତଂ ପନ ଦସୱିଧମ୍ପି ପଠମଜ୍ଝାନଂ ପଟିପଦାରମ୍ମଣାଧିପତିହୀନତ୍ତିକୱସେନ ପଚ୍ଚେକଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଅସୁଭାରମ୍ମଣସ୍ସ ଅୱଡ୍ଢନୀଯତାଯ ଖୁଦ୍ଦକେ ଉଦ୍ଧୁମାତକାଦିଟ୍ଠାନେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ନିମିତ୍ତଂ ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣଂ, ମହନ୍ତେ ଅପ୍ପମାଣାରମ୍ମଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏତେସୁ ପନ ଦସସୁ ଅସୁଭେସୁ ସାମଞ୍ଞତୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରୱସେନ, ନୱସିୱଥିକପବ୍ବୱସେନ ଚ ପୱତ୍ତା କାଯଗତାସତି ସଙ୍ଗହିତା, ୱଣ୍ଣକସିଣେସୁ ଚ କେସାଦୀନଂ କୋଟ୍ଠାସାନଂ ନୀଲାଦିୱଣ୍ଣାରମ୍ମଣା, ଚତୁକ୍କପଞ୍ଚକଜ୍ଝାନୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନା କାଯଗତାସତି ଚ ସଙ୍ଗହିତା। ପଦଭାଜନୀଯେ ୱିସୁଂ ନ ୱୁତ୍ତା, ତସ୍ମା ତେସଂ ୱସେନାପି ୱିଭାଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅସୁଭମୂଲୱିଭାଗକଥା।

ଏୱଂ ଆରମ୍ମଣାଦିଭେଦତୋ ଚ ଭିନ୍ନାନଂ ରୂପାୱଚରକୁସଲଧମ୍ମାନଂ କାଲଦେସାଦିଭେଦେନ ଅନନ୍ତତା, ଭଗୱତା ଚ ଏକତ୍ତଂ ଉପନେତ୍ୱା ଦେସିତଭାୱୋ, ୱିତ୍ଥାରନଯାତିଦେସୋ ଚ କାମାୱଚରକୁସଲେ ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନ ଯଥାନୁରୂପଂ ଞାତବ୍ବୋ। ଇତୋ ପରଂ ଅରୂପାୱଚରାଦୀସୁପି ୱିସେସମତ୍ତମେୱ ୱକ୍ଖାମ। ଏୱଂ ୱିସଯାଦିପ୍ପଭେଦତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ରୂପାୱଚରକୁସଲଧମ୍ମା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅରୂପାୱଚରା ପନ କୁସଲଧମ୍ମା ସମ୍ପଯୋଗତୋ ନ ଭିନ୍ନା, ସବ୍ବେପି ଉପେକ୍ଖେକଗ୍ଗତାସମ୍ପଯୁତ୍ତାୱ, ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସାଦିତୋପି ସବ୍ବସୋ ରୂପାୱଚରପଞ୍ଚମଜ୍ଝାନସଦିସା। ଅରୂପାୱଚରଭାୱୋ ଏୱ ହେତ୍ଥ ୱିସେସୋ। ୱିସଯାଦିପ୍ପଭେଦତୋତି ଏତ୍ଥ ପନ ଆରମ୍ମଣତୋ ତେ ଚତୁବ୍ବିଧା ହୋନ୍ତି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନନ୍ତି। ତତ୍ଥ ହି କସିଣୁଗ୍ଘାଟିମାକାସେ ‘‘ଅନନ୍ତୋ ଆକାସୋ’’ତି ପୱତ୍ତଂ ପଠମଂ, ତସ୍ମିଂ ପଠମାରୁପ୍ପୱିଞ୍ଞାଣେ ‘‘ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତି ପୱତ୍ତଂ ଦୁତିଯଂ, ତସ୍ସ ପଠମାରୁପ୍ପୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅଭାୱେ ‘‘ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀ’’ତି ପୱତ୍ତଂ ତତିଯଂ, ତସ୍ମିଂ ତତିଯେ ‘‘ସନ୍ତମେତଂ ପଣୀତମେତ’’ନ୍ତି ପୱତ୍ତଂ ଚତୁତ୍ଥଂ। ପୁରିମପୁରିମେହି ପଚ୍ଛିମପଚ୍ଛିମଂ ସନ୍ତସନ୍ତତରସନ୍ତତମନ୍ତି ଚ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ନନୁ ରୂପାୱଚରେସୁ ୱିତକ୍କାଦିଅଙ୍ଗସମତିକ୍କମତୋ ଉପରୂପରିଝାନାନଂ ସନ୍ତତରାଦିଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଅଙ୍ଗାତିକ୍କମରହିତେସୁ ପନ ଆରୁପ୍ପେସୁ କଥନ୍ତି? ଆରମ୍ମଣାତିକ୍କମତୋ। ଏତେସୁ ହି କସିଣରୂପସମତିକ୍କମତୋ ପଠମଂ ଝାନଂ ରୂପାୱଚରପଞ୍ଚମଜ୍ଝାନତୋ ସନ୍ତଂ, ତତୋପି କସିଣୁଗ୍ଘାଟିମାକାସାତିକ୍କମତୋ ଦୁତିୟଂ, ତତୋପି ଆକାସେ ପୱତ୍ତୱିଞ୍ଞାଣାତିକ୍କମତୋ ତତିୟଂ, ତତୋପି ଆକାସେ ପୱତ୍ତୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମତିକ୍କମତୋ ଚତୁତ୍ଥନ୍ତି। ଏୱଂ ଅଙ୍ଗସମତ୍ତେପି ଥୂଲଥୂଲାତିକ୍କମେନ ସୁଖୁମସୁଖୁମାରମ୍ମଣତାୟ ଉପରୂପରିଜ୍ଝାନାନଂ ସନ୍ତତରାଦିଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ ସମାଯାମୱିତ୍ଥାରାନମ୍ପି ୱତ୍ଥାନଂ ସୁତ୍ତସୁଖୁମତରାଦିଭାୱୋ ୱିୟ। ନନୁ ଅଭାୱାରମ୍ମଣତାୟ ତତିୟାରୁପ୍ପଂ ସନ୍ତପଣୀତତୋ ମନସି କରୋନ୍ତସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥାରୁପ୍ପସ୍ସ କଥଂ ତତ୍ଥ ନିକନ୍ତିପରିୟାଦାନଂ, କଥଂ ଚ ସମତିକ୍କମୋ ୱା ହୋତୀତି? ଅସମାପଜ୍ଜିତୁକାମତାୟ, ସା ଚ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତପଣୀତତାୟ। ଯଥା ହି ରାଜା ଦନ୍ତକାରାଦିସିପ୍ପିକାନଂ ଅତିସୁଖୁମମନାପସିପ୍ପଂ ଦିସ୍ୱା ''ଛେକା ୱତିମେ ଆଚରିୟା''ତି ତେସଂ ଛେକତାୟ ତୁସ୍ସନ୍ତୋପି ନ ତଂ ସିପ୍ପିକଭାୱଂ ପତ୍ଥେତି, ତଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ରାଜଭାୱେ ଏୱ ତିଟ୍ଠତି, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଆରମ୍ମଣଭେଦତୋ ଚତୁବ୍ବିଧାନମ୍ପେତେସଂ ପୁନ ପଟିପଦାରମ୍ମଣାଧିପତିହୀନତ୍ତିକଭେଦେହି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ପଚ୍ଚେକଂ ଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ରୂପାୱଚରଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନନିକନ୍ତି ପରିୟାଦାନଦୁକ୍କରତାୟ ପଠମାରୁପ୍ପସ୍ସ, ପଠମାରୁପ୍ପାଦିନିକନ୍ତିପରିୟାଦାନଦୁକ୍କରତାୟ ଦୁତିୟାରୁପ୍ପାଦୀନଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖପଟିପଦତା, ପରିୟାଦିଣ୍ଣନିକନ୍ତିକସ୍ସ ତଦପ୍ପନାପରିୱାସଦନ୍ଧତାୟ ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞତା, ୱିପରିୟାୟେନ ଇତରା ଚ ୱେଦିତବ୍ବା। ପରିତ୍ତକସିଣୁଗ୍ଘାଟିମାକାସମୂଲକାନଂ ପନ ଚତୁନ୍ନଂ ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣତା, ୱିପରିୟାୟାନଂ ଅପ୍ପମାଣାରମ୍ମଣତା ୱେଦିତବ୍ବା। ରୂପାରୂପାୱଚରା ପନେତ୍ଥ ଅଧିପତିସହିତାୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନ ୱିନା ଅଧିପତୀହି। କାମାୱଚରା ତୁ ଅଧିପତିରହିତାପି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି , ତେ ଚ ଆରମ୍ମଣାଧିପତି ସହଜାତାଧିପତୀତି ଦ୍ୱେପି ଲବ୍ଭନ୍ତି। ରୂପାରୂପାୱଚରା ପନ ସହଜାତାଧିପତିମେୱ, ନେତରଂ। ତତ୍ଥ ଚ ଛନ୍ଦାଧିପତିନା ସହଜାତା ଧମ୍ମା ଛନ୍ଦାଧିପତେୟ୍ୟା, ଛନ୍ଦୋ ପନ ଅଧିପତି ଏୱ, ନ ଛନ୍ଦାଧିପତେୟ୍ୟୋ। ଇତରେ ପନ ଅଧିପତେୟ୍ୟାୱ, ନାଧିପତୟୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅତ୍ତନା ସହଜାତସ୍ସ ଛନ୍ଦସ୍ସ, ଇତରେସଞ୍ଚ ଅଧିପତିୟତ୍ଥସ୍ସ ଅଭାୱା। ଏକସ୍ମିଂ ହି ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେ ଛନ୍ଦାଦୀସୁ ଚତୂସୁପି ୱିଜ୍ଜମାନେସୁ ଯଥାପଚ୍ଚୟଂ ସହଜାତାଧିପତି ଏକୋୱ ଲବ୍ଭତି। ଏୱଂ ୱୀରିୟାଧିପତିୟାଦୀସୁପି ଯଥାନୁରୂପଂ ଞାତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ୱିସୟାଦିପ୍ପଭେଦତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ଞାତବ୍ବୋ।

ଅରୂପାୱଚରକୁସଲଧମ୍ମା ନିଟ୍ଠିତା।

ଲୋକୁତ୍ତରା ପନ କୁସଲା ମଗ୍ଗସମ୍ପୟୋଗଭେଦତୋ ଚତୁବ୍ବିଧା। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗସମ୍ପୟୁତ୍ତନ୍ତି। ନନୁ ଚତୂସୁପି ଚେତେସୁ ମଗ୍ଗସମ୍ପୟୋଗୋ ସମାନୋ ଅଟ୍ଠନ୍ନମ୍ପି ମଗ୍ଗଙ୍ଗାନଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉପ୍ପତ୍ତିତୋ କଥଂ ତତ୍ଥ ଭେଦୋତି? ଅନୁସୟପ୍ପହାନସଙ୍ଖାତସ୍ସ ମଗ୍ଗକିଚ୍ଚସ୍ସ ଭେଦତୋ। ଅନୁସୟେ ମାରେନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତୀତି ହି ମଗ୍ଗୋ। ମଗ୍ଗା ହି ଯଥାସକଂ ଅନୁସୟେ ପଜହନ୍ତି ଏୱ, ନିମିତ୍ତା ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତି, ପୱତ୍ତଞ୍ଚ ଛିନ୍ଦନ୍ତି ନାମାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ନିମିତ୍ତନ୍ତି ଚ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା, ପୱତ୍ତନ୍ତିପି ତେ ଏୱ। ତଂ ଦୁୱିଧଂ ଉପାଦିନ୍ନକଂ, ଅନୁପାଦିନ୍ନକଞ୍ଚ।

ତତ୍ଥପି ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗୋ ଦିଟ୍ଠାନୁସୟଂ, ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୁସୟଂ, ତଦେକଟ୍ଠେ ଚ କିଲେସେ, ତଂସହଜାତାନି ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପୟୁତ୍ତାନି, ୱିଚିକିଚ୍ଛାସମ୍ପୟୁତ୍ତଞ୍ଚାତି ପଞ୍ଚାକୁସଲଚିତ୍ତାନି ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋୱ ସମୁଗ୍ଘାତେତି, ସମୁଗ୍ଘାତେନ୍ତୋ ଚ ଅପାୟଭୱତୋ ଚେୱ ସୁଗତିଭୱତୋ ଚ ଠପେତ୍ୱା ସତ୍ତ ଭୱେ ତଦୱସେସତୋ ୱୁଟ୍ଠାତି । ତତ୍ଥ ଯଦେତଂ ପଠମମଗ୍ଗାନୁପ୍ପତ୍ତିୟଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାରହଂ ଦିଟ୍ଠିୱିଚିକିଚ୍ଛାସମ୍ପୟୁତ୍ତପଞ୍ଚଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପଂ, ତଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ତାନି ପଞ୍ଚ ଚିତ୍ତାନି ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ, ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତା ୱେଦନାଦୟୋ ଇତରେ ତୟୋ ଖନ୍ଧା। ଇମେ ଅନୁପାଦିନ୍ନପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଅନୁପାଦିନ୍ନନିମିତ୍ତଂ, ଅନୁପାଦିନ୍ନପ୍ପୱତ୍ତଂ ନାମ। ତତୋ ପଠମମଗ୍ଗୋ ୱୁଟ୍ଠାତି, ତଂ ଛିନ୍ଦତି ନାମ। ଯଦେତଂ ଅପାୟଭୱେ, ସୁଗତିୟଞ୍ଚ ଠପେତ୍ୱା ସତ୍ତ ଭୱେ ତଦୱସେସେ ଚ ପଠମମଗ୍ଗାନୁପ୍ପତ୍ତିୟଂ ଆୟତିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାରହଂ କମ୍ମଜକ୍ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ, ତଂ ଉପାଦିନ୍ନନିମିତ୍ତଂ, ଉପାଦିନ୍ନପ୍ପୱତ୍ତଂ ନାମ। ତତୋ ପଠମମଗ୍ଗୋ ୱୁଟ୍ଠାତି, ତଞ୍ଚ ଛିନ୍ଦତି ନାମ। ତତୋୱ ପଠମମଗ୍ଗୋ ଅନୁସୟଂ ପଜହନ୍ତୋୱ ନିମିତ୍ତା ୱୁଟ୍ଠହତି, ପୱତ୍ତଞ୍ଚ ଛିନ୍ଦତି ନାମାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଇତରମଗ୍ଗେସୁପି ଉପାଦିନ୍ନାନୁପାଦିନ୍ନନିମିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତଂ ୱୁଟ୍ଠାନଂ ଛିନ୍ଦନଂ ଯଥାନୁରୂପଂ ଞାତବ୍ବଂ।

ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗୋ ପନ ଓଳାରିକକାମରାଗାନୁସୟଂ, ପଟିଘାନୁସୟଂ, ତଦେକଟ୍ଠେ ଚ କିଲେସେ, ତଂସହଜାତାନି ଚ ତଥା ପୱତ୍ତାନି ଚତ୍ତାରି ଦିଟ୍ଠିୱିପ୍ପୟୁତ୍ତାନି, ଦ୍ୱେ ଚ ଦୋମନସ୍ସସହଗତାନୀତି ଛ ଅକୁସଲଚିତ୍ତାନି ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋୱ ସମୁଗ୍ଘାତେତି, ସମୁଗ୍ଘାତେନ୍ତୋ ଚ କାମସୁଗତିତୋ ଠପେତ୍ୱା ଏକଭୱଂ ତଦୱସେସତୋ ୱୁଟ୍ଠାତି, ପତନୁଭୂତାୱ ତଂସମଙ୍ଗିନୋ କାମରାଗବ୍ୟାପାଦା ଅଧିମତ୍ତା, ତେ ଚ କଦାଚି ୱିରଳାଆୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅନାଗାମିମଗ୍ଗୋପି ତାନେୱ ତନୁସହଗତକାମରାଗପ୍ପଟିଘାନୁସୟୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନାନି ଛ ଚିତ୍ତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋୱ ସମୁଗ୍ଘାତେତି, ସମୁଗ୍ଘାତେନ୍ତୋ ଚ କାମଭୱତୋ ୱୁଟ୍ଠାତି। ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ ପନ ରୂପରାଗଅରୂପରାଗମାନାୱିଜ୍ଜାନୁସୟେ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ, ତଦେକଟ୍ଠେ ସବ୍ବେ କିଲେସେ ଚ ତଂସହଜାତାନି ଚତ୍ତାରି ଦିଟ୍ଠିୱିପ୍ପୟୁତ୍ତାନି, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସହଗତଞ୍ଚାତି ପଞ୍ଚାକୁସଲଚିତ୍ତାନି ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋୱ ସମୁଗ୍ଘାତେତି, ସମୁଗ୍ଘାତେନ୍ତୋ ଚ ରୂପାରୂପତୋ, ସବ୍ବଭୱତୋପି ୱୁଟ୍ଠାତି। ସେସଂ ପଠମମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତାନୁସାରତୋ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଅନୁସୟପ୍ପହାନସଙ୍ଖାତକିଚ୍ଚଭେଦତୋ ଚତୁନ୍ନଂ ମଗ୍ଗାନଂ ଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତଦେୱଂ ମଗ୍ଗସମ୍ପୟୋଗଭେଦତୋ ଚତୁବ୍ବିଧଂ, ପୁନ ଝାନଙ୍ଗସମ୍ପୟୋଗଭେଦତୋ ପଞ୍ଚେକଂ ପଞ୍ଚୱିଧା ହୋନ୍ତି। କଥଂ? ପଠମମଗ୍ଗସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ତାୱ ୱିତକ୍କୱିଚାରପୀତିସୁଖେକଗ୍ଗତାସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ପଠମଜ୍ଝାନିକଂ, ୱିଚାରପୀତିସୁଖେକଗ୍ଗତାସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ଦୁତିୟଜ୍ଝାନିକଂ, ପୀତିସୁଖେକଗ୍ଗତାସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ତତିୟଜ୍ଝାନିକଂ, ସୁଖେକଗ୍ଗତାସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନିକଂ, ଉପେକ୍ଖେକଗ୍ଗତାସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ପଞ୍ଚମଜ୍ଝାନିକଞ୍ଚାତି ପଞ୍ଚୱିଧଂ ହୋତି। ଏୱଂ ଦୁତିୟମଗ୍ଗାଦିସମ୍ପୟୁତ୍ତା ଚାତି ୱୀସତିୱିଧା ହୋନ୍ତି, ଏତ୍ଥ ଚ ଚତୁକ୍କନୟୱସେନ ସୋଳସୱିଧତାପି ୟୋଜେତବ୍ବା। କିଂ ପନେତ୍ଥ ଏୱଂ ଝାନଙ୍ଗୟୋଗଭେଦସ୍ସ ନିୟାମକଂ କାରଣନ୍ତି? ସଙ୍ଖାରୁପେକ୍ଖାଞାଣଂ। ତସ୍ମିଂ ହି ୱୁଟ୍ଠାନଗାମିନିୱିପସ୍ସନାଭୂତେ ସୋମନସ୍ସସହଗତେ ଅରିୟମଗ୍ଗା ପଞ୍ଚମଜ୍ଝାନିକା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ସୋମନସ୍ସସହଗତା ଚତୁକ୍କଜ୍ଝାନିକାୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଉପେକ୍ଖାସହଗତେ ଚ ଚତୁକ୍କଜ୍ଝାନିକା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଉପେକ୍ଖାସହଗତା ପଞ୍ଚମଜ୍ଝାନିକାୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି।

ନନୁ ଚେତ୍ଥ ସଙ୍ଖାରୁପେକ୍ଖାଞାଣଂ ସୋମନସ୍ସୁପେକ୍ଖାସହଗତତ୍ତା ଚତୁକ୍କପଞ୍ଚମଜ୍ଝାନିକାନଂ ସୋମନସ୍ସୁପେକ୍ଖାସହଗତଭାୱସ୍ସ ନିୟାମକହେତୁ, ୱିତକ୍କାଦିଅଙ୍ଗସମତିକ୍କମତୋ ପନ ନେସଂ ଦୁତିୟାଦିଜ୍ଝାନଭାୱସ୍ସ ନିୟାମକେନ ଅଞ୍ଞେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ନ ହି ସଙ୍ଖାରୁପେକ୍ଖାଞାଣଂ ୱିତକ୍କାଦିୱିକଲଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ୟେନ ତଂ ନିୟାମକଂ ଭୱେୟ୍ୟ, କିଂ ତଂ ନିୟାମକକାରଣନ୍ତି? ପାଦକଜ୍ଝାନଂ, ସମ୍ମସିତଜ୍ଝାନଂ ୱା। ରୂପାରୂପାୱଚରେସୁ ହି ୟଂ ୟଂ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତତ୍ଥୁଟ୍ଠାୟ ୟେ କେଚି ପକିଣ୍ଣକସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ୟେ ମଗ୍ଗେ ଉପ୍ପାଦେତି, ତେ ସବ୍ବେ ତଂତଂଝାନସଦିସାୱ ହୋନ୍ତି। ୟଂ ୟଂ ୱା ପନ ଝାନଂ, ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତେ ଚ ଅନିଚ୍ଚାଦିତୋ ୱିପସ୍ସିତ୍ୱା ୟେ ୟେ ମଗ୍ଗେ ଉପ୍ପାଦେତି, ତେ ଚ ତଂତଂଝାନସଦିସାୱ ହୋନ୍ତି ଭୂମିୱଣ୍ଣସଦିସୱଣ୍ଣା ଗୋଧା ୱିୟ। ତତ୍ଥ ଚ ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନମଗ୍ଗାପି, ସମାପତ୍ତିଲାଭିନୋ ଝାନଂ ପାଦକଂ ଅକତ୍ୱା ଅସମ୍ମସିତ୍ୱାୱ ଉପ୍ପାଦିତମଗ୍ଗାପି ପଠମଜ୍ଝାନଂ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ତଂ ତଂ ୱା ସମ୍ମସିତ୍ୱା ଉପ୍ପାଦିତମଗ୍ଗାପି ସବ୍ବେ ଏକସଦିସା ପଠମଜ୍ଝାନିକାୱ ହୋନ୍ତି। ନ ହି ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗୋ ଅପ୍ପନଂ ଅପ୍ପତ୍ତୋ ନାମ ଅତ୍ଥି। ଦୁତିୟତତିୟଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନାନି ପାଦକାନି କତ୍ୱା ୱା ତତ୍ଥ ଗତେ ଧମ୍ମେ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ୱା ଉପ୍ପାଦିତମଗ୍ଗା ୟଥାକ୍କମଂ ଚତୁରଙ୍ଗିକା, ତିୱଙ୍ଗିକା, ଦୁୱଙ୍ଗିକା ଚ ହୋନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଜ୍ଝାନଂ, ପନ ଆରୁପ୍ପଜ୍ଝାନାନି ଚ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ୱା ତତ୍ଥ ଗତେ ଧମ୍ମେ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ୱା ଉପ୍ପାଦିତମଗ୍ଗା ଉପେକ୍ଖେକଗ୍ଗତାୱସେନ ଦୁୱଙ୍ଗିକାୱ ହୋନ୍ତି। ଏତେସଞ୍ଚ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଝାନିକାନମ୍ପି ପୁବ୍ବଭାଗେ ୱିପସ୍ସନା ସୋମନସ୍ସସହଗତାପି ହୋତି ଉପେକ୍ଖାସହଗତାପି, ୱୁଟ୍ଠାନଗାମିନୀ ପନ ୱିପସ୍ସନା ଚତୁକ୍କଜ୍ଝାନିକାନଂ ସୋମନସ୍ସସହଗତା ହୋତି। ପଞ୍ଚମଜ୍ଝାନିକାନଂ ପନ ଉପେକ୍ଖାସହଗତାୱାତି ତଦେୱ ପାଦକଜ୍ଝାନଂ, ସମ୍ମସିତଜ୍ଝାନଂ ୱା ନିୟାମକକାରଣନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ସମ୍ପୟୋଗତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସାଦିତୋ ପନ ପଠମଜ୍ଝାନିକେସୁ ତାୱ ଚତୂସୁ କାମାୱଚରପଠମକୁସଲେ ୱୁତ୍ତଧମ୍ମେସୁ ଠପେତ୍ୱା କରୁଣାମୁଦିତା ସତ୍ତତିଂସ ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି। ୱିରତିୟୋ ପନେତ୍ଥ ନିୟତା, ପାଳିୟଞ୍ଚ (ଧ। ସ। ୨୭୭) ରୂପେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା, ଛନ୍ଦାଦୟୋ ଚ ଚତ୍ତାରୋ ୟେୱାପନକାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ସଙ୍ଗହୱାରେ ପନ ବୋଧିପକ୍ଖିୟଧମ୍ମେସୁ ପୁବ୍ବେ ସଙ୍ଗହିତାୱସେସାନଂ ସତିପଟ୍ଠାନସମ୍ମପ୍ପଧାନିଦ୍ଧିପାଦବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ୱସେନ ଅତିରେକା ଚତ୍ତାରୋ ସଙ୍ଗହା ୱେଦିତବ୍ବା। ପଠମଜ୍ଝାନିକମଗ୍ଗସମ୍ପୟୁତ୍ତେସୁ ହି ଧମ୍ମେସୁ ସତି ଉପଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ସତିପଟ୍ଠାନଂ, ସା ୱିସୟଭେଦେନ ଚତୁବ୍ବିଧା, ଇତରେ ଅସ୍ସତିପଟ୍ଠାନାତି ସବ୍ବେୱ ତେ ଦ୍ୱିଧା ହୋନ୍ତି। ତଥା ୱୀରିୟଂ ପଦହନଟ୍ଠେନ ସମ୍ମପ୍ପଧାନଂ, ତଂ କିଚ୍ଚଭେଦେନ ଚତୁବ୍ବିଧଂ, ଇତରେ ଅସମ୍ମପ୍ପଧାନାତି। ତଥା ଛନ୍ଦୋ ୱୀରିୟଂ ଚିତ୍ତଂ ଅମୋହୋତି ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଇଜ୍ଝନକଟ୍ଠେନ ୟଥାକ୍କମଂ ''ଛନ୍ଦିଦ୍ଧିପାଦୋ ୱୀରିୟଚିତ୍ତୱୀମଂସିଦ୍ଧିପାଦୋ''ତି ନାମେନ ''ଇଦ୍ଧିପାଦା''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଇତରେ ''ଅନିଦ୍ଧିପାଦା''ତି। ତଥା ସତି ଅମୋହୋ ୱୀରିୟଂ ପୀତି ପସ୍ସଦ୍ଧି ସମାଧି ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତତାତି ଇମେ ସତ୍ତ ଧମ୍ମା ବୁଜ୍ଝନଟ୍ଠେନ ୟଥାକ୍କମଂ ''ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ୱୀରିୟପୀତିପସ୍ସଦ୍ଧିସମାଧିଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଇତରେ ଅବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାତି ଏୱଂ ଚତ୍ତାରୋ ସଙ୍ଗହା।

ସେସଂ ସବ୍ବଂ ଲକ୍ଖଣାଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସୁଞ୍ଞତୱାରପରିୟୋସାନଂ କାମାୱଚରପଠମକୁସଲେ ୱୁତ୍ତସଦିସମେୱ , କେୱଲଂ ପନ ମଗ୍ଗଙ୍ଗସଙ୍ଗହେ ''ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ହୋତୀ''ତି (ଧ। ସ। ୩୩୭) ପଦଭାଜନୀୟେ ସରୂପେନେୱ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଙ୍ଗହେ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଟ୍ଠାନେ ପଠମମଗ୍ଗସ୍ସ ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଗହେତ୍ୱା ଇତରମଗ୍ଗାନଂ ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଗହେତ୍ୱାୱ ଅଟ୍ଠିନ୍ଦ୍ରିୟନ୍ତି ଅଟ୍ଠିନ୍ଦ୍ରିୟତା, ସବ୍ବତ୍ଥ ଲୋକୁତ୍ତରତା ଚ ୱିସେସୋ, ସେସଂ ତାଦିସମେୱ। ପଠମଜ୍ଝାନିକା ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା।

ତଥା ଦୁତିୟଜ୍ଝାନିକେସୁପି କେୱଲଂ ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସେ ୱିତକ୍କାଭାୱୋ, ସଙ୍ଗହୱାରେ ଚତୁରଙ୍ଗଜ୍ଝାନତା, ସତ୍ତଙ୍ଗମଗ୍ଗତା ଚ ୱିସେସୋ, ସେସଂ ପଠମଜ୍ଝାନିକସଦିସମେୱ। ଦୁତିୟଜ୍ଝାନିକମଗ୍ଗା।

ତଥା ତତିୟଜ୍ଝାନିକେସୁପି କେୱଲଂ ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସେ ୱିଚାରାଭାୱୋ, ସଙ୍ଗହୱାରେ ତିୱଙ୍ଗିକଜ୍ଝାନତା ଚ ୱିସେସୋ, ସେସଂ ଦୁତିୟଜ୍ଝାନିକସଦିସମେୱ। ତତିୟଜ୍ଝାନିକମଗ୍ଗା।

ତଥା ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନିକେସୁପି କେୱଲଂ ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସେ ପୀତିୟା ଅଭାୱୋ, କୋଟ୍ଠାସୱାରେ ଦୁୱଙ୍ଗିକଜ୍ଝାନତା, ଛଳଙ୍ଗିକବୋଜ୍ଝଙ୍ଗତା ଚ ୱିସେସୋ, ସେସଂ ତତିୟଜ୍ଝାନିକସଦିସମେୱ। ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନିକମଗ୍ଗା।

ତଥା ପଞ୍ଚମଜ୍ଝାନିକେସୁପି କେୱଲଂ ସଙ୍ଖତ୍ର ୱେଦନାପରିୱତ୍ତନମେୱ ୱିସେସୋ, ସେସଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନିକସଦିସମେୱ। ପଞ୍ଚମଜ୍ଝାନିକମଗ୍ଗା। ଏୱଂ ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସାଦିତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ୱିସୟାଦିପ୍ପଭେଦତୋ ପନ ସବ୍ବେପି ଲୋକୁତ୍ତରକୁସଲା ଆରମ୍ମଣତୋ ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣାୱ, ତସ୍ମା ନ ତତୋ ନେସଂ ଭେଦୋ, ପଟିପଦାଦିଭେଦତୋ ପନ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ପଚ୍ଚେକଂ ଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଯୋ ନାମରୂପପରିଗ୍ଗହତୋ ପଟ୍ଠାୟ କିଲମନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସନଂ ଆରଭିତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖେନ କସିରେନ କିଲେସେ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତି, ତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖା ପଟିପଦା ହୋତି। ଯୋ ପନ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତକିଲେସୋ, ସୋ ୱିପସ୍ସନାପରିୱାସଂ ୱାସେନ୍ତୋ ଚିରେନ ମଗ୍ଗପାତୁଭାୱଂ ପାପୁଣାତି, ତସ୍ସ ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞା ହୋତି। ଇମିନା ନୟେନ ଇତରା ତିସ୍ସୋପି ପଟିପଦାଭିଞ୍ଞାୟୋ ୱେଦିତବ୍ବା। ଯଥା ଚ ପଟିପଦାଦିଭେଦତୋ, ଏୱଂ ୱିମୋକ୍ଖଭେଦତୋପି ପଚ୍ଚେକଂ ଦ୍ୱିଧା ହୋନ୍ତି – ସୁଞ୍ଞତୱିମୋକ୍ଖୋ ଅପ୍ପଣିହିତୱିମୋକ୍ଖୋତି।

ତତ୍ଥ ସୁଞ୍ଞତନ୍ତି, ଅପ୍ପଣିହିତନ୍ତି ଚ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗସ୍ସ ନାମଂ। ସୋ ହି ଆଗମନତୋ ସଗୁଣତୋ ଆରମ୍ମଣତୋତି ତୀହି କାରଣେହି ନାମଂ ଲଭତି। କଥଂ? ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ୱିପସ୍ସନାକମ୍ମଟ୍ଠାନିକୋ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ''ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖମନତ୍ତା''ତି ତିୱିଧଂ ଅନୁପସ୍ସନଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ସମ୍ମସନ୍ତୋ ୱିଚରତି, ସଚସ୍ସ ୱୁଟ୍ଠାନଗାମିନିୱିପସ୍ସନା ତେଭୂମକେ ସଙ୍ଖାରେ ଅନତ୍ତତୋ ୱିପସ୍ସତି, ଅୟଂ ଅତ୍ତସୁଞ୍ଞତାଦସ୍ସନଟ୍ଠେନ ସୁଞ୍ଞତା ନାମ ହୋତି। ସଚେ ଦୁକ୍ଖତୋ ୱିପସ୍ସତି, ଅୟଂ ତଣ୍ହାପଣିଧିରହିତଟ୍ଠେନ ଅପ୍ପଣିହିତା ନାମ ହୋତି, ତା ଉଭୋପି ଆଗମନୀୟଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଯଥାକ୍କମଂ ସୁଞ୍ଞତମଗ୍ଗୋ ଅପ୍ପଣିହିତମଗ୍ଗୋତି ନାମଂ ଦେନ୍ତି। ଏୱଂ ଆଗମନତୋ ନାମଲାଭୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ନନୁ ସୁତ୍ତନ୍ତେସୁ ସଚେ ୱୁଟ୍ଠାନଗାମିନିୱିପସ୍ସନା ଅନିଚ୍ଚତୋ ପସ୍ସତି, ତସ୍ମା ୱସେନ ମଗ୍ଗୋ ଅନିମିତ୍ତୱିମୋକ୍ଖୋ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ତୟୋ ୱିମୋକ୍ଖା କଥିତାତି? ସଚ୍ଚଂ, ଅପି ଚ ଖୋ ପରିୟାୟତୋ କଥିତା, ନିପ୍ପରିୟାୟତୋ ପନ ସୟମ୍ପି ସନିମିତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅନିମିତ୍ତନାମଂ ଦାତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟତାୟ ଦ୍ୱେ ଏୱ ୱିମୋକ୍ଖା ହୋନ୍ତୀତି। ତିସ୍ସୋପି ହି ୱିପସ୍ସନା ନିଚ୍ଚନିମିତ୍ତଂ, ସୁଖନିମିତ୍ତଞ୍ଚ ଉଗ୍ଘାଟନେନ ଅନିମିତ୍ତୱୋହାରଂ ଲଭନ୍ତି, ତିସ୍ସୋପି ନିମିତ୍ତଭୂତେସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ଚରଣତୋ ସନିମିତ୍ତାୱ, ତସ୍ମା ସୟଂ ଆଗମନୀୟଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ମଗ୍ଗସ୍ସ ନିପ୍ପରିୟାୟତୋ ଅନିମିତ୍ତନାମଂ ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ଯସ୍ମା ପନ ମଗ୍ଗୋ ସୟଂ ରାଗାଦୀହି ସୁଞ୍ଞୋ, ରାଗାଦିନିମିତ୍ତପଣିଧିରହିତୋ ଚ, ତସ୍ମା ସଗୁଣେନେୱ ସୁଞ୍ଞତନାମଂ, ଅପ୍ପଣିହିତନାମଞ୍ଚ ଲଭତି। ଏୱମସ୍ସ ସଗୁଣତୋ ନାମଲାଭୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯସ୍ମା ପନ ନିବ୍ବାନଂ ରାଗାଦୀହି, ସଙ୍ଖାରେହି ଚ ସୁଞ୍ଞତ୍ତା, ରାଗାଦିନିମିତ୍ତପଣିଧିରହିତତ୍ତା ଚ ''ସୁଞ୍ଞତଂ, ଅନିମିତ୍ତଂ, ଅପ୍ପଣିହିତ''ନ୍ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନମଗ୍ଗୋପି ''ସୁଞ୍ଞତୋ, ଅନିମିତ୍ତୋ, ଅପ୍ପଣିହିତୋ''ତି ଚ ନାମଂ ଲଭତି। ଏୱଂ ଆରମ୍ମଣତୋ ନାମଲାଭୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତେସୁ ଇଧ ଆଗମନତୋୱ ମଗ୍ଗୋ ନାମଂ ଲଭତି, ନ ସଗୁଣତୋ, ନାପି ଆରମ୍ମଣତୋ, ସଗୁଣାରମ୍ମଣତୋ ନାମଲାଭସ୍ସ ସୁତ୍ତନ୍ତେସୁ ପରିୟାୟଦେସିତତ୍ତା। ତେନେୱ ହେତ୍ଥ ମଗ୍ଗାନଂ ସଗୁଣାରମ୍ମଣତୋପି ଅନିମିତ୍ତୱିମୋକ୍ଖତଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସୁଞ୍ଞତଅପ୍ପଣିହିତୱିମୋକ୍ଖତାୱ ଆଗମନତୋ ୱୁତ୍ତା, ତଞ୍ଚାଗମନଂ ଦୁୱିଧଂ ୱିପସ୍ସନାଗମନଂ, ମଗ୍ଗାଗମନଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ୱିପସ୍ସନାଗମନତୋ ମଗ୍ଗୋ ଚ ସୁଞ୍ଞତାଦିନାମଂ ଲଭତି, ମଗ୍ଗାଗମନତୋ ଚ ଲଭତେୱ, ଇଧ ପନ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା ୱିପସ୍ସନାଗମନତୋୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ୱିମୋକ୍ଖଭେଦତୋ ପଚ୍ଚେକଂ ଦ୍ୱିଧା ହୋନ୍ତି। ଏୱଂ ୱିସୟାଦିପ୍ପଭେଦତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ଲୋକୁତ୍ତରକୁସଲଧମ୍ମା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିଟ୍ଠିତା ଚ ମୋହୱିଚ୍ଛେଦନିୟା ନାମ

ଅଭିଧମ୍ମମାତିକତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାୟ

''କୁସଲା ଧମ୍ମା''ତି ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା।

ଅକୁସଲପଦତ୍ଥୋ

ଲୋଭମୂଲୱଣ୍ଣନା

ଅକୁସଲା ପନ ଧମ୍ମା ଭୂମିତୋ ଏକୱିଧା କାମାୱଚରାୱ, ସମ୍ପୟୋଗତୋ ପନ ମୂଲୱସେନ ତିୱିଧା ହୋନ୍ତି ଲୋଭମୂଲା ଦୋସମୂଲା ମୋହମୂଲାତି। ତତ୍ଥ ଲୋଭମୂଲା ଅଟ୍ଠୱିଧା ସୋମନସ୍ସସହଗତଂ ଦିଟ୍ଠିଗତସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ଅସଙ୍ଖାରଂ, ତଥା ସସଙ୍ଖାରଂ, ସୋମନସ୍ସସହଗତଂ ଦିଟ୍ଠିଗତୱିପ୍ପୟୁତ୍ତଂ ଅସଙ୍ଖାରଂ, ତଥା ସସଙ୍ଖାରଂ, ଉପେକ୍ଖାସହଗତଂ ଦିଟ୍ଠିଗତସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ଅସଙ୍ଖାରଂ, ତଥା ସସଙ୍ଖାରଂ, ଉପେକ୍ଖାସହଗତଂ ଦିଟ୍ଠିଗତୱିପ୍ପୟୁତ୍ତଂ ଅସଙ୍ଖାରଂ, ତଥା ସସଙ୍ଖାରନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣେ ଲୋଭବହୁଲତାଦୀହି କାରଣେହି ସୋମନସ୍ସସହଗତତା, ଅସଦ୍ଧମ୍ମସୱନଅକଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତାଦୀହି ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପୟୁତ୍ତତା ଚ ୱେଦିତବ୍ବା। ଯଦା ହି ''ନତ୍ଥି କାମେସୁ ଆଦୀନୱୋ''ତିଆଦିନା ନୟେନ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ ପୁରକ୍ଖତ୍ୱା ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠୋ କାମେ ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ଦିଟ୍ଠମଙ୍ଗଲାଦୀନି ୱା ସାରତୋ ପଚ୍ଚେତି

ସଭାୱତିକ୍ଖେନେୱ ଅନୁସ୍ସାହିତେନ ଚିତ୍ତେନ, ତଦା ପଠମଂ ଅକୁସଲଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯଦା ମନ୍ଦେନ ସମୁସ୍ସାହିତେନ, ତଦା ଦୁତିଯଂ। ଯଦା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ ଅପୁରକ୍ଖତ୍ୱା କେୱଲଂ ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠୋ ମେଥୁନଂ ୱା ସେୱତି, ପରସମ୍ପତ୍ତିଂ ୱା ଅଭିଜ୍ଝାଯତି, ପରଭଣ୍ଡଂ ୱା ହରତି ସଭାୱତିକ୍ଖେନାନୁସ୍ସାହିତେନ, ତଦା ତତିଯଂ। ଯଦା ସମୁସ୍ସାହିତେନ, ତଦା ଚତୁତ୍ଥଂ। ଯଦା ପନ କାମାନଂ ୱା ଅସମ୍ପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ, ଅଞ୍ଞେସଂ ୱା ସୋମନସ୍ସହେତୂନଂ ଅଭାୱେନ ଚତୂସୁପି ୱିକପ୍ପେସୁ ସୋମନସ୍ସରହିତତା ହୋତି, ତଦା ସେସାନି ଚତ୍ତାରି ଉପେକ୍ଖାସହଗତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଅଯଂ ସମ୍ପଯୋଗତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସତୋ ପନ ପଠମାକୁସଲେ ତାୱ ନିଯତା ପାଳିଅଯଂ ସରୂପେନାଗତା ସୋଳସ, ଯେୱାପନକୱସେନ ଚତ୍ତାରୋତି ୱୀସତି ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି। କଥଂ? ଫସ୍ସୋ ୱେଦନା ସଞ୍ଞା ଚେତନା ଚିତ୍ତଂ ୱିତକ୍କୋ ୱିଚାରୋ ପୀତି ୱୀରିଯଂ ଏକଗ୍ଗତା ଜୀୱିତଂ ଅହିରିକଂ ଅନୋତ୍ତପ୍ପଂ ଲୋଭୋ ମୋହୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀତି ଇମେ ସରୂପେନାଗତା ସୋଳସ ଧମ୍ମା, ଛନ୍ଦୋ ଅଧିମୋକ୍ଖୋ ମନସିକାରୋ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚନ୍ତି ଇମେ ଯେୱାପନକା ଚତ୍ତାରୋତି। ପଦଭାଜନୀଯେ ପନ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ''ଫସ୍ସପଞ୍ଚକଂ ଝାନଙ୍ଗପଞ୍ଚକଂ ୱୀରିଯସମାଧିମନୋସୋମନସ୍ସଜୀୱିତୱସେନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ପଞ୍ଚ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିସଙ୍କପ୍ପୱାଯାମସମାଧିୱସେନ ମଗ୍ଗଙ୍ଗାନି ଚତ୍ତାରି, ୱୀରିଯସମାଧିଅହିରିକାନୋତ୍ତପ୍ପୱସେନ ବଲାନି ଚତ୍ତାରି, ଲୋଭୋ ମୋହୋତି ଦ୍ୱେ ମୂଲାନି, ଅଭିଜ୍ଝା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀତି ଦ୍ୱେ କମ୍ମପଥାନି, ଅହିରିକଂ ଅନୋତ୍ତପ୍ପନ୍ତି ଲୋକନାସଦୁକଂ, ସମଥୋ ପଗ୍ଗାହୋ ଅୱିକ୍ଖେପୋ ଚାତି ଏୱଂ ସରୂପେନାଗତାନଂ ଦ୍ୱତିଂସଧମ୍ମାନଂ ସୋଳସସୁ ଏୱ ସମୱରୋଧୋ, ସୱିଭତ୍ତିକାୱିଭତ୍ତିକଭେଦୋ ଚ କାମାୱଚରପଠମକୁସଲେ ୱୁତ୍ତାନୁସାରତୋ ଞାତବ୍ବୋ। ଅଯଂ ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ଲକ୍ଖଣାଦିୱିଭାଗତୋ ପନ ନ ହିରୀଯତୀତି ଅହିରିକୋ, ଅହିରିକସ୍ସ ଭାୱୋ ଅହିରିକ୍କଂ, ନ ଓତ୍ତପ୍ପଂ ଅନୋତ୍ତପ୍ପଂ। ତେସୁ ଅହିରିକ୍କଂ କାଯଦୁଚ୍ଚରିତାଦୀହି ଅଜିଗୁଚ୍ଛନଲକ୍ଖଣଂ, ଅଲଜ୍ଜାଲକ୍ଖଣଂ ୱା, ଅନୋତ୍ତପ୍ପଂ ତେହେୱ ଅସାରଜ୍ଜନଲକ୍ଖଣଂ, ଅନୁତ୍ତାସଲକ୍ଖଣଂ ୱା, ସେସଂ ହିରିଓତ୍ତପ୍ପାନଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପଟିପକ୍ଖୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଲୁବ୍ଭନ୍ତି ତେନ, ସଯଂ ୱା ଲୁବ୍ଭତି, ଲୁବ୍ଭନମତ୍ତମେୱ ୱା ତନ୍ତି ଲୋଭୋ। ସୋ ଆରମ୍ମଣଗହଣଲକ୍ଖଣୋ ମକ୍କଟାଲେପୋ ୱିଯ, ଅଭିସଙ୍ଗରସୋ ତତ୍ତକପାଲେ ଖିତ୍ତମଂସପେସି ୱିଯ, ଅପରିଚ୍ଚାଗପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ ତେଲଞ୍ଜନରାଗୋ ୱିଯ, ସଞ୍ଞୋଜନୀଯଧମ୍ମେସୁ ଅସ୍ସାଦଦସ୍ସନପଦଟ୍ଠାନୋ। ତଣ୍ହାନଦିଭାୱେନ ୱଡ୍ଢମାନୋ ସୀଘସୋତା ନଦୀ ୱିଯ ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ଅପାଯମେୱ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ମୁଯ୍ହନ୍ତି ତେନ, ସଯଂ ୱା ମୁଯ୍ହତି, ମୁଯ୍ହନମତ୍ତମେୱ ୱା ତନ୍ତି ମୋହୋ। ସୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନ୍ଧକାରଲକ୍ଖଣୋ, ଅଞ୍ଞାଣଲକ୍ଖଣୋ ୱା, ଅସମ୍ପଟିୱେଧରସୋ, ଆରମ୍ମଣସଭାୱଚ୍ଛାଦନରସୋ ୱା, ଅସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ, ଅନ୍ଧକାରପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ ୱା, ଅଯୋନିସୋମନସିକାରପଦଟ୍ଠାନୋ, ସବ୍ବାକୁସଲାନଂ ମୂଲନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ମିଚ୍ଛା ପସ୍ସନ୍ତି ତାଯ, ସଯଂ ୱା ମିଚ୍ଛା ପସ୍ସତି, ମିଚ୍ଛାଦସ୍ସନମତ୍ତମେୱ ୱା ଏସାତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି। ସା ଅଯୋନିସୋ ଅଭିନିୱେସଲକ୍ଖଣା, ପରାମାସରସା, ମିଚ୍ଛାଭିନିୱେସପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ଅରିଯାନଂ ଅଦସ୍ସନକାମତାଦିପଦଟ୍ଠାନା, ପରମଂ ୱଜ୍ଜନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

ଉଦ୍ଧତଭାୱୋ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ। ତଂ ଅୱୂପସମଲକ୍ଖଣଂ, ଅନୱଟ୍ଠାନରସଂ, ଭନ୍ତତାପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ, ଅଯୋନିସୋମନସିକାରପଦଟ୍ଠାନଂ, ଚିତ୍ତୱିକ୍ଖେପୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସେସୋ ପନେତ୍ଥ ସୁଞ୍ଞତୱାରପରିଯୋସାନୋ ସବ୍ବୋପି ୱିନିଚ୍ଛଯୋ କୁସଲାଧିକାରେ ୱୁତ୍ତାନୁସାରତୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କେୱଲଂ ସଙ୍ଗହୱାରେ ପାଳିଅଯଂ ଆଗତୱସେନ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯତା, ଚତୁରଙ୍ଗମଗ୍ଗତା, ଚତୁବ୍ବିଧବଲତା, ଦ୍ୱେହେତୁତା, ସବ୍ବତ୍ଥ ଅକୁସଲଭାୱୋ ଚ ୱିସେସୋ, ସେସଂ ତାଦିସମେୱ। ପଠମାକୁସଲଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଯଥା ଚ ପଠମେ, ଏୱଂ ଦୁତିଯେପି ସସଙ୍ଖାରତା, ଯେୱାପନକେସୁ ଥିନମିଦ୍ଧାନଂ ସବ୍ଭାୱୋ, ନିଯତତା ଚ ୱିସେସୋ। ତତ୍ଥ ଥିନନତା ଥିନଂ, ମିଦ୍ଧନତା ମିଦ୍ଧଂ, ଅନୁସ୍ସାହନସଂସୀଦନତା, ସତ୍ତିୱିଘାତୋ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ଥିନଂ ଅନୁସ୍ସାହଲକ୍ଖଣଂ, ୱୀରିଯୱିନୋଦନରସଂ, ସଂସୀଦନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ। ମିଦ୍ଧଂ ଅକମ୍ମଞ୍ଞତାଲକ୍ଖଣଂ, ଓନହନରସଂ, ଲୀନତାପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ, ପଚଲାଯିକାନିଦ୍ଦାପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ ୱା, ଉଭଯମ୍ପି ଅରତିତନ୍ଦିୱିଜମ୍ଭିକାଦୀସୁ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରପଦଟ୍ଠାନଂ। ଦୁତିଯଂ।

ତତିଯେ ସବ୍ବୋପି ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ପଠମାକୁସଲେ ୱୁତ୍ତନଯୋୱ। କେୱଲଂ ଦିଟ୍ଠିଯା ଅଭାୱୋ, ଯେୱାପନକେସୁ ମାନସ୍ସ ସବ୍ଭାୱୋ, ଅନିଯତତା ଚ, ସଙ୍ଗହୱାରେ ତିୱଙ୍ଗିକମଗ୍ଗତା ଚ ୱିସେସୋ, ସେସଂ ତାଦିସମେୱ। ତତ୍ଥ ମଞ୍ଞତୀତି ମାନୋ। ସୋ ଉଣ୍ଣତିଲକ୍ଖଣୋ, ସମ୍ପଗ୍ଗହରସୋ, କେତୁକମ୍ୟତାପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ, ଦିଟ୍ଠିୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଲୋଭପଦଟ୍ଠାନୋ, ଉମ୍ମାଦୋ ୱିଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତତିଯଂ।

ଯଥା ଚ ତତିଯେ, ଏୱଂ ଚତୁତ୍ଥେପି। ଥିନମିଦ୍ଧଞ୍ହେତ୍ଥ ସସଙ୍ଖାରତା ଚ ଅଧିକା, ସେସଂ ତାଦିସମେୱ। ଚତୁତ୍ଥଂ।

ପଞ୍ଚମଛଟ୍ଠସତ୍ତମଟ୍ଠମେସୁ ସୋମନସ୍ସଟ୍ଠାନେ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ଭଓ୍ୱୋ, ପୀତିଯା ଚ ଅଭାଓ୍ୱୋ, ତତୋ ଏଓ୍ୱ ସଙ୍ଗହଓ୍ୱାରେ ଚତୁରଙ୍ଗଜ୍ଝାନତା ଚ ଓ୍ୱିସେସୋ, ସେସଂ ସଙ୍କ ପଠମଦୁତିଯତତିଯଚତୁତ୍ଥଚିତ୍ତସଦିସମେଓ୍ୱ।

ଲୋଭମୂଲା ନିଟ୍ଠିତା।

ଦୋସମୂଲଓ୍ୱଣ୍ଣନା

ଦୋସମୂଲା ପନ ଦ୍ୱିଧା ଦୋମନସ୍ସସହଗତଂ ପଟିଘସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଅସଙ୍ଖାରଂ, ତଥା ସସଙ୍ଖାରଂ। ଏଓ୍ୱଂ ସମ୍ପଯୋଗତୋ। ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସାଦିତୋ ପନ ପଠମେ ତାଓ୍ୱ ପଠମାକୁସଲେ ଓ୍ୱୁତ୍ତେସୁ ପୀତିଲୋଭଦିଟ୍ଠିଯୋ ଓ୍ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଦୋସଂ , ଯେଓ୍ୱାପନକେସୁ ଅନିଯତାନି ଇସ୍ସାମଚ୍ଛରିଯକୁକ୍କୁଚ୍ଚାନି, ସୋମନସ୍ସଟ୍ଠାନେ ଦୋମନସ୍ସଞ୍ଚ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଏକଓ୍ୱୀସତି ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି। ଯେଓ୍ୱାପନକା ଚେତ୍ଥ ସତ୍ତ। ତତ୍ଥ ଦୁସ୍ସନ୍ତି ତେନ, ସଯଂ ଓ୍ୱା ଦୁସ୍ସତି, ଦୁସ୍ସନମତ୍ତମେଓ୍ୱ ଓ୍ୱା ତନ୍ତି ଦୋସୋ। ସୋ ଚଣ୍ଡିକ୍କଲକ୍ଖଣୋ ପହଟାସୀଓ୍ୱିସୋ ଓ୍ୱିଯ, ଓ୍ୱିସପ୍ପନରସୋ ଓ୍ୱିସନିପାତୋ ଓ୍ୱିଯ, ଅତ୍ତନୋ ନିସ୍ସଯଦହନରସୋ ଓ୍ୱା ଦାଓ୍ୱଗ୍ଗି ଓ୍ୱିଯ, ଦୁସ୍ସନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ ଲଦ୍ଧୋକାସୋ ଓ୍ୱିଯ ସପତ୍ତୋ, ଆଘାତଓ୍ୱତ୍ଥୁପଦଟ୍ଠାନୋ, ଓ୍ୱିସସଂସଟ୍ଠପୂତିମୁତ୍ତଂ ଓ୍ୱିଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଇସ୍ସାଯନା ଇସ୍ସା। ସା ପରସମ୍ପତ୍ତୀନଂ ଉସୂଯନଲକ୍ଖଣା, ତତ୍ରେଓ୍ୱ ଅନଭିରତିରସା, ତତୋ ଓ୍ୱିମୁଖଭାଓ୍ୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ପରସମ୍ପତ୍ତିପଦଟ୍ଠାନା, ସଞ୍ଞୋଜନନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ମଚ୍ଛେରଭାଓ୍ୱୋ ମଚ୍ଛରିଯଂ। ତଂ ଲଦ୍ଧାନଂ ଓ୍ୱା ଲଭିତବ୍ବାନଂ ଓ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସମ୍ପତ୍ତୀନଂ ନିଗୂହନଲକ୍ଖଣଂ, ତାସଞ୍ଞେଓ୍ୱ ପରେହି ସାଧାରଣଭାଓ୍ୱଅକ୍ଖମନରସଂ, ସଙ୍କୋଚନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ, କଟୁକଞ୍ଚୁକତାପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ ଓ୍ୱା, ଅତ୍ତସମ୍ପତ୍ତିପଦଟ୍ଠାନଂ, ଚେତସୋ ଓ୍ୱିରୂପଭାଓ୍ୱୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କୁଚ୍ଛିତଂ କତଂ କୁକତଂ, ତସ୍ସ ଭାଓ୍ୱୋ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ। ତଂ ପଚ୍ଛାନୁତାପଲକ୍ଖଣଂ, କତାକତାନୁସୋଚନରସଂ, ଓ୍ୱିପ୍ପଟିସାରପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ, କତାକତପଦଟ୍ଠାନଂ, ଦାସବ୍ୟମିଓ୍ୱ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସଙ୍ଗହଓ୍ୱାରେ ଦୁକ୍ଖେନ ସଦ୍ଧିଂ ଚତୁରଙ୍ଗଜ୍ଝାନତା, ଦୋମନସ୍ସେନ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯତା, ତିଓ୍ୱଙ୍ଗିକମଗ୍ଗତା, ଦୋସମୋହଓ୍ୱସେନ ଦ୍ୱିହେତୁକତା ଚ ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବା। ସେସୋ ପନ ସବ୍ବୋ ଓ୍ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ପଠମାକୁସଲେ ଓ୍ୱୁତ୍ତସଦିସୋ ଏଓ୍ୱ। ଯଥା ଚ ପଠମେ, ଏଓ୍ୱଂ ଦୁତିଯେପି, ସସଙ୍ଖାରତା ପନ ଥିନମିଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ନଓ୍ୱଯେଓ୍ୱାପନକତା ଚ ଓ୍ୱିସେସୋ, ସେସଂ ତାଦିସମେଓ୍ୱ।

ଦୋସମୂଲା ନିଟ୍ଠିତା।

ମୋହମୂଲଓ୍ୱଣ୍ଣନା

ମୋହମୂଲାପି ଦ୍ୱିଧା ଉପେକ୍ଖାସହଗତଂ ଓ୍ୱିଚିକିଚ୍ଛାସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ, ତଥା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସମ୍ପଯୁତ୍ତନ୍ତି। ତତ୍ଥ ପଠମେ ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସତୋ ତାଓ୍ୱ ଫସ୍ସପଞ୍ଚକଂ ଓ୍ୱିତକ୍କୋ ଓ୍ୱିଚାରୋ ଓ୍ୱୀରିଯଂ ଏକଗ୍ଗତା ଜୀଓ୍ୱିତଂ ଅହିରିକଂ ଅନୋତ୍ତପ୍ପଂ ମୋହୋ ଓ୍ୱିଚିକିଚ୍ଛାତି ସରୂପେନାଗତା ଚୁଦ୍ଦସ , ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ମନସିକାରୋତି ଯେଓ୍ୱାପନକା ଦ୍ୱେ ଚାତି ସୋଳସ ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି, ଏକଗ୍ଗତା ଚେତ୍ଥ ଚିତ୍ତଟ୍ଠିତିମତ୍ତା, ଇନ୍ଦ୍ରିଯମଗ୍ଗବଲଭାଓ୍ୱଂ ନ ସମ୍ପାପୁଣାତି। ତତୋ ଏଓ୍ୱ ସଙ୍ଗହଓ୍ୱାରେ ସମାଧିଂ ଓ୍ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଉପେକ୍ଖାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଚତ୍ତାରି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ଦ୍ୱେ ମଗ୍ଗଙ୍ଗାନି, ତୀଣି ବଲାନି ହୋନ୍ତି। ମୋହୋ ପନେତ୍ଥ ଏକୋଓ୍ୱ ହେତୁ। ସେସୋ ପନେତ୍ଥ ସବ୍ବୋ ଓ୍ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଓ୍ୱୁତ୍ତନଯୋ ଏଓ୍ୱ।

ତତ୍ଥ ଓ୍ୱିଗତା ଚିକିଚ୍ଛା ଏତିସ୍ସାତି ଓ୍ୱିଚିକିଚ୍ଛା। ସା ସଂସଯଲକ୍ଖଣା, କମ୍ପନରସା, ଅନିଚ୍ଛଯପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ଅନେକଂସଭାଓ୍ୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା ଓ୍ୱା, ଅଯୋନିସୋମନସିକାରପଦଟ୍ଠାନା, ପଟିପତ୍ତିଅନ୍ତରାଯକରାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଯଥା ଚ ଓ୍ୱିଚିକିଚ୍ଛାସମ୍ପଯୁତ୍ତେ, ଏଓ୍ୱଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସମ୍ପଯୁତ୍ତେପି। କେଓ୍ୱଲଂ ଓ୍ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ଅଭାଓ୍ୱୋ, ଅଧିମୋକ୍ଖସ୍ସ ଚ ଭାଓ୍ୱୋ, ତତୋ ଏଓ୍ୱ ବଲଓ୍ୱତରସମାଧିତା, ତେନେଓ୍ୱ ସଙ୍ଗହଓ୍ୱାରେ ସମାଧିନା ସଦ୍ଧିଂ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯତା, ତିଓ୍ୱଙ୍ଗିକମଗ୍ଗତା, ଚତୁବ୍ବଲତା ଚ ହୋତି। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଞ୍ଚେତ୍ଥ ସରୂପେନେଓ୍ୱ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ, ଅଧିମୋକ୍ଖମନସିକାରା ଦ୍ୱେ ଯେଓ୍ୱାପନକଓ୍ୱସେନାତି ଅଯଂ ଓ୍ୱିସେସୋ, ସେସଂ ତାଦିସମେଓ୍ୱ। ଇମାନି ପନ ଦ୍ୱେ ଚିତ୍ତାନି ନାନାଓ୍ୱିସଯେ, ଏକଓ୍ୱିସଯେ ଚ ଅସଣ୍ଠହନତୋ ପଓ୍ୱଟ୍ଟନକାନି। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସହଗତଂ ହି ଲଦ୍ଧାଧିମୋକ୍ଖତାଯ ଲଦ୍ଧପତିଟ୍ଠଂ ଏକାରମ୍ମଣେଯେଓ୍ୱ ପତିଟ୍ଠାଯ ପତିଟ୍ଠାଯ ପଓ୍ୱଟ୍ଟତି ଚତୁରସ୍ସମଣି ଓ୍ୱିଯ, ଇତରଂ ନାନାରମ୍ମଣେସୁ ଓ୍ୱଟ୍ଟମଣି ଓ୍ୱିଯାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସହଗତଞ୍ଚ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ଏକାଦସ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଜନେନ୍ତୀତି ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଓ୍ୱିସଯାଦିପ୍ପଭେଦତୋ ପନେତେ ଦ୍ୱାଦସପି ଓ୍ୱତ୍ଥାରମ୍ମଣଓ୍ୱସେନ ତାଓ୍ୱ ଛବ୍ବିଧା ହୋନ୍ତି। ତେସୁ ଲୋଭମୋହମୂଲା ପନ ଦସ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରେ ହଦଯଓ୍ୱତ୍ଥୁଂ ନିସ୍ସାଯେଓ୍ୱ, ମନୋଦ୍ୱାରେ ନିସ୍ସାଯ ଓ୍ୱା ଅନିସ୍ସାଯ ଓ୍ୱା ଜଓ୍ୱନକିଚ୍ଚଂ ସାଧଯମାନା ଛବ୍ବିଧା। ତଥା ଦୋସମୂଲା ନିସ୍ସାଯେଓ୍ୱ ପନ ପଓ୍ୱତ୍ତନ୍ତି। ଲୋଭମୂଲା ପନ ଅଦିନ୍ନାଦାନକାମମିଚ୍ଛାଚାରମୁସାଓ୍ୱାଦପେସୁଞ୍ଞସମ୍ଫପ୍ପଲାପାଭିଜ୍ଝାସଙ୍ଖାତାନଂ ଛନ୍ନଂ କମ୍ମପଥାନଂ ଓ୍ୱସେନ ଛବ୍ବିଧା। ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଯୁତ୍ତା ପନେତ୍ଥ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଓ୍ୱସେନାପୀତି ସତ୍ତଓ୍ୱିଧା ହୋନ୍ତି। ଦୋସମୂଲା ପନ ପାଣାତିପାତାଦିନ୍ନାଦାନମୁସାଓ୍ୱାଦପେସୁଞ୍ଞଫରୁସସମ୍ଫପ୍ପଲାପବ୍ୟାପାଦଓ୍ୱସେନ ସତ୍ତଓ୍ୱିଧା ହୋନ୍ତି। ଦସନ୍ନମ୍ପି ପନେସଂ ଦ୍ୱାରକମ୍ମଓ୍ୱସେନ ଚେଓ୍ୱ ଓ୍ୱୀମଂସାଓ୍ୱଜ୍ଜିତାଧିପତିତ୍ତଯଓ୍ୱସେନ ଚ କୁସଲେ ଓ୍ୱୁତ୍ତନଯେନ ଓ୍ୱିଭାଗୋ ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏକନ୍ତହୀନତ୍ତା ହୀନତ୍ତିକଭେଦୋ ନତ୍ଥି। ଆରମ୍ମଣାଧିପତି ପନେତ୍ଥ ଲୋଭମୂଲେସୁ ଏଓ୍ୱ, ନ ଇତରେସୁ, ମୋହମୂଲେସୁ ପନ ସହଜାତାଧିପତିପି ନତ୍ଥି, ତଥା କମ୍ମପଥଭେଦୋପି। ନ ହି ପଓ୍ୱଟ୍ଟମାନଂ କଞ୍ଚି ଅଧିପତିଂ କରୋତି। ଦୋସୋ ଓ୍ୱା ସଓ୍ୱିସଯଂ, ଓ୍ୱିଚିକିଚ୍ଛାଚିତ୍ତଞ୍ଚ ପଟିପତ୍ତିମନ୍ତରାଯକରତ୍ତେନ

ଦୁଚ୍ଚରିତହେତୁଭୂତମ୍ପି ପାଣାତିପାତାଦୀନଂ ଦୋସଲୋଭମୂଲଚିତ୍ତେହେଓ ସନ୍ନିଟ୍ଠାପନିୟତୋ କମ୍ମପଥଭେଦଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ପୁବ୍ବଭାଗେ ଏଓ ପନ ହେତୁ ହୋତି। ତେନେଓସ୍ସ ଅପାୟହେତୁତା ପଠମମଗ୍ଗଓଜ୍ଝତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅତୀତାଦିଭେଦତୋ ପନ ଦ୍ୱାଦସନ୍ନଂ ପଚ୍ଚେକମନନ୍ତତା, ସେସୋ ଚ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ କୁସଲାଧିକାରେ ୱୁତ୍ତନୟେନେଓ ୱେଦିତବ୍ବୋତି।

ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅବ୍ୟାକତପଦଦ୍ଧୋ

ଅହେତୁକକୁସଲୱିପାକଓଣ୍ଣନା

ଅବ୍ୟାକତା ପନ ଧମ୍ମା ଜାତିତୋ ଚତୁବ୍ବିଧା ୱିପାକକିରିୟରୂପନିବ୍ବାନଓସେନ। ତତ୍ଥ ୱିପାକାବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା ଜାତିତୋ ଚ ଦ୍ୱିଧା ହୋନ୍ତି କୁସଲାକୁସଲୱିପାକଓସେନ। ତତ୍ଥ କୁସଲୱିପାକା ଭୂମିତୋ ଚତୁବ୍ବିଧା କାମରୂପାରୂପାଓଚରଲୋକୁତ୍ତରୱିପାକଓସେନ। ତତ୍ଥ କାମାଓଚରୱିପାକା ଅହେତୁକା ସହେତୁକାତି ଦୁୱିଧା। ତତ୍ଥ ଅଲୋଭାଦିସହଜାତହେତୁୱିରହିତା ଅହେତୁକା। ତେ ସମ୍ପୟୋଗଓତ୍ଥାରମ୍ମଣାଦିଭେଦତୋ ଅଟ୍ଠୱିଧା। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଉପେକ୍ଖାସହଗତଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତଥା ସୋତଘାନଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ, ସୁଖସହଗତଂ କାୟୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଉପେକ୍ଖାସହଗତା ମନୋଧାତୁ, ସୋମନସ୍ସସହଗତା ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, ତଥା ଉପେକ୍ଖାସହଗତା ଚାତି। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନି ହି ଚତ୍ତାରି ଚକ୍ଖୁପସାଦାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ଉପାଦାୟରୂପେସୁ ଉପାଦାୟରୂପାନଂ ଘଟ୍ଟନାନିଘଂସସ୍ସ ପିଚୁପିଣ୍ଡେ ପିଚୁପିଣ୍ଡସ୍ସେୱାତିଦୁବ୍ବଲତାୟ ଉପେକ୍ଖାୱେଦନାସମ୍ପୟୁତ୍ତାନେଓ ହୋନ୍ତି। କାୟୱିଞ୍ଞାଣଂ ପନ କାୟିନ୍ଦ୍ରିୟେ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଭୂତଉଭୟଘଟ୍ଟନାନିଘଂସସ୍ସ ଅଧିକରଣିମତ୍ଥକେ ଠପିତପିଚୁପିଣ୍ଡେ କୂଟପହାରସ୍ସେୱ ବଲଓତାୟ ପସାଦନିସ୍ସୟେସୁପି ଭୂତେସୁ ପଟିଘାତସମ୍ଭଓତୋ ସୁଖସହଗତଂ ହୋତି, ମନୋଧାତୁ ଅତ୍ତନୋ ଗହଣଦୁବ୍ବଲତାୟ ଅତିଇଟ୍ଠେପି ଉପେକ୍ଖାସହଗତାଓ, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ପନ ଅତିଇଟ୍ଠେ ସୋମନସ୍ସସହଗତା, ଇଟ୍ଠମଜ୍ଝତ୍ତେ ଉପେକ୍ଖାସହଗତାତି ଅୟଂ ସମ୍ପୟୋଗତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସାଦିତୋ ପନ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେ ତାଓ ଫସ୍ସପଞ୍ଚକଂ, ଏକଗ୍ଗତା, ଜୀୱିତନ୍ତି ସରୂପେନାଗତା ସତ୍ତ, ୟେୱାପନକଓସେନ ମନସିକାରୋ ଏକୋ ଚାତି ଅଟ୍ଠ ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି। ସଙ୍ଗହତୋ ପନେତ୍ଥ ଖନ୍ଧାୟତନଧାତୁଆହାରିନ୍ଦ୍ରିୟଓସେନ ପଞ୍ଚେଓସଙ୍ଗହା। ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଧମ୍ମଧାତୁଓସେନ ଧାତୁସଙ୍ଗହୋ, ମନୋ ଉପେକ୍ଖାଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଓସେନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଙ୍ଗହୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ। ଏତ୍ଥ ଚ ୱିଜ୍ଜମାନାପି ୱେଦନା ଝାନଙ୍ଗତଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ଇନ୍ଦ୍ରିୟଂ ପନ ହୋତି। ଏକଗ୍ଗତା ଇନ୍ଦ୍ରିୟମଗ୍ଗଙ୍ଗବଲଭାୱମ୍ପି ନ ଗଚ୍ଛତି ଅତିଦୁବ୍ବଲତ୍ତା। ୱିତକ୍କପଚ୍ଛିମକଂ ହି ଝାନଂ, ହେତୁପଚ୍ଛିମକୋ ମଗ୍ଗୋ, ବଲଞ୍ଚ। ୟଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ ସୋତଘାନଜିୱ୍ହାକାୟୱିଞ୍ଞାଣେସୁପି। କେୱଲଂ ପନ ସଙ୍ଗହୱାରେ ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଆଦିଓସେନ ଧାତୁସଙ୍ଗହୋ, କାୟୱିଞ୍ଞାଣେ ୱେଦନାପରିୱତ୍ତନଞ୍ଚ ୱିସେସୋ। ୟଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ ମନୋଧାତୁୟାପି। କେୱଲଂ ପନ ୱିତକ୍କୱିଚାରା ଦ୍ୱେ ୟେୱାପନକା ଚ ଅଧିମୋକ୍ଖୋତି ତୟୋ ଧମ୍ମା ଅଧିକା। ସଙ୍ଗହୱାରେ ମନୋଧାତୁଧମ୍ମଧାତୁଓସେନ ଧାତୁସଙ୍ଗହୋ, ୱିତକ୍କୱିଚାରୁପେକ୍ଖେକଗ୍ଗତାହି ଚତୂହି ଝାନଙ୍ଗସଙ୍ଗହୋ ଚ ୱିସେସୋ। ପାଳିୟଂ ପନେତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଝାନଙ୍ଗସଙ୍ଗହୋ ନ ଉଦ୍ଧଟୋ, ତଥାପି ସୱିତକ୍କେସୁ ନିୟମେନ ଝାନଙ୍ଗତାସମ୍ଭଓତୋ ଗହେତବ୍ବୋୱ। ୟଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଦ୍ୱୟେପି। ସୋମନସ୍ସସହଗତତାୟ ପନେତ୍ଥ ପୀତି ଅଧିକା, ସଙ୍ଗହୱାରେ ଚ ପଞ୍ଚଙ୍ଗଜ୍ଝାନତା, ୱେଦନାପରିୱତ୍ତନଂ, ଉଭୟତ୍ଥାପି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଧମ୍ମଧାତୁଓସେନ ଧାତୁସଙ୍ଗହୋ ଚ ୱିସେସୋ, ସେସଂ ତାଦିସମେୱ।

ୱିସୟାଦିପ୍ପଭେଦତୋ ପନ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନି ପଞ୍ଚ ୟଥାକ୍କମଂ ଚକ୍ଖାଦିଏକେକମେୱ ୱତ୍ଥୁଂ ନିସ୍ସାୟ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ, ଇଟ୍ଠେ ଚ ରୂପାଦିଏକେକାରମ୍ମଣେ ଏୱ କିରିୟମନୋଧାତୁଅନନ୍ତରଂ ଆଲୋକାକାସୱାୟୁଜଲପଥୱୀସହକାରୀନି ପସାଦକାଦୀନି ଦସ୍ସନସୱନଘାୟନସାୟନଫୁସନକିଚ୍ଚାନି ସାଧୟମାନାନି ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରାଦୀସୁ ଏକେକସ୍ମିଂ ଏୱ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତି। ଏୱମେତେସଂ ୱତ୍ଥୁଦ୍ୱାରାରମ୍ମଣକିଚ୍ଚାନି ୱିସୁଂ ନିୟତାନି। ଠାନଂ ପନ ତେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ଏକମେୱ, ତେନ ନେସଂ ନ ଭେଦୋ। ମନୋଧାତୁ ପନ ହଦୟୱତ୍ଥୁଂ ନିସ୍ସାୟେୱ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ରୂପାଦୀସୁ ପଞ୍ଚସୁପି ଆରମ୍ମଣେସୁ ପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣାନନ୍ତରଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନକିଚ୍ଚଂ ସାଧୟମାନା ପଞ୍ଚସୁପି ଦ୍ୱାରେସୁ ପୱତ୍ତତି, ସୋମନସ୍ସସହଗତା ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ପନ ହଦୟୱତ୍ଥୁଂ ନିସ୍ସାୟେୱ ଅତିଇଟ୍ଠେ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ପଞ୍ଚାରମ୍ମଣେ ୱିପାକମନୋଧାତୁଅନନ୍ତରଂ ସନ୍ତୀରଣକିଚ୍ଚଂ, ଛସୁପି ଦ୍ୱାରେସୁ ଛସୁ ବଲଓକାମାଓଚରାରମ୍ମଣେସୁ ଅତୀତାଦୀସୁ ଜଓନାନନ୍ତରଂ ତଦାରମ୍ମଣକିଚ୍ଚଞ୍ଚ ସାଧୟମାନା ୱିପଚ୍ଚତି। ଏୱମେତିସ୍ସା ଦ୍ୱାରାରମ୍ମଣକିଚ୍ଚଟ୍ଠାନାନି ଅନିବଦ୍ଧାନି, ତତୋ ତେହି ଭେଦୋ ହୋତି, ୱତ୍ଥୁ ପନ ତତ୍ଥେୱ ନିବଦ୍ଧଂ, ତତୋ ନ ଭେଦୋ, ଏୱମୁପେକ୍ଖାସହଗତାୟପି। କେୱଲଂ ପନେସା ଦ୍ୱାରୱିନିମୁତ୍ତାପି ହୁତ୍ୱା ସୁଗତିୟଂ ଜଚ୍ଚନ୍ଧବଧିରଜଳଉମ୍ମତ୍ତକାଦୀନଂ ପଟିସନ୍ଧିକାଲେ ପୁରିମଚୁତିଚିତ୍ତାନନ୍ତରଂ କମ୍ମବଲେନୋପଟ୍ଠିତଂ କମ୍ମକମ୍ମନିମିତ୍ତଗତିନିମିତ୍ତେସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ଅତୀତାଦିଭେଦଂ ଛବ୍ବିଧମ୍ପି କାମାଓଚରାରମ୍ମଣମାରବ୍ଭ ପଟିସନ୍ଧିକିଚ୍ଚଂ, ତଦନନ୍ତରତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୟାୱତାୟୁକଂ ଭଓଙ୍ଗକିଚ୍ଚଂ, ଅନ୍ତେ ଚୁତିକିଚ୍ଚଞ୍ଚ, ୱୁତ୍ତନୟେନ ସନ୍ତୀରଣତଦାରମ୍ମଣକିଚ୍ଚାନି ଚ ସାଧୟମାନା ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୁ ୱିପଚ୍ଚତୀତି ଅୟଂ ୱିସେସୋ, ସେସଂ ତାଦିସମେୱ।

ଏତ୍ଥ ଚ ୱଧବନ୍ଧାଦିଓସପ୍ପଓତ୍ତେ ଅନିଟ୍ଠାରମ୍ମଣେ ଖନ୍ତିପଟିସଙ୍ଖାନାଦିଓସେନ କୁସଲୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ତନ୍ନିବ୍ବତ୍ତାନଂ ପଟିସନ୍ଧିଆଦିୱିଞ୍ଞାଣାନଂ କମ୍ମନିମିତ୍ତଞ୍ଚେ

ଆରମ୍ମଣଂ ହୋତି, ଅନିଟ୍ଠେନେୱ ତେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଇଟ୍ଠୱିସଯେ ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲୱିପାକାନଂ ଅନିଟ୍ଠାରମ୍ମଣେସୁ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିତୋ କମ୍ମଗତିନିମିତ୍ତମେୱ ତେସଂ ଆରମ୍ମଣଂ ହୋତୀତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। ୱିଚାରେତ୍ୱା ଯଥା ଅୱିରୋଧୋ ହୋତି, ତଥା ଗହେତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଇଟ୍ଠୱିସଯେ ଉପ୍ପନ୍ନକୁସଲତୋ ନିବ୍ବତ୍ତାନମ୍ପି ପଟିସନ୍ଧିଆଦିୱିଞ୍ଞାଣାନଂ କମ୍ମନିମିତ୍ତାରମ୍ମଣତାଯ ଅୱିରୋଧୋ ଞାତବ୍ବୋ। ଅତୀତାଦିଭେଦତୋ ପନ ଅଟ୍ଠନ୍ନମ୍ପି ପଚ୍ଚେକମନନ୍ତରତା ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନ ଗହେତବ୍ବା।

ଅହେତୁକକୁସଲୱିପାକା ନିଟ୍ଠିତା।

ସହେତୁକକୁସଲୱିପାକୱଣ୍ଣନା

ଅଲୋଭାଦିୱିପାକହେତୁସମ୍ପଯୁତ୍ତା ପନ ସହେତୁକା, ତେ ସମ୍ପଯୋଗତୋ କାମାୱଚରକୁସଲା ୱିଯ ଅଟ୍ଠୱିଧା। ସୋମନସ୍ସଞାଣାଦିସମ୍ପଯୋଗୋ ପନେତ୍ଥ ଆଗମନାଦିତୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତିହେତୁକଂ ହି କାମାୱଚରକୁସଲଂ ତିହେତୁକଦ୍ୱିହେତୁକପଟିସନ୍ଧିଯୋ ଦତ୍ୱା ପୱତ୍ତେ ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ସୋଳସ ୱିପାକାନି ଦେତି, ଦୁହେତୁକଂ ପନ କୁସଲଂ ଦୁହେତୁକାହେତୁକପଟିସନ୍ଧିଯୋ ଦତ୍ୱା ପୱତ୍ତେ ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ତିହେତୁକରହିତାନି ଦ୍ୱାଦସ ୱିପାକାନି ଦେତି। ଅସଙ୍ଖାରିକସସଙ୍ଖାରିକଭାୱୋ ପନେତ୍ଥ ପଚ୍ଚଯୱିସେସତୋପି ହୋତି। ବଲୱପଚ୍ଚଯେନାପି ହି ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅସଙ୍ଖାରିକଂ ହୋତି, ଦୁବ୍ବଲେନାପି ଇତରଂ। କେଚି ପନ ଅସଙ୍ଖାରିକେନ ସସଙ୍ଖାରୱିପାକାନଂ, ସସଙ୍ଖାରିକେନ ଚ ଅସଙ୍ଖାରିକାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଂ ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି। ଯସ୍ମା ପନେତାନି ପଟିସନ୍ଧିଦାଯକତୋ ଅଞ୍ଞେନାପି କମ୍ମେନ ପୱତ୍ତେ ଅକୁସଲୱିପାକାନି ପୱତ୍ତନ୍ତି, ପଟ୍ଠାନେ ଚ ''ସହେତୁକଂ ଭୱଙ୍ଗଂ ଅହେତୁକସ୍ସ ଭୱଙ୍ଗସ୍ସ ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ''ତି (ପଟ୍ଠା। ୩।୧। ୧୦୨) ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଅହେତୁକପଟିସନ୍ଧିକସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସୁଗତିଯଂ ପୱତ୍ତେ ସହେତୁକାନିପି ୱିପାକାନି ପୱତ୍ତନ୍ତି। ଦୁଗ୍ଗତିଯଂ, ପନ ରୂପାୱଚରଭୂମିଯଞ୍ଚ ଅହେତୁକାନେୱ ପୱତ୍ତନ୍ତି। ତେସୁପି ଅତିଇଟ୍ଠେ ଆରମ୍ମଣେ ସୋମନସ୍ସସହଗତାନି, ଇଟ୍ଠମଜ୍ଝତ୍ତେ ଉପେକ୍ଖାସହଗତାନୀତି ଏୱଂ ଆଗମନାଦିତୋ ସମ୍ପଯୋଗଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସାଦିତୋ ପନ ଯାୱ ସୁଞ୍ଞତୱାରପରିଯୋସାନା କାମାୱଚରକୁସଲସଦିସୋୱ ସବ୍ବୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ, କେୱଲଞ୍ହେତ୍ଥ ଯେୱାପନକେସୁ କରୁଣାମୁଦିତା ନ ସନ୍ତି ସତ୍ତାରମ୍ମଣତ୍ତା। ଏକନ୍ତପରିତ୍ତାରମ୍ମଣା ହି କାମାୱଚରୱିପାକା। ୱିରତିଯୋପେତ୍ଥ ଲୋକିଯେସୁ ଏକନ୍ତକୁସଲସଭାୱତ୍ତା ନ ସନ୍ତି। ''ପଞ୍ଚସିକ୍ଖାପଦା କୁସଲା ଏୱା''ତି (ୱିଭ। ୭୧୫ ଆଦଯୋ) ହି ୱୁତ୍ତଂ। ଫସ୍ସାଦଯୋ ଚେତ୍ଥ ୱିପାକତ୍ତା ଆଦାସେ ମୁଖନିମିତ୍ତଂ ୱିଯ ନିରୁସ୍ସାହସନ୍ତା, କୁସଲା ପନ ମୁଖଂ ୱିଯ ସୌସ୍ସାହା। ସଙ୍ଗହୱାରେ ଚ ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ହୋତି, ଅଯଂ ୱିସେସୋ। ସେସଂ ତାଦିସମେୱ।

ୱିସଯାଦିପ୍ପଭେଦତୋ ପନ ଯ୍ୱାଯଂ କୁସଲେସୁ କମ୍ମଦ୍ୱାରପୁଞ୍ଞକିରିଯାଧିପତୀହି ଭେଦୋ ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ଇଧ ନତ୍ଥି ଅୱିଞ୍ଞତ୍ତିଜନକତୋ, ଅୱିପାକଧମ୍ମତୋ, ତଥା ଅପ୍ପୱତ୍ତିତୋ ଚ। ହୀନତ୍ତିକଭେଦୋ ପନ ଅତ୍ଥି ହୀନମଜ୍ଝିମପ୍ପଣୀତାନଂ କୁସଲାନଂ ୱିପାକତ୍ତା , ତଥା ଦ୍ୱାରାରମ୍ମଣାଦିଭେଦୋ। ଏତେ ହି ହଦଯୱତ୍ଥୁଂ ନିସ୍ସାଯ ଦ୍ୱାରୱିନିମୁତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ଦ୍ୱିହେତୁକତିହେତୁକାନଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନ ପଟିସନ୍ଧିଭୱଙ୍ଗଚୁତିକିଚ୍ଚାନି, ଛଦ୍ୱାରେ ଛସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ତଦାରମ୍ମଣକିଚ୍ଚଞ୍ଚ ସାଧଯମାନା ଏୱଂ ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ୱିପଜ୍ଜନ୍ତି। ଏୱମେତେସଂ ଦ୍ୱାରାରମ୍ମଣକିଚ୍ଚଟ୍ଠାନାନି ଅନିବଦ୍ଧାନି, ତତୋ ତେହି ଭେଦୋ ହୋତି। ୱତ୍ଥୁ ପନ ତଦ୍ଧେୱ ନିବଦ୍ଧଂ, ତତୋ ନ ଭେଦୋ। ଅତୀତାଦିଭେଦତୋ ପନେତ୍ଥାପି ଅନନ୍ତତା ୱୁତ୍ତନଯା ଏୱାତି।

କାମାୱଚରସହେତୁକକୁସଲୱିପାକା ନିଟ୍ଠିତା।

ରୂପାୱଚରୱିପାକୱଣ୍ଣନା

ରୂପାୱଚରୱିପାକାପି ସମ୍ପଯୋଗଭେଦତୋ ଅତ୍ତନୋ କୁସଲା ୱିଯ ପଞ୍ଚୱିଧା ହୋନ୍ତି। ସବ୍ବୋ ଚେତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛଯଭେଦୋ କୁସଲେ ୱୁତ୍ତନଯୋ ଏୱ। ୱିପାକଭାୱତୋ ପନେତ୍ଥ ଯଥା ହତ୍ଥିଆଦୀନଂ ଛାଯା ତଂସଦିସା, ଏୱଂ କୁସଲାଗମନତୋ ଚ ଝାନଙ୍ଗାଦିସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମସମାଯୋଗୋ, ପଟିପଦାଦିଭେଦୋ ଚ ହୋତି। ଅପିଚେତ୍ଥ ତିୱିଧାଯ ପଠମଜ୍ଝାନଭୂମିଯା ପଠମଜ୍ଝାନୱିପାକା, ତଥା ଦୁତିଯଜ୍ଝାନଭୂମିଯା ଦୁତିଯଜ୍ଝାନୱିପାକା ତତିଯଜ୍ଝାନୱିପାକା ଚ, ତତିଯଜ୍ଝାନଭୂମିଯା ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନୱିପାକା, ୱେହପ୍ଫଲପଞ୍ଚସୁଦ୍ଧାୱାସୱସେନ ଛବ୍ବିଧାଯ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଭୂମିଯା ପଞ୍ଚମଜ୍ଝାନୱିପାକା ଚ ୱୁତ୍ତନଯେନ ପଟିସନ୍ଧିଭୱଙ୍ଗଚୁତିକିଚ୍ଚାନି ସାଧଯମାନା ହଦଯୱତ୍ଥୁଂ ନିସ୍ସାଯ ଦ୍ୱାରୱିନିମୁତ୍ତାୱ କମ୍ମନିମିତ୍ତସଙ୍ଖାତପଞ୍ଞତ୍ତାରମ୍ମଣା ହୁତ୍ୱା ୱିପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଅଯଂ ୱିସେସୋ, ସେସଂ ତାଦିସମେୱ।

ରୂପାୱଚରୱିପାକା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅରୂପାୱଚରୱିପାକୱଣ୍ଣନା

ଏଵଂ ଅରୂପାଵଚରଵିପାକାପି ଆରମ୍ମଣଭେଦତୋ ଅଞ୍ଞୋ କୁସଲା ଵିଯ ଚତୁବ୍ବିଧା ହୋନ୍ତି। ଵିନିଚ୍ଛଯୋ ଚ ସବ୍ବୋ କୁସଲେ ଵୁତ୍ତନଯୋଵ। କୁସଲତୋ ପନେତ୍ଥ ଵିସେସୋ ରୂପାଵଚରଵିପାକେ ଵୁତ୍ତନଯେନ ଵେଦିତବ୍ବୋ। କେଵଲଂ ପନେତ୍ଥ କମ୍ମନିମିତ୍ତଭୂତପଞ୍ଞତ୍ତାରମ୍ମଣୋ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଵିପାକୋ ପଠମାରୁପ୍ପଭୂମିଯଂ, ତଥା ମହଗ୍ଗତାରମ୍ମଣୋ ଵିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଵିପାକୋ ଦୁତିଯାରୁପ୍ପଭୂମିଯଂ, କମ୍ମନିମିତ୍ତଭୂତପଞ୍ଞତ୍ତାରମ୍ମଣୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଵିପାକୋ ତତିଯାରୁପ୍ପଭୂମିଯଂ, ମହଗ୍ଗତାରମ୍ମଣୋ ନେଵସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଵିପାକୋ ଚତୁତ୍ଥାରୁପ୍ପଭୂମିଯଞ୍ଚ ଅଵତ୍ଥୁକା ଵୁତ୍ତନଯେନ ପଟିସନ୍ଧିଭଵଙ୍ଗଚୁତିକିଚ୍ଚାନି ସାଧଯମାନାଵ ପଵତ୍ତନ୍ତୀତି ଅଯମେଵ ଵିସେସୋ।

ଅରୂପାଵଚରଵିପାକା ନିଟ୍ଠିତା।

ଲୋକୁତ୍ତରଵିପାକଵଣ୍ଣନା

ତଥା ଲୋକୁତ୍ତରଵିପାକାପି ଅଞ୍ଞୋ କୁସଲା ଵିଯ ତଂତଂମଗ୍ଗଫଲତ୍ତା ଚତୁବ୍ବିଧା, ଝାନଙ୍ଗଯୋଗଭେଦତୋ ପଚ୍ଚେକଂ ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ କତ୍ଵା ଵୀସତିଵିଧାଵ ହୋନ୍ତି। ଵିନିଚ୍ଛଯୋ ପନେତ୍ଥ କୁସଲେ ଵୁତ୍ତନଯୋଵ। କେଵଲଂ ସଙ୍ଗହଵାରେ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଫଲଂ ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗଫଲଂ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗଫଲନ୍ତି ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଅରହତ୍ତଫଲସ୍ସ ଚ ଅଞ୍ଞାତାଵିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଟ୍ଠାନେ ଗହେତ୍ଵା ଅଟ୍ଠିନ୍ଦ୍ରିଯତା, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗମଗ୍ଗଙ୍ଗାଦିବୋଧିପକ୍ଖିଯଧମ୍ମା, ପଟିପଦାଦିଭେଦୋ ଚ ମଗ୍ଗାଗମନଵସେନେଵ ହୋତୀତି ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଅଧିପତିଭେଦୋପେତ୍ଥ ଲବ୍ଭତି। ଲୋକୁତ୍ତରକୁସଲା ହି ଅଞ୍ଞୋ ଫଲାନଂ ଅନନ୍ତରୁପ୍ପତ୍ତିତୋ, ଜଵନଵୁତ୍ତିତୋ ଚ ଅଧିପତିଂ ଵିଧାତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଲୋକିଯା ପନ ଵିପରୀତତୋ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ତେନାହୁ ପୋରାଣା ''ଵିପାକେ ଅଧିପତୀ ନତ୍ଥି ଠପେତ୍ଵା ଲୋକୁତ୍ତର''ନ୍ତି (ଧ॰ ସ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୫୦୫)। ଵିମୋକ୍ଖଭେଦତୋ ପନେତେ ମଗ୍ଗାଗମନତୋ ତିଵିଧା ହୋନ୍ତି ସୁଞ୍ଞତଅନିମିତ୍ତଅପ୍ପଣିହିତଵିମୋକ୍ଖଵସେନ। ମଗ୍ଗୋ ହି ଵିପସ୍ସନାଗମନତୋ ''ସୁଞ୍ଞତୋ ଅପ୍ପଣିହିତୋ''ତି ଦ୍ଵେ ନାମାନି ଲଭିତ୍ଵା ସଗୁଣାରମ୍ମଣତୋ ପରିଯାଯେନ ଅନିମିତ୍ତୋତିପି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତସ୍ମା ସଯଂ ଆଗମନୀଯଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ଵା ଅଞ୍ଞୋ ଅଞ୍ଞୋ ଅନନ୍ତରଫଲାନଂ ନିପ୍ପରିଯାଯତୋ ତୀଣିପି ନାମାନି ଦେନ୍ତି। ଅପରଭାଗେ ପନ ଫଲସମାପତ୍ତିଭୂତାନଂ ନ ଦେନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଵିପସ୍ସନାଗମନତୋଵ ମଗ୍ଗେ ଵୁତ୍ତନଯେନ ଦୁଵିଧୋ ନାମଲାଭୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ତେ ଚ ନ ମଗ୍ଗୋ ଵିଯ ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକା, ମଗ୍ଗଵୀଥିଯଂ ପନ ଦ୍ଵତ୍ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ, ଫଲସମାପତ୍ତିଵୀଥିଯଂ ସକଲମ୍ପି ଦିଵସଂ ଅପ୍ପନାଜଵନଵସେନେଵ ନିରନ୍ତରଂ ମହଗ୍ଗତଜଵନାନି ଵିଯ ପଵତ୍ତନ୍ତୀତି ଅଯଂ ଵିସେସୋ।

ଲୋକୁତ୍ତରଵିପାକା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅକୁସଲଵିପାକା ପନ କାମାଵଚରାଵ, ଲୋଭାଦିସମ୍ପଯୁତ୍ତହେତୁ ଅଭାଵତୋ ଅହେତୁକା ଏଵ ଚ ହୋନ୍ତି। ତେ ସମ୍ପଯୋଗତୋ ଉପେକ୍ଖାସହଗତଂ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ, ତଥା ସୋତଘାନଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞାଣାନି, ତଥା ଦୁକ୍ଖସହଗତଂ କାଯଵିଞ୍ଞାଣଂ, ଉପେକ୍ଖାସହଗତା ମନୋଧାତୁ, ତଥା ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଧାତୂତି ସତ୍ତଵିଧା। ଵିନିଚ୍ଛଯୋ ପନେସ ସବ୍ବତ୍ଥ ତାଦିସାହେତୁକକୁସଲଵିପାକେସୁ ଵୁତ୍ତନଯୋ ଏଵ। କେଵଲଂ ପନାନିଟ୍ଠାରମ୍ମଣତା, କାଯଵିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସହଗତତା, ଉପେକ୍ଖାସହଗତମନୋଵିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଵଜ୍ଜିତାକୁସଲପଚ୍ଚଯା ଚତୂସୁ ଅପାଯେସୁ ପଟିସନ୍ଧିଭଵଙ୍ଗଚୁତିକିଚ୍ଚାନି, ସୁଗତିଯଞ୍ଚ ସନ୍ତୀରଣତଦାରମ୍ମଣକିଚ୍ଚାନି ଚ ସାଧନଵସେନ ପଵତ୍ତି ଚ ଵିସେସୋ, ସେସଂ ତାଦିସମେଵ।

ଅକୁସଲଵିପାକା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିଟ୍ଠିତା ଚ ଵିପାକାବ୍ଯାକତା।

ଅହେତୁକକିରିଯାଵଣ୍ଣନା

କିରିଯାବ୍ଯାକତା ପନ କାମରୂପାରୂପାଵଚରଵସେନ ତିଵିଧା। ତତ୍ଥ କାମାଵଚରକିରିଯା ଅହେତୁକା ସହେତୁକାତି ଦୁଵିଧା। ତତ୍ଥ ସହଜାତହେତୁଵିରହିତା ଅହେତୁକା। ତା ସମ୍ପଯୋଗାଦିତୋ ତିଵିଧା ଉପେକ୍ଖାସହଗତା ମନୋଧାତୁ, ସୋମନସ୍ସସହଗତା ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, ତଥା ଉପେକ୍ଖାସହଗତାତି। କିରିଯାତି କରଣମତ୍ତଂ, କିଚ୍ଚମତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସବ୍ବେସୁଯେଵ ହି କିରିଯଚିତ୍ତେସୁ ଯଂ ଆଵଜ୍ଜନକିଚ୍ଚଦ୍ଵଯଂ, ତଂ ଅଜଵନଵୁତ୍ତିତୋ ମୋଘପୁପ୍ଫଂ ଵିଯ। ଯଂ ଜଵନଵୁତ୍ତିକଂ, ତଂ ନିରାନୁସଯସନ୍ତାନପ୍ପଵତ୍ତିତୋ ଛିନ୍ନମୂଲରୁକ୍ଖପୁପ୍ଫଂ ଵିଯ ଅଫଲଂ ହୋତି। ତଂତଂଆଵଜ୍ଜନଜଵନକିଚ୍ଚସାଧନଵସେନ ପଵତ୍ତତ୍ତା ପନ କିଚ୍ଚମତ୍ତଂ ଉପାଦାଯ ''କିରିଯା''ତି ଵୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ମନୋଧାତୁଯା ଵିପାକମନୋଧାତୁଯଂ ଵୁତ୍ତନଯେନ ସବ୍ବୋ ଵିନିଚ୍ଛଯୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। କେଵଲଂ ପନ ପଞ୍ଚଦ୍ଵାରେ ଇଟ୍ଠେସୁ ଵା ଅନିଟ୍ଠେସୁ ଵା ପଞ୍ଚାରମ୍ମଣେସୁ ପଞ୍ଚପସାଦେ ଘଟ୍ଟିତେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନଭଵଙ୍ଗୁପଚ୍ଛେଦାନନ୍ତରଂ ତମେଵ ପଞ୍ଚାରମ୍ମଣମାରବ୍ଭ ହଦଯଵତ୍ଥୁଂ ନିସ୍ସାଯେଵାଵଜ୍ଜନକିଚ୍ଚଂ ସାଧଯମାନା ପଞ୍ଚସୁପି ଦ୍ଵାରେସୁ ପଵତ୍ତତୀତି ଅଯଂ ଵିସେସୋ।

ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଧାତୁଦ୍ଵଯମ୍ପି ଯଥାକ୍କମଂ କୁସଲଵିପାକାହେତୁକମନୋଵିଞ୍ଞାଣଧାତୁଦ୍ଵଯସଦିସଂ, ଵୀରିଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅଧିକଂ, ଵୀରିଯୁପତ୍ଥମ୍ଭୋଵ ସମାଧି

ବଲୱା ହୋତି। ତତୋ ଏୱେତ୍ଥ ସଙ୍ଗହୱାରେ ୱୀରିୟସମାଧିମନୋସୋମନସ୍ସଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ୱସେନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଙ୍ଗହୋ ହୋତି, ଇଧାପି ବଲସଙ୍ଗହୋ ନତ୍ଥେୱ। ୟଂ ପନେତ୍ଥ ପଦଭାଜନୀୟେ ସମାଧିୱୀରିୟାନଂ ନିଦ୍ଦେସେ ‘‘ସମାଧିବଲଂ ୱୀରିୟବଲ’’ନ୍ତି (ଧ। ସ। ୫୭୦-୫୭୨) ବଲୱେୱଚନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଇତରାହେତୁକଚିତ୍ତସମ୍ପୟୁତ୍ତେହି ଇମେସଂ ବଲୱତରତାଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପରିୟାୟତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ତତୋ ଏୱ ହି ସଙ୍ଗହୱାରେ ‘‘ଦ୍ୱେ ବଲାନି ହୋନ୍ତୀ’’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଅହେତୁକେସୁ ନିପ୍ପରିୟାୟତୋ ବଲଂ ନତ୍ଥି ଏୱାତି ଗହେତବ୍ବଂ।

ୱିସୟାଦିପ୍ପଭେଦତୋ ପନେତ୍ଥ ସୋମନସ୍ସସହଗତା ତାୱ ହଦୟୱତ୍ଥୁଞ୍ଞେୱ ନିସ୍ସାୟ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରେ ୱୋଟ୍ଠବ୍ବନକିଚ୍ଚାୟ ଚ, ମନୋଦ୍ୱାରେ ଅନୁଠଆରେସୁ ଛସୁ କାମାୱଚରାରମ୍ମଣେସୁ ଆୱଜ୍ଜନକିଚ୍ଚାୟ ଚ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁୟା ଅନନ୍ତରଂ ଜୱନକିଚ୍ଚଂ ସାଧୟମାନା ଖୀଣାସୱାନଞ୍ଞେୱ ହସିତଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତୀ ପୱତ୍ତତି। ହସିତଂ ହି ସୋମନସ୍ସସହଗତକାମାୱଚରେହେୱ ଜୱନେହି, ତେସୁ ଅସେଖାନଂ ପଞ୍ଚହି କିରିୟାଜୱନେହି, ସେଖାନଂ ପନ କୁସଲେହି ଚେୱ ଦିଟ୍ଠିୱିପ୍ପୟୁତ୍ତଲୋଭମୂଲେହି ଚାତି ଛହି, ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପୟୁତ୍ତେହି ଚାତି ଅଟ୍ଠହୀତି ତେରସହି ଚିତ୍ତେହି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଉପେକ୍ଖାସହଗତା ପନ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରେ ହଦୟୱତ୍ଥୁଞ୍ଞେୱ ନିସ୍ସାୟ ସନ୍ତୀରଣକିଚ୍ଚାୟ ୱିପାକମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁୟା ଅନନ୍ତରଂ ୱୋଟ୍ଠବ୍ବନକିଚ୍ଚଂ, ମନୋଦ୍ୱାରେ ସବ୍ବେସୁ ଛସୁପି ଆରମ୍ମଣେସୁ ସୱତ୍ଥୁକା, ଅୱତ୍ଥୁକା ୱା ଭୱଙ୍ଗଚଲନାନନ୍ତରଂ ଆୱଜ୍ଜନକିଚ୍ଚଂ ସାଧୟମାନା ପୱତ୍ତତି। ଅୟଂ ହି ତୀସୁ ଭୱେସୁ କସ୍ସଚି ସଚିତ୍ତକପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନ କିସ୍ମିଞ୍ଚି ୱିସୟେ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସଦିସଂ ମହାଗମନଂ ନାମେତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଅୟଂ ୱିସେସୋ, ସେସଂ ତାଦିସମେୱ।

ଅହେତୁକକିରିୟା ନିଟ୍ଠିତା।

ସହେତୁକକାମାୱଚରକିରିୟାୱଣ୍ଣନା

ଅଲୋଭାଦିକିରିୟାହେତୁସମ୍ପୟୁତ୍ତା ପନ ସହେତୁକା, ତେ ସମ୍ପୟୋଗତୋ କୁସଲା ୱିୟ ଅଟ୍ଠୱିଧା। ସବ୍ବୋପେତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ କୁସଲେସୁ ୱୁତ୍ତନୟୋ ଏୱ। କେୱଲଂ ପନେତ୍ଥ ୱିରତିୟୋ ନ ସନ୍ତି, କୁସଲା ଚ ସେଖପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ୱୁତ୍ତନୟେନ ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ୱତ୍ଥୁଂ ନିସ୍ସାୟ ୱା ଅନିସ୍ସାୟ ୱା ଜୱନକିଚ୍ଚଂ ସାଧୟମାନା ପୱତ୍ତନ୍ତି, ଇମେ ପନ ଅସେଖାନନ୍ତି ଅୟଂ ୱିସେସୋ। କାମାୱଚରକିରିୟା।

ରୂପାୱଚରକିରିୟାୱଣ୍ଣନା

ରୂପାୱଚରକିରିୟା ଚ କୁସଲା ୱିୟ ପଞ୍ଚୱିଧା। ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ଚ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟୋ ଏୱ। କେୱଲଂ ହି କୁସଲା ସେଖପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତାରମ୍ମଣା , ଅଭିଞ୍ଞାୱସେନ ପୱତ୍ତଂ ପଞ୍ଚମଜ୍ଝାନଂ ସବ୍ବାରମ୍ମଣଞ୍ଚ ହୁତ୍ୱା ମନୋଦ୍ୱାରେ ହଦୟୱତ୍ଥୁଞ୍ଞେୱ ନିସ୍ସାୟ ଜୱନକିଚ୍ଚଂ ସାଧୟମାନା ପୱତ୍ତନ୍ତି, ଇମେ ପନ ଅସେଖାନନ୍ତି ଅୟମେୱ ୱିସେସୋ। ରୂପାୱଚରକିରିୟା।

ଅରୂପାୱଚରକିରିୟାୱଣ୍ଣନା

ଅରୂପାୱଚରକିରିୟା ଚ କୁସଲା ୱିୟ ଚତୁବ୍ବିଧା। ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ଚ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟୋ ଏୱ। କେୱଲଂ ହି କୁସଲା ସେଖପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ସୱତ୍ଥୁକା, ଅୱତ୍ଥୁକା ୱା ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟେନ ୟଥାୟୋଗଂ ପଞ୍ଞତ୍ତିମହଗ୍ଗତାରମ୍ମଣା ମନୋଦ୍ୱାରେ ଜୱନକିଚ୍ଚଂ ସାୟେମାନା ପୱତ୍ତନ୍ତି, ଇମେ ପନ ଅସେଖାନନ୍ତି ଅୟଂ ୱିସେସୋ। ଅରୂପାୱଚରକିରିୟା।

କିରିୟାବ୍ୟାକତା ନିଟ୍ଠିତା।

ପକିଣ୍ଣକକଥାୱଣ୍ଣନା

ଏତ୍ଥ ଠତ୍ୱା ସବ୍ବେ ଚିତ୍ତଚେତସିକଧମ୍ମେ ଜାତିସଙ୍ଗହାଦିତୋ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ପକିଣ୍ଣକକଥା ୱତ୍ତବ୍ବା। ୟଥାୱୁତ୍ତାନି ହି ଚିତ୍ତାନି କୁସଲାନି ଏକୱୀସତି, ଅକୁସଲାନି ଦ୍ୱାଦସ, ୱିପାକାନି ଛତ୍ତିଂସ, କିରିୟାନି ୱୀସତି ଚାତି ସବ୍ବାନିପି ଏକୂନନୱୁତିୱିଧାନି, ଲୋକୁତ୍ତରାନଂ ଝାନଙ୍ଗୟୋଗଭେଦତୋ ଚତ୍ତାଲୀସୱିଧତ୍ତା ଏକୱୀସସତଂ ୱା ହୋନ୍ତି। ତେସୁ କାମାୱଚରାନି ଚତୁପଞ୍ଞାସ, ରୂପାୱଚରାନି ପନ୍ନରସ, ଅରୂପାୱଚରାନି ଦ୍ୱାଦସ, ଲୋକୁତ୍ତରାନି ଅଟ୍ଠ, ଚତ୍ତାଲୀସଂ ୱା। କାମାୱଚରେସୁ ଚ କୁସଲାନି ଅଟ୍ଠ, ୱିପାକାନି ତେୱୀସତି, କିରିୟାନି ଏକାଦସ, ଅହେତୁକାନି ଅଟ୍ଠାରସ। ସେସାନି ପନ ଚତୁଭୂମକାନିପି ସହେତୁକାନି। ତେସୁ ଚ ଜାତିତୋ ଚିତ୍ତଗଣନା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତାୱ । ଚେତସିକା ପନ ସଦ୍ଧା ସତି ହିରୀଓତ୍ତପ୍ପଂ ଅଲୋଭୋ ଅଦୋସୋ କାୟପସ୍ସଦ୍ଧାଦୟୋ ଦ୍ୱାଦସ, ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତତା ଅମୋହୋ ଅପ୍ପମଞ୍ଞାଦ୍ୱୟଂ, ୱିରତିତ୍ତୟଞ୍ଚ ମୋହୋ ଅହିରିକଂ ଅନୋତ୍ତପ୍ପଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଞ୍ଚ ଲୋଭୋ ଦିଟ୍ଠି ଦୋସୋ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଚ ମାନୋ ଇସ୍ସା ମଚ୍ଛରିୟଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଥିନଂ ମିଦ୍ଧଞ୍ଚ ଫସ୍ସୋ ୱେଦନା ସଞ୍ଞା ଚେତନା ଏକଗ୍ଗତା ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଞ୍ଚ ମନସିକାରୋ ଚ ୱିତକ୍କୋ ୱିଚାରୋ ପୀତି ୱୀରିୟଂ ଛନ୍ଦୋ ଅଧିମୋକ୍ଖୋ ଚାତି ଦ୍ୱେପଞ୍ଞାସ ହୋନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତତା, ଅପ୍ପମଞ୍ଞାଦ୍ୱୟଂ, ମାନାଦୀନି ଛ, ମନସିକାରୋ ଛନ୍ଦୋ ଅଧିମୋକ୍ଖୋ ଚାତି ଦ୍ୱାଦସ ଧମ୍ମା ୟଥାଠାନେ ୟେୱାପନକା ଏୱ, ୱିରତିତ୍ତୟଂ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଞ୍ଚ କତ୍ଥଚି ୟେୱାପନକା। ତେସୁ ଚ ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତତା ମନସିକାରୋ ଛନ୍ଦୋ ଅଧିମୋକ୍ଖୋ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ୱିରତିୟୋତି ଇମେ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ଅଟ୍ଠ ୟଥାଠାନେ ଅନିୟତା ଏୱ, ୱିରତିୟୋ ପନ କତ୍ଥଚି ଅନିୟତା, ଇମେ ପନ ଏକାଦସ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ଏକଚତ୍ତାଲୀସ ଧମ୍ମା ନିୟତା ଏୱ। ତତ୍ଥ ସଦ୍ଧାଦୟୋ ପଞ୍ଚୱୀସତି ଧମ୍ମା କୁସଲାବ୍ୟାକତାୟେୱ, ମୋହାଦୟୋ ଚୁଦ୍ଦସ ଅକୁସଲା ଏୱ, ଫସ୍ସାଦୟୋ ତେରସ କୁସଲାକୁସଲାବ୍ୟାକତା ତିଜାତିକା। ଏକନ୍ତତୋ ହି କୁସଲା ୱା ଅବ୍ୟାକତା ୱା ଧମ୍ମା ନତ୍ଥି, କୁସଲଚିତ୍ତସମ୍ପୟୁତ୍ତସମୟେ ପନ କୁସଲା, ଅବ୍ୟାକତଚିତ୍ତସମ୍ପୟୁତ୍ତସମୟେ ଅବ୍ୟାକତା ଚ ହୋନ୍ତି। ମୋହାଦୟୋ ପନ ସରୂପେନେୱ ଅକୁସଲା, ଇତରେ ଚ ତଂସମ୍ପୟୋଗେନ ସବ୍ବେପି ଚେତେ ଅତ୍ଥନା ସମ୍ପୟୁତ୍ତଚିତ୍ତଭେଦେନ ଭେଦୱନ୍ତୋୱ ହୋନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ତେସୁ ହି ସଦ୍ଧାଦୟୋ ଏକୂନୱୀସତି ସବ୍ବେସୁ କୁସଲେସୁ ଚେୱ ସହେତୁକାବ୍ୟାକତେସୁ ଚାତି ଏକୂନସଟ୍ଠିଚିତ୍ତେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତତୋ ପଚ୍ଚେକଂ ଏକୂନସଟ୍ଠିପ୍ପଭେଦା ଚ ହୋନ୍ତି। ଏୱମଞ୍ଞେପି ଞାତବ୍ବା । ଅମୋହୋ ତେସୁ ଞାଣୱିପ୍ପୟୁତ୍ତାନି ଦ୍ୱାଦସ ଠପେତ୍ୱା ସେସେସୁ, ଅପ୍ପମଞ୍ଞା ପନ କାମାୱଚରେସୁ ସହେତୁକକିରିୟକୁସଲେସୁ ଚେୱ ପଞ୍ଚମଜ୍ଝାନୱଜ୍ଜିତରୂପାୱଚରେସୁ ଚାତି ଅଟ୍ଠୱୀସତିଚିତ୍ତେସୁ, ୱିରତିୟୋ ପନ କାମାୱଚରକୁସଲେସୁ, ଲୋକୁତ୍ତରେସୁ ଚାତି ସୋଳସସୁ। ଏୱମେତେ ପଞ୍ଚୱୀସତି ଧମ୍ମା କୁସଲାବ୍ୟାକତେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ କୁସଲାବ୍ୟାକତା ନାମ ଜାତା। ଅକୁସଲେସୁ ପନ ମୋହାଦୟୋ ଚତ୍ତାରୋ ଦ୍ୱାଦସସୁପି ଅକୁସଲଚିତ୍ତେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଲୋଭୋ ଅଟ୍ଠସୁ ଲୋଭମୂଲେସୁ, ଦିଟ୍ଠି ତତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପୟୁତ୍ତେସୁ, ମାନୋ ଦିଟ୍ଠିୱିପ୍ପୟୁତ୍ତେସୁ, ଦୋସୋ ଇସ୍ସା ମଚ୍ଛରିୟଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ପଟିଘସମ୍ପୟୁତ୍ତେସୁ, ଥିନମିଦ୍ଧଂ ପଞ୍ଚସୁ ସସଙ୍ଖାରିକେସୁ, ୱିଚିକିଚ୍ଛା ୱିଚିକିଚ୍ଛାସମ୍ପୟୁତ୍ତେ ଏୱାତି। ଏୱମେତେ ଚୁଦ୍ଦସପି ସୟଂ ଅକୁସଲତ୍ତା, ଅକୁସଲେସ୍ୱେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ଚ ଅକୁସଲା ନାମ।

ଇତରେସୁ ଚ ଫସ୍ସାଦୟୋ ସତ୍ତ ଧମ୍ମା ସବ୍ବଚିତ୍ତେସୁ, ନ ହି ତଂ ଚିତ୍ତମତ୍ଥି, ୟଂ ଇମେସୁ ଏକେନାପି ୱିନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ସବ୍ବତ୍ଥକା ହି ଏତେ। ୱିତକ୍କାଦୟୋ ପନ ୟଥାୟୋଗିକା। ତେସୁ ହି ୱିତକ୍କୋ ତାୱ ଦ୍ୱିପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣୱଜ୍ଜିତକାମାୱଚରେସୁ ଚେୱ ଏକାଦସସୁ ପଠମଜ୍ଝାନିକରୂପାୱଚରଲୋକୁତ୍ତରେସୁ ଚାତି ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସଚିତ୍ତେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ୱିଚାରୋ ପନ ତେସୁ ଚେୱ ତଥା ଦୁତିୟଜ୍ଝାନିକଚିତ୍ତେସୁ ଚାତି ଛସଟ୍ଠିଚିତ୍ତେସୁ। ପୀତି ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନିକୱଜ୍ଜିତସୋମନସ୍ସସହଗତେସୁ। ୱୀରିୟଂ ଦ୍ୱିପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣମନୋଧାତୁସନ୍ତୀରଣତ୍ତିକୱଜ୍ଜିତେସୁ। ଛନ୍ଦୋ ଅହେତୁକମୋମୂହୱଜ୍ଜିତେସୁ। ଅଧିମୋକ୍ଖୋ ଦ୍ୱିପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣୱିଚିକିଚ୍ଛାୟୁତ୍ତୱଜ୍ଜିତେସୁ। ଏୱମେତେ ତେରସ କୁସଲାକୁସଲାବ୍ୟାକତେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ତିଜାତିକା ନାମ ଜାତା। ସମ୍ପୟୁତ୍ତଚିତ୍ତଭେଦେନ ଚେସଂ ପଚ୍ଚେକଂ ଗଣନାଭେଦୋପି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୟଥା ହି ଚିତ୍ତଂ ସଲକ୍ଖଣତୋ ଏକୱିଧମ୍ପି ସମ୍ପୟୋଗାୱତ୍ଥାଦିଭେଦେନେୱ ଭିନ୍ନଂ, ତଥା ଚେତସିକାପି ପଚ୍ଚେକନ୍ତି ଞାତବ୍ବା, ୱିସେସଂ ପନ ନେସଂ ୱକ୍ଖାମ।

ୱତ୍ଥୁସଙ୍ଗହେ ପନ ନେସଂ ଚିତ୍ତେସୁ ତାୱ କାମାୱଚରୱିପାକମନୋଧାତୁହସିତାନି, ଦୋସସମ୍ପୟୁତ୍ତପଟିଘରୂପାୱଚରପଠମମଗ୍ଗାନି ଚାତି ତେଚତ୍ତାଲୀସ ଚିତ୍ତାନି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟେନ ୟଥାସକଂ ୱତ୍ଥୂନି ନିସ୍ସାୟେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଅରୂପାୱଚରୱିପାକାନି ପନ ଅନିସ୍ସାୟେୱ, ସେସାନି ଦ୍ୱେଚତ୍ତାଲୀସ ନିସ୍ସାୟପି, ଆରୁପ୍ପେସୁପି ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ଅନିସ୍ସାୟପି। ଅରୂପୀନଂ ହି ଛପି ୱତ୍ଥୂନି ନ ସନ୍ତି, ରୂପୀନଂ ପନ ଘାନାଦୀନି ତୀଣି, ସବ୍ବତ୍ଥ ଚ ତଂତଂୱତ୍ଥୁରହିତାନଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ନିୟତୱିଞ୍ଞାଣାନିପି, ଅସଞ୍ଞୀନଂ ପନ ସବ୍ବାନିପି ୱତ୍ଥୁୱିଞ୍ଞାଣାନି ନ ସନ୍ତି। ତେସଂ ହି ଜୀୱିତନୱକମେୱ ରୂପଂ ପଟିସନ୍ଧି, ପୱତ୍ତିୟଂ ଭୱଙ୍ଗଂ, ମରଣକାଲେ ଚୁତି ଚ ହୁତ୍ୱା ପୱତ୍ତତି। ୟଥା ଚେତ୍ଥ ଚିତ୍ତାନଂ, ଏୱଂ ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତଚେତସିକାନମ୍ପି ୱତ୍ଥୁତୋ ସଙ୍ଗହଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅୟଂ ପନ ୱିସେସୋ – ତେସୁ ହି ଦୋସୋ ଇସ୍ସା ମଚ୍ଛରିୟଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଞ୍ଚ ହଦୟୱତ୍ଥୁଂ ନିସ୍ସାୟ କାମଲୋକେ ଏୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। କରୁଣାମୁଦିତା ପନ ରୂପଲୋକେପି, ନ ଅରୂପେ। ତତ୍ଥ ହି ରୂପାୱଚରପୁବ୍ବଭାଗାନିପି ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ସେସା ପନ ସବ୍ବେ ନିସ୍ସାୟପି ଅନିସ୍ସାୟପି ତୀସୁପି ଭୱେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ତତ୍ଥ ହି ଫସ୍ସାଦୟୋ ସତ୍ତ ଛପି ୱତ୍ଥୂନି, ଇତରେ ପନ ହଦୟମେୱାତି, ସେସଂ ଚିତ୍ତସମଂ।

କିଚ୍ଚଦ୍ୱାରସଙ୍ଗହେ ପନ ନେସଂ ଚିତ୍ତଂ ୟଥା ଚ ଚୁଦ୍ଦସହି କିଚ୍ଚେହି ଛଦ୍ୱାରିକଦ୍ୱାରୱିନିମୁତ୍ତଭାୱେନ, ଏୱଂ ପୱତ୍ତିକ୍କମୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୟଦା ହି କୁସଲାକୁସଲବଲେନ ତୀସୁ ଭୂମୀସୁ ସତ୍ତା ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି, ତଦା ତେସଂ ମରଣକାଲେ ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ଛନ୍ନଂ ଦ୍ୱାରାନମଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ କମ୍ମକମ୍ମନିମିତ୍ତଗତିନିମିତ୍ତାନମଞ୍ଞତରଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପେକ୍ଖାସହଗତୱିପାକାହେତୁକମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଦ୍ୱୟଞ୍ଚେୱ ଅଟ୍ଠ ମହାୱିପାକାନି, ନୱ ରୂପାରୂପୱିପାକାନି ଚେତି ଏକୂନୱୀସତି ଚିତ୍ତାନି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟେନ ୟଥାସକଭୂମୀସୁ ପଟିସନ୍ଧି ହୁତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତାନେୱ ଭୱଙ୍ଗଚୁତିୱସେନ ଦ୍ୱାରୱିନିମୁତ୍ତାନି ନାମ ହୋନ୍ତି। ମରଣକାଲେ ହି ସତ୍ତାନଂ ଅସଞ୍ଞିସତ୍ତୱିରହିତାନଂ ଭୱନ୍ତରେ ପଟିସନ୍ଧିଜନକଂ ଅତୀତଂ କମ୍ମଂ ୱା ତଂକମ୍ମକରଣକାଲେ ୱିସୟୋପକରଣାଦିଭୂତଂ ରୂପାଦିଛବ୍ବିଧମ୍ପି ଅତୀତାଦିଭେଦଂ କାଲୱିନିମୁତ୍ତଞ୍ଚ କମ୍ମନିମିତ୍ତଂ ୱା ଉପପଜ୍ଜମାନଭୱାନୁରୂପଂ କପ୍ପରୁକ୍ଖମାତୁକୁଚ୍ଛିନିରୟଗ୍ଗିଜାଲାଦିଗତିନିମିତ୍ତଂ ୱା କମ୍ମବଲେନ ୟଥାରହଂ ଛନ୍ନଂ ଦ୍ୱାରାନମଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ସାୟନ୍ହେ ପବ୍ବତଚ୍ଛାୟା ପଥୱିୟଂ ୱିୟ ଚିତ୍ତସନ୍ତାନେ ଅଲ୍ଲୀୟମାନଂ ଉପଟ୍ଠାତି। ଏୱଂ ଉପଟ୍ଠିତେ ଚ ତସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣେ କମ୍ମବଲେନ ନିରନ୍ତରଂ ପୱତ୍ତମାନଚିତ୍ତସନ୍ତାନସ୍ସ ଆୟୁକ୍ଖୟକମ୍ମକ୍ଖୟୌଭୟକ୍ଖୟୌପଚ୍ଛେଦକକମ୍ମାନମଞ୍ଞତରେନ ପଚ୍ଚାସନ୍ନମରଣସ୍ସ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ୱୀଥିଚିତ୍ତଭୱଙ୍ଗାନନ୍ତରଂ ଚୁତିଚିତ୍ତଂ ହୋତି, ତଦନନ୍ତରଂ କମ୍ମକମ୍ମନିମିତ୍ତାଦୀସୁ ୟଥାଗହିତଂ ଆରବ୍ଭ ୟଥାରହଂ ତୀସୁ ଭୱେସୁ ୟଂ କିଞ୍ଚି ପଟିସନ୍ଧିଚିତ୍ତଂ ଭୱନ୍ତରେ ପଠମଚିତ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ତତ୍ଥ ଚ ଦୁହେତୁକାହେତୁକଚୁତିୟାନନ୍ତରଂ ଦସ କାମାୱଚରପଟିସନ୍ଧିୟୋୱ ହୋନ୍ତି, ନ ଇତରା, କାମାୱଚରତିହେତୁକାୟ ଚୁତିୟା ସବ୍ବାପି ହୋନ୍ତି, ରୂପାୱଚରାୟ ପନ ଚୁତିୟାପି ଅହେତୁକପଟିସନ୍ଧିରହିତା, ଅରୂପାୱଚରାୟ ଚୁତିୟା ହେଟ୍ଠିମଓଜିତାରୁପ୍ପପଟିସନ୍ଧିୟୋ ଚେୱ କାମାୱଚରତିହେତୁକପଟିସନ୍ଧିୟୋ ଚ, ଅସଞ୍ଞୀନଂ ପନ ରୂପଚୁତିତୋ ଭୱନ୍ତରେ ଗହିତପୁବ୍ବଂ କମ୍ମାଦିମେୱାରବ୍ଭ ଅହେତୁକରହିତା କାମାୱଚରପଟିସନ୍ଧିୟୋୱ ହୋନ୍ତି, ନ ଇତରା। ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ, ପନ ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମୀନଞ୍ଚ ଚୁତିୟା ସୁଦ୍ଧାୱାସେସୁ ପଟିସନ୍ଧି ନ ହୋତି, ସେଖାନଂ ଦ୍ୱିହେତୁକାହେତୁକାସଞ୍ଞିପଟିସନ୍ଧିୟୋ, ଅସେଖାନଂ ପନ ସବ୍ବାପି ପଟିସନ୍ଧିୟୋ ନ ହୋନ୍ତି। ତେ ହି ଚୁତିତୋ ନିରୁପଧିସେସନିବ୍ବାନେନ ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନସଙ୍ଖ୍ୟା ନାମ ହୋନ୍ତି। ଏୱଂ ଗହିତପଟିସନ୍ଧିନିରୋଧତୋ ପରଂ ତଦେୱ ଚିତ୍ତଂ ତସ୍ମିଞ୍ଞେୱାରମ୍ମଣେ ଭୱଙ୍ଗଂ ହୁତ୍ୱା ଚୁତିପରିୟୋସାନଂ ଅସତି ୱୀଥିଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେ ସୁପିନମ୍ପି ଅଦିସ୍ୱା ନିଦ୍ଦୋକ୍କମନକାଲାଦୀସୁ ଅପରିମାଣସଙ୍ଖମ୍ପି ନଦୀସୋତଂ ୱିୟ ନିରନ୍ତରଂ ପୱତ୍ତତି। ଏୱଂ ଏକୂନୱୀସତିୱିଞ୍ଞାଣାନଂ ପଟିସନ୍ଧିଭୱଙ୍ଗଚୁତିୱସେନ ପୱତ୍ତିକ୍କମୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏୱଂ ପନ ୱତ୍ତମାନେ ଭୱଙ୍ଗସନ୍ତାନେ ୟଦା ଇନ୍ଦ୍ରିୟପରିପାକମାଗମ୍ମ ସଭାଗପଚ୍ଚୟନ୍ତରସହିତଂ ଅତିମହନ୍ତଂ ରୂପାରମ୍ମଣଂ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ଘଟ୍ଟେତି, ତଦା ଘଟ୍ଟନାନୁଭାୱେନ ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ତତ୍ଥ ଭୱଙ୍ଗଚଲନଂ ହୋତି, ତଦନନ୍ତରଂ ଭୱଙ୍ଗଂ ୱୋଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ରୂପାରମ୍ମଣେ କିରିୟମନୋଧାତୁ ଆୱଜ୍ଜନକିଚ୍ଚଂ ସାଧୟମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଥା ତଦନନ୍ତରଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଦ୍ୱୟେ ୟଥାରହମେକଂ ଦସ୍ସନକିଚ୍ଚଂ, ତଦନନ୍ତରଂ ୱିପାକମନୋଧାତୁଦ୍ୱୟା ଅଞ୍ଞତରଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନକିଚ୍ଚଂ, ତଦନନ୍ତରଂ ୱିପାକମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁତ୍ତୟା ଅଞ୍ଞତରଂ ସନ୍ତୀରଣକିଚ୍ଚଂ, ତଦନନ୍ତରଂ ଉପେକ୍ଖାସହଗତକିରିୟାହେତୁକମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ୱୋଟ୍ଠବ୍ବନକିଚ୍ଚଂ, ତଦନନ୍ତରଂ ଏକୂନତିଂସକାମାୱଚରଜୱନେସୁ ୟଂ କିଞ୍ଚି ୟଥାରହଂ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ, ଛକ୍ଖତ୍ତୁଂ, ମରଣକାଲାଦୀସୁ ପଞ୍ଚକ୍ଖତ୍ତୁମେୱ ୱା ଜୱନକିଚ୍ଚଂ ସାଧୟମାନଂ, ତଦନନ୍ତରଂ ଏକାଦସସୁ ତଦାରମ୍ମଣକିଚ୍ଚେସୁ ମହାୱିପାକସନ୍ତୀରଣେସୁ ୟଥାରହମେକଂ ସକିଂ, ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା ତଦାରମ୍ମଣକିଚ୍ଚଂ ସାଧୟମାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଦନନ୍ତରଂ ଭୱଙ୍ଗସନ୍ତତି ଏୱ ପୱତ୍ତତି। ଏୱଂ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ସତ୍ତକିଚ୍ଚାନି ଛଚତ୍ତାଲୀସ ଚିତ୍ତାନି ସମ୍ଭୱନ୍ତି।

ୟଦା ପନ ୱୁତ୍ତନୟେନ ସଦ୍ଦାରମ୍ମଣାଦୀନି ସୋତଦ୍ୱାରାଦୀସୁ ଘଟ୍ଟେନ୍ତି, ତଦାପି ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ୱିୟ ପଚ୍ଚେକଞ୍ଚ ଛଚତ୍ତାଲୀସେୱ ଭୱନ୍ତି। କେୱଲଂ ହେତ୍ଥ ଆୱଜ୍ଜନାନନ୍ତରଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠାନେ ସୋତୱିଞ୍ଞାଣାଦିଦ୍ୱୟାନି ୟଥାକ୍କମଂ ସୱନାଦିକିଚ୍ଚାନି ସାଧୟମାନାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି। ଏୱଂ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରେ ଅତିମହନ୍ତେ ପଞ୍ଚାରମ୍ମଣେ ଚତୁପଞ୍ଞାସ କାମାୱଚରଚିତ୍ତାନେୱ ସମ୍ଭୱନ୍ତି। କେଚି ପନେତ୍ଥ ''ସସଙ୍ଖାରିକଜୱନାନି ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରେ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ପୁବ୍ବପ୍ପୟୋଗାସମ୍ଭୱା, ମନୋଦ୍ୱାରେୟେୱେତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି।

ମହନ୍ତେ ପନ ତଦାରମ୍ମଣୱଜ୍ଜିତାନି। ୱିସୟସ୍ସ ଜୱନସମକାଲମେୱ ଅତୀତତ୍ତା ଜୱନାୱସାନେ ଭୱଙ୍ଗଂ ହୋତି। ପରିତ୍ତେ ପନ ଜୱନମ୍ପି ନତ୍ଥି। ୱୋଟ୍ଠବ୍ବନଂ ହେତ୍ଥ ଜୱନଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ଦ୍ୱତ୍ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପୱତ୍ତିତ୍ୱା ନିରୁଜ୍ଝତି, ତତୋ ପରଂ ଭୱଙ୍ଗଂ ହୋତି। ଅୟଂ ପନ ୱାରୋ ''ଦିଟ୍ଠଂ ୱିୟ ମେ , ସୁତଂ ୱିୟ ମେ''ତିଆଦିକଥନକାଲେ ଲବ୍ଭତି। ଅତିପରିତ୍ତେ ପନ ୱୋଟ୍ଠବ୍ବନପ୍ପାଦା ଅସଣ୍ଠହନତୋ ଭୱଙ୍ଗଚଲନମତ୍ତମେୱ, ନ ଆୱଜ୍ଜନାଦୀନି। ଆୱଜ୍ଜନେନ ହି ଭୱଙ୍ଗେ ଆୱଟ୍ଟିତେ ୱୋଟ୍ଠବ୍ବନଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ଅନ୍ତରା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାନନ୍ତରଂ ଚିତ୍ତଂ ଭୱଙ୍ଗଂ ଓତରିସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି, ନାପି ଅପ୍ପୱତ୍ତମାନେ ୱିସୟେ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକୱୀଥିଚିତ୍ତାନି ପୱତ୍ତନ୍ତୀତି। ଅୟଂ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରେ ୱିସୟପ୍ପୱତ୍ତିଭେଦେନ ଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତିନିୟମୋ।

ମନୋଦ୍ୱାରେ ପନ ଛସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ଆପାଥଗତେସୁ ୱୁତ୍ତନୟେନ ଭୱଙ୍ଗଚଲନମନୋଦ୍ୱାରାୱଜ୍ଜନାନନ୍ତରଂ କୁସଲାକୁସଲଫଲନାୱଜ୍ଜନକିରିୟଚିତ୍ତେସୁ ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସଜୱନକିଚ୍ଚେସୁ ୟଂ କିଞ୍ଚି କାମାୱଚରାରମ୍ମଣମାରବ୍ଭ ପୱତ୍ତତି, ତତୋ ପଭୁତି କାମାୱଚରାରମ୍ମଣେ ତଦାରମ୍ମଣଂ ହୋତି। ଅପ୍ପନାଜୱନେ ଅୟଂ ପୱତ୍ତିକ୍କମୋ – ସମଥୱିପସ୍ସନାକମ୍ମଟ୍ଠାନିକାନଂ ହି ୟଥାସକୱିସୟେ ଉପ୍ପାଦିତପୁବ୍ବଭାଗଭାୱନାନଂ ''ଇଦାନି ଅପ୍ପନା ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ''ତି ଭୱଙ୍ଗଚଲନାୱଜ୍ଜନାୱସାନେ ଞାଣସମ୍ପୟୁତ୍ତକାମାୱଚରଜୱନେସୁ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ୟଥାରହଂ ପରିକମ୍ମୋପଚାରାନୁଲୋମଗୋତ୍ରଭୁନାମେନ ଚତୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ, ତିକ୍ଖତ୍ତୁମେୱ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଦ୍ଧେ ଚତୁତ୍ଥଂ, ପଞ୍ଚମଂ ୱା ମହଗ୍ଗତଜୱନେସୁ ୟଂ କିଞ୍ଚି ପଠମକପ୍ପନାଭିଞ୍ଞାଭୂତଂ ଏକୱାରମେୱ, ଝାନସମାପତ୍ତିଭୂତଂ ଅନନ୍ତୱାରମ୍ପି ଜୱତି। ଲୋକୁତ୍ତରଜୱନେସୁ ପନ କୁସଲାନି ଏକସନ୍ତାନେ ଏକୱାରମେୱ ଜୱନ୍ତି, ତଦନନ୍ତରଂ ୟଥାସକଂ ଫଲଚିତ୍ତଞ୍ଚ ଦ୍ୱତ୍ତିୱାରଂ, ଫଲସମାପତ୍ତିୱୀଥିୟଂ ଫଲମେୱ ଅନନ୍ତୱାରମ୍ପି ଜୱତି, ନିରୋଧସମାପତ୍ତିୟଂ ପନ ଅନୁପୁବ୍ବନିରୋଧୱସେନ ପଠମଜ୍ଝାନତୋ ୟାୱାକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନା ୟଥାକ୍କମଂ ଆୱଜ୍ଜନପରିକମ୍ମାଦିୱସେନେୱ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ଗୋତ୍ରଭୁତୋ ଅନନ୍ତରଂ ଚତୁତ୍ଥାରୁପ୍ପଜୱନେ ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଜୱିତ୍ୱା ନିରୁଦ୍ଧେ ୟଥାପରିଚ୍ଛିନ୍ନକାଲଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ୱୁଟ୍ଠାନକାଲେ ଚ ଆୱଜ୍ଜନପରିକମ୍ମଚିତ୍ତନିୟାମେନ ଅନାଗାମିଫଲଂ, ଅରହତ୍ତଫଲଂ ୱା ୟଥାରହମେକୱାରମେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତତ୍ଥ ଚ କୁସଲଗୋତ୍ରଭୁତୋ ଅନନ୍ତରଂ କୁସଲଞ୍ଚେୱ ଆଦିତୋ ଫଲତ୍ତୟଞ୍ଚ ଅପ୍ପେତି, କିରିୟାଗୋତ୍ରଭୁତୋ କିରିୟଂ, ଅରହତ୍ତଫଲଞ୍ଚ। ତତ୍ଥାପି ସୋମନସ୍ସସହଗତତୋ ସୋମନସ୍ସସହଗତମେୱ, ଉପେକ୍ଖାସହଗତତୋ ଚ ଉପେକ୍ଖାସହଗତମେୱ ଅପ୍ପେତି। ଅସେଖାନମେୱ ଚେତ୍ଥ ଅରହତ୍ତଫଲକିରିୟାଜୱନାନି, ୟଥାସକଂ ସେଖାନମେୱ ସେସଲୋକୁତ୍ତରାନି, ସେଖପୁଥୁଜ୍ଜନାନମେୱ କୁସଲାକୁସଲାନି, ତିହେତୁକାନମେୱ ଅପ୍ପନା ହୋନ୍ତି, ଅୟଂ ଜୱନନିୟମୋ।

ଅପ୍ପନାଜୱନତୋ ପରଂ ପନ ତଦାରମ୍ମଣଂ ନତ୍ଥି। ଜୱନାରମ୍ମଣେସୁ ହି କାମାୱଚରଭୂତେସ୍ୱେୱ କାମାୱଚରପଟିସନ୍ଧିକାନମେୱ ଅତିମହନ୍ତେ, ୱିଭୂତେ ଚ ୱିସଯେ ତଦାରମ୍ମଣମୁପ୍ପଜ୍ଜତି। ଅତିଇଟ୍ଠେ ପନାରମ୍ମଣେ ସନ୍ତୀରଣକିରିଯାଜୱନତଦାରମ୍ମଣାନି ସୋମନସ୍ସସହଗତାନି, ଇଟ୍ଠମଜ୍ଝତ୍ତେ, ଅନିଟ୍ଠେ ଚ ଉପେକ୍ଖାସହଗତାନି ହୋନ୍ତି। ଯଦା ପନ ଦୋମନସ୍ସାନନ୍ତରଂ ସୋମନସ୍ସସ୍ସ ପଟ୍ଠାନେ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ସୋମନସ୍ସପଟିସନ୍ଧିକସ୍ସ ଅତିଇଟ୍ଠାଦୀସୁ ପଟିଘେ ଜୱିତେ ତଦାରମ୍ମଣଭୱଙ୍ଗାନି ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତଦା ଅଞ୍ଞଂ ପରିଚିତପୁବ୍ବଂ ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣମାରବ୍ଭ ଅନାୱଜ୍ଜନମ୍ପି ନିରୋଧତୋ ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ ସାମଞ୍ଞଫଲଂ ୱିଯ ଅନ୍ତରା ଉପେକ୍ଖାସହଗତସନ୍ତୀରଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତମନନ୍ତରିତ୍ୱା ଭୱଙ୍ଗଂ ହୋତୀତି ଅଯଂ ତଦାରମ୍ମଣନିଯମୋ।

ଏୱଂ ପନ ଭୱଙ୍ଗାନନ୍ତରଂ ଛଦ୍ୱାରେ ଆୱଜ୍ଜନାଦୀନି ୱୀଥିଚିତ୍ତାନି। ଇତି ଯାୱତାଯୁକଂ ଇମିନାୱ କମେନ ଚିତ୍ତନିଯାମତୋ ୱିଞ୍ଞାଣାନି ପୱତ୍ତନ୍ତି। ୱୀଥିଚିତ୍ତାନନ୍ତରଂ, ପନ ଭୱଙ୍ଗାନନ୍ତରଂ ୱା ସବ୍ବପଚ୍ଛିମଂ ତଂ ଏକୂନୱୀସତିୱିଧଂ ଭୱଙ୍ଗମେୱ ତସ୍ମିଞ୍ଚେୱାରମ୍ମଣେ ଚୁତିକିଚ୍ଚଞ୍ଚ ସାଧଯମାନଂ ପୱତ୍ତତି, ତସ୍ମିଂ ନିରୁଦ୍ଧେ ସତ୍ତୋ ଚୁତୋ ନାମ ହୋତି। ତତୋପି ଚୁତିତୋ ପୁନ ପଟିସନ୍ଧିଭୱଙ୍ଗୱୀଥିଚୁତିଯୋତି ଏୱଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଚିତ୍ତସନ୍ତାନଂ ଯନ୍ତଯୁତ୍ତଗୋଣୋ ୱିଯ ଭୱାଦୀସୁ ଯାୱାନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି ନ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ତାୱାୱିଚ୍ଛିନ୍ନଂ ପୱତ୍ତତି ଏୱ। ଏୱଂ ପୱତ୍ତମାନେ ଚ ଚିତ୍ତସନ୍ତାନେ ''ତ୍ୱଂ ଭୱଙ୍ଗଂ ନାମ ହୋତି, ତ୍ୱଂ ତଦନନ୍ତରଂ ଆୱଜ୍ଜନଂ…ପେ… ତ୍ୱଂ ତଦନନ୍ତରଂ ତଦାରମ୍ମଣଂ ନାମ ହୋତି, ତ୍ୱଂ ପନ ଭୱଙ୍ଗ''ନ୍ତିଆଦିନା ନିଯାମକୋ କତ୍ତା ନାମ ନତ୍ଥି, ଚିତ୍ତନିଯାମେନେୱେତଂ ପୱତ୍ତତି।

ପଞ୍ଚୱିଧୋ ହି ନିଯାମୋ – ବୀଜନିଯାମୋ ଉତୁନିଯାମୋ କମ୍ମନିଯାମୋ ଧମ୍ମନିଯାମୋ ଚିତ୍ତନିଯାମୋତି, ତତ୍ଥ ଅଙ୍କୁରପଣ୍ଣଦଣ୍ଡପୁପ୍ଫଫଲାଦିକ୍କମେନ ତେସଂ ତେସଂ ବୀଜାନଂ ଅଞ୍ଞୋଞ୍ଞୱିସଦିସରୁକ୍ଖତିଣଗଚ୍ଛଲତାଦିସନ୍ତାନେ ଅତ୍ତନୋ ସଦିସଫଲଦାନଂ ବୀଜନିଯାମୋ ନାମ। ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ତେସଂ ତେସଂ ରୁକ୍ଖାନଂ ଏକପ୍ପହାରେନ ପୁପ୍ଫଫଲପଲ୍ଲୱାନଂ ଗହଣଂ ଉତୁନିଯାମୋ ନାମ। ତସ୍ସ ତସ୍ସ ୱା କୁସଲାକୁସଲକମ୍ମସ୍ସ ତଂତଂସଦିସାସଦିସରୂପାରୂପୱିପାକଦାନଂ, କମ୍ମସରିକ୍ଖକୱିପାକଦାନଞ୍ଚ କମ୍ମନିଯାମୋ ନାମ। ବୋଧିସତ୍ତାନଂ ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣେ, ମାତୁକୁଚ୍ଛିତୋ ଅଭିନିକ୍ଖମନେ, ଅଭିସମ୍ବୋଧିଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନାଦୀସୁ ଚ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତାନି ଧମ୍ମନିଯାମୋ ନାମ। ଯଥାୱୁତ୍ତେନ ଭୱଙ୍ଗାୱଜ୍ଜନାଦିକିଚ୍ଚକ୍କମେନେୱ ଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତି ଚିତ୍ତନିଯାମୋ ନାମ। ଇମିନା ପନ ଚିତ୍ତନିଯାମେନ ଯଥାକ୍କମଂ କିଚ୍ଚୱନ୍ତେସୁ ଚେତେସୁ ଚିତ୍ତେସୁ ଦ୍ୱିପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣମନୋଧାତୁଜୱନାନି ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଏକକିଚ୍ଚଟ୍ଠାନାନି, ସେସାନି ପନ ଦ୍ୱିତିଚତୁପଞ୍ଚକିଚ୍ଚଟ୍ଠାନାନି, ତାନି ଚ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତାନି, ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟାନି ଚ। ଏୱଂ ଏକଦ୍ୱାରିକାଦୀନି ଚ। ଯଥା ଚ ଚିତ୍ତାନଂ, ଏୱଂ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତଚେତସିକାନମ୍ପି କିଚ୍ଚଦ୍ୱାରୱସେନ ସଙ୍ଗହୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ – କିଚ୍ଚତୋ ହି ସବ୍ବତ୍ଥକା ତାୱ ସତ୍ତ ଚିତ୍ତଂ ୱିଯ ଚୁଦ୍ଦସ କିଚ୍ଚାନି କରୋନ୍ତି। ୱିତକ୍କୱିଚାରାଧିମୋକ୍ଖା ପନ ତଯୋ ଦସ୍ସନାଦିପଞ୍ଚକିଚ୍ଚାନି ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ନୱ, ୱୀରିଯଂ ତତୋ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନସନ୍ତୀରଣାନି ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ସତ୍ତ, ପୀତି ୱୋଟ୍ଠବ୍ବନାୱଜ୍ଜନାନିପି ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ସନ୍ତୀରଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ଛ, ୱିରତିଅପ୍ପମଞ୍ଞାୱଜ୍ଜିତା ପନ ୱୀସତି କୁସଲାବ୍ୟାକତା ଚେୱ ଛନ୍ଦୋ ଚ ସନ୍ତୀରଣମ୍ପି ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ପଞ୍ଚ, ତତୋ ଅପ୍ପମଞ୍ଞା ତଦାରମ୍ମଣମ୍ପି ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଚତ୍ତାରି, ୱିରତିଯୋ ପନ କୁସଲା ଜୱନକିଚ୍ଚମେୱ କରୋନ୍ତି। ଦ୍ୱାରତୋ ଚ ୱିରତିଯୋ ମନୋଦ୍ୱାରିକା ଏୱ, ତଥା କରୁଣାମୁଦିତା, ଦ୍ୱାରୱିନିମୁତ୍ତା ଚ ପନ ହୋନ୍ତି। ମନୋଦ୍ୱାରେ ଏୱ ହି ଦୁଚ୍ଚରିତୱିରମଣଂ ସତ୍ତପଞ୍ଞତ୍ତିଗ୍ଗହଣଞ୍ଚ ହୋତି। ଅକୁସଲା ପନ ଛଦ୍ୱାରିକା, ତତ୍ଥାପି ମାନିସ୍ସାମଚ୍ଛରିଯକୁକ୍କୁଚ୍ଚାନି ମନୋଦ୍ୱାରିକାନେୱାତି କେଚି। ଅୱସେସା ଛଦ୍ୱାରିକା ଚେୱ ଦ୍ୱାରୱିନିମୁତ୍ତା ଚ। ସେସଂ ଚିତ୍ତସଦିସମେୱ। ଆରମ୍ମଣସଙ୍ଗହୋ ପନ ନେସଂ ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣତ୍ତିକେ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତୀତି। ଅଯଂ ପକିଣ୍ଣକକଥା।

ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦକଣ୍ଡୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅବ୍ୟାକତପଦଂ ପନ ନେୱ ତାୱ ନିଟ୍ଠିତଂ। ଅବ୍ୟାକତେସୁ ହି ୱିପାକାବ୍ୟାକତଂ, କିରିଯାବ୍ୟାକତଞ୍ଚ ୱିଭତ୍ତଂ, ରୂପାବ୍ୟାକତଂ, ପନ ନିବ୍ବାନାବ୍ୟାକତଞ୍ଚ ଅୱସିଟ୍ଠଂ। ତତ୍ଥ ରୂପାବ୍ୟାକତଂ ତାୱ ଭୂମିତୋ କାମାୱଚରମେୱ, ନ ଭିନ୍ନଂ, ତଥା ସମ୍ପଯୋଗତୋପି ଅସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ ଏୱ। ସାରମ୍ମଣଧମ୍ମାନମେୱ, ହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସମ୍ପଯୋଗୋ, ନ ଇତରେସନ୍ତି। ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସତୋ ପନେତଂ ଅଟ୍ଠୱୀସତିୱିଧଂ ହୋତି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ପଥୱୀଧାତୁ ଆପୋଧାତୁ ତେଜୋଧାତୁ ୱାଯୋଧାତୁ ଚକ୍ଖୁ ସୋତଂ ଘାନଂ ଜିୱ୍ହା କାଯୋ ରୂପଂ ସଦ୍ଦୋ ଗନ୍ଧୋ ରସୋ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ହଦଯୱତ୍ଥୁ କାଯୱିଞ୍ଞତ୍ତି ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତି ଆକାସୋ ରୂପସ୍ସ ଲହୁତା ମୁଦୁତା କମ୍ମଞ୍ଞତା ରୂପସ୍ସ ଉପଚଯୋ ସନ୍ତତି ଜରତା ଅନିଚ୍ଚତା କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋତି। ପଦଭାଜନୀଯେ ପନେତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ହଦଯୱତ୍ଥୁ ନ ଆଗତଂ, ଉପରି ପନ ପଟ୍ଠାନପାଠେ ଯଂ ''ଯଂ ରୂପଂ ନିସ୍ସାଯ ମନୋଧାତୁ ଚ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ଚ ୱତ୍ତନ୍ତୀ''ତିଆଦିନା (ପଟ୍ଠା॰ ୧।୧।୮) ସରୂପେନେୱ ଆଗମିସ୍ସତୀତି ତଂ ଇଧ ଗହିତଂ। କେଚି ପନ ମିଦ୍ଧରୂପଂ ବଲରୂପଂ ସମ୍ଭୱରୂପଂ ଜାତିରୂପଂ ରୋଗରୂପନ୍ତି ଇମାନିପି ପଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା ''ତେତ୍ତିଂସ ରୂପାନି ହୋନ୍ତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି, ତେ ତେସଂ ଅଭାୱଂ, ଅନ୍ତୋଗଧଭାୱଞ୍ଚ ୱତ୍ୱା ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବା। ଇମେସୁ ହି ମିଦ୍ଧଂ ରୂପମେୱ ନ ହୋତି ଅରୂପଧମ୍ମତ୍ତା ନୀୱରଣାନଂ। ମିଦ୍ଧେନେୱ ହି ପଚଲାଯିକାକାରେନ ରୂପପ୍ପୱତ୍ତି ହୋତି, ବଲରୂପଂ ପନ ୱାଯୋଧାତୁଯା ଅନ୍ତୋଗଧଂ ତଂସଭାୱତ୍ତା, ସମ୍ଭୱରୂପଂ ଆପୋଧାତୁଯା, ଜାତିରୂପଂ ଉପଚଯସନ୍ତତୀସୁ, ରୋଗରୂପଞ୍ଚ ଜରତାଅନିଚ୍ଚତାସୁ ପୱିସତି ସପ୍ପଚ୍ଚଯସମୁଟ୍ଠିତରୂପୱିକାରଭେଦେସୁ ରୋଗବ୍ୟପଦେସତୋତି ସବ୍ବଂ ରୂପଂ ଅଟ୍ଠୱୀସତିୱିଧମେୱ ହୋତି। ଅଯଂ ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ଲକ୍ଖଣାଦିତୋ ପନେତ୍ଥ କକ୍ଖଳତ୍ତଲକ୍ଖଣା ପଥୱୀଧାତୁ, ପତିଟ୍ଠାନରସା, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା। ପଗ୍ଘରଣଲକ୍ଖଣା ଆପୋଧାତୁ, ବ୍ରୂହନରସା,

ସଙ୍ଗହପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା। ଉଣ୍ହତ୍ତଲକ୍ଖଣା ତେଜୋଧାତୁ, ପରିପାଚନରସା, ମଦ୍ଦୱାନୁପ୍ପଦାନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା। ୱିତ୍ଥମ୍ଭନଲକ୍ଖଣା ୱାୟୋଧାତୁ, ସମୁଦୀରଣରସା, ଅଭିନୀହାରପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା। ଚତସ୍ସୋପି ଚେତା ସେସଭୂତତ୍ତୟପଦଟ୍ଠାନା। ରୂପାଭିଘାତାରହଭୂତପ୍ପସାଦଲକ୍ଖଣଂ, ଦଟ୍ଠୁକାମତାନିଦାନକମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନଭୂତପ୍ପସାଦଲକ୍ଖଣଂ ୱା ଚକ୍ଖୁ, ରୂପେସୁ ଆୱିଞ୍ଛନରସଂ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆଧାରଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ, ଦଟ୍ଠୁକାମତାନିଦାନକମ୍ମଜଭୂତପଦଟ୍ଠାନଂ। ଇଦଂ ପନ ଯଦେତଂ ଅକ୍ଖିକୂପକେ ପତିଟ୍ଠିତଂ ନହାରୁସୁତ୍ତକେନ ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗେନ ଆବଦ୍ଧମଂସୟୁତ୍ତଂ, ଯତ୍ଥ ସେତମ୍ପି ଅତ୍ଥି କଣ୍ହମ୍ପି ଲୋହିତମ୍ପି ଚତ୍ତାରିପି ମହାଭୂତାନି, ଯଞ୍ଚ ସେମ୍ହୁସ୍ସଦତ୍ତା ସେତଂ, ପିତ୍ତୁସ୍ସଦତ୍ତା କଣ୍ହଂ, ରୁହିରୁସ୍ସଦତ୍ତା ଲୋହିତକଂ, ପଥୱୁସ୍ସଦତ୍ତା ପତ୍ଥିଣ୍ଣଂ ହୋତି, ଆପୁସ୍ସଦତ୍ତା ପଗ୍ଘରତି, ତେଜୁସ୍ସଦତ୍ତା ପରିଦୟ୍ହତି, ୱାୟୁସ୍ସଦତ୍ତା ପରିବ୍ଭମତି, ଯଞ୍ଚ ଲୋକେ ନୀଲପଖୁମସମାକିଣ୍ଣଂ କଣ୍ହସୁକ୍କମଣ୍ଡଲୱିଚିତ୍ତଂ ନୀଲୁପ୍ପଲଦଲସନ୍ନିଭଂ ଦୀଘଂ ପୁଥୁଲଂ ଚକ୍ଖୂତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ସ ସସମ୍ଭାରଚକ୍ଖୁନୋ ସେତମଣ୍ଡଲପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ କଣ୍ହମଣ୍ଡଲସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ଅଭିମୁଖେ ଠିତାନଂ ସରୀରସଣ୍ଠାନୁପ୍ପତ୍ତିଦେସେ ସତ୍ତସୁ ପିଚୁପଟଲେସୁ ଆସିତ୍ତତେଲଂ ପିଚୁପଟଲାନି ୱିୟ ସତ୍ତ ଅକ୍ଖିପଟଲାନି ବ୍ୟାପେତ୍ୱା ଧାରଣନହାପନମଣ୍ଡନବୀଜନକିଚ୍ଚାହି ଚତୂହି ଧାତୀହି ଖତ୍ତିୟକୁମାରୋ ୱିୟ ସନ୍ଧାରଣାବନ୍ଧନପରିପାଚନସମୁଦୀରଣକିଚ୍ଚାହି ଚତୂହି ଧାତୂହି କତୂପକାରଂ ଆୟୁନା ଅନୁପାଲିୟମାନଂ ୱଣ୍ଣଗନ୍ଧରସାଦୀହି ପରିୱୁତଂ ଉତୁଚିତ୍ତାହାରେହି ଉପତ୍ଥମ୍ଭିୟମାନଂ ପମାଣତୋ ଊକାସିରମତ୍ତଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନଂ ଯଥାରହଂ ୱତ୍ଥୁଦ୍ୱାରଭାୱଂ ସାଧୟମାନଂ ତିଟ୍ଠତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ ଧମ୍ମସେନାପତିନା –

''ଯେନ ଚକ୍ଖୁପସାଦେନ, ରୂପାନି ମନୁପସ୍ସତି;

ପରିତ୍ତଂ ସୁଖୁମଂ ଏତଂ, ଊକାସିରସମୂପମ''ନ୍ତି।

ସଦ୍ଦାଭିଘାତାରହଭୂତପ୍ପସାଦଲକ୍ଖଣଂ, ସୋତୁକାମତାନିଦାନକମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନଭୂତପ୍ପସାଦଲକ୍ଖଣଂ ୱା ସୋତଂ, ସଦ୍ଦେସୁ ଆୱିଞ୍ଛନରସଂ, ସୋତୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆଧାରଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ, ସୋତୁକାମତାନିଦାନକମ୍ମଜଭୂତପଦଟ୍ଠାନଂ । ଇଦଂ ପନ ସସମ୍ଭାରସୋତବିଲସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ତନୁତମ୍ବଲୋମାଚିତେ ଅଙ୍ଗୁଲିୱେଧକସଣ୍ଠାନେ ପଦେସେ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାହି ଧାତୁଆଦୀହି କତୂପକାରାନୁପାଲନପରିୱାରୋପତ୍ଥମ୍ଭଂ ସୋତୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନଂ ଯଥାରହଂ ୱତ୍ଥୁଦ୍ୱାରଭାୱଂ ସାଧୟମାନଂ ତିଟ୍ଠତି।

ଗନ୍ଧାଭିଘାତାରହଭୂତପ୍ପସାଦଲକ୍ଖଣଂ, ଘାୟିତୁକାମତାନିଦାନକମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନଭୂତପ୍ପସାଦଲକ୍ଖଣଂ ୱା ଘାନଂ, ଗନ୍ଧେସୁ ଆୱିଞ୍ଛନରସଂ, ଘାନୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆଧାରଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ, ଘାୟିତୁକାମତାନିଦାନକମ୍ମଜଭୂତପଦଟ୍ଠାନଂ । ଇଦଞ୍ଚ ସସମ୍ଭାରଘାନବିଲସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଅଜପଦସଣ୍ଠାନେ ପଦେସେ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରୋପକାରାନୁପାଲନପରିୱାରୋପତ୍ଥମ୍ଭଂ ଘାନୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନଂ ଯଥାରହଂ ୱତ୍ଥୁଦ୍ୱାରଭାୱଂ ସାଧୟମାନଂ ତିଟ୍ଠତି।

ରସାଭିଘାତାରହଭୂତପ୍ପସାଦଲକ୍ଖଣା, ସାୟିତୁକାମତାନିଦାନକମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନଭୂତପ୍ପସାଦଲକ୍ଖଣା ୱା ଜିୱ୍ହା, ରସେସୁ ଆୱିଞ୍ଛନରସା, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆଧାରଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ସାୟିତୁକାମତାନିଦାନକମ୍ମଜଭୂତପଦଟ୍ଠାନା। ଏସା ଚ ସସମ୍ଭାରଜିୱ୍ହାମଜ୍ଝସ୍ସ ଉପରି ଉପ୍ପଲଦଲଗ୍ଗସଣ୍ଠାନେ ପଦେସେ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରୋପକାରାନୁପାଲନପରିୱାରୋପତ୍ଥମ୍ଭା ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନଂ ଯଥାରହଂ ୱତ୍ଥୁଦ୍ୱାରଭାୱଂ ସାଧୟମାନା ତିଟ୍ଠତି।

ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାଭିଘାତାରହଭୂତପ୍ପସାଦଲକ୍ଖଣୋ, ଫୁସିତୁକାମତାନିଦାନକମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନଭୂତପ୍ପସାଦଲକ୍ଖଣୋ ୱା କାୟୋ, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେସୁ ଆୱିଞ୍ଛନରସୋ, କାୟୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆଧାରଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ, ଫୁସିତୁକାମତାନିଦାନକମ୍ମଜଭୂତପଦଟ୍ଠାନୋ। ଅୟଂ ପନ ଇମସ୍ମିଂ କାୟେ ୟାୱତା ଉପାଦିନ୍ନା ପଥୱୀଆପୋକୋଟ୍ଠାସା ହୋନ୍ତି, ତତ୍ଥ ସବ୍ବତ୍ଥ କପ୍ପାସପଟଲେ ସ୍ନେହୋ ୱିୟ ଅନୁଗତୋ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରୋପକାରାନୁପାଲନପରିୱାରୋପତ୍ଥମ୍ଭୋ କାୟୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନଂ ଯଥାରହଂ ୱତ୍ଥୁଦ୍ୱାରଭାୱଂ ସାଧୟମାନୋ ତିଟ୍ଠତି। କେଚି (ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୬୦୦) ପନ ''ତେଜାଧିକାନଂ ଭୂତାନଂ ପସାଦୋ ଚକ୍ଖୁ, ୱିୱରୱାୟୁଆପପଥୱିଅଧିକାନଂ ସୋତଘାନଜିୱ୍ହାକାୟା''ତି ୱଦନ୍ତି। ଅପରେ (ଧ। ସ। ଅ। ୬୦୦) ''ତେଜୋସଭାୱଂ ଚକ୍ଖୁ, ଆକାସପଥୱିଆପୱାୟୁସଭାୱା ସୋତଘାନଜିୱ୍ହାକାୟା''ତି ୱଦନ୍ତି। ''ତେଜାଦିସହକାରିତ୍ତା, ତେଜାଦିଗୁଣରୂପାଦିୱିସୟତ୍ତା ଚା''ତି କାରଣଞ୍ଚ ଯଥାକ୍କମଂ ୱଦନ୍ତି। ତେ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବା – କୋ ପନେୱମାହ ''ସହକାରିସଭାୱେହେୱ ଇନ୍ଦ୍ରିୟେହି ଭୱିତବ୍ବ''ନ୍ତି, ''ରୂପାଦୟୋ ୱା ତେଜାଦୀନଂ ଗୁଣା''ତି। ଅୱିନିବ୍ଭୋଗେସୁ ହି ଭୂତେସୁ ''ଅୟଂ ଇମସ୍ସ ଗୁଣୋ, ଅୟଂ ଇମସ୍ସ ଗୁଣୋ''ତି ନ ଲବ୍ଭା ୱତ୍ତୁନ୍ତି। ଅଥାପି ୱଦେୟ୍ୟୁଂ ''ତେଜାଦିଅଧିକେସୁ ସମ୍ଭାରେସୁ ରୂପାଦୀନଂ ଅଧିକଭାୱଦସ୍ସନତୋ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବମେତଂ 'ରୂପାଦୟୋ ତେଜାଦୀନଂ ଗୁଣା'''ତି, ତେ ୱତ୍ତବ୍ବା ଇଚ୍ଛେୟ୍ୟାମ, ଯଦି ଆପାଧିକସ୍ସ ଆସୱସ୍ସ ଗନ୍ଧତୋ ପଥୱିଅଧିକେ କପ୍ପାସେ ଗନ୍ଧୋ ଅଧିକତରୋ ସିୟା, ତେଜାଧିକସ୍ସ ଚ ଉଣ୍ହୋଦକସ୍ସ ୱଣ୍ଣତୋପି ସୀତୂଦକସ୍ସ ୱଣ୍ଣୋ ପରିହାୟେଥ। ଯସ୍ମା ପନେତଂ ଉଭୟମ୍ପି ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ପହାୟେଥ ତମେତେସଂ ନିସ୍ସୟଭୂତାନଂ ୱିସେସକପ୍ପନଂ। ଯଥା ଅୱିସେସେପି ଏକକଲାପେ ଭୂତାନଂ ରୂପରସାଦୟୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱିସଦିସା ହୋନ୍ତି, ଏୱଂ ଚକ୍ଖୁପସାଦାଦୟୋପୀତି ଗହେତବ୍ବମେତଂ। କିଂ ପନେସଂ ୱିସେସକାରଣଂ ନତ୍ଥୀତି? ନୋ ନତ୍ଥି। କିଂ ପନ ତନ୍ତି? କମ୍ମମେୱ ନେସଂ ଅସାଧାରଣଂ କାରଣଂ ଜନକତ୍ତା, ନ ଜନିତାନଂ ଭୂତାନଂ ୱିସେସତୋ। ଭୂତୱିସେସେ ହି ସତି ପସାଦୋୱ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି। ସମାନାନଂ ହି ଭୂତାନଂ ପସାଦୋ, ନ ୱିସମାନାନନ୍ତି ପୋରାଣା। ଏୱଂ କମ୍ମୱିସେସତୋ ୱିସେସୱନ୍ତେସୁ ଚେତେସୁ ଚକ୍ଖୁସୋତାନି ଅସମ୍ପତ୍ତୱିସୟଗ୍ଗାହକାନି ଅତ୍ତନୋ ନିସ୍ସୟଂ ଅନଲ୍ଲୀନନିସ୍ସୟେୱ ୱିସୟେ

ୱିଞ୍ଞାଣହେତୁତ୍ତା। ଘାନଜିୱ୍ହାକାଯା ପନ ସମ୍ପତ୍ତୱିସଯଗ୍ଗାହକା ନିସ୍ସଯୱସେନ ଚେୱ ସଯଞ୍ଚ ଅତ୍ତନୋ ନିସ୍ସଯଂ ଅଲ୍ଲୀନେ ଏୱ ୱିସଯେ ୱିଞ୍ଞାଣହେତୁତ୍ତା।

କେଚି ପନ ‘‘ଚକ୍ଖୁସୋତାନିପି ସମ୍ପତ୍ତୱିସଯଗ୍ଗାହକାନେୱ, ଦୂରେ ଠିତେସୁପି ଚନ୍ଦରୂପାଦୀସୁ ସୀଘଯାଯିନଯନରଂସିସଞ୍ଞୋଗେନ, ସଦ୍ଦାନଞ୍ଚ ପରମ୍ପରାଯାଗନ୍ତ୍ୱା ସୋତବିଲେ ଘଟ୍ଟନେନ ୱିଞ୍ଞାଣୁପ୍ପତ୍ତିତୋ। ତେନେୱ ହି କୁଟ୍ଟାଦିଅନ୍ତରିତେସୁ, ୱିଚ୍ଛିଦ୍ଦପଟଲେଣାଦିଗତେସୁ ଚ ରୂପସଦ୍ଦେସୁ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ତେସମ୍ପି ହି ଚକ୍ଖୁନୋ ଦୂରାସନ୍ନେସୁ ଚନ୍ଦରୁକ୍ଖାଦୀସୁ ଅନୁପଲକ୍ଖିତକାଲଭେଦେନ ରଂସିସମାଯୋଜନସାମତ୍ଥିଯଂ, ସଦ୍ଦାନମ୍ପି ଦୂରାସନ୍ନାନଂ ଅୱିଦିତତାଭେଦଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସୋତବିଲଘଟ୍ଟନସାମତ୍ଥିଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣୁପ୍ପତ୍ତିହେତୁଭୂତଂ ଉପଗନ୍ତବ୍ବଂ। ତତୋ ପରଂ ତତ୍ଥେୱ ଠିତାନଞ୍ଚେୱ ୱିଞ୍ଞାଣୁପ୍ପାଦନସାମତ୍ଥିଯୋପଗମନଂ। କୁଟ୍ଟଲେଣାଦିଅନ୍ତରିତାନଞ୍ଚ ରୂପସଦ୍ଦାନଂ ସହକାରିପଚ୍ଚଯୱିରହତୋ ଅନାପାଥଗମନଂ। ଇତରଥା ତେସମ୍ପି ତାଦିସେସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଞ୍ଞୋଗଂ ନ ଧାୱିତବ୍ବଂ। ଗମନନିୱାରଣମ୍ପି ଉପ୍ପତ୍ତିନିୱାରଣମେୱ, ତଥେୱ ସହକାରିପଚ୍ଚଯୱିରହତୋ ଯାଦିସେୱ ତେସଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଞ୍ଞୋଗୋ ହୋତି, ତାଦିସେ ୱିଞ୍ଞାଣୁପ୍ପତ୍ତି ହୋତୀତି ଗହେତବ୍ବଂ।

ଚକ୍ଖୁ ତାୱ ଦୂରେ ଠିତାନଂ ଚନ୍ଦାଦୀନମ୍ପି ଗହଣତୋ ଅସମ୍ପତ୍ତଗ୍ଗାହକଂ ହୋତୁ, ସୋତଂ ପନ ଦୂରେ ରୁକ୍ଖଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତାନଂ, ୱତ୍ଥଂ ଧୋୱନ୍ତାନଞ୍ଚ ଦୂରତୋୱ ପଞ୍ଞାଯମାନକାଯୱିକାରାଦିନା ସଦ୍ଧିଂ ସଦ୍ଦଂ ଗହେତୁଂ ଅସମତ୍ଥତାଯ କଥଂ ସଣିକଂ ୱୱତ୍ଥାପଯମାନଂ ତଂ ଅସମ୍ପତ୍ତଗ୍ଗାହକଂ ହୋତୀତି? ତତ୍ଥାପି ଚ କୁଠାରିୱତ୍ଥାଦୀନଂ ପଠମନିପାତସଦ୍ଦାନଂ ମନ୍ଦତାଯ ଯଥା ହଞ୍ଞଛିଜ୍ଜମାନସାଖାପଲାସଚଲନାଦିସମୁଟ୍ଠିତମନ୍ଦସଦ୍ଦାନଂ ପରମ୍ପରାଯାଗମନଂ ନତ୍ଥି, ତଥା ଅନାପାଥଗମନମ୍ପି, ପଚ୍ଛା ପନ ଘଟ୍ଟନାନିଘଂସସ୍ସ ବଲୱତାଯ ଉପ୍ପନ୍ନମହାସଦ୍ଦାନଂ ଆଗମନଂ ୱିଯ ତତ୍ଥେୱ ଠିତାନଞ୍ଚେୱ ଆପାଥଗମନଂ ହୋତି, ଇତରଥା ଦୂରାସନ୍ନାଦିୱୱତ୍ଥାନାନି ନ ସିଯୁଂ ଗନ୍ଧାଦୀନଂ ୱିଯ, ତସ୍ମା ଅସମ୍ପତ୍ତଗୋଚରାନେୱେତାନି, ଘାନାଦୀନି ଚ ସମ୍ପତ୍ତଗୋଚରାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ଅହିସୁଂସୁମାରପକ୍ଖିକୁକ୍କୁରସିଙ୍ଗାଲସଦିସାନି ଚେତାନି। ଯଥା ହି ଅହି ନାମ ବହିସିତ୍ତସମ୍ମଟ୍ଠଟ୍ଠାନେ ନାଭିରମତି, ତଂ ୱିହାଯ ତିଣପଣ୍ଣଗହନୱମ୍ମିକାଦିୱିସମଜ୍ଝାସଯୋୱ ହୋତି, ଏୱଂ ଚକ୍ଖୁପି ସମ୍ମଟ୍ଠଭିତ୍ତିଆଦିଂ ୱିହାଯ ଇତ୍ଥିପୁରିସପୁପ୍ଫଲତାଚିତ୍ତାଦିୱିସମଜ୍ଝାସଯଂ ହୋତି। ଯଥା ଚ ସୁଂସୁମାରୋପି ବହି ଚରଣଂ ୱିହାଯ ଉଦକେ ବିଲଜ୍ଝାସଯୋ ହୋତି, ଏୱଂ ସୋତମ୍ପି ୱାତପାନଛିଦ୍ଦାଦିବିଲଜ୍ଝାସଯଂ ହୋତି। ଯଥା ହି ଗିଜ୍ଝାଦିପକ୍ଖୀପି ଭୂମିରୁକ୍ଖାଦିଂ ୱିହାଯ ଆକାସେ ପକ୍ଖନ୍ଦନଜ୍ଝାସଯୋ ହୋତି, ଏୱଂ ଘାନମ୍ପି ଉଦ୍ଧଗ୍ଗଂ ହୁତ୍ୱା ଗନ୍ଧପୱେସକୱାତାକଡ୍ଢନତ୍ଥଂ ଆକାସଜ୍ଝାସଯଂ ହୋତି। ଯଥା କୁକ୍କୁରୋ ବହିଗାମଚାରଂ ୱିହାଯ ଆମିସଗୱେସୀ ଗାମଜ୍ଝାସଯୋ ମହାନସାଦିନିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ହୋତି, ଏୱଂ ଜିୱ୍ହାପି ଆପଜ୍ଝାସଯା ହୋତି। ଯଥା ଚ ସିଙ୍ଗାଲୋ ବହିସୁସାନଚାରଂ ୱିହାଯ ମଂସଗୱେସୀ ସୁସାନଜ୍ଝାସଯୋ ହୋତି, ଏୱଂ କାଯୋପି ଅନୁପାଦିନ୍ନଂ ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସସଯନାଦିଂ ଲଭିତ୍ୱାପି ଉପାଦିନ୍ନଜ୍ଝାସଯୋ ହୋତି। ଅଞ୍ଞଂ ହି ଉପାଦିନ୍ନକଂ ଅଲଭମାନା ସତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ଜଣ୍ଣୁକାନି ଉରନ୍ତରଂ ପୱେସେତ୍ୱା ହତ୍ଥତଲେ ସୀସଂ କତ୍ୱାପି ନିପଜ୍ଜନ୍ତି। ଆଲୋକୱିୱରୱାଯୁଜଲପଥୱିପଚ୍ଚଯାନି ଚେତାନି ୱିଞ୍ଞାଣୁପ୍ପାଦକାନି। ଏୱମେତେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ପସାଦାନଂ ଲକ୍ଖଣରସପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନପଦେସନିସ୍ସଯଗୋଚରଜ୍ଝାସଯପଚ୍ଚଯଭେଦେନ ୱୱତ୍ଥାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଚକ୍ଖୁପଟିହନନଲକ୍ଖଣଂ ରୂପଂ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ୱିସଯଭାୱରସଂ, ତସ୍ସେୱ ଗୋଚରଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ, ଚତୁମହାଭୂତପଦଟ୍ଠାନଂ, ଯଥା ଚେତସ୍ସ, ଏୱଂ ସବ୍ବେସମ୍ପି ଉପାଦାରୂପାନଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ, ୱିସେସଂ ପନ ୱକ୍ଖାମ। ତଯିଦଂ ରୂପଂ ନୀଲପୀତଲୋହିତୋଦାତକାଠଅମଞ୍ଜିଟ୍ଠସାମଛାଯାତପଆଲୋକନ୍ଧକାରାଦିୱସେନ ଅନେକୱିଧଂ। କେଚି ପନ ‘‘ଅନ୍ଧକାରୋ ନାମ ଆଲୋକାଭାୱମତ୍ତୋ ଏୱ, ତତୋ ଏୱ ତତ୍ଥ ଗତରୂପାନି ନ ଦିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ। ଯଥା ହି ନୀଲମେଘମଣିଆଦୀନଂ ଛାଯା ଆଲୋକୱିସଦିସା ୱଣ୍ଣାଯତନଭୂତା ହୋତି, ଏୱଂ ଭିତ୍ତିଛଦନଭୂମିପଟଲାଦିଚ୍ଛାଯା ଚ ଘନୀଭୂତା ଘଟରୂପାଦିଚ୍ଛାଦନତୋ ଆଲୋକୱିସଦିସୋ ଅନ୍ଧକାରୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ସୋତପଟିହନନଲକ୍ଖଣୋ ସଦ୍ଦୋ, ସୋତୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ୱିସଯଭାୱରସୋ, ତସ୍ସେୱ ଗୋଚରଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ। ସୋ ଗୀତଭେରିସଦ୍ଦାଦିୱସେନ ଅନେକୱିଧୋ। ଘାନପଟିହନନଲକ୍ଖଣୋ ଗନ୍ଧୋ, ଘାନୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ୱିସଯଭାୱରସୋ, ତସ୍ସେୱ ଗୋଚରଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ। ସୋ ମୂଲଗନ୍ଧସାରଗନ୍ଧାଦିୱସେନ ଅନେକୱିଧୋ । ଜିୱ୍ହାପଟିହନନଲକ୍ଖଣୋ ରସୋ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ୱିସଯଭାୱରସୋ, ତସ୍ସେୱ ଗୋଚରଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ। ସୋ ମୂଲରସତଚରସାଦୀନଂ ୱସେନ ଅନେକୱିଧୋ।

ଇତ୍ଥିଭାୱଲକ୍ଖଣଂ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇତ୍ଥୀତି ପକାସନରସଂ, ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗନିମିତ୍ତକୁତ୍ତାକପ୍ପାନଂ କାରଣଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ। ପୁରିସଭାୱଲକ୍ଖଣଂ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ପୁରିସୋତି ପକାସନରସଂ, ପୁରିସଲିଙ୍ଗନିମିତ୍ତକୁତ୍ତାକପ୍ପାନଂ କାରଣଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ। ଉଭିନ୍ନମ୍ପେସଂ ଇତ୍ଥିପୁରିସଲିଙ୍ଗାଦୀନଂ କାରଣଭାୱୋ ନ ସରସତୋ ଅତ୍ଥି କେନଚି ପଚ୍ଚଯେନ ନେସଂ ପଚ୍ଚଯଭାୱସ୍ସ ପଟ୍ଠାନେ ଅନାଗତତ୍ତା, ଅତ୍ତନୋ ପନ ଜନକପଚ୍ଚଯଭୂତଆଗମନତୋୱ। ଇତ୍ଥିପୁରିସାନଂ ପଟିନିଯତଲିଙ୍ଗନିମିତ୍ତକୁତ୍ତାକପ୍ପଭାୱାନୁଗୁଣରୂପାନମ୍ପି ନିଯମେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ, ଲିଙ୍ଗନିମିତ୍ତାଦିୱୋହାରାନଞ୍ଚ ତପ୍ପଧାନତୋ ପଚ୍ଚଯଭାୱୋ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯଭାୱୋ ଚ ପରିଯାଯତୋ ୱୁତ୍ତୋ। ତେନେୱ ହି ଇତ୍ଥିଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକସ୍ସ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯାଭାୱେପି ପୁରିସଲିଙ୍ଗନିମିତ୍ତାଦିବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, ପୁରିସଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକସ୍ସ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯାଭାୱେପି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗନିମିତ୍ତାଦିବ୍ୟଞ୍ଜନଞ୍ଚ ପୁରିମକମ୍ମତୋ ଏୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯଦି ହି ନେସଂ ତଂତଂଇନ୍ଦ୍ରିଯେନେୱ ପଟିନିଯତବ୍ୟଞ୍ଜନାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ, ଦୁତିଯବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ଅଭାୱୋ ଆପଜ୍ଜତି। ନ ହି ତେସଂ ଭାୱଦ୍ୱଯଂ ଅତ୍ଥି। ଯଦି ସିଯା, ସବ୍ବଦାପି ବ୍ୟଞ୍ଜନଦ୍ୱଯସ୍ସ ଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗୋ ସିଯା। ଇତ୍ଥିଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକସ୍ସ ହି

ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିୟମେୱ ୱିଜ୍ଜତି, ନ ଇତରଂ। ତସ୍ସ ପନ ଯଦା ଇତ୍ଥିୟଂ ରାଗଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଦା ପୁରିସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ପାତୁଭୱତି, ଇତ୍ଥିବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ହୋତି। ତଥା ଇତରସ୍ସ ଇତରଂ। ଯସ୍ମା ପନେସଂ ଏକମେୱ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଂ ନିୟତଂ , ତସ୍ମା ଇତ୍ଥିଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକୋ ସୟମ୍ପି ଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହାତି, ପରମ୍ପି ଗଣ୍ହାପେତି। ପୁରିସଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକୋ ପରଂ ଗଣ୍ହାପେତି, ସୟଂ ପନ ନ ଗଣ୍ହାତି। ଯଥା ତେସଂ ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକାନଂ କମ୍ମସହାୟଂ ରାଗଚିତ୍ତମେୱ ବ୍ୟଞ୍ଜନକାରଣଂ, ନ ଭାୱୋ, ଏୱଂ ପକତିତ୍ଥିପୁରିସାନମ୍ପି ଭାୱଦ୍ୱୟଜନକକମ୍ମାଦିପଚ୍ଚୟୋ ଏୱ ତଂତଂଲିଙ୍ଗନିମିତ୍ତାଦିକାରଣନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଉଭୟମ୍ପି ଚେତଂ ପଠମକପ୍ପିକାନଂ ପୱତ୍ତେ ସମୁଟ୍ଠାତି, ତତୋ ଅପରଭାଗେ ପଟିସନ୍ଧିୟମେୱ, ସବ୍ବେସଂ ପନ ପୱତ୍ତେ ଏୱ ପରିୱତ୍ତତି। ଇମେସୁ ଚ ପୁରିସଲିଙ୍ଗଂ ଉତ୍ତମଂ, ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ହୀନଂ, ତସ୍ମା ପୁରିସଲିଙ୍ଗଂ ବଲୱଅକୁସଲେନ ଅନ୍ତରଧାୟତି, ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ଦୁବ୍ବଲକୁସଲେନ ପତିଟ୍ଠାତି। ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ପନ ଅନ୍ତରଧାୟନ୍ତଂ ଦୁବ୍ବଲାକୁସଲେନ ଅନ୍ତରଧାୟତି, ଇତରଂ ବଲୱକୁସଲେନ ପତିଟ୍ଠାତି। ଏୱଂ ଉଭୟମ୍ପି ସୁଗତିୟଂ ଅକୁସଲେନେୱ ଅନ୍ତରଧାୟତି, କୁସଲେନେୱ ପତିଟ୍ଠାତି। କାୟପ୍ପସାଦୋ ୱିୟ ଚ ସକଲସରୀରବ୍ୟାପକମେୱ, ନ ଚ କାୟପ୍ପସାଦାଦୀନଂ ଠିତୋକାସେ ତିଟ୍ଠତି।

ଯଦି ଏୱଂ ନ ସଙ୍କର କାୟଭାୱିନ୍ଦ୍ରିୟାନୀତି? ନେୱଂ ପରମତ୍ଥତୋ ସଙ୍କର, ୱିନିବ୍ଭୁଜିତ୍ୱା ପନେସଂ ଓକାସଭେଦଂ ପଞ୍ଞାପେତୁଂ ନ ସକ୍କା ରୂପରସାଦୀନଂ ୱିୟ। ନ ହି ପରମତ୍ଥତୋ ରୂପେ ରସୋ ଅତ୍ଥି। ଯଦି ସିୟା, ରୂପଗ୍ଗହଣେନେୱ ଗହଣଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ। ଏୱଂ କାୟଭାୱିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ପରମତ୍ଥତୋ ନ ସଙ୍କର, ନ ଚ ସଙ୍କର ନତ୍ଥି ୱିୱେଚେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟତାୟ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣାଦିୱସେନାତୋପି ଚେସଂ ଅସମ୍ମିସ୍ସତା ଦେସତୋ ନ ୱିୱେକାଭାୱେପି। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଇମାନେୱ, ସବ୍ବାନିପି ରୂପାନି ଅସମ୍ମିସ୍ସାନେୱ ହୋନ୍ତି। ଯଥା ହି ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣେନ କପ୍ପାସେନ ୱଟ୍ଟିଂ କତ୍ୱା ଦୀପେ ଜଲିତେ କିଞ୍ଚାପି ଜାଲା ଏକାବଦ୍ଧା ୱିୟ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ପନ ଅଂସୁନୋ ପାଟିଯେକ୍କଂ ଜାଲା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅସମ୍ମିସ୍ସାୱ। ଏୱଂ କାୟଭାୱିନ୍ଦ୍ରିୟାଦୀନି ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ସମୋସଟାନିପି ଭିନ୍ନଟ୍ଠାନେସୁ ହେତୁପରିୟାଦିୱସେନ ନତ୍ଥି, ତାନିପି ଅସମ୍ମିସ୍ସାନେୱ ହୋନ୍ତି।

ସହଜରୂପାନଂ ଅନୁପାଲନଲକ୍ଖଣଂ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ତେସଂ ପୱତ୍ତନରସଂ, ତେସଂୟେୱ ଠପନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ, ଯାପୟିତବ୍ବଧମ୍ମପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅତ୍ଥିକ୍ଖଣେ ଏୱ ଚେତଂ ସହଜରୂପାନି ଅନୁପାଲେତି ଉଦକଂ ୱିୟ ଉପ୍ପଲାଦୀନି, ନ ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ସୟଂ ଭିଜ୍ଜମାନତ୍ତା, ଯଥାସକଂ ପଚ୍ଚୟୁପ୍ପନ୍ନେପି ଚ ଧମ୍ମେ ପାଲେତି ଧାତୀ ୱିୟ କୁମାରଂ, ସୟଂପୱତ୍ତିତଧମ୍ମସମ୍ବନ୍ଧେନେୱ ଚ ପୱତ୍ତତି ନିୟାମକୋ ୱିୟାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ମନୋଧାତୁମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୂନଂ ନିସ୍ସୟଲକ୍ଖଣଂ ହଦୟୱତ୍ଥୁ, ତାସଞ୍ଞେୱ ଧାତୂନଂ ଧାରଣରସଂ, ଉବ୍ବହନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ। ଇଦଂ ପନ ହଦୟୱତ୍ଥୁ ଯଦେତଂ ଅନ୍ତୋସରୀରେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଥନାନଂ ମଜ୍ଝେ ବାହିରପତ୍ତାନି ଅପନେତ୍ୱା ଅଧୋମୁଖଟ୍ଠପିତରତ୍ତପଦୁମମକୁଲସଣ୍ଠାନଂ ବହି ମଟ୍ଠଂ, ଅନ୍ତୋ କୋସାତକୀଫଲସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରସଦିସଂ, ପଞ୍ଞୱନ୍ତାନଂ ଥୋକଂ ୱିକସିତଂ, ମନ୍ଦପଞ୍ଞାନଂ ମକୁଳିତଂ, ହଦୟମଂସୟମକଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱକ୍କୟକନକିଲୋମକପିହକାଦୟୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ତସ୍ସ ସସମ୍ଭାରହଦୟମଂସସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ପୁନ୍ନାଗଟ୍ଠିପତିଟ୍ଠାନମତ୍ତେ ଆୱାଟକେ ସଣ୍ଠିତଂ ଅଦ୍ଧପସତମତ୍ତଲୋହିତଂ ସଣ୍ଠାତି। ତଞ୍ଚ ରାଗଚରିତସ୍ସ ରତ୍ତଂ, ଦୋସଚରିତସ୍ସ କାଳକଂ, ମୋହଚରିତସ୍ସ ମଂସଧୋୱନୋଦକସଦିସଂ, ୱିତକ୍କଚରିତସ୍ସ କୁଲତ୍ଥୟୂସୱଣ୍ଣଂ, ସଦ୍ଧାଚରିତସ୍ସ କଣିକାରପୁପ୍ଫୱଣ୍ଣଂ, ବୁଦ୍ଧିଚରିତସ୍ସ ଅଚ୍ଛଂ ୱିପ୍ପସନ୍ନଂ ଅନାୱିଲଂ ପଣ୍ଡରଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ନିଦ୍ଧୋତଜାତିମଣି ୱିୟ ଜୁତିମନ୍ତଂ ହୋତି, ଦ୍ୱାପେତ୍ୱା ସନ୍ଧାରଣାଦିକିଚ୍ଚେହି ଭୂତେହି କତୂପକାରଂ ଆୟୁନା ଅନୁପାଲିୟମାନଂ ୱଣ୍ଣାଦିପରିୱୁତଂ ଉତୁଚିତ୍ତାହାରେହି ଉପତ୍ଥମ୍ଭିୟମାନଂ ମନୋଧାତୁମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୂନଞ୍ଚେୱ ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତାନଞ୍ଚ ୱତ୍ଥୁଭାୱଂ ସାଧୟମାନଂ ତିଟ୍ଠତି।

ଅଭିକ୍କମାଦିପ୍ପୱତ୍ତକଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନୱାୟୋଧାତୁୟା ସହଜରୂପକାୟସନ୍ଥମ୍ଭନସନ୍ଧାରଣଚଲନସ୍ସ ପଚ୍ଚୟାକାରୱିକାରଲକ୍ଖଣା କାୟୱିଞ୍ଞତ୍ତି, ଅଧିପ୍ପାୟପ୍ପକାସନରସା, କାୟୱିପ୍ଫନ୍ଦନହେତୁଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା , ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନୱାୟୋଧାତୁପଦଟ୍ଠାନା। ୱଚୀଭେଦପ୍ପୱତ୍ତକଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନପଥୱୀଧାତୁୟା ଉପାଦିନ୍ନଘଟ୍ଟନସ୍ସ ପଚ୍ଚୟାକାରୱିକାରଲକ୍ଖଣା ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତି, ଅଧିପ୍ପାୟପ୍ପକାସନରସା, ୱଚୀଘୋସସ୍ସ ହେତୁଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନପଥୱୀଧାତୁପଦଟ୍ଠାନା। ଉଭୋପେତା କାୟୱିପ୍ଫନ୍ଦନୱଚୀଘୋସେହି ସୟଂ ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟତ୍ତା, ଅଧିପ୍ପାୟୱିଞ୍ଞାପନତୋ ଚ ''କାୟୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଚକ୍ଖୁସୋତପଥସ୍ମିଂ ହି ଠତ୍ୱା କେନଚି ହତ୍ଥୱିକାରସୀସୁକ୍ଖିପନାଦିକାୟୱିକାରେ, ସଦ୍ଦେ ୱା କତେ ତଥାପୱତ୍ତରୂପସଦ୍ଦାୟତନାନି ଚକ୍ଖୁସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟାନି, ନ ତାନି ୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟୋ, ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠିତକଲାପଗତାୟ ପନ ୱାୟୋଧାତୁୟା ସହଜାତରୂପକାୟସନ୍ଧାରଣଚଲନାଦୀନଂ ପଚ୍ଚୟଭୂତୋ ୱିକାରୋ କାୟୱିଞ୍ଞତ୍ତି, ତଥା ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠିତପଥୱୀଧାତୁୟା ଉପାଦିନ୍ନଘଟ୍ଟନସ୍ସ ପଚ୍ଚୟଭୂତୋ ଆକାରୱିକାରୋ ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତି। ନ ଚ ତା ଚକ୍ଖୁସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା, ତା ପନ ମନୋଦ୍ୱାରିକଜୱନେହି ତାଲପଣ୍ଣାଦିସଞ୍ଞାୟ ଉଦପାନାଦୀନି ୱିୟ ଯଥାଗହିତକାୟୱିକାରୱଚୀଘୋସାନୁସାରେନ ତିରଚ୍ଛାନାନମ୍ପି ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା, ତଦନୁସାରେନେୱ ''ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ଏସ କାରେତି, ୱଦତି ଚା''ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ ଚ ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ସୟଂ ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟତୋ, ଅଧିପ୍ପାୟୱିଞ୍ଞାପନତୋ ଚ ''ୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଚ ମନୋଦ୍ୱାରିକଜୱନୱୀଥିୟଂ ସତ୍ତସୁ କାମାୱଚରଜୱନେସୁ କାୟୱିଞ୍ଞତ୍ତିଜନକେସୁ ପୁରିମେହି ଛହି ଜୱନେହି ସମୁଟ୍ଠିତୱାୟୋଧାତୁୟୋ ଉପତ୍ଥମ୍ଭନସନ୍ଧାରଣକିଚ୍ଚମେୱ କାତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଅଭିକ୍କମାଦିଂ ପନ ନିପ୍ଫାଦେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ସତ୍ତମଜୱନସମୁଟ୍ଠିତା ପନ ହେଟ୍ଠା ଛହି ଜୱନେହି ସମୁଟ୍ଠିତୱାୟୋଧାତୁୟୋପତ୍ଥମ୍ଭଂ ଲଭିତ୍ୱା ସତ୍ତହି ଯୁଗେହି ଆକଡ୍ଢିତବ୍ବଭାରଂ ସକଟଂ ସତ୍ତମଯୁଗଯୁତ୍ତଗୋଣୋ ୱିୟ ଇତରଚ୍ଛଯୁଗଯୁତ୍ତଗୋଣୋପତ୍ଥମ୍ଭଂ

ଲଭିତ୍ୱା ରୂପକାୟସ୍ସ ଅଭିକ୍କମପଟିକ୍କମାଦିଂ କାରେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ଏୱଂ ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତିଜନକେପି ସତ୍ତମଜୱନେହି ସମୁଟ୍ଠିତାୟ ପଥୱୀଧାତୁୟାପି ଉପାଦିନ୍ନଘଟ୍ଟନସ୍ସ ପଚ୍ଚୟଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇଧ ପନ ପୁରିମଜୱନସମୁଟ୍ଠିତାୟ ଉପତ୍ଥମ୍ଭକତ୍ତଂ, ସତ୍ତମଜୱନସମୁଟ୍ଠିତାୟ ଚଲନପଚ୍ଚୟତ୍ତଞ୍ଚ ନତ୍ଥି ତେସଂ ୱାୟୋଧାତୁକିଚ୍ଚତ୍ତା, ପୁରିମସହଗତା ପନ ପଚ୍ଛିମା ପଥୱୀଧାତୁ ଉପାଦିନ୍ନଘଟ୍ଟନସମତ୍ଥା ହୋତି, ସେସଂ ତାଦିସମେୱ। ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠିତକାୟେ ପନ ୱାୟୋଧାତୁୟା ଚଲନ୍ତେ ତଦୁପତ୍ଥମ୍ଭିତତେସମୁଟ୍ଠାନିକାନମ୍ପି ଚଲନତୋ ସକଲକାୟସ୍ସ ଅଭିକ୍କମାଦୟୋ ହୋନ୍ତି ଉଦକେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ତତ୍ଥ ପତିତତିଣପଣ୍ଣାନି ୱିୟାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ରୂପପରିଚ୍ଛେଦଲକ୍ଖଣା ଆକାସଧାତୁ, ରୂପପରିୟନ୍ତପ୍ପକାସନରସା, ରୂପମରିୟାଦପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ଅସମ୍ଫୁଟ୍ଠଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ଛିଦ୍ଦୱିୱରଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା ୱା, ପରିଚ୍ଛିନ୍ନରୂପପଦଟ୍ଠାନା, ୟାୟ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନେସୁ ରୂପେସୁ ‘‘ଇଦମିତୋ ଉଦ୍ଧଂ, ଅଧୋ, ତିରିୟ’’ନ୍ତି ଚ ହୋତି।

ଅଦନ୍ଧତାଲକ୍ଖଣା ରୂପସ୍ସଲହୁତା, ରୂପାନଂ ଗରୁଭାୱୱିନୋଦନରସା, ଲହୁପରିୱତ୍ତିତାପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ଲହୁରୂପପଦଟ୍ଠାନା। ଅଥଦ୍ଧତାଲକ୍ଖଣା ରୂପସ୍ସମୁଦୁତା, ରୂପାନଂ ଥଦ୍ଧଭାୱୱିନୋଦନରସା, ସବ୍ବକିରିୟାସୁ ଅୱିରୋଧିତାପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ମୁଦୁରୂପପଦଟ୍ଠାନା। ସରୀରକିରିୟାନୁକୂଲକମ୍ମଞ୍ଞଭାୱଲକ୍ଖଣା ରୂପସ୍ସକମ୍ମଞ୍ଞତା, ଅକମ୍ମଞ୍ଞତାୱିନୋଦନରସା, ଅଦୁବ୍ବଲଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, କମ୍ମଞ୍ଞତାରୂପପଦଟ୍ଠାନା। ଏତା ପନ ତିସ୍ସୋପି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନ ୱିଜହନ୍ତି, ଗରୁଥଦ୍ଧଅକମ୍ମଞ୍ଞରୂପପଟିପକ୍ଖଭାୱେନ ଚ ସମୁଟ୍ଠିତାନଂ ଉତୁଚିତ୍ତାହାରଜାନଂ ଲହୁମୁଦୁକମ୍ମଞ୍ଞଭୂତାନଂ ରୂପାନଂ ୱିକାରତାୟ ଚ ପରିୟାୟତୋ ଗରୁଥଦ୍ଧାକମ୍ମଞ୍ଞଭାୱୱିନୋଦନକିଚ୍ଚା ୱୁତ୍ତା, ନ ପନ ସଭାୱତୋ ସୟଂ ଅୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା।

ଆଚୟଲକ୍ଖଣୋ ରୂପସ୍ସୋପଚୟୋ, ପୁବ୍ବନ୍ତତୋ ରୂପାନଂ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜାପନରସୋ, ନିୟ୍ୟାତନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ, ପରିପୁଣ୍ଣଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ ୱା, ଉପଚିତରୂପପଦଟ୍ଠାନୋ। ପୱତ୍ତିଲକ୍ଖଣା ରୂପସ୍ସସନ୍ତତି, ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧନରସା, ଅନୁପଚ୍ଛେଦପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧକରୂପପଦଟ୍ଠାନା । ଉଭୟମ୍ପେତଂ ଜାତିରୂପସ୍ସେୱାଧିୱଚନଂ। ସମ୍ପିଣ୍ଡିତାନଂ ହି ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନିକରୂପାନଂ ପଠମୁପ୍ପତ୍ତି ଉପଚୟୋ ନାମ, ଉପରୂପରୁପ୍ପତ୍ତି ସନ୍ତତି ନାମ। ତେନେୱ ତାସଂ ପଦଭାଜନୀୟେ ‘‘ୟୋ ରୂପସ୍ସ ଉପଚୟୋ, ସା ରୂପସ୍ସ ସନ୍ତତୀ’’ତି (ଧ। ସ। ୬୪୨) ୱୁତ୍ତଂ, ଆକାରନାନତ୍ତତୋ ପନ ୱିସୁଂ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠା।

ରୂପପରିପାକଲକ୍ଖଣା ରୂପସ୍ସଜରତା, ଉପନୟନରସା, ସଭାୱାନପଗମେପି ନୱଭାୱାପଗମପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା ୱୀହିପୁରାଣଭାୱୋ ୱିୟ, ପରିପଚ୍ଚମାନରୂପପଦଟ୍ଠାନା। ଖଣେ ଖଣେ ଭିଜ୍ଜମାନାପି ଚେସା ଉପାଦିନ୍ନେସୁ ଖଣ୍ଡଦନ୍ତାଦିତୋ, ଅନୁପାଦିନ୍ନେସୁ ରୁକ୍ଖଲତାଦୀସୁ ୱଣ୍ଣୱିକାରାଦିତୋ ଚ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଚ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୱିକାରତ୍ତା ‘‘ପାକଟଜରା, ସୱୀଚିଜରା’’ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି, ମଣିକନକଚନ୍ଦସୂରିୟାଦୀସୁ ଦୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟତ୍ତା, ନିରନ୍ତରତ୍ତା ଚ ‘‘ଅପାକଟଜରା, ଅୱୀଚିଜରା’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇଦିସେସୁ ହି କପ୍ପୱିନାସାଦିକାଲେ ୱିକାରତୋ ଜରା ପଞ୍ଞାୟେୟ୍ୟ। ସବ୍ବଦାପି ପନ ଅପଞ୍ଞାୟମାନୱିକାରତ୍ତା ଅରୂପଧମ୍ମେସୁ ଜରା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଜରା ନାମ। ନ ଚ ତତ୍ଥ ୱଣ୍ଣୱିକାରାଦୟୋ ଜରା ତେସଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟତୋ। ନ ହି ଜରା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା, ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ପନ ହୋତି। ୟଥା ଓଘେନ ପରିଭିନ୍ନଭୂମିଆଦିଦସ୍ସନେନ ଅଦିଟ୍ଠୋପି ଓଘୋ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ହୋତି, ଏୱଂ ୱିକାରଦସ୍ସନେନ ଜରାତି ଗହେତବ୍ବଂ।

ପରିଭେଦଲକ୍ଖଣା ରୂପସ୍ସଅନିଚ୍ଚତା, ସଂସୀଦନରସା, ଖୟୱୟପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ପରିଭିଜ୍ଜମାନରୂପପଦଟ୍ଠାନା। ନ କେୱଲଞ୍ଚେତାନି ଉପଚୟାଦିଚତୂହି ଗହିତାନି ଜାତିଜରାମରଣାନି ରୂପଧମ୍ମାନମେୱ , ଅରୂପଧମ୍ମାନମ୍ପି ହୋନ୍ତିୟେୱ। ଏତାନି ଚ ଇମେସଂ ସତ୍ତାନଂ ଅରଞ୍ଞପ୍ପୱେସକପୱିଟ୍ଠପରିପାତକପତିତଘାତକଚୋରେହି ୟଥାକ୍କମଂ ସଦିସାନୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି।

ଓଜାଲକ୍ଖଣୋ କବଳିଙ୍କାରୋ ଆହାରୋ, ରୂପାହରଣରସୋ, ଉପତ୍ଥମ୍ଭନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ, କବଳଂ କତ୍ୱା ଆହରିତବ୍ବୱତ୍ଥୁପଦଟ୍ଠାନୋ। ଅୟଂ ଲକ୍ଖଣାଦିତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ସଙ୍ଗହତୋ ପନ ସବ୍ବମ୍ପେତଂ ରୂପଂ ଖନ୍ଧତୋ ଏକୱିଧଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋୱ ହୋତି, ତଥା ଅହେତୁକଂ ସପ୍ପଚ୍ଚୟଂ ସଙ୍ଖତଂ ଲୋକିୟଂ ସାସୱଂ ସଞ୍ଞୋଜନୀୟଂ ଓଘନୀୟଂ ୟୋଗନୀୟଂ ନୀୱରଣୀୟଂ ପରାମଟ୍ଠଂ ସଂକିଲେସିକଂ ଅନାରମ୍ମଣଂ ଅପ୍ପହାତବ୍ବନ୍ତିଆଦିନା ଚ ଏକୱିଧଂ, ତଂ ପୁନ ଭୂତୋପାଦାୟୱସେନ ଦୁୱିଧଂ, ତଥା ନିପ୍ଫନ୍ନାନିପ୍ଫନ୍ନାଦିୱସେନ ଚ। ତତ୍ଥ ପଥୱୀଆଦୀନି ଚତ୍ତାରି ମହାଭୂତାନି ଭୂତରୂପଂ ନାମ, ସେସଂ ଉପାଦାରୂପଂ ନାମ। ପଥୱୀଆଦୟୋ ସତ୍ତରସ, କବଳିଙ୍କାରୋ ଆହାରୋ ଚେତି ଅଟ୍ଠାରସୱିଧମ୍ପି ପରମତ୍ଥତୋ ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା ନିପ୍ଫନ୍ନରୂପଂ ନାମ, ଇତରଂ ଅନିପ୍ଫନ୍ନରୂପଂ ନାମ। ଚକ୍ଖାଦୟୋ ପଞ୍ଚ ପସାଦା, ଭାୱଦ୍ୱୟଂ, ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟନ୍ତି ଅଟ୍ଠୱିଧମ୍ପି ଇନ୍ଦ୍ରିୟରୂପଂ ନାମ, ଇତରଂ ଅନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ। ତାନି ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଚେୱ ହଦୟଞ୍ଚାତି ନୱୱିଧମ୍ପି ଉପାଦିନ୍ନଂ, ଇତରଂ ଅନୁପାଦିନ୍ନଂ, ପଞ୍ଚ ପସାଦା, ଚତ୍ତାରୋ ରୂପସଦ୍ଦଗନ୍ଧରସା, ଆପୋଧାତୁୱିୱଜ୍ଜିତଭୂତତ୍ତୟଞ୍ଚାତି ଦ୍ୱାଦସୱିଧମ୍ପି ଓଳାରିକରୂପଂ, ସନ୍ତିକେରୂପଂ, ସପ୍ପଟିଘରୂପଞ୍ଚ, ସେସଂ ସୁଖୁମରୂପଂ, ଦୂରେରୂପଂ, ଅପ୍ପଟିଘରୂପଞ୍ଚ। ପସାଦା, ହଦୟଞ୍ଚ ୱତ୍ଥୁରୂପଂ, ଇତରଂ ଅୱତ୍ଥୁରୂପଂ। ପସାଦା, ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଦ୍ୱୟଞ୍ଚ ଦ୍ୱାରରୂପଂ, ଇତରଂ ଅଦ୍ୱାରଂ। ପସାଦା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକରୂପଂ, ଗୋଚରଗ୍ଗାହିକରୂପଞ୍ଚ, ଇତରଂ ବାହିରଂ, ଅଗୋଚରଗ୍ଗାହିକରୂପଞ୍ଚ। ଚତ୍ତାରି ଭୂତରୂପାନି, ରୂପଗନ୍ଧରସଓଜା ଚାତି ଇଦଂ ସୁଦ୍ଧଟ୍ଠକଂ ଅୱିନିବ୍ଭୋଗରୂପଂ ନାମ, ଇତରଂ ୱିନିବ୍ଭୋଗରୂପଂ।

ଚକ୍ଖୁ ନଚକ୍ଖୂତି ଏୱମାଦିୱସେନ ଚ ଦୁୱିଧଂ ହୋତି। ପୁନ ତଂ ସନିଦସ୍ସନତ୍ତିକୱସେନ ତିୱିଧଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ରୂପାୟତନଂ ସନିଦସ୍ସନସପ୍ପଟିଘଂ, ସେସମୋଳାରିକରୂପଂ ଅନିଦସ୍ସନସପ୍ପଟିଘଂ, ସବ୍ବମ୍ପି ସୁଖୁମରୂପଂ ଅନିଦସ୍ସନଅପ୍ପଟିଘଂ। ତଥା କମ୍ମଜାଦିତ୍ତିକୱସେନ। ତତ୍ଥ ନୱୱିଧଂ ଉପାଦିନ୍ନରୂପଂ, ସୁଦ୍ଧଟ୍ଠକଂ, ଆକାସୋ ଚ କମ୍ମଜଂ ନାମ, ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଦ୍ୱଯଂ, ଲହୁତାଦିତ୍ତଯଞ୍ଚ ସଦ୍ଦୋ ଚ ଅକମ୍ମଜଂ ନାମ, ଉପଚଯାଦିଚତୁକ୍କଂ ଲକ୍ଖଣରୂପଂ ଅଜଂ ନାମ। ସୁଦ୍ଧଟ୍ଠକଂ, ଆକାସୋ, ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଦ୍ୱଯଂ, ଲହୁତାଦିତ୍ତଯଂ, ସଦ୍ଦୋ ଚ ଚିତ୍ତଜଂ ନାମ, ତଦୱସେସଂ ଲକ୍ଖଣରୂପୱିରହିତଂ ଅଚିତ୍ତଜଂ ନାମ, ଲକ୍ଖଣରୂପଂ ଅଜଂ ନାମ। ସୁଦ୍ଧଟ୍ଠକଂ, ଆକାସୋ, ଲହୁତାଦିତ୍ତଯଞ୍ଚ ଆହାରଜଂ ନାମ, ସେସଂ ଲକ୍ଖଣୱଜ୍ଜିତଂ ଅନାହାରଜଂ ନାମ, ଲକ୍ଖଣଂ ଅଜଂ ନାମ। ସୁଦ୍ଧଟ୍ଠକଂ, ଆକାସୋ, ଲହୁତାଦିତ୍ତଯଂ, ସଦ୍ଦୋ ଚ ଉତୁଜଂ ନାମ, ସେସଂ ଲକ୍ଖଣୱିରହିତଂ ଅନୁତୁଜଂ ନାମ, ଲକ୍ଖଣଂ ଅଜଂ ନାମ। ଲକ୍ଖଣାନି ହି ଜାଯମାନଜୀଯମାନପରିଭିଜ୍ଜମାନଧମ୍ମାନଂ ସଭାୱତାଯ କୁତୋଚି ଜାତିୱୋହାରଂ ନ ଲଭନ୍ତି ଭେସମ୍ପି ଜାତିଆଦିପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ନ ହି ''ଜାତି ଜାଯତି, ଜରା ଜୀରତି, ମରଣଂ ମୀଯତୀ''ତି ୱୋହରିତୁଂ ଯୁତ୍ତଂ ଅନୱଟ୍ଠାନତୋ। ତଦୱସେସାନଂ ପନ ଆକାସୱିଞ୍ଞତ୍ତାଦିଅନିପ୍ଫନ୍ନାନଂ ଯଦିପି ପରମତ୍ଥତୋ ଅୱିଜ୍ଜମାନତାଯ ନ କୁତୋଚି ଉପ୍ପତ୍ତି ଅତ୍ଥି, ତଥାପି ତଥା ତଥା ପୱତ୍ତରୂପଂ ଉପାଦାଯ ନେସଂ ୱିଜ୍ଜମାନୱୋହାରସ୍ସେୱ ହେତୁସମୁପ୍ପନ୍ନୱୋହାରସ୍ସାପି ୱିରୋଧାଭାୱତୋ ସହେତୁକତା ୱୁତ୍ତା। ଯଂ ପନ ପାଳିଯଂ ''ରୂପାଯତନଂ…ପେ… ରୂପସ୍ସ ଉପଚଯୋ ରୂପସ୍ସ ସନ୍ତତି କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ। ଇମେ ଧମ୍ମା ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନା''ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ସ। ୧୨୦୨) ଜାତିଯାପି କୁତୋଚି ଜାତତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ରୂପଜନକପଚ୍ଚଯାନଂ କିଚ୍ଚାନୁଭାୱଲକ୍ଖଣେ ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ରୂପୁପ୍ପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ୱିଜ୍ଜମାନତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ଜରାମରଣାନଂ ପନ ରୂପୁପ୍ପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଅଭାୱତୋ ନ ୱୁତ୍ତଂ। ''ଜରାମରଣଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ ସଙ୍ଖତଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୨।୨୦) ଇଦଂ ପନ ଜରାମରଣସୀସେନ ତଥାପୱତ୍ତୱିଞ୍ଞାଣନାମରୂପାଦୀନମେୱ ଗହିତତ୍ତା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଂ ତଂ ରୂପଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ, ତଂ ଉପାଦା, ଯଂ ତଂ ରୂପଂ ବାହିରଂ, ତଂ ଅତ୍ଥି ଉପାଦା, ଅତ୍ଥି ନୋ ଉପାଦାତି ଏୱମାଦିନା ନଯେନାପି ତିୱିଧଂ ହୋତି।

ପୁନ ତଂ ସବ୍ବଂ ଦିଟ୍ଠସୁତମୁତୱିଞ୍ଞାତୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ରୂପାଯତନଂ ଦିଟ୍ଠଂ ନାମ, ସଦ୍ଦୋ ସୁତଂ ନାମ, ଗନ୍ଧରସଫୋଟ୍ଠବ୍ବାନି ପତ୍ୱାୱ ଗହେତବ୍ବତୋ ମୁତଂ ନାମ, ସେସଂ ମନସା ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବତୋ ୱିଞ୍ଞାତଂ ନାମ। ତଥା ରୂପରୂପଚତୁକ୍କାଦିୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧଂ, ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠାରସୱିଧଂ ନିପ୍ଫନ୍ନଂ ରୂପରୂପଂ ନାମ, ଆକାସୋ ପରିଚ୍ଛେଦରୂପଂ ନାମ, ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଦ୍ୱଯଂ, ଲହୁତାଦିତ୍ତଯଞ୍ଚ ୱିକାରରୂପଂ ନାମ, ଉପଚଯାଦିଚତୁକ୍କଂ ଲକ୍ଖଣରୂପଂ ନାମ। ତଥା ହଦଯୱତ୍ଥୁ ୱତ୍ଥୁ, ନ ଦ୍ୱାରଂ ନାମ, ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଦ୍ୱଯଂ ଦ୍ୱାରଂ, ନ ୱତ୍ଥୁ ନାମ, ଚକ୍ଖାଦଯୋ ପଞ୍ଚ ପସାଦା ୱତ୍ଥୁ ଚେୱ ଦ୍ୱାରଞ୍ଚ ନାମ, ସେସଂ ନେୱ ୱତ୍ଥୁ ନ ଦ୍ୱାରଂ ନାମାତି ଏୱମାଦିନା ନଯେନ ଚତୁବ୍ବିଧଂ।

ତଂ ପୁନ ଏକଜାଦିୱସେନ ପଞ୍ଚୱିଧଂ। ନୱୱିଧଂ ହି ଉପାଦିନ୍ନରୂପଂ କମ୍ମେନେୱ, ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଦ୍ୱଯଞ୍ଚ ଚିତ୍ତେନେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ଏକଜଂ ନାମ, ସଦ୍ଦୋ ଉତୁଚିତ୍ତେହି ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ଦ୍ୱିଜଂ ନାମ, ଲହୁତାଦିତ୍ତଯଂ ଉତୁଚିତ୍ତାହାରେହି ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ତିଜଂ ନାମ, ସୁଦ୍ଧଟ୍ଠକଂ, ଆକାସୋ ଚ ଚତୂହିପି ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ଚତୁଜଂ ନାମ, ଲକ୍ଖଣାନି ଅଜଂ ନାମ। ଏୱମାଦିନା ପଞ୍ଚୱିଧଂ ହୋତି।

ତଂ ପୁନ ଚକ୍ଖୁସୋତଘାନଜିୱ୍ହାକାଯମନୋଇନ୍ଦ୍ରିଯୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୱସେନ ଛବ୍ବିଧଂ। ସତ୍ତୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୱସେନ ସତ୍ତୱିଧଂ। ତଦେୱ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ ଭୂତୋପାଦାଯୱସେନ ଦ୍ୱିଧା କତ୍ୱା ଅଟ୍ଠୱିଧଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ହି ଆପୋଧାତୁ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣେନେୱ ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ ଭୂତରୂପଂ ନାମ, ଇତରଂ ପସାଦସହିତସୁଖୁମରୂପଂ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋପାଦାଯରୂପଂ ନାମ। ତଦେୱ ପୁନ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋପାଦାଯରୂପଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନିନ୍ଦ୍ରିଯୱସେନ ଦ୍ୱିଧା କତ୍ୱା ନୱୱିଧଂ ହୋତି। ତଂ ପୁନ ପସାଦୱିସଯଆପୋଧାତୁଭାୱହଦଯଜୀୱିତପରିଚ୍ଛେଦୱିକାରଲକ୍ଖଣଆହାରୱସେନ ଦସୱିଧଂ ହୋତି।

ତଦେୱ ପୁନ ଚକ୍ଖାଯତନଂ ସୋତାଯତନଂ ଘାନାଯତନଂ ଜିୱ୍ହାଯତନଂ କାଯାଯତନଂ ରୂପାଯତନଂ ସଦ୍ଦାଯତନଂ ଗନ୍ଧାଯତନଂ ରସାଯତନଂ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାଯତନଂ ଧମ୍ମାଯତନନ୍ତି ଏୱଂ ଆଯତନତୋ ଏକାଦସୱିଧଂ ହୋତି, ତଥା ଧାତୁୱସେନ। ତତ୍ଥ ଆପୋଧାତୁୱିଜ୍ଜିତଭୂତତ୍ତଯଂ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାଯତନଂ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଧାତୁ ''କାଯୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ, କାଯୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି, ସୁଖୁମରୂପଂ ଧମ୍ମାଯତନଂ ଧମ୍ମଧାତୂତି, ତଦେୱ ପସାଦସହିତଂ ''ମନୋୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଆପୋଧାତୁୱିଜ୍ଜିତାନଞ୍ଞେୱ ଭୂତାନଂ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବତା ୱୁତ୍ତା, ନନୁ ଆପୋଧାତୁପି ସୀତତ୍ତୱସେନ ଫୁସିତ୍ୱା ୱେଦିତବ୍ବାତି? ନ ସୀତସ୍ସାପି ତେଜୋଧାତୁତ୍ତା। ଉଣ୍ହମେୱ ହି ସୀତନ୍ତି ବ୍ୟପଦିସ୍ସତି। କଠିନାକଠିନତଂ ଉପାଦାଯ ରୁକ୍ଖାଦିୱିରଳଅଚ୍ଛାଯା ୱିଯ, ତଂ ୱା ଉପାଦାଯ ସନ୍ଦଚ୍ଛାଯାଦି, ଅଞ୍ଞଥା କସ୍ସେଚିତଂ ସୀତତ୍ତଂ ସଭାୱଂ ସିଯା। ''ଆପୋଧାତୁଯା'' ଇତି ଚେ। ଯଦି ଏୱଂ ଉଣ୍ହୋଦକାଦୀସୁ ଆପତ୍ତଂ ନ ସିଯା ଆପୋତେଜାନଞ୍ଚ ସହପୱତ୍ତାନଂ ୱିରୁଦ୍ଧଲକ୍ଖଣତ୍ତା, ନ ଚ ସା ତେଜୋସନ୍ନିଧାନେ ସୀତତ୍ତଂ ୱିହାଯ ତିଟ୍ଠତି। ନ ହି ସଭାୱା କେନଚି ସହଭାୱେନ ତଂସଭାୱଂ ଜହନ୍ତି ଅଭାୱାପତ୍ତିତୋ, ନାପିସ୍ସା ସୀତଭାୱଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅପରସଭାୱୋ ଅତ୍ଥି, ଯେନ ସହଭାୱୋ ଯୁଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ଯଦି ସିଯା ''ଆପୋ ସୀତତ୍ତ''ନ୍ତି, ଭାୱଦ୍ୱଯଂ ସିଯା ଅଞ୍ଞୋଞ୍ଞୱିଲକ୍ଖଣସଭାୱତ୍ତା ଭାୱସ୍ସ, ଅଥାପି ନ ସୀତତ୍ତଂ, ଆପୋଧାତୁଯା ସରୂପଂ ସୀତଗୁଣୋ, ସୋ ଚ ଉଣ୍ହସନ୍ନିଧାନେ ୱିଗଚ୍ଛତି, ଗୁଣୀରୂପମେୱ ତିଟ୍ଠତୀତି ଚେ? ତଦା ତହିଂ ସଯଂ ଅଫୋଟ୍ଠବ୍ବାୱ ଆପୋଧାତୁ, ନ ନିଯତଫସ୍ସୱତୀତି ଚ ସିଯା, ଯୋ ଚ ସୀତଫସ୍ସୋ ଗୁଣୋତି ସୁୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ଅମ୍ହେହି ତେଜୋଧାତୁୱିସେସୋତି।

ଅୟମେୱ ୱିସେସୋତି ଚେ, ନନୁ ସୀତତ୍ତଂ, ଉଣ୍ହତ୍ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞୋଞ୍ଞୱିରୁଦ୍ଧଂ, କଥଂ ତେଜୋଧାତୁୟା ସଭାୱଂ ସିୟାତି? ନାୟଂ ଦୋସୋ ଏକକଲାପେ ତେସଂ ସମ୍ଭୱାଭାୱତୋ, ଭିନ୍ନକଲାପେସୁ ପନ ପୱତ୍ତିୟଂ ଆଲୋକନ୍ଧକାରନୀଲପୀତାଦୀନଂ ୱଣ୍ଣାୟତନତା ୱିୟ ତେଜୋଧାତୁତ୍ତଂ ନ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି। ୟଦି ଆପୋଧାତୁୟା ନ ସୀତତ୍ତଂ ସରୂପଂ, କିଂ ପନସ୍ସା ସରୂପନ୍ତି? ଦ୍ରୱତା। ୟଦି ଏୱଂ ଦ୍ରୱତାପି ଫୁସିତ୍ୱା ଞାତବ୍ବତୋ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ସିୟାତି? ନ ସୀତାଦିଂ ଫୁସିତ୍ୱା ମନସାୱ ୱଣ୍ଣଂ ଦିସ୍ୱା ଞାତବ୍ବତୋ। ଅନ୍ଧକାରେ ସୟନ୍ତା ହି ଅତିସୀତଲତାୟ ପତ୍ତାଦିଂ ଫୁସିତ୍ୱା "ଉଦକଂ ଏତ୍ଥା"ତି ଆସଙ୍କିତା ହୋନ୍ତି, ଉଦକଂ ୱା ଫୁସିତ୍ୱା ସପ୍ପାଦିସଞ୍ଞିନୋ, ତସ୍ମା ଅଫୋଟ୍ଠବ୍ବମେୱ ଆପୋଧାତୁ, ଇତରଭୂତତ୍ତୟମେୱ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ।

କିଂ ପନେତଂ ଭୂତତ୍ତୟଂ ଏକତୋ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା କାୟୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତୁଂ ସକ୍କୋତି, ନ ସକ୍କୋତୀତି? ନ ସକ୍କୋତି। କସ୍ମା? ଆଭୁଜିତୱସେନ ୱା ଉସ୍ସଦୱସେନ ୱା ତେସୁ ଏକମେୱାରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ। ଆଭୁଜିତୱସେନ ହି ଓଦନଥାଲିୟଂ ସିତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ଥଦ୍ଧମୁଦୁଭାୱଂ ୱୀମଂସନ୍ତସ୍ସ, ଉଣ୍ହୋଦକଭାଜନେ ୱା ହତ୍ଥଂ ଓତାରେତ୍ୱା ଉଣ୍ହଭାୱଂ ୱୀମଂସନ୍ତସ୍ସ, ଉଣ୍ହସମୟେ ୱା ୱାତପାନଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ୱାତେନ ସରୀରଂ ପହରାପେନ୍ତସ୍ସ ଚ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଇତରଂ ଭୂତତ୍ତୟମ୍ପି ଅତ୍ଥି, ୟଥାଭୁଜିତଂ ପନ ତଂତଂପଥୱୀତେଜୋୱାୟୋଧାତୁମେୱ ୟଥାକ୍କମଂ ଆରବ୍ଭ କାୟୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ଆଭୁଜିତୱସେନ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତି ନାମ। ଉସ୍ସଦୱସେନ ପନ ଭୁଞ୍ଜନସମୟେ ସକ୍ଖରଂ ଡଂସନ୍ତସ୍ସ, ମଗ୍ଗେ ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ଅକ୍କମନ୍ତସ୍ସ, ବଲୱୱାତେନ ୱା କଣ୍ଣସକ୍ଖଲିୟମ୍ପି ପହରନ୍ତସ୍ସ ଚ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଇତରଭୂତତ୍ତୟମ୍ପି ଅତ୍ଥି, ୟଥାଉସ୍ସଦଂ ପନ ତଂତଂପଥୱୀତେଜୋୱାୟୋଧାତୁମେୱାରବ୍ଭ ୟଥାକ୍କମଂ କାୟୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ୱା ନିମୁଗ୍ଗସକଲସରୀରସ୍ସ ୟଦିପି ଏକପ୍ପହାରେନ ଅଗ୍ଗିନା କାୟୋ ଘଟ୍ଟୀୟତି, ୟସ୍ମିଂ ୟସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ କାୟପ୍ପସାଦୋ ଉସ୍ସନ୍ନୋ ହୋତି, ୟତ୍ଥ ୟତ୍ଥ ୱା ପନ ୱିସୟଘଟ୍ଟନାନିଘଂସୋ ବଲୱା ହୋତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ପଠମଂ କାୟୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପଚ୍ଛା ଇତରଟ୍ଠାନେସୁ। ଖଣପରିତ୍ତତାୟ ପନ ସହସା ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନୱସେନ ଏକପ୍ପହାରେନ ସକଲସରୀରଂ ଡୟ୍ହମାନଂ ୱିୟ ଖାୟତି। ନ ହି ଏକସ୍ମିଂ ଖଣେ ବହୂନି ୱିଞ୍ଞାଣାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଞାପେତ୍ୱା ୱା ଏକଂ। ଏକେକସ୍ମିଂ ପନ ଅୱିନିବ୍ଭୋଗେ କାୟଦସକେ ଏକମେୱ କାୟୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉସ୍ସଦୱସେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ଇତରୱତ୍ଥୂସୁପି ୱିଞ୍ଞାଣାନଂ ଅୱିନିବ୍ଭୋଗେ ପଦେସେ ଏକେକାନମେୱ ଉପ୍ପତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଏୱଂ ଉସ୍ସଦୱସେନ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତି ନାମ।

କେନ ପନ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଆରମ୍ମଣସଙ୍କନ୍ତି ହୋତୀତି? ଅଜ୍ଝାସୟତୋ, ୱିସୟାଧିମତ୍ତତୋ ୱା। ନାନାଠାନେସୁ ହି ଚିତ୍ତପଟିମାଦୀନି ପସ୍ସିତୁକାମସ୍ସ ପଠମଂ ଏକଟ୍ଠାନେ ଦିସ୍ୱା ତତୋ ଇତରଟ୍ଠାନେସୁ ଚ ରୂପାନି ପସ୍ସିତୁଂ ସରସେନାୱଜ୍ଜନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ଅଜ୍ଝାସୟତୋ ସଙ୍କନ୍ତି ହୋତି। ରୂପାରମ୍ମଣଂ ପନ ମହନ୍ତମ୍ପି ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ସଙ୍ଖତୂରିୟନିଗ୍ଘୋସେ ଉଟ୍ଠିତେ ତଂ ୱା ସୁଣନ୍ତସ୍ସ ମନୁଞ୍ଞାମନୁଞ୍ଞେ ଅଧିମତ୍ତଗନ୍ଧରସଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ଘଟ୍ଟିତେ ଇତରିତରେ ଚିତ୍ତଂ ସଙ୍କମତି, ଏୱଂ ୱିସୟାଧିମତ୍ତତୋ ସଙ୍କନ୍ତି ହୋତୀତି ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଗହତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ। ସୁଞ୍ଞତୋ, ପନ ଅତୀତାଦିୱସେନ ପଚ୍ଚେକଂ ଅନନ୍ତପ୍ପଭେଦତୋ ଚ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ଚିତ୍ତୱିଭତ୍ତିୟଂ ୱୁତ୍ତନୟାନୁସାରେନ ୟଥାନୁରୂପଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସମୁଟ୍ଠାନତୋ, ପନେତ୍ଥ ଭୱୟୋନୀସୁ ପୱତ୍ତିକ୍କମତୋ ଚ ପକିଣ୍ଣକକଥା ୱେଦିତବ୍ବା – ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନିକାନି ହି ରୂପାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାନି ଦ୍ୱୀସୁ ଭୱେସୁ ଚତୂସୁ ୟୋନୀସୁ ଦସକାଦିକଲାପୱସେନେୱ ପଟିସନ୍ଧିପ୍ପୱତ୍ତୀସୁ ୟଥାସମ୍ଭୱଂ ସମୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ତତ୍ଥ କମ୍ମଜେସୁ ତାୱ ୱୀସତିୟା କାମାୱଚରକୁସଲାକୁସଲେହି କାମଲୋକେୟେୱ ସଂସେଦଜାନଂ, ଓପପାତିକାନଞ୍ଚ ଛ ୱତ୍ଥୂନି, ଭାୱଦ୍ୱୟେ ଅଞ୍ଞତରଂ, ଜୀୱିତଞ୍ଚାତି ଅଟ୍ଠ ରୂପାନି ୟଥାସମ୍ଭୱଂ ପଟିସନ୍ଧିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପାତୁଭୱନ୍ତି। ତାନି ଚ ସୁଦ୍ଧଟ୍ଠକଂ, ଜୀୱିତଞ୍ଚ ଜୀୱିତନୱକଂ, ତଦେୱ ନୱକଂ ଚକ୍ଖୁନା ସହ ଚକ୍ଖୁଦସକଂ, ସୋତେନ ସୋତଦସକଂ, ଘାନେନ ଘାନଦସକଂ, ଜିୱ୍ହାୟ ଜିୱ୍ହାଦସକଂ, କାୟେନ କାୟଦସକଂ, ହଦୟୱତ୍ଥୁନା ୱତ୍ଥୁଦସକଂ, ଭାୱଞ୍ଞତରେନ ଭାୱଦସକଞ୍ଚାତି ନୱ କଲାପା ହୁତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ନପୁଂସକାନଂ ପନେତ୍ଥ ଭାୱଦସକଂ ନତ୍ଥି, ତଥା ଜଚ୍ଚନ୍ଧାଦୀନଂ ଚକ୍ଖୁସୋତଘାନଦସକାନି। ଏୱଂ ଅଣ୍ଡଜଜଲାବୁଜାନମ୍ପି, ତେସଂ ପନ ପଟିସନ୍ଧିଚିତ୍ତେନ ସହ କାୟୱତ୍ଥୁଭାୱଦସକାନେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତତୋ ପୱତ୍ତିକାଲେ ଜୀୱିତନୱକଚକ୍ଖୁଦସକାଦୀନି ୟଥାନୁରୂପଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ରୂପଭୱେ ପନ ଘାନଦସକାଦିତ୍ତୟଂ, ଭାୱଦସକଦ୍ୱୟଂ, ଉଦରଗ୍ଗିନୱକଞ୍ଚ ନତ୍ଥି, ସେସାନି ପଞ୍ଚହି ରୂପାୱଚରକୁସଲକମ୍ମେହି ପଟିସନ୍ଧିତୋ ପଭୁତି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଅଞ୍ଞଞ୍ଞୀନଂ ପନ ପଞ୍ଚମଜ୍ଝାନକୁସଲେନ ଜୀୱିତନୱକମେୱ। ଏୱଂ କାମରୂପାୱଚରକମ୍ମସମୁଟ୍ଠିତା ନୱ ରୂପକଲାପା ଦ୍ୱୀସୁ ଭୱେସୁ ଚତୂସୁ ୟୋନୀସୁ ୟଥାସମ୍ଭୱଂ ପଟିସନ୍ଧିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୟାୱ ଚୁତିଚିତ୍ତୋପରିସତ୍ତରସମଚିତ୍ତସ୍ସ ଠିତି, ତାୱ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦଠିତିଭଙ୍ଗସଙ୍ଖାତେସୁ ତୀସୁ ଖଣେସୁ ନିରନ୍ତରଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତସନ୍ତାନେ ଏୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତତୋ ପଭୁତି ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଚୁତିଚିତ୍ତେନ ସହ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି।

ଚିତ୍ତଜାନି ପନ ପଞ୍ଚୱୋକାରଭୱେ ଦ୍ୱିପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣଆରୁପ୍ପୱିପାକୱଜ୍ଜିତପଞ୍ଚସତ୍ତତିଚିତ୍ତେହି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଉପ୍ପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଏୱ ସମୁଟ୍ଠାପିତାନି ପଠମଭୱଙ୍ଗମୁପାଦାୟ ଚୁତିଚିତ୍ତପରିୟୋସାନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତସନ୍ତାନେ ଏୱ ସୁଦ୍ଧଟ୍ଠକଂ, ତଦେୱ କାୟୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟା ସହ କାୟୱିଞ୍ଞତ୍ତିନୱକଂ, ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତିସଦ୍ଦେହି ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତିଦସକଂ, ଲହୁତାଦିତ୍ତୟେନ ଲହୁତାଦେକାଦସକଂ, କାୟୱିଞ୍ଞତ୍ତିଲହୁତାଦୀହି ଦ୍ୱାଦସକଂ, ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତିସଦ୍ଦଲହୁତାଦୀହି ତେରସକଞ୍ଚାତି ଛ କଲାପା ହୁତ୍ୱା ୟଥାୟୋଗଂ ପୱତ୍ତନ୍ତି। ରୂପଜନକଚିତ୍ତେସୁ ଚେତ୍ଥ ସୋମନସ୍ସସହଗତକାମାୱଚରଜୱନାନି ଇରିୟାପଥୱିଞ୍ଞତ୍ତିହସନସହିତଂ ସବ୍ବଂ ଚିତ୍ତଜରୂପଂ ସମୁଟ୍ଠାପେନ୍ତି, ସେସକାମାୱଚରଜୱନାଭିଞ୍ଞାୱୋଟ୍ଠବ୍ବନାନି ହସନୱଜ୍ଜଂ, ଅପ୍ପନାଜୱନାନି ଚ ଇରିୟାପଥାଦିୱିରହିତମେୱ, ୟଥାପୱତ୍ତଂ ପନ ଇରିୟାପଥଂ ଅୱିନସ୍ସମାନଂ ଉପତ୍ଥମ୍ଭେନ୍ତି। ସେସାନି ପନ ରୂପାୱଚରୱିପାକମନୋଧାତୁତଦାରମ୍ମଣାନି ଏକୂନୱୀସତି ତମ୍ପି ନ କରୋନ୍ତି, ସୁଦ୍ଧଟ୍ଠକଂ,

ସଦ୍ଦନୱକଂ, ଲହୁତାଦେକାଦସକଂ, ସଦ୍ଦଲହୁତାଦିଦ୍ୱାଦସକଞ୍ଚାତି ଚତ୍ତାରୋ କଲାପେ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତି, ତତ୍ଥାପି ସବ୍ବେସମ୍ପି ପଟିସନ୍ଧିଚିତ୍ତାନି, ଅରହନ୍ତାନଂ ଚୁତିଚିତ୍ତାନି, ଅରୂପଭୱୂପପନ୍ନାନି ଚ ନ କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ସମୁଟ୍ଠାପେନ୍ତି, ଆରୁପ୍ପୱିପାକଦ୍ୱିପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣାନି ସବ୍ବଥା ନ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତୀତି।

ଆହାରଜାନି ପନ କାମଭୱେ ଏୱ ଅଜ୍ଝୋହଟାହାରେ ଠିତେନ ଠିତିପ୍ପତ୍ତେନ ଓଜାସଙ୍ଖାତେନ ଆହାରେନ ସମୁଟ୍ଠିତାନି ଅଜ୍ଝତ୍ତସନ୍ତାନେ ଏୱ ସୁଦ୍ଧଟ୍ଠକଂ, ଲହୁତାଦେକାଦସକଞ୍ଚାତି ଦ୍ୱେ କଲାପା ହୁତ୍ୱା ଯାୱତାୟୁକଂ ପୱତ୍ତନ୍ତି, ନ ରୂପଭୂମିୟଂ। ଉତୁଜାନି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରେନ ତେଜୋଧାତୁସଙ୍ଖାତେନ ଠିତିପ୍ପତ୍ତେନ ଉତୁନା ଅଜ୍ଝତ୍ତସନ୍ତାନେ ସମୁଟ୍ଠିତାନି ସୁଦ୍ଧଟ୍ଠକଂ, ସଦ୍ଦନୱକଂ, ଲହୁତାଦେକାଦସକଂ, ସଦ୍ଦଲହୁତାଦେକାଦସକଂ, ସଦ୍ଦଲହୁତାଦିଦ୍ୱାଦସକଞ୍ଚାତି ଚତ୍ତାରୋ କଲାପା ହୁତ୍ୱା ଯାୱତାୟୁକଂ, ବହିଦ୍ଧା ପନ ପଥୱୀପବ୍ବତଦେୱବ୍ରହ୍ମୱିମାନାଦୀସୁ ସୁଦ୍ଧଟ୍ଠକଂ, ସମୁଦ୍ଦଘୋସାଦିସଦ୍ଦନୱକଞ୍ଚାତି ଦ୍ୱେ କଲାପାୱ ହୁତ୍ୱା ପୱତ୍ତନ୍ତି। ଆକାସଲକ୍ଖଣାନି ଚେତ୍ଥ ସବ୍ବକଲାପେସୁ ୱିଜ୍ଜମାନାନିପି କଲାପସଙ୍ଗହେ ୱୋହାରାଭାୱା ନ ଗଣୀୟନ୍ତି। ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ଚେତ୍ଥ ଉତୁଚିତ୍ତାହାରଜାନି ନ ହୋନ୍ତି, ନ ସବ୍ବତ୍ଥାପି ଉପ୍ପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଜରାମରଣାନୀତି ଏୱଂ ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନିକରୂପସ୍ସ ଭୱଯୋନୀସୁ, ପଟିସନ୍ଧିପ୍ପୱତ୍ତୀସୁ ଚ ପୱତ୍ତିକ୍କମୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅପିଚ ଦ୍ୱାଚତ୍ତାଲୀସାୟ କୋଟ୍ଠାସାନଂ ୱସେନାପି ଚେତ୍ଥ ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ, ମହାଭୂତାଦିୱସେନ ବହିଦ୍ଧା ଚ ପୱତ୍ତି ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବା – ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ହି କେସା ଲୋମା…ପେ… କରୀସଂ ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗନ୍ତି ଇମେ ୱୀସତି ପଥୱାଧିକକୋଟ୍ଠାସା, ପିତ୍ତଂ…ପେ… ମୁତ୍ତନ୍ତି ଇମେ ଦ୍ୱାଦସ ଆପାଧିକକୋଟ୍ଠାସା, ଯେନ ଚ ସନ୍ତପ୍ପତି, ଯେନ ଚ ଜୀରତି, ଯେନ ଚ ପରିଡୟ୍ହତି, ଯେନ ଚ ଅସିତପୀତଖାୟିତସାୟିତଂ ସମ୍ମାପରିଣାମଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ତେଜାଧିକକୋଟ୍ଠାସା, ଉଦ୍ଧଂଗମୋ ଅଧୋଗମୋ କୁଚ୍ଛିସୟୋ କୋଟ୍ଠସୟୋ ଅଙ୍ଗମଙ୍ଗାନୁସାରୀ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସୋ ଚାତି ଇମେ ଛ ୱାୟୁଅଧିକକୋଟ୍ଠାସାତି ଦ୍ୱେଚତ୍ତାଲୀସ କୋଟ୍ଠାସା ହୋନ୍ତି। ତେସୁ ଉଦରିୟଂ କରୀସଂ ପୁବ୍ବୋ ମୁତ୍ତନ୍ତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ କୋଟ୍ଠାସା ଉତୁଜା। ଏୱମେତେସୁ ଏକେକଂ ଉତୁଜଟ୍ଠକମେୱ ହୋତି, ସେଦୋ ଅସ୍ସୁ ଖେଳୋ ସିଙ୍ଘାଣିକାତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଉତୁଚିତ୍ତଜା, ତେସୁ ଏକେକସ୍ମିଂ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ଅଟ୍ଠକା ହୋନ୍ତି। ଅସିତାଦିପରିପାଚକୋ ତେଜୋ କମ୍ମଜୋୱ, ତତ୍ଥ ଜୀୱିତନୱକମେୱ। ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସୋ ପନ ଚିତ୍ତଜୋୱ, ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଜସଦ୍ଦନୱକମେୱ। ଇମେ ଦସ କୋଟ୍ଠାସେ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ ଚତୁଜା।

ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠସୁ ତେଜୋୱାୟୋକୋଟ୍ଠାସେସୁ ଏକେକସ୍ମିଂ ଜୀୱିତନୱକଞ୍ଚେୱ ତୀଣି ଚ ଉତୁଚିତ୍ତାହାରଜଟ୍ଠକାନି ହୋନ୍ତି, ୱାୟୋକୋଟ୍ଠାସେସୁ ଚେତ୍ଥ ଉତୁଚିତ୍ତଜସଦ୍ଦନୱକମ୍ପି ହୋତି, ସେସେସୁ ଚତୁୱୀସତିୟା କୋଟ୍ଠାସେସୁ କେସଲୋମନଖଦନ୍ତାନଂ ମଂସୱିନିମୁତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ଠପେତ୍ୱା ସବ୍ବତ୍ଥ ଦ୍ୱେ କାୟଭାୱଦସକାନି, ତୀଣି ଚ ଅଟ୍ଠକାନି, ମଂସମୁତ୍ତେସୁ ପନ କେସାଦୀସୁ ଉତୁଜଟ୍ଠକମେୱ ହୋତି। ତାନି ଚ ଯଥାୱୁତ୍ତଦସକନୱକଟ୍ଠକାନି ସକଲସରୀରବ୍ୟାପୀସୁ ତଚମଂସରୁହିରାଦୀସୁ, ଅବ୍ୟାପୀସୁ ଚ କେସାଦୀସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ଅୱିନିବ୍ଭୋଗେ ଏକସ୍ମିଂ ଅଣୁପଦେସେ ହୋନ୍ତୀତି ପଚ୍ଚେକଂ ଅନନ୍ତାପରିମାଣା, ଅନନ୍ତଧାତୁପଚ୍ଚୟତ୍ତା ତେସଂ ସରୀରସ୍ମିଂ ହି ପରମାଣୁଭେଦସଞ୍ଚୁଣ୍ଣାନି ଅନନ୍ତାନି ଚତ୍ତାରି ମହାଭୂତାନି ଚେୱ ସୌପାଦାରୂପାନି ଚ ଅଞ୍ଞୋଞ୍ଞପଚ୍ଚୟଭୂତାନି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଦ୍ୱାଚତ୍ତାଲୀସକୋଟ୍ଠାସସରୀରାରୋହପରିଣାହସଣ୍ଠାନାଦିନା, ବହିଦ୍ଧା ଚ ପଥୱୀପବ୍ବତାଦିନା ଚ ଆକାରେନ ଯଥାପଚ୍ଚୟଂ ସମୁପ୍ପନ୍ନାନି। ମାୟାକାରାଦୟୋ ୱିୟ ନ ବାଲଜନପ୍ପବୋଧକାନି ହୋନ୍ତି।

ପଥୱୀଧାତୁ ଚେତ୍ଥ ସୁଖୁମସଞ୍ଚୁଣ୍ଣା ରଜଭୂତା ଏୱ ଆପୋଧାତୁୟା ସଙ୍ଗହିତା, ତେଜୋଧାତୁୟା ଅନୁପାଲିତା, ୱାୟୋଧାତୁୟା ୱିତ୍ଥମ୍ଭିତା, ୱଣ୍ଣାଦୀହି ପରିୱାରିତା ନ ୱିକିରିୟମାନା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଇତ୍ଥିପୁରିସମିଗପକ୍ଖିଦେୱବ୍ରହ୍ମାଦିସରୀରଭାୱଂ, ବହିଦ୍ଧା ଚ ପଥୱୀପବ୍ବତରୁକ୍ଖଦେୱବ୍ରହ୍ମଲୋକଚନ୍ଦସୂରିୟନକ୍ଖତ୍ତମଣିକନକାଦିଭାୱଞ୍ଚ ଉପଗଚ୍ଛତି, ୟୂସଗତା ବନ୍ଧନଭୂତା ପନେତ୍ଥ ଆପୋଧାତୁ ପଥୱୀପତିଟ୍ଠିତା। ଅୱସେସାନୁପାଲନୱିତ୍ଥମ୍ଭନପରିପାଚନପରିୱାରିତା ନ ପଗ୍ଘରତି, ଅପଗ୍ଘରମାନା ପୀଣିତଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି, ଉସୁମତ୍ତଗତା ତେଜୋଧାତୁ ସେସଧାତୁପତିଟ୍ଠାନସଙ୍ଗହୱିତ୍ଥମ୍ଭନପରିୱାରିତା ଇମଂ କାୟଂ ପରିପାଚେତି, ୱଣ୍ଣସମ୍ପତ୍ତିଞ୍ଚସ୍ସ ଅପୂତିଭାୱଞ୍ଚ ସାଧେତି, ୱାୟୋଧାତୁ ୱିତ୍ଥମ୍ଭନସମୁଦୀରଣସଭାୱା ସେସଧାତୁପତିଟ୍ଠାନସଙ୍ଗହାନୁପାଲନପରିୱାରିତା ୱିତ୍ଥମ୍ଭେତି ଚାଲେତି, ସରୀରୱିମାନାଦୀନଂ ଗମନାଦିପଦୱୀତିହରଣାଦୀନଂ ଠିତିଞ୍ଚ ସମ୍ପାଦେତି। ଚତସ୍ସୋପି ଚେତା ସମ୍ଭୂୟ ପଥୱୀଅଧିକତାୟ କେସାଦିଭାୱଂ, ପଥୱୀପବ୍ବତାଦିଭାୱଞ୍ଚ, ଆପାଧିକତାୟ ପିତ୍ତାଦିଭାୱଂ, ସମୁଦ୍ଦଜଲାଦିଭାୱଞ୍ଚ, ୱାୟୁଅଧିକତାୟ ଉଦ୍ଧଙ୍ଗମୱାତାଦିଭାୱଂ, ପଥୱୀସନ୍ଧାରକୱାତାଦିଭାୱଞ୍ଚ, ତେଜାଧିକତାୟ ପରିପାଚକଗ୍ଗିଆଦିଭାୱଂ, ନରକଗ୍ଗିଆଦିଭାୱଞ୍ଚ ସାଧେନ୍ତି, ୟାସଂ ପକୋପେନ ରୋଗଜରାମରଣଞ୍ଚେୱ କପ୍ପୱିନାସାଦୟୋ ଚ ହୋନ୍ତି। ଏୱମେତାସଂ ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣାନଂ ଧାତୂନଂ ସଞ୍ଚୟତ୍ତା ପଚ୍ଚେକଂ ଅନନ୍ତାପରିମାଣା କଲାପା ଏୱ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକକୋଟ୍ଠାସା ହୋନ୍ତି, ତଥା ବାହିରାନି ରୂପାନି। ତାନି ଚ ତେନ ତେନ ପଚ୍ଚୟେନ ତଥାତଥାକାରେନ ସମୁଦିତାୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଚେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି ଚ।

ଯଦି ପଠମଂ ଧାତୁୟୋ ଅଣୁରୂପେନ ଠତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ସଂୟୁଜ୍ଜନ୍ତି, ତଥା ଠାନେ ୱିନିୟୋଗାଭାୱତୋ ଅପରେନାପି ପରିୟାୟେନ ଚେତ୍ଥ କମ୍ମଜଂ କମ୍ମପଚ୍ଚୟଂ କମ୍ମପଚ୍ଚୟୌତୁସମୁଟ୍ଠାନଂ, ଆହାରଜଂ ଆହାରପଚ୍ଚୟଂ ଆହାରପଚ୍ଚୟୌତୁସମୁଟ୍ଠାନଂ, ଉତୁଜଂ ଉତୁପଚ୍ଚୟଂ ଉତୁପଚ୍ଚୟୌତୁସମୁଟ୍ଠାନଂ, ଚିତ୍ତଜଂ ଚିତ୍ତପଚ୍ଚୟଂ ଚିତ୍ତପଚ୍ଚୟୌତୁସମୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ଏୱଂ ସମୁଟ୍ଠାନଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଉପାଦିନ୍ନରୂପଂ କମ୍ମଜଂ ନାମ, ମଂସମୁତ୍ତକେସଲୋମଦନ୍ତସିଙ୍ଘାଣିକାଦି କମ୍ମପଚ୍ଚୟଂ ନାମ, ସଣ୍ଠିକରମହାମେଘପଥୱୀପବ୍ବତାଦି, ଚକ୍କରତନଦେୱୱିମାନାଦି ଚ କମ୍ମପଚ୍ଚୟୌତୁସମୁଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ଆହାରତୋ ସମୁଟ୍ଠିତଂ ସୁଦ୍ଧଟ୍ଠକଂ ଆହାରଜଂ ନାମ, କବଳିଙ୍କାରୋ ଆହାରୋ ଆହାରଜସ୍ସ ଜନକୋ ହୁତ୍ୱା କମ୍ମଜସ୍ସ ଅନୁପାଲକୋ ହୋତୀତି ତଦନୁପାଲିତଂ କମ୍ମଜରୂପଂ ଆହାରପଚ୍ଚୟଂ ନାମ,

ୱିସଭାଗାହାରଂ ସେୱିତ୍ୱା ଆତପେ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ କାଠଅକୁଟ୍ଠାଦୀନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଇଦଂ ଆହାରପଚ୍ଚଯୌତୁସମୁଟ୍ଠାନଂ ନାମ। କମ୍ମଜୌତୁତୋ ସମୁଟ୍ଠିତଂ ସୁଦ୍ଧଟ୍ଠକଂ ଉତୁଜଂ ନାମ, ତସ୍ମିଂ ଉତୁ ଅଞ୍ଞଂ ଅଟ୍ଠକଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତି, ଇଦଂ ଉତୁପଚ୍ଚଯଂ ନାମ, ତସ୍ମିମ୍ପି ଉତୁ ଅଞ୍ଞଂ ଅଟ୍ଠକଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତି, ଇଦଂ ଉତୁପଚ୍ଚଯୌତୁସମୁଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ଏୱଂ ଉପାଦିନ୍ନକେ ତିସ୍ସୋ ଏୱ ସନ୍ତତିଯୋ ଘଟେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଅନୁପାଦିନ୍ନକେ ପନ ୱଲାହକୋ ଉତୁଜଂ ନାମ, ୱୁଟ୍ଠିଧାରା ଉତୁପଚ୍ଚଯଂ ନାମ, ଦେୱେ ପନ ୱୁଟ୍ଠେ ପଥୱୀ ଗନ୍ଧଂ ମୁଞ୍ଚତି, ବୀଜାନି ୱିରୁହନ୍ତୀତି ଏୱଂ ଯଂ ଅନନ୍ତଂ ସନ୍ତତିୱସେନ ପୱତ୍ତଂ, ଏତଂ ଉତୁପଚ୍ଚଯୌତୁସମୁଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ଚିତ୍ତତୋ ସମୁଟ୍ଠିତଂ ସୁଦ୍ଧଟ୍ଠକାଦି ଚିତ୍ତଜଂ ନାମ, ଚିତ୍ତେନ ପଚ୍ଛାଜାତପଚ୍ଚଯଭାୱେନ ଉପତ୍ଥମ୍ଭିତୋ କାଯୋ ଚିତ୍ତପଚ୍ଚଯଂ ନାମ, ଅଭିଞ୍ଞାଚିତ୍ତେନ ବହିଦ୍ଧା ସମୁଟ୍ଠାପିତହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦିକଂ ଚିତ୍ତପଚ୍ଚଯୌତୁସମୁଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ପକିଣ୍ଣକକଥା।

ରୂପାବ୍ୟାକତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ନିବ୍ବାନାବ୍ୟାକତୱଣ୍ଣନା

ନିବ୍ବାନାବ୍ୟାକତଂ ପନ ଭୂମିତୋ ଲୋକୁତ୍ତରମେୱ, ଧମ୍ମତୋପି ଚ ଏକମେୱ, ଭେଦୋ ନତ୍ଥି, ଲକ୍ଖଣାଦିତୋ ପନ ସନ୍ତିଲକ୍ଖଣଂ ନିବ୍ବାନଂ, ନିୱତ୍ତିଲକ୍ଖଣଂ, ଅସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣଂ ୱା, ଅଚ୍ଚୁତିରସଂ , ଅନିମିତ୍ତପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ, ଅସଙ୍ଖତତାଯ ପନସ୍ସ କାରକହେତୁୱିରହତୋ ପଦଟ୍ଠାନଂ ନତ୍ଥି, ପାପକହେତୁୱସେନ ପନେତଂ ''ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିପଟିପଦା''ତିଆଦିୱଚନତୋ (ୱିଭ। ୨୦୬) ''ଅରିଯମଗ୍ଗପଦଟ୍ଠାନ''ନ୍ତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ସଙ୍ଗହତୋ ପନ ଭେଦାଭାୱା ଖନ୍ଧେସୁ ସଙ୍ଗହଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ଆଯତନାଦୀସୁ ଧମ୍ମାଯତନଧମ୍ମଧାତୂସୁ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି। ସୁଞ୍ଞତୋ ପନ ଅତ୍ତସୁଞ୍ଞଂ, ସଲକ୍ଖଣଧାରଣତୋ ଅନତ୍ତକଂ ଧମ୍ମମତ୍ତଂ, ଅସଙ୍ଖତତାଯ ୱା ଅଚ୍ଚନ୍ତତ୍ତା ଚ ଅନିଚ୍ଚତାସୁଞ୍ଞଂ, ଦୁକ୍ଖତାସୁଞ୍ଞଂ, ରାଗାଦିସୁଞ୍ଞଂ, ନିମିତ୍ତସୁଞ୍ଞନ୍ତି ପୱତ୍ତଂ ସୁଞ୍ଞନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ।

ଭେଦତୋ ପନ ସନ୍ତିଲକ୍ଖଣାଦିସଭାୱତୋ ଏକୱିଧମ୍ପି କାରଣପରିଯାଯତୋ ସୌପାଦିସେସନିବ୍ବାନଧାତୁ, ଅନୁପାଦିସେସନିବ୍ବାନଧାତୁ ଚେତି ଦୁୱିଧଂ ହୋତି। ସରସୱସେନ ପନ ପରିକପ୍ପିତାକାରଭେଦତୋ ସୁଞ୍ଞତଂ ଅନିମିତ୍ତଂ ଅପ୍ପଣିହିତନ୍ତି ତିୱିଧଂ ହୋତି। ସଙ୍ଖତଧମ୍ମଭେଦମୁପାଦାଯ ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବାକାରତୋ ନ ଚିତ୍ତଂ, ନ ଚେତସିକଂ, ନ ରୂପଂ, ନ ଅତୀତଂ, ନ ଅନାଗତଂ, ନ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ, ନ ମଗ୍ଗୋ, ନ ଫଲନ୍ତିଆଦିନା ଅନନ୍ତପ୍ପକାରଂ ହୋତି।

ନିବ୍ବାନାବ୍ୟାକତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଏୱଂ ଇମସ୍ମିଂ କୁସଲତ୍ତିକେ ଅୱୁତ୍ତୋ ସଭାୱଧମ୍ମୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ଅସଭାୱଧମ୍ମେସୁ ପନେତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ରୂପଧମ୍ମାନଂ ପରିଚ୍ଛେଦାକାସଲକ୍ଖଣାନି ଏୱ ୱୁତ୍ତାନି, କସିଣାଦିପଟିଭାଗନିମିତ୍ତାନି ପନ କସିଣୁଗ୍ଘାଟିମାକାସୋ, ୱିଞ୍ଞାଣାଭାୱୋ, ନିରୋଧସମାପତ୍ତି, ତିସ୍ସୋ ନାମପୁଗ୍ଗଲୌପାଦାପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ, ଅରୂପଧମ୍ମାନଂ ଅନିଚ୍ଚତାଦିଲକ୍ଖଣାଦଯୋ ଚ ନ ୱୁତ୍ତା, ତଥାପି ତେସମ୍ପି ସଭାୱଧମ୍ମବ୍ୟତିରେକାଭାୱତୋ ଗହଣଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଅଯଂ ତିକୋ ନିପ୍ପଦେସତ୍ତିକୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ । ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ ଇତୋ ପରେସୁପି ତିକଦୁକେସୁ ପଞ୍ଞତ୍ତିଗ୍ଗହଣାଭାୱେପି ନିରୱସେସପରମତ୍ଥଗ୍ଗହଣେନେୱ ନିପ୍ପଦେସତା, ୱିପରିଯାଯତୋ ସପ୍ପଦେସତା ଚ ୱେଦିତବ୍ବା। ଯତ୍ଥ ପନ ସମ୍ମୁତିଗ୍ଗହଣଂ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ୱକ୍ଖାମ।

ରୂପନିବ୍ବାନକଣ୍ଡୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଇତି ମୋହୱିଚ୍ଛେଦନିଯା

ଅଭିଧମ୍ମମାତିକତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାଯ

କୁସଲତ୍ତିକସଂୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ୱେଦନାତ୍ତିକାଦିୱଣ୍ଣନା

ଇଦାନି କୁସଲତ୍ତିକାନନ୍ତରଂ ୱେଦନାତ୍ତିକାଦୀନଂ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ଅନୁପ୍ପତ୍ତା, ଯସ୍ମା ପନ ଯ୍ୱାଯଂ କୁସଲତ୍ତିକସ୍ସ –

''ଅତ୍ଥତୋ ଭୂମିଭେଦା ଚ, ପଚ୍ଚେକଂ ସମ୍ପଯୋଗତୋ;

ଉଦ୍ଦେସତୋ ଚ ଧମ୍ମାନଂ, ଲକ୍ଖଣାଦିୱିଭାଗତୋ''ତି। –

ଆଦିନା ମାତିକଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ''କୁସଲା ତାୱ ଧମ୍ମା ଭୂମିତୋ ଚତୁବ୍ବିଧା ହୋନ୍ତି କାମାୱଚରା…ପେ… ଲୋକୁତ୍ତରା''ତିଏୱମାଦିନା ୱିନିଚ୍ଛଯନଯୋ ୱୁତ୍ତୋ,

ସୋ ଏୱ ସେସତ୍ତିକଦୁକାନମ୍ପି ଯଥାଯୋଗଂ ହୋତି। ଯଥା ହି ଏତ୍ଥ, ଏୱଂ ‘‘ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ତାୱ ଧମ୍ମା ଭୂମିତୋ ତିୱିଧା ହୋନ୍ତି କାମାୱଚରା ରୂପାୱଚରା ଲୋକୁତ୍ତରା’’ତିଆଦିନା ଅନୁକ୍କମେନ ସବ୍ବତ୍ତିକଦୁକାନମ୍ପି ପଣ୍ଡିତେହି ସକ୍କା ୱିନିଚ୍ଛଯନଯଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତୁଂ, ତସ୍ମା ତଂ ୱିତ୍ଥାରନଯଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ନିକ୍ଖେପକଣ୍ଡେ, ଅଟ୍ଠକଥାକଣ୍ଡେ ଚ ୱୁତ୍ତାନୁସାରତୋ ନାତିସଙ୍ଖେପୱିତ୍ଥାରନଯେନ ୱେଦନାତ୍ତିକାଦୀନଂ ତିକଦୁକାନଂ –

ପଦତ୍ଥା ତଂସରୂପା ଚ, ନୱତ୍ତବ୍ବୱିଭାଗତୋ;

ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱିଜାନୀଯୋ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଯଥାରହଂ।

ତତ୍ଥ ୱେଦନାତ୍ତିକେ ପଦତ୍ଥତୋ ତାୱ ‘‘ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯା’’ତିଆଦୀସୁ ସୁଖ-ସଦ୍ଦୋ ସୁଖୱେଦନାସୁଖମୂଲସୁଖାରମ୍ମଣସୁଖହେତୁସୁଖପଚ୍ଚଯଟ୍ଠାନଅବ୍ୟାବଜ୍ଝନିବ୍ବାନାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ଅଯଂ ହି ‘‘ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା’’ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୨୩୨; ଧ। ସ। ୧୬୫; ୱିଭ। ୫୯୪) ସୁଖୱେଦନାଯ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ସୁଖୋ ବୁଦ୍ଧାନମୁପ୍ପାଦୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ପ। ୧୯୪) ସୁଖମୂଲେ। ‘‘ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ମହାଲି, ରୂପଂ ସୁଖଂ ସୁଖାନୁପତିତଂ ସୁଖାୱକ୍କନ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୩।୬୦) ସୁଖାରମ୍ମଣେ। ‘‘ସୁଖସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଧିୱଚନଂ, ଯଦିଦଂ ପୁଞ୍ଞାନୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୭।୬୨; ଇତିୱୁ। ୨୨) ସୁଖହେତୁମ୍ହି। ‘‘ଯାୱଞ୍ଚିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ସୁକରଂ ଅକ୍ଖାନେନ ପାପୁଣିତୁଂ, ଯାୱ ସୁଖା ସଗ୍ଗା (ମ। ନି। ୩।୨୫୫)। ନ ତେ ସୁଖଂ ପଜାନନ୍ତି, ଯେ ନ ପସ୍ସନ୍ତି ନନ୍ଦନ’’ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୧।୧୧) ଆଦୀସୁ ସୁଖପଚ୍ଚଯଟ୍ଠାନେ। ‘‘ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରା ଏତେ ଧମ୍ମା’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୮୨) ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝେ। ‘‘ନିବ୍ବାନଂ ପରମଂ ସୁଖ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ପ। ୨୦୩-୨୦୪; ମ। ନି। ୨।୧୫, ୨୧୭) ନିବ୍ବାନେ। ଇଧ ପନାଯଂ ସୁଖୱେଦନାଯମେୱ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ୱେଦନା-ସଦ୍ଦୋ ‘‘ୱିଦିତା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୩।୨୦୮) ୱେଦଯିତସ୍ମିଂ ଯେୱ ୱତ୍ତତି। ଦୁକ୍ଖ-ସଦ୍ଦୋ ଦୁକ୍ଖୱେଦନାଦୁକ୍ଖୱତ୍ଥୁଦୁକ୍ଖାରମ୍ମଣଦୁକ୍ଖପଚ୍ଚଯଦୁକ୍ଖପଚ୍ଚଯଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ଅଯଂ ହି ‘‘ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନା’’ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୨୩୨; ଧ। ସ। ୧୬୫; ୱିଭ। ୫୯୪) ଦୁକ୍ଖୱେଦନାଯଂ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ଜାତିପି ଦୁକ୍ଖା’’ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୨।୩୮୭; ୱିଭ। ୧୯୦) ଦୁକ୍ଖୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ। ‘‘ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ମହାଲି, ରୂପଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁକ୍ଖାନୁପତିତଂ ଦୁକ୍ଖାୱକ୍କନ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୩।୬୦) ଦୁକ୍ଖାରମ୍ମଣେ। ‘‘ଦୁକ୍ଖୋ ପାପସ୍ସ ଉଚ୍ଚଯୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ପ। ୧୧୭) ଦୁକ୍ଖପଚ୍ଚଯେ। ‘‘ଯାୱଞ୍ଚିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ସୁକରଂ ଅକ୍ଖାନେନ ପାପୁଣିତୁଂ, ଯାୱ ଦୁକ୍ଖା ନିରଯା’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୩।୨୫୦) ଦୁକ୍ଖପଚ୍ଚଯଟ୍ଠାନେ। ଇଧ ପନାଯଂ ଦୁକ୍ଖୱେଦନାଯମେୱ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ୱଚନତ୍ଥୋ ପନେତ୍ଥ – ସୁଖଯତି ସତ୍ତଂ, ସୁଟ୍ଠୁ ୱା ଖାଦତି, ଖନତି ଚ କାଯଚିତ୍ତାବାଧନ୍ତି ସୁଖା, କାଯିକଚେତସିକାନଂ ସୁଖସୋମନସ୍ସାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଦୁକ୍ଖଯତୀତି ଦୁକ୍ଖା, କାଯିକଚେତସିକାନଂ ଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ନ ଦୁକ୍ଖା ନ ସୁଖାତି ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା, ଉପେକ୍ଖାଯେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ମ-କାରୋ ପଦସନ୍ଧିକରୋ। ଏୱଂ ତୀହି ପଦେହି ପଞ୍ଚୱିଧାପି ୱେଦନା ଗହିତା। ସବ୍ବାପି ଆରମ୍ମଣରସଂ ୱେଦିଯନ୍ତି ଅନୁଭୱନ୍ତୀତି ୱେଦନା। ଯୋ ପନାଯଂ ତୀସୁପି ପଦେସୁ ସମ୍ପଯୁତ୍ତ-ସଦ୍ଦୋ, ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ସମଂ ପକାରେହି ଯୁତ୍ତାତି ସମ୍ପଯୁତ୍ତା, କତରେହି ପକାରେହୀତି? ‘‘ଅତ୍ଥି କେଚି ଧମ୍ମା କେହିଚି ଧମ୍ମେହି ସହଗତା ସହଜାତା ସଂସଟ୍ଠା ଏକୁପ୍ପାଦା ଏକନିରୋଧା ଏକୱତ୍ଥୁକା ଏକାରମ୍ମଣା’’ତି (କଥା। ୪୭୩) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେହି ଇମେହି ଏକୁପ୍ପାଦତାଦୀହି ଚତୂହି ପକାରେହି। ଉକ୍କଟ୍ଠନିଦ୍ଦେସୋ ଚେସ। ଆରୁପ୍ପେ ହି ୱିନାପି ଏକୱତ୍ଥୁକଭାୱଂ ସମ୍ପଯୋଗୋ ଲବ୍ଭତୀତି। ସେସଂ ୱୁତ୍ତତ୍ଥମେୱ। ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ପଦତ୍ଥତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ତଂସରୂପାତି ତସ୍ସ ପଦତ୍ଥସ୍ସ ସରୂପମତ୍ତଦସ୍ସନତୋ। ତତ୍ଥ ସୁଖସହଗତଂ କାଯୱିଞ୍ଞାଣଂ, ସୋମନସ୍ସସହଗତାନି ଅଟ୍ଠାରସ କାମାୱଚରଚିତ୍ତାନି, ପଠମଦୁତିଯତତିଯଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନିକାନି ଚତୁଚତ୍ତାଲୀସ ରୂପାୱଚରଲୋକୁତ୍ତରଚିତ୍ତାନି ଚାତି ତେସଟ୍ଠି ଚିତ୍ତାନି ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ନାମ । ତଥା ଦୁକ୍ଖସହଗତଂ କାଯୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଦ୍ୱେ ଦୋମନସ୍ସସହଗତାନି ଚାତି ତୀଣି ଚିତ୍ତାନି ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ନାମ। ସେସାନି ଉପେକ୍ଖାସହଗତାନି ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସ ଚିତ୍ତାନି ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ନାମ। ଯଥା ଚ ଚିତ୍ତାନଂ ସୁଖାଦିସମ୍ପଯୋଗୋ, ଏୱଂ ତଂଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତାନଂ ଚେତସିକାନମ୍ପି। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଏତ୍ଥେୱ, ଇତୋ ପରେସୁପି ତିକଦୁକେସୁ ଚିତ୍ତୱସେନେୱ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତଚେତସିକାନମ୍ପି ସଙ୍ଗହୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ । ଯତ୍ଥ ପନ ୱିସେସୋ ହୋତି, ତତ୍ଥ ୱକ୍ଖାମ। ଇଧ ପନ ଚେତସିକେସୁ ସତ୍ତୱୀସତିକାନି ୱେଦନାୱଜ୍ଜିତାନି ଛ ଚେତସିକାନି ଏୱ ପଞ୍ଚହିପି ୱେଦନାହି ସମ୍ପଯୁତ୍ତାନି, ଇତରାନି ପନ କାଯିକସୁଖଦୁକ୍ଖୱଜ୍ଜିତାହି ତୀହେୱ। ତେସୁ ଚ ପୀତିୱଜ୍ଜିତା ପଞ୍ଚ ଯଥାଯୋଗିକା ଚେୱ ମୋହୋ ଅହିରିକଂ ଅନୋତ୍ତପ୍ପଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ଥିନଂ ମିଦ୍ଧଞ୍ଚାତି ଇମେ ଏକାଦସ ଯଥାଯୋଗଂ ତୀହିପି। ତତ୍ଥାପି ୱିତକ୍କୱିଚାରା ମହଗ୍ଗତଲୋକୁତ୍ତରଭୂତାଯ ସୁଖାଯ ଏୱ, ପୀତି ପନ ସବ୍ବତ୍ଥ ସୁଖାଯ ଏୱ, ଦୋସୈସ୍ସାମଚ୍ଛେରକୁକ୍କୁଚ୍ଚାନି ଦୁକ୍ଖାଯ ଏୱ, ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଉପେକ୍ଖାଯ ଏୱ, ସେସାନି ଅଟ୍ଠୱୀସତିସୋମନସ୍ସୁପେକ୍ଖାହି ଏୱ ୱେଦନାହି ସମ୍ପଯୁତ୍ତାନି, ତତ୍ଥାପି କରୁଣାମୁଦିତା ମହଗ୍ଗତଭୂତାଯ ସୁଖାଯ ଏୱାତି ଅଯଂ ୱିସେସୋ। ସେସଂ ଚିତ୍ତସମ୍ପଯୋଗସଦିସଂ। ଅଯଂ ସରୂପତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ନୱତ୍ତବ୍ବୱିଭାଗତୋତି ଇମସ୍ମିଂ ତିକେ ସବ୍ବା ୱେଦନା ସବ୍ବଂ ରୂପଂ ନିବ୍ବାନଂ ସମ୍ମୁତିଯୋତି ଇମେ ଧମ୍ମା ‘‘ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା’’ତି ୱା ‘‘ଦୁକ୍ଖାଯ

ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା’’ତି ୱା ‘‘ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା’’ତି ୱା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ନ ହି ୱେଦନା ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ହୋତି ରୂପାଦଯୋ ୱା, ତସ୍ମା ଇମେ ଇମସ୍ମିଂ ତିକେ ନ ଲବ୍ଭନ୍ତି। ଅଯଞ୍ଚ ସପ୍ପଦେସତ୍ତିକୋ ହୋତି। ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ ଇତୋ ପରେସୁପି ତିକଦୁକେସୁ ନୱତ୍ତବ୍ବଯୋଜନା। ଯଂ ଯସ୍ମିଞ୍ଚ ନ ୱୁତ୍ତଂ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସ ସପ୍ପଦେସତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଇତୋ ପରଂ ପନ ଯତ୍ଥ ଅସଙ୍ଗହିତା ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି, ତତ୍ଥ ତେସଂ ୱିଭାଗଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ‘‘ଇମେ ନୱତ୍ତବ୍ବା’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱକ୍ଖାମ, ତେନସ୍ସ ସପ୍ପଦେସତାପି ଞାତବ୍ବା। ଯତ୍ଥ ପନ ଅସଙ୍ଗହିତା ନତ୍ଥି, ତଂ ନିପ୍ପଦେସନ୍ତି ୱକ୍ଖାମ। ତେନ ତତ୍ଥ ନୱତ୍ତବ୍ବାଭାୱୋପି ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ। ସବ୍ବତ୍ଥ ପନ ମାତିକଂ ଅନୁଦ୍ଧରିତ୍ୱାୱ ପଦତ୍ଥଂ, ତଂସରୂପୱିଭାଗଞ୍ଚ ୱକ୍ଖାମ। ଅଯଂ ନୱତ୍ତବ୍ବୱିଭାଗତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ୱେଦନାତ୍ତିକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ୱିପାକତ୍ତିକେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୱିସିଟ୍ଠାନଂ କୁସଲାକୁସଲାନଂ ପାକାତି ୱିପାକା, ୱିପକ୍କଭାୱମାପନ୍ନାନଂ ଅରୂପଧମ୍ମାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। କିଞ୍ଚାପି ଅରୂପଧମ୍ମା ୱିଯ ରୂପଧମ୍ମାପି କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନା ଅତ୍ଥି, ଅନାରମ୍ମଣତ୍ତା ପନ ତେ କମ୍ମସରିକ୍ଖକା ନ ହୋନ୍ତୀତି ସାରମ୍ମଣା ଅରୂପଧମ୍ମାୱ କମ୍ମସରିକ୍ଖତ୍ତା ୱିପାକାତି ୱୁତ୍ତା ବୀଜସରିକ୍ଖକଂ ଫଲଂ ୱିଯ। ଯଥା ହି ସାଲିବୀଜତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତସୀସମେୱ ସାଲିଫଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ନ ଅଙ୍କୁରାଦୀନି, ତାନି ପନ ‘‘ସାଲିଜାତାନି, ସାଲିନିବ୍ବତ୍ତାନି ଚା’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଏୱଂ କମ୍ମସଦିସା ଅରୂପଧମ୍ମାୱ ‘‘ୱିପାକା’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ରୂପଧମ୍ମା ପନ କମ୍ମଜା ‘‘ଉପାଦିନ୍ନା’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମାତି ୱିପାକସଭାୱା ଧମ୍ମା। ଯଥା ହି ଜାତିଜରାସଭାୱା ସତ୍ତା ‘‘ଜାତିଧମ୍ମା ଜରାଧମ୍ମା’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଏୱଂ ୱିପାକଜନକଟ୍ଠେନ ୱିପାକସଭାୱା ୱିପାକପକତିକା ଧମ୍ମାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତିଯପଦଂ ଉଭଯସଭାୱପଟିକ୍ଖେପୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅଯଂ ପଦତ୍ଥୋ।

ତତ୍ଥ ଚତୂସୁ ଭୂମୀସୁ ଛତ୍ତିଂସ ୱିପାକଚିତ୍ତାନି ୱିପାକା ନାମ, ତଥା ଏକୱୀସତି କୁସଲାନି, ଦ୍ୱାଦସ ଅକୁସଲାନି ଚାତି ତେତ୍ତିଂସ ୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା ନାମ, ତୀସୁ ଭୂମୀସୁ ୱୀସତି କିରିଯଚିତ୍ତାନି, ସବ୍ବଞ୍ଚ ରୂପଂ, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚାତି ଇମେ ନେୱୱିପାକନୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା ନାମ। ଚେତସିକେସୁ ପନ ଚୁଦ୍ଦସ ଅକୁସଲା ୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା ଏୱ, ୱିରତିଯୋ ସିଯା ୱିପାକା, ସିଯା ୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା, ତଦୱସେସା ପନ ସିଯା ୱିପାକା, ସିଯା ୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା, ସିଯା ନେୱୱିପାକନୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମାତି ତିତ୍ତଂ ୱିଯ ତିୱିଧା ହୋନ୍ତୀତି ଅଯଂ ୱିସେସୋ, ସେସଂ ଚିତ୍ତସମଂ, ଇଦଞ୍ଚ ନିପ୍ପଦେସତ୍ତିକନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ୱିପାକତ୍ତିକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଆରମ୍ମଣକରଣୱସେନ ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠୀହି ଉପେତେନ କମ୍ମୁନା ଆଦିନ୍ନା ଫଲଭାୱେନ ଗହିତାତି ଉପାଦିନ୍ନା, ଆରମ୍ମଣଭାୱଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଉପାଦାନସମ୍ବନ୍ଧେନ ଉପାଦାନାନଂ ହିତାତି ଉପାଦାନିଯା, ଉପାଦାନସ୍ସ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯଭୂତାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଉପାଦିନ୍ନା ଚ ତେ ଉପାଦାନିଯା ଚାତି ଉପାଦିନ୍ନୁପାଦାନିଯା, ସାସୱକମ୍ମନିବ୍ବତ୍ତାନଂ ରୂପାରୂପଧମ୍ମାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଇମିନା ନଯେନ ସେସପଦଦ୍ୱଯେପି ପଟିସେଧସହିତୋ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ ଲୋକିଯୱିପାକଚିତ୍ତାନି, ନୱ କମ୍ମଜକଲାପା ଚ ଉପାଦିନ୍ନୁପାଦାନିଯା ନାମ। ଅୱସେସଲୋକିଯଚିତ୍ତାନି ଚେୱ ଅକମ୍ମଜରୂପକଲାପା ଚ ଅନୁପାଦିନ୍ନୁପାଦାନିଯା ନାମ। ଲୋକୁତ୍ତରଚିତ୍ତନିବ୍ବାନାନି ଅନୁପାଦିନ୍ନଅନୁପାଦାନିଯା ନାମ। କିଞ୍ଚାପି ଖୀଣାସୱାନଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ମାତୁଲତ୍ଥେରୋ’’ତିଆଦିନା ୱଦନ୍ତାନଂ ପରେସଂ ଉପାଦାନସ୍ସ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି, ମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନାନି ପନ ଦିୱସଂ ସନ୍ତତ୍ତଅଯୋଗୁଳଂ ୱିଯ ମକ୍ଖିକାହି ତେଜୁସ୍ସଦତ୍ତା ଉପାଦାନେହି ଅନୁପାଦିନ୍ନାନେୱ। ଅସଂକିଲିଟ୍ଠଅସଂକିଲେସିକେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଚେତସିକେସୁ ପନ କୁସଲା ଅନୁପାଦିନ୍ନୁପାଦାନିଯା ଏୱ, କରୁଣାମୁଦିତା ସିଯା ଉପାଦିନ୍ନୁପାଦାନିଯା, ସିଯା ଅନୁପାଦିନ୍ନୁପାଦାନିଯା ୱିରତିଯୋ ପନ ସିଯା ଅନୁପାଦିନ୍ନୁପାଦାନିଯା, ସିଯା ଅନୁପାଦିନ୍ନଅନୁପାଦାନିଯା, ସେସା ଚିତ୍ତଂ ୱିଯ ତିୱିଧା ହୋନ୍ତି, ଇଦଞ୍ଚ ନିପ୍ପଦେସତ୍ତିକନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଉପାଦିନ୍ନୁପାଦାନିଯତ୍ତିକଂ।

ସଂକିଲେସେତୀତି ସଂକିଲେସୋ, ୱିବାଧତି ଉପତାପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସଂକିଲେସେନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ସଂକିଲିଟ୍ଠା, ସଂକିଲେସସହଗତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତ୍ତାନଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତନେନ ସଂକିଲେସଂ ଅରହନ୍ତି, ସଂକିଲେସେ ୱା ନିଯୁତ୍ତା ତସ୍ସ ଆରମ୍ମଣଭାୱଂ ଅନତିକ୍କମନତୋତି ସଂକିଲେସିକା, ସଂକିଲେସସ୍ସ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯଭୂତାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ସଂକିଲିଟ୍ଠା ଚ ତେ ସଂକିଲେସିକା ଚାତି ସଂକିଲିଟ୍ଠସଂକିଲେସିକା। ସେସପଦଦ୍ୱଯଂ ପୁରିମତ୍ତିକେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ଦ୍ୱାଦସ ଅକୁସଲଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦା ସଂକିଲିଟ୍ଠସଂକିଲେସିକା ନାମ। ସେସଲୋକିଯଚିତ୍ତାନି ଚେୱ ସବ୍ବଂ ରୂପଞ୍ଚ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠସଂକିଲେସିକା ନାମ। ଲୋକୁତ୍ତରଚିତ୍ତାନି, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠଅସଂକିଲେସିକା ନାମ। ଚେତସିକେସୁ ପନ ଅକୁସଲା ସଂକିଲିଟ୍ଠସଂକିଲେସିକାୱ, କରୁଣାମୁଦିତା ଅସଂକିଲିଟ୍ଠଅସଂକିଲେସିକାୱ, ସେସକୁସଲାବ୍ଯାକତା ସିଯା ସଂକିଲିଟ୍ଠସଂକିଲେସିକା, ସିଯା ଅସଂକିଲିଟ୍ଠସଂକିଲେସିକା, ସିଯା ଅସଂକିଲିଟ୍ଠଅସଂକିଲେସିକାତି ତିଧାପି ହୋନ୍ତି, ଇଦଞ୍ଚ ନିପ୍ପଦେସତ୍ତିକଂ। ସଂକିଲିଟ୍ଠସଂକିଲେସିକତ୍ତିକଂ।

ସମ୍ପଯୋଗୱସେନ ୱତ୍ତମାନେନ ସହ ୱିତକ୍କେନ ସୱିତକ୍କା, ତଥା ସହ ୱିଚାରେନ ସୱିଚାରା, ସୱିତକ୍କା ଚ ତେ ସୱିଚାରା ଚାତି ସୱିତକ୍କସୱିଚାରା।

ଉଭଯରହିତା ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରା। ୱିତକ୍କୱିଚାରେସୁ ୱିଚାରୋୱ ମତ୍ତା ପମାଣମେତେସନ୍ତି ୱିଚାରମତ୍ତା, ୱିଚାରତୋ ଉତ୍ତରିଂ ୱିତକ୍କେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ପଯୋଗଂ ନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅୱିତକ୍କା ଚ ତେ ୱିଚାରମତ୍ତା ଚାତି ଅୱିତକ୍କୱିଚାରମତ୍ତା।

ତତ୍ଥ ଦ୍ୱିପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣୱଜ୍ଜିତକାମାୱଚରଚିତ୍ତାନି ଚେୱ ଏକାଦସ ମହଗ୍ଗତଲୋକୁତ୍ତରପଠମଜ୍ଝାନିକଚିତ୍ତାନି ଚ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତେସୁ ୱିତକ୍କୱିଚାରେ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ଚ ସୱିତକ୍କସୱିଚାରା ନାମ। ତେସୁ ୱିତକ୍କୋ ଏକାଦସ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନିକମହଗ୍ଗତଲୋକୁତ୍ତରାନି ଚ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତେସୁ ୱିଚାରଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ଚ ଅୱିତକ୍କୱିଚାରମତ୍ତା ନାମ। ଦୁତିଯଜ୍ଝାନିକେସୁ ୱିଚାରୋ, ସେସା ପଞ୍ଚଚତ୍ତାଲୀସ ମହଗ୍ଗତଲୋକୁତ୍ତରଚିତ୍ତାନି, ଦ୍ୱିପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣାନି, ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ ସବ୍ବଞ୍ଚ ରୂପଂ, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରା ନାମ। ଅପିଚ କୁସଲଚେତସିକା ସୱିତକ୍କସୱିଚାରାୱ, ୱିତକ୍କୋ ଅୱିତକ୍କୱିଚାରମତ୍ତୋୱ, ୱିଚାରୋ ପନ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନିକେସୁ ସିଯା ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରୋ, ସୱିତକ୍କଚିତ୍ତେସୁ ସିଯା ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ଅୱସେସା ପନ ସବ୍ବେ ଚେତସିକା ଧମ୍ମା ତିଧାପି ହୋନ୍ତି। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ତିକେ ୱିତକ୍କସହଜାତୋ ୱିଚାରୋୱ ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ୱିତକ୍କତ୍ତିକଂ।

ପୀତିଯା ସହ ଏକୁପ୍ପାଦାଦିଭାୱଂ ଗତାତି ପୀତିସହଗତା, ପୀତିସମ୍ପଯୁତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସପଦଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଉପେକ୍ଖାତି ଚେତ୍ଥ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା। ସା ହି ସୁଖଦୁକ୍ଖାକାରପ୍ପୱତ୍ତିଂ ଉପେକ୍ଖତି ମଜ୍ଝତ୍ତାକାରସଣ୍ଠିତତ୍ତା ତେନାକାରେନ ପୱତ୍ତତୀତି ଉପେକ୍ଖା। ଇତି ୱେଦନାତ୍ତିକତୋ ପଦଦ୍ୱଯମେୱ ଗହେତ୍ୱା ନିପ୍ପୀତିକସୁଖସ୍ସ ସପ୍ପୀତିକସୁଖତୋ ୱିସେସଦସ୍ସନୱସେନ ଅଯଂ ତିକୋ ୱୁତ୍ତୋ।

ତତ୍ଥ ପୀତି ପଞ୍ଚୱିଧା ଖୁଦ୍ଦିକା ଖଣିକା ଓକ୍କନ୍ତିକା ଉବ୍ବେଗା ଫରଣାତି। ତତ୍ଥ ଖୁଦ୍ଦିକା ପୀତି ସରୀରେ ଲୋମହଂସନମତ୍ତମେୱ କାତୁଂ ସକ୍କୋତି। ଖଣିକା ପୀତି ଖଣେ ଖଣେ ୱିଜ୍ଜୁପ୍ପାଦସଦିସା ହୋତି। ଓକ୍କନ୍ତିକା ପୀତି ସମୁଦ୍ଦତୀରଂ ୱୀଚି ୱିଯ କାଯଂ ଓକ୍କମିତ୍ୱା ଓକ୍କମିତ୍ୱା ଭିଜ୍ଜତି। ଉବ୍ବେଗା ପୀତି ବଲୱତୀ ହୋତି କାଯଂ ଉଦ୍ଧଗ୍ଗଂ କତ୍ୱା ଆକାସେ ଲଙ୍ଘାପନପ୍ପମାଣପ୍ପତ୍ତା। ଫରଣାଯ ପୀତିଯା ପନ ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ସକଲସରୀରଂ ଧମିତ୍ୱା ପୂରିତୱତ୍ଥି ୱିଯ, ମହତା ଉଦକୋଘେନ ପକ୍ଖନ୍ଦପବ୍ବତକୁଚ୍ଛି ୱିଯ ଚ ଅନୁପରିପ୍ଫୁଟଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଫରଣା ରୂପାୱଚରଲୋକୁତ୍ତରାୱ, ସେସା କାମାୱଚରାୱ।

ସୁଖଂ ପନ କାଯିକଂ, ଚେତସିକଞ୍ଚେତି ଦୁୱିଧଂ ହୋତି। ସତିପି ଚ ନେସଂ କତ୍ଥଚି ଅୱିପ୍ପଯୋଗେ ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣପଟିଲାଭତୁଟ୍ଠି ପୀତି, ପଟିଲଦ୍ଧରସାନୁଭୱନଂ ସୁଖଂ। ଯତ୍ଥ ପୀତି, ତତ୍ଥ ସୁଖଂ। ଯତ୍ଥ ସୁଖଂ, ତତ୍ଥ ନ ନିଯମତୋ ପୀତି। ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧସଙ୍ଗହିତା ପୀତି, ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧସଙ୍ଗହିତଂ ସୁଖଂ। କନ୍ତାରଖିନ୍ନସ୍ସ ୱନନ୍ତୋଦକଦସ୍ସନସୱନେସୁ ୱିଯ ପୀତି, ୱନଚ୍ଛାଯାପୱେସନୌଦକପରିଭୋଗେସୁ ୱିଯ ସୁଖଂ। ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ପାକଟଭାୱତୋ ଚେତଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ସୁଖସହଗତା, ଉପେକ୍ଖାସହଗତା ଚ ୱେଦନାତ୍ତିକେ ୱୁତ୍ତାୱ, ସୁଖସହଗତଂ ପନ କାଯୱିଞ୍ଞାଣଂ, ମହଗ୍ଗତଲୋକୁତ୍ତରଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନିକଚିତ୍ତେ ଚ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ସେସା ପୀତିସହଗତା ନାମ, ତତ୍ଥ ପୀତି ନ ପୀତିସହଗତା, ସୁଖସହଗତାୱ ହୋତି , ସୁଖଂ ପନ ପୀତିସହଗତଂ ନାମ ସିଯା ନ ପୀତିସୁଖସହଗତା। ଇମସ୍ମିଂ ତିକେ ଦ୍ୱେ ଦୋମନସ୍ସସହଗତଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦା, ଦୁକ୍ଖସହଗତଂ କାଯୱିଞ୍ଞାଣଂ, ରୂପଂ, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ନୱତ୍ତବ୍ବା। ଚେତସିକେସୁ ପନ ପୀତି ସୁଖସହଗତାୱ, ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଉପେକ୍ଖାସହଗତାୱ, ଲୋଭଦିଟ୍ଠିମାନା, ପଞ୍ଚୱୀସତି କୁସଲାବ୍ଯାକତା ଚ ତିଧାପି ହୋନ୍ତି, ଚେତସିକସୁଖଂ ସିଯା ପୀତିସହଗତଂ, ପଠମଦୁତିଯତତିଯଜ୍ଝାନିକେସୁ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନିକେସୁ ସିଯା ନୱତ୍ତବ୍ବଂ, କାଯିକଂ ପନ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ସବ୍ବା ଚ ଉପେକ୍ଖା ଦୋସୋ ଇସ୍ସା ମଚ୍ଛରିଯଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଞ୍ଚ ନୱତ୍ତବ୍ବାୱ, ସେସା ସତ୍ତରସ ଧମ୍ମା ସିଯା ତିଧାପି ହୋନ୍ତି ନୱତ୍ତବ୍ବାପି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ। ପୀତିତ୍ତିକଂ।

ଦସ୍ସନେନାତି ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେନ। ସୋ ହି ପଠମଂ ନିବ୍ବାନଦସ୍ସନତୋ ''ଦସ୍ସନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଗୋତ୍ରଭୁ ପନ କିଞ୍ଚାପି ପଠମତରଂ ପସ୍ସତି, ଯଥା ପନ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ କେନଚିଦେୱ କରଣୀଯେନ ଆଗତୋ ପୁରିସୋ ଦୂରତୋୱ ରଥିକାଯ ଚରନ୍ତଂ ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧଗତଂ ରାଜାନଂ ଦିସ୍ୱାପି ''ଦିଟ୍ଠୋ ତେ ରାଜା''ତି ପୁଟ୍ଠୋ ଦିସ୍ୱାପି କାତବ୍ବକିଚ୍ଚସ୍ସ ଅକତତ୍ତା ''ନ ପସ୍ସାମୀ''ତି ୱଦତି, ଏୱମେୱ ନିବ୍ବାନଂ ଦିସ୍ୱା କତ୍ତବ୍ବସ୍ସ କିଲେସପ୍ପହାନସ୍ସ ଅଭାୱା ''ଦସ୍ସନ''ନ୍ତି ନ ୱୁଚ୍ଚତି। ତଂ ହି ଞାଣଂ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଆୱଜ୍ଜନଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତି। ଭାୱନାଯାତି ସେସମଗ୍ଗତ୍ତଯେନ। ସେସମଗ୍ଗତ୍ତଯଂ ହି ପଠମମଗ୍ଗେନ ଦିଟ୍ଠସ୍ମିଂଯେୱ ଧମ୍ମେ ଭାୱନାୱସେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବଂ କଞ୍ଚି ନ ପସ୍ସତି, ତସ୍ମା ''ଭାୱନା''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତତିଯପଦଂ ଉଭଯପଟିକ୍ଖେପୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୋ ଦିଟ୍ଠିଗତସମ୍ପଯୁତ୍ତଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦା, ୱିଚିକିଚ୍ଛାସହଗତୋ ଚାତି ପଞ୍ଚ ଦସ୍ସନେନ ପହାତବ୍ବାୱ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସହଗତୋ ଭାୱନାଯ ଏୱ ପହାତବ୍ବୋ, ଅୱସେସା ଛ ଅକୁସଲଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦା ଅପାଯହେତୁଭାୱେନ ପୱତ୍ତିତୋ, ଅପ୍ପୱତ୍ତିତୋ ଚ ସିଯା ଦସ୍ସନେନପହାତବ୍ବା, ସିଯା ଭାୱନାଯପହାତବ୍ବା, ଅକୁସଲୱଜ୍ଜିତା ପନ ସବ୍ବେ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦା, ରୂପଂ, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ନେୱଦସ୍ସନେନନଭାୱନାଯପହାତବ୍ବା। ଚେତସିକେସୁ ପନ ଦିଟ୍ଠି ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଇସ୍ସା ମଚ୍ଛରିଯଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଦସ୍ସନେନପହାତବ୍ବାୱ, ସେସା ଅକୁସଲା ସିଯା ଦସ୍ସନେନପହାତବ୍ବା, ସିଯା ଭାୱନାଯପହାତବ୍ବାତି ତିଜାତିକା ତେରସୱିଧା ହୋନ୍ତି, ୱୁତ୍ତାୱସେସା ନେୱଦସ୍ସନେନନଭାୱନାଯପହାତବ୍ବାୱ। ଯଂ ପନ ''ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଞାଣେନ ଅଭିସଙ୍ଖାରୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିରୋଧେନ ସତ୍ତ ଭୱେ ଠପେତ୍ୱା ଅନମତଗ୍ଗେ ସଂସାରେ ଯେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ ନାମଞ୍ଚ ରୂପଞ୍ଚ, ଏତ୍ଥେତେ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତୀ''ତିଆଦିନା (ଚୂଳନି। ଅଜିତମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ ୬) ନଯେନ କୁସଲାବ୍ଯାକତାନମ୍ପି ପହାନଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ତଂ ତେସଂ ମଗ୍ଗାନଂ ଅଭାୱିତତ୍ତା ଯେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ, ତେ ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯାନଂ କିଲେସାନଂ ପହୀନତ୍ତା ପହୀନାତି ଇମଂ ପରିଯାଯଂ

ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦଞ୍ଚ ନିପ୍ପଦେସତ୍ତିକଂ। ଦସ୍ସନେନପହାତବ୍ବତ୍ତିକଂ।

ଦସ୍ସନେନ ପହାତବ୍ବୋ ହେତୁ ଏତେସନ୍ତି ଦସ୍ସନେନପହାତବ୍ବହେତୁକା। ଦୁତିୟପଦେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ତତିୟପଦେ ପନ ନେୱଦସ୍ସନେନନଭାୱନାୟପହାତବ୍ବୋ ହେତୁ ଏତେସନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ନେୱଦସ୍ସନେନନଭାୱନାୟ ପହାତବ୍ବୋ ହେତୁ ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଇତରଥା ହି ଅହେତୁକାନଂ ଅଗ୍ଗହଣଂ ଭୱେୟ୍ୟ। ହେତୁ ଏୱ ହି ତେସଂ ନତ୍ଥି, ଯୋ ଦସ୍ସନଭାୱନାହି ପହାତବ୍ବୋ ସିୟା। ସହେତୁକେସୁପି ହେତୁୱଜ୍ଜାନଂ ପହାନଂ ଆପଜ୍ଜତି, ନ ହେତୂନଂ। ହେତୁଯେୱ ହି ଏତେସଂ ନେୱଦସ୍ସନେନନଭାୱନାୟପହାତବ୍ବୋତି ୱୁତ୍ତୋ, ନ ତେ ଧମ୍ମା। ଉଭୟମ୍ପି ଚେତଂ ଅନଧିପ୍ପେତଂ, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତନୟେନ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଇତୋ ପରଂ ସବ୍ବୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ଅନନ୍ତରତ୍ତିକସଦିସୋୱ। କେୱଲଂ ଚେତସିକେସୁ ୱିଚିକିଚ୍ଛାସହଗତସମ୍ପୟୁତ୍ତୋ ମୋହୋ ଦସ୍ସନଭାୱନାହି ପହାତବ୍ବହେତୁକେସୁ ନ ପୱିସତି ସହଜାତସ୍ସ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ହେତୁନୋ ଅଭାୱା, ନେୱଦସ୍ସନେନନଭାୱନାୟପହାତବ୍ବହେତୁକେସୁ ପନ ପୱିସତି। ଲୋଭଦୋସମୂଲଚିତ୍ତେସୁ ପନ ହେତୂସୁ ମୋହୋ ଲୋଭେନ ଚେୱ ଦୋସେନ ଚ ସହେତୁକୋ, ଲୋଭଦୋସା ଚ ମୋହେନେୱାତି ଇମେ ପହାତବ୍ବହେତୁକପଦେ ପୱିଟ୍ଠାତି ଅୟଂ ୱିସେସୋ, ସେସଂ ତାଦିସମେୱାତି। ଦସ୍ସନେନପହାତବ୍ବହେତୁକତ୍ତିକଂ।

କମ୍ମକିଲେସେହି ଆଚୀୟତୀତି ଆଚୟୋ, ପଟିସନ୍ଧିଚୁତିଗତିପୱତ୍ତିସଙ୍ଖାତାନଂ ଉପାଦିନ୍ନକ୍ଖନ୍ଧାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତସ୍ସ କାରଣଂ ହୁତ୍ୱା ନିପ୍ଫାଦନଭାୱେନ ତଂ ଆଚୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ୟସ୍ସ ୱା ପୱତ୍ତନ୍ତି, ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ୟଥାୱୁତ୍ତମେୱ ଆଚୟଂ ଗମେନ୍ତୀତି ଆଚୟଗାମିନୋ। ତତୋ ଏୱ ଆଚୟସଙ୍ଖାତା ଚୟା ଅପେତତ୍ତା ନିବ୍ବାନଂ ଅପେତଂ ଚୟାତି ଅପଚୟୋ, ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତନତୋ ଅପଚୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅପଚୟଗାମିନୋ। ଅପିଚ ପାକାରଂ ଇଟ୍ଠକୱଡ୍ଢକୀ ୱିୟ ପୱତ୍ତଂ ଆଚିନନ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଆଚୟଗାମିନୋ। ତେନେୱ ୱଡ୍ଢକିନା ଚିତଂ ଚିତଂ ୱିଦ୍ଧଂସୟମାନୋ ପୁରିସୋ ୱିୟ ତଦେୱ ପୱତ୍ତଂ ଅପଚିନନ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅପଚୟଗାମିନୋ। ତତିୟପଦଂ ଉଭୟପଟିକ୍ଖେପେନ ୱୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ ଲୋକିୟକୁସଲାକୁସଲାନି ଆଚୟଗାମିନୋ ନାମ, ଚତ୍ତାରି ମଗ୍ଗାନି ଅପଚୟଗାମିନୋ ନାମ , ସବ୍ବାନି ୱିପାକଫଲକିରିୟାନି, ରୂପଂ, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ନେୱଆଚୟଗାମିନୋ ନ ଅପଚୟଗାମିନୋ ନାମ। ଚେତସିକେସୁ ପନ ଅକୁସଲା ଆଚୟଗାମିନୋ ଏୱ, କରୁଣା ମୁଦିତା ସିୟା ଆଚୟଗାମିନୋ, ସିୟା ନେୱାଚୟଗାମିନୋ ନ ଅପଚୟଗାମିନୋ ନାମ, ସେସା ତିଧାପି ହୋନ୍ତି, ଇଦଞ୍ଚ ନିପ୍ପଦେସତ୍ତିକଂ। ଆଚୟଗାମିତ୍ତିକଂ।

ତୀସୁ ସିକ୍ଖାସୁ ଜାତା, ସତ୍ତନ୍ନଂ ୱା ସେଖାନଂ ଏତେତିପି ସେଖା, ଅପରିୟୋସିତସିକ୍ଖତ୍ତା ସୟମେୱ ସିକ୍ଖନ୍ତୀତିପି ସେଖା। ଉପରି ସିକ୍ଖିତବ୍ବାଭାୱତୋ ନ ସେଖାତି ଅସେଖା, ୱୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତା ୱା ସେଖାତିପି ଅସେଖା। ତତିୟପଦଂ ଉଭୟପଟିକ୍ଖେପେନ ୱୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ ଚତ୍ତାରି ଲୋକୁତ୍ତରକୁସଲାନି, ହେଟ୍ଠିମାନି ଚ ତୀଣି ସାମଞ୍ଞଫଲାନୀତି ସତ୍ତ ସେଖା ନାମ, ଅରହତ୍ତଫଲଂ ଅସେଖା ନାମ, ଲୋକିୟଚିତ୍ତାନି, ରୂପଂ, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ନେୱସେଖା ନାସେଖା ନାମ। ଚେତସିକେସୁ ପନ ଅକୁସଲା ଚ ଅପ୍ପମଞ୍ଞା ଚ ନେୱସେଖା ନାସେଖା ଏୱ, ସେସା ତିଧାପି ହୋନ୍ତି, ଇଦଞ୍ଚ ନିପ୍ପଦେସତ୍ତିକଂ। ସେଖତ୍ତିକଂ।

ସମନ୍ତତୋ ଖଣ୍ଡିତତ୍ତା ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ପରିତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି ''ପରିତ୍ତଂ ଗୋମୟପିଣ୍ଡ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୩।୯୬) ଆଦୀସୁ ୱିୟ। କାମାୱଚରଧମ୍ମା ହି ଅପ୍ପାନୁଭାୱତାୟ ପରିତ୍ତା ୱିୟାତି ପରିତ୍ତା। କିଲେସୱିକ୍ଖମ୍ଭନସମତ୍ଥତାୟ, ମହନ୍ତୱିପୁଲଫଲତାୟ, ଦୀଘସନ୍ତାନତାୟ ଚ ମହନ୍ତଭାୱଂ ଗତା, ମହନ୍ତେହି ୱା ଉଳାରଚ୍ଛନ୍ଦୱୀରିୟଚିତ୍ତପଞ୍ଞେହି ଗତା ପଟିପନ୍ନାତିପି ମହଗ୍ଗତା। ପମାଣକରା ଧମ୍ମା ରାଗାଦୟୋ ପମାଣଂ ନାମ, ଆରମ୍ମଣତୋ ୱା ସମ୍ପୟୋଗତୋ ୱା ନତ୍ଥି ଏତେସଂ ପମାଣଂ, ପମାଣସ୍ସ ଚ ପଟିପକ୍ଖାତି ଅପ୍ପମାଣା।

ତତ୍ଥ ଚତୁପଞ୍ଞାସ କାମାୱଚରଚିତ୍ତାନି, ରୂପଞ୍ଚ ପରିତ୍ତା ନାମ, ସତ୍ତୱୀସତି ରୂପାରୂପାୱଚରଚିତ୍ତାନି ମହଗ୍ଗତା ନାମ, ଲୋକୁତ୍ତରଚିତ୍ତାନି, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ଅପ୍ପମାଣା ନାମ। ଚେତସିକେସୁ ପନ ଅକୁସଲା ପରିତ୍ତା ଏୱ, ଅପ୍ପମଞ୍ଞା ପରିତ୍ତମହଗ୍ଗତା ଏୱ, ୱିରତିୟୋ ପରିତ୍ତଅପ୍ପମାଣା ଏୱ, ସେସା ତିଧାପି ହୋନ୍ତି, ଇଦଞ୍ଚ ନିପ୍ପଦେସତ୍ତିକଂ। ପରିତ୍ତତ୍ତିକଂ।

ପରିତ୍ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଏତେସନ୍ତି ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣା। ସେସପଦଦ୍ୱୟେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ସୟଂ ପରିତ୍ତା ୱା ହୋନ୍ତୁ ମହଗ୍ଗତା ୱା, ପରିତ୍ତାଦିଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ପୱତ୍ତା ତଦାରମ୍ମଣାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ତେୱୀସତି କାମାୱଚରୱିପାକା, କିରିୟାମନୋଧାତୁଅହେତୁକଜୱନଞ୍ଚ ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣାୱ, ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାୟତନନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନକୁସଲୱିପାକକିରିୟାନି ମହଗ୍ଗତାରମ୍ମଣାୱ, ଅଟ୍ଠ ଲୋକୁତ୍ତରଚିତ୍ତାନି ଅପ୍ପମାଣାରମ୍ମଣାୱ, ଅକୁସଲଚିତ୍ତାନି ଚ ଅଟ୍ଠ ଞାଣୱିପ୍ପୟୁତ୍ତଜୱନାନି ଚ ସିୟା ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣା, ସିୟା ମହଗ୍ଗତାରମ୍ମଣା, ସିୟା ନୱତ୍ତବ୍ବାରମ୍ମଣତାୟ ନ ୱତ୍ତବ୍ବା, ନ କଦାଚି ଅପ୍ପମାଣାରମ୍ମଣା, ଅଟ୍ଠ

ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତକାମାୱଚରଜୱନାନି, ଅଭିଞ୍ଞା, ମନୋଦ୍ୱାରାୱଜ୍ଜନଞ୍ଚାତି ଏକାଦସ ତିଧାପି ହୋନ୍ତି ନୱତ୍ତବ୍ବାପି। ତେସୁ ଚ କୁସଲାନି ପଞ୍ଚ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଫଲୱଜ୍ଜିତସବ୍ବାରମ୍ମଣାନି। ତତ୍ଥାପି ତଂତଂସେଖାନମେୱ ଯଥାସକଂ ମଗ୍ଗଫଲାନି ଆରମ୍ମଣାନି ହୋନ୍ତି, କିରିଯାନି ଛ ସବ୍ବଥାପି ସବ୍ବାରମ୍ମଣାନି, ଅଭିଞ୍ଞାୱଜ୍ଜିତରୂପାୱଚରାନି ଚେୱ ଛ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଚିତ୍ତାନି ଚ ନିଯମେନ ପଞ୍ଞତ୍ତାରମ୍ମଣତାଯ, ରୂପନିବ୍ବାନାନଞ୍ଚ ଅନାରମ୍ମଣତାଯ ସବ୍ବଥା ନୱତ୍ତବ୍ବାତି। ଚେତସିକେସୁ ପନ ଅକୁସଲା ଅକୁସଲଚିତ୍ତସଦିସାୱ, ୱିରତିଯୋ ସିଯା ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣା, ସିଯା ଅପ୍ପମାଣାରମ୍ମଣା, କରୁଣାମୁଦିତା ନୱତ୍ତବ୍ବାୱ, ସେସା ତିଧାପି ହୋନ୍ତି ସିଯା ନୱତ୍ତବ୍ବାତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯମେୱ। ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣତ୍ତିକଂ।

ହୀନାତି ଲାମକା, ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା। ହୀନପଣୀତାନଂ ମଜ୍ଝେ ଭୱାତି ମଜ୍ଝିମା, ଅୱସେସା ତେଭୂମକା ରୂପାରୂପଧମ୍ମାୱ। ଉତ୍ତମଟ୍ଠେନ, ଅତପ୍ପକଟ୍ଠେନ ଚ ପଣୀତା, ଲୋକୁତ୍ତରଚିତ୍ତନିବ୍ବାନାନି। ଚେତସିକେସୁ ପନ ଅକୁସଲା ହୀନାୱ, କରୁଣାମୁଦିତା ମଜ୍ଝିମାୱ, ସେସକୁସଲାବ୍ଯାକତା ମଜ୍ଝିମପଣୀତାୱ, ସେସା ତିଧାପି ହୋନ୍ତି, ଇଦଞ୍ଚ ନିପ୍ପଦେସତ୍ତିକଂ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯମେୱ। ହୀନତ୍ତିକଂ।

''ହିତସୁଖାୱହା ମେ ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଏୱଂ ଆସୀସିତାପି ତଥା ଅଭାୱତୋ, ଅସୁଭାଦୀସୁଯେୱ ସୁଭନ୍ତିଆଦିୱିପରୀତପ୍ପୱତ୍ତିତୋ ଚ ମିଚ୍ଛା ସଭାୱାତି ମିଚ୍ଛତ୍ତା, ୱିପାକଦାନେ ସତି ଖନ୍ଧଭେଦାନନ୍ତରମେୱ ୱିପାକଦାନତୋ ନିଯତା, ମିଚ୍ଛତ୍ତା ଚ ତେ ନିଯତା ଚାତି ମିଚ୍ଛତ୍ତନିଯତା। ୱୁତ୍ତୱିପରୀତେନ ଅଟ୍ଠେନ ସମ୍ମା ସଭାୱାତି ସମ୍ମତ୍ତା, ସମ୍ମତ୍ତା ଚ ତେ ନିଯତା ଚାତି ସମ୍ମତ୍ତନିଯତା। ଉଭଯଥାପି ନ ନିଯତାତି ଅନିଯତା।

ଆନନ୍ତରିକଭାୱେନ ପୱତ୍ତିଯଂ ସିଯା ମିଚ୍ଛତ୍ତନିଯତା, ଅଞ୍ଞଥା ପୱତ୍ତିଯଂ ସିଯା ଅନିଯତା। ଅହେତୁକଅକିରିଯନତ୍ଥିକଦିଟ୍ଠୀସୁ ହି ଅଞ୍ଞତରା ଦିଟ୍ଠି ଯସ୍ସ ନିଯତା, ତଂ ବୁଦ୍ଧସତମ୍ପି ୱିବୋଧେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଯେନ ଚ ଅନନ୍ତରେ ଏୱ ଅତ୍ତଭାୱେ ଫଲଦାନତୋ ଆନନ୍ତରିକେସୁ ମାତୁଘାତକପିତୁଘାତକଅରହନ୍ତଘାତକସଙ୍ଘଭେଦକଲୋହିତୁପ୍ପାଦକସଙ୍ଖାତେସୁ ପଞ୍ଚସୁ କମ୍ମେସୁ ଏକମ୍ପି କମ୍ମଂ ପଟିଘଚିତ୍ତେନ କତଂ ହୋତି, ସୋ ସିନେରୁପ୍ପମାଣେପି ସୁୱଣ୍ଣଥୂପେ କତ୍ୱା ସକଲଚକ୍କୱାଳଂ ପୂରେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସମ୍ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ସଙ୍ଘଂ ଯାୱଜୀୱଂ ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ଉପଟ୍ଠହିତ୍ୱାପି ତେନ କୁସଲେନ ଆନନ୍ତରିକସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିବାହିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଆନନ୍ତରିକେନ ପନ ଅଧିକେନ ଆନନ୍ତରିକଂ ପଟିବାହତି, ତସ୍ମା ନିଯତମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ଆନନ୍ତରିକା ଚ ମଗ୍ଗଫଲାନଂ, ମହଗ୍ଗତାନଞ୍ଚ ପଟିବାହକତାଯ ଅନନ୍ତରମେୱ ନିରଯେ ୱିପାକଦାନତୋ ମିଚ୍ଛତ୍ତନିଯତା ଚ ଜାତା, ଚତ୍ତାରୋ ପନ ମଗ୍ଗା ସମ୍ମତ୍ତନିଯତା ନାମ, ସେସଚିତ୍ତରୂପନିବ୍ବାନାନି ଅନିଯତା ନାମ। ଚେତସିକେସୁ ପନ ମୋହୋ ଅହିରିକଂ ଅନୋତ୍ତପ୍ପଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ଲୋଭୋ ଦିଟ୍ଠି ଦୋସୋ ଥିନଂ ମିଦ୍ଧନ୍ତି ଇମେ ନୱ ସିଯା ମିଚ୍ଛତ୍ତନିଯତା, ସିଯା ଅନିଯତା, ସେସଅକୁସଲା, କରୁଣା, ମୁଦିତା ଚ ଅନିଯତା ଏୱ, ସେସକୁସଲାବ୍ଯାକତା ସିଯା ସମ୍ମତ୍ତନିଯତା, ସିଯା ଅନିଯତା, ତିଜାତିକା ପନ ତିଧାପି ହୋନ୍ତି, ଇଦଞ୍ଚ ନିପ୍ପଦେସତ୍ତିକନ୍ତି। ମିଚ୍ଛତ୍ତତ୍ତିକଂ।

ନିବ୍ବାନଂ ମଗ୍ଗତି, କିଲେସେ ୱା ମାରେନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତୀତି ମଗ୍ଗୋ, ଅରିଯମଗ୍ଗୋ, ସୋ ଆରମ୍ମଣମେତେସନ୍ତି ମଗ୍ଗାରମ୍ମଣା। ଲୋକିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋପି ମଗ୍ଗୋ ପଚ୍ଚଯଟ୍ଠେନ ଏତେସଂ ହେତୂତି ମଗ୍ଗହେତୁକା, ମଗ୍ଗସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା। ମଗ୍ଗେ ୱା ହେତୂତି ମଗ୍ଗହେତୂ, ଅଲୋଭାଦଯୋ। ତେ ଏତେସଂ ହେତୂତି ମଗ୍ଗହେତୁକା। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସଯଂ ମଗ୍ଗୋ ଚେୱ ହେତୁ ଚ, ଇତି ମଗ୍ଗଭୂତୋ ହେତୁ ଏତେସନ୍ତି ମଗ୍ଗହେତୁକା, ଲୋକୁତ୍ତରାୱ । ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ପୱତ୍ତନଟ୍ଠେନ ମଗ୍ଗୋ ଅଧିପତି ଆରମ୍ମଣଭୂତୋ, ସହଜାତୋ ୱା ଏତେସନ୍ତି ମଗ୍ଗାଧିପତିନୋ, ତଦୁଭଯଂ।

ତତ୍ଥ ରୂପାୱଚରଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନକୁସଲକିରିଯା ଚ ଅଭିଞ୍ଞାଭୂତା, ମନୋଦ୍ୱାରାୱଜ୍ଜନଞ୍ଚ ସିଯା ମଗ୍ଗାରମ୍ମଣା, ସିଯା ନୱତ୍ତବ୍ବା, ଅରିଯାନଂ ହି ଚେତୋପରିଯଅନାଗତଂସଞାଣାନି ପରେସଞ୍ଚେୱ ମଗ୍ଗଚିତ୍ତସ୍ସ ଜାନନକାଲେ ମଗ୍ଗାରମ୍ମଣାନି, ପୁବ୍ବେନିୱାସଞାଣମନୋଦ୍ୱାରାୱଜ୍ଜନାନି ପନ ଅତ୍ତନୋ, ପରେସଞ୍ଚାପି ତଦଞ୍ଞାରମ୍ମଣକାଲେ ପନ ନୱତ୍ତବ୍ବାନି, ଚେତୋପରିଯଞାଣସ୍ସ ପନ ନିଯମେନ ପରଚିତ୍ତୱିସଯତ୍ତା ତେନ ଅତ୍ତନା ଅଧିଗତମଗ୍ଗଂ ଅରିଯା ଆଲମ୍ବିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଅନାଗତଂସଞାଣେନ ପନ ଅତ୍ତନୋ ଅନାଗତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସ୍ସ ଉପରିମଗ୍ଗସ୍ସ ଅୱିସଯତ୍ତା ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ଅରିଯା ହି ଯଥାସକଂ, ହେଟ୍ଠିମଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଫଲଂ ଜାନିତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି, ନ ଉପରିମଂ। ତାନି ପନ ଅଭିଞ୍ଞାଜୱନାନି ମଗ୍ଗେନ ଅସହଜାତତ୍ତା ନ ମଗ୍ଗହେତୁକାନି। ମଗ୍ଗଂ ଗରୁଂକତ୍ୱା ଅପ୍ପୱତ୍ତନତୋ ନ ମଗ୍ଗାଧିପତୀନି। ନ ହି ତାନି କିଞ୍ଚି ଆରମ୍ମଣଂ ଅଧିପତିଂ କରୋନ୍ତି, ଅନ୍ତମସୋ ଲୋକୁତ୍ତରମପି। କସ୍ମା? ଅତ୍ତନୋ ମହଗ୍ଗତତାଯ ରାଜାନଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ୱିଯ, ମନୋଦ୍ୱାରାୱଜ୍ଜନଂ ପନ ଅତ୍ତନୋ ଅହେତୁକତାଯ ରାଜାନଂ ଦିସ୍ୱା ଖୁଜ୍ଜଚେଟକାଦଯୋ ୱିଯ। ଚତ୍ତାରି ମଗ୍ଗଚିତ୍ତାନି ସବ୍ବଦା ମଗ୍ଗହେତୁକା ଏୱ, ତାନେୱ ଚ ୱୀମଂସାୱୀରିଯାନଂ ଅଧିପତିଭାୱେନ ପୱତ୍ତିଯଂ ସିଯା ମଗ୍ଗାଧିପତିନୋ, ଇତରେସଂ ଛନ୍ଦଚିତ୍ତାନଂ ଅଧିପତିଭାୱେନ ପୱତ୍ତିଯଂ ସିଯା ନୱତ୍ତବ୍ବା, ଅଟ୍ଠ ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତକାମାୱଚରଜୱନାନି ସିଯା ମଗ୍ଗାରମ୍ମଣା, ସିଯା ମଗ୍ଗାଧିପତିନୋ, ସିଯା ନୱତ୍ତବ୍ବା। ତାନି ହି ଅତ୍ତନା, ପରେହି ଚ ପଟିୱିଦ୍ଧମଗ୍ଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣକାଲେ ମଗ୍ଗାରମ୍ମଣା, ଅତ୍ତନୋ ମଗ୍ଗଂ ଗରୁଂକତ୍ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣକାଲେ ମଗ୍ଗାଧିପତିନୋ ଚ ତଥାଅପ୍ପୱତ୍ତିଯଂ ନୱତ୍ତବ୍ବା ଚ ହୋନ୍ତି। ଅରିଯା ହି ପରେସଂ ମଗ୍ଗଫଲାନି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତା ଗରୁଂ କରୋନ୍ତାପି ଅତ୍ତନୋ ମଗ୍ଗଫଲାନି ୱିଯ ଗରୁଂ ନ କରୋନ୍ତି, ଅପି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧାନଂ। ତେସୁ ସୋତାପନ୍ନୋ ସୋତାପନ୍ନାନମେୱ ମଗ୍ଗଫଲାନି ଜାନିତୁଂ ସକ୍କୋତି, ନାଞ୍ଞେସଂ, ସକଦାଗାମୀ ପନ ସକଦାଗାମୀନମ୍ପି, ନ ଅନାଗାମିଅରହନ୍ତାନଂ, ଅନାଗାମୀ ପନ ଅନାଗାମୀନମ୍ପି, ନ ଅରହନ୍ତାନଂ, ଅରହା ପନ ସବ୍ବେସମ୍ପି ମଗ୍ଗଫଲାନି ଜାନାତି, ସୋଭନଲୋକିଯଚିତ୍ତରୂପନିବ୍ବାନାନି ନୱତ୍ତବ୍ବାନେୱ। ଚେତସିକେସୁ ପନ ୱିରତିଯୋ ଲୋକୁତ୍ତରକୁସଲେ ମଗ୍ଗସଦିସାୱ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ନୱତ୍ତବ୍ବା, କରୁଣା, ମୁଦିତା, ଅକୁସଲା ଚ ନୱତ୍ତବ୍ବା, ସେସା ତିଧାପି ହୋନ୍ତି

ନୱତ୍ତବ୍ବା ଚା ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱାତି। ମଗ୍ଗାରମ୍ମଣତ୍ତିକଂ।

ଉପ୍ପନ୍ନାତି ଏତ୍ଥ ୱତ୍ତମାନଭୂତାପଗତଓକାସକତଭୂମିଲଦ୍ଧୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନା ଅନେକପ୍ପଭେଦା ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ସବ୍ବମ୍ପି ଉପ୍ପାଦଜରାଭଙ୍ଗସମଙ୍ଗୀସଙ୍ଖାତଂ ସଙ୍ଖତଂ ୱତ୍ତମାନୁପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ, ଆରମ୍ମଣରସଂ ଅନୁଭୱିତ୍ୱା ନିରୁଦ୍ଧଂ ଅନୁଭୂତାପଗତସଙ୍ଖାତଂ କୁସଲାକୁସଲଞ୍ଚ ଉପ୍ପାଦାଦିତ୍ତୟଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ୱା ନିରୁଦ୍ଧଂ ଭୂତାପଗତସଙ୍ଖାତଂ, ସେସସଙ୍ଖତଞ୍ଚ ଭୂତାପଗତୁପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ, ''ଯାନିସ୍ସ ତାନି ପୁବ୍ବେକତାନି କମ୍ମାନୀ''ତି ଏୱମାଦିନା ନୟେନ ୱୁତ୍ତଂ କମ୍ମଂ ଅତୀତମ୍ପି ସମାନଂ ଅଞ୍ଞଂ ୱିପାକଂ ପଟିବାହିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱିପାକସ୍ସୋକାସଂ କତ୍ୱା ଠିତତ୍ତା, ତଥାକତୋକାସଞ୍ଚ ୱିପାକଂ ଅନୁପ୍ପନ୍ନମ୍ପି ଏୱଂ‌ସେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକତୋ ଓକାସକତୁପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ, ତାସୁ ତାସୁ ଭୂମୀସୁ ଅସମୂହତଂ ଅକୁସଲଂ ଭୂମିଲଦ୍ଧୁପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। ଏତ୍ଥ ଚ ୱିପସ୍ସନାୟ ଆରମ୍ମଣଭୂତା ତେଭୂମକା ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଭୂମି ନାମ, ତେସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ଉପ୍ପତ୍ତାରହକିଲେସଜାତା ଭୂମିଲଦ୍ଧଂ ନାମ, ତେହି କିଲେସେହି ସା ଭୂମି ଲଦ୍ଧା ହୋତୀତି ଏୱମେତେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ଇଧ ୱତ୍ତମାନୁପ୍ପନ୍ନା ଅଧିପ୍ପେତା।

ତତ୍ରାୟଂ ୱଚନତ୍ଥୋ – ପୁବ୍ବନ୍ତତୋ ଉପ୍ପାଦତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ ଭଙ୍ଗା ପନ୍ନା ଗତା ପୱତ୍ତାତି ଉପ୍ପନ୍ନା, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାତି ଅତ୍ଥୋ । ନ ଉପ୍ପନ୍ନାତି ଅନୁପ୍ପନ୍ନା। ପରିନିଟ୍ଠିତକାରଣେକଦେସତ୍ତା ଅୱସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତୀତି ଉପ୍ପାଦିନୋ, ଉଭୟେନାପି ଅନାଗତାୱ ଦସ୍ସିତା। ଅୟଂ ହି ତିକୋ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ୱସେନ ପୂରେତ୍ୱା ଦସ୍ସିତୋ। ଲଦ୍ଧୋକାସସ୍ସ ହି କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକୋ ଉପ୍ପାଦୀ ନାମ। ଯଦି ପନ ଆୟୂହିତକୁସଲାକୁସଲଂ କମ୍ମଂ ସବ୍ବଂ ୱିପାକଂ ଦଦେୟ୍ୟ, ଅସ୍ସ ଓକାସୋ ନ ଭୱେୟ୍ୟ। ତଂ ପନ ଦୁୱିଧଂ ହୋତି ଧୁୱୱିପାକଂ, ଅଦ୍ଧୁୱୱିପାକଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚାନନ୍ତରିକଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଚତୁତ୍ଥମଗ୍ଗାଦି ଧୁୱୱିପାକଂ ନାମ। ତଂ ପନ କମ୍ମଂ ଖଣପ୍ପତ୍ତମ୍ପି ଅତ୍ଥି ଅପ୍ପତ୍ତମ୍ପି। ତତ୍ଥ ଖଣପ୍ପତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ, ଅପ୍ପତ୍ତଂ ଅନୁପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। ତସ୍ସ ଦୁୱିଧସ୍ସ ଚ ୱିପାକୋ ଦୁୱିଧୋ ହୋତି ଖଣପ୍ପତ୍ତୋ ଚ ଅପ୍ପତ୍ତୋ ଚ। ତତ୍ଥ ଖଣପ୍ପତ୍ତୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ନାମ, ଅପ୍ପତ୍ତୋ ଚିତ୍ତାନନ୍ତରେ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୁ, କପ୍ପସତସହସ୍ସାତିକ୍କମେ ୱା ଧୁୱପଚ୍ଚୟଟ୍ଠେନ ଉପ୍ପାଦୀ ନାମ ହୋତି। ମେତ୍ତେୟ୍ୟସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ମଗ୍ଗୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ନାମ ହୋତି, ଫଲଂ ଉପ୍ପାଦୀ ନାମ। ତତ୍ଥ ଚତୂସୁ ଭୂମୀସୁ ୱିପାକୋ, କମ୍ମଜରୂପଞ୍ଚ ୱତ୍ତମାନୁପ୍ପନ୍ନା ନାମ, ଉପ୍ପଜ୍ଜନାରହା ଉପ୍ପାଦିନୋ ନାମ, ନ ପନ ୱତ୍ତବ୍ବା ''ଅନୁପ୍ପନ୍ନା''ତି। କୁସଲାକୁସଲକିରିୟା, କମ୍ମଜରୂପଞ୍ଚ ସିୟା ଉପ୍ପନ୍ନା, ସିୟା ଅନୁପ୍ପନ୍ନା, ନ ପନ ୱତ୍ତବ୍ବା ''ଉପ୍ପାଦିନୋ''ତି। ଚେତସିକେସୁ ପନ ଅକୁସଲା ଅକୁସଲଚିତ୍ତସଦିସାୱ, ସେସା ଦୁୱିଧାପି ହୋନ୍ତି, ଅତୀତା, ପନେତ୍ଥ ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ନୱତ୍ତବ୍ବା। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱାତି। ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତିକଂ।

ଅତ୍ତନୋ ସଭାୱଂ, ଉପ୍ପାଦାଦିକ୍ଖଣଂ ୱା ପତ୍ୱା ତଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଇତା ଗତା ପତ୍ତାତି ଅତୀତା। ତଦୁଭୟମ୍ପି ନ ଆଗତାତି ଅନାଗତା। ତଂ ତଂ କାରଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନାତି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା, ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖତା ନାମରୂପଧମ୍ମା। ନ ସଙ୍ଖତଧମ୍ମେସୁ ତେକାଲିକଭାୱଂ ଅପ୍ପତ୍ତୋ ନାମ ଅତ୍ଥି, ସବ୍ବେପି ତେ ତିଧା ହୋନ୍ତି। ନିବ୍ବାନଂ ପନେତ୍ଥ ନୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି। ଅତୀତତ୍ତିକଂ।

ଅତୀତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଏତେସନ୍ତି ଅତୀତାରମ୍ମଣା। ସେସପଦଦ୍ୱୟେପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ତତ୍ଥ କୁସଲୱିପାକକିରିୟାୱସେନ ଛବ୍ବିଧାନି ୱିଞ୍ଞାଣାୟତନନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନାନି ହେଟ୍ଠା ଅତୀତସମାପତ୍ତିଂ ଆରବ୍ଭ ପୱତ୍ତିତୋ ଅତୀତାରମ୍ମଣାନି, ଦ୍ୱିପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣମନୋଧାତୁୟୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାରମ୍ମଣାୱ, ସେସା ଏକାଦସ କାମାୱଚରୱିପାକା, ଅହେତୁକହସନଚିତ୍ତଞ୍ଚ ତିଧାପି ହୋନ୍ତି, ସେସକାମାୱଚରକିରିୟକୁସଲାକୁସଲା ଚ ଅଭିଞ୍ଞାଭୂତରୂପାୱଚରଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନକୁସଲକିରିୟା ଚ ତିଧାପି ହୋନ୍ତି ନୱତ୍ତବ୍ବା ଚ। ତେସୁ କାମାୱଚରାନଂ ଅତୀତାଦୀସୁ ଛସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ପୱତ୍ତିୱିଭାଗୋ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତୋୱ। ନୱତ୍ତବ୍ବତା ପନ ତେସୁ ଞାଣୱିପ୍ପୟୁତ୍ତଜୱନକୁସଲାନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତାରମ୍ମଣୱସେନେୱ, ନ ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣୱସେନ, ତେସୁପି ତିହେତୁକଜୱନାୱଜ୍ଜନାନଂ ମଗ୍ଗଫଲରୂପାରୂପଜ୍ଝାନାନଂ, ପୁରେଚାରିକଭାୱେନାପି ନିବ୍ବାନଚତୁକ୍କଜ୍ଝାନୱିସୟାନଞ୍ଚ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଭାୱେନାପି ନୱତ୍ତବ୍ବତା ୱେଦିତବ୍ବା, ଅଭିଞ୍ଞାନଂ ପନ ଇଦ୍ଧିୱିଧଞାଣସ୍ସ ତାୱ କାୟୱସେନ ଚିତ୍ତଂ ପରିଣାମେତ୍ୱା କାୟସନ୍ନିସ୍ସିତଂ କତ୍ୱା ଦିସ୍ସମାନେନ କାୟେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଅତୀତଂ ପାଦକଜ୍ଝାନଚିତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ ପୱତ୍ତନତୋ ଅତୀତାରମ୍ମଣଂ, ''ଅନାଗତେସୁ ରୂପାନି ଏୱଂ ହୋନ୍ତୂ''ତି ଅଧିଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ ଅନାଗତାରମ୍ମଣଂ, କାୟଂ ପନ ଚିତ୍ତସନ୍ନିସ୍ସିତଂ କତ୍ୱା ଅଦିସ୍ସମାନେନ କାୟେନ ଗମନକାଲେ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ କୁମାରୱଣ୍ଣାଦୀନଂ, ବହିଦ୍ଧାପାସାଦକୂଟାଗାରାଦୀନଞ୍ଚ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ନିମ୍ମାନକାଲେ ଚ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାରମ୍ମଣଞ୍ଚ ତାୱ ହୋତୀତି ଏୱଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧସ୍ସ ଛବ୍ବିଧମ୍ପି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ, ବାହିରଞ୍ଚ ତେକାଲିକଂ ଆରମ୍ମଣଂ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଦିବ୍ବସୋତସ୍ସ କୁଚ୍ଛିଗତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ, ବାହିରଞ୍ଚ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ସଦ୍ଦାୟତନମେୱାରମ୍ମଣଂ। ଚେତୋପରିୟଞାଣସ୍ସ ଅତୀତେ ସତ୍ତଦିୱସବ୍ଭନ୍ତରେ, ଅନାଗତେ ସତ୍ତଦିୱସବ୍ଭନ୍ତରେ ଚ ପରେସଞ୍ଚେୱ ଚିତ୍ତଂ ଅତୀତଞ୍ଚ ଅନାଗତଞ୍ଚାରମ୍ମଣଂ ହୋତି। ସତ୍ତଦିୱସାତିକ୍କମେ ପନେତଂ ପରଚିତ୍ତଂ ଜାନିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଅତୀତଂସଅନାଗତଂସଞ୍ଞାଣାନଂ ହି ଏସ ୱିସୟୋ, ନ ଏତସ୍ସ। ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଚିତ୍ତଜାନନକାଲେ ପନସ୍ସ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନମାରମ୍ମଣଂ ହୋତି।

ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ନାମେତଂ ତିୱିଧଂ ଖଣପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ସନ୍ତତିପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଦ୍ଧାପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚାତି। ତତ୍ଥ ଉପ୍ପାଦଟ୍ଠିତିଭଙ୍ଗପ୍ପତ୍ତଂ ଖଣପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। ସନ୍ତତିପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ପନ ଦୁୱିଧଂ ରୂପାରୂପୱସେନ। ତତ୍ଥ ଆତପଟ୍ଠାନା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଗବ୍ଭଂ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ଯାୱ ଅନ୍ଧକାରଭାୱୋ ନ ୱିଗଚ୍ଛତି, ଅନ୍ତୋଗବ୍ଭେ ୱା ୱସିତ୍ୱା ଦିୱା ଆତପଟ୍ଠାନଂ ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ଯାୱ ଅକ୍ଖୀନଂ ଫନ୍ଦନଭାୱୋ ନ ୱୂପସମ୍ମତି, ଅୟଂ ରୂପସନ୍ତତି ନାମ। ଦ୍ୱେ ତୟୋ ଜୱନୱାରା ଅରୂପସନ୍ତତି ନାମ, ତଦୁଭୟଂ

ସନ୍ତତିପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏକଭୱପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ ଅଦ୍ଧାପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଚେତୋପରିୟଞାଣୱିସୟେ କତିପୟଜୱନୱାରା ଅଦ୍ଧାପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। ତତ୍ଥ ଖଣପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଚିତ୍ତଂ ଚେତୋପରିୟଞାଣସ୍ସ ଆରମ୍ମଣଂ ନ ହୋତି ଆୱଜ୍ଜନେନ ସଦ୍ଧିଂ ନିରୁଜ୍ଝନତୋ। ନ ହି ଆୱଜ୍ଜନଜୱନାନଂ ଏତ୍ଥ ଭିନ୍ନାରମ୍ମଣତା ଯୁତ୍ତା। ରୂପସନ୍ତତିପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ପନ କତିପୟଜୱନୱାରପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ ଅଦ୍ଧାପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅସ୍ସ ଆରମ୍ମଣଂ ହୋତି। ଇଦ୍ଧିମା ହି ପରସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଜାନିତୁକାମୋ ଆୱଜ୍ଜେତି, ତଂ ଆୱଜ୍ଜିତକ୍ଖଣେ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଚିତ୍ତମାରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ତେନେୱ ସହ ନିରୁଜ୍ଝତି। ତତୋ ତଦେୱ ନିରୁଦ୍ଧଂ ଚିତ୍ତମାଲମ୍ବିତ୍ୱା ଚତ୍ତାରି, ପଞ୍ଚ ୱା ଜୱନାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେସଂ ପଚ୍ଛିମଂ ଇଦ୍ଧିଚିତ୍ତଂ, ସେସାନି କାମାୱଚରଜୱନାନି । ତେସଞ୍ଚ ଏକାରମ୍ମଣତ୍ତେପି ଇଦ୍ଧିଚିତ୍ତମେୱ ପରସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଜାନାତି, ନ ଇତରାନି। ଯଥା ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରୱୀଥିୟଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣମେୱ ରୂପଂ ପସ୍ସତି, ନ ଇତରାନି, ତେସୁ ଚ ଆୱଜ୍ଜନମେୱ ନିପ୍ପରିୟାୟତୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାରମ୍ମଣଂ, ଇତରାନି ପନ ଅଦ୍ଧାସନ୍ତତିୱସେନ ପରିୟାୟତୋତି ଗହେତବ୍ବଂ, ଏୱମେତସ୍ସ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଚିତ୍ତମେୱାରମ୍ମଣଂ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ଖୋ ପରସ୍ସେୱ, ନ ଅତ୍ତନୋ।

ପୁବ୍ବେନିୱାସଞାଣଂ ପନ ନାମଗୋତ୍ତକସିଣପଞ୍ଞତ୍ତାଦିଅନୁସ୍ସରଣେ, ନିବ୍ବାନାନୁସ୍ସରଣେ ଚ ନୱତ୍ତବ୍ବାରମ୍ମଣଂ, ସଙ୍ଖତଧମ୍ମାନୁସ୍ସରଣେ ଅତୀତାରମ୍ମଣମେୱ। ତସ୍ସ ହି ଅତୀତେସୁ ସାସୱାନାସୱେସୁ, ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରେସୁ ଚ ଧମ୍ମେସୁ ଅନାରମ୍ମଣଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ବୁଦ୍ଧାନଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସମଗତିକଂ ହୋତି। ଯଥାକମ୍ମୂପଗଞାଣସ୍ସ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ, ବାହିରଞ୍ଚ ଅତୀତଂ କୁସଲାକୁସଲଚେତନାମତ୍ତମେୱ। ‘‘ଚେତୋପରିୟଞାଣସ୍ସ ଚିତ୍ତମେୱାରମ୍ମଣଂ ହୋତି, ନ ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମା’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ୱୁତ୍ତଂ, ପଟ୍ଠାନେ ପନ ‘‘କୁସଲା ଖନ୍ଧା ଇଦ୍ଧିୱିଧଞାଣସ୍ସ ଚେତୋପରିୟଞାଣସ୍ସ ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିଞାଣସ୍ସ ଯଥାକମ୍ମୂପଗଞାଣସ୍ସ ଅନାଗତଂସଞାଣସ୍ସ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟେନ ପଚ୍ଚୟୋ’’ତି (ପଟ୍ଠା। ୧।୧।୪୦୪) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚେତୋପରିୟଞାଣଯଥାକମ୍ମୂପଗଞାଣାନଂ ଚିତ୍ତସମ୍ପୟୁତ୍ତାପି ଚେତନାସମ୍ପୟୁତ୍ତାପି ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା ଆରମ୍ମଣଂ ହୋନ୍ତି ଏୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣସ୍ସ ପନ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ, ବାହିରଞ୍ଚ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ୱଣ୍ଣାୟତନମେୱାରମ୍ମଣଂ। ଅନାଗତଂସଞାଣସ୍ସ ଛବ୍ବିଧମ୍ପି ଅନାଗତମେୱ ଅଜ୍ଝତ୍ତଞ୍ଚ ବାହିରଞ୍ଚାରମ୍ମଣଂ, ଇଦମ୍ପି ପୁବ୍ବେନିୱାସଞାଣଂ ୱିୟ ଅନାଗତେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସଦିସନ୍ତି। ଏୱଂ ଅଭିଞ୍ଞାନଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ, ନୱତ୍ତବ୍ବେସୁ ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରେସୁ ଛସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ଯଥାୟୋଗଂ ପୱତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସେସାନି ପନ୍ନରସ ରୂପାୱଚରଚିତ୍ତାନି, ଆକାସାନଞ୍ଚାୟତନଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନକୁସଲୱିପାକକିରିୟାନି, ଅଟ୍ଠ ଲୋକୁତ୍ତରଚିତ୍ତାନି, ରୂପନିବ୍ବାନାନି ଚ ନୱତ୍ତବ୍ବାନି। ଚେତସିକେସୁ ପନ ଅପ୍ପମଞ୍ଞା ନୱତ୍ତବ୍ବାୱ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ। ଅତୀତାରମ୍ମଣତ୍ତିକଂ।

‘‘ଏୱଂ ପୱତ୍ତମାନା ମୟଂ ଅତ୍ତାତି ଗହଣଂ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି ଇମିନା ୱିୟ ଅଧିପ୍ପାୟେନ ଅତ୍ତାନଂ ଅଧିକାରଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତାତି ଅଜ୍ଝତ୍ତା। ଅଜ୍ଝତ୍ତ-ସଦ୍ଦୋ ପନାୟଂ ଗୋଚରଜ୍ଝତ୍ତେ ନିୟକଜ୍ଝତ୍ତେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଜ୍ଝତ୍ତେ ୱିସୟଜ୍ଝତ୍ତେତି ଚତୂସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତରତୋ ସମାହିତୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ପ। ୩୬୨) ହି ଅୟଂ ଗୋଚରଜ୍ଝତ୍ତେ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୨।୩୭୩) ନିୟକଜ୍ଝତ୍ତେ। ‘‘ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନି ଆୟତନାନୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୩।୩୦୪) ଅଜ୍ଝତ୍ତଜ୍ଝତ୍ତେ। ‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୩।୧୮୭) ୱିସୟଜ୍ଝତ୍ତେ, ଇସ୍ସରିୟଟ୍ଠାନେତି ଅତ୍ଥୋ। ଫଲସମାପତ୍ତି ହି ବୁଦ୍ଧାନଂ ଇସ୍ସରିୟଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ଇଧ ପନାୟଂ ନିୟକଜ୍ଝତ୍ତେ ୱତ୍ତତି, ତସ୍ମା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତାନେ ପୱତ୍ତା ପାଟିପୁଗ୍ଗଲିକା ରୂପାରୂପଧମ୍ମା ଇଧ ଅଜ୍ଝତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତତୋ ବହିଭୂତା ଇନ୍ଦ୍ରିୟବଦ୍ଧା ୱା ଅନିନ୍ଦ୍ରିୟବଦ୍ଧା ୱା ରୂପାରୂପପଞ୍ଞତ୍ତିୟୋ ବହିଦ୍ଧା ନାମ, ତତିୟପଦଂ ତଦୁଭୟୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ ସବ୍ବାନି ଚିତ୍ତଚେତସିକାନି ଇନ୍ଦ୍ରିୟବଦ୍ଧରୂପଂ ତିଧା ହୋନ୍ତି, ଅନିନ୍ଦ୍ରିୟବଦ୍ଧରୂପଂ, ନିବ୍ବାନପଞ୍ଞତ୍ତିୟୋ ଚ ବହିଦ୍ଧାୱ। ଇମସ୍ମିଂ ହି ତିକେ କୁସଲତ୍ତିକେ ଅଲବ୍ଭମାନା ପଞ୍ଞତ୍ତିୟୋପି ଲବ୍ଭନ୍ତି ଠପେତ୍ୱା ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନାରମ୍ମଣଂ, ତଦେୱ ଇଧ ନୱତ୍ତବ୍ବଂ। ତେନେୱ ହି ଭଗୱତା ଅନନ୍ତରତ୍ତିକେ ‘‘କସିଣାଦିପଞ୍ଞତ୍ତାରମ୍ମଣାନି କାମରୂପାୱଚରାଦିଚିତ୍ତାନି ବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣାନି, ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନଞ୍ଚ ନୱତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦଞ୍ଚ ନିପ୍ପଦେସତ୍ତିକଂ। ଅଜ୍ଝତ୍ତତ୍ତିକଂ।

ଯଥାୱୁତ୍ତେ ଅଜ୍ଝତ୍ତାଦିକେ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତାନଂ ୱସେନ ଅୟଂ ତିକୋ ୱୁତ୍ତୋ। ତତ୍ଥ ଛବ୍ବିଧାନି ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାୟତନନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନଚିତ୍ତାନି ଅଜ୍ଝତ୍ତାରମ୍ମଣାନେୱ, ଆକାସାନଞ୍ଚାୟତନଦ୍ୱୟଂ, ରୂପାୱଚରଲୋକୁତ୍ତରଚିତ୍ତାନି ଚ ବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣାନେୱ, ୱୋଟ୍ଠବ୍ବନୱଜ୍ଜିତା ଅହେତୁକମହାୱିପାକା ତିଧାପି ହୋନ୍ତି, ଅୱସେସା ପନ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନୱଜ୍ଜିତାନି ଆୱଜ୍ଜନଜୱନାନି, ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସିୟା ତିଧାପି ହୋନ୍ତି, ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନାରମ୍ମଣସ୍ସ ଆୱଜ୍ଜନପରିକମ୍ମପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଦିଭାୱପ୍ପୱତ୍ତିୟଂ ସିୟା ନୱତ୍ତବ୍ବାତି। ତେସଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତାଦିଆରମ୍ମଣତା ଅନନ୍ତରତ୍ତିକେ, ହେଟ୍ଠା ଚ ୱୁତ୍ତନୟାନୁସାରେନ ଞାତବ୍ବା, ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନଦ୍ୱୟଂ, ପନ ରୂପନିବ୍ବାନାନି ଚ ନୱତ୍ତବ୍ବାୱ। ଚେତସିକେସୁ ପନ ଅପ୍ପମଞ୍ଞାୱିରତୀ ବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣାୱ, ସେସା ତିଧାପି ହୋନ୍ତି ନୱତ୍ତବ୍ବା ଚ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ। ଅଜ୍ଝତ୍ତାରମ୍ମଣତ୍ତିକଂ।

ଦଟ୍ଠବ୍ବଭାୱସଙ୍ଖାତେନ ସହ ନିଦସ୍ସନେନାତି ସନିଦସ୍ସନା, ପଟିହନନଭାୱସଙ୍ଖାତେନ ସହ ପଟିଘେନାତି ସପ୍ପଟିଘା, ସନିଦସ୍ସନା ଚ ତେ ସପ୍ପଟିଘା ଚାତି ସନିଦସ୍ସନସପ୍ପଟିଘା, ରୂପାୟତନମେୱ। ନୀଲାଦିଭେଦମୁପାଦାୟ ପନ ବହୁୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ। ନତ୍ଥି ଏତେସଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଭାୱସଙ୍ଖାତଂ ନିଦସ୍ସନନ୍ତି ଅନିଦସ୍ସନା, ଅନିଦସ୍ସନା ଚ ତେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ସପ୍ପଟିଘା ଚାତି ଅନିଦସ୍ସନସପ୍ପଟିଘା, ସେସାନି ଓଳାରିକରୂପାନି। ତତିୟପଦଂ ଉଭୟପଟିକ୍ଖେପେନ ୱୁତ୍ତଂ,

ସୁଖୁମରୂପଚିତ୍ତଚେତସିକନିବ୍ବାନାନି ଅନିଦସ୍ସନଅପ୍ପଟିଘା ନାମ, ଇଦଞ୍ଚ ନିପ୍ପଦେସତ୍ତିକନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସନିଦସ୍ସନତ୍ତିକଂ।

ତିକମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅଭିଧମ୍ମଦୁକମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ଦୁକମାତିକାଯ ପନ ହେଟ୍ଠା ଅନାଗତପଦତ୍ଥୱଣ୍ଣନଂଯେୱ କରିସ୍ସାମ। ହେତୁଗୋଚ୍ଛକେ ତାୱ ହେତୂ ଧମ୍ମାତି ଏତ୍ଥ ହେତୁହେତୁ ପଚ୍ଚଯହେତୁ ଉତ୍ତମହେତୁ ସାଧାରଣହେତୂତି ଚତୁବ୍ବିଧୋ ହେତୁ। ତତ୍ଥ ଅଲୋଭାଦଯୋ ଛ ଧମ୍ମା ହେତୁହେତୁ ନାମ, ଉପାଦାରୂପାଦୀନଂ ମହାଭୂତାଦଯୋ ପଚ୍ଚଯହେତୂ ନାମ, ୱିପାକୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ କୁସଲାକୁସଲଂ, ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠାରମ୍ମଣଞ୍ଚ ଉତ୍ତମହେତୂ ନାମ, ସଙ୍ଖାରାଦୀନଂ ଅୱିଜ୍ଜାଦଯୋ ସାଧାରଣହେତୂ ନାମ। ଇଧ ପନ ହେତୁହେତୁ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ହେତୂ ଧମ୍ମାତି ମୂଲଟ୍ଠେନ ହେତୁସଙ୍ଖାତା ଧମ୍ମା, ‘‘ହେତୁଧମ୍ମା’’ତିପି ପାଠୋ, ସୋଯେୱତ୍ଥୋ। ନ ହେତୂତି ତେସଞ୍ଞେୱ ପଟିକ୍ଖେପୱଚନଂ।

ତତ୍ଥ ଅଲୋଭୋ ଅଦୋସୋ ଅମୋହୋତି କୁସଲାବ୍ଯାକତା ତଯୋ, ଲୋଭୋ ଦୋସୋ ମୋହୋତି ଅକୁସଲା ତଯୋ ଚାତି ଇମେ ଛ ଧମ୍ମା ହେତୂ ନାମ। ଇମେ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସା ଚେତସିକା, ସବ୍ବାନି ଚ ଚିତ୍ତାନି, ରୂପନିବ୍ବାନାନି ଚାତି ଇମେ ଧମ୍ମା ନ ହେତୂ ନାମ, ଇଦଞ୍ଚ ନିପ୍ପଦେସଦୁକନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ହେତୁଦୁକଂ ପଠମଂ।

ସମ୍ପଯୋଗତୋ ପୱତ୍ତେନ ସହ ହେତୁନାତି ସହେତୁକା। ତଥେୱ ପୱତ୍ତୋ ନତ୍ଥି ଏତେସଂ ହେତୂତି ଅହେତୁକା।

ତତ୍ଥ ଅହେତୁକଚିତ୍ତୱଜ୍ଜିତାନି ଏକସତ୍ତତି ଚିତ୍ତାନି ସହେତୁକା ନାମ। ତେସୁ ଦ୍ୱେ ମୋହମୂଲାନି ମୋହେନେୱ ସହେତୁକାନି, ଅଟ୍ଠ ଲୋଭମୂଲାନି ଲୋଭମୋହେହି ଦ୍ୱୀହି, ଦ୍ୱେ ଦୋସମୂଲାନି ଦୋସମୋହେହି, ଦ୍ୱାଦସ ଞାଣୱିପ୍ପଯୁତ୍ତକୁସଲାବ୍ଯାକତାନି ଅଲୋଭାଦୋସେହି, ସେସାନି ସତ୍ତଚତ୍ତାଲୀସ ଅଲୋଭାଦୀହି ତୀହିପି ସହେତୁକାନୀତି, ମୋହମୂଲେସୁ ପନ ମୋହୋ, ଦ୍ୱିପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣଂ, ମନୋଧାତୁ, ସନ୍ତୀରଣତ୍ତଯଂ, ୱୋଟ୍ଠବ୍ବନଂ, ହସିତୁପ୍ପାଦକାନି ଅଟ୍ଠାରସ ଚିତ୍ତାନି, ରୂପନିବ୍ବାନାନି ଚାତି ଇମେ ଧମ୍ମା ଅହେତୁକା ନାମ। ଚେତସିକେସୁ ପନ ଲୋଭଦୋସା, ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଚ ମୋହେନେୱ ସହେତୁକା, ଦିଟ୍ଠିମାନୋ ଲୋଭମୋହେହି ଦ୍ୱୀହି, ଇସ୍ସାମଚ୍ଛରିଯକୁକ୍କୁଚ୍ଚାନି ଦୋସମୋହେହି, ମୋହୋ ପନ ସିଯା ଲୋଭେନ, ସିଯା ଦୋସେନାତି ଦ୍ୱୀହି ସହେତୁକୋପି ମୋହମୂଲେସୁ ଅହେତୁକୋପି, ଥିନମିଦ୍ଧାନି ସିଯା ଲୋଭମୋହେହି, ସିଯା ଦୋସମୋହେହୀତି ତୀହିପି ସହେତୁକାନି, ଅହିରିକାନୋତ୍ତପ୍ପୌଦ୍ଧଚ୍ଚାନି ତଥା ଚ କେୱଲମୋହେନ ଚ, ଅମୋହୋ ପନ ଅଲୋଭାଦୋସେହେୱ ଦ୍ୱୀହି, ଅଲୋଭୋ ସିଯା ଅଦୋସାମୋହେହି, ସିଯା ଅଦୋସେନାତି ଦ୍ୱୀହି, ଅଦୋସୋ ସିଯା ଅଲୋଭାମୋହେହି, ସିଯା ଅଲୋଭେନାତି ଦ୍ୱୀହି, ସେସା ପନ ଦ୍ୱାୱୀସତି କୁସଲାବ୍ଯାକତା ସିଯା ତୀହି, ସିଯା ଦ୍ୱୀହିପି ହେତୂହି ସହେତୁକା, ଛନ୍ଦୋ ପନ ଯଥାଯୋଗଂ ତୀହି, ପୀତିଦୋସୱଜ୍ଜିତେହି ପଞ୍ଚହି ସିଯା ସହେତୁକାପି ଅହେତୁକାପି, ସେସା ଏକାଦସ ତିଜାତିକା ଛହି ହେତୂହି ସହେତୁକାପି ଅହେତୁକାପି, ୱେଦନା ଚେତ୍ଥ ଦୋମନସ୍ସଭୂତା ଦ୍ୱିହେତୁକାୱ, ସୋମନସ୍ସୋପେକ୍ଖା ଯଥାଯୋଗଂ ଦୋସୱଜ୍ଜିତେହି ପଞ୍ଚହି ସହେତୁକାପି ଅହେତୁକାପି, ସୁଖଦୁକ୍ଖଭୂତା ଅହେତୁକାୱ, ଇଦଞ୍ଚ ନିପ୍ପଦେସଦୁକନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

ଏକୁପ୍ପାଦାଦିତାଯ ହେତୁନା ସମ୍ପଯୁତ୍ତାତି ହେତୁସମ୍ପଯୁତ୍ତା। ହେତୁନା ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତାତି ହେତୁୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା। ଅଯଂ ହେତୁସମ୍ପଯୁତ୍ତଦୁକୋ ଅନନ୍ତରେ ୱୁତ୍ତସହେତୁକଦୁକେନ ଅତ୍ଥତୋ ନିନ୍ନାନାକରଣୋ। ସହେତୁକଦୁକୋ ଏୱ ହି ଭଗୱତା ଦେସନାୱିଲାସେନ, ତଥା ବୁଜ୍ଝନକପୁଗ୍ଗଲାନଂ ୱା ଅଜ୍ଝାସଯୱସେନ ହେତୁସମ୍ପଯୁତ୍ତଦୁକଭାୱେନାପି ୱୁତ୍ତୋ। ଏୱଂ ଉପରିପି ସମାନତ୍ଥଦୁକାନଂ ୱଚନେ କାରଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତିଯଂ।

ଚତୁତ୍ଥାଦଯୋ ପନ ଯସ୍ମା ପଠମଦୁକଦୁତିଯତତିଯଦୁକେସୁ ପଠମପଦେନ ଯୋଜେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଦୁକା, ପଠମଦୁକେ ଚ ପଚ୍ଛିମପଦଂ ଦୁତିଯଦୁକେନ ଯୋଜେତ୍ୱା ଏକଂ ଦୁକନ୍ତି ତଯୋ ଦୁକା ଦେସିତା, ତସ୍ମା ତେସଂ ପଦତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତନଯୋୱ।

ତତ୍ଥ ଚ ଯଥେୱ ‘‘ହେତୂ ଚେୱ ଧମ୍ମା ସହେତୁକା ଚ, ସହେତୁକା ଚେୱ ଧମ୍ମା ନ ଚ ହେତୂ’’ତି ଅଯଂ ଦୁକୋ ସମ୍ଭୱତି, ତଥା ‘‘ହେତୂ ଚେୱ ଧମ୍ମା ଅହେତୁକା ଚ, ଅହେତୁକା ଚେୱ ଧମ୍ମା ନ ଚ ହେତୂ’’ତି ଅଯମ୍ପି ସମ୍ଭୱତି। ଇମିନା ନଯେନ ହେତୁସମ୍ପଯୁତ୍ତଦୁକେନ ଯୋଜନାଯପି ଏକୋ ଲବ୍ଭତି। ଯଥା ଚ ‘‘ନ ହେତୂ ଖୋ ପନ ଧମ୍ମା ସହେତୁକାପି, ଅହେତୁକାପୀ’’ତି ଅଯଂ ଲବ୍ଭତି, ତଥା ‘‘ହେତୂ ଖୋ ପନ ଧମ୍ମା ସହେତୁକାପି, ଅହେତୁକାପୀ’’ତି ଅଯମ୍ପି। ଯଥା ଚେତ୍ଥ ସହେତୁକଦୁକେ ଦ୍ୱେ ଦୁକା, ଏୱଂ ହେତୁସମ୍ପଯୁତ୍ତଦୁକେପି ‘‘ନ ହେତୂ ଖୋ ପନ ଧମ୍ମା ହେତୁସମ୍ପଯୁତ୍ତାପି, ହେତୁୱିପ୍ପଯୁତ୍ତାପୀ’’ତି ଚ ‘‘ହେତୂ ଖୋ ପନ ଧମ୍ମା ହେତୁସମ୍ପଯୁତ୍ତାପି, ହେତୁୱିପ୍ପଯୁତ୍ତାପୀ’’ତି ଚ ଦ୍ୱେ ଦୁକା ଲବ୍ଭନ୍ତୀତି ଅପରେପି ପଞ୍ଚ ଦୁକା ହେତୁଗୋଚ୍ଛକେ ଯୋଜେତୁଂ ସକ୍କା। ତେ ପନ ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନେୱ ସକ୍କା ଞାତୁନ୍ତି ଛସୁ ଏୱ ସଙ୍ଗହିତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତତ୍ଥ ଯେ ତାୱ ଏକସ୍ମିଂ ଚିତ୍ତେ ଦ୍ୱେ ତଯୋ ହେତୂ ଏକତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେ ହେତୂ ଚେୱ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞାପେକ୍ଖାଯ ସହେତୁକା ଚ ନାମ। ସହେତୁକଚିତ୍ତେସୁ ପନ ହେତୁଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ଚିତ୍ତଚେତସିକା ଧମ୍ମା ସହେତୁକା ଚେୱ ନ ଚ ହେତୂ ନାମ। ଇମସ୍ମିଂ ଦୁକେ ସବ୍ବେ ଅହେତୁକଧମ୍ମା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ଚେତସିକେସୁ ପନ ହେତୁୱଜ୍ଜିତା ଅକୁସଲା ଚେୱ କୁସଲାବ୍ଯାକତା ଚ, ଛନ୍ଦୋ ଚ ସହେତୁକୋ ଚେୱ ନ

ହେତୁ ଏଓ, ସେସା ତିଜାତିକା, ତଥା ନଓଉଦ୍ଧା ଚ, ମୋହୋ ପନ ହେତୁ ଚେଓ ସହେତୁକୋ ଚ ନଓଉଦ୍ଧୋ ଚା ଚତୁତ୍ଥଂ।

ଅନନ୍ତରଦୁକୋପି ଇମିନା ଦୁକେନ ସବ୍ବଥାପି ସଦିସୋୱାତି। ପଞ୍ଚମଂ।

ସହେତୁକଚିତ୍ତେସୁ ହେତୁୱଜ୍ଜିତା ଚିତ୍ତଚେତସିକା ଧମ୍ମା ନହେତୂ ସହେତୂ ନାମ, ଅହେତୁକଚିତ୍ତରୂପନିବ୍ବାନାନି ନହେତୂ ଅହେତୁକା ନାମ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଦୁକେ ଛ ହେତୂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱାତି। ଛଟ୍ଠଂ।

ହେତୁଗୋଚ୍ଛକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ସତ୍ତସୁ ଚୂଳଅନ୍ତରଦୁକେସୁ ଅତ୍ତନୋ ନିପ୍ଫାଦକେନ ସହ ପଚ୍ଚୟେନାତି ସପ୍ପଚ୍ଚୟା, ଚିତ୍ତଚେତସିକରୂପାନି। ନତ୍ଥି ଏତେସଂ ଉପ୍ପାଦେ ୱା ଠିତିୟଂ ୱା ପଚ୍ଚୟୋ ଅହୁତ୍ୱା ଭୱନସ୍ସେୱାଭାୱାତି ଅପ୍ପଚ୍ଚୟା, ନିବ୍ବାନମେୱ। ଦେସନାୟ ପନେତ୍ଥ ପରମତାୟ ସୋତପତିତୱସେନ ବହୁୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ। ଏୱଂ ସନିଦସ୍ସନାଦୀସୁପି। ଇଦଞ୍ଚ ଇତୋ ପରାନି ଛ ଚ ନିପ୍ପଦେସଦୁକାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ତତୋ ପରଞ୍ଚ ଯତ୍ଥ ‘‘ଇମେ ନ ୱତ୍ତବ୍ବା’’ତି ନ ୱକ୍ଖାମ, ତଂ ନିପ୍ପଦେସନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ସପ୍ପଚ୍ଚୟଦୁକଂ।

ପଚ୍ଚୟେହି ସମାଗନ୍ତ୍ୱା କତାତି ସଙ୍ଖତା। ନ ସଙ୍ଖତାତି ଅସଙ୍ଖତା। ଇଦଞ୍ଚ ସବ୍ବଥା ସପ୍ପଚ୍ଚୟଦୁକସଦିସମେୱ। ସପ୍ପଚ୍ଚୟସଙ୍ଖତୌଭୟଦୁକଂ ସବ୍ବଥା ସଦିସମେୱ। ସଙ୍ଖତଦୁକଂ।

ରୂପାୟତନଂ ସନିଦସ୍ସନଂ ନାମ। ସେସରୂପଚିତ୍ତଚେତସିକନିବ୍ବାନାନି ଅନିଦସ୍ସନା ନାମ। ସନିଦସ୍ସନଦୁକଂ।

ପସାଦୱିସୟରୂପାନି ଦ୍ୱାଦସ ସପ୍ପଟିଘା ନାମ। ସେସରୂପଚିତ୍ତଚେତସିକନିବ୍ବାନାନି ଅପ୍ପଟିଘା ନାମ। ସପ୍ପଟିଘଦୁକଂ।

ଅୱିନିବ୍ଭୋଗୱସେନ ରୂପଂ ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ରୂପିନୋ, ରୁପ୍ପନଲକ୍ଖଣଂ ୱା ରୂପଂ, ତଂ ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ରୂପିନୋ, ଭୂତୋପାଦାୟରୂପମେୱ। ନ ରୂପିନୋ ଅରୂପିନୋ, ଚିତ୍ତଚେତସିକନିବ୍ବାନାନି। ରୂପିଦୁକଂ।

ଲୋକୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଲୁଜ୍ଜନପଲୁଜ୍ଜନଟ୍ଠେନ ୱଟ୍ଟଂ, ତସ୍ମିଂ ପରିୟାପନ୍ନଭାୱେନ ଲୋକେ ନିୟୁତ୍ତାତି ଲୋକିୟା, ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା। ତତୋ ଲୋକତୋ ତତ୍ଥ ଅପରିୟାପନ୍ନଭାୱେନ ଉତ୍ତିଣ୍ଣାତି ଲୋକୁତ୍ତରା, ଅରିୟମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନାନି। ଚେତସିକେସୁ ପନେତ୍ଥ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ଅସେଖତ୍ତିକେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଲୋକିୟଦୁକଂ।

କେନଚିୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟାତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାଦୀସୁ କେନଚି ଏକେନ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେନ ୱା ସୋତୱିଞ୍ଞାଣାଦିନା ୱା ୱିଜାନିତବ୍ବା। କେନଚି ନ ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟାତି ତେନେୱ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେନ ୱା ସୋତୱିଞ୍ଞାଣାଦିନା ୱା ନ କେନଚି ୱିଜାନିତବ୍ବାନି। ଏୱଂ ହି ସତି ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ପଦାନଂ ଅତ୍ଥନାନତ୍ତତୋ ଦୁକୋ ହୋତି। ପଦଭାଜନୀୟସ୍ମିମ୍ପି ‘‘ଯେ ତେ ଧମ୍ମା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା, ନ ତେ ଧମ୍ମା ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା’’ତି (ଧ। ସ। ୧୧୦୧) ଏତ୍ତକଂ ଏକଦୁକନ୍ତି ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଯେ ତେ ଧମ୍ମା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା, ନ ତେ ଧମ୍ମା ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା, ଯେ ୱା ପନ ତେ ଧମ୍ମା ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା, ନ ତେ ଧମ୍ମା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା’’ତି (ଧ। ସ। ୧୧୦୧) ଅୟମେକୋ ଦୁକୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତସ୍ସ ପନ ରୂପଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ, ସଦ୍ଦୋ ନ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋତି ଅୟମତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ସେସେସୁପି ଦୁକପରିଚ୍ଛେଦୋ ଞାତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ରୂପାୟତନଂ ଚକ୍ଖୁନା ୱା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେନ ୱା ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ନାମ। ସେସରୂପାରୂପଧମ୍ମା ତେନେୱ ଚକ୍ଖୁନା ୱା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେନ ୱା କେନଚି ନୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା। ଏୱଂ ସୋତଘାନଜିୱ୍ହାକାୟତଦ୍ୱିଞ୍ଞାଣମୂଲିକାସୁପି ଚତୂସୁ ଯୋଜନାସୁ ୱିଭାଗୋ ଯଥାନୁରୂପଂ ଞାତବ୍ବୋ। ରୂପାଦୟୋ ପନ ପଞ୍ଚୱିସୟା ମନୋଧାତୁୱସେନ କେନଚି ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା। ସେସରୂପାରୂପଧମ୍ମା ତେନେୱ ମନୋଧାତୁୱସେନ କେନଚି ନୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା। କିଞ୍ଚାପି ସାମଞ୍ଞତୋ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣେନ ଅୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ପାଠଇଯଂ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୱସେନ ଦୁକୋ ନ ୱୁତ୍ତୋ, ତଥାପି ୱିସେସତୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋୱ। ତଥା ହି ଛଦ୍ୱିଧାପି କାମାୱଚରଧମ୍ମା କାମାୱଚରୱିପାକାଦିନା ମନୋୱିଞ୍ଞାଣେନ କେନଚି ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା, ରୂପାରୂପାୱଚରଲୋକୁତ୍ତରପଞ୍ଞତ୍ତିୟୋ ତେନେୱ କେନଚି ନୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା। ତଥା କାମରୂପାରୂପାୱଚରପଞ୍ଞତ୍ତିୟୋ ଅକୁସଲାଦିନା କେନଚି ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା, ଲୋକୁତ୍ତରା ତେନେୱ କେନଚି ନୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା। ତଥା ନିବ୍ବାନଂ ଲୋକୁତ୍ତରେନ କେନଚି ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ , ସେସଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରା ତେନେୱ କେନଚି ନୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟାତି ଇମିନା ନୟେନ ରୂପାରୂପାୱଚରାଦିଭେଦେନ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣେନ କେନଚି ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଧମ୍ମା ଯଥାଯୋଗଂ ଯୋଜେତବ୍ବା। ଏୱଂ ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା କେନଚି ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା, କେନଚି ନ ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ନାମ। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ଦୁକେ ପଞ୍ଞତ୍ତିୟୋପି ଲବ୍ଭନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବାତି। କେନଚିୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଦୁକଂ।

ଚୂଳଅନ୍ତରଦୁକା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆସଵଗୋଚ୍ଛକେ ଆସମନ୍ତତୋ ସଵନ୍ତୀତି ଆସଵା, ଚକ୍ଖୁତୋପି…ପେ… ମନତୋପି ସଵନ୍ତି, ପଵତ୍ତନ୍ତୀତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଧମ୍ମତୋ ଯାଵଗୋତ୍ରଭୁଂ, ଓକାସତୋ ଯାଵଭଵଗ୍ଗା ସଵନ୍ତୀତି ଵା ଆସଵା, ଏତେ ଧମ୍ମେ, ଏତଞ୍ଚ ଓକାସଂ ଅନ୍ତୋକରିତ୍ଵା ପଵତ୍ତନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନ୍ତୋକରଣତ୍ଥୋ ହି ଅଯଂ ଆ-କାରୋ। ଚିରପାରିଵାସିଯଟ୍ଠେନ ମଦିରାଦିଆସଵା ଵିଯାତିପି ଆସଵା। ଯଦି ଚ ଚିରପାରିଵାସିଯଟ୍ଠେନ ଆସଵା, ଏତେ ଏଵ ଭଵିତୁଂ ଅରହନ୍ତି। ଅନାଦିତ୍ତା ଆଯତଂ ଵା ସଂସାରଦୁକ୍ଖଂ ସଵନ୍ତି ପସଵନ୍ତୀତିପି ଆସଵା। ତତୋ ଅଞ୍ଞେ ନୋ ଆସଵା ନାମ।

ତତ୍ଥ କାମାସଵୋ ଭଵାସଵୋ ଦିଟ୍ଠାସଵୋ ଅଵିଜ୍ଜାସଵୋତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଆସଵା ନାମ। ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠସୁ ଲୋଭସହଗତଚିତ୍ତେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ସବ୍ବୋପି ଲୋଭୋ କାମାସଵୋ ନାମ। ଅଟ୍ଠସାଲିନିଯଂ ପନ ‘‘ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକୋ ରାଗୋ କାମାସଵୋ’’ତି (ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୦୨) ଚ, ‘‘ଦିଟ୍ଠିସହଜାତୋ ରାଗୋ କାମାସଵୋ ନ ହୋତି, ଦିଟ୍ଠିରାଗୋ ନାମ ହୋତୀ’’ତି (ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୦୫) ଚ, ‘‘ଯୋ ବ୍ରହ୍ମାନଂ ଵିମାନକପ୍ପରୁକ୍ଖାଭରଣେସୁ ଛନ୍ଦରାଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସୋ କାମାସଵୋ ନ ହୋତି ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକସ୍ସ ରାଗସ୍ସ ଇଧେଵ ପହୀନତ୍ତା’’ତି ଚ ଵୁତ୍ତଂ। ପାଠଇଯଂ ପନ ‘‘କାମାସଵୋ ଅଟ୍ଠସୁ ଲୋଭସହଗତେସୁ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି (ଧ। ସ। ୧୪୬୫) ଚ, ‘‘କାମାସଵଂ ପଟିଚ୍ଚ ଦିଟ୍ଠାସଵୋ ଅଵିଜ୍ଜାସଵୋ’’ତି (ପଟ୍ଠା। ୩।୩।୧) ଚ ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଭଵାସଵଂ ଠପେତ୍ଵା ଅଵସେସୋ ସବ୍ବୋପି ଲୋଭୋ କାମାସଵୋତି ପଞ୍ଞାଯତି ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଯୁତ୍ତରାଗସ୍ସ, ବ୍ରହ୍ମାନଂ ଵତ୍ଥାଭରଣାଦୀସୁ ରାଗସ୍ସ ଚ ଭଵାସଵତ୍ତାଭାଵା। ଦିଟ୍ଠିଵିପ୍ପଯୁତ୍ତରାଗୋ ଏଵ ହି ରୂପାରୂପଭଵପତ୍ଥନାଵସେନ ପଵତ୍ତିଯଂ ଭଵାସଵୋ ହୋତି ‘‘ରୂପଧାତୁଯା ଅରୂପଧାତୁଯା ଏତ୍ଥ ଭଵରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀ’’ତିଆଦିଵଚନତୋ (ଯମ। ୨।ଅନୁସଯଯମକ।୨), ନ ଚ କାମାସଵଭଵାସଵଵିନିମୁତ୍ତୋ ଲୋଭୋ ଅତ୍ଥି। ଯଦି ସିଯା, ‘‘ଲୋଭୋ ସିଯା ଆସଵୋ, ସିଯା ନୋ ଆସଵୋ’’ତି ପାଠଇଯଂ ଵତ୍ତବ୍ବୋ ଭଵେଯ୍ୟ, ‘‘ଦିଟ୍ଠିଵିପ୍ପଯୁତ୍ତଲୋଭେନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ ଅଵିଜ୍ଜାସଵୋ ସିଯା ଆସଵସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ, ସିଯା ଆସଵଵିପ୍ପଯୁତ୍ତୋ’’ତି ଚ ଵତ୍ତବ୍ବୋ ସିଯା। ପଦଭାଜନୀଯେ ଚ କାମାସଵନିଦ୍ଦେସେ ଆଗତସ୍ସ ‘‘କାମେସୁ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ’’ତି (ଧ। ସ। ୧୧୦୩) ଇମସ୍ସ ପଦସ୍ସ ଅଟ୍ଠସାଲିନିଯଂ ‘‘ପଞ୍ଚକାମଗୁଣେସୁ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ’’ତି (ଧ। ସ। ଅ। ୧୧୦୩) ଅତ୍ଥୋ ଵୁତ୍ତୋ, ତସ୍ସ ପନ ପଦସ୍ସ ଵତ୍ଥୁକାମେସୁ କିଲେସକାମୋତିପି ଅତ୍ଥଯୋଜନା ସକ୍କା କାତୁଂ ତେଭୂମକସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଵତ୍ଥୁକାମତ୍ତା, ତତ୍ଥ ସବ୍ବତ୍ଥ ରାଗସ୍ସ ଚ କିଲେସକାମତ୍ତା। ଵୁତ୍ତଂ ହେତଂ ଧମ୍ମସେନାପତିନା ମହାନିଦ୍ଦେସେ –

‘‘କତମେ ଵତ୍ଥୁକାମା? ମନାପିକା ରୂପା…ପେ… ସବ୍ବେପି କାମାଵଚରା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେପି ରୂପାଵଚରା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେପି ଅରୂପାଵଚରା ଧମ୍ମା…ପେ… ଇମେ ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି ଵତ୍ଥୁକାମା।

‘‘କତମେ କିଲେସକାମା? ଛନ୍ଦୋ କାମୋ ରାଗୋ କାମୋ…ପେ… ଯୋ କାମେସୁ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ କାମରାଗୋ କାମନନ୍ଦୀ କାମତଣ୍ହା କାମସ୍ନେହୋ କାମପରିଳାହୋ କାମମୁଚ୍ଛା କାମଜ୍ଝୋସାନଂ କାମୋଘୋ କାମଯୋଗୋ କାମୁପାଦାନଂ କାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀଵରଣଂ…ପେ… ଇମେ ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି କିଲେସକାମା’’ତି (ମହାନି। ୧)।

ଅପିଚେତ୍ଥ ‘‘କାମୋଘୋ କାମଯୋଗୋ’’ତିଆଦିନା କିଲେସକାମସ୍ସ କାମୋଘାଦିଭାଵଂ ଵଦତା ଧମ୍ମସେନାପତିନା ଵତ୍ଥୁକାମଵିସଯସ୍ସ ରାଗସ୍ସ ଆସଵାଦିଭାଵୋ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ, ନ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକସ୍ସେଵ ରାଗସ୍ସ। ନ ଚ ଓଘାସଵେସୁ କୋଚି ଵିସେସୋ ଅତ୍ଥି। ଅଟ୍ଠସାଲିନିଯମ୍ପି ହି ଉପାଦାନଗୋଚ୍ଛକସ୍ସ ପଦଭାଜନୀଯେ ‘‘କାମେସୁ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ’’ତି (ଧ। ସ। ୧୨୨୦) ଇମସ୍ସ ‘‘ଵତ୍ଥୁକାମେସୁ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ’’ତି (ଧ। ସ। ଅ। ୧୨୨୦) ଅଯମେଵତ୍ଥୋ ଵୁତ୍ତୋ। ତତୋ ଅଞ୍ଞେସୁ ହେତୁଗନ୍ଥକିଲେସଗୋଚ୍ଛକେସୁ ଲୋଭସ୍ସେଵ ଅନଵସେସପରିଯାଦାନଂ ଵୁତ୍ତଂ, ନ ଇତରଗୋଚ୍ଛକେସୁ। ତେସୁ ଚ ଲୋଭସ୍ସ ପାଠଇଅନୁସାରତୋ ଓଲୋକିଯମାନେ କିଲେସକାମମତ୍ତକୋ। ଅନଵସେସଲୋଭପରିଯାଦାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି। ଵୀମଂସିତ୍ଵା ଗହେତବ୍ବଂ।

ଚତୂସୁ ପନ ଦିଟ୍ଠିଗତଵିପ୍ପଯୁତ୍ତଚିତ୍ତେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ରୂପାରୂପଭଵେସୁ ଛନ୍ଦରାଗଭାଵେନ, କାମଜ୍ଝୋସାନନିକନ୍ତିଭାଵେନ ଚ ପଵତ୍ତୋ ଲୋଭୋ ଭଵାସଵୋ ନାମ। ଅଟ୍ଠସାଲିନିଯଂ ପନ ‘‘ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିସହଜାତୋ ରାଗୋ ଭଵାସଵୋ’’ତି (ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୦୨) ଵୁତ୍ତଂ। ପାଠଇଯଂ ପନ ‘‘ଭଵାସଵୋ ଚତୂସୁ ଦିଟ୍ଠିଗତଵିପ୍ପଯୁତ୍ତଲୋଭସହଗତେସୂ’’ତି (ଧ। ସ। ୧୪୬୫) ନିଯମିତତ୍ତା ନ ସକ୍କା ଗହେତୁଂ, ଅଧିପ୍ପାଯୋ ପନ ଗଵେସିତବ୍ବୋ। ଦ୍ଵାସଟ୍ଠିପଭେଦା ସବ୍ବାପି ଦିଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠାସଵୋ ନାମ। ଅଟ୍ଠଵତ୍ଥୁକୋ ସବ୍ବୋପି ମୋହୋ ଅଵିଜ୍ଜାସଵୋ ନାମ। ତେସୁ ଦିଟ୍ଠାସଵୋ ପଠମେନ ମଗ୍ଗେନ ପହୀଯତି, କାମାସଵୋ ଚତୂହିପୀତି ଵତ୍ତୁଂ ଯୁତ୍ତଂ, ‘‘ତତିଯେନା’’ତି ପନ ଵୁତ୍ତଂ। ଭଵାସଵୋ, ଅଵିଜ୍ଜାସଵୋ ଚ ଚତୁତ୍ଥେନ ପହୀଯତି। ଇମେସଞ୍ଚ କାମାସଵଭଵାସଵାନଂ ଲୋଭସଭାଵତ୍ତା ସଭାଵତୋ ତଯୋ ଧମ୍ମା ଵିଭାଗତୋ ଚତ୍ତାରୋ ଆସଵା ନାମ ଜାତା। ଇମେ ଠପେତ୍ଵା ସେସା ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରା ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ନୋ ଆସଵା ନାମ। ଆସଵଦୁକଂ ପଠମଂ।

ଅତ୍ତାନଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ଵା ପଵତ୍ତେହି ସହ ଆସଵେହୀତି ସାସଵା, ସବ୍ବେ ଲୋକିଯଧମ୍ମା। ଏଵଂ ପଵତ୍ତମାନା ନତ୍ଥି ଏତେସଂ ଆସଵାତି ଅନାସଵା, ନଵ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମାଵ। ଚେତସିକା ପନେତ୍ଥ ଲୋକିଯଦୁକେ ଵୁତ୍ତସଦିସାଵ। ସାସଵଦୁକଂ ଦୁତିଯଂ।

ତତିଯାଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଦୁକାନଂ ପଦତ୍ଥୋ ଵୁତ୍ତନଯୋଵ। ସେସମେତ୍ଥ ହେତୁଗୋଚ୍ଛକେ ଵୁତ୍ତନଯେନ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଅଯଂ ପନ ଵିସେସୋ – ଯଥା ତତ୍ଥ ‘‘ନ ହେତୂ ଖୋ ପନ ଧମ୍ମା ସହେତୁକାପି, ଅହେତୁକାପୀ’’ତି ଅଯଂ ଓସାନଦୁକୋ ପଠମଦୁକେ ଦୁତିଯପଦଂ ଦୁତିଯଦୁକେନ ଯୋଜେତ୍ଵା ଵୁତ୍ତୋ, ଏଵମିଧ ‘‘ନୋ

ଆସୱା ଖୋ ପନ ଧମ୍ମା ସାସୱାପି, ଅନାସୱାପୀ’’ତି ନ ୱୁତ୍ତୋ। ଅଯଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଇହ ସଙ୍ଗହିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ ସଞ୍ଞୋଜନଗୋଚ୍ଛକାଦୀସୁପି ଯଥାନୁରୂପଂ ଞାତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ଦ୍ୱାଦସ ଅକୁସଲଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦା ଆସୱସମ୍ପଯୁତ୍ତା ନାମ। ଦୋସମୋହମୂଲଚିତ୍ତେସୁ ମୋହୋ, କୁସଲାବ୍ଯାକତଚିତ୍ତରୂପନିବ୍ବାନାନି ଚ ଆସୱୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ନାମ। ଚେତସିକେସୁ ପନ ମୋହଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ଅକୁସଲା ଆସୱସମ୍ପଯୁତ୍ତାୱ, ମୋହୋ ପନ ତିଜାତିକୋ ଚ ଦ୍ୱିଧାପି ହୋତି, ସେସା ଆସୱୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଏୱାତି। ତତିଯଂ।

ଚତ୍ତାରୋ ଆସୱା ଆସୱା ଚେୱ ସାସୱା ଚ ନାମ। ତଦୱସେସା ଲୋକିଯଧମ୍ମା ସାସୱା ଚେୱ ନୋ ଚ ଆସୱା ନାମ। ଇଧ ପନ ଲୋକୁତ୍ତରା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ଚେତସିକେସୁ ପନ ଆସୱାତି ୱୁତ୍ତେହି ସେସା ଅକୁସଲା, କରୁଣାମୁଦିତା ଚ ସାସୱା ଚେୱ ନୋ ଚ ଆସୱା ଏୱ, ସେସା ତଥା ଚ ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ଚ। ଚତୁତ୍ଥଂ।

ଯେ ପନ ଲୋଭମୂଲେସୁ ଲୋଭମୋହା, ଲୋଭଦିଟ୍ଠିମୋହୋ ଚାତି ଦ୍ୱେ ତଯୋ ଏକତୋ କତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେ ଆସୱା ଚେୱ ଆସୱସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ ନାମ। ଦ୍ୱାଦସ ଅକୁସଲଚିତ୍ତାନି ଚେୱ ଆସୱୱଜ୍ଜିତା ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ ଆସୱସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚେୱ ନୋ ଚ ଆସୱା ନାମ। ଇଧ ପନ ଆସୱୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ଚେତସିକେସୁ ପନ ଆସୱୱଜ୍ଜିତା ଅକୁସଲା ଆସୱସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚେୱ ନୋ ଚ ଆସୱା ଏୱ, ମୋହୋ ସିଯା ଆସୱୋ ଚେୱ ଆସୱସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ ଚ, ସିଯା ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ତିଜାତିକା ସିଯା ଆସୱସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚେୱ ନୋ ଚ ଆସୱା, ସିଯା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା, କୁସଲାବ୍ଯାକତା ନ ୱତ୍ତବ୍ବାୱ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯମେୱ। ପଞ୍ଚମଂ।

ଲୋକୁତ୍ତରୱଜ୍ଜିତା ଆସୱୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ସାସୱା ନାମ। ଲୋକୁତ୍ତରା ଆସୱୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଅନାସୱା ନାମ। ଇଧ ପନ ଆସୱସମ୍ପଯୁତ୍ତା ନ ୱତ୍ତବ୍ବାୱ। ଚେତସିକେସୁ ପନ କରୁଣାମୁଦିତା ଆସୱୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ସାସୱା ଏୱ, ମୋହୋ ତଥା ଚ ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ଚ, ସେସକୁସଲାବ୍ଯାକତା ଦ୍ୱିଧାପି ହୋନ୍ତି, ତିଜାତିକା ଦ୍ୱିଧାପି ନ ୱତ୍ତବ୍ବାୱ, ମୋହୱଜ୍ଜିତା ପନ ଅକୁସଲା ନ ୱତ୍ତବ୍ବାୱ। ଛଟ୍ଠଂ।

ଆସୱଗୋଚ୍ଛକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ସଂଯୋଜନଗୋଚ୍ଛକେ ଯସ୍ସ ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ୱଟ୍ଟସ୍ମିଂ ସଂଯୋଜେନ୍ତି ବନ୍ଧନ୍ତୀତି ସଂଯୋଜନା। ତତୋ ଅଞ୍ଞେ ନୋ ସଂଯୋଜନା।

ତତ୍ଥ କାମରାଗସଂଯୋଜନଂ ଭୱରାଗପଟିଘମାନଦିଟ୍ଠିୱିଚିକିଚ୍ଛାସୀଲବ୍ବତପରାମାସୈସ୍ସାମଚ୍ଛରିଯଅୱିଜ୍ଜାସଂଯୋଜନନ୍ତି ଇମେ ଦସ ଧମ୍ମା ସଂଯୋଜନା ନାମ। ତେସୁ କାମଭୱଦିଟ୍ଠିଅୱିଜ୍ଜାସଂଯୋଜନାନି ଆସୱଗୋଚ୍ଛକେ ୱୁତ୍ତନଯାନେୱ। ‘‘ଅନତ୍ଥଂ ମେ ଅଚରି, ଚରତି, ଚରିସ୍ସତି, ପିଯସ୍ସ ମେ ଅନତ୍ଥଂ ଅଚରି, ଚରତି, ଚରିସ୍ସତି, ଅପ୍ପିଯସ୍ସ ମେ ଅତ୍ଥଂ ଅଚରି, ଚରତି, ଚରିସ୍ସତୀ’’ତି (ଧ। ସ। ୧୦୬୬) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେହି ନୱହି ଆକାରେହି ସତ୍ତେସୁ, ଅଟ୍ଠାନକୋପୱସେନ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ସବ୍ବୋପି ଦୋସୋ ପଟିଘସଂଯୋଜନଂ ନାମ।

‘‘ସେଯ୍ୟୋହମସ୍ମି , ସଦିସୋହମସ୍ମି, ହୀନୋହମସ୍ମୀ’’ତି ଏୱଂ ତୀହି ଆକାରେହି ପୱତ୍ତୋ ସବ୍ବୋ ମାନୋ ମାନସଂଯୋଜନଂ ନାମ। ତତ୍ଥ ସେଯ୍ୟସ୍ସେୱ ସତୋ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ‘‘ସେଯ୍ୟୋହମସ୍ମି, ସଦିସୋ, ହୀନୋ’’ତି ଚ ତିଧା ମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଥା ସଦିସହୀନାନମ୍ପି। ତତ୍ଥ ସେଯ୍ୟସ୍ସ ସେଯ୍ୟମାନୋୱ ଯାଥାୱମାନୋ। ତଥା ସଦିସସ୍ସ ସଦିସମାନୋ, ହୀନସ୍ସ ହୀନମାନୋ ଚ। ତିଣ୍ଣମ୍ପି ଇତରେ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ମାନା ଅଯାଥାୱମାନାତି ଞାତବ୍ବା।

ସତ୍ଥୁଧମ୍ମସଙ୍ଘସିକ୍ଖାସୁ, ପୁବ୍ବନ୍ତାପରନ୍ତତଦୁଭଯପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଚ କଙ୍ଖତାୱସେନ ପୱତ୍ତା ସବ୍ବାପି ୱିଚିକିଚ୍ଛା ୱିଚିକିଚ୍ଛାସଂଯୋଜନଂ ନାମ।

ଗୋସୀଲଗୋୱତାଦୀହି ସୁଦ୍ଧୀତି ଗହଣାକାରପ୍ପୱତ୍ତା ଦିଟ୍ଠି ଏୱ ସୀଲବ୍ବତପରାମାସସଂଯୋଜନଂ ନାମ।

ତଦୱସେସା ଦିଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିସଂଯୋଜନନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ।

ପରଲାଭସକ୍କାରଗରୁକାରମାନନୱନ୍ଦନପୂଜନାଦୀସୁ ଅସହନାକାରେନ ପୱତ୍ତା ଇସ୍ସା ଇସ୍ସାସଂଯୋଜନଂ ନାମ। ଆୱାସମଚ୍ଛରିଯଂ କୁଲଲାଭୱଣ୍ଣଧମ୍ମମଚ୍ଛରିଯନ୍ତି ପଞ୍ଚୱିଧଂ ମଚ୍ଛରିଯଂ ମଚ୍ଛରିଯସଂଯୋଜନଂ ନାମ। ସକଲାରାମେପି ହି ପରିୱେଣୋୱରକାଦୀସୁ ୱା ୱସନ୍ତୋ ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱତ୍ତସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପେସଲସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆଗମନଂ ନ ଇଚ୍ଛତି, ଆଗତସ୍ସାପି ଖିପ୍ପଂ ଗମନଞ୍ଞେୱ ଇଚ୍ଛତି, ଇଦଂ ଆୱାସମଚ୍ଛରିଯଂ ନାମ। ଭଣ୍ଡନକାରକାଦୀନଂ ପନ ତତ୍ଥ ୱାସଂ ଅନିଚ୍ଛତୋ ଆୱାସମଚ୍ଛରିଯଂ ନାମ ନ ହୋତି।

ଅତ୍ତନୋ ପନ ଉପଟ୍ଠାକକୁଲେ ୱା ଞାତିକୁଲେ ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପେସଲସ୍ସ ଉପସଙ୍କମନଂ ଅନିଚ୍ଛତୋ କୁଲମଚ୍ଛରିଯଂ ହୋତି, ପାପପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅନିଚ୍ଛତୋ ପନ ନ ହୋତି। ସୋ ହି ତେସଂ ପସାଦଭେଦାଯ ପଟିପଜ୍ଜତୀତି।

ଅତ୍ତନା ଲଭନଟ୍ଠାନେ ଚତୁପଚ୍ଚଯଂ ଲଭନ୍ତେ ସୀଲୱନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ''ମା ଲଭନ୍ତୂ''ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତସ୍ସ ଲାଭମଚ୍ଛରିଯଂ ହୋତି। ଯୋ ପନ ସଦ୍ଧାଦେଯ୍ୟଂ ୱିନିପାତେତି, ପୂତିଭାୱମ୍ପି ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ନ ଦେତି , ତଂ ଲଭନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ''ସଚେ ଇମଂ ଅଞ୍ଞୋ ସୀଲୱା ଲଭେଯ୍ୟ, ପରିଭୋଗଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟା''ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତସ୍ସ ମଚ୍ଛରିଯଂ ନାମ ନତ୍ଥି।

ୱଣ୍ଣୋ ନାମ ଅତ୍ତନା ସଦିସୋ ସରୀରୱଣ୍ଣୋପି ଗୁଣୱଣ୍ଣୋପି। ତତ୍ଥ ''ରୂପୱା ପାସାଦିକୋ''ତି ପରସ୍ସ ସରୀରୱଣ୍ଣଂ, ''ସୀଲୱା, ଧୁତୱା''ତିଆଦିନା ଗୁଣୱଣ୍ଣଞ୍ଚ ଅତ୍ତନୋ ୱଣ୍ଣଭଣନଟ୍ଠାନେ ୱୁଚ୍ଚମାନଂ ଅସହନ୍ତସ୍ସ ଦୁୱିଧଂ ୱଣ୍ଣମଚ୍ଛରିଯଂ ନାମ ହୋତି, ଅପେସଲଂ ପନ ୱିପନ୍ନଂ ପସଂସିତ୍ୱା ପରିସାସୁ ଉପତ୍ଥମ୍ଭେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପାପଗରହିତାଯ ଅସହନ୍ତସ୍ସ ନ ହୋତି।

ଧମ୍ମୋତି ପରିଯତ୍ତିଯେୱ, ନ ପଟିୱେଧୋ ଅରିଯାନଂ ତତ୍ଥ ମଚ୍ଛରିଯାଭାୱା। ପରିଯତ୍ତିଂ ପନ ଗୁଠହଗଚ୍ଛଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ଅକଥେତୁକାମସ୍ସ ଧମ୍ମମଚ୍ଛରିଯଂ ନାମ ହୋତି, ଧମ୍ମାନୁଗ୍ଗହେନ ପନ ଲୋଲସ୍ସ , କାଲେନ ସମଣୋ, କାଲେନ ନିଗଣ୍ଠାଦି ଚ ହୁତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତସ୍ସ ପୱେଣିଆଗତଂ ତନ୍ତିଂ ''ସଣ୍ହସୁଖୁମଂ ଧମ୍ମନ୍ତରଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଆଲୁଠଇସ୍ସତି, ଅମ୍ହାକଂ ସମଯଂ ଭିନ୍ଦିସ୍ସତୀ''ତି ଚ ନ ଦେନ୍ତସ୍ସ, ପୁଗ୍ଗଲାନୁଗ୍ଗହେନ ୱା ପକତିଯା ସଠସ୍ସ ମାଯାୱିନୋ ''ସଣ୍ହସୁଖୁମଧମ୍ମଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ଯାକରିତ୍ୱା ନସ୍ସିସ୍ସତୀ''ତି ନ ଦେନ୍ତସ୍ସ ଚ ଧମ୍ମମଚ୍ଛରିଯଂ ନ ହୋତି। ଯଥା ଚ ଭିକ୍ଖୂନଂ, ଏୱଂ ଗହଟ୍ଠାନମ୍ପି ପଞ୍ଚୱିଧଂ ମଚ୍ଛରିଯଂ ଯଥାନୁରୂପଂ ଞାତବ୍ବଂ। ସଙ୍ଖେପତୋ ପନ ଗହଟ୍ଠପଚ୍ଚଜିତାନଂ ଅତ୍ତସମ୍ପତ୍ତିନିଗୂହନଲକ୍ଖଣଂ ମଚ୍ଛରିଯଂ ନାମାତି ଗହେତବ୍ବଂ।

ଇମେସୁ ଚ ସଂଯୋଜନେସୁ ଦିଟ୍ଠିୱିଚିକିଚ୍ଛାସୀଲବ୍ବତପରାମାସୈସ୍ସାମଚ୍ଛରିଯାନି ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେନ ପହୀଯନ୍ତି, ପଟିଘୋ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନ, କାମରାଗୋ ଚତୂହିପୀତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ''ତତିଯେନା''ତି ପନ ୱୁତ୍ତଂ। ମାନଭୱରାଗଅୱିଜ୍ଜା ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ। ତତ୍ଥ ଚ ଅଯାଥାୱମାନୋ ପଠମମଗ୍ଗେନ ପହୀଯତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ଇମେସଂ କାମରାଗଭୱରାଗାନଂ ଲୋଭସଭାୱତ୍ତା ଦିଟ୍ଠିସୀଲବ୍ବତପରାମାସାନଂ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିସଭାୱତ୍ତା ସଭାୱତୋ ଅଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମା ଦସ ସଂଯୋଜନା ନାମ ଜାତା। ଇମେ ଦସ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମା ନୋ ସଂଯୋଜନା ନାମ। ସେସଂ ଆସୱଦୁକସଦିସଂ। ସଂଯୋଜନଦୁକଂ ପଠମଂ।

ଆରମ୍ମଣଭାୱଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ସଂଯୋଜନସଂୱଡ୍ଢନେନ ସଂଯୋଜନାନଂ ହିତାତି ସଂଯୋଜନିଯା, ସାସୱଧମ୍ମା ଏୱ। ତଥା ନୀୱରଣିଯାତି ଏତ୍ଥାପି। ନ ସଂଯୋଜନିଯା ଅସଂଯୋଜନିଯା, ଅନାସୱା। ସେସଂ ସାସୱଦୁକସଦିସମେୱ। ଦୁତିଯଂ।

ତତିଯାଦଯୋପି ଆସୱଗୋଚ୍ଛକେ ତତିଯାଦିସଦିସା ଏୱ, ୱିସେସମତ୍ତମେୱେତ୍ଥ ୱକ୍ଖାମ। ତତ୍ଥ ହି ଦ୍ୱାଦସାକୁସଲଚିତ୍ତାନି ସଂଯୋଜନସମ୍ପଯୁତ୍ତା ନାମ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସହଗତୋ ମୋହୋ, ସେସଚିତ୍ତରୂପନିବ୍ବାନାନି ସଂଯୋଜନୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ନାମ। ସେସଂ ସମମେୱ। ତତିଯଂ।

ଦସ ସଂଯୋଜନାନି ସଂଯୋଜନା ଚେୱ ସଂଯୋଜନିଯା ଚ ନାମ। ତଦୱସେସଲୋକିଯଧମ୍ମା ସଂଯୋଜନିଯା ଚେୱ ନୋ ଚ ସଂଯୋଜନା ନାମ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ। ଚତୁତ୍ଥଂ।

ଯେ ପନ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚୱିରହିତେସୁ ଏକାଦସସୁ ଅକୁସଲଚିତ୍ତେସୁ ୱିଚିକିଚ୍ଛାମୋହା ଦୋସମୋହା ଦୋସୈସ୍ସାମୋହା ଦୋସମଚ୍ଛରିଯମୋହା ଲୋଭମାନମୋହା ଲୋଭଦିଟ୍ଠିମୋହା ଚାତି ଦ୍ୱେ ତଯୋ ଏକତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେ ସଂଯୋଜନା ଚେୱ ସଂଯୋଜନସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ ନାମ। ଦ୍ୱାଦସାକୁସଲଚିତ୍ତାନି ଚେୱ ସଂଯୋଜନୱଜ୍ଜିତତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ ସଂଯୋଜନସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚେୱ ନୋ ଚ ସଂଯୋଜନା ନାମ। ସେସମିଧ ଅନନ୍ତରଦୁକଞ୍ଚ ଆସୱଗୋଚ୍ଛକେ ପଞ୍ଚମଛଟ୍ଠଦୁକସଦିସମେୱ। କେୱଲଂ ଆସୱପଦଟ୍ଠାନେ ସଂଯୋଜନପଦମେୱ ୱିସେସୋ। ପଞ୍ଚମଛଟ୍ଠଦୁକାନି।

ସଂଯୋଜନଗୋଚ୍ଛକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଗନ୍ଥଗୋଚ୍ଛକେ ଯସ୍ସ ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ତଂ ଚୁତିପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ୱଟ୍ଟସ୍ମିଂ ଗନ୍ଥେନ୍ତି ଘଟେନ୍ତୀତି ଗନ୍ଥା। ତତୋ ଅଞ୍ଞେ ନୋ ଗନ୍ଥା।

ତତ୍ଥ ଅଭିଜ୍ଝାକାଯଗନ୍ଥୋ, ବ୍ଯାପାଦୋ, ସୀଲବ୍ବତପରାମାସୋ, ଇଦଂସଚ୍ଚାଭିନିୱେସୋ କାଯଗନ୍ଥୋତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଗନ୍ଥା ନାମ। ତତ୍ଥ ଅଭିଜ୍ଝା ଏୱ ନାମକାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଗନ୍ଥେତୀତି ଅଭିଜ୍ଝାକାଯଗନ୍ଥୋ। ଏୱଂ ସେସେସୁପି। ସବ୍ବଞ୍ଞୁଭାସିତମ୍ପି ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ''ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ, ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ, ମୋଘମଞ୍ଞ''ନ୍ତି ଇମିନା ଆକାରେନ ଅଭିନିୱିସନତୋ ସୀଲବ୍ବତପରାମାସୱିରହିତା ସବ୍ବାପି ଦିଟ୍ଠି ଇଦଂସଚ୍ଚାଭିନିୱେସୋ ନାମ। ସେସା ୱୁତ୍ତତ୍ଥାୱ। ଇମେସୁ ଚ ପଚ୍ଛିମା ଦ୍ୱେ ଗନ୍ଥା ପଠମେନ ମଗ୍ଗେନ ପହୀଯନ୍ତି, ବ୍ଯାପାଦୋ ତତିଯେନ, ଅଭିଜ୍ଝା ଚତୂହିପି। ଇମେ ଚ ସଭାୱତୋ ତଯୋ ଧମ୍ମା ଚତ୍ତାରୋ ଗନ୍ଥା ନାମ ଜାତା। ଇମେ ପନ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ନୋ ଗନ୍ଥା ନାମ। ଗନ୍ଥଦୁକଂ ପଠମଂ।

ଆରମ୍ମଣକରଣୱସେନ ଗନ୍ଥେହି ଗନ୍ଥିତବ୍ବାତି ଗନ୍ଥନିଯା। ନ ଗନ୍ଥନିଯା ଅଗନ୍ଥନିଯା। ସେସଂ ସାସୱଦୁକସଦିସମେୱ। ଦୁତିଯଂ।

ମୋହମୂଲୱଜ୍ଜିତାନି ଦସ ଅକୁସଲଚିତ୍ତାନି, ଦିଟ୍ଠିୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଚିତ୍ତେସୁ ଲୋଭଂ, ଦୋସମୂଲେସୁ ଚ ଦୋସଂ ଠପେତ୍ୱା ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ ଗନ୍ଥସମ୍ପଯୁତ୍ତା ନାମ। ଯଥାୱୁତ୍ତୋ ଲୋଭୋ, ଦୋସୋ, ମୋହମୂଲାନି, କୁସଲାବ୍ୟାକତାନି ଚିତ୍ତାନି, ରୂପନିବ୍ବାନାନି ଚ ଗନ୍ଥୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ନାମ। ଚେତସିକେସୁ ପନ ଦିଟ୍ଠିମାନିସ୍ସାମଚ୍ଛରିଯକୁକ୍କୁଚ୍ଚଥିନମିଦ୍ଧାନି ଗନ୍ଥସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଏୱ। ଦୋସୱିଚିକିଚ୍ଛା, କୁସଲାବ୍ୟାକତା ଚ ଗନ୍ଥୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଏୱ, ସେସା ଦ୍ୱିଧାପି ହୋନ୍ତି। ତତିଯଂ।

ଚତ୍ତାରୋ ଗନ୍ଥା ଗନ୍ଥା ଚେୱ ଗନ୍ଥନିଯା ଚ ନାମ। ତଦୱସେସା ଲୋକିଯା ଗନ୍ଥନିଯା ଚେୱ ନୋ ଚ ଗନ୍ଥା ନାମ। ତଥା ଚେତସିକେସୁ ଗନ୍ଥୱଜ୍ଜିତା ଅକୁସଲା, ଅପ୍ପମଞ୍ଞା ଚ, ସେସା ଚେତସିକା ପନ ତଥା ଚ ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ଚ, ଇଧ ପନ ଲୋକୁତ୍ତରା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ଚତୁତ୍ଥଂ।

ଦିଟ୍ଠି ଗନ୍ଥାଚେୱ ଗନ୍ଥସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ ନାମ। ଲୋଭୋ ତଥା ଚ ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ଚ, ଗନ୍ଥସମ୍ପଯୁତ୍ତେସୁ ଗନ୍ଥେ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ଗନ୍ଥସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚେୱ ନୋ ଚ ଗନ୍ଥା ନାମ। ଇଧ ପନ ଗନ୍ଥୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ଚେତସିକେସୁ ପନ ମାନିସ୍ସାମଚ୍ଛରିଯକୁକ୍କୁଚ୍ଚଥିନମିଦ୍ଧାନି ଗନ୍ଥସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚେୱ ନୋ ଚ ଗନ୍ଥା ଏୱ, ମୋହାହିରିକାନୋତ୍ତପ୍ପୌଦ୍ଧଚ୍ଚାନି ତିଜାତିକା ଚ ସିଯା, ତଥା ନୱତ୍ତବ୍ବା ଚ, ସେସା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ। ପଞ୍ଚମଂ।

ଲୋକୁତ୍ତରୱଜ୍ଜିତା ଗନ୍ଥୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଗନ୍ଥନିଯା ନାମ। ଲୋକୁତ୍ତରା ପନ ଗନ୍ଥୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଅଗନ୍ଥନିଯା ନାମ। ଇଧ ପନ ଗନ୍ଥସମ୍ପଯୁତ୍ତା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ଚେତସିକେସୁ ପନ ଦୋସୋ ୱିଚିକିଚ୍ଛା କରୁଣା ମୁଦିତା ଗନ୍ଥୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଗନ୍ଥନିଯା ଏୱ, ମୋହାହିରିକାନୋତ୍ତପ୍ପୌଦ୍ଧଚ୍ଚଲୋଭା ତଥା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ଚ, ସେସା କୁସଲାବ୍ୟାକତା ଦ୍ୱିଧାପି ହୋନ୍ତି, ତିଜାତିକା ପନ ଦ୍ୱିଧାପି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ଚ, ସେସା ଅକୁସଲାପି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ଚ। ଛଟ୍ଠଂ।

ଗନ୍ଥଗୋଚ୍ଛକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଓଘଯୋଗଗୋଚ୍ଛକାନି ସବ୍ବଥା ଆସୱଗୋଚ୍ଛକସଦିସାନି। ପଦତ୍ଥମତ୍ତମେୱ, ହେଟ୍ଠା ନାମମତ୍ତଞ୍ଚ ୱିସେସୋ । ତତ୍ଥ ଯସ୍ସ ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ତଂ ୱଟ୍ଟସ୍ମିଂ ଓହନନ୍ତି ଓସୀଦାପେନ୍ତୀତି ଓଘା। ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଅତିକ୍କମନୀଯତୋ ଓଘେହି ଅତିକ୍କମିତବ୍ବାତି ଓଘନିଯା। ତଥା ଯୋଗନିଯାତି ଏତ୍ଥାପି। ୱଟ୍ଟସ୍ମିଂ ଯୋଜେନ୍ତୀତି ଯୋଗା। ସେସଂ ତାଦିସମେୱ।

ଓଘଯୋଗଗୋଚ୍ଛକାନି ନିଟ୍ଠିତାନି।

ନୀୱରଣଗୋଚ୍ଛକେ ଚିତ୍ତଂ ନୀୱରନ୍ତି ପରିଯୋନନ୍ଧନ୍ତୀତି ନୀୱରଣା। ତତ୍ଥ କାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀୱରଣଂ ବ୍ୟାପାଦନୀୱରଣଂ ଥିନମିଦ୍ଧନୀୱରଣଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚନୀୱରଣଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୀୱରଣଂ ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣନ୍ତି ଇମେ ଛ ନୀୱରଣା ନାମ। ତତ୍ଥ ଥିନନ୍ତି ସପ୍ପିପିଣ୍ଡୋ ୱିଯ ଅୱିପ୍ଫାରିକତାଯ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଘନଭାୱୋ, ଥଦ୍ଧତାତି ଅତ୍ଥୋ। ମେଧତୀତି ମିଦ୍ଧଂ, ଅକମ୍ମଞ୍ଞଭାୱୋ, ପଚଲାଯିକଭାୱକରୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଞ୍ଚ ସେଖପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ନିଦ୍ଦାଯ ପୁବ୍ବଭାଗେ, ଅପରଭାଗେ ଚ ପଚଲାଯନହେତୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ନିଦ୍ଦୋକ୍କମନକାଲେ। ଖୀଣାସୱାନମ୍ପି ହି କରଜକାଯସ୍ସ ଦୁବ୍ବଲଭାୱେନ ଅସମ୍ମିସ୍ସଭୱଙ୍ଗସନ୍ତତିୱସେନ ନିଦ୍ଦୋକ୍କମନଂ ହୋତି, ତଂ ପନ ତେସଂ ଥିନମିଦ୍ଧହେତୁକଂ ନ ହୋତି, ଇତରେସମେୱ ହୋତି।

କେଚି ପନ ରୂପମେୱ ‘‘ମିଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ, ‘‘ଥିନମିଦ୍ଧନୀୱରଣଂ ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣେନ ନୀୱରଣଞ୍ଚେୱ ନୀୱରଣସମ୍ପଯୁତ୍ତଞ୍ଚା’’ତି ଅରୂପଧମ୍ମେହି ସମ୍ପଯୋଗୱଚନତୋ ଅରୂପମେୱ। ଅକୁସଲଞ୍ଚ ‘‘ଥିନମିଦ୍ଧନୀୱରଣସ୍ସ ପହୀନତ୍ତା’’ତିଆଦିପହାନୱଚନତୋ। ଅକୁସଲା ଏୱ ହି ପହାତବ୍ବା, ତସ୍ମା ଆରୁପ୍ପେପି ଚେତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ‘‘ନୀୱରଣଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ନୀୱରଣୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନ ପୁରେଜାତପଚ୍ଚଯା’’ତି (ପଟ୍ଠା। ୩।୮।୮) ଏତସ୍ସ ୱିଭଙ୍ଗେ ‘‘ଆରୁପ୍ପେ କାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀୱରଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ଥିନମିଦ୍ଧୌଦ୍ଧଚ୍ଚଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣା’’ନ୍ତି (ପଟ୍ଠା। ୩।୮।୮) ସବ୍ବଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ‘‘ସୋପ୍ପଂ ପଚଲାଯିକା’’ତି (ଧ। ସ। ୧୧୬୩) ପଦଭାଜନୀଯେ ପନସ୍ସ ଫଲୂପଚାରେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଥିନଂ ମିଦ୍ଧଞ୍ଚାତି ଇଦଂ ଦ୍ୱଯଂ ନୀୱରଣଟ୍ଠାନେ ଏକନୀୱରଣଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଞ୍ଚାତି ଇଦଂ ଦ୍ୱଯଂ। ତତ୍ଥ କୁକ୍କୁଚ୍ଚନ୍ତି ‘‘ଅକତଂ ୱତ ମେ କଲ୍ୟାଣଂ, କତଂ ପାପ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ୱିପ୍ପଟିସାରୋ। ତେନେୱସ୍ସ ପଦଭାଜନୀଯେ ‘‘ଚେତସୋ ୱିପ୍ପଟିସାରୋ ମନୋୱିଲେଖୋ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅକପ୍ପିଯେ କପ୍ପିଯସଞ୍ଞିତା’’ତିଆଦି ପନ କୁକ୍କୁଚ୍ଚମୂଳଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ଏୱଂସଞ୍ଞିତାଯ ହି କତେ ୱୀତିକ୍କମେ ପଚ୍ଛା ‘‘ଦୁଟ୍ଠୁ ମଯା କତ’’ନ୍ତି ସୁଦିନ୍ନାଦୀନଂ ୱିଯ ୱିପ୍ପଟିସାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯଂ ପନ ୱିନଯେ ‘‘ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ…ପେ… କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯନ୍ତୋ ନ ପଟିଗ୍ଗହେସୀ’’ତି (ପାଚି। ୨୦୪) କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଆଗତଂ, ତଂ ନୀୱରଣକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ । ନ ହି ଅରହତୋ ନୀୱରଣଂ ଅତ୍ଥି, ନୀୱରଣୱତିରୂପକଂ ପନ ‘‘କପ୍ପତି, ନ କପ୍ପତୀ’’ତି ୱୀମଂସନସଙ୍ଖାତଂ ୱିନଯକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ନାମେତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସେସନୀୱରଣାନି ୱୁତ୍ତତ୍ଥାନି ଏୱ। ଇମେସୁ ଚ କୁକ୍କୁଚ୍ଚୱିଚିକିଚ୍ଛା ପଠମେନ ମଗ୍ଗେନ ପହୀଯନ୍ତି, ବ୍ୟାପାଦୋ ତତିଯେନ, ଥିନମିଦ୍ଧୁଦ୍ଧଚ୍ଚାୱିଜ୍ଜା ଚତୁତ୍ଥେନ, କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଚତୂହିପୀତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ‘‘ତତିଯେନା’’ତି ପନ ୱୁତ୍ତଂ। ଇମେ ଚ ସଭାୱତୋ ଅଟ୍ଠ ଧମ୍ମା ଛ ନୀୱରଣା ନାମ ଜାତା, ଇମେ ପନ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ନୋ ନୀୱରଣା ନାମ। ନୀୱରଣଦୁକଂ ପଠମଂ।

ଦୁତିଯଂ ସାସୱଦୁକସଦିସମେୱ। ଦ୍ୱାଦସ ଅକୁସଲଚିତ୍ତାନି ନୀୱରଣସମ୍ପଯୁତ୍ତା ନାମ। ସେସଚିତ୍ତରୂପନିବ୍ବାନାନି ନୀୱରଣୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ନାମ। ଚେତସିକେସୁ ଅକୁସଲା ନୀୱରଣସମ୍ପଯୁତ୍ତାୱ, କୁସଲାବ୍ୟାକତା ନୀୱରଣୱିପ୍ପଯୁତ୍ତାୱ, ସେସା ଦ୍ୱିଧାପି ହୋନ୍ତି। ତତିଯଂ।

ଛ ନୀୱରଣା ନୀୱରଣା ଚେୱ ନୀୱରଣିଯା ଚ ନାମ। ସେସା ଲୋକିଯା ନୀୱରଣିଯା ଚେୱ ନୋ ଚ ନୀୱରଣା ନାମ। ଲୋକୁତ୍ତରା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ସେସଂ ଆସୱଗୋଚ୍ଛକେ ଚତୁତ୍ଥସଦିସମେୱ। ଚତୁତ୍ଥଂ।

ଛ ନୀୱରଣା ନୀୱରଣା ଚେୱ ନୀୱରଣସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ ନାମ। ତଦଞ୍ଞେ ନୀୱରଣସମ୍ପଯୁତ୍ତା ପନ ନୀୱରଣସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚେୱ ନୋ ଚ ନୀୱରଣା ନାମ। ତଥା ଚେତସିକେସୁ ନୀୱରଣୱିରହିତା ଅକୁସଲା, ତିଜାତିକା ପନ ତଥା ଚ ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ଚ, କୁସଲାବ୍ଯାକତା ନ ୱତ୍ତବ୍ବାୱ। ଇଧ ପନ ନୀୱରଣୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ସବ୍ବେ ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ପଞ୍ଚମଂ।

ଲୋକୁତ୍ତରୱଜ୍ଜିତା ନୀୱରଣୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ନୀୱରଣିଯା ନାମ। ଲୋକୁତ୍ତରା ନୀୱରଣୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଅନୀୱରଣିଯା ନାମ। ଇଧ ପନ ନୀୱରଣସମ୍ପଯୁତ୍ତା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ଚେତସିକେସୁ ପନ କରୁଣାମୁଦିତା ନୀୱରଣୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ନୀୱରଣିଯାୱ, କୁସଲାବ୍ଯାକତା ଦ୍ୱିଧାପି ହୋନ୍ତି, ତିଜାତିକା ତଥା ଚ ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ଚ, ଅକୁସଲା ପନ ନ ୱତ୍ତବ୍ବାୱ। ଛଟ୍ଠଂ।

ନୀୱରଣଗୋଚ୍ଛକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ପରାମାସଗୋଚ୍ଛକେ ଧମ୍ମାନଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅନିଚ୍ଚାଦିଆକାରଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ''ନିଚ୍ଚ''ନ୍ତିଆଦିୱସେନ ପୱତ୍ତମାନା ପରତୋ ଆମସନ୍ତୀତି ପରାମାସା। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି। ବହୁୱଚନନିଦ୍ଦେସେ କାରଣଂ ୱୁତ୍ତମେୱ। ତଦଞ୍ଞେ ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ନୋ ପରାମାସା ନାମ। ପରାମାସଦୁକଂ ପଠମଂ।

ପରାମାସେହି ଆରମ୍ମଣକରଣୱସେନ ପରାମଟ୍ଠା ପରାମଟ୍ଠା। ସେସଂ ଆସୱଦୁକସଦିସମେୱ। ଦୁତିଯଂ।

ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଯୁତ୍ତଚିତ୍ତେସୁ ଦିଟ୍ଠିୱିରହିତା ଧମ୍ମା ପରାମାସସମ୍ପଯୁତ୍ତା ନାମ। ସେସଚିତ୍ତରୂପନିବ୍ବାନାନି ପରାମାସୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ନାମ। ଇଧ ପନ ଦିଟ୍ଠି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା, ସେସଚେତସିକେସୁ ପନ ମାନଦୋସିସ୍ସାମଚ୍ଛରିଯକୁକ୍କୁଚ୍ଚୱିଚିକିଚ୍ଛା, କୁସଲାବ୍ଯାକତା ଚ ପରାମାସୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଏୱ, ସେସା ଦ୍ୱିଧାପି ହୋନ୍ତି। ତତିଯଂ।

ଦିଟ୍ଠି ଏୱ ପରାମାସା ଚେୱ ପରାମଟ୍ଠା ଚ ନାମ। ସେସଲୋକିଯା ପରାମଟ୍ଠା ଚେୱ ନୋ ଚ ପରାମାସା ନାମ। ଇଧ ପନ ଲୋକୁତ୍ତରା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯମେୱ। ଚତୁତ୍ଥଂ।

ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଗୋଚ୍ଛକେ ''ପରାମାସା ଚେୱ ଧମ୍ମା ପରାମାସସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚା''ତି ଅଯଂ ଦୁକୋ ନ ଲବ୍ଭତି। ନ ହି ଦିଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିଯା ସମ୍ପଯୁଜ୍ଜତି। ପଚ୍ଛିମଦୁକେ ଲୋକୁତ୍ତରୱଜ୍ଜିତା ପରାମାସୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ପରାମଟ୍ଠା ନାମ। ଲୋକୁତ୍ତରା ପରାମାସୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଅପରାମଟ୍ଠା ନାମ। ଇଧ ପନ ପରାମାସୋ, ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ପରାମାସଗୋଚ୍ଛକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ମହନ୍ତରଦୁକେସୁ ଆରମ୍ମଣଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅପ୍ପୱତ୍ତିତୋ ସହ ଆରମ୍ମଣେନାତି ସାରମ୍ମଣା, ଚିତ୍ତଚେତସିକା। ନତ୍ଥି ଆରମ୍ମଣମେତେସନ୍ତି ଅନାରମ୍ମଣା, ରୂପନିବ୍ବାନାନି। ସାରମ୍ମଣଦୁକଂ।

ଚିନ୍ତନଟ୍ଠେନ ଚିତ୍ତଂ, ଚିତ୍ତତାଯ ୱା ଚିତ୍ତଂ। ତଂ ହି ୱତ୍ଥୁଦ୍ୱାରାରମ୍ମଣକିଚ୍ଚାଦିଭେଦତୋ, ଅତୀତାଦିଭେଦତୋ ଚ ଅତ୍ତନୋ ୱିଚିତ୍ତତାଯ ଚିତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି ଚିତ୍ତକରଣତାଯ ୱା। ଲୋକସ୍ମିଂ ହି ଚିତ୍ତକମ୍ମତୋ ଉତ୍ତରିତରଂ ଚିତ୍ତଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମିମ୍ପି ଚରଣଂ ନାମ ଚିତ୍ତଂ ଅତିଚିତ୍ତଂ ହୋତି। ଯଂ ୱା ପନଞ୍ଞମ୍ପି ଲୋକେ ସିପ୍ପଜାତଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ଚିତ୍ତେନେୱ କରୀଯତି। ଏୱଂ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ନିପ୍ଫାଦକଂ ଚିତ୍ତମ୍ପି ତଥେୱ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି। ଯଥା ଚିନ୍ତିତସ୍ସ ୱା ଅନୱସେସସ୍ସ ଅନିପ୍ଫଜ୍ଜନତୋ ତତୋପି ଚିତ୍ତମେୱ ଚିତ୍ତତରଂ, ତଥା ଯଦେତଂ ଦେୱମନୁସ୍ସନିରଯତିରଚ୍ଛାନଭେଦାସୁ ଗତୀସୁ କୁସଲାକୁସଲକମ୍ମନାନତ୍ତଂ, ତେନ ତାସୁ ଗତୀସୁ ଅପଦଦ୍ୱିପଦାଦିଉଚ୍ଚତ୍ତନୀଚତ୍ତାଦିନାନତ୍ତଂ, ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ଦୀଘରସ୍ସଥୂଲାଥୂଲସୁୱଣ୍ଣଦୁବ୍ବଣ୍ଣାଦିଲାଭାଲାଭାଦି ଚାତି ଏୱମାଦି ଅଚ୍ଛତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ, ବହିଦ୍ଧା ଚ ପଥୱୀପବ୍ବତତିଣରୁକ୍ଖଲତାଦିଦେୱବ୍ରହ୍ମୱିମାନକପ୍ପରୁକ୍ଖାଦିଭୂତଂ କମ୍ମପଚ୍ଚଯଂ ଚିତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ଚିତ୍ତେନେୱ କତଂ, ତତୋ ଚିତ୍ତମେୱ ଚିତ୍ତତରଂ ଚିନ୍ତିତନିଯାମେନ ସବ୍ବାକାରସ୍ସ ଅସମ୍ପତ୍ତିତୋ। ଏୱଂ ଚିନ୍ତନଟ୍ଠେନ, ଚିତ୍ତୱିଚିତ୍ତଟ୍ଠେନ, ଚିତ୍ତକରଣଟ୍ଠେନ ଚ ''ଚିତ୍ତ''ନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ, ତଦେୱ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଚିତ୍ତଂ ନାମ। ଚେତସିକରୂପନିବ୍ବାନାନି ନୋ ଚିତ୍ତା ନାମ। ଚିତ୍ତଦୁକଂ।

ଅୱିପ୍ପଯୋଗୱସେନ ଚେତସି ନିଯୁତ୍ତା ଚେତସିକା, ଫସ୍ସାଦଯୋ ଦ୍ୱିପଞ୍ଞାସ ଧମ୍ମା। ଚିତ୍ତରୂପନିବ୍ବାନାନି ଅଚେତସିକା ନାମ। ଚେତସିକଦୁକଂ।

ଚେତସିକା ଏୱ ଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତା ନାମ। ରୂପନିବ୍ବାନାନି ଚିତ୍ତୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ନାମ, ଇଧ ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତଦୁକଂ।

ନିରନ୍ତରଭାୱୂପଗମନତାଯ ଉପ୍ପାଦତୋ ଯାୱ ଭଙ୍ଗାଚିତ୍ତେନ ସଂସଟ୍ଠାତି ଚିତ୍ତସଂସଟ୍ଠା। ଏକତୋ ୱତ୍ତମାନାପି ନିରନ୍ତରଭାୱଂ ଅନୁପଗମନତାଯ ଚିତ୍ତେନ ୱିସଂସଟ୍ଠାତି ଚିତ୍ତୱିସଂସଟ୍ଠା। ସେସଂ ଅନନ୍ତରଦୁକସଦିସମେୱ। ଚିତ୍ତସଂସଟ୍ଠଦୁକଂ।

ସମୁଟ୍ଠହନ୍ତି ଏତେନାତି ସମୁଟ୍ଠାନଂ, ଚିତ୍ତଂ ସମୁଟ୍ଠାନଂ ଏତେସନ୍ତି ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନା, ଚେତସିକାନି ଚେୱ ଚିତ୍ତଜରୂପକଲାପା ଚ । ଚିତ୍ତଂ, ପନ ଅଚିତ୍ତଜରୂପକଲାପା, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ନୋ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନା ନାମ। ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଦୁକଂ।

ସହ ଭୱନ୍ତୀତି ସହଭୁନୋ, ଚିତ୍ତେନ ସହଭୁନୋ ଚିତ୍ତସହଭୁନୋ, ଚେତସିକାନି ଚେୱ କାଯୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ ଚ। ଚିତ୍ତଂ, ପନ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିୱଜ୍ଜିତରୂପନିବ୍ବାନାନି ଚ ନୋ ଚିତ୍ତସହଭୁନୋ ନାମ। ଚିତ୍ତସହଭୁଦୁକଂ।

ଅନୁପରିୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅନୁପରିୱତ୍ତିନୋ, କିଂ ଅନୁପରିୱତ୍ତନ୍ତି? ଚିତ୍ତଂ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନୁପରିୱତ୍ତିନୋ ଚିତ୍ତାନୁପରିୱତ୍ତିନୋ। ସେସଂ ଅନନ୍ତରଦୁକସଦିସମେୱ। ଚିତ୍ତାନୁପରିୱତ୍ତିଦୁକଂ।

ଇତୋ ପରେ ପନ ତଯୋ ଦୁକା ଚେତସିକଦୁକସଦିସାୱ, କେୱଲଂ ପଦତ୍ଥମତ୍ତମେୱ ୱିସେସୋ। ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତସଂସଟ୍ଠା ଚ ତେ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନା ଏୱ ଚାତି ଚିତ୍ତସଂସଟ୍ଠସମୁଟ୍ଠାନା। ଚିତ୍ତସଂସଟ୍ଠା ଚ ତେ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନା ଚ ଚିତ୍ତସହଭୁନୋ ଏୱ ଚାତି ଚିତ୍ତସଂସଟ୍ଠସମୁଟ୍ଠାନସହଭୁନୋ, ଚିତ୍ତସଂସଟ୍ଠା ଚ ତେ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନା ଚ ଚିତ୍ତାନୁପରିୱତ୍ତିନୋ ଏୱ ଚାତି ଚିତ୍ତସଂସଟ୍ଠସମୁଟ୍ଠାନାନୁପରିୱତ୍ତିନୋ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ତଦନନ୍ତରେ ପନ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଦୁକେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତତ୍ତିକେ ୱୁତ୍ତୱସେନ ଅଜ୍ଝତ୍ତାୱ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା। ପସାଦରୂପଚିତ୍ତସଙ୍ଖାତାନି ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନି ଆଯତନାନି। ତତୋ ବହିଭୂତା ବାହିରା। ସେସରୂପଚେତସିକନିବ୍ବାନପଞ୍ଞତ୍ତିସଙ୍ଖାତାନି ଛ ବାହିରାଯତନାନି, ଇଧ ପନ ପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋପି ଲବ୍ଭନ୍ତି। ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଦୁକଂ।

ଉପାଦିଯନ୍ତେୱ ଭୂତାନି, ନ ଭୂତା ୱିଯ ଉପାଦିଯନ୍ତୀତି ଉପାଦା, ଚତୁୱୀସତି ଉପାଦାରୂପାନି ଏୱ। ନ ଉପାଦିଯନ୍ତୀତି ନୋ ଉପାଦା, ଚତୁମହାଭୂତଚିତ୍ତଚେତସିକନିବ୍ବାନାନି। ଉପାଦାଦୁକଂ।

ତ୍ୱତ୍ତିଂସ ଲୋକିଯୱିପାକଚିତ୍ତାନି, କମ୍ମଜରୂପଞ୍ଚ ଉପାଦିନ୍ନା ନାମ। ସେସଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରାନି, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ଅନୁପାଦିନ୍ନା ନାମ । ସେସଂ ଉପାଦିନ୍ନୁପାଦାନିଯତ୍ତିକେ ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନ ଞାତବ୍ବଂ। ଉପାଦିନ୍ନଦୁକଂ।

ମହନ୍ତରଦୁକା ନିଟ୍ଠିତା।

ଉପାଦାନଗୋଚ୍ଛକେଭୁସଂ ଆଦିଯନ୍ତୀତି ଉପାଦାନା, ଦଳ୍ହଗ୍ଗାହଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦଳ୍ହତ୍ଥୋ ହି ଏତ୍ଥ ଉପ-ସଦ୍ଦୋ ''ଉପାଯାସୋ''ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ। ତତୋ ଅଞ୍ଞେ ନୋ ଉପାଦାନା। ତତ୍ଥ କାମୁପାଦାନଂ ଦିଟ୍ଠୁପାଦାନଂ ସୀଲବ୍ବତୁପାଦାନଂ ଅତ୍ତୱାଦୁପାଦାନନ୍ତି ଇମେ ଉପାଦାନା ନାମ। ତତ୍ଥ ୱତ୍ଥୁକାମେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନୋ କିଲେସକାମୋୱ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଉପାଦାନନ୍ତି କାମୁପାଦାନଂ। ଏୱଂ ସେସେସୁପି। ତତ୍ଥ ୱୀସତିୱତ୍ଥୁକା ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି ଅତ୍ତୱାଦୁପାଦାନଂ ନାମ। ସେସାନି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତାନେୱ। ପଚ୍ଛିମାନି ପନେତ୍ଥ ତୀଣି ଉପାଦାନାନି ତଥାପୱତ୍ତଦିଟ୍ଠି ଏୱ। ତାନି ଚ ପଠମେନ ମଗ୍ଗେନ ପହୀଯନ୍ତି, କାମୁପାଦାନଂ ଚତୂହିପି । ଇମେ ଚ ସଭାୱତୋ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ୱିଭାଗତୋ ଚତୁରୁପାଦାନା ନାମ ଜାତା। ଇମେ ପନ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ନୋ ଉପାଦାନା ନାମ। ଉପାଦାନଦୁକଂ ପଠମଂ।

ଉପାଦାନିଯଦୁକୋ ସଂଯୋଜନିଯଦୁକସଦିସୋୱ। ଦୁତିଯଂ।

ଅଟ୍ଠଲୋଭସହଗତଚିତ୍ତାନି, ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତେସୁ ଦିଟ୍ଠିୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଲୋଭଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ଚ ଉପାଦାନସମ୍ପଯୁତ୍ତା ନାମ। ଦିଟ୍ଠିୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଲୋଭଦୋସମୋହମୂଲାନି, କୁସଲାବ୍ୟାକତାନି ଚ ଚିତ୍ତାନି, ରୂପନିବ୍ବାନାନି ଚ ଉପାଦାନୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ନାମ। ଚେତସିକେସୁ ପନ ଦିଟ୍ଠିମାନା ଉପାଦାନସମ୍ପଯୁତ୍ତାୱ, ଦୋସୈସ୍ସାମଚ୍ଛରିଯକୁକ୍କୁଚ୍ଚୱିଚିକିଚ୍ଛା, କୁସଲାବ୍ୟାକତା ଚ ଉପାଦାନୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଏୱ। ସେସା ଦୁୱିଧାପି ହୋନ୍ତି। ତତିଯଂ।

ଚତ୍ତାରି ଉପାଦାନାନି ଉପାଦାନା ଚେୱ ଉପାଦାନିଯା ଚ ନାମ। ତଦୱସେସା ଲୋକିଯା ଉପାଦାନିଯା ଚେୱ ନୋଚୌପାଦାନା ନାମ। ଇଧ ପନ ଲୋକୁତ୍ତରା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଚତୁତ୍ଥଂ।

ପଞ୍ଚମଛଟ୍ଠଦୁକା ପାଠତୋ ଗନ୍ଥଗୋଚ୍ଛକେ ପଞ୍ଚମଛଟ୍ଠଦୁକସଦିସାୱ, କେୱଲଂ ପଞ୍ଚମଦୁକେ ''ଚେତସିକେସୁ ମାନୋ ଉପାଦାନସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ ଚେୱ ନୋ ଚ ଉପାଦାନୋ ଏୱ, ମୋହାହିରିକାନୋତ୍ତପ୍ପୌଦ୍ଧଚ୍ଚଥିନମିଦ୍ଧାନି ତିଜାତିକାନି ତଥା ଚ ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ଚା''ତି ଇଦଞ୍ଚ, ଛଟ୍ଠଦୁକେ ''ଚେତସିକେସୁ

ଦୋସେସ୍ୱାମଚ୍ଛରିଯକୁକ୍କୁଚ୍ଚୱିଚିକିଚ୍ଛା ଅପ୍ପମଞ୍ଞା ଉପାଦାନୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଉପାଦାନିଯା ଏୱ, ମୋହାହିରିକାନୋତ୍ତପ୍ପୌଦ୍ଧଚ୍ଚଲୋଭଥିନମିଦ୍ଧାନି ତଥା ଚ ନ ୱତ୍ତବ୍ବାନି ଚା’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ପାଠତୋ ୱିସେସୋ, ଅତ୍ଥତୋ ପନ ନାମମତ୍ତକୋୱ ୱିସେସୋ। ସେସୋ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋୱ। ପଞ୍ଚମଛଟ୍ଠାନି।

ଉପାଦାନଗୋଚ୍ଛକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

କିଲେସଗୋଚ୍ଛକେ ସଂକିଲିଟ୍ଠତ୍ତିକେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ପଦତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଲୋଭୋ ଦୋସୋ ମୋହୋ ମାନୋ ଦିଟ୍ଠି ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଥିନଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ଅହିରିକଂ ଅନୋତ୍ତପ୍ପନ୍ତି ଇମେ ଦସ ଧମ୍ମା କିଲେସା ନାମ। ଇମେ ଚ ୱୁତ୍ତତ୍ଥା ଏୱ, ଇଧ ପନ ଲୋଭୋ, ହେତୁଗଚ୍ଛନୀୱରଣୌପାଦାନଗୋଚ୍ଛକେସୁ ଲୋଭୋ ଚ ନିପ୍ପଦେସତୋ ଚତୁମଗ୍ଗୱଜ୍ଝୋପି ଏକେନେୱ କୋଟ୍ଠାସେନ ଠିତୋ, ସେସଗୋଚ୍ଛକେସୁ ସୋ ସବ୍ବୋପି ଲୋଭୋ ‘‘କାମାସୱୋ ଭୱାସୱୋ’’ତିଆଦିନା ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସା ହୁତ୍ୱା ଠିତୋ, ଇମିନା ପନ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେନାପି ଭୱାସୱାଦିକ୍ଖତିରିତ୍ତୋ ସବ୍ବୋ ଚତୁମଗ୍ଗୱଜ୍ଝୋପି ରାଗୋ କାମାସୱାଦୀସୁ ସଙ୍ଗହିତୋ। କାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀୱରଣଂ ପନ ଭୱରାଗୋପି ନ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକରାଗମତ୍ତୋୱାତି ପଞ୍ଞାଯତି, ‘‘ଆରୁପ୍ପେ କାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀୱରଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ଥିନମିଦ୍ଧନୀୱରଣ’’ନ୍ତିଆଦିପାଠଇତୋ (ପଟ୍ଠା। ୩।୮।୮) ଚେତଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକରାଗସ୍ସ ରୂପାରୂପଭୂମୀସୁ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜନତୋ। ଇମେସୁ ଚ କିଲେସେସୁ ଦିଟ୍ଠିୱିଚିକିଚ୍ଛା ପଠମେନ ମଗ୍ଗେନ ପହୀଯନ୍ତି, ଦୋସୋ ତତିଯେନ, ଲୋଭାଦଯୋ ଚତୂହିପି। ଇମେ ପନ ଦସ ଧମ୍ମେ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ନୋ କିଲେସା ନାମ। କିଲେସଦୁକଂ ପଠମଂ।

ସଂକିଲେସିକଦୁକୋ ସାସୱଦୁକସଦିସୋୱ। ଦୁତିଯଂ।

ସଂକିଲିଟ୍ଠଦୁକୋ, କିଲେସସମ୍ପଯୁତ୍ତଦୁକୋ ଚାତି ଦ୍ୱେପି ସମାନତ୍ଥାୱ। ତେ ଚ ନୀୱରଣଗୋଚ୍ଛକେ ତତିଯଦୁକସଦିସାୱ। ତତିଯଚତୁତ୍ଥାନି।

ଦସ କିଲେସା କିଲେସା ଚେୱ ସଂକିଲେସିକା ଚ ନାମ। ସେସା ଲୋକିଯଧମ୍ମା ସଂକିଲେସିକା ଚେୱ ନୋ ଚ କିଲେସା ନାମ। ଇଧ ପନ ଲୋକୁତ୍ତରା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ସେସଂ ନୀୱରଣଗୋଚ୍ଛକେ ଚତୁତ୍ଥଦୁକସଦିସମେୱ। ପଞ୍ଚମଂ।

ଛଟ୍ଠସତ୍ତମଦୁକାନିପି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସମାନତ୍ଥାନେୱ। ତାନି ଛଟ୍ଠସତ୍ତମାନି ନୀୱରଣଗୋଚ୍ଛକେ ଯଥାକ୍କମଂ ପାଠତୋ ପଞ୍ଚମଛଟ୍ଠଦୁକସଦିସାନି, ଅତ୍ଥତୋ ପନ ନାମମତ୍ତକୋୱ ୱିସେସୋ। ସେସୋ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ। ଛଟ୍ଠସତ୍ତମଅଟ୍ଠମାନି।

କିଲେସଗୋଚ୍ଛକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ପିଟ୍ଠିଦୁକେସୁ ଆଦିତୋ ଚତ୍ତାରୋ ଦୁକା ଦସ୍ସନେନପହାତବ୍ବତ୍ତିକେ, ଦସ୍ସନେନପହାତବ୍ବହେତୁକେ ଚ ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବା। କେୱଲଂ ପନ ତତ୍ଥ ପଠମତ୍ତିକେ ୱୁତ୍ତେସୁ ଦସ୍ସନେନପହାତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ଇଧ ପଠମଦୁକସ୍ସ ଦୁତିଯପଦେ ଦସ୍ସନେନପହାତବ୍ବେସୁ ପୱିସନ୍ତି, ଭାୱନାଯପହାତବ୍ବେ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ଇଧ ଦୁତିଯଦୁକେ ନଭାୱନାଯପହାତବ୍ବେସୁ ପୱିସନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଚ ଦୁତିଯତ୍ତିକେ ୱୁତ୍ତେସୁ ଦସ୍ସନେନପହାତବ୍ବହେତୁକେ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ଇଧ ତତିଯଦୁକେ ନଦସ୍ସନେନପହାତବ୍ବହେତୁକେ, ଭାୱନାଯପହାତବ୍ବହେତୁକେ ଚ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ଇଧ ଚତୁତ୍ଥଦୁକେ ନଭାୱନାଯପହାତବ୍ବହେତୁକେସୁ ପୱିସନ୍ତି।

ପଦତ୍ଥୋ ଚ ଦସ୍ସନେନ ପହାତବ୍ବୋ ହେତୁ ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସନେନପହାତବ୍ବହେତୁକା। ଏୱଂ ଭାୱନାଯପହାତବ୍ବହେତୁକାତି ଏତ୍ଥାପି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ହି ସତି ଅହେତୁକାନଂ ଅଗ୍ଗହଣଂ ସିଯାତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱିସେସୋ। ତିକଦ୍ୱଯମେୱ ହି ଭଗୱା ଦେସନାୱିଲାସେନ ଚତ୍ତାରୋ ଦୁକେ କତ୍ୱା ଦେସେସି। ସେସଂ ତାଦିସମେୱ। ଚତ୍ତାରୋ ଦୁକା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସସୱିତକ୍କଚିତ୍ତେସୁ ୱିତକ୍କୱିରହିତା ଚିତ୍ତଚେତସିକା ଧମ୍ମା ସୱିତକ୍କା ନାମ। ୱିତକ୍କୋ, ପନ ସେସଚିତ୍ତରୂପନିବ୍ବାନାନି ଚ ଅୱିତକ୍କା ନାମ। ପଞ୍ଚମଂ।

ଛସଟ୍ଠିଯା ସୱିଚାରଚିତ୍ତେସୁ ୱିଚାରୱିରହିତା ଧମ୍ମା ସୱିଚାରା ନାମ। ୱିଚାରୋ, ପନ ସେସଚିତ୍ତରୂପନିବ୍ବାନାନି ଚ ଅୱିଚାରା ନାମ। ସେସଂ ଇଧ, ଅନନ୍ତରେ ୱୁତ୍ତଦୁକେ ଚ ୱିତକ୍କତ୍ତିକେ ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନ ଞାତବ୍ବଂ। ଛଟ୍ଠଂ।

ଇତୋ ପରେସୁ ସପ୍ପୀତିକଦୁକୋ, ପୀତିସହଗତଦୁକୋ ଚ ସମାନତ୍ଥାୱ, ତେ ଚ ସୁଖସହଗତୌପେକ୍ଖାସହଗତଦୁକା ଚାତି ଚତ୍ତାରୋପି ଦୁକା ପୀତିତ୍ତିକେ ୱୁତ୍ତନଯାୱ। କେୱଲଂ ପନେତେସଂ ଦୁକାନଂ ପଠମଂ ପଦଂ ତତ୍ଥ ପୱିସତି, ପୀତିତ୍ତିକେ ଇତରୀତରପଦଦ୍ୱଯସଙ୍ଗହିତା, ଅସଙ୍ଗହିତା ଚ ସବ୍ବେ ଅତ୍ଥା ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଦୁକାନଂ ଦୁତିଯପଦେସୁ ଅତ୍ଥତୋ ସଙ୍ଗହିତା, ଇମେ ଚ ନିପ୍ପଦେସଦୁକାତି ଅଯମେୱ ୱିସେସୋ। ସତ୍ତମଅଟ୍ଠମନୱମଦସମା।

ତଦନନ୍ତରେସୁ କାମାଵଚରାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ହେଟ୍ଠତୋ ଅଵୀଚିନିରଯଂ ପରିଯନ୍ତଂ କରିତ୍ଵା ଉପରିତୋ ପରନିମ୍ମିତଵସଵତ୍ତୀ ଦେଵେ ଅନ୍ତୋ କରିତ୍ଵା ଯଂ ତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରେ ଏତ୍ଥାଵଚରା ଏତ୍ଥ ପରିଯାପନ୍ନା’’ତି ଏଵଂ (ଧ। ସ। ୧୨୮୭) ପାଳିଯଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅପାଯାନଂ, ମନୁସ୍ସାନଂ, ଛନ୍ନଂ ଦେଵଲୋକାନଞ୍ଚ ଵସେନ ଓକାସତୋ ଏକାଦସଵିଧୋ କାମଭଵୋ ‘‘କାମୋ’’ତି ଵୁଚ୍ଚତି ଉତ୍ତରପଦଲୋପେନ ଯଥା ‘‘ରୂପୂପପତ୍ତିଯା’’ତିଆଦୀସୁ ରୂପଭଵୋ ‘‘ରୂପ’’ନ୍ତି। ତସ୍ମିଂ କାମେ ଅଵଚରନ୍ତି ପଵତ୍ତନ୍ତୀତି କାମାଵଚରା। ଯେଭୁଯ୍ୟତୋ ଚେତଂ ଵୁତ୍ତଂ ରୂପାରୂପେସୁ ଚେତେସଞ୍ଚ ଇଧ ପଵତ୍ତିତୋ ‘‘ଥଲଚରା’’ତିଆଦୀସୁ ଵିଯ। କାମଭଵସଙ୍ଖାତେ ଵା କାମେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଅଵଚାରେନ୍ତୀତିପି କାମାଵଚରା, କୁସଲାକୁସଲାନି । ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସହଗତଚିତ୍ତଂ ପନ ଅବ୍ୟାକତଚିତ୍ତସଦିସଂ। ତଦାଯତ୍ତତାଯ, ଆରମ୍ମଣକରଣଵସେନ ଵା କିଲେସକାମୋ ଏତ୍ଥ ଅଵଚରତୀତିପି କାମାଵଚରଂ। କାମଞ୍ଚେସ ରୂପାରୂପାଵଚରଧମ୍ମେସୁପି ଅଵଚରତି, ରୁଳ୍ହିତୋ ପନ ‘‘ଵଦତୀତି ଵଚ୍ଛୋ’’ତିଆଦୀସୁ ଵିଯ ଇମେ ଏଵ ‘‘କାମାଵଚରା’’ତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଅପିଚ କାମତଣ୍ହା ରୂପତଣ୍ହା ଅରୂପତଣ୍ହାତି ଏତ୍ଥ ଵୁତ୍ତକାମତଣ୍ହାସଙ୍ଖାତୋ କାମୋ ଏତ୍ଥ ଅଵଚରତୀତିପି କାମାଵଚରା। ଏଵଂ ବ୍ରହ୍ମାନଂ ଵିମାନାଭରଣାଦୀସୁ ଛନ୍ଦରାଗସ୍ସାପି କାମତଣ୍ହାଭାଵୋ ସିଦ୍ଧୋ, ରୂପତଣ୍ହାଵିସଯାନମ୍ପି ଚ ବ୍ରହ୍ମାନଂ କପ୍ପଜରୂପାଦୀନଂ କାମତଣ୍ହାଯପି ଵିସଯତାଯ କାମାଵଚରତା ସିଦ୍ଧା ହୋତି। ନ ରୂପାରୂପାଵଚରାନଂ ତଦଭାଵତୋ ତଦଞ୍ଞେ ନ କାମାଵଚରା। ଇମିନା ନଯେନ ରୂପାଵଚରାଦିଦୁକାନମ୍ପି ପଦତ୍ଥୋ ଯଥାରହଂ ଞାତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଚତୁପଞ୍ଞାସ କାମାଵଚରଚିତ୍ତାନି, ସବ୍ବଞ୍ଚ ରୂପଂ କାମାଵଚରା ନାମ। ସେସଚିତ୍ତନିବ୍ବାନାନି ନ କାମାଵଚରା ନାମ। ଚେତସିକେସୁ ଵତ୍ତବ୍ବଂ ପରିଯାପନ୍ନଦୁକେ ଏଵ ଆଵି ଭଵିସ୍ସତି। ଏକାଦସମଂ।

ପନ୍ନରସ ରୂପାଵଚରଚିତ୍ତାନି ରୂପାଵଚରା ନାମ। ସେସଚିତ୍ତରୂପନିବ୍ବାନାନି ନ ରୂପାଵଚରା ନାମ। ଦ୍ଵାଦସମଂ।

ଦ୍ଵାଦସ ଅରୂପାଵଚରଚିତ୍ତାନି ଅରୂପାଵଚରା ନାମ। ସେସଚିତ୍ତରୂପନିବ୍ବାନାନି ନ ଅରୂପାଵଚରା ନାମ। ତେରସମଂ।

ତେଭୂମକଵଟ୍ଟେ ପରିଯାପନ୍ନା ଅନ୍ତୋଗଧାତି ପରିଯାପନ୍ନା, ଲୋକିଯଧମ୍ମାଵ। ତତ୍ଥ ନ ପରିଯାପନ୍ନାତି ଅପରିଯାପନ୍ନା, ଲୋକୁତ୍ତରା। ଚେତସିକେସୁ ପନ କାମାଵଚରାଦିଦୁକାନଂ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ସାଧାରଣୋ ଵିନିଚ୍ଛଯୋ ଏଵଂ ଵେଦିତବ୍ବୋ – ଅକୁସଲଚେତସିକା କାମାଵଚରାଵ, ଅପ୍ପମଞ୍ଞା କାମରୂପାଵଚରା, ଵିରତିଯୋ ପନ କାମାଵଚରପରିଯାପନ୍ନା, ଵିତକ୍କଵିଚାରପୀତିଯୋ ପନ କାମରୂପାଵଚରପରିଯାପନ୍ନା, ସେସା ଚତୁଭୂମକାତି। ଚୁଦ୍ଦସମଂ।

ଵଟ୍ଟମୂଲଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତା ନିବ୍ବାନଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ଵା ଵଟ୍ଟତୋ ନୀଯନ୍ତୀତି ନିଯ୍ୟାନିକା, ଚତ୍ତାରି ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗଚିତ୍ତାନି। ଇମିନା ଲକ୍ଖଣେନ ନ ନିଯ୍ୟନ୍ତୀତି ଅନିଯ୍ୟାନିକା, ସେସଚିତ୍ତରୂପନିବ୍ବାନାନି। ସେସଂ ସୁଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେଵ। ପଞ୍ଚଦସମଂ।

ଚୁତିଯା ଵା ଅତ୍ତନୋ ଵା ପଵତ୍ତିଯା ଅନନ୍ତରଂ ଫଲଦାନେ ନିଯତତ୍ତା ନିଯତା, ମିଚ୍ଛତ୍ତନିଯତା, ସମ୍ମତ୍ତନିଯତା ଚ। ତଥା ଅନିଯତତ୍ତା ଅନିଯତା, ସେସଧମ୍ମା। ସେସଂ ଵୁତ୍ତନଯମେଵ। ସୋଳସମଂ।

ଅଞ୍ଞେ ଧମ୍ମେ ଉତ୍ତରନ୍ତି ଅତିକ୍କମନ୍ତୀତି ଉତ୍ତରା, ଅତ୍ତାନଂ ଉତ୍ତରିତୁଂ ସମତ୍ଥେହି ସହ ଉତ୍ତରେହୀତି ସଉତ୍ତରା, ଲୋକିଯାଵ। ନତ୍ଥି ଏତେସଂ ଉତ୍ତରାତି ଅନୁତ୍ତରା, ଲୋକୁତ୍ତରା। ସତ୍ତରସମଂ।

ରଣନ୍ତି କନ୍ଦନ୍ତି ଏତେହୀତି ରଣା, ଯେହି ଅଭିଭୂତା ସତ୍ତା ନାନପ୍ପକାରତୋ ପରିଦେଵନ୍ତି, ତେସଂ ଅକୁସଲମୂଲାନଂ ଏତଂ ଅଧିଵଚନଂ, ତେହି ସମ୍ପଯୋଗଵସେନ, ପହାନେକଟ୍ଠତାଵସେନ ଚ ସହ ରଣେହୀତି ସରଣା। ଏତେନାକାରେନ ନତ୍ଥି ଏତେସଂ ରଣାତି ଅରଣା।

ତତ୍ଥ ଦ୍ଵାଦସ ଅକୁସଲଚିତ୍ତାନି ସରଣା ନାମ। ସରଣଧମ୍ମେସୁ ଚେତ୍ଥ ଲୋଭଦୋସମୋହା ରଣା ଚେଵ ସରଣା ଚ, ତେସୁ ଲୋଭଦୋସା ମୋହେନେଵ ସମ୍ପଯୋଗତୋ ସରଣା, ତଥା ଵିଚିକିଚ୍ଛୁଦ୍ଧଚ୍ଚସହଗତଚିତ୍ତଂ, ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ। ମୋହୋ ପନ ତେସୁ ସମ୍ପଯୋଗତୋ ସରଣୋ, ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଯୁତ୍ତରାଗେନ, ପନ ଭଵରାଗେନ ଚ ରଣଭୂତେନ ପହାନେକଟ୍ଠତାଵସେନେଵ ସରଣୋ । ଲୋଭଦୋସମୋହମୂଲସମ୍ପଯୁତ୍ତେସୁ ପନ ମୋହୋ ଲୋଭେନ ଚେଵ ଦୋସେନ ଚ, ସେସା ଲୋଭମୋହେନ ଚେଵ ଦୋସମୋହେନ ଚ ସମ୍ପଯୋଗତୋ ସରଣାତି ଵେଦିତବ୍ବା। ସବ୍ବାନି କୁସଲାବ୍ୟାକତଚିତ୍ତାନି, ରୂପନିବ୍ବାନାନି ଚ ଅରଣା ନାମ। ଚେତସିକେସୁ ପନ ଅକୁସଲା ସରଣାଵ, କୁସଲାବ୍ୟାକତା ଅରଣାଵ, ତିଜାତିକା ପନ ଦ୍ଵିଧାପି ହୋନ୍ତୀତି। ଅଟ୍ଠାରସମଂ।

ପିଟ୍ଠିଦୁକା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅଭିଧମ୍ମଦୁକମାତିକତ୍ଥଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସୁତ୍ତନ୍ତିକଦୁକମାତିକତ୍ଥଵଣ୍ଣନା

ସୁତ୍ତନ୍ତିକଦୁକେସୁ ଵେଦେତି, ଵିଵିଧେନ ଵା ଆକାରେନ ଜାନାତୀତି ଵିଜ୍ଜା, ଵିପସ୍ସନାଞାଣମନୋମଯିଦ୍ଧିଛଳଭିଞ୍ଞାଵସପ୍ପଵତ୍ତା ପଞ୍ଞା, ତସ୍ମିଂ ଵିଜ୍ଜାଭାଗେ

ଉଜ୍ଜାକୋଟ୍ଠାସେ ଉଜ୍ଜାସଭାୱେ ୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଉଜ୍ଜାଭାଗିନୋ। ତା ଏୱ ଉଜ୍ଜା, ତଂ ୱା ଉଜ୍ଜଂ ସମ୍ପୟୋଗୱସେନ ଭଜନ୍ତୀତିପି ଉଜ୍ଜାଭାଗିନୋ, ଅଟ୍ଠଉଧଉଜ୍ଜାସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମା। ତାସୁ ଯା କାଚି ଏକା ଉଜ୍ଜା ଉଜ୍ଜା, ସେସା ଉଜ୍ଜାଭାଗିନୋତି ଏୱଂ ଉଜ୍ଜାପି ଉଜ୍ଜାସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମାପି ଉଜ୍ଜାଭାଗିନୋତ୍ୱେୱ ୱେଦିତବ୍ବା, ଇଧ ପନ ଉଜ୍ଜାସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମାୱ ଅଧିପ୍ପେତା। ନ ଉଜ୍ଜାନାତୀତି ଅଉଜ୍ଜା, ଚତୁସଚ୍ଚଚ୍ଛାଦକୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧୋ ମୋହୋ, ତସ୍ମିଂ ଅଉଜ୍ଜାଭାଗେ ଅଉଜ୍ଜାକୋଟ୍ଠାସେ ଅଉଜ୍ଜାସଭାୱେ ୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅଉଜ୍ଜାଭାଗିନୋ। ତା ଏୱ ଅଉଜ୍ଜା, ତଂ ୱା ଅଉଜ୍ଜଂ ସମ୍ପୟୋଗୱସେନ ଭଜନ୍ତୀତିପି ଅଉଜ୍ଜାଭାଗିନୋ, ଅଉଜ୍ଜାସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମା। ଏୱଂ ଅଉଜ୍ଜାପି ଅଉଜ୍ଜାସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମାପି ଅଉଜ୍ଜାଭାଗିନୋତ୍ୱେୱ ୱେଦିତବ୍ବା, ଇଧ ପନ ଅଉଜ୍ଜାସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମାୱ ଅଧିପ୍ପେତା।

ତତ୍ଥ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଚିତ୍ତଂ, ପଞ୍ଞାଉରହିତତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ ଉଜ୍ଜାଭାଗିନୋ ଚ ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତକାମାୱଚରଜୱନାନି, ଞାଣଉରହିତତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ ଉପସ୍ସନାଭାୱେନ ପଓଉଯଂ ଉଜ୍ଜାଭାଗିନୋ, ଅଞ୍ଞଦା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ରୂପାୱଚରଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନିକଜୱନଚିତ୍ତାନି, ପଞ୍ଞାଉରହିତତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ ମନୋମୟିଦ୍ଧିଭାୱେନ ଚ ପଞ୍ଚାଭିଞ୍ଞାଭାୱେନ ଚ ପଓଉଯଂ ଉଜ୍ଜାଭାଗିନୋ, ଅଞ୍ଞଦା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱାଦସାକୁସଲଚିତ୍ତାନି, ଅଉଜ୍ଜାଉରହିତତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ ଅଉଜ୍ଜାଭାଗିନୋୱ, ଇଧ ପନ ଅଉଜ୍ଜା, ସେସଚିତ୍ତରୂପନିବ୍ବାନାନି ଚ ନ ୱତ୍ତବ୍ବାୱ। ଚେତସିକେସୁ ପନ ମୋହଅଟ୍ଠମଞ୍ଞା ନ ୱତ୍ତବ୍ବାୱ, ସେସା କୁସଲାବ୍ୟାକତା ସିଯା ଉଜ୍ଜାଭାଗିନୋ, ସିଯା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା, ତିଜାତିକା ଦ୍ୱିଧାପି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ଚ। ସେସଂ ସୁଉଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ। ପଠମଂ।

ପୁନ ଅନନ୍ଧୋତ୍ଥରଣୱସେନ କିଲେସନ୍ଧକାରଂ ଉଦ୍ଧଂସେତୁଂ ଅସମତ୍ଥତାଯ ଉଜ୍ଜୁ ଉପମା ଏତେସନ୍ତି ଉଜ୍ଜୂପମା, ଆଦିତୋ ତୀସୁ ମଗ୍ଗେସୁ ଞାଣଂୱ। ନିସ୍ସେସଂ ଉଦ୍ଧଂସନସମତ୍ଥତାଯ ୱଜିରଂ ଉପମା ଏତେସନ୍ତି ୱଜିରୂପମା, ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେ ଞାଣଂ। ଯଥା ହି ମେଘନ୍ଧକାରେ ମଗ୍ଗପଟିପନ୍ନସ୍ସ ପଟିଚ୍ଛାଦନଅନ୍ଧକାରଂ ଉଧମିତ୍ୱା ଉଜ୍ଜୁଯା ଉପ୍ପନ୍ନକ୍ଖଣେ ଚାତୁଦିସା ମଗ୍ଗା ପାକଟା ହୋନ୍ତି, ଉଜ୍ଜୁଯା ନିରୁଦ୍ଧାଯ ପୁନ ଅନ୍ଧକାରୋ ୱତ୍ଥରିତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ଏୱଂ ଉପସ୍ସନାଯାନିକସ୍ସ ଯଥାସକଂ ସଚ୍ଚଚ୍ଛାଦକକିଲେସନ୍ଧକାରଂ ଉଧମିତ୍ୱା ତୀସୁ ମଗ୍ଗେସୁ ଯଥାକ୍କମଂ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ପାକଟାନି ହୋନ୍ତି, ତେସୁ ନିରୁଦ୍ଧେସୁ ପୁନ ଅୱସିଟ୍ଠକିଲେସନ୍ଧକାରୋ ଚତୁସଚ୍ଚଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ତସ୍ମା ତୀସୁ ମଗ୍ଗେସୁ ପଞ୍ଞା ଉଜ୍ଜୂପମା ୱୁତ୍ତା। ଯଥା ପନ ୱଜିରସ୍ସ ଅଭେଜ୍ଜୋ ପାସାଣୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ତଞ୍ଚ ନିସ୍ସେସତୋ ୱଜିରଂ ଖେପେତି, ୱଜିରେନ ଚ ଗତମଗ୍ଗେ ପାସାଣସ୍ସ ପୁନ ପାକତିକଭାୱୋ ନତ୍ଥି, ଏୱଂ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣସ୍ସ ଅୱଜ୍ଝକିଲେସୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ତଞ୍ଚ ନିସ୍ସେସତୋ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣଂ ଖେପେତି, ତେନ ଚ ଖେପିତେ କିଲେସେ ଅୱସିଟ୍ଠକିଲେସାଭାୱତୋ ତସ୍ସ ପୁନ ପଚ୍ଚୁଦାୱତ୍ତନଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଚତୁତ୍ଥମଗ୍ଗେ ପଞ୍ଞା ୱଜିରୂପମା ୱୁତ୍ତା। ପଞ୍ଞା ଏୱ ହେତ୍ଥ ସିଯା ଉଜ୍ଜୂପମା, ସିଯା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ଚ ହୋତି। ସେସଚେତସିକଚିତ୍ତରୂପନିବ୍ବାନାନି ପନ ସବ୍ବାନି ନ ୱତ୍ତବ୍ବାନେୱ। ଦୁତିଯଂ।

ବାଲେସୁ ଠିତତ୍ତା, ଯତ୍ଥ ଠିତା ତଦୁପଚାରେନ ବାଲା, ବାଲକରତ୍ତା ୱା ବାଲା, ଦ୍ୱାଦସାକୁସଲଚିତ୍ତାନି। ଇଧ ପନ ଅହିରିକଞ୍ଚ ଅନୋତ୍ତପ୍ପଞ୍ଚ ବାଲା ନାମ। ପଣ୍ଡିତେସୁ ଠିତତ୍ତା ପଣ୍ଡିତା, ପଣ୍ଡିତକରତ୍ତା ୱା ପଣ୍ଡିତା, ଏକୱୀସତି କୁସଲଚିତ୍ତାନି। ଇଧ ପନ ହିରୀ ଚ ଓତ୍ତପ୍ପଞ୍ଚ ପଣ୍ଡିତା ନାମ। ସେସଚିତ୍ତରୂପନିବ୍ବାନାନି ନ ୱତ୍ତବ୍ବାନି। ସେସଂ ସୁଉଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ। ତତିଯଂ।

କଣ୍ହାତି କାଳଅକା, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅପଭସ୍ସରଭାୱକରଣା। ସୁକ୍କାତି ଓଦାତା, ପଭସ୍ସରଭାୱକରଣା। ସେସଂ ସବ୍ବଂ ବାଲଦୁକସଦିସମେୱ। ଚତୁତ୍ଥଂ।

ଇଧ ଚେୱ ସମ୍ପରାଯେ ଚ ତପେନ୍ତୀତି ତପନୀଯା। ନ ତପନୀଯା ଅତପନୀଯା। ସେସଂ ବାଲଦୁକସଦିସମେୱ। ପଞ୍ଚମଂ।

''ସିରିୱଡ୍ଢକୋ ଧନୱଡ୍ଢକୋ''ତିଆଦଯୋ ଉଯ ୱଚନମତ୍ତମେୱ ଅଧିକାରଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତା ଅଧିୱଚନା ନାମ। ନାମଧେଯ୍ୟନ୍ତି ତେସଂ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ନାମାନି। ତାନି ଚତୁବ୍ବିଧାନି ସାମଞ୍ଞନାମଂ ଗୁଣନାମଂ କିତ୍ତିମନାମଂ ଓପପାତିକନାମନ୍ତି। ତତ୍ଥ ପଠମକପ୍ପିକେସୁ ମହାଜନେନ ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା ଠପିତତ୍ତା ''ମହାସମ୍ମତୋ''ତି ରଞ୍ଞୋ ନାମନ୍ତି ଏୱରୂପଂ ସାମଞ୍ଞନାମଂ ନାମ। ''ଧମ୍ମକଥିକୋ ପଂସୁକୂଲିକୋ କାଳଓ ରସ୍ସୋ''ତି ଏୱରୂପଂ ଗୁଣତୋ ଆଗତଂ, ''ଭଗୱା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ''ତିଆଦୀନିପି ତଥାଗତସ୍ସ ଅନେକାନି ନାମସତାନି ଗୁଣନାମଂ ନାମ। ଯଂ ପନ ଜାତସ୍ସ କୁମାରସ୍ସ ଞାତକା କପ୍ପେତ୍ୱା ପକପ୍ପେତ୍ୱା ''ଅଯଂ ଅସୁକୋ ନାମା''ତି ନାମଂ କରୋନ୍ତି, ଇଦଂ କିତ୍ତିମନାମଂ ନାମ। ଯା ପନ ପୁରିମପଞ୍ଞତ୍ତି ଅପରପଞ୍ଞତ୍ତିଯଂ ନିପତତି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ପୁରିମକପ୍ପେପି ଚନ୍ଦୋ ଚନ୍ଦୋ ଏୱ, ଏତରହିପି ଅନାଗତେପି ଚନ୍ଦୋ ଏୱ। ତଥା ''ସୂରିଯୋ ସମୁଦ୍ଦୋ ପଥୱୀ ରୂପଂ ୱେଦନା ସଞ୍ଞା ସଙ୍ଖାରା ଉଞ୍ଞାଣଂ ନିବ୍ବାନ''ନ୍ତିଏୱମାଦି ଓପପାତିକନାମଂ ନାମ। ତାନି ପୁନ ଉଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତି ଅଉଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତି ଉଜ୍ଜମାନେନଅଉଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତି ଅଉଜ୍ଜମାନେନଉଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତି ଉଜ୍ଜମାନେନଉଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତି ଅଉଜ୍ଜମାନେନଅଉଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ଏୱଂ ନାମପଞ୍ଞତ୍ତିୱସେନ ଛବ୍ବିଧାନି ହୋନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ପରମତ୍ଥତୋ ଉପଲବ୍ଭମାନା ଯଥାଭୁତ୍ତସଭାୱତିତ୍ଥିଧା ନାମରୂପଧମ୍ମା ଉଜ୍ଜମାନା ନାମ, ତେସଂ ପକାରେହି ଞାପନତୋ ପଞ୍ଞତ୍ତି ଉଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ, ''ଚିତ୍ତଂ ଫସ୍ସୋ ପଥୱୀ ରୂପଂ ନିବ୍ବାନ''ନ୍ତିଆଦଯୋ ପରମତ୍ଥୱାଚକା ସଦ୍ଦା। ଉପାଦିନ୍ନନାମରୂପଧମ୍ମେ ପନ ଉପାଦାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତା ସତ୍ତପୁଗ୍ଗଲିତ୍ଥିପୁରିସଦେୱମନୁସ୍ସତିରଚ୍ଛାନାଦିଭେଦା, ଅନୁପାଦିନ୍ନରୂପଧମ୍ମେ ଉପାଦାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତା ଭୂମିପବ୍ବତରୁକ୍ଖସକଟଚନ୍ଦସୂରିଯନକ୍ଖତ୍ତଦିସାକାଲକସିଣାଦିଭେଦା ଚ ପରମତ୍ଥତୋ ଅନୁପଲବ୍ଭମାନା ଅଉଜ୍ଜମାନା ନାମ, ତେସଂ ପଞ୍ଞତ୍ତି ଅଉଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ। ତଥା ''ଅତ୍ତା ଭୂମୀ''ତିଆଦଯୋ ଅତ୍ଥପଞ୍ଞତ୍ତିୱାଚକା ସଦ୍ଦା ଚ ଚିତ୍ତସନ୍ତତିୱଣ୍ଣପଗନ୍ତିଆଦି ଉଜ୍ଜମାନତ୍ଥୱାଚକା ସଦ୍ଦା

ୱିଜମାନେନଅୱିଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ। ‘‘ପୁରିସସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ, ମେଘୱଣ୍ଣୋ’’ତିଆଦୀସୁ ଅୱିଜମାନେନୱିଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ। ‘‘ଚିତ୍ତଲହୁତା ପଥୱୀଗନ୍ଧୋ’’ତିଆଦି ୱିଜମାନେନୱିଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ। ‘‘ମନୁସ୍ସସରୀରଂ ରୁକ୍ଖସାଖା’’ତିଆଦି ଅୱିଜମାନେନଅୱିଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ। ଏୱଂ ଛବ୍ବିଧାପି ଚେତା ଅଧିପ୍ପାଯଂ ୱିଞ୍ଞାପେତୁକାମତାଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାପିତସୱିଞ୍ଞତ୍ତିସଦ୍ଦାନୁସାରେନ ଞାତସଙ୍କେତସ୍ସ ସୋତୱିଞ୍ଞାଣୱୀଥିଅନନ୍ତରଂ ଉପ୍ପନ୍ନେହି ମନୋଦ୍ୱାରିକୱିଞ୍ଞାଣେହି ‘‘ଇମସ୍ସେଦଂ ନାମ’’ନ୍ତି ଅନେକସଦ୍ଦେସୁ ଏକତ୍ତମାରୋପେତ୍ୱା ୱୱତ୍ଥାପିତା ଅତ୍ଥାଭିମୁଖଂ ନମନତୋ ପକାରେହି ଅତ୍ଥସ୍ସ ଞାପନତୋ ‘‘ନାମପଞ୍ଞତ୍ତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତେସଂ ଅଧିୱଚନାନଂ ପଥା ଅତ୍ଥା ଅଧିୱଚନପଥା, ସମ୍ମୁତିପରମତ୍ଥଭେଦା ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ସଦ୍ଦୱଚନୀଯସଭାୱା। ଛଟ୍ଠଂ।

ଇତୋ ପରଂ ଦ୍ୱେ ଦୁକା ଅଧିୱଚନଦୁକସଦିସାୱ, କେୱଲଂ ପଦତ୍ଥମତ୍ତମେୱ ୱିସେସୋ। ତତ୍ଥ ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତୀତି ସଙ୍ଖାରାତି ଏୱଂ ନିଦ୍ଧାରେତ୍ୱା ସହେତୁକଂ କତ୍ୱା ୱୁଚ୍ଚମାନା ନିରୁତ୍ତି ନାମ, ‘‘ତକ୍କୋ ୱିତକ୍କୋ ସଙ୍କପ୍ପୋ’’ତି ଏୱଂ ତେନ ତେନ ପକାରେନ ଞାପନତୋ ପଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ, ଯଥାୱୁତ୍ତନାମପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋୱ। ନ ହି ଅଧିୱଚନନିରୁତ୍ତିପଞ୍ଞତ୍ତୀସୁ ଅତ୍ଥତୋ କୋଚିପି ଭେଦୋ ଅତ୍ଥି, ନିବ୍ବଚନିମିତ୍ତଭେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପନ ନେସଂ ୱିଭାଗେନ ପଦତ୍ତୋ ଦସ୍ସିତୋ। ଇମେସୁ ଚ ତୀସୁ ଦୁକେସୁ ପଞ୍ଞତ୍ତିସହିତା ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଲବ୍ଭନ୍ତି, ଅନନ୍ତରେ ନାମରୂପଦୁକେ ପଞ୍ଞତ୍ତିରହିତାତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଦୁକା ଇମେସୁ ସୁତ୍ତନ୍ତିକଦୁକେସୁ ନିପ୍ପଦେସା, ସେସା ପନ ଅଟ୍ଠତିଂସାପି ସପ୍ପଦେସାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସତ୍ତମଟ୍ଠମାନି।

ନାମକରଣଟ୍ଠେନ, ନମନଟ୍ଠେନ, ନାମନଟ୍ଠେନ ଚ ନାମଂ, ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧନିବ୍ବାନାନି। ତାନି ହି ସବ୍ବଦାପି ୱେଦନା ସଞ୍ଞା ସଙ୍ଖାରା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିବ୍ବାନନ୍ତି ଓପପାତିକନାମୱସେନ ଅତ୍ତନୋ ନାମଂ କରୋନ୍ତାୱ ପୱତ୍ତନ୍ତି ଚନ୍ଦସୂରିଯାଦଯୋ ୱିଯ। ନ ହି ତେସଂ ସାମଞ୍ଞଗୁଣକିତ୍ତିମୱସେନ ନାମକରଣକିଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥୀତି। ଏୱଂ ନାମକରଣଟ୍ଠେନ ନାମଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଆରମ୍ମଣାଭିମୁଖଂ ପନ ନମନଟ୍ଠେନ, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ତତ୍ଥ ନାମନଟ୍ଠେନ ଚ ଚତ୍ତାରୋ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧାୱ ନାମଂ। ନିବ୍ବାନଂ ପନ ଆରମ୍ମଣାଧିପତିପଚ୍ଚଯତାଯ ଅତ୍ତନି ଅନୱଜ୍ଜଧମ୍ମାନଂ ନାମନଟ୍ଠେନେୱ ନାମଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ରୁପ୍ପନଟ୍ଠେନ ରୂପଂ, ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ। ନୱମଂ।

ଅୱିଜ୍ଜାତି ଦୁକ୍ଖାଦିପଟିଚ୍ଛାଦକୋ ସବ୍ବୋ ମୋହୋ। ଭୱତଣ୍ହାତି ଭୱପତ୍ଥନାୱସେନ ପୱତ୍ତୋ ଲୋଭୋ। ତଥା ଅପ୍ପୱତ୍ତୋ ପନେତ୍ଥ ଲୋଭୋ, ସେସଚେତସିକଚିତ୍ତରୂପନିବ୍ବାନାନି ଚ ନ ୱତ୍ତବ୍ବାନି। ଇତୋ ପରଂ ପନ ଏୱଂ ନୱତ୍ତବ୍ବୱିଭାଗଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଦତ୍ଥସରୂପମତ୍ତମେୱ ଦସ୍ସଯିସ୍ସାମ, ଦସ୍ସିତାୱସେସା ନ ୱତ୍ତବ୍ବାତି ଗହେତବ୍ବା। ଦସମଂ।

ଭୱୋ ୱୁଚ୍ଚତି ସସ୍ସତଂ। ‘‘ଭୱିସ୍ସତି ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚା’’ତି ସସ୍ସତୱସେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଦିଟ୍ଠି ଭୱଦିଟ୍ଠି ନାମ। ୱିଭୱୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଉଚ୍ଛେଦୋ। ‘‘ନ ଭୱିସ୍ସତି ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚା’’ତି ଉଚ୍ଛେଦୱସେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଦିଟ୍ଠି ୱିଭୱଦିଟ୍ଠି ନାମ। ଉଭଯେନାପି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ଗହିତା। ତଥା ଅନନ୍ତରେସୁପି ତୀସୁ ଦୁକେସୁ। ଏକାଦସମଂ।

ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ‘‘ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚା’’ତି ଗହେତ୍ୱା ‘‘ସସ୍ସତୋ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚା’’ତି ପୱତ୍ତା ଦିଟ୍ଠି ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି ନାମ। ତଥା ‘‘ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜିସ୍ସତୀ’’ତି ପୱତ୍ତା ଦିଟ୍ଠି ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି ନାମ। ‘‘ଅନ୍ତୱା’’ତି ପୱତ୍ତା ଅନ୍ତୱାଦିଟ୍ଠି ନାମ। ‘‘ଅନନ୍ତୱା’’ତି ପୱତ୍ତା ଅନନ୍ତୱାଦିଟ୍ଠି ନାମ। ପୁବ୍ବନ୍ତଂ ଅନୁଗତା ବ୍ରହ୍ମଜାଲେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଅତୀତକୋଟ୍ଠାସଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତା ଅଟ୍ଠାରସୱିଧା ପୁବ୍ବନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି ନାମ। ଅପରନ୍ତଂ ଅନୁଗତା ତତ୍ଥେୱ ଆଗତନଯେନ ଅନାଗତକୋଟ୍ଠାସଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତା ଚତୁଚତ୍ତାଲୀସୱିଧା ଅପରନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି ନାମ। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ବ୍ରହ୍ମଜାଲେ (ଦୀ। ନି। ୧।୨୮), ତଦଟ୍ଠକଥାଯ (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୨୮) ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଦ୍ୱାଦସମତେରସମଚୁଦ୍ଦସମାନି।

ଅହିରିକଦୁକଂ, ହିରିଦୁକଞ୍ଚ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ। ପଞ୍ଚଦସମସୋଳସମାନି।

ଦୁକ୍ଖଂ ୱଚୋ ଏତସ୍ମିଂ ୱିପ୍ପଟିକୂଲଗାହିମ୍ହି ୱିପଚ୍ଚନୀକସାତେ ଅନାଦରେ ପୁଗ୍ଗଲେତି ଦୁବ୍ବଚୋ, ସହଧମ୍ମିକଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଓୱଦିଯମାନେ ଅନାଦରକାରକୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ତସ୍ସ କମ୍ମଂ ଦୋୱଚସ୍ସଂ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ଦୋୱଚସ୍ସତା, ଅନାଦରୱସେନ ପୱତ୍ତା ଦ୍ୱେ ପଟିଘଚିତ୍ତା, ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ। ପାପା ଅସ୍ସଦ୍ଧାଦଯୋ ପୁଗ୍ଗଲା ଏତସ୍ସ ମିତ୍ତାତି ପାପମିତ୍ତୋ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ପାପମିତ୍ତତା, ପାପପୁଗ୍ଗଲେସୁ ଦଳ୍ହଭତ୍ତିୱସେନ, କାଯଚିତ୍ତେହି ତଂସେୱନାତନ୍ନିନ୍ନତାୱସେନ ଚ ପୱତ୍ତାନି ଅଟ୍ଠ ଲୋଭଚିତ୍ତାନି। ସତ୍ତରସମଂ।

ସୋୱଚସ୍ସତା, କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା ଚ ୱୁତ୍ତପଟିପକ୍ଖୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବା। ଅତ୍ଥତୋ ପନ ତଥାପୱତ୍ତାନି ସହେତୁକକାମାୱଚରକୁସଲକିରିଯଚିତ୍ତାନି। ଅଟ୍ଠାରସମଂ।

ପଞ୍ଚସୁ, ସତ୍ତସୁ ୱା ଆପତ୍ତୀସୁ କୁସଲଭାୱୋ ଆପତ୍ତିକୁସଲତା, ସହ ୱତ୍ଥୁନା ତାସଂ ଆପତ୍ତୀନଂ ଆପଜ୍ଜନପରିଚ୍ଛେଦଜାନନୱସେନ ପୱତ୍ତା କାମାୱଚରଜୱନପଞ୍ଞା। ଆପତ୍ତୀହି ୱୁଟ୍ଠାନେ କୁସଲଭାୱୋ ଆପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲତା, ୱୁଟ୍ଠାନୱିଧାନେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନପରିଚ୍ଛେଦଜାନନୱସେନ ପୱତ୍ତା ଯଥାୱୁତ୍ତଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତପଞ୍ଞାୱ। ଏକୂନୱୀସତିମଂ।

ସମାପଜ୍ଜିତବ୍ବତୋ ସମାପତ୍ତି, ତାସୁ ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରାସୁ ସୱିତକ୍କସୱିଚାରାଦୀସୁ ସମାପତ୍ତୀସୁ କୁସଲତା ସମାପତ୍ତିକୁସଲତା, ସହ ପରିକମ୍ମେନ ଅପ୍ପନାପରିଚ୍ଛେଦଜାନନୱସେନ ପୱତ୍ତା ପଞ୍ଞା। ସମାପତ୍ତୀହି ୱୁଟ୍ଠାନେ କୁସଲଭାୱୋ ସମାପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲତା, ୟଥାପରିଚ୍ଛିନ୍ନକାଲେୟେୱ ତାହି ୱୁଟ୍ଠାନକପଞ୍ଞା କାମାୱଚରଜୱନପଞ୍ଞାୱ। ୱୀସତିମଂ।

ଅଟ୍ଠାରସସୁ ଧାତୂସୁ କୁସଲଭାୱୋ ଧାତୁକୁସଲତା, ସୱନଧାରଣପଟିୱେଧପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣପଞ୍ଞା। ତାସଞ୍ଞେୱ ଧାତୂନଂ ମନସିକାରେ କୁସଲଭାୱୋ ମନସିକାରକୁସଲତା, ତାସଂ ସମ୍ମସନପଟିୱେଧପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣପଞ୍ଞା। ଏସ ନୟୋ ଆୟତନକୁସଲତାୟପି। ତତ୍ଥ ହି ସୱନଧାରଣପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା କାମାୱଚରାୱ, ପଟିୱେଧୋ ଲୋକୁତ୍ତରୋୱ, ସମ୍ମସନଂ କାମାୱଚରଲୋକୁତ୍ତରଂ। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ସହିତଂ ଫଲଂ ଉପ୍ପାଦେତୀତି ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ, ଅୱିଜ୍ଜାଦୀହି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ପଚ୍ଚୟସମୂହୋ, ତସ୍ମିଂ ଦ୍ୱାଦସଙ୍ଗେ ଅନୁଲୋମପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦେ କୁସଲଭାୱୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦକୁସଲତା, ‘‘ଇମିନା ପଚ୍ଚୟେନ ଇଦଂ ହୋତୀ’’ତି ଜାନନୱସେନ ପୱତ୍ତା ଲୋକିୟଜୱନପଞ୍ଞାୱ। ଏକୱୀସତିମଦ୍ୱାୱୀସତିମାନି।

ତିଟ୍ଠତି ଏତ୍ଥ ଫଲଂ ତଦାୟତ୍ତୱୁତ୍ତିତାୟାତି ଠାନଂ, କାରଣଂ, ତସ୍ମିଂ ଠାନେ କୁସଲତା ଠାନକୁସଲତା। ନ ଠାନେ କୁସଲତା ଅଟ୍ଠାନକୁସଲତା। ତେୱୀସତିମଂ।

ଉଜୁଭାୱୋ ଅଜ୍ଜୱୋ। ମୁଦୁଭାୱୋ ମଦ୍ଦୱୋ। କାୟଚିତ୍ତୁଜୁକତାମୁଦୁକତାଦ୍ୱୟଂ। ଚତୁୱୀସତିମଂ।

ଅଧିୱାସନସଙ୍ଖାତା ଖମନଂ ଖନ୍ତି, ତଥାପୱତ୍ତକାମାୱଚରଜୱନାନି। ପାପତୋ ସୁଟ୍ଠୁ ଓରତୋ ୱିରତୋତି ସୋରତୋ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ସୋରଚ୍ଚଂ। କାୟୱଚୀମନୋସଂୱରସୀଲସଙ୍ଖାତାନି ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରଜୱନାନି। ପଞ୍ଚୱୀସତିମଂ।

ସମ୍ମୋଦକପିୟୱାଦିତାସଙ୍ଖାତୋ ସଖିଲଭାୱୋ ସାଖଲ୍ୟଂ, ୟଥା ପରେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅତ୍ତନୋ ଛିଦ୍ଦଂ ୱିୱରଂ ନ ହୋତି, ଏୱଂ ଧମ୍ମାମିସେହି ପଟିସନ୍ଥରଣଂ ପଟିଚ୍ଛାଦନଂ ପଟିସନ୍ଥାରୋ। ଆଗନ୍ତୁକସ୍ସ ହି ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନପତ୍ତଚୀୱରପଟିଗ୍ଗହଣଆସନଦାନବୀଜନପାଦଧୋୱନମକ୍ଖନାଦିନା, ପାନୀୟେନ ଆପୁଚ୍ଛନେନ, କାଲେ ଆଗତସ୍ସ ୟାଗୁଆଦୀନଂ, ୱିକାଲେ ପାନକାଦୀନଞ୍ଚ ଦାନେନ, ପୁନଦିୱସେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରଣଟ୍ଠାନଦସ୍ସନପୱେସନନିକ୍ଖମନକାଲାରୋଚନାଦିନା ଚ ପବ୍ବଜିତା, ଗହଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ୱିନୟେ ଆଗତନୟେନ ୟଥାନୁରୂପଂ ଆମିସପଟିସନ୍ଥାରୋ କାତବ୍ବୋ। ଆଗନ୍ତୁକଂ ପନ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ତୁମ୍ହେ କତରଭାଣକା’’ତି ଅପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟା ୱୋ କତରଂ ଗନ୍ଥଂ ୱଳଞ୍ଜେନ୍ତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତସ୍ସ ୱିସୟେ ପଞ୍ହପୁଚ୍ଛନେନ ସଚେ ନ ସକ୍କୋତି, ସୟଂ କଥେତ୍ୱା ଦାନେନ, ଧମ୍ମକଥନପଞ୍ହୱିସ୍ସଜ୍ଜନକମ୍ମଟ୍ଠାନକଥନକୁକ୍କୁଚ୍ଚଦିଟ୍ଠିୱିନୋଦନାଦିନା, ପରିୱାସାଦିୱିନୟକମ୍ମକରଣେନ, ପବ୍ବାଜନୌପସମ୍ପଦାଦିନା ଚ ଧମ୍ମପଟିସନ୍ଥାରୋ କାତବ୍ବୋ। ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନାୟଂ ସଦ୍ଧିଂ ଆନିସଂସଦୀପକୱତ୍ଥୂହି ଅଟ୍ଠସାଲିନିୟଂ (ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୧୩୫୧) ଞାତବ୍ବୋ। ଏତସ୍ମିଂ ଦୁୱିଧେ ପଟିସନ୍ଥାରେ କୁସଲଭାୱୋ ପଟିସନ୍ଥାରକୁସଲତା, ତଥାପୱତ୍ତକାମାୱଚରଜୱନାନି ଏୱ। ଛବ୍ବୀସତିମଂ।

ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ମନଚ୍ଛଟ୍ଠେସୁ ଆପାଥଗତରୂପାଦୀସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ନିମିତ୍ତଗହଣାଦିନା ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂୱରଭେଦସଙ୍ଖାତୋ ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରଭାୱୋ ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରତା। ପଟିଗ୍ଗହଣପରିଭୋଗୱସେନ ଭୋଜନେ ମତ୍ତଂ ଅଜାନନଭାୱୋ ଭୋଜନେ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁତା, ତଥାପୱତ୍ତଅକୁସଲଚିତ୍ତାନି। ସତ୍ତୱୀସତିମଂ।

ଅନନ୍ତରଦୁକେପି ୱୁତ୍ତପଟିପକ୍ଖୱସେନ କାମାୱଚରସହେତୁକକୁସଲକିରିୟଚିତ୍ତାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଅଟ୍ଠୱୀସତିମଂ।

ସତିୱିପ୍ପୱାସସଙ୍ଖାତୋ ମୁଟ୍ଠସତିଭାୱୋ ମୁଟ୍ଠସ୍ସଚ୍ଚଂ, ସବ୍ବେ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା, ଅସମ୍ପଜାନନଭାୱୋ ଅସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ, ମୋହୋ। ଏକୂନତିଂସତିମଂ।

ଅନନ୍ତରଦୁକେ ଚତୁଭୂମିକା ସତିପଞ୍ଞାୱ ୱୁତ୍ତା। ତିଂସତିମଂ।

ଅପ୍ପଟିସଙ୍ଖାନେ ଅପ୍ପଟିୱାନସଙ୍ଖାତେ ଅକମ୍ପିୟଟ୍ଠେନ ୟୋନିସୋଦସ୍ସନସଙ୍ଖାତଂ ପଟିସଙ୍ଖାନମେୱ ବଲନ୍ତି ପଟିସଙ୍ଖାନବଲଂ, କାମାୱଚରପଞ୍ଞାୱ। ସତ୍ତବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାଦିଭାୱନାୱସେନ ପୱତ୍ତା ଚତୁଭୂମକଧମ୍ମା ଭାୱନାବଲଂ। ଏକତିଂସତିମଂ।

ପଚ୍ଚନୀକଧମ୍ମେ ସମେତୀତି ସମଥୋ, ସୋ ତିୱିଧୋ ଚିତ୍ତସମଥୋ ଅଧିକରଣସମଥୋ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରସମଥୋତି। ତତ୍ଥ ଚ ପୁବ୍ବଭାଗାସୁ ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତୀସୁ ଏକଗ୍ଗତା ଚିତ୍ତସମଥୋ ନାମ, ସମ୍ମୁଖାୱିନୟାଦି ସତ୍ତୱିଧୋ ଅଧିକରଣସମଥୋ ନାମ, ନିବ୍ବାନଂ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରସମଥୋ ନାମ। ଇଧ ପନ ଚତୁଭୂମକୋ ସମାଧି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ୱିୱିଧେନାକାରେନ ପସ୍ସତୀତି ୱିପସ୍ସନା, ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରା ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାୱ। ବାତ୍ତିଂସତିମଂ।

ସମଥୋୱ ତଂ ଆକାରଂ ଗହେତ୍ୱା ପୁନ ପୱତ୍ତେତବ୍ବସ୍ସ ସମଥସ୍ସ ନିମିତ୍ତନ୍ତି ସମଥନିମିତ୍ତଂ। ପଗ୍ଗାହନିମିତ୍ତେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଚତୁଭୂମକସମାଧିୱୀରିୟାନି ଏୱ। ତେତ୍ତିଂସତିମଂ।

ଅନନ୍ତରଦୁକେପି ୱୀରିୟସମାଧୀ ଏୱ ୱୁତ୍ତା। ଚତୁତ୍ତିଂସତିମଂ।

ସୀଲୱିନାସିକା ଅସଂୱରସଙ୍ଖାତା ସୀଲସ୍ସ ୱିପତ୍ତୀତି ସୀଲୱିପତ୍ତି, ତଥାପୱତ୍ତା ଅକୁସଲଧମ୍ମା। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିୟା ୱିପତ୍ତି ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତି, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ଏୱ। ପଞ୍ଚତିଂସତିମଂ।

ସୋରଚ୍ଚମେୱ ସୀଲସ୍ସ ସମ୍ପାଦନତୋ ସୀଲପରିପୂରଣତୋ ସୀଲସ୍ସ ସମ୍ପଦାତି ସୀଲସମ୍ପଦା। ଦିଟ୍ଠିପାରିପୂରିଭୂତଂ ଞାଣମେୱ ଦିଟ୍ଠିୟା ସମ୍ପଦାତି ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦା। ଚତୁଭୂମକା ସୀଲପଞ୍ଞାୱ। ତଥା ଅନନ୍ତରଦୁକେପି। ଛତ୍ତିଂସତିମଂ।

ୱିସୁଦ୍ଧିଭାୱଂ ସମ୍ପତ୍ତା ସୀଲସଙ୍ଖାତା ସୀଲସ୍ସ ୱିସୁଦ୍ଧି ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧି। ନିବ୍ବାନସଙ୍ଖାତଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଂ ପାପେତୁଂ ସମତ୍ଥା ଦସ୍ସନସଙ୍ଖାତା ଦିଟ୍ଠିୟା ୱିସୁଦ୍ଧି ଦିଟ୍ଠିୱିସୁଦ୍ଧି। ସତ୍ତତ୍ତିଂସତିମଂ।

କମ୍ମସ୍ସକତାସଚ୍ଚାନୁଲୋମିକମଗ୍ଗଫଲସମ୍ପୟୁତ୍ତପଞ୍ଞା ଦିଟ୍ଠି ୱିସୁଦ୍ଧି ନାମ। ୟଥାଦିଟ୍ଠିସ୍ସ ତଦନୁରୂପଂ ପଧାନଂ ୟଥାଦିଟ୍ଠିସ୍ସ ଚ ପଧାନଂ ନାମ। ଅଟ୍ଠତିଂସତିମଂ।

ସଂୱେଗଜନକାନି ଜାତିଜରାବ୍ୟାଧିମରଣସଙ୍ଖାତାନି କାରଣାନି ସଂୱେଜନୀୟଟ୍ଠାନାନି ନାମ, ତେସୁ ଜାତିଆଦିପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଭୟସଙ୍ଖାତଂ ସଂୱିଜନଂ ସଂୱେଗୋ ନାମ, ତଥାପୱତ୍ତକୁସଲାଦି ଏୱ। ଏୱଂ ସଂୱେଗଜାତସ୍ସ ୟୋନିସୋ ଉପାୟେନ ପଧାନଂ ସଂୱିଗ୍ଗସ୍ସ ୟୋନିସୋ ପଧାନଂ, ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରୱୀରିୟମେୱ। ଏକୂନଚତ୍ତାଲୀସତିମଂ।

କୁସଲଧମ୍ମପୂରଣେ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠିଭାୱୋ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠିତା। ୟୋ ପନ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ତତୋ ତେନ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୁତ୍ୱା ସରଣଗମନଂ ଆକଙ୍ଖତି, ତତୋ ପଞ୍ଚସୀଲାଦିଂ, ପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ବୁଦ୍ଧୱଚନାନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନଂ, ସମଥୱିପସ୍ସନଂ, ତତୋ ତେନାପି ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଅନୁକ୍କମେନ ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି, ଅୟଂ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠିତା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ। ଅଧିକୁସଲଧମ୍ମାନଂ ଭାୱନାୟ ଉକ୍କଣ୍ଠମାନୋ ପଧାନଂ ପଟିୱାପେତି ନିୱତ୍ତାପେତୀତି ପଟିୱାନି, ନ ପଟିୱାନି ଅପ୍ପଟିୱାନି, ତସ୍ସ ଭୱୋ ଅପ୍ପଟିୱାନିତା। ଅରହତ୍ତଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ପଧାନସ୍ମିଂ ଅନିୱତ୍ତନତା ଅନୋସକ୍କନତା, ତଥାପୱତ୍ତଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରକୁସଲା ଧମ୍ମା। ଚତ୍ତାଲୀସତିମଂ।

ୱିଜାନନତୋ ୱିଜ୍ଜା, ପୁବ୍ବେନିୱାସଚୁତୂପପାତଆସୱକ୍ଖୟଞାଣାନି। ୱିମୁଚ୍ଚନତୋ ୱିମୁତ୍ତି, ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିୟୋ, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ। ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିୟୋ ହି ଆରମ୍ମଣେ ଅଧିମୁଚ୍ଚନତୋ, ସୟଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତକିଲେସେହି ୱିମୁଚ୍ଚନଟ୍ଠେନ ଚ ୱିମୁତ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତା, ନିବ୍ବାନଂ ପନ ସବ୍ବକିଲେସେହି ଅଚ୍ଚନ୍ତୱିମୁଚ୍ଚନଟ୍ଠେନ। ଏକଚତ୍ତାଲୀସତିମଂ।

କିଲେସକ୍ଖୟକରେସୁ ଚତୂସୁ ଅରିୟମଗ୍ଗେସୁ ଞାଣଂ ଖୟେ ଞାଣଂ ନାମ। ପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ଅନୁପ୍ପାଦଭୂତେ ତଂତଂମଗ୍ଗୱଜ୍ଝକିଲେସାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦପରିୟୋସାନେ ଉପ୍ପନ୍ନଅରିୟଫଲେ ଞାଣଂ ଅନୁପ୍ପାଦେ ଞାଣଂ ନାମ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ। ଦ୍ୱାଚତ୍ତାଲୀସତିମଂ।

ସୁତ୍ତନ୍ତିକଦୁକମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ମୋହୱିଚ୍ଛେଦନିୟା ଅଭିଧମ୍ମମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନାୟ

ଧମ୍ମସଙ୍ଗଣୀମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨। ୱିଭଙ୍ଗମାତିକା

ଇଦାନି ଧମ୍ମସଙ୍ଗଣୀମାତିକାନନ୍ତରଂ ୱିଭଙ୍ଗମାତିକାଯ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ଅନୁପ୍ପତ୍ତା। ତସ୍ସା ପନ –

ଅତ୍ଥତୋ ଧମ୍ମଭେଦେନ, ୱିଭଙ୍ଗନଯଦସ୍ସନା;

ପାଠଇମୁତ୍ତନଯା ଚାପି, ହୋତି ସଂୱଣ୍ଣନାନଯୋ।

ସା ପନେସା ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ ୱିଭଙ୍ଗାନଂ ଆଦିମ୍ହି ଠପିତା ଅଟ୍ଠାରସୱିଧା ହୋତି – ଖନ୍ଧୱିଭଙ୍ଗମାତିକା-ଆଯତନ-ଧାତୁ-ସଚ୍ଚ-ଇନ୍ଦ୍ରିଯ-ପଚ୍ଚଯାକାର-ସତିପଟ୍ଠାନ-ସମ୍ମପ୍ପଧାନ-ଇଦ୍ଧିପାଦବୋଜ୍ଝଙ୍ଗ-ମଗ୍ଗଙ୍ଗଝାନ-ଅପ୍ପମଞ୍ଞା-ସିକ୍ଖାପଦ-ପଟିସମ୍ଭିଦା-ଞାଣ-ଖୁଦ୍ଦକୱତ୍ଥୁ-ଧମ୍ମହଦଯୱିଭଙ୍ଗମାତି

ଖନ୍ଧୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ତତ୍ଥ ଆଦିଭୂତାଯ ଖନ୍ଧୱିଭଙ୍ଗମାତିକାଯ ଅତ୍ଥତୋ ତାୱ – ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧାତି ଏତ୍ଥ ପଞ୍ଚାତି ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦୋ, ତେନ ନ ତତୋ ହେଟ୍ଠା, ନ ଉଦ୍ଧନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଖନ୍ଧାତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଧମ୍ମନିଦସ୍ସନଂ। ତତ୍ରାଯଂ ଖନ୍ଧ-ସଦ୍ଦୋ ସମ୍ବହୁଲେସୁ ଠାନେସୁ ନିପତତି ରାସିମ୍ହି ଗୁଣେ ପଣ୍ଣତ୍ତିଯଂ ରୁଳ୍ହିଯନ୍ତି। ତତ୍ଥ ‘‘ମହାଉଦକକ୍ଖନ୍ଧୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୫।୧୦୩୭; ଅ। ନି। ୪।୫୧; ୫।୪୫; ୬।୩୭) ହି ରାସିତୋ ଖନ୍ଧୋ ନାମ। ‘‘ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୋ ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୩।୩୫୫) ଗୁଣତୋ। ‘‘ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଭଗୱା ମହନ୍ତଂ ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୪।୨୪୧) ପଣ୍ଣତ୍ତିତୋ। ‘‘ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ସ। ୬୩) ଏକମ୍ପି ଚିତ୍ତଂ ରୁଳ୍ହିତୋ ଖନ୍ଧୋ ନାମ, ସ୍ୱାଯମିଧ ରାସିତୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ରାସଟ୍ଠୋ ହି ଖନ୍ଧ-ସଦ୍ଦୋ, କୋଟ୍ଠାସଟ୍ଠୋତିପି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଲୋକସ୍ମିଂ ହି ଇଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଚୋଦିଯମାନା ‘‘ଦ୍ୱୀହି ଖନ୍ଧେହି ଦସ୍ସାମ , ତୀହି ଖନ୍ଧେହି ଦସ୍ସାମା’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତସ୍ମା ଖନ୍ଧୋତି କୋଟ୍ଠାସୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋତି ଏତ୍ଥ ରୁପ୍ପତୀତି ରୂପଂ, ସୀତୁଣ୍ହାଦୀହି ପସିଦ୍ଧାକାରେନ ରୁପ୍ପତି ଘଟ୍ଟୀଯତି, ପୀଳିଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱୁତ୍ତଂ ହେତଂ ଭଗୱତା –

‘‘ରୁପ୍ପତୀତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ମା ରୂପନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କେନ ରୁପ୍ପତି? ସୀତେନପି ରୁପ୍ପତି, ଉଣ୍ହେନପି ରୁପ୍ପତି, ଜିଘଚ୍ଛାଯପି ରୁପ୍ପତି, ପିପାସାଯପି ରୁପ୍ପତୀ’’ତିଆଦି (ସଂ। ନି। ୩।୭୯)।

ରୂପଞ୍ଚ ତଂ ଖନ୍ଧୋ ଚାତି ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ରୂପରାସି ରୂପକୋଟ୍ଠାସୋତି ଅତ୍ଥୋ। ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋତି ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ଅତ୍ଥତୋ ସଂୱଣ୍ଣନାନଯୋ।

ଧମ୍ମଭେଦତୋ ପନେତ୍ଥ ହେଟ୍ଠା କୁସଲତ୍ତିକେ ୱିଭତ୍ତା ଅତୀତାଦିଭେଦଭିନ୍ନା ସବ୍ବେ ରୂପଧମ୍ମା ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନାମ। ତଥା ଚତୁଭୂମକା ୱେଦନାସଞ୍ଞାଯୋ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନାମ, ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନାମ। ୱେଦନାସଞ୍ଞା ପନ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ଫସ୍ସାଦଯୋ ପଞ୍ଞାସ ଚେତସିକା ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ ନାମ। ପଞ୍ଚସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ନିବ୍ବାନମେୱ ଅସଙ୍ଗହିତଂ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ପନ ସବ୍ବେ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମା। ଅଯମେୱ ହି ଖନ୍ଧେହି ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ୱିସେସୋ। ଖନ୍ଧା ଅୱିସେସତୋ ୱୁତ୍ତା, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ସାସୱୋପାଦାନିଯଭାୱେନ ୱିସେସେତ୍ୱା। ଇଧ ପନ ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନିବ୍ବାନଂ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସା ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅଯଂ ଧମ୍ମଭେଦତୋ ସଂୱଣ୍ଣନାନଯୋ।

ୱିଭଙ୍ଗନଯଦସ୍ସନାତି ୱିଭଙ୍ଗପାଠଇଯା ଆଗତଅତ୍ଥନଯଦସ୍ସନତୋ। ୱିଭଙ୍ଗପାଠଇଯଂ ହି ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀଯଂ ଅଭିଧମ୍ମଭାଜନୀଯଂ ପଞ୍ହପୁଚ୍ଛକନ୍ତି ତୀହି ନଯେହି ଖନ୍ଧୱିଭଙ୍ଗୋ ୱିଭତ୍ତୋ। ତଥା ଆଯତନୱିଭଙ୍ଗାଦଯୋ। କେୱଲଂ ହି ଇନ୍ଦ୍ରିଯୱିଭଙ୍ଗେ, ସିକ୍ଖାପଦୱିଭଙ୍ଗେ ଚ ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀଯଂ ନତ୍ଥି। ପଚ୍ଚଯାକାରୱିଭଙ୍ଗେ ପଞ୍ହପୁଚ୍ଛକଂ ନତ୍ଥି। ଞାଣୱିଭଙ୍ଗାଦୀସୁ ପନ ତୀସୁ ତଯୋପି ନଯା ନ ସନ୍ତି। ତେସୁ ହି ଞାଣୱିଭଙ୍ଗୋ ଏକୱିଧତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଦସୱିଧା ୱିଭତ୍ତୋ, ଖୁଦ୍ଦକୱତ୍ଥୁୱିଭଙ୍ଗୋ ଏକୱିଧତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିପଭେଦା ୱିଭତ୍ତୋ, ଧମ୍ମହଦଯୱିଭଙ୍ଗୋ ପନ ସବ୍ବସଙ୍ଗହାଦୀହି ଦସହି ୱାରେହି ୱିଭତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ତେସଂ ତେସଂ ନଯାନଂ ମୁଖମତ୍ତଦସ୍ସନୱସେନ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସଂୱଣ୍ଣନା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ତତ୍ରିଦଂ ଖନ୍ଧୱିଭଙ୍ଗେ ତିଣ୍ଣଂ ନଯାନଂ ମୁଖମତ୍ତଦସ୍ସନଂ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀଯେ ତାୱ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ –

‘‘ତତ୍ଥ କତମୋ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ? ଯଂ କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ

ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ତଦେକଜ୍ଝଂ ଅଭିସଞ୍ଞୁହିତ୍ୱା ଅଭିସଙ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ’’ତି (ୱିଭ। ୨) –

ଏୱଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱିଭତ୍ତୋ, ତଥା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧାଦଯୋପି। ତତ୍ଥ ନିଯକଜ୍ଝତ୍ତଂ ନାମ ଅଜ୍ଝତ୍ତରୂପଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ନାମ, ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ପରପୁଗ୍ଗଲଗତଂ, ଅୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ବହିଦ୍ଧା ନାମ, ତଥା ୱେଦନାଦଯୋପି। ପସାଦୱିସଯରୂପଂ ପନ ଓଳାରିକଂ ନାମ, ସେସଂ ସୁଖୁମଂ ନାମ। ଅନିଟ୍ଠରୂପଂ ହୀନଂ ନାମ, ଇଟ୍ଠରୂପଂ ପଣୀତଂ ନାମ।

ନନୁ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠଂ ନାମ ପାଟେକ୍କଂ ପଟିୱିଭତ୍ତଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଏକଂ ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ଇଟ୍ଠଂ ହୋତି ମନାପଂ, ତଦେୱ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ଅନିଟ୍ଠଂ ହୋତି। ୱତ୍ଥାଦୀନି ହି ସୂକରାଦୀନଂ ନପ୍ପିଯାନି ହୋନ୍ତି, ନ ମନୁସ୍ସାଦୀନଂ, ତେସଞ୍ଚ ୱତ୍ଥାଭରଣାଦୀନି ପିଯାନି, ନ ସୂକରାଦୀନନ୍ତି, ତସ୍ମା ରୁଚିୱସେନେୱ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠତା ଗହେତବ୍ବା? ନ, ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠାନଂ ପାଟେକ୍କଂ ୱିଭତ୍ତତ୍ତା। କୁସଲକମ୍ମଜଂ ହି କୁସଲୱିପାକୱିସଯୋୱ ଇଟ୍ଠଂ ନାମ, ଅକୁସଲକମ୍ମଜଂ ଅକୁସଲୱିପାକୱିସଯୋୱ ଅନିଟ୍ଠଂ ନାମ, ସଞ୍ଞାୱିପଲ୍ଲାସେନ ପନ କୋଚି ଇଟ୍ଠମେୱ ବୁଦ୍ଧରୂପାଦିଂ ଜୱନକ୍ଖଣେ ଅନିଟ୍ଠତୋ ମନସି କରୋତି, ଅନିଟ୍ଠଞ୍ଚ ନିରଯଗ୍ଗିସନ୍ତତ୍ତୱିସାଦିଂ ଇଟ୍ଠତୋ ମନସି କରୋତି। ଜୱନେହି ଏୱ ୱିପଲ୍ଲାସଭାୱୋ, ନ ୱିପାକେହୀତି ୱିପାକୱସେନ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠଂ ନିଯତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସମ୍ମୋହୱିନୋଦନିଯା ପନ ୱିଭଙ୍ଗଟ୍ଠକଥାଯ –

‘‘ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସଂ ହି ଗୂଥକଲଲଂ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରଘାନଦ୍ୱାରେସୁ ଅନିଟ୍ଠଂ, କାଯଦ୍ୱାରେ ଇଟ୍ଠଂ ହୋତି। ଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ ମଣିରତନେନ ପୋଥିଯମାନସ୍ସ, ସୁୱଣ୍ଣସୂଲେ ଉତ୍ତାସିଯମାନସ୍ସ ଚ ମଣିରତନସୁୱଣ୍ଣସୂଲାନି ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ଇଟ୍ଠାନି ହୋନ୍ତି, କାଯଦ୍ୱାରେ ଅନିଟ୍ଠାନୀ’’ତି (ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୬) –

ଏୱଂ ଦ୍ୱାରୱସେନ ଏକସ୍ସେୱ ୱତ୍ଥୁନୋ ଇଟ୍ଠତା, ଅନିଟ୍ଠତା ଚ ୱୁତ୍ତା। ସା ଚ ଏକକ୍ଖଣେ ନ ଯୁତ୍ତା ଏକକଲାପଗତଭୂତୋପାଦାଯରୂପାନଂ ଏକସାମଗ୍ଗିଯମୁପ୍ପତ୍ତିତୋ। ନ ହି ଭୂତେସୁ ଅକୁସଲୱସେନ ଅନିଟ୍ଠେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତେସୁ ତଦୁପାଦାଯରୂପାଦିକୁସଲେନ ଇଟ୍ଠାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଭିନ୍ନକ୍ଖଣେ ପନ ଇଟ୍ଠାନି ମଣିରତନାଦୀନି ତେହି ପୋଥିଯମାନସ୍ସ ଅକୁସଲପଚ୍ଚଯେନ ଉତୁନା ଅନିଟ୍ଠାନି ୱିପରିଣମନ୍ତି, କୁସଲପଚ୍ଚଯେନ ଅନିଟ୍ଠାନି ଗୂଥକଲଲାଦୀନି ଇଟ୍ଠାନୀତି, ଅଯଂ ନୋ ଅତ୍ତନୋମତି। ଏୱଂ ୱିଭତ୍ତେସୁ ଚ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠେସୁ ତଂ ତଂ ରୂପଂ ଉପାଦାଯୁପାଦାଯ ହୀନଂ, ପଣୀତଞ୍ଚ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସୁଖୁମଂ ପନ ରୂପଂ ଦୂରେରୂପଂ ନାମ, ଓଳାରିକଂ ସନ୍ତିକେରୂପଂ ନାମ। ତଂ ତଂ ୱା ପନ ରୂପଂ ଉପାଦାଯୁପାଦାଯ ରୂପଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ୱେଦନାଦୀସୁ ପନ ଅକୁସଲା ୱେଦନା ଓଳାରିକା, ଇତରା ସୁଖୁମା। କୁସଲାକୁସଲା ଓଳାରିକା, ଅବ୍ୟାକତା ସୁଖୁମା। ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଓଳାରିକା, ଇତରା ସୁଖୁମା। ସୁଖଦୁକ୍ଖା ୱା ଓଳାରିକା, ଇତରା ସୁଖୁମା। ଅସମାପନ୍ନସ୍ସ ୱା ୱେଦନା ଓଳାରିକା, ସମାପନ୍ନସ୍ସ ସୁଖୁମା। ସାସୱା ଓଳାରିକା , ଅନାସୱା ସୁଖୁମା। ତଂ ତଂ ୱା ପନ ୱେଦନଂ ଉପାଦାଯୁପାଦାଯ ଓଳାରିକସୁଖୁମତା ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଅକୁସଲା ୱେଦନା କୁସଲାବ୍ୟାକତାହି ଦୂରେ, ତା ଚ ତାଯ ଦୂରେତି ଏୱଂ ଜାତିସଭାୱପୁଗ୍ଗଲଭୂମିଭେଦତୋ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଦୂରେୱେଦନା ଦଟ୍ଠବ୍ବା, କୁସଲା ୱେଦନା କୁସଲାଯ ସନ୍ତିକେତି ଏୱଂ ଜାତିଆଦିସାମଞ୍ଞତୋ ସନ୍ତିକେୱେଦନା ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ତଂ ତଂ ୱା ପନ ୱେଦନଂ ଉପାଦାଯୁପାଦାଯ ୱେଦନା ଦୂରେସନ୍ତିକେ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଏୱଂ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧାଦୀସୁପି ଯଥାନୁରୂପଂ ଓଳାରିକସୁଖୁମତାଦଯୋ ୱେଦିତବ୍ବାତି। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ୱିଭଙ୍ଗପାଳିଅଟ୍ଠକଥାସୁ (ୱିଭ। ୮ ଆଦଯୋ; ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୮ ଆଦଯୋ) ଗହେତବ୍ବୋତି ଅଯଂ ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀଯନଯୋ।

ଅଭିଧମ୍ମଭାଜନୀଯନଯେ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ତାୱ ଏକୱିଧାଦିତୋ ଯାୱ ଏକାଦସୱିଧା ରୂପକଣ୍ଡେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବା। ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ପନ ଏକୱିଧୋ ଫସ୍ସସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ, ଦୁୱିଧୋ ସହେତୁକଦୁକୱସେନ, ତିୱିଧୋ କୁସଲତ୍ତିକୱସେନ, ଚତୁବ୍ବିଧୋ ଚତୁଭୂମକୱସେନ, ପଞ୍ଚୱିଧୋ ସଭାୱଭେଦେନ, ଛବ୍ବିଧୋ ଛଦ୍ୱାରିକୱସେନ, ସତ୍ତୱିଧୋ ସତ୍ତୱିଞ୍ଞାଣସମ୍ପଯୋଗୱସେନ, ଅଟ୍ଠୱିଧୋ ତେସୁ କାଯୱିଞ୍ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖୱସେନ ଦ୍ୱିଧା ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା, ନୱୱିଧୋ ତେସୁ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ କୁସଲତ୍ତିକୱସେନ ତିଧା ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା, ଦସୱିଧୋ ତେସୁ କାଯୱିଞ୍ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଦୁୱିଧା, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତଞ୍ଚ ତିଧା ଭିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ଏୱଂ ସହେତୁକଦୁକମୂଲଂ ପଠମୱାରଂ ୱତ୍ୱା ପୁନ କୁସଲତ୍ତିକଟ୍ଠାନେ ୱେଦନାତ୍ତିକପୀତିତ୍ତିକସନିଦସ୍ସନତ୍ତିକୱଜ୍ଜିତେ ସବ୍ବତ୍ତିକେ ଯୋଜେତ୍ୱା ଯାୱ ଦସୱିଧା, ଅପରେପି ଅଟ୍ଠାରସ ୱାରା ୱୁତ୍ତା। ଯଥା ଚେତ୍ଥ ସହେତୁକଦୁକମୂଲିକା ସବ୍ବତ୍ତିକଯୋଜନା, ଏୱଂ ହେତୁସମ୍ପଯୁତ୍ତଦୁକାଦୀସୁ ଅନୁରୂପଦୁକମୂଲିକାପି ସରଣଦୁକପରିଯୋସାନା ପଚ୍ଚେକଂ ସବ୍ବତ୍ତିକଯୋଜନାପି ୱେଦିତବ୍ବାତି ଅଯଂ ଦୁକମୂଲକୋ ଯୋଜନାନଯୋ। ଯଥା ଚ ଏକେକଦୁକେନ ସବ୍ବତ୍ତିକଯୋଜନାୱସେନ ଦୁକମୂଲକୋ ନଯୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଏୱଂ ଏକେକତ୍ତିକେନ ଯଥାନୁରୂପଂ ସବ୍ବଦୁକଯୋଜନାୱସେନ ତିକମୂଲକୋ, ତଦୁଭଯମିସ୍ସକୱସେନ ଉଭତୋୱଡ୍ଢନକୋ ଚ ନଯୋ

ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯଥା ଚେତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧେ, ଏୱଂ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧାଦୀସୁପି ଯଥାରହଂ ଦୁକମୂଲକାଦିନଯା ୱେଦିତବ୍ବାତି ଅଯଂ ଅଭିଧମ୍ମଭାଜନୀଯନଯୋ।

ପଞ୍ହାପୁଚ୍ଛକନଯେ ପନ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ କତି କୁସଲା, କତି ଅକୁସଲା, କତି ଅବ୍ଯାକତା, କତି ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା…ପେ… କତି ସରଣା, କତି ଅରଣାତି? ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଅବ୍ଯାକତୋ, ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା ସିଯା କୁସଲା, ସିଯା ଅକୁସଲା, ସିଯା ଅବ୍ଯାକତା, ରୂପଂ, ୱେଦନା ଚ ୱେଦନାତ୍ତିକେ ନ ୱତ୍ତବ୍ବା, ସେସା ତିଧାପି ହୋନ୍ତି, ରୂପଂ ନେୱୱିପାକନୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମଂ, ସିଯା ଉପାଦିନ୍ନୁପାଦାନିଯଂ, ସିଯା ଅନୁପାଦିନ୍ନୁପାଦାନିଯଂ, ଅସଂକିଲିଟ୍ଠସଂକିଲେସିକଂ, ସେସା ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା ତୀହି ତିକେହି ତିଧାପି ହୋନ୍ତି। ରୂପଂ ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରଂ, ତଯୋ ଖନ୍ଧା ତିଧାପି ହୋନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ ତିଧା ଚ ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ଚ। ରୂପଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ୱେଦନା ସିଯା ପୀତିସହଗତା, ନ ୱତ୍ତବ୍ବା, ତଯୋ ତିଧା ଚ ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ଚ। ରୂପଂ ନେୱଦସ୍ସନେନନଭାୱନାଯପହାତବ୍ବଂ, ନଦସ୍ସନେନନଭାୱନାଯପହାତବ୍ବହେତୁକଂ, ନେୱାଚଯଗାମିନଅପଚଯଗାମି, ନେୱସେଖଂନାସେଖଂ, ପରିତ୍ତଂ, ସେସା ତିଧାପି ହୋନ୍ତି। ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣତ୍ତିକେ ରୂପଂ ଅନାରମ୍ମଣଂ, ସେସା ତିଧା ଚ ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ଚ। ରୂପଂ ମଜ୍ଝିମଂ, ଅନିଯତଂ, ସେସା ତିଧାପି। ମଗ୍ଗାରମ୍ମଣତ୍ତିକେ ଚ ରୂପଂ ଅନାରମ୍ମଣଂ, ସେସା ତିଧାପି ୱା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ଉପ୍ପନ୍ନାତୀତତ୍ତିକେସୁ ପଞ୍ଚପି ତିଧା ହୋନ୍ତି। ଅତୀତାରମ୍ମଣତ୍ତିକେ ରୂପଂ ଅନାରମ୍ମଣଂ, ସେସା ତିଧା ଚ ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ଚ। ଅଜ୍ଝତ୍ତତ୍ତିକେ ପଞ୍ଚପି ତିଧା ହୋନ୍ତି। ଅଜ୍ଝତ୍ତାରମ୍ମଣତ୍ତିକେ ରୂପଂ ଅନାରମ୍ମଣଂ, ସେସା ତିଧାପି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ଚ। ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା ଅନିଦସ୍ସନଅପ୍ପଟିଘା, ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ତିଧାପି ହୋତି।

ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା ନହେତୂ, ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ ସିଯା ହେତୁ, ସିଯା ନ ହେତୁ। ରୂପଂ ଅହେତୁକଂ, ହେତୁୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଂ, ସେସା ଦ୍ୱିଧାପି। ତଯୋ ଖନ୍ଧା ସିଯା ସହେତୁକା ଚେୱ ନ ଚ ହେତୂ, ସିଯା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ଚ, ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ ଦ୍ୱିଧା ଚ ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ଚ, ରୂପଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ। ତଥା ଅନନ୍ତରଦୁକେପି। ରୂପଂ ନହେତୁଅହେତୁକଂ, ତଯୋ ଦ୍ୱିଧାପି, ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ ଦ୍ୱିଧା ଚ ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ଚ। ପଞ୍ଚପି ସପ୍ପଚ୍ଚଯା, ସଙ୍ଖତା, ଚତ୍ତାରୋ ଅନିଦସ୍ସନା, ଅପ୍ପଟିଘା, ରୂପଂ ଦ୍ୱିଧାପି। ରୂପଂ ରୂପୀ, ସେସା ଅରୂପିନୋ। ରୂପଂ ଲୋକିଯଂ, ସେସା ଦ୍ୱିଧାପି। ପଞ୍ଚପି କେନଚି ୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯା, ନ ଚ କେନଚି ୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯା ଚ। ଚତ୍ତାରୋ ନୋ ଆସୱା, ସଙ୍ଖାରା ଦ୍ୱିଧାପି, ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ଚ। ରୂପଂ ସାସୱୋ, ଆସୱୱିପ୍ପଯୁତ୍ତୋ , ସେସା ଦ୍ୱିଧାପି। ରୂପଂ ସାସୱା ଚେୱ ନୋ ଚ ଆସୱା, ତଯୋ ତଥା ଚ ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ଚ। ସଙ୍ଖାରୋ ଦ୍ୱିଧା ଚ ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ଚ। ରୂପଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ, ତଯୋ ସିଯା ଆସୱସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚେୱ ନୋ ଚ ଆସୱା, ସିଯା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା, ସଙ୍ଖାରୋ ଦ୍ୱିଧା ଚ ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ଚ। ରୂପଂ ଆସୱୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଂ ସାସୱଞ୍ଚ, ସେସା ଦ୍ୱିଧା ଚ ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ଚ। ଇମିନା ନଯେନ ସଂଯୋଜନଗୋଚ୍ଛକାଦୀସୁପି ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା। କେୱଲଂ ହି ପରାମାସସମ୍ପଯୁତ୍ତଦୁକେ ରୂପଂ ପରାମାସୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଂ, ତଯୋ ଦ୍ୱିଧାପି, ସଙ୍ଖାରୋ ଦ୍ୱିଧାପି, ଦିଟ୍ଠିୱସେନ ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ଚ। ତତିଯେ ଏତ୍ତକମେୱ ୱିସେସୋ। ରୂପଂ ଅନାରମ୍ମଣଂ, ସେସା ସାରମ୍ମଣା। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଚିତ୍ତଂ, ସେସା ନୋ ଚିତ୍ତା। ତଯୋ ଚେତସିକା, ଦ୍ୱେ ଅଚେତସିକା। ତଯୋ ଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ରୂପଂ ଚିତ୍ତୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଂ। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ତଥା ଚିତ୍ତସଂସଟ୍ଠଦୁକେପି। ତଯୋ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନା, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନୋ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ। ରୂପଂ ଦ୍ୱିଧାପି। ତଥା ଅନନ୍ତରଦୁକଦ୍ୱଯେପି। ତଯୋ ଚିତ୍ତସଂସଟ୍ଠସମୁଟ୍ଠାନା, ଦ୍ୱେ ନୋ ଚିତ୍ତସଂସଟ୍ଠସମୁଟ୍ଠାନା। ତଥା ଅନନ୍ତରଦୁକଦ୍ୱଯେପି। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ, ତଯୋ ବାହିରା, ରୂପଂ ଦ୍ୱିଧାପି। ଚତ୍ତାରୋ ନୋ ଉପାଦା। ରୂପଂ ଦ୍ୱିଧାପି। ପଞ୍ଚପି ସିଯା ଉପାଦିନ୍ନା, ସିଯା ଅନୁପାଦିନ୍ନା, ନୋ ଉପାଦାନା।

କିଲେସଗୋଚ୍ଛକେ ୱୁତ୍ତନଯୋୱ। ରୂପଂ ନେୱଦସ୍ସନେନନଭାୱନାଯ ପହାତବ୍ବଂ, ସେସା ଦ୍ୱିଧାପି। ଏୱଂ ଯାୱପୀତିଦୁକା ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା।

ରୂପଂ ନ ୱେଦନା, ନ ସୁଖା, ନ ସୁଖସହଗତା, ସେସା ଦ୍ୱିଧାପି। ତଥା ଅନନ୍ତରଦୁକେପି। ରୂପଂ କାମାୱଚରଂ, ସେସା ଦ୍ୱିଧାପି। ଏୱଂ ଯାୱ ସରଣଦୁକା ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଯଂ ପଞ୍ହାପୁଚ୍ଛକନଯୋ।

ଇମେ ପନ ନଯା ୱିତ୍ଥାରତୋ ପାଳିଅଟ୍ଠକଥାହି ଞାତବ୍ବା। ଅତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଚ ନେସଂ ଧମ୍ମସଙ୍ଗଣୀମାତିକତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାଯ ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନ ଞାତବ୍ବୋ। ଇତୋ ପରଂ ଅତିରେକଂ ଅୱତ୍ୱା ଅପୁବ୍ବମେୱ ୱଣ୍ଣଯିସ୍ସାମାତି ଅଯଂ ୱିଭଙ୍ଗନଯଦସ୍ସନତୋ ସଂୱଣ୍ଣନାନଯୋ।

ଇଦାନି ପନେତ୍ଥ –

କମତୋନୂନାଧିକତୋ, ଦଟ୍ଠବ୍ବସମଭେଦତୋ;

ପାଳିମୁତ୍ତନଯୋ ଞେଯ୍ଯୋ, ଖନ୍ଧକୋସଲ୍ଲମିଚ୍ଛତା।

ତତ୍ଥ କମତୋତି ଏତ୍ଥ ଉପ୍ପତ୍ତିକ୍କମୋ ପହାନକ୍କମୋ ପଟିପତ୍ତିକ୍କମୋ ଭୂମିକ୍କମୋ ଦେସନାକ୍କମୋତି ବହୁୱିଧେସୁ କମେସୁ ଖନ୍ଧାନଂ ଦେସନାକ୍କମୋୱ ଯୁଜ୍ଜତି, ନ ଇତରେ, ଅସମ୍ଭୱା। ଅଭେଦେନ ହି ପଞ୍ଚସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ଅତ୍ତଗ୍ଗାହପତିତଂ ୱେନେଯ୍ଯଜନଂ ସମୂହଘନୱିନିବ୍ଭୋଗଦସ୍ସନେନ ଅତ୍ତଗ୍ଗାହତୋ

ମୋଚେତୁକାମୋ ଭଗଵା ହିତକାମୋ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଜନସ୍ସ ସୁଖଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ଚକ୍ଖୁଆଦୀନଂ ୱିସଯଭୂତଂ ଓଳାରିକଂ ପଠମଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧଂ ଦେସେସି, ତତୋ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠୱିସଯସଂୱେଦକଂ ଓଳାରିକଂ ୱେଦନଂ, ଯଂ ୱେଦେତି, ତଂ ସଞ୍ଜାନାତୀତି ଏୱଂ ୱେଦନାୱିସଯସ୍ସ ଆକାରଗ୍ଗାହିକଂ ସଞ୍ଞଂ, ସଞ୍ଞାୱସେନାଭିସଙ୍ଖାରକେ ସଙ୍ଖାରେ, ତେସଂ ୱେଦନାଦୀନଂ ନିସ୍ସଯାଧିପତିଭୂତଂ ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ କମୋ।

ଅନୂନାଧିକତୋତି କସ୍ମା ପନ ଭଗଵତା ପଞ୍ଚେୱ ଖନ୍ଧା ୱୁତ୍ତା ଅନୂନା ଅନଧିକାତି? ସବ୍ବସଙ୍ଖତସଭାଗେକସଙ୍ଗହତୋ, ଅତ୍ତତ୍ତନିଯଗ୍ଗାହୱତ୍ଥୁସ୍ସ ଏତପ୍ପରମତୋ, ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ତଦୱରୋଧତୋ। ଅନେକପ୍ପଭେଦେସୁ ହି ସଙ୍ଖତଧମ୍ମେସୁ ସଭାଗୱସେନ ସଙ୍ଗଯ୍ହମାନେସୁ ରୂପଂ ରୂପସଭାଗେକସଙ୍ଗହୱସେନ ଏକୋ ଖନ୍ଧୋ ହୋତି, ୱେଦନା ୱେଦନାସଭାଗେକସଙ୍ଗହୱସେନ ଏକୋ ଖନ୍ଧୋ ହୋତି। ଏସ ନଯୋ ସଞ୍ଞାଦୀସୁପି, ତସ୍ମା ସବ୍ବସଙ୍ଖତସଭାଗେକସଙ୍ଗହତୋ ପଞ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତା। ଏତପରମଞ୍ଚେତଂ ଅତ୍ତତ୍ତନିଯଗ୍ଗାହୱତ୍ଥୁ, ଯଦିଦଂ ରୂପାଦଯୋ ପଞ୍ଚ, ତସ୍ମା ଅତ୍ତତ୍ତନିଯଗ୍ଗାହୱତ୍ଥୁସ୍ସ ଏତପରମତୋପି ପଞ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତା। ଯେପି ଚଞ୍ଞେ ସୀଲାଦଯୋ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧା ୱୁତ୍ତା, ତେପି ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା ଏତ୍ଥେୱ ଅୱରୋଧଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞେସଂ ତଦୱରୋଧତୋପି ପଞ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତାତି ଅଯଂ ଅନୂନାଧିକତୋ।

ଦଟ୍ଠବ୍ବସମଭେଦତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଭେଦତୋ, ଉପମାଭେଦତୋ ଚ। ତତ୍ଥ ଦଟ୍ଠବ୍ବଭେଦତୋ ତାୱ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ସାମଞ୍ଞତୋ ଉକ୍ଖିତ୍ତାସିକପଚ୍ଚତ୍ଥିକତୋ, ଭାରତୋ, ଖାଦକତୋ, ଅନିଚ୍ଚଦୁକ୍ଖଅନତ୍ତସଙ୍ଖାତୱଧକତୋ ଚ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ୱିସେସତୋ ପନ ଫେଣପିଣ୍ଡଂ ୱିଯ ରୂପଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ଉଦକବୁବ୍ବୁଳଅମରୀଚିକକଦଲିକ୍ଖନ୍ଧମାଯା ୱିଯ ଯଥାକ୍କମଂ ୱେଦନାଦଯୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଯଥା ହି ଫେଣପିଣ୍ଡୋ ୱିମଦ୍ଦାସହୋ, ସୋ ଚ ପତ୍ତଥାଲକାଦିଅତ୍ଥଂ ଗହିତୋପି ତମତ୍ଥଂ ନ ସାଧେତି, ଭିଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ରୂପମ୍ପି ୱିମଦ୍ଦାସହଂ, ତଞ୍ଚ ସୁଭାଦିୱସେନ ଗହିତମ୍ପି ନ ତଥା ତିଟ୍ଠତି, ଅସୁଭାଦିଯେୱ ହୋତି।

ଯଥା ୱା ଫେଣପିଣ୍ଡୋ ଅନେକସନ୍ଧିଘଟିତୋ ବହୂନଂ ଉଦକସପ୍ପାଦିପାଣକାନଂ ଆୱାସୋ, ଆଦିତୋ ଚେସ ବଦରପକ୍କମତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବୱଡ୍ଢନକୋ ଉଟ୍ଠିତମତ୍ତୋପି ଚେସ ଭିଜ୍ଜତି, ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱାପି, ସମୁଦ୍ଦଂ ପତ୍ୱା ପନ ଅୱସ୍ସମେୱ ଭିଜ୍ଜତି , ଏୱଂ ରୂପମ୍ପି ଛିଦ୍ଦାୱଛିଦ୍ଦଂ ଅନେକସନ୍ଧିଘଟିତଂ ଅସୀତିକିମିକୁଲୱୋକିଣ୍ଣଂ, ଆଦିତୋ ଚେତଂ କଲଲମତ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବୱଡ୍ଢନକଂ, କଲଲମତ୍ତେପି ଚେତଂ ଭିଜ୍ଜତି, ଅବ୍ବୁଦାଦିଭାୱେପି ଆଯୁକ୍ଖଯଂ ପତ୍ୱା ଅୱସ୍ସମେୱ ଭିଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ଫେଣପିଣ୍ଡସଦିସଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଯଥା ପନ ବୁବ୍ବୁଳଓ ମୁହୁତ୍ତରମଣୀଯୋ ଅଗଯ୍ହୁପଗୋ ନ ଚିରଟ୍ଠିତିକୋୱ, ଏୱଂ ୱେଦନାପି। ଯଥା ଚ ବୁବ୍ବୁଳଓ ଉଦକତଲଂ, ଉଦକବିନ୍ଦୁଂ, ଉଦକଜଲ୍ଲକଂ ସଙ୍କଡ୍ଢିତ୍ୱା ପୁଟଂ କତ୍ୱା ଗହଣୱାତଞ୍ଚାତି ଚତ୍ତାରି କାରଣାନି ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ୱେଦନାପି ୱତ୍ଥୁଂ, ଆରମ୍ମଣଂ, କିଲେସଜଲ୍ଲଂ, ଫସ୍ସସଙ୍ଘଟ୍ଟନଞ୍ଚାତି ଚତ୍ତାରି କାରଣାନି ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ସା ବୁବ୍ବୁଳଅସଦିସା ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

ଯଥା ପନ ମରୀଚିକା ଜଲାସଯାଦିଭାୱେନ ୱିପ୍ପଲମ୍ଭିକା, ଏୱଂ ସଞ୍ଞାପି ନିଚ୍ଚାଦିଭାୱେନାତି ମରୀଚିସଦିସା ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଯଥା ପନ କଦଲିକ୍ଖନ୍ଧୋ ଅଗଯ୍ହୁପଗୋ ବହୁୱଟ୍ଟିସମୋଧାନୋ, ଏୱଂ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋପି ଅଗଯ୍ହୁପଗୋନିଚ୍ଚାଦିସାରୱିରହିତୋ, ଫସ୍ସାଦିବହୁଧମ୍ମସମୋଧାନୋ ଚ ହୋତୀତି ସୋ କଦଲିକ୍ଖନ୍ଧସଦିସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଯଥା ପନ ମାଯା ଅସୁୱଣ୍ଣରଜତାଦିରୂପାନିପି ତଥା ଗାହାପେତ୍ୱା ମହାଜନଂ ୱଞ୍ଚେତି, ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚାଦିରୂପଂ ତେନେୱ ଚିତ୍ତେନ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ୱିଯ ନିଚ୍ଚାଦିତୋ ଚ ଗାହାପେତ୍ୱା ୱଞ୍ଚେତୀତି ତଂ ମାଯାସଦିସଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚ –

‘‘ଫେଣପିଣ୍ଡୂପମଂ ରୂପଂ, ୱେଦନା ବୁବ୍ବୁଳୂପମା;

ମରୀଚିକୂପମା ସଞ୍ଞା, ସଙ୍ଖାରା କଦଲୂପମା;

ମାଯୂପମଞ୍ଚ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଦେସିତାଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୁନା’’ତି। (ସଂ। ନି। ୩।୯୫);

ଅଯମେତ୍ଥ ଦଟ୍ଠବ୍ବଭେଦୋ।

ଉପମାଭେଦତୋ ଚ ପନ ଗିଲାନସାଲୂପମୋ ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଗେଲଞ୍ଞୂପମୋ ୱେଦନୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଗେଲଞ୍ଞସମୁଟ୍ଠାନୂପମୋ ସଞ୍ଞୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଅସପ୍ପାଯସେୱନୂପମୋ ସଙ୍ଖାରୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ , ଗିଲାନୂପମୋ ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଅପିଚ ଚାରକକାରଣଅପରାଧକାରଣକାରକଅପରାଧିକୂପମା ଏତେ ଭାଜନଭୋଜନବ୍ଯଞ୍ଜନପରିୱେସକଭୁଞ୍ଜକୂପମା ଚାତି ଅଯମେତ୍ଥ ଉପମାଭେଦୋ। ଏୱଂ ପାଠଇମୁତ୍ତକୱିନିଚ୍ଛଯନଯୋ ଞେଯ୍ୟୋ।

ଖନ୍ଧୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆୟତନୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ଆୟତନୱିଭଙ୍ଗମାତିକାୟ ପନ ଅତ୍ଥତୋ ତାୱ – ଦ୍ୱାଦସାୟତନାନୀତି ଏତ୍ଥ ଆୟତନତୋ, ଆୟାନଂ ତନନତୋ, ଆୟତସ୍ସ ଚ ନୟନତୋ ଆୟତନାନି। ଚକ୍ଖୁରୂପାଦୀସୁ ହି ତଂତଂଦ୍ୱାରାରମ୍ମଣା ଚିତ୍ତଚେତସିକା ଧମ୍ମା ସେନ ସେନ ଅନୁଭୱନାଦିନା କିଚ୍ଚେନ ଆୟତନ୍ତି ଉଟ୍ଠହନ୍ତି ଘଟେନ୍ତି ୱାୟମନ୍ତି, ତେ ଚ ପନ ଆୟଭୂତେ ଧମ୍ମେ ଏତାନି ତନୋନ୍ତି ୱିତ୍ଥାରେନ୍ତି, ଇଦଞ୍ଚ ଅତୀୱ ଆୟତଂ ସଂସାରଦୁକ୍ଖଂ ନୟନ୍ତେୱ, ପୱତ୍ତୟନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ‘‘ଆୟତନାନୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି।

ଅପିଚ ନିୱାସଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ, ଆକରଟ୍ଠେନ, ସମୋସରଣଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ, ସଞ୍ଜାତିଦେସଟ୍ଠେନ, କାରଣଟ୍ଠେନ ଚ ସାସନେ, ଲୋକେ ଚ ‘‘ଆୟତନ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଚକ୍ଖୁଆଦୀସୁ ହି ତେ ତେ ଚିତ୍ତଚେତସିକା ଧମ୍ମା ତଦାୟତ୍ତୱୁତ୍ତିତାୟ ନିୱସନ୍ତି, ତେସୁ ଚ ଆକରଭୂତେସୁ ଆକିଣ୍ଣା ୱତ୍ଥାରମ୍ମଣୱସେନ ଚ ସମୋସରନ୍ତି, ଚକ୍ଖାଦୟୋୱ ନେସଂ ସଞ୍ଜାତିଦେସୋ, କାରଣଞ୍ଚ, ତସ୍ମା ନିୱାସଟ୍ଠାନାଦିନା ଅତ୍ଥେନ ଚକ୍ଖାଦୀନି ଆୟତନାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ଚକ୍ଖାୟତନନ୍ତିଆଦୀସୁ ଚକ୍ଖତୀତି ଚକ୍ଖୁ, ରୂପଂ ଅସ୍ସାଦେତି, ୱିଭାୱେତି ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ରୂପୟତୀତି ରୂପଂ। ୱଣ୍ଣୱିକାରଂ ଆପଜ୍ଜମାନଂ ହଦୟଙ୍ଗତଭାୱଂ ପକାସେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁଣାତୀତି ସୋତଂ। ସପ୍ପତୀତି ସଦ୍ଦୋ, ଉଦାହରୀୟତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଘାୟତୀତି ଘାନଂ। ଗନ୍ଧୟତୀତି ଗନ୍ଧୋ, ଅତ୍ତନୋ ୱତ୍ଥୁଂ ସୂଚୟତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଜୀୱିତଂ ଅୱ୍ହାୟତୀତି ଜିୱ୍ହା। ରସନ୍ତି ତଂ ସତ୍ତାତି ରସୋ, ଅସ୍ସାଦେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କୁଚ୍ଛିତାନଂ ସାସୱଧମ୍ମାନଂ ଆୟୋତି କାୟୋ, ଉପ୍ପତ୍ତିଦେସୋ। ଫୁସୀୟତୀତି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ। ମନତୀତି ମନୋ। ଅତ୍ତନୋ ଲକ୍ଖଣଂ ଧାରେନ୍ତୀତି ଧମ୍ମା। ଚକ୍ଖୁ ଚ ତଂ ୟଥାୱୁତ୍ତେନତ୍ଥେନ ଆୟତନଞ୍ଚାତି ଚକ୍ଖାୟତନଂ…ପେ… ଧମ୍ମା ଚ ତେ ଆୟତନଞ୍ଚାତି ଧମ୍ମାୟତନନ୍ତି ଅୟଂ ତାୱେତ୍ଥ ପଦତ୍ଥୋ।

ଧମ୍ମଭେଦତୋ ପନେତ୍ଥ ସବ୍ବମ୍ପି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ମନାୟତନଂ ନାମ। ଚେତସିକସୁଖୁମରୂପନିବ୍ବାନାନି ଧମ୍ମାୟତନଂ ନାମ। ସେସାନି ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟାନି। ଇମେସୁ ଚ ଆୟତନେସୁ ଅତୀତାଦିଭେଦଭିନ୍ନା, କାଲୱିନିମୁତ୍ତା ଚ ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରା ସବ୍ବେ ନାମରୂପଧମ୍ମା, ପଞ୍ଞତ୍ତିୟୋ ଚ ସଙ୍ଗହିତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ‘‘ଜାତି ଦ୍ୱୀହି ଖନ୍ଧେହି ଏକେନାୟତନେନ ଏକାୟ ଧାତୁୟା ସଙ୍ଗହିତା’’ତିଆଦିୱଚନତୋ (ଧାତୁ। ୭୧) ହି ରୂପାରୂପଲକ୍ଖଣାନଂ ଜାତିଜରାଭଙ୍ଗାନଂ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧଧମ୍ମାୟତନଧମ୍ମଧାତୂସୁ ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ଇତରାସମ୍ପି ପଞ୍ଞତ୍ତୀନଂ ୟଥାରହଂ ତତ୍ଥ ସଙ୍ଗହିତଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଅୟମେତ୍ଥ ଧମ୍ମଭେଦୋ।

ୱିଭଙ୍ଗନୟତୋ ପନେତ୍ଥ ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀୟେ ତାୱ ‘‘ଚକ୍ଖୁଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ। ରୂପା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ଅନତ୍ତା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା…ପେ… ଧମ୍ମା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ଅନତ୍ତା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା’’ତି (ୱିଭ। ୧୫୪) ଏୱଂ ୱିସୟିୱିସୟାୟତନୱସେନ ଆୟତନାନି ୱୁତ୍ତାନୀତି ଅୟଂ ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀୟନୟୋ।

ଅଭିଧମ୍ମଭାଜନୀୟେ ପନ ପସାଦୱିସୟାୟତନାନି ତାୱ ‘‘ତତ୍ଥ କତମଂ ଚକ୍ଖାୟତନଂ? ୟଂ ଚକ୍ଖୁ ଚତୁନ୍ନଂ ମହାଭୂତାନଂ ଉପାଦାୟ ପସାଦୋ’’ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୧୫୬) ରୂପକଣ୍ଡେ (ଧ। ସ। ୫୯୭) ୱୁତ୍ତନୟେନ ୱିଭତ୍ତାନି। ମନାୟତନଂ ପନ ଏକୱିଧତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱଦସୱିଧା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ୱିଭତ୍ତଂ। ଧମ୍ମାୟତନଂ ପନ ‘‘ତତ୍ଥ କତମଂ ଧମ୍ମାୟତନଂ? ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୟଞ୍ଚ ରୂପଂ ଅନିଦସ୍ସନଅପ୍ପଟିଘଂ ଧମ୍ମାୟତନପରିୟାପନ୍ନଂ ଅସଙ୍ଖତା ଚ ଧାତୂ’’ତି (ୱିଭ। ୧୬୭) ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ‘‘ତତ୍ଥ କତମୋ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ’’ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୧୬୭) ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧାଦୀସୁ ୱୁତ୍ତନୟେନ ୱିଭତ୍ତଂ। ସୁଖୁମରୂପନିବ୍ବାନାନି ରୂପକଣ୍ଡେ ୱୁତ୍ତନୟାନେୱାତି ଅୟଂ ଅଭିଧମ୍ମଭାଜନୀୟନୟୋ।

ପଞ୍ହାପୁଚ୍ଛକନୟଂ ପନ ଇତୋ ପରଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ତିକଦୁକାନଂ ଆଦିଅନ୍ତେହି ଚେୱ ୱିସେସତ୍ଥଦୀପକେହି ଚ ତିକଦୁକେହି ୟୋଜେତ୍ୱା ଦସ୍ସୟିସ୍ସାମ, ସେସେହିପି ତିକଦୁକେହି ୟୋଜନାନୟୋ ଖନ୍ଧେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ସକ୍କା ଞାତୁନ୍ତି। କଥଂ ଦ୍ୱାଦସନ୍ନଂ ଆୟତନାନଂ କତି କୁସଲା…ପେ… କତି ଅରଣାତି? ଦସାୟତନା ଅବ୍ୟାକତା, ଦ୍ୱାୟତନା ସିୟା କୁସଲା, ସିୟା ଅକୁସଲା, ସିୟା ଅବ୍ୟାକତା। ୱେଦନାତ୍ତିକେ ଦସାୟତନାନି ନ ୱତ୍ତବ୍ବାନି, ମନାୟତନଂ ତିଧାପି, ଧମ୍ମାୟତନଂ ତିଧା ନ ୱତ୍ତବ୍ବଞ୍ଚ…ପେ… ରୂପାୟତନଂ ସନିଦସ୍ସନସପ୍ପଟିଘଂ, ନୱାୟତନାନି ଅନିଦସ୍ସନସପ୍ପଟିଘାନି, ମନାୟତନଧମ୍ମାୟତନାନି ଅନିଦସ୍ସନଅପ୍ପଟିଘାନି, ଏକାଦସାୟତନାନି ନ ହେତୂ, ଧମ୍ମାୟତନଂ ସିୟା ହେତୁ, ସିୟା ନ ହେତୁ…ପେ… ଏକାଦସାୟତନାନି ସପ୍ପଚ୍ଚୟାନି, ଧମ୍ମାୟତନଂ ସିୟା ସପ୍ପଚ୍ଚୟଂ, ସିୟା ଅପ୍ପଚ୍ଚୟଂ…ପେ… ଦସାୟତନାନି ରୂପଂ, ମନାୟତନଂ ଅରୂପଂ, ଧମ୍ମାୟତନଂ ଦ୍ୱିଧାପି…ପେ… ଦସାୟତନାନି ଅରଣାନି, ଦ୍ୱାୟତନାନି ସିୟା ସରଣାନି, ସିୟା ଅରଣାନୀତି ଅୟଂ ପଞ୍ହାପୁଚ୍ଛକନୟୋ।

ଇଦାନି ପନ –

କମତୋ ତାଓଉତୋ ଚ, ତେସଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଭେଦତୋ;

ପାଠଇମୁତ୍ତନଯେନେତ୍ଥ, ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ତତ୍ଥ କମତୋତି ଇଧାପି ଦେସନାକ୍କମୋୱ ଯୁଜ୍ଜତି। ଅଜ୍ଝତ୍ତିକେସୁ ହି ଆଯତନେସୁ ସନିଦସ୍ସନସପ୍ପଟିଘୱିସଯତ୍ତା ଚକ୍ଖାଯତନଂ ପାକଟନ୍ତି ପଠମଂ ଦେସିତଂ, ତତୋ ଅନିଦସ୍ସନସପ୍ପଟିଘୱିସଯାନି ସୋତାଯତନାଦୀନି। ଅଥ ୱା ଦସ୍ସନାନୁତ୍ତରିଯସୱନାନୁତ୍ତରିଯହେତୁଭାୱତୋ ବହୂପକାରତ୍ତା ଚକ୍ଖୁସୋତାଯତନାନି ପଠମଂ ଦେସିତାନି, ତତୋ ଘାନାଯତନାଦୀନି ତୀଣି, ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ପନ ଗୋଚରୱିସଯତ୍ତା ଅନ୍ତେ ମନାଯତନଂ, ଚକ୍ଖାଯତନାଦୀନଂ ଗୋଚରତ୍ତା ତେସଂ ଅନନ୍ତରଂ ରୂପାଯତନାଦୀନି। ଅପିଚ ୱିଞ୍ଞାଣୁପ୍ପତ୍ତିକାରଣୱୱତ୍ଥାନତୋପି ଅଯମେତେସଂ କମୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଂ ହେତଂ ''ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣ''ନ୍ତି (ମ। ନି। ୩।୪୨୧; ସଂ। ନି। ୪। ୬୦, ୧୧୩; ମହାନି। ୧୦୭) ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ କମୋ।

ତାୱଉତୋତି ତାୱଭାୱତୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଚକ୍ଖାଦଯୋପି ହି ଧମ୍ମା ଏୱ, ଏୱଂ ସତି ଧମ୍ମାଯତନମିଚ୍ଚେୱ ଅୱତ୍ୱା କସ୍ମା ଦ୍ୱାଦସାଯତନାନି ୱୁତ୍ତାନୀତି ଚେ? ଛୱିଞ୍ଞାଣକାଯୁପ୍ପତ୍ତିଯା ଦ୍ୱାରାରମ୍ମଣୱୱତ୍ଥାନତୋ ଅଯମେତେସଂ ଭେଦୋ ହୋତୀତି ଦ୍ୱାଦସ ୱୁତ୍ତାନି। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣୱୀଥିପରିଯାପନ୍ନସ୍ସ ହି ୱିଞ୍ଞାଣକାଯସ୍ସ ଚକ୍ଖାଯତନମେୱ ଉପ୍ପତ୍ତିଦ୍ୱାରଂ, ରୂପାଯତନମେୱାରମ୍ମଣଂ। ତଥା ଇତରାନି ଇତରେସଂ। ଛଟ୍ଠସ୍ସ ପନ ଭୱଙ୍ଗମନସଙ୍ଖାତୋ ମନାଯତନେକଦେସୋୱ ଉପ୍ପତ୍ତିଦ୍ୱାରଂ, ଅସାଧାରଣଞ୍ଚ ଧମ୍ମାଯତନଂ ଆରମ୍ମଣନ୍ତି। ଇତି ଛନ୍ନଂ ୱିଞ୍ଞାଣକାଯାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଦ୍ୱାରାରମ୍ମଣୱୱତ୍ଥାନତୋ ଦ୍ୱାଦସ ୱୁତ୍ତାନୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ତାୱଉତା।

ଦଟ୍ଠବ୍ବଭେଦତୋତି ଏତ୍ଥ ପନ ସବ୍ବାନି ଚେତାନି ଆଯତନାନି ଅନାଗମନତୋ, ଅନିଗ୍ଗମନତୋ ଚ ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି। ନ ହି ତାନି ପୁବ୍ବେ ଉଦଯା କୁତୋଚି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ନପି ଉଦ୍ଧଂ ୱଯା କୁହିଞ୍ଚି ଗଚ୍ଛନ୍ତି , ଅଥ ଖୋ ପୁବ୍ବେ ଉଦଯା ଅପ୍ପଟିଲଦ୍ଧସଭାୱାନି ଉଦ୍ଧଂ ୱଯା ପରିଭିନ୍ନସଭାୱାନି, ପୁବ୍ବନ୍ତାପରନ୍ତୱେମଜ୍ଝେ ପଚ୍ଚଯାଯତ୍ତୱୁତ୍ତିତାଯ ଅୱସାନି ପୱତ୍ତନ୍ତି, ତସ୍ମା ଅନାଗମନତୋ, ଅନିଗ୍ଗମନତୋ ଚ ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି। ତଥା ନିରୀହତୋ, ଅବ୍ୟାପାରତୋ ଚ। ନ ହି ଚକ୍ଖୁରୂପାଦୀନଂ ଏୱଂ ହୋତି ''ଅହୋ ୱତ ଅମ୍ହାକଂ ସାମଗ୍ଗିଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନାମ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟା''ତି, ନ ଚ ତାନି ୱିଞ୍ଞାଣୁପ୍ପାଦନତ୍ଥଂ ଦ୍ୱାରଭାୱେନ, ୱତ୍ଥୁଭାୱେନ, ଆରମ୍ମଣଭାୱେନ ୱା ବ୍ୟାପାରମାପଜ୍ଜନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ଧମ୍ମତାୱେସା ଯଂ ଚକ୍ଖୁରୂପାଦିସାମଗ୍ଗିଯଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନି ସମ୍ଭୱନ୍ତି, ତସ୍ମା ନିରୀହତୋ, ଅବ୍ୟାପାରତୋ ଚ ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି। ଅପିଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନି ସୁଞ୍ଞୋ ଗାମୋ ୱିଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି ଧୁୱସୁଭସୁଖତ୍ତଭାୱୱିରହିତତ୍ତା, ବାହିରାନି ଗାମଘାତକଚୋରା ୱିଯ। ତଥା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନି ଛପାଣକା ୱିଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି, ବାହିରାନି ତେସଂ ଗୋଚରା ୱିଯାତି ଅଯମେତ୍ଥ ଦଟ୍ଠବ୍ବଭେଦୋ। ଏୱଂ ପାଠଇମୁତ୍ତନଯେନେତ୍ଥ ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ଆଯତନୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଧାତୁୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ଧାତୁୱିଭଙ୍ଗମାତିକାଯ ପନ ଅତ୍ଥତୋ ତାୱ – ଅଟ୍ଠାରସ ଧାତୁଯୋତି ଏତ୍ଥ ୱିଦହତି, ଧୀଯତେ, ୱିଧାନଂ, ୱିଧୀଯତେ ଏତାଯ, ଏତ୍ଥ ୱା ଧୀଯତୀତି ଧାତୁ। ଲୋକିଯା ହି ଧାତୁଯୋ କାରଣଭାୱେନ ୱୱତ୍ଥିତା। ଅନେକପ୍ପକାରଂ ସଂସାରଦୁକ୍ଖଂ ୱିଦହନ୍ତି ନିପ୍ଫାଦେନ୍ତି, ସଭେହି ଚ ଧୀଯନ୍ତେ ଧାରୀଯନ୍ତି, ଦୁକ୍ଖୱିଧାନମତ୍ତମେୱ ଚେତା, ଏତାହି ଚ କାରଣଭୂତାହି ସଂସାରଦୁକ୍ଖଂ ସତ୍ତେହି ଅନୁୱିଧୀଯତି, ଯଥାୱିହିତଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ଏତାସ୍ୱେୱ ଧୀଯତି ଠପୀଯତୀତି ଏତେହି ଅତ୍ଥେହି ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ''ଧାତୁଯୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି।

ଯଥା ୱା ସରୀରସଙ୍ଖାତସ୍ସ ସମୁଦାଯସ୍ସ ଅୱଯୱଭୂତେସୁ ରସସୋଣିତାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱିସଭାଗଲକ୍ଖଣପରିଚ୍ଛିନ୍ନେସୁ ଧାତୁସମଞ୍ଞା, ଏୱମେତେସୁପି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱସ୍ସ ଚକ୍ଖାଦୀସୁ ଧାତୁସମଞ୍ଞା ୱେଦିତବ୍ବା। ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରସାଧାରଣତ୍ଥୱସେନ ପନ ଅତ୍ତନୋ ସଭାୱଂ ଧାରେନ୍ତୀତି ଧାତୁଯୋ। ନିଜ୍ଜୀୱମତ୍ତାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ, ତସ୍ମା ଯଥାୱୁତ୍ତେନତ୍ଥେନ ଚକ୍ଖୁ ଚ ତଂ ଧାତୁ ଚାତି ଚକ୍ଖୁଧାତୁ। ଏୱଂ ସେସେସୁପୀତି ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ପଦତ୍ଥୋ।

ଧମ୍ମଭେଦତୋ ପନେତ୍ଥ ଆଯତନେସୁ ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅପିଚ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରାୱଜ୍ଜନସମ୍ପଟିଚ୍ଛନଦ୍ୱଯୱିଞ୍ଞାଣଂ ମନୋଧାତୁ ନାମ।

ପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣମନୋଧାତୁୱଜ୍ଜିତଂ ପନ ସବ୍ବମ୍ପି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ନାମ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ।

ୱିଭଙ୍ଗନଯତୋ ପନେତ୍ଥ ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀଯେ ତାୱ – ‘‘ପଥୱୀଧାତୁ ଆପୋ ତେଜୋ ୱାଯୋ ଆକାସୱିଞ୍ଞାଣଧାତୂ’’ତି ଛ ଧାତୁଯୋ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ଆଦିତୋ ପଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରୱସେନ, ପଚ୍ଛିମା ଚ ଛ ୱିଞ୍ଞାଣୱସେନ ୱିଭତ୍ତା, ଅପରାପି ‘‘ସୁଖଧାତୁ ଦୁକ୍ଖସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସୁପେକ୍ଖାଅୱିଜ୍ଜାଧାତୂ’’ତି ଛ ଧାତୁଯୋ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ତଥା ତଥା ୱିଭତ୍ତା, ପୁନ ଅପରାପି ‘‘କାମଧାତୁ ବ୍ୟାପାଦୱିହିଂସାନେକ୍ଖମ୍ମଅବ୍ୟାପାଦଅୱିହିଂସାଧାତୂ’’ତି ଛ ଧାତୁଯୋ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା, ଏୱଂ ତୀହି ଛକ୍କେହି ପଞ୍ଚେକଂ ତେଭୂମକା ଅଟ୍ଠାରସ ଧାତୁଯୋ ସରୂପତୋ, ଲକ୍ଖଣାହାରତୋ, ନିସ୍ସଯୱିସଯପଯୋଗୱିନାଭାୱାଦିତୋ ଚ ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବାତି ଅଯଂ ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀଯନଯୋ।

ଅଭିଧମ୍ମଭାଜନୀଯେ ପନ ସରୂପେନେୱ ଅଟ୍ଠାରସ ଧାତୁଯୋ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ପସାଦୱିସଯଧାତୁଯୋ ଆଯତନେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱିଭତ୍ତା, ସତ୍ତ ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯୋ ପନ –

‘‘ତତ୍ଥ କତମା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ? ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚିତ୍ତଂ…ପେ… ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ…ପେ… କାଯୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ।

‘‘ତତ୍ଥ କତମା ମନୋଧାତୁ? ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା…ପେ… କାଯୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା…ପେ… ନିରୁଦ୍ଧସମନନ୍ତରା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚିତ୍ତଂ…ପେ… ସବ୍ବଧମ୍ମେସୁ ୱା ପନ ପଠମସମନ୍ନାହାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚିତ୍ତଂ…ପେ… ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମନୋଧାତୁ।

‘‘ତତ୍ଥ କତମା ଧମ୍ମଧାତୁ? ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଯଞ୍ଚ ରୂପଂ ଅନିଦସ୍ସନଂ ଅପ୍ପଟିଘଂ ଧମ୍ମାଯତନପରିଯାପନ୍ନଂ, ଅସଙ୍ଖତା ଚ ଧାତୁ…ପେ… ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଧମ୍ମଧାତୁ।

‘‘ତତ୍ଥ କତମା ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ…ପେ… ମନୋଧାତୁଯାପି ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଦ୍ଧସମନନ୍ତରା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚିତ୍ତଂ…ପେ… ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚିତ୍ତଂ…ପେ… ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୂ’’ତି (ୱିଭ। ୧୮୪) –

ଏୱଂ ୱିଭତ୍ତା। ତତ୍ଥ ସବ୍ବଧମ୍ମେସୁ ୱା ପନ ପଠମସମନ୍ନାହାରୋତି ଏତ୍ଥ ପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣୱିସଯେସୁ ସବ୍ବଧମ୍ମେସୂତି ଏୱଂ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ମନୋଧାତୁଯାପି ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଦ୍ଧସମନନ୍ତରାତି ଏତ୍ଥ ପନ ପି-କାରୋ ସମ୍ପିଣ୍ଡନତ୍ଥୋ, ତସ୍ମା ମନୋଧାତୁଯାପି ସନ୍ତୀରଣୱୋଟ୍ଠବ୍ବନାଦିମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯାପୀତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚାତିଆଦୀସୁ ମନୋଦ୍ୱାରେ ଭୱଙ୍ଗମନଞ୍ଚେୱ ଚତୁଭୂମକଧମ୍ମାରମ୍ମଣଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ସହାୱଜ୍ଜନକଜୱନଂ ନିବ୍ବତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଂ ଅଭିଧମ୍ମଭାଜନୀଯନଯୋ।

ପଞ୍ହାପୁଚ୍ଛକନଯେ ପନ ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ କତି କୁସଲା…ପେ… କତି ଅରଣାତି? ସୋଳସ ଧାତୁଯୋ ଅବ୍ୟାକତା, ଦ୍ୱେ ଧାତୁଯୋ ତିଧାପି ହୋନ୍ତି…ପେ… ଦସ ଧାତୁଯୋ ନେୱୱିପାକନୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା, ପଞ୍ଚ ଧାତୁଯୋ ୱିପାକା, ମନୋଧାତୁ ସିଯା ୱିପାକା, ସିଯା ନେୱୱିପାକନୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା, ଦ୍ୱେ ଧାତୁଯୋ ତିଧାପି ହୋନ୍ତି। ଦସ ଧାତୁଯୋ ଉପାଦିନ୍ନୁପାଦାନିଯା, ସଦ୍ଦଧାତୁଯୋ ଅନୁପାଦିନ୍ନୁପାଦାନିଯା, ପଞ୍ଚ ଧାତୁଯୋ ସିଯା ଉପାଦିନ୍ନୁପାଦାନିଯା, ସିଯା ଅନୁପାଦିନ୍ନୁପାଦାନିଯା, ଦ୍ୱେ ଧାତୁଯୋ ତିଧାପି…ପେ… ଦସ ଧାତୁଯୋ ସିଯା ଉପ୍ପନ୍ନା, ସିଯା ଉପ୍ପାଦିନୋ, ସଦ୍ଦଧାତୁ ସିଯା ଉପ୍ପନ୍ନା, ସିଯା ଅନୁପ୍ପନ୍ନା, ସିଯା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ଉପ୍ପାଦିନୋତି, ଛ ଧାତୁଯୋ ତିଧାପି। ଧମ୍ମଧାତୁ ତିଧାୱ…ପେ… ରୂପଧାତୁ ସନିଦସ୍ସନସପ୍ପଟିଘା, ନୱ ଧାତୁଯୋ ଅନିଦସ୍ସନସପ୍ପଟିଘା, ଅଟ୍ଠ ଧାତୁଯୋ ଅନିଦସ୍ସନଅପ୍ପଟିଘା। ସତ୍ତରସ ଧାତୁଯୋ ନ ହେତୂ, ଧମ୍ମଧାତୁ ଦ୍ୱିଧାୱ…ପେ… ସୋଳସ ଧାତୁଯୋ ଅରଣା, ଦ୍ୱେ ଧାତୁଯୋ ଦ୍ୱିଧାପୀତି ଅଯଂ ପଞ୍ହାପୁଚ୍ଛକନଯୋ।

ଇଦାନି ପନେତାସଂ –

କମତାୱତ୍ୱତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ପଚ୍ଚଯାନଂ ୱିଭାଗତୋ;

ଧାତୂନମିଧ ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ, ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ତତ୍ଥ କମତୋ ତାୱ ଇଧାପି ଦେସନାକ୍କମୋୱ ଯୁଜ୍ଜତି। ସୋ ଚ ପନାଯଂ ହେତୁଫଲାନୁପୁବ୍ବୱୱତ୍ଥାନୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ। ଚକ୍ଖୁଧାତୁ ରୂପଧାତୂତି ଇଦଂ ହି

ଦ୍ୱଯଂ ହେତୁ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୂତି ଇଦଂ ଫଲଂ। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ କମୋ।

ତାୱତ୍ତତୋ ପନ ଯା ଇଧ ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀଯେ ତୀହି ଛକ୍କେହି ୱୁତ୍ତା ଧାତୁଯୋ ଚେୱ, ତେସୁ ତେସୁ ସୁତ୍ତାଭିଧମ୍ମପଦେସେସୁ ''ଆଭାଧାତୁ…ପେ… ଅନେକଧାତୁନାନାଧାତୁଲୋକୋ''ତିଆଦିନା ଆଗତା ଚାତି ଅଞ୍ଞାପି ବହୁଧାତୁଯୋ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ତାସମ୍ପି ୱସେନ ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଅୱତ୍ୱା କସ୍ମା ଅଟ୍ଠାରସେୱ ୱୁତ୍ତାତି? ତାସମ୍ପି ତଦନ୍ତୋଗଧତ୍ତା।

ଅପିଚ ୱିଜାନନସଭାୱେ ୱିଞ୍ଞାଣେ ଜୀୱସଞ୍ଞୀନଂ ତସ୍ସା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାଦିଭେଦେନ ଅନେକତଂ, ଚକ୍ଖୁରୂପାଦିପଚ୍ଚଯାଯତ୍ତୱୁତ୍ତିତାଯ ଅନିଚ୍ଚତଞ୍ଚ ପକାସେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଦୀଘରତ୍ତାନୁସଯିତଜୀୱସଞ୍ଞାସମୂହନନତ୍ଥଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠାରସେୱ ୱୁତ୍ତା। କିଞ୍ଚ ଭିଯ୍ୟୋ – ୱେନେଯ୍ୟଜ୍ଝାସଯୱସେନ ଚ। ୱେନେଯ୍ୟା ହି ଅରୂପମୂଳ୍ହୋ ରୂପମୂଳ୍ହୋ ଉଭଯମୂଳ୍ହୋତି ତିୱିଧା ହୋନ୍ତି। ତେସଂ ତିଣ୍ଣମ୍ପି ଯଥାକ୍କମଂ ନାତିସଙ୍ଖେପୱିତ୍ଥାରତୋ ଅରୂପଭେଦୱିଭାୱିନୀ ଖନ୍ଧଦେସନା, ରୂପଭେଦୱିଭାୱିନୀ ଆଯତନଦେସନା, ତଦୁଭଯଭେଦୱିଭାୱିନୀ ଧାତୁଦେସନା ସପ୍ପାଯାତି ୱେନେଯ୍ୟଜ୍ଝାସଯୱସେନ ଅଟ୍ଠାରସେୱ ୱୁତ୍ତାତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚ –

''ସଙ୍ଖେପୱିତ୍ଥାରନଯେନ ତଥା ତଥା ହି,

ଧମ୍ମଂ ପକାସଯତି ଏସ ଯଥା ଯଥାସ୍ସ;

ସଦ୍ଧମ୍ମତେଜୱିହତଂ ୱିଲଯଂ ଖଣେନ,

ୱେନେଯ୍ୟସତ୍ତହଦଯେସୁ ତମୋ ପଯାତୀ''ତି। (ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୧୮୩);

ଅଯମେତ୍ଥ ତାୱତ୍ତତା।

ଦଟ୍ଠବ୍ବତୋ ପନେତା ସବ୍ବାପି ସଙ୍ଖତା ଧାତୁଯୋ ପୁବ୍ବନ୍ତାପରନ୍ତୱିୱିତ୍ତତୋ, ଧୁୱସୁଭସୁଖତ୍ତଭାୱସୁଞ୍ଞତୋ, ପଚ୍ଚଯାଯତ୍ତୱୁତ୍ତିତୋ ଚ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ୱିସେସତୋ ପନେତ୍ଥ ଭେରିତଲଂ ୱିଯ ଚକ୍ଖୁଧାତୁ ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ଦଣ୍ଡୋ ୱିଯ ରୂପଧାତୁ, ସଦ୍ଦୋ ୱିଯ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ। ତଥା ତିସ୍ସୋପି ଚେତା ଯଥାକ୍କମଂ ଆଦାସତଲମୁଖମୁଖନିମିତ୍ତାନି ୱିଯ। ତଥା ତିଲଯନ୍ତଚକ୍କତେଲାନି ୱିଯ, ଅଧରାରଣୀଉତ୍ତରାରଣୀଅଗ୍ଗୀ ୱିଯ ଚ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଏସ ନଯୋ ସୋତଧାତୁଆଦୀସୁପି। ମନୋଧାତୁ ପନ ଯଥାସମ୍ଭୱତୋ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଆଦୀନଂ ପୁରେଚରାନୁଚରା ୱିଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଧମ୍ମଧାତୁଯଂ ପନ ୱେଦନା ସଲ୍ଲସୂଲମିୱ , ସଞ୍ଞା ରିତ୍ତମୁଟ୍ଠି ୱିଯ, ସଙ୍ଖାରା ୱିସରୁକ୍ଖମିୱ, ସୁଖୁମରୂପଂ ଖୁରଚକ୍କଂ ୱିଯ, ଅସଙ୍ଖତା ଧାତୁ ଖେମନ୍ତଭୂମି ୱିଯ ଚ ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ପନ ମକ୍କଟୋ ୱିଯ, ଅସ୍ସଖଳୁଙ୍କୋ ୱିଯ, ଯତ୍ଥକାମନିପାତିତୋ ୱେହାସକ୍ଖିତ୍ତଦଣ୍ଡୋ ୱିଯ, ରଙ୍ଗନଟୋ ୱିଯ ଚ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଅଯମେତ୍ଥ ଦଟ୍ଠବ୍ବତା।

ପଚ୍ଚଯାନଂୱିଭାଗତୋ ପନେତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା ଚକ୍ଖୁ ନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯୋ, ରୂପଂ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯୋ, କିରିଯାମନୋଧାତୁ ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚଯୋ, ତଯୋ ଅରୂପିନୋ ଖନ୍ଧା ସହଜାତପଚ୍ଚଯୋ। ଏୱଂ ସୋତୱିଞ୍ଞାଣାଦୀସୁପି। ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା ପନ ମନୋଧାତୁ ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚଯୋ, ଧମ୍ମଧାତୁ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯୋ, ସମ୍ପଯୁତ୍ତନିସ୍ସଯସହଜାତାଦିପଚ୍ଚଯୋତି ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୱିଭାଗୋ। ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ଧାତୁୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସଚ୍ଚୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ସଚ୍ଚୱିଭଙ୍ଗମାତିକାଯ ପନ ଅତ୍ଥତୋ ତାୱ – ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନୀତି ଏତ୍ଥାଯଂ ସଚ୍ଚ-ସଦ୍ଦୋ ଅନେକେସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ଦିସ୍ସତି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ''ସଚ୍ଚଂ ଭଣେ ନ କୁଜ୍ଝେଯ୍ୟା''ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ପ। ୨୨୪) ୱାଚାସଚ୍ଚେ। ''ସଚ୍ଚେ ଠିତା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା''ତିଆଦୀସୁ (ଜା। ୨।୨୧।୪୩୩) ୱିରତିସଚ୍ଚେ। ''କସ୍ମା ନୁ ସଚ୍ଚାନି ୱଦନ୍ତି ନାନା, ପୱାଦିଯାସେ କୁସଲାୱଦାନା''ତିଆଦୀସୁ (ସୁ। ନି। ୮୯୧) ଦିଟ୍ଠିସଚ୍ଚେ। ''ଏକଂ ହି ସଚ୍ଚଂ, ନ ଦୁତିଯମତ୍ଥୀ''ତିଆଦୀସୁ (ସୁ। ନି। ୮୯୦) ପରମତ୍ଥସଚ୍ଚେ, ନିବ୍ବାନେ ଚେୱ ମଗ୍ଗେ ଚ। ''ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ କତି କୁସଲା''ତିଆଦୀସୁ (ୱିଭ। ୨୧୬) ଅରିଯସଚ୍ଚେ। ସ୍ୱାଯମିଧାପି ଅରିଯସଚ୍ଚେ ୱତ୍ତତି। କେନଟ୍ଠେନ ସଚ୍ଚାନି? ତଥଟ୍ଠେନ। କୋଯଂ ତଥଟ୍ଠୋ ନାମ? ଯୋ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନା

ଉପପରିକ୍ଖମାନାନଂ ମାଯାଓ ୱିପରୀତୋ, ମରୀଚୀୱ ୱିସଂୱାଦକୋ, ତିତ୍ଥିଯାନଂ ଅତ୍ତା ୱିଯ ଅନୁପଲବ୍ଭମାନସଭାୱୋ ଚ ନ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ବାଧନପ୍ପଭୱସନ୍ତିନିପ୍ପାନଭୂତେନ ତଚ୍ଛାୱିପରୀତଭୂତଭାୱେନ ଅରିଯଞାଣସ୍ସ ଗୋଚରୋ ହୋତି। ଅଯଂ ତଥଟ୍ଠୋ ସଚ୍ଚଟ୍ଠୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚ –

''ଇତି ତଚ୍ଛାୱିପଲ୍ଲାସଭୂତଭାୱଂ ଚତୂସ୍ୱପି;

ଦୁକ୍ଖାଦୀସ୍ୱୱିସେସେନ, ସଚ୍ଚଟ୍ଠଂ ଆହୁ ପଣ୍ଡିତା''ତି (ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୧୮୯; ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୪)।

ଅରିଯାନି ଚ ତାନି ସଚ୍ଚାନି ଚାତି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି। ଅରିଯାନୀତି ଉତ୍ତମାନି, ଅୱିସଂୱାଦକାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅରିଯେହି ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ପଟିୱିଜ୍ଝିତବ୍ବାନି ସଚ୍ଚାନି, ଅରିଯସ୍ସ ୱା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସନ୍ତକାନି ସଚ୍ଚାନି ତେନ ଉପ୍ପାଦିତତ୍ତା, ପକାସିତତ୍ତା ଚ, ଅରିଯଭାୱକରାନି ୱା ସଚ୍ଚାନି ତେସଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ଅରିଯଭାୱସିଦ୍ଧିତୋତି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି। ''ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ପନ ଦୁ-ଇତି ଅଯଂ ସଦ୍ଦୋ କୁଚ୍ଛିତେ ଦିସ୍ସତି। କୁଚ୍ଛିତଂ ହି ପୁତ୍ତଂ ''ଦୁପୁତ୍ତୋ''ତି ୱଦନ୍ତି। ଖଂ-ସଦ୍ଦୋ ପନ ତୁଚ୍ଛେ। ତୁଚ୍ଛଂ ହି ଆକାସଂ ''ଖ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇଦଞ୍ଚ ପଠମସଚ୍ଚଂ କୁଚ୍ଛିତଂ ଅନେକୋପଦ୍ଦୱାଧିଟ୍ଠାନତୋ, ତୁଚ୍ଛଂ ବାଲଜନପରିକପ୍ପିତଧୁୱସୁଭସୁଖଅତ୍ତଭାୱୱିରହିତତୋ, ତସ୍ମା କୁଚ୍ଛିତତ୍ତା, ତୁଚ୍ଛତ୍ତା ଚ ''ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସଂ-ଇତି ଚ ଅଯଂ ସଦ୍ଦୋ ''ସମାଗମୋ, ସମେତ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ସଂଯୋଗଂ ଦୀପେତି। ଉ-ଇତି ଅଯଂ ସଦ୍ଦୋ ''ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଉଦିତ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ଉପ୍ପତ୍ତିଂ। ଅଯ-ସଦ୍ଦୋ ପନ କାରଣଂ ଦୀପେତି। ଇଦଞ୍ଚ ଦୁତିଯସଚ୍ଚଂ ଅୱସେସପଚ୍ଚଯସମାଯୋଗେ ସତି ଦୁକ୍ଖସ୍ସୁପ୍ପତ୍ତିକାରଣନ୍ତି ''ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ତତିଯସଚ୍ଚଂ ପନ ଯସ୍ମା ନି-ସଦ୍ଦୋ ଅଭାୱଂ, ରୋଧ-ସଦ୍ଦୋ ଚାରକଂ ଦୀପେତି, ତସ୍ମା ଅଭାୱୋ ଏତ୍ଥ, ଏତସ୍ମିଂ ୱା ଅଧିଗତେ ସଂସାରଚାରକସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧସ୍ସ ସବ୍ବଗତିସୁଞ୍ଞତ୍ତା, ତପ୍ପଟିପକ୍ଖତ୍ତା ଚାତି ''ଦୁକ୍ଖନିରୋଧ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ୱା ଅନୁପ୍ପାଦନିରୋଧପଚ୍ଚଯତ୍ତା। ଚତୁତ୍ଥଂ ପନ ଯସ୍ମା ଏତଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଗଚ୍ଛତି, ସତ୍ତଂ ୱା ତଂ ଗମଯତି ଆରମ୍ମଣୱସେନ ତଦଭିମୁଖତ୍ତା, ପଟିପଦା ଚ ହୋତି ଦୁକ୍ଖନିରୋଧପ୍ପତ୍ତିଯା, ତସ୍ମା ''ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଅପିଚ ଦୁକ୍ଖାଦୀନଂ ଚତ୍ତାରୋ ଚତ୍ତାରୋ ଅତ୍ଥା ୱିଭତ୍ତା ତଥା ଅୱିତଥା ଅନଞ୍ଞଥା, ଯେ ଦୁକ୍ଖାଦୀନି ଅଭିସମେନ୍ତେହି ଅଭିସମେତବ୍ବା। ଯଥାହ –

''ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପୀଳନଟ୍ଠୋ ସଙ୍ଖତଟ୍ଠୋ ସନ୍ତାପଟ୍ଠୋ ୱିପରିଣାମଟ୍ଠୋ, ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଦୁକ୍ଖଟ୍ଠା ତଥା ଅୱିତଥା ଅନଞ୍ଞଥା। ସମୁଦଯସ୍ସ ଆଯୂହନଟ୍ଠୋ ନିଦାନଟ୍ଠୋ ସଂଯୋଗଟ୍ଠୋ ପଲିବୋଧଟ୍ଠୋ ...ପେ... ନିରୋଧସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଟ୍ଠୋ ୱିୱେକଟ୍ଠୋ ଅସଙ୍ଖତଟ୍ଠୋ ଅମତଟ୍ଠୋ...ପେ... ମଗ୍ଗସ୍ସ ନିଯ୍ୟାନଟ୍ଠୋ ହେତ୍ୱଟ୍ଠୋ ଦସ୍ସନଟ୍ଠୋ ଆଧିପତେଯ୍ୟଟ୍ଠୋ...ପେ... ଅନଞ୍ଞଥା''ତି (ପଟି। ମ। ୨।୮)।

ଏୱଂ ୱିଭତ୍ତାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅତ୍ଥାନଂ ୱସେନ ଦୁକ୍ଖାଦୀନି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ପଦତ୍ଥୋ।

ଧମ୍ମଭେଦତୋ ପନ ତଣ୍ହାୱଜ୍ଜିତା ସବ୍ବଲୋକିଯଧମ୍ମା, ସଂକିଲେସିକୱଜ୍ଜିତା ୱା ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ନାମ, ତଣ୍ହା ପନ ସବ୍ବା ଅକୁସଲା ୱା ଲୋକିଯକୁସଲା ୱା ଧମ୍ମା ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ ନାମ, ନିବ୍ବାନଂ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ ନାମ, ଲୋକୁତ୍ତରକୁସଲଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତାନି ଅଟ୍ଠମଗ୍ଗଙ୍ଗାନି ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ନାମ। ଇମେହି ପନ ମଗ୍ଗଙ୍ଗେହି ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚିତ୍ତଚେତସିକା ଧମ୍ମା ଚେୱ ସାମଞ୍ଞଫଲାନି ଚେତ୍ଥ ଅସଙ୍ଗହିତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ତାନି ହି ''ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୩।୧୫) ୱଚନତୋ ସଙ୍ଖାରଦୁକ୍ଖସଙ୍ଗହିତାନିପି। ଯାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତି ତଥତ୍ତେନ ନ ହୋନ୍ତି, ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚନ୍ତି ନ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତାନି ଠପେତ୍ୱା ସବ୍ବେ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମା ସଙ୍ଗହିତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଅଯଂ ଧମ୍ମଭେଦୋ।

ୱିଭଙ୍ଗନଯତୋ ପନେତ୍ଥ ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀଯେ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ତାୱ –

''ତତ୍ଥ କତମଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ? ଜାତିପି ଦୁକ୍ଖା, ଜରାପି ଦୁକ୍ଖା, ମରଣମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସାପି ଦୁକ୍ଖା, ଅପ୍ପିଯେହି ସମ୍ପଯୋଗୋ ଦୁକ୍ଖୋ, ପିଯେହି ୱିପ୍ପଯୋଗୋ ଦୁକ୍ଖୋ, ଯମ୍ପିଚ୍ଛଂ ନ ଲଭତି, ତମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ସଂଖିତ୍ତେନ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଦୁକ୍ଖା''ତି (ୱିଭ। ୧୯୦) –

ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିଭତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖଂ ତିୱିଧଂ ହୋତି ଦୁକ୍ଖଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଦୁକ୍ଖଂ ସଙ୍ଖାରଦୁକ୍ଖନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖଦୁକ୍ଖଂ ଦୁୱିଧଂ ପରିଯାଯଦୁକ୍ଖଂ ନିପ୍ପରିଯାଯଦୁକ୍ଖନ୍ତି। ତତ୍ଥ କାଯିକଚେତସିକଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୱେଦନା ନିପ୍ପରିଯାଯଦୁକ୍ଖଂ ନାମ, ତଦୱସେସା ପନ ଦୁକ୍ଖଦୁକ୍ଖସ୍ସ ୱତ୍ଥୁଭୂତା ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ପରିଯାଯଦୁକ୍ଖଂ ନାମ। ସୁଖସୋମନସ୍ସୱେଦନା ୱିପରିଣାମଦୁକ୍ଖଂ ନାମ। ସବ୍ବେ ପନ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା, ସବ୍ବସଙ୍ଖତା ୱା ସଙ୍ଖାରଦୁକ୍ଖଂ ନାମ। ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ଦୁକ୍ଖାନଂ ୱସେନ ଯଥାଯୋଗଂ ତୀସୁ ଭୱେସୁ ଜାତିଆଦୀନଂ ଦୁକ୍ଖଦୁକ୍ଖତା ୱେଦିତବ୍ବା। କାମଭୱସ୍ମିଂ ହି ଜାତି ତାୱ ସଯଂ ନ ଦୁକ୍ଖା,

ଅପାୟଗତିମନୁସ୍ସଗତିଆଦୀସୁ ପନ ନିରୟଗ୍ଗିସନ୍ତାପାଦିମୂଲକଂ, ଗବ୍ଭୋକ୍କନ୍ତିକାଦିମୂଲକଂ, ଜିଘଚ୍ଛାପିପାସାଦିମୂଲକଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ତସ୍ସ ସବ୍ବସ୍ସ କାୟିକଚେତସିକଦୁକ୍ଖସ୍ସ ୱତ୍ଥୁଭାୱେନ ପରିୟାୟତୋ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି। ତଥା ଜରାମରଣାଦୟୋପି। କେୱଲଂ ଜରା କାୟଦୁବ୍ବଲତାମୂଲସ୍ସ, ପୁତ୍ତଦାରାଦିପରିଭୱମୂଲସ୍ସ ଚ, ମରଣଂ ପନ ମାରଣନ୍ତିକୱେଦନାଭୂତସ୍ସ, ନିରୟାଦିଗତିନିମିତ୍ତଦସ୍ସନମୂଲସ୍ସ ଚ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ୱତ୍ଥୁଭାୱତୋ, ସୋକାଦୟୋ ସୋକାଦିମୂଲସ୍ସ କାୟିକଚେତସିକଦୁକ୍ଖସ୍ସ ୱତ୍ଥୁଭାୱତ୍ତା ଚେୱ ସୟଂ ଦୁକ୍ଖତ୍ତା ଚ ଦୁକ୍ଖାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ୱିପରିଣାମଦୁକ୍ଖସଙ୍ଖାରଦୁକ୍ଖତା ଚେସଂ ପସିଦ୍ଧାୟେୱ। ଏୱଂ କାମଭୱେ ଜାତିଆଦୀନଂ ତୀହିପି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୁକ୍ଖତା ୱେଦିତବ୍ବା। ରୂପାରୂପଭୱେସୁ ପନ ୟସ୍ମା ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା ନ ସନ୍ତି, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ଜାତିଆଦୀନଂ ୱିପରିଣାମଦୁକ୍ଖସଙ୍ଖାରଦୁକ୍ଖୱସେନ ଚ ଦୁକ୍ଖତା ୱେଦିତବ୍ବା, ନ ଦୁକ୍ଖଦୁକ୍ଖୱସେନାତି ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚେ ନୟୋ।

ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ ପନ ‘‘କାମତଣ୍ହା ଭୱତଣ୍ହା ୱିଭୱତଣ୍ହା’’ତି (ୱିଭ। ୨୦୩) ତତ୍ତକମେୱ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ‘‘ସା ଖୋ ପନେସା ତଣ୍ହା କତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି (ୱିଭ। ୨୦୩) ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଛନ୍ନଂ ଛନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟୱିସୟୱିଞ୍ଞାଣଫସ୍ସୱେଦନାସଞ୍ଞାଚେତନାତଣ୍ହାୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱିସୟଭୂତାନଂ ୱସେନ ତଣ୍ହାୟ ‘‘ଏତ୍ଥେସା ତଣ୍ହା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ଏୱଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଂ ପକାସେତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱିଭତ୍ତଂ।

ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ ପନ ‘‘ତସ୍ସା ଏୱ ତଣ୍ହାୟ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧୋ ଚାଗୋ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ ମୁତ୍ତି ଅନାଲୟୋ’’ତି (ୱିଭ। ୨୦୪) ୱତ୍ୱା ପୁନ ‘‘ସା ଖୋ ପନେସା ତଣ୍ହା କତ୍ଥ ନିରୁଜ୍ଝମାନା ନିରୁଜ୍ଝତୀ’’ତି (ୱିଭ। ୨୦୪) ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ସମୁଦୟସଚ୍ଚେ ୱୁତ୍ତେନ୍ଦ୍ରିୟାଦୀନଂ ୱସେନ ପଟିଲୋମତୋ ତଣ୍ହାୟ ନିରୋଧଂ ପକାସେତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱିଭତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧୋତିଆଦୀନି ପଦାନି ନିବ୍ବାନୱେୱଚନାନି। ନିବ୍ବାନଂ ହି ଆଗମ୍ମ ତଣ୍ହା ଅସେସା ୱିରଜ୍ଜତି, ନିରୁଜ୍ଝତି, ଚଜୀୟତି, ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜୀୟତି, ମୁଚ୍ଚତି, ନ ଅଲ୍ଲୀୟତି, ତସ୍ମା ‘‘ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧୋ ଚାଗୋ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ ମୁତ୍ତି ଅନାଲୟୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏକମେୱ ହି ନିବ୍ବାନଂ, ନାମାନି ପନସ୍ସ ସବ୍ବସଙ୍ଖତାନଂ ନାମପଟିପକ୍ଖୱସେନ ଅନେକାନି ହୋନ୍ତି।

ନନୁ ପାଟେକ୍କଂ ନିବ୍ବାନଂ ନାମ ନତ୍ଥି, କିଲେସକ୍ଖୟମତ୍ତମେୱ ନିବ୍ବାନଂ, ତେନେୱ ଚ ତାସୁ ତାସୁ ସୁତ୍ତାଭିଧମ୍ମଦେସନାସୁ ‘‘ରାଗକ୍ଖୟୋ ଦୋସକ୍ଖୟୋ’’ତିଆଦିନା (ସଂ। ନି। ୪।୩୧୪) ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ନ, ଅରହତ୍ତନିବ୍ବାନାନଂ ଏକତାପଜ୍ଜନତୋ। ଅରହତ୍ତମ୍ପି ହି ‘‘ୟୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ରାଗକ୍ଖୟୋ ଦୋସକ୍ଖୟୋ ମୋହକ୍ଖୟୋ, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅରହତ୍ତ’’ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୪।୩୧୪) ରାଗାଦୀନଂ ପରିକ୍ଖୟନ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଉପଚାରେନ ଅରହତ୍ତଂ ରାଗକ୍ଖୟାଦିଭାୱେନ ୱୁଚ୍ଚତି, ତଥା ରାଗାଦୀନଂ ଖୟହେତୁତ୍ତା ନିବ୍ବାନମ୍ପି ରାଗକ୍ଖୟାଦିଭାୱେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଇତରଥା ନିବ୍ବାନସ୍ସ ବହୁତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜତି ରାଗାଦୀନଂ ବହୂନଂ ଖୟସ୍ସାପି ବହୁତ୍ତା। ସବ୍ବକିଲେସାନମ୍ପି ଖୟସ୍ସ ଏକତ୍ତେନ ପଠମମଗ୍ଗେନ ଦିଟ୍ଠିଆଦୀନଂ ଖୟେ ସବ୍ବକିଲେସକ୍ଖୟୋ ଆପଜ୍ଜତି, ଓଠଆରିକତ୍ତଞ୍ଚସ୍ସ ସିୟା ତିରଚ୍ଛାନାନମ୍ପି ଉପ୍ପନ୍ନରାଗକ୍ଖୟସ୍ସ ପାକଟତ୍ତେନ ନିବ୍ବାନପ୍ପତ୍ତିତୋ, ଗୋତ୍ରଭୂକ୍ଖଣେପି ଚ ରାଗାଦିକ୍ଖୟୋ ହୋତି ଗୋତ୍ରଭୁନୋ ନିବ୍ବାନୱିସୟତ୍ତା, ମଗ୍ଗସ୍ସ ପନ ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣତାଅପ୍ପସଙ୍ଗୋ। ନ ହି ଅତ୍ତନା ଖେପିୟମାନକିଲେସକ୍ଖୟମାରବ୍ଭ ମଗ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଭାୱୋ ଚସ୍ସ ଆପଜ୍ଜତି ରାଗାଦିକ୍ଖୟଭୂତସ୍ସ ପନ ଅଭାୱସ୍ସ ପକ୍ଖୱସେନ ତୁଚ୍ଛରୂପତ୍ତା, ତସ୍ସାପି ଭାୱତ୍ତାଭାୱାୱ ୱିୱେକଲକ୍ଖଣଂ ନ ସିୟା, ସଙ୍ଖତତା ଚସ୍ସ ସିୟା। ନ ହି କଦାଚି ଉପଲବ୍ଭମାନଂ ଅସଙ୍ଖତଂ ଭୱିତୁମରହତି ସବ୍ବେସମ୍ପି ଅହେତୁକତ୍ତାପତ୍ତିତୋ, ସଙ୍ଖତତ୍ତେପି ଚସ୍ସ ନ ନିବ୍ବାନତ୍ତଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଜରାଭଙ୍ଗସମଙ୍ଗିତାୟ ଦୁକ୍ଖତ୍ତା, ତଥା ଚ ଅଭାୱସ୍ସାପି ଅଭାୱୋ, ଅନୱଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଖୀଣାନମ୍ପି ରାଗାଦୀନଂ ପୁନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନଂ ୟେସଂ ତେସମେୱ ଅଭାୱୋ ଅଭାୱସ୍ସ ୱିନଟ୍ଠତ୍ତା।

ଅପିଚ କାରଣନ୍ତରେନ ୱା ଭାୱେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ରାଗାଦୀନଂ ନ କାଚି ହାନି ହୋତି। ନ ହି ଅଞ୍ଞସ୍ସୁପ୍ପତ୍ତିୟଂ ଅଞ୍ଞଂ ୱିଗଚ୍ଛତି। ଅଭାୱୋ ଭାୱସ୍ସ ୱିରୋଧି, ୱିରୋଧିସନ୍ନିଧାନେ ଚ ଇତରଂ ୱିଗଚ୍ଛତୀତି ଚେ? କିମିଦଂ ୱିଗମନଂ ନାମ। ୟଦି ତମ୍ପି ଭାୱରୂପଂ, ସମାନଦୋସତା ଚସ୍ସ ସିୟା ଅନୱଟ୍ଠାନଞ୍ଚ, ନ ଚ ଅତ୍ଥସିଦ୍ଧି। ୟଦି ତୁଚ୍ଛରୂପଂ, କିଂ ପଠମମେୱସ୍ସ ତୁଚ୍ଛରୂପତାୟ ଉପଗତାୟ ଦୂରମ୍ପି ଗନ୍ତ୍ୱା ଉପଗନ୍ତବ୍ବାତି ସିଦ୍ଧା, ରାଗାଦିକ୍ଖୟଭୂତସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ତୁଚ୍ଛରୂପତାୟ ଅଭାୱୋ, ନ ଚ ଅଭାୱୋ ଏୱ ନିବ୍ବାନଂ। ଅତୀତାନାଗତଦୋସାନମଭାୱେ ନିବ୍ବାନପ୍ପତ୍ତିୟା ଅଭାୱତୋ ୱତ୍ତମାନାନଞ୍ଚ ଅଭାୱୋ ନାମ। ଅଭାୱୋ ନାମ ନ କିଲେସୱିଗମମତ୍ତୋ, ଅପି ତୁ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଭାୱେନ। ଅଚ୍ଚନ୍ତୱିଗମୋ ନିବ୍ବାନେନାପି ସମ୍ପାଦୀୟତୀତି ଚେ? ନ, ତସ୍ସ କାରଣଭାୱା। ୱିପସ୍ସନା କାରଣମିତି ଚେ? ନ, ଅତ୍ତାଦିୱିକପ୍ପଜନକସଙ୍ଖତଧମ୍ମଦସ୍ସନେନ ୱିନା ଅନତ୍ତାଦିୱିକପ୍ପଭୂତାୟ ୱିପସ୍ସନାୟ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିତୋ। ୟଦି ହି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ତାୟ ସବ୍ବେପି ସତ୍ତା ୱିମୁତ୍ତା ଏୱ ସିୟୁଂ, ନୋ ଚ କଦାଚି ନ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟ ୱିରୁଦ୍ଧଧମ୍ମଦସ୍ସନାଭାୱା। ନ ହି ଦସ୍ସନଂ ୱିନା ୱିକପ୍ପୋ ସମ୍ଭୱତି, ନ ଚ ଅତ୍ତାତି ୱିକପ୍ପଜନକରୂପାଦିଦସ୍ସନମେୱ ତବ୍ବିରୁଦ୍ଧୱିକପ୍ପଜନକଂ ହୋତି। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ପରମ୍ପରୋପଦେସେନ ରୂପାଦୀସୁ ୱିପସ୍ସନାୱିକପ୍ପୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଚେ? ନ, ତେସମ୍ପି ୱିରୁଦ୍ଧଦସ୍ସନାଭାୱେନ ୱିପସ୍ସନାୱିକପ୍ପାନୁପ୍ପତ୍ତିତୋ। ନ ହି ୟାଦିସାୟ କାରଣସାମଗ୍ଗିୟା ୟାଦିସଂ କାରିୟଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତାଦିସାୟ ଏୱ ତବ୍ବିରୁଦ୍ଧଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅହେତୁକଉପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ନ ଚ ୱିରୁଦ୍ଧଦସ୍ସନାଭାୱେନ ଏକସ୍ସ ୱିପସ୍ସନାୱିକପ୍ପଜନକସାମତ୍ଥିୟାଭାୱତୋ ତାଦିସାନଂ ପରମ୍ପରାୟପି ତବ୍ଭାୱୋ, ତଦୁପଦେସୋ ଚ ସମ୍ଭୱତି। ତିଲକ୍ଖଣୂପଦେସନାନନ୍ତରିକତାୟ ପନ ବୁଦ୍ଧାନଂ ନିବ୍ବାନସଚ୍ଛିକିରିୟା ସିଦ୍ଧି, ତେନେୱସ୍ସ କିଲେସାନମଚ୍ଚନ୍ତପ୍ପହାନସ୍ସ,

ୱିପସ୍ସନୋପଦେସସାମତ୍ଥିୟସ୍ସ ଚ ସିଦ୍ଧୀତି ନିବ୍ବାନମେୱ ତଦୁଭୟକାରଣଂ, ନାଞ୍ଞନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ।

କସ୍ମା ପନ ନିବ୍ବାନଦସ୍ସନେନ ରାଗାଦୀନଂ ଅଚ୍ଚନ୍ତପ୍ପହାନଂ, ତିଲକ୍ଖଣଞ୍ଚ ହୋତି। ନ ହି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦସ୍ସନେନ ଇତରରାଗପ୍ପହାନଂ, ତିଲକ୍ଖଣଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ଯୁତ୍ତନ୍ତି? ନ, ଅସଙ୍ଖତଦସ୍ସନେନ ସଙ୍ଖତସ୍ସ ୱା ଦୋସସ୍ସ ୱା ପାକଟତ୍ତା। ଦିଟ୍ଠଅଚ୍ଚନ୍ତସୁଖାନଂ ହି ୱଚ୍ଛସୁଖେ, ତନ୍ନିସ୍ସୟାରମ୍ମଣାଦୀସୁ ଚ ସୁଖାଭିମାନୋ, ୱଚ୍ଛାଭିରତି ଚ ପହୀୟତି ଦିଟ୍ଠପରତୀରସ୍ସ ନାୱିକସ୍ସ ନାୱାୟେକଦେସେ ସୁଖାଭିମାନାଭିରତିୟୋ ୱିୟ। ଅପିଚ ସଙ୍ଖତଧମ୍ମେସୁ ଅଲ୍ଲିନା ରାଗାଦୟୋ ଅସଙ୍ଖତଧମ୍ମେ ସଣ୍ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧେ ୱିୟ ମକ୍ଖିକା, ଥଲେ ୱିୟ ଚ ଜଲଚରା, ନିବ୍ବାନଦସ୍ସନେନ ପହୀନଦୋସସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଯାଥାୱତୋ ତେସୁ ସଙ୍ଖତେସୁ ତିଲକ୍ଖଣଦସ୍ସନଂ ସମ୍ଭୱତି ଭେସଜ୍ଜାଲେପେନ ୱିହତକାଚତିମିରାଦିଦୋସସ୍ସ ଚକ୍ଖୁନୋ ଘଟାଦିରୂପଦସ୍ସନଂ ୱିୟ, ଦିଟ୍ଠଦୋସେସୁ ଚସ୍ସ ସଙ୍ଖାରେସୁ ନ ପୁନ ରାଗାଦୀନମୁପ୍ପତ୍ତି ଞାତା ସୁଚିଭାୱେ ୱିୟ ୱଚ୍ଚକୂପେତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

କସ୍ମା ପନ କେସଞ୍ଚି ସତ୍ତାନଂ ଏୱ ନିବ୍ବାନସଚ୍ଛିକିରିୟାସମ୍ଭୱୋ, ନ ସବ୍ବେସନ୍ତି? ଅନାଦିବୁଦ୍ଧପରମ୍ପରୋପଦେସସାପେକ୍ଖତ୍ତା, ତେସଞ୍ଚ ଉପଦେସକାନଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ସବ୍ବଦା ଅଭାୱତୋ, ସୋତୂନଞ୍ଚ ଖଣସମ୍ପତ୍ତିୟା ଅଚ୍ଚନ୍ତଦୁଲ୍ଲଭତ୍ତା, ଚକ୍କୱାଳଆନଞ୍ଚ ଅନନ୍ତତ୍ତା, ତସ୍ମା କେଚି ଏୱ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦକାଲେ ତିଲକ୍ଖଣୋପଦେସଲାଭେନ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋନ୍ତି, ନ ସବ୍ବେତି ଗହେତବ୍ବଂ।

କଥଂ ପନେତ୍ଥ ରାଗାଦୀନଂ ଅଚ୍ଚନ୍ତୱିଗମୋ ନିବ୍ବାନେନ ସାଧୀୟତୀତି? ନ ତାୱ ସୋ, ଅତୀତାନାଗତାନଂ ତେସମିଦାନି ଅଭାୱା, ପୁବ୍ବେ ଚ ତସ୍ସ ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା, ୱତ୍ତମାନାନଂ ସରସନିରୋଧତୋ। କଥଞ୍ଚସ୍ସ ତୁଚ୍ଛରୂପସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ହେତୁଭେ ଯଥାୱୁତ୍ତଦୋସାନମୱସରୋତି ଚେ? ନ, ତସ୍ସ ଭାୱରୂପତ୍ତା। ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପତ୍ତିୟା ହି ନିବ୍ବାନମାରବ୍ଭ ଅନୁସୟାଜନନଭାୱେନ ଉପ୍ପନ୍ନମଗ୍ଗା ଏୱ କିଲେସାନମନୁପ୍ପାଦନିରୋଧୋ ତଦୁପ୍ପତ୍ତିୟା ଆୟତିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନାରହାନଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ଅଗ୍ଗିସନ୍ନିଧାନେ ଅଙ୍କୁରାଜନକଭାୱେନ ଉପ୍ପନ୍ନସାଲିକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ବୀଜତାଭାୱରୂପତା ୱିୟ। ନ ହି ଅଭାୱୋ ନାମ କୋଚି ପରମତ୍ଥତୋ ଅତ୍ଥି, ଯୋ କାରଣେନ ଜନୀୟତି ତବ୍ବିରୁଦ୍ଧକ୍ଖଣୁପ୍ପାଦନଭାୱୋୱୁପ୍ପାଦନଂ ଅନେକକ୍ଖଣୁପ୍ପାଦନେନ ଖଜ୍ଜକାରାଭାୱୁପ୍ପାଦନଂ ୱିୟ, ତସ୍ମା କିଲେସାନଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିନିରୋଧସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଅରିୟମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପନିସ୍ସୟତ୍ତା ଉପନିସ୍ସୟୋପଚାରେନ ନିବ୍ବାନଂ ''ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧୋ''ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତଂ। ସରୂପେନେୱ କସ୍ମା ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ଅତିସୁଖୁମତ୍ତା, ଅନୁପଲଦ୍ଧପୁବ୍ବତ୍ତା ଚ, ସୁଖୁମତା ଚସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କତାୱଚନତୋ, ଅରିୟେନ ଚକ୍ଖୁନା ପସ୍ସିତବ୍ବତୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବା।

ଏତ୍ଥ ପନ ପରୱାଦୀ ଆହ – ''ନତ୍ଥେୱ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଲବ୍ଭନୀୟତୋ''ତି। ନ ଅନୁପଲବ୍ଭନୀୟଂ ତସ୍ସ ସିଦ୍ଧତ୍ତା। ଉପଲବ୍ଭତି ହି ତଂ ତଦନୁରୂପପଟିପତ୍ତିୟା ଅରିୟେହି। ଅପିଚ ନିବ୍ବାନଂ ନତ୍ଥୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ୱିରୁଦ୍ଧଧମ୍ମାନଂ ଭାୱେନ ଅପୱଗ୍ଗାଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ନ ଚ ତଂ ଯୁତ୍ତଂ ଉଣ୍ହାଦିପଟିପକ୍ଖସ୍ସ ସୀତାଦିନୋ ୱିୟ ଭୱପଟିପକ୍ଖସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସପି ଅୱସ୍ସଂଭାୱା। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚ –

''ଯଥାପି ଉଣ୍ହେ ୱିଜ୍ଜନ୍ତେ, ଅପରଂ ୱିଜ୍ଜତି ସୀତଲଂ;

ଏୱଂ ତିୱିଧଗ୍ଗି ୱିଜ୍ଜନ୍ତେ, ନିବ୍ବାନଂ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବକ''ନ୍ତି। (ବୁ। ୱଂ। ୨।୧୧) –

ଆଦି। ଅଚ୍ଚନ୍ତନିରୋଧହେତୁନୋ ୱିପସ୍ସନୋପଦେସସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ ଚ ଅତ୍ଥେୱ ନିବ୍ବାନଂ ତଂ ୱିନା ତସ୍ସାସମ୍ଭୱତୋତି ୱୁତ୍ତୋୱାୟମତ୍ଥୋ। ତଦେତଂ ପୁରିମାୟ କୋଟିୟା ଅଭାୱତୋ ଅପ୍ପଭୱଂ, ତତୋୱ ଅଜରାମରଣଂ, ନିଚ୍ଚଞ୍ଚ ହୋତୀତି ଅଣୁଆଦୀନମ୍ପି ନିଚ୍ଚଭାୱପତ୍ତି ନିବ୍ବାନସ୍ସେୱ ନିଚ୍ଚତ୍ତାତି ଚେ? ନ, ଭିନ୍ନାଧିକରଣତ୍ତେନ ହେତୁଲକ୍ଖଣସ୍ସାନୁପପତ୍ତିତୋ। ଅଣୁଆଦୀନମ୍ପି ଅସଙ୍ଖତତା ଇତି ଚେ? ନ, ଅସଙ୍ଖତତାସିଦ୍ଧିତୋ ଅସଙ୍ଖତାନଞ୍ଚାନେକତ୍ତାନୁପପତ୍ତିତୋ। ଯଦି ହି ଅସଙ୍ଖତଂ ନାମ ଭୱେୟ୍ୟ, ଏକେନେୱ ଭୱିତବ୍ବଂ ଦେସକାଲସଭାୱଭେଦସ୍ସ କାରଣଭେଦକତ୍ତା, ଭିନ୍ନସଭାୱାନମ୍ପି ଅହେତୁକତ୍ତେ ଅତିପ୍ପସଙ୍ଗତୋ।

ସଙ୍ଖତେହି ସଭାୱଭିନ୍ନସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ କଥଂ ଅହେତୁକତାତି ଚେ? ଅସଙ୍ଖତସଭାୱେନ ସଙ୍ଖତସଭାୱେହି ଭିନ୍ନସ୍ସ କାରଣାନପେକ୍ଖତ୍ତା। ଅସଙ୍ଖତତ୍ତେ ହି ସମାନେ ଭୱସଭାୱଭେଦୋ କାରଣଭେଦଂ ସୂଚୟତି , ତସ୍ମା ଏକମେୱ ନିଚ୍ଚଂ ଭୱିତୁମରହତି, ତଞ୍ଚ ଯଥାୱୁତ୍ତଯୁତ୍ତିତୋ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁୱଚନତୋ ଚ ପରମତ୍ଥତୋ ୱିଜ୍ଜମାନଂ ନିବ୍ବାନମେୱ। ୱୁତ୍ତଂ ହେତଂ ଭଗୱତା ''ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାତଂ ଅଭୂତଂ ଅକତଂ ଅସଙ୍ଖତ''ନ୍ତି (ଇତିୱୁ। ୪୩)। ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧସଚ୍ଚେ ନୟୋ।

ଇତରଂ ପନ ''ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧୀ''ତି ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱିଭତ୍ତଂ। ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ପନେତ୍ଥ ମଗ୍ଗଙ୍ଗୱିଭଙ୍ଗେ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତୀତି ଅୟଂ ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀୟନୟୋ।

ଅଭିଧମ୍ମଭାଜନୀୟେ ପନ –

‘‘ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା। ତତ୍ଥ ତଣ୍ହା ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ। ଅୱସେସା ସାସୱଧମ୍ମା… ପେ… ଦୁକ୍ଖଂ। ତଣ୍ହାୟ ପହାନଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ। ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’’ତି (ୱିଭ। ୨୦୬) –

ୱତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ମଗ୍ଗଙ୍ଗାନି ୱିତ୍ଥାରତୋ ନିଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ‘‘ଅୱସେସା ଧମ୍ମା ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିୟା ପଟିପଦାୟ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା’’ତି (ୱିଭ। ୨୦୬ ଆଦୟୋ) ଏୱଂ ପଠମୱାରେ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ୱିଭତ୍ତାନି। ତାନି ପୁନ ଅପରେହିପି ‘‘ତଣ୍ହା, ଅୱସେସା ଚ କିଲେସା ସମୁଦୟୋ, ତଥା ତଣ୍ହା, ଅୱସେସା ଚ କିଲେସା, ଅୱସେସା ଚ ଅକୁସଲା ସମୁଦୟୋ, ତଥା ତଣ୍ହା, ଅୱସେସା ଚ କିଲେସା, ଅୱସେସା ଚ ଅକୁସଲା, ତୀଣି ଚ କୁସଲମୂଲାନି, ସାସୱାନି ସମୁଦୟୋ, ତଥା ତଣ୍ହା, ଅୱସେସା ଚ କିଲେସା, ଅୱସେସା ଚ ଅକୁସଲା, ତୀଣି ଚ କୁସଲମୂଲାନି, ସାସୱାନି, ଅୱସେସା ଚ ସାସୱକୁସଲଧମ୍ମା ସମୁଦୟୋ। ଅୱସେସା ସାସୱଧମ୍ମା ଦୁକ୍ଖଂ, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ସମୁଦୟସ୍ସ ପହାନଂ ନିରୋଧୋ, ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ପଟିପଦା’’ତି ଇମେହି ୱାରେହି ୱିଭତ୍ତାନି। ତତ୍ଥ ‘‘ଅରିୟସଚ୍ଚାନୀ’’ତି ଅୱତ୍ୱା ନିପ୍ପଦେସତୋ ପଚ୍ଚୟସଙ୍ଖାତଂ ସମୁଦୟଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସଚ୍ଚାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅରିୟସଚ୍ଚେସୁ ହି ତଣ୍ହାୱ ସମୁଦୟୋ, ନ ଇତରେ। ନ ଚ କେୱଲଂ ତଣ୍ହାୱ ଦୁକ୍ଖଂ ସମୁଦାନେତି, ଅୱସେସା କୁସଲାକୁସଲାପି ପଚ୍ଚୟଂ ସମୁଦାନେନ୍ତିୟେୱାତି ତେପି ସମୁଦୟତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସଚ୍ଚାନି’’ଚ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ତତୋ ପରଂ ଯସ୍ମା ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋୱ ପଟିପଦାତି। ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ପନ ଫସ୍ସାଦୟୋ ସବ୍ବେପି ଧମ୍ମା ପଟିପଦା ଏୱ, ତସ୍ମା ତଂ ନୟଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ସବ୍ବସଙ୍ଗାହିକୱାରେପି ସଚ୍ଚାନି ୱିଭତ୍ତାନି । ଏତ୍ଥ ହି ଅରିୟଧନାନେୱ ସଙ୍ଗହିତାନି। ସେସଂ ସଦିସମେୱାତି ଅୟଂ ଅଭିଧମ୍ମଭାଜନୀୟନୟୋ।

ପଞ୍ହାପୁଚ୍ଛକନୟେ ପନ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିୟସଚ୍ଚାନଂ କତି କୁସଲା…ପେ… କତି ଅରଣା? ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ ଅକୁସଲଂ, ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ ଅବ୍ୟାକତଂ, ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ତିଧାପି। ସମୁଦୟୋ ସୱିତକ୍କସୱିଚାରୋ, ନିରୋଧୋ ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରୋ, ମଗ୍ଗୋ ତିଧାପି, ଦୁକ୍ଖଂ ତିଧାପି, ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଚ। ତୀଣି ସଚ୍ଚାନି ଅନିଦସ୍ସନଅପ୍ପଟିଘାନି, ଦୁକ୍ଖଂ ତିଧାପି। ସମୁଦୟୋ ହେତୁ, ନିରୋଧୋ ନ ହେତୁ, ସେସା ଦ୍ୱିଧାପି। ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି ଲୋକିୟାନି, ମଗ୍ଗନିରୋଧା ଲୋକୁତ୍ତରା। ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ ସରଣଂ, ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି ଅରଣାନି, ଦୁକ୍ଖଂ ଦ୍ୱିଧାପି। ଅୟଂ ପଞ୍ହାପୁଚ୍ଛକନୟୋ। ଇଦାନି ପନେତ୍ଥ –

କମତୋନୂନାଧିକତୋ, ଲକ୍ଖଣାଦୀହି ସୁଞ୍ଞତୋ;

ଞାଣକିଚ୍ଚୋପମା ଞେୟ୍ୟୋ, ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ତତ୍ଥ କମତୋ ତାୱ ଇଧାପି ଦେସନାକ୍କମୋୱ ଯୁଜ୍ଜତି। ଏତ୍ଥ ଓଳାରିକତ୍ତା, ସବ୍ବସତ୍ତସାଧାରଣତ୍ତା ଚ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ପଠମଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତତୋ ତସ୍ସେୱ ହେତୁଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ, ତତୋ ‘‘ହେତୁନିରୋଧା ଭୱନିରୋଧୋ’’ତି ଞାପନତ୍ଥଂ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ, ତଦଧିଗମୁପାୟଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଅନ୍ତେ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ। ଭୱସୁଖସ୍ସାଦଗଧିତାନଂ ସଂୱେଗଜନନତ୍ଥଂ ପଠମଂ ଦୁକ୍ଖମାହ, ତତୋ ‘‘ଭୱଂ ନେୱ ଅହେତୁକଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ନ ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନାଦିନା ହୋତି, ଇତୋ ପନ ହୋତୀ’’ତି ଞାପନତ୍ଥଂ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ, ତତୋ ସହେତୁକେନ ଦୁକ୍ଖେନ ଅଭିଭୂତତ୍ତା ସଂୱିଗ୍ଗମାନସାନଂ ତନ୍ନିସ୍ସରଣଦସ୍ସନେନ ଅସ୍ସାସଜନନତ୍ଥଂ ନିରୋଧଂ, ତତୋ ନିରୋଧସମ୍ପାପକଂ ମଗ୍ଗନ୍ତି ଅୟମେତ୍ଥ କମୋ।

ଅନୂନାଧିକତୋ ପନ କସ୍ମା ଚତ୍ତାରି ଏୱ ସଚ୍ଚାନୀତି ଚେ? ତତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅସମ୍ଭୱତୋ, ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଚ ଅନପନେୟ୍ୟତୋ। ଅପିଚ ପୱତ୍ତିମାଚିକ୍ଖନ୍ତୋ ଭଗୱା ସହେତୁକଂ ଆଚିକ୍ଖତି, ନିୱତ୍ତିଞ୍ଚ ସୌପାୟଂ। ଇତି ପୱତ୍ତିନିୱତ୍ତିତଦୁଭୟହେତୂନଂ ଏତପରମତୋ ଚତ୍ତାରି ଏୱ ୱୁତ୍ତାନୀତି ଅୟମେତ୍ଥାନୂନାଧିକତୋ।

ଲକ୍ଖଣାଦୀହି ପନେତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣତୋ ବାଧନଲକ୍ଖଣଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ, ସନ୍ତାପନରସଂ, ପୱତ୍ତିପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ। ପଭୱଲକ୍ଖଣଂ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ, ଅନୁପଚ୍ଛେଦକରଣରସଂ, ପଲିବୋଧପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ। ସନ୍ତିଲକ୍ଖଣଂ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ, ଅଚ୍ଚୁତିରସଂ, ଅନିମିତ୍ତପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ। ନିୟ୍ୟାନଲକ୍ଖଣଂ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ, କିଲେସପହାନକରଣରସଂ, ୱୁଟ୍ଠାନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ। ଅପିଚ ପୱତ୍ତିପୱତ୍ତକନିୱତ୍ତିନିୱତ୍ତକଲକ୍ଖଣାନି ପଟିପାଟିୟା, ତଥା ସଙ୍ଖତତଣ୍ହାଅସଙ୍ଖତଦସ୍ସନଲକ୍ଖଣାନି ଚାତି ଇମାନେତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣାନି।

ସୁଞ୍ଞତୋ ପନେତାନି ଯଥାକ୍କମଂ ୱେଦକକାରକନିବ୍ବୁତଗମକାଭାୱତୋ ସୁଞ୍ଞାନି। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚ –

‘‘ଦୁକ୍ଖମେୱ ହି, ନ କୋଚି ଦୁକ୍ଖିତୋ,

କାରକୋ ନ, କିରିଯାୱ ୱିଜ୍ଜତି;

ଅତ୍ଥି ନିବ୍ବୁତି, ନ ନିବ୍ବୁତୋ ପୁମା,

ମଗ୍ଗମତ୍ଥି, ଗମକୋ ନ ୱିଜ୍ଜତୀ’’ତି। (ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୧୮୯);

ଅଥ ୱା –

ଧୁୱସୁଭସୁଖତ୍ତସୁଞ୍ଞଂ,

ପୁରିମଦ୍ୱଯମତ୍ତସୁଞ୍ଞମମତପଦଂ;

ଧୁୱସୁଭସୁଖଅତ୍ତୱିରହିତୋ,

ମଗ୍ଗୋ ଇତି ସୁଞ୍ଞତୋ ତେସୁ। (ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୧୮୯);

ନିରୋଧସୁଞ୍ଞାନି ୱା ତୀଣି। ନିରୋଧୋ ଚ ସେସତ୍ତଯସୁଞ୍ଞୋ। ଫଲସୁଞ୍ଞୋ ୱା ହେତ୍ଥ ହେତୁ ସମୁଦଯମଗ୍ଗେସୁ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧାନଂ ଅଭାୱା ପକତିୱାଦୀନଂ ପକତି ୱିଯ। ହେତୁସୁଞ୍ଞଞ୍ଚ ଫଲଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯାନଂ, ନିରୋଧମଗ୍ଗାନଞ୍ଚ ଅସମୱାଯା, ନ ହେତୁସମୱେତଂ ହେତୁଫଲଂ। ହେତୁଫଲସମୱାଯୱାଦୀନଂ ଦ୍ୱିଅଣୁକାଦୀନି ୱିଯାତି ଅଯମେତ୍ଥ ସୁଞ୍ଞତା।

ଞାଣକିଚ୍ଚତୋତି ଏତ୍ଥ ଦୁୱିଧଂ ସଚ୍ଚଞାଣଂ ଅନୁବୋଧଞାଣଂ, ପଟିୱେଧଞାଣଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ଅନୁବୋଧଞାଣଂ ଲୋକିଯଂ, ତଂ ଅନୁସ୍ସୱାଦିୱସେନ ନିରୋଧେ, ମଗ୍ଗେ ଚ ପୱତ୍ତତି। ପଟିୱେଧଞାଣଂ ଲୋକୁତ୍ତରଂ, ତଂ ସଚ୍ଚାୱବୋଧପଟିପକ୍ଖକିଲେସେ ଖେପେନ୍ତଂ ନିରୋଧମାରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା କିଚ୍ଚତୋ ଚତ୍ତାରିପି ସଚ୍ଚାନି ପଟିୱିଜ୍ଝତି। ଯଂ ପନେତଂ ଲୋକିଯଂ, ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖଞାଣଂ ପରିଯୁଟ୍ଠାନାଭିଭୱନୱସେନ ପୱତ୍ତମାନଂ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିଂ ନିୱତ୍ତେତି, ସମୁଦଯଞାଣଂ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିଂ, ନିରୋଧଞାଣଂ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିଂ, ମଗ୍ଗଞାଣଂ ଅକିରିଯଦିଟ୍ଠିଂ। ଦୁକ୍ଖଞାଣଂ ୱା ତେସୁ ଧୁୱସୁଭସୁଖତ୍ତଭାୱରହିତେସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ଧୁୱସୁଭସୁଖତ୍ତଭାୱସଞ୍ଞାସଙ୍ଖାତଂ ଫଲେ ୱିପ୍ପଟିପତ୍ତିଂ, ସମୁଦଯଞାଣଂ ‘‘ଇସ୍ସରପଧାନକାଲସଭାୱାଦୀହି ଲୋକୋ ପୱତ୍ତତୀ’’ତି ଅକାରଣେ କାରଣାଭିମାନପ୍ପୱତ୍ତଂ ହେତୁମ୍ହି ୱିପ୍ପଟିପତ୍ତିଂ, ନିରୋଧଞାଣଂ ଅରୂପଲୋକାଦୀସୁ ଅପୱଗ୍ଗଗ୍ଗାହଭୂତଂ ନିରୋଧେ ୱିପ୍ପଟିପତ୍ତିଂ, ମଗ୍ଗଞାଣଂ କାମସୁଖଲ୍ଲିକଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗପ୍ପଭେଦେ ଅୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗଗ୍ଗାହୱସେନ ପୱତ୍ତଂ ଉପାଯେ ୱିପ୍ପଟିପତ୍ତିଂ ନିୱତ୍ତେତି। ଇଦମେତ୍ଥ ଞାଣକିଚ୍ଚଂ।

ଉପମାତୋ ପନେତ୍ଥ ଭାରୋ ୱିଯ ହି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ଭାରାଦାନମିୱ ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ, ଭାରନିକ୍ଖେପନମିୱ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ, ଭାରନିକ୍ଖେପନୁପାଯୋ ୱିଯ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ। ଅପିଚ ରୋଗତନ୍ନିଦାନତଦୁପସମଭେସଜ୍ଜେହି, ଓରିମତୀରମହୋଘପାରିମତୀରତଂସମ୍ପାପକୋପାଯେହି ଚାତି ଏୱମାଦୀହି ଯଥାକ୍କମଂ ଯୋଜେତ୍ୱାପି ଏତାନି ଉପମାତୋ ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଅଯମେତ୍ଥ ଉପମା। ଏୱଂ ଞେଯ୍ୟୋ ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ସଚ୍ଚୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇନ୍ଦ୍ରିଯୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ଇନ୍ଦ୍ରିଯୱିଭଙ୍ଗମାତିକାଯ ପନ ଅତ୍ଥତୋ ତାୱ – ଦ୍ୱାୱୀସତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନୀତି ଏତ୍ଥ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଟ୍ଠସମ୍ଭୱତୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କୋ ପନେସ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଟ୍ଠୋ ନାମାତି? ଇନ୍ଦଲିଙ୍ଗଟ୍ଠୋ, ଇନ୍ଦଦେସିତଟ୍ଠୋ, ଇନ୍ଦଦିଟ୍ଠଟ୍ଠୋ, ଇନ୍ଦସିଟ୍ଠଟ୍ଠୋ, ଇନ୍ଦଜୁଟ୍ଠଟ୍ଠୋ ଚ, ସୋ ସବ୍ବୋପି ଇଧ ଯଥାଯୋଗଂ ଯୁଜ୍ଜତି। କୁସଲାକୁସଲଂ କମ୍ମଂ ଇନ୍ଦୋ ନାମ କମ୍ମେସୁ କସ୍ସଚି ଇସ୍ସରିଯାଭାୱତୋ, ତେନେୱେତ୍ଥ କମ୍ମସଞ୍ଜନିତାନି ତାୱ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଅତ୍ତନୋ ଜନକକମ୍ମଂ ଉଲ୍ଲିଙ୍ଗେନ୍ତି, ତେନ ଚ ସିଟ୍ଠାନୀତି ଇନ୍ଦଲିଙ୍ଗଟ୍ଠେନ, ଇନ୍ଦସିଟ୍ଠଟ୍ଠେନ ଚ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ପନ ପରମିସ୍ସରିଯଭାୱତୋ ଇନ୍ଦୋ, ତତୋ ସବ୍ବାନିପେତାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭଗୱତା ଯଥାଭୂତତୋ ପକାସିତାନି, ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧାନି ଚାତି ଇନ୍ଦଦେସିତଟ୍ଠେନ, ଇନ୍ଦଦିଟ୍ଠଟ୍ଠେନ ଚ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ତେନେୱ ଭଗୱତା କାନିଚି

ଗୋଚରାସେୱନାୟ, କାନିଚି ଭାୱନାସେୱନାୟ ସେୱିତାନୀତି ଇନ୍ଦକୁଟ୍ଟେନପି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ଅପିଚ ଆଧିପଚ୍ଚସଙ୍ଖାତେନ ଇସ୍ସରିଯଟ୍ଠେନାପି ଏତାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି।

ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯନ୍ତିଆଦୀସୁ ଚକ୍ଖାଦୀନଂ ପଦତ୍ଥୋ ହେଟ୍ଠା ପକାସିତୋ। ପଚ୍ଛିମେସୁ ପନ ତୀସୁ ପୁବ୍ବଭାଗେ ଅନଞ୍ଞାତଂ ଅମତଂ ପଦଂ, ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମଂ ୱା ଜାନିସ୍ସାମୀତି ଏୱଂ ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ , ଇନ୍ଦ୍ରିଯଟ୍ଠସମ୍ଭୱତୋ ଚ ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଆଜାନନତୋ ଅଞ୍ଞା ଏୱ ଇନ୍ଦ୍ରିଯନ୍ତି ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଅଞ୍ଞାତାୱିନୋ ଚତୂସୁ ସଚ୍ଚେସୁ ନିଟ୍ଠିତଞାଣକିଚ୍ଚସ୍ସ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଇନ୍ଦ୍ରିଯନ୍ତି ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ତତ୍ଥ ଚ ପସାଦିନ୍ଦ୍ରିଯାନନ୍ତରଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାଦିୱୀଥିଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତିଯଂ ରୂପାଦୀନଂ ନିଯତଭାୱସ୍ସ, ଅତ୍ତନୋ ତିକ୍ଖମନ୍ଦତାନୁୱିଧାନସ୍ସ ଚ ଆପାଦନତୋ ଆଧିପଚ୍ଚଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ମନିନ୍ଦ୍ରିଯାଦୀନଂ ପନ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ୱିଜାନନାଦିଲକ୍ଖଣେ ଆଧିପଚ୍ଚଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ। ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ପଦତ୍ଥୋ।

ଧମ୍ମଭେଦତୋ ପନେତ୍ଥ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ରୂପାରୂପୱସେନ ଦ୍ୱିଧା। ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯାଦୀନି ପଞ୍ଚ ୱେଦନାଭାୱତୋ ଏକଧମ୍ମୋ, ତଥା ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯାଦୀନି ଚତ୍ତାରି ଅମୋହଭାୱତୋ। ସେସାନି ପନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଏକେକଧମ୍ମା ଏୱାତି ଏୱଂ ପରମତ୍ଥତୋ ସୋଳସ ଧମ୍ମାୱ ବାୱୀସତିନ୍ଦ୍ରିଯଭାୱେନ ଦେସିତାନି। ସେସାନି ପନେତ୍ଥ ଚେତସିକରୂପନିବ୍ବାନାନି ଅସଙ୍ଗହିତାନୀତି ଅଯଂ ଧମ୍ମଭେଦୋ।

ୱିଭଙ୍ଗନଯତୋ ପନେତ୍ଥ ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀଯଂ ନାମ ନ ଗହିତଂ। କସ୍ମା? ସୁତ୍ତନ୍ତେ ଇମାଯ ପଟିପାଟିଯା ବାୱୀସତିଯା ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଅନାଗତତ୍ତା। ସୁତ୍ତନ୍ତସ୍ମିଂ ହି କତ୍ଥଚି ଦ୍ୱେ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି କଥିତାନି, କତ୍ଥଚି ତୀଣି, କତ୍ଥଚି ପଞ୍ଚ, ଏୱଂ ପନ ନିରନ୍ତରଂ ବାୱୀସତି ଆଗତାନି ନାମ ନତ୍ଥି। ଅଭିଧମ୍ମଭାଜନୀଯେପି ୱିସେସୋ ନତ୍ଥି।

ପଞ୍ହାପୁଚ୍ଛକନଯେ ପନ ବାୱୀସତିଯା ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ କତି କୁସଲା…ପେ… କତି ଅରଣାତି? ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ କୁସଲଂ, ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅକୁସଲଂ, ସବ୍ବାସତିପଞ୍ଞାଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଚତ୍ତାରି କୁସଲାବ୍ୟାକତାନି, ମନଜୀୱିତସୋମନସ୍ସୌପେକ୍ଖାୱୀରିଯସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଛ ତିଧାପି, ସେସାନି ଦସ ଅବ୍ୟାକତାନି। ଛ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ସିଯା ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ସିଯା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତାତି, ତୀଣି ତିଧାପି, ଜୀୱିତଂ ତିଧା ଚ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଞ୍ଚ, ଦ୍ୱାଦସିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ନ ୱତ୍ତବ୍ବାନି ଏୱ। ତୀଣି ୱିପାକାନି, ଦ୍ୱେ ୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମାନି, ରୂପିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ସତ୍ତ ନେୱୱିପାକନୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମାନି, ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସିଯା ୱିପାକଂ, ସିଯା ୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମଂ, ନୱିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ତିଧାପି। ନୱିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଉପାଦିନ୍ନୁପାଦାନିଯାନି, ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅନୁପାଦିନ୍ନୁପାଦାନିଯଂ, ତୀଣି ଅନୁପାଦିନ୍ନଅନୁପାଦାନିଯାନି, ନୱ ତିଧାପି। ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସୱିତକ୍କସୱିଚାରଂ, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତଥା ଚ ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରଞ୍ଚ, ନୱ ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରାନି, ଏକାଦସ ତିଧାପି। ସତ୍ତ ରୂପିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଚେୱ ସୁଖଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଚାତି ଦସ ପରିତ୍ତାନି, ପଚ୍ଛିମାନି ତୀଣି ଅପ୍ପମାଣାନି, ସେସାନି ନୱ ତିଧାୱ। ତତ୍ଥ ଚ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ରୂପାୱଚରୱସେନେୱ ମହଗ୍ଗତଂ, ତଦୱସେସାନି ଅରୂପାୱଚରୱସେନାପୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଅନିଦସ୍ସନସପ୍ପଟିଘାନି, ସତ୍ତରସ ଅନିଦସ୍ସନଅପ୍ପଟିଘାନେୱ।

ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯାଦୀନି ଚତ୍ତାରି ହେତୂ, ସେସା ନ ହେତୂ…ପେ… ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସରଣଂ, ମନଜୀୱିତସୋମନସ୍ସୌପେକ୍ଖାୱୀରିଯସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଦ୍ୱିଧାପି, ସେସାନି ପନ୍ନରସ ଅରଣାନେୱାତି ଅଯଂ ପଞ୍ହାପୁଚ୍ଛକନଯୋ।

ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ପନେତେସୁ, ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯୋ;

କମତୋ ଦାନି ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ, ତତ୍ଥ କୋସଲ୍ଲମିଚ୍ଛତା।

କମତୋତି ଅଯମ୍ପି ଦେସନାକ୍କମୋୱ। ତତ୍ଥ ଅଜ୍ଝତ୍ତଧମ୍ମେ ପରିଞ୍ଞାଯ ଅରିଯଭୂମିପଟିଲାଭୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ତଭାୱପରିଯାପନ୍ନାନି ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯାଦୀନି ପଠମଂ ଦେସିତାନି। ସୋ ମନୁସ୍ସତ୍ତଭାୱୋ ଯଂ ଧମ୍ମଂ ଉପାଦାଯ ''ଇତ୍ଥୀ''ତି ୱା ''ପୁରିସୋ''ତି ୱା ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି, ''ଅଯଂ ସୋ''ତି ନିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ତତୋ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଞ୍ଚ। ସୋ ଦୁୱିଧୋପି ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯପଟିବଦ୍ଧୱୁତ୍ତୀତି ଞାପନତ୍ଥଂ ତତୋ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଯାୱ ତସ୍ସ ପୱତ୍ତି, ତାୱ ଏତେସଂ ୱେଦଯିତାନଂ ଅନିୱତ୍ତି। ଯଞ୍ଚ କିଞ୍ଚି ୱେଦଯିତଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଞାପନତ୍ଥଂ ତତୋ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯାଦୀନି। ତନ୍ନିରୋଧତ୍ଥଂ ପନ ଏତେ ଧମ୍ମା ଭାୱେତବ୍ବାତି ପଟିପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ତତୋ ସଦ୍ଧାଦୀନି। ''ଇମାଯ ପଟିପତ୍ତିଯା ଏସ ଧମ୍ମୋ ପଠମଂ ଅତ୍ତନି ପାତୁଭୱତୀ''ତି ପଟିପତ୍ତିଯା ଅମୋଘଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ତତୋ ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ତସ୍ସେୱ ଫଲତ୍ତା, ତତୋ ଅନନ୍ତରଂ ଭାୱେତବ୍ବତ୍ତା ଚ ତତୋ ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଇତୋ ପରଂ ଭାୱନାଯ ଇମସ୍ସ ଅଧିଗମୋ, ଅଧିଗତେ ଚ ପନ ଇମସ୍ମିଂ ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚି ଉତ୍ତରି କରଣୀଯନ୍ତି ଞାପନତ୍ଥଂ ଅନ୍ତେ ପରମସ୍ସାସଭୂତଂ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଦେସିତନ୍ତି ଏୱଂ କମତୋ ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯନଯୋ ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ।

ଇନ୍ଦ୍ରିଯୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଚ୍ଚଯାକାରୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ପଚ୍ଚଯାକାରୱିଭଙ୍ଗମାତିକାଯ ପନ ଅତ୍ଥତୋ ତାୱ – ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯାତିଆଦୀସୁ ଅୱିନ୍ଦିଯଂ କାଯଦୁଚ୍ଚରିତାଦିଂ ୱିନ୍ଦତି ପଟିଲଭତି, ୱିନ୍ଦିଯଂ ୱା କାଯସୁଚରିତାଦିଂ ନ ୱିନ୍ଦତି, ଧମ୍ମାନଂ ୱା ଯଥାସଭାୱଂ ଅୱିଦିତଂ କରୋତି, ଅନ୍ତୱିରହିତେ ୱା ସଂସାରେ ସତ୍ତେ ଜୱାପେତି, ଅୱିଜ୍ଜମାନେସୁ ୱା ଜୱତି, ୱିଜ୍ଜମାନେସୁ ୱା ନ ଜୱତୀତି ଅୱିଜ୍ଜା। ପଟିଚ୍ଚ ଫଲମେତି ଏତସ୍ମାତି ପଚ୍ଚଯୋ, ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଯା, ଠିତିଯା ଚ ଉପକାରକୋ ଧମ୍ମୋ। ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ସା ପଚ୍ଚଯୋ ଚାତି ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯୋ, ତସ୍ମା ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା। ସଙ୍ଖତମଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତୀତି ସଙ୍ଖାରା।

ଇତୋ ପରଂ ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱୁତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅୱୁତ୍ତେସୁ ପନ ୱିଜାନାତୀତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ। ନମତୀତି ନାମଂ, ରୁପ୍ପତୀତି ରୂପଂ, ନାମଞ୍ଚ ରୂପଞ୍ଚ ନାମରୂପଞ୍ଚ ନାମରୂପନ୍ତି ଏକଦେସସରୂପେକସେସନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଆଯେ ତନୋତି, ଆଯତଞ୍ଚ ନଯତୀତି ଆଯତନଂ, ଛଟ୍ଠାଯତନଞ୍ଚ ସଳାଯତନଞ୍ଚ ସଳାଯତନନ୍ତି ଏକସେସନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଫୁସତୀତି ଫସ୍ସୋ। ୱେଦଯତୀତି ୱେଦନା। ପରିତସ୍ସତୀତି ତଣ୍ହା। ଉପାଦିଯତୀତି ଉପାଦାନଂ। ଭୱତି, ଭାୱଯତି ଚାତି ଭୱୋ। ଜନନଂ ଜାତି। ଜୀରଣଂ ଜରା। ମରନ୍ତି ଏତେନାତି ମରଣଂ। ସୋଚନଂ ସୋକୋ। ପରିଦେୱନଂ ପରିଦେୱୋ। ଦୁକ୍ଖଯତି, ଉପ୍ପାଦଟ୍ଠିତିୱସେନ ଦ୍ୱିଧା ଖଣତୀତିପି ଦୁକ୍ଖଂ। ଦୁମ୍ମନସ୍ସ ଭାୱୋ ଦୋମନସ୍ସଂ। ଭୁସୋ ଆଯାସୋ ଉପାଯାସୋ। ସମ୍ଭୱନ୍ତୀତି ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ସୋକାଦୀହେୱ, ଅଥ ଖୋ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା ସମ୍ଭୱନ୍ତୀତିଆଦିନା ସବ୍ବପଦେହିପି ସମ୍ଭୱନ୍ତି-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଯୋଜନା କାତବ୍ବା। ଏୱଂ ହି ପଚ୍ଚଯପଚ୍ଚଯୁପ୍ପନ୍ନୱୱତ୍ଥାନଂ କତଂ ହୋତି।

ଏୱନ୍ତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠନଯନିଦସ୍ସନଂ, ତେନ ଅୱିଜ୍ଜାଦୀହେୱ କାରଣେହି, ନ ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନାଦୀହୀତି ଦସ୍ସେତି। ଏତସ୍ସାତି ଯଥାୱୁତ୍ତସ୍ସ। କେୱଲସ୍ସାତି ଅସମ୍ମିସ୍ସସ୍ସ, ସକଲସ୍ସ ୱା, ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସାତି ଦୁକ୍ଖସମୂହସ୍ସ, ନ ସତ୍ତସ୍ସ, ନ ସୁଖସୁଭାଦୀନଂ। ସମୁଦଯୋତି ନିବ୍ବତ୍ତି, ହୋତୀତି ସମ୍ଭୱତି। ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ପଦତ୍ଥୋ।

ଧମ୍ମଭେଦତୋ ପନେତ୍ଥ ଅୱିଜ୍ଜାତି ସୁତ୍ତନ୍ତପରିଯାଯେନ ଦୁକ୍ଖାଦୀସୁ ଚତୂସୁ, ଅଭିଧମ୍ମପରିଯାଯେନ ପୁବ୍ବନ୍ତାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଅଟ୍ଠସୁ ୱା ଠାନେସୁ ଅଞ୍ଞାଣଂ। ସଙ୍ଖାରା ପନ ପୁଞ୍ଞାପୁଞ୍ଞାନେଞ୍ଜାଭିସଙ୍ଖାରା ତଯୋ, କାଯୱଚୀଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରା ତଯୋ ଚାତି ଛବ୍ବିଧା। ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠ କାମାୱଚରକୁସଲଚେତନା, ପଞ୍ଚ ରୂପାୱଚରକୁସଲଚେତନା ଚେତି ତେରସ ଚେତନା ପୁଞ୍ଞାଭିସଙ୍ଖାରୋ ନାମ। ଦ୍ୱାଦସ ଅକୁସଲଚେତନା ଅପୁଞ୍ଞାଭିସଙ୍ଖାରୋ ନାମ। ଚତସ୍ସୋ ଅରୂପାୱଚରକୁସଲଚେତନା ଆନେଞ୍ଜାଭିସଙ୍ଖାରୋ ନାମ। ଇମେସଂ ପନ ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ ଏୱ ଦ୍ୱାରତୋ ପୱତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଅଯଂ ସଙ୍ଖାରାଦିତ୍ତିକୋ ୱୁତ୍ତୋ।

ଅଟ୍ଠ କାମାୱଚରକୁସଲଚେତନା ଚେୱ ଦ୍ୱାଦସାକୁସଲଚେତନା ଚ କାଯଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତିଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରୋ, ୱଚୀଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତିଯଂ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ, ଏତା ଚେୱ ମନୋଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତିଯଂ, ମନୋଦ୍ୱାରେ ଏୱ ପୱତ୍ତନକା ରୂପାରୂପକୁସଲଚେତନା ଚ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଅଭିଞ୍ଞାଚେତନା, ପନେତ୍ଥ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଚେତନା ଚ ପରତୋ ପଟିସନ୍ଧିୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯଭାୱେ ଅପନେତବ୍ବାପି ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସମ୍ଭୱତୋ ଇଧ ଗହେତବ୍ବାୱାତି ଅଯଂ ତିକୋ ପୁରିମତ୍ତିକମେୱ ପୱିସତୀତି ଅତ୍ଥତୋ ଲୋକିଯକୁସଲାକୁସଲଚେତନାୱ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇଦଞ୍ଚ ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀଯନଯେନ, ଅଭିଧମ୍ମଭାଜନୀଯନଯେନ ପନ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରେ ଏକେକଚିତ୍ତକ୍ଖଣେ ଦ୍ୱାଦସଙ୍ଗସ୍ସ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦସ୍ସ ଗହଣତୋ ସବ୍ବାପି ଚେତନା ସଙ୍ଖାରାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣନାମରୂପାଦୀସୁପି ସବ୍ବଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତୱସେନ ଚ ଧମ୍ମଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀଯନଯେନେୱ ପନ ଦସ୍ସଯିସ୍ସାମ।

ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାଦିଛବ୍ବିଧଂ ବାତ୍ତିଂସଲୋକିଯୱିପାକୱିଞ୍ଞାଣମେୱ ହୋତି, ଲୋକୁତ୍ତରାନି ପନ ୱଟ୍ଟକଥାଯ ନ ଯୁଜ୍ଜନ୍ତୀତି ନ ଗହିତାନି। ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯା ନାମରୂପଂ ପନ ସବ୍ବଲୋକିଯୱିଞ୍ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତା ତଯୋ ଅରୂପିନୋ ଖନ୍ଧା। ରୂପଂ ସବ୍ବାନି ଭୂତୁପାଦାଯରୂପାନି। ସଳାଯତନଂ ମନଚ୍ଛଟ୍ଠାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ଫସ୍ସୋ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସାଦିକୋ ଛୱିପାକଫସ୍ସୋ, ତଥା ୱେଦନାପି। ତଣ୍ହା ରୂପତଣ୍ହାଦିଭେଦତୋ ଛବ୍ବିଧୋ ଲୋଭୋ। ଉପାଦାନଂ କାମୁପାଦାନାଦିତୋ ଚତୁବ୍ବିଧା ଲୋଭଦିଟ୍ଠିଯୋୱ। ଭୱୋ ପନ ଦୁୱିଧୋ କମ୍ମଭୱୋ, ଉପପତ୍ତିଭୱୋତି। ତତ୍ଥ କମ୍ମଭୱୋ ତେଭୂମକକୁସଲାକୁସଲଚେତନା ଚ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଅଭିଜ୍ଝାଦଯୋ ଚ। ଉପପତ୍ତିଭୱୋ ପନ କମ୍ମାଭିନିବ୍ବତ୍ତା ପଞ୍ଚପି ଖନ୍ଧା। ସୋ ପଭେଦତୋ କାମରୂପାରୂପଭୱା ତଯୋ, ସଞ୍ଞା ଅସଞ୍ଞା ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞା ଭୱା ତଯୋ, ଏକଚତୁପଞ୍ଚୱୋକାରଭୱା ତଯୋତି ନୱୱିଧୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ଜାତିଆଦୀନି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତାନି। ତେସୁ ଜାତିଗ୍ଗହଣେନ ୱିଞ୍ଞାଣନାମରୂପସଳାଯତନଫସ୍ସୱେଦନାୱ ଗହିତା ତଦୱିନାଭାୱତୋ। ତଥା ଜରାମରଣଗ୍ଗହଣେନାପି ତେସଞ୍ଞେୱ ପାକଭେଦତ୍ତା। ସୋକାଦଯୋ ପନ ଜରାମରଣେନ ଦ୍ୱାଦସମେନ ଅଙ୍ଗେନ ଏକସଙ୍ଖେପଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତା, ନ ୱିସୁଂ ଅଙ୍ଗଭାୱେନ। କିମତ୍ଥନ୍ତି ଚେ? ଭୱଚକ୍କସ୍ସ ଅୱିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ସୋକାଦିତୋ ହି ଅୱିଜ୍ଜା ସିଦ୍ଧା ହୋତି ଅୱିଜ୍ଜାୱିପ୍ପଯୋଗତୋ ,

ଅୱିଜ୍ଜାସମ୍ପୁତ୍ତିତୋ ଚ। ଜରାମରଣବ୍ଭାହତସ୍ସ ହି ବାଲସ୍ସେୱ ତେ ସମ୍ଭୱନ୍ତି, ତେହି ଚ ଅୱିଜ୍ଜାୟ ସିଦ୍ଧାୟ ପୁନ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରାତି ଏୱଂ ହେତୁଫଲପରମ୍ପରାୟ ଭୱଚକ୍କଂ ଅୱିଚ୍ଛିନ୍ନଂ, ଅନାଦିକଂ, ଅପରିୟନ୍ତଂ, ଅପରିୟୋସାନଞ୍ଚ ହୋତି।

ୟଦି ଏୱଂ, କସ୍ମା ଅୱିଜ୍ଜା ଆଦିତୋ ୱୁତ୍ତାତି? ପଧାନଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପନ ଆଦିତୋ ୱୁତ୍ତା। ତିଣ୍ଣଂ ହି ୱଟ୍ଟାନଂ ଅୱିଜ୍ଜା ପଧାନା ହେତୁ ତସ୍ସା ଭାୱେ ଭାୱତୋ, ନିରୋଧେନ ଚ ନିରୁଜ୍ଝନତୋ। ଏୱଂ ଅୱିଜ୍ଜାଦୀହି ଦ୍ୱାଦସହି ଅଙ୍ଗେହି ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀୟନୟେନ ସବ୍ବେ ଲୋକିୟଧମ୍ମାୱ ପଚ୍ଚୟପଚ୍ଚୟୁପ୍ପନ୍ନଭାୱେନ ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଭିଧମ୍ମପରିୟାୟେନ ପନ ଲୋକୁତ୍ତରାପୀତି ଅୟମେତ୍ଥ ଧମ୍ମଭେଦୋ।

ୱିଭଙ୍ଗନୟତୋ ପନେତ୍ଥ ପଞ୍ହାପୁଚ୍ଛକନୟୋ ନତ୍ଥି, ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀୟନୟାପି ଧମ୍ମଭେଦେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱିଭତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଭିଧମ୍ମଭାଜନୀୟେ ପନ –

''ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରୋ, ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚୟା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚୟା ନାମଂ, ନାମପଚ୍ଚୟା ଛଟ୍ଠାୟତନଂ, ଛଟ୍ଠାୟତନପଚ୍ଚୟା ଫସ୍ସୋ, ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ୱେଦନା, ୱେଦନାପଚ୍ଚୟା ତଣ୍ହା, ତଣ୍ହାପଚ୍ଚୟା ଉପାଦାନଂ, ଉପାଦାନପଚ୍ଚୟା ଭୱୋ, ଭୱପଚ୍ଚୟା ଜାତି, ଜାତିପଚ୍ଚୟା ଜରାମରଣଂ, ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦୟୋ ହୋତି।

''ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରୋ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚୟା ନାମଂ, ନାମପଚ୍ଚୟା ଫସ୍ସୋ…ପେ… ସମୁଦୟୋ ହୋତି।

''ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚୟା ନାମରୂପଂ, ନାମରୂପପଚ୍ଚୟା ଛଟ୍ଠାୟତନଂ, ଛଟ୍ଠାୟତନପଚ୍ଚୟା ଫସ୍ସୋ…ପେ… ସମୁଦୟୋ ହୋତି।

''ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା …ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚୟା ନାମରୂପଂ, ନାମରୂପପଚ୍ଚୟା ସଳାୟତନଂ, ଛଟ୍ଠାୟତନପଚ୍ଚୟା ଫସ୍ସୋ…ପେ… ସମୁଦୟୋ ହୋତୀ''ତି (ୱିଭ। ୨୪୩) –

ଏୱଂ ପଚ୍ଚୟଚତୁକ୍କଂ, ପୁନ ''ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରୋ ଅୱିଜ୍ଜାହେତୁକୋ''ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୨୪୪) ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ହେତୁଚତୁକ୍କଂ, ପୁନ ''ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରୋ ଅୱିଜ୍ଜାସମ୍ପୟୁତ୍ତୋ''ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୨୪୫) ସମ୍ପୟୁତ୍ତଚତୁକ୍କଂ, ପୁନ ''ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରୋ, ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚୟାପି ଅୱିଜ୍ଜା''ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୨୪୬) ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞପଚ୍ଚୟଚତୁକ୍କନ୍ତି ଏୱଂ ଅୱିଜ୍ଜାମୂଲକାନି ଚତ୍ତାରି ଚତୁକ୍କାନି ୱୁତ୍ତାନି। ଏୱଂ ''ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚୟା ଅୱିଜ୍ଜା''ତିଆଦିନା ସଙ୍ଖାରାଦିମୂଲକାଦିଉପାଦାନମୂଲକପରିୟୋସାନାନି ଅଟ୍ଠସୁ ପଦେସୁ ଚତ୍ତାରି ଚତ୍ତାରି ଚତୁକ୍କାନୀତି ବାତ୍ତିଂସ ଚତୁକ୍କାନି ମାତିକଂ କତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୁନ ଅକୁସଲକୁସଲୱିପାକକିରିୟଚିତ୍ତେସୁ ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରେସୁ ଏକେକସ୍ମିଂ ଚିତ୍ତେ ୟଥାନିକ୍ଖିତ୍ତେହି ଛତ୍ତିଂସବାତ୍ତିଂସମାତିକାଚତୁକ୍କେହି ୱିତ୍ଥାରତୋ ୟଥାନୁରୂପଂ ପଚ୍ଚୟାକାରୋ ୱିଭତ୍ତୋ। ଇଦଞ୍ଚ ୟସ୍ମା ନ କେୱଲଂ ଅୟଂ ପଚ୍ଚୟାକାରୋ ନାନାଚିତ୍ତେସୁ ଏୱ ହୋତି, ଏକଚିତ୍ତେପି ହୋତିୟେୱ। ନାପି ୱଟ୍ଟଚିତ୍ତେ ଏୱ ହୋତି, ତଣ୍ହାଭାୱତୋ ୱିୱଟ୍ଟଚିତ୍ତେପି, ତସ୍ମା ତଂ ନିଦ୍ଦେସତୋ ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକଂ ପଚ୍ଚୟାକାରଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱ ହେତ୍ଥ ''ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରା''ତି ଅୱତ୍ୱା ''ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରୋ''ତି ଏକୱଚନେନ ୱୁତ୍ତଂ ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣେ ବହୁଚେତନାଭାୱା। ତତ୍ଥ ୟଦେତଂ ପଠମଚତୁକ୍କଂ, ତତ୍ଥ ପଠମୱାରୋ ନାମରୂପଟ୍ଠାନେ ନାମଂ, ସଳାୟତନଟ୍ଠାନେ ଛଟ୍ଠାୟତନଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା ରୂପାରୂପାଦିସବ୍ବଭୱସାଧାରଣୱସେନ, ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣପରିୟାପନ୍ନଧମ୍ମଗ୍ଗହଣୱସେନ ଚ ରୂପଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତୋ ରୂପସ୍ସ ସବ୍ବଭୱାସାଧାରଣତ୍ତା, ବହୁଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକତ୍ତା ଚ। ଦୁତିୟୋ ନାମରୂପଟ୍ଠାନେ ନାମଂ, ''ନାମପଚ୍ଚୟା ଫସ୍ସୋ''ତି ସଳାୟତନଟ୍ଠାନେ ଫସ୍ସମେୱ ଗହେତ୍ୱା ଫସ୍ସସ୍ସ ସଳାୟତନଂ ୱିନାପି ପଚ୍ଚୟୱିସେସସମ୍ଭୱଦସ୍ସନୱସେନ ଚେୱ ମହାନିଦାନସୁତ୍ତନୟଦସ୍ସନୱସେନ (ଦୀ। ନି। ୨।୯୫ ଆଦୟୋ) ଚ ୱୁତ୍ତୋ। ତତିୟୋ ସଳାୟତନଟ୍ଠାନେ ଛଟ୍ଠାୟତନମେୱ ଗହେତ୍ୱା ଗବ୍ଭସେୟ୍ୟକାନଂ ଅପରିପୁଣ୍ଣାୟତନାନଂ, ରୂପଭୱିକାଦୀନଞ୍ଚ ୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ। ଚତୁତ୍ଥୋ ''ନାମପଚ୍ଚୟା ସଳାୟତନଂ, ସଳାୟତନପଚ୍ଚୟା ଫସ୍ସୋ''ତି ଏୱଂ ଇତରାୟତନେହିପି ସଳାୟତନସ୍ସ ୱିସେସତୋ ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟତଂୱ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଓପପାତିକାନଂ, ପରିପୁଣ୍ଣାୟତନାନଂ କାମଭୱିକାନଞ୍ଚ ୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ। ଏୱଂ ଦୁତିୟଚତୁକ୍କାଦୀସୁପି।

ସବ୍ବତ୍ଥାପି ଚେତ୍ଥ ୟସ୍ମା ସୋକାଦୟୋ ସବ୍ବେ ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣେ ନ ସମ୍ଭୱନ୍ତି, ସବ୍ବସ୍ମିଞ୍ଚ ଚିତ୍ତେ, ଭୱେ ଚ ନପ୍ପୱତ୍ତନ୍ତି, ତସ୍ମା ନ ଗହିତା। ଜାତିଜରାମରଣାନି ପନେତ୍ଥ ଅରୂପଧମ୍ମାନଂ ଲକ୍ଖଣମତ୍ତାନି, ତାନି ଚ ଅଚିତ୍ତକ୍ଖଣମତ୍ତାନିପି ସମାନାନି ଚିତ୍ତକ୍ଖଣେ ଅନ୍ତୋଗଧତ୍ତା ପରିୟାୟତୋ ପଚ୍ଚୟୁପ୍ପନ୍ନେ କତ୍ୱା ଅଙ୍ଗପରିପୂରଣତ୍ଥଂ ଗହିତାନି। ଭୱୋତି ଚେତ୍ଥ ଉପାଦାନାଦିପଚ୍ଚୟୱିରହିତା ଚତ୍ତାରୋ ଅରୂପିନୋ ଖନ୍ଧା, ତଣ୍ହାପଚ୍ଚୟା ଉପାଦାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ କାମୁପାଦାନଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ତୀଣି ଉପାଦାନାନି ଏୱ ଗହେତବ୍ବାନି । ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଏକଲକ୍ଖଣାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଏକକ୍ଖଣେ ଅସମ୍ଭୱା ଲୋଭମୂଲୱିରହିତେସୁ ଦୋସମୋହମୂଲେସୁ ଚେୱ କୁସଲାବ୍ୟାକତେସୁ ଚ ଚିତ୍ତେସୁ ୱେଦନାପଚ୍ଚୟା ପଟିଘଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚନ୍ତି ଏୱଂ ତଣ୍ହାଠାନେ ୟଥାୟୋଗଂ

ପଟିଘାଦୟୋ ତୟୋ। ତେସୁ ୱିଚିକିଚ୍ଛାଓଜ୍ଜିତେସୁ ଚେଓ ଦିଟ୍ଠିୱିପ୍ପଯୁତ୍ତେସୁ ଚ ଉପାଦାନଟ୍ଠାନେ ଅଧିମୋକ୍ଖୋ ଗହିତୋ। ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ପନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଧିମୋକ୍ଖସ୍ସାପି ଅସମ୍ଭୱା ୱିଚିକିଚ୍ଛାପଚ୍ଚଯା ଭୱୋତି ଚ ଗହିତୋ। ଉପାଦାନଟ୍ଠାନେ ଚ ଅଧିମୋକ୍ଖୋ ଚ ଗହିତୋ। ଲୋକିଯାନଞ୍ହି କୁସଲାବ୍ୟାକତାନଂ ଉପନିସ୍ସଯୱସେନ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯତା ୱୁତ୍ତା। ଲୋକୁତ୍ତରାନଂ ପନ ଯସ୍ମା ଅପ୍ପହୀନାୱିଜ୍ଜୋ ଅୱିଜ୍ଜାଯ ପହାନତ୍ଥଂ, ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନତ୍ଥଞ୍ଚ ଲୋକୁତ୍ତରଂ ଭାୱେତି, ତସ୍ମା ସମତିକ୍କମନୱସେନ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯତା ୱୁତ୍ତା, ନ ସହଜାତୱସେନ। ତେନେୱ ତେସଂ ନିଦ୍ଦେସୱାରେସୁ ''ତତ୍ଥ କତମା ଅୱିଜ୍ଜା''ତି ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ''ତତ୍ଥ କତମୋ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରୋ''ତି (ୱିଭ। ୨୪୦) ୱିଭତ୍ତଂ। କିରିଯଧମ୍ମାନଂ ପନ କେନଚି ପରିଯାଯେନ ଅୱିଜ୍ଜାମୂଲକତ୍ତଂ ନତ୍ଥୀତି ''ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣ''ନ୍ତିଆଦିନା ସଙ୍ଖାରମୂଲକାଦିକୋ ନଯୋ ୱୁତ୍ତୋ, ନ ଅୱିଜ୍ଜାମୂଲକୋ। ଅପିଚ ଲୋକିଯକୁସଲାଦୀସୁ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା ''ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତୀ''ତି (ୱିଭ। ୨୨୫) ଏୱଂ ଅପ୍ପନା କତା, ଲୋକୁତ୍ତରକୁସଲାଦୀସୁ ''ଏୱମେତେସଂ ଧମ୍ମାନ''ନ୍ତି। ଅଯଂ ଲୋକିଯତୋ ଲୋକୁତ୍ତରାନଂ ଦେସନାଯ ୱିସେସୋତି ଅଯଂ ଅଭିଧମ୍ମଭାଜନୀଯେ ନଯୋ।

ଇଦାନି ପଚ୍ଚଯନଯା, କାରକାଦୀହି ସୁଞ୍ଞତୋ;

ମୂଲଦ୍ଧସନ୍ଧିସଙ୍ଖେପାକାରୱଟ୍ଟୱିଭାଗତୋ।

ୱାରଣୋପମତୋପେତ୍ଥ, ଗମ୍ଭୀରନଯଭେଦତୋ;

ଯଥାରହଂ ୱିଜାନୀଯୋ, ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ତତ୍ଥ ପଚ୍ଚଯନଯୋ ସାମଞ୍ଞତୋ, ୱିସେସତୋ ଚାତି ଦୁୱିଧୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ତବ୍ଭାୱଭାୱିମତ୍ତତାପକାସକୋ ସାମଞ୍ଞତୋ ପଚ୍ଚଯନଯୋ। ୱିସେସତୋ ପନ ପଟ୍ଠାନେ ଆଗତେସୁ ହେତୁପଚ୍ଚଯାଦିଚତୁୱୀସତିଯା ପଚ୍ଚଯେସୁ ଯଥାନୁରୂପଂ ପଚ୍ଚଯୱିସେସୁପ୍ପନ୍ନମତ୍ତତାପକାସକୋ। ସା ଚ ନେସଂ ଚତୁୱୀସତିଯା ପଚ୍ଚଯାନଂ ୱିଭାଗତା ପଟ୍ଠାନମାତିକତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାଯ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି। ତତ୍ଥ ସାମଞ୍ଞତୋ ସଙ୍ଖାରାଦଯୋ ଅୱିଜ୍ଜାଦିପଚ୍ଚଯଭାୱେ ଏୱ ଭାୱିନୋତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଯସ୍ସ ହି ଚତୂସୁ ସଚ୍ଚେସୁ, ପୁବ୍ବନ୍ତାଦୀସୁ ଚ ଅୱିଜ୍ଜା ଅପ୍ପହୀନା ହୋତି, ସୋ ଦୁକ୍ଖେ ତାୱ ପୁବ୍ବନ୍ତାଦୀସୁ ଚ ଅଞ୍ଞାଣେନ ତୀସୁ ଭୱେସୁ ଜାତିଜରାରୋଗମରଣାଦିଅନେକାଦୀନୱୱୋକିଣ୍ଣଂ ପୁଞ୍ଞଫଲସଙ୍ଖାତଂ ସଙ୍ଖାରୱିପରିଣାମଦୁକ୍ଖଂ ଦୁକ୍ଖତୋ ଅଜାନନ୍ତୋ ସୁଖସଞ୍ଞାଯ ପଚ୍ଚେତ୍ୱା ତୀହି ଦ୍ୱାରେହି ପୁଞ୍ଞାନେଞ୍ଜାଭିସଙ୍ଖାରେ ଆରଭତି। ସମୁଦଯେ ଅଞ୍ଞାଣେନ ଦୁକ୍ଖହେତୁଭୂତେସ୍ୱପି ତଣ୍ହାପରିକ୍ଖାରେସୁ ଦୁକ୍ଖହେତୁକଂ ଆପାଯିକାଦିଦୁକ୍ଖଂ, ଦୁକ୍ଖହେତୁଭୂତେସୁ କାମୂପସେୱନାଦୀସୁ ଚ ଆଦୀନୱଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ସୁଖହେତୁସଞ୍ଞାଯ ଚେୱ କିଲେସାଭିଭୂତତାଯ ଚ ତିୱିଧେପି ସଙ୍ଖାରେ ଆରଭତି। ନିରୋଧେ, ପନ ମଗ୍ଗେ ଚ ଅଞ୍ଞାଣେନ ଅନିରୋଧଭୂତେ ଗତିୱିସେସେ ନିରୋଧସଞ୍ଞୀ, ନିରୋଧସ୍ସ ଚ ୱା ଅମଗ୍ଗଭୂତେସ୍ୱପି ଯଞ୍ଞାମରତପାଦୀସ୍ୱପି ନିରୋଧମଗ୍ଗସଞ୍ଞୀ ହୁତ୍ୱା ତିୱିଧେପି ସଙ୍ଖାରେ ଆରଭତି। ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯତାପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅଞ୍ଞାଣେନ ''ଅହେତୂ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯା ସତ୍ତା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନ ହୋନ୍ତି ପରଂ ମରଣା''ତି ୱା ''ଅତ୍ତାୱ ଜାନାତି ୱା ନ ଜାନାତି ୱା, ସୋୱ ସଙ୍ଖାରେ ସଙ୍ଖରୋତି, ସୋୱ ପଟିସନ୍ଧିଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଅଣୁଇସ୍ସରାଦଯୋ କଲଲାଦିଭାୱେନ ସରୀରଂ ସଣ୍ଠାପେନ୍ତା ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ସମ୍ପାଦେନ୍ତି, ସୋୱ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସମ୍ପନ୍ନୋ ଫୁସତି, ୱେଦଯତି, ତଣ୍ହିଯତି, ଉପାଦାନାଦୀନି ଚ କରୋତୀ''ତି ୱା ''ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ନିଯତିସଙ୍ଗତିଭୱପରିଣତା''ତି ୱା ୱିକପ୍ପେତି। ସୋ ଏୱଂ ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଅନ୍ଧୀକତୋ –

''ଯଥାପି ନାମ ଜଚ୍ଚନ୍ଧୋ, ନରୋ ଅପରିଣାଯକୋ;

ଏକଦା ଯାତି ମଗ୍ଗେନ, ଉମ୍ମଗ୍ଗେନାପି ଏକଦା।

''ସଂସାରେ ସଂସରଂ ବାଲୋ, ତଥା ଅପରିଣାଯକୋ;

କରୋତି ଏକଦା ପୁଞ୍ଞଂ, ଅପୁଞ୍ଞମପି ଏକଦା''ତି। (ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୨୨୬ ସଙ୍ଖାରପଦନିଦ୍ଦେସ) –

ୱୁତ୍ତନଯେନ ତିୱିଧେ ସଙ୍ଖାରେ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତୀତି। କିଂ ପନେତ୍ଥ ଏକାୱ ଅୱିଜ୍ଜା ସଙ୍ଖାରାନଂ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ନନୁ ଏକସ୍ମା କାରଣା ଏକଂୱ କାରିଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅନେକଂ କାରିଯଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅନେକସ୍ମା ୱା ଏକନ୍ତି, ଅନେକସ୍ମା କାରଣା ଅନେକଂ କାରିଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ସଚ୍ଚଂ, ପଧାନତ୍ତପାକଟତ୍ତଅସାଧାରଣତ୍ତଦୀପନତ୍ଥଂ ପନେତ୍ଥ ଅନେକେସୁ କାରଣେସୁପି ଏକା ଅୱିଜ୍ଜା ଏୱ ପଚ୍ଚଯଭାୱେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା ''ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା

(ଉଦା। ୩), ସେମ୍ହସମୁଟ୍ଠାନା ଆବାଧା’’ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୧୦।୬୦; ମହାନି। ୫; ଚୂଳନି। ଖଗ୍ଗଵିସାଣସୁତ୍ତନିଦ୍ଦେସ ୧୨୮) ଵିଯ। ଅଵିଜ୍ଜା ହି ପଧାନୋ ହେତୁ, ସଙ୍ଖାରାନଂ ପାକଟୋ, ଅସାଧାରଣୋ ଚ ତଣ୍ହାଦିହେତୂନମ୍ପି ହେତୁଭୂତା, ନ ଵତ୍ଥାରମ୍ମଣାଦୀନି ଖୀଣାସଵସ୍ସ ତେସଂ ସନ୍ତେପି ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅଭାଵାତି। ଏଵଂ ତାଵେତ୍ଥ ଵଟ୍ଟସଙ୍ଖାରାନଂ ଅଵିଜ୍ଜାଯ ଏଵ ଭାଵେ ଭାଵୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ତଥା ଵିଞ୍ଞାଣସ୍ସାପି ଉପଚିତକମ୍ମାଭାଵେ ଅଭାଵତୋ, ସବ୍ବତ୍ଥ ସବ୍ବେସଞ୍ଚ ସବ୍ବଵିପାକଵିଞ୍ଞାଣୁପ୍ପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ଚ ସଙ୍ଖାରାନଂ ଏଵ ଭାଵେ ଭାଵୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ଏଵଂ ଉପରିପି ନାମରୂପାଦୀନଂ ଵିଞ୍ଞାଣାଦିଭାଵେ ଭାଵୋ ଯଥାନୁରୂପଂ ଅନୁଭଵଯୁତ୍ତୀହି ଞାତବ୍ବୋତି ଅଯଂ ସାମଞ୍ଞତୋ ପଚ୍ଚଯନଯୋ।

ଵିସେସତୋ ପନ ଅଵିଜ୍ଜା ପୁଞ୍ଞାଭିସଙ୍ଖାରାନଂ ତାଵ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯେନ, ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯେନ ଚାତି ଦ୍ଵିଧା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ସା ହି ଅଵିଜ୍ଜଂ ଆରବ୍ଭ ସମ୍ମସନାଦିଵସେନ ଉପ୍ପତ୍ତିଯଂ କାମାଵଚରାନଂ, ଅଭିଞ୍ଞାଚିତ୍ତେନ ସମୋହଚିତ୍ତସ୍ସ ଜାନନକାଲେ ରୂପାଵଚରାନଞ୍ଚ ପୁଞ୍ଞାଭିସଙ୍ଖାରାନଂ ତାଵ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ଅଵିଜ୍ଜାସମତିକ୍କମନତ୍ଥାଯ ପନ ଅଵିଜ୍ଜାସମ୍ମୂଳ୍ହତାଯ କାମରୂପଭଵସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ପତ୍ଥେତ୍ଵାଵ କାମରୂପାଵଚରପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ଅପୁଞ୍ଞାଭିସଙ୍ଖାରାନଂ ପନେସା ଅଵିଜ୍ଜଂ ଆରବ୍ଭ ରାଗାଦୀନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକାଲେ ଆରମ୍ମଣାଦିପଚ୍ଚଯେନ ଅଵିଜ୍ଜାସମ୍ମୂଳ୍ହତାଯ ପାଣାତିପାତାଦୀନି କରୋନ୍ତସ୍ସ ନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯେନ, ଦୁତିଯଜଵନାଦୀନଂ ଅନନ୍ତରୂପନିସ୍ସଯାସେଵନନତ୍ଥିଵିଗତପଚ୍ଚଯେହି ଯଂ କିଞ୍ଚି ଅକୁସଲଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ହେତୁସହଜାତଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନିସ୍ସଯସମ୍ପଯୁତ୍ତଅତ୍ଥିଅଵିଗତପଚ୍ଚଯେହୀତି ଏଵଂ ଅନେକଧା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ଆନେଞ୍ଜାଭିସଙ୍ଖାରାନଂ ପନ ଏକେନ ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯେନେଵ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି।

ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ଵିଞ୍ଞାଣପଦେ ପନ ତଯୋପି ସଙ୍ଖାରା ଵିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଯଥାରହଂ ତୀସୁ ଭଵେସୁ ପଟିସନ୍ଧିପଵତ୍ତୀସୁ କମ୍ମପଚ୍ଚଯେନ ଚେଵ ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯେନ ଚାତି ଦ୍ଵିଧା ପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି। ଅଭିଧମ୍ମଭାଜନୀଯନଯେନ ସହଜାତସ୍ସ ଵିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସହଜାତଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନିସ୍ସଯସମ୍ପଯୁତ୍ତକମ୍ମତ୍ଥିଅଵିଗତାଦିପଚ୍ଚଯେହି ପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି।

ଵିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯା ନାମରୂପପଦେ ପନ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଵିପାକଭୂତଂ, ଅଵିପାକଭୂତଞ୍ଚ ନାମସ୍ସ କେଵଲସ୍ସ ଵା ରୂପମିସ୍ସକସ୍ସ ଵା ପଟିସନ୍ଧିପଵତ୍ତୀସୁ ସହଜାତଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନିସ୍ସଯସମ୍ପଯୁତ୍ତଵିପାକଆହାରୈନ୍ଦ୍ରିଯଅତ୍ଥିଅଵିଗତପଚ୍ଚଯେହି ଯଥାରହଂ ନଵଧା, ଅଟ୍ଠଧା ଵା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ପଟିସନ୍ଧିଯଂ ଵିପାକଵିଞ୍ଞାଣଂ ଵତ୍ଥୁରୂପସ୍ସ ସହଜାତଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନିସ୍ସଯଵିପାକଆହାରୈନ୍ଦ୍ରିଯଵିପ୍ପଯୁତ୍ତଅତ୍ଥି ଅଵିଗତପଚ୍ଚଯେହି ନଵଧା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ଠପେତ୍ଵା ପନ ଵତ୍ଥୁରୂପଂ ସେସରୂପସ୍ସ ତେହେଵ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞପଚ୍ଚଯରହିତେହି ଅଟ୍ଠହି ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ଅଭିସଙ୍ଖାରଵିଞ୍ଞାଣଂ ପନ ଏକଵୋକାରପଞ୍ଚଵୋକାରଭଵେସୁ କମ୍ମଜରୂପସ୍ସ ସୁତ୍ତନ୍ତିକପରିଯାଯେନ ଉପନିସ୍ସଯଵସେନ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ପଵତ୍ତିଯଂ ପନ ସବ୍ବମ୍ପି ଵିଞ୍ଞାଣଂ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ନାମରୂପସ୍ସ ଯଥାରହଂ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଅରୂପଭଵେ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ନାମସ୍ସେଵ, ଅସଞ୍ଞିଭଵେ ରୂପସ୍ସେଵ, ପଞ୍ଚଵୋକାରଭଵେ ନାମରୂପସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ତେନେଵ ନାମଞ୍ଚ ରୂପଞ୍ଚ ନାମରୂପଞ୍ଚ ନାମରୂପନ୍ତି ନିବ୍ବଚନଂ କତନ୍ତି।

ନାମରୂପପଚ୍ଚଯା ସଳାଯତନପଦେ ପନ ନାମଂ ଵିପାକଭୂତଂ, ଅଵିପାକଭୂତଞ୍ଚ ଅରୂପଭଵେ ଛଟ୍ଠାଯତନସ୍ସ ଅଵକଂସତୋ ସହଜାତଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନିସ୍ସଯସମ୍ପଯୁତ୍ତଵିପାକଅତ୍ଥିଅଵିଗତଵସେନ ଯଥାରହଂ ସତ୍ତଧା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ଇତରେସଂ ପନେତଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଚକ୍ଖାଯତନାଦୀନଂ ପଞ୍ଚଵୋକାରଭଵେ ପଟିସନ୍ଧିଯଂ ଚତୁମହାଭୂତସହାଯଂ ହୁତ୍ଵା ସହଜାତନିସ୍ସଯଵିପାକଵିପ୍ପଯୁତ୍ତଅତ୍ଥିଅଵିଗତଵସେନ ଛଧା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। କିଞ୍ଚି ପନେତ୍ଥ ହେତୁପଚ୍ଚଯେନ, କିଞ୍ଚି ଆହାରପଚ୍ଚଯେନ ଚାତି ତେସଂ ଵସେନ ସବ୍ବଵାରେସୁ ଉକ୍କଂସାଵକଂସୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ପଵତ୍ତେ ପନ ଚକ୍ଖାଦୀନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଵିପାକମଵିପାକମ୍ପି ନାମଂ ପଚ୍ଛାଜାତଵିପ୍ପଯୁତ୍ତଅତ୍ଥିଅଵିଗତଵସେନ ଚତୁଧା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତି। ଏଵଂ ତାଵ ନାମମେଵ ସଳାଯତନସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତି ଵେଦିତବ୍ବଂ।

ରୂପଂ ପନ ଵତ୍ଥୁଭୂତଂ ପଟିସନ୍ଧିଯଂ ଛଟ୍ଠାଯତନସ୍ସ ସହଜାତଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନିସ୍ସଯଵିପ୍ପଯୁତ୍ତଅତ୍ଥିଅଵିଗତଵସେନ ଛଧା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ଚତୁମହାଭୂତରୂପଂ ଚକ୍ଖାଦୀନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ପଟିସନ୍ଧିଯଂ, ପଵତ୍ତେ ଚ ସହଜାତନିସ୍ସଯଅତ୍ଥିଅଵିଗତପଚ୍ଚଯେହି ଚତୁଧା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ରୂପଜୀଵିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଅତ୍ଥିଅଵିଗତଵସେନ ତିଵିଧା। ତଥା ଆହାରୋ ଆହାରତ୍ଥିଅଵିଗତଵସେନ। ସୋ ଚ ଆହାରୂପଜୀଵୀନଂ ପଵତ୍ତେଯେଵ, ନୋ ପଟିସନ୍ଧିଯଂ। ତାନି ପନ ପଞ୍ଚ ଚକ୍ଖାଯତନାଦୀନି ପଞ୍ଚଵିଞ୍ଞାଣସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଛଟ୍ଠସ୍ସ ମନାଯତନସ୍ସ ନିସ୍ସଯପୁରେଜାତୈନ୍ଦ୍ରିଯଵିପ୍ପଯୁତ୍ତଅତ୍ଥିଅଵିଗତଵସେନ ଛଧା ପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି ପଵତ୍ତେଯେଵ, ନୋ ପଟିସନ୍ଧିଯଂ। ତଥା ପଞ୍ଚଵିଞ୍ଞାଣଵିରହିତମନାଯତନସ୍ସ ଵତ୍ଥୁରୂପଂ ନିସ୍ସଯପୁରେଜାତଵିପ୍ପଯୁତ୍ତଅତ୍ଥିଅଵିଗତଵସେନ ପଞ୍ଚଧା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତି। ଏଵଂ ରୂପମେଵ ଛଟ୍ଠାଯତନସ୍ସ, ସଳାଯତନସ୍ସ ଚ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଖନ୍ଧତ୍ତଯଵତ୍ଥୁରୂପସଙ୍ଖାତଂ ପନ ନାମରୂପଂ ଛଟ୍ଠାଯତନସ୍ସ ପଟିସନ୍ଧିଯଂ ସହଜାତଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନିସ୍ସଯସମ୍ପଯୁତ୍ତଵିପ୍ପଯୁତ୍ତଵିପାକଅତ୍ଥିଅଵିଗତାଦିଵସେନ ଯଥାରହଂ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତି। ଏଵଂ ନାମଞ୍ଚ ରୂପଞ୍ଚ ନାମରୂପଞ୍ଚ ଯଥାରହଂ ଛଟ୍ଠାଯତନସ୍ସ, ସଳାଯତନସ୍ସ ଚ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତି ଵେଦିତବ୍ବଂ।

ସଳାଯତନପଚ୍ଚଯା ଫସ୍ସପଦେ ପନ ଛଟ୍ଠାଯତନଂ ୱିପାକଂ, ଅୱିପାକଞ୍ଚ ସବ୍ବସ୍ସ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଫସ୍ସସ୍ସ ସହଜାତାଦିୱସେନ ନୱଧା, ଅଟ୍ଠଧା ୱା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ଚକ୍ଖାଯତନାଦୀନି ପଞ୍ଚ ଯଥାକ୍କମଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସାଦୀନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ନିସ୍ସଯପୁରେଜାତିନ୍ଦ୍ରିଯୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଅତ୍ଥିଅୱିଗତୱସେନ ଛଧା, ରୂପାଯତନାଦୀନି ପଞ୍ଚ ତେସଂ ଆରମ୍ମଣପୁରେଜାତଅତ୍ଥିଅୱିଗତୱସେନ ତିଧା। ମନୋସମ୍ଫସ୍ସସ୍ସ ପନ ତାନି, ଧମ୍ମାରମ୍ମଣଞ୍ଚ ତଥା ଚ ଆରମ୍ମଣାଧିପତିମତ୍ତେନ ଚାତି ବହୁଧା ପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି। ଏୱଂ ଛଟ୍ଠାଯତନଞ୍ଚ ସଳାଯତନଞ୍ଚ ଛବ୍ବିଧସ୍ସାପି ଫସ୍ସସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନାପଦେ ସବ୍ବୋପି ଫସ୍ସୋ ସହଜାତାନଂ ୱେଦନାନଂ ସହଜାତଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନିସ୍ସଯୱିପାକଆହାରସମ୍ପଯୁତ୍ତଅତ୍ଥିଅୱିଗତୱସେନ ଅଟ୍ଠଧା, ସତ୍ତଧା ୱା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ଅସହଜାତାନଂ ଉପନିସ୍ସଯୱସେନେୱାତି।

ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହାପଦେ ୱିପାକୱେଦନା ଅନୁସଯପତିତାଯ ତଣ୍ହାଯ ଉପନିସ୍ସଯୱସେନ, ସହଜାତାଦିୱସେନ ଚ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ଯସ୍ମା ପନ –

ଦୁକ୍ଖୀ ସୁଖଂ ପତ୍ଥଯତି, ସୁଖୀ ଭିଯ୍ୟୋପି ଇଚ୍ଛତି;

ଉପେକ୍ଖା ପନ ସନ୍ତତ୍ତା, ସୁଖମିଚ୍ଚେୱ ଭାସିତା;

ତଣ୍ହାଯ ପଚ୍ଚଯା ତସ୍ମା, ହୋନ୍ତି ତିସ୍ସୋପି ୱେଦନାତି। (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୨।୬୪୪);

ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନପଦେ ତଣ୍ହା ଅସହଜାତା ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଉପାଦାନାନଂ ଉପନିସ୍ସଯୱସେନ ଚେୱ ଅନନ୍ତରାଦିୱସେନ ଚ, ସହଜାତା ପନ କାମୁପାଦାନୱଜ୍ଜିତାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ହେତୁସହଜାତ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନିସ୍ସଯସମ୍ପଯୁତ୍ତଅତ୍ଥିଅୱିଗତୱସେନ ସତ୍ତଧା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି।

ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭୱପଦେ ଚତୁବ୍ବିଧମ୍ପି ଉପାଦାନଂ ଅସହଜାତସ୍ସ ସବ୍ବକମ୍ମଭୱସ୍ସ ଚେୱ ଉପପତ୍ତିଭୱସ୍ସ ଚ ଉପନିସ୍ସଯୱସେନେୱ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ସହଜାତସ୍ସ ପନ କମ୍ମଭୱସ୍ସ ହେତୁସହଜାତାଦିୱସେନ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି।

ଭୱପଚ୍ଚଯା ଜାତିପଦେ ଭୱୋତି କମ୍ମଭୱୋୱ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ସୋ ଚ ଜାତିଯା କମ୍ମପଚ୍ଚଯୌପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯୱସେନ ଦ୍ୱିଧା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି।

ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣାଦିପଦେ ଜାତି ପନ ଜରାମରଣାନଂ, ସୋକାଦୀନଞ୍ଚ ତବ୍ଭାୱଭାୱୀଭାୱମତ୍ତତୋ ସୁତ୍ତନ୍ତିକନଯେନ ଉପନିସ୍ସଯକୋଟିଯାୱ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତି ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ପଚ୍ଚଯନଯୋ।

କାରକାଦୀହି ସୁଞ୍ଞତୋ ପନେତେ ଅୱିଜ୍ଜାଦଯୋ ଦ୍ୱାଦସ ଧମ୍ମା ଯସ୍ମା ଏୱଂ ପଚ୍ଚଯପଚ୍ଚଯୁପ୍ପନ୍ନଭାୱେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପଟିବଦ୍ଧା ଅଞ୍ଞନିରପେକ୍ଖା ହୁତ୍ୱା ଅୱିଚ୍ଛିନ୍ନା ଅନାଦିକା ପୱତ୍ତନ୍ତି, ତସ୍ମା ତତୋ ଅଞ୍ଞେନ ବ୍ରହ୍ମାଦିନା କାରକେନ, ପକତିଅଣୁକାଲାଦିହେତୁନା ୱା କାରକୱେଦକରୂପେନ ପରପରିକପ୍ପିତେନ ଅତ୍ତନା ୱା ରହିତା। ନ ହେତେ ଅତ୍ତା, ନ ଅତ୍ତନି, ନ ଅତ୍ତୱନ୍ତୋ, ସୁଞ୍ଞା ଏତେ ଅତ୍ତେନ ୱା ଅତ୍ତନିଯେନ ୱା ଧୁୱଭାୱେନ ୱା ସୁଭଭାୱେନ ୱା ସୁଖଭାୱେନ ୱାତି ଅଯଂ କାରକାଦୀହି ସୁଞ୍ଞତା।

ମୂଲଦ୍ଧସନ୍ଧିସଙ୍ଖେପାକାରୱଟ୍ଟୱିଭାଗତୋତି ଏତ୍ଥ ମୂଲତୋ ତାୱ ଅୱିଜ୍ଜା, ତଣ୍ହା ଚାତି ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ମୂଲନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଦ୍ଧତୋ ପନେତ୍ଥ ଅୱିଜ୍ଜା, ସଙ୍ଖାରାତି ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଅତୀତୋ ଅଦ୍ଧା, ୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନି ଭୱାୱସାନାନି ଅଟ୍ଠ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୋ ଅଦ୍ଧା, ଜାତି ଚେୱ ଜରାମରଣଞ୍ଚାତି ଦ୍ୱେ ଅନାଗତୋ ଅଦ୍ଧାତି ତଯୋ ଅଦ୍ଧା ୱେଦିତବ୍ବା। ସନ୍ଧିତୋ ପନ ସଙ୍ଖାରାନଂ, ପଟିସନ୍ଧିୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତରା ଏକୋ ହେତୁଫଲସନ୍ଧି, ୱେଦନାଯ ଚ ତଣ୍ହାଯ ଚ ଅନ୍ତରା ଏକୋ ଫଲହେତୁସନ୍ଧି, ଭୱସ୍ସ ଚ ଜାତିଯା ଚ ଅନ୍ତରା ଏକୋ ହେତୁଫଲସନ୍ଧି ଚାତି ତଯୋ ସନ୍ଧୀ ୱେଦିତବ୍ବା। ସଙ୍ଖେପତୋ ପନ ସନ୍ଧୀନଂ ଆଦିପରିଯୋସାନୱୱତ୍ଥିତା ଚତ୍ତାରୋ ସଙ୍ଖେପା ହୋନ୍ତି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଅୱିଜ୍ଜାସଙ୍ଖାରା ଏକୋ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିଞ୍ଞାଣନାମରୂପସଳାଯତନଫସ୍ସୱେଦନା ଦୁତିଯୋ, ତଣ୍ହୁପାଦାନଭୱା ତତିଯୋ, ଜାତିଜରାମରଣାନି ଚତୁତ୍ଥୋତି ଏୱଂ ଚତ୍ତାରୋ ସଙ୍ଖେପା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଆକାରତୋ ପନେତ୍ଥ –

ଅତୀତେ ହେତୁଯୋ ପଞ୍ଚ, ଇଦାନି ଫଲପଞ୍ଚକଂ;

ଇଦାନି ହେତୁଯୋ ପଞ୍ଚ, ଆଯତିଂ ଫଲପଞ୍ଚକନ୍ତି। –

ଏୱଂ ୱୀସତି ଆକାରା ହୋନ୍ତି।

ଏତ୍ଥ ହି ସରୂପତୋ ୱୁତ୍ତା ଅୱିଜ୍ଜାସଙ୍ଖାରା, ତେସଂ ଗହଣେନ ତଦୱିନାଭାୱତୋ ଗହିତା ତଣ୍ହୁପାଦାନଭୱାତି ଇମେ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା ଅତୀତେ ହେତୁଯୋ ନାମ, ସରୂପତୋ ୱୁତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣାଦଯୋ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା ଇଦାନି ଫଲପଞ୍ଚକଂ ନାମ, ସରୂପତୋ ପନ ୱୁତ୍ତା ତଣ୍ହୁପାଦାନଭୱା, ତେସଂ ଗହଣେନ ତଦୱିନାଭାୱତୋ ଗହିତା ଅୱିଜ୍ଜାସଙ୍ଖାରାତି ଇମେ ପଞ୍ଚ ଇଦାନି ହେତୁଯୋ ନାମ। ଜାତିଆଦିଅପଦେସେନ ୱୁତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣାଦଯୋ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା ଆଯତିଂ ଫଲପଞ୍ଚକଂ ନାମାତି ଏୱଂ ୱୀସତି ଆକାରା ୱେଦିତବ୍ବା। ୱଟ୍ଟତୋ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖାରଭୱା କମ୍ମୱଟ୍ଟଂ, ଅୱିଜ୍ଜାତଣ୍ହୁପାଦାନା କିଲେସୱଟ୍ଟଂ, ସେସାନି ୱିପାକୱଟ୍ଟନ୍ତି ତୀଣି ୱଟ୍ଟାନି ହୋନ୍ତି। ଯାୱ ଚ ତେସୁ କିଲେସୱଟ୍ଟଂ ଅରିଯମଗ୍ଗେନ ନ ଉପଚ୍ଛିଜ୍ଜତି, ତାୱ ଇଦଂ ଭୱଚକ୍କଂ ଅନୁପଚ୍ଛିନ୍ନଂ ପୱତ୍ତତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ମୂଲଦ୍ଧସନ୍ଧିସଙ୍ଖେପାକାରୱଟ୍ଟୱିଭାଗୋ।

ୱାରଣୋପମତୋତି ଏତ୍ଥ ୱାରଣତୋ ତାୱ – ''ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା''ତି ଇଦମହେତୁକୱିସମହେତୁକଦସ୍ସନନିୱାରଣଂ, ''ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣ''ନ୍ତି ଉଚ୍ଛେଦଅତ୍ତସଙ୍କନ୍ତିଦସ୍ସନନିୱାରଣଂ, ''ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯା ନାମରୂପ''ନ୍ତି ଅତ୍ତାତି ପରିକପ୍ପିତୱତ୍ଥୁଭେଦଦସ୍ସନତୋ ଘନସଞ୍ଞାନିୱାରଣଂ, ''ନାମରୂପପଚ୍ଚଯା ସଳାଯତନ''ନ୍ତିଆଦି ଅତ୍ତା ପସ୍ସତି…ପେ… ୱିଜାନାତି ଫୁସତି, ୱେଦଯତି, ତଣ୍ହିଯତି, ଉପାଦିଯତି, ଭୱତି, ଜାଯତି, ଜୀଯତି, ମୀଯତୀତି ଏୱମାଦିଦସ୍ସନନିୱାରଣନ୍ତି ଇଦମେତ୍ଥ ମିଚ୍ଛାଦସ୍ସନନିୱାରଣଂ।

ଉପମାତୋ ପନେତ୍ଥ ଅନ୍ଧୋ ୱିଯ ଅୱିଜ୍ଜା, ତସ୍ସ ଉପକ୍ଖଲନଂ ୱିଯ ସଙ୍ଖାରା, ପତନଂ ୱିଯ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତେନ ଗଣ୍ଡପାତୁଭାୱୋ ୱିଯ ନାମରୂପଂ, ତସ୍ସ ଗଣ୍ଡଭେଦପୀଳକା ୱିଯ ସଳାଯତନଂ, ତସ୍ସ ସଙ୍ଘଟ୍ଟନଂ ୱିଯ ଫସ୍ସୋ, ତଜ୍ଜନିତଦୁକ୍ଖଂ ୱିଯ ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପଟିକାରାଭିଲାସୋ ୱିଯ ତଣ୍ହା, ଅସପ୍ପାଯଗ୍ଗହଣଂ ୱିଯ ଉପାଦାନଂ, ଅସପ୍ପାଯାଲେପନଂ ୱିଯ ଭୱୋ, ତେନ ଗଣ୍ଡୱିକାରପାତୁଭାୱୋ ୱିଯ ଜାତି, ତବ୍ବିକାରଭେଦୋ ୱିଯ ଜରାମରଣଂ। ଯଥାସଭାୱଦସ୍ସନନିୱାରଣାଦିତୋ ୱା ଏତେ ଅୱିଜ୍ଜାଦଯୋ ଅକ୍ଖିପଟଲାଦି ଉପମାହିପି ୱେଦିତବ୍ବାତି ଅଯମେତ୍ଥ ଉପମା।

ଗମ୍ଭୀରନଯଭେଦତୋତି ଏତ୍ଥ ଗମ୍ଭୀରଭେଦୋ ତାୱ ଇମେସଂ ଅୱିଜ୍ଜାଦୀନଂ ପଚ୍ଚେକଂ ଧମ୍ମତ୍ଥଦେସନାପଟିୱେଧଗମ୍ଭୀରତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଇମେ ହି ଅୱିଜ୍ଜାଦଯୋ ଧମ୍ମା ଯେନାକାରେନ ଯଦୱତ୍ଥା ଚ ସଙ୍ଖାରାଦୀନଂ ଫଲାନଂ ପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି, ସୋ ନେସଂ ପଚ୍ଚଯଟ୍ଠୋ ଦୁରୱବୋଧତୋ ଗମ୍ଭୀରୋତି ଅଯମେତ୍ଥ ଧମ୍ମଗମ୍ଭୀରତା। ଧମ୍ମୋତି ହେତୁ ''ହେତୁମ୍ହି ଞାଣଂ ଧମ୍ମପଟିସମ୍ଭିଦା''ତି (ୱିଭ। ୭୨୦) ୱଚନତୋ। ଜରାମରଣାଦୀନଂ ଫଲାନଂ ଜାତିଆଦୀହି ପଚ୍ଚଯେହି ସମ୍ଭୂତସମୁଦାଗତଟ୍ଠୋ ଦୁରୱବୋଧତୋ ଗମ୍ଭୀରୋତି ଅଯଂ ଅତ୍ଥଗମ୍ଭୀରତା। ଅତ୍ଥୋତି ଫଲଂ ''ହେତୁଫଲେ ଞାଣଂ ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦା''ତି (ୱିଭ। ୭୨୦) ୱଚନତୋ। ତେସଂ ପନ ହେତୂନଂ, ଫଲାନଞ୍ଚ ତେନ ତେନାକାରେନ ଅୱିପରୀତତୋ ଦେସନାପି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସେୱ ଗୋଚରତୋ ଗମ୍ଭୀରାତି ଅଯଂ ଦେସନାଗମ୍ଭୀରତା। ଯୋ ପନେସଂ ଅୱିଜ୍ଜାସଙ୍ଖାରାଦୀନଂ ଅଦସ୍ସନାଯୂହନାଦିସଭାୱୋ, ସୋ ମନ୍ଦପଞ୍ଞେହି ଦୁପ୍ପରିଯୋଗାହତ୍ତା ଗମ୍ଭୀରୋତି ଅଯଂ ପଟିୱେଧଗମ୍ଭୀରତାତି ଅଯମେତ୍ଥ ଗମ୍ଭୀରଭେଦୋ।

ନଯଭେଦୋ ପନେତ୍ଥ ଏକତ୍ତନଯୋ ନାନତ୍ତନଯୋ ଅବ୍ଯାପାରନଯୋ ଏୱଂଧମ୍ମତାନଯୋତି ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅତ୍ଥନଯାନଂ ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ହି ''ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା, ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣ''ନ୍ତି ଏୱଂ ବୀଜସ୍ସ ଅଙ୍କୁରାଦିଭାୱେନ ରୁକ୍ଖଭାୱପ୍ପତ୍ତି ୱିଯ ସନ୍ତାନାନୁପଚ୍ଛେଦୋ ଏକତ୍ତନଯୋ ନାମ। ଯଂ ସମ୍ମା ପସ୍ସନ୍ତୋ ହେତୁଫଲସମ୍ବନ୍ଧେନ ସନ୍ତାନାନୁପଚ୍ଛେଦାୱବୋଧତୋ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିଂ ପଜହତି, ମିଚ୍ଛା ପସ୍ସନ୍ତୋ ହେତୁଫଲସମ୍ବନ୍ଧେନ ପୱତ୍ତମାନସ୍ସ ସନ୍ତାନାନୁପଚ୍ଛେଦସ୍ସ ଏକତ୍ତଗ୍ଗହଣତୋ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିଂ ଉପାଦିଯତି।

ଅୱିଜ୍ଜାଦୀନଂ ପନ ଯଥାସକଂ ଲକ୍ଖଣୱୱତ୍ଥାନଂ ନାନତ୍ତନଯୋ ନାମ। ଯଂ ସମ୍ମା ପସ୍ସନ୍ତୋ ନୱନୱାନଂ ଉପ୍ପାଦଦସ୍ସନତୋ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିଂ ପଜହତି, ମିଚ୍ଛା ପସ୍ସନ୍ତୋ ଏକସନ୍ତାନପତିତସ୍ସ ଭିନ୍ନସନ୍ତାନସ୍ସେୱ ନାନତ୍ତଗ୍ଗହଣତୋ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିଂ ଉପାଦିଯତି।

ଅୱିଜ୍ଜାଯ ପନ ''ସଙ୍ଖାରା ମଯା ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବା, ସଙ୍ଖାରାନଂ ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅମ୍ହେହୀ''ତି ଏୱମାଦିବ୍ଯାପାରାଭାୱୋ ଅବ୍ଯାପାରନଯୋ ନାମ। ଯଂ ସମ୍ମା ପସ୍ସନ୍ତୋକାରକସ୍ସ ଅଭାୱାୱବୋଧତୋ ଅତ୍ତଦିଟ୍ଠିଂ ପଜହତି, ମିଚ୍ଛା ପସ୍ସନ୍ତୋ ଯୋ ଅସତିପି ବ୍ଯାପାରେ ଅୱିଜ୍ଜାଦୀନଂ ସଭାୱନିଯମସିଦ୍ଧୋ ହେତୁଭାୱୋ, ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗହଣତୋ ଅକିରିଯଦିଟ୍ଠିଂ ଉପାଦିଯତି।

ଅୱିଜ୍ଜାଦୀହି ପନ କାରଣେହି ସଙ୍ଖାରାଦୀନଂଯେୱ ସମ୍ଭୱୋ ଖୀରାଦୀହି ଦଧିଆଦୀନଂ ୱିଯ, ନ ଅଞ୍ଞେସନ୍ତି ଅଯଂ ଏୱଂଧମ୍ମତାନଯୋ ନାମ। ଯଂ ସମ୍ମା ପସ୍ସନ୍ତୋ ପଚ୍ଚଯାନୁରୂପତୋ ଫଲାୱବୋଧତୋ ଅହେତୁକଦିଟ୍ଠିଂ, ଅକିରିଯଦିଟ୍ଠିଞ୍ଚ ପଜହତି, ମିଚ୍ଛା ପସ୍ସନ୍ତୋ ପଚ୍ଚଯାନୁରୂପଂ ଫଲପ୍ପୱତ୍ତିଂ

ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଯତୋ କୁତୋଚି ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଅସନ୍ତୱଗ୍ଗହଣତୋ ଅହେତୁକଦିଟ୍ଠିଂ ଚେୱ ନିଯତୱାଦଞ୍ଚ ଉପାଦିଯତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ନଯଭେଦୋତି ଏୱଂ ୱିଜାନୀଯୋ ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ପଚ୍ଚଯାକାରୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସତିପଟ୍ଠାନୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ସତିପଟ୍ଠାନୱିଭଙ୍ଗମାତିକାଯ ପନ ଅତ୍ଥତୋ ତାୱ – ଚତ୍ତାରୋତି ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦୋ, ତେନ ନ ତତୋ ହେଟ୍ଠା, ନ ଉଦ୍ଧନ୍ତି ଦୀପେତି। ସତିପଟ୍ଠାନାତି ଏତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ସତିପଟ୍ଠାନା ସତିଗୋଚରୋପି ସତିପି। ‘‘ଚତୁନ୍ନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଦେସେସ୍ସାମୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୫।୪୦୮) ହି ସତିଗୋଚରୋ ‘‘ସତିପଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ସତ୍ଥୋ ପତିଟ୍ଠାତି ତସ୍ମିନ୍ତି ପଟ୍ଠାନଂ, କା ପତିଟ୍ଠାତି? ସତି। ସତିଯା ପଟ୍ଠାନଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ। ପଧାନଂ ଠାନନ୍ତି ୱା ପଟ୍ଠାନଂ, ସତିଯା ପଟ୍ଠାନଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ। ‘‘ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ପରିପୂରେନ୍ତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୩।୧୪୭) ପନ ସତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ପତିଟ୍ଠାତୀତି ପଟ୍ଠାନଂ, ଉପଟ୍ଠାତି ଓକ୍କନ୍ତିତ୍ୱା ପକ୍ଖନ୍ଦିତ୍ୱା ପୱତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସତିଯେୱ ପଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ସତିପଟ୍ଠାନଂ। ଅଥ ୱା ସରଣଟ୍ଠେନ ସତି, ସା ଚ ଉପଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ପଟ୍ଠାନନ୍ତି ସତିପଟ୍ଠାନଂ, ଇଦମିଧ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଯଦି ଏୱଂ, କସ୍ମା ସତିପଟ୍ଠାନାତି ବହୁୱଚନଂ କତଂ? ସତିଯା ବହୁତ୍ତା। ଆରମ୍ମଣଭେଦେନ ହି ବହୁକା ତା ସତିଯୋ।

ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ, ତେନ ଅଜ୍ଝତ୍ତାଦିୱସେନ ସବ୍ବପ୍ପକାରଚତୁଚତ୍ତାଲୀସୱିଧସତିପଟ୍ଠାନନିବ୍ବତ୍ତକସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନିସ୍ସଯଭୂତଂ ସାସନମେୱ, ନାଞ୍ଞଂ ସାସନନ୍ତି ଦୀପେତି। ୱୁତ୍ତଂ ହେତଂ ‘‘ଇଧେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣୋ…ପେ… ସୁଞ୍ଞା ପରପ୍ପୱାଦା ସମଣେହି ଅଞ୍ଞେହୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୨୧୪; ମ। ନି। ୧।୧୩୯; ଅ। ନି। ୪।୨୪୧)।

ଭିକ୍ଖୂତି ସଂସାରେ ଭଯଂ ଇକ୍ଖନକୋ। ତେନ କିଞ୍ଚାପି ଭଗୱତୋ ଦେୱଲୋକେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସତିପଟ୍ଠାନଂ ଦେସେନ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଦେୱଗଣଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଏକଭିକ୍ଖୁପି ନିସିନ୍ନୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ତଥାପି ଦେୱୋ ୱା ହୋତୁ ମନୁସ୍ସୋ ୱା ଗହଟ୍ଠୋ ୱା ପବ୍ବଜିତୋ ୱା, ସଂସାରେ ଭଯନ୍ତି ସବ୍ବୋ ଇକ୍ଖମାନୋ ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପଜ୍ଜମାନୋୱ ଭିକ୍ଖୁ ନାମ ହୋତି, ନାଞ୍ଞୋତି ଦସ୍ସେତି। ଯଥାହ ‘‘ଅଲଙ୍କତୋ ଚେପୀ’’ତି (ଧ। ପ। ୧୪୨)।

ଅଜ୍ଝତ୍ତନ୍ତି ନିଯକଜ୍ଝତ୍ତଂ। କାଯେତି ଏତ୍ଥ ଆଯନ୍ତି ତତୋତି ଆଯୋ। କେ ଆଯନ୍ତି? କୁଚ୍ଛିତା କେସାଦଯୋ, ଇତି କୁଚ୍ଛିତାନଂ ଆଯୋତି କାଯୋ। ଅଥ ୱା ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗାନଂ, କେସାଦୀନଞ୍ଚ ସମୂହଟ୍ଠେନପି କାଯୋ, ରୂପକାଯୋ, ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ତନୋ କାଯେତି ଅତ୍ଥୋ। କାଯାନୁପସ୍ସୀତି କାଯଂ ଅନୁପସ୍ସନସୀଲୋ। ‘‘କାଯେ’’ତି ଚ ୱତ୍ୱା ପୁନ ‘‘କାଯାନୁପସ୍ସୀ’’ତି ଦୁତିଯକାଯ-ଗ୍ଗହଣଂ ‘‘ଏୱଂ ନ କାଯେ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗୱିନିମୁତ୍ତଏକଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ, ନାପି କେସଲୋମାଦିୱିନିମୁତ୍ତଇତ୍ଥିପୁରିସାନୁପସ୍ସୀ, ନ ଚ ଭୂତୁପାଦାଯୱିନିମୁତ୍ତଏକଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ, ଅଥ ଖୋ ରଥସମ୍ଭାରନଗରାୱଯୱକଦଲିକ୍ଖନ୍ଧୱିଭାଗାନୁପସ୍ସକୋ ୱିଯ ଯଥାକ୍କମଂ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗକେସାଦିଭୂତୁପାଦାଯସମୂହାନୁପସ୍ସୀ ଏୱା’’ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ କତଂ। ତଥା ହେତ୍ଥ ଯଥାୱୁତ୍ତଧମ୍ମସମୂହୱିନିମୁତ୍ତୋ ଇତ୍ଥିପୁରିସାଦିକୋ, ଅଞ୍ଞୋ ୱା କୋଚି ଧମ୍ମୋ ନ ଦିସ୍ସତି, ଯଥାୱୁତ୍ତଧମ୍ମସମୂହମତ୍ତେଯେୱ ପନ ବାଲା ତଥା ତଥା ସୁଭାଦିତୋ ଚ ମିଚ୍ଛାଭିନିୱେସଂ କରୋନ୍ତି, ଅଯଂ ପନ ଯୋଗୀ ତତ୍ଥ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ଏୱ ଅନିଚ୍ଚଦୁକ୍ଖଅନତ୍ତାସୁଭାନୁପସ୍ସୀ ଏୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଥ ୱା ଯ୍ୱାଯଂ ମହାସତିପଟ୍ଠାନେ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାଦିକୋ ଚୁଦ୍ଦସୱିଧୋ କାଯୋ ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ସ ସବ୍ବସ୍ସ ଇମସ୍ମିଂଯେୱ କାଯେ ଅନୁପସ୍ସନତୋ ‘‘କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ’’ତି ଏୱମାଦିନାପି ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ୱିହରତୀତି ଇରିଯତି, ଚତୂସୁ ଇରିଯାପଥେସୁ ଏକେନାଗତଂ ସରୀରବାଧନଂ ଅଞ୍ଞେନ ଇରିଯାପଥେନ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅପତମାନଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ହରତି, ପୱତ୍ତେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ବହିଦ୍ଧା କାଯେତି ପରସ୍ସ କାଯେ। ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା କାଯେତି କାଲେନ ଅତ୍ତନୋ, କାଲେନ ପରସ୍ସ କାଯେ। କାଲେନ ହି ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାକାଯେସୁପି ଏକସ୍ମିଂ ଖଣେ କାଯାନୁପସ୍ସନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପଗୁଣକମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ପନ ଅପରାପରଂ ସଞ୍ଚରଣକାଲୋ ଏତ୍ଥ କଥିତୋ। ଆତାପୀତି କାଯପରିଗ୍ଗାହକୱୀରିଯେନ ୱୀରିଯୱା। ସୋ ହି ଯସ୍ମା କିଲେସାନଂ ଆତାପନତୋ ଆତାପୋ ୱୁଚ୍ଚତି ୱୀରିଯଂ, ସୋ ଚସ୍ସ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଆତାପୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସମ୍ପଜାନୋତି କାଯପରିଗ୍ଗାହକେନ ସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ସତିମାତି କାଯପରିଗ୍ଗାହିକାଯ ସତିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ। ଅଯଂ ପନ ଯସ୍ମା ସତିଯା ଆରମ୍ମଣଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପଞ୍ଞାଯ ଅନୁପସ୍ସତି, ୱୀରିଯେନ ଚ ଅନ୍ତରା ୱୋସାନଂ ନାପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଯେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଆନୁଭାୱେନ ତଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ତେସଂ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା’’ତି ଇଦଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଇତି କାଯାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନଂ, ସମ୍ପଯୋଗଙ୍ଗଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ପହାନଙ୍ଗଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ

ୱିନେଯ୍ୟାତି ତଦଙ୍ଗୱିନୟେନ ୱା ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱିନୟେନ ୱା ୱିନୟିତ୍ୱା। ଲୋକେତି ଯ୍ୱାୟଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତାଦିଭେଦୋ କାୟୋ ୱୁତ୍ତୋ, ସ୍ୱେୱ ଇଧ ଲୁଜ୍ଜନପଲୁଜ୍ଜନଟ୍ଠେନ ଲୋକୋ ନାମ। ୱିଭଙ୍ଗେ ପନ ୟସ୍ମା ରୂପକାୟେ ପହୀନଅଭିଜ୍ଝାଦୟୋ ୱେଦନାଦୀସୁପି ପହୀୟନ୍ତି ଏୱ, ତସ୍ମା ପଞ୍ଚପି ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ''ଲୋକୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମିଂ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସସଙ୍ଖାତଂ କାମଚ୍ଛନ୍ଦବ୍ୟାପାଦଂ ୱିନେଯ୍ୟାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଇମସ୍ସ ଚ ନୀୱରଣେସୁ ବଲୱଧମ୍ମଦ୍ୱୟସ୍ସ ପହାନଦସ୍ସନେନ ସେସନୀୱରଣାନମ୍ପି ପହାନଂ ୱୁତ୍ତଂୟେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱିସେସେନ ଚେତ୍ଥ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସୱିନୟେନ ୟଥାକ୍କମଂ କାୟସମ୍ପତ୍ତିୱିପତ୍ତିମୂଲାନଂ ଅନୁରୋଧୱିରୋଧାନଂ, ଅତ୍ତଅଭିରତିଅଦସୁଭାକାରାଦିଭାୱନାନଭିରତୀନଂ, ଅଭୂତଗୁଣପକ୍ଖେପଭୂତଦୋସାପନୟନାନଞ୍ଚ ପହାନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତେନ ୟୋଗାୱଚରସ୍ସ ୟୋଗାନୁଭାୱନିଦ୍ଦଉଫଲଂ, ୟୋଗସମତ୍ଥତା ଚ ଦୀପିତା ହୋତି।

ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱେଦନାସୁତିଆଦୀସୁପି ଅଜ୍ଝତ୍ତାଦୀନି ୱୁତ୍ତନୟେନ ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଏତ୍ଥ ପନ ୱେଦନାତି ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ଲୋକିୟା, ତଥା ଚିତ୍ତଂ, ଧମ୍ମା ଚ, ତେସଂ ୱିଭାଗୋ ୱିଭଙ୍ଗନୟେ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି। କେୱଲଂ ପନେତ୍ଥ ୟଥା ୱେଦନାଦୟୋ ଅନୁପସ୍ସନ୍ତୋ ୱେଦନାଦିଅନୁପସ୍ସୀ ନାମ ହୋତି, ସୋ ନୟୋ ଦସ୍ସେତବ୍ବୋ। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ୱେଦନାସୁ ତାୱ ସୁଖା ୱେଦନା ଦୁକ୍ଖତୋ, ଦୁକ୍ଖା ସଲ୍ଲତୋ, ଇତରା ଚ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଅନୁପସ୍ସିତବ୍ବା। ୟଥାହ –

''ୟୋ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖତୋ ଅଦ୍ଦ, ଦୁକ୍ଖମଦ୍ଦକ୍ଖି ସଲ୍ଲତୋ;

ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ସନ୍ତଂ, ଅଦ୍ଦକ୍ଖି ନଂ ଅନିଚ୍ଚତୋ''ତି (ସଂ। ନି। ୪।୨୫୩; ଇତିୱୁ। ୫୩)।

ସବ୍ବା ଏୱ ଏତା ଦୁକ୍ଖତୋ ଅନୁପସ୍ସିତବ୍ବା ''ୟଂ କିଞ୍ଚି ୱେଦୟିତଂ, ତଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ମିନ୍ତି ୱଦାମୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୪।୨୫୯) ୱଚନତୋ। ଏୱଂ ଅନୁପସ୍ସନ୍ତୋ ପନ ଅନିଚ୍ଚାଦିସତ୍ତାନୁପସ୍ସନାୱସେନ ୱା ଅନୁପସ୍ସନ୍ତୋପି ''ଇମଂ ୱେଦନଂ କୋ ୱେଦୟତି, କସ୍ସାୟଂ ୱେଦନା, କିଂ କାରଣାୟଂ ୱେଦନା''ତି ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ''ନ କୋଚି ସତ୍ତାଦିକୋ ୱେଦୟତି, ନ କେସଞ୍ଚି ସତ୍ତାଦୀନଂ ୱେଦନା, ୱତ୍ଥାରମ୍ମଣାଦିକାରଣା ପନାୟଂ ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି ଅନୁପସ୍ସନ୍ତୋପି ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ନାମ ହୋତି। ଅଥ ୱା ସୁଖାଦୀନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଦୁକ୍ଖାଦୀନଂ ଅସନ୍ତୱା ଅନିଚ୍ଚା ଅଦ୍ଧୁୱା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମାତି ଏୱଂ ୱା ଅନୁପସ୍ସନ୍ତୋ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ନାମ ହୋତି। ଇମିନାୱ ନୟେନ ପାଠଇନୟାନୁସାରେନ ସେସଚିତ୍ତଧମ୍ମାନମ୍ପି ଅନୁପସ୍ସନାକାରୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱିସେସତୋ ପନେତ୍ଥ ଚିତ୍ତେସୁ ଅନିଚ୍ଚତାୱସେନ, ଧମ୍ମେସୁ ଅନତ୍ତତାୱସେନ ଚ ଅନୁପସ୍ସନ୍ତୋ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ, ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ଚ ନାମ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ। ଅୟଂ ତାୱେତ୍ଥ ପଦତ୍ଥୋ।

ଧମ୍ମଭେଦୋ ପନେତ୍ଥ ନତ୍ଥି, ସରଣୱସେନ ଚ ଏକାୱ ସତି ଆରମ୍ମଣୱସେନ ''ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା''ତି ୱୁତ୍ତାତି।

ୱିଭଙ୍ଗନୟତୋ ପନେତ୍ଥ ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀୟେ ତାୱ ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାତଦୁଭୟକାୟେ କେସାଦିକୋଟ୍ଠାସଭାୱନାୱସେନ ପଠମଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ ୱିତ୍ଥାରିତଂ। ତଥା ଅଜ୍ଝତ୍ତାଦୀସୁ ପଚ୍ଚେକଂ ସାମିସନିରାମିସୱସେନ ଦୁୱିଧାନଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନାନଂ ୱସେନ ଦୁତିୟଂ, ସରାଗୱୀତରାଗସଦୋସୱୀତଦୋସସମୋହୱୀତମୋହସଂଖିତ୍ତୱିକ୍ଖିତ୍ତମହଗ୍ଗତଅମହଗ୍ଗତସଉତ୍ତରାନୁତ୍ତରସମାହିତାସମାହିତୱିମୁତ୍ତାୱିମୁତ୍ତଭେଦତୋ ସୋଳସୱିଧେହି ଚିତ୍ତପଜାନନୱସେନ ତତିୟଂ, ପଞ୍ଚନୀୱରଣାନଂ, ସତ୍ତବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଞ୍ଚ ସନ୍ତୱାସନ୍ତୱୌପ୍ପାଦପହାନପହୀନାନୁପ୍ପତ୍ତିଭାୱନାପାରିପୂରିହେତୁଜ୍ଝାନୱସେନ ଚତୁତ୍ଥଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ ୱିତ୍ଥାରିତଂ। ଅୟଂ ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀୟନୟୋ।

ଅଭିଧମ୍ମଭାଜନୀୟେ ପନ ତାୱ ''ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା। ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ କାୟେ କାୟାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତୀ''ତି (ୱିଭ। ୩୮୦) ଏୱଂ ମାତିକଂ ଠପେତ୍ୱା ଧମ୍ମସଙ୍ଗଣିୟଂ ୱୁତ୍ତନୟସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେସୁ ଅଟ୍ଠସୁ ଲୋକୁତ୍ତରଚିତ୍ତେସୁ ସମ୍ପୟୁତ୍ତସତିୱସେନେୱ ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱିଭତ୍ତା।

ପଞ୍ହପୁଚ୍ଛକନୟେପି ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ କତି କୁସଲା…ପେ… କତି ଅରଣା? ସିୟା କୁସଲା, ସିୟା ଅବ୍ୟାକତା…ପେ… ଅନୁପାଦିନ୍ନଅନୁପାଦାନିୟାୱ, ଅସଂକିଲିଟ୍ଠଅସଂକିଲେସିକାୱ…ପେ… ଅନିଦସ୍ସନଅପ୍ପଟିଘାୱ। ନ ହେତୂ ଅହେତୁକାୱ…ପେ… ଅନୁତ୍ତରା ଅରଣାୱାତି ଲୋକୁତ୍ତରୱସେନେୱ ୱିଭତ୍ତା। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ହି ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀୟସ୍ମିଞ୍ଞେୱ ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକା ସତିପଟ୍ଠାନା କଥିତା, ଅଭିଧମ୍ମଭାଜନୀୟପଞ୍ହପୁଚ୍ଛକେସୁ ପନ ଲୋକୁତ୍ତରାୟେୱ। ତେସୁ ଚ ଲୋକିୟା ନାନାଚିତ୍ତେସୁ ଏୱ ଲବ୍ଭନ୍ତି। ଅଞ୍ଞେନେୱ ହି ଚିତ୍ତେନ କାୟଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଅଞ୍ଞେନ ୱେଦନାଦୟୋତି। ଲୋକୁତ୍ତରା ପନ ଚତ୍ତାରୋପି ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଏକଚିତ୍ତେୟେୱ ଲବ୍ଭନ୍ତି। ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ମଗ୍ଗଚିତ୍ତକ୍ଖଣେ ଆରମ୍ମଣତୋ ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣା ଏକାୱ ସତି କାୟାଦୀସୁ ସୁଭସୁଖନିଚ୍ଚଅତ୍ତୱିପଲ୍ଲାସସମୁଚ୍ଛେଦକତାୟ ଚତୁକିଚ୍ଚସାଧନଟ୍ଠେନ ଚତ୍ତାରିପି ନାମାନି ଲଭତୀତି ଅୟମେତ୍ଥ ୱିଭଙ୍ଗନୟୋ।

କମତୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ, ଅନୂନାଧିକତୋପି ଚ;

ପାଠଇମୁତ୍ତନଯୋ ଞେଯ୍ୟୋ, ତତ୍ଥ କୋସଲ୍ଲମିଚ୍ଛତା।

ତତ୍ଥ କମତୋ ତାୱ ଅଯମ୍ପି ଦେସନାକ୍କମୋୱ, ସୋପି ପାକଟାପାକଟୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ। ଇମାସୁ ହି ରୂପକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପାକଟନ୍ତି ପଠମଂ କାଯାନୁପସ୍ସନା ୱୁତ୍ତା। ତତୋ ଅରୂପକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ। ତତ୍ଥାପି ଆରମ୍ମଣଂ ଅନୁଭୱନ୍ତୀ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ୱେଦନା ପାକଟାତି ଅନନ୍ତରା ୱେଦନାନୁପସ୍ସନା, ତତୋ ଆରମ୍ମଣଂ ୱିଜାନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପାକଟନ୍ତି ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସନା, ଚିତ୍ତେ ପାକଟେ ତନ୍ନିସ୍ସିତା ସୁଖୁମାପି ଧମ୍ମା ପାକଟା ହୋନ୍ତୀତି ଅନ୍ତେ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନା ୱୁତ୍ତା। ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ କମୋ।

ଅନୂନାଧିକତୋତି ଏତ୍ଥ ପନ କସ୍ମା ଭଗୱତା ଚତ୍ତାରୋୱ ସତିପଟ୍ଠାନା ୱୁତ୍ତା, ଅନୂନା ଅନଧିକାତି?
ତଣ୍ହାଚରିତଦିଟ୍ଠିଚରିତସମଥଯାନିକୱିପସ୍ସନାଯାନିକାନଂ ମନ୍ଦତିକ୍ଖୱସେନ ଦ୍ୱିଧା ପୱତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୱସେନ। ମନ୍ଦସ୍ସ ହି ତଣ୍ହାଚରିତସ୍ସ ଓଳାରିକଂ କାଯାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ, ତିକ୍ଖସ୍ସ ସୁଖୁମଂ ୱେଦନାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନଂ, ଦିଟ୍ଠିଚରିତସ୍ସାପି ମନ୍ଦସ୍ସ ନାତିପ୍ପଭେଦଗତଂ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନଂ, ତିକ୍ଖସ୍ସ ଅତିପ୍ପଭେଦଗତଂ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ। ସମଥଯାନିକସ୍ସ ଚ ମନ୍ଦସ୍ସ ଅକିଚ୍ଛେନ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବନିମିତ୍ତଂ ପଠମଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ, ତିକ୍ଖସ୍ସ ଦୁତିଯଂ, ୱିପସ୍ସନାଯାନିକସ୍ସାପି ମନ୍ଦସ୍ସ ତତିଯଂ, ତିକ୍ଖସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋତି ୱେନେଯ୍ୟଜ୍ଝାସଯତୋ ଚତ୍ତାରୋ ୱୁତ୍ତା। ସୁଭସୁଖନିଚ୍ଚଅତ୍ତଭାୱୱିପଲ୍ଲାସପ୍ପହାନତ୍ଥଂ ୱା ଚତୁରୋଘଯୋଗାସୱଗନ୍ଥୌପାଦାନଅଗତିପ୍ପହାନତ୍ଥମ୍ପି ଚତୁବ୍ବିଧାହାରପରିଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ଚତ୍ତାରୋୱ ୱୁତ୍ତା, ଅନୂନା ଅନଧିକାତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅନୂନାଧିକତା। ଏୱଂ ପାଠଇମୁତ୍ତନଯୋ ଞେଯ୍ୟୋ।

ସତିପଟ୍ଠାନୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସମ୍ମପ୍ପଧାନୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ସମ୍ମପ୍ପଧାନୱିଭଙ୍ଗମାତିକାଯ ପନ ଅତ୍ଥତୋ ତାୱ – ସମ୍ମପ୍ପଧାନାତି କାରଣପ୍ପଧାନା ଉପାଯପ୍ପଧାନା। ଯୋନିସୋ ପଦହନତୋ ପରମଂ ଧାନଂ ପଧାନଂ, ପଧାନୱୀରିଯାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଧ ଭିକ୍ଖୂତି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ପଟିପନ୍ନକୋ ଭିକ୍ଖୁ। ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନନ୍ତି ଅନିବ୍ବତ୍ତାନଂ। ପାପକାନନ୍ତି ଲାମକାନଂ। ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନନ୍ତି ଅକୋସଲ୍ଲସମ୍ଭୂତାନଂ ଧମ୍ମାନଂ। ଅନୁପ୍ପାଦାଯାତି ନ ଉପ୍ପାଦନତ୍ଥାଯ। ଛନ୍ଦଂ ଜନେତୀତି କତ୍ତୁକମ୍ୟତାସଙ୍ଖାତଂ କୁସଲଚ୍ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ଉପ୍ପାଦେତି। ୱାଯମତୀତି ପଯୋଗଂ ପରକ୍କମଂ କରୋତି। ୱୀରିଯଂ ଆରଭତୀତି କାଯିକଚେତସିକୱୀରିଯଂ କରୋତି। ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ତେନେୱ ସହଜାତୱୀରିଯେନ ଚିତ୍ତଂ ଉକ୍ଖିପତି। ପଦହତୀତି ପଧାନୱୀରିଯଂ କରୋତି। ପଟିପାଟିଯା ପନେତାନି ଚତ୍ତାରିପି ପଦାନି ୱୀରିଯସ୍ସେୱ ଆସେୱନାଭାୱନାବହୁଲୀକମ୍ମସାତଚ୍ଚକିରିଯାହି ଯୋଜେତବ୍ବାନି।

ଉପ୍ପନ୍ନାନନ୍ତି ଅନୁପ୍ପନ୍ନାତି ଅୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଆପନ୍ନାନଂ। ପହାନାଯାତି ପଜହନତ୍ଥାଯ। ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନନ୍ତି ଅନିବ୍ବତ୍ତାନଂ କୋସଲ୍ଲସମ୍ଭୂତାନଂ ଧମ୍ମାନଂ। ଉପ୍ପାଦାଯାତି ଉପ୍ପାଦନତ୍ଥାଯ। ଉପ୍ପନ୍ନାନନ୍ତି ନିବ୍ବତ୍ତାନଂ। ଠିତିଯାତି ଠିତତ୍ଥାଯ। ଅସମ୍ମୋସାଯାତି ଅନସ୍ସନତ୍ଥଂ। ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯାତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଭୱନାଯ। ୱେପୁଲ୍ଲାଯାତି ୱିପୁଲଭାୱାଯ। ଭାୱନାଯାତି ୱଡ୍ଢିଯା। ପାରିପୂରିଯାତି ପରିପୂରଣତ୍ଥାଯ। ସେସଂ ପଦତୋ ଉତ୍ତାନମେୱ।

ଅତ୍ଥତୋ ପନେତ୍ଥ ''ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ଅସମୁଦାଚାରୱସେନ ୱା ଅନନୁଭୂତାରମ୍ମଣୱସେନ ୱା କିଲେସାନଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଞ୍ଞଥା ହି ଅନମତଗ୍ଗେ ସଂସାରେ ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଅକୁସଲଧମ୍ମା ନାମ ନତ୍ଥି। କୁସଲଧମ୍ମେସୁ ପନ
ରତନତ୍ତଯପ୍ପସାଦୱିପସ୍ସନାଦିୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସଯକୁସଲାଦିୱସେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାପି ଅତ୍ଥି। ତେସମ୍ପି ଉପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବତ୍ତେ ସତି ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ଚ ଆସୱକ୍ଖଯପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ଏକନ୍ତପ୍ପୱତ୍ତସାଧକା ତେସଂ। ତତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ୱତ୍ତଗନ୍ଥଧୁତଙ୍ଗସମାଧିୱିପସ୍ସନାନୱକମ୍ମେସୁ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ନିଚ୍ଚପ୍ପଯୁତ୍ତସ୍ସ, ଘଟତୋ, ୱାଯମତୋ ଚ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ଆଗତତ୍ତା ଭୱୱସେନ କିଲେସେସୁ ଅଲଦ୍ଧାସେୱନସ୍ସ ସତ୍ତସ୍ସ କିଲେସା ନ ସମୁଦାଚରନ୍ତି, ଅପରଭାଗେ ପନସ୍ସ ୱତ୍ତାଦୀନି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା କୁସୀତସ୍ସ ଚରତୋ ଚେୱ ଅକଲ୍ଯାଣମିତ୍ତାଦିତୋ କିଲେସେସୁ ଲଦ୍ଧାସେୱନସ୍ସ ଚ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରଂ, ସତିୱୋସ୍ସଗ୍ଗଞ୍ଚ ଆଗମ୍ମ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଏୱଂ ତାୱ ଅସମୁଦାଚାରୱସେନ କିଲେସାନଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ପନ ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ଅନନୁଭୂତପୁବ୍ବଂ ଦିବ୍ବାଦିଭେଦଂ ମନାପିଯଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଲଭିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରସତିୱୋସ୍ସଗ୍ଗେ ଆଗମ୍ମ କିଲେସା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଅଲଭିତ୍ୱା ଏୱଂ ଅନନୁଭୂତାରମ୍ମଣୱସେନ କିଲେସାନଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା।

‘‘ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପନ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱତ୍ତମାନଭୂତାପଗତଓକାସକତଭୂମିଲଦ୍ଧୱସେନ, ତେସଂ ୱିଭାଗୋ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତିକେ ୱୁତ୍ତୋୱ। ଅପରମ୍ପି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ସମୁଦାଚାରଆରମ୍ମଣାଧିଗ୍ଗହିତଅୱିକ୍ଖମ୍ଭିତଅସମୁଗ୍ଘାତିତୱସେନ। ତତ୍ଥ ସମ୍ପତି ୱତ୍ତମାନଂୟେୱ ସମୁଦାଚାରୁପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। ସେସଂ ପାକଟମେୱ। ଯସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଇମେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ୱତ୍ତମାନଭୂତାପଗତଓକାସକତସମୁଦାଚାରସଙ୍ଖାତଂ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ନ ମଗ୍ଗୱଜ୍ଝଂ, ତସ୍ମା ଭୂମିଲଦ୍ଧଆରମ୍ମଣାଧିଗ୍ଗହିତଅସମୁଗ୍ଘାତିତସଙ୍ଖାତଂ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ସନ୍ଧାୟେତ୍ଥ ‘‘ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ ପହାନାୟା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

କଥଂ ପନ ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଉପ୍ପାଦାୟ ୱାୟାମୋ ହୋତି, କଥଞ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ଠିତିୟାତି? ମଗ୍ଗପ୍ପୱତ୍ତିୟା ଏୱ। ମଗ୍ଗୋ ହି ପୱତ୍ତମାନୋ ପୁବ୍ବେ ଅନୁପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବତ୍ତା ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ନାମ ୱୁଚ୍ଚତି। ଯା ଚସ୍ସ ପୱତ୍ତି, ଅୟମେୱ ଠିତି ନାମାତି ଅୟଂ ତାୱେତ୍ଥ ପଦତ୍ଥୋ।

ଧମ୍ମଭେଦୋ ପନେତ୍ଥାପି ଏକସ୍ସେୱ ୱୀରିୟସ୍ସ କିଚ୍ଚଭେଦତୋ ଚତୁଧା ୱୁତ୍ତାତି ଅୟମେତ୍ଥ ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ୱିଭଙ୍ଗନୟତୋ ପନ ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀୟେ ତାୱ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରକୁସଲଚିତ୍ତସମ୍ପୟୁତ୍ତୱୀରିୟୱସେନ ଅକୁସଲାଦିପଦେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱିଭତ୍ତା। ଅଭିଧମ୍ମଭାଜନୀୟପଞ୍ହାପୁଚ୍ଛକେସୁ ପନେତେ ଲୋକୁତ୍ତରକୁସଲଚିତ୍ତସମ୍ପୟୁତ୍ତୱସେନେୱ ୱିଭତ୍ତା, ଫଲଚିତ୍ତସମ୍ପୟୁତ୍ତା ପନ ନ ଗହିତା। ତେନେୱ ପଞ୍ହାପୁଚ୍ଛକେ ‘‘କୁସଲା ଏୱ, ୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା ଏୱ, ଅପଚୟଗାମିନୋୱ, ସେଖାୱା’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତା। ସେସୋ ପନେତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ୱୁତ୍ତନୟାନୁସାରେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସମ୍ମପ୍ପଧାନୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇଦ୍ଧିପାଦୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ଇଦ୍ଧିପାଦୱିଭଙ୍ଗମାତିକାୟ ପନ ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦାତି ଏତ୍ଥ ଇଜ୍ଝତୀତି ଇଦ୍ଧି, ସମିଜ୍ଝତି ନିପ୍ଫଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ଇଦ୍ଧି ଏୱ ପାଦୋ ଇଦ୍ଧିପାଦୋ, ଇଦ୍ଧିକୋଟ୍ଠାସୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଜ୍ଝନ୍ତି ୱା ଏତାୟ ସତ୍ତା ଇଦ୍ଧା ୱୁଦ୍ଧା ଉକ୍କଂସଗତା ହୋନ୍ତୀତିପି ଇଦ୍ଧି, ପଜ୍ଜନ୍ତି ଏତେନାତି ପାଦୋ, ପତିଟ୍ଠା ଅଧିଗମୂପାୟୋତି ଅତ୍ଥୋ, ଇଦ୍ଧିୟା ପାଦୋ ଇଦ୍ଧିପାଦୋ। ଛନ୍ଦସମାଧିପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଛନ୍ଦହେତୁକୋ, ଛନ୍ଦାଧିକୋ ୱା ସମାଧି ଛନ୍ଦସମାଧି, କତ୍ତୁକମ୍ୟତାଛନ୍ଦଂ ଅଧିପତିଂ କରିତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସମାଧିସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ପଧାନଭୂତା ସଙ୍ଖାରା ପଧାନସଙ୍ଖାରା, ଚତୁକିଚ୍ଚସାଧକସ୍ସ ସମ୍ମପ୍ପଧାନୱୀରିୟସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ସମନ୍ନାଗତନ୍ତି ତେନ ଛନ୍ଦସମାଧିନା, ପଧାନସଙ୍ଖାରେନ ଚ ଉପେତଂ। ଇଦ୍ଧିପାଦନ୍ତି ୟଥାୱୁତ୍ତେନ ‘‘ଇଦ୍ଧୀ’’ତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗତାନଂ ଉପଚାରଜ୍ଝାନାଦିକୁସଲଚିତ୍ତସମ୍ପୟୁତ୍ତାନଂ ଛନ୍ଦସମାଧିପଧାନସଙ୍ଖାରାନଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ପାଦଭୂତସେସଚିତ୍ତଚେତସିକରାସିଂ। ଭାୱେତୀତି ୱଡ୍ଢେତି, ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତାନେ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଜନେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମିନା ନୟେନ ସେସେସୁପି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ୱୀମଂସାତି ପଞ୍ଞା। ସେସଂ ପଦତୋ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ।

ଅତ୍ଥତୋ ପନେତ୍ଥ ତେନ କିଂ କଥିତଂ? ଚତୁନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥିତଂ। ଯଥା ହି ଚତୂସୁ ଅମଚ୍ଚପୁତ୍ତେସୁ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତେସୁ ଏକୋ ଉପଟ୍ଠାନେନ, ଏକୋ ସୂରଭାୱେନ, ଏକୋ ଜାତିସମ୍ପତ୍ତିୟା, ଏକୋ ମନ୍ତବଲେନାତି ଏୱଂ ତେ ପଚ୍ଚେକକାରଣେନ ରାଜାନଂ ଆରାଧେତ୍ୱା ଠାନନ୍ତରଂ ପାପୁଣନ୍ତି, ଏୱଂ ଭିକ୍ଖୂପି ଛନ୍ଦୱୀରିୟଚିତ୍ତୱୀମଂସାସୁ ଏକେକଂ ଜେଟ୍ଠଂ ଧୁରଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ କତ୍ୱା ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମନିବ୍ବତ୍ତକା ହୋନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଛନ୍ଦୋ ସମାଧି ପଧାନସଙ୍ଖାରୋତି ତୟୋ ଧମ୍ମା ଇଦ୍ଧୀପି ହୋନ୍ତି ଇଦ୍ଧିପାଦାପି, ସେସା ପନ ସମ୍ପୟୁତ୍ତା ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା ଇଦ୍ଧିପାଦା ଏୱ। ଏୱଂ ସେସାଧିପତିୟୁତ୍ତଚିତ୍ତେସୁପି ଇଦ୍ଧିପାଦାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅପିଚ ଝାନୱିପସ୍ସନାସୁ ପୁବ୍ବଭାଗୋ ଇଦ୍ଧିପାଦୋ। ଯୋ ପଟିଲାଭୋ, ସା ଇଦ୍ଧି। ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀନଂ ହି ପୁବ୍ବଭାଗପରିକମ୍ମାନି ଇଦ୍ଧିପାଦୋ ନାମ, ପଠମଜ୍ଝାନାଦୟୋ ଇଦ୍ଧି ନାମ। ପଠମମଗ୍ଗାଦୀନଂ ପୁବ୍ବଭାଗୱିପସ୍ସନା ଇଦ୍ଧିପାଦୋ ନାମ, ପଠମମଗ୍ଗାଦୟୋ ଇଦ୍ଧି ନାମ। ପଟିଲାଭୱସେନାପି ଦୀପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ପଠମଜ୍ଝାନାଦୟୋ ହି ପଠମମଗ୍ଗାଦୟୋ ଚ ଇଦ୍ଧିପାଦୋ ନାମ, ଦୁତିୟଜ୍ଝାନାଦୟୋ, ଦୁତିୟମଗ୍ଗାଦୟୋ ଚ ଇଦ୍ଧି ନାମାତି ଅୟଂ ତାୱେତ୍ଥ ପଦତ୍ଥୋ।

ଧମ୍ମଭେଦୋ ପନେତ୍ଥ ୱିଭଙ୍ଗନୟେନେୱ ପାକଟୋ ଭୱିସ୍ସତି। ତତ୍ଥ ହି ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀୟେ ତାୱ ଛନ୍ଦାଦୀନଂ ପଦାନଂ ୱିଭଙ୍ଗଂ ୱତ୍ୱା ଅନ୍ତେ ‘‘ଇଦ୍ଧିପାଦୋତି ତଥାଭୂତସ୍ସ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତୀତି ତେ ଧମ୍ମେ ଆସେୱତି ଭାୱେତି ବହୁଲୀକରୋତି, ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତୀ’’ତି (ୱିଭ। ୪୩୪) ଏୱଂ ସବ୍ବେ ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମା ଇଦ୍ଧିପାଦୋତି ୱୁତ୍ତା।

ଅଭିଧମ୍ମଭାଜନୀୟେ ପନ ଛନ୍ଦାଦୀନି ପଦାନି ୱିଭଜିତ୍ୱା ଅନ୍ତେ ‘‘ଇଦ୍ଧିପାଦୋତି ତଥାଭୂତସ୍ସ ଫସ୍ସୋ…ପେ… ପଗ୍ଗାହୋ ଅୱିକ୍ଖେପୋ’’ତି (ୱିଭ॰ ୪୪୭) ଏୱଂ ସବ୍ବେ ଲୋକୁତ୍ତରକୁସଲଧମ୍ମା ଇଦ୍ଧିପାଦାତି ୱତ୍ୱା ପୁନ ‘‘ଛନ୍ଦିଦ୍ଧିପାଦୋ ୱୀରିୟିଦ୍ଧିପାଦୋ ଚିତ୍ତିଦ୍ଧିପାଦୋ ୱୀମଂସିଦ୍ଧିପାଦୋ’’ତି (ୱିଭ॰ ୪୫୭) ମାତିକଂ ଠପେତ୍ୱା ‘‘ତତ୍ଥ କତମୋ ଛନ୍ଦିଦ୍ଧିପାଦୋ? ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ୟସ୍ମିଂ ସମୟେ ଲୋକୁତ୍ତରଂ ଝାନଂ ଭାୱେତି…ପେ… ୟୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଛନ୍ଦୋ ଛନ୍ଦିକତା…ପେ… ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଛନ୍ଦିଦ୍ଧିପାଦୋ’’ତିଆଦିନା ଲୋକୁତ୍ତରକୁସଲଚିତ୍ତସମ୍ପୟୁତ୍ତଛନ୍ଦୱୀରିୟଚିତ୍ତୱୀମଂସା ଏୱ ଇଦ୍ଧିପାଦାତି ୱୁତ୍ତା। ତଥା ପଞ୍ହାପୁଚ୍ଛକେପି କୁସଲା ଏୱ, ଅନିଦସ୍ସନଅପ୍ପଟିଘା ଏୱ, ୱୀମଂସିଦ୍ଧିପାଦୋ ହେତୁ, ସେସା ନ ହେତୂ…ପେ… ଚିତ୍ତିଦ୍ଧିପାଦୋ ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ସେସା ଚିତ୍ତସମ୍ପୟୁତ୍ତା…ପେ… ଅନୁତ୍ତରାୱ, ଅରଣାୱାତି। ସେସମେତ୍ଥ ସତିପଟ୍ଠାନେ ୱୁତ୍ତସଦିସମେୱ। ପାଠଇମୁତ୍ତକନୟୋ ପନେତ୍ଥାପି ନ ଉଦ୍ଧଟୋତି।

ଇଦ୍ଧିପାଦୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୱିଭଙ୍ଗମାତିକାୟ ପନ ଅତ୍ଥତୋ ତାୱ – ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାତି ଏତ୍ଥ ବୋଧିୟା, ବୋଧିସ୍ସ ୱା ଅଙ୍ଗାତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ୟାୟ ଏୱ ଧମ୍ମସାମଗ୍ଗିୟା ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାୟ ଲୀନୁଦ୍ଧଚ୍ଚାଦିଅନେକେସଂ ଉପଦ୍ଦୱାନଂ ପଟିପକ୍ଖଭୂତାୟ ସତିଧମ୍ମୱିଚୟାଦିସତ୍ତୱିଧାୟ ଧମ୍ମସାମଗ୍ଗିୟା ଅରିୟସାୱକୋ ବୁଜ୍ଝତି, କିଲେସନିଦ୍ଦାୟ ଉଟ୍ଠହତି, ସଚ୍ଚାନି ୱା ପଟିୱିଜ୍ଝତି, ତସ୍ସା ଧମ୍ମସାମଗ୍ଗିସଙ୍ଖାତାୟ ବୋଧିୟା ଅଙ୍ଗାତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଝାନଙ୍ଗମଗ୍ଗଙ୍ଗାନି ୱିୟ। ୟୋ ପନେସ ୟଥାୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାୟ ଏତାୟ ଧମ୍ମସାମଗ୍ଗିୟା ବୁଜ୍ଝତୀତି କତ୍ୱା ଅରିୟସାୱକୋ ‘‘ବୋଧୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ସ ବୋଧିସ୍ସ ଅଙ୍ଗାତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ସେନଙ୍ଗରଥଙ୍ଗାଦୟୋ ୱିୟ। ଅପିଚ ‘‘ବୋଧାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା’’ତିଆଦିନା ପଟିସମ୍ଭିଦାନୟେନାପି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପସତ୍ଥୋ, ସୁନ୍ଦରୋ ୱା ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ସତିୟେୱ ସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ। ଏୱଂ ସେସେସୁପି। ତତ୍ଥ ଧମ୍ମେ ୱିଚିନାତି ଅନିଚ୍ଚାଦିତୋ ପରିୱୀମଂସତି ଜାନାତି, ଧମ୍ମେ ୱା ଏତେନ ସତ୍ତା ୱିଚିନନ୍ତୀତି ଧମ୍ମୱିଚୟୋ, ପଞ୍ଞା। ଉପେକ୍ଖତି ସମରସାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ହାପନୱଡ୍ଢନେ ଅବ୍ୟାୱଟତାୟ ପଟିସଙ୍ଖାନାକାରେନ ମଜ୍ଝତ୍ତା ହୋତୀତି ଉପେକ୍ଖା, ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତତା। ପଟିସଙ୍ଖାନଲକ୍ଖଣୋ ହି ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ। ଅୟଂ ତାୱେତ୍ଥ ପଦତ୍ଥୋ। ଧମ୍ମଭେଦୋପେତ୍ଥ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋୱ।

ୱିଭଙ୍ଗନୟତୋ ପନେତ୍ଥ ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀୟେ ତାୱ ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରୱସେନ ସେସେସୁ ଲୋକୁତ୍ତରକୁସଲୱିପାକୱସେନ ୱିଭତ୍ତା। ପଞ୍ହାପୁଚ୍ଛକେ ପନ ସିୟା କୁସଲା, ସିୟା ଅବ୍ୟାକତା, ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ସୁଖାୟ ୱେଦନାୟ ସମ୍ପୟୁତ୍ତୋୱ, ସେସା ଦ୍ୱୀହି…ପେ… ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ସୁଖସହଗତୋୱ, ସେସା ତିଧାପି, ଅନିଦସ୍ସନଅପ୍ପଟିଘା, ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ହେତୁ, ସେସା ନ ହେତୂ…ପେ… ରୂପାୱଚରାୱ, ଅରଣାୱାତି। ସେସଂ ସତିପଟ୍ଠାନେ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ। ଅୟମେତ୍ଥ ୱିଭଙ୍ଗନୟୋ।

ଇଦାନି ପନ –

କମତୋ ତାୱତ୍ୱତୋ ଚ, ହେତୁଭୂମିୱିଭାଗତୋ;

ୱିୱେକତୋ ଚ ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ, ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ତତ୍ଥ କମତୋ ତାୱ ଅୟମ୍ପି ଦେସନାକ୍କମୋୱ। ସବ୍ବେସଂ ହି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଉପକାରତ୍ତା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ପଠମଂ ୱୁତ୍ତୋ, ତତୋ ୟସ୍ମା ଉପଟ୍ଠିତସତିକୋ ଧମ୍ମେ ପଞ୍ଞାୟ ପୱିଚିନାତି, ପୱିଚିତଧମ୍ମୋ ୱୀରିୟଂ ଆରଭତି, ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟସ୍ସ ପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପୀତିମନସ୍ସ କାୟୋପି ଚିତ୍ତମ୍ପି ପସ୍ସମ୍ଭତି, ପସ୍ସଦ୍ଧକାୟସ୍ସ ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିୟତି, ସମାହିତଚିତ୍ତୋ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ସାଧୁକଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତା ହୋତି, ତସ୍ମା ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାଦୟୋ ୟଥାକ୍କମଂ ୱୁତ୍ତାତି ଅୟଂ ତାୱେତ୍ଥ କମୋ।

ତାୱତ୍ୱତୋ ପନ କସ୍ମା ତେ ସତ୍ତେୱ ୱୁତ୍ତା, ଅନୂନା ଅନଧିକାତି? ଲୀନୁଦ୍ଧଚ୍ଚପଟିପକ୍ଖତୋ, ସବ୍ବତ୍ଥିକତୋ ଚ। ଏତ୍ଥ ହି ତୟୋ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଲୀନସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖା। ୟଥାହ – ‘‘ୟସ୍ମିଂ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମୟେ ଲୀନଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, କାଲୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ, କାଲୋ ୱୀରିୟ…ପେ… ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟା’’ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୫.୨୩୪)। ତୟୋ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖା। ୟଥାହ – ‘‘ୟସ୍ମିଂ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମୟେ ଉଦ୍ଧତଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, କାଲୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ, କାଲୋ ସମାଧି…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟା’’ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୫.୨୩୪)। ଏକୋ ପନେତ୍ଥ ଲୋଣଧୂପନଂ ୱିୟ ସବ୍ବବ୍ୟଞ୍ଜନେସୁ ସବ୍ବବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେସୁ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ। ୟଥାହ – ‘‘ସତିଞ୍ଚ ଖ୍ୱାହଂ,

ଭିକ୍ଖଵେ, ସଵ୍ବତ୍ଥିକଂ ଵଦାମୀ’’ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୫।୨୩୪)। ଏଵଂ ଲୀନୁଦ୍ଧଚ୍ଚପଟିପକ୍ଖତୋ ଚ ସଵ୍ବତ୍ଥିକତୋ ଚ ସତ୍ତେଵ ଵୁତ୍ତାତି ଅଯଂ ତାଵେତ୍ଥ

ହେତୁଭୂମିଵିଭାଗତୋତି ଏତ୍ଥ ହେତୁଵିଭାଗତୋ ତାଵ – ଚତ୍ତାରୋ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ ସଂଵତ୍ତନ୍ତି ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିପୁଗ୍ଗଲପରିଵଜ୍ଜନତା ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତିପୁଗ୍ଗଲସେଵନତା ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି। ତଥା ସତ୍ତ ଧମ୍ମା ଦୁତିଯସ୍ସ ପରିପୁଚ୍ଛକତା ଵତ୍ଥୁଵିସଦକିରିଯା ଇନ୍ଦ୍ରିଯସମତ୍ତପଟିପାଦନା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞପୁଗ୍ଗଲପରିଵଜ୍ଜନା ପଞ୍ଞଵନ୍ତପୁଗ୍ଗଲସେଵନା ଗମ୍ଭୀରଞାଣଚରିଯପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣତା ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି। ତତ୍ଥ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରାନଂ ସରୀରପରିକ୍ଖାରଭୂତାନଂ ଵତ୍ଥୂନଂ ଵିସଦଭାଵକରଣଂ ଵତ୍ଥୁଵିସଦକିରିଯା ନାମ। ତଥା ଏକାଦସ ଧମ୍ମା ତତିଯସ୍ସ ଅପାଯଭଯଗମନଵୀଥିଦାଯଜ୍ଜମହତ୍ତସତ୍ଥୁମହତ୍ତଜାତିମହତ୍ତସବ୍ରହ୍ମଚାରିମହତ୍ତାନଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣତା ଆମିସଂସଦସ୍ସାଵିତା ପିଣ୍ଡପାତାପଚାଯନତା କୁସୀତପୁଗ୍ଗଲପରିଵଜ୍ଜନତା ଆରଦ୍ଧଵୀରିଯପୁଗ୍ଗଲସେଵନତା ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି। ତତ୍ଥ ‘‘ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ଗତମଗ୍ଗୋ ମଯା ଗନ୍ତବ୍ବୋ’’ତି ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣା ଵୀଥିପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣା ନାମ। ‘‘ଦାଯକେହି ଦିନ୍ନପିଣ୍ଡପାତସ୍ସ ମହପ୍ଫଲତଂ ସମ୍ପାଦେସ୍ସାମୀ’’ତି ଅତ୍ତାନଂ ଦମନଂ ପିଣ୍ଡପାତାପଚାଯନଂ ନାମ। ତଥା ଏକାଦସ ଧମ୍ମା ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମସଙ୍ଘସୀଲଚାଗଦେଵତୋପସମାନୁସ୍ସତିଯୋ ସତ୍ତ, ଲୂଖପୁଗ୍ଗଲପରିଵଜ୍ଜନତା ସିନିଦ୍ଧପୁଗ୍ଗଲସେଵନତା ପସାଦନୀଯସୁତ୍ତନ୍ତପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣତା ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି। ତଥା ସତ୍ତ ଧମ୍ମା ପଞ୍ଚମସ୍ସ ପଣୀତଭୋଜନସେଵନତା, ଉତୁସୁଖଇରିଯାପଥସୁଖସେଵନତା ଦ୍ଵେ ମଜ୍ଝତ୍ତପଯୋଗତା ସାରଦ୍ଧକାଯପୁଗ୍ଗଲପରିଵଜ୍ଜନତା ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯପୁଗ୍ଗଲସେଵନତା ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି। ଏକାଦସ ଧମ୍ମା ଛଟ୍ଠସ୍ସ ଵତ୍ଥୁଵିସଦକିରିଯା ଇନ୍ଦ୍ରିଯସମତ୍ତପଟିପାଦନା ନିମିତ୍ତକୁସଲତା ସମଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପଗ୍ଗହନିଗ୍ଗହସମ୍ପହଂସନଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନା ଚତସ୍ସୋ , ଅସମାହିତସମାହିତପୁଗ୍ଗଲାନଂ ପରିଵଜ୍ଜନସେଵନତା ଦ୍ଵେ, ଝାନଵିମୋକ୍ଖପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣତା ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି। ତତ୍ଥ କସିଣାଦିନିମିତ୍ତାନଂ ଉଗ୍ଗହଣକୁସଲତା ନିମିତ୍ତକୁସଲତା ନାମ। ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା ସତ୍ତମସ୍ସ ସତ୍ତସଙ୍ଖାରକେଲାଯନମଜ୍ଝତ୍ତପୁଗ୍ଗଲାନଂ ପରିଵଜ୍ଜନସେଵନତା ଦ୍ଵେ ଦ୍ଵେ, ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ଵିତ୍ଥାରୋ ପନ ସମ୍ମୋହଵିନୋଦନିଯା ଵିଭଙ୍ଗଟ୍ଠକଥାଯ ଗହେତବ୍ବୋତି ଅଯମେତ୍ଥ ହେତୁଵିଭାଗୋ।

ଭୂମିଵିଭାଗତୋ ପନେତେ କାମାଵଚରା, ଲୋକୁତ୍ତରା ଵା ହୋନ୍ତି, କାମାଵଚରେସୁ ବଲଵଵିପସ୍ସନାଦୀସୁ ଏଵ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଲବ୍ଭନ୍ତି, ନ ଇତରେସୁ। ଲୋକୁତ୍ତରେସୁ ପନ ସଵ୍ବତ୍ଥ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ରୂପାଵଚରାରୂପାଵଚରଚିତ୍ତେସୁ ସବ୍ବଥା ନ ଲବ୍ଭନ୍ତି ଅବୋଧିପକ୍ଖିକତ୍ତା। କେଚି ପନ ଥେରା ଵିପସ୍ସନାପାଦକେସୁ କସିଣାସୁଭବ୍ରହ୍ମଵିହାରଜ୍ଝାନେସୁପି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଉଦ୍ଧରନ୍ତି, ନ ଚ ତେ ପଟିସିଦ୍ଧା ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି, ତସ୍ମା ତେସଂ ମତେନ ରୂପାଵଚରାପି ହୋନ୍ତି, ନ କେନଚି ପରିଯାଯେନ ଅରୂପାଵଚରାତି ଅଯମେତ୍ଥ ଭୂମିଵିଭାଗୋ।

ଵିଵେକତୋତି ଏତ୍ଥ ଵିଵେକୋତି ଵିଵିତ୍ତତା, ସ୍ଵାଯଂ ପଞ୍ଚଵିଧୋ ତଦଙ୍ଗଵିକ୍ଖମ୍ଭନସମୁଚ୍ଛେଦପଟିପସ୍ସଦ୍ଧିନିସ୍ସରଣଵିଵେକଵସେନ। ତଦଙ୍ଗଵିଵେକୋତି ଵିପସ୍ସନା, ଵିକ୍ଖମ୍ଭନଵିଵେକୋତି ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ, ସମୁଚ୍ଛେଦଵିଵେକୋତି ମଗ୍ଗୋ, ପଟିପସ୍ସଦ୍ଧିଵିଵେକୋତି ଫଲଂ, ନିସ୍ସରଣଵିଵେକୋତି ସବ୍ବନିମିତ୍ତନିସ୍ସଟଂ ନିବ୍ବାନଂ। ତତ୍ରିମେ ତଦଙ୍ଗସମୁଚ୍ଛେଦପଟିପସ୍ସଦ୍ଧିନିସ୍ସରଣଵିଵେକନିସ୍ସିତା ହୋନ୍ତି। ତଥା ହେତେ ଵିପସ୍ସନାକ୍ଖଣେ କିଚ୍ଚତୋ ତଦଙ୍ଗଵିଵେକନିସ୍ସିତା, ଅଜ୍ଝାସଯତୋ ନିସ୍ସରଣଵିଵେକନିସ୍ସିତା। ମଗ୍ଗକାଲେ ପନ କିଚ୍ଚତୋ ସମୁଚ୍ଛେଦଵିଵେକନିସ୍ସିତା, ଆରମ୍ମଣତୋ ନିସ୍ସରଣଵିଵେକନିସ୍ସିତା, ଫଲକ୍ଖଣେ କିଚ୍ଚତୋ ପଟିପସ୍ସଦ୍ଧିଵିଵେକନିସ୍ସିତା। ଆରମ୍ମଣତୋ ନିସ୍ସରଣଵିଵେକନିସ୍ସିତା ଚ ହୋନ୍ତି। କେସଞ୍ଚି ଥେରାନଂ ମତେ ଵିପସ୍ସନାପାଦକରୂପାଵଚରଜ୍ଝାନକ୍ଖଣେ ଵିକ୍ଖମ୍ଭନଵିଵେକନିସ୍ସିତାଵାତି ପଞ୍ଚଵିଵେକନିସ୍ସିତାପି ହୋନ୍ତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଵିଵେକୋ। ଏଵଂ ଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ ପାଠଇମୁତ୍ତଵିନିଚ୍ଛଯୋ।

ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଵିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ମଗ୍ଗଙ୍ଗଵିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥଵଣ୍ଣନା

ମଗ୍ଗଙ୍ଗଵିଭଙ୍ଗମାତିକାଯ ପନ ଅତ୍ଥତୋ ତାଵ – ଅରିଯୋତି ତଂତଂମଗ୍ଗଵଜ୍ଝକିଲେସେହି ଆରକତ୍ତା , ଅରିଯଭାଵକରତ୍ତା ଚ ଅରିଯୋ, ଅଟ୍ଠ ଅଙ୍ଗାନି ଅସ୍ସାତି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ, ନିବ୍ବାନତ୍ଥିକେହି ମଗ୍ଗୀଯତି, ନିବ୍ବାନଂ ଵା ମଗ୍ଗତି, କିଲେସେ ଵା ମାରେନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତୀତି ମଗ୍ଗୋ। ସେଯ୍ୟଥିଦନ୍ତି ସୋ କତମୋତି ଚେ, ଇଦାନି ସ୍ଵାଯଂ ମଗ୍ଗୋ ଚତୁରଙ୍ଗିନୀ ଵିଯ ସେନା ଅଙ୍ଗମତ୍ତମେଵ ହୋତି, ଅଙ୍ଗଵିନିମୁତ୍ତୋ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧୀ’’ତି ଆହ। ତତ୍ଥ ସମ୍ମା ପସ୍ସତୀତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ପଞ୍ଞା। ସମ୍ମା ସଙ୍କପ୍ପେତି ତକ୍କେତୀତି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ, ଵିତକ୍କୋ। ସେସଂ ସୁଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେଵ। ତତୋ ଧମ୍ମଭେଦୋପି ଵିଭଙ୍ଗନଯୋପି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେସୁ ଵୁତ୍ତସଦିସୋ।

ଅଭିଧମ୍ମଭାଜନୀଯେ ପନ ଵିରତିତ୍ତଯଵଜ୍ଜିତୋ ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକୋପି ମଗ୍ଗୋ ଵିଭତ୍ତୋ, ତଞ୍ଚ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଅଙ୍ଗାନଂ କିଚ୍ଚାଧିକତଂ, ଵିରତୀନଞ୍ଚ ଅଵୁତ୍ତସିଦ୍ଧତଂ ସନ୍ଧାଯ, ଵିରତିଵଜ୍ଜିତସ୍ସ ପନ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗସ୍ସ ଅଭାଵା ସୋପି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋଵାତି ଵେଦିତବ୍ବୋ।

ପଞ୍ଚ୍ଚପୁଚ୍ଛକେପି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତୋୱ, ସେସା ଦ୍ୱୀହି। ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ଅୱିତକ୍କୱିଚାରମତ୍ତୋ, ପୀତିସହଗତୋ ସୁଖସହଗତୋୱ, ନ ଉପେକ୍ଖାସହଗତୋ, ସେସା ତିଧାପି। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ହେତୁ, ସେସା ନହେତୂତି ଅଯଂ ୱିସେସୋ। ସେସଂ ସମମେୱ। ଇଦାନି ପନ –

କମତୋ କିଚ୍ଚଭେଦତୋ, ଭୂମିଭେଦୱିୱେକତୋ;

ମଗ୍ଗଙ୍ଗେସୁ ୱିଜାନୀଯୋ, ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ତତ୍ଥ କମତୋ ତାୱ ଅଯମ୍ପି ଦେସନାକ୍କମୋୱ। ଭଗୱତା ହି ନିବ୍ବାନାଧିଗମାଯ ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ପଞ୍ଞାପଜ୍ଜୋତପଞ୍ଞାସତ୍ଥତାଯ ଅୱିଜ୍ଜନ୍ଧକାରୱିଧମନତୋ ବହୂପକାରତ୍ତା ପଠମଂ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଦେସିତା। ତତୋ ହେରଞ୍ଞିକସ୍ସ କହାପଣପରିୱତ୍ତକହତ୍ଥୋ ୱିଯ ଯଥାସଭାୱଦସ୍ସନସ୍ସ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ବହୂପକାରତ୍ତା ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ। ସ୍ୱାଯଂ ଯଥା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା, ଏୱଂ ସମ୍ମାୱାଚାଯପି ଉପକାରକୋ। ଯଥାହ ‘‘ପୁବ୍ବେ ଖୋ, ଗହପତି, ତକ୍କେତ୍ୱା ୱିଚାରେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ୱାଚଂ ଭିନ୍ଦତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୪୬୩), ତସ୍ମା ତଦନନ୍ତରଂ ସମ୍ମାୱାଚା। ଯସ୍ମା ପନ ୱାଚାଯ ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ଲୋକେ କମ୍ମନ୍ତେ ପଯୋଜେନ୍ତି, ତସ୍ମା ତଦନନ୍ତରଂ ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ। କାଯୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତଂ ପହାଯ ଉଭଯସୁଚରିତଂ ପୂରେନ୍ତସ୍ସେୱ ଯସ୍ମା ଆଜୀୱଟ୍ଠମକଂ ସୀଲଂ ପୂରତି, ନ ଇତରସ୍ସ, ତସ୍ମା ତଦୁଭଯାନନ୍ତରଂ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଏୱଂ ‘‘ୱିସୁଦ୍ଧଦିଟ୍ଠିସୀଲେନାପି ଏତ୍ତାୱତା ପରିତୋସଂ ଅକତ୍ୱା ଇଦଂ ୱୀରିଯଂ ଆରଭିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ତଦନନ୍ତରଂ ସମ୍ମାୱାଯାମୋ। ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯେନାପି କାଯାଦୀସୁ ସତି ସୂପଟ୍ଠିତା କାତବ୍ବାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ତଦନନ୍ତରଂ ସମ୍ମାସତି। ସୂପଟ୍ଠିତାଯ ସତିଯା ଏକତ୍ତାରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧାତୁଂ ସକ୍କାତି ତଦନନ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମାଧି ୱୁତ୍ତୋତି ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ କମୋ।

କିଚ୍ଚତୋ ପନେସଂ ଏକେକସ୍ସ ତୀଣି ତୀଣି କିଚ୍ଚାନି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ତାୱ ଅଞ୍ଞେହିପି ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚନୀକକିଲେସେହି ସଦ୍ଧିଂ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ ପଜହତି, ଆରମ୍ମଣତୋ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି, ଅସମ୍ମୋହତୋ ସେସସଚ୍ଚାନି ପଟିୱିଜ୍ଝତି। ଏୱଂ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପାଦୀନଂ ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପପଜହନାଦିୱସେନ ଯଥାନୁରୂପନ୍ତି କିଚ୍ଚତା ୱେଦିତବ୍ବା। ୱିସେସତୋ ପନେତ୍ଥ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସହଜାତଧମ୍ମେ ଅଭିନିରୋପେତି, ସମ୍ମାୱାଚା ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି , ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସମୁଟ୍ଠାପେତି, ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ୱୋଦାପେତି, ସମ୍ମାୱାଯାମୋ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ସମ୍ମାସତି ଉପଟ୍ଠାପେତି, ସମ୍ମାସମାଧି ସମାଦହତୀତି ଇଦମେତ୍ଥ କିଚ୍ଚଂ।

ଭେଦତୋ ପନ ପୁବ୍ବଭାଗେ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ‘‘ଦୁକ୍ଖେ ଞାଣ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଚତୂସୁ ସଚ୍ଚେସୁ ଞାଣୱସେନ ନାନକ୍ଖଣା ନାନାରମ୍ମଣା ନାନାନାମା ହୋତି, ଦୁତିଯୋ ପନ ନେକ୍ଖମ୍ମଅବ୍ୟାପାଦଅୱିହିଂସାସଙ୍କପ୍ପୱସେନ, ୱିରତିଯୋ ଚତୁବ୍ବିଧୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତତିୱିଧକାଯଦୁଚ୍ଚରିତମିଚ୍ଛାଜୀୱୱିରମଣସଙ୍ଖାତଚେତନାୱସେନପି ୱିରତିୱସେନପି, ଛଟ୍ଠସତ୍ତମା ଚତୁବ୍ବିଧସମ୍ମପ୍ପଧାନସତିପଟ୍ଠାନୱସେନ ନାନକ୍ଖଣା ନାନାରମ୍ମଣା ନାନାନାମା ହୋନ୍ତି। ମଗ୍ଗକାଲେ ପନେତେ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଆଦଯୋ ଏକକ୍ଖଣା ଏକାରମ୍ମଣା। କିଚ୍ଚତୋ ପନ ତାନି ପୁବ୍ବଭାଗେ ନାନାନାମାନି ଲଭନ୍ତି, ସମ୍ମାସମାଧି ପନ ପୁବ୍ବଭାଗେପି ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେପି ଚତୁକ୍କପଞ୍ଚକଜ୍ଝାନୱସେନ ନାନକ୍ଖଣୋ ନାନାନାମୋ, ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ପନ ଏକାରମ୍ମଣୋ ହୋତି। ଏକସ୍ସ ହି ପଠମମଗ୍ଗୋ ପାଦକଜ୍ଝାନାଦିନିଯମତୋ ପଠମଜ୍ଝାନାଦିକୋ ୱା ଦୁତିଯଜ୍ଝାନାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଜ୍ଝାନିକୋ ୱା, ଦୁତିଯମଗ୍ଗାଦଯୋପିସ୍ସ ପଠମମଗ୍ଗସଦିସଜ୍ଝାନିକା ୱା ୱିସଦିସଜ୍ଝାନିକା ୱାତି ସୋ ମଗ୍ଗକାଲେପି ନାନକ୍ଖଣୋ ନାନାନାମୋ ୱାତି ଅଯମେତ୍ଥ ଭେଦୋ।

ଭୂମିତୋ ଚ ୱିୱେକତୋ ଚ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେସୁ ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଏୱଂ ୱିଜାନୀଯୋ ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ମଗ୍ଗଙ୍ଗୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଝାନୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ଝାନୱିଭଙ୍ଗମାତିକାଯ ପନ ଅତ୍ଥତୋ ତାୱ – ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତୋତିଆଦୀସୁ ପାତିମୋକ୍ଖନ୍ତି ସିକ୍ଖାପଦସୀଲଂ। ତଂ ହି ଯୋ ନଂ ପାତି ରକ୍ଖତି, ତଂ ମୋକ୍ଖେତି ମୋଚେତି ଆପାଯିକାଦୀହି ଦୁକ୍ଖେହି, ତସ୍ମା ‘‘ପାତିମୋକ୍ଖ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସଂୱରଣଂ, ସଂୱରନ୍ତି ୱା ତେନାତି ସଂୱରୋ, ପାତିମୋକ୍ଖମେୱ ସଂୱରୋ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରୋ, କମ୍ମୱାଚାପରିଯୋସାନେ ଇଜ୍ଝନକସ୍ସ ଅତ୍ଥତୋ ଚେତନାଦିରୂପସ୍ସ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲସ୍ସେୱେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତେନ ସଂୱୁତୋ ପିହିତକାଯୱଚୀପଯୋଗୋତି ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତୋ। ୱିହରତୀତି ଇରିଯତି ପୱତ୍ତେତି। ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନୋତି ଏତ୍ଥ ଆଚରିତବ୍ବତୋ ଆଚାରୋ, ଗାୱୋ ଚରନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଗୋଚରୋ, ଗୁନ୍ନଂ ଚରଣଟ୍ଠାନଂ। ତଂସଦିସତାଯ ପନ ସବ୍ବୋପି ପୱତ୍ତିୱିସଯୋ ଗୋଚରୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତେସଂ ୱିଭାଗୋ ନିଦ୍ଦେସେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ନିଦ୍ଦେସେ ହି –

‘‘ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନୋତି ଅତ୍ଥି ଆଚାରୋ, ଅତ୍ଥି ଅନାଚାରୋ। ତତ୍ଥ କତମୋ ଅନାଚାରୋ? କାଯିକୋ ୱୀତିକ୍କମୋ, ୱାଚସିକୋ ୱୀତିକ୍କମୋ, କାଯିକୱାଚସିକୋ ୱୀତିକ୍କମୋ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅନାଚାରୋ, ସବ୍ବମ୍ପି ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଂ ଅନାଚାରୋ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ୱେଳୁଦାନେନ ୱା ପତ୍ତ…ପେ… ପୁପ୍ଫଫଲସିନାନଦନ୍ତକଟ୍ଠଦାନେନ ୱା ଚାଟୁକମ୍ୟତାଯ ୱା ମୁଗ୍ଗସୁପ୍ୟତାଯ ୱା ପାରିଭଟୁତାଯ ୱା ଜଙ୍ଘପେସନିକେନ ୱା ଅଞ୍ଞତରଞ୍ଞତରେନ ୱା ବୁଦ୍ଧପଟିକୁଟ୍ଠେନ ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅନାଚାରୋ।

‘‘ତତ୍ଥ କତମୋ ଆଚାରୋ? କାଯିକୋ ଅୱୀତିକ୍କମୋ’’ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୫୧୩) –

ୱୁତ୍ତୱିପରିଯାଯେନ ଆଚାରୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ।

‘‘ଗୋଚରୋତି ଅତ୍ଥି ଗୋଚରୋ, ଅତ୍ଥି ଅଗୋଚରୋ। ତତ୍ଥ କତମୋ ଅଗୋଚରୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ୱେସିଯାଗୋଚରୋ ୱା ହୋତି, ୱିଧୱା…ପେ… ଥୁଲ୍ଲକୁମାରୀପଣ୍ଡକଭିକ୍ଖୁନୀପାନାଗାରଗୋଚରୋ ୱା, ସଂସଟ୍ଠୋ ୱିହରତି ରାଜୂହି ରାଜମହାମତ୍ତେହି ତିତ୍ଥିଯେହି ତିତ୍ଥିଯସାୱକେହି ଅନନୁଲୋମିକେନ ସଂସଗ୍ଗେନ, ଯାନି ୱା ପନ ତାନି କୁଲାନି ଅସ୍ସଦ୍ଧାନି ଅପ୍ପସନ୍ନାନି…ପେ… ତଥାରୂପାନି କୁଲାନି ସେୱତି ଭଜତି ପଯିରୁପାସତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅଗୋଚରୋ।

‘‘ତତ୍ଥ କତମୋ ଗୋଚରୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ନ ୱେସିଯାଗୋଚରୋ ହୋତୀ’’ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୫୧୪) –

ୱୁତ୍ତୱିପରିଯାଯେନ ଗୋଚରୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ।

ଅପିଚେତ୍ଥ ଥେରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପୁରତୋ ଗମନନିସୀଦନଚଙ୍କମନଘଟ୍ଟନାଭିଭୱନାଦିକାଯିକାଚିତ୍ତୀକାରକିରିଯାନଞ୍ଚେୱ ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ଅନାପୁଚ୍ଛା ଧମ୍ମକଥନଖୁଂସନାଦିୱାଚସିକାଚିତ୍ତୀକାରକିରିଯାନଞ୍ଚ ଅନାଚାରାନଂ ପଟିପକ୍ଖୱସେନ କାଯିକୱାଚସିକୋ ଆଚାରୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅପିଚ ଭିକ୍ଖୁ ସଗାରୱୋ ସପ୍ପତିସ୍ସୋ ହିରୋତ୍ତପ୍ପସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁନିୱତ୍ଥୋ ସୁପାରୁତୋ ପାସାଦିକେନ ଅଭିକ୍କନ୍ତାଦିନା ଓକ୍ଖିତ୍ତଚକ୍ଖୁ ଇରିଯାପଥସମ୍ପନ୍ନୋ ଆଭିସମାଚାରିକେସୁ ସକ୍କଚ୍ଚକାରୀ ଗରୁଚିତ୍ତୀକାରବହୁଲୋ ୱିହରତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଆଚାରୋ। ଗୋଚରୋ ପନ ତିୱିଧୋ ଉପନିସ୍ସଯଗୋଚରୋ ଆରକ୍ଖଗୋଚରୋ ଉପନିବନ୍ଧଗୋଚରୋତି। ତତ୍ଥ ଦସକଥାୱତ୍ଥୁଗୁଣସମନ୍ନାଗତୋ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ଉପନିସ୍ସଯଗୋଚରୋ ନାମ। ଅନ୍ତରଘରାଦୀସୁ ଓକ୍ଖିତ୍ତଚକ୍ଖୁତାଦୀହି ଦିସା ୱିଦିସା ଅନୋଲୋକେତ୍ୱା ଗମନଂ ଆରକ୍ଖଗୋଚରୋ ନାମ। ଚତ୍ତାରୋ ପନ ସତିପଟ୍ଠାନା ଉପନିବନ୍ଧଗୋଚରୋ ନାମ। ଯତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ଉପନିବନ୍ଧତି, ଅଯଂ ତିୱିଧୋପେତ୍ଥ ଗୋଚରୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇମିନାତି ଇମିନା ଆଚାରେନ, ଗୋଚରେନ ଚ ସମନ୍ନାଗତୋ ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନୋ ନାମ।

ଅଣୁମତ୍ତେସୁ ୱଜ୍ଜେସୂତି ଅଣୁପ୍ପମାଣେସୁ ଦୋସେସୁ। ଭଯଦସ୍ସାୱୀତି ଭଯଦସ୍ସନସୀଲୋ, ଅଣୁମତ୍ତଂ ରେଣୁଂ ସିନେରୁସଦିସଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ୱିଯ ସବ୍ବଲହୁକମ୍ପି ଦୁକ୍କଟଦୁବ୍ଭାସିତମତ୍ତଂ ପାରାଜିକସଦିସଂ କତ୍ୱା ୱଜ୍ଜତୋ ଭଯତୋ ଦସ୍ସନସୀଲୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୂତି ଯଂ କିଞ୍ଚି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ, ତଂ ସୁଟ୍ଠୁ ଆଦାଯ ଗହେତ୍ୱା ସିକ୍ଖତି।

ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋତି ମନଚ୍ଛଟ୍ଠେସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ରୂପାଦିଆରମ୍ମଣନିମିତ୍ତାଦୀନଂ ଅଗ୍ଗହଣସଙ୍ଖାତସତିସଂୱରେନ ପିହିତଦ୍ୱାରୋ। ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୂତି ପିଣ୍ଡପାତେ ପଟିଗ୍ଗହଣପରିଭୋଗେସୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣୱସେନ ଚେୱ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଦୀହି ଚ ମତ୍ତଜାନନକୋ, ପିଣ୍ଡପାତୱସେନ ଚେତ୍ଥ ଚତୁନ୍ନଂ ପଚ୍ଚଯାନଂ ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଥ ୱା ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବତୋ ଭୋଜନନ୍ତି ଚତୁନ୍ନଂ ପଚ୍ଚଯାନଂ ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପୁବ୍ବରତ୍ତାପରରତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅଡ୍ଢରତ୍ତିସଙ୍ଖାତାଯ ରତ୍ତିଯା ପୁବ୍ବେ ପୁବ୍ବରତ୍ତଂ, ଇମିନା ପଠମଯାମଞ୍ଚେୱ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଞ୍ଚ ଗଣ୍ହାତି। ରତ୍ତିଯା ପଚ୍ଛା ଅପରରତ୍ତଂ, ଇମିନା ପଚ୍ଛିମଯାମଞ୍ଚେୱ ପୁରେଭତ୍ତଞ୍ଚ ଗଣ୍ହାତି। ପଚ୍ଛିମଯାମୋ ପନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନିଦ୍ଦାକିଲମଥୱିନୋଦନୋକାସୋତି ନ ଗହିତୋ।

ଜାଗରିଯାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋତି ଅସୁଭଭାୱନାସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଭାୱନାରାମସ୍ସ ଅନୁଯୋଗସଙ୍ଖାତଂ ଆସେୱନଭାୱନଂ ଅନୁଯୁତ୍ତୋ ଚଙ୍କମନନିସଜ୍ଜାହି ଯୋନିସୋମନସିକାରେନ ଆୱରଣୀଯେହି ଧମ୍ମେହି ଚିତ୍ତପରିସୋଧନେ ଯୁତ୍ତପ୍ପଯୁତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସାତଚ୍ଚଂ ନେପକ୍କନ୍ତି ସତତଂ ପୱତ୍ତଯିତବ୍ବତୋ ସାତଚ୍ଚସଙ୍ଖାତଂ ୱୀରିଯଂ, ପରିପାକଗତତ୍ତା ନେପକ୍କସଙ୍ଖାତଞ୍ଚ ପଞ୍ଞଂ ଅନୁଯୁତ୍ତୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଇମିନା ୱୀରିଯପଞ୍ଞାହି ଯୁତ୍ତସ୍ସେୱ

ଜାଗରିଯାନୁଯୋଗସିଦ୍ଧୀତି ଦସ୍ସେତି।

ଇଦାନି ତଂ ଜାଗରିଯାନୁଯୋଗଂ ସରୂପତୋ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ବୋଧିପକ୍ଖିକାନଂ ଧମ୍ମାନ''ନ୍ତିଆଦିମାହ। ବୋଧିପକ୍ଖିକାନଂ ଧମ୍ମାନନ୍ତି ଚତୁସଚ୍ଚାଭିବୋଧସଙ୍ଖାତସ୍ସ ମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପକ୍ଖେ ଭଵାନଂ ଚତୁସଚ୍ଚସତିପଟ୍ଠାନାଦିସତ୍ତତିଂସଧମ୍ମାନଂ। ନିଦ୍ଦେସେ ପନସ୍ସ ଲୋକିଯଭାଵନାଯ ଵିସେସବୋଧିପକ୍ଖିଯଧମ୍ମେ ଏକାରମ୍ମଣେ ପଵତ୍ତନସମତ୍ଥତାଯ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଏଵ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା। ତେସଂ ଗହଣେନ ପନ ସେସାନମ୍ପି ତତ୍ଥ ଗହଣଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ସୋ ଅଭିକ୍କନ୍ତେ ପଟିକ୍କନ୍ତେତିଆଦୀସୁ ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ଵୁଚ୍ଚତି ପୁରତୋ ଗମନଂ, ପଟିକ୍କନ୍ତଂ ନିଵତ୍ତନଂ, ତଦୁଭଯଞ୍ଚ ଠାନନିସଜ୍ଜାସଯନେସୁପି ପୁରତୋ, ପଚ୍ଛତୋ ଚ କାଯସ୍ସ ଅଭିଗମନଅପଗମନଵସେନ ଲବ୍ଭତି। ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତୀତି ସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ସବ୍ବକିଚ୍ଚକାରୀ, ସମ୍ପଜଞ୍ଞସ୍ସେଵ ଵା କାରୀ, ସମ୍ପଜଞ୍ଞ-ଗ୍ଗହଣେନ ଚେତ୍ଥ ଅଵିପ୍ପଯୋଗତୋ ସତିପି ଗହିତାଵ ହୋତି। ତେନେଵସ୍ସ ନିଦ୍ଦେସେ ''ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ଅଭିକ୍କମତୀ''ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ।

ଆଲୋକିତେତିଆଦୀସୁ ଆଲୋକିତଂ ନାମ ପୁରତୋ ପେକ୍ଖନଂ। ଵିଲୋକିତଂ ନାମ ଅନୁଦିସାପେକ୍ଖନଂ। ଇମେସଂ ପନ ଦ୍ଵିନ୍ନଂ ଗହଣେନ ହେଟ୍ଠା ଉପରି ପଚ୍ଛତୋ ପେକ୍ଖନସଙ୍ଖାତାନି ଓଲୋକିତୁଲ୍ଲୋକିତାପଲୋକିତାନିପି ଗହିତାନୀତି ଵେଦିତବ୍ବାନି।

ସମିଞ୍ଜିତେପସାରିତେତି ପବ୍ବାନଂ ସମିଞ୍ଜନେ, ପସାରଣେ ଚ। ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀଵରଧାରଣେତି ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଘାଟିଚୀଵରାନଂ ନିଵାସନପାରୁପନଵସେନ, ପତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖାପଟିଗ୍ଗହଣାଦିଵସେନ ଚ ପରିଭୋଗୋ ଧାରଣଂ ନାମ। ଅସିତେତି ପିଣ୍ଡପାତାଦିଭୋଜନେ। ପୀତେତି ଯାଗୁଆଦିପାନେ। ଖାଯିତେତି ପିଟ୍ଠଖଜ୍ଜାଦିଖାଦନେ। ସାଯିତେତି ମଧୁଫାଣିତାଦିସାଯିତେ। ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାଵକମ୍ମେତି ଉଚ୍ଚାରସ୍ସ ଚ ପସ୍ସାଵସ୍ସ ଚ କରଣେ। ଗତେତି ଗମନେ। ଠିତେତି ଠାନେ। ନିସିନ୍ନେତି ନିସଜ୍ଜାଯ। ସୁତ୍ତେତି ସଯନେ। ଜାଗରିତେତି ଜାଗରଣେ। ଏତ୍ଥ ଚ ଭିକ୍ଖାଚାରଗମନାଦିଵସେନ ''ଅଭିକ୍କନ୍ତେ''ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଵିହାରେ ପନ ଚଙ୍କମନାଦିଇରିଯାପଥଵସେନେଵ ''ଗତେ''ତିଆଦି ଵୁତ୍ତନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଭାସିତେତି କଥନେ। ତୁଣ୍ହୀଭାଵେତି ଅକଥନେ।

ସବ୍ବେସୁ ପନ ତେସୁ ଅଭିକ୍କନ୍ତାଦୀସୁ ପଚ୍ଚେକଂ ସାତ୍ଥକସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ସପ୍ପାଯସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞନ୍ତି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଅଭିକ୍କମିତୁକାମତାଦିଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଚିତ୍ତଵସେନେଵ ଗମନାଦିଂ ଅକତ୍ଵା ''କିଂ ନୁ ମେ ତତ୍ଥ ଗତେନ ଅତ୍ଥୋ''ତି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ଵା ଚେତିଯଦସ୍ସନାଦିନୋ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନଂ ସାତ୍ଥକସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ନାମ। ସାତ୍ଥକେସୁ ପନେତେସୁ ଗମନାଦୀସୁ ଜୀଵିତବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତରାଯାନଞ୍ଚେଵ ସଲ୍ଲେଖପଟିପତ୍ତିଵିଘାତକରାନଂ କାଯିକଚେତସିକପରିକ୍କିଲେସାନଞ୍ଚ ସବ୍ବେସାନଂ ସବ୍ଭାଵାଭାଵଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ଵା ସପ୍ପାଯପରିଗ୍ଗଣ୍ହନଂ ସପ୍ପାଯସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ନାମ। ଏଵଂ ପରିଗ୍ଗହିତସାତ୍ଥକସପ୍ପାଯସ୍ସ ପନ ଅଟ୍ଠତିଂସାଯ କମ୍ମଟ୍ଠାନେସୁ, ଵିପସ୍ସନାଯ ଵା ଅତ୍ତନୋ ଅଭିରୁଚିତଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନସଙ୍ଖାତଂ ଗୋଚରଂ ଅଵିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ଵାଵ ଅଭିକ୍କମାଦୀନଂ କରଣଂ ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ନାମ। ଅଭିକ୍କମାଦୀସୁ ପନ ଅନ୍ଧବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନା ''ଅତ୍ତା ଅଭିକ୍କମାଦୀନି କରୋତି, ଅହଂ କରୋମୀ''ତି ଵା ସମ୍ମୁଯ୍ହନ୍ତି, ତଥା ଅସମ୍ମୁଯ୍ହିତ୍ଵା ''ଅଭିକ୍କମିତୁକାମତାଦିଚିତ୍ତକିରିଯଵାଯୋଧାତୁ ଵିପ୍ଫାରାଦିକାରଣସାମଗ୍ଗିଯା ଅଯଂ କାଯସଙ୍ଖାତୋ ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଘାଟୋ ଅଭିକ୍କମାଦୀନି କରୋତି, ତତୋ ଅଞ୍ଞୋ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଅତ୍ତା ଵା ସତ୍ତୋ ଵା ଅଭିକ୍କମନ୍ତୋ ଵା ପଟିକ୍କମନ୍ତୋ ଵା…ପେ… ତୁଣ୍ହୀ ଭଵନ୍ତୋ ଵା ନତ୍ଥୀ''ତି ଏଵମାଦିନା ଯାଥାଵତୋ ଜାନନଵସେନ ପଞ୍ଞାଯ ପଵତ୍ତନଂ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ନାମ। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ଵିତ୍ଥାରୋ ପନ ସମ୍ମୋହଵିନୋଦନିଯଂ (ଵିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୫୦୮) ଗହେତବ୍ବୋ।

ଇଦାନି ଯସ୍ମା ଯସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଯଥାଵୁତ୍ତା ଏତକା ଗୁଣା ନତ୍ଥି, ତସ୍ସ ଅରଞ୍ଞଵାସୋ ପନ ମକ୍କଟାଦୀନଂ ଵିଯ ଅନୁଚ୍ଛଵିକୋ ନ ହୋତି, ଉପଚାରମତ୍ତମ୍ପିସ୍ସ ଝାନଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ ପନ ସନ୍ତି, ତସ୍ସ ଅରଞ୍ଞଵାସୋ ଅନୁଚ୍ଛଵିକୋ ହୋତି। ସୋ ହି ତତ୍ଥ ସବ୍ବପ୍ପକାରଜ୍ଝାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ଅରଞ୍ଞଵାସଞ୍ଚେଵ ଆରଞ୍ଞକେ ଚ ଉପସୋଭେତି, ସକଲଞ୍ଚ ସାସନଂ ପସାଦେତି, ତସ୍ମା ଏଵରୂପସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉପାସନଟ୍ଠାନଯୋଗପଥଂ ସପ୍ପାଯସେନାସନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ସୋ ଵିଵିତ୍ତଂ ସେନାସନଂ ଭଜତୀ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଵିଵିତ୍ତନ୍ତି ସୁଞ୍ଞଂ। ସେତି ଚେଵ ଆସତି ଚ ଏତ୍ଥାତି ସେନାସନଂ, ମଞ୍ଚାଦି, ଵିହାରାଦି ଚ। ତେନେଵସ୍ସ ନିଦ୍ଦେସେ ''ମଞ୍ଚୋ ପୀଠ''ନ୍ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ।

ଇଦାନି ଅଞ୍ଞମ୍ପିସ୍ସ ପଭେଦଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅରଞ୍ଞ''ନ୍ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅରଞ୍ଞନ୍ତି ଵିନଯପରିଯାଯେନ ତାଵ ଠପେତ୍ଵା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚ ଅଵସେସଂ, ସୁତ୍ତନ୍ତପରିଯାଯେନ ଚ ଆରଞ୍ଞକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସନ୍ଧାଯ ପଞ୍ଚଧନୁସତିକଂ ପଚ୍ଛିମଂ ଅରଞ୍ଞନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ, ଅଭିଧମ୍ମପରିଯାଯେନ ପନ ଗାମଦ୍ଵାରସ୍ସ ଇନ୍ଦଖୀଲତୋ ବହି ସବ୍ବଂ ''ଅରଞ୍ଞ''ନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ''ନିକ୍ଖମିତ୍ଵା ବହି ଇନ୍ଦଖୀଲା''ତି (ଵିଭ। ୫୨୯) ହି ଵୁତ୍ତଂ। କନ୍ଦରନ୍ତି କଂ ଵୁଚ୍ଚତି ଉଦକଂ, ତେନ ଦରିତଂ ଉଦକେନ ଭିନ୍ନଂ ପବ୍ବତପଦେସଂ, ଯଂ ''ନିତୁମ୍ବ''ନ୍ତିପି ''ନଦୀକୁଞ୍ଜ''ନ୍ତିପି ଵଦନ୍ତି। ତତ୍ଥ ହି ରଜତପଟ୍ଟସଦିସଵାଲିକାପୁଲିନେ ମଣିଵିତାନସଦିସେ ସନ୍ଦଚ୍ଛାଯେ ଵନଗହନେ ନିସୀଦିତ୍ଵା ମଣିକ୍ଖନ୍ଧସଦିସେ ଉଦକେ ସନ୍ଦମାନେ ସୀତେନ ଵାତେନ ବୀଜିଯମାନସ୍ସ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋତୋ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି। ଗିରିଗୁହନ୍ତି ଦ୍ଵିନ୍ନଂ ପବ୍ବତାନମନ୍ତରଂ, ଏକସ୍ମିଞ୍ଞେଵ ଵା ଉମଙ୍ଗସଦିସଂ ମହାଵିଵରଂ। ଵନପତ୍ଥନ୍ତି ଗାମନ୍ତଂ

ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ମନୁସ୍ସାନଂ ଅନୁପଚାରଟ୍ଠାନଂ, ଯତ୍ଥ ନ କସନ୍ତି ନ ୱପନ୍ତି। ତେନେୱସ୍ସ ନିଦ୍ଦେସେ ‘‘ୱନପତ୍ଥନ୍ତି ଦୂରାନମେତଂ ସେନାସନାନଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ଅବ୍ଭୋକାସନ୍ତି ଅଚ୍ଛନ୍ନଂ। ଆକଙ୍ଖମାନୋ ପନେତ୍ଥ ଚୀୱରକୁଟିଂ କତ୍ୱା ୱସତି। ପଲାଲପୁଞ୍ଜନ୍ତି ପଲାଲରାସିଂ। ମହାପଲାଲପୁଞ୍ଜତୋ ହି ପଲାଲଂ ନିକ୍କଡ୍ଢିତ୍ୱା ପବ୍ଭାରଲେଣସଦିସେ ଆଲଯେ କରୋନ୍ତି, ଗଚ୍ଛଗୁମ୍ବାଦୀନମ୍ପି ଉପରି ପଲାଲଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ନିସୀଦନ୍ତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅପ୍ପସଦ୍ଦନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱଚନସଦ୍ଦେନ ୱିରହିତତ୍ତା ଅପ୍ପସଦ୍ଦଂ। ନଗରନିଗ୍ଘୋସସଦ୍ଦେନ ଚେୱ ମିଗପକ୍ଖିନିଗ୍ଘୋସେନ ଚ ରହିତତ୍ତା ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସଂ। ୱିଜନୱାତନ୍ତି ଅନୁସଞ୍ଚରକଜନସ୍ସ ସରୀରୱାତେନ ୱିରହିତତ୍ତା ୱିଜନୱାତଂ, ‘‘ୱିଜନୱାଦ’’ନ୍ତିପି ପାଠୋ। ସେନାସନସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଜନୱାଦସଦ୍ଦେନ ରହିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ମନୁସ୍ସାନଂ ରହସ୍ସ କିରିଯାରହତ୍ତା ମନୁସ୍ସରାହସ୍ସେଯ୍ଯକଂ, ତତୋ ତତୋ ପଟିନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ସମ୍ପଦେୱ କମ୍ମଟ୍ଠାନେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଲୀଯନତୋ ପଟିସଲ୍ଲାନସଙ୍ଖାତସ୍ସ ୱିୱେକସ୍ସ ଭାୱନାରାମସ୍ସ ଅନୁରୂପତ୍ତା ପଟିସଲ୍ଲାନସାରୁପ୍ପଂ। ଭଜତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅରଞ୍ଞଗତୋତିଆଦୀସୁ ଅରଞ୍ଞଂ, ରୁକ୍ଖମୂଲଞ୍ଚ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସଂ ସବ୍ବମ୍ପି ସେନାସନଂ ସୁଞ୍ଞାଗାରେନ ସଙ୍ଗହିତଂ।

ପଲ୍ଲଙ୍କଂଆଭୁଜିତ୍ୱାତି ସମନ୍ତତୋ ଊରୁବଦ୍ଧାସନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା। ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯାତି ଉପରିମକାଯଂ ଉଜୁଂ ଠପେତ୍ୱା, ଅଟ୍ଠାରସ ପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକେ କୋଟିଯା କୋଟିଂ ପଟିପାଦେତ୍ୱା। ଏୱଂ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ହି ଚମ୍ମମଂସନହାରୂନି ନ ପଣମନ୍ତି, ଅଥସ୍ସ ତେସଂ ଅପଣମନପଚ୍ଚଯା ଖଣେ ଖଣେ ୱେଦନା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତତୋ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱୁଦ୍ଧିଂ ଉପଗଚ୍ଛତି। ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱାତି କମ୍ମଟ୍ଠାନାଭିମୁଖଂ ସତିଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା, ମୁଖସମୀପେ ୱା କତ୍ୱା। ତେନେୱସ୍ସ ନିଦ୍ଦେସେ ‘‘ଅଯଂ ସତି ଉପଟ୍ଠିତା ହୋତି ସୂପଟ୍ଠିତା, ନାସିକଗ୍ଗେ ୱା ମୁଖନିମିତ୍ତେ ୱା’’ତି (ୱିଭ। ୫୩୭) ୱୁତ୍ତଂ। ମୁଖନିମିତ୍ତନ୍ତି ଚେତ୍ଥ ଉତ୍ତରୋଟ୍ଠସ୍ସ ୱେମଜ୍ଝପଦେସୋ, ଯତ୍ଥ ନାସିକାୱାତୋ ପଟିହଞ୍ଞତି। ଅଥ ୱା ‘‘ପରୀତି ପରିଗ୍ଗହଟ୍ଠୋ, ମୁଖନ୍ତି ନିଯ୍ୟାନଟ୍ଠୋ, ସତୀତି ଉପଟ୍ଠାନଟ୍ଠୋ, ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ପରିମୁଖଂ ସତି’’ନ୍ତି (ପଟି। ମ। ୧।୧୬୪) ୱଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନପେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତତ୍ରାଯଂ ସଙ୍ଖେପଟ୍ଠୋ ‘‘ପରିଗ୍ଗହିତନିଯ୍ୟାନଂ ସତିଂ କତ୍ୱା’’ତି।

ଅଭିଜ୍ଝଂଲୋକେତିଆଦୀସୁ ଅଭିମୁଖଂ ଝାଯତି ଚିନ୍ତେତୀତି ଅଭିଜ୍ଝା, ରାଗୋ। ଲୁଜ୍ଜନପଲୁଜ୍ଜନଟ୍ଠେନ ଲୋକୋ, ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା। ତେସୁ କାମଚ୍ଛନ୍ଦଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱସେନେୱ ୱିଗତାଭିଜ୍ଝେନ, ନ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାଦିସଦିସେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଚେତସାତି ଚିତ୍ତେନ, ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତେ ୱିହରତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଭିଜ୍ଝାଯାତି ଅଭିଜ୍ଝାତୋ। ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତୀତି ଯଥା ନଂ ସା ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ନ ପୁନ ଗଣ୍ହାତି, ଏୱଂ ପରିମୋଚେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି ଇମିନା ଚିତ୍ତଂ ପୂତିକୁମ୍ମାସାଦଯୋ ୱିଯ ପକତିଂ ଜହାତୀତି ବ୍ୟାପାଦୋ। ୱିକାରପ୍ପତ୍ତିଯା ପଦୁସ୍ସତି, ପରଂ ୱା ପଦୂସେତି ୱିନାସେତୀତି ପଦୋସୋ, ଉଭଯମ୍ପେତଂ କୋଧସ୍ସେୱାଧିୱଚନଂ। ଯସ୍ମା ଚେତଂ ସବ୍ବକମ୍ମଟ୍ଠାନସାଧାରଣୱସେନ ଦେସୀଯତି, ତସ୍ମା ‘‘ସବ୍ବପାଣଭୂତହିତାନୁକମ୍ପୀ’’ତି ଏୱଂ ମେତ୍ତାୱସେନ ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଅବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ।

ଥିନଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଗେଲଞ୍ଞଂ, ମିଦ୍ଧଂ ଚେତସିକାନଂ। ଆଲୋକସଞ୍ଞୀତି ରତ୍ତିଯମ୍ପି ଦିୱାପି ଦିଟ୍ଠଆଲୋକସଞ୍ଜାନନସଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ, ତାଯ ପନ ଆଲୋକସଞ୍ଞାଯ ଥିନମିଦ୍ଧୱିନୋଦନସ୍ସ ୱିସେସତୋ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ‘‘ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ’’ତି।

ଅନୁଦ୍ଧତୋତି ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତୋ ତଥା ଏୱ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱୂପସନ୍ତଚିତ୍ତୋ। ତିଣ୍ଣୱିଚିକିଚ୍ଛୋତି ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତୋ। ଅକଥଂକଥୀ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୂତି ଅନୱଜ୍ଜଧମ୍ମେସୁ ‘‘କଥଂ ଇମେ, କଥଂ ଇମେ’’ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତନତୋ କଥଂକଥାସଙ୍ଖାତାଯ ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ୱିରହିତୋ। ଏୱଂ ପଞ୍ଚନୀୱରଣପ୍ପହାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଯସ୍ମା ଅପ୍ପହୀନନୀୱରଣସ୍ସ ଝାନଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ହି କାମଚ୍ଛନ୍ଦାଦୀହି ନାନାୱିସଯୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତଂ ଏକତ୍ତାରମ୍ମଣେ ସମାଧିଯତି, ନ କାମଧାତୁସମତିକ୍କମନାଯ ୱା ପଟିପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ‘‘ସୋ ଇମେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣେ ପହାଯା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସୋତି ଯୋ ଯଥାୱୁତ୍ତସୀଲାଦିଗୁଣେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଅରଞ୍ଞାଦିଅନୁରୂପସେନାସନଗତୋ ଅତ୍ତନୋ ଚରିଯାନୁକୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନେ ଲୀନୁଦ୍ଧଚ୍ଚରହିତାଯ ସାତଚ୍ଚକିରିଯାଯ ଉପ୍ପାଦିତୂପଚାରଜ୍ଝାନେନ ପହୀନପଞ୍ଚନୀୱରଣୋ ପଠମଜ୍ଝାନାଧିଗମାଯ ୱାଯମତି, ସୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସେତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅପ୍ପଭସ୍ସରଭାୱକରଣେ। ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣେତି ଯସ୍ମା ଇମେ ନୀୱରଣା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଅନୁପ୍ପନ୍ନାଯ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରାଯ ପଞ୍ଞାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତୁଂ ନ ଦେନ୍ତି, ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ପନ ଲୋକିଯଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଯା, ଅଭିଞ୍ଞାଭୂତାଯ ୱା ମୂଲଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପାତେନ୍ତି, ତସ୍ମା ‘‘ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣା’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହୀତିଆଦୀସୁ କାମେହୀତି ୱତ୍ଥୁକାମକିଲେସକାମେହି। ୱିୱିଚ୍ଚେୱାତି ୱିୱିଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିନା ହୁତ୍ୱା, ଅପକ୍କମିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ନିଯମତ୍ଥେନ ପନେତ୍ଥ ଏୱ-କାରେନ ଝାନପଟିପକ୍ଖଭୂତାନଂ କାମାନଂ ପରିଚ୍ଚାଗେନେୱ ପଠମଜ୍ଝାନାଧିଗମୋ, ଅନ୍ଧକାରପରିଚ୍ଚାଗେନେୱ ଦୀପପ୍ପୱତ୍ତି ୱିଯାତି ଦସ୍ସେତି। ଉତ୍ତରପଦେପି ଚେସ ଏୱ-କାରୋ ଆନେତ୍ୱା ‘‘ୱିୱିଚ୍ଚେୱ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହୀ’’ତି ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବୋ। ନ ହି ସକ୍କା କାମତୋ ଅଞ୍ଞେହି ନୀୱରଣସଙ୍ଖାତେହି ଅକୁସଲଧମ୍ମେହି ଅୱିୱିଚ୍ଚାପି ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିତୁଂ। ପଦଦ୍ୱଯେପି ପନ

‘‘ୱିୱିଚ୍ଚା’’ତି ଇମିନା କାଯୱିୱେକାଦୀସୁ, ତଦଙ୍ଗୱିୱେକାଦୀସୁ ଚ ତଦଙ୍ଗନିସ୍ସରଣୱିୱେକୱଜ୍ଜିତା ସବ୍ବେପି ୱିୱେକା ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତା। ୱତ୍ଥୁକାମୱିୱେକୱଚନତୋ ହି କାଯୱିୱେକୋ ୱୁତ୍ତୋ, କିଲେସକାମେହି ପନ ସେସାକୁସଲେହି ଚ ୱିୱେକୱଚନତୋ ଚିତ୍ତୌପଧିୱିୱେକା, ୱିକ୍ଖମ୍ଭନାଦିୱିୱେକା ଚ ୱୁତ୍ତା। ଲୋକୁତ୍ତରଜ୍ଝାନମ୍ପି ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱମେତେନ ପଦଦ୍ୱଯେନ ଯଥାକ୍କମଂ କାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀୱରଣସେସନୀୱରଣୱିକ୍ଖମ୍ଭନାଦିକୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଏୱଂ ଓଘାଦୀସୁପି ଯଥାରହଂ ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ଏତ୍ତାୱତା ଚ ପଠମସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ପହାନଙ୍ଗଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ସମ୍ପଯୋଗଙ୍ଗଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାର’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ । ତତ୍ଥ ୱିତକ୍କେନ ଚ ୱିଚାରେନ ଚ ସହ ୱତ୍ତତି ରୁକ୍ଖୋ ୱିଯ ପୁପ୍ଫେନ, ଫଲେନ ଚାତି ଇଦଂ ଝାନଂ ‘‘ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାର’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱିୱେକଜନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱିୱିତ୍ତି ୱିୱେକୋ, ନୀୱରଣୱିଗମୋତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିୱିତ୍ତୋତି ୱା ୱିୱେକୋ, ନୀୱରଣୱିୱିତ୍ତୋ ଝାନସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମରାସୀତି ଅତ୍ଥୋ, ତସ୍ମା ୱିୱେକତୋ, ତସ୍ମିଂ ୱା ୱିୱେକେ ଜାତନ୍ତି ୱିୱେକଜଂ। ପୀତିସୁଖନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପୀଣୟତୀତି ଅପ୍ପନାପ୍ପତ୍ତା ଫରଣାପୀତି, ସୁଖଞ୍ଚ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ, ଇତି ଅଯଞ୍ଚ ପୀତି ଇଦଞ୍ଚ ସୁଖଂ ଅସ୍ସ ଝାନସ୍ସ, ଅସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ଥୀତି ଇଦଂ ଝାନଂ ‘‘ପୀତିସୁଖ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଥ ୱା ପୀତି ଚ ସୁଖଞ୍ଚ ପୀତିସୁଖଂ, ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଅସ୍ସ, ଅସ୍ମିଂ ୱାତି ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ, ଏୱଂ ଏକପଦୱସେନ ‘‘ୱିୱେକଜପୀତିସୁଖ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ନିଗ୍ଗହୀତାଗମଂ କତ୍ୱା ‘‘ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖ’’ନ୍ତିପି ୱତ୍ତୁଂ ଯୁଜ୍ଜତି। ଯଥେୱ ହି ଝାନଂ, ଏୱଂ ପୀତିସୁଖମ୍ପି ୱିୱେକଜମେୱ ହୋତୀତି। ପଠମଂ ଝାନନ୍ତି ଗଣନାନୁପୁବ୍ବତୋ ପଠମଂ, ପଠମଂ ଉପ୍ପନ୍ନତୋପି ପଠମଂ। ଆରମ୍ମଣୂପନିଜ୍ଝାନତୋ, ପଚ୍ଚନୀକଝାପନତୋ ୱା ଝାନଂ, ଇମିନା ନଯେନ ଉପରି ‘‘ଦୁତିଯଂ ଝାନ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀତି ଏୱଂ ପଞ୍ଚଙ୍ଗୱିପ୍ପହୀନଂ ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ତିୱିଧକଲ୍ୟାଣଂ ଦସଲକ୍ଖଣସମ୍ପନ୍ନଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଅଧିଗନ୍ତ୍ୱା ତଦନୁରୂପେନ ଇରିଯାପଥୱିହାରେନ ପୱତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା କିଞ୍ଚାପି ‘‘ସୱିତକ୍କସୱିଚାର’’ନ୍ତି ଇମସ୍ମିଂ ପାଠେ ନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା, ତଥାପି ୱିଭଙ୍ଗେ ‘‘ଝାନନ୍ତି ୱିତକ୍କୋ ୱିଚାରୋ ପୀତି ସୁଖଂ ଚିତ୍ତସ୍ସେକଗ୍ଗତା’’ତି (ୱିଭ। ୫୬୯) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଙ୍ଗମେୱ।

ଏୱଂ ପଠମଜ୍ଝାନାଧିଗମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତଦନନ୍ତରଂ ଅଧିଗତପଠମଜ୍ଝାନସ୍ସ ତଂ ଆୱଜ୍ଜନସମାପଜ୍ଜନୱୁଟ୍ଠାନାଧିଟ୍ଠାନପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣସଙ୍ଖାତାହି ପଞ୍ଚହି ୱସୀହି ୱସୀଭୂତଂ କତ୍ୱା ତତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ତତ୍ଥ ଆସନ୍ନନୀୱରଣପଚ୍ଚତ୍ଥିକତାଯ ଚେୱ ଓଳାରିକୱିତକ୍କୱିଚାରକ୍ଖୋଭସମଙ୍ଗିତାଯ ଚ ଦୋସଂ ଦିସ୍ୱା ନିକନ୍ତିଂ ପରିଯାଦାଯ ୱିତକ୍କାଦିଭେଦୋଳାରିକଙ୍ଗପ୍ପହାନାଯ, ପୀତିଆଦିସନ୍ତଙ୍ଗପଟିଲାଭାଯ ଚ ତଦେୱ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ମନସିକରୋତୋ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତପ୍ପାଦକଞ୍ଚ ଲୋକୁତ୍ତରଜ୍ଝାନଂ ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱୂପସମାତି ସମତିକ୍କମା, ଦୁତିଯଜ୍ଝାନକ୍ଖଣେ ଅପାତୁଭାୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଜ୍ଝତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ତନି ଜାତଂ, ଅତ୍ତସନ୍ତାନେ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସମ୍ପସାଦନନ୍ତି ସଦ୍ଧାସଙ୍ଖାତସମ୍ପସାଦନଯୋଗତୋ ଝାନମ୍ପି ସମ୍ପସାଦନଂ ନୀଲୱଣ୍ଣଯୋଗତୋ ନୀଲୱତ୍ଥଂ ୱିଯ। ଏକୋଦିଭାୱନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱିତକ୍କୱିଚାରେହି ଅନଜ୍ଝାରୁଳ୍ହତ୍ତା ଏକୋ ଅଗ୍ଗୋ ସେଟ୍ଠୋ ଉଦେତୀତି ଏକୋଦି, ସମାଧି। ତଂ ଭାୱେତି ୱଡ୍ଢେତୀତି ଦୁତିଯଜ୍ଝାନଂ ଏକୋଦିଭାୱଂ। ସୋ ପନାଯଂ ଏକୋଦି ଯସ୍ମା ଚେତସୋ, ନ ସତ୍ତସ୍ସ, ନ ଜୀୱସ୍ସ, ତସ୍ମା ଏତଂ ‘‘ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ନନୁ ଚାଯଂ ସଦ୍ଧା ପଠମଜ୍ଝାନେପି ଅତ୍ଥି, ଅଯଞ୍ଚ ଏକୋଦିନାମକୋ ସମାଧି, ଅଥ କସ୍ମା ଇଦମେୱ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଇମସ୍ମିଞ୍ହି ଝାନେ ୱିତକ୍କୱିଚାରକ୍ଖୋଭାଭାୱେନ ବଲୱତୀ ସଦ୍ଧା, ସମାଧି ଚ, ତସ୍ମା ଇଦମେୱ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି। ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରନ୍ତି ଭାୱନାଯ ପହୀନତ୍ତା ନତ୍ଥି ଏତସ୍ମିଂ, ଏତସ୍ସ ୱା ୱିତକ୍କୋ ୱିଚାରୋ, ନ ତତିଯଜ୍ଝାନାଦି ୱିଯ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାଦି ୱିଯ ଚ ଅଭାୱପ୍ପତ୍ତିତୋ, ତସ୍ମା ଇମସ୍ସ ‘‘ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା’’ତି ଇଦଂ କାରଣୱଚନନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସମାଧିଜନ୍ତି ପଠମଜ୍ଝାନସମାଧିତୋ, ସମ୍ପଯୁତ୍ତସମାଧିତୋ ୱା ଜାତଂ, ୱିତକ୍କାଦିକ୍ଖୋଭାଭାୱେନ ଚେତସ୍ସ ୱଣ୍ଣଭଣନତ୍ଥଂ ଇଦମେୱ ‘‘ସମାଧିଜ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀତି ଏୱଂ ଦୁୱଙ୍ଗୱିପ୍ପହୀନଂ ତିୱଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ତିୱିଧକଲ୍ୟାଣାଦିଯୁତ୍ତଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଅଧିଗନ୍ତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନାଧିଗମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତଦନନ୍ତରଂ ଅଧିଗତଦୁତିଯଜ୍ଝାନସ୍ସ ତଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱସୀଭୂତଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଆସନ୍ନୱିତକ୍କୱିଚାରପଚ୍ଚତ୍ଥିକତାଯ ଚେୱ ଓଳାରିକପୀତଙ୍ଗସମଙ୍ଗିତାଯ ଚ ଦୋସଂ ଦିସ୍ୱା ନିକନ୍ତିଂ ପରିଯାଦାଯ ତଦୋଳାରିକଙ୍ଗପ୍ପହାନାଯ ସେସସନ୍ତଙ୍ଗପଟିଲାଭାଯ ତଦେୱାରମ୍ମଣଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ମନସିକରୋତୋ ତତିଯଂ ଝାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତପ୍ପାଦକଞ୍ଚ ଲୋକୁତ୍ତରଂ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ପୀତିଯା ଚ ୱିରାଗା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱିରଜ୍ଜନଂ ୱିରାଗୋ, ସମତିକ୍କମୋ, ତସ୍ମା ୱିରାଗା। ଚ-କାରେନ ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତି ‘‘ପୀତିଯା ଚ ୱିରାଗା, ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଞ୍ଚ ୱୂପସମା’’ତି। ଇଦଞ୍ଚେତସ୍ସ ଆଗମନମଗ୍ଗପରିଦୀପନତ୍ଥଂ, ୱଣ୍ଣଭଣନତ୍ଥଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଉପେକ୍ଖକୋ ୱିହରତୀତି ଏତ୍ଥ ଉପପତ୍ତିତୋ ଇକ୍ଖତି ଅପକ୍ଖପତିତା ହୁତ୍ୱା ପସ୍ସତୀତି ଉପେକ୍ଖା, ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତତା। ତାଯ ୱିସଦାଯ ପୀତିୱିରାଗପଦଟ୍ଠାନାଯ ଥାମଗତାଯ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ତତିଯଜ୍ଝାନସମଙ୍ଗୀ ‘‘ଉପେକ୍ଖକୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ୱିତକ୍କାଦିକ୍ଖୋଭାଭାୱେନ ପନେସା ଏତ୍ଥେୱ ପରିବ୍ୟତ୍ତକିଚ୍ଚା ଜାତା, ନ ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀସୂତି। ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋତି ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନେନ ସତି ଚ ସମ୍ପଜଞ୍ଞଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦଞ୍ଚ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞବଲେନେୱ ଠିତଂ ତଂପୀତିସହଚରିତଂ ସୁଖଂ, ତତୋ ଅପନୀତଂ

ଓଚ୍ଛୋ ୱିଯ ବନ୍ଧନବଲେନ ଧେନୁଂ ପୀତିଂ ନ ଉପଗଚ୍ଛତି, ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସତି ଅତିମଧୁରେ ସୁଖେ ଯୋଗିନୋ ନ ସାରଜ୍ଜନ୍ତି, ନୋ ଅଞ୍ଞଥାତି ଇମମ୍ପି ଅତ୍ଥୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଇଦମେୱ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସୁଖଞ୍ଚ କାଯେନ ପଟିସଂୱେଦେତୀତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ତତିଯଜ୍ଝାନସମଙ୍ଗିନୋ ସୁଖପଟିସଂୱେଦନାଭୋଗୋ ନତ୍ଥି, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଯସ୍ମା ତସ୍ସ ନାମକାଯେନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଅତିପଣୀତଂ ସୁଖଂ, ତଂସମୁଟ୍ଠିତେନ ତସ୍ସ ଅତିପଣୀତେନ ରୂପେନ ରୂପକାଯୋ ଫୁଟ୍ଠୋ, ଯସ୍ସ ଫୁଟ୍ଠତ୍ତା ଝାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋପି କାଯିକସୁଖଂ ପଟିସଂୱେଦେଯ୍ୟ, ତସ୍ମା ଏତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ସୁଖଞ୍ଚ କାଯେନ ପଟିସଂୱେଦେତୀ''ତି ଆହ। ଯଂ ତନ୍ତିଆଦୀସୁ ଯନ୍ତି ଯସ୍ମା, ଯଂ ଝାନହେତୁତି ଅତ୍ଥୋ। ତନ୍ତି ତଂ ତତିଯଜ୍ଝାନସମଙ୍ଗିପୁଗ୍ଗଲଂ ବୁଦ୍ଧାଦଯୋ ଅରିଯା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି ପସଂସନ୍ତି। କିନ୍ତି? ''ଉପେକ୍ଖକୋ ସତିମା ସୁଖୱିହାରୀ''ତି। ଏୱଂ ଏକଙ୍ଗୱିପ୍ପହୀନଂ ଦୁୱଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ତିୱିଧକଲ୍ୟାଣାଦିଯୁତ୍ତଂ ତତିଯଂ ଝାନଂ ଅଧିଗନ୍ତ୍ୱା ପୱତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଂ ପନ ଝାନଂ ୱିଭଙ୍ଗେ ''ଝାନନ୍ତି ଉପେକ୍ଖା ସତି ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଚିତ୍ତସ୍ସେକଗ୍ଗତା''ତି (ୱିଭ. ୫୯୧) ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ସପରିକ୍ଖାରଂ ଝାନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ପରିଯାଯେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଉପନିଜ୍ଝାନଲକ୍ଖଣାନଂ ପନ ସୁଖଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାନଂ ୱସେନ ଦୁୱଙ୍ଗିକମେୱେତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଥାହ – ''ଦୁୱଙ୍ଗିକଂ ଝାନଂ ହୋତୀ''ତିଆଦି (ୱିଭ. ୬୨୪)।

ଏୱଂ ତତିଯଜ୍ଝାନାଧିଗମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତଦନନ୍ତରଂ ଅଧିଗତତତିଯଜ୍ଝାନସ୍ସ ତଂ ୱସୀଭୂତଂ କତ୍ୱା ତତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଦୋସଂ ଦିସ୍ୱା ନିକନ୍ତିଂ ପରିଯାଦାଯ ଓଳାରିକସୁଖଙ୍ଗପ୍ପହାନାଯ, ଉପେକ୍ଖେକଗ୍ଗତାସଙ୍ଖାତସେସସନ୍ତଙ୍ଗପଟିଲାଭାଯ ଚ ତଦେୱ ନିମିତ୍ତଂ ମନସିକରୋତୋ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତପ୍ପାଦକଞ୍ଚ ଲୋକୁତ୍ତରଂ, ତଂ ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନାତି କାଯିକସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନା। ପୁବ୍ବେୱାତି ତଞ୍ଚ ଖୋ ପୁବ୍ବେୱ, ନ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନକ୍ଖଣେତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମାତି ଚେତସିକସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପୁବ୍ବେୱ ପହାନା। କଦା ପନ ତେସଂ ପହାନଂ ହୋତୀତି? ଚତୁନ୍ନଂ ଝାନାନଂ ଉପଚାରକ୍ଖଣେ। ଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସସୁଖସୋମନସ୍ସାନି ହି ଯଥାକ୍କମଂ ପଠମାଦିଚତୁନ୍ନଂ ଝାନାନଂ ଉପଚାରକ୍ଖଣେ ଏୱ ପହୀଯନ୍ତି। ଯଦି ଏୱଂ, କସ୍ମା ପନେସ ''ୱିୱିଚ୍ଚେୱ... ପେ... ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି, ଏତ୍ଥୁପ୍ପନ୍ନଂ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅପରିସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝତି...ପେ... ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି, ଏତ୍ଥୁପ୍ପନ୍ନଂ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅପରିସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝତୀ''ତି (ସଂ. ନି. ୫.୫୧୦) ଏୱଂ ଝାନେସ୍ୱେୱ ନିରୋଧୋ ୱୁତ୍ତୋତି? ଅତିସଯନିରୋଧସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଉପଚାରକ୍ଖଣେସୁ ହି ଯୋ ନିରୋଧୋ, ସୋ ନିରୋଧୋ ଏୱ, ନାତିସଯନିରୋଧୋ, ସୋ ପନ ଝାନକ୍ଖଣେସୁ ଏୱ। ତତୋ ଏୱ ହି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଅପରିସେସଗ୍ଗହଣଂ କତନ୍ତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପନ ପହୀନାପି ଏତା ୱେଦନା ଏତ୍ଥ ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟଲକ୍ଖଣାଯ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ଦୁକ୍ଖାଦିଗ୍ଗହଣେନ ସୁଖଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ, ୱଣ୍ଣଭଣନତ୍ଥଞ୍ଚସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ସମାହଟା, ପଚ୍ଚଯଦସ୍ସନତ୍ଥଞ୍ଚସ୍ସ। ଯଥାହ – ''ଚତ୍ତାରୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ପଚ୍ଚଯା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯା ସମାପତ୍ତିଯା, ଇଧାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା''ତିଆଦି (ମ. ନି. ୧.୪୫୮)।

ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧିନ୍ତି ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତତାସଙ୍ଖାତାଯ ଉପେକ୍ଖାଯ ଜନିତସତିଯା ପାରିସୁଦ୍ଧି। ନିରୁପକ୍କିଲେସତାଯ ହି ତଂ ପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତଂ। ନ କେୱଲଞ୍ଚେତ୍ଥ ଉପେକ୍ଖାଯ ସତି ଏୱ ପରିସୁଦ୍ଧା, ଅପିଚ ଖୋ ସବ୍ବେପି ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମା, ସତିସୀସେନ ପନାଯଂ ଦେସନା କତାତି। ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀତି ଏୱଂ ଏକଙ୍ଗୱିପ୍ପହୀନଂ ଦୁୱଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ତିୱିଧକଲ୍ୟାଣାଦିଯୁତ୍ତଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଅଧିଗନ୍ତ୍ୱା ତଦନୁରୂପେନ ଇରିଯାପଥୱିହାରେନ ପୱତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ରୂପାୱଚରଲୋକୁତ୍ତରଚତୁକ୍କଜ୍ଝାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଯଂ ତତ୍ଥ ପଠମଂ, ଏୱଂ ଅଧିଗତରୂପାୱଚରଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସ୍ସ କରଜରୂପେ ଦଣ୍ଡାଦାନାଦୀନଞ୍ଚେୱ ଚକ୍ଖୁରୋଗାଦିଆବାଧାନଞ୍ଚ ୱସେନ ଦିଟ୍ଠାଦୀନୱସ୍ସ କରଜରୂପସ୍ସ ସମତିକ୍କମାଯ ଆକାସକସିଣୱିରହିତେସୁ ନୱସୁ କସିଣେସୁ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ତସ୍ସାରମ୍ମଣଭୂତଂ କସିଣପଟିଭାଗରୂପମ୍ପି କରଜରୂପପଟିଭାଗତାଯ, ଅରଞ୍ଞେ ସପ୍ପାନୁବନ୍ଧସ୍ସ ଭଯେନ ପଲାଯତୋ ରଜ୍ଜୁତାଲପଣ୍ଣାଦିଂ ସପ୍ପପଟିଭାଗତାଯ ୱିଯ ସମତିକ୍କମିତୁକାମସ୍ସ ପଞ୍ଚହାକାରେହି ତଂ ଝାନଂ ୱସୀଭୂତଂ କତ୍ୱା ତତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ତତ୍ଥ ନିବ୍ବେଜନୀଯରୂପପଟିଭାଗାରମ୍ମଣତାଯ, ଆସନ୍ନସୋମନସ୍ସପଚ୍ଚତ୍ଥିକତାଯ ଚ ଦୋସଂ ଦିସ୍ୱା ନିକନ୍ତିଂ ପରିଯାଦାଯ ଅଙ୍ଗେସୁ ସମତିକ୍କମିତବ୍ବାଭାୱେନ ଆରମ୍ମଣସମତିକ୍କମଭୂତଂ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ସନ୍ତତୋ ମନସିକରିତ୍ୱା ଚକ୍କୱାଳପରିଯନ୍ତଂ ୱା ଯତ୍ତକଂ ୱା ଇଚ୍ଛତି, ତତ୍ତକଂ କସିଣଂ ପତ୍ଥରିତ୍ୱା ୱା କସିଣଂ ଅମନସିକରିତ୍ୱା ତେନ ଫୁଟ୍ଠୋକାସଂ ''ଆକାସୋ ଆକାସୋ''ତି ୱା ''ଅନନ୍ତୋ ଆକାସୋ''ତି ୱା ମନସିକାରେନ କସିଣଂ ଉଗ୍ଘାଟେତ୍ୱା ୱା ତଂ କସିଣୁଗ୍ଘାଟିମାକାସନିମିତ୍ତଂ ''ଆକାସୋ''ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ମନସିକରୋତୋ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ତାୱ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସବ୍ବସୋ ରୂପସଞ୍ଞାନଂ ସମତିକ୍କମା''ତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ସବ୍ବସୋତି ସବ୍ବାକାରେନ, ସବ୍ବାସଂ ୱା ଅନୱସେସାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ରୂପସଞ୍ଞାନନ୍ତି ସଞ୍ଞାସୀସେନ ୱୁତ୍ତାନଂ କୁସଲୱିପାକକିରିଯୱସେନ ପଞ୍ଚଦସରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନାନଞ୍ଚେୱ ତଦାରମ୍ମଣାନଞ୍ଚ। ରୂପଜ୍ଝାନମ୍ପି ହି ''ରୂପେ ସଞ୍ଞା ରୂପସଞ୍ଞା''ତି ଏୱଂ ସଞ୍ଞାସୀସେନ ୱୁଚ୍ଚତି, ତଦାରମ୍ମଣକସିଣମ୍ପି ରୂପନ୍ତି ସଞ୍ଞା ନାମମସ୍ସାତି ''ରୂପସଞ୍ଞ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସମତିକ୍କମାତି ୱିରାଗା, ନିରୋଧା ଚ। ୱିଭଙ୍ଗେ ପନ ସଞ୍ଞାସୁ ସମତିକ୍କନ୍ତାସୁ ଆରମ୍ମଣଂ ସମତିକ୍କନ୍ତମେୱ ହୋତୀତି ''ସମାପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉପପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରିସ୍ସ ୱା''ତିଆଦିନା (ୱିଭ. ୬୦୨)

ସଞ୍ଞାନମେୱ ସମତିକ୍କମୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଆରମ୍ମଣେ ଅୱିରତ୍ତସ୍ସ ସଞ୍ଞାସମତିକ୍କମୋ ନତ୍ଥୀତି ତଂ ସମତିକ୍କମୱସେନାପି ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା କାତବ୍ବା।

ପଟିଘସଞ୍ଞାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମାତି ଚକ୍ଖାଦୀନଂ ୱତ୍ଥୂନଂ, ରୂପାଦୀନଞ୍ଚ ଆରମ୍ମଣାନଂ ପଟିଘାତେନ ସମୁପ୍ପନ୍ନା ଦ୍ୱିପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣସଞ୍ଞା ପଟିଘସଞ୍ଞା, ତାସଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା। କିଞ୍ଚାପି ତା ରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନସମାପନ୍ନସ୍ସାପି ନ ସନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ନ ପହୀନତ୍ତା ନ ସନ୍ତି। ନ ହି ରୂପୱିରାଗାଯ ରୂପାୱଚରଭାୱନା ସଂୱତ୍ତତି, ରୂପାଯତ୍ତାୱ ଏତାସଂ ପୱତ୍ତି, ଅଯଂ ପନ ଭାୱନା ରୂପୱିରାଗାଯ ସଂୱତ୍ତତି, ତସ୍ମା ତା ଏତ୍ଥ ପହୀନାତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ନାନତ୍ତସଞ୍ଞାନଂ ଅମନସିକାରାତି ନାନତ୍ତେ ଗୋଚରେ ପୱତ୍ତାନଂ, ନାନତ୍ତାନଂ ୱା ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁୱସେନ ପୱତ୍ତାନଞ୍ଚ ଚତୁଚତ୍ତାଲୀସକାମାୱଚରସଞ୍ଞାନଂ ଅମନସିକାରା ଅନାୱଜ୍ଜନା। ଏତ୍ଥ ଚ ରୂପପଟିଘସଞ୍ଞାନଂ ଇମିନା ଝାନେନ ନିବ୍ବତ୍ତଭୱେପି ଅନୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ''ସମତିକ୍କମା ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା''ତି ଏୱଂ ଅଭାୱୋ ଏୱ ୱୁତ୍ତୋ। ''ନାନତ୍ତସଞ୍ଞାନଂ ଅମନସିକାରା''ତି ଅଟ୍ଠକାମାୱଚରକୁସଲାନଂ ନୱକିରିଯାନଂ ଦସାକୁସଲାନଂ ୱସେନ ସତ୍ତୱୀସତିସଞ୍ଞାନଂ ଅରୂପଭୱେପି ମନସିକାରେନ ଉପ୍ପତ୍ତିସମ୍ଭୱତୋ ତାସଂ ଅମନସିକାରା ଇଚ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅନନ୍ତୋ ଆକାସୋତି ଏତ୍ଥ ନାସ୍ସ ଉପ୍ପାଦନ୍ତୋ ୱା ୱଯନ୍ତୋ ୱା ପଞ୍ଞାଯତୀତି ଅନନ୍ତୋ। ଆକାସୋତି କସିଣୁଗ୍ଘାଟିମାକାସୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ମନସିକାରୱସେନପେତ୍ଥ ଅନନ୍ତତା ୱେଦିତବ୍ବା। ତେନେୱ ୱିଭଙ୍ଗେ ୱୁତ୍ତଂ ''ତସ୍ମିଂ ଆକାସେ ଚିତ୍ତଂ ଠପେତି...ପେ... ଅନନ୍ତଂ ଫରତି, ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ଅନନ୍ତୋ ଆକାସୋ''ତି (ୱିଭ। ୬୦୫)। ଇଦଂ ପନସ୍ସ ଭାୱନାକାରଦସ୍ସନଂ। ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ନାସ୍ସ ଅନ୍ତୋତି ଅନନ୍ତଂ ଆକାସମେୱ ଅନନ୍ତଂ ଆକାସାନନ୍ତଂ, ଆକାସାନନ୍ତମେୱ ଆକାସାନଞ୍ଚଂ, ତଦେୱ ଆକାସାନଞ୍ଚଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ, ସଞ୍ଜାତିସମୋସରଣଟ୍ଠେନ ଚ ଆଯତନଂ, ତଂ ଆରମ୍ମଣମସ୍ସ ସସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମସ୍ସ ଝାନସ୍ସାତି ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ। ତଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱିହରତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନାଧିଗମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଯଂ ତଦନନ୍ତରଂ ଅଧିଗତପଠମାରୁପ୍ପସ୍ସ ତଂ ୱସୀଭୂତଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଆସନ୍ନରୂପଜ୍ଝାନପଚ୍ଚତ୍ଥିକତାଯ, ରୂପପଟିଭାଗାକାସାରମ୍ମଣତାଯ ଚ ଦୋସଂ ଦିସ୍ୱା ନିକନ୍ତିଂ ପରିଯାଦାଯ ତଂ ସମତିକ୍କମାଯ ଆକାସଂ ଫରିତ୍ୱା ପୱତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ''ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣ''ନ୍ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ମନସିକରୋତୋ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସବ୍ବସୋ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଝାନମ୍ପି ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ଆରମ୍ମଣମ୍ପି। ଆରମ୍ମଣମ୍ପି ହି ପୁରିମନଯେନ ଆକାସାନଞ୍ଚଞ୍ଚ ତଂ ପଠମାରୁପ୍ପସ୍ସ ଆରମ୍ମଣତ୍ତା ୱୁତ୍ତନଯେନ ଆଯତନଞ୍ଚାତି ''ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇତି ଉଭଯସ୍ସାପି ଅପ୍ପୱତ୍ତିକରଣେନ, ଅମନସିକରଣେନ ଚ ଏକଜ୍ଝଂ କତ୍ୱା ''ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମା''ତି ଇଦଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅନନ୍ତଂୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ତଞ୍ଞେୱ ପଠମାରୁପ୍ପୱିଞ୍ଞାଣଂ ଆକାସଂ ଅନନ୍ତତୋ ଫରିତ୍ୱା ପୱତ୍ତଂ ''ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣ''ନ୍ତି ଏୱଂ ମନସିକରୋତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ମନସିକାରୱସେନ ୱା ଅନନ୍ତଂ। ୱିଭଙ୍ଗେପି ହି ''ଅନନ୍ତଂ ଫରତୀ''ତି (ୱିଭ। ୬୧୦) ୱୁତ୍ତଂ। ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଅନନ୍ତମେୱ ଆନଞ୍ଚଂ, ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ତଂ ଆନଞ୍ଚଞ୍ଚାତି ୱିଞ୍ଞାଣାନନ୍ତନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ରୁଳ୍ହିତୋ ''ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଦେୱ ଆଯତନମାରମ୍ମଣମସ୍ସାତି ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଯଂ ତଦନନ୍ତରଂ ଅଧିଗତଦୁତିଯାରୁପ୍ପସ୍ସ ତଂ ୱସୀଭୂତଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଆସନ୍ନାକାସାନଞ୍ଚାଯତନପଚ୍ଚତ୍ଥିକତାଯ, ତଦାରମ୍ମଣତାଯ ଚ ଦୋସଂ ଦିସ୍ୱା ନିକନ୍ତିଂ ପରିଯାଦାଯ ତଂ ସମତିକ୍କମାଯ ପଠମାରୁପ୍ପୱିଞ୍ଞାଣାଭାୱଂ ''ନତ୍ଥି ନତ୍ଥୀ''ତି ୱା ''ସୁଞ୍ଞଂ ସୁଞ୍ଞ''ନ୍ତି ୱା ''ୱିୱିତ୍ତଂ ୱିୱିତ୍ତ''ନ୍ତି ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ ମନସିକରୋତୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସବ୍ବସୋ''ତିଆଦିମାହ। ଇଧାପି ୱୁତ୍ତନଯେନ ଝାନସ୍ସ, ତଦାରମ୍ମଣସ୍ସ ଚ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନସ୍ସ ସମତିକ୍କମୋୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀତି ''ନତ୍ଥି ନତ୍ଥି, ସୁଞ୍ଞଂ ସୁଞ୍ଞଂ, ୱିୱିତ୍ତଂ ୱିୱିତ୍ତ''ନ୍ତି ଏୱଂ ମନସିକରୋତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ନାସ୍ସ କିଞ୍ଚନନ୍ତି ଅକିଞ୍ଚନଂ, ଅନ୍ତମସୋ ଭଙ୍ଗମତ୍ତମ୍ପିସ୍ସ ଅୱସିଟ୍ଠଂ ନତ୍ଥୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଅକିଞ୍ଚନସ୍ସ ଭାୱୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞଂ, ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନୱିଞ୍ଞାଣାପଗମସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ, ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞଂ ଆଯତନମାରମ୍ମଣମସ୍ସାତି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ଏୱଂ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନାଧିଗମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଯଂ ତଦନନ୍ତରଂ ଅଧିଗତତତିଯାରୁପ୍ପସ୍ସ ତଂ ୱସୀଭୂତଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଆସନ୍ନୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନପଚ୍ଚତ୍ଥିକତାଯ ଦୋସଂ ଦିସ୍ୱା ନିକନ୍ତିଂ ପରିଯାଦାଯ ତଂ ସମତିକ୍କମାଯ ତଦେୱ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ''ସନ୍ତଂ ସନ୍ତ''ନ୍ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ମନସିକରୋତୋ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସବ୍ବସୋ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନନ୍ତି ଓଳାରିକାଯ ସଞ୍ଞାଯ ଅଭାୱତୋ, ସୁଖୁମାଯ ଚ ଭାୱତୋ ନେୱସ୍ସ ସସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ସଞ୍ଞା ନାସଞ୍ଞାତି ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞଂ, ତଦେୱ ଧମ୍ମାଯତନମନାଯତନପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା ଆଯତନନ୍ତି ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ।

ଅଥ ୱା ଯାଯମେତ୍ଥ ସଞ୍ଞା, ସା ପଟୁସଞ୍ଞାକିଚ୍ଚଂ କାତୁଂ ଅସମତ୍ଥତାଯ ନେୱସଞ୍ଞା, ସଙ୍ଖାରାୱସେସସୁଖୁମଭାୱେନ ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା ନାସଞ୍ଞାତି ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞା, ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞା ଚ ସା ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମାନଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ଆଯତନଞ୍ଚାତି ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ। ନ କେୱଲଞ୍ଚେତ୍ଥ ସଞ୍ଞାୱ ଏଦିସୀ, ଅପି ତୁ ଫସ୍ସୋପି ନେୱଫସ୍ସୋ ନାଫସ୍ସୋ, ଚିତ୍ତମ୍ପି ନେୱଚିତ୍ତଂ ନାଚିତ୍ତଂ, ଏୱଂ ସେସସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମାପି, ସଞ୍ଞାସୀସେନ ପନାଯଂ ଦେସନା କତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖାରାୱସେସସୁଖୁମଭାୱେନାତି ଅଚ୍ଚନ୍ତସୁଖୁମଭାୱପ୍ପତ୍ତସଙ୍ଖାରଭାୱେନ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପିଣ୍ଡତ୍ଥପ୍ପକାସନା – ‘‘ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତୋ’’ତିଆଦିନା ସାସନେ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରଜ୍ଝାନନିବ୍ବତ୍ତକପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପତିଟ୍ଠାଭୂତସୀଲେସୁ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲୱିସୁଦ୍ଧିଂ ଉପଦିସତି। ‘‘ୱିହରତୀ’’ତି ଇମିନା ତଦନୁରୂପୱିହାରସମଙ୍ଗିଭାୱଂ। ‘‘ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନୋ’’ତି ଇମିନା ଆଜୀୱପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ, ତଦୁପକାରକେ ଚ ଧମ୍ମେ। ‘‘ଅଣୁମତ୍ତେସୂ’’ତିଆଦିନା ଯଥାୱୁତ୍ତସୀଲେହି ଅଚୱନଂ, ତେସଞ୍ଚ ଅନୱସେସତୋ ସମାଦାନଂ। ‘‘ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ’’ତି ଇମିନା ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରସୀଲଂ। ‘‘ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୂ’’ତି ଇମିନା ପଚ୍ଚଯସନ୍ନିସ୍ସିତସୀଲଂ, ସନ୍ତୋସାଦିଗୁଣଞ୍ଚ। ‘‘ପୁବ୍ବରତ୍ତାପରରତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦିନା ସୀଲଧୁତଙ୍ଗେସୁ ପତିଟ୍ଠିତସ୍ସ ଭାୱନାରାମସ୍ସ ତଦୁପକାରକେ ଧମ୍ମେ। ‘‘ବୋଧିପକ୍ଖିକାନ’’ନ୍ତିଆଦିନା ପଟିପତ୍ତିଯା ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯତଂ। ‘‘ସୋ ଅଭିକ୍କନ୍ତେ’’ତିଆଦିନା ଯଥାୱୁତ୍ତଗୁଣାନଂ ଅପରିହାନାଯ, ୱଡ୍ଢମାନାନଞ୍ଚ ପଟିଲାଭାଯ ସତିସମ୍ପଯୋଗଂ। ‘‘ସୋ ୱିୱିତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଭାୱନାନୁରୂପସେନାସନପରିଗ୍ଗହଂ। ‘‘ସୋ ଅରଞ୍ଞଗତୋ’’ତିଆଦିନା ଝାନଭାୱନାରମ୍ଭପ୍ପକାରଂ। ‘‘ସୋ ଅଭିଜ୍ଝ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଝାନଭାୱନାଭିଯୋଗେନ ପହୀନପଞ୍ଚନୀୱରଣସ୍ସ ଉପଚାରଜ୍ଝାନୁପ୍ପତ୍ତିଂ। ‘‘ସୋ ଇମେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣେ’’ତିଆଦିନା ତସ୍ସ ଉପରୂପରି ୱାଯମତୋ ରୂପାରୂପଜ୍ଝାନୁପ୍ପତ୍ତିକ୍କମଂ ଉପଦିସତି। ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ପଦତ୍ଥୋ।

ଧମ୍ମଭେଦୋ ପନେତ୍ଥ ୱିଭଙ୍ଗନଯେ ପାକଟୋ ଭୱିସ୍ସତି। ତୀସୁ ହି ନଯେସୁ ମହଗ୍ଗତଲୋକୁତ୍ତରା କୁସଲୱିପାକକିରିଯଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱିତକ୍କୱିଚାରପୀତିସୁଖୋପେକ୍ଖାଏକଗ୍ଗତାସଙ୍ଖାତା ଝାନଧମ୍ମା ନାନାନଯେହି ୱିଭତ୍ତା, ଝାନସମ୍ପଯୁତ୍ତା ପନ ସେସକାମାୱଚରଧମ୍ମାୱ ଇଧ ସଙ୍ଗହିତା। କିଞ୍ଚାପି ପନେତ୍ଥ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲାଦଯୋପି ୱୁତ୍ତା, ତଥାପି ତେ ଝାନାନଂ ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପତ୍ତିଦସ୍ସନୱସେନ ଚେୱ ଝାନସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମୱସେନ ଚ ୱୁତ୍ତା, ଇଧ ପନ ନ ସଙ୍ଗହିତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ପଞ୍ହାପୁଚ୍ଛକେ ପନ ସିଯା କୁସଲା, ସିଯା ଅବ୍ୟାକତା, ତୀଣି ଝାନାନି ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ଚତୁତ୍ଥଂ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ, ଉପେକ୍ଖା ପନେତ୍ଥ ୱେଦନା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା, ସିଯା ୱିପାକା, ସିଯା ୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା, ପଠମଜ୍ଝାନଂ ୱିତକ୍କୱିଚାରୱଜ୍ଜିତଂ ସୱିତକ୍କସୱିଚାରଂ, ୱିତକ୍କୋ ପନେତ୍ଥ ଅୱିତକ୍କୱିଚାରମତ୍ତୋ, ୱିଚାରୋ ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ତୀଣି ଝାନାନି ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରା, ଦ୍ୱେ ଝାନାନି ପୀତିୱଜ୍ଜିତାନି ପୀତିସହଗତାନି, ତୀଣି ସୁଖୱଜ୍ଜିତାନି ସୁଖସହଗତାନି, ଚତୁତ୍ଥଂ ଉପେକ୍ଖାୱଜ୍ଜିତଂ ଉପେକ୍ଖାସହଗତଂ, ତତିଯଜ୍ଝାନେ ସୁଖଂ, ଉପେକ୍ଖା ଚ ଇଧ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ…ପେ… ସିଯା ମହଗ୍ଗତା, ସିଯା ଅପ୍ପମାଣା, ତୀଣି ସିଯା ଅପ୍ପମାଣାରମ୍ମଣା, ସିଯା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା, ଚତୁତ୍ଥଂ ତିଧାପି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଞ୍ଚ, ତୀଣି ସିଯା ମଗ୍ଗହେତୁକା, ସିଯା ମଗ୍ଗାଧିପତିନୋ, ସିଯା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା, ଚତୁତ୍ଥଂ ତିଧାପି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଞ୍ଚ…ପେ… ପୀତି ବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣାନି, ଚତୁତ୍ଥଂ ତିଧାପି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଞ୍ଚ…ପେ… ଅନିଦସ୍ସନଅପ୍ପଟିଘା ନ ହେତୂ…ପେ… ନୋଚିତ୍ତଚେତସିକା ଅରଣାତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ। ପାଳିମୁତ୍ତନଯୋ ପନେତ୍ଥ ନତ୍ଥି, ଇତୋ ପରଂ ପନ ଏତ୍ତକମ୍ପି ଅୱତ୍ୱା ୱିଜ୍ଜମାନଟ୍ଠାନେ ଏୱ ୱକ୍ଖାମ।

ଝାନୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅପ୍ପମଞ୍ଞାୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ଅପ୍ପମଞ୍ଞାୱିଭଙ୍ଗମାତିକାଯ ପନ ଅତ୍ଥତୋ ତାୱ – ଚତସ୍ସୋ ଅପ୍ପମଞ୍ଞାଯୋତିଆଦୀସୁ ଫରଣଅପ୍ପମାଣୱସେନ ଅପ୍ପମଞ୍ଞାଯୋ। ଏତା ହି ଆରମ୍ମଣୱସେନ ଅପ୍ପମାଣେ ୱା ସତ୍ତେ ଫରନ୍ତି, ଏକସତ୍ତମ୍ପି ୱା ଅନୱସେସଫରଣୱସେନ ଅପ୍ପମାଣତୋ ଫରନ୍ତୀତି ଏୱଂ ଫରଣଅପ୍ପମାଣୱସେନ ‘‘ଅପ୍ପମଞ୍ଞାଯୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ସତ୍ତ ଅପ୍ପମାଣୱସେନାପି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ମେତ୍ତାସହଗତେନାତି ମେତ୍ତାଯ ସମନ୍ନାଗତେନ। ଏକଂ ଦିସନ୍ତି ପୁରତ୍ଥିମାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଏକଂ ଦିସଂ, ତଂଦିସାପରିଯାପନ୍ନସତ୍ତଫରଣୱସେନ ଚେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଫରିତ୍ୱାତି ଫୁସିତ୍ୱା ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା। ୱିହରତୀତି ପୱତ୍ତେତି। ତଥା ଦୁତିଯନ୍ତିଆଦୀସୁ। ଯଥା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା, ତଥେୱ ତଦନନ୍ତରଂ ଦୁତିଯଂ, ତତିଯଂ, ଚତୁତ୍ଥଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯନ୍ତି ଏତେନେୱ ନଯେନ ଉପରିମଂ ଦିସଂ, ହେଟ୍ଠିମଂ ଦିସଂ, ଅନୁଦିସଞ୍ଚ ଅନୁକ୍କମେନ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ତାୱତା

ଏକମେକଂ ଦିସଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଓଧିସୋ ମେତ୍ତାଫରଣତଂ ଦସ୍ସିତଂ।

ସବ୍ବଧୀତିଆଦି ପନ ଅନୋଧିସୋ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସବ୍ବଧୀତି ସବ୍ବତ୍ଥ। ସବ୍ବତ୍ତତାଯାତି ସବ୍ବେସୁ ହୀନମଜ୍ଝିମୁକ୍କଟ୍ଠମିତ୍ତସପତ୍ତମଜ୍ଝତ୍ତାଦିପ୍ପଭେଦେସୁ ଅତ୍ତତାଯ, ତେସୁ ୱିଭାଗଂ ଅକତ୍ୱା ଅତ୍ତସମତାଯାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଥ ୱା ସବ୍ବତ୍ତତାଯାତି ସବ୍ବେନ ଚିତ୍ତଭାୱେନ, ଈସକମ୍ପି ବହି ଅୱିକ୍ଖେପମାନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସବ୍ବାୱନ୍ତନ୍ତି ସବ୍ବସତ୍ତୱନ୍ତଂ, ସବ୍ବସତ୍ତଯୁତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଲୋକନ୍ତି ସତ୍ତଲୋକଂ। ପୁନ ''ମେତ୍ତାସହଗତେନା''ତି ଇଦଂ ''ୱିପୁଲେନା''ତିଆଦୀହି ୱିସେସନେହି ସମ୍ବନ୍ଧଦସ୍ସନୱସେନ ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ନିଗମନୱସେନ ୱା। ତତ୍ଥ ଫରଣୱସେନ ୱିପୁଲତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଭୂମିୱସେନ ପନ ମହଗ୍ଗତତା। ପଗୁଣୱସେନ, ଅପ୍ପମାଣସତ୍ତାରମ୍ମଣୱସେନ ଚ ଅପ୍ପମାଣତା। ବ୍ୟାପାଦପଚ୍ଚତ୍ଥିକପ୍ପହାନେନ ଅୱେରତା। ଦୋମନସ୍ସପ୍ପହାନେନ ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖତା, ସଙ୍ଖତତା, ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝତା ଚ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଏୱଂ କରୁଣାସହଗତେନାତିଆଦୀସୁପି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ପଦତ୍ଥୋ।

ଧମ୍ମଭେଦୋ ପନେତ୍ଥ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋୱ। ୱିଭଙ୍ଗନଯେନ ପନ ତୀସୁ ରୂପାୱଚରକୁସଲୱିପାକକିରିଯାଚିତ୍ତେସୁ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ସବ୍ବେସୁ ମେତ୍ତାଦିବ୍ରହ୍ମୱିହାରଭୂତା ଅଦୋସୋ କରୁଣା ମୁଦିତା ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତତାତି ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ନାନାନଯେହି ୱିଭତ୍ତା, ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ପନ କାମାୱଚରଭୂତା ଚ ଏତା ଇଧ ନ ଗହିତା। ଅରୂପାୱଚରଲୋକୁତ୍ତରେସୁ ପନେତା ଅପ୍ପମଞ୍ଞା ନହୋନ୍ତୀତି। ପଞ୍ହାପୁଚ୍ଛକେ ପନେତା ତାୱ ସିଯା କୁସଲା, ସିଯା ଅବ୍ୟାକତା। ତିସ୍ସୋ ସୁଖାଯ, ଚତୁତ୍ଥା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା। ୱିପାକତ୍ତିକେ ତିଧାପି, ଉପେକ୍ଖା ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରା, ସେସା ତିଧାପି, ମହଗ୍ଗତାୱ, ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣଅତୀତାରମ୍ମଣତ୍ତିକେସୁ ନ ୱତ୍ତବ୍ବାୱ, ବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣାୱ, ଅନିଦସ୍ସନଅପ୍ପଟିଘାୱ, ମେତ୍ତା ହେତୁ, ସେସା ନ ହେତୂ, ନୋ ଚିତ୍ତା, ଚେତସିକା, ରୂପାୱଚରା, ସଉତ୍ତରାୱ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱାତି।

ଅପ୍ପମଞ୍ଞାୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସିକ୍ଖାପଦୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ସିକ୍ଖାପଦୱିଭଙ୍ଗମାତିକାଯ ପନ ଅତ୍ଥତୋ ତାୱ – ସିକ୍ଖାପଦାନୀତି ସିକ୍ଖିତବ୍ବପଦାନି, ସିକ୍ଖାକୋଟ୍ଠାସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପିଚ ସବ୍ବେପି କୁସଲା ଧମ୍ମା ସିକ୍ଖିତବ୍ବତୋ ସିକ୍ଖା, ତାସଂ ପତିଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ପଦଂ, ପଞ୍ଚସୁ ପନ ସୀଲଙ୍ଗେସୁ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଅଙ୍ଗଂ। ପାଣାତିପାତାଦୀସୁ ପାଣସ୍ସ ଅତୀୱ ପାତୋ ପାଣାତିପାତୋ, ପାଣୱଧୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପାଣୋତି ଚେତ୍ଥ ୱୋହାରତୋ ସତ୍ତୋ, ପରମତ୍ଥତୋ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ତସ୍ମିଂ ପନ ପାଣେ ପାଣସଞ୍ଞିନୋ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯୁପଚ୍ଛେଦକୌପକ୍କମସମୁଟ୍ଠାପିକା କାଯୱଚୀଦ୍ୱାରାନଂ ଅଞ୍ଞତରଦ୍ୱାରପ୍ପୱତ୍ତା ୱଧକଚେତନା ପାଣାତିପାତୋ, ତସ୍ମା ପାଣାତିପାତା। ୱେରମଣୀତି ୱିରତି, ସା ଏୱ ୱୁତ୍ତନଯେନ ସିକ୍ଖାପଦନ୍ତି ୱେରମଣିସିକ୍ଖାପଦଂ। ଅଦିନ୍ନନ୍ତି ନ ଦିନ୍ନଂ, ପରପରିଗ୍ଗହିତଂ, ପରପରିଗ୍ଗହିତସ୍ସ ଅଦିନ୍ନସ୍ସ ଆଦାନଂ ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ। ପରସ୍ସ ହରଣଂ ଥେଯ୍ୟଂ ଚୋରିକାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅତ୍ଥତୋ ପନ ପରପରିଗ୍ଗହିତେ ତଥାସଞ୍ଞିନୋ ତଦାଦାଯକୌପକ୍କମସମୁଟ୍ଠାପିକା ଥେଯ୍ୟଚେତନା ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ। କାମେସୂତି ୱତ୍ଥୁକାମେସୁ। ମିଚ୍ଛାଚାରାତି କିଲେସକାମୱସେନ ଲାମକାଚାରା, ପୁରିସସ୍ସ ମାତୁରକ୍ଖିତାଦିସଙ୍ଖାତାସୁ, ଇତ୍ଥିଯା ଅତ୍ତନୋ ନିଯମିତପୁରିସତୋ ପରପୁରିସସଙ୍ଖାତେସୁ ଚ ଅଗମନୀଯଟ୍ଠାନେସୁ ୱୀତିକ୍କମାଚାରାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅତ୍ଥତୋ ପନ ଅଗମନୀଯୱତ୍ଥୁସୁ ମଗ୍ଗେନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପାଦନୋପକ୍କମସମୁଟ୍ଠାପିକା, ଅଧିୱାସନାକାରପ୍ପୱତ୍ତା ୱା ମେଥୁନଚେତନା କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୋ। ମୁସାତି ଅଭୂତଂ ଅତଚ୍ଛଂ ୱତ୍ଥୁ, ୱାଦୋତି ତସ୍ସ ଅଭୂତତଂ ଛତ୍ୱାୱ ଭୂତତୋ ତଚ୍ଛତୋ ୱିଞ୍ଞାପନଂ। ଲକ୍ଖଣତୋ ପନ ଅତଥଂ ୱତ୍ଥୁଂ ଛତ୍ୱା ତଥତୋ ପରଂ ୱିଞ୍ଞାପେତୁକାମସ୍ସ ଅତ୍ଥଭଞ୍ଜକକାଯୱଚୀପଯୋଗସମୁଟ୍ଠାପିକା ଚେତନା ମୁସାୱାଦୋ। ସୁରାତି ପିଟ୍ଠସୁରା ପୂୱସୁରା ଓଦନସୁରା କିଣ୍ଣପକ୍ଖିତ୍ତା ସମ୍ଭାରସଂଯୁତ୍ତାତି ପଞ୍ଚ ସୁରା। ମେରଯନ୍ତି ପୁପ୍ଫାସୱୋ ଫଲାସୱୋ ଗୁଳଆସୱୋ ମଧ୍ୱାସୱୋ ସମ୍ଭାରସଂଯୁତ୍ତୋତି ପଞ୍ଚ ଆସୱା। ତଦୁଭଯମ୍ପି ମଦନୀଯଟ୍ଠେନ ମଜ୍ଜଂ, ଯାଯ ଚେତନାଯ ତଂ ମଜ୍ଜଂ ପିୱତି, ସା ପମାଦକାରଣତ୍ତା ପମାଦଟ୍ଠାନଂ, ତସ୍ମା ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱାତି ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ପଦତ୍ଥୋ।

ଧମ୍ମଭେଦୋ ପନ ୱିଭଙ୍ଗନଯେ ପାକଟୋ ଭୱିସ୍ସତି। ଏୱଂ ଉପରିପି। ୱିଭଙ୍ଗନଯେସୁ ଚେତ୍ଥ ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀଯଂ ନତ୍ଥି, ଅଭିଧମ୍ମଭାଜନୀଯେ ପନେତାନି ପଞ୍ଚ ସିକ୍ଖାପଦାନି କାମାୱଚରକୁସଲଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତାନଂ ୱିରତୀନଂ ୱସେନ ନାନପ୍ପକାରତୋ ପଠମୱାରେ ୱିଭତ୍ତାନି, ତଥା ଦୁତିଯୱାରେ ଚେତନାୱସେନ, ୱିରତିଚେତନାସମ୍ପଯୁତ୍ତା ପନେତ୍ଥ ଧମ୍ମା ନ ସିକ୍ଖାପଦାନି, ସିକ୍ଖାପଦସମ୍ପଯୁତ୍ତା ପନ ହୋନ୍ତି, ତଥା ତତିଯନଯେ ଫସ୍ସାଦୀନଂ ସବ୍ବେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ୱସେନ ନାନପ୍ପକାରତୋ ୱିଭତ୍ତାତି।

ପଞ୍ହାପୁଚ୍ଛକେ ପନ ଚେତନାଯ, ଫସ୍ସାଦୀନଞ୍ଚ ପରିଯାଯସିକ୍ଖାପଦତ୍ତା ନିପ୍ପରିଯାଯସିକ୍ଖାପଦଭୂତାନଂ ୱିରତୀନଂ ୱସେନେୱ ୱିଭତ୍ତାନି। ତତ୍ଥ ହି ପଞ୍ଚ ସିକ୍ଖାପଦାନି କୁସଲା ଏୱ, ସିଯା ସୁଖାଯ, ସିଯା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା…ପେ… ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣାୱ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାରମ୍ମଣାୱ, ବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣାୱ,

ଅନିଦସ୍ସନଅପ୍ପଟିଘାୱ, ନ ହେତୂ, ସହେତୁକା, ନୋ ଚିତ୍ତା, ଚେତସିକା, କାମାୱଚରା , ସୌତ୍ତରାୱ, ଅରଣାୱାତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଯାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ସତ୍ତାରମ୍ମଣାନି ୱୁତ୍ତାନି, ତାନି ଚ ୱିରତିସଭାୱତ୍ତା ଯସ୍ମା ''ସତ୍ତୋ''ତି ସଙ୍ଖଂ ଗତେ ପରିତ୍ତଧମ୍ମେ ଏୱ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଏୱ ଧମ୍ମେ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣାତି ଚ ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଇଦାନି ୱିରମିତବ୍ବପାଣାତିପାତାଦୀନଂ –

ଧମ୍ମକମ୍ମପଥାଲମ୍ବ-ୱେଦନାମୂଲକମ୍ମତୋ;

ସାୱଜ୍ଜଙ୍ଗାଦିତୋ ଞେୟ୍ୟୋ, ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ତତ୍ଥ ଧମ୍ମତୋ ତାୱ – ପଞ୍ଚପେତେ ପାଣାତିପାତାଦୟୋ ଚେତନାସଭାୱାୱ ହୋନ୍ତି। କମ୍ମପଥତୋ ପଞ୍ଚ କମ୍ମପଥାୱ। ଆରମ୍ମଣତୋ ପନ ପାଣାତିପାତୋ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟାରମ୍ମଣୋ, ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ସତ୍ତାରମ୍ମଣଂ, ସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣଂ ୱା, ତଥା ମୁସାୱାଦୋ, ମିଚ୍ଛାଚାରୋ ଇତ୍ଥିପୁରିସାରମ୍ମଣୋ, ସୁରାପାନଂ ସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣଂ। ୱେଦନାତୋ ପନ ପାଣାତିପାତୋ ଦୁକ୍ଖୱେଦନୋ, ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ତିୱେଦନଂ, ତଥା ମୁସାୱାଦୋ, ମିଚ୍ଛାଚାରୋ ପନ ସୁଖମଜ୍ଝତ୍ତୱସେନ ଦ୍ୱିୱେଦନୋ, ତଥା ସୁରାପାନଂ। ମୂଲତୋ ପନ ପଠମୋ ଦୋସମୋହମୂଲୋ, ଦୁତିୟଂ ସିୟା ଲୋଭମୋହମୂଲଂ, ସିୟା ଦୋସମୋହମୂଲଂ, ତଥା ମୁସାୱାଦୋ, ମିଚ୍ଛାଚାରୋ ପନ ଲୋଭମୋହମୂଲୋୱ, ତଥା ସୁରାପାନଂ। କମ୍ମତୋ ପନେତ୍ଥ ମୁସାୱାଦୋ ୱଚୀକମ୍ମଂ, ସେସା କାୟକମ୍ମମେୱ।

ସାୱଜ୍ଜତୋ ପନ ପାଣାତିପାତୋ ତାୱ ଅମନୁସ୍ସକେ ପାଣେ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ମନୁସ୍ସକେ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ। ତେସୁ ଚ ଖୁଦ୍ଦକସରୀରେ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ମହାସରୀରେ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ। କସ୍ମା? ପୟୋଗମହନ୍ତତାୟ। ପୟୋଗସମତ୍ତେପି ଅପ୍ପଗୁଣେ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ମହାଗୁଣେ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ। ସରୀରଗୁଣାନଂ ସମଭାୱେ ସତି କିଲେସାନଂ, ଉପକ୍କମାନଞ୍ଚ ମୁଦୁତିବ୍ବତାୟ ଅପ୍ପମହାସାୱଜ୍ଜୋ ହୋତି, ଖୀଣାସୱେ ପନ ମହାସାୱଜ୍ଜତରୋତି। ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ୱତ୍ଥୁନୋ ହୀନପ୍ପଣୀତତାୟ ଚେୱ ଗୁଣୱିରହିତତବ୍ବନ୍ତସନ୍ତକତାୟ ଚ। ତତ୍ଥାପି ତଂ ତଂ ଉପାଦାୟୁପାଦାୟ ଚ ଅପ୍ପମହାସାୱଜ୍ଜଂ, ଖୀଣାସୱସନ୍ତକେ ମହାସାୱଜ୍ଜତରନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ମିଚ୍ଛାଚାରୋ ଦୁସ୍ସୀଲସୀଲୱନ୍ତୱତ୍ଥୁୱୀତିକ୍କମନେନ। ତତ୍ଥାପି ତଂ ତଂ ଉପାଦାୟୁପାଦାୟ ଚ ଅପ୍ପମହାସାୱଜ୍ଜୋ, ଖୀଣାସୱୱତ୍ଥୁୱୀତିକ୍କମନେ ମହାସାୱଜ୍ଜତରୋତି ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ମୁସାୱାଦୋ ଯମତ୍ଥଂ ଭଞ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଅପ୍ପମହନ୍ତତଂ, ୱତ୍ଥୁସାମିନୋ ଗୁଣୱିରହିତତଂ, ତବ୍ବନ୍ତତଞ୍ଚ ଉପାଦାୟୁପାଦାୟ ଅପ୍ପମହାସାୱଜ୍ଜୋ ହୋତି। ଅପିଚ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ଅଦାତୁକାମତାୟ, ହସାଧିପ୍ପାୟେନ ୱା ''ନତ୍ଥେତ''ନ୍ତିଆଦିନୟପ୍ପୱତ୍ତୋ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ଅଦିଟ୍ଠଂ ''ଦିଟ୍ଠ''ନ୍ତିଆଦିନା କୂଟସକ୍ଖିଆଦିଭାୱେନ ୱା ପୱତ୍ତୋ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ, ମୁସା ୱତ୍ୱା ପନ ସଙ୍ଘଭେଦନେ ମହାସାୱଜ୍ଜତରୋ। ସୁରାପାନଂ ବିନ୍ଦୁମତ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତଂ ତଂ ଉପାଦାୟୁପାଦାୟ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜଂ, ବହୁକେ ମହାସାୱଜ୍ଜଂ, କାୟୱିକାରଜନନପହୋନକପାନେ ପନ ମହାସାୱଜ୍ଜତରମେୱ।

ଅଙ୍ଗାଦିତୋ ପନ ପାଣାତିପାତସ୍ସ ପାଣୋ ପାଣସଞ୍ଞିତା ୱଧକଚିତ୍ତଂ ଉପକ୍କମୋ ତେନ ମରଣନ୍ତି ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି। ସାହତ୍ଥିକୋ ଆଣତ୍ତିକୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟୋ ଥାୱରୋ ୱିଜ୍ଜାମୟୋ ଇଦ୍ଧିମୟୋତି ଛ ପୟୋଗା। ଅଦିନ୍ନାଦାନସ୍ସ ପରପରିଗ୍ଗହିତତା ତଥାସଞ୍ଞିତା ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତଂ ଉପକ୍କମୋ ତେନ ହରଣନ୍ତି ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି। ସାହତ୍ଥିକାଦୟୋ ଛ ଏୱ ପୟୋଗା। ତେ ଚ ଖୋ ଯଥାନୁରୂପଂ ଥେୟ୍ୟାୱହାରାଦୀନଂ ୱସେନ ପୱତ୍ତା। ମିଚ୍ଛାଚାରସ୍ସ ଅଗମନୀୟୱତ୍ଥୁତା ସେୱନଚିତ୍ତଂ ମଗ୍ଗେନ ମଗ୍ଗପ୍ପଟିପତ୍ତୀତି ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି। ସାହତ୍ଥିକୋ ଏକୋୱ ପୟୋଗୋ। ଏୱଂ ସେସାନମ୍ପି ପୟୋଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ମୁସାୱାଦସ୍ସ ଅତଥଂ ୱତ୍ଥୁ, ୱିସଂୱାଦନଚିତ୍ତଂ, ତଜ୍ଜୋ ୱାୟାମୋ, ପରସ୍ସ ତଦତ୍ଥୱିଜାନନନ୍ତି ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି। ସୁରାପାନସ୍ସ ସୁରାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରତା ଅଜ୍ଝୋହରଣନ୍ତି ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନୀତି।

ଏୱଂ ପାଣାତିପାତାଦୀନଂ ଧମ୍ମାଦିତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟଂ ଞତ୍ୱା ଇଦାନି ପାଣାତିପାତାୱେରମଣିଆଦୀନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି –

ଧମ୍ମକମ୍ମପଥାଲମ୍ବ-ସମାଦାନପୟୋଗତୋ;

ଖଣ୍ଡତୋ ଚ ୱିଜାନୀୟୋ, ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ତତ୍ଥ ଧମ୍ମକମ୍ମପଥତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ୱୁତ୍ତନୟୋୱ। ଆରମ୍ମଣତୋ ପନେତାନି ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟାଦିତଂତଂୱୀତିକ୍କମିତବ୍ବୱତ୍ଥାରମ୍ମଣାନି। ସମାଦାନତୋ ଏକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ୱା ସୟମେୱ ୱା ''ପଞ୍ଚ ସୀଲାନି ଅଧିଟ୍ଠହାମୀ''ତି ଏକତୋ ୱା ପାଟିଏକ୍କଂ ୱା ସମାଦିୟନ୍ତେନ ଏତାନି ସମାଦିନ୍ନାନେୱ ହୋନ୍ତି। ପୟୋଗତୋ ପନ ସବ୍ବାନିପି ସାହତ୍ଥିକପୟୋଗାନେୱ। ଖଣ୍ଡତୋ ଗହଟ୍ଠା ଯଂ ଯଂ ୱୀତିକ୍କମନ୍ତି, ତଂ ତଦେୱ ଖଣ୍ଡଂ ହୋତି, ନେତରୋ। ଗହଟ୍ଠା ଅନିବଦ୍ଧସୀଲା ହୋନ୍ତି, ଯଂ ଯଂ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତଂ ତଦେୱ ଗୋପେନ୍ତି। ସାମଣେରାନଂ ପନ ଏକସ୍ମିଂ ୱୀତିକ୍କମିତେ ସବ୍ବାନିପି ଭିଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଏୱଂ ୱିଜାନୀୟୋ

ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ସିକ୍ଖାପଦୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଟିସମ୍ଭିଦାୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ପଟିସମ୍ଭିଦାୱିଭଙ୍ଗମାତିକାଯ ଅତ୍ଥତୋ ତାୱ – ଚତସ୍ସୋ ପଟିସମ୍ଭିଦାତି ଚତ୍ତାରୋ ପଭେଦା। ନିଦ୍ଦେସେ ପନ ''ଅତ୍ଥେ ଞାଣଂ ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦା''ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୭୧୮) ଞାଣୱସେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ଞାଣସ୍ସେୱ, ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ କସ୍ସଚୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦାତି ଅତ୍ଥୱିସଯଞାଣପ୍ପଭେଦା, ଅତ୍ଥପ୍ପଭେଦସଲ୍ଲକ୍ଖଣୱିଭାୱନୱତ୍ଥାନକରଣସମତ୍ଥତାୱସେନ ଅତ୍ଥେ ପଭେଦଗତଂ ଞାଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଅତ୍ଥୋତି ହେତୁଫଲଂ। ସୋ ହି ହେତୁୱସେନ ଅରଣୀଯତୋ ଗନ୍ତବ୍ବତୋ, ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବତୋ ଚ ''ଅତ୍ଥୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପଭେଦତୋ ପନେସୋପି ପଞ୍ଚୱିଧୋ ହୋତି ଯଂ କିଞ୍ଚି ପଚ୍ଚଯୁପ୍ପନ୍ନଂ, ନିବ୍ବାନଂ, ଭାସିତତ୍ଥୋ, ୱିପାକୋ, କିରିଯାତି।

ଧମ୍ମୋତି ପଚ୍ଚଯୋ, ସୋ ହି ଫଲଂ ୱିଦହତି ପୱତ୍ତେତି ଉପ୍ପାଦେତି ଚେୱ ପାପେତି ଚାତି ''ଧମ୍ମୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପଭେଦତୋ ପନେସୋପି ପଞ୍ଚୱିଧୋ ହୋତି ଯୋ କୋଚି ଫଲନିବ୍ବତ୍ତକୋ ହେତୁ, ଅରିଯମଗ୍ଗୋ, ଭାସିତଂ, କୁସଲଂ, ଅକୁସଲନ୍ତି।

ନିରୁତ୍ତୀତି ଯଥାୱୁତ୍ତାନଂ ଧମ୍ମାନଂ, ଅତ୍ଥାନଞ୍ଚ ୱାଚକୋ ସଭାୱନିରୁତ୍ତିସଙ୍ଖାତୋ ସଦ୍ଦୋ। ଇମା ଧମ୍ମତ୍ଥନିରୁତ୍ତିଯୋ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପଭେଦଗତଂ ଞାଣଂ ନିରୁତ୍ତିପଟିସମ୍ଭିଦା ନାମ।

ଏତ୍ଥ ଚ ନିରୁତ୍ତିପଟିସମ୍ଭିଦା ସଦ୍ଦାରମ୍ମଣା, ନ ପଞ୍ଞତ୍ତାରମ୍ମଣା, ପଟିସମ୍ଭିଦାପତ୍ତୋ ହି ''ଫସ୍ସୋ ୱେଦନା''ତିଆଦିକଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ''ଅଯଂ ସଭାୱନିରୁତ୍ତୀ''ତି ଜାନାତି, ''ଫସ୍ସା ୱେଦନୋ''ତିଆଦିକଂ ପନ ''ନ ସଭାୱନିରୁତ୍ତୀ''ତି ଜାନାତି। ସଭାୱନିରୁତ୍ତୀତି (ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୭୧୮) ଚ ମାଗଧିକା ଭାସା, ଯାଯ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ତନ୍ତିଂ ଆରୋପେନ୍ତି, ବ୍ରହ୍ମାନୋ ଚ ଅଗାମକେ ଅରଞ୍ଞେ କିଞ୍ଚି ୱଚନଂ ଅସୁତ୍ୱା ୱଡ୍ଢିତଦାରକା ଚ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାଯ ଭାସନ୍ତି, ଯା ଚ ଅପାଯେସୁ ମନୁସ୍ସେ ଦେୱଲୋକେ ଚେୱ ମାଗଧଭାସା ଉସ୍ସନ୍ନା, ପଚ୍ଛା ଚ ତତୋ ଅନ୍ଧକଯୋନକଦମିଳଆଦିଦେସଭାସା ଚେୱ ସକ୍କତାଦିଅଟ୍ଠାରସମହାଭାସା ଚ ନିବ୍ବତ୍ତା, ସା ହି ଯସ୍ମା ଇତରାସୁ ଭାସାସୁ ପରିୱତ୍ତନ୍ତାସୁପି ନ ପରିୱତ୍ତତି, ସବ୍ବକାଲଂ ଅତ୍ତନୋ ସଭାୱେ ଏୱ ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ମା ''ସଭାୱନିରୁତ୍ତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯା ବ୍ରହ୍ମୱୋହାରୋ, ଅରିଯୱୋହାରୋତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି, ତାଯ ପନ ମାଗଧଭାସାଯ ତନ୍ତିଂ ଆରୁଳ୍ହସ୍ସ ବୁଦ୍ଧୱଚନସ୍ସ ପଟିସମ୍ଭିଦାପତ୍ତାନଂ ସୋତପଥାଗମନମେୱ ପପଞ୍ଚୋ । ସୋତେ ପନ ସଙ୍ଘଟ୍ଟିତମତ୍ତେ ଏୱ ନଯସତେନ ନଯସହସ୍ସେନ ଅତ୍ଥୋ ଉପଟ୍ଠାତି। ଅଞ୍ଞାଯ ପନ ଭାସାଯ ତନ୍ତିଂ ଆରୁଳ୍ହଂ ତଂ ତେସଂ ଚିରେନ ସହସା ନାରୋହତି, କିଚ୍ଛେନ ଉଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ ହୋତି, ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଞ୍ଚ ସକଲଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱାପି ପଟିସମ୍ଭିଦାପତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥି, ଅରିଯସାୱକୋ ନୋ ପଟିସମ୍ଭିଦାପତ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ପଟିସମ୍ଭିଦାପତ୍ତୋ ଅଞ୍ଞଂ ସଦ୍ଦଂ ନାମାଖ୍ୟାତୋପସଗ୍ଗନିପାତଭେଦତୋ ଜାନାତି, ନ ଜାନାତୀତି? ଯଦଗ୍ଗେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ''ଅଯଂ ସଭାୱନିରୁତ୍ତି, ଅଯଂ ନ ସଭାୱନିରୁତ୍ତୀ''ତି ଜାନାତି, ତଦଗ୍ଗେନ ଏତମ୍ପି ଜାନିସ୍ସତି, ନ ଚେତଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାକିଚ୍ଚନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପଟିଭାନନ୍ତି ଧମ୍ମତ୍ଥାଦିୱିସଯଂ ସବ୍ବତ୍ଥକଞାଣଂ, ତଂ ଞାଣଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ପଭେଦଗତଂ ଞାଣଂ ପଟିଭାନପଟିସମ୍ଭିଦା ନାମ, ଇମା ଚତସ୍ସୋପି ପଟିସମ୍ଭିଦା ଅଧିଗମେନ ପରିଯତ୍ତିଉଗ୍ଗହଣେନ ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନେନ ଅତ୍ଥପରିପୁଚ୍ଛାଯ ପୁବ୍ବଯୋଗେନାତି ପଞ୍ଚହି କାରଣେହି ୱିସଦା ହୋନ୍ତି, ସେଖଭୂମିଯଂ, ଅସେଖଭୂମିଯଞ୍ଚାତି ଦ୍ୱୀସୁ ଠାନେସୁ ପଭେଦଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ପଦତ୍ଥୋ।

ଧମ୍ମଭେଦୋ ପନେତ୍ଥାପି ୱିଭଙ୍ଗନଯେ ପାକଟୋ ଭୱିସ୍ସତି। ୱିଭଙ୍ଗନଯେସୁ ହି ତୀସୁପି ଧମ୍ମନିରୁତ୍ତିପଟିଭାନପଟିସମ୍ଭିଦା ତିସ୍ସୋପି କାମାୱଚରଜୱନସମ୍ପଯୁତ୍ତଞାଣାନଂ ୱସେନ ତବ୍ବିସଯପ୍ପଭେଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ନାନପ୍ପକାରତୋ ୱିଭତ୍ତା। ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦା ପନ ତେସଂ ଞାଣାନଞ୍ଚେୱ ଅଟ୍ଠଲୋକୁତ୍ତରଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତାନଞ୍ଚ ୱସେନ ତବ୍ବିସଯପ୍ପଭେଦେନ ସଦ୍ଧିଂ। ଲୋକୁତ୍ତରଞାଣାନିପି ହି ମଗ୍ଗପ୍ପଭବତାଯ ଅତ୍ଥଭୂତନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣତ୍ତା ''ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦା''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ପଞ୍ହାପୁଚ୍ଛକେ ପନ ସିଯା କୁସଲା, ସିଯା ଅବ୍ୟାକତା, ତିସ୍ସୋ ପଟିସମ୍ଭିଦା ସିଯା ୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା, ସିଯା ନେୱୱିପାକନୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା, ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦା ତିଧାପି, ତିସ୍ସୋ ପଟିସମ୍ଭିଦା ପରିତ୍ତା, ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦା ସିଯା ପରିତ୍ତା, ସିଯା ଅପ୍ପମାଣା , ନିରୁତ୍ତିପଟିସମ୍ଭିଦା ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣା, ବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣା ଚ, ସେସା ତିଧାପି, ନିରୁତ୍ତିପଟିସମ୍ଭିଦା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାରମ୍ମଣାୱ, ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦା ତିଧାପି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ଚ, ଅନିଦସ୍ସନଅପ୍ପଟିଘା, ହେତୂ, ସହେତୁକା, ତିସ୍ସୋ ପଟିସମ୍ଭିଦା ସୌତ୍ତରା, ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦା ଦ୍ୱିଧାପି, ଅରଣା ଚାତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ପଟିସମ୍ଭିଦାୱିଭଙ୍ଗମାତିକଢ୍ଢୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଞାଣୱିଭଙ୍ଗମାତିକଢ୍ଢୱଣ୍ଣନା

ଞାଣୱିଭଙ୍ଗମାତିକାଯ ପନ ଅଢ୍ଢତୋ ତାୱ – ଏକୱିଧେନାତି ଏକପ୍ପକାରେନ, ଏକକୋଟ୍ଠାସେନ ୱା। ଞାଣୱଢ୍ଥୁତି ଏଢ୍ଥ ପନ ଞାଣଞ୍ଚ ତଂ ୱଢ୍ଥୁ ଚ ନାନପ୍ପକାରାନଂ ସମ୍ପତ୍ତୀନନ୍ତି ଞାଣୱଢ୍ଥୁ। ପଞ୍ଚ ୱିଞ୍ଞାଣାତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନି ପଞ୍ଚ। ନ ହେତୂ ଅହେତୁକାତିଆଦୀସୁ ହେଟ୍ଠା ହେତୁଦୁକାଦୀସୁ ୱୁତ୍ତନଯାନୁସାରେନ ସବ୍ବଢ୍ଥ ଅଢ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅପିଚ ହେତୁଦୁକାଦୀସୁ ପଞ୍ଚ ୱିଞ୍ଞାଣା ହେତୂ ଧମ୍ମାତି ୱା ସହେତୁକା ଧମ୍ମାତି ୱା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା, ଏକନ୍ତେନ ପନ ନ ହେତୂ ଏୱ, ଅହେତୁକା ଏୱାତି। ଏୱଂ ''ଯାଥାୱକୱଢ୍ଥୁୱିଭାୱନା ପଞ୍ଞା''ତି ଇମିନା ଉପରି ଏକୱିଧପରିଚ୍ଛେଦାୱସାନେ ୱୁଢ୍ଟମାନେନ ସମ୍ବନ୍ଧୋତି। ଇମିନା ନଯେନ ସବ୍ବଢ୍ଥ ଯଥାନୁରୂପଂ ଅଢ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତଢ୍ଥ ଚ ଅଚେତସିକାତି ଚିତ୍ତାନି ଏୱ ପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତାନଂ ଇଧ ଅପରାମଟ୍ଠତ୍ତା।

ଉପ୍ପନ୍ନୱଢ୍ଥୁକା ଉପ୍ପନ୍ନାରମ୍ମଣାତି ଖଣପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱସେନ ଅନାଗତପଟିକ୍ଖେପୋ। ନ ହି ତାନି ଅନାଗତେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ୱଢ୍ଥାରମ୍ମଣେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ପୁରେଜାତୱଢ୍ଥୁକା ପୁରେଜାତାରମ୍ମଣାତି ସହୁପ୍ପତ୍ତିପଟିକ୍ଖେପୋ। ନ ହି ତାନି ସହୁପ୍ପନ୍ନଂ ୱଢ୍ଥାରମ୍ମଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଅଜ୍ଝତ୍ତିକୱଢ୍ଥୁକାତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଜ୍ଝତ୍ତଭୂତେ ପଞ୍ଚ ପସାଦେ ୱଢ୍ଥୁଂ କତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନକା। ଏଢ୍ଥ ଚ ପଞ୍ଚ ୱିଞ୍ଞାଣା ସଯମ୍ପି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା, ଅଜ୍ଝତ୍ତିକୱଢ୍ଥୁକା ଚ, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ହଦଯନିସ୍ସିତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ, ବାହିରୱଢ୍ଥୁକଂ, ପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତା ତଯୋ ଖନ୍ଧା ବାହିରା, ଅଜ୍ଝତ୍ତିକୱଢ୍ଥୁକା, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତା ତଯୋ ଖନ୍ଧା ବାହିରା, ବାହିରୱଢ୍ଥୁକାତି ଏୱଂ ଚତୁକ୍କଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅସମ୍ଭିନ୍ନୱଢ୍ଥୁକା ଅସମ୍ଭିନ୍ନାରମ୍ମଣାତି ଅନିରୁଦ୍ଧୱଢ୍ଥାରମ୍ମଣା। ନ ହି ତାନି ନିରୁଦ୍ଧୱଢ୍ଥାରମ୍ମଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ନାନାୱଢ୍ଥୁକା ନାନାରମ୍ମଣାତି ତାନି ଯଥାକ୍କମଂ ଚକ୍ଖୁରୂପାଦିନିଯତେକେକୱଢ୍ଥାରମ୍ମଣତାଯ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଭିନ୍ନୱଢ୍ଥୁକା, ଭିନ୍ନାରମ୍ମଣା ଚ। ନ ହି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଚକ୍ଖୁଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ସୋତାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ୱଢ୍ଥୁଂ କତ୍ୱା ରୂପଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ସଦ୍ଦାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରାରମ୍ମଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ଇତରାନି ଚେତରାନି। ନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଗୋଚରୱିସଯଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋନ୍ତୀତି ଇମିନା ଚ ନେସଂ ନାନାରମ୍ମଣତଂଯେୱ ୱିଭାୱେତି। ନ ଅସମନ୍ନାହାରା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଅନାୱଜ୍ଜନେ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରାୱଜ୍ଜନେନ ଅନାୱଜ୍ଜିତେ ୱିସଯେ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଅଢ୍ଥୋ। ନ ଅମନସିକାରାତି ତମେୱେଢ୍ଥ ପରିଯାଯନ୍ତରେନ ୱିଭାୱେତି। ନ ଅବ୍ବୋକିଣ୍ଣାତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନିରନ୍ତରା ହୁତ୍ୱା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ନ ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମନ୍ତି ଏକକ୍ଖଣେପି ସହ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଏତାନି, ଅଞ୍ଞାନିପି ୱିଞ୍ଞାଣାନି ଦ୍ୱେ ୱା ତଦୁତ୍ତରିଂ ୱା ଏକତୋ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଏକେକମେୱ ପନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଥାହ – ''ଅଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ଚିତ୍ତଂ, ଅଞ୍ଞଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତୀ''ତିଆଦି (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୨୧୪; ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୦୯; ସଂ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩।୫।୩୬୮; ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୫୨୩)। ନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ସମନନ୍ତରାତି ଇମିନା ଅନବ୍ବୋକିଣ୍ଣତାଯ ଏୱ ୱିଭାୱନା।

ଅନାଭୋଗାତି ଅନାୱଜ୍ଜନଭୂତା ଆୱଜ୍ଜନଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ଆୱଜ୍ଜନକିଚ୍ଚଂ କାତୁଂ ନ ସମଢ୍ଥାତି ଅଢ୍ଥୋ। ନ କଞ୍ଚି ଧମ୍ମଂ ପଟିୱିଜାନାତୀତି ''ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମା''ତି (ଧ। ପ। ୧-୨) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ଏକମ୍ପି କୁସଲାକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ କୋଚିପି ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ପଟିୱିଜାନାତି, ତେହି ୱିଞ୍ଞାଣେହି ନ ସାଧେତୀତି ଅଢ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞତ୍ରଅଭିନିପାତମତ୍ତାତି ଠପେତ୍ୱା ରୂପାଦିଆରମ୍ମଣାନଂ ଅଭିନିପାତମତ୍ତଂ ଆପାଥଗମନମତ୍ତଂ, ବ୍ଯତ୍ତତରୋପି ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣେହି ଆପାଥଗତାରମ୍ମଣପଟିୱିଜାନନମତ୍ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ କୁସଲାକୁସଲପଟିୱିଜାନନଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀତି ଅଢ୍ଥୋ।

ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ୱିଞ୍ଞାଣାନଂ ସମନନ୍ତରାପୀତି ମନୋଧାତୁଯାପି। ଅପି-ସଦ୍ଦୋ ଚେଢ୍ଥ ସମ୍ପିଣ୍ଡନଢ୍ଥୋ, ତେନ ନ କେୱଲଂ ମନୋଧାତୁଯାୱ, ତତୋ ପରେହିପି ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକୱିଞ୍ଞାଣେହି ତଦାରମ୍ମଣପରିଯୋସାନେହି ନ କିଞ୍ଚି କୁସଲାକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିୱିଜାନାତୀତି ଅଯମଢ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋତି ଗହେତବ୍ବୋ। କିଞ୍ଚାପି ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରେ କୁସଲାକୁସଲାଦୀନି ଜୱନାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତଥାପି ତାନି ମୋଘପୁପ୍ଫାନି ୱିଯ ଅବ୍ବୋହାରିକାନୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି। ନ କଞ୍ଚି ଇରିଯାପଥଂ କପ୍ପେତୀତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ନ ହି ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକୱିଞ୍ଞାଣେହି ଗମନାଦୀସୁ କଞ୍ଚି ଇରିଯାପଥଂ କପ୍ପେତି, ନ କାଯୱଚୀକମ୍ମଂ ପଟ୍ଠପେତି, ନ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଂ ୱା ସମୁଟ୍ଠାପେତି, ନ କୁସଲାକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ସମାଦିଯତି, ନ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରଂ ସମାଧିଂ ସମାପଜ୍ଜତି, ନ ତତୋ ୱୁଟ୍ଠାତି, ନ ଭୱତୋ ଚୱତି, ନ ଭୱନ୍ତରେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସବ୍ବମ୍ପେତଂ କିଚ୍ଚଂ ମନୋଦ୍ୱାରିକଚିତ୍ତେନେୱ ହୋତି। ଯଥା ଚେତେସଂ ଏତାନି କିଚ୍ଚାନି ନଢ୍ଥି, ଏୱଂ ନିଯାମୋକ୍କମନାଦୀନିପି। ନ ହି କୋଚି ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକଜୱନେହି ମିଚ୍ଛତ୍ତନିଯାମଂ, ସମ୍ମତ୍ତନିଯାମଂ ୱା ଓକ୍କମତି, ନ ଚେତାନି ନାମଗୋତ୍ତଂ ୱା କସିଣାଦିପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ୱା ତିଲକ୍ଖଣାଦିଂ ୱା ଆରବ୍ଭ ଭୱନ୍ତି। ନ ସୁପତୀତିଆଦୀସୁ ସବ୍ବେହିପି ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକଚିତ୍ତେହି ନ ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମତି, ନ କିଞ୍ଚି ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି। ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତସ୍ସ ହି ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ମହାପଦୀପତୁରିଯସଦ୍ଦାଦିଓଠଆରିକେହିପି ରୂପାଦିପଞ୍ଚାରମ୍ମଣେହି ଘଟ୍ଟିତେସୁ ପଠମଂ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକାନି ଆୱଜ୍ଜନାନି ଭୱଙ୍ଗଂ

ଆୱଟ୍ଟେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ମନୋଦ୍ୱାରିକମେୱ ଆୱଜ୍ଜନଂ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ମିଞ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନେ ମନୋଦ୍ୱାରିକଜୱନଂ ଜୱିତ୍ୱା ଭୱଙ୍ଗଂ ଓତରତି। ଦୁତିୟୱାରେ ପନ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକଆୱଜ୍ଜନେସୁ ୟଂ କିଞ୍ଚି ୟଥାରହଂ ଭୱଙ୍ଗଂ ଆୱଟ୍ଟେତି, ତତୋ ତଦାରମ୍ମଣପରିୟୋସାନାନି ତଂତଂଦ୍ୱାରିକୱୀଥିଚିତ୍ତାନି ୟଥାକ୍କମଂ ପୱତ୍ତିତ୍ୱା ଭୱଙ୍ଗଂ ଓତରନ୍ତି। ତତିୟୱାରେ ପନ ମନୋଦ୍ୱାରିକାୱଜ୍ଜନଜୱନାନି ପୱତ୍ତନ୍ତି, ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ରୂପାଦିପଞ୍ଚାରମ୍ମଣୱୱତ୍ଥାନଂ ହୋତି, ସତ୍ତୋ ଚ ନିଦ୍ଦାୟ ପଟିବୁଜ୍ଝୋତି, ଏୱଂ ମନୋଦ୍ୱାରିକଚିତ୍ତେନେୱ ପଟିବୁଜ୍ଝତି।

ସୁପିନମ୍ପି ହି ତେନେୱ ପସ୍ସତି, ନ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକେନ, ତଞ୍ଚ ପନେତଂ ସୁପିନଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ଚତୂହି କାରଣେହି ପସ୍ସତି ଧାତୁକ୍ଖୋଭତୋ ୱା ଅନୁଭୂତପୁବ୍ବତୋ ୱା ଦେୱତୋପସଂହାରତୋ ୱା ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତତୋ ୱା। ଇମେସଂ ପନ ସଂସଗ୍ଗସନ୍ନିପାତତୋପି ବହୁଧା ପପଞ୍ଚେନ୍ତି। ତତ୍ଥ ୟଂ ୱାତପିତ୍ତାଦିଧାତୁକ୍ଖୋଭତୋ, ଅନୁଭୂତପୁବ୍ବତୋ ଚ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି, ନ ତଂ ସଚ୍ଚଂ। ୟଂ ଦେୱତୋପସଂହାରତୋ ପସ୍ସତି, ତଂ ସଚ୍ଚଂ ୱା ହୋତି ଅଲିକଂ ୱା। କୁଦ୍ଧା ହି ଦେୱତା ୱିପରୀତମ୍ପି କତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତି। ୟଂ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତତୋ ପସ୍ସତି, ତଂ ଏକନ୍ତସଚ୍ଚମେୱ ବୋଧିସତ୍ତକୋସଲରାଜାଦୀନଂ ପଞ୍ଚସୋଳସମହାସୁପିନାନି ୱିୟ। ତଞ୍ଚ ପନେତଂ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ସୁପିନଂ ସେଖପୁଥୁଜ୍ଜନାୱ ପସ୍ସନ୍ତି, ନ ଅସେଖା ପହୀନୱିପଲ୍ଲାସତ୍ତା। କିଂ ପନେତଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ସୁତ୍ତୋ ପସ୍ସତି ପଟିବୁଦ୍ଧୋ ୱା? କିଞ୍ଚେତ୍ଥ, ୟଦି ସୁତ୍ତୋ ପସ୍ସତି, ସୁପିନସ୍ସ କୁସଲାଦିସଭାୱତୋ, ଭୱଙ୍ଗସ୍ସ ଚ ତଦଭାୱା ଅଭିଧମ୍ମୱିରୋଧୋ ଆପଜ୍ଜତି। ଅଥ ପଟିବୁଦ୍ଧୋ, ସୁପିନଂ ପସ୍ସନ୍ତେନ କତସ୍ସ ଅବ୍ୟୋହାରିକସ୍ସାପି ୱୀତିକ୍କମସ୍ସ ସବ୍ୟୋହାରିକସ୍ସେୱ ଏକନ୍ତସାୱଜ୍ଜତ୍ତା ଅନାପତ୍ତି ନ ସିୟାତି ୱିନୟୱିରୋଧୋ ଆପଜ୍ଜତି। ପକାରନ୍ତରୋ ଚ ନତ୍ଥି, ୟେନ ସୁପିନଂ ପସ୍ସେୟ୍ୟାତି ସୁପିନସ୍ସ ଅଭାୱୋୱ ଆପଜ୍ଜତୀତି? ନାପଜ୍ଜତି। କସ୍ମା? ୟସ୍ମା କପିମିଦ୍ଧପରେତୋ ପସ୍ସତି "କପିମିଦ୍ଧପରେତୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସୁପିନଂ ପସ୍ସତୀ"ତି (ମି। ପ। ୫।୩।୫) ୱଚନତୋ, ୟା ପନ ନିଦ୍ଦା ମକ୍କଟନିଦ୍ଦା ୱିୟ ପୁନପ୍ପୁନଂ କୁସଲାଦିଚିତ୍ତୱୋକିଣ୍ଣତ୍ତା ଲହୁପରିୱତ୍ତା, ତଂ କପିମିଦ୍ଧଂ, ତେନ ସୁତ୍ତୋ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି, ତସ୍ମା ସୁପିନୋ କୁସଲୋପି ହୋତି ଅକୁସଲୋପି, ଆୱଜ୍ଜନତଦାରମ୍ମଣୱସେନ ଅବ୍ୟାକତୋପି, ସୁପିନେ ଚ କତଂ କୁସଲାକୁସଲଦୁବ୍ବଲତାୟ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଆକଡ୍ଢିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ପୱତ୍ତେ ୱେଦନୀୟଂ ପନ ହୋତି। "ୟାଥାୱକୱତ୍ଥୁୱିଭାୱନା ପଞ୍ଞା"ତି ଏତ୍ଥ ୟୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ୱିଞ୍ଞାଣାନଂ ୟଥାୱୁତ୍ତୋ ନ ହେତୁକଟ୍ଠୋ, ଅହେତୁକଟ୍ଠୋ… ପେ… ନ ସୁପିନଂ ପସ୍ସନଟ୍ଠୋ, ସୋ ୟାଥାୱଟ୍ଠୋ, ତଂତଂୟାଥାୱତ୍ଥୁଂ ୱିଭାୱେତୀତି ୟାଥାୱକୱତ୍ଥୁୱିଭାୱନା ପଞ୍ଞା। ଏୱଂ ଏକୱିଧେନ ଞାଣୱତ୍ଥୂତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେନ ଏକେନ ପକାରେନ ଏକେନ ଆକାରେନ, ଏକକୋଟ୍ଠାସେନ ଞାଣୱତ୍ଥୁ ହୋତୀତି।

ଏକକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଦୁକେସୁ ଅତ୍ଥଜାପିକାତି ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦାୱିଭଙ୍ଗେ ୱୁତ୍ତେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ୟଥାନୁରୂପଂ ଅତ୍ଥଂ ଜାପେତି ଜନେତି ପୱତ୍ତେତୀତି ଅତ୍ଥଜାପିକା, ଚତୁଭୂମକକୁସଲଚିତ୍ତେସୁ ଚେୱ ଅସେଖାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାସମାପତ୍ତୀନଂ ପରିକମ୍ମାଦିଭୂତକାମାୱଚରକିରିୟାଚିତ୍ତେସୁ ଚ ସମ୍ପୟୁତ୍ତା ପଞ୍ଞା। ତାସୁ ହି ୟସ୍ମା କୁସଲସମ୍ପୟୁତ୍ତାୱ ପଞ୍ଞା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଭୂମିପରିୟାପନ୍ନଂ ୱିପାକସଙ୍ଖାତଂ ଅତ୍ଥଂ ଜାପେତି ଜନେତି। କାମାୱଚରକିରିୟାସମ୍ପୟୁତ୍ତା ପନ ପରିକମ୍ମାଦିଭୂତା ଅଭିଞ୍ଞାସମାପତ୍ତିକିରିୟା ଅରହତ୍ତଫଲସଙ୍ଖାତଂ ଅତ୍ଥଂ ଜାପେତି ଜନେତି, ତସ୍ମା ଏତା ଅତ୍ଥଜାପିକାତି ୱୁତ୍ତା। ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ପନ ପାଠଇୟଂ ଅୱୁତ୍ତାପି ତୀସୁ ଭୂମୀସୁ କିରିୟଜୱନପଞ୍ଞା ଅନନ୍ତରାଦିପଚ୍ଚୟୱସେନ ଅତ୍ତନୋ ଅନନ୍ତରଂ କିରିୟତ୍ଥଂ ଜାପେତୀତି "ଅତ୍ଥଜାପିକା"ତ୍ୱେୱ ୱୁତ୍ତା। ଜାପିତତ୍ଥା ପଞ୍ଞାତି ସହଜାତଂ ୱିପାକତ୍ଥଂ ଜାପେତ୍ୱା ଠିତା, ଅତ୍ତନୋ ୱା କାରଣେହି ଜାପିତା ଜନିତା ପୱତ୍ତିତା ସୟମ୍ପି ଅତ୍ଥଭୂତାତି ଜାପିତତ୍ଥା। ଚତୁଭୂମକୱିପାକେସୁ ଚ କିରିୟାଭିଞ୍ଞାସମାପତ୍ତୀସୁ ଚ ସମ୍ପୟୁତ୍ତା ପଞ୍ଞା। ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ପନ ପାଠଇୟଂ ଅୱୁତ୍ତା ସେସକିରିୟାସମ୍ପୟୁତ୍ତାପି ପଞ୍ଞା ୟଥାସକଂ କାରଣେହି ଜାପିତା, ସୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଭୂତାତି "ଜାପିତତ୍ଥା"ତ୍ୱେୱ ୱୁତ୍ତା। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ।

ଦୁକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ତିକେସୁ ପନ ଚିନ୍ତାମୟତ୍ତିକେ ପରତୋ ଅଦିସ୍ୱା ଅସୁତ୍ୱାୱ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାୟ "ଏୱଂ ସତି ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସତୀ"ତି ଏୱଂ ଚିନ୍ତାମୟଅନୁବୁଦ୍ଧିୟା ଉପ୍ପାଦିତା ଅନୱଜ୍ଜକମ୍ମାୟତନସିପ୍ପାୟତନୱିଜ୍ଜାଟ୍ଠାନେସୁ ପଞ୍ଞା ଚେୱ କମ୍ମସ୍ସକତଞ୍ଞାଣଂ, ସଚ୍ଚାନୁଲୋମିକଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ଚିନ୍ତାମୟା ନାମ ପଞ୍ଞା। ତତ୍ଥ ୱଡ୍ଢକିକମ୍ମପୁପ୍ଫଛଡ୍ଡକକମ୍ମାଦି ହୀନଞ୍ଚେୱ କସିୱାଣିଜ୍ଜାଦି ଉକ୍କଟ୍ଠଞ୍ଚ କମ୍ମମେୱ କମ୍ମାୟତନଂ। ନଳକାରପେସକାରସିପ୍ପାଦି ହୀନଞ୍ଚେୱ ମୁଦ୍ଦାଗଣନାଲେଖାଦି ଉକ୍କଟ୍ଠଞ୍ଚ ସିପ୍ପମେୱ ସିପ୍ପାୟତନଂ। ନାଗମଣ୍ଡଲପରିତ୍ତାଦି ଧମ୍ମିକୱିଜ୍ଜାୱ ୱିଜ୍ଜାଟ୍ଠାନଂ। ତେସୁ ଚିନ୍ତାବଲେନେୱ ଉପ୍ପନ୍ନା ପଞ୍ଞା। ବୋଧିସତ୍ତାଦୟୋ ହି ସତ୍ତହିତାୟ ଅଦିଟ୍ଠଂ ଅସୁତଂ ତଂତଂଅନୱଜ୍ଜକମ୍ମସିପ୍ପତଦୁପକରଣକରଣପ୍ପକାରଞ୍ଚ ଞାଣବଲେନ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ନିପ୍ଫାଦେନ୍ତି। ନାଗମଣ୍ଡଲପରିତ୍ତାଦିୱିଜ୍ଜମ୍ପି ଉପ୍ପାଦେନ୍ତି, ଏୱଂ କତାନିପି ତାନି ପୁବ୍ବେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା କରୋନ୍ତେହି କତସିପ୍ପସଦିସାନେୱ ହୋନ୍ତି। କମ୍ମସ୍ସକତଞ୍ଞାଣଂ ନାମ କୁସଲକମ୍ମଂ ସତ୍ତାନଂ ସକଂ, ଅକୁସଲଂ ନୋ ସକନ୍ତି ଏୱଂ ଜାନନପଞ୍ଞା। ଅଥ ୱା କୁସଲକମ୍ମମେୱ ସତ୍ତାନଂ ସକଂ ତଦାୟତ୍ତୱୁତ୍ତିତାୟ, ନାଞ୍ଞନ୍ତି ଏୱଂ ଜାନନପଞ୍ଞାପି। ସଚ୍ଚାନୁଲୋମିକଂ ଞାଣନ୍ତି ୱିପସ୍ସନାଞାଣଂ। ତଂ ହି ମଗ୍ଗସଚ୍ଚସ୍ସ ପରମତ୍ଥସଚ୍ଚସ୍ସ ଅନୁଲୋମନତୋ "ସଚ୍ଚାନୁଲୋମିକ"ନ୍ତି

ୱୁଚ୍ଚତି। ଇଦମ୍ପି ହି ଞାଣଦ୍ୱଯଂ ପରତୋ ଅସୁତ୍ୱା ଚିନ୍ତାବଲେନ ଉପ୍ପାଦିତଂ ଚିନ୍ତାମଯଞାଣମେୱ ହୋତି। ଇଦଞ୍ଚ ନ ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି ସତ୍ତାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଭିଞ୍ଞାତାନଂ ପନ ପୁଞ୍ଞୱନ୍ତାନଂ ମହାସତ୍ତାନମେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତତ୍ଥାପି ସଚ୍ଚାନୁଲୋମିକଞାଣଂ ପଚ୍ଛିମଭୱିକାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଞ୍ଞେୱ ବୋଧିସତ୍ତାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସୁତମଯା ପଞ୍ଞାତି ପରତୋ ସୁତ୍ୱା ସୁତୱସେନ ଉପ୍ପାଦିତା ଯଥାୱୁତ୍ତକମ୍ମାଯତନାଦିପଞ୍ଞାୱ। ପରତୋ ଅସୁତ୍ୱା ପନ କମ୍ମାଯତନାଦି ପରେନ କଯିରମାନଂ, କତଂ ୱା ଦିସ୍ୱା ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱା ପଟିଲଦ୍ଧାପି ପଞ୍ଞା "ସୁତମଯା"ତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ତଦୁଭଯାପି ଚିନ୍ତାମଯା, ସୁତମଯା ଚ କାମାୱଚରାୱ। ଭାୱନାମଯା ପନ ପଞ୍ଞା ଚିନ୍ତାମଯୱସେନ, ସୁତମଯୱସେନ ୱା ପୱତ୍ତିତକାମାୱଚରପୁବ୍ବଭାଗଭାୱନାନିପ୍ଫତ୍ତିଯା ସମୁପ୍ପନ୍ନା ମହଗ୍ଗତଲୋକୁତ୍ତରଜୱନପଞ୍ଞା।

ଦାନମଯତ୍ତିକେ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମପରିଚ୍ଚାଗୱସେନ ପୱତ୍ତା ଦାନମଯା, ସୀଲପୂରଣୱସେନ ପୱତ୍ତା ସୀଲମଯା, ତଦୁଭଯାପି କାମାୱଚରାୱ। ଭାୱନାମଯା ପନେତ୍ଥ ସମଥୱିପସ୍ସନାୱସେନ ପୱତ୍ତା ଚତୁଭୂମକପଞ୍ଞା। ନିଦ୍ଦେସେ ପନସ୍ସ କିଞ୍ଚାପି "ସମାପନ୍ନସ୍ସ ପଞ୍ଞା"ତି (ୱିଭ। ୭୬୮) ଏୱଂ ମହଗ୍ଗତଲୋକୁତ୍ତରପଞ୍ଞାୱ ୱୁତ୍ତା, ତଥାପି ତଂ ଉକ୍କଟ୍ଠୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। କାମାୱଚରାନଂ ପନ ପୁବ୍ବଭାଗଭାୱନାନଂ, ଅନୁସ୍ସତିଉପଚାରଭାୱନାନଞ୍ଚ ଭାୱନାମଯେ ସଙ୍ଗହୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପୁରିମତ୍ତିକେ ପନେତାସଂ ଚିନ୍ତାମଯେ ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ଭାୱନାମଯେ ଅସଙ୍ଗହୋ, ତତ୍ଥାପି ଭାୱନାବଲନିପ୍ଫନ୍ନାନମେୱ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଅଧିସୀଲତ୍ତିକେ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲଂ ୱିପସ୍ସନାହେତୁତ୍ତା ସେସସୀଲତୋ ଅଧିକଂ ସୀଲନ୍ତି ଅଧିସୀଲଂ, ତସ୍ମିଂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ପଞ୍ଞା ଅଧିସୀଲେ ପଞ୍ଞା। ୱିପସ୍ସନାପାଦିକା ପନ ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ ସେସଚିତ୍ତେହି ଅଧିକତ୍ତା ଅଧିଚିତ୍ତଂ, ତସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞା ଅଧିଚିତ୍ତେ ପଞ୍ଞା, ଚିତ୍ତସୀସେନ ଚେତ୍ଥ ସମାଧି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ସୱିପସ୍ସନା ପନ ମଗ୍ଗଫଲପଞ୍ଞା ସେସାହି ଅଧିକତ୍ତା ଅଧିପଞ୍ଞା ନାମ। ସା ଚ ଅଧିପଞ୍ଞାଯ ପଞ୍ଞାତି ଦେସନାଯ ସମରସତାଯ ୱୁତ୍ତା। ସୀଲାଦଯୋ "ସୀଲଂ ଚିତ୍ତଂ ପଞ୍ଞା, ଅଧିସୀଲଂ ଅଧିଚିତ୍ତଂ ଅଧିପଞ୍ଞା"ତି ପଚ୍ଚେକଂ ଦୁୱିଧା ହୋନ୍ତି। ତେସୁ ପୁରିମା ପଞ୍ଚସୀଲଦସସୀଲାନି, ୱଟ୍ଟପାଦିକଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଯୋ, ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯକମ୍ମସ୍ସକତପଞ୍ଞା ଚ ଯଥାକ୍କମଂ ହୋନ୍ତି। ତେ ଚ ଧମ୍ମା ଅନୁପ୍ପନ୍ନେପି ତଥାଗତେ ବୋଧିସତ୍ତାନଂ, ତାପସପରିବ୍ବାଜକାନଂ, ଚକ୍କୱତ୍ତିରାଜାଦୀନଞ୍ଚ କାଲେ ପୱତ୍ତନ୍ତି, ପଚ୍ଛିମା ପନ ୱୁତ୍ତାୱସେସା ଉପ୍ପନ୍ନେ ଏୱ ତଥାଗତେ ୱିବ୍ଭାରିକା ହୋନ୍ତି, ନୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନେତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ରତନତ୍ତଯେ ଦାନାପଚାଯନାଦିୱସେନ, ସରଣଗମନସଦ୍ଧମ୍ମସୱନାଦିୱସେନ ଚ ପୱତ୍ତା ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସଯଭୂତା କୁସଲଧମ୍ମାପି ଅଧିସୀଲଅଧିପଞ୍ଞାସୁ ଗହିତା ଏୱାତି ଗହେତବ୍ବା।

ଆଯକୋସଲ୍ଲତ୍ତିକେ ଆଯୋତି ୱୁଦ୍ଧି, ସା ଅକୁସଲାଦିଅନତ୍ଥହାନିତୋ, କୁସଲାଦିଅତ୍ଥୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ଚ ଦୁୱିଧା। ଅପାଯୋତି ଅୱୁଦ୍ଧି, ସାପି କୁସଲାଦିଅତ୍ଥହାନିତୋ, ଅକୁସଲାଦିଅନତ୍ଥୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ଚ ଦୁୱିଧା। ତେସୁ କୋସଲ୍ଲଂ, କୁସଲସଭାୱା ପଞ୍ଞା। ଅପାଯକୋସଲ୍ଲଂ ପଞ୍ଞୱତୋ ଏୱ "ଏୱଂ ମନସିକାରାଦିପ୍ପୱତ୍ତିଯଂ ଅୱୁଦ୍ଧି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ୱୁଦ୍ଧି ପରିହାଯତୀ"ତି ଞତ୍ୱା ତଦୁଭଯପଟିପତ୍ତିସମ୍ଭୱତୋ। ଉପାଯକୋସଲ୍ଲନ୍ତି ଅତ୍ର ଉପାଯୋ ଅଚ୍ଚାଯିକକିଚ୍ଚାଦୀସୁ ଠାନୁପ୍ପତ୍ତିକୋପାଯଜାନନପଞ୍ଞା, ତିୱିଧାପି ଚେତା କାମାୱଚରପଞ୍ଞାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ତିକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଚତୁକ୍କେସୁ ପନ ପଠମେ କମ୍ମସ୍ସକତଞାଣଂ ସଚ୍ଚାନୁଲୋମିକଂ ଞାଣଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତମେୱ, ଇଧ ପନ ଠପେତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନୁଲୋମିକଞାଣଂ ସବ୍ବାପି ସାସୱା କୁସଲା ପଞ୍ଞା କମ୍ମସ୍ସକତଞାଣନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଚତୂସୁ ମଗ୍ଗେସୁ, ଫଲେସୁ ଚ ପଞ୍ଞାୱ ମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିସ୍ସ ଞାଣଂ, ଫଲସମଙ୍ଗିସ୍ସ ଞାଣଞ୍ଚାତି।

ସଚ୍ଚଚତୁକ୍କେ ଅରିଯମଗ୍ଗଫଲପଞ୍ଞାୱ ଚତୂସୁ ସଚ୍ଚେସୁ ଏକପଟିୱେଧୱସେନ "ଦୁକ୍ଖେ ଞାଣ"ନ୍ତିଆଦିନା ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ଗହିତା। କିଞ୍ଚାପି ହି କାମାୱଚରଞାଣମ୍ପି ଚତୂସୁ ସଚ୍ଚେସୁ ଆରମ୍ମଣୱସେନ ପୱତ୍ତତି, ପଟିୱେଧକିଚ୍ଚୱସେନ ପନ ଇଧାଧିପ୍ପେତତ୍ତା ପାଠଇଯଂ ତଂ ନ ଗହିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଧମ୍ମଚତୁକ୍କେ ମଗ୍ଗଫଲେସୁ ପଞ୍ଞା ଧମ୍ମେ ଞାଣଂ ନାମ। ତେସୁ ହି ମଗ୍ଗଞାଣଂ ତାୱ ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମାନଂ ଏକପଟିୱେଧୱସେନ ଜାନନତୋ "ଧମ୍ମେ ଞାଣ"ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଫଲଞାଣଂ ପନ ନିରୋଧସଚ୍ଚୱସେନ ଧମ୍ମେ ଞାଣନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ମଗ୍ଗାନୁଭାୱନିବ୍ବତ୍ତଂ ପନ ଅତୀତାନାଗତେସୁ ସଚ୍ଚପଟିୱେଧନଯସଙ୍ଗହଣୱସେନ ପୱତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଂ ଅନ୍ୱଯେ ଞାଣଂ ନାମ। ତସ୍ସ ଚ ଯେହି ନଯେହି ଅରିଯା ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମଂ ଜାନିଂସୁ, ତେପି ଇମଞ୍ଞେୱ ଚତୁସଚ୍ଚଂ ଏୱମେୱ ଜାନିଂସୁ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନମ୍ପି ଜାନିସ୍ସନ୍ତୀତି ଏୱଂ ଜାନନୱସେନ ପୱତ୍ତି ଆକାରୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସରାଗାଦିୱସେନ ପରଚିତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦଞାଣଂ ପରିଯେ ଞାଣଂ ନାମ। ଧମ୍ମନ୍ୱଯପରିଯଞାଣାନି ପନ ଠପେତ୍ୱା ସବ୍ବଲୋକିଯପଞ୍ଞାଞାଣନ୍ତି ସମ୍ମତତ୍ତା ସମ୍ମୁତିମ୍ହି ଞାଣନ୍ତି ସମ୍ମୁତିଞାଣଂ ନାମ।

ଆଚଯଚତୁକ୍କେ କାମାୱଚରକୁସଲେ ପଞ୍ଞା ଆଚଯାଯ ନୋ ଅପଚଯାଯ। ସା ହି ଚୁତିପଟିସନ୍ଧିଂ ଆଚିନୋତି ଏୱ, ନୋ ଅପଚିନୋତି। ମଗ୍ଗପଞ୍ଞା ପନ ଅପଚଯାଯ ନୋ ଆଚଯାଯ। ରୂପାରୂପକୁସଲପଞ୍ଞା ଆଚଯାଯ ଚେୱ ଅପଚଯାଯ ଚ। ସା ହି ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱସେନ କିଲେସେ ଚ ତମ୍ମୂଲକେ ଚ ୱିପାକଧମ୍ମେ ଅପଚିନୋତି। ସେସା ଅବ୍ଯାକତା ପଞ୍ଞା ନେୱାଚଯାଯ ନୋ ଅପଚଯାଯ।

ନିବ୍ବିଦାଚତୁକ୍କେ ରୂପାୱଚରପଠମଜ୍ଝାନପଞ୍ଞା ନିବ୍ବିଦାଯ ନୋ ପଟିୱେଧାଯ। ସା ହି କାମୱିୱେକେନ ପତ୍ତତ୍ତା କିଲେସନିବ୍ବିଦାଯ ପୱତ୍ତତି, ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକଭାୱଂ ପନ ଅପ୍ପତ୍ତତାଯ ନେୱାଭିଞ୍ଞାପଟିୱେଧାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନପଞ୍ଞା ପଟିୱେଧାଯ ନୋ ନିବ୍ବିଦାଯ। ସା ହି ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକଭାୱେନାପି ଅଭିଞ୍ଞାଭାୱପ୍ପତ୍ତିଯାପି ପଟିୱେଧାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ପଠମଜ୍ଝାନକ୍ଖଣେ ଏୱ ନୀୱରଣନିବ୍ବିନ୍ଦନତ୍ତା ନୋ ନିବ୍ବିଦାଯ। ଦୁତିଯତତିଯଜ୍ଝାନପଞ୍ଞା ପନ ସୋମନସ୍ସସହଗତତାଯ ପଠମଜ୍ଝାନସନ୍ନିସ୍ସିତା ୱା ଅୱିତକ୍କତାଯ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସନ୍ନିସ୍ସିତା ୱା କାତବ୍ବା। ମଗ୍ଗପଞ୍ଞା ପନ ନିବ୍ବିଦାଯ ଚେୱ ପଟିୱେଧାଯ ଚ। ଏତ୍ଥ ହି ଚତୁସଚ୍ଚପଟିୱେଧୱସେନ ନିବ୍ବିଦାଯ ଚେୱେତାସଂ ଛଅଭିଞ୍ଞାପ୍ପତ୍ତିଯା ପଟିୱେଧାଯ ଚ ସଂୱତ୍ତନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସେସା ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରା ପଞ୍ଞା ନେୱ ନିବ୍ବିଦାଯ ନୋ ପଟିୱେଧାଯ।

ହାନଭାଗିଯଚତୁକ୍କେ ହାନଂ ଭଜତୀତି ହାନଭାଗିନୀ, ଏୱଂ ସେସେସୁପି। ନିବ୍ବେଧୋତି ଚେତ୍ଥ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ତନ୍ନିବ୍ବତ୍ତକୱିପସ୍ସନାପାଦକତ୍ତା। ନିବ୍ବେଧଭାଗିନୀତି ଚତୂସୁପି ଠାନେସୁ ରୂପାରୂପକୁସଲପଞ୍ଞାୱ ୱୁତ୍ତା। ତାନି ହି ଅତ୍ତନୋ ସଭାୱା ପରିହାଯିତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ଓରୋହଣପଚ୍ଚଯଭୂତା ହାନଭାଗିନୀ। ଉପରିଜ୍ଝାନପଚ୍ଚଯଭୂତା ୱିସେସଭାଗିନୀ, ତଂ ପନ ଝାନନିକନ୍ତିଯା ବଲୱତାଯ ୱିସେସଂ, ହାନିଂ ୱା ଅନୁସ୍ସକ୍କିତ୍ୱା ଠିତିକୋଟ୍ଠାସିକା ଠିତିଭାଗିନୀ, ଅରିଯମଗ୍ଗପଦଟ୍ଠାନୱିପସ୍ସନାପାଦକଭୂତାୱ ନିବ୍ବେଧଭାଗିନୀ ଚ ହୋନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଚତସ୍ସୋ ପଟିସମ୍ଭିଦାତି ଅତ୍ଥଧମ୍ମନିରୁତ୍ତିପଟିଭାନପଟିସମ୍ଭିଦାୱ। ଚତସ୍ସୋ ପଟିପଦାତି ଦୁକ୍ଖାପଟିପଦାଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞାଦଯୋ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତାୱ। ଚତ୍ତାରି ଆରମ୍ମଣାନୀତି ପରିତ୍ତା, ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣାତିଆଦିକା ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯାୱ। ଜରାମରଣାଦିଚତୁକ୍କେସୁପି ମଗ୍ଗଞାଣୱସେନେୱ ଚତସ୍ସୋ ଯୋଜନା ୱୁତ୍ତା। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ଚତୁକ୍କଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ପଞ୍ଚକେସୁ ପନ ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକୋ ସମ୍ମାସମାଧୀତି ପୀତିଫରଣତା ସୁଖଫରଣତା ଚେତୋଫରଣତା ଆଲୋକଫରଣତା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣନିମିତ୍ତନ୍ତି ଏୱଂ ପାଠଇଯଂ ୱୁତ୍ତେହି ପଞ୍ଚହି ଞାଣଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ସମାଧି। ତତ୍ଥ ପୀତିଂ ଫରମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଦ୍ୱୀସୁ ଝାନେସୁ ପଞ୍ଞା ପୀତିଫରଣତା ନାମ, ସୁଖଂ ଫରମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ତୀସୁ ଝାନେସୁ ପଞ୍ଞା ସୁଖଫରଣତା ନାମ। ପରେସଂ ଚେତୋଫରମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଚେତୋପରିଯଞାଣଂ ଚେତୋଫରଣତା ନାମ। ଆଲୋକଫରଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣଂ ଆଲୋକଫରଣତା ନାମ। ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣନିମିତ୍ତଂ ନାମ। ଏତ୍ଥ ଚ ପୀତିଫରଣତା, ସୁଖଫରଣତା ଚ ଦ୍ୱେ ପାଦା ୱିଯ, ଚେତୋଫରଣତା, ଆଲୋକଫରଣତା ଚ ଦ୍ୱେ ହତ୍ଥା ୱିଯ, ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣନିମିତ୍ତଂ ସୀସଂ ୱିଯ, ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକଜ୍ଝାନଂ ମଜ୍ଝିମକାଯୋ ୱିଯ। ଇତି ଭଗୱା ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକଂ ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗସମ୍ପନ୍ନଂ ପୁରିସଂ ୱିଯ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି। ଇମିନା ଚ ସମାଧିନା ଅଙ୍ଗାନି ପଞ୍ଚ ଞାଣଙ୍ଗାନି ୱୁତ୍ତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ପଞ୍ଚଞାଣିକୋ ସମ୍ମାସମାଧୀତି –

'''ଅଯଂ ସମାଧି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସୁଖୋ ଚେୱ ଆଯତିଞ୍ଚ ସୁଖୱିପାକୋ'ତି ପଚ୍ଚତ୍ତଞ୍ଞେୱ ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, 'ଅଯଂ ସମାଧି ଅରିଯୋ ନିରାମିସୋ'ତି… ପେ… 'ମହାପୁରିସସେୱିତୋ'ତି…ପେ… 'ସନ୍ତୋ ପଣୀତୋ ପଟିପସ୍ସଦ୍ଧିଲଦ୍ଧୋ ଏକୋଦିଭାୱାଧିଗତୋ ନ ସସଙ୍ଖାରନିଗ୍ଗଯ୍ହୱାରିତଗତୋ'ତି… ପେ… 'ସୋ ଖୋ ପନାହଂ ଇମଂ ସମାଧିଂ ସତୋୱ ସମାପଜ୍ଜାମି, ସତୋ ୱୁଟ୍ଠହାମୀ'ତି ପଚ୍ଚତ୍ତଞ୍ଞେୱ ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି (ୱିଭ। ୮୦୪) –

ଏୱଂ ପାଠଇଯଂ ୱୁତ୍ତେହି ପଞ୍ଚହି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣେହି ଯୁତ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଫଲସଙ୍ଖାତୋ ସମାପତ୍ତିଫଲସମାଧି। ସୋ ଏୱଂ ହି ଅପ୍ପିତପ୍ପିତକ୍ଖଣେ ସୁଖତ୍ତା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସୁଖୋ, ପୁରିମୋ ପୁରିମୋ ପଚ୍ଛିମସ୍ସ ପଚ୍ଛିମସ୍ସ ସମାଧିସୁଖସ୍ସ ଚେୱ ଅତ୍ତନା ସମୁଟ୍ଠାପିତମ୍ପି ପଣୀତରୂପେନ ଫୁଟ୍ଠସକଲକାଯତାଯ ଫଲସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠିତକାଲେ ଅତିପଣୀତଂ କାଯୱିଞ୍ଞାଣସୁଖସ୍ସ ପଚ୍ଚଯତ୍ତା ଆଯତିଂ ସୁଖୱିପାକୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଇମିନାପି ପରିଯାଯେନ ଆଯତିଂ ସୁଖୱିପାକୋତି ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ, କିଲେସେହି ଆରକତ୍ତା ଅରିଯୋ କାମାମିସୱଟ୍ଟାମିସଲୋକାମିସାନଂ ଅଭାୱା ନିରାମିସୋତି ଏକଂ, ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ମହାପୁରିସେହି ସେୱିତତ୍ତା ଅକାପୁରିସସେୱିସୋତି ଏକଂ, ଅଙ୍ଗାରମ୍ମଣେ ସନ୍ତତାଯ, ସବ୍ବକିଲେସଦରଥସନ୍ତତାଯ ଚ ସନ୍ତୋ ଅତପ୍ପନୀଯଟ୍ଠେନ ପଣୀତୋ କିଲେସପଟିପସ୍ସଦ୍ଧିଭାୱସ୍ସ ଲଦ୍ଧତ୍ତା ପଟିପସ୍ସଦ୍ଧଲଦ୍ଧୋ ଏକୋଦିଭାୱେନ ଚ ଅଧିଗତୋ ଅପ୍ପଗୁଣସାସୱସମାଧି ୱିଯ ସସଙ୍ଖାରେନ

ସମ୍ପଯୋଗେନ ପଚ୍ଚନୀକଧମ୍ମେ ନିଗ୍ଗୟ୍ହ କିଲେସେ ୱାରେତ୍ୱା ଅନଧିଗତତ୍ତା ନ ସସଙ୍ଖାରନିଗ୍ଗୟ୍ହୱାରିତଗତୋ। ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସାୟଂ ସମାଧୀତି ଏୱଂ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ସତିୱେପୁଲ୍ଲପ୍ପତ୍ତିୟା ଯଥାପରିଚ୍ଛିନ୍ନକାଲୱସେନ ଇମଂ ସମାଧିଂ ସତୋୱ ସମାପଜ୍ଜତି, ଉଟ୍ଠହତି ଚାତି ଏକମଙ୍ଗନ୍ତି ଇମେହି ପଞ୍ଚହି ଅଙ୍ଗେହି ସଙ୍କାକାରତୋ ଯୁତ୍ତତ୍ତା ''ପଞ୍ଚଞାଣିକୋ ସମ୍ମାସମାଧୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ପଞ୍ଚକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଛକ୍କେ ଛସୁ ଅଭିଞ୍ଞାସୁ ପଞ୍ଚଞାତି ଇଦ୍ଧିୱିଧେ ଞାଣଂ, ଦିବ୍ବସୋତଧାତୁୟା ଞାଣଂ, ଚେତୋପରିୟେ ଞାଣଂ, ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିୟଂ ଞାଣଂ, ଚୁତୂପପାତେ ଞାଣଂ, ଆସୱାନଂ ଖୟେ ଞାଣନ୍ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତାନି ଛଳଅଭିଞ୍ଞାଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତାନି ଞାଣାନି। ତେସୁ ପଚ୍ଛିମଂ ଲୋକୁତ୍ତରଂ, ସେସାନି ରୂପାୱଚରପଞ୍ଚମଜ୍ଝାନିକାନୀତି।

ଛକ୍କଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ସତ୍ତକେ ସତ୍ତସତ୍ତତି ଞାଣୱତ୍ଥୂନୀତି ''ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରା''ତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଂ ଏକଂ, ''ଅସତି ଅୱିଜ୍ଜାୟ ନତ୍ଥି ସଙ୍ଖାରା''ତି ଏକନ୍ତି ଦ୍ୱେ ଞାଣାନି, ଏୱଂ ଅତୀତେପି ଦ୍ୱେ, ଅନାଗତେପି ଦ୍ୱେତି ଛ, ତଂ ଛବ୍ବିଧମ୍ପି ଞାଣଂ ''ଖୟଧମ୍ମ''ନ୍ତିଆଦିନା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ତ ଞାଣାନି। ଏୱଂ ସେସେସୁପି ଜାତିପରିୟୋସାନେସୁ ଚାତି ଏୱଂ ଏକାଦସସୁ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଙ୍ଗେସୁ ପଚ୍ଚେକଂ କାଲତ୍ତୟେପି ଅନ୍ୱୟବ୍ୟତିରେକଞାଣଂ ତେସଂ ୱୟଦସ୍ସନଞାଣସ୍ସ ଚ ୱସେନ ସତ୍ତ ସତ୍ତ କତ୍ୱା ସତ୍ତସତ୍ତତି ଞାଣାନି।

ସତ୍ତକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଅଟ୍ଠକଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ।

ନୱକେ ନୱସୁ ଅନୁପୁବ୍ବୱିହାରସମାପତ୍ତୀସୁ ପଞ୍ଞାତି ନିରୋଧସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଅନୁପଟିପାଟିୟା ୱିହାତବ୍ବତୋ ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବତୋ ଅନୁପୁବ୍ବୱିହାରସଙ୍ଖାତାସୁ ରୂପାରୂପସମାପତ୍ତୀସୁ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଅଟ୍ଠ ପଞ୍ଞା ଚେୱ ତଦନନ୍ତରଂ ନିରୋଧଂ ଫୁସିତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ନିରୋଧଂ ସନ୍ତତୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଞ୍ଚାତି ନୱ।

ନୱକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଦସକେ ତଥାଗତସ୍ସାତି ଯଥା ୱିପସ୍ସୀଆଦୟୋ ପୁବ୍ବକା ଇସୟୋ ଆଗତା, ତଥା ଆଗତସ୍ସ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ। ତଥାଗତବଲାନୀତି ଅଞ୍ଞେହି ଅସାଧାରଣାନି ତଥାଗତସ୍ସେୱ ବଲାନି, ଯଥା ୱା ପୁବ୍ବବୁଦ୍ଧାନଂ ବଲାନି ପୁଞ୍ଞୁସ୍ସୟସମ୍ପତ୍ତିୟା ଆଗତାନି, ତଥା ଆଗତାନି ବଲାନୀତିପି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ଦୁୱିଧଂ ତଥାଗତସ୍ସ ବଲଂ କାୟବଲଂ, ଞାଣବଲଞ୍ଚ। ତେସୁ କାୟବଲଂ ହତ୍ଥିକୁଲାନୁସାରେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଂ ହେତଂ ପୋରାଣେହି –

''କାଳାୱକଞ୍ଚ ଗଙ୍ଗେୟ୍ୟଂ, ପଣ୍ଡରଂ ତମ୍ବପିଙ୍ଗଲଂ;

ଗନ୍ଧମଙ୍ଗଲହେମଞ୍ଚ, ଉପୋସଥଛଦ୍ଦନ୍ତିମେ ଦସା''ତି। (ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୭୬୦; ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୪୮; ସଂ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨।୨୨; ଅ। ନି। ୧୦। ୨୧; ଉଦା। ଅଟ୍ଠ। ୭୫; ବୁ। ୱଂ। ଅଟ୍ଠ। ୧।୩୯; ପଟି। ମ। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨।୪୪; ଚୂଳଅନି। ଅଟ୍ଠ। ୮୧);

ଇମାନି ହି ଦସ ହତ୍ଥିକୁଲାନି। ତତ୍ଥ କାଳାୱକନ୍ତି ପକତିହତ୍ଥିକୁଲଂ, ଯଂ ଦସନ୍ନଂ ପୁରିସାନଂ କାୟବଲଂ, ତଂ ଏକସ୍ସ କାଳାୱକହତ୍ଥିନୋ ବଲଂ, ଯଂ ତେସଂ ଦସନ୍ନଂ ବଲଂ, ତଂ ଏକସ୍ସ ଗଙ୍ଗେୟ୍ୟସ୍ସ, ତେସଂ ଦସନ୍ନଂ ପଣ୍ଡରସ୍ସ, ତେସଂ ଦସନ୍ନଂ ତମ୍ବସ୍ସ, ତେସଂ ଦସନ୍ନଂ ପିଙ୍ଗଲସ୍ସ, ତେସଂ ଦସନ୍ନଂ ଗନ୍ଧହତ୍ଥିନୋ, ତେସଂ ଦସନ୍ନଂ ମଙ୍ଗଲସ୍ସ, ତେସଂ ଦସନ୍ନଂ ହେମସ୍ସ, ତେସଂ ଦସନ୍ନଂ ଉପୋସଥସ୍ସ, ତେସଂ ଦସନ୍ନଂ ବଲଂ ଛଦ୍ଦନ୍ତସ୍ସ, ଯଂ ଦସନ୍ନଂ ଛଦ୍ଦନ୍ତାନଂ ବଲଂ, ତଂ ତଥାଗତସ୍ସ ନାରାୟଣବଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଦେତଂ ପକତିହତ୍ଥିଗଣନାୟ ହତ୍ଥୀନଂ କୋଟିସହସ୍ସଂ, ପୁରିସଗଣନାୟ ଦସନ୍ନଂ ପୁରିସକୋଟିସହସ୍ସାନଂ ବଲଂ ହୋତି। ଇଦଂ ତାୱ ତଥାଗତସ୍ସ କାୟବଲଂ। ଯାନି ପନ ଦସବଲଚତୁୱେସାରଜ୍ଜାଦୀନି ଅନେକାନି ଞାଣସହସ୍ସାନି, ଏତଂ ଞାଣବଲଂ ନାମ। ଇଧାପି ଞାଣବଲମେୱ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଞାଣଞ୍ହି ଅକମ୍ପିୟଟ୍ଠେନ, ଉପତ୍ଥମ୍ଭନଟ୍ଠେନ ଚ ବଲନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଯେହିବଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋତି ଯେହି ଦସହି ଞାଣବଲେହି ଉପେତୋ। ଆସଭଣ୍ଠାନନ୍ତି ସେଟ୍ଠଟ୍ଠାନଂ। ଅପିଚ ଗୱସତଜେଟ୍ଠକୋ ଉସଭୋ,

ଗଓସହସ୍ସଜେଟ୍ଠକୋ ୱସଭୋ। ୱଜସତଜେଟ୍ଠକୋ ୱା ଉସଭୋ, ୱଜସହସ୍ସଜେଟ୍ଠକୋ ୱସଭୋ, ସବ୍ବଗଓସେଟ୍ଠୋ ନିସଭୋ, ସେତୋ ପାସାଦିକୋ ମହାଭାରୱହୋ ସବ୍ବପରିସ୍ସୟସହୋ ଅସନିସତସଦ୍ଦେହିପି ଅକମ୍ପନୀୟୋ ନିସଭୋ, ସୋ ଇଧ ଉସଭୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଇଦମ୍ପି ହି ତସ୍ସ ପରିୟାୟୱଚନଂ। ଉସଭସ୍ସ ଇଦନ୍ତି ଆସଭଂ। ଠାନନ୍ତି ତସ୍ସ ନିସଭବଲସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଚତୂହି ପାଦେହି ପଥୱିଂ ଉପ୍ପୀଳେତ୍ୱା ଅଚଲଟ୍ଠାନଂ, ଇଦଂ ପନ ଆସଭଂ ୱିୟାତି ଆସଭଂ। ୟଥେୱ ହି ନିସଭସଙ୍ଖାତୋ ଉସଭୋ ଉସଭବଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଚତୂହି ପାଦେହି ପଥୱିଂ ଉପ୍ପୀଳେତ୍ୱା ଅଚଲଟ୍ଠାନେନ ତିଟ୍ଠତି, ଏୱଂ ତଥାଗତୋପି ହି ଦସବଲସମନ୍ନାଗତୋ ଚତୁୱେସାରଜ୍ଜପାଦେହି ଅଟ୍ଠପରିସପଥୱିଂ ଉପ୍ପୀଳେତ୍ୱା ସଦେୱକେ ଲୋକେ କେନଚି ଅପ୍ପଧଂସିୟୋ ଅଚଲେନ ଠାନେନ ତିଟ୍ଠତି, ତଞ୍ଚେସ ପଟିଜାନାତି ଉପଗଚ୍ଛତି ନ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତି ଅତ୍ତନି ଆରୋପେତି, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଆସଭଂ ଠାନଂ ପଟିଜାନାତୀ''ତି (ୱିଭ। ୭୬୦)।

ପରିସାସୂତି ଅଟ୍ଠସୁ ପରିସାସୁ। ସୀହନାଦଂ ନଦତୀତି ସେଟ୍ଠନାଦଂ ଅଭୀତନାଦଂ, ସୀହନାଦସଦିସଂ ୱା ନାଦଂ ନଦତି। ଅୟମତ୍ଥୋ ସୀହନାଦସୁତ୍ତେନ ଦୀପେତବ୍ବୋ। ୟଥା ୱା ସୀହୋ ସହନତୋ ଚ ହନନତୋ ଚ ''ସୀହୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ତଥାଗତୋପି ଲୋକଧମ୍ମାନଂ ସହନତୋ, ପରପ୍ପୱାଦାନଞ୍ଚ ହନନତୋ ''ସୀହୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ସ ନାଦଂ ନଦତି।

ବ୍ରହ୍ମଚକ୍କନ୍ତିଆଦୀସୁ ବ୍ରହ୍ମନ୍ତି ଉତ୍ତମଂ ୱିସୁଦ୍ଧଂ। ଚକ୍କ-ସଦ୍ଦୋ ପନାୟଂ ''ଚତ୍ତାରିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍କାନି, ୟେହି ସମନ୍ନାଗତାନଂ ଦେୱମନୁସ୍ସାନ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୪।୩୧) ସମ୍ପତ୍ତିୟଂ ଦିସ୍ସତି। ''ପାଦତଲେସୁ ଚକ୍କାନି ଜାତାନୀ''ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୨।୩୫; ୩।୨୦୪; ମ। ନି। ୨।୩୮୬) ଲକ୍ଖଣେ। ''ଚକ୍କଂୱ ୱହତୋ ପଦ''ନ୍ତି (ଧ। ପ। ୧) ଏତ୍ଥ ରଥଙ୍ଗେ। ''ଚତୁଚକ୍କଂ ନୱଦ୍ୱାର''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୧।୨୯) ଏତ୍ଥ ଇରିୟାପଥେ। ''ଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତୟ ସବ୍ବପାଣିନ''ନ୍ତି (ଜା। ୧।୭।୧୪୯) ଏତ୍ଥ ଦାନେ। ''ଦିବ୍ବଂ ଚକ୍କରତନଂ ପାତୁରହୋସୀ''ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୮୫) ଏତ୍ଥ ରତନଚକ୍କେ। ''ଇଚ୍ଛାହତସ୍ସ ପୋସସ୍ସ, ଚକ୍କଂ ଭମତି ମତ୍ଥକେ''ତି (ଜା। ୧।୧।୧୦୪; ୧।୫।୧୦୩) ଏତ୍ଥ ଉରଚକ୍କେ। ''ଖୁରପରିୟନ୍ତେନ ଚେପି ଚକ୍କେନା''ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୧୬୬) ଏତ୍ଥ ପହରଣଚକ୍କେ। ''ଅସନିଚକ୍କ''ନ୍ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୬୧; ସଂ। ନି। ୨।୧୬୨) ଏତ୍ଥ ଅସନିମଣ୍ଡଲେ। ''ମୟା ପୱତ୍ତିତଂ ଚକ୍କ''ନ୍ତି (ସୁ। ନି। ୫୬୨) ଏତ୍ଥ ଧମ୍ମଚକ୍କେ। ଇଧ ପନ ଧମ୍ମଚକ୍କେ ପୱତ୍ତତି।

ଧମ୍ମଚକ୍କଞ୍ଚ ଦୁୱିଧଂ ହୋତି ପଟିୱେଧଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ଦେସନାଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞାପଭାୱିତଂ ଅତ୍ତନୋ ଅରିୟଫଲାୱହଂ ଲୋକୁତ୍ତରଂ ପଟିୱେଧଞ୍ଞାଣଂ, କରୁଣାପଭାୱିତଂ ସାୱକାନଂ ଅରିୟଫଲାୱହଂ କାମାୱଚରଂ ଦେସନାଞ୍ଞାଣଂ, ଉଭୟମ୍ପି ପନେତଂ ଅଞ୍ଞେହି ଅସାଧାରଣଂ ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଞେୱ ଓରସଞ୍ଞାଣଂ, ତଂ ପୱତ୍ତେତି ଉପ୍ପାଦେତି ୱିଭାୱେତି ୱିତ୍ଥାରିକଂ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ୟାନି ଦସ ଞାଣାନି ଆଦିତୋ ''ତଥାଗତବଲାନୀ''ତି ନିକ୍ଖିତ୍ତାନି, ତାନି ୱିତ୍ଥାରେତୁଂ ''କତମାନି ଦସ? ଇଧ ତଥାଗତୋ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଠାନଞ୍ଚ ଠାନତୋତି କାରଣଞ୍ଚ କାରଣତୋ। କାରଣଂ ହି ୟସ୍ମା ତତ୍ଥ ଫଲଂ ତିଟ୍ଠତି ତଦାୟତ୍ତୱୁତ୍ତିତାୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚେୱ ପୱତ୍ତତି ଚ, ତସ୍ମା ଠାନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠାନତୋତି ଅକାରଣଞ୍ଚ ଅକାରଣତୋ। ୟମ୍ପୀତି ୟେନ ଞାଣେନ ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଇଦମ୍ପି ଠାନାଠାନଞ୍ଞାଣଂ ତଥାଗତସ୍ସ ତଥାଗତବଲଂ ନାମ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ଉପରିପି ସବ୍ବତ୍ଥ ୟୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା। କଥଂ ପନେତ୍ଥ ଭଗୱା ଠାନଞ୍ଚ ଠାନତୋ, ଅଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠାନତୋ ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀତି? ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋ, ୟଂ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କଞ୍ଚି ସଙ୍ଖାରଂ ନିଚ୍ଚତୋ ଉପଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ...ପେ... କଞ୍ଚି ଧମ୍ମଂ ଅତ୍ତତୋ ଉପଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ମାତରଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେୟ୍ୟ, ପିତରଂ...ପେ... ଅରହନ୍ତଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେୟ୍ୟ, ପଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତେନ ତଥାଗତସ୍ସ ଲୋହିତଂ ଉପ୍ପାଦେୟ୍ୟ, ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦେୟ୍ୟ, ଅଞ୍ଞଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉଦ୍ଦିସେୟ୍ୟ, ଅଟ୍ଠମଂ ଭୱଂ ନିବ୍ବତ୍ତେୟ୍ୟ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି, ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ପନେତଂ ସବ୍ବଂ କରେୟ୍ୟାତି ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀତି ପଜାନାତି, ତଥା ୟଂ ଏକିସ୍ସା ଲୋକଧାତୁୟା ଦ୍ୱେ ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ, ତଥା ଦ୍ୱେ ରାଜାନୋ ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି, ଏକୋ ପନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀତି ପଜାନାତି, ତଥା ୟଂ କାୟଦୁଚ୍ଚରିତାଦୀନଂ ତିଣ୍ଣଂ ଦୁଚ୍ଚରିତାନଂ ଇଟ୍ଠୋ ୱିପାକୋ, ସୁଚରିତାନଞ୍ଚ ଅନିଟ୍ଠୋ ୱିପାକୋ ନିବ୍ବତ୍ତେୟ୍ୟାତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି, ତବ୍ବିପରୀତୋ ପନ ନେସଂ ୱିପାକୋ ନିବ୍ବତ୍ତେୟ୍ୟାତି ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀତି, ୟେ ୟେ ଧମ୍ମା ୟେସଂ ୟେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ହେତୂ ପଚ୍ଚୟା ଉପ୍ପାଦାୟ, ତଂ ତଂ ଠାନଂ, ଇତରେ ଅଟ୍ଠାନନ୍ତି ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଏତ୍ଥ ପନାୟଂ ସଙ୍ଖେପତୋ ଅଟ୍ଠକଥାୱିନିଚ୍ଛୟୋ। ''ସୁଖତୋ ଉପଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା''ତି ଇଦଂ ''ଏକନ୍ତସୁଖୀ ଅତ୍ତା''ତିଆଦିନା (ମ। ନି। ୩।୨୭) ଦିଟ୍ଠିୱିପଲ୍ଲାସୱସେନ ସୁଖତୋ ଗାହଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ସଞ୍ଞାଚିତ୍ତୱିପଲ୍ଲାସୱସେନ ପନ ଅରିୟସାୱକୋପି କିଲେସପରିଳାହାଭିଭୂତୋ ମତ୍ତହତ୍ଥିପରିତାସିତୋ ୱିୟ, ସୁଚିକାମୋ ଗୂଥକୂପଂ ୱିୟ କଞ୍ଚି ସଙ୍ଖାରଂ ସୁଖତୋ ଉପଗଚ୍ଛତି, ଅତ୍ତତୋ ଉପଗମନୱାରେ କସିଣାଦିପଣ୍ଣତ୍ତିୟା, ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଚ ସଙ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ ''ସଙ୍ଖାର''ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା ''କଞ୍ଚି ଧମ୍ମ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ମାତରନ୍ତିଆଦୀସୁ କିଞ୍ଚାପି ଅରିୟସାୱକୋ ସୀସଚ୍ଛେଦଂ ପାପୁଣନ୍ତୋପି କୁନ୍ଥକିପିଲ୍ଲିକଂ ଉପାଦାୟ ପାଣାତିପାତଂ, ଅଦିନ୍ନାଦାନାଦୀସୁ ୱା ୟଂକିଞ୍ଚି

ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଅପାଯହେତୁଭୂତଂ କାତୁଂ ଭଓନ୍ତରେପି ନ ସକ୍କୋତି, ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାଓସ୍ସ ପନ ମହାସାଓଜ୍ଜତାଦସ୍ସନତ୍ଥମେତ୍ଥ ପଞ୍ଚାନନ୍ତରିଯାନେଓ ଉଦ୍ଧଟାନି। ସାଓଜ୍ଜୋ ହି ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାଓୋ, ଯତ୍ର ହି ନାମ ଆନନ୍ତରିଯାନିପି କରିସ୍ସତୀତି। ଏତ୍ଥ ଚ ମନୁସ୍ସଭୂତସ୍ସେଓ ମନୁସ୍ସଭୂତଂ ଜନିକଂ ମାତରଂ, ପିତରଂ ଓା ଅପି ପରିଓତ୍ତଲିଙ୍ଗଂ ଜୀଓିତା ୱୋରୋପେନ୍ତସ୍ସ କମ୍ମଂ ଆନନ୍ତରିଯଂ ହୋତି। ତିରଚ୍ଛାନଭୂତଂ ପନ ମାତରଂ, ପିତରଂ ଓା ସଯଂ ଓା ତିରଚ୍ଛାନଭୂତୋ ମନୁସ୍ସଭୂତଂ, ତିରଚ୍ଛାନଭୂତଂ ଓା ଜୀଓିତା ୱୋରୋପେନ୍ତୋ ଆନନ୍ତରିଯଂ ନ ଫୁସତି, କମ୍ମଂ ପନ ଭାରିଯଂ, ଆନନ୍ତରିଯଂ ଆହଚ୍ଚେଓ ତିଟ୍ଠତି। ଅରହନ୍ତମ୍ପି ମନୁସ୍ସଭୂତମେଓ ଘାତେନ୍ତୋ ଆନନ୍ତରିଯଂ ଫୁସତି। ତସ୍ସ ଚ ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲେ ପହାରଂ ଦତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତା ତସ୍ମିଂ ତେନେଓ ରୋଗେନ ମତେପି ଅରହନ୍ତଘାତକୋ ହୋତି, ନ ଯକ୍ଖଭୂତଂ ଅରହନ୍ତଂ, ସେସଅରିଯପୁଗ୍ଗଲେ ଓା ମନୁସ୍ସଭୂତେପି ଘାତେନ୍ତୋ, କମ୍ମଂ ପନ ଆନନ୍ତରିଯସଦିସଂ ହୋତି। ଯଂ ପନ ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲେ ଦିନ୍ନଂ ଦାନଂ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତା ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସେଓ ତଂ ଦିନ୍ନଂ ହୋତି, ସେସଅରିଯପୁଗ୍ଗଲେ ମାରେନ୍ତସ୍ସ ଆନନ୍ତରିଯଂ ନତ୍ଥି, କମ୍ମଂ ପନ ଗରୁକଂ ହୋତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଏଳଅକାଦିଚତୁକ୍କଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ – ''ଏଳଅକଂ ମାରେମୀ''ତି ହି ଅଭିସନ୍ଧିନା ଏଳଅକଟ୍ଠାନେ ନିପନ୍ନଂ ମାତରଂ, ପିତରଂ, ଅରହନ୍ତଂ ଓା ମାରେନ୍ତୋ ଆନନ୍ତରିଯଂ ଫୁସତି, ଏଳଅକାଭିସନ୍ଧିନା ଓା ମାତାଦିଅଭିସନ୍ଧିନା ଓା ଏଳଅକଂ ମାରେନ୍ତୋ ଆନନ୍ତରିଯଂ ନ ଫୁସତି, ମାତାଦିଅଭିସନ୍ଧିନା ତେ ଏଓ ମାରେନ୍ତୋ ଫୁସତେଓ। ଏସ ନଯୋ ଚୋରଚତୁକ୍କାଦୀସୁପି।

ଲୋହିତୁପ୍ପାଦେ ତଥାଗତସ୍ସ ଅଭେଜ୍ଜକାଯତାଯ କୁଦ୍ଧଚିତ୍ତସ୍ସ ପରସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ଚମ୍ମଚ୍ଛେଦୋ, ଲୋହିତପଗ୍ଘରଣଂ ଓା ନତ୍ଥି, ଦେଓଦତ୍ତେନ ପନ ପଓିଦ୍ଧସିଲାତୋ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଗତସକ୍ଖଲିକପ୍ପହାରେନ ଓିଯ ସରୀରସ୍ସ ଅନ୍ତୋଯେଓ ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଯଥା ଖୁଦ୍ଦିକମକ୍ଖିକାପିଓନମତ୍ତମ୍ପି ଲୋହିତଂ ଓିସମଂ ସମୋସରତି, ତଥା କରୋନ୍ତସ୍ସ ଆନନ୍ତରିଯଂ ହୋତି, ନ ପନ ଜୀଓକସ୍ସେଓ ମୁଦୁଚିତ୍ତେନ ଦୁଟ୍ଠଲୋହିତଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଫାସୁକଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ , ପୁଞ୍ଞମେଓ ପନସ୍ସ ହୋତି, ପରିନିବ୍ବୁତେ ଭଗଓତି ଚେତିଯଂ ଭିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ, ବୋଧିଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ, ଧାତୂସୁ ଉପକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଚ ଆନନ୍ତରିଯଂ ନ ହୋତି, କମ୍ମଂ ପନ ଆନନ୍ତରିଯସଦିସଂ ହୋତି। ବୋଧିରୁକ୍ଖସ୍ସ ପନ ଥୂପଂ ଓା ସଧାତୁକଂ ପଟିମଂ ଓା ବାଧଯମାନଂ ସାଖଂ, ଚେତିଯଓତ୍ଥୁଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ବୋଧିମୂଲଞ୍ଚ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ହରିତୁଂ ଓଟ୍ଟତି। ସଚେପି ସାଖାଯ ନିଲୀନା ସକୁଣା ଚେତିଯେ ଓଚ୍ଚଂ ପାତେନ୍ତି, ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଓଟ୍ଟତି। ପରିଭୋଗଚେତିଯତୋ ହି ସରୀରଚେତିଯମେଓ ମହନ୍ତତରଂ। ଧାତୁନିଧାନରହିତଂ ପଟିମାଘରଂ ଓା ବୋଧିଘରଂ ଓା ବାଧେନ୍ତଂ ସାଖଂ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ନ ଓଟ୍ଟତି, ଓଜୋହରଣସାଖଂ, ପନସ୍ସ ପୂତିଟ୍ଠାନଂ ଓା ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଓଟ୍ଟତି, ସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନେ ଓିଯ ପୁଞ୍ଞମେଓ ହୋତି।

ସଙ୍ଘଭେଦେ ସମାନସଂଓାସସୀମାଯ ସମାନସଂଓାସକେ ସଙ୍ଘେ ଏକତୋ ଠିତେ ଓିସୁଂ ଓଗ୍ଗସଙ୍ଘଂ ଗହେତ୍ୱା ପଞ୍ଚହି କାରଣେହି ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ସଙ୍ଘଭେଦୋ ହୋତି ଆନନ୍ତରିଯକମ୍ମଞ୍ଚ। ୱୁତ୍ତଂ ହେତଂ ''ପଞ୍ଚହି, ଉପାଲି, ଆକାରେହି ସଙ୍ଘୋ ଭିଜ୍ଜତି। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? କମ୍ମେନ ଉଦ୍ଦେସେନ ୱୋହରନ୍ତୋ ଅନୁସ୍ସାଓନେନ ସଲାକଗ୍ଗାହେନା''ତି (ପରି। ୪୫୮)। ତତ୍ଥ କମ୍ମେନାତି ଅପଲୋକନାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ଅଞ୍ଞତରେନ କମ୍ମେନ। ଉଦ୍ଦେସେନାତି ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସେନ। ୱୋହରନ୍ତୋ କଥଯନ୍ତୋ ତାହି ତାହି ଉପପତ୍ତୀହି ''ଅଧମ୍ମଂ ଧମ୍ମୋ''ତିଆଦୀନି ଅଟ୍ଠାରସ ଭେଦକରଓତ୍ଥୂନି ଦୀପେନ୍ତୋ। ଅନୁସ୍ସାଓନେନାତି ''ନନୁ ତୁମ୍ହେ ଜାନାଥ ମଯ୍ହଂ ବହୁସ୍ସୁତାଦିଭାଓଂ, କଥଂ ହି ନାମ ମାଦିସୋ ଉଦ୍ଧମ୍ମଂ ଉବ୍ବିନଯଂ ସତ୍ଥୁସାସନଂ ଗାହେଯ୍ୟ, କିମହଂ ଅପାଯତୋ ନ ଭାଯାମୀ''ତିଆଦିନା ନଯେନ କଣ୍ଣମୂଲେ ଓଚୀଭେଦଂ କତ୍ୱା ଅନୁସ୍ସାଓନେନ। ସଲାକଗ୍ଗାହେନାତି ଏଓଂ ୱୋହାରାନୁସ୍ସାଓନେହି ତେସଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପତ୍ଥମ୍ଭେତ୍ୱା ଅନିଓତ୍ତିଧମ୍ମଂ କତ୍ୱା ''ଗଣ୍ହଥ ଇମଂ ସଲାକ''ନ୍ତି ସଲାକଗ୍ଗାହେନ।

ଏତ୍ଥ ଚ କମ୍ମମେଓ ଉଦ୍ଦେସୋ ଓା ପମାଣଂ, ୱୋହାରାନୁସ୍ସାଓନସଲାକଗ୍ଗାହା ପନ ପୁବ୍ବଭାଗା। ତେସୁ ନିପ୍ଫନ୍ନେସୁପି ଅଭିନ୍ନୋଓ ହୋତି ସଙ୍ଘୋ। ଯଦା ପନ ୱୋହାରାନୁସ୍ସାଓନେହି ଚତ୍ତାରୋ ଓା ଅତିରେକେ ଓା ଭିକ୍ଖୂ ସଲାକଂ ଗାହେତ୍ୱା ଓଗ୍ଗୋ ସଙ୍ଘଂ ଗହେତ୍ୱା ଓିସୁଂ କମ୍ମଂ ଓା ଉଦ୍ଦେସଂ ଓା କରୋତି, ତଦା ସଙ୍ଘୋ ଭିନ୍ନୋ ନାମ ହୋତି। ଅଭେଦପୁରେକ୍ଖାରସ୍ସ ପନ ସମଗ୍ଗସଞ୍ଞାଯ ଓଟ୍ଟତି। ସମଗ୍ଗସଞ୍ଞାଯ ହି କରୋନ୍ତସ୍ସ ନେଓ ଭେଦୋ ହୋତି, ନ ଆନନ୍ତରିଯଂ, ତଥା ତତୋ ଊନପରିସାଯ କରୋନ୍ତସ୍ସ। ୱୁତ୍ତଂ ହେତଂ ''ଏକତୋ, ଉପାଲି, ଚତ୍ତାରୋ ହୋନ୍ତି ଏକତୋ ଚତ୍ତାରୋ, ନଓମୋ ଅନୁସ୍ସାଓେତୀ''ତିଆଦି (ଚୂଳଓ। ୩୫୧)।

ଇମେସୁ ପନ ପଞ୍ଚସୁ ଆନନ୍ତରିଯେସୁ ସଙ୍ଘଭେଦୋ ଓଚୀକମ୍ମଂ, ସେସାନି କାଯକମ୍ମାନି, ସବ୍ବାନେଓ ଖୋ ତାନି କାଯଦ୍ୱାରତୋପି ଓଚୀଦ୍ୱାରତୋପି ସମୁଟ୍ଠହନ୍ତି। ସଙ୍ଘଭେଦୋପି ହି ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦାଯ ଭେଦଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ କାଯଦ୍ୱାରତୋପି ସମୁଟ୍ଠାତି, ସଙ୍ଘଭେଦୋ ଚେତ୍ଥ କପ୍ପଟ୍ଠିତିଯୋ। କପ୍ପଓିନାସେ ଏଓ ହି ସଙ୍ଘଭେଦତୋ ମୁଚ୍ଚତି, ସେସାନଂ ପନ ତଥା ନିଯମୋ ନତ୍ଥି। ଯେନ ଚ ପଞ୍ଚପେତାନି କମ୍ମାନି କତାନି ହୋନ୍ତି, ତସ୍ସ ସଙ୍ଘଭେଦୋଓ ନିରଯେ ଓିପଚ୍ଚତି, ସେସାନି ''ଅହୋସି କମ୍ମଂ ନାହୋସି କମ୍ମଓିପାକୋ''ତି ଏଓମାଦୀସୁ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସଙ୍ଘଭେଦାଭାଓେ ଲୋହିତୁପ୍ପାଦୋ, ତଦଭାଓେ ଅରହନ୍ତଘାତୋ , ତଦଭାଓେ ମାତୁଘାତୋ, ପିତୁଘାତୋ ଓା, ତସ୍ମିମ୍ପି ସୀଲସମ୍ପନ୍ନତରେ। ପୁରିମାନି ଚେତ୍ଥ ଚତ୍ତାରି ସବ୍ବେସଂ ଗହଟ୍ଠପବ୍ବଜିତାନଂ ସାଧାରଣାନି, ସଙ୍ଘଭେଦୋ ପନ ପକତତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋଓ, ଅସାଧାରଣୋ ଅଞ୍ଞେସଂ, ଭିକ୍ଖୁନୀପି ହି ସଙ୍ଘଂ ନ ଭିନ୍ଦତି, ପଗେଓ ଇତରେ। ପଞ୍ଚପି ଚେତାନି ଦୁକ୍ଖୱେଦନାସମ୍ପଯୁତ୍ତାନି, ଦୋସମୂଲାନି ଚାତି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ଅଟ୍ଠମଂ ଭୱଂ ନିବ୍ବତ୍ତେସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ଅଟ୍ଠମଭୱାଗହଣଂ କେନ ନିୟାମିତନ୍ତି? ୱିପସ୍ସନାୟ। ୟସ୍ସ ହି ସା ତିକ୍ଖା, ସୋ ଏକଂ ଏୱ ଭୱଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଏକବୀଜୀ ନାମ ହୋତି। ୟସ୍ସ ମନ୍ଦା, ସୋ ଦୁତିୟେ...ପେ... ଛଟ୍ଠେ ୱା ଭୱେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା କୋଲଂକୋଲୋ ନାମ ହୋତି। ୟସ୍ସ ପନ ଅତିମନ୍ଦା, ସୋ ସତ୍ତମଂ ଭୱଂ ନାତିକ୍କମତି, ତତ୍ଥ ନିୟମେନ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିତ୍ୱା ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମୋ ନାମ ହୋତି। ସଚେପି ହିସ୍ସ ସତ୍ତମେ ଭୱେ ନିବ୍ବଂ ଓକ୍କନ୍ତସ୍ସ ମତ୍ଥକେ ଅସନି ୱା ପବ୍ବତକୂଟୋ ୱା ପତେୟ୍ୟ, ତସ୍ମିମ୍ପି କାଲେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱାୱ ପରିନିବ୍ବାତି। ଉତ୍ତମକୋଟିୟା ହି ସତ୍ତମଭୱାନତିକ୍କମନଞ୍ଚେତ୍ଥ ସନ୍ଧାୟେୱ "ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣୋ"ତି (ମ। ନି। ୧।୬୬; ୨।୧୬୯; ସଂ। ନି। ୫।୯୯୮) ୱୁତ୍ତୋତି।

ଏକିସ୍ସା ଲୋକଧାତୁୟା ଦ୍ୱେ ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧାତିଆଦୀସୁ ଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳଅସଙ୍ଖାତଂ ଜାତିଖେତ୍ତଂ ଏକା ଲୋକଧାତୁ ନାମ ଆଣାୱିସୟଖେତ୍ତେସୁ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପତ୍ତିସଙ୍କାୟ ଏୱାଭାୱତୋ। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିପଟିସେଧଂ ଅକତ୍ୱା ଜାତିଖେତ୍ତେ ଏୱ କତୋ। ଠପେତ୍ୱା ଇମଂ ଚକ୍କୱାଳଅଂ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଚକ୍କୱାଳଏ ବୁଦ୍ଧା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ବୁଦ୍ଧଉହେତୂନଂ ଅନାଦିବୁଦ୍ଧପରମ୍ପରାଦୀନଂ ତଥାଭାୱା। ତତୋ ଏୱ ହି ସତ୍ତା ନିରୱସେସତୋ ନିବ୍ବୁତିଂ ନ ପାପୁଣନ୍ତି। ୟଦି ହି ସବ୍ବଚକ୍କୱାଳଏସୁ ବୁଦ୍ଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ, ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ନିରୱସେସତୋ ନିବ୍ବୁତିଂ ପାପୁଣେୟ୍ୟୁଂ, ନ ଚ ତଂ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଅନାଦିବୁଦ୍ଧପରମ୍ପରାୟ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସୟସମ୍ପନ୍ନାନଂ ନିୱାସଭୂତେ ଇମସ୍ମିଂ ଚକ୍କୱାଳଏ ଏୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତେ ଚେତ୍ଥାପି ଦୁଲ୍ଲଭା, ତେସଂ ଦୁଲ୍ଲଭତ୍ତା ଏୱେତ୍ଥ କପ୍ପାନଂ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟମ୍ପି ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦରହିତଂ ହୋତି। ୟଦି ଚ ତେ ସୁଲଭା ଭୱେୟ୍ୟୁଂ, ଏକସ୍ମିଂ ୱିୱଟ୍ଟଟ୍ଠାୟିଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟେ ଚତୁସଟ୍ଠିବୁଦ୍ଧାନମ୍ପି ଉପ୍ପଜ୍ଜିତୁଂ ସକ୍କା ଭୱେୟ୍ୟ ଅନ୍ତରକପ୍ପସ୍ସ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରତ୍ତା। ଭଦ୍ଦକପ୍ପେସୁ ଚେତ୍ଥ ପଞ୍ଚ ବୁଦ୍ଧା ଏୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। କଥଂ ପନେତ୍ଥାପି ଦୁଲ୍ଲଭତରା ଚକ୍କୱାଳଅନ୍ତରେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ, ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ଦୁଲ୍ଲଭତା କାରଣଦୁଲ୍ଲଭତାୟ, ତସ୍ମା ଇମସ୍ମିଞ୍ଞେୱ ଚକ୍କୱାଳଏ ବୁଦ୍ଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି? ଏତ୍ଥାପି ନ ଦେୱବ୍ରହ୍ମଲୋକେସୁ, ମନୁସ୍ସଲୋକେ ଏୱ ପନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଏତ୍ଥେୱ ସବ୍ବସୋ ତିୱିଧସଦ୍ଧମ୍ମାଧାରସ୍ସ ସଙ୍ଘରତନସ୍ସ ପାତୁଭାୱତୋ, ଇତରଲୋକେସୁ ନିରୱସେସତୋ ପକାରାସମ୍ଭୱତୋ ଚ।

ୟଦି ହି ବୁଦ୍ଧା ଦେୱଲୋକାଦୀସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ, ମନୁସ୍ସା ଭୟେନ ଉପସଙ୍କମିତୁମେୱ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ପଗେୱ ଧମ୍ମସୱନପବ୍ବଜ୍ଜାଦିଂ କାତୁଂ, ତେନେୱ ଅମ୍ହାକଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ରୂପକାୟାନୁଭାୱାଦିସମ୍ପତ୍ତିୟା ଉପ୍ପନ୍ନଅମନୁସ୍ସସଙ୍କାକୁତୂହଲଂ ଜନଂ ନିଚ୍ଛାପେତୁଂ ଉତ୍ତାନସେୟ୍ୟକାଦିନିୟାମେନ ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ଦାରପରିଗ୍ଗହାଦିଂ ଅକାସି, ଏୱଂ କତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତମ୍ପି ନଂ ରାଜଗହେ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିସିତ୍ୱା ପଣ୍ଡୱପବ୍ବତପସ୍ସେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତଂ ବିମ୍ବିସାରୋ ନାନପ୍ପକାରତୋ ମନୁସ୍ସଭାୱଂ ୱିଚିନିତ୍ୱାୱ ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ୱିସହି, ନୋ ଅଞ୍ଞଥା। ଲୋକନିତ୍ଥାରଣତ୍ଥାୟ ହି ବୁଦ୍ଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନ ଅତ୍ତନୋ ସକ୍କାରାଦିଅତ୍ଥାୟ, ତସ୍ମା ମନୁସ୍ସେସୁ ଏୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥାପି ଇମସ୍ମିଂ ଜମ୍ବୁଦୀପେ ଏୱ, ତତ୍ଥାପି ଇମସ୍ମିଂ ମଜ୍ଝିମପଦେସେ ଏୱ। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ବୁଦ୍ଧାୱ, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା, ଅଗ୍ଗସାୱକମହାସାୱକା ଚ ଚକ୍କୱତ୍ତିଆଦୟୋ ଚ ଅଞ୍ଞେପି ପୁଞ୍ଞୱନ୍ତସତ୍ତା ଏତ୍ଥେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି।

ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମନ୍ତି ଏତ୍ଥ ମାତୁକୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣତୋ ପୁରେ ପୁବ୍ବଂ ନାମ, ଧାତୁଅନ୍ତରଧାନତୋ ପଚ୍ଛା ଚରିମଂ ନାମ, ଉଭିନ୍ନମନ୍ତରା ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମଂ ନାମ। ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତି ନିୱାରିତା, ଧାତୁଅନ୍ତରଧାନେ ପନ ଜାତେ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତି ନ ନିୱାରିତା। କିଞ୍ଚାପି ନ ନିୱାରିତା, ଅନ୍ତରକପ୍ପଂ ପନ ଖେପେତ୍ୱାୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପଞ୍ଚ ହି ଅନ୍ତରଧାନାନି ନାମ ଅଧିଗମଅନ୍ତରଧାନଂ ପଟିପତ୍ତିଅନ୍ତରଧାନଂ ପରିୟତ୍ତିଅନ୍ତରଧାନଂ ଲିଙ୍ଗଅନ୍ତରଧାନଂ ଧାତୁଅନ୍ତରଧାନନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଅଧିଗମୋତି ମଗ୍ଗଫଲାଭିଞ୍ଞାପଟିସମ୍ଭିଦାୟୋ, ସୋ ପରିହାୟମାନୋ ପଟିସମ୍ଭିଦାତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପରିହାୟତି। ପରିନିବ୍ବାନତୋ ହି ୱସ୍ସସହସ୍ସମେୱ ପଟିସମ୍ଭିଦା ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତତୋ ପରଂ ଅଭିଞ୍ଞା, ତାପି ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକଖୀଣାସୱା ହୋନ୍ତି, ତତୋ ଅନାଗାମିନୋ, ତତୋ ସକଦାଗାମିନୋ, ସୋତାପନ୍ନା ଚ ହୋନ୍ତି, ତେସୁ ଧରନ୍ତେସୁପି ଅଧିଗମୋ ଅନନ୍ତରହିତୋୱ ହୋତି, ପଚ୍ଛିମକସ୍ସ ପନ ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ଜୀୱିତକ୍ଖୟେନ ଅଧିଗମୋ ଅନ୍ତରହିତୋ ନାମ ହୋତି। ଇଦଂ ଅଧିଗମଅନ୍ତରଧାନଂ।

ତତୋ ମଗ୍ଗଫଲାନି ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା "ନତ୍ଥି ଦାନି ନୋ ଅରିୟଧମ୍ମପଟିୱେଧୋ"ତି ଝାନୱିପସ୍ସନାସୁ ୱୋସାନଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା କୋସଜ୍ଜବହୁଲା ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲମତ୍ତଂ ରକ୍ଖନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନ ଚୋଦେନ୍ତି, ନ ସାରେନ୍ତି, ଅକୁକ୍କୁଚ୍ଚକା ହୋନ୍ତି, ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ମଦ୍ଦନ୍ତି, ତତୋ ଗରୁକାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି, ପାରାଜିକମତ୍ତମେୱ ରକ୍ଖନ୍ତି, ତେସୁ ଧରନ୍ତେସୁପି ପଟିପତ୍ତି ଅନନ୍ତରହିତାୱ ହୋତି, ପଚ୍ଛିମକସ୍ସ ପନ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସୀଲଭେଦେନ ୱା ଜୀୱିତକ୍ଖୟେନ ୱା ପଟିପତ୍ତି ଅନ୍ତରହିତା ନାମ ହୋତି। ଇଦଂ ପଟିପତ୍ତିଅନ୍ତରଧାନଂ ନାମ।

ପରିୟତ୍ତୀତି ସାଟ୍ଠକଥଂ ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ଅଧମ୍ମିକେହି କଲିୟୁଗରାଜାଦୀହି ୱିପନ୍ନସସ୍ସାଦିସମ୍ପତ୍ତିତାୟ ପଚ୍ଚୟଦାୟକା ଦୁଗ୍ଗତା ହୋନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୂ ଚ ପଚ୍ଚୟେହି କିଲମନ୍ତା ଅନ୍ତେୱାସିକେ ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ତତୋ ଅଟ୍ଠକଥା ପରିହାୟତି, ପାଳିୱସେନେୱ ପରିୟତ୍ତିଂ

ଧାରେନ୍ତି, ତତୋ ପାଠଇଂ ସକଲଂ ଧାରେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ପଠମଂ ଅଭିଧମ୍ମପିଟକଂ ପରିହାଯତି, ତଞ୍ଚସ୍ସ ପରିହାଯନଂ ମତ୍ଥକତୋ ପଠାଯ। ପଠମମେୱ ହି ମହାପକରଣଂ ପରିହାଯତି, ତତୋ ଯମକଂ କଥାୱତ୍ଥୁ ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତି ଧାତୁକଥା ୱିଭଙ୍ଗୋ ଧମ୍ମସଙ୍ଗହୋ ଚ ଅନୁକ୍କମେନ ପରିହାଯନ୍ତି, ତତୋ ମତ୍ଥକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସୁତ୍ତନ୍ତପିଟକଂ ପରିହାଯତି, ପଠମଂ ହି ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରନିକାଯୋ ଏକାଦସକନିପାତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱଏକକନିପାତା ପରିହାଯତି, ତତୋ ମତ୍ଥକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯୋ, ପଠମଂ ହି ମହାୱଗ୍ଗୋ ପରିହାଯତି, ତତୋ ସଳାଯତନୱଗ୍ଗୋ ଖନ୍ଧକୱଗ୍ଗୋ ନିଦାନୱଗ୍ଗୋ ସଗାଥାୱଗ୍ଗୋତି, ଏୱଂ ମଜ୍ଝିମନିକାଯଦୀଘନିକାଯାଦଯୋ ଚ ମତ୍ଥକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପରିହାଯନ୍ତି, ତତୋ ୱିନଯପିଟକମେୱ ତିଟ୍ଠତି, ତମ୍ପି ପରିୱାରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ମହାୱିଭଙ୍ଗା ପରିହାଯତି, ତତୋ ଉପୋସଥକ୍ଖନ୍ଧକତୋ ମାତିକାମତ୍ତମେୱ ଧାରେନ୍ତି, ତଦାପି ଯାୱ ଚତୁପ୍ପଦିକାପି ଗାଥା ମନୁସ୍ସେସୁ ପୱତ୍ତତି, ତାୱ ପରିଯତ୍ତି ଅନନ୍ତରହିତାୱ ହୋତି, ତାଯ ଅନ୍ତରହିତାଯ ପରିଯତ୍ତି ଅନ୍ତରହିତା ନାମ ହୋତି। ଇଦଂ ପରିଯତ୍ତିଅନ୍ତରଧାନଂ ନାମ।

ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ପତ୍ତଚୀୱରଗ୍ଗହଣାଦିଆକପ୍ପଂ ନ ପାସାଦିକଂ ହୋତି, ନିଗଣ୍ଠାଦଯୋ ୱିଯ ଅଲାବୁପତ୍ତାଦିଂ ଅଗ୍ଗବାହାଯ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱାପି ଓଲମ୍ବିତ୍ୱାପି ସିକ୍କାଯ ଓଲଗ୍ଗେତ୍ୱାପି ୱିଚରନ୍ତି, ଚୀୱରରଜନମ୍ପି ନ ସାରୁପ୍ପଂ, ଓଟ୍ଠଟ୍ଠିକୱଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା ଧାରେନ୍ତି, ତତୋ ରଜନମ୍ପି ଓୱଟ୍ଟିକୱିଜ୍ଝନମ୍ପି ନ ହୋତି, ଦସା ଛେତ୍ୱା ପରିବ୍ବାଜକା ୱିଯ କାସାୱମତ୍ତମେୱ ଧାରେନ୍ତି, ତତୋ ପରିକ୍ଖୀଣେ କାଲେ ଖୁଦ୍ଦକକାସାୱଖଣ୍ଡଂ ହତ୍ଥେ ୱା ଗୀୱାଯ ୱା ବନ୍ଧିତ୍ୱା କସିକମ୍ମାଦୀନି କତ୍ୱା ଦାରଭରଣାଦିଂ କରୋନ୍ତି, ତଦା ଦକ୍ଖିଣଂ ଦେନ୍ତୋ ଜନୋ ସଙ୍ଘଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଏତେସଂ ଦେତି, ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତଂ ''ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଖୋ ପନାନନ୍ଦ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଗୋତ୍ରଭୁନୋ କାସାୱକଣ୍ଠା ଦୁସ୍ସୀଲା ପାପଧମ୍ମା, ତେସୁ ଦୁସ୍ସୀଲେସୁ ସଙ୍ଘଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଦାନଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, ତଦାପହଂ, ଆନନ୍ଦ, ସଙ୍ଘଗତଂ ଦକ୍ଖିଣଂ ଅସଙ୍ଖେୟ୍ୟଂ ଅପ୍ପମେୟ୍ୟଂ ୱଦାମୀ''ତି (ମ। ନି। ୩।୩୮୦)। ତତୋ ''ପପଞ୍ଚୋ ଏସ, କିଂ ଇମିନା ଅମ୍ହାକ''ନ୍ତି ତଂ କାସାୱଖଣ୍ଡଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ଖିପନ୍ତି, ଏତସ୍ମିଂ କାଲେ ଲିଙ୍ଗଂ ଅନ୍ତରହିତଂ ନାମ ହୋତି। ଇଦଂ ଲିଙ୍ଗଅନ୍ତରଧାନଂ ନାମ।

ତତୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ ଅଲଭମାନା ଧାତୁଯୋ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅଧିଟ୍ଠାନବଲେନ ସକ୍କାରସମ୍ମାନଲଭନମାନକଟ୍ଠାନଂ ଗମିସ୍ସନ୍ତି, ତତୋ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅଲଭମାନା ସବ୍ବଧାତୁଯୋ ମହାବୋଧିମଣ୍ଡମେୱ ଗମିସ୍ସନ୍ତି। ସାସପମତ୍ତାପି ହି ଧାତୁ ନ ଅନ୍ତରା ନସ୍ସିସ୍ସତି, ତା ପନ ବୋଧିମଣ୍ଡେ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସିନ୍ନବୁଦ୍ଧସରୀରସିରିଂ, ଯମକପାଟିହାରିଯଞ୍ଚ ଦସ୍ସେସ୍ସନ୍ତି, ତତୋ ଧାତୁସରୀରତୋ ତେଜୋ ସମୁଟ୍ଠାଯ ତଂ ସରୀରଂ ଅପଣ୍ଣତ୍ତିକଭାୱଂ ଗମେତି, ତଦା ଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେ ଦେୱତା ପରିନିବ୍ବାନଦିୱସେ ୱିଯ ପରିଦେୱିତ୍ୱା ପୂଜାସକ୍କାରଂ କତ୍ୱା ପକ୍କମନ୍ତି। ଇଦଂ ଧାତୁଅନ୍ତରଧାନଂ ନାମ।

ଇମସ୍ସ ପଞ୍ଚୱିଧସ୍ସ ଅନ୍ତରଧାନସ୍ସ ପରିଯତ୍ତିଅନ୍ତରଧାନମେୱ ମୂଲଂ। ପରିଯତ୍ତିଯଂ ହି ସତି ପଟିୱେଧାଦଯୋପି ନଟ୍ଠା ନାମ ନ ହୋନ୍ତି, ଅସତି ନଟ୍ଠାତି। ଯଥା ଚ ନିଧିକୁମ୍ଭିଯା ଜାନନତ୍ଥାଯ ପାସାଣପିଟ୍ଠେ ଉପନିବଦ୍ଧଅକ୍ଖରେସୁ ଧରନ୍ତେସୁ ନିଧିକୁମ୍ଭି ନଟ୍ଠା ନାମ ନ ହୋତି, ଅକ୍ଖରେସୁ ପନ ନଟ୍ଠେସୁ ନଟ୍ଠା, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଥାହ –

''ଯାୱ ତିଟ୍ଠନ୍ତି ସୁତ୍ତନ୍ତା,

ୱିନଯୋ ଯାୱ ଦିପ୍ପତି;

ତାୱ ଦକ୍ଖନ୍ତି ଆଲୋକଂ,

ସୂରିଯେ ଅବ୍ଭୁଟ୍ଠିତେ ଯଥା।

''ସୁତ୍ତନ୍ତେସୁ ଅସନ୍ତେସୁ,

ପମୁଟ୍ଠେ ୱିନଯମ୍ହି ଚ;

ତମୋ ଭୱିସ୍ସତି ଲୋକେ,

ସୂରିଯେ ଅତ୍ଥଙ୍ଗତେ ଯଥା।

''ସୁତ୍ତନ୍ତେ ରକ୍ଖିତେ ସନ୍ତେ,

ପଟିପତ୍ତି ହୋତି ରକ୍ଖିତା;

ପଟିପତ୍ତିୟଂ ଠିତୋ ଧୀରୋ,

ଯୋଗକ୍ଖେମା ନ ଧଂସତୀ’’ତି; (ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।୧୩୦; ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିୟ ୩।୪୩୮);

ଏୱମିମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଅନ୍ତରଧାନେସୁ ଧାତୁଅନ୍ତରଧାନତୋ ପଚ୍ଛା ଚରିମଂ ନାମାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

କସ୍ମା ପନ ଦ୍ୱେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି? ନିରତ୍ଥକତୋୱ। ଏକୋୱ ହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଅନନ୍ତେସୁ ଚକ୍କୱାଳେସୁ ସଜ୍ଜସତ୍ତାନମ୍ପି ଯଦି ଉପନିସ୍ସୟୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ଏକକ୍ଖଣେ ସପାଟିହାରିୟଂ ସଚ୍ଚାନୁକୂଲଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତ୍ୱା ତେ ୱିନେତୁଂ ସକ୍କୋତି, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ନାନକ୍ଖଣେସୁ, ତସ୍ମା ଏକସ୍ମିଂ କାଲେ ଅନେକେସଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତି ନିରତ୍ଥିକାୱ। ଅନତ୍ଥକତା ପନ ଅନଚ୍ଛରିୟଅଗାରୱୱିୱାଦାଦିଦୋସତୋ ଚେୱ ମହାପଥୱିୟା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଧାରଣେ ଅସମତ୍ଥତାୟ ୱିକିରଣାଦିଦୋସତୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବା। ଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ ପନ ଏକସ୍ମିଂ ଚକ୍କୱାଳେ ଦ୍ୱେ ଏକତୋ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଏକୋୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ନାନାଚକ୍କୱାଳେସୁ ପନ ବହୂପି ଏକତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଏତ୍ଥ ହି ‘‘ଏକିସ୍ସା ଲୋକଧାତୁୟା’’ତି ଏତସ୍ସ ଏକସ୍ମିଂ ଚକ୍କୱାଳେଏତି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମନ୍ତେତ୍ଥ ଚକ୍କରତନପାତୁଭାୱଅନ୍ତରଧାନାନଂ ୱେମଜ୍ଝଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅନ୍ତରଧାନଞ୍ଚସ୍ସ ଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ କାଲକିରିୟତୋ, ପବ୍ବଜ୍ଜାତୋ ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ହୋତି, ତସ୍ସ ଚ ଆନୁଭାୱେନ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଏକତ୍ଥ ସହଅନୁପ୍ପତ୍ତି ଚ ୱେଦିତବ୍ବା। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ। ଠାନାଠାନଞ୍ଞାଣବଲଂ ପଠମଂ।

ଦୁତିୟେ କମ୍ମସମାଦାନାନନ୍ତି ସମାଦିୟିତ୍ୱା କତାନଂ କୁସଲାକୁସଲାନଂ, କମ୍ମମେୱ ୱା କମ୍ମସମାଦାନଂ। ଠାନସୋ ହେତୁସୋତି ପଚ୍ଚୟତୋ ଚେୱ ହେତୁସଙ୍ଖାତକାରଣତୋ ଚ । ତତ୍ଥ ଗତିଉପଧିକାଲପୟୋଗା ୱିପାକସ୍ସ ପଚ୍ଚୟା, କମ୍ମଂ ହେତୁ। ତଦୁଭୟତୋ କମ୍ମୱିପାକଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। କଥଂ? ଭଗୱା ହି ‘‘ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ବହୂନି ପାପକମ୍ମାନି ଗତିଉପଧିକାଲପୟୋଗାନଂ ସମ୍ପତ୍ତିୟା ପଟିବାହିତାନି ନ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତି, ତେସଂ ୱିପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ବହୂନି କଲ୍ୟାଣକମ୍ମାନି ତେସଂ ୱିପତ୍ତିୟା ପଟିବାହିତାନି ନ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତି, ତେସଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତୀ’’ତି ପଜାନାତି।

ତତ୍ଥ ଗତିୱିପତ୍ତୀତି ଚତ୍ତାରୋ ଅପାୟା। ଗତିସମ୍ପତ୍ତୀତି ମନୁସ୍ସଦେୱଗତିୟୋ। ଉପଧୀତି ଅତ୍ତଭାୱୋ । ତସ୍ସ ସମିଦ୍ଧି ସମ୍ପତ୍ତି ନାମ, ଅସମିଦ୍ଧି ୱିପତ୍ତି ନାମ। କାଲସମ୍ପତ୍ତୀତି ସୁରାଜସୁମନୁସ୍ସକାଲସଙ୍ଖାତୋ ସମ୍ପନ୍ନକାଲୋ, ତପ୍ପଟିପକ୍ଖୋ କାଲୱିପତ୍ତି ନାମ। ତସ୍ସ ତସ୍ସ ପନ କମ୍ମସ୍ସ ସମ୍ମାପୟୋଗୋ ପୟୋଗସମ୍ପତ୍ତି, ମିଚ୍ଛାପୟୋଗୋ ପୟୋଗୱିପତ୍ତି ନାମ। ତତ୍ଥ ହି ଏକଚ୍ଚସ୍ସ କୁସଲକମ୍ମେନ ଦେୱଗତିଆଦୀସୁ ଗତିୟଂ ନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସ ତଂ ଗତିସମ୍ପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ କୁସଲାନି ଏୱ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତି। ତାୟ ପନ ଗତିସମ୍ପତ୍ତିୟା ପଟିବାହିତାନି ଅକୁସଲାନି ତତ୍ଥ ୱିପଚ୍ଚିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ତାନି ପୁନ ନିରୟାଦୀସୁ ଅପାୟେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସ ତଂ ଗତିୱିପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ ଯଥାସୁଖଂ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତି। ତାୟ ପନ ଗତିୱିପତ୍ତିୟା ପଟିବାହିତାନି କୁସଲାନି ତତ୍ଥ ୱିପଚ୍ଚିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ଦସ୍ସନୀୟେନାଭିରୂପେନ କାୟେନ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଯଦିପି ସୋ ଦାସୋ ୱା ହୋତି ହୀନଜଚ୍ଚୋ ୱା, ତଂ ଉପଧିସମ୍ପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ କୁସଲାନି ଏୱସ୍ସ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତି। ତାଦିସଂ ହି ସୁରୂପଂ ‘‘ଅୟଂ କିଲିଟ୍ଠକମ୍ମସ୍ସ ନାନୁଚ୍ଛୱିକୋ’’ତି ଉଚ୍ଚେସୁ ଅମଚ୍ଚାଦିଟ୍ଠାନେସୁ ଠପେନ୍ତି, ଚଣ୍ଡାଲିମ୍ପି ସୁରୂପଂ ଅଗ୍ଗମହେସିଆଦିଟ୍ଠାନେସୁ ଠପେନ୍ତି। ତାୟ ପନ ଉପଧିସମ୍ପତ୍ତିୟା ପଟିବାହିତାନି ଅକୁସଲାନସ୍ସ ୱିପଚ୍ଚିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ତାନି ପନ ଉପଧିୱିପତ୍ତିୟଂ ଚ ଠିତସ୍ସ ଯଥାସୁଖଂ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତି। ରାଜକୁଲାଦୀସୁ ହି ଉପ୍ପନ୍ନମ୍ପି ଦୁରୂପଂ ହୀନେସୁ ଠପେନ୍ତି। ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ପନ ପଠମକପ୍ପିକାନଂ ୱା ଚକ୍କୱତ୍ତିରଞ୍ଞୋ ୱା ବୁଦ୍ଧାନଂ ୱା ସୁରାଜସୁମନୁସ୍ସାନଂ ସମ୍ପନ୍ନେ କାଲେ ନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସ ତଂ କାଲସମ୍ପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ କୁସଲାନି ଏୱ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତି, ନ ଅକୁସଲାନି। ତାନି ପୁନ ଦୁରାଜଦୁମନୁସ୍ସାନଂ ୱିପନ୍ନେ କାଲେ ତଂ କାଲୱିପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତି, ନ ପନ କୁସଲାନି ତାୟ କାଲୱିପତ୍ତିୟା ପଟିବାହିତତ୍ତା। ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ପନ ସୀଲସଂୟମାଦିଅନୱଜ୍ଜପୟୋଗେନ ଚେୱ ସାୱଜ୍ଜେନ ୱା ଅନୱଜ୍ଜେନ ୱା ଦେସକାଲାନୁସାରେନ ଆୟୁଧସିପ୍ପାଦିପୟୋଗସାମତ୍ଥିୟେନ ଚ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ତଂ ପୟୋଗସମ୍ପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ କୁସଲାନି ଏୱ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତି, ନ ଅକୁସଲାନି। ତାନି ପୁନ ଯଥାୱୁତ୍ତୱିପରୀତପୟୋଗୱିପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତି, ନ ପନ କୁସଲାନି ତାୟ ପଟିବାହିତତ୍ତା। ଯୁଦ୍ଧାଦୀସୁ ହି ପାଣାତିପାତାଦିଅକୁସଲଂ କରୋନ୍ତାପି ତଂତଂଆୟୁଧସିପ୍ପାଦିପୟୋଗସମ୍ପତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାୟେୱ ସେନାପତିଟ୍ଠାନାଦିମହାସମ୍ପତ୍ତିଂ ଲଭନ୍ତି, ନ ପନ ତଂ ଅକୁସଲଂ ନିସ୍ସାୟ। ଯଥା ଦାନୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚାଦୀସୁ କୁସଲଂ କରୋନ୍ତାପି ଅଧିମତ୍ତୱାୟାମାଦିପୟୋଗୱିପତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାୟ ଅନୟବ୍ୟସନମ୍ପି ପାପୁଣନ୍ତି, ନ ପନ ତଂ କୁସଲଂ ନିସ୍ସାୟ। ଏୱମେତାହି ଚତୂହି ସମ୍ପତ୍ତୀହି, ୱିପତ୍ତୀହି ଚ କୁସଲାକୁସଲାନଂ ୱିପଚ୍ଚନାୱିପଚ୍ଚନୱିଭାଗଂ ଭଗୱା ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଅୟଂ ତାୱେତ୍ଥ ୱିଭଙ୍ଗନୟେନ ଦୁତିୟବଲସ୍ସ ୱିଭାୱନା।

ଅପରେନ ଚସ୍ସ –

‘‘ଅହୋସି କମ୍ମଂ ଅହୋସି କମ୍ମୱିପାକୋ, ଅହୋସି କମ୍ମଂ ନାହୋସି କମ୍ମୱିପାକୋ, ଅହୋସି କମ୍ମଂ ଅତ୍ଥି କମ୍ମୱିପାକୋ, ଅହୋସି କମ୍ମଂ ନତ୍ଥି କମ୍ମୱିପାକୋ, ଅହୋସି କମ୍ମଂ ଭୱିସ୍ସତି କମ୍ମୱିପାକୋ, ଅହୋସି କମ୍ମଂ ନ ଭୱିସ୍ସତି କମ୍ମୱିପାକୋ, ଅତ୍ଥି କମ୍ମଂ ନତ୍ଥି କମ୍ମୱିପାକୋ, ଅତ୍ଥି କମ୍ମଂ ନତ୍ଥି କମ୍ମୱିପାକୋ, ଅତ୍ଥି କମ୍ମଂ ଭୱିସ୍ସତି କମ୍ମୱିପାକୋ, ଅତ୍ଥି କମ୍ମଂ ନ ଭୱିସ୍ସତି କମ୍ମୱିପାକୋ, ଭୱିସ୍ସତି କମ୍ମଂ ଭୱିସ୍ସତି କମ୍ମୱିପାକୋ , ଭୱିସ୍ସତି କମ୍ମଂ ନ ଭୱିସ୍ସତି କମ୍ମୱିପାକୋ’’ତି (ପଟି। ମ। ୧।୨୩୪) –

ଇମିନା ପଟିସମ୍ଭିଦାଯଂ ୱୁତ୍ତେନାପି ନଯେନ ୱିଭାୱନା ୱେଦିତବ୍ବା। ତତ୍ଥ ଯଂ ଅତୀତତ୍ତଭାୱେ ଆଯୂହିତଂ କମ୍ମଂ ୱୁତ୍ତଂ, ହେତୁପଚ୍ଚଯଂ ଆଗମ୍ମ ତତ୍ଥେୱ ୱିପାକଂ ଅଦାସି। ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଅହୋସି କମ୍ମଂ ଅହୋସି କମ୍ମୱିପାକୋ’’ତି ପଠମଂ ପଦଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ଅତୀତେସୁ ପନ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯାଦୀସୁ ବହୂସୁ ଏକଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯଂ ଲଦ୍ଧପଚ୍ଚଯଂ ୱିପାକଂ ଦେତି, ସେସାନି ଅୱିପାକାନି। ଏକଂ ଉପପଜ୍ଜୱେଦନୀଯଂ ପନ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଆକଡ୍ଢତି, ଏକଂ ଆନନ୍ତରିଯଂ ନିରଯପଟିସନ୍ଧିଂ ଦେତି, ସେସାନି ଅୱିପାକାନି। ଅଟ୍ଠସୁ ସମାପତ୍ତୀସୁ ଏକାଯ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତତି, ସେସା ଅୱିପାକା। ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଅହୋସି କମ୍ମଂ ନାହୋସି କମ୍ମୱିପାକୋ’’ତି ଦୁତିଯଂ ପଦଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ଅତୀତଂ କମ୍ମଂ ଏତରହି ୱିପାକଂ ଦେତି, ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ତତିଯଂ। ଯଂ ପୁରିମନଯେନ ନ ୱିପଚ୍ଚତି, ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ଚତୁତ୍ଥଂ। ଯଂ ଅନାଗତେ ୱିପାକଂ ଦସ୍ସତି, ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ପଞ୍ଚମଂ। ଯଂ ନ ୱିପଚ୍ଚତି, ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ଛଟ୍ଠଂ। ଯଂ ଏତରହି ଆଯୂହିତଂ କମ୍ମଂ ଏତରହେୱ ୱିପାକଂ ଦେତି, ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ସତ୍ତମଂ। ଯଂ ନ ୱିପଚ୍ଚତି, ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ଅଟ୍ଠମଂ। ଇମିନା ନଯେନ ସେସପଦାନମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଇଦଂ ତଥାଗତସ୍ସାତି ଇଦଂ ସବ୍ବେହି ଏତେହି ପକାରେହି ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ କମ୍ମନ୍ତରୱିପାକନ୍ତରାନଂ ଯଥାଭୂତତୋ ଜାନନଞାଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁତିଯବଲଂ।

ତତିଯେ ସବ୍ବତ୍ଥଗାମିନିନ୍ତି ସବ୍ବଗତିଗାମିନିଞ୍ଚ ଅଗତିଗାମିନିଞ୍ଚ। ପଟିପଦନ୍ତି ମଗ୍ଗଂ। ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀତି ବହୂସୁପି ମନୁସ୍ସେସୁ ପାଣାତିପାତାଦୀସୁ ଏକମେୱ ଅକୁସଲଂ ଏକତୋ କରୋନ୍ତେସୁ ଇମସ୍ସ ଚେତନା ନିରଯଗାମିନୀ ଭୱିସ୍ସତି, ଇମସ୍ସ ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଗାମିନୀ, ଇମସ୍ସ ପେତ୍ତିୱିସଯଗାମିନୀ, ନିରଯାଦୀସୁପି ପନେସା ଏୱରୂପେ ଏୱରୂପେ ଠାନେ ଏୱଞ୍ଚେୱଞ୍ଚ ୱିପାକଂ ଦସ୍ସତି, ଇମସ୍ସ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଆକଡ୍ଢିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଅଞ୍ଞେନ କମ୍ମେନ ଦିନ୍ନପଟିସନ୍ଧିକସ୍ସ ଦୁକ୍ଖଂ ଉପଧିୱେପକ୍କଂ ଭୱିସ୍ସତି। ବହୂସୁ ୱା ଏକତୋ ଦାନାଦିକୁସଲଂ, ୱିପସ୍ସନଂ ୱା ପଟ୍ଠପେନ୍ତେସୁ ଇମସ୍ସ ଚେତନା ମନୁସ୍ସଗତିଗାମିନୀ ଭୱିସ୍ସତି, ଇମସ୍ସ ଦେୱଗତିଗାମିନୀ, ତତ୍ଥାପି ଏୱଞ୍ଚେୱଞ୍ଚ ୱିପାକଂ ଦସ୍ସତି, ଇମସ୍ସ ୱା ୱିପସ୍ସନା ଏକଂ ମଗ୍ଗଂ ଦ୍ୱେ ୱା ତଯୋ ୱା ଚତ୍ତାରୋ ୱା ପଟିସମ୍ଭିଦାଦିସହିତେ ୱା ରହିତେ ୱା ନିପ୍ଫାଦେସ୍ସତି, ଇମସ୍ସ ନ କଞ୍ଚି ପଟିୱେଧଂ ସାଧେସ୍ସତୀତିଆଦିନା ଅନନ୍ତେହି ଆକାରେହି ଏକୱତ୍ଥୁସ୍ମିମ୍ପି ଉପ୍ପନ୍ନଂ କୁସଲାକୁସଲସଙ୍ଖାତଂ ସବ୍ବତ୍ଥଗାମିନିପଟିପଦଂ ଅୱିପରୀତତୋ ପଜାନାତୀତି। ତତିଯବଲଂ।

ଚତୁତ୍ଥେ ଅନେକଧାତୁନ୍ତି ଚକ୍ଖୁଧାତୁଆଦୀହି, କାମଧାତୁଆଦୀହି ୱା ବହୁଧାତୁଂ। ନାନାଧାତୁନ୍ତି ତାସଞ୍ଞେୱ ଧାତୂନଂ ୱିଲକ୍ଖଣତ୍ତା ନାନପ୍ପକାରଂ ଧାତୁଂ। ଲୋକନ୍ତି ଖନ୍ଧାଯତନଧାତୁଲୋକଂ। ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀତି ତାସଂ ତାସଂ ଧାତୂନଂ ଖନ୍ଧାଯତନଧାତୁୱିଭଙ୍ଗାଦୀସୁ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଅନନ୍ତପ୍ପଭେଦଂ ନାନତ୍ତଂ ଅୱିପରୀତତୋ ପଜାନାତି। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ତଥାଗତୋ ଉପାଦିନ୍ନକସଙ୍ଖାରଲୋକସ୍ସେୱ ନାନତ୍ତଂ ପଜାନାତି, ଅଥ ଖୋ ଅନୁପାଦିନ୍ନକସଙ୍ଖାରଲୋକସ୍ସାପି ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାଦୀହି ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟଂ ନାନତ୍ତଂ ପଜାନାତିଯେୱ। ତେହି ଉପାଦିନ୍ନକଲୋକସ୍ସାପି ନାନତ୍ତଂ ଏକଦେସତୋୱ ଜାନନ୍ତି, ଅନୁପାଦିନ୍ନସ୍ସ ପନ ନେୱ ଜାନନ୍ତି, ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧସ୍ସେୱେତଂ ୱିସଯୋ। ଏୱଂ ହି ଇମାଯ ନାମ ଧାତୁଯା ଉସ୍ସନ୍ନାଯ ଇମେସଂ ରୁକ୍ଖଗଚ୍ଛଲତାଦୀନଂ, ଖନ୍ଧଦଣ୍ଡୱକ୍କଲିତଚପତ୍ତପୁପ୍ଫଫଲାଦିନୋ ସଣ୍ଠାନୱଣ୍ଣଗନ୍ଧରସଓଜାହି, ଦେସକାଲେହି ଚ ଅନନ୍ତପ୍ପଭେଦଂ ନାନତ୍ତଂ, ପଥୱୀପବ୍ବତାଦୀନଞ୍ଚ ନାନତ୍ତଂ ହୋତୀତି ଅନନ୍ତେହି ଆକାରେହି ଜାନିତୁଂ ସକ୍କୋତି, ନାଞ୍ଞେତି। ଚତୁତ୍ଥବଲଂ।

ପଞ୍ଚମେ ନାନାଧିମୁତ୍ତିକନ୍ତି ହୀନାଦୀହି ଅଧିମୁତ୍ତୀହି ନାନାଧିମୁତ୍ତିକଭାୱଂ। ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀତି ତୀସୁପି କାଲେସୁ ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକେ ଏୱ ସେୱନ୍ତି, ପଣୀତାଧିମୁତ୍ତିକା ଚ ପଣୀତାଧିମୁତ୍ତିକେ। ତତ୍ଥାପି ଅସ୍ସଦ୍ଧା ଅସ୍ସଦ୍ଧେ, ଦୁସ୍ସୀଲା ଦୁସ୍ସୀଲେ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକେ, ସଦ୍ଧା ସଦ୍ଧେ, ସୀଲସୁତଚାଗପଞ୍ଞାଦିସମ୍ପନ୍ନା ଚ ତେ ତେ ଏୱ ସେୱନ୍ତୀତି ନାନପ୍ପକାରତୋ ଜାନାତି। ସଦ୍ଧାସୀଲାଦିସମ୍ପନ୍ନା ହି ତବ୍ବିରହିତେ ଅତ୍ତନୋ ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯେପି ନ ସେୱନ୍ତି, ତେପି ଇତରେ, ଅତ୍ତନା ଅତ୍ତନା ପନ ସଦିସେ ଏୱ ସେୱନ୍ତୀତି। ପଞ୍ଚମବଲଂ।

ଛଟ୍ଠେ ପରସତ୍ତାନନ୍ତି ପଧାନସତ୍ତାନଂ। ପରପୁଗ୍ଗଲାନନ୍ତି ତତୋ ପରେସଂ ହୀନସତ୍ତାନଂ। ଏକତ୍ଥମେୱ ୱା ଏତଂ ପଦଦ୍ୱଯଂ ୱେନେଯ୍ୟୱସେନ ଦ୍ୱିଧା ୱୁତ୍ତଂ। ଇନ୍ଦ୍ରିଯପରୋପରିଯତ୍ତନ୍ତି ସଦ୍ଧାଦୀନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ପରଭାୱଞ୍ଚ ଅପରଭାୱଞ୍ଚ, ୱୁଦ୍ଧିଞ୍ଚ ହାନିଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଥାଭୂତନ୍ତି ସବ୍ବେସଂ ସତ୍ତାନଂ ଆସଯାନୁସଯଚରିତାଧିମୁତ୍ତିଆଦୀହି ସଦ୍ଧାଦି ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯମୁଦିନ୍ଦ୍ରିଯତଂ ସବ୍ବାକାରତୋ ଜାନାତି। ତତ୍ଥ ଆସଯୋତି ନିୱାସଟ୍ଠାନଂ, ଯତ୍ଥ ସତ୍ତାନଂ ଚିତ୍ତସନ୍ତାନଂ ନିଚ୍ଚଂ ନିୱସତି। ସୋ ଦୁୱିଧୋ ୱଟ୍ଟାସଯୋ ୱିୱଟ୍ଟାସଯୋ ଚ। ତତ୍ଥ ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦୱସେନ ପୱତ୍ତଂ ସବ୍ବଂ ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ୱଟ୍ଟାସଯୋ ନାମ। ସପ୍ପଚ୍ଚଯନାମରୂପପରିଗ୍ଗହତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସବ୍ବଂ ୱିପସ୍ସନାଞାଣଂ, ମଗ୍ଗଞାଣଞ୍ଚ ୱିୱଟ୍ଟାସଯୋ ନାମ। ମଗ୍ଗଞାଣମ୍ପି ହି ‘‘ଦସଯିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯାୱାସା,

ଯଦରିଯା ଆୱସିଂସୂ’’ତିଆଦିୱଚନତୋ (ଅ। ନି। ୧୦।୧୯) ଆସଯୋୱ। ଇମଂ ପନ ଭଗୱା ସତ୍ତାନଂ ଆସଯଂ ଜାନନ୍ତୋ ଉଭିନ୍ନଂ ଦିଟ୍ଠିଞ୍ଚାଣାନଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତିକ୍ଖଣେପି ଜାନାତି ଏୱ। କାମରାଗାଦିକିଲେସାଧିମୁତ୍ତଞ୍ଚେୱ ହି ପୁଗ୍ଗଲଂ ଭଗୱା ତଥେୱ ଜାନାତି। ‘‘ଅଯଂ ନେକ୍ଖମ୍ମାଦିଅଭିରତୋ ୱିୱଟ୍ଟାସଯୋ’’ତି ନେକ୍ଖମ୍ମାଦିଂ ସେୱନ୍ତଞ୍ଚେୱ ଜାନାତି, ‘‘ଅଯଂ କାମାଦିଅଭିରତୋ ୱଟ୍ଟାସଯୋ’’ତି ଅନୁସଯଚରିତାଦିଜାନନେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତତ୍ଥ ଅନୁସଯୋ କାମରାଗାନୁସଯାଦିତୋ ସତ୍ତୱିଧୋ। ଚରିତନ୍ତି ତୀହି ଦ୍ୱାରେହି ଅଭିସଙ୍ଖତଲୋକିଯକୁସଲାକୁସଲଂ। ଅଧିମୁତ୍ତୀତି ଅଜ୍ଝାସଯୋ। ଏୱମେତ୍ଥ ଆସଯାନୁସଯଞ୍ଚାଣଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯପରୋପରିଯତ୍ତଞ୍ଚାଣଞ୍ଚାତି ଦ୍ୱେ ଞାଣାନି ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ଏକଂ ବଲଞ୍ଚାଣଂ ନାମ ଜାତନ୍ତି। ଛଟ୍ଠବଲଂ।

ସତ୍ତମେ ଝାନୱିମୋକ୍ଖସମାଧିସମାପତ୍ତୀନନ୍ତି ପଠମାଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଝାନାନଂ, ‘‘ରୂପୀ ରୂପାନି ପସ୍ସତୀ’’ତିଆଦୀନଂ ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ୱିମୋକ୍ଖାନଂ, ସୱିତକ୍କସୱିଚାରାଦୀନଂ ତିଣ୍ଣଂ ସମାଧୀନଂ, ପଠମଜ୍ଝାନସମାପତ୍ତିଆଦୀନଂ ନୱନ୍ନଂ ଅନୁପୁବ୍ବସମାପତ୍ତୀନଂ। ସଂକିଲେସନ୍ତି ହାନଭାଗିଯଧମ୍ମଂ। ୱୋଦାନନ୍ତି ୱିସେସଭାଗିଯଂ ଧମ୍ମଂ। ୱୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ଯେନ କାରଣେନ ଝାନାଦୀହି ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତି, ତଂ କାରଣଂ। ତଂ ପନ ଦୁୱିଧଂ ୱୋଦାନମ୍ପି ଭୱଙ୍ଗମ୍ପି। ହେଟ୍ଠିମଂ ହି ପଗୁଣଂ ଝାନଂ ଅତ୍ତନୋ ୱୋଦାନୱସେନ ଉପରିମସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନତୋ ‘‘ୱୁଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତମ୍ହା ତମ୍ହା ପନ ସମାଧିମ୍ହା ଭୱଙ୍ଗୱସେନେୱ ୱୁଟ୍ଠାନତୋ ଭୱଙ୍ଗମ୍ପି। ନିରୋଧତୋ ପନ ଫଲସମାପତ୍ତିଯାୱ ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତି। ଇଦଂ ପାଠଇମୁତ୍ତକୱୁଟ୍ଠାନଂ ନାମ, ତଂ ସବ୍ବଂ ଭଗୱା ଯଥାଭୂତଂ ସଚ୍ଚାକାରେନ ପଜାନାତି। ସତ୍ତମବଲଂ।

ଅଟ୍ଠମେ ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତୀତି ପୁବ୍ବେନିୱୁତ୍ଥକ୍ଖନ୍ଧାନୁସ୍ସରଣଂ, ତଂ ନାମଗୋତ୍ତୱଣ୍ଣାହାରସୁଖଦୁକ୍ଖାଦୀହି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ୱିଜ୍ଜମାନେହି ଅନନ୍ତେହି ଆକାରେହି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀତି। ଅଟ୍ଠମବଲଂ।

ନୱମେ ଚୁତୂପପାତନ୍ତି ଚୁତିଞ୍ଚ ଉପପାତଞ୍ଚ, ତଂ ଚୱମାନୌପପଜ୍ଜମାନହୀନପଣୀତସୁୱଣ୍ଣଦୁବ୍ବଣ୍ଣାଦିତୋ ଅନନ୍ତପଭେଦେ ଯଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞ୍ଚାଣେନ ୱଣ୍ଣାଯତନଗ୍ଗହଣମୁଖେନ ଦିସ୍ୱା ସଚ୍ଚାକାରତୋ ପଜାନାତୀତି। ନୱମବଲଂ।

ଦସମେ ଆସୱାନଂ ଖଯନ୍ତି ଆସୱନିରୋଧଂ ନିବ୍ବାନଂ, ତଂ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞ୍ଚାଣେନ ଚତୁସଚ୍ଚପଟିୱେଧତୋ ପଜାନାତୀତି। ଦସମବଲଂ।

ଇମାନୀତି ଯାନି ହେଟ୍ଠା ‘‘ତଥାଗତସ୍ସ ଦସ ତଥାଗତବଲାନୀ’’ତି ଅୱୋଚ, ଇମାନି ତାନୀତି ଅପ୍ପନଂ କରୋତି। ଯସ୍ମା ଚେତୋପରିଯଞ୍ଚାଣାଦୀନି ସାୱକାଦୀନମ୍ପି ଯଥାରହଂ ୱିଜ୍ଜମାନାନିପି ସୱିସଯଂ କିଞ୍ଚିଦେୱ ଜାନନ୍ତି, ନ ଚ ସଚ୍ଚାକାରତୋ। ବୁଦ୍ଧାନଂ ପନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଚାଣଂ ୱିଯ ସବ୍ବଧମ୍ମେସୁ ଯଥାସକଂ ୱିସଯେ ସବ୍ବତ୍ଥ ସଚ୍ଚାକାରତୋ ଏକକ୍ଖଣେ ଅପ୍ପଟିହତଂ ପୱତ୍ତତି, ତସ୍ମା ‘‘ତଥାଗତବଲାନୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଯଦି ଏୱଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଚାଣସ୍ସେୱାଯଂ ପଭେଦୋ ହୋତି, କସ୍ମା ପନ ‘‘ଦସବଲଞ୍ଚାଣାନୀ’’ତି ୱିସୁଂ ୱିଭତ୍ତାନୀତି? ୱିସଯକିଚ୍ଚଭୂମିଭେଦତୋ ନେସଂ ଅଞ୍ଞତ୍ତା। ଦସବଲଞ୍ଚାଣେସୁ ହି ପଠମଂ କାରଣାକାରଣମେୱ ଜାନାତି, ଦୁତିଯଂ କମ୍ମନ୍ତରୱିପାକନ୍ତରମେୱ ଜାନାତି, ତତିଯଂ କମ୍ମପରିଚ୍ଛେଦମେୱ, ଚତୁତ୍ଥଂ ନାନତ୍ତକାରଣମେୱ, ପଞ୍ଚମଂ ସତ୍ତାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯାଧିମୁତ୍ତିମେୱ, ଛଟ୍ଠଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ତିକ୍ଖମୁଦୁଭାୱମେୱ, ସତ୍ତମଂ ଝାନାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ତେସଂ ସଂକିଲେସାଦିମେୱ, ଅଟ୍ଠମଂ ପୁବ୍ବେନିୱୁତ୍ଥକ୍ଖନ୍ଧସନ୍ତତିମେୱ, ନୱମଂ ସତ୍ତାନଂ ଚୁତିପଟିସନ୍ଧିମେୱ, ଦସମଂ ସଚ୍ଚପରିଚ୍ଛେଦମେୱ, ନାଞ୍ଞଂ।

ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଚାଣଂ ପନ ଏତେହି ଜାନିତବ୍ବଞ୍ଚ ତତୋ ଉତ୍ତରିଞ୍ଚ ସବ୍ବଂ ଅତୀତାଦିଭେଦଂ ଏକକ୍ଖଣେ ସଚ୍ଚାକାରତୋ ଜାନାତି, ଏତେସଂ ପନ କିଚ୍ଚଂ ନ ସବ୍ବଂ କରୋତି। ତଂ ହି ଝାନଂ ହୁତ୍ୱା ଅପ୍ପେତୁଂ, ଇଦ୍ଧି ହୁତ୍ୱା ୱିକୁବ୍ବିତୁଂ, ମଗ୍ଗୋ ହୁତ୍ୱା କିଲେସେ ଖେପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଦସବଲଞ୍ଚାଣାନି ପନ ତଂ ସବ୍ବଂ ଯଥାରହଂ କାତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି। ତେସୁ ଚ ପଟିପାଟିଯା ସତ୍ତ ଞାଣାନି କାମାୱଚରାନି, ତତୋ ଦ୍ୱେ ରୂପାୱଚରାନି, ଅୱସାନେ ଏକଂ ଲୋକୁତ୍ତରଂ। ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଚାଣଂ ପନ କାମାୱଚରମେୱାତି ଏୱଂ ୱିସଯକିଚ୍ଚଭୂମିଭେଦତୋ ଅଞ୍ଞମେୱ ଦସବଲଞ୍ଚାଣଂ। ଅଞ୍ଞଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଚାଣନ୍ତି। ଅଯଂ ତାୱ ପଦତ୍ଥାନୁସାରତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ। ଧମ୍ମଭେଦାଦିତୋ ପନ ସବ୍ବୋପି ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଏକୱିଧକୋଟ୍ଠାସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତାନୁସାରତୋୱ ଞାତବ୍ବୋ, ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀଯାଦଯୋ ହି ୱିଭଙ୍ଗନଯଭେଦା ଏତ୍ଥ, ଇତୋ ପରେସୁ ଚ ୱିଭଙ୍ଗେସୁ ନତ୍ଥୀତି।

ଞାଣୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଖୁଦ୍ଦକୱତ୍ଥୁୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ଖୁଦ୍ଦକୱତ୍ଥୁୱିଭଙ୍ଗମାତିକାଯ ପନାଯଂ ନିକ୍ଖେପପରିଚ୍ଛେଦେନ ସବ୍ବିଂ ଅତ୍ଥତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ। ମାତିକାଯ ହି ଆଦିତୋ ତାୱ – ଜାତିମଦୋତିଆଦଯୋ ତେସତ୍ତତି ଏକକା ନିକ୍ଖିତ୍ତା, ତତୋ କୋଧୋ ଚ ଉପନାହୋ ଚାତିଆଦଯୋ ଅଟ୍ଠାରସ ଦୁକା, ଅକୁସଲମୂଲାଦଯୋ ପଞ୍ଚତିଂସ ତିକା, ଆସୱଚତୁକ୍କାଦଯୋ ଚୁଦ୍ଦସ ଚତୁକ୍କା, ଓରମ୍ଭାଗିଯସଂଯୋଜନାଦଯୋ ପନ୍ନରସ ପଞ୍ଚକା, ୱିୱାଦମୂଲାଦଯୋ ଚୁଦ୍ଦସ ଛକ୍କା, ଅନୁସଯାଦଯୋ ସତ୍ତ

ସତ୍ତକା, କିଲେସୱତ୍ଥୁଆଦଯୋ ଅଟ୍ଠ ଅଟ୍ଠକା, ଆଘାତୱତ୍ଥୁଆଦଯୋ ନୱ ନୱକା, କିଲେସୱତ୍ଥୁଆଦଯୋ ସତ୍ତ ଦସକା, ଛନ୍ନଂ ଅଟ୍ଠାରସକାନଂ ୱସେନ ଅଟ୍ଠସତତଣ୍ହାୱିଚରିତାନି ଚ ଯଥାକ୍କମଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅନ୍ତେ ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ବ୍ରହ୍ମଜାଲସୁତ୍ତେ ଅତିଦିସ୍ସିତାନୀତି ସବ୍ବାନିପି ତେସଟ୍ଠିଅଧିକାନି ଅଟ୍ଠକିଲେସସତାନି ନିକ୍ଖିତ୍ତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଅଯଂ ତାୱ ନିକ୍ଖେପପରିଚ୍ଛେଦୋ।

ଅତ୍ଥତୋ ପନ ''ଜାତିମଦୋ''ତିଆଦୀସୁ ଜାତିଉଚ୍ଚାକୁଲୀନତଂ ନିସ୍ସାଯ ''ଖତ୍ତିଯାଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ୱଣ୍ଣାନଂ ଅହଂ ଉତ୍ତମଜାତିକୋ, ଇମେ ନ ଉତ୍ତମଜାତିକା''ତି ଏୱଂ ଅତ୍ତୁକ୍କଂସନପରୱମ୍ଭନୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ମଜ୍ଜନାକାରପ୍ପୱତ୍ତୋ ମାନୋ ଜାତିମଦୋ ନାମ। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତତ୍ଥ ଆଦିଚ୍ଚଗୋତ୍ତକସ୍ସପଗୋତ୍ତାଦିଉତ୍ତମଗୋତ୍ତଂ ନିସ୍ସାଯ ଗୋତ୍ତମଦୋ। ନିରାବାଧତଂ, ଯୋବ୍ବଞ୍ଞଂ, ''ଚିରଂ ସୁଖଂ ଜୀୱିଂ ଜୀୱାମି ଜୀୱିସ୍ସାମୀ''ତି ଏୱଂ ଜୀୱିତଂ, ବହୁଲାଭଞ୍ଚ ନିସ୍ସାଯ ଯଥାକ୍କମଂ ଆରୋଗ୍ୟମଦାଦଯୋ ୱୁତ୍ତା। ସୁକତପଣୀତପଚ୍ଚଯଲାଭଂ, ମାନନୱନ୍ଦନାଦିଗରୁକାରଂ ମଞ୍ଞେୱ ପମୁଖଂ କତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି, ପରିୱାରେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଏୱଂ ପୁରେକ୍ଖାରଂ, ମହାପରିୱାରଂ, ସୁଚିପରିୱାରଞ୍ଚ ନିସ୍ସାଯ ଯଥାକ୍କମଂ ସକ୍କାରମଦାଦଯୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବା। ଭୋଗୋ ପନ କିଞ୍ଚାପି ଲାଭଗ୍ଗହଣେନେୱ ଗହିତୋ, ନିହିତଧନୱସେନ ପନେତ୍ଥ ଲାଭୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ''ଅନ୍ନପାନୱତ୍ଥାଭରଣମାଲାଗନ୍ଧାଦିଉପଭୋଗସମିଦ୍ଧିୱସେନାପି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତିପି ୱଦନ୍ତି। ସରୀରୱଣ୍ଣଂ, ଗୁଣୱଣ୍ଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସାଯ ୱଣ୍ଣମଦୋ। ବାହୁସଚ୍ଚଂ, ପଟିଭାନଂ, ''ୱଣ୍ଣଂ ବୁଦ୍ଧୱଂସଂ ରାଜୱଂସଂ ଜନପଦୱଂସଂ ଗାମୱଂସଂ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱପରିଚ୍ଛେଦଂ ନକ୍ଖତ୍ତମୁହୁତ୍ତଯୋଗଂ ଜାନାମୀ''ତି ଏୱଂ ରତ୍ତଞ୍ଞୁତଂ ୱା ନିସ୍ସାଯ ଯଥାକ୍କମଂ ସୁତମଦାଦଯୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବା। ଜାତିପିଣ୍ଡପାତିକତଂ, ଅନୱଞ୍ଞାତତଂ, ଇରିଯାପଥପାସାଦିକତଂ, ମହିଦ୍ଧିକତଞ୍ଚ ନିସ୍ସାଯ ଯଥାକ୍କମଂ ପିଣ୍ଡପାତିକମଦାଦଯୋ। କିଞ୍ଚାପି ପରିୱାର-ଗ୍ଗହଣେନ ଯସୋ ଗହିତୋ। ପରିୱାରସ୍ସ ପନ ସୱସୱତ୍ତକଭାୱେନ ପତ୍ଥଟତଂ କିତ୍ତିଯସଞ୍ଞେୱ ୱା ନିସ୍ସାଯ ଯସମଦୋ। ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲଂ , ଉପଚାରପ୍ପନାଝାନଂ, ସିପ୍ପକୋସଲ୍ଲଂ, ସରୀରସ୍ସ ଆରୋହସମ୍ପଦଂ, ପରିଣାହସମ୍ପଦଂ, ଅନୂନନିଦ୍ଦୋସଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗତାଯ ସରୀରପାରିପୂରିଞ୍ଚ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲମଦାଦଯୋ ୱେଦିତବ୍ବା।

ଇମିନା ଏତ୍ତକେନ ଠାନେନ ସୱତ୍ଥୁକଂ ମାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅୱତ୍ଥୁକମେୱ ସାମଞ୍ଞତୋ ମାନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ମଦୋ''ତି ଆହ। ପମାଦୋତିଆଦୀସୁ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣେସୁ ଚିତ୍ତୱୋସ୍ସଗ୍ଗସଙ୍ଖାତୋ ସୁଚରିତାସେୱନାଯ, ଦୁଚ୍ଚରିତସେୱନାଯ ଚ ହେତୁଭୂତୋ ପମଜ୍ଜନାକାରପ୍ପୱତ୍ତୋ ଅକୁସଲଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ପମାଦୋ ନାମ, ସ୍ୱାଯଂ ସତିୱୋସ୍ସଗ୍ଗଲକ୍ଖଣୋ। ୱାତଭରିତଭତ୍ତା ୱିଯ ମାତାପିତୂସୁପି ଅନୋଣତଭାୱସଙ୍ଖାତୋ କକ୍ଖଢଅମାନୋ ଥଦ୍ଧୋ ନାମ, ସ୍ୱାଯଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଧୁମାତଭାୱଲକ୍ଖଣୋ। ଅଞ୍ଞେସଂ ଗେହାଦିଉପକରଣସମ୍ପଦଂ, ୱିଜ୍ଜାସମ୍ପଦଂ ୱା ଦିସ୍ୱା ତଦ୍ଦିଗୁଣସମାରମ୍ଭନୱସପ୍ପୱତ୍ତୋ ଅକୁସଲଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ସାରମ୍ଭୋ ନାମ। ଗଣ୍ହନ୍ତୋପି ହି ସାରମ୍ଭୱସେନ ଉଗ୍ଗହେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଅକୁସଲମେୱ ହୋତି। ସ୍ୱାଯଂ କରଣୁତ୍ତରିଯଲକ୍ଖଣୋ।

ଅତ୍ର ଅତ୍ର ୱିସଯେ ଇଚ୍ଛା ଅସ୍ସାତି ଅତ୍ରିଚ୍ଛୋ, ପୁଗ୍ଗଲୋ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ଅତ୍ରିଚ୍ଛତା। ଏୱଂ ମହିଚ୍ଛତାଦୀସୁପି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଯଂ ଯଂ ଲଦ୍ଧଂ, ତେନ ତେନ ଅସନ୍ତୁସ୍ସିତ୍ୱା ଅପରସ୍ସ ଅପରସ୍ସ ପତ୍ଥନାୱସେନ ପୱତ୍ତୋ ଲୋଭୋ ଅତ୍ରିଚ୍ଛତା। ଯାଯ ଅତ୍ତନା ଲଦ୍ଧଂ ପଣୀତମ୍ପି ଲାମକଂ ୱିଯ ଖାଯତି, ପରେନ ଲଦ୍ଧଂ ଲାମକମ୍ପି ପଣୀତଂ ୱିଯ ଖାଯତି। ସାଯଂ ଅପରାପରଲାଭପତ୍ଥନାଲକ୍ଖଣା। ସନ୍ତଗୁଣୱିଭାୱନାୱସପ୍ପୱତ୍ତୋ ଚେୱ ତଦୁପ୍ପନ୍ନେହି ଅତିମହନ୍ତେହିପି ୱତ୍ଥୂହି ଅସନ୍ତୁସ୍ସନାକାରପ୍ପୱତ୍ତୋ ଚ ଲୋଭୋ ମହିଚ୍ଛତା। ଯାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଚ୍ଚଯେହି ଦୁପ୍ପୂରୋ ଅଗ୍ଗି ୱିଯ ଉପାଦାନେନ, ସମୁଦ୍ଦୋ ୱିଯ ଚ ଉଦକେନ। ଯା ଚାଯଂ ସନ୍ତଗୁଣସମ୍ଭାୱନତା, ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଚ ପରିଭୋଗେ ଚ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁତା, ଏତଂ ମହିଚ୍ଛତାଲକ୍ଖଣଂ।

ଅସନ୍ତାନଂ ପନ ସଦ୍ଧାସୀଲାନଂ, ମଗ୍ଗଫଲାଦୀନଞ୍ଚ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରାନଂ ଗୁଣାନଂ ୱିଭାୱନାୱସପ୍ପୱତ୍ତୋ ଚେୱ ତଦୁପ୍ପନ୍ନେହି ଅତିମହନ୍ତେହିପି ପଚ୍ଚଯେହି ଅସନ୍ତୁସ୍ସନାକାରପ୍ପୱତ୍ତୋ ଚ ଲୋଭୋ ପାପିଚ୍ଛତା। ଯା ଚାଯଂ ଅସନ୍ତଗୁଣସମ୍ଭାୱନତା, ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଚ ପରିଭୋଗେ ଚ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁତା ଏତଂ ପାପିଚ୍ଛତାଲକ୍ଖଣଂ।

ସିଙ୍ଗନ୍ତି ୱିଜ୍ଝନଟ୍ଠେନ ସିଙ୍ଗଂ, ନାଗରିକଭାୱସଙ୍ଖାତସ୍ସ କିଲେସସିଙ୍ଗସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ, ତଂ ଅତ୍ଥତୋ ସିଙ୍ଗାରକରଣୱସପ୍ପୱତ୍ତୋ ଲୋଭୋୱ। ତିନ୍ତିଣନ୍ତି ଖୀଯନଂ, ତଂ ଅତ୍ଥତୋ ନିୱାସଟ୍ଠାନେ ସୁନଖାନଂ ୱିଯ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସତ୍ତାନଂ ''ତୱ ସନ୍ତକଂ, ମମ ସନ୍ତକ''ନ୍ତି ଖିଯ୍ୟନାକାରପ୍ପୱତ୍ତୋ ଦୋସୋୱ। ଚାପଲ୍ୟନ୍ତି ଚପଲତା, ତଂ ପତ୍ତଚୀୱରାଦିପରିକ୍ଖାରାନଂ, ଅତ୍ତଭାୱସ୍ସ ଚ ମଣ୍ଡନୱିଭୂସନକେଢଆଯନୱସପ୍ପୱତ୍ତୋ ରାଗୋୱ, ଯେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଜିଣ୍ଣୋପି ଦହରୋ ୱିଯ ହୋତି। ଅସଭାଗୱୁତ୍ତୀତି ୱିସଭାଗୱୁତ୍ତି ୱିସଭାଗକିରିଯା, ସା ଗରୁଟ୍ଠାନିଯେସୁପି ଅନାଦରୱସେନ ୱିପଚ୍ଚନୀକଗ୍ଗାହିତାୱସପ୍ପୱତ୍ତୋ ଦୋସୋୱ , ଯାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ଗିଲାନେପି ମାତାପିତୁଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାଦିକେ ନ ଓଲୋକେତି, ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଲାଭସକ୍କାରକାରଣା କଲହଂ କରୋତି, ତେସୁ ହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ, ଚେତିଯାଦୀସୁ ଚିତ୍ତୀକାରଞ୍ଚ ନ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତି। ଅରତୀତି ପନ୍ତେସୁ ସେନାସନେସୁ, ସମଥୱିପସ୍ସନାସୁ ଚ ଅନଭିରମଣା ଉକ୍କଣ୍ଠିତତା, ସା ତଥାପୱତ୍ତୋ ଅକୁସଲଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ। ତନ୍ଦୀତି ଆଲସ୍ୟଂ। ୱିଜମ୍ଭିତାତି କାଯସ୍ସ ଆନମନାଦିଆକାରେନ ଫନ୍ଦନା ୱିଜମ୍ଭନା। ଭତ୍ତସମ୍ମଦୋତି ଭତ୍ତମୁଚ୍ଛାଯ କାଯସ୍ସ ଅକମ୍ମଞ୍ଞତା। ଚେତସୋ ଚ ଲୀନତ୍ତନ୍ତି ଚିତ୍ତସଙ୍କୋଚୋ। ଅତ୍ଥତୋ

ଫନେତାନି ସବ୍ବାନିପି ଥିନମିଦ୍ଧଓସେନ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଗିଲାନାକାରୋଓ।

କୁହନାତିଆଦୀସୁ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକସନ୍ନିସ୍ସିତସ୍ସ ପାପିଚ୍ଛସ୍ସ ତେନ ତେନ ଉପାଯେନ ୱିମ୍ହାପନା କୁହନା ନାମ। ସା ତିୱିଧା ପଚ୍ଚଯପଟିସେୱନସାମନ୍ତଜପ୍ପନଇରିଯାପଥସଣ୍ଠାପନୱସେନ। ତତ୍ଥ ଚୀୱରାଦୀହି ନିମନ୍ତିତସ୍ସ ତଦତ୍ଥିକସ୍ସେୱ ସତୋ ପାପିଚ୍ଛତଂ ନିସ୍ସାଯ ପଟିକ୍ଖିପନେନ, ତେ ଚ ଗହପତିକେ ଅତ୍ତନି ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତସଦ୍ଧେ ଞତ୍ୱା ପୁନ ତେସଂ "ଅହୋ ଅଯ୍ୟୋ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ନ କିଞ୍ଚି ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ଇଚ୍ଛତି, ସୁଲଦ୍ଧଂ ୱତ ନୋ ଅସ୍ସ, ସଚେ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ କିଞ୍ଚି ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହେଯ୍ୟା"ତି ନାନାୱିଧେହି ଉପାଯେହି ପଣୀତାନି ଚୀୱରାଦୀନି ଉପନାମେନ୍ତାନଂ ତଦନୁଗ୍ଗହକାମତଞ୍ଞେୱ ଆୱିକତ୍ୱା ପଟିଗ୍ଗହଣେନ ଚ ତତୋ ପଭୁତି ଅପି ସକଟଭାରେହି ଉପନାମନହେତୁଭୂତଂ ୱିମ୍ହାପନଂ ପଚ୍ଚଯପଟିସେୱନସଙ୍ଖାତା କୁହନା ନାମ। ପାପିଚ୍ଛସ୍ସେୱ ପନ ସତୋ "ଯୋ ଏୱରୂପଂ ଚୀୱରଂ ଧାରେତି, ସୋ ସମଣୋ ମହେସକ୍ଖୋ"ତିଆଦିନା ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମାଧିଗମପରିଦୀପନୱାଚାଯ ତଥା ତଥା ୱିମ୍ହାପନଂ ସାମନ୍ତଜପ୍ପନସଙ୍ଖାତା କୁହନା ନାମ। ପାପିଚ୍ଛସ୍ସେୱ ପନ ସତୋ ସମାହିତସ୍ସେୱ ସମ୍ଭାୱନାଧିପ୍ପାଯକତେନ ପଣିଧାଯ ସଣ୍ଠପିତେନ ଗମନାଦିଇରିଯାପଥେନ ୱିମ୍ହାପନଂ ଇରିଯାପଥସଣ୍ଠପନସଙ୍ଖାତା କୁହନା ନାମ।

ଆଲପନାତିଆଦିନା ପନ ୱୁତ୍ତପଚ୍ଚଯପଟିସଂଯୁତ୍ତା ୱାଚାଯେୱ ଦସ୍ସିତା। ଅନୁପ୍ପିଯଭାଣିତା, ଚାଟୁକମ୍ୟତା, ମୁଗ୍ଗସୂପ୍ୟତା, ପାରିଭଟଯତା ଚ ଆଲପନା ନାମ। ତତ୍ଥ ଆଲପନାତିଆଦିତୋୱ ଲପନା। ଅନୁପ୍ପିଯଭାଣିତାତି ସଚ୍ଚାନୁରୂପଂ, ଧମ୍ମାନୁରୂପଂ ୱା ଅନପଲୋକେତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ ପିଯଭଣନଂ। ଚାଟୁକମ୍ୟତାତି ନୀଚୱୁତ୍ତିତା, ଅତ୍ତାନଂ ହେଟ୍ଠତୋ ଠପେତ୍ୱା ପୱତ୍ତନଂ। ମୁଗ୍ଗସୂପ୍ୟତାତି ମୁଗ୍ଗସୂପସଦିସତା, ଅପକ୍କମୁଗ୍ଗସଦିସେନ ଅପ୍ପସଚ୍ଚେନ ସମନ୍ନାଗତୱଚନତା। ପାରିଭଟଯତାତି କୁଲଦାରକାନଂ ଅଙ୍କେନ ପରିହରଣାଦିକଂ ପରିଭଟସ୍ସ କିଚ୍ଚଂ। ଏୱମଯଂ ସବ୍ବୋପି କିରିଯାଭେଦୋ "ଲପନା"ତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ପରେସଂ ପନ ପଚ୍ଚଯଦାନସଞ୍ଞାଜନକଂ କାଯୱଚୀକମ୍ମଂ ନେମିତ୍ତିକତା ନାମ, ଯା "ପରିକଥୋଭାସନିମିତ୍ତକମ୍ମ"ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅକ୍କୋସନୱମ୍ଭନଗରହଣାଦୀହି ଯଥା ଦାଯକୋ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାଯତି, ଏୱଂ ତଂ ନିପ୍ପୀଳନଂ ନିପ୍ପେସିକତା ନାମ। ଅଯଂ ହି ଯସ୍ମା ୱେଳୁପେସିକାଯ ୱିଯ ଅବ୍ଭଙ୍ଗଂ ଇମାଯ ପରସ୍ସ ଗୁଣଂ ନିପ୍ପେସେତି ନିପୁଞ୍ଛତି, ଯସ୍ମା ୱା ଗନ୍ଧଜାତଂ ପିସିତ୍ୱା ଗନ୍ଧମଗ୍ଗନା ୱିଯ ପରଗୁଣେ ନିପ୍ପିସିତ୍ୱା ୱିଚୁଣ୍ଣେତ୍ୱା ଏସା ଲାଭମଗ୍ଗନା ହୋତି, ତସ୍ମା "ନିପ୍ପେସିକତା"ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏକସ୍ମିଂ ପନ କୁଲେ ଲଦ୍ଧାମିସଂ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଦାନୱସେନ ଲାଭେନ ଲାଭସ୍ସ ପତ୍ଥନା ଲାଭେନ ଲାଭଂ ନିଜିଗୀସନା ନାମ। ଇମେ ଚ କୁହନାଦଯୋ ପଞ୍ଚପି ତଥା ତଥା ପୱତ୍ତା ଲୋଭାଦିଅକୁସଲଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦାତି ୱେଦିତବ୍ବା।
"ସେଯ୍ୟୋହମସ୍ମୀ"ତିଆଦଯୋ ଦ୍ୱାଦସ ମାନା ହେଟ୍ଠା ସଂଯୋଜନଗୋଚ୍ଛକେ ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟାୱ। ତତ୍ଥ ଚ ଆଦିତୋ ତଯୋ ମାନା ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅନିସ୍ସାଯ ଜାତିଗୋତ୍ତରୂପଭୋଗସିପ୍ପସୁତାଦିମାନୱତ୍ଥୁୱସେନେୱ କଥିତା, ତତୋ ପରଂ ପନ ନୱ ମାନା ସେଯ୍ୟସଦିସହୀନପୁଗ୍ଗଲେ ନିସ୍ସାଯ କଥିତା।

ଏୱମେତେହି ଦ୍ୱାଦସହି ପଦେହି ସୱତ୍ଥୁକେ ମାନେ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅୱତ୍ଥୁକଂ ଦସ୍ସେତୁଂ "ମାନୋ"ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତୋ ପରଂ ଅତିମାନୋତିଆଦୀସୁ "ଜାତିଆଦୀହି ମଯା ସଦିସୋ ନତ୍ଥୀ"ତି ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ମଞ୍ଞନାୱସେନ ପୱତ୍ତୋ ମାନୋ ଅତିମାନୋ ନାମ। "ଇମେ ମଯା ପୁବ୍ବେ ସଦିସା, ଇଦାନି ଅହଂ ସେଟ୍ଠୋ, ଇମେ ହୀନତରା"ତି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ମାନୋ ଭାରାତିଭାରୋ ୱିଯ ମାନାତିମାନୋ ନାମ। ଅତ୍ତାନଂ ପନ ଅୱମଞ୍ଞନାୱସେନ ପୱତ୍ତୋ ମାନୋ ଓମାନୋ ନାମ, ସୋ "ହୀନୋହମସ୍ମୀ"ତି ପୱତ୍ତହୀନମାନସଦିସୋୱ। ଅନଧିଗତେସୁ ଅରିଯଧମ୍ମେସୁ "ଅଧିଗତା ମଯା"ତି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ମାନୋ ଅଧିକମାନତ୍ତା ଅଧିମାନୋ ନାମ, ଅଯଂ ପନ ସୋତାପନ୍ନାଦିଅରିଯସାୱକାନଂ "ଅହଂ ସକଦାଗାମୀ"ତିଆଦିନା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ତେସଂ ମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନପହୀନକିଲେସାୱସିଟ୍ଠକିଲେସପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେନ ଅରିଯଗୁଣପଟିୱେଧେ ନିକ୍କଙ୍ଖତ୍ତା। ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ ପନ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେୱ, ସୀଲୱତୋପି ପରିଚ୍ଚତ୍ତକମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲସ୍ସେୱ ପନ ସୁଦ୍ଧସମଥଲାଭିନୋ, ସୁଦ୍ଧୱିପସ୍ସନାଲାଭିନୋ, ତଦୁଭଯଲାଭିନୋ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତେସୁ ତଦୁଭଯଲାଭୀ ଅରହତ୍ତେ ଏୱ ଅଧିମଞ୍ଚିତ୍ୱା ପତିଟ୍ଠାତି ସୁୱିକ୍ଖମ୍ଭିତକିଲେସତ୍ତା, ପରିମଦ୍ଦିତସଙ୍ଖାରତ୍ତା ଚ, ଇତରେ ସୋତାପନ୍ନାଦୀସୁପୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ପଞ୍ଚସୁ ପନ ଖନ୍ଧେସୁ "ଅହମସ୍ମୀ"ତିଆଦିନା ପୱତ୍ତୋ ମାନୋ ଅସ୍ମିମାନୋ ନାମ। ପାପକେନ ପନ ପରୂପଘାତକେନ କମ୍ମାଯତନସିପ୍ପାଯତନୱିଜ୍ଜାଟ୍ଠାନାଦିନା ଅତ୍ତାନଂ ସେଯ୍ୟାଦିତୋ ଜପ୍ପନୱସେନ ପୱତ୍ତୋ ମାନୋ ମିଚ୍ଛାମାନୋ ନାମ।

ଞାତିୱିତକ୍କୋତିଆଦୀସୁ "ମଯ୍ହଂ ଞାତକା ସୁଖଜୀୱିନୋ ସମ୍ପତ୍ତିଯୁତ୍ତା"ତି ଏୱଂ ଗେହସିତପେମେନ ଞାତକେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ୱିତକ୍କୋ ଞାତିୱିତକ୍କୋ ନାମ, "ଞାତକା ଖଯଂ ଗତା ୱଯଂ ଗତା ସଦ୍ଧା ପସନ୍ନା"ତିଆଦିନା ପନ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତୋ ଞାତିୱିତକ୍କୋ ନାମ ନ ହୋତି। ଏୱଂ ଜନପଦୱିତକ୍କେପି, ତସ୍ସ ପନ "ଅମ୍ହାକଂ ଜନପଦୋ ସୁଭିକ୍ଖୋ ସୁନ୍ଦରୋ"ତିଆଦିନା ପୱତ୍ତିଆକାରୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅମରତ୍ଥାଯ ୱିତକ୍କୋ, ଅମରୋ ୱା ୱିତକ୍କୋତି ଅମରୱିତକ୍କୋ। ତତ୍ଥ ଯୋ ଉକ୍କୁଟିକପ୍ପଧାନାଦୀହି ଦୁକ୍ଖେ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣେ ସମ୍ପରାଯେ ଅତ୍ତା ସୁଖୀ ଅମରୋ ହୋତୀତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତୋ, ସୋ ଅମରତ୍ଥାଯ ୱିତକ୍କୋ ନାମ। ଯୋ ପନ ଦିଟ୍ଠିଗତିକସ୍ସ ଏକସ୍ମିଂ ପକ୍ଖେ ଅସଣ୍ଠହିତ୍ୱା "ଏୱମ୍ପି ମେ ନୋ, ତଥାପି ମେ ନୋ, ଅଞ୍ଞଥାପି ମେ ନୋ"ତିଆଦିନା

ଅମରମଚ୍ଛୋ ୱିଯ ଗହେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତାଯ ପୱତ୍ତୋ, ସୋ ଅମରୋ ୱିତକ୍କୋ ନାମ। ତଂ ଦୁୱିଧମ୍ପି ଏକତୋ କତ୍ୱା ଇଧ ''ଅମରୱିତକ୍କୋ''ତି ୱୁତ୍ତୋ।

ଅନୁଦ୍ଦଯତା ପତିରୂପକେନ ପନ ଗିହୀହି ସହସୋକିସହନନ୍ଦିତାଦିୱସେନ ଗେହସିତପେମେନ ଯୁତ୍ତୋ ପରାନୁଦ୍ଦଯତାପଟିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୋ ନାମ। ଲାଭେନ ଚେୱ ସକ୍କାରେନ ଚ କିତ୍ତିସଦ୍ଦେନ ଚ ସଦ୍ଧିଂ ଆରମ୍ମଣକରଣୱସେନ ଯୁତ୍ତୋ ଗେହସିତୋ ୱିତକ୍କୋ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକପଟିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୋ ନାମ, ତସ୍ସ ପନ ''ଅହୋ ୱତ ମେ ଲାଭାଦଯୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁ''ନ୍ତିଆଦିନା ପୱତ୍ତିଆକାରୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ''ଅହୋ ୱତ ମଂ ପରେ ନ ଅୱଜାନେଯ୍ୟୁ''ନ୍ତି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଗେହସିତୋ ୱିତକ୍କୋ ଅନୱଞ୍ଞତ୍ତିପଟିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୋ ନାମ। ଏକକଂ।

ଦୁକାଦୀସୁ କୋଧାଦଯୋ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନ୍ଦେ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅୱସେସାନଞ୍ଚେୱ ୱଣ୍ଣନା ହୋତି। ତତ୍ଥ ଦୁକେସୁ ତାୱ ଉପନାହୋତିଆଦୀସୁ ପୁବ୍ବଭାଗେ କୋଧୋ ''ଅକ୍କୋଚ୍ଛିମ''ନ୍ତିଆଦିନା ଆସେୱନେନ ଅପରକାଲେ ୱେରଚିତ୍ତେ ଦଳ୍ହତରଂ ଆବଦ୍ଧୋ ଉପନାହୋ ନାମ, ଯେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ୱେରଂ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି ୱସାତେଲମକ୍ଖିତପିଲୋତିକା ୱିଯ, ସୋଧିଯମାନମ୍ପିସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ପରିସୁଜ୍ଝତି, ସ୍ୱାଯଂ ୱେରୁପନିବନ୍ଧନଲକ୍ଖଣୋ।

ପରଗୁଣଂ ପନ ୱିନାସେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଦୋସମକ୍ଖନୱସେନ ପୱତ୍ତୋ କୋଧୋ ମକ୍ଖୋ ନାମ। ଅଯଂ ହି ପଠମତରଂ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତଂ ଗୂଥୋ ୱିଯ ଗୂଥଗ୍ଗାହକଂ ହତ୍ଥଂ ମକ୍ଖେତି, ପଚ୍ଛା ପରନ୍ତି ''ମକ୍ଖୋ''ତି ୱୁତ୍ତୋ, ସ୍ୱାଯଂ ପରଗୁଣମକ୍ଖନଲକ୍ଖଣୋ। ପଳାସେତୀତି ପଳାସୋ, ପରସ୍ସ ଗୁଣେ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣେହି ସମେ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତଥାପୱତ୍ତୋ ଲୋଭୋ, ସ୍ୱାଯଂ ଯୁଗଗ୍ଗାହଲକ୍ଖଣୋ।

ହ୍ୱାରଭଯେପି ୱିଜ୍ଜମାନସ୍ସେୱ ଦୋସସ୍ସ ପଟିଚ୍ଛାଦନତୋ ଚକ୍ଖୁମୋହନମାଯା ୱିଯାତି ମାଯା, ସା କତଦୋସପଟିଚ୍ଛାଦନଲକ୍ଖଣା। ସଠସ୍ସ ଭାୱୋ, କମ୍ମଂ ୱା ସାଠେଯ୍ୟଂ, କେରାଟିଯଂ, ତଂ ଅୱିଜ୍ଜମାନଗୁଣପ୍ପକାସନଲକ୍ଖଣଂ।

ଅନଜ୍ଜୱାଦଯୋ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତଅଜ୍ଜୱାଦିପଟିପକ୍ଖଅକୁସଲୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଜ୍ଝତ୍ତସଂଯୋଜନନ୍ତିଆଦୀସୁ ଅଜ୍ଝତ୍ତନ୍ତି କାମଭୱୋ, ତତ୍ଥ ସତ୍ତେ ବନ୍ଧନୱସେନ ପୱତ୍ତାନି ପଞ୍ଚୋରମ୍ଭାଗିଯସଂଯୋଜନାନି ଅଜ୍ଝତ୍ତସଂଯୋଜନଂ ନାମ। ବହିଦ୍ଧାତି ରୂପାରୂପଭୱୋ। ତତ୍ଥ ବନ୍ଧନୱସେନ ପୱତ୍ତାନି ପଞ୍ଚ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯସଂଯୋଜନାନି ବହିଦ୍ଧାସଂଯୋଜନଂ ନାମ। କାମଭୱେ ହି ସତ୍ତାନଂ ଆଲଯୋ ବହୁକୋ, ନ ଇତରେସୁ, ତସ୍ମା ସୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଇତରେ ଚ ବହିଦ୍ଧାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଦୁକଂ।

ତିକେସୁ ପନ ଲୋଭାଦୀନି ତୀଣି ଅକୁସଲମୂଲାନି ନାମ। କାମବ୍ୟାପାଦୱିହିଂସାସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱିତକ୍କା ତଯୋ ଅକୁସଲୱିତକ୍କା ନାମ। ତେ ଏୱ ସଞ୍ଞାସୀସେନ ତିସ୍ସୋ ଅକୁସଲସଞ୍ଞା। ସଭାୱଟ୍ଠେନ ତିସ୍ସୋ ଅକୁସଲଧାତୁଯୋତି ଚ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। କାଯୱଚୀମନୋଦୁଚ୍ଚରିତାନି ତୀଣି ଦୁଚ୍ଚରିତାନି ନାମ, ତାନି ଦ୍ୱାରତ୍ତଯପ୍ପୱତ୍ତାନଂ ପାଣାତିପାତାଦୀନଂ, ସବ୍ବାକୁସଲାନଂ ୱା ୱସେନ ଯୋଜେତବ୍ବାନି। ସୁତ୍ତନ୍ତପରିଯାଯେନ ପନ ଦିଟ୍ଠାସୱୱଜ୍ଜିତା କାମାସୱାଦଯୋ ତଯୋ ଆସୱା ନାମ। ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିୱିଚିକିଚ୍ଛାସୀଲବ୍ବତପରାମାସା ତୀଣି ସଂଯୋଜନାନି ନାମ।

କାମତଣ୍ହା ଭୱତଣ୍ହା ୱିଭୱତଣ୍ହା ଚ ତିସ୍ସୋ ତଣ୍ହା ନାମ। ତତ୍ଥ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିସହଗତୋ ରାଗୋ ଭୱତଣ୍ହା, ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିସହଗତୋ ରାଗୋ ୱିଭୱତଣ୍ହା, ଅୱସେସା ପନ ସବ୍ବାପି ତଣ୍ହା କାମତଣ୍ହା। କାମଧାତୁପଟିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱା ରାଗୋ କାମତଣ୍ହା, ରୂପାରୂପଧାତୁପଟିସଂଯୁତ୍ତୋ ଭୱତଣ୍ହା, ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିସହଗତୋ ୱିଭୱତଣ୍ହାତି ୱେଦିତବ୍ବା। କାମତଣ୍ହା ରୂପତଣ୍ହା ଅରୂପତଣ୍ହା ଚ ଅପରାପି ତିସ୍ସୋ ତଣ୍ହା ନାମ। ରୂପତଣ୍ହା ଅରୂପତଣ୍ହା ନିରୋଧତଣ୍ହା ଚ ପୁନ ଅପରାପି ତିସ୍ସୋ ତଣ୍ହା ନାମ। ତତ୍ଥ ନିରୋଧତଣ୍ହାତି ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିସହଗତୋ। କାମେସନା ଭୱେସନା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନା ଚ ତିସ୍ସୋ ଏସନା ନାମ। ତତ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନାତି ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିସଙ୍ଖାତବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ଗୱେସନା। ''ସେଯ୍ୟୋହମସ୍ମୀତି ୱିଧା, ସଦିସୋହମସ୍ମୀତି ୱିଧା, ହୀନୋହମସ୍ମୀତି ୱିଧା''ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତମାନୱିଧା ତିସ୍ସୋ ୱିଧା ନାମ। ମାନୋ ହି ସେଯ୍ୟାଦିୱସେନ ୱିଦହନତୋ ମଞ୍ଞନତୋ ''ୱିଧା''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଜାତିଜରାମରଣାନି ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନାନି ଭଯାନି ତୀଣି ଭଯାନି ନାମ। ''ଅତୀତଂ ୱା ଅଦ୍ଧାନଂ ଆରବ୍ଭ''ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତାନି ତୀଣି, ବୁଦ୍ଧାଦୀସୁ କଙ୍ଖନୱିଚିକିଚ୍ଛନୱସେନ ପୱତ୍ତା ତିସ୍ସୋ ଅୱିଜ୍ଜା ତୀଣି ତମାନି ନାମ। ୱିଚିକିଚ୍ଛାସୀସେନ ତସ୍ସ ୱିଭଙ୍ଗେ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଅୱିଜ୍ଜାୱ ୱୁତ୍ତା, ତସ୍ସା ଏୱ ପଟିଚ୍ଛାଦକଟ୍ଠେନପି ତମଭାୱତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଯଂ କିଞ୍ଚି ପନ ସତ୍ତସ୍ସ ସୁଖାଦିକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ସବ୍ବଂ ପୁବ୍ବେକତହେତୂତି ଏକଂ ତିତ୍ଥାଯତନଂ, ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନହେତୂତି ଦୁତିଯଂ, ଅହେତୁଅପ୍ପଚ୍ଚଯାତି ତତିଯନ୍ତି ଇମାନି ତୀଣି ତିତ୍ଥାଯତନାନି ନାମ। ତତ୍ଥ ପଠମୱାଦୀ କୁସଲାକୁସଲକିରିଯୌତୁଚିତ୍ତାହାରାଦିକଂ, ଗତିଉପଧିଆଦିକଂ, ସପ୍ପୁରିସୂପନିସ୍ସଯସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଦିକଞ୍ଚ ସବ୍ବଂ ପଚ୍ଚଯପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଏକଂ କମ୍ମୱିପାକମେୱ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତି, ଇତରେ ପନ ଦ୍ୱେପି ସବ୍ବଂ ହେତୁଂ

ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଇସ୍ସରହେତୁକଂ, ଅହେତୁକଞ୍ଚ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତି, ତେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ୱାଦାନଂ ୱସେନେୱ ପଯୋଜନାଭାୱାଦିତୋ ଯଥାନୁରୂପଂ ଦୋସୋ ଞାତବ୍ବୋ। ଗନ୍ଥୱିତ୍ଥାରଭଯେନ ପନେତ୍ଥ ନ ୱିତ୍ଥାରଯିମ୍ହ।

ରାଗଦୋସମୋହା ପନ ତଯୋ ପଲିବୋଧଟ୍ଠେନ କିଞ୍ଚନା ନାମ। ତେ ଏୱ ହି କିଲେସଟ୍ଠେନ ଅଙ୍ଗଣାନି, ମଲୀନଭାୱକରଣଟ୍ଠେନ ମଲାନି, ପକ୍ଖଲନପାତହେତୁତୋ ୱିସମାନି ଚ ହୋନ୍ତି। ପାଣାତିପାତାଦୀନି କାଯୱଚୀମନୋୱିସମାନି ଅପରାନିପି ତୀଣି ୱିସମାନି ନାମ। ରାଗଦୋସମୋହା ଅନୁଦହନଟ୍ଠେନ ତଯୋ ଅଗ୍ଗୀ, କସଟନିରୋଜଟ୍ଠେନ କସାୱା ଚ ହୋନ୍ତି। ପାଣାତିପାତାଦୀନି କାଯକସାୱାଦଯୋ ପନ ଅପରେପି ତଯୋ କସାୱା ନାମ। ଅସ୍ସାଦଦିଟ୍ଠିଭିକେ କାମପରିଭୋଗେ "ନତ୍ଥି କାମେସୁ ଦୋସୋ"ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତା ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି ଅସ୍ସାଦଦିଟ୍ଠି ନାମ। ୱୀସତିୱତ୍ଥୁକା ପନ ଅତ୍ତଦିଟ୍ଠି ଅତ୍ତାନଂ ଅନୁଗତତ୍ତା ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି ନାମ। ତସ୍ସା ପନ "ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସତୀ"ତି ଏୱଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧେ ଚତସ୍ସୋ ଦିଟ୍ଠିଯୋ। ଏୱଂ ସେସକ୍ଖନ୍ଧେସୁପୀତି ୱୀସତିୱତ୍ଥୁକତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ତତ୍ଥ ଚ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋତିଆଦିନା ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ଅତ୍ତତୋ ଗହଣୱସେନ ପୱତ୍ତା ପଞ୍ଚ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିଯୋ, ସେସା ପନ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିଯୋତି ୱେଦିତବ୍ବା। "ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନ"ନ୍ତିଆଦିନଯପ୍ପୱତ୍ତା ପନ ନତ୍ଥିକଦିଟ୍ଠି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ନାମ, ଲାମକଦିଟ୍ଠୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅରତିଭିକେ ପାଣିଲେଡ୍ଡୁଦଣ୍ଡାଦୀହି ସତ୍ତାନଂ ୱିହିଂସନା ୱିହେସା ନାମ। ଦ୍ୱାରତ୍ତଯପ୍ପୱତ୍ତଅକୁସଲଧମ୍ମସ୍ସ ଚରିଯା ଅଧମ୍ମଚରିଯା ନାମ। ଦୋୱଚସ୍ସତାତିକେ ସାୱ କାମଦ୍ଦୁପାଦୱିହିଂସାସଞ୍ଞା ନାନାରମ୍ମଣେସୁ ପୱତ୍ତିତୋ, ନାନାଭୂତତ୍ତା ଚ ନାନତ୍ତସଞ୍ଞା ନାମ। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଭିକେ କୁସୀତସ୍ସ ଭାୱୋ କୋସଜ୍ଜଂ, ପମାଦୋୱ। ଅନାଦରିଯଭିକେ ଓୱାଦସ୍ସ ଅନାଦିଯନୱସପ୍ପୱତ୍ତୋ କୋଧୋ ଅନାଦରିଯଂ ନାମ। ଅସ୍ସଦ୍ଧିଯଭିକେ ରତନତ୍ତଯକମ୍ମଫଲାନଂ ଅସଦ୍ଦହନୱସପ୍ପୱତ୍ତା ଅକୁସଲଧମ୍ମା ଅସ୍ସଦ୍ଧିଯଂ ନାମ। ପଞ୍ଚୱିଧମଚ୍ଛରିଯୱସେନ "ଦେହୀ"ତି ୱଚନସ୍ସ ଅଜାନନା ଅୱଦଞ୍ଞୁତା ନାମ।

ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଭିକେ ମନଚ୍ଛଟ୍ଠେସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରତା ଅସଂୱରୋ ନାମ। କାଯିକୱାଚସିକୱୀତିକ୍କମୋ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଂ ନାମ। ଅରିଯଭିକେ ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସାୱକାନଂ ଦସ୍ସନୋପାସନାଦୀସୁ ଅନିଚ୍ଛା ଅରିଯାନଂ ଅଦସ୍ସନକମ୍ୟତା ନାମ। ବୋଧିପକ୍ଖିକସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ସୱନଧାରଣାଦୀସୁ ଅନିଚ୍ଛା ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଅସୋତୁକମ୍ୟତା ନାମ। ପରସ୍ସ ଦୋସାରୋପନେ ରନ୍ଧଗୱେସିତାସଙ୍ଖାତୋ ଉପାରମ୍ଭୋୱ ଉପାରମ୍ଭଚିତ୍ତତା ନାମ। ମୁଟ୍ଠସ୍ସଚ୍ଚଭିକେ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ଚେତସୋ ୱିକ୍ଖେପୋ ନାମ। ଅଯୋନିସୋମନସିକାରଭିକେ "ଅନିଚ୍ଚେ ନିଚ୍ଚ"ନ୍ତିଆଦିନା, ସଚ୍ଚପଟିପକ୍ଖୱସେନ ୱା ଅନୁପାଯମନସିକାରସଙ୍ଖାତଂ ଆୱଜ୍ଜନଚିତ୍ତଂ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରୋ ନାମ। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପାଦଯୋ ଅଟ୍ଠ ମିଚ୍ଛାମଗ୍ଗା କୁମ୍ମଗ୍ଗୋ ନାମ, ମିଚ୍ଛାମଗ୍ଗସ୍ସ ଆସେୱନା କୁମ୍ମଗ୍ଗସେୱନା ନାମ। ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଚେତସୋ ଚ ଲୀନତ୍ତଂ ନାମ। ତିକଂ।

ଚତୁକ୍କେସୁ ଚୀୱରାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ "କତ୍ଥ ମନାପଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ"ତି ତଣ୍ହାଯ ଉପ୍ପାଦୋ ଚତ୍ତାରୋ ତଣ୍ହୁପ୍ପାଦା ନାମ। ନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଏତାହି ଅରିଯାତି ଅଗତିଯୋ, ଛନ୍ଦଦୋସମୋହଭଯା। ତା ହି ଅଗନ୍ତବ୍ବମଗ୍ଗଗମନାନି ଅକତ୍ତବ୍ବକରଣାନି ଚତ୍ତାରି ଅଗତିଗମନାନି ନାମ। ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦୋତି ପକ୍ଖପାତରାଗୋ। ଭଯନ୍ତି ତଥାପୱତ୍ତୋ ଦୋସୋ। ଅନିଚ୍ଚାଦୀସୁ "ନିଚ୍ଚଂ ସୁଖଂ ଅତ୍ତା ସୁଭ"ନ୍ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତା ଚତ୍ତାରୋ ୱିପରିଯାସା ୱିପରୀତତୋ ଧମ୍ମେ ଏସନତୋ। ତେସୁ ୱା ଆସନତୋ ପୱିସନତୋ ଚତ୍ତାରୋ ୱିପରିଯାସା ନାମ। ତେ ସଞ୍ଞାଚିତ୍ତଦିଟ୍ଠିୱିପରିଯାସୱସେନ ପଚ୍ଚେକଂ ତଯୋ ତଯୋ ହୁତ୍ୱା ଦ୍ୱାଦସ ହୋନ୍ତି। ତେସୁ ଅନିଚ୍ଚେ ନିଚ୍ଚଂ, ଅନତ୍ତନି ଅତ୍ତାତି ସଞ୍ଞାଚିତ୍ତଦିଟ୍ଠିୱିପରିଯାସା ଛ, ଦୁକ୍ଖେ ସୁଖଂ, ଅସୁଭେ ସୁଭନ୍ତି ଦିଟ୍ଠିୱିପରିଯାସା ଦ୍ୱେ ଚାତି ଅଟ୍ଠ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେନ ପହୀଯନ୍ତି, ଅସୁଭେ ସୁଭନ୍ତି ସଞ୍ଞାଚିତ୍ତୱିପରିଯାସା ଦ୍ୱେ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନ, ଦୁକ୍ଖେ ସୁଖନ୍ତି ସଞ୍ଞାଚିତ୍ତୱିପରିଯାସା ଦ୍ୱେ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅଦିଟ୍ଠେ ଦିଟ୍ଠଂ, ଅସୁତେ ସୁତଂ, ଅମୁତେ ମୁତଂ, ଅୱିଞ୍ଞାତେ ୱିଞ୍ଞାତନ୍ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତା ଚତ୍ତାରୋ ଅନରିଯୱୋହାରା ନାମ। ଦିଟ୍ଠାଦୀସୁ ପନ ଅଦିଟ୍ଠଂ ଅସୁତଂ ଅମୁତଂ ଅୱିଞ୍ଞାତନ୍ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତା ଅପରେପି ଚତ୍ତାରୋ ଅନରିଯୱୋହାରା ନାମ। ଇମେ ଚ ପୁରିମେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅଟ୍ଠ ଅନରିଯୱୋହାରାତିପି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ପାଣାତିପାତଅଦିନ୍ନାଦାନକାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରମୁସାୱାଦା ଚତ୍ତାରି ଦୁଚ୍ଚରିତାନି ନାମ। ମୁସାୱାଦାଦିୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତାନି ଅପରାନିପି ଚତ୍ତାରି ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତାନି ନାମ। ଜାତିଜରାବ୍ୟାଧିମରଣଭଯାନି ଚତ୍ତାରି ଭଯାନି ନାମ। ରାଜଚୋରଅଗ୍ଗିଉଦକଭଯାନି ଚତ୍ତାରି, ସମୁଦ୍ଦଂ ଓରୋହନ୍ତସ୍ସ ପନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକାନି ଊମିକୁମ୍ଭୀଲଆୱଟ୍ଟସୁସୁକାଭଯାନି ଚ ଚତ୍ତାରି, ଅତ୍ତାନୁୱାଦପରାନୁୱାଦଦଣ୍ଡଦୁଗ୍ଗତିଭଯାନି ଚତ୍ତାରି ଚାତି ଇମାନି ୱା ଅପରାନି ତୀଣି ଚତୁକ୍କାନି ଚତ୍ତାରି ଭଯାନି ନାମ। ତତ୍ଥ ସୁସୁକାତି ଚଣ୍ଡମଚ୍ଛା। ସବ୍ବାନିପି ଚେତାନି ଭଯାନି ପଟିଘଚିତ୍ତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ସଙ୍ଗଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖାଦିକଂ ସଯଂକତଂ ପରଂକତଂ ଉଭଯକତଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଏୱଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଇମା ଚତସ୍ସୋ ଦିଟ୍ଠିଯୋ ନାମ। ଚତୁକ୍କଂ।

ପଞ୍ଚକେସୁ ପଞ୍ଚୋରମ୍ଭାଗିଯାତିଆଦୀସୁ ଓରଂ ୱୁଚ୍ଚତି କାମଧାତୁ ହେଟ୍ଠାଭାୱତୋ, ତତ୍ଥ ଉପପତ୍ତିନିପ୍ଫାଦନତୋ ତଂ ଓରଂ ଭଜନ୍ତୀତି ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିୱିଚିକିଚ୍ଛାସୀଲବ୍ବତପରାମାସକାମରାଗପଟିଘା ପଞ୍ଚ ଓରମ୍ଭାଗିଯସଂଯୋଜନାନି ନାମ। ଉଦ୍ଧନ୍ତି ରୂପାରୂପଧାତୁ ଉପରିଭାୱତୋ, ତଂ

ୱୁତ୍ତନୟେନ ଭଜନ୍ତୀତି ରୂପରାଗଅରୂପରାଗମାନୌଦ୍ଧଚ୍ଚଅୱିଜ୍ଜା ପଞ୍ଚ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିୟସଂୟୋଜନାନି ନାମ। ରାଗଦୋସମୋହମାନଦିଟ୍ଠିୟୋ ପଞ୍ଚ ଲଗ୍ଗନଟ୍ଠେନ ସଙ୍ଗା ନାମ। ତେ ଏୱ ପଞ୍ଚ ଅନୁପଓିସନଟ୍ଠେନ, ତୁଦନଟ୍ଠେନ ଚ ପଞ୍ଚ ସଲ୍ଲା ନାମ। ସତ୍ଥୁଧମ୍ମସଙ୍ଘସିକ୍ଖାସୁ କଙ୍ଖନାନି ଚତ୍ତାରି, ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ କୁପିତଚିତ୍ତତା ଚାତି ଇମେ ପଞ୍ଚ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଥଦ୍ଧକଚୱରଖାଣୁକଭାୱକରଣଟ୍ଠା ଚେତୋଖିଲା ନାମ। କାମେସୁ ଅୱୀତରାଗୋ। କାୟେ... ପେ... ରୂପେ...ପେ... ୟାୱଦତ୍ଥଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସେୟ୍ୟସୁଖଂ ପସ୍ସସୁଖଂ ମିଦ୍ଧସୁଖଂ ଅନୁୟୁତ୍ତୋ ୱିହରତି, ଅଞ୍ଞତରଂ ଦେୱନିକାୟଂ ପଣିଧାୟ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରତୀତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତା ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା ଚିତ୍ତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ମୁଟ୍ଠିୟଂ କତ୍ୱା ୱିୟ ଗହଣତୋ ଚେତସୋୱିନିବନ୍ଧା ନାମ। ତତ୍ଥ କାୟେତି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକେ କାୟେ, ରୂପେତି ବହିଦ୍ଧାରୂପେ। ସଞ୍ଞୀ ଅତ୍ତା, ଅସଞ୍ଞୀ ଅତ୍ତା, ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀ ଅତ୍ତା, ସଂୱିଜ୍ଜମାନୋ ପନ ଅତ୍ତା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତି, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନଂ ୱା ପାପୁଣାତୀତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତା ପଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠିୟୋ ନାମ।

ପାଣାତିପାତାଦିମଜ୍ଜପାନପରିୟୋସାନା ପଞ୍ଚ ୱେରକରଣଟ୍ଠେନ ୱେରା ନାମ। ଞାତିଭୋଗରୋଗସୀଲଦିଟ୍ଠିବ୍ୟସନାନି ପଞ୍ଚ ବ୍ୟସନା ନାମ। ତତ୍ଥ ବ୍ୟସନାତି ୱିନାସସହଜାତା, ତତୋ ଉପ୍ପନ୍ନା ଅକୁସଲା । ବହୁଜନସ୍ସ ଅପ୍ପିୟତା, ୱେରବହୁଲତା, ୱଜ୍ଜବହୁଲତା, ସମ୍ମୂଳ୍ହମରଣଂ, ଅପାୟଗମନନ୍ତି ଇମେ ପଞ୍ଚ ଅକ୍ଖନ୍ତିୟା ଆଦୀନୱା, ଅନଧିୱାସନାୟ ଦୋସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଜୀୱକଭୟଂ ଅସିଲୋକଭୟଂ ପରିସସାରଜ୍ଜଭୟଂ ମରଣଭୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଭୟନ୍ତି ଇମାନି ପଞ୍ଚ ଭୟାନି ନାମ। ୟାୱଦତ୍ଥଂ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣପରିଭୋଗେନ ଚେୱ ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀହି ଚତୂହି ଝାନେହି ଚାତି ପଞ୍ଚହି କାରଣେହି ଅତ୍ତା ପରମଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତୀତି ପୱତ୍ତା ୱାଦା ପଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନୱାଦା ନାମ। ପଞ୍ଚକଂ।

ଛକ୍କେସୁ ପନ କୋଧୋ ମକ୍ଖୋ ଇସ୍ସା ସାଠେୟ୍ୟଂ ପାପିଚ୍ଛତା ସନ୍ଦିଟ୍ଠିପରାମାସିତାତି ଇମାନି ଛ ୱିୱାଦମୂଲାନି। ମନାପିୟେସୁ ରୂପାଦୀସୁ ଛସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ଛନ୍ଦରାଗୋତି ଇମେ ଛ ଛନ୍ଦରାଗା ଗେହସିତା ଧମ୍ମା ନାମ। ଅମନାପିୟେସୁ ଛସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ପଟିଘୋ ଛ ୱିରୋଧୱତ୍ଥୂନି ନାମ। ୱିରୋଧୋ ଏୱ ୱତ୍ଥୁ ୱିରୋଧୱତ୍ଥୁ। ଛସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ତଣ୍ହାୱ ଛ ତଣ୍ହାକାୟା ନାମ। ସତ୍ଥୁଧମ୍ମସଙ୍ଘସିକ୍ଖାସୁ, ଅପ୍ପମାଦେ, ପଟିସନ୍ଥାରେ ଚ ଅଗାରୱା ଛ ଅଗାରୱା ନାମ। କମ୍ମାରାମତା, ଭସ୍ସନିଦ୍ଦାସଙ୍ଗଣିକସଂସଗ୍ଗପପଞ୍ଚାରାମତା ଚ ଛ ପରିହାନିୟା ଧମ୍ମା ନାମ, ପରିହାନିକରାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ସୱନଦସ୍ସନସମୁଲ୍ଲପନପରିଭୋଗକାୟସଂସଗ୍ଗେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ୟୁତ୍ତପୟୁତ୍ତତା ସଂସଗ୍ଗାରାମତା। ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିପପଞ୍ଚେସୁ ୟୁତ୍ତପୟୁତ୍ତତା ପପଞ୍ଚାରାମତାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କମ୍ମଭସ୍ସନିଦ୍ଦାସଙ୍ଗଣିକାରାମତା ଚତ୍ତାରୋ, ଦୋୱଚସ୍ସତା, ପାପମିତ୍ତତା ଦ୍ୱେ ଚାତି ଇମେ ଅପରେପି ଛ ପରିହାନିୟା ଧମ୍ମା ନାମ।

ସୋମନସ୍ସଟ୍ଠାନିୟେସୁ ରୂପାଦୀସୁ ଛସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନା ଗେହସିତସୋମନସ୍ସସମ୍ପୟୁତ୍ତା ୱିଚାରା ସୋମନସ୍ସୁପୱିଚାରା ନାମ, ୱିତକ୍କାଦୟୋ ଧମ୍ମା, ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତା ଚାତି ଗହେତବ୍ବା। ଏସ ନୟୋ ଇତରଦ୍ୱୟେପି। ଅଞ୍ଞାଣସହିତା ପନେତ୍ଥ ୱେଦନୁପେକ୍ଖା ଉପେକ୍ଖାତି ୱେଦିତବ୍ବା, ୟା ''ଅଞ୍ଞାଣୁପେକ୍ଖା''ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠମଜ୍ଝତ୍ତେସୁ ଛସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ୟଥାକ୍କମଂ ଉପ୍ପନ୍ନା ୱେଦନା ''ଛ ଗେହସିତାନି ସୋମନସ୍ସାନୀ''ତିଆଦିନା ଛକ୍କତ୍ତୟେନ ୱୁତ୍ତା। ''ଅତ୍ଥି ମେ ଅତ୍ତା''ତି ୱା, ''ନତ୍ଥି ମେ ଅତ୍ତା''ତି ୱା, ''ଅତ୍ତନା ୱା ଅତ୍ତାନଂ ସଞ୍ଜାନାମୀ''ତି ୱା, ''ଅତ୍ତନା ୱା ଅନତ୍ତାନଂ ସଞ୍ଜାନାମୀ''ତି ୱା, ''ଅତ୍ତନା ୱା ଅତ୍ତାନଂ ସଞ୍ଜାନାମୀ''ତି ୱା, ''ସୋ ମେ ଅୟଂ ଅତ୍ତା କାରକୋ ୱେଦକୋ ନିଚ୍ଚୋ ଧୁୱୋ''ତି ଏୱଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଇମା ଛ ଦିଟ୍ଠିୟୋ ନାମ। ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥୀତି ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି। ନତ୍ଥୀତି ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି। ପଞ୍ଚପି ଖନ୍ଧେ ''ଅତ୍ତା''ତି ଗହେତ୍ୱା ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧେନ ସେସାନଂ ଜାନନୱସେନ ଅତ୍ତନା ୱା ଅତ୍ତାନଂ ସଞ୍ଜାନାମୀତି ଦିଟ୍ଠି, ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧଂ ପନ ''ଅତ୍ତା''ତି, ଇତରେ ଚ ''ଅନତ୍ତା''ତି ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ୱା ଅନତ୍ତାନଂ ସଞ୍ଜାନାମୀତି ଦିଟ୍ଠି, ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧଂ ପନ ''ଅନତ୍ତା''ତି, ଇତରେ ଚ ''ଅତ୍ତା''ତି ଗହେତ୍ୱା ଅନତ୍ତନା ୱା ଅତ୍ତାନଂ ସଞ୍ଜାନାମୀତି ଦିଟ୍ଠି ଚ ୱେଦିତବ୍ବା। ଛକ୍କଂ।

ସତ୍ତକେସୁ ପନ କାମରାଗପଟିଘମାନଦିଟ୍ଠିୱିଚିକିଚ୍ଛାଭୱରାଗଅୱିଜ୍ଜା ସତ୍ତ ଥାମଗତଟ୍ଠେନ, ଅପ୍ପହୀନଟ୍ଠେନ ଚ ଚିତ୍ତସନ୍ତାନେ ଅନୁ ଅନୁ ସୟନତୋ ଅନୁସୟା ନାମ। ତେ ଏୱ ସତ୍ତେ ୱଟ୍ଟସ୍ମିଂ ସଂୟୋଜନତୋ ସଂୟୋଜନାନି। ସମୁଦାଚାରୱସେନ ପରିୟୁଟ୍ଠାନତୋ ପରିୟୁଟ୍ଠାନାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅସ୍ସଦ୍ଧିୟଂ ଅହିରିକଂ ଅନୋତ୍ତପ୍ପଂ ଅପ୍ପସ୍ସୁତତା କୋସଜ୍ଜଂ ମୁଟ୍ଠସ୍ସଚ୍ଚଂ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞତାତି ଇମେ ସତ୍ତ ଅସତଂ ଅସପ୍ପୁରିସାନଂ, ଅସନ୍ତା ୱା ଲାମକା ଧମ୍ମାତି ଅସଦ୍ଧମ୍ମା ନାମ। ପାଣାତିପାତାଦୟୋ କାୟୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତାନି ସତ୍ତ ଦୁଚ୍ଚରିତାନି ନାମ। ମାନୋ ଅତିମାନୋ ମାନାତିମାନୋ ଓମାନୋ ଅଧିମାନୋ ଅସ୍ମିମାନୋ ମିଚ୍ଛାମାନୋତି ଇମେ ସତ୍ତ ମାନା ନାମ। ''ମନୁସ୍ସଲୋକେ ମାତାପେତ୍ତିକସନ୍ତୱୋ ଅତ୍ତା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତି, ତଥା ଛସୁ ଦେୱଲୋକେସୁ ଦିବ୍ବୋ କବଳିଙ୍କାରଭକ୍ଖୋ ଅତ୍ତା, ରୂପଲୋକେ ରୂପୀ ମନୋମୟୋ ଅତ୍ତା, ଚତୂସୁ ଅରୂପଭୱେସୁ ଚତୁବ୍ବିଧୋ ଅରୂପୀ ଅତ୍ତା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତି ୱିନସ୍ସତି ନ ହୋତି ପରଂ ମରଣା''ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତା ସତ୍ତ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିୟୋ ସତ୍ତ ଦିଟ୍ଠିୟୋ ନାମ। ଏତ୍ଥ ଚ ଆଦିତୋ ତିସ୍ସୋ ଦିଟ୍ଠିୟୋ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧଂ ଅତ୍ତତୋ ଗହେତ୍ୱା ପୱତ୍ତା ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିୟୋ, ସେସା ଚତସ୍ସୋ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧେତି ଞାତବ୍ବା। ସତ୍ତକଂ।

ଅଟ୍ଠକେସୁ ପନ ଲୋଭୋ ଦୋସୋ ମୋହୋ ମାନୋ ଦିଟ୍ଠି ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଥିନଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଞ୍ଚାତି ଅଟ୍ଠ କିଲେସୱତ୍ଥୂନି ନାମ। ''ୟଂ କିଞ୍ଚି କମ୍ମଂ କତ୍ତବ୍ବଂ ମେ''ତି

ଏକଂ, ତଥା ‘‘କତଂ ମେ’’ତି, ‘‘ମଗ୍ଗୋ ମେ ଗନ୍ତବ୍ବୋ’’ତି, ‘‘ଗତୋ’’ତି, ‘‘ଅପ୍ପକଂ ମେ ଭୁତ୍ତ’’ନ୍ତି, ‘‘ସୁଭୁତ୍ତ’’ନ୍ତି, ‘‘ଆବାଧୋ ମେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ’’ତି, ‘‘ଅଚିରୱୁଟ୍ଠିତୋ ଗେଲଞ୍ଞା’’ତି ଏକନ୍ତି ଇମାନି ଅଟ୍ଠ କୁସୀତୱତ୍ଥୂନି ନାମ, କୁସୀତସ୍ସ କୋସଜ୍ଜକାରଣାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଲାଭେ ଅଲାଭେ ଚ ଯସେ ଅଯସେ ଚ ପସଂସାଯ ନିନ୍ଦାଯ ଚ ସୁଖେ ଦୁକ୍ଖେ ଚ ଯଥାକ୍କମଂ ରାଗଦୋସେହି ଚିତ୍ତସ୍ସ ପଟିହନନଂ ଅଟ୍ଠସୁ ଲୋକଧମ୍ମେସୁ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପଟିଘାତୋ ନାମ। ହେଟ୍ଠା ଦ୍ୱୀହି ଚତୁକ୍କେହି ୱୁତ୍ତା ଅଟ୍ଠ ଅନରିଯୱୋହାରା ନାମ। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପାଦଯୋ ଅଟ୍ଠ ମିଚ୍ଛତ୍ତା ନାମ। ଭିକ୍ଖୂହି ୱିଜ୍ଜମାନାଯ ଆପତ୍ତିଯା ଚୋଦିଯମାନସ୍ସ ‘‘ନ ସରାମୀ’’ତି ନିବ୍ବେଠନଂ ଏକଂ, ‘‘ତ୍ୱଂ ବାଲୋ’’ତିଆଦିନା ଚୋଦକପଟିପ୍ଫରଣଂ ଏକଂ, ତଥା ‘‘ତୁୱଂ ଚେତମାପନ୍ନୋ’’ତି ଚୋଦକସ୍ସ ପଚ୍ଚାରୋପନଂ, ଅଞ୍ଞେନଞ୍ଞଂ ପଟିଚରଣଂ, ସଙ୍ଘେ ବାହାୱିକ୍ଖେପଭଣନଂ, ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ ୱିହେଠନଂ, ସଙ୍ଘଂ, ଚୋଦକଞ୍ଚ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା ପକ୍କମନଂ, ଚୋଦନାଭଯା ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନନ୍ତି ଇମେ ଅଟ୍ଠ ପୁରିସଦୋସା ନାମ। ଅସଞ୍ଞୀ ଅତ୍ତା ରୂପୀ, ଅରୂପୀ , ରୂପୀ ଚ ଅରୂପୀ ଚ, ନେୱରୂପୀନାରୂପୀ, ଅନ୍ତୱା, ଅନନ୍ତୱା, ଅନ୍ତୱା ଚ ଅନନ୍ତୱା ଚ, ନେୱନ୍ତୱାନାନନ୍ତୱାତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତା ଅଟ୍ଠ ଅସଞ୍ଞୀୱାଦା ନାମ। ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀ ଅତ୍ତା ରୂପୀ ଅରୂପୀତିଆଦିନା ପୱତ୍ତା ଅଟ୍ଠ ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀୱାଦା ନାମ। ଅଟ୍ଠକଂ।

ନୱକେସୁ ପନ ‘‘ଅନତ୍ଥଂ ମେ ଅଚରି, ଚରତି, ଚରିସ୍ସତି, ପିଯସ୍ସ ମେ ଅନତ୍ଥଂ ଅଚରି, ଚରତି, ଚରିସ୍ସତି, ଅପ୍ପିଯସ୍ସ ମେ ଅତ୍ଥଂ ଅଚରି, ଚରତି, ଚରିସ୍ସତୀ’’ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତା ନୱ ଆଘାତା ଏୱ ଆଘାତୱତ୍ଥୂନି ନାମ। କୋଧୋ ମକ୍ଖୋ ଇସ୍ସା ମଚ୍ଛରିଯଂ ମାଯା ସାଠେଯ୍ୟଂ ମୁସାୱାଦୋ ପାପିଚ୍ଛତା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀତି ଇମାନି ନୱ ପୁରିସମଲାନି ନାମ। ‘‘ସେଯ୍ୟସ୍ସ ସେଯ୍ୟୋହମସ୍ମୀ’’ତିଆଦଯୋ ନୱୱିଧା ମାନା ନାମ। ‘‘ତଣ୍ହଂ ପଟିଚ୍ଚ ପରିଯେସନା, ପରିଯେସନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଲାଭୋ, ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ, ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଜ୍ଝୋସାନଂ, ତଥା ପରିଗ୍ଗହୋ, ମଚ୍ଛରିଯଂ, ଆରକ୍ଖୋ, ଆରକ୍ଖାଧିକରଣଂ ଦଣ୍ଡାଦାନସତ୍ଥାଦାନକଲହୱିଗ୍ଗହୱିୱାଦାଦିଅନେକେ ପାପକା ଧମ୍ମା’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତା ଇମେ ନୱ ତଣ୍ହାମୂଲକା ଧମ୍ମା ନାମ। ତତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛଯୋତି ଞାଣତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିୱିତକ୍କୱସେନ ଚତୁସୁ ୱିନିଚ୍ଛଯେସୁ ୱିତକ୍କୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଲାଭଂ ହି ଲଭିତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ରୂପାରମ୍ମଣତ୍ଥାଯ, ଇଦଂ ସଦ୍ଦାରମ୍ମଣାଦିଅତ୍ଥାଯା’’ତି ଏୱଂ ୱିତକ୍କେନେୱ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ। ଛନ୍ଦରାଗୋ ଦୁବ୍ବଲରାଗୋ, ଅଜ୍ଝୋସାନନ୍ତି ବଲୱସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ। ପରିଗ୍ଗହୋତି ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିୱସେନ ପରିଗ୍ଗହକରଣନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ଅସ୍ମୀ’’ତି, ‘‘ଅହମସ୍ମୀ’’ତି, ‘‘ଅଯମହମସ୍ମୀ’’ତି, ‘‘ଭୱିସ୍ସ’’ନ୍ତି, ‘‘ରୂପୀ ଭୱିସ୍ସ’’ନ୍ତି, ‘‘ଅରୂପୀ ଭୱିସ୍ସ’’ନ୍ତି, ‘‘ସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ’’ନ୍ତି, ‘‘ଅସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ’’ନ୍ତି, ‘‘ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତାନି ଇମାନି ନୱ ଚଲନଟ୍ଠେନ ଇଞ୍ଜିତାନି ନାମ। ଇମାନେୱ ମଞ୍ଞନଟ୍ଠେନ ମଞ୍ଞିତାନି, ୱିପ୍ଫନ୍ଦନତୋ ୱିପ୍ଫନ୍ଦିତାନି, ପପଞ୍ଚନତୋ ପପଞ୍ଚିତାନି, ତାନେୱ ତେହି ତେହି କାରଣେହି ସଙ୍ଖତତ୍ତା ସଙ୍ଖତାନି ଚ ନାମ ହୋନ୍ତି। ସବ୍ବେହି ତେହି ପଞ୍ଚହି ନୱକେହି ମାନୋ ଏୱ କଥିତୋ। ସୋପି ହି ‘‘ଅସ୍ମୀ’’ତିଆଦୀହି ସଞ୍ଞୀହି ଚ ଆକାରେହି ଦିଟ୍ଠି ୱିଯ ପୱତ୍ତତୀତି। ନୱକଂ।

ଦସକେସୁ ପନ ଲୋଭୋ ଦୋସୋ ମୋହୋ ମାନୋ ଦିଟ୍ଠି ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଥିନଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ଅହିରିକଂ ଅନୋତ୍ତପ୍ପନ୍ତି ଇମେ ଦସ କିଲେସା ଏୱ କିଲେସୱତ୍ଥୂନି ନାମ। ‘‘ଅନତ୍ଥଂ ମେ ଅଚରୀ’’ତିଆଦଯୋ ନୱ ଖାଣୁକଣ୍ଟକାଦୀସୁ ଅଟ୍ଠାନଆଘାତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଦସ ଆଘାତୱତ୍ଥୂନି ନାମ। ପାଣାତିପାତାଦଯୋ ଦସ ଅକୁସଲକମ୍ମପଥା ନାମ। କାମରାଗସଂଯୋଜନଂ ପଟିଘମାନଦିଟ୍ଠିୱିଚିକିଚ୍ଛାସୀଲବ୍ବତପରାମାସଭୱରାଗଇସ୍ସାମଚ୍ଛରିଯଅୱିଜ୍ଜାସଂଯୋଜନନ୍ତି ଇମାନି ଦସ ସଂଯୋଜନାନି ନାମ। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପାଦଯୋ ଅଟ୍ଠ, ମିଚ୍ଛାଞାଣମିଚ୍ଛାୱିମୁତ୍ତୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଦସ ମିଚ୍ଛତ୍ତା ନାମ। ତତ୍ଥ ମିଚ୍ଛାଞାଣନ୍ତି ପାପକିରିଯାସୁ ଉପାଯଚିନ୍ତାୱସେନ ଚେୱ ପାପକଂ କତ୍ୱା ‘‘ସୁକତଂ ମଯା’’ତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱସେନ ଚ ପୱତ୍ତୋ ମୋହୋ। ମିଚ୍ଛାୱିମୁତ୍ତୀତି ଅୱିମୁତ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋ ୱିମୁତ୍ତସଞ୍ଞିତା। ‘‘ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ନତ୍ଥି ଯିଟ୍ଠ’’ନ୍ତିଆଦୀହି ଦସହି ଆକାରେହି ପୱତ୍ତଂ ନତ୍ଥିକଦସ୍ସନଂ ଦସୱତ୍ଥୁକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ନାମ। ‘‘ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ, ତଥା ଅସସ୍ସତୋ, ଅନ୍ତୱା, ଅନନ୍ତୱା, ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀର’’ନ୍ତି ୱା, ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀର’’ନ୍ତି ୱା, ‘‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି ୱା, ‘‘ନ ହୋତି…ପେ… ହୋତି ଚ ନ ହୋତି ଚ, ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’’ତି ୱା ଏୱଂ ପୱତ୍ତା ଦସୱତ୍ଥୁକା ଅନ୍ତଗ୍ଗାହିକା ଦିଟ୍ଠି ନାମ। ତତ୍ଥ ଲୋକୋତି ଖନ୍ଧାଦଯୋ, ‘‘ଅନ୍ତୱା’’ତି ଇଦଂ ପରିତ୍ତଂ କସିଣଜ୍ଝାନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅନନ୍ତୱା’’ତି ଇଦଂ ୱିପୁଲନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ତଥାଗତୋତି ସତ୍ତୋ। ଦସକଂ।

ଅଟ୍ଠାରସକେସୁ ତଣ୍ହାୱିଚରିତାନୀତି ତଣ୍ହାସମୁଦାଚାରା ତଣ୍ହାପୱତ୍ତିଯୋ। ଅଜ୍ଝତ୍ତିକସ୍ସୁପାଦାଯାତି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ଉପାଦାଯ। ଇଦଂ ହି ଉପଯୋଗତ୍ଥେ ସାମିୱଚନଂ। ତତ୍ଥ ‘‘ଅସ୍ମୀତି ହୋତି, ଇତ୍ଥସ୍ମୀତି ହୋତି, ଏୱସ୍ମୀତି ହୋତି, ଅଞ୍ଞଥାସ୍ମୀତି ହୋତି, ତଥା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଇତ୍ଥଂ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଅଞ୍ଞଥା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ହୋତି, ତଥା ଅସ୍ମୀତି, ସାତସ୍ମୀତି ହୋତି, ତଥା ସିଯନ୍ତି, ଇତ୍ଥଂ ସିଯନ୍ତି, ଏୱଂ ସିଯନ୍ତି, ଅଞ୍ଞଥା ସିଯନ୍ତି ହୋତି, ତଥା ଅପାହଂ ସିଯନ୍ତି, ଅପାହଂ ଇତ୍ଥଂ ସିଯନ୍ତି, ଅପାହଂ ଏୱଂ ସିଯନ୍ତି, ଅପାହଂ ଅଞ୍ଞଥା ସିଯନ୍ତି ହୋତୀ’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତାନି ଇମାନି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକସ୍ସୁପାଦାଯ ଅଟ୍ଠାରସ ତଣ୍ହାୱିଚରିତାନି ନାମ।

ତତ୍ଥ ଅସ୍ମୀତି ହୋତୀତି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକେସୁ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକେସୁ ସମୂହତୋ ‘‘ଅହମସ୍ମୀ’’ତି ଗହଣେ ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ପନ ଗହଣେ ସତି ତତୋ ପରଂ

ଅନୁପନିଧାଯ, ଉପନିଧାଯ ୱାତି ଦ୍ୱିଧା ଗହଣଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଅନୁପନିଧାଯାତି ଅଞ୍ଞଂ ଆକାରଂ ଅନୁପନିଧାଯ ଅନୁପଗମ୍ମ ସକଭାୱମେୱାରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଇତ୍ଥସ୍ମୀତି ହୋତି। ତସ୍ସ "ଖତ୍ତିଯାଦୀସୁ ଇଦଂପକାରୋ ଅହ"ନ୍ତି ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିୱସେନ ଗହଣଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପନିଧାଯ ଗହଣଂ ପନ ଦୁୱିଧଂ ହୋତି ସମତୋ ଚ ଅସମତୋ ଚ। ତତ୍ଥ ସମତୋ ଗହଣଂ ଏୱସ୍ମୀତି ଇଦଂ, ତସ୍ସ ଯଥା ଅଯଂ ଖତ୍ତିଯୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣାଦଯୋ ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସରୂପୀଅରୂପିଆଦଯୋ ୱା, ଏୱମହମସ୍ମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞଥାସ୍ମୀତି ଇଦଂ ପନ ଅସମତୋ ଗହଣଂ, ତସ୍ସ ଯଥା ଇମେ ଖତ୍ତିଯାଦଯୋ, ତତୋ ଅଞ୍ଞଥା ଅହଂ ହୀନୋ ୱା ଅଧିକୋ ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମାନି ତାୱ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱସେନ ଚତ୍ତାରି ତଣ୍ହାୱିଚରିତାନି, ଭୱିସ୍ସନ୍ତିଆଦୀନି ପନ ଚତ୍ତାରି ଅନାଗତୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି। ତେସଂ ପୁରିମଚତୁକ୍କେ ୱୁତ୍ତନଯୱସେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଅସ୍ମୀତିଆଦିଦ୍ୱଯଂ ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦଗ୍ଗାହୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ହି ଅସ୍ମୀତି ସସ୍ସତଂ, ସୀଦତୀତି ସାତଂ, ଅସସ୍ସତଂ, ଇତୋ ପରାନି ସିଯନ୍ତିଆଦୀନି ଚତ୍ତାରି ସଂସଯପରିୱିତକ୍କୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି। ଅପାହଂ ସିଯନ୍ତିଆଦୀନି ଚତ୍ତାରି "ଅପି ନାମାହଂ ଭୱେଯ୍ୟ"ନ୍ତି ଏୱଂ ପତ୍ଥଉପପତ୍ଥନାକପ୍ପନୱସେନ ୱୁତ୍ତାନୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଟ୍ଠାରସକଂ ପଠମଂ।

ଦୁତିଯେ ବାହିରସ୍ସୁପାଦାଯାତି ବାହିରଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ଉପାଦାଯ। ତତ୍ଥ "ଇମିନା ଅସ୍ମୀତି ହୋତି, ଇମିନା ଇତ୍ଥସ୍ମୀତି ହୋତି, ଇମିନା ଏୱସ୍ମୀତି ହୋତି, ଇମିନା ଅଞ୍ଞଥାସ୍ମୀତି ହୋତୀ"ତିଆଦିନା ଅନନ୍ତରେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ବାହିରସ୍ସୁପାଦାଯ ଅଟ୍ଠାରସ ତଣ୍ହାୱିଚରିତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। "ଇମିନା"ତି ପଦମତ୍ତମେୱ ହେତ୍ଥ ପୁରିମେହି ୱିସେସୋ। ତତ୍ଥ ଇମିନାତି ଇମିନା ବାହିରେନ ରୂପେନ ୱା...ପେ... ୱିଞ୍ଞାଣେନ ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ଚ ଛତ୍ତଖଗ୍ଗବୀଜନିଅନ୍ନପାନଧନଧଞ୍ଞାଦିଉପକରଣୱସେନ ବାହିରଂ ରୂପଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଦାସଦାସିଞାତିପରିଜନହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦିଉପକରଣୱସେନ ୱେଦନାଦଯୋ ୱେଦିତବ୍ବା। ଇମେହି ବାହିରେହି ରୂପାଦୀହି "ଇତ୍ଥସ୍ମୀତି ଏୱସ୍ମୀ"ତିଆଦିନା ସବ୍ବତ୍ଥ ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଟ୍ଠାରସକଂ ଦୁତିଯଂ।

ଇତରେସୁ ପନ ତଦେକଜ୍ଝଂ ଅଭିସଂଯୂହିତ୍ୱାତିଆଦୀସୁ ତଦୁଭଯଂ ଅଟ୍ଠାରସକଂ ଏକତୋ ଯୋଜେତ୍ୱା ଛତ୍ତିଂସତଣ୍ହାୱିଚରିତାନି ହୋନ୍ତି, ଏୱଂ ଏକେକସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅତୀତକାଲେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅଟ୍ଠାରସକାନଂ ୱସେନ ଛତ୍ତିଂସ, ତଥା ଅନାଗତେ ଛତ୍ତିଂସ ହୋନ୍ତି। ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ପନ ଏକସ୍ସ ଯଥାଲାଭୱସେନ ତାନିପି ଲବ୍ଭନ୍ତି, ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ୱସେନ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେପି ଛତ୍ତିଂସ ଲବ୍ଭନ୍ତି। ଇତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେନ ପକାରେନ ତଂ ସବ୍ବଂ ଏକତୋ କତ୍ୱା ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ କାଲତ୍ତଯେପି ଛନ୍ନଂ ଅଟ୍ଠାରସକାନଂ ୱସେନ ଅଟ୍ଠସତଂ ତଣ୍ହାୱିଚରିତାନି ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଟ୍ଠତଣ୍ହାୱିଚରିତସତଂ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥାପି ଏୱମେୱ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ତଣ୍ହାୱିଚରିତାନି ନିଟ୍ଠିତାନି।

ଯାନି ଚାତିଆଦୀସୁ ଯାନି ଚେତ୍ଥ ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ୱତ୍ତବ୍ବାନି, ତାନି ବ୍ରହ୍ମଜାଲନାମକେ ଦୀଘନିକାଯସ୍ସ ପଠମସୁତ୍ତନ୍ତେ (ଦୀ। ନି। ୧।୨୯ ଆଦଯୋ) ସତ୍ଥାରା ସଯଂ ଆହଚ୍ଚ ଭାସିତାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ବ୍ରହ୍ମଜାଲେ ହି ଚତ୍ତାରୋ ସସ୍ସତୱାଦା, ଚତ୍ତାରୋ ଏକଚ୍ଚସସ୍ସତିକା, ଚତ୍ତାରୋ ଅନ୍ତାନନ୍ତିକା, ଚତ୍ତାରୋ ଅମରାୱିକ୍ଖେପିକା, ଦ୍ୱେ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନିକା, ସୋଳସ ସଞ୍ଞୀୱାଦା, ଅଟ୍ଠ ଅସଞ୍ଞୀୱାଦା , ଅଟ୍ଠ ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀୱାଦା, ସତ୍ତ ଉଚ୍ଛେଦୱାଦା, ପଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନୱାଦାତି ଇମାନି ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ସନିଦାନାନି ନାନାନଯତୋ ୱୁତ୍ତାନି, ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ନେସଂ ୱିଭାଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ପଦତ୍ଥାନୁସାରତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ, ସେସୋପେତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ପଦତ୍ଥେ ୱୁତ୍ତାନୁସାରତୋୱ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋତି।

ଖୁଦ୍ଦକୱତ୍ଥୁୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଧମ୍ମହଦଯୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ଧମ୍ମହଦଯୱିଭଙ୍ଗମାତିକାଯ ପନ ପଦତ୍ଥାଦିତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତୋୱ। ଯସ୍ମା ପନ ଭଗୱତା ହେଟ୍ଠା ନାନାନଯତୋ ୱିଭତ୍ତାନଞ୍ଞେୱ ଖନ୍ଧାଯତନାଦୀନଂ ଦ୍ୱାଦସନ୍ନଂ ଧମ୍ମକୋଟ୍ଠାସାନଂ ପୁନ ସବ୍ବସଙ୍ଗାହିକଚତୁଭୂମୁପ୍ପତ୍ତିତପ୍ପରିଯାପନ୍ନତାଦୀହି ଦସହି ୱାରେହି ଅପୁବ୍ବନଯସହସ୍ସୱିଭାୱକେହି ସବ୍ବଧମ୍ମାଧିପ୍ପାଯସଙ୍ଖାତେହି ଧମ୍ମହଦଯେହି ୱିଭାଗଦସ୍ସନତ୍ଥମେୱାଯଂ ୱିଭଙ୍ଗୋ ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ୱିଭଙ୍ଗନଯତୋ ଚେତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ହୋତି। ୱିଭଙ୍ଗେ ହି ପଠମଂ "କତି ଖନ୍ଧା"ତିଆଦିନା ସପୁଚ୍ଛକଂ ଦ୍ୱାଦସପଦିକଂ ମାତିକଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନେୱ ଚତୁଭୂମକସାମଞ୍ଞତୋ ସବ୍ବସଙ୍ଗାହିକୱାରୋ ନାମ ୱିଭତ୍ତୋ, ତତ୍ଥ ସତ୍ତ ଫସ୍ସାଦଯୋ ସତ୍ତନ୍ନଂ ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୂନଂ ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବା।

ଦୁତିଯୋ ପନ ୱାରୋ ତେସଂ ଚତୂସୁ ଭୂମୀସୁ ଚତୂହି କୋଟ୍ଠାସେହି ଉପ୍ପତ୍ତାନୁପ୍ପତ୍ତିଦସ୍ସନୱସେନ ପୱତ୍ତୋ। ତତ୍ଥ ପଠମକୋଟ୍ଠାସେ ତାୱ –

"କାମଧାତୁଯା କତି ଖନ୍ଧା...ପେ... କତି ଚିତ୍ତାନି? କାମଧାତୁଯା ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା, ଦ୍ୱାଦସାଯତନାନି, ଅଟ୍ଠାରସ ଧାତୁଯୋ, ତୀଣି ସଚ୍ଚାନି, ବାୱୀସତିନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ନୱ ହେତୂ, ଚତ୍ତାରୋ ଆହାରା, ସତ୍ତ ଫସ୍ସା, ୱେଦନା, ସଞ୍ଞା, ଚେତନା, ଚିତ୍ତାନୀ"ତି –

ମାତିକଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱିଭତ୍ତା। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ଚତୁଭୂମକାପି ଧମ୍ମା ଯେଭୁୟ୍ୟେନ କାମାୱଚରସତ୍ତାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି , ନ କାମାୱଚରାୱ। ତେନେତ୍ଥ ‘‘ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା’’ତିଆଦିନା ଚତୁଭୂମକାପି ୱୁତ୍ତା। ତବ୍ଭୂପ୍ପଜ୍ଜନକଧମ୍ମା ହେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପେତା, ନ ତଂଭୂମିପରିଯାପନ୍ନାୱ। ରୂପଧାତୁଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ତୀଣି ସଚ୍ଚାନୀତି ଇଦଂ ନିରୋଧସଚ୍ଚସ୍ସ ଦେସୱିନିମୁତ୍ତତାୟ କତ୍ଥଚି ଦେସେ ଅନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବତୋ ତଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। କାରଣସାପେକ୍ଖା ହି ଧମ୍ମା ଅତ୍ତନୋ ନିସ୍ସୟକାରଣଭୂତଂ ଦେସଂ ସମାୱସନ୍ତି ଅକାରଣସ୍ସ ଅନିସ୍ସୟତ୍ତା, ଯଥା ୱା କଦାଚି ଉପଲବ୍ଭମାନା ଧମ୍ମା କାଲନିୟତତାୟ ଅତ୍ତନୋ ସଙ୍ଖତତ୍ତଂୱ ସୂଚେନ୍ତି। ଅଞ୍ଞଥା ଇତରକାଲେସୁପି ଭାୱସ୍ସ ଚ ପସଙ୍ଗତୋ, ଏତରହିପି ୱା ଅଭାୱସ୍ସ, ଏୱଂ କ୍ୱଚି ଦେସେ ଉପଲବ୍ଭମାନାପୀତି ଗହେତବ୍ବଂ। ସବ୍ବଦେସଅବ୍ଯାପିତା ପନ ଅସଙ୍ଖତସ୍ସ, ସଙ୍ଖତସ୍ସ ୱା ଅସମ୍ଭୱତୋ ଏୱ ନୋପପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଦେସକାଲୱିନିମୁତ୍ତମେୱ ଅସଙ୍ଖତନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ।

ଦୁତିୟକୋଟ୍ଠାସେ ପନ –

‘‘ରୂପଧାତୁୟା ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା, ଛ ଆୟତନାନି, ନୱ ଧାତୁୟୋ, ତୀଣି ସଚ୍ଚାନି, ଚୁଦ୍ଦସିନ୍ଦ୍ରିୟାନି, ଅଟ୍ଠ ହେତୂ, ତୟୋ ଆହାରା, ଚତ୍ତାରୋ ଫସ୍ସା…ପେ… ଚତ୍ତାରି ଚିତ୍ତାନୀ’’ତି –

ମାତିକଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱିଭତ୍ତା। ଯସ୍ମା ପନ ରୂପୀନଂ ଘାନାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ୱିଜ୍ଜମାନାନିପି ଗନ୍ଧାୟତନାଦୀନି ଆୟତନାଦିକିଚ୍ଚଂ ନ କରୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ‘‘ଛ ଆୟତନାନି, ନୱ ଧାତୁୟୋ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ ନ ତେସଂ ଅଭାୱା। କେଚି ପନ ‘‘ରୂପଲୋକେ ଗନ୍ଧରସା କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ ଚ ମହାଭୂତାନଞ୍ଚ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବକିଚ୍ଚତା ନତ୍ଥି, ତେନେୱ ପାଠେୟଂ ନ ଉଦ୍ଧଟା’’ତି ୱତ୍ୱା ତଂ ସାଧେତୁଂ ବହୁଂ ହେତୁପଟିରୂପକଂ ୱତ୍ୱା ପପଞ୍ଚେନ୍ତି, ତଂ ତେସଂ ମତିମତ୍ତମେୱାତି ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ଗନ୍ଧାଦୀନଂ ଅୱିନିବ୍ଭୋଗତ୍ତା, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବତ୍ତା, ଧାତୁସଭାୱତ୍ତା ଚ ଘାନାଦିତ୍ତୟଭାୱଦ୍ୱୟସୁଖଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିୟାନି, ପନ ଦୋମନସ୍ସହେତୁକବଳୀକାରାହାରଘାନାଦିତ୍ତୟସମ୍ଫସ୍ସାଦୀନି ଚ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଚୁଦ୍ଦସିନ୍ଦ୍ରିୟାଦିଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତିୟକୋଟ୍ଠାସେ ପନ –

‘‘ଅରୂପଧାତୁୟା ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା, ଦ୍ୱେ ଆୟତନାନି, ଦ୍ୱେ ଧାତୁୟୋ, ତୀଣି ସଚ୍ଚାନି, ଏକାଦସିନ୍ଦ୍ରିୟାନି, ଅଟ୍ଠ ହେତୂ, ତୟୋ ଆହାରା, ଏକୋ ଫସ୍ସୋ…ପେ… ଏକଂ ଚିତ୍ତ’’ନ୍ତି –

ମାତିକଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱିଭତ୍ତା। ଏତ୍ଥ ଚ ଚକ୍ଖୁସୋତଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିୟାନମ୍ପି ଅଭାୱା ଏକାଦସିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ଚତୁତ୍ଥକୋଟ୍ଠାସେ ପନ –

‘‘ଅପରିୟାପନ୍ନେ ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା, ଦ୍ୱେ ଆୟତନାନି, ଦ୍ୱେ ଧାତୁୟୋ, ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି, ଦ୍ୱାଦସିନ୍ଦ୍ରିୟାନି, ଛ ହେତୂ, ତୟୋ ଆହାରା, ଏକୋ ଫସ୍ସୋ…ପେ… ଏକଂ ଚିତ୍ତ’’ନ୍ତି –

ମାତିକଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱିଭତ୍ତା। ଯସ୍ମା ଚ ଓକାସୱସେନ ୱା ସତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ୱା ଅପରିୟାପନ୍ନଧାତୁ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ‘‘ଅପରିୟାପନ୍ନଧାତୁୟା’’ତି ଅୱତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତିତଲୋକୁତ୍ତରମେୱ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅପରିୟାପନ୍ନେ ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ଚତୂହି କୋଟ୍ଠାସେହି ଦୁତିୟୋ ୱାରୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତିୟୋ ପନ ୱାରୋ –

‘‘ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ କାମଧାତୁପରିୟାପନ୍ନୋ, ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା ସିୟା କାମଧାତୁପରିୟାପନ୍ନା, ସିୟା ନ କାମଧାତୁପରିୟାପନ୍ନା’’ତିଆଦିନା –

ଚତୂସୁ ଭୂମୀସୁ ଚତୂହି କୋଟ୍ଠାସେହି ତଂତଂଭୂମିପରିୟାପନ୍ନଧମ୍ମଦସ୍ସନୱସେନ ପୱତ୍ତୋ, ସୋ ଚ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନ ସକ୍କା ଞାତୁନ୍ତି ନ ୱିତ୍ଥାରିତୋ। ତତ୍ଥ ଚ କାମଧାତୁପରିୟାପନ୍ନୋତି କାମାୱଚରଭାୱେନ ତତ୍ଥ ଅନ୍ତୋଗଧୋ କାମାୱଚରୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ଚତୁତ୍ଥୋ ପନ ୱାରୋ ତୀସୁ ଭୂମୀସୁ ଚତୂହି କୋଟ୍ଠାସେହି ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକାନୁପ୍ପଜ୍ଜନକଧମ୍ମଦସ୍ସନୱସେନ ପୱତ୍ତୋ। ତତ୍ଥ ପଠମକୋଟ୍ଠାସେ ତାୱ –

‘‘କାମଧାତୁଯା ଉପପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ସଙ୍ଖେସଂ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ପାତୁଭୱନ୍ତି, କସ୍ସଚି ଏକାଦସାଯତନାନି ପାତୁଭୱନ୍ତି, କସ୍ସଚି ଦସାଯତନାନି ପାତୁଭୱନ୍ତି, କସ୍ସଚି ଅପରାନି ଦସ, କସ୍ସଚି ନୱ, କସ୍ସଚି ସତ୍ତ, କସ୍ସଚି ଏକାଦସ ଧାତୁଯୋ…ପେ… ସତ୍ତ ଧାତୁଯୋ। ସଙ୍ଖେସଂ ଏକଂ ସଚ୍ଚଂ ପାତୁଭୱତି। କସ୍ସଚି ଚୁଦ୍ଦସିନ୍ଦ୍ରିଯାନି, କସ୍ସଚି ତେରସ, କସ୍ସଚି ଅପରାନି ତେରସ, କସ୍ସଚି ଦ୍ୱାଦସ, କସ୍ସଚି ଦସ, କସ୍ସଚି ନୱ, କସ୍ସଚି ଅପରାନି ନୱ, କସ୍ସଚି ଅଟ୍ଠ, କସ୍ସଚି ଅପରାନି ଅଟ୍ଠ, କସ୍ସଚି ସତ୍ତ , କସ୍ସଚି ପଞ୍ଚ, କସ୍ସଚି ଚତ୍ତାରିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ପାତୁଭୱନ୍ତି, କସ୍ସଚି ତଯୋ ହେତୂ ପାତୁଭୱନ୍ତି, କସ୍ସଚି ଦ୍ୱେ, କସ୍ସଚି ଅହେତୁକା ପାତୁଭୱନ୍ତି। ସଙ୍ଖେସଂ ଚତ୍ତାରୋ ଆହାରା, ଏକୋ ଫସ୍ସୋ…ପେ… ଏକଂ ଚିତ୍ତଂ ପାତୁଭୱତୀ’’ତି –

ମାତିକଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱିଭତ୍ତା। ତତ୍ଥ ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ କାମାୱଚରାନଂ ଓପପାତିକାନଂ, ଆପାଯିକାନଂ, ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ପରିପୁଣ୍ଣାଯତନାନଂ ସଦ୍ଦାଯତନୱଜ୍ଜିତାନି ଏକାଦସାଯତନାନି ପାତୁଭୱନ୍ତି, ତାନେୱ ଏକାଦସ ଧାତୁଯୋ ହୋନ୍ତି। ସଦ୍ଦୋ ହି ଏକନ୍ତେନ ପଟିସନ୍ଧିଯଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତେସଞ୍ଞେୱ ପନ ଜଚ୍ଚନ୍ଧାନଂ ଦସ, ଜଚ୍ଚବଧିରାନଂ ଅପରାନି ଦସ, ଜଚ୍ଚନ୍ଧବଧିରାନଂ ନୱ, ଗବ୍ଭସେଯ୍ୟକାନଂ ରୂପଗନ୍ଧରସକାଯଫୋଟ୍ଠବ୍ବମନୋଧମ୍ମୱସେନ ସତ୍ତ ଆଯତନଧାତୁଯୋ ପାତୁଭୱନ୍ତି। ଓପପାତିକାନଂ ତିହେତୁକାନଂ ମନଚ୍ଛଟ୍ଠାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ଭାୱଦ୍ୱଯେ ଏକଂ, ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୋମନସ୍ସୁପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଏକଂ, ସଦ୍ଧାଦୀନି ପଞ୍ଚାତି ଚୁଦ୍ଦସିନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ତେସଂ ଦ୍ୱିହେତୁକାନଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ତେରସ, ପଠମକପ୍ପିକାନଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ତିହେତୁକାନଂ ଭାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅପରାନିପି ତେରସ, ତେସଞ୍ଞେୱ ଦୁହେତୁକାନଂ ଦ୍ୱାଦସ, ଗବ୍ଭସେଯ୍ୟକାନଂ ପନ ତିହେତୁକାନଂ ପୁରିମେସୁ ଚୁଦ୍ଦସସୁ ଚକ୍ଖାଦୀନି ଚତ୍ତାରି ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଦସ, ତେସଂ ଦୁହେତୁକାନଂ ନୱ, ଓପପାତିକାନଂ ଅହେତୁକାନଂ ପରିପୁଣ୍ଣାଯତନାନଂ ପୁରିମେସୁ ଚୁଦ୍ଦସସୁ ସଦ୍ଧାଦୀନି ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅପରାନି ନୱ, ତେସଞ୍ଞେୱ ଜଚ୍ଚନ୍ଧାନଂ ଅଟ୍ଠ, ତଥା ବଧିରାନଂ, ଅନ୍ଧବଧିରାନଂ ପନ ସତ୍ତ, ଗବ୍ଭସେଯ୍ୟକାନଂ ପନ ଅହେତୁକାନଂ କାଯମନୋଭାୱଜୀୱିତୋପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ପଞ୍ଚ, ତେସଞ୍ଞେୱ ନପୁଂସକାନଂ ଚତ୍ତାରି ପାତୁଭୱନ୍ତି। ଅହେତୁକଚିତ୍ତେସୁ ହି ୱିଜ୍ଜମାନାପି ଏକଗ୍ଗତା ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯତଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁୱସେନ ପନ ‘‘ଏକୋ ଫସ୍ସୋ’’ତିଆଦଯୋ ୱେଦିତବ୍ବା।

ଦୁତିଯକୋଟ୍ଠାସେ ପନ –

‘‘ରୂପଧାତୁଯା ଉପପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଠପେତ୍ୱା ଅସଞ୍ଞସତ୍ତାନଂ ଦେୱାନଂ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ପାତୁଭୱନ୍ତି। ପଞ୍ଚାଯତନାନି, ପଞ୍ଚ ଧାତୁଯୋ, ଏକଂ ସଚ୍ଚଂ, ଦସିନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ତଯୋ ହେତୂ, ତଯୋ ଆହାରା, ଏକୋ ଫସ୍ସୋ…ପେ… ଏକଂ ଚିତ୍ତ’’ନ୍ତି –

ମାତିକଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱିଭତ୍ତା। ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁରୂପସୋତମନୋଧମ୍ମାନଂ ୱସେନ ପଞ୍ଚାଯତନଧାତୁଯୋ ୱେଦିତବ୍ବା। ଏତ୍ଥାପି ଗନ୍ଧରସଫୋଟ୍ଠବ୍ବାନଂ ଅଗ୍ଗହଣେ କାରଣଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତମେୱ। ଚକ୍ଖୁସୋତମନୋଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ସୋମନସ୍ସୁପେକ୍ଖାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ, ସଦ୍ଧାଦୀନି ପଞ୍ଚାତି ଦସିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ତତିଯକୋଟ୍ଠାସେ ପନ –

‘‘ଅସଞ୍ଞସତ୍ତାନଂ ଦେୱାନଂ ଉପପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଏକୋ ଖନ୍ଧୋ ପାତୁଭୱତି ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଦ୍ୱେ ଆଯତନାନି ରୂପାଯତନଂ ଧମ୍ମାଯତନଂ, ଦ୍ୱେ ଧାତୁଯୋ ରୂପଧାତୁ ଧମ୍ମଧାତୁ, ଏକଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ, ଏକଂ ରୂପଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଅସଞ୍ଞସତ୍ତା ଦେୱା ଅହେତୁକା, ଅନାହାରା, ଅଫସ୍ସକା…ପେ… ଅଚିତ୍ତକା’’ତି –

ସନିଦ୍ଦେସମାତିକା ନିକ୍ଖିତ୍ତା। ଏତ୍ଥ ଚ ରୂପମ୍ପି କିଞ୍ଚାପି ତେସଂ ଆଯତନାଦିକିଚ୍ଚଂ ନ କରୋତି, ସୱିଞ୍ଞାଣକରୂପୀସୁ ପନ ଗହିତତ୍ତା ଇଧାପି ଗହିତଂ। ଗନ୍ଧାଦଯୋ ପନ ତତ୍ଥ ନ ଗହିତତ୍ତା ଇଧାପି ନ ଗହିତା, ନୋ ଅୱିଜ୍ଜମାନତାଯ। ଏକତଲୱାସିକାନଂ ୱା ସେସବ୍ରହ୍ମାନଂ ଚକ୍ଖୁୱିସଯତ୍ତା ଇଧାପି ରୂପାଯତନଂ ଉଦ୍ଧଟଂ, ଅସଞ୍ଞୀନଂ ପନ ପଞ୍ଚାଯତନାନି, ଏକୋ ଆହାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଚତୁତ୍ଥକୋଟ୍ଠାସେ –

‘‘ଅରୂପଧାତୁଯା ଉପପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା, ଦ୍ୱେ ଆଯତନାନି, ଦ୍ୱେ ଧାତୁଯୋ, ଏକଂ ସଚ୍ଚଂ, ଅଟ୍ଠିନ୍ଦ୍ରିଯାନି , ତଯୋ ହେତୂ, ତଯୋ ଆହାରା, ଏକୋ ଫସ୍ସୋ…ପେ… ଏକଂ ଚିତ୍ତ’’ନ୍ତି –

ମାତିକାପଦାନି ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱିଭତ୍ତା। ଏତ୍ଥ ଚ ମନୋଜୀୱିତୋପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ସଦ୍ଧାଦୀନି ପଞ୍ଚାତି ଅଟ୍ଠିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ। ଏୱଂ ଚତୂହି କୋଟ୍ଠାସେହି ଚତୁକ୍କୋ ୱାରୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ପଞ୍ଚମୋ ପନ ୱାରୋ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଭୂମନ୍ତରୱସେନ ''କାମାୱଚରଧମ୍ମା, ନ କାମାୱଚରା...ପେ... ପରିୟାପନ୍ନା''ତି ଚତ୍ତାରୋ ଦୁକେ ମାତିକାୱସେନ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱିଭଜନୱସେନ ପୱତ୍ତୋ, ସୋ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତତ୍ଥୋୱ।

ଛଟ୍ଠୋ ପନ ୱାରୋ ସମ୍ମୁତିଦେୱୌପପତ୍ତିଦେୱୱିସୁଦ୍ଧିଦେୱେ ନିଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ମନୁସ୍ସଦେୱଗତୀସୁ ଉପ୍ପାଦକକମ୍ମଆୟୁପ୍ପମାଣଦସ୍ସନୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ। ତତ୍ଥାୟଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ସତ୍ତା ହି ଦାନସୀଲାଦିକାମାୱଚରକୁସଲଂ କତ୍ୱା ମନୁସ୍ସଲୋକେ ଖତ୍ତିୟମହାସାଲାଦିକୁଲେସୁ ଚେୱ ଚାତୁମହାରାଜିକତାୱତିଂସୟାମତୁସିତନିମ୍ମାନରତିପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତିସଙ୍ଖାତେସୁ ଛସୁ ଦେୱଲୋକେସୁ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତତ୍ଥ ସିନେରୁପବ୍ବତୱେମଜ୍ଝପରିଭଣ୍ଡପବ୍ବତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ହେଟ୍ଠା ୟାୱ ଭୂମି ତିରିୟଂ ଚକ୍କୱାଳଅପବ୍ବତଂ ଆହଚ୍ଚ ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ପବ୍ବତଆକାସରୁକ୍ଖପଥୱିନିସ୍ସିତା ଚାତୁମହାରାଜଚନ୍ଦସୂରିୟା ସବ୍ବେ ଚାତୁମହାରାଜିକା। ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଚକ୍କୱାଳଅପରିୟନ୍ତଂ ତାୱତିଂସାଦୟୋ ୟଥାକ୍କମଂ ଉପରୂପରି ଠିତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଦେୱଲୋକୋପି ପରମ୍ପରଚକ୍କୱାଳଅପବ୍ବତଂ ଅପ୍ପତ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି।

ପଠମଜ୍ଝାନଂ ପନ ପରିତ୍ତଂ ଭାୱେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମପାରିସଜ୍ଜେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ମଜ୍ଝିମଂ ଭାୱେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମପୁରୋହିତେସୁ, ପଣୀତଂ ଭାୱେତ୍ୱା ମହାବ୍ରହ୍ମେସୁ, ଇମେ ତୟୋପି ଜନା ପଠମଜ୍ଝାନଭୂମିୟଂ ଏକତଲେ ୱସନ୍ତି। ଆୟୁଆଭାଦିଭେଦେନ ପନେସଂ ଭେଦୋ, ଏୱଂ ଉପରିପି।

ଚତୁକ୍କନୟେ ପନ ଦୁତିୟଜ୍ଝାନଂ, ପଞ୍ଚକନୟେ ଦୁତିୟତତିୟଜ୍ଝାନଞ୍ଚ ପରିତ୍ତଂ, ମଜ୍ଝିମଂ, ପଣୀତଞ୍ଚ ଭାୱେତ୍ୱା ପରିତ୍ତାଭାଅପ୍ପମାଣାଭାଆଭସ୍ସରେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ତତିୟଜ୍ଝାନଂ ପରିତ୍ତାଦିୱସେନ ଭାୱେତ୍ୱା ପରିତ୍ତସୁଭଅପ୍ପମାଣସୁଭସୁଭକିଣ୍ହେସୁ। ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ପନ ଭାୱେତ୍ୱା ଆରମ୍ମଣମନସିକାରଛନ୍ଦାଧିମୁତ୍ତିଆଦିନାନତ୍ତତୋ କେଚି ଅସଞ୍ଞୀସୁ, କେଚି ୱେହପ୍ଫଲେସୁ, କେଚି ଅୱିହେସୁ, ଅତପ୍ପେସୁ, ସୁଦସ୍ସେସୁ, ସୁଦସ୍ସୀସୁ, କେଚି ଅକନିଟ୍ଠେସୁ, ଆକାସାନଞ୍ଚାୟତନାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ଚ ୟଥାକ୍କମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ତତ୍ଥ ହି ଏକଚ୍ଚେ ତିତ୍ଥିୟା ''ଚିତ୍ତଂ ନିସ୍ସାୟ ରଜ୍ଜନଦୁସ୍ସନାଦୟୋ, ତନ୍ନିଦାନାନି ଚ ଦୁକ୍ଖାନି ସମୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀ''ତି ଚିତ୍ତେ ଦୋସଂ ଦିସ୍ୱା ''ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନମେତ''ନ୍ତି ସଞ୍ଞାୱିରାଗଂ ଜନେତ୍ୱା ତତ୍ରୂପପତ୍ତିୟା ଝାନଂ ଭାୱେତ୍ୱା ରୂପକାୟମତ୍ତା ଠିତା ୱା ନିସିନ୍ନା ୱା ନିପନ୍ନା ୱା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ପଞ୍ଚକପ୍ପସତାନି ତିଟ୍ଠନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଲାଭୀନଂ କତରଂ ଝାନଂ ୱିପଚ୍ଚତୀତି? ପଗୁଣଂ, ସବ୍ବେସୁ ପଗୁଣେସୁ ୟସ୍ସ ୱିପାକଭୂମିଂ ପତ୍ଥେତି, ତଂପତ୍ଥନାୟ ଚ ଅସତି ୟଂ ମରଣସମୟେ ସମାପଜ୍ଜତି, ତଂ, ତସ୍ମିମ୍ପି ଅସତି ଉତ୍ତମୱସେନ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନଂ ୱିପଚ୍ଚତି। ସୁଦ୍ଧାୱାସେସୁ ଚ ଅୱିହାଦୀସୁ ଅନାଗାମିୱଜ୍ଜିତା ସତ୍ତା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଅନାଗାମିନୋ ପନ ଅସଞ୍ଞୀୱଜ୍ଜିତବ୍ରହ୍ମଲୋକେସୁ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତୁଂ ଲଭନ୍ତି। ସବ୍ବେସମ୍ପି ଚ ଅରିୟାନଂ ତତ୍ରୂପପତ୍ତିତୋ ଉପରୂପପତ୍ତିପି, ନ ହେଟ୍ଠୂପପତ୍ତି। ତେ ହି ପଠମଜ୍ଝାନଭୂମିୟଂ ନିବ୍ବତ୍ତା ଅନାଗାମିନୋ ନୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ସୋଧେତ୍ୱା ମତ୍ଥକେ ୱେହପ୍ଫଲେସୁ ଠିତା ପରିନିବ୍ବନ୍ତି, ନ ନିୱତ୍ତନ୍ତି ଅରିୟାନଂ ହେଟ୍ଠୂପପତ୍ତିଅଭାୱା। ୱେହପ୍ଫଲଅକନିଟ୍ଠନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନଭୱା ତୟୋପି ସେଟ୍ଠଭୱା ନାମ। ଇମେସୁ ତୀସୁ ଠାନେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତା ଅନାଗାମିନୋ ନେୱ ଉଦ୍ଧଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ନ ଅଧୋ। ତତ୍ଥେୱ ପରିନିବ୍ବାୟନ୍ତି । ମନୁସ୍ସଲୋକେ ଚ ସେଖା ଗିହିଭାୱେ ୟାୱଜୀୱଂ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ନ ଅସେଖା। ତେ ହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତଦିୱସେ ପବ୍ବଜନ୍ତି ୱା, ପରିନିବ୍ବନ୍ତି ୱା। ଭୁମ୍ମଦେୱେସୁ ପନ ଖୀଣାସୱାପି ୟାୱଜୀୱଂ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଛସୁ କାମାୱଚରଦେୱେସୁ ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମିନୋୱ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଅନାଗାମିନୋ ପନ ତଦହେୱ ରୂପଭୱଂ ଗନ୍ତୁଂ ୱଚ୍ଚତି ଖୀଣାସୱେନ ପରିନିବ୍ବାତୁନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଇମାସୁ ସତ୍ତୱୀସତିୟା ଭୂମୀସୁ ପରିୟାପନ୍ନମନୁସ୍ସଦେୱବ୍ରହ୍ମଲୋକେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତସତ୍ତେସୁ ମନୁସ୍ସାନଂ ତାୱ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେୱ ୱସ୍ସସତଂ ଆୟୁପ୍ପମାଣଂ, ଅପ୍ପଂ ୱା ଭିୟ୍ୟୋ। ଆପାୟିକାନଂ, ଭୁମ୍ମଦେୱାନଞ୍ଚ କଦାଚି ଆୟୁପରିଚ୍ଛେଦୋ ନତ୍ଥି, କମ୍ମମେୱ ପମାଣଂ। ତେ ହି ସତ୍ତାହେନପି ମରନ୍ତି, କପ୍ପମ୍ପି ତିଟ୍ଠନ୍ତୀତି।

ଚାତୁମହାରାଜିକାନଂ ପନ ମାନୁସକାନି ପଞ୍ଞାସ ୱସ୍ସାନି ଏକଂ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ, ତାୟ ରତ୍ତିୟା ତିଂସ ରତ୍ତିୟୋ ମାସୋ, ତେନ ମାସେନ ଦ୍ୱାଦସମାସିୟୋ ସଂୱଚ୍ଛରୋ, ତେନ ସଂୱଚ୍ଛରେନ ଦିବ୍ବାନି ପଞ୍ଚୱସ୍ସସତାନି ଆୟୁପ୍ପମାଣଂ। ତାନି ମନୁସ୍ସଗଣନାୟ ନୱୁତିୱସ୍ସସତସହସ୍ସାନି ହୋନ୍ତି। ତାୱତିଂସାନଂ ମାନୁସକଂ ୱସ୍ସସତଂ ଏକଂ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ କତ୍ୱା ଏୱମାଗତଂ ଦିବ୍ବଂ ୱସ୍ସସହସ୍ସଂ। ଏୱଂ ୟାମାଦୀନଂ ୱସ୍ସଗଣନଞ୍ଚ ଦିଗୁଣଂ କତ୍ୱା ହେଟ୍ଠିମତୋ ଦିଗୁଣଚତୁଗ୍ଗୁଣଂ ଆୟୁପ୍ପମାଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ବ୍ରହ୍ମେସୁ ପନ ବ୍ରହ୍ମପାରିସଜ୍ଜାନଂ କପ୍ପସ୍ସ ତତିୟୋ ଭାଗୋ ଆୟୁପ୍ପମାଣଂ, ବ୍ରହ୍ମପୁରୋହିତାନଂ ଉପଡ୍ଢକପ୍ପୋ , ମହାବ୍ରହ୍ମାନଂ ଏକୋ କପ୍ପୋ, ପରିତ୍ତାଭାନଂ ଦ୍ୱେ କପ୍ପାତି ଏୱଂ ଉପରୂପରି ଦିଗୁଣଂ କତ୍ୱା ୟାୱ ସୁଭକିଣ୍ହା ୟୋଜେତବ୍ବଂ। ସୁଭକିଣ୍ହାନଂ ହି ଚତୁସଟ୍ଠିକପ୍ପଂ ଆୟୁପ୍ପମାଣଂ, ଅସଞ୍ଞୀନଂ, ୱେହପ୍ଫଲାନଞ୍ଚ ପଞ୍ଚକପ୍ପସତାନି, ଅୱିହାନଂ କପ୍ପସହସ୍ସନ୍ତି ଉପରୂପରି ଦିଗୁଣୱସେନ ୟାୱ ଅକନିଟ୍ଠା ୟୋଜେତବ୍ବଂ। ଅକନିଟ୍ଠାନଂ ହି ସୋଳଅସକପ୍ପସହସ୍ସାନି, ଅରୂପାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ୟଥାକ୍କମଂ ୱୀସତି, ଚତ୍ତାରି, ସଟ୍ଠି, ଚତୁରାସୀତି କପ୍ପସହସ୍ସାନି ଆୟୁପ୍ପମାଣନ୍ତି।

ଉକ୍ଖିତ୍ତା ପୁଞ୍ଞତେଜେନ, କାମରୂପଗତିଂ ଗତା;

ଭୱଗ୍ଗତମ୍ପି ସମ୍ପତ୍ତା, ପୁନାଗଚ୍ଛନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗତିଂ।

ତାୱ ଦୀଘାଯୁକା ସତ୍ତା, ଚୱନ୍ତି ଆଯୁସଙ୍ଖଯା;

ନତ୍ଥି କୋଚି ଭୱୋ ନିଚ୍ଚୋ, ଇତି ୱୁତ୍ତଂ ମହେସିନା।

ତସ୍ମା ହି ଧୀରା ନିପକା, ନିପୁଣା ଅତ୍ଥଚିନ୍ତକା;

ଜରାମରଣମୋକ୍ଖାଯ, ଭାୱେନ୍ତି ମଗ୍ଗମୁତ୍ତମଂ।

ଭାୱଯିତ୍ୱା ସୁଚିଂ ମଗ୍ଗଂ, ନିବ୍ବାନୋଗଧଗାମିନଂ;

ସବ୍ବାସୱେ ପରିଞ୍ଞାଯ, ପରିନିବ୍ବନ୍ତି ଅନାସୱାତି। (ୱିଭ। ୧୦୨୯);

ଅଯଂ ଛଟ୍ଠୱାରେ ନଯୋ।

ସତ୍ତମୋ ପନ ୱାରୋ ତେସଂ ଖନ୍ଧାଦୀନଂ ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟାଦିଭାୱୱିଭାୱନୱସେନ ପୱତ୍ତୋ। ତତ୍ଥ ହି –

‘‘ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ, ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ, ନ ପହାତବ୍ବୋ, ନ ଭାୱେତବ୍ବୋ, ନ ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବୋ। ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟା, ସିଯା ପହାତବ୍ବା, ସିଯା ଭାୱେତବ୍ବା, ସିଯା ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବା, ସିଯା ନ ପହାତବ୍ବା ନ ଭାୱେତବ୍ବା ନ ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବା’’ତିଆଦିନା –

ଦ୍ୱାଦସପି କୋଟ୍ଠାସା ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱିଭତ୍ତା। ତତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣପରିଗ୍ଗାହିକାଯ ପଞ୍ଞାଯ ଖନ୍ଧାଦଯୋ ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟା। ଞାତତୀରଣପହାନପରିଞ୍ଞାସୁ ଯଥାଯୋଗଂ ଯାଯ କାଯଚି ପରିଞ୍ଞାଯ ୱସେନ ସବ୍ବେପି ଧମ୍ମା ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟା। ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମାପି ଞାତପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟାୱ। ଅକୁସଲା ପନ ପହାତବ୍ବା। ମଗ୍ଗୋ ଭାୱେତବ୍ବୋ, ଫଲଂ, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଞାତତୀରଣୱସେନ ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ। ୱିପସ୍ସନାୱିସଯେ ହି ସବ୍ବଂ ତୀରଣପରିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟନ୍ତି। ଇମିନା ନଯେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟାଦିଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅଟ୍ଠମୋ ପନ ୱାରୋ ତେସଂ ସାରମ୍ମଣତାୱିଭାୱନୱସେନ ପୱତ୍ତୋ, ନୱମୋ ପନେସଂ ଦିଟ୍ଠସୁତମୁତୱିଞ୍ଞାତେସୁ ସଙ୍ଗହଦସ୍ସନୱସେନ। ଦସମୋ କୁସଲତ୍ତିକାଦୀହି ସରଣଦୁକପରିଯୋସାନେହି ତିକଦୁକେହି ୱିଭାଗଦସ୍ସନୱସେନ ପୱତ୍ତୋ, ତେପି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯାୱାତି ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରୋ ପନେତ୍ଥ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତୋଯେୱ। ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱିଭଙ୍ଗପାଠଇଅଟ୍ଠକଥାସୁ (ୱିଭ। ୯୭୮ ଆଦଯୋ; ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୯୭୮ ଆଦଯୋ) ଗହେତବ୍ବୋତି।

ଧମ୍ମହଦଯୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ମୋହୱିଚ୍ଛେଦନିଯା ଅଭିଧମ୍ମମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନାଯ

ୱିଭଙ୍ଗମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୩। ଧାତୁକଥାମାତିକା

ଇଦାନି ୱିଭଙ୍ଗମାତିକାନନ୍ତରଂ –

ଅଯଂ ଧାତୁକଥାଦୀନଂ, ସମ୍ପତ୍ତା ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା;

ମାତିକାନଂ ଯତୋ ତସ୍ମା, ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ଯଥାରହଂ।

ଅନୁତ୍ତାନତ୍ଥତୋ ଚେୱ, ସଙ୍ଖେପେନତ୍ଥନିଚ୍ଛଯା;

ୱିଭଙ୍ଗନଯତୋ ଚେୱ, ହୋତି ସଂୱଣ୍ଣନାନଯୋ।

ତତ୍ଥ ଧାତୁକଥାମାତିକାଯ ତାୱ ସଂୱଣ୍ଣନା ହୋତି। ସା ପନେସା ନିକ୍ଖେପତୋ ପଞ୍ଚଧା ଠିତା – ନଯମାତିକା ଅବ୍ଭନ୍ତରମାତିକା ନଯମୁଖମାତିକା ଲକ୍ଖଣମାତିକା ବାହିରମାତିକାତି। ତତ୍ଥ ''ସଙ୍ଗହୋ, ଅସଙ୍ଗହୋ…ପେ… ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତେନ ସଙ୍ଗହିତଂ ଅସଙ୍ଗହିତ''ନ୍ତି ଅଯଂ ଚୁଦ୍ଦସହି ପଦେହି ନିକ୍ଖିତ୍ତା ସଙ୍ଗହାଦିକେନ ନଯେନ ଧାତୁକଥାଯ ଧମ୍ମା ୱିଭତ୍ତାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ଠପିତତ୍ତା ନଯମାତିକା ନାମ, ଯା ''ମୂଲମାତିକା''ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି।

''ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା…ପେ… ମନସିକାରୋ''ତି ଅଯଂ ପଞ୍ଚୱୀସାଧିକେନ ପଦସତେନ ନିକ୍ଖିତ୍ତା ସଙ୍ଗହାଦିନଯେନ ୱିଭଜିତବ୍ବଭାୱେନ ଧାତୁକଥାଯ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଏୱ ଠପିତତ୍ତା ଅବ୍ଭନ୍ତରମାତିକା ନାମ, ଯା ''ଧାତୁକଥାମାତିକା''ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି।

''ତୀହି ସଙ୍ଗହୋ, ତୀହି ଅସଙ୍ଗହୋ, ଚତୂହି ସମ୍ପଯୋଗୋ, ଚତୂହି ୱିପ୍ପଯୋଗୋ''ତି ଅଯଂ ଚତୂହି ପଦେହି ନିକ୍ଖିତ୍ତା ଖନ୍ଧାଦୀସୁ ଚ କୁସଲତ୍ତିକାଦୀସୁ ଚ ମାତିକାଧମ୍ମେସୁ ତୀହି ଖନ୍ଧାଯତନଧାତୁପଦେହେୱ ସଙ୍ଗହୋ ଅସଙ୍ଗହୋ ଚ, ତଥା ଚତୂହି ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧେହି ସମ୍ପଯୋଗୋ, ୱିପ୍ପଯୋଗୋ ଚାତି ଇମେସଂ ସଙ୍ଗହାସଙ୍ଗହାଦୀନଂ ନଯାନଂ ମୁଖାନୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ଠପିତତ୍ତା ନଯମୁଖମାତିକା ନାମ।

''ସଭାଗୋ ୱିସଭାଗୋ''ତି ଅଯଂ ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ନିକ୍ଖିତ୍ତା ସଭାଗୱିସଭାଗଲକ୍ଖଣୱସେନେୱ ସଙ୍ଗହାସଙ୍ଗହନଯା ଚେୱ ସମ୍ପଯୋଗୱିପ୍ପଯୋଗନଯା ଚ ହୋନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ଠପିତତ୍ତା ଲକ୍ଖଣମାତିକା ନାମ। ସକାପି ଧମ୍ମସଙ୍ଗଣୀ ଧାତୁକଥାଯ ମାତିକାତି ଅଯଂ ଛସଟ୍ଠି ତିକପଦାନି, ଦ୍ୱେ ଚ ଦୁକପଦସତାନି ସଙ୍ଖିପିତ୍ୱା ନିକ୍ଖିତ୍ତା ଧାତୁକଥା ମାତିକାତୋ ବହି ଠପିତତ୍ତା ବାହିରମାତିକା ନାମ। ଏୱମେତିସ୍ସା ପଞ୍ଚୱିଧାଯ ମାତିକାଯ ଅଯମନୁତ୍ତାନତ୍ଥୱଣ୍ଣନା।

ସଙ୍ଗହୋତିଆଦୀସୁ ହି ସଙ୍ଗହୋ ତାୱ ଜାତିସଞ୍ଜାତିକିରିଯାଗଣନୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧୋ। ତତ୍ଥ ''ସବ୍ବେ ଖତ୍ତିଯା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୁ, ଯା ଚାୱୁସୋ ୱିସାଖ, ସମ୍ମାୱାଚା, ଯୋ ଚ ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ, ଯୋ ଚ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ, ଇମେ ଧମ୍ମା ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେ ସଙ୍ଗହିତା''ତି (ମ। ନି। ୧।୪୬୨) ଅଯଂ ଜାତିସଙ୍ଗହୋ ନାମ। ''ସବ୍ବେ କୋସଲକା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୁ, ଯୋ ଚାୱୁସୋ ୱିସାଖ, ସମ୍ମାୱାଯାମୋ, ଯା ଚ ସମ୍ମାସତି, ଯୋ ଚ ସମ୍ମାସମାଧି, ଇମେ ଧମ୍ମା ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧେ ସଙ୍ଗହିତା''ତି (ମ। ନି। ୧।୪୬୨) ଅଯଂ ସଞ୍ଜାତିସଙ୍ଗହୋ ନାମ, ଏକଟ୍ଠାନେ ଜାତିସମ୍ବନ୍ଧଭାୱେନ ସଙ୍ଗହୋତି ଅତ୍ଥୋ। ''ସବ୍ବେ ହତ୍ଥାରୋହା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୁ, ଯା ଚାୱୁସୋ ୱିସାଖ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ଯୋ ଚ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ, ଇମେ ଧମ୍ମା ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧେ ସଙ୍ଗହିତା''ତି (ମ। ନି। ୧।୪୬୨) ଅଯଂ କିରିଯାସଙ୍ଗହୋ ନାମ। ''ହଞ୍ଚି ଚକ୍ଖାଯତନଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧଗଣନଂ ଗଚ୍ଛତି, ତେନ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ 'ଚକ୍ଖାଯତନଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧେନ ସଙ୍ଗହିତ'''ନ୍ତି (କଥା। ୪୭୧) ଅଯଂ ଗଣନସଙ୍ଗହୋ ନାମ, ଅଯମିଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତପ୍ପଟିପକ୍ଖେନ ଅସଙ୍ଗହୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତେସଂ ୱିକପ୍ପତୋ ସଙ୍ଗହିତେନ ଅସଙ୍ଗହିତାଦୀନି, ଏକୁପ୍ପାଦେକନିରୋଧଏକୱତ୍ଥୁକଏକାରମ୍ମଣତାୱସେନ ସମ୍ପଯୋଗୋ, ତପ୍ପଟିପକ୍ଖତୋ ୱିପ୍ପଯୋଗୋ, ତେସଂ ୱିକପ୍ପତୋ ସମ୍ପଯୁତ୍ତେନ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତାଦୀନି, ତଦୁଭଯସଂସଗ୍ଗୱିକପ୍ପତୋ ସଙ୍ଗହିତେନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତନ୍ତିଆଦୀନି ଚ ୱେଦିତବ୍ବାନି। ସେସଂ ୱୁତ୍ତତ୍ଥମେୱ। ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ଅନୁତ୍ତାନପଦତ୍ଥୋ।

ସଙ୍ଗହାସଙ୍ଗହପଦତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ଅତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛଯତୋ ପନ ଯସ୍ମା ଅବ୍ଭନ୍ତରମାତିକାଯ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧାଦୀନି, ବାହିରମାତିକାଯ କୁସଲାଦୀନି ଚ ''ସଙ୍ଗହୋ ଅସଙ୍ଗହୋ''ତିଆଦିକେହି

ନଯମାତିକାପଦେହି ‘‘ତୀହି ସଙ୍ଗହୋ, ତୀହି ଅସଙ୍ଗହୋ’’ତିଆଦିନଯମୁଖମାତିକାଵସେନ ଯଥାରହଂ ନିଦ୍ଦେସତ୍ଥାଯ ଭଗଵତା ଠପିତାନି, ତସ୍ମା ଖନ୍ଧାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହାଦୀନଂ ପାଳିଯଂ ଵୁତ୍ତାନୁସାରେନେଵ ସଙ୍ଖେପତୋ ଅତ୍ଥଵିନିଚ୍ଛଯୋ ହୋତି। ଇମିନା ନଯେନ ଵିଭଙ୍ଗନଯୋ ସକ୍କା ଞାତୁନ୍ତି ତଂ ଵିସୁଂ ନ ଵକ୍ଖାମ।

ତତ୍ଥ ସଙ୍ଗହାସଙ୍ଗହଵାରେ ଖନ୍ଧାନଂ ତାଵ ଅଯଂ ନିଦ୍ଦେସେ ନଯୋ – ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଏକେନ ଖନ୍ଧେନ ଏକାଦସହି ଆଯତନେହି ଏକାଦସହି ଧାତୂହି ସଙ୍ଗହିତୋ। ଚତୂହି ଖନ୍ଧେହି ଏକେନାଯତନେନ ସତ୍ତହି ଧାତୂହି ଅସଙ୍ଗହିତୋ। ତତ୍ଥ ଏକାଦସହୀତି ମନାଯତନଵଜ୍ଜେହି। ଧମ୍ମାଯତନେନାପି ହି କେଚି ରୂପଧମ୍ମା ସଙ୍ଗହିତା। ଏକାଦସହୀତି ସତ୍ତଵିଞ୍ଞାଣଧାତୁଵଜ୍ଜାହି। ସେସଂ ସୁଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେଵ।

ଵେଦନାଦଯୋ ତଯୋ ଖନ୍ଧା ଯଥାସକଂ ଏକେନ ଖନ୍ଧେନ ଏକେନାଯତନେନ ଏକାଯ ଧାତୁଯା ସଙ୍ଗହିତା, ଚତୂହି ଖନ୍ଧେହି ଏକାଦସହି ଆଯତନେହି ସତ୍ତରସହି ଧାତୂହି ଅସଙ୍ଗହିତା, ତଥା ଵିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋପି। କେଵଲଂ ପନେତ୍ଥ ସତ୍ତହି ଵିଞ୍ଞାଣଧାତୂହି ସଙ୍ଗହିତୋ, ଏକାଦସହି ଧାତୂହି ଅସଙ୍ଗହିତୋତି ଏତ୍ତକମେଵ ଵିସେସୋ। ତତ୍ଥ ହି ଵେଦନାଦୀନଂ ତିଣ୍ଣଂ ଖନ୍ଧାନଂ ଏକେନ ଧମ୍ମାଯତନେନ ଚ ଏକାଯ ଧମ୍ମଧାତୁଯା ଚ ସଙ୍ଗହିତତା ଵେଦିତବ୍ବା। ପାଳିଯଂ ପନେତ୍ଥ ଖନ୍ଧପଦନିଦ୍ଦେସେ, ଉପରି ଆଯତନାଦିନିଦ୍ଦେସେସୁ ଚ ‘‘ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ଵେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ଦ୍ୱୀହି ଖନ୍ଧେହି ଏକାଦସହାଯତନେହି ଏକାଦସହି ଧାତୂହି ସଙ୍ଗହିତା’’ତିଆଦିନା (ଧାତୁ। ୧୫) ଦ୍ୱିମୂଲକାଦିନଯେନାପି ଵିତ୍ଥାରନଯୋ ଵିଭତ୍ତୋ, ସୋପି ଇମିନା ଏକମୂଲନଯାନୁସାରେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ସୁଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋତି ନ ଵିତ୍ଥାରଯିମ୍ହା। ଅଯଂ ଖନ୍ଧପଦନିଦ୍ଦେସନଯୋ।

ଆଯତନଧାତୁପଦାନମ୍ପି ଖନ୍ଧପଦେ ଵୁତ୍ତାନୁସାରେନେଵ ତୀହି ସଙ୍ଗହୋ, ତୀହି ଅସଙ୍ଗହୋ ଚ ଯଥାଯୋଗଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଞାତବ୍ବୋ। କେଵଲଂ ପନେତ୍ଥ ଧମ୍ମାଯତନଧମ୍ମଧାତୂସୁ ଅସଙ୍ଖତସ୍ସ ଖନ୍ଧସଙ୍ଗହାଭାଵା ତଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସାନଂ ଖନ୍ଧେସୁ ସଙ୍ଗହୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ।

ସଚ୍ଚେସୁ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ସବ୍ବେହି ଖନ୍ଧାଯତନଧାତୂହି। ସମୁଦଯମଗ୍ଗସଚ୍ଚାନି ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧେନ, ଧମ୍ମାଯତନଧମ୍ମଧାତୂହି ଚ ସଙ୍ଗହିତାନି। ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ ଖନ୍ଧେନ ଅସଙ୍ଗହିତଂ, ଧମ୍ମାଯତନଧମ୍ମଧାତୂହି ଏଵ ସଙ୍ଗହିତଂ।

ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଜୀଵିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଦ୍ୱୀହି ରୂପକ୍ଖନ୍ଧସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧେହି। ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯାଦୀନି ପଞ୍ଚ ଵେଦନାକ୍ଖନ୍ଧେନ , ସଦ୍ଧାଦୀନି ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧେନ, ସବ୍ବାନି ଚେତାନି ଜୀଵିତିନ୍ଦ୍ରିଯାଦୀନି, ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯାଦୀନିପି ଧମ୍ମାଯତନଧମ୍ମଧାତୂହି ସଙ୍ଗହିତାନି। ସେସିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ସୁଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟାନି।

ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦେସୁ ନାମରୂପଂ ଵିଞ୍ଞାଣଵଜ୍ଜିତେହି ଚତୂହି ଖନ୍ଧେହି, ଏକାଦସହି ଆଯତନଧାତୂହି ଚ ସଙ୍ଗହିତଂ। ଏତ୍ଥ ହି ପଵତ୍ତିଯଂ ନାମରୂପସ୍ସାପି ଗହିତତ୍ତା ସଳାଯତନମ୍ପି ଗହିତନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ସଳାଯତନଂ ଦ୍ୱୀହି ଖନ୍ଧେହି, ପସାଦଵିଞ୍ଞାଣଭୂତେହି ଛହି ଆଯତନେହି, ଦ୍ୱାଦସହି ଧାତୂହି ସଙ୍ଗହିତଂ। ଉପପତ୍ତିଭଵୋ ପନ କାମଭଵଭୂତୋ ପଞ୍ଚହି ଖନ୍ଧେହି, ସଦ୍ଦାଯତନଵଜ୍ଜିତେହି ଏକାଦସହି ଆଯତନେହି, ସତ୍ତରସହି ଧାତୂହି। ରୂପଭଵୋ ପଞ୍ଚହି ଖନ୍ଧେହି, ସଦ୍ଦାଦିଚତୁକ୍କଘାନାଦିତ୍ତଯତବ୍ବିଞ୍ଞାଣଵଜ୍ଜେହି ପଞ୍ଚହାଯତନେହି, ଅଟ୍ଠହି ଧାତୂହି ସଙ୍ଗହିତୋ। ଅସଞ୍ଞୀଭଵୋ ଏକେନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧେନ, ରୂପଧମ୍ମଵସେନ ଦ୍ୱୀହି ଆଯତନଧାତୂହି ସଙ୍ଗହିତୋ। ଘାନାଦିତ୍ତଯଂ ପନେତ୍ଥ ଆଯତନାଦିକିଚ୍ଚାକରଣତୋ ଆଯତନଧାତୂହି ଅସଙ୍ଗହିତମ୍ପି ରୂପକ୍ଖନ୍ଧେନ ସଙ୍ଗହିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଭଵସ୍ସ ଚ ଏକନ୍ତମୁପାଦିନ୍ନତ୍ତା ପଵତ୍ତିଵିପାକାନଂ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣାଦୀନଂ ଗହଣେପି ଅନୁପାଦିନ୍ନସଦ୍ଦାଯତନସ୍ସ ଇଧ ଅଗ୍ଗହଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅରୂପଭଵୋ ଚତୂହି ଖନ୍ଧେହି ଦ୍ୱୀହି ଆଯତନଧାତୂହି। ଜାତିଜରାମରଣାନି ନାମରୂପଧମ୍ମାନଂ ଲକ୍ଖଣତ୍ତା ଦ୍ୱୀହି ରୂପକ୍ଖନ୍ଧସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧେହି। ସୋକଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସାନି ଵେଦନାକ୍ଖନ୍ଧେନ। ଉପାଯାସୋ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧେନ, ଧମ୍ମାଯତନଧମ୍ମଧାତୂହି ଚ ସଙ୍ଗହିତୋ। ପରିଦେଵୋ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧସଦ୍ଦାଯତନସଦ୍ଦଧାତୂହି। ସେସାନି ପନେତ୍ଥ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଙ୍ଗାନି, ସତିପଟ୍ଠାନସମ୍ମପ୍ପଧାନା ଚ ସୁଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟାଵ।

ଇଦ୍ଧିପାଦା ଦ୍ୱୀହି ଖନ୍ଧେହି, ଆଯତନେହି, ଧାତୂହି ସଙ୍ଗହିତା। ଏତ୍ଥ ଚ ଚିତ୍ତିଦ୍ଧିପାଦସ୍ସ ଧମ୍ମଧାତୁମନୋଵିଞ୍ଞାଣଧାତୁନିଯମତୋ ସୋଳସହି ଧାତୂହି ଅସଙ୍ଗହୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଝାନାନି ଦ୍ୱୀହି ଵେଦନାସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧେହି, ଏକେନାଯତନେନ, ଏକାଯ ଧାତୁଯା ଚ ସଙ୍ଗହିତାନି। ଅପ୍ପମଞ୍ଞା ଏକେନ ଖନ୍ଧେନ, ଏକେନ ଆଯତନେନ, ଏକାଯ ଧାତୁଯା ସଙ୍ଗହିତା। ଏଵଂ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାଦୀନିପି। କେଵଲଂ ପନ ଚିତ୍ତଂ ସତ୍ତହି ଵିଞ୍ଞାଣଧାତୂହି ସଙ୍ଗହିତନ୍ତି ଏତ୍ତକମେଵ ଵିସେସୋ। ସବ୍ବେସମ୍ପି ଚେସ ଵୁତ୍ତାଵସେସେହି ଖନ୍ଧାଯତନଧାତୂହି ଅସଙ୍ଗହିତଭାଵୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ।

ଇମିନା ନଯେନ ବାହିରମାତିକାଯପି ‘‘କୁସଲା ଧମ୍ମା, ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଚତୂହି ଖନ୍ଧେହି, ଦ୍ୱୀହି ଆଯତନେହି, ଧାତୂହି ସଙ୍ଗହିତା। ଅବ୍ୟାକତା ପନ ଅସଙ୍ଖତଂ ଖନ୍ଧତୋ ଠପେତ୍ୱା ପଞ୍ଚହି ଖନ୍ଧେହି ଦ୍ୱାଦସହି ଆଯତନେହି ଅଟ୍ଠାରସହି ଧାତୂହି ସଙ୍ଗହିତା’’ତିଆଦିନା ଯୋଜେତ୍ୱା ସଙ୍ଗହାସଙ୍ଗହୋ ଞାତବ୍ବୋତି ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ଵିତ୍ଥାରୋ ପନ ଧାତୁକଥାପାଳିଅଟ୍ଠକଥାସୁ (ଧାତୁ। ୭୭ ଆଦଯୋ; ଧାତୁ। ଅଟ୍ଠ। ୭୭) ଗହେତବ୍ବୋତି।

ନିଟ୍ଠିତୋ ‘‘ସଙ୍ଗହୋ ଅସଙ୍ଗହୋ’’ତି ପଦସ୍ସ

ଅତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ସଙ୍ଗହିତେନଅସଙ୍ଗହିତପଦବଣ୍ଣନା

ସଙ୍ଗହିତେନଅସଙ୍ଗହିତପଦେ ସବ୍ବେସଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧାଦିପଦାନଂ ନିଦ୍ଦେସୋ ନ ସମ୍ଭୱତି। ଯାନି ପନେତ୍ଥ ପଦାନି ରୂପେକଦେସଂ, ଅରୂପେନ ଅସମ୍ମିସ୍ସଂ ୱିଞ୍ଞାଣେକଦେସଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞେନ ଅସମ୍ମିସ୍ସଂ ଦୀପେନ୍ତି, ତେସମେୱ ନିଦ୍ଦେସୋ। ତାନି ପନ ମନାଯତନଧମ୍ମାଯତନୱଜ୍ଜିତାନଂ ଦସାଯତନାନଂ, ଧମ୍ମଧାତୁୱଜ୍ଜିତାନଂ ସତ୍ତରସନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ, ସତ୍ତରୂପିନ୍ଦ୍ରିଯାନଞ୍ଚ ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବାନି, ନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧାଦୀନଂ। ତେନେୱ ପାଠଇଯଂ –

‘‘ଦସାଯତନା ସତ୍ତରସ ଧାତୁଯୋ,

ସତ୍ତିନ୍ଦ୍ରିଯା ଅସଞ୍ଞାଭୱୋ ଏକୱୋକାରଭୱୋ;

ପରିଦେୱୋ ସନିଦସ୍ସନସପ୍ପଟିଘଂ,

ଅନିଦସ୍ସନଂ ପୁନଦେୱ ସପ୍ପଟିଘଂ ଉପାଦା’’ତି। (ଧାତୁ। ୧୭୮) –

ଏୱଂ ଉଦ୍ଦାନଗାଥା ୱୁତ୍ତା। ରୂପକ୍ଖନ୍ଧେନ ହି ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋୱ ସଙ୍ଗହିତୋ, ଏୱଂ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧାଦୀହି ଚ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧାଦଯୋୱ। ତେପି ଚ ଯେହି କେହିଚି ଆଯତନଧାତୂହି ଅସଙ୍ଗହିତା ନାମ ନତ୍ଥୀତି ତେସଂ ସଙ୍ଗହିତେନ ଅସଙ୍ଗହିତତ୍ତାଭାୱା ଯଥାୱୁତ୍ତାଯତନାନଂ ୱସେନେୱେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛଯୋ ହୋତି। ଇଦଂ ହେତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣଂ – ଯଂ ଖନ୍ଧପଦେନ ସଙ୍ଗହିତଂ ହୁତ୍ୱା ଆଯତନଧାତୁପଦେହି ଅସଙ୍ଗହିତଂ, ଖନ୍ଧାଯତନପଦେହି ୱା ସଙ୍ଗହିତଂ ହୁତ୍ୱା ଧାତୁପଦେନ ଅସଙ୍ଗହିତଂ, ତସ୍ସ ଖନ୍ଧାଯତନଧାତୂହି ଅସଙ୍ଗହୋ ୱୁଚ୍ଚତି। କଥଂ? ଚକ୍ଖାଯତନେନ ଯେ ଧମ୍ମା ଖନ୍ଧସଙ୍ଗହେନ ସଙ୍ଗହିତା, ଆଯତନସଙ୍ଗହେନ, ଧାତୁସଙ୍ଗହେନ ଚ ଅସଙ୍ଗହିତା, ତେ ଧମ୍ମା କତିହି ଖନ୍ଧେହି, ଆଯତନେହି, ଧାତୂହି ଅସଙ୍ଗହିତା? ତେ ଧମ୍ମା ଚତୂହି ଖନ୍ଧେହି ଦ୍ୱୀହି ଆଯତନେହି ଅଟ୍ଠହି ଧାତୂହି ଅସଙ୍ଗହିତା। ଏୱଂ ରୂପାଯତନାଦୀସୁପି ପସାଦୱିସଯଭୂତେସୁ ଧାତୂସୁ, ରୂପିନ୍ଦ୍ରିଯାଦୀସୁ ଚ ଯୋଜନକ୍କମୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତ୍ରାଯଂ ନଯୋ – ଚକ୍ଖାଯତନେନ ଯେ ରୂପଧମ୍ମା ଖନ୍ଧସଙ୍ଗହେନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋତି ସଙ୍ଗହିତା, ଆଯତନଧାତୁସଙ୍ଗହେନ ଚକ୍ଖାଯତନେନ ଅସଙ୍ଗହିତା, ଚକ୍ଖୁଧାତୁଯା ଅସଙ୍ଗହିତା, ଚକ୍ଖାଯତନଚକ୍ଖୁଧାତୂହି ଏକସ୍ସେୱେତସ୍ସ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ୱିସୁଂ ଆଯତନଧାତୂସୁ ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ତେ ଚକ୍ଖାଯତନୱିରହିତା ସବ୍ବେ ରୂପଧମ୍ମା ଚତୂହି ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧେହି ଚକ୍ଖାଯତନଂ ମନାଯତନନ୍ତି ଦ୍ୱୀହି ଆଯତନେହି ଚକ୍ଖୁଧାତୁ ସତ୍ତୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯୋତି ଅଟ୍ଠହି ଧାତୂହି ଅସଙ୍ଗହିତା। ଉପରି ରୂପାଯତନାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଇମସ୍ମିଂ ହି ୱାରେ ଚକ୍ଖାଯତନସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ତୀହିପି ଖନ୍ଧାଯତନଧାତୁସଙ୍ଗହେହି ସଙ୍ଗହିତତାଯ ଅସଙ୍ଗହିତତ୍ତାଭାୱା ଖନ୍ଧସଙ୍ଗହେନ ସଙ୍ଗହିତଂ, ଆଯତନସଙ୍ଗହେନ ଅସଙ୍ଗହିତଂ, ଧାତୁସଙ୍ଗହେନ ଅସଙ୍ଗହିତନ୍ତି ଏୱଂ ତୀହିପି ସଙ୍ଗହିତାସଙ୍ଗହିତୱିସେସନେହି ୱିସିଟ୍ଠସ୍ସେୱ ‘‘କତିହି ଖନ୍ଧେହୀ’’ତିଆଦିନା ଖନ୍ଧାଦୀହି ଅସଙ୍ଗହସ୍ସ ୱୁଚ୍ଚମାନତ୍ତା ଚ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧେହି ସହ ବହିଭୂତତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଯଥା ଚେତ୍ଥ ଚକ୍ଖାଯତନେନ ଉପଲକ୍ଖିତାନଂ ରୂପଧମ୍ମାନଂଯେୱ ସଙ୍ଗହିତେନ ଅସଙ୍ଗହିତତା, ନ ଚକ୍ଖାଯତନସ୍ସ, ଏୱଂ ଉପରି ରୂପାଯତନାଦୀହି ଉପଲକ୍ଖିତୱାରେପି ଯଥାରହଂ ଞାତବ୍ବା।

ସେସେସୁ ପନ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା ଯେ ଧମ୍ମା ଖନ୍ଧସଙ୍ଗହେନ ସଙ୍ଗହିତା, ଆଯତନସଙ୍ଗହେନ ସଙ୍ଗହିତା, ଧାତୁସଙ୍ଗହେନ ଅସଙ୍ଗହିତା, ତେ ଧମ୍ମା ଚତୂହି ଖନ୍ଧେହି ଏକାଦସହି ଆଯତନେହି ଦ୍ୱାଦସହି ଧାତୂହି ଅସଙ୍ଗହିତା। ଏୱଂ ସେସୱିଞ୍ଞାଣଧାତୂସୁପି। ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଙ୍ଗେସୁ ଅସଞ୍ଞୀଭୱେନ ଯେ ଧମ୍ମା…ପେ… ତେ ଧମ୍ମା ଚତୂହି ଖନ୍ଧେହି ଦସହାଯତନେହି ସୋଳସହି ଧାତୂହି ଅସଙ୍ଗହିତା। ଉପାଦାଧମ୍ମେହି ଯେ ଧମ୍ମା…ପେ… ତେ ଧମ୍ମା ଚତୂହି ଖନ୍ଧେହି ଏକାଦସହାଯତନେହି ସତ୍ତରସହି ଧାତୂହି ଅସଙ୍ଗହିତାତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ୱାରା ଅପୁବ୍ବୱିସେସା ସମାଯେୱ। ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣୱାରେ ଦ୍ୱାଦସହୀତି ଛ ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯୋ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅୱସେସାହି ଧାତୂହି ସେସା ଛ ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯୋୱ ଖନ୍ଧାଯତନସଙ୍ଗହେହି ସଙ୍ଗହିତା, ଧାତୁସଙ୍ଗହେନେୱ ଅସଙ୍ଗହିତା। ଅୱସେସାହି ଦ୍ୱାଦସହି ଧାତୂହି ଅସଙ୍ଗହିତାତି। ଏସ ନଯୋ ସେସୱିଞ୍ଞାଣଧାତୂସୁପି।

ଦୁତିଯେ ତୀହାଯତନେହୀତି ରୂପାଯତନଧମ୍ମାଯତନମନାଯତନେହି। ଅସଞ୍ଞିବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ହି ରୂପାଯତନଧମ୍ମାଯତନୱସେନ ଦ୍ୱେ ଆଯତନାନି ଉପପତ୍ତିଭୱଭାୱେନ ପାଠଇଯଂ ଆଗତାନି, ତେ ପନ ଖନ୍ଧେହି ସଙ୍ଗହିତାନି, ଆଯତନଧାତୂସୁ ଅସଙ୍ଗହିତାନି। ତଦୱସେସାନି ନୱ ରୂପାଯତନାନି,

ତାନି ତେହେଓ୍ୱ ଚ ଦ୍ୱୀହି ମନାଯତନଧମ୍ମାଯତନେହି ଚ ଅସଙ୍ଗହିତାନି ନାମ ହୋନ୍ତି। ନଓ୍ୱହି ଧାତୂହୀତି ରୂପଧାତୁଧମ୍ମଧାତୂହି ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ତହି ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୂହି।

ତତିଯେ ଦସହୀତି ରୂପାଯତନଧମ୍ମାଯତନଓ୍ୱଜ୍ଜେହି। ସୋଳସହୀତି ରୂପଧାତୁଧମ୍ମଧାତୁଓ୍ୱଜ୍ଜାହି। ଅନିଦସ୍ସନସପ୍ପଟିଘାନି ନାମ ନଓ୍ୱ ଓଳାରିକାଯତନାନି, ତାନି ତେହି ଖନ୍ଧସଙ୍ଗହେନ ସଙ୍ଗହିତାନି, ଆଯତନଧାତୁସଙ୍ଗହେହି ଚ ଅସଙ୍ଗହିତାନି, ରୂପାଯତନଧମ୍ମାଯତନାନି ହ୍ୱେପି ସେସେହି ଆଯତନଧାତୂହି ଅସଙ୍ଗହିତାନି ନାମ ହୋନ୍ତି।

ଚତୁତ୍ଥେ ଏକାଦସହୀତି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାଯତନଓ୍ୱଜ୍ଜେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାଯତନସ୍ସ ଉପାଦାଧମ୍ମେହି ଆଯତନାଦୀସୁ ଅସଙ୍ଗହିତତ୍ତା। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେଓ୍ୱ। ଅଯଂ ସଙ୍ଗହିତେନଅସଙ୍ଗହିତପଦେ ନଯୋ।

ଅସଙ୍ଗହିତେନସଙ୍ଗହିତପଦଵଣ୍ଣନା

ଅସଙ୍ଗହିତେନସଙ୍ଗହିତପଦେ ପନ ଯାନି ପଦାନି ୱିଞ୍ଞାଣେନ ୱା ଓଳାରିକରୂପେନ ୱା ଅସମ୍ମିସ୍ସଂ ଧମ୍ମାଯତନେକଦେସଂ ଦୀପେନ୍ତି, ତାନେଓ୍ୱ ନିଦ୍ଦିସୀଯନ୍ତି, ତାନି ପନ ୱେଦନାଦୀନଂ ତିଣ୍ଣଂ ଖନ୍ଧାନଂ, ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଓ୍ୱଜ୍ଜିତାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ସଚ୍ଚାନଂ, ପସାଦମନୋଓ୍ୱଜ୍ଜିତାନଂ ସୋଳସନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ, ଅୱିଜ୍ଜାସଙ୍ଖାରଫସ୍ସୱେଦନାତଣ୍ହୁପାଦାନକମ୍ମଭଓ୍ୱଜାତିଜରାମରଣସୋକଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସଓ୍ୱସେନ ଚୁଦ୍ଦସପଚ୍ଚଯାକାରପଦାନଞ୍ଚ ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବାନି, ନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧାଦୀନଂ। ତେନେଓ୍ୱ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ –

''ତଯୋ ଖନ୍ଧା ତଥା ସଚ୍ଚା, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଚ ସୋଳସ;

ପଦାନି ପଚ୍ଚଯାକାରେ, ଚୁଦ୍ଦସୂପରି ଚୁଦ୍ଦସ।

''ସମତିଂସ ପଦା ହୋନ୍ତି, ଗୋଚ୍ଛକେସୁ ଦସସ୍ୱଥ;

ଦୁୱେ ଚୂଳଅନ୍ତରଦୁକା, ଅଟ୍ଠ ହୋନ୍ତି ମହନ୍ତରା''ତି। (ଧାତୁ। ଅଟ୍ଠ। ୧୭୯) –

ଏୱଂ ଉଦ୍ଦାନଗାଥା ୱୁତ୍ତା। ଇଦଂ ହେତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣଂ – ଯଂ ଖନ୍ଧପଦେନ ଅସଙ୍ଗହିତଂ, ଆଯତନଧାତୁପଦେହି ସଙ୍ଗହିତଂ, ତସ୍ସେଓ୍ୱ ତୀହି ୱିସେସନେହି ୱିସିଟ୍ଠସ୍ସ ଖନ୍ଧାଦୀହି ସଙ୍ଗହୋ ୱୁଚ୍ଚତି। କଥଂ? ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧେନ ଯେ ଧମ୍ମା ଖନ୍ଧସଙ୍ଗହେନ ଅସଙ୍ଗହିତା, ଆଯତନଧାତୁସଙ୍ଗହେହି ସଙ୍ଗହିତା, ତେ ଧମ୍ମା କତିହି ଖନ୍ଧେହି, ଆଯତନେହି, ଧାତୂହି ସଙ୍ଗହିତା? ତେ ଧମ୍ମା ଅସଙ୍ଖତଂ ଖନ୍ଧତୋ ଠପେତ୍ୱା ତୀହି ଖନ୍ଧେହି ଏକେନାଯତନେନ ଏକାଯ ଧାତୁଯା ସଙ୍ଗହିତାତି।

ତତ୍ରାଯଂ ନଯୋ – ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧେନ ହି ନିବ୍ବାନଂ, ସୁଖୁମରୂପଂ, ସଞ୍ଞାସଙ୍ଖାରା ଚ ଖନ୍ଧସଙ୍ଗହେନ ଅସଙ୍ଗହିତା ହୁତ୍ୱା ଧମ୍ମାଯତନଧମ୍ମଧାତୁସଙ୍ଗହେନ ସଙ୍ଗହିତା। ତେସୁ ନିବ୍ବାନଂ ଖନ୍ଧସଙ୍ଗହଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ସେସା ତୀହି ରୂପସଞ୍ଞାସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧେହି ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଆଯତନଧାତୁଯୋ ପନେତ୍ଥ ଧମ୍ମାଯତନଧମ୍ମଧାତୂନଂ ୱସେନେଓ୍ୱ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱେଦିତବ୍ବା ଇତରାସଂ ଅସମ୍ଭୱା, ଇମେସୁ ଚ ନିବ୍ବାନମ୍ପି ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି। ତେନେଓ୍ୱ ହି ''ଅସଙ୍ଖତଂ ଖନ୍ଧତୋ ଠପେତ୍ୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ସାଯମତ୍ଥୋ – ଖନ୍ଧସଙ୍ଗହେ ଏଓ୍ୱ ଅସଙ୍ଖତଂ ଠପେତ୍ୱା, ନ ଇତରସଙ୍ଗହେସୂତି ଏୱଂ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧାଦୀସୁପି ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ – ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯେନ ଯେ ଧମ୍ମା…ପେ… ତେ ଧମ୍ମା ଦ୍ୱୀହି ୱେଦନାସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧେହି ସଙ୍ଗହିତା, ରୂପାରୂପଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯେହି ନିବ୍ବାନୱେଦନାସଞ୍ଞାୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧା ଖନ୍ଧସଙ୍ଗହେନ ଅସଙ୍ଗହିତା, ତେସୁ ଚ ନିବ୍ବାନୱେଦନାସଞ୍ଞାଓ୍ୱ ଆଯତନଧାତୁସଙ୍ଗହେନ ସଙ୍ଗହିତାତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେଓ୍ୱ। ଅଯଂ ଅସଙ୍ଗହିତେନସଙ୍ଗହିତପଦେ ନଯୋ।

ସଙ୍ଗହିତେନସଙ୍ଗହିତପଦଵଣ୍ଣନା

ସଙ୍ଗହିତେନସଙ୍ଗହିତପଦେ ପନ ଯାନି ପଦାନି ସଙ୍ଖାରେକଦେସଂ ଅଞ୍ଞେନ ଅସମ୍ମିସ୍ସଂ ଦୀପେନ୍ତି ୱେଦନେକଦେସଂ ୱା ସୁଖୁମରୂପଂ ୱା ସଦ୍ଦେକଦେସଂ ୱା, ତାନେଓ୍ୱ ନିଦ୍ଦିସୀଯନ୍ତି। ଖନ୍ଧାଯତନଧାତୂସୁ ଏକମ୍ପି କୋଟ୍ଠାସଂ ସକଲେନ ଗହେତ୍ୱା ଠିତପଦାନି ନ ଯୁଜ୍ଜନ୍ତି। ତାନି ପନ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସମୁଦଯମଗ୍ଗସଚ୍ଚାନଂ, ପନ୍ନରସିନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ, ଏକାଦସପଟିଚ୍ଚପଦାଦୀନଞ୍ଚ ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଇଦଂ ହେତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣଂ – ଯଂ ଅତ୍ତନା ଖନ୍ଧାଦିୱସେନ

ସଙ୍ଗହିତେହି ଖନ୍ଧାଦିତୋ ସଙ୍ଗହିତଂ, ତସ୍ସେୱ ପଠମଂ ଉଦ୍ଧଟପଦସ୍ସ ପୁନ ଖନ୍ଧାଦୀହି ସଙ୍ଗହୋ ୱୁଚ୍ଚତି।

ତତ୍ରାଯଂ ଆଦିପଦେ ନଯୋ – ସମୁଦଯସଚ୍ଚେନ ଯେ ଧମ୍ମା ଖନ୍ଧାଦୀହି ତୀହି ସଙ୍ଗହେହିପି ସଙ୍ଗହିତା, ତେହି ଧମ୍ମେହି ଯେ ଧମ୍ମା ଖନ୍ଧାଦୀହି ତୀହିପି ସଙ୍ଗହିତା, ତେ ଧମ୍ମା ଏକେନ ଖନ୍ଧେନ ଏକେନାଯତନେନ ଏକାଯ ଧାତୁଯା ସଙ୍ଗହିତାତି। ସମୁଦଯସଚ୍ଚେନ ହି ତଣ୍ହାୱଜ୍ଜା ସେସା ସଙ୍ଖାରା ଖନ୍ଧାଦୀହି ସଙ୍ଗହେହି ସଙ୍ଗହିତା, ପୁନ ତେହି ଚ ତଣ୍ହାୱ ସଙ୍ଗହିତା, ସା ଚ ପୁନ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧଧମ୍ମାଯତନଧମ୍ମଧାତୂହି ସଙ୍ଗହିତା। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଯଂ ସଙ୍ଗହିତେନସଙ୍ଗହିତପଦେ ନଯୋ।

ଅସଙ୍ଗହିତେନଅସଙ୍ଗହିତପଦୱଣ୍ଣନା

ଅସଙ୍ଗହିତେନଅସଙ୍ଗହିତପଦେ ପନ ଯାନି ପଦାନି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧଗାହକେହି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚାଦୀହି, ୱିଞ୍ଞାଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ସୁଖୁମରୂପଗାହକେହି ଅଚେତସିକାଦୀହି ଚ ପଦେହି ୱିୱଜ୍ଜିତାନି ରୂପକ୍ଖନ୍ଧାଦୀନି, ତାନେୱ ନିଦ୍ଦିସୀଯନ୍ତି। ଇଦଂ ହେତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣଂ – ଯଂ ପଠମଂ ଉଦ୍ଧଟେନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧାଦିପଦେନ ଖନ୍ଧାଦିତୋ ଅସଙ୍ଗହିତଂ, ଯଂ ତେହି ଅସଙ୍ଗହିତଂ, ତସ୍ସେୱ ପୁନ ଖନ୍ଧାଦୀହି ଅସଙ୍ଗହୋ ୱୁଚ୍ଚତି।

ତତ୍ରାଯଂ ଏକପଦଯୋଜନା – ରୂପକ୍ଖନ୍ଧେନ ଯେ ଧମ୍ମା ଖନ୍ଧାଦୀହି ତୀହିପି ଅସଙ୍ଗହେହି ଅସଙ୍ଗହିତା, ତେହି ଧମ୍ମେହି ଯେ ଧମ୍ମା ଖନ୍ଧାଦୀହି ତୀହି ଅସଙ୍ଗହିତା, ତେ ଧମ୍ମା ଏକେନ ଖନ୍ଧେନ ଏକେନାଯତନେନ ସତ୍ତହି ଧାତୂହି ଅସଙ୍ଗହିତା। ରୂପକ୍ଖନ୍ଧେନ ହି ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ଖନ୍ଧସଙ୍ଗହେନ ଅସଙ୍ଗହିତା, ଆଯତନାଦୀହି ପନ ୱିଞ୍ଞାଣମେୱ ଠପେତ୍ୱା ୱେଦନାଦଯୋ ଧମ୍ମାଯତନେନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧେକଦେସେନ ସଙ୍ଗହିତାତି ୱିଞ୍ଞାଣମେୱ ତୀହିପି ଖନ୍ଧସଙ୍ଗହାଦୀହି ରୂପକ୍ଖନ୍ଧେନ ଅସଙ୍ଗହିତଂ ନାମ। ତେନ ପୁନ ୱିଞ୍ଞାଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ସନିବ୍ବାନା ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା ଖନ୍ଧାଦୀହି ଅସଙ୍ଗହିତା, ତେ ସବ୍ବେପି ପୁନ ୱିଞ୍ଞାଣଭୂତେନ ଏକେନ ଖନ୍ଧେନ ଏକେନାଯତନେନ ସତ୍ତହି ଧାତୂହି ଅସଙ୍ଗହିତାତି। ଅଯଂ ଅସଙ୍ଗହିତେନଅସଙ୍ଗହିତପଦେ ନଯୋ।

ସମ୍ପଯୋଗୱିପ୍ପଯୋଗପଦୱଣ୍ଣନା

ସମ୍ପଯୋଗୱିପ୍ପଯୋଗପଦେ ପନ ଯାନି ପଦାନି ନିବ୍ବାନେନ, ରୂପେନ ୱା ମିସ୍ସେସୁ ସତ୍ତସୁ ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୂସୁ ଏକାଯପି ଅୱିପ୍ପଯୁତ୍ତେ ଅରୂପଧମ୍ମେ ପକାସେନ୍ତି, ତେସଂ ଧମ୍ମାଯତନଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚାଦୀନଂ ନିଦ୍ଦେସୋ ନ ସମ୍ଭୱତି। କାହିଚି ପନ ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୂହି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତାନଂ ରୂପମିସ୍ସାରୂପଧମ୍ମାନଂ, କେୱଲାନାରମ୍ମଣାନଂ ୱା ସକଲରୂପକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ୱା ପକାସକାନଂ ରୂପଭୱରୂପକ୍ଖନ୍ଧକୁସଲାଦିପଦାନଂ ସମ୍ପଯୋଗପଦେ ଏୱ ନିଦ୍ଦେସୋ ନ ସମ୍ଭୱତି, ୱିପ୍ପଯୋଗପଦେ ପନ ସମ୍ଭୱତି। ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ପନ ପଚ୍ଚେକଂ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ, ତିଣ୍ଣଂ, ତଦେକଦେସାନଂ ୱା ତଦୁଭଯେପି ସମ୍ଭୱତି। ''ଚତୂହି ସମ୍ପଯୋଗୋ, ଚତୂହି ୱିପ୍ପଯୋଗୋ, ସଭାଗୋ ୱିସଭାଗୋ''ତି ହି ୱଚନତୋ ଚତୂହି ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧେହେୱ ସଭାଗାନଂ ଏକସନ୍ତାନେ ଏକକ୍ଖଣେୱ ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଏୱ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସମ୍ପଯୋଗୋ ଲବ୍ଭତି। ରୂପଧମ୍ମାନଂ ପନ ରୂପେନ, ନିବ୍ବାନେନ ୱା, ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଚ ରୂପେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ପଯୋଗୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ତଥା ରୂପନିବ୍ବାନାନଂ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧେହି। ୱିସଭାଗା ହି ତେ ତେସଂ ଯଥା ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ରୂପନିବ୍ବାନେହି, ଏୱଂ ଭିନ୍ନସନ୍ତାନିକେହି ନାନକ୍ଖଣିକେହି ଅରୂପଧମ୍ମେହିପି ସଦ୍ଧିଂ ନତ୍ଥିଯେୱ। ତେପି ହି ତେସଂ ସନ୍ତାନକ୍ଖଣୱିସଭାଗତାଯ ୱିସଭାଗା ଏୱ। ଅଯଂ ପନ ୱିସଭାଗତା ଇଧ ସାମଞ୍ଞତୋ ନ ଗହିତା ତେସଂ ଅୱିସେସେନ ସମ୍ପଯୋଗସ୍ସାପି ସମ୍ଭୱା। ଯତ୍ଥ ପନ ୱିସେସେତ୍ୱା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତାଦଯୋ ନିକ୍ଖିତ୍ତା, ତତ୍ଥାଯମ୍ପି ୱିସଭାଗତା ଗହିତା। ଯତ୍ଥ ପନ ଯେ ଅନିଦ୍ଧାରିତୱିସେସନା, ତତ୍ଥାପି ସବ୍ବଥା ସମ୍ପଯୋଗଲକ୍ଖଣଂ ନ ସମ୍ଭୱତି। ସୋ ଚ ତସ୍ସ ଏକନ୍ତେନ ୱିସଭାଗୋତି ଇଧ ଗଯ୍ହତି।

ତତ୍ରାଯଂ ନଯୋ – ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ କେନଚି ସମ୍ପଯୁତ୍ତୋତି? ନତ୍ଥି। କତିହି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତୋ? ଚତୂହି ଖନ୍ଧେହି ଏକେନାଯତନେନ ସତ୍ତହି ଧାତୂହି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତୋ, ଏକେନାଯତନେନ ଏକାଯ ଧାତୁଯା କେହିଚି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତୋ। ଏସ ନଯୋ ଚକ୍ଖାଯତନାଦିଅନାରମ୍ମଣେସୁପି। ସାରମ୍ମଣେସୁ ପନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ତୀହି ଖନ୍ଧେହି ଏକେନାଯତନେନ ସତ୍ତହି ଧାତୂହି ସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ, ଏକେନାଯତନେନ ଏକାଯ ଧାତୁଯା କେହିଚି ସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ। ଏକେନ ଖନ୍ଧେନ ଦସହି ଆଯତନେହି ଦସହି ଧାତୂହି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତୋ, ଏକେନାଯତନେନ ଏକାଯ ଧାତୁଯା କେହିଚି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତୋ। ଏସ ନଯୋ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧାଦୀସୁପି।

ତତ୍ଥ ଏକେନାତି ମନାଯତନେନ। ସତ୍ତହୀତି ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୂହି। କେହିଚୀତି ଧମ୍ମାଯତନଧମ୍ମଧାତୁପରିଯାପନ୍ନେହି ୱେଦନାସଞ୍ଞାସଙ୍ଖାରେହି। ଦୁତିଯନଯେ ତୀହୀତି ଅତ୍ତାନଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସେହି ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧେହି। କେହିଚି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତୋତି ଧମ୍ମାଯତନଧମ୍ମଧାତୂସୁ ସଞ୍ଞାସଙ୍ଖାରେହି। କେହିଚି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତୋତି ରୂପନିବ୍ବାନେହି। ଏୱଂ ଉପରିପି ସବ୍ବତ୍ଥ ଯଥାନୁରୂପଂ ଞାତବ୍ବଂ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ ''ସମୁଦଯମଗ୍ଗସଚ୍ଚାଦଯୋ ଏକାଯ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା ସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ଅଧିମୋକ୍ଖୋ ପନ ମନୋଧାତୁମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୂହି ଦ୍ୱୀହେୱା''ତି। ଅଯଂ ସମ୍ପଯୋଗୱିପ୍ପଯୋଗପଦେ ନଯୋ।

ସମ୍ପଯୁତ୍ତେନୱିପ୍ପଯୁତ୍ତପଦଵଣ୍ଣନା

ସମ୍ପଯୁତ୍ତେନୱିପ୍ପଯୁତ୍ତପଦେ ପନ ସମ୍ପଯୋଗାରହପଦେସୁ ଯାନି ପଦାନି ଧମ୍ମଧାତୁଯା ସମ୍ପଯୁତ୍ତେ ଧମ୍ମେ, ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞେନ ଅସମ୍ମିସ୍ସଂ ଦୀପେନ୍ତି, ତେସମେୱ ନିଦ୍ଦେସୋ। ତାନି ପନ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧପଦାନଂ, ମନାଯତନସ୍ସ, ସତ୍ତନ୍ନଂ ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୂନଂ, ମନୋପେକ୍ଖାୱସେନ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ, ୱିଞ୍ଞାଣଫସ୍ସୱେଦନାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦପଦାନଂ, ଫସ୍ସସତ୍ତକସ୍ସ, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖସୱିତକ୍କସୱିଚାରୌପେକ୍ଖାସହଗତାନଂ ୱସେନ ତିଣ୍ଣଂ ତିକପଦାନଂ, ସତ୍ତମହନ୍ତରଦୁକପଦାଦୀନଞ୍ଚ ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବାନି, ନ ଇତରେସଂ ଅସମ୍ଭୱା। ତେନେୱ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ –

‘‘ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧାଯତନଞ୍ଚ ଏକଂ,

ଦ୍ୱେ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଧାତୁପଦାନି ସତ୍ତ;

ତଯୋ ପଟିଚ୍ଚା ଅଥ ଫସ୍ସସତ୍ତକଂ,

ତିକେ ତଯୋ ସତ୍ତ ମହନ୍ତରେ ଚ;

ଏକଂ ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରମେକଂ,

ଯୁତ୍ତଂ ଉପେକ୍ଖାଯ ଚ ଏକମେୱା’’ତି। (ଧାତୁ। ଅଟ୍ଠ। ୩୦୬) –

ଉଦ୍ଦାନଗାଥା ୱୁତ୍ତା। ଇଦଂ ହେତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣଂ – ଯେ ଧମ୍ମା ପଠମଂ ଉଦ୍ଧଟପଦେନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ତେହି ଯେ ଧମ୍ମା ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା, ତେସଂ ଖନ୍ଧାଦୀହି ୱିପ୍ପଯୋଗୋ ୱୁଚ୍ଚତି।

ତତ୍ରାଯଂ ନଯୋ – ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧେନ ଯେ ଧମ୍ମା ସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ତେହି ଧମ୍ମେହି ଯେ ଧମ୍ମା ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା, ତେ ଧମ୍ମା ଚତୂହି ଖନ୍ଧେହି ଏକେନାଯତନେନ ସତ୍ତହି ଧାତୂହି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା, ଏକେନାଯତନେନ ଏକାଯ ଧାତୁଯା କେହିଚି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା ଯେ ଧମ୍ମା ସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ତେହି ଧମ୍ମେହି ଯେ ଧମ୍ମା ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା, ତେ ଧମ୍ମା ନ କେହିଚି ଖନ୍ଧାଯତନେହି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା, ଏକାଯ ପନ ଧାତୁଯା ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତାତି ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା।

ତତ୍ଥ ତେ ଧମ୍ମାତି ରୂପନିବ୍ବାନଧମ୍ମା, ତେ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତେହି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା। ଏକେନାତି ମନାଯତନେନ। ଦୁତିଯନଯେ ତେ ଧମ୍ମାତି ସତ୍ତତିକା ତେ ଧମ୍ମା। ନ କେହିଚୀତି ପଠମଂ ଉଦ୍ଧଟଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ଛୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ରୂପଂ, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ। ତେହି ସବ୍ବେସଂ ଖନ୍ଧାଯତନାନଂ ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ନ କେହିଚି ଖନ୍ଧେହି, ଆଯତନେହି ୱା ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା। ନ ହି ସଯଂ ଅତ୍ତନା ୱିପ୍ପଯୁଜ୍ଜତି, ସମ୍ପଯୁଜ୍ଜତି ୱାତି। ଏକାଯାତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ। ଅଯଂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତେନୱିପ୍ପଯୁତ୍ତପଦେ ନଯୋ।

ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତେନସମ୍ପଯୁତ୍ତପଦଵଣ୍ଣନା

ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତେନସମ୍ପଯୁତ୍ତପଦେ ପନ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତେନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ ନାମ ଧମ୍ମୋ ନତ୍ଥି, ଦେସନାସମ୍ପଦମତ୍ତାଯ ପନ ମୋଘପୁଚ୍ଛକଂ ପଦଂ ଉଦ୍ଧଟଂ, ତେନେୱ ପାଠଇଯଂ ସବ୍ବୱାରେସୁପି ‘‘ନତ୍ଥି ନତ୍ଥି’’ ଇଚ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ରୂପକ୍ଖନ୍ଧାଦିଅନାରମ୍ମଣଧମ୍ମେହି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା, ତେସଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞେହି ସମ୍ପଯୋଗୋ ନତ୍ଥି। ୱେଦନାଦୀହିପି ରୂପନିବ୍ବାନାଦୀନି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତାନି, ତେସଞ୍ଚ କେନଚି ସମ୍ପଯୋଗୋୱ ନତ୍ଥୀତି। ଅଯଂ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତେନସମ୍ପଯୁତ୍ତପଦେ ନଯୋ।

ସମ୍ପଯୁତ୍ତେନସମ୍ପଯୁତ୍ତପଦଵଣ୍ଣନା

ସମ୍ପଯୁତ୍ତେନସମ୍ପଯୁତ୍ତପଦେ ପନ ଯାନି ପଦାନି ରୂପେନ ଅସମ୍ମିସ୍ସଂ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧେକଦେସମେୱ ଦୀପେନ୍ତି, ତେସମେୱ ନିଦ୍ଦେସୋ, ନ ରୂପାରୂପସମ୍ମିସ୍ସାନଂ, ସବ୍ବରୂପକ୍ଖନ୍ଧଦୀପକାନଂ ତେସଂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତତାଯୋଗାଭାୱା। ସବ୍ବାରୂପକ୍ଖନ୍ଧେନାପି ହି କୁସଲାଦିନା ଅଞ୍ଞୋ ସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ଇଦଂ ହେତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣଂ – ଯେ ଧମ୍ମା ପଠମଂ ଉଦ୍ଧଟା, ଅତ୍ତନା ସମ୍ପଯୁତ୍ତେନ ପୁନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ତେସଞ୍ଞେୱ ଖନ୍ଧାଦୀହି ସମ୍ପଯୋଗୋ ୱୁଚ୍ଚତି।

ତତ୍ରାଯଂ ନଯୋ – ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧେନ ଯେ ଧମ୍ମା ସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ତେହି ଧମ୍ମେହି ଯେ ଧମ୍ମା ସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ତେ ଧମ୍ମା ତୀହି ଖନ୍ଧେହି ଏକେନାଯତନେନ ସତ୍ତହି

ଧାତୂହି ସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ଏକେନାଯତନେନ…ପେ… କେହିଚି ସମ୍ପଯୁତ୍ତା। ସମୁଦଯସଚ୍ଚେନ ଯେ ଧମ୍ମା ସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ତେହି ଧମ୍ମେହି ଯେ ଧମ୍ମା ସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ତେ ଧମ୍ମା ତୀହି ଖନ୍ଧେହି ଏକେନାଯତନେନ ଏକାଯ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା ସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ଏକେନ ଖନ୍ଧେନ ଏକେନାଯତନେନ ଏକାଯ ଧାତୁଯା କେହିଚି ସମ୍ପଯୁତ୍ତାତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ। ଅଯଂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତେନସମ୍ପଯୁତ୍ତପଦେ ନଯୋ।

ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତେନୱିପ୍ପଯୁତ୍ତପଦତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତେନୱିପ୍ପଯୁତ୍ତପଦେ ପନ ସମ୍ପଯୋଗପଦେ ୱୁତ୍ତପଦାନେୱ ନିଦ୍ଦିସୀଯନ୍ତି। ଇଦଂ ହେତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣଂ – ଯେ ଧମ୍ମା ପଠମଂ ଉଦ୍ଧଟପଦେନ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତେହି ପୁନ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା, ତେସଂ ଖନ୍ଧାଦୀହି ୱିପ୍ପଯୋଗୋ ୱୁଚ୍ଚତି।

ତତ୍ରାଯଂ ନଯୋ – ରୂପକ୍ଖନ୍ଧେନ ଯେ ଧମ୍ମା ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା, ତେହି ଧମ୍ମେହି ଯେ ଧମ୍ମା ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା, ତେ ଧମ୍ମା ଚତୂହି ଖନ୍ଧେହି ଏକେନାଯତନେନ ସତ୍ତହି ଧାତୂହି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା, ଏକେନାଯତନେନ…ପେ… କେହିଚି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା। ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧେନ ଯେ ଧମ୍ମା ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା, ତେହି ଧମ୍ମେହି ଯେ ଧମ୍ମା ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା, ତେ ଧମ୍ମା ଏକେନ ଖନ୍ଧେନ ଦସହାଯତନେହି ଦସହି ଧାତୂହି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା, ଏକେନ…ପେ… କେହିଚି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତାତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ। ଅଯଂ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତେନୱିପ୍ପଯୁତ୍ତପଦେ ନଯୋ।

ସଙ୍ଗହିତେନସମ୍ପଯୁତ୍ତୱିପ୍ପଯୁତ୍ତପଦତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ସଙ୍ଗହିତେନସମ୍ପଯୁତ୍ତୱିପ୍ପଯୁତ୍ତପଦେ ପନ ସଙ୍ଗହିତେନସଙ୍ଗହିତପଦେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି ସମୁଦଯସଚ୍ଚାଦିପଦାନେୱ ନିଦ୍ଦିସୀଯନ୍ତି। ଇଦଂ ହେତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣଂ – ଯେ ଧମ୍ମା ପଠମଂ ଉଦ୍ଧଟପଦେନ ଖନ୍ଧାଦୀହି ତୀହିପି ସଙ୍ଗହିତା, ତେସଂ ଖନ୍ଧାଦୀହି ସମ୍ପଯୋଗୋ, ୱିପ୍ପଯୋଗୋ ଚ ୱୁଚ୍ଚତି।

ତତ୍ରାଯଂ ନଯୋ – ସମୁଦଯସଚ୍ଚେନ ଯେ ଧମ୍ମା ଖନ୍ଧାଦୀହି ତୀହିପି ସଙ୍ଗହେହି ସଙ୍ଗହିତା, ତେ ଧମ୍ମା ତୀହି ଖନ୍ଧେହି ଏକେନାଯତନେନ ସତ୍ତହି ଧାତୂହି ସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ଏକେନ ଖନ୍ଧେନ ଏକେନାଯତନେନ ଏକାଯ ଧାତୁଯା କେହିଚି ସମ୍ପଯୁତ୍ତା। ଏକେନ ଖନ୍ଧେନ ଦସହାଯତନଧାତୂହି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା, ଏକେନାଯତନେନ ଏକାଯ ଧାତୁଯା କେହିଚି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା। ଇଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯେନ ଯେ ଧମ୍ମା ଖନ୍ଧାଦୀହି ତୀହିପି ସଙ୍ଗହିତା, ତେ ଧମ୍ମା ନ କେହିଚି ସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ଚତୂହି ଖନ୍ଧେହି ଏକେନାଯତନେନ ସତ୍ତହି ଧାତୂହି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା, ଏକେନ…ପେ… କେହିଚି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତାତି।

ତତ୍ଥ ଏକେନାତି ମନାଯତନେନ। ଏକେନ ଖନ୍ଧେନାତି ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧେନ। କେହିଚୀତି ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧେ ତଣ୍ହାଯ ଧମ୍ମାଯତନଧମ୍ମଧାତୂସୁ ତଣ୍ହାୱେଦନାସଞ୍ଞାହି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ। ଅଯଂ ସଙ୍ଗହିତେନସମ୍ପଯୁତ୍ତୱିପ୍ପଯୁତ୍ତପଦେ ନଯୋ।

ସମ୍ପଯୁତ୍ତେନସଙ୍ଗହିତାସଙ୍ଗହିତପଦତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ସମ୍ପଯୁତ୍ତେନସଙ୍ଗହିତାସଙ୍ଗହିତପଦେ ପନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତେନସମ୍ପଯୁତ୍ତପଦେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧାଦିପଦାନେୱ ନିଦ୍ଦିସୀଯନ୍ତି। ଇଦଂ ହେତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣଂ – ଯେ ଧମ୍ମା ପଠମଂ ଉଦ୍ଧଟପଦେନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ତେସଂ ଖନ୍ଧାଦୀହି ସଙ୍ଗହୋ, ଅସଙ୍ଗହୋ ଚ ୱୁଚ୍ଚତି।

ତତ୍ରାଯଂ ନଯୋ – ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧେନ ଯେ ଧମ୍ମା ସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ତେ ଧମ୍ମା ତୀହି ଖନ୍ଧେହି ଦ୍ୱୀହି ଆଯତନେହି ଅଟ୍ଠହି ଧାତୂହି ସଙ୍ଗହିତା, ସେସେହି ଅସଙ୍ଗହିତା। ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧେନ ଯେ ଧମ୍ମା ସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ତେ ଧମ୍ମା ତୀହି ଖନ୍ଧେହି ଏକେନାଯତନେନ ଏକାଯ ଧାତୁଯା ସଙ୍ଗହିତା, ସେସେହି ଅସଙ୍ଗହିତାତି।

ତତ୍ଥ ତୀହୀତି ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧାଦୀହି ତୀହି। ତେହି ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା। ଦ୍ୱୀହୀତି ଧମ୍ମାଯତନମନାଯତନେହି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ। ଅଯଂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତେନସଙ୍ଗହିତାସଙ୍ଗହିତପଦେ ନଯୋ।

ଅସଙ୍ଗହିତେନସମ୍ପଯୁତ୍ତୱିପ୍ପଯୁତ୍ତପଦତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ଅସଙ୍ଗହିତେନସମ୍ପଯୁତ୍ତୱିପ୍ପଯୁତ୍ତପଦେ ପନ ଯାନି ପଦାନି ସୁଖୁମରୂପଂ ଅୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଅରୂପଂ ସୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱା, କେୱଲଂ ଅରୂପଂ ୱା ଥୂଲରୂପସ୍ସପି କେୱଲଂ ୱା, ସୁଖୁମରୂପଂ ଦୀପେନ୍ତି, ତେସମେୱ ନିଦ୍ଦେସୋ । ଇଦଂ ହେତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣଂ – ଯେ ଧମ୍ମା ପଠମଂ ଉଦ୍ଧଟଧମ୍ମେହି ଖନ୍ଧାଦୀହି ତୀହିପି ଅସଙ୍ଗହିତା, ତେସଂ ଖନ୍ଧାଦୀହି ସମ୍ପଯୋଗୋ, ୱିପ୍ପଯୋଗୋ ଚ ୱୁଚ୍ଚତି।

ତତ୍ରାଯଂ ନଯୋ – ରୂପକ୍ଖନ୍ଧେନ ଯେ ଧମ୍ମା ଖନ୍ଧାଦୀହି ଅସଙ୍ଗହିତା, ତେ ଧମ୍ମା ତୀହି ଖନ୍ଧେହି ସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ଏକେନାଯତନେନ ଏକାଯ ଧାତୁଯା କେହିଚି ସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ଏକେନ ଖନ୍ଧେନ ଦସହି ଆଯତନଧାତୂହି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା, ଏକେନାଯତନେନ ଏକାଯ ଧାତୁଯା କେହିଚି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା। ଏୱଂ ଧମ୍ମାଯତନୈନ୍ଦ୍ରିଯାଦୀସୁପି ଯୋଜନା।

ଅରୂପଭୱେନ ଯେ ଧମ୍ମା ଖନ୍ଧାଦୀହି ଅସଙ୍ଗହିତା, ତେ ସମ୍ପଯୁତ୍ତାତି ନତ୍ଥି। ତେ ଚତୂହି ଖନ୍ଧେହି ଏକେନାଯତନେନ ସତ୍ତହି ଧାତୂହି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା, ଏକେନାଯତନେନ ଏକାଯ ଧାତୁଯା କେହିଚି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା। ଏୱଂ ଇଦ୍ଧିପାଦକୁସଲାଦିପଦେସୁପି ଯୋଜନା।

ତତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧେନ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସେୱ ତୀହିପି ଅସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ତସ୍ସ ତୀହି ୱେଦନାଦୀହି ସମ୍ପଯୋଗୋ, ଇତରେହି ଚ ୱିପ୍ପଯୋଗୋ ଞାତବ୍ବୋ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯମେୱ। ଅଯଂ ଅସଙ୍ଗହିତେନସମ୍ପଯୁତ୍ତୱିପ୍ପଯୁତ୍ତପଦେ ନଯୋ।

ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତେନସଙ୍ଗହିତାସଙ୍ଗହିତପଦୱଣ୍ଣନା

ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତେନସଙ୍ଗହିତାସଙ୍ଗହିତପଦେ ପନ ଯାନି ପଦାନି କେୱଲାନଂ ସାରମ୍ମଣାନଂ, ଅନାରମ୍ମଣାନଂ ୱା ଧମ୍ମାନଂ ପକାସକାନି ଚ ସଭାୱଜାତିଭୂମିକାଲସନ୍ତାନୱସେନ ଭିନ୍ନତାଯ କେହିଚି ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧେହି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତାନଂ ଅନାରମ୍ମଣଧମ୍ମମିସ୍ସାରୂପକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ପକାସକାନି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଅବ୍ୟାକତପରିତ୍ତଅତୀତଅଜ୍ଝତ୍ତାଦିପଦାନି, ତେସମେୱ ନିଦ୍ଦେସୋ ଇତରେସଂ ଧମ୍ମାଯତନଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯନାମରୂପସଳାଯତନଜାତିଜରାମରଣଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାଅନିଦସ୍ସନଅପ୍ପଟିଘନହେତୁଆଦୀନଂ ତେସଂ କେନଚି ୱିପ୍ପଯୋଗାସମ୍ଭୱା। ଇଦଂ ହେତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣଂ – ଯେ ଧମ୍ମା ପଠମଂ ଉଦ୍ଧଟପଦେନ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା, ତେସଂ ଖନ୍ଧାଦୀହି ସଙ୍ଗହୋ, ଅସଙ୍ଗହୋ ଚ ୱୁଚ୍ଚତି।

ତତ୍ରାଯଂ ନଯୋ – ରୂପକ୍ଖନ୍ଧେନ ଯେ ଧମ୍ମା ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା, ତେ ଧମ୍ମା ଚତୂହି ଖନ୍ଧେହି ଦ୍ୱୀହାଯତନେହି ଅଟ୍ଠହି ଧାତୂହି ସଙ୍ଗହିତା, ଏକେନ ଖନ୍ଧେନ ଦସହି ଆଯତନଧାତୂହି ଅସଙ୍ଗହିତା। ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚେନ ଯେ ଧମ୍ମା ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା, ତେ ଧମ୍ମା ଚତୂହି ଖନ୍ଧେହି ଦ୍ୱୀହାଯତନେହି ଦ୍ୱୀହି ଧାତୂହି ସଙ୍ଗହିତା। ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚେନ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ନାମ ଲୋକୁତ୍ତରଚିତ୍ତଚେତସିକାନି, ତେ ଚ ଧମ୍ମା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧାଦିଚତୁକ୍ଖନ୍ଧେହି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧମ୍ମଧାତୁୱସେନ ଦ୍ୱୀହି ଧାତୂହି ସଙ୍ଗହିତାତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯମେୱ। ଅଯଂ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତେନସଙ୍ଗହିତାସଙ୍ଗହିତପଦେ ନଯୋ। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତୋ ୱିଭଙ୍ଗନଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅତ୍ଥନିଚ୍ଛଯୋ, ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ଧାତୁକଥାପାଳିଅଟ୍ଠକଥାସୁ (ଧାତୁ। ୧୨; ଧାତୁ। ଅଟ୍ଠ। ୧-୨) ଗହେତବ୍ବୋତି।

ମୋହୱିଚ୍ଛେଦନିଯା ଅଭିଧମ୍ମମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନାଯ

ଧାତୁକଥାମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୪। ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତିମାତିକା

ଏକକମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ଇଦାନି ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତିମାତିକାସଂୱଣ୍ଣନାନଯୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଅନୁତ୍ତାନତ୍ଥତୋ ତାୱ ଛ ପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଆଚିକ୍ଖତି ଦେସେତି ପଞ୍ଞପେତି ପଟ୍ଠପେତୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୨।୨୦) ଆଗତଟ୍ଠାନେ ସନ୍ଦସ୍ସନା ପକାସନା ପଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ। ‘‘ସୁପଞ୍ଞତ୍ତଂ ମଞ୍ଚପୀଠ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୨୬୯) ଆଗତଟ୍ଠାନେ ଠପନା ନିକ୍ଖିପନା ପଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ, ଇଧ ଉଭଯମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ଛ ପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋତି ହି ଛ ପଞ୍ଞାପନା ଛ ସନ୍ଦସ୍ସନା ପକାସନାତିପି, ଛ ଠପନା ନିକ୍ଖିପନାତିପି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନାମପଞ୍ଞତ୍ତିଯେୱ ହି ତେ ତେ ୱିଜ୍ଜମାନାୱିଜ୍ଜମାନେ ଧମ୍ମେ ସନ୍ଦସ୍ସେତୀତିପି। ତେନ ତେନ କୋଟ୍ଠାସେନ ଠପେତୀତିପି। ଖନ୍ଧପଞ୍ଞତ୍ତୀତିଆଦି ପନ ସଙ୍ଖେପତୋ ତାସଂ ପଞ୍ଞତ୍ତୀନଂ ସରୂପଦସ୍ସନଂ। ତତ୍ଥ ଖନ୍ଧାନଂ ‘‘ଖନ୍ଧା’’ତି ପଞ୍ଞାପନା ସନ୍ଦସ୍ସନା ପକାସନା ଚ ଠପନା ନିକ୍ଖିପନା ଚ ଖନ୍ଧପଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ…ପେ… ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲା’’ତି ପଞ୍ଞାପନା ସନ୍ଦସ୍ସନା ପକାସନା ଚ ଠପନା ନିକ୍ଖିପନା ଚ ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ। ଇମା ଏୱ ଛ ପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ ୱିଜ୍ଜନ୍ତି। ଅଞ୍ଞାସମ୍ପି ସମ୍ମୁତିପରମତ୍ଥକଥାନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତୀନଂ ଅନନ୍ତତ୍ତା, ଉପଲକ୍ଖଣୱସେନ ପନ ପଧାନଭାୱତୋ ଚ ଏତାୱ ୱୁତ୍ତା। ପାଠଇମୁତ୍ତକନଯେନ ପନ ସଙ୍ଗାହିକା ୱିଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତିଆଦଯୋ ଛ ନାମପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ (ପୁ। ପ। ଅଟ୍ଠ। ମାତିକାୱଣ୍ଣନା ୧) ଆଗତା, ତା ଚ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତାତି ଇଧ ନ ୱୁତ୍ତା। ତାସୁ ଇଧ ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତିପଦେନ ଅୱିଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତି, ସେସେହି ୱିଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତି ଚାତି ଦ୍ୱେ ଏୱ ଲବ୍ଭନ୍ତି।

ଅଟ୍ଠକଥାମୁତ୍ତକେନ ପନ ଆଚରିଯନଯେନ ଅପରାପି ଛ ପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ – ଉପାଦାପଞ୍ଞତ୍ତି ଉପନିଧାପଞ୍ଞତ୍ତି ସମୋଧାନପଞ୍ଞତ୍ତି ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତପଞ୍ଞତ୍ତି ତଜ୍ଜାପଞ୍ଞତ୍ତି ସନ୍ତତିପଞ୍ଞତ୍ତୀତି, ଯା ‘‘ଅତ୍ଥପଞ୍ଞତ୍ତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତତ୍ଥ ଯା ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ଉପାଦାଯ ନିସ୍ସାଯ ସମ୍ମତା ସତ୍ତାଦିକା, ଅଙ୍ଗାନି ଉପାଦାଯ ରଥାଦିକା, ଚନ୍ଦାଦିପରିୱତ୍ତାଦଯୋ ଉପାଦାଯ କାଲଦିସାଦିକା, ତଂତଂଭୂତନିମିତ୍ତଂ, ଭାୱନାୱିସେସଞ୍ଚ ଉପାଦାଯ କସିଣାଦିଉଗ୍ଗହପଟିଭାଗନିମିତ୍ତାଦିକାତି ଅଯଂ ଏୱରୂପା ସଭାୱଧମ୍ମେହି ଏକତ୍ତେନ ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ତେନ ୱା ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନ ଅନୁପଲବ୍ଭସଭାୱା ଉପାଦାପଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ। ପଞ୍ଞାପେତବ୍ବଟ୍ଠେନ ଚେସା ପଞ୍ଞତ୍ତି ୱୁତ୍ତା, ନ ପନ ପଞ୍ଞାପନଟ୍ଠେନ। ଯା ତସ୍ସ ତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନା, ସା ଅୱିଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତିଯେୱ।

ଯା ପନ ଅଞ୍ଞଂ ପଠମାଦିଂ ଉପନିଧାଯ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଦୁତିଯଂ ରସ୍ସଂ ଦୀଘଂ ଦୂରଂ ସନ୍ତିକନ୍ତିଆଦିକା ତଦଞ୍ଞାପେକ୍ଖୂପନିଧା, ଛତ୍ତପାଣୀତିଆଦିକା ହତ୍ଥଗତୂପନିଧା, କୁଣ୍ଡଲୀତିଆଦିକା ସମ୍ପଯୁତ୍ତୂପନିଧା, ଧଞ୍ଞସକଟନ୍ତି ଆଦିକା ସମାରୋପିତୂପନିଧା, ଇନ୍ଦସାଲଗୁହାତିଆଦିକା ଅୱିଦୂରଗତୂପନିଧା, ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋତିଆଦିକା ପଟିଭାଗୂପନିଧା, ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମୋତିଆଦିକା ତବ୍ବହୁଲୂପନିଧା, ମଣିକଟକନ୍ତିଆଦିକା ତବ୍ବିସିଟ୍ଠୂପନିଧାତି ଏୱମାଦି ଅନେକପ୍ପକାରା ପଞ୍ଞାପନା, ଅଯଂ ଉପନିଧାପଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ।

ଧଞ୍ଞରାସୀତିଆଦିକା ପନ ସମୋଧାନପଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ। ପୁରିମସ୍ସ ପୁରିମସ୍ସ ଉପନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ତୀଣୀତିଆଦିକା ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତପଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ। ତଂତଂସଭାୱନିସ୍ସିତା ପଥୱୀଆଦିକା ତଜ୍ଜାପଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ। ଆସୀତିକୋତିଆଦିକା ପନ ସନ୍ତତିପଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ।

ଅଟ୍ଠକଥାମୁତ୍ତକେନେୱ ଆଚରିଯନଯେନ ଅପରାପି ଧମ୍ମକଥିକାଦିକା କିଚ୍ଚପଞ୍ଞତ୍ତି, କିସଥୂଲାଦିକା ସଣ୍ଠାନପଞ୍ଞତ୍ତି, ଇତ୍ଥିପୁରିସାଦିକା ଲିଙ୍ଗପଞ୍ଞତ୍ତି, କାମାୱଚରାଦିକା, କୋସଲକାଦିକା ଚ ଭୂମିପଞ୍ଞତ୍ତି, ତିସ୍ସୋ ନାଗୋତିଆଦିକା ପଚ୍ଚତ୍ତପଞ୍ଞତ୍ତି, ନିରୋଧାଦିକା ଅସଙ୍ଖତପଞ୍ଞତ୍ତି ଚାତି ଛ ପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ।

ଏତାସୁ ପନ ଦ୍ୱାଦସସୁ ତଜ୍ଜାପଞ୍ଞତ୍ତି, ଏକଚ୍ଚା ଭୂମିପଞ୍ଞତ୍ତି, ଅସଙ୍ଖତପଞ୍ଞତ୍ତି ଚ ୱିଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତିସଙ୍ଖାତା ନାମପଞ୍ଞତ୍ତି, ତଦଞ୍ଞା ପରମତ୍ଥାୱସେସା, ପନ ଅତ୍ଥପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ଦୀପିତା ଅୱିଜ୍ଜମାନାଦିପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ ଚାତି। ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ଅନୁତ୍ତାନତ୍ଥତୋ ସଂୱଣ୍ଣନା।

ଅତ୍ଥନିଚ୍ଛଯୋ ପନେତ୍ଥାପି ପାଠଇନଯେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ହୋତି, ନ ୱିନା ପାଠଇଂ ତସ୍ସ ୱତ୍ତୁମସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତ୍ତା । ପାଠଇଯଞ୍ଚ ଯସ୍ମା ଆଦିତୋ ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ, ତଦତ୍ଥଭୂତା ଖନ୍ଧାଦଯୋ ଚ ହେଟ୍ଠା ୱିଭଙ୍ଗପ୍ପକରଣେ ନିପ୍ପଦେସତୋ କଥିତାତି ତା ଇଧ ‘‘କିତ୍ତାୱତା ଖନ୍ଧାନଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଞତ୍ତି, ଯାୱତା ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ’’ତିଆଦିନା ସଙ୍ଖେପେନେୱ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା, ତା ଚେତ୍ଥାପି ୱୁତ୍ତତ୍ଥା। ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତି ପନ ହେଟ୍ଠା ନ ୱୁତ୍ତାତି ‘‘କିତ୍ତାୱତା ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତି? ସମଯୱିମୁତ୍ତୋ, ଅସମଯୱିମୁତ୍ତୋ’’ତିଆଦିନା ଏକକାଦିଭେଦେନ ଯାୱ ଦସକା ଦସଧା ମାତିକଂ ଠପେତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନେୱ ୱିଭତ୍ତା, ସା ଚ ଞାତବ୍ବପଭେଦତୋ ଅୱୁଚ୍ଚମାନା ଦୁବ୍ବିଞ୍ଞେଯ୍ୟା, ତସ୍ମା ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଏୱ ଚେତ୍ଥ ପାଠଇନଯାନୁସାରେନ ସଙ୍ଖେପତୋ ଅତ୍ଥନିଚ୍ଛଯୋ

ହୋତି, ସୋ ଚେତ୍ଥ ମାତିକାଯଂ ୱୁତ୍ତେ ସଙ୍ଖପୁଗ୍ଗଲେ ଅନୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଞାତଙ୍କାନଂ ଦୁକିଞ୍ଛେୟ୍ୟାନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଏକକାଦିଭେଦତୋୱ ମାତିକଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିଭଜନୱସେନ ସଙ୍ଖେପତୋୱ ହୋତି। କଥଂ? ''ସମଯୱିମୁତ୍ତୋ ଅସମଯୱିମୁତ୍ତୋ, କୁପ୍ପଧମ୍ମୋ ଅକୁପ୍ପଧମ୍ମୋ, ଚେତନାଭବ୍ବୋ ଅନୁରକ୍ଖଣାଭବ୍ବୋ, ଭୟୂପରତୋ ଅଭୟୂପରତୋ, ଭବ୍ବାଗମନୋ ଅଭବ୍ବାଗମନୋ, ନିଯତୋ ଅନିଯତୋ, ପଟିପନ୍ନକୋ ଫଲେ ଠିତୋ, ସମସୀସୀ ଠିତକପ୍ପୀ, ସୋତାପନ୍ନୋ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମୋ କୋଲଂକୋଲୋ ଏକବୀଜୀ, ସକଦାଗାମୀ, ଅନାଗାମୀ ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯୀ ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯୀ ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ, ଅରହା''ତି ଏକକମାତିକା।

ତତ୍ଥ ଯୋ ଅପ୍ପନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ଯୁତ୍ତପତ୍ତକାଲେ ରୂପାରୂପସମାପତ୍ତିସଙ୍ଖାତେହି ଅଟ୍ଠହି ୱିମୋକ୍ଖେହି ପଚ୍ଚନୀକଧମ୍ମତୋ ୱିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ତୀସୁ ମଗ୍ଗେସୁ ଯେନ କେନଚି ଯଥାସକଂ ଆସୱେ ଖେପେତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠିତୋ, ଅଯଂ ସମଯୱିମୁତ୍ତୋ ନାମ। ''ଏକଚ୍ଚେ ଆସୱା ପରିକ୍ଖୀଣା''ତିଆଦିୱଚନତୋ (ପୁ॰ ପ॰ ୧) ହି ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଲାଭୀ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ୱା ଖୀଣାସୱୋ ୱା ଇଧ ନ ଗହିତୋ, ସମାପତ୍ତିଲାଭିନୋ ପନ ଫଲଟ୍ଠସେଖାୱ ଗହିତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକଖୀଣାସୱୋ, ସବ୍ବେପି ଚ ଅରିଯା ମଗ୍ଗୱିମୋକ୍ଖଂ ସନ୍ଧାଯ ଅସମଯୱିମୁତ୍ତା ନାମ। ବାହିରାନଞ୍ହି ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ସମାପତ୍ତୀନଂ ସମାପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତିୱେକଟ୍ଠାନଲାଭାଦିସମଯୋପି ଅତ୍ଥି, ୱତ୍ତକରଣକାଲାଦିଅସମଯୋପି ଅତ୍ଥି। ମଗ୍ଗୱିମୋକ୍ଖେନ ୱିମୁଚନସ୍ସ ପନ ତାଦିସୋ ସମଯୋ ୱା ଅସମଯୋ ୱା ନତ୍ଥି, ଯସ୍ସ ସଦ୍ଧା ବଲୱତୀ, ୱିପସ୍ସନା ଚ ଆରଦ୍ଧା, ତସ୍ସ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ୱା ମଗ୍ଗଫଲପଟିୱେଧୋ ନାମ ନ ହୋତୀତି ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ସବ୍ବେ ଅରିଯା ଅରିଯୱିମୋକ୍ଖେ ଅସମଯୱିମୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ପୁରିମପଦେପି ଲୋକିଯସମାପତ୍ତିଞ୍ଚେୱ ସନ୍ଧାଯ ସେଖା ସମଯୱିମୁତ୍ତା ନାମ ଜାତା।

ଅୱସିଭାୱା ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଲାଭୀ ପନ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ, ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମିନୋ ଦ୍ୱେ ସେଖା ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାଯ କୁପ୍ପଧମ୍ମୋ ନାମ। ପରିହାନଧମ୍ମୋତିପି ଦୁୱିଧା ଏୱ। ଅନାଗାମିଆଦଯୋ ସୁପ୍ପହୀନସମାଧିପାରିପନ୍ଥିକତ୍ତା ୱସିଭାୱା ସମାପତ୍ତିଲାଭୀ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ, ଅରିଯା ଚ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେପି ସନ୍ଧାଯ ଅକୁପ୍ପଧମ୍ମୋ ନାମ। ଅପରିହାନଧମ୍ମୋତି ତେ ଏୱ। ଚେତନାଭବ୍ବୋତି ଚେତନାସଙ୍ଖାତେନ ଝାନସମାପତ୍ତିୱଡ୍ଢଅଞ୍ଜନେନ ଅପରିହାନିଂ ଆପଜ୍ଜିତୁଂ ଭବ୍ବୋ। ଯୋ ହି ରୂପାରୂପଜ୍ଝାନେସୁ ଆଚିଣ୍ଣୱସିତାଯ ଚେତନାସଙ୍ଖାତାଯ ଝାନସମାପତ୍ତିଯା ନିରନ୍ତରଂ ୱଡ୍ଢଅଞ୍ଜମାନୋ ତେହି ନ ପରିହାଯତି, ଅୱଡ୍ଢଅଞ୍ଜମାନୋ ଚ ପରିହାଯତି, ଅଯଂ ୱଡ୍ଢଅଞ୍ଜମାନୋ ଚେତନାଭବ୍ବୋ ନାମ। ଅନୁରକ୍ଖଣାଭବ୍ବୋତି ଝାନସ୍ସ ଉପକାରାନୁପକାରଧମ୍ମେ ଜାନିତ୍ୱା ଅନୁରକ୍ଖଣାଯ ଅୱଡ୍ଢଅଞ୍ଜମାନୋପି ଅପରିହାନିଂ ଆପଜ୍ଜିତୁଂ ଭବ୍ବୋ, ଏସୋ ଚ ପୁରିମତୋ ବଲୱତରୋ, ଆଚିଣ୍ଣୱସିନୋ ପଞ୍ଞାସମ୍ପଦାଯ ଉପକାରାନୁପକାରଧମ୍ମେ ଜାନିତ୍ୱା ତଦନୁରୂପଂ ପଟିପଜ୍ଜନତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଭୟୂପରତୋତି ଭଯେନ ପାପତୋ ଉପରତୋ ୱିରତୋ ସେଖୋ, କଲ୍ୟାଣପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଚ। ତେସୁ ପଚ୍ଛିମୋ ଦୁଗ୍ଗତିୱଟ୍ଟକିଲେସୌପୱାଦସଙ୍ଖାତେହି ଚତୂହି ଭଯେହି ପାପତୋ ଓରମତି, ସେଖୋ ଦୁଗ୍ଗତିୱଜ୍ଜେହି, ଅପାଯେହି ମୁତ୍ତତ୍ତା। ଖୀଣାସୱୋ ପନ ଅଭୟୂପରତୋ ନାମ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନଭଯତ୍ତା, ଉପୱାଦତୋ ପନ ଓରମିତବ୍ବୋ।

ଅଭବ୍ବାଗମନୋତି ସମ୍ମତ୍ତନିଯାମାଗମନସ୍ସ ଅଭବ୍ବୋ, ଯେ ଆନନ୍ତରିଯସଙ୍ଖାତେନ କମ୍ମାୱରଣେନ, ନିଯତମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିସଙ୍ଖାତେନ କିଲେସାୱରଣେନ, ଅହେତୁକଦ୍ୱିହେତୁକପଟିସନ୍ଧିସଙ୍ଖାତେନ ୱିପାକାୱରଣେନ ଚ ସମନ୍ନାଗତା, ବୁଦ୍ଧାଦୀସୁ ଚ ସଦ୍ଧାରହିତା, ମଗ୍ଗଭାୱନାଯ ଚ ଉତ୍ତରକୁରୁକାଦଯୋ ୱିଯ ଅଚ୍ଛନ୍ଦିକା, ପୁବ୍ବୂପନିସ୍ସଯରହିତା ଚ, ସବ୍ବେତେ ଅଭବ୍ବାଗମନା ନାମ। ୱିପରୀତା ଭବ୍ବାଗମନା ନାମ। ପଞ୍ଚାନନ୍ତରିଯନିଯତମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ନିରଯଗମନେ, ଅଟ୍ଠ ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲା ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନାଦୀସୁ ନିଯତା ନାମ। ଅୱସେସପୁଗ୍ଗଲା ଅନିବଦ୍ଧଗତିକତାଯ ଅନିଯତା ନାମ, ଉତ୍ତରକୁରୁକା ପନ ସୁଗତିନିଯତାପି ମିଚ୍ଛତ୍ତସମ୍ମତ୍ତନିଯାମସ୍ସେୱ ଇଧାଧିପ୍ପେତତ୍ତା ''ନିଯତା''ତି ନ ୱୁତ୍ତା। ମଗ୍ଗସମଙ୍ଗୀ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଫଲତ୍ଥାଯ ପଟିପନ୍ନକୋ ନାମ, ଫଲସମଙ୍ଗୀ ଫଲାନୁପ୍ପତ୍ତିଯମ୍ପି ଫଲେ ଠିତୋ ନାମ।

ଯସ୍ସ ପନ ଅପୁବ୍ବାଚରିମଂ ଆସୱପରିଯାଦାନଞ୍ଚ ହୋତି ଜୀୱିତପରିଯାଦାନଞ୍ଚ, ଅଯଂ ସମସୀସୀ ନାମ। ସୋ ଚ ତିୱିଧୋ ହୋତି ଇରିଯାପଥସମସୀସୀ ରୋଗସମସୀସୀ ଜୀୱିତସମସୀସୀତି। ତତ୍ଥ ଯୋ ଚତୂସୁ ଇରିଯାପଥେସୁ ଏକସ୍ମିଂ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ତସ୍ମିଞ୍ଞେୱ ଇରିଯାପଥେ ପରିନିବ୍ବାତି, ଅଯଂ ଇରିଯାପଥସମସୀସୀ ନାମ। ଯୋ ପନ ଏକଂ ରୋଗଂ ପତ୍ୱା ଅନ୍ତୋରୋଗେ ଏୱ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ତେନେୱ ରୋଗେନ ପରିନିବ୍ବାତି, ଅଯଂ ରୋଗସମସୀସୀ ନାମ। ଯସ୍ସ ପନ କିଲେସସୀସସଙ୍ଖାତା ଅୱିଜ୍ଜା, ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ପୱତ୍ତସୀସସଙ୍ଖାତଂ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଞ୍ଚ ଚୁତିଚିତ୍ତେନ ସମଂ ପରିଯାଦାନଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ଜୀୱିତସମସୀସୀ ନାମ। କଥମିଦଂ ସମଂ ହୋତୀତି? ୱାରସମତାଯ। ଯସ୍ମିଂ ହି ୱାରେ ମଗ୍ଗେନ କିଲେସେ ଖେପିତେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣାନି ପୱତ୍ତନ୍ତି, ତସ୍ସାନନ୍ତରମେୱ ପରିନିବ୍ବାଯତୋ ଇମାଯ ୱାରସମତାଯ ଇଦଂ ଉଭଯସୀସପରିଯାଦାନମ୍ପି ସମଂ ହୋତି ନାମ, ଅଯମେୱ ଜୀୱିତସମସୀସୀ ଇଧାଧିପ୍ପେତୋ।

ଠିତକପ୍ପୀତି ଠିତୋ କପ୍ପୋ ଠିତକପ୍ପୋ, ସ୍ୱାସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଠିତକପ୍ପୀ, କପ୍ପମ୍ପି ୱିନସ୍ସମାନମ୍ପି କପ୍ପଂ ଠପେତୁଂ ସମତ୍ଥୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ସଚେ ହି ଯେସଂ ମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିକ୍ଖଣେ କପ୍ପଉିନାସୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ନେୱ ତାୱ କପ୍ପୋ ୱିନସ୍ସେୟ୍ୟ, ଯାୱାଯଂ ଯଥାସକଂ ଫଲଂ ନ ସଚ୍ଛିକରୋତୀତି ତେ ୱିନସ୍ସମାନମ୍ପି କପ୍ପଂ ଠପେନ୍ତୀତି ଠିତକପ୍ପିନୋ ନାମ ଜାତାତି। କିଞ୍ଚାପି କପ୍ପଉିନାସନକାଲେ ସାସନଂ ନତ୍ଥି, ଗତକୋଟିକେ ହି କାଲେ କପ୍ପଉିନାସୋ ହୋତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ମଗ୍ଗାନନ୍ତରଫଲସ୍ସ ଅନନ୍ତରାଯଂ ଦୀପେତୁଂ ଇଦଂ ଅଭୂତମ୍ପି କାରଣଂ ଆହଟଂ।

ସୋତାପନ୍ନୋତି ନିବ୍ବାନସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନତାଯ ସୋତସଙ୍ଖାତସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମସମଙ୍ଗୀ ୱୁଚ୍ଚତି, ଇଧ ପନ ଫଲଟ୍ଠୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତସ୍ସେୱ ଚ ପଭେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସତ୍ତୱାରା ପରମା ଅସ୍ସ ଭୱୂପପତ୍ତୀତି ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମୋ, ତତୋ ପରଂ ଅଟ୍ଠମଂ ଭୱଂ ନାଦିଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋତାପନ୍ନୋ ହି ଯୋ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଦେୱେସୁ, ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଭୱେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି, ଅଯଂ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମୋ ନାମ। କୁଲତୋ କୁଲଂ ଭୱତୋ ଭୱଂ ଗଚ୍ଛତୀତି କୋଲଂକୋଲୋ। ସୋ ହି ଦେୱମନୁସ୍ସୱସେନ ଦ୍ୱେ ଗତିଯୋ ଭୱେ ସଂସରିତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି, ଅଯଂ କୋଲଂକୋଲୋ ନାମ। କମ୍ମପଟିସନ୍ଧିଯା ଏକଂ କମ୍ମଂ କିଲେସବୀଜଂ ଅସ୍ସାତି ଏକବୀଜୀ। ସୋ ହି ଏକସ୍ମିଞ୍ଞେୱ ଭୱେ ଖୀଣାସୱୋ ହୋତି। କିଂ ପନସ୍ସ ଭେଦସ୍ସ ନିଯାମକନ୍ତି? ୱିପସ୍ସନାଭିଞ୍ଞାଭେଦା। ସୋତାପନ୍ନେସୁ ହି ଯୋ ୱିପସ୍ସନାଯ ପମତ୍ତୋ, ସୋ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମୋ ହୋତି। ଯୋ କିଞ୍ଚି ଅପ୍ପମତ୍ତୋ, ସୋ କୋଲଂକୋଲୋ। ଯୋ ପନ ୱିପସ୍ସନାଯ ଅତିୱିଯ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ, ସୋ ଏକବୀଜୀ ହୋତି। ଯେ ପନ ଅଭିୱିଯ ପମତ୍ତା ୱଟ୍ଟଜ୍ଝାସଯା ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୱିସାଖାସକ୍କାଦଯୋ, ତେ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱଟ୍ଟସ୍ମିଂଯେୱ ୱିଚରନ୍ତା ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଛ ଦେୱଲୋକେ ଓସାପେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକେସୁପି ଯଥାକ୍କମଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଅକନିଟ୍ଠେ ଠତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବନ୍ତି, ନ ତେ ଇଧ ଗହିତା। ତେ ହି ମନୁସ୍ସଗତିଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଆଦିଯନ୍ତି। ଯେ ପନ ମନୁସ୍ସଗତିଯମ୍ପି ଭୱଂ ଆଦିଯନ୍ତି, ତେସଂ ୱସେନ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମୋ କୋଲଂକୋଲୋ ମାନୁସିକଭୱନିବ୍ବତ୍ତକୋ ଏୱ ଏକବୀଜୀ ଗହିତୋ। ତେ ପନ ସଦ୍ଧାଧୁରେନ ଆଗତା ତଯୋ, ପଞ୍ଞାଧୁରେନ ଆଗତା ତଯୋତି ସୋତାପନ୍ନୋ ଛବ୍ବିଧୋ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ପନ ସକିଂ ଇମଂ ମନୁସ୍ସଗତିଂ ଆଗଚ୍ଛତୀତି ସକଦାଗାମୀ, ଦୁତିଯମଗ୍ଗଫଲସମଙ୍ଗୀ। ଇମିନା ପଞ୍ଚସୁ ସକଦାଗାମୀସୁ ଚତ୍ତାରୋ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଏକୋୱ ଗହିତୋ। ଏକଚ୍ଚୋ ହି ସକଦାଗାମିଫଲେ ଠତ୍ୱା ପୁନ ଦୁତିଯଭୱେ ଇଧେୱ ପରିନିବ୍ବାତି, ଏକଚ୍ଚୋ ଇଧ ପତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ପରିନିବ୍ବାତି, ଏକଚ୍ଚୋ ଦେୱଲୋକେ ପତ୍ୱା ଦୁତିଯଭୱେ ତତ୍ଥେୱ ପରିନିବ୍ବାତି, ଏକଚ୍ଚୋ ଦେୱଲୋକେ ପତ୍ୱା ଇଧୂପପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାତି, ଇମେ ଚତ୍ତାରୋପି ଇଧ ନ ଗହିତା। ଯୋ ପନ ଇଧ ପତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ପୁନ ଇଧୂପପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାତି, ଅଯମେକୋୱ ଇଧ ଗହିତୋ। ଇମସ୍ସ ଚ ଦ୍ୱେ ପଟିସନ୍ଧିଯୋ, ଏକବୀଜିସ୍ସ ପନ ଏକାୱାତି ଇଦଂ ତେସଂ ନାନାକରଣନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପଟିସନ୍ଧିୱସେନ କାମଭୱଂ ନାଗଚ୍ଛତୀତି ଅନାଗାମୀ, ତତିଯମଗ୍ଗଫଲସମଙ୍ଗୀ। ତସ୍ସେୱ ପନ ପଭେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯୀତି ଆଯୁୱେମଜ୍ଝସ୍ସ ଅନ୍ତରା ଏୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା କିଲେସପରିନିବ୍ବାନେନ ପରିନିବ୍ବାଯନସୀଲୋ ଏକୋ ଅନାଗାମୀ। ସୋ ଚ ଉପ୍ପନ୍ନସମନନ୍ତରଂ ପରିନିବ୍ବାଯୀ, ଆଯୁୱେମଜ୍ଝଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାଯୀ, ଆଯୁୱେମଜ୍ଝଂ ପତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାଯୀତି ତିୱିଧୋ ହୋତି। ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯୀତି ଆଯୁୱେମଜ୍ଝଂ ଉପହଚ୍ଚ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା, ମରଣସମଯଂ ୱା ଉପହଚ୍ଚ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାଯୀ, ଆଯୁୱେମଜ୍ଝଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଯାୱ ମରଣସମଯା ପରିନିବ୍ବାଯୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀତି ଅସଙ୍ଖାରେନ ଅପ୍ପଦୁକ୍ଖେନ ଅଧିମତ୍ତପ୍ପଯୋଗଂ ଅକତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାଯନସୀଲୋ। ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀତି ସସଙ୍ଖାରେନ ଦୁକ୍ଖେନ କସିରେନ ଅଧିମତ୍ତପ୍ପଯୋଗେନ ପରିନିବ୍ବାଯନସୀଲୋ। ଉଦ୍ଧଂସୋତୋତି ଉଦ୍ଧଂୱାହିଭାୱେନ ଉଦ୍ଧମସ୍ସ ତଣ୍ହାସୋତଂ ୱଟ୍ଟସୋତଞ୍ଚ, ଉଦ୍ଧଂ ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ପଟିଲଭିତବ୍ବତୋ ଉଦ୍ଧଂ ମଗ୍ଗସୋତମସ୍ସାତିପି ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ। ଅକନିଟ୍ଠଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ। ଇମେସଂ ପନ ଅନାଗାମୀନଂ ପଭେଦଦସ୍ସନତ୍ଥମ୍ପେତ୍ଥ ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀତିଆଦି ଚତୁକ୍କଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ଯୋ ଅୱିହତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚତୂସୁ ଯଥାକ୍କମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଯାୱତାଯୁକଂ ଠତ୍ୱା ଚୁତୋ ଅକନିଟ୍ଠେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାତି, ଅଯଂ ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ ନାମ। ଯୋ ପନ ଅକନିଟ୍ଠଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ଅନ୍ତରା ପରିନିବ୍ବାତି, ଅଯଂ ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ନ ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ ନାମ। ଯୋ ମନୁସ୍ସଲୋକୋ ଅକନିଟ୍ଠମେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାତି, ଅଯଂ ନ ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ ନାମ। ଯୋ ପନ ହେଟ୍ଠା ଚତୂସୁ ସୁଦ୍ଧାୱାସେସୁ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ପରିନିବ୍ବାତି, ଅଯଂ ନ ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ନ ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ ନାମ । ଏୱମେତେ ଅନାଗାମିନୋ ଅଟ୍ଠଚତ୍ତାଲୀସୱିଧା ହୋନ୍ତି। କଥଂ? ଅୱିହେସୁ ତାୱ ତଯୋ ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯିନୋ, ଏକୋ ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯୀ, ଏକୋ ଉଦ୍ଧଂସୋତୋତି ପଞ୍ଚ, ତେ ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯିସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯିୱସେନ ଦସ ହୋନ୍ତି, ଏୱଂ ଅତପ୍ପସୁଦସ୍ସସୁଦସ୍ସୀସୁପି ଚତ୍ତାଲୀସଂ, ଅକନିଟ୍ଠେ ପନ ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ତଂ ସସଙ୍ଖାରାସଙ୍ଖାରୱସେନ ଦୁୱିଧଂ ଉଦ୍ଧଂସୋତଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ଚାତି ଅଟ୍ଠଚତ୍ତାଲୀସ ହୋନ୍ତି।

ଅରହାତି କିଲେସାରୀନଂ ହତତ୍ତାଦିନା ଖୀଣାସୱୋ ଅରହା ନାମ। ସୋ ସୁଞ୍ଞତାଦିୱିମୋକ୍ଖତ୍ତଯୱସେନ ତିୱିଧୋ ହୁତ୍ୱା ପୁନ ପଚ୍ଚେକଂ ପଟିପଦାଚତୁକ୍କୱସେନ ଦ୍ୱାଦସୱିଧା ହୋନ୍ତି। ଯଥା ଚ ଅରହା ଦ୍ୱାଦସୱିଧୋ, ଏୱଂ ଦ୍ୱାଦସେୱ ସକଦାଗାମିନୋ, ଚତୁୱୀସତି ସୋତାପନ୍ନା

ଅଟ୍ଠଚତ୍ତାଲୀସ ଅନାଗାମିନୋଓ ପଞ୍ଚେକନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇମେ ଚ ସବ୍ବେ ଅରିଯା ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ଏୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନୋ ବହିଦ୍ଧାତି। ଏକକନଯୋ।

ଦୁକାଦିମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ଦୁକାଦୀସୁ ''ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା – କୋଧନୋ ଚ ଉପନାହୀ ଚ ମକ୍ଖୀ ଚ ପଳାସୀ ଚା''ତିଆଦିନା ଦୁକଞ୍ଚ, ''ତଯୋ ପୁଗ୍ଗଲା – ନିରାସୋ ଆସଂସୋ ୱିଗତାସୋ''ତିଆଦିନା ତିକଞ୍ଚ, ''ଚତ୍ତାରୋ ପୁଗ୍ଗଲା – ଅସପ୍ପୁରିସୋ, ଅସପ୍ପୁରିସେନଅସପ୍ପୁରିସତରୋ, ସପ୍ପୁରିସୋ, ସପ୍ପୁରିସେନସପ୍ପୁରିସତରୋ''ତିଆଦିନା ଚତୁକ୍କଞ୍ଚ, ''ପଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲା – ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆରଭତି ଚ ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ଚ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆରଭତି ନ ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ଚ ହୋତି…ପେ… ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନାରଭତି ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ଚ ହୋତି…ପେ… ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନାରଭତି ନ ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୋତି…ପେ… ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତୀ''ତିଆଦିନା ପଞ୍ଚକଞ୍ଚ ୱିତ୍ଥାରତୋ ମାତିକଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସବ୍ବେପି ତେ ପୁଗ୍ଗଲା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା, ଇଧ ପନ ତେ ଗନ୍ଥୱିତ୍ଥାରଭଯେନ ସବ୍ବେ ନ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠା, ପାଳିଇଯା ଏୱ ଞାତବ୍ବାତି।

ତତ୍ଥ ତିକେ ନିରାସୋତି ଅରହତ୍ତାସାଯ ୱିରହିତୋ ଦୁସ୍ସୀଲୋ। ତସ୍ସ ହି ଅତ୍ତନୋ ଅଭବ୍ବତାଯ ଭବ୍ବସହାଯକସ୍ସ ସୀଲୱତୋ ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା, ଚଣ୍ଡାଲପୁତ୍ତସ୍ସ ୱିଯ କସ୍ସଚି ରାଜପୁତ୍ତସ୍ସ ରଜ୍ଜାଭିସେକଂ ସୁତ୍ୱା ଅଭିସେକପ୍ପତ୍ତିଯଂ, ''କୁଦାସ୍ସୁ ନାମାହମ୍ପି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତିଯଂ ପତ୍ଥନାପି ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଆସଂସୋତି ଅରହତ୍ତଂ ଆସୀସମାନୋ ପତ୍ଥଯମାନୋ ସୀଲୱା। ତସ୍ସ ହି ଅରହତ୍ତପତ୍ଥନାଯ ସୀଲସମ୍ପତ୍ତିଯା ଠିତତ୍ତା କସ୍ସଚି ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା, ଉଭତୋସୁଜାତସ୍ସ ରାଜକୁମାରସ୍ସ ୱିଯ ତାଦିସସ୍ସ କସ୍ସଚି ରଜ୍ଜାଭିସେକଂ ସୁତ୍ୱା ଅଭିସେକପ୍ପତ୍ତିଯଂ, ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତିଯଂ ପତ୍ଥନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ୱିଗତାସୋତି ଅରହା। ସୋ ହି ପତ୍ତଅରହତ୍ତତାଯ ତତ୍ଥ ୱିଗତାସୋ ହୋତି ପତ୍ତାଭିସେକୋ ୱିଯ ଖତ୍ତିଯୋ ଅଭିସେକପ୍ପତ୍ତିଯନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଚତୁକ୍କେ ପନ ପାଣାତିପାତାଦିଅକୁସଲକମ୍ମପଥସମନ୍ନାଗତୋ ଅସପ୍ପୁରିସୋ ନାମ। ଯୋ ପନ ସଯମ୍ପି ପାଣାତିପାତାଦୀନି କତ୍ୱା ପରଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ସମାଦପେତି, ଅଯଂ ଅସପ୍ପୁରିସେନଅସପ୍ପୁରିସତରୋ, ଅସପ୍ପୁରିସତୋପି ଅସପ୍ପୁରିସତରୋତି ଅତ୍ଥୋ। ୱୁତ୍ତପଟିପକ୍ଖକୁସଲୱସେନ ସପ୍ପୁରିସୋ, ସପ୍ପୁରିସେନସପ୍ପୁରିସତରୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ପଞ୍ଚକେ ଆରଭତି ଚ ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ଚ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ଆରମ୍ଭ-ସଦ୍ଦୋ ଆପତ୍ତିୱୀତିକ୍କମେ ୱତ୍ତତି, ତସ୍ମା ଆପତ୍ତିୱୀତିକ୍କମୱସେନ ଆରଭତି ଚେୱ ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ଚ ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିନ୍ତି ଫଲସମ୍ପଯୁତ୍ତସମାଧିଂ। ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିନ୍ତି ଫଲସମ୍ପଯୁତ୍ତଞାଣଂ। ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତୀତି ଅନଧିଗତତ୍ତା ଯଥାସଭାୱତୋ ନପ୍ପଜାନାତି। ଯତ୍ଥସ୍ସାତି ଯସ୍ମିଂ ଅରହତ୍ତଫଲସଙ୍ଖାତେ ଝାନେ ଅଧିଗତେ ଅସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସବ୍ବେ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ନିରୱସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ତେ ନପ୍ପଜାନାତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। କିଞ୍ଚାପି ତେ ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଏୱ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି ନାମ, ଫଲକ୍ଖଣେ ପନ ନିରୁଦ୍ଧା ନାମ ହୋନ୍ତି, ଇଧ ପନ ମଗ୍ଗକିଚ୍ଚୱସେନ ''ଫଲକ୍ଖଣେ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଆରଭତି ନ ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ଚ ହୋତୀତି ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ତଂ ପନ ଦେସେତୁଂ ସଭାଗପୁଗ୍ଗଲଂ ପରିଯେସତି, ୱୁଟ୍ଠାପେତି ୱା, ତସ୍ମା ନ ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୋତି। ନାରଭତି ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ଚ ହୋତୀତି ଆପତ୍ତିଂ ନାପଜ୍ଜତି, ୱିନଯପଞ୍ଞତ୍ତିଯଂ ପନ ଅକୋୱିଦତ୍ତା ଅନାପତ୍ତିଯା ଆପତ୍ତିସଞ୍ଞିତାଯ ୱୁଟ୍ଠିତାଯପି ତଂ ଆପତ୍ତିଯା ୱିପ୍ପଟିସାରଂ ୱିନୋଦେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତାଯ ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୋତି। ନାରଭତି ନ ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୋତୀତି ନାରଭତି ନେୱ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ନ ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୋତି। ଅରହତ୍ତଞ୍ଚ ନ ପାପୁଣାତି। କତରୋ ପନେସ ପୁଗ୍ଗଲୋତି? ସୀଲୱା ଓସ୍ସଟ୍ଠୱୀରିଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ସୋ ହି ''କିଂ ମେ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧକାଲେ ପରିନିବ୍ବାନେନ, ଅନାଗତେ ମେତ୍ତେଯ୍ୟସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସାମୀ''ତି ୱିସୁଦ୍ଧସୀଲୋପି ପଟିପତ୍ତିଂ ନ ପୂରେତି। ଇମେ ଚତ୍ତାରୋପି ପୁଗ୍ଗଲା ତଥା ତଥା ଓୱଦିତ୍ୱା ଆସୱକ୍ଖଯେ ପତିଟ୍ଠାପେତବ୍ବା। ଏୱଂ ହି ତେପି ଯ୍ୱାଯଂ ପଞ୍ଚମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନାରଭତି ନ ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି, ତେନ ସମସମାୱ ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି।

ଛକ୍କାଦୀସୁ –

''ଛ ପୁଗ୍ଗଲା – ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସାମଂ ସଚ୍ଚାନି ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି, ତତ୍ଥ ଚ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପାପୁଣାତି ବଲେସୁ ଚ ୱସୀଭାୱଂ। ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ…ପେ… ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି, ନ ଚ ତତ୍ଥ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପାପୁଣାତି, ନ ଚ ବଲେସୁ ୱସିଭାୱଂ। ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ…ପେ… ଅନଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି, ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି, ସାୱକପାରମିଞ୍ଚ ପାପୁଣାତି। ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ…ପେ… ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି, ନ ଚ ସାୱକପାରମିଂ ପାପୁଣାତି। ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ…ପେ… ଅନଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି, ନ ଚ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି, ଅନାଗାମୀ

ହୋତି ଅନାଗନ୍ତା ଇତ୍ଥତ୍ତଂ। ଅନ୍ତେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ…ପେ… ଅନଭିସମ୍ଭୁଣନ୍ତି, ନ ଚ ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି, ଆଗାମୀ ହୋତି ଆଗନ୍ତା ଇତ୍ଥତ୍ତ’’ନ୍ତି –

ଛକ୍କଂ, ‘‘ସତ୍ତ ପୁଗ୍ଗଲା – ସତ୍ତ ଉଦକୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସକିଂ ନିମୁଗ୍ଗୋ ନିମୁଗ୍ଗୋଵ ହୋତି, ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିମୁଜ୍ଜତି, ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ଠିତୋ ହୋତି, ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ଵିପସ୍ସତି ଵିଲୋକେତି, ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ପତରତି, ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଟିଗାଧପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତି, ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ତିଣ୍ଣୋ ହୋତି ପାରଙ୍ଗତୋ, ଥଲେ ତିଟ୍ଠତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ’’ତିଆଦିନା ସତ୍ତକଂ, ‘‘ଅଟ୍ଠ ପୁଗ୍ଗଲା – ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିନୋ, ଚତ୍ତାରୋ ଫଲସମଙ୍ଗିନୋ ପୁଗ୍ଗଲା’’ତି ଅଟ୍ଠକଂ, ‘‘ନଵ ପୁଗ୍ଗଲା – ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଉଭତୋଭାଗଵିମୁତ୍ତୋ ପଞ୍ଞାଵିମୁତ୍ତୋ କାୟସକ୍ଖୀ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ ସଦ୍ଧାଵିମୁତ୍ତୋ ଧମ୍ମାନୁସାରୀ ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ’’ତି ନଵକଂ, ‘‘ଦସ ପୁଗ୍ଗଲା – ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇଧ ନିଟ୍ଠା, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇଧ ଵିହାୟ ନିଟ୍ଠା’’ତି ଦସକଞ୍ଚ ମାତିକଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପାଳିୟଂ ନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ। ତତ୍ଥ ଛକ୍କେ ପଠମେନ ପଦେନ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସୋ ହି ଅନାଚରିୟକୋ ଅତ୍ତନା ଉପ୍ପାଦିତେନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣପଦଟ୍ଠାନେନ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣେନ ସଚ୍ଚାକାରତୋ ସଚ୍ଚାନି ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପାପୁଣି, ଦସଞ୍ଞାଣବଲେସୁ ଚ ଵସିଭାଵନ୍ତି। ଦୁତିୟେନ ପନ ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତତିୟେନ ଅଗ୍ଗସାଵକୋ, ଚତୁତ୍ଥେନ ଅଵସେସା ଅରହନ୍ତୋ , ପଞ୍ଚମେନ ଅନାଗାମୀ, ଛଟ୍ଠେନ ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମିନୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ତେ ହି ‘‘ଆଗନ୍ତା ଇତ୍ଥତ୍ତ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତାତି।

ସତ୍ତକେ ପଠମେନ ପଦେନ ସାସନେ ଅନିଵିଟ୍ଠସଦ୍ଧୋ ନିୟତମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଧମ୍ମେହି ଏକନ୍ତକାଳକେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଗହିତୋ। ସୋ ହି ସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଭୀରୁକପୁରିସୋ ଵିୟ ସଂସାରେ ଅପାୟେ ନିମୁଗ୍ଗୋ ନିମୁଗ୍ଗୋଵ ହୋତି, ନ ପୁନ ଭଵତୋ ଵୁଟ୍ଠାତି, ଅନନ୍ତମ୍ପି କାଲଂ ଭଵେ ଏଵ ଵିଚରତି ସାସନସମାୟୋଗାଭାଵା। ଦୁତିୟେନ ପଦେନ ସାସନେ ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋପି ଦେଵଦତ୍ତାଦୟୋ ଵିୟ ସଦ୍ଧାଦିପରିହାନିୟଂ ଠିତୋ ଦୁସ୍ସୀଲୋ ଗହିତୋ। ସୋ ହି ସମୁଦ୍ଦେ କେନଚି କାରଣେନ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ପୁନ ନିମୁଗ୍ଗୋ ଵିୟ ସାସନସଦ୍ଧାୟ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱାପି ଅପାୟେ ନିମୁଜ୍ଜତି ଏଵ, ଅୟଂ ପନ ଚିରକାଲାତିକ୍କମେନ ବୁଦ୍ଧାଦୀହି, ଅତ୍ତନା ଏଵ ଵା ପଚ୍ଚେକବୋଧିଞ୍ଞାଣେନ ଭଵତୋ ଉଦ୍ଧରଣୀୟୋ ହୋତି ସାସନେ ସକିଂ ଉପ୍ପନ୍ନାୟପି ସଦ୍ଧାୟ ମୋକ୍ଖଭାଵେନ ନିୟମେନ ନିବ୍ବାନାଵହତ୍ତା। ଅୟମେଵ ହିସ୍ସ ପୁରିମପୁଗ୍ଗଲତୋ ଵିସେସୋ, ଇତରଥା ତସ୍ସ ଵିସୁଂ ଗହଣେ ପୟୋଜନମେଵ ନ ସିୟାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ତତିୟେନ ସାସନେ ଉପ୍ପନ୍ନସଦ୍ଧୋ ଠିତିଭାଗିୟେହି ସୀଲାଦିଗୁଣେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଗହିତୋ। ସୋ ହି ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ତୀରଂ ଅଦିସ୍ୱାଵ ସମୁଦ୍ଦମଜ୍ଝେ ନାଵାଦିଆଗମନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ପୁନ ଅନିମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ଉଣ୍ଣତପ୍ପଦେସେ ଠିତୋ ଵିୟ ସାସନସଦ୍ଧାୟ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିବ୍ବାନଂ ଅଦିସ୍ୱାଵ ବୁଦ୍ଧାଦିଂ ଓଲୋକୟମାନୋ ସଗ୍ଗେ, ସୀଲାଦିମ୍ହି ଠିତୋ ହୋତି। ଚତୁତ୍ଥେନ ପନ ସୋତାପନ୍ନୋ ଗହିତୋ। ସୋ ହି ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ଠିତୋ ତୀରଂ ଦିସ୍ୱା ଉତ୍ତରଣୂପାୟଂ ଵିଲୋକୟମାନୋ ଵିୟ ଲୋକୁତ୍ତରସଦ୍ଧାୟ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିବ୍ବାନତୀରଂ ଦିସ୍ୱା ଉତ୍ତରଣୋପାୟଂ ଵିଲୋକେତି। ପଞ୍ଚମେନ ସକଦାଗାମୀ ଗହିତୋ। ସୋ ହି ସମୁଦ୍ଦେ ତୀରଂ ଦିସ୍ୱା ତଦଭିମୁଖଂ ପତରମାନୋ ଵିୟ ପଠମମଗ୍ଗେନ ନିବ୍ବାନତୀରଂ ଦିସ୍ୱା ତଦଭିମୁଖଂ ଦୁତିୟମଗ୍ଗେନ ପତରତି ନାମ। ଛଟ୍ଠେନ ଅନାଗାମୀ ଗହିତୋ। ସୋ ହି ପତରିତ୍ୱା ତୀରଂ ଉପଗଞ୍ଛ କଟିପ୍ପମାଣେ ଉଦକେ ଠିତୋ ଵିୟ ଅରହତ୍ତସମୀପେ ସତିକଵାଟପତିଟ୍ଠେ ଅନାଵତ୍ତିଧମ୍ମତାୟ ତତିୟମଗ୍ଗେନ ତିଟ୍ଠତି। ସତ୍ତମେନ ପନ ଅରହା ଗହିତୋ, ସୋ ହି ତରିତ୍ୱା ପାରଂ ପତ୍ୱା ଠିତପୁରିସୋ ଵିୟ ଚତ୍ତାରୋ ଓଘେ ତରିତ୍ୱା ନିବ୍ବାନତ୍ଥଲେ ଠିତୋ ଖୀଣାସଵବ୍ରାହ୍ମଣୋ ନାମ ହୋତୀତି।

ନଵକେ ଉଭତୋଭାଗଵିମୁତ୍ତୋତି ରୂପାରୂପସମାପତ୍ତିୟା ଵିକ୍ଖମ୍ଭନଵିମୋକ୍ଖେନ, ଅରିୟମଗ୍ଗେନ ସମୁଚ୍ଛେଦଵିମୋକ୍ଖେନ କିଲେସତୋ ଵିମୁତ୍ତୋ, ଅରୂପସମାପତ୍ତିୟା ଵା ରୂପକାୟତୋ, ମଗ୍ଗେନ ଚ ନାମକାୟତୋତି ଇମେହି ଉଭତୋଭାଗେହି ଵିମୁତ୍ତୋତିପି ଉଭତୋଭାଗଵିମୁତ୍ତୋ, ସୋ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରୂପସମାପତ୍ତୀନଂ ଏକେକତୋ ଵୁଟ୍ଠାୟ ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ, ନିରୋଧା ଵୁଟ୍ଠାୟ ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତଅନାଗାମିନୋ ଚ ଵସେନ ପଞ୍ଚଵିଧୋ, ତେସୁ ପଚ୍ଛିମୋଵ ନିପ୍ପରିୟାୟତୋ ଉଭତୋଭାଗଵିମୁତ୍ତୋ ନାମ, ସେସା ପରିୟାୟେନ। ଏତ୍ଥ ଚ ରୂପାଵଚରଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ କିଲେସକାୟତୋ ଵିମୁତ୍ତମ୍ପି ରୂପକାୟତୋ ଅଵିମୁତ୍ତଂ, ଅରୂପାଵଚରଂ ପନ ତଦଭୟତୋପି ଵିମୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ତଦେଵ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତୋଵ ଉଭତୋଭାଗଵିମୁତ୍ତୋ ହୋତି, ନ ରୂପାଵଚରନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ପଞ୍ଞାଵିମୁତ୍ତୋତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗପଞ୍ଞାୟ ଆସଵେହି ଵିମୁତ୍ତୋ। ସୋ ହି ସୁକ୍ଖଵିପସ୍ସକୋ, ଚତୂହି ରୂପାଵଚରଜ୍ଝାନେହି ଵୁଟ୍ଠାୟ ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତା ଚତ୍ତାରୋ ଚାତି ପଞ୍ଚଵିଧୋ। ଅରୂପାଵଚରଜ୍ଝାନେସୁ ହି ଏକସ୍ମିମ୍ପି ସତି ଉଭତୋଭାଗଵିମୁତ୍ତୋଵ ନାମ ହୋତି।

କାୟସକ୍ଖୀତି ରୂପାରୂପଜ୍ଝାନଲାଭୀ ଅରିୟୋ। ସୋ ହି ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଟ୍ଠଵଜ୍ଜିତାନଂ ଛନ୍ନଂ ସେଖାନଂ ଵସେନ ଛବ୍ବିଧୋ। ତେନେଵ ହିସ୍ସ ‘‘ଏକଚ୍ଚେ ଆସଵା ପରିକ୍ଖୀଣା’’ତି ନିଦ୍ଦେସେ ଵୁତ୍ତଂ। ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଟ୍ଠସ୍ସ ଚ ନ କେଚିପି ଆସଵା ପରିକ୍ଖୀଣାତି ଵତ୍ତବ୍ବା, ପରିକ୍ଖୀୟିସ୍ସନ୍ତୀତି ପନ ଵତ୍ତବ୍ବା, ଅରହତୋ ପନ ସବ୍ବେପି ଆସଵା ପରିକ୍ଖୀଣା, ନ ଏକଚ୍ଚେତି। ସୋ ହି ଫୁଟ୍ଠନ୍ତଂ ସଚ୍ଛିକରୋତୀତି କାୟସକ୍ଖୀ, ଫୁଟ୍ଠାନଂ ପଟିଲଦ୍ଧାନଂ ଝାନାନଂ ଅନନ୍ତରଂ ନାମକାୟେନ ନିରୋଧଂ ସଚ୍ଛିକରୋତୀତିପି କାୟସକ୍ଖୀ, କାୟେନାତି ଚେତ୍ଥ ‘‘ନାମକାୟେନ ଚେଵ ପରମତ୍ଥସଚ୍ଚଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି, ପଞ୍ଞାୟ ଚ

ଅତିଓ୍ୱିଜ୍ଝ ପସ୍ସତୀ’’ତି ଓ୍ୱଚନତୋ ଅରହତ୍ତଫଲଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସମଗ୍ଗଫଲାନମେତଂ ଅଧିଓ୍ୱଚନଂ, ତେନ କାଯେନ ପଠମଜ୍ଝାନାନନ୍ତରଂ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକରଣତୋପି କାଯସକ୍ଖୀତି କେଚି। ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋତି ସୁକ୍ଖଓ୍ୱିପସ୍ସକୋ, ରୂପଜ୍ଝାନଲାଭୀ ଚ ଯଥାଓ୍ୱୁତ୍ତୋ ଛବ୍ବିଧୋ ସେଖୋ ଚ, ଅଯଂ ଦିଟ୍ଠନ୍ତପ୍ପତ୍ତୋତି ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ। ଦସ୍ସନଂ ଦିଟ୍ଠି, ପଠମମଗ୍ଗୋ, ତସ୍ସ ଅନନ୍ତରଂ ନିରୋଧପ୍ପତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଦିଟ୍ଠପ୍ପତ୍ତୋତିପି ପାଠୋ, ତସ୍ସ ପଠମମଗ୍ଗେନ ଦିଟ୍ଠଂ ନିବ୍ବାନଂ ପୁନ ପତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ସଦ୍ଧାଓ୍ୱିମୁତ୍ତୋତି ସୁକ୍ଖଓ୍ୱିପସ୍ସକୋ, ରୂପଜ୍ଝାନଲାଭୀ ଚ ଯଥାଓ୍ୱୁତ୍ତୋ ଛବ୍ବିଧୋ ସେଖୋ ଚ। ଅଯଂ ହି ସଦ୍ଦହନ୍ତୋ ଓ୍ୱିମୁତ୍ତୋତି ସଦ୍ଧାଓ୍ୱିମୁତ୍ତୋ। କଥଂ ପନେତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତତୋ ନାନତ୍ତନ୍ତି? ଆଗମନୀଯପଟିପଦାଯ। ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ ହି ପଞ୍ଞାସମ୍ପଦାଯ ପୁବ୍ବଭାଗେ ଓ୍ୱିପସ୍ସନାଯ କିଲେସେ ଅପ୍ପଦୁକ୍ଖେନ ଓ୍ୱିକ୍ଖମ୍ଭେନ୍ତୋ ଆଗତୋ, ସଦ୍ଧାଓ୍ୱିମୁତ୍ତୋ ପନ ସଦ୍ଧାବହୁଲତାଯ କିଲେସେ ଦୁକ୍ଖେନ ଓ୍ୱିକ୍ଖମ୍ଭେନ୍ତୋ ଆଗତୋ। ଏତମେଓ୍ୱ ହି ଭେଦଂ ସନ୍ଧାଯ ନିଦ୍ଦେସେ ‘‘ଏକଚ୍ଚେ ଆସଓ୍ୱା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତି, ନୋ ଚ ଖୋ ଯଥାଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତସ୍ସା’’ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ।

ଧମ୍ମାନୁସାରୀତି ଯସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅଧିମତ୍ତଂ ହୋତି, ଅଯଂ ପଞ୍ଞାସଙ୍ଖାତେନ ଧମ୍ମେନ ସରତି ଅନୁସ୍ସରତୀତି ଧମ୍ମାନୁସାରୀ, ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଟ୍ଠସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ଫଲେ ପନ ପତ୍ତେ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ ନାମ ହୋତି। ସଦ୍ଧାନୁସାରୀତି ଯସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅଧିମତ୍ତଂ ହୋତି, ଅଯଂ ସଦ୍ଧାଯ ସରତି ଅନୁସ୍ସରତୀତି ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ, ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଟ୍ଠସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ଫଲେ ପନ ପତ୍ତେ ସଦ୍ଧାଓ୍ୱିମୁତ୍ତୋ ନାମ ହୋତି।

ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ ହି ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତାନଂ ଦ୍ୱେ ଧୁରାନି ନାମ, ଦ୍ୱେ ଅଭିନିଓ୍ୱେସା ନାମ, ଦ୍ୱେ ସୀସାନି ନାମ। ତତ୍ଥ ସଦ୍ଧାଧୁରଂ ପଞ୍ଞାଧୁରନ୍ତି ଦ୍ୱେ ଧୁରାନି ନାମ। ଏକୋ ପନ ସମଥାଭିନିଓ୍ୱେସୋ, ଏକୋ ଓ୍ୱିପସ୍ସନାଭିନିଓ୍ୱେସୋତି ଦ୍ୱେ ଅଭିନିଓ୍ୱେସା। ଏକୋ ଚ ଅରହତ୍ତଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପୁଣନ୍ତୋ ଉଭତୋଭାଗଓ୍ୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି, ଏକୋ ପଞ୍ଞାଓ୍ୱିମୁତ୍ତୋତି ଇମାନି ଦ୍ୱେ ସୀସାନି ନାମ। ଯେ ହି କେଚି ଲୋକୁତ୍ତରଂ ଧମ୍ମଂ ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଦ୍ୱେ ଇମେ ଧମ୍ମେ ଧୁରଂ କତ୍ୱା ଇମେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଠାନେସୁ ଅଭିନିଓ୍ୱିସିତ୍ୱା ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି ଠାନେହି ଓ୍ୱିମୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତେସୁ ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଲାଭୀ ପଞ୍ଞଂ ଧୁରଂ କତ୍ୱା ସମଥଓ୍ୱସେନ ଅଭିନିଓ୍ୱିଟ୍ଠୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ଅରୂପସମାପତ୍ତିଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ଓ୍ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି, ଅଯଂ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଧମ୍ମାନୁସାରୀ ନାମ। ପରତୋ ପନ ଛସୁ ଠାନେସୁ କାଯସକ୍ଖୀ ନାମ। ଅରହତ୍ତଫଲଂ ପତ୍ତେ ଉଭତୋଭାଗଓ୍ୱିମୁତ୍ତୋ ନାମ।

ଅପରୋ ପଞ୍ଞମେଓ୍ୱ ଧୁରଂ କତ୍ୱା ଓ୍ୱିପସ୍ସନାଓ୍ୱସେନ ଅଭିନିଓ୍ୱିଟ୍ଠୋ ସୁଦ୍ଧସଙ୍ଖାରେ ଓ୍ୱା ରୂପାଓ୍ୱଚରଜ୍ଝାନେସୁ ଓ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି, ଅଯମ୍ପି ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଧମ୍ମାନୁସାରୀ ନାମ। ପରତୋ ପନ ଛସୁ ଠାନେସୁ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ ନାମ, ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତେ ପଞ୍ଞାଓ୍ୱିମୁତ୍ତୋ ନାମ।

ଅପରୋ ପନ ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଲାଭୀ ସଦ୍ଧଂ ଧୁରଂ କତ୍ୱା ସମାଧିଓ୍ୱସେନ ଅଭିନିଓ୍ୱିଟ୍ଠୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ଅରୂପସମାପତ୍ତିଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ଓ୍ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି, ଅଯଂ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ ନାମ, ପରତୋ ଛସୁ ଠାନେସୁ କାଯସକ୍ଖୀଯେଓ୍ୱ ନାମ। ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତେ ଉଭତୋଭାଗଓ୍ୱିମୁତ୍ତୋଯେଓ୍ୱ ନାମ। ଅପରୋ ସଦ୍ଧମେଓ୍ୱ ଧୁରଂ କତ୍ୱା ଓ୍ୱିପସ୍ସନାଓ୍ୱସେନ ଅଭିନିଓ୍ୱିଟ୍ଠୋ ସୁଦ୍ଧସଙ୍ଖାରେ ଓ୍ୱା ରୂପାଓ୍ୱଚରଜ୍ଝାନେସୁ ଓ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି, ଅଯମ୍ପି ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ ନାମ, ପରତୋ ଛସୁ ଠାନେସୁ ସଦ୍ଧାଓ୍ୱିମୁତ୍ତୋ ନାମ। ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତେ ପଞ୍ଞାଓ୍ୱିମୁତ୍ତୋ ନାମ। ଇମେ ସତ୍ତ ପୁଗ୍ଗଲା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ନଓ୍ୱ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟା ନାମାତି।

ଦସକେ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇଧ ନିଟ୍ଠାତି ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମୋ, କୋଲଂକୋଲୋ, ଏକବୀଜୀ, ସକଦାଗାମୀ କାମାଓ୍ୱଚରପଟିସନ୍ଧିକୋ, ଅରହା ଚାତି ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇଧ କାମାଓ୍ୱଚରଭୂମିଯଞ୍ଞେଓ୍ୱ ଅନୁପାଦିସେସନିବ୍ବାନସଙ୍ଖାତା ନିଟ୍ଠାତି ଅତ୍ଥୋ। କାମାଓ୍ୱଚରତ୍ତଭାଓ୍ୱେ ଏଓ୍ୱ ହି ଏତେ ପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତି, ନାଞ୍ଞତ୍ଥସ୍ମିଂ। ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇଧ ଓ୍ୱିହାଯ ନିଟ୍ଠାତି ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯୀ ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯୀ ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ ଚାତି ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇଧ କାମାଓ୍ୱଚରେ ଅତ୍ତଭାଓ୍ୱଂ ଓ୍ୱିହାଯ ଓ୍ୱିଜହିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମତ୍ତଭାଓ୍ୱେ ଠିତାନଞ୍ଞେଓ୍ୱ ନିଟ୍ଠାତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେଓ୍ୱାତି। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତୋ ପାଳିଦନଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅତ୍ଥନିଚ୍ଛଯୋ, ଓ୍ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତିପାଳିଅଟ୍ଠକଥାସୁ (ପୁ॰ ପ॰ ମାତିକା ୧ ଆଦଯୋ; ପୁ॰ ପ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ମାତିକାଓ୍ୱଣ୍ଣନା ୧) ଗହେତବ୍ବୋତି।

ମୋହଓ୍ୱିଚ୍ଛେଦନିଯା ଅଭିଧମ୍ମମାତିକତ୍ଥଓ୍ୱଣ୍ଣନାଯ

ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତିମାତିକତ୍ଥଓ୍ୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୫। କଥାୱତ୍ଥୁମାତିକା

ପୁଗ୍ଗଲକଥାୱଣ୍ଣନା

ଇଦାନି କଥାୱତ୍ଥୁମାତିକାଯ ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାନଯୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଅନୁତ୍ତାନତ୍ଥତୋ ତାୱ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମତ୍ଥେନା’’ତି ଅଯଂ ପୁଚ୍ଛା, ‘‘ଆମନ୍ତା’’ତି ଅଯଂ ପଟିଜାନନା। କସ୍ସ ପନାଯଂ ପୁଚ୍ଛା, କସ୍ସ ପଟିଜାନନାତି? ‘‘ଅସୁକସ୍ସା’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ନ ହି ଭଗୱା ପରୱାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିଗ୍ଗାହିକକଥଂ କଥେନ୍ତୋ ଇମଂ ମାତିକଂ ଠପେସି, ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତିଉଦ୍ଦେସନାଦିଂ ପନ ନିସ୍ସାଯ ‘‘ପରମତ୍ଥତୋ ଅତ୍ତା ନାମ ଅତ୍ଥୀ’’ତିଆଦିନା ଅନାଗତେ ୱିପଲ୍ଲାସଗାହିଭିକ୍ଖୂନଂ, ପରୱାଦୀନଞ୍ଚ ନାନପ୍ପକାରଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନୱିସୋଧନତ୍ଥଂ ମୋଗ୍ଗଲିପୁତ୍ତତିସ୍ସତ୍ଥେରସ୍ସ ୱାଦନଯଦସ୍ସନୱସେନ ପୁଗ୍ଗଲୱାଦମେତଂ ଆରବ୍ଭ ତନ୍ତିୱସେନ ମାତିକଂ ଠପେନ୍ତୋ ସକୱାଦିପରୱାଦୀନଂ ପୁଚ୍ଛାୱିସଜ୍ଜନଦୋସାରୋପନନିଗ୍ଗହପାପନାଦିୱଚନପଟିୱଚନୱସେନେୱ ଠପେସି, ତସ୍ମା ତଦତ୍ଥସ୍ସ ସୁଖାୱଧାରଣତ୍ଥଂ ସକୱାଦୀପୁଚ୍ଛା ପରୱାଦୀପୁଚ୍ଛା ସକୱାଦୀପଟିଞ୍ଞା ପରୱାଦୀପଟିଞ୍ଞାତି ଏୱଂ ୱିଭାଗଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନଂ କରିସ୍ସାମ।

‘‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମତ୍ଥେନା’’ତି ଅଯଂ ସକୱାଦୀପୁଚ୍ଛା, ତାଯ ଚ ‘‘ଯେ ‘ଅତ୍ଥି ପୁଗ୍ଗଲୋ’ତି ଏୱଂଲଦ୍ଧିକା ପୁଗ୍ଗଲୱାଦିନୋ, ତେ ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବା’’ତି ଦୀପେତି। କେ ପନ ତେ ପୁଗ୍ଗଲୱାଦିନୋତି? ସାସନେ ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକା ଚେୱ ସମ୍ମିତିଯା ଚ ବହିଦ୍ଧା ବହୂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ଚ। କଦା ପନେତେ ସାସନେ ଉପ୍ପନ୍ନାତି? ପରିନିବ୍ବାନତୋ ଦୁତିଯେ ୱସ୍ସସତେ। ଭଗୱତି କିର ପରିନିବ୍ବୁତେ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରେନ ସମୁସ୍ସାହିତେହି ତପ୍ପମୁଖେହି ୱସିଗଣେହି ସୁଭଦ୍ଦୱୁଡ୍ଢପବ୍ବଜିତାଦୀନଂ ପାପଭିକ୍ଖୂନଂ ପୱେସୋକାସନିସେଧନତ୍ଥଂ ଅଜାତସତ୍ତୁରାଜାନଂ ସହାଯଂ ଲଭିତ୍ୱା ଧମ୍ମୱିନଯସରୀରଂ ସଙ୍ଗହଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ସାସନେ ଅଚଲେ ପତିଟ୍ଠାପିତେ ତତୋ ୱସ୍ସସତସ୍ସ ଅଚ୍ଚଯେନ ୱେସାଲିଯଂ ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକେହି ଦୀପିତାନି ଦସ ୱତ୍ଥୂନି ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ତେ ଚ ଭିକ୍ଖୂ ନିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଯସତ୍ଥେରସମୁସ୍ସାହିତେହି ୱସିଗଣେହି ପୁନ ଧମ୍ମୱିନଯସଙ୍ଗହେ କତେ ତେହି ନିଗ୍ଗହିତା ଦସସହସ୍ସା ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକା କଞ୍ଚି ଦୁବ୍ବଲରାଜାନଂ ବଲଂ ଲଭିତ୍ୱା ମୂଲସଙ୍ଗହଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅନାଚାରାନୁକୂଲୱଚନଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧୱଚନଞ୍ଚ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ମହାସଙ୍ଗୀତୀହି ୱିସୁଂ ଧମ୍ମୱିନଯସଙ୍ଗହଂ କତ୍ୱା ମହାସଙ୍ଘିକାଚରିଯକୁଲଂ ନାମ ଅକଂସୁ। ପରିସୁଦ୍ଧସାସନଂ ପନ ଥେରେହି ପରିପାଲିତତ୍ତା ‘‘ଥେରୱାଦୋ’’ତି ପଞ୍ଞାଯି, ଇମେସୁ ପନ ଦ୍ୱୀସୁ ୱାଦେସୁ ମହାସଙ୍ଘିକତୋ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଏକବ୍ବୋହାରିକା, ଗୋକୁଲିକା ଚ, ତତୋ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱାଦା, ବହୁଲିଯା, ଚେତିଯୱାଦା ଚାତି ପଞ୍ଚ ୱାଦା, ମହାସଙ୍ଘିକେହି ପନ ସଦ୍ଧିଂ ଛ ଆଚରିଯକୁଲାନି ନାମ ଜାତାନି। ତଥା ଥେରୱାଦତୋ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ମହିସାସକା, ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକା ଚ, ତତୋ ଧମ୍ମୁତ୍ତରିଯା, ଭଦ୍ରଯାନିକା, ଛନ୍ନାଗାରିକା, ସମ୍ମିତିଯା ଚ, ମହିସାସକତୋ ଧମ୍ମଗୁତ୍ତିକା, ସବ୍ବତ୍ଥିକା ଚ, ତତୋ କସ୍ସପିକା, ତତୋ ସଙ୍କନ୍ତିକା, ତତୋ ସୁତ୍ତୱାଦା ଚାତି ଇମେ ଏକାଦସ ୱାଦା ଜାତା। ତେ ପୁରିମେହି ଛହି ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ତରସ ଭିନ୍ନୱାଦା ଦୁତିଯେ ୱସ୍ସସତେ ଉପ୍ପନ୍ନା, ଥେରୱାଦୋ ପନ ଏକୋୱ ଅସମ୍ଭିନ୍ନକୋ, ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସାସନେ ଅଟ୍ଠାରସ ନିକାଯା ଜାତାତି ୱେଦିତବ୍ବା, ଯେ ‘‘ଅଟ୍ଠାରସାଚରିଯକୁଲାନୀ’’ତି ପୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଇମେସଂ ପନ ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ ଆଚରିଯୱାଦାନଂ ୱସେନ ଆଯତିଂ ସାସନସ୍ସ ଆଲୁଳଅନଂ ଞତ୍ୱା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱସ୍ସସତାନଂ ଅଚ୍ଚଯେନ ସାସନେ ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧେନ ଅସୋକେନ ଧମ୍ମରଞ୍ଞା ବାହିରକେ ଅନୋଲୋକେତ୍ୱା ସାସନେ ଏୱ ଲାଭସକ୍କାରେ ପୱତ୍ତନ୍ତେ ଲାଭସକ୍କାରତ୍ଥାଯ ସାସନଂ ପୱେସଂ ଗହେତ୍ୱା ସକାନି ସକାନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ତଥତୋ ଦୀପେନ୍ତେସୁ ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିଦିଟ୍ଠିଗତିକେସୁ ଯଥାୱୁତ୍ତସତ୍ତରସାଚରିଯକୁଲେସୁ ଚ ସମଯକୁସଲତାଯ ୱିଚିନିତ୍ୱା ସେତକାନି ଦତ୍ୱା ଉପ୍ପବ୍ବାଜିତେସୁ ପରିସୁଦ୍ଧେ ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ମୋଗ୍ଗଲିପୁତ୍ତତିସ୍ସତ୍ଥେରସ୍ସ ଯାନି ତଦା ଉପ୍ପନ୍ନାନି ୱତ୍ଥୂନି, ଯାନି ଚ ଆଯତିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବାନିପି ତାନି ଅତ୍ତନୋ ସତ୍ଥାରା ଦିନ୍ନମାତିକାମୁଖମତ୍ତେନ ପଟିବାହିତ୍ୱା ସୁତ୍ତସହସ୍ସପଟିମଣ୍ଡିତଂ ପରପ୍ପୱାଦମଥନଂ ଆଯତିଲକ୍ଖଣଂ କଥାୱତ୍ଥୁପ୍ପକରଣଂ ମାତିକାୱିଭଜନୱସେନ ଭାସିତ୍ୱା ତଂ ତତିଯସଙ୍ଗୀତିଯଂ ସଙ୍ଗହଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଆଲୁଳଇତଂ ସାସନଂ ପଗ୍ଗହେତୁଂ ସମତ୍ଥଭାୱଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ପକାସନତ୍ଥଂ ଆଯତିୱାଦପ୍ପଟିବାହନନଯଦସ୍ସନୱସେନ ଇମଂ କଥାୱତ୍ଥୁମାତିକଂ ୱତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଓକାସଂ ଠପେନ୍ତୋ ତସ୍ସା ୱିଭଙ୍ଗଂ ନ ଅୱୋଚାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲୋତି ଅତ୍ତା ଜୀୱୋ ସତ୍ତୋ। ଉପଲବ୍ଭତୀତି ପଞ୍ଞାଯ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଲବ୍ଭତି, ଞାଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମତ୍ଥେନାତି ଏତ୍ଥ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋତି ମାଯାମରୀଚିଆଦଯୋ ୱିଯ ଅଭୂତାକାରେନ ଅଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ ଭୂତଟ୍ଠୋ। ପରମତ୍ଥୋତି ଅନୁସ୍ସୱାଦିୱସେନ ଅଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ ଉତ୍ତମତ୍ଥୋ। ଉଭଯେନାପି ଯଥା ରୂପୱେଦନାଦଯୋ ଧମ୍ମା ଭୂତେନ ସଭାୱେନ ଉପଲବ୍ଭନ୍ତି, ଏୱଂ ତାୱ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛତି। ପରୱାଦୀ ‘‘ଆମନ୍ତା’’ତି ପଟିଜାନାତି। ପଟିଜାନନଞ୍ଚ କତ୍ଥଚି ‘‘ଆମ ଭନ୍ତେ’’ତି ଆଗଚ୍ଛତି, କତ୍ଥଚି ‘‘ଆମୋ’’ତି ଆଗଚ୍ଛତି, ଇଧ ପନ ‘‘ଆମନ୍ତା’’ତି ଆଗତଂ। ତତ୍ରାଯଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ପରୱାଦୀ ହି ଯସ୍ମା ଭଗୱତା ‘‘ଅତ୍ଥି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତହିତାଯ ପଟିପନ୍ନୋ’’ତିଆଦିନା (ଅ॰ ନି॰ ୪।୯୫-୯୬) ପୁଗ୍ଗଲୋ ପକାସିତୋ, ଭଗୱା ଚ ଅୱିତଥୱାଦୀ, ତସ୍ମା ସୋ ‘‘ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମତ୍ଥେନେୱ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ଲଦ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଆମନ୍ତା’’ତି ପଟିଜାନାତି।

ଅଥସ୍ସ ତାଦିସସ୍ସ ଲେସୱଚନସ୍ସ ଛଲୱାଦସ୍ସ ଓକାସଂ ଅଦଦମାନୋ ସକୱାଦୀ ‘‘ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ରାଯଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ଯ୍ୱାଯଂ ହେଟ୍ଠା ରୂପୱେଦନାଦିକୋ ଧମ୍ମପ୍ପଭେଦୋ ଆଗତୋ, ନ ସମ୍ମୁତିସଚ୍ଚୱସେନ, ନାପି ଅନୁସ୍ସୱାଦିୱସେନ ଗହେତବ୍ବୋ, ଅତ୍ଥତୋ ପନ ଭୂତତାଯ ଏୱ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ, ଅତ୍ତପଚ୍ଚକ୍ଖତାଯ ଚ ପରମତ୍ଥୋ, ସୋ ତଥାପଟିଞ୍ଞାତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତତୋ ତେନ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମତ୍ଥେନ ଆକାରେନ ଉପଲବ୍ଭତି, ଯଥା ରୁପ୍ପନାନୁଭୱନାଦିନା ସକିଯେନାକାରେନ ପୁନ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମତ୍ଥୋ ଉପଲବ୍ଭତି, କିଂ ତୱ ପୁଗ୍ଗଲୋପି ଏୱଂ ଉପଲବ୍ଭତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନ ହେୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବେତି ଅୱଜାନନା ପରୱାଦିସ୍ସ। ସୋ ହି ତଥାରୂପଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅୱଜାନାତି। ନ ହି ଅତ୍ତା ନାମ ଖନ୍ଧାଦିୱିମୁତ୍ତୋ କୋଚି ଦିସ୍ସତି ଅଞ୍ଞତ୍ର ବ୍ଯାମୋହମତ୍ତା। ତତ୍ରାଯଂ ପଦଚ୍ଛେଦୋ – ନ ହି ଏୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବେତି। ‘‘ନ ହ ଏୱ’’ନ୍ତିପି ପଠନ୍ତି, ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଏୱଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଆଜାନାହି ନିଗ୍ଗହନ୍ତି ସକୱାଦିୱଚନଂ। ଯସ୍ମା ତେ ପୁରିମାଯ ୱତ୍ତବ୍ବପଟିଞ୍ଞାଯ ପଚ୍ଛିମା ନୱତ୍ତବ୍ବପଟିଞ୍ଞା, ପଚ୍ଛିମାଯ ଚ ପୁରିମା ନ ସନ୍ଧୀଯତି, ତସ୍ମା ନିଗ୍ଗହଂ ପତ୍ତୋ, ତଂ ନିଗ୍ଗହଂ ଦୋସଂ ଅପରାଧଂ ଆଜାନାହି, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ନିଗ୍ଗହଂ ଆଜାନାପେତ୍ୱା ଇଦାନି ତଂ ଠପନାଯ ଚେୱ ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମତୋ ପାପନାରୋପନାନଞ୍ଚ ୱସେନ ପାକଟଂ କରୋନ୍ତୋ ‘‘ହଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ହଞ୍ଚୀତି ଯଦି, ସଚେ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଂ ତାୱ ପରୱାଦୀପକ୍ଖସ୍ସ ଅନୁୱଦନେନ ଠପନତୋ ନିଗ୍ଗହପତିଟ୍ଠାପନତୋ ନିଗ୍ଗହପାପନାରୋପନାନଂ ଲକ୍ଖଣଭୂତା ଅନୁଲୋମଟ୍ଠପନା ନାମ। ତେନ ୱତ ରେତିଆଦି ଅନୁଲୋମପକ୍ଖେ ନିଗ୍ଗହସ୍ସ ପାପିକତ୍ତା ଅନୁଲୋମପାପନା ନାମ। ତତ୍ଥ ତେନାତି କାରଣୱଚନଂ। ୱତାତି ଓକପ୍ପନୱଚନଂ ନିଯମୱଚନଂ। ରେତି ଆମନ୍ତନୱଚନଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ତେନ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ୱତ ରେ ହମ୍ଭୋ ଭଦ୍ରମୁଖ ତେନ କାରଣେନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ଏୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସୀତିଆଦି ଅନୁଲୋମପକ୍ଖେ ନିଗ୍ଗହସ୍ସ ଆରୋପିତତ୍ତା ଅନୁଲୋମରୋପନା ନାମ। ଯଞ୍ଚସ୍ସ ପରିଯୋସାନେ ‘‘ମିଚ୍ଛା’’ତି ପଦଂ, ତସ୍ସ ପୁରତୋ ‘‘ଇଦଂ ତେ’’ତି ଆହରିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ ତେ ମିଚ୍ଛାତି ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ଉପରିପି । ପରତୋ ପାଠଇଯମ୍ପି ଏତଂ ଆଗତମେୱ। ନୋ ଚେ ପନ ୱତ୍ତବ୍ବେତିଆଦି ‘‘ନ ହେୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବେ’’ତି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତପକ୍ଖସ୍ସ ଅନୁୱଦନେନ ଠପିତତ୍ତା ପଟିଲୋମତୋ ନିଗ୍ଗହପାପନାରୋପନାନଂ ଲକ୍ଖଣଭୂତା ପଟିଲୋମଟ୍ଠପନା ନାମ। ନୋ ଚ ୱତ ରେତିଆଦି ପଟିଲୋମପକ୍ଖେ ନିଗ୍ଗହସ୍ସ ପାପିତତ୍ତା ପଟିଲୋମପାପନା ନାମ। ପୁନ ଯଂ ତତ୍ଥ ୱଦେସୀତିଆଦି ପଟିଲୋମପକ୍ଖେ ନିଗ୍ଗହସ୍ସ ଆରୋପିତତ୍ତା ପଟିଲୋମରୋପନା ନାମ।

ତତ୍ରାଯଂ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ଯଦି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମତ୍ଥେନ, ତେନ ୱତ ଭୋ ସୋ ଉପଲବ୍ଭତୀତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ଯଂ ପନ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ‘‘ୱତ୍ତବ୍ବୋ ଖୋ ପୁରିମପଞ୍ହେ ‘ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମତ୍ଥେନ ଉପଲବ୍ଭତୀ’ତି ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ଦୁତିଯପଞ୍ହେ ‘ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତୀ’’’ତି, ଇଦଂ ତେ ମିଚ୍ଛାତି ଏୱଂ ତାୱ ଅନୁଲୋମତୋ ଠପନାପାପନାରୋପନା ହୋନ୍ତି।

ଅଥ ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ଦୁତିଯପଞ୍ହେ ‘‘ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତୀ’’ତି, ପୁରିମପଞ୍ହେପି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋୱ। ଯଂ ପନ ତତ୍ଥ ୱଦେସି ‘‘ୱତ୍ତବ୍ବୋ ଖୋ ପୁରିମପଞ୍ହେ ‘ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମତ୍ଥେନ ଉପଲବ୍ଭତୀ’ତି, ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ଦୁତିଯପଞ୍ହେ ‘ତତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତୀ’’’ତି, ଇଦଂ ତେ ମିଚ୍ଛାତି ଏୱଂ ପଟିଲୋମତୋ ଠପନାପାପନାରୋପନା ହୋନ୍ତି। ଏୱମେତଂ ନିଗ୍ଗହସ୍ସ ଚ ଅନୁଲୋମତୋ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ, ପଟିଲୋମତୋ ଦ୍ୱିନ୍ନନ୍ତି ଚତୁନ୍ନଂ ପାପନାରୋପନାନଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଉପଲବ୍ଭତୀତିଆଦିକଂ ଅନୁଲୋମପଞ୍ଚକଂ ନାମ। ଏତ୍ଥ ଚ କିଞ୍ଚାପି ଅନୁଲୋମତୋ ପାପନାରୋପନାହି ଏକୋ, ପଟିଲୋମତୋ ପାପନାରୋପନାହି ଏକୋତି ଦ୍ୱେ ନିଗ୍ଗହା କତା, ଆଜାନାହି ନିଗ୍ଗହନ୍ତି ଏତସ୍ସେୱ ପନ ପଠମସ୍ସ ନିଗ୍ଗହସ୍ସ ଦ୍ୱୀହାକାରେହି ଆରୋପିତତ୍ତା ଏକୋୱାଯଂ ନିଗ୍ଗହୋତି ଗହେତବ୍ବୋ। ପଠମୋ ନିଗ୍ଗହୋ।

ଇଦାନି ପଚ୍ଚନୀକନଯୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତୀତି ପୁଚ୍ଛା ପରୱାଦିସ୍ସ। ସକୱାଦୀ ଯଥା ରୂପୱେଦନାଦଯୋ ଧମ୍ମା ଉପଲବ୍ଭନ୍ତି, ଏୱଂ ଅନୁପଲବ୍ଭନୀଯତୋ ‘‘ଆମନ୍ତା’’ତି ପଟିଜାନାତି। ପୁନ ଇତରୋ ଅତ୍ତନା ଅଧିପ୍ପେତଂ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠଂଯେୱ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ’’ତିଆଦିମାହ। ସମ୍ମୁତିସଚ୍ଚପରମତ୍ଥସଚ୍ଚାନି ୱା ଏକତୋ କତ୍ୱାପି ପରୱାଦୀ ଏୱମାହ। ସକୱାଦୀ ପୁଗ୍ଗଲୋ ହି ଉପାଦାଯପଞ୍ଞତ୍ତିସବ୍ଭାୱତୋପି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସଚ୍ଚାନଂ ଏକତୋ କତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିତତ୍ତାପି ‘‘ନ ହେୱ’’ନ୍ତି ପଟିକ୍ଖିପତି। ଇଦାନି କିଞ୍ଚାପି ତେନ ପଠମଂ ପରମତ୍ଥସଚ୍ଚୱସେନ ନୁପଲବ୍ଭନୀଯତା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତା, ପଚ୍ଛା ପନ ସମ୍ମୁତିସଚ୍ଚୱସେନ ୱା ୱୋମିସ୍ସକୱସେନ ୱା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା। ପରୱାଦୀ ପନ ‘‘ନୁପଲବ୍ଭତୀ’’ତି ୱଚନସାମଞ୍ଞମତ୍ତଂ ଛଲୱାଦଂ ନିସ୍ସାଯ ‘‘ଯଂ ତଯା ପଠମଂ ପଟିଞ୍ଞାତଂ, ତଂ ପଚ୍ଛା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତ’’ନ୍ତି ଭଣ୍ଡନସ୍ସ ପଟିଭଣ୍ଡନଂ ୱିଯ ଅତ୍ତନୋ କତସ୍ସ ନିଗ୍ଗହକମ୍ମସ୍ସ ପଟିକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ‘‘ଆଜାନାହି ପଟିକମ୍ମ’’ନ୍ତି ଆହ। ଇଦାନି ଯଥାସ୍ସ ଅନୁଲୋମପଞ୍ଚକେ ସକୱାଦିନା ୱାଦଟ୍ଠପନଂ କତ୍ୱା ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମତୋ ପାପନାରୋପନାହି ପରୱାଦିନିଗ୍ଗହୋ ପାକଟୋ କତୋ, ଏୱଂ ପଟିକମ୍ମଂ ପାକଟଂ କରୋନ୍ତୋ ‘‘ହଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଅତ୍ଥତୋ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଠପନା ନାମ ପରୱାଦିପକ୍ଖସ୍ସ ଠପନତୋ ‘‘ଅଯଂ ତୱ ଦୋସୋ’’ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ଠପନମତ୍ତମେୱ ହୋତି, ନ ନିଗ୍ଗହସ୍ସ ୱା ପଟିକମ୍ମସ୍ସ ୱା ପାକଟୀଭାୱକରଣଂ, ପାପନାରୋପନାହି ପନସ୍ସ ପାକଟୀକରଣଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଇଦଂ ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମତୋ ପାପନାରୋପନାନଂ ୱସେନ ଚତୂହାକାରେହି ପଟିକମ୍ମସ୍ସ କତତ୍ତା ପଟିକମ୍ମଚତୁକ୍କଂ ନାମାତି ଏକଂ ଚତୁକ୍କଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଏୱଂ ପଟିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଇଦାନି ଯ୍ୱାସ୍ସ ଅନୁଲୋମପଞ୍ଚକେ ସକୱାଦିନା ନିଗ୍ଗହୋ କତୋ, ତସ୍ସ ତମେୱ ଛଲୱାଦଂ ନିସ୍ସାଯ ଦୁକ୍କଟଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ତ୍ୱଂ ଚେ ପନ ମଞ୍ଞସୀ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତ୍ୱଂ ଚେ ପନ ମଞ୍ଞସୀତି ଯଦି ତ୍ୱଂ ମଞ୍ଞସି। ''ୱତ୍ତବ୍ବେଖୋ''ତି ଇଦଂ ପଚ୍ଚନୀକେ ''ଆମନ୍ତା''ତି ପଟିଜାନନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ''ନୋ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ''ତି ଇଦଂ ପନ ''ନ ହେୱା''ତି ଅୱଜାନନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନ ତୱ ତତ୍ଥାତି ତେନ କାରଣେନ ତ୍ୱଂଯେୱ ତସ୍ମିଂ ''ଯୋ ନୁପଲବ୍ଭତୀ''ତି ପକ୍ଖେ ହେୱଂ ପଟିଜାନନ୍ତି ''ଆମନ୍ତା''ତି ଏୱଂ ପଟିଜାନନ୍ତୋ। ହେୱଂ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବେତି ପୁନ ''ନ ହେୱା''ତି ଅୱଜାନନ୍ତୋ ଏୱଂ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ। ଅଥ ତଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାମାତି ଅଥେୱଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହନାରହଂ ତଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାମ, ସୁନିଗ୍ଗହିତୋ ଚ ହୋସୀତି ସକେନ ମତେନ ନିଗ୍ଗହିତତ୍ତା ସୁନିଗ୍ଗହିତୋ ଚ ଭୱସି। ଏୱମସ୍ସ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବଭାୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ''ହଞ୍ଚୀ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଠପନାପାପନାରୋପନା ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ପରିଯୋସାନେ ପନ ଇଦଂ ତେ ମିଚ୍ଛାତି ଇଦଂ ତୱ ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ଛଲୱାଦେନ ଚତୂହି ଆକାରେହି ନିଗ୍ଗହସ୍ସ କତତ୍ତା ନିଗ୍ଗହଚତୁକ୍କଂ ନାମ।

ଏୱଂ ନିଗ୍ଗହଂ କତ୍ୱାପି ଇଦାନି ''ଯଦି ଅଯଂ ମଯା ତୱ ମତେନ କତୋ ନିଗ୍ଗହୋ ଦୁନ୍ନିଗ୍ଗହୋ, ଯୋପି ମମ ତଯା ହେଟ୍ଠା ଅନୁଲୋମପଞ୍ଚକେ କତୋ ନିଗ୍ଗହୋ, ସୋପି ଦୁନ୍ନିଗ୍ଗହୋ''ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଏସେ ଚେ ଦୁନ୍ନିଗ୍ଗହିତେ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଏସେ ଚେ ଦୁନ୍ନିଗ୍ଗହିତେତି ଏସୋ ଚେ ତୱ ୱାଦୋ ମଯା ଦୁନ୍ନିଗ୍ଗହିତୋ, ଅଥ ୱା ଏସୋ ଚେ ତୱ ମଯା କତୋ ନିଗ୍ଗହୋ ଦୁନ୍ନିଗ୍ଗହୋ। ହେୱମେୱଂ ତତ୍ଥ ଦକ୍ଖାତି ତତ୍ଥାପି ତଯା ମମ ହେଟ୍ଠା କତେ ନିଗ୍ଗହେ ଏୱମେୱଂ ପସ୍ସ। ଇଦାନି ଯ୍ୱାସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ସକୱାଦିନା ନିଗ୍ଗହୋ କତୋ, ତଂ ''ୱତ୍ତବ୍ବେ ଖୋ''ତିଆଦିୱଚନେନ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପୁନ ତଂ ନିଗ୍ଗହଂ ଅନିଗ୍ଗହଭାୱଂ ଉପନେନ୍ତୋ ''ନୋ ଚ ମଯଂ ତଯା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ନୋ ଚ ମଯଂ ତଯା ତତ୍ଥ ହେତାଯ ପଟିଞ୍ଞାଯାତିଆଦୀସୁ ଅଯମତ୍ଥୋ – ଯସ୍ମା ସୋ ତଯା ମମ କତୋ ନିଗ୍ଗହୋ ଦୁନ୍ନିଗ୍ଗହୋ, ତସ୍ମା ମଯଂ ତଯା ତତ୍ଥ ଅନୁଲୋମପଞ୍ଚକେ ''ଆମନ୍ତା''ତି ଏତାଯ ପଟିଞ୍ଞାଯ ଏୱଂ ପଟିଜାନନ୍ତା ପୁନ ''ନ ହେୱା''ତି ପଟିକ୍ଖେପେ କତେପି ''ଆଜାନାହି ନିଗ୍ଗହ''ନ୍ତି ଏୱଂ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବାଯେୱ, ଏୱଂ ଅନିଗ୍ଗହେତବ୍ବମ୍ପି ମଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାସି, ଇଦିସେନ ପନ ନିଗ୍ଗହେନ ଦୁନ୍ନିଗ୍ଗହିତା ମଯଂ ହୋମ। ଇଦାନି ଯଂ ନିଗ୍ଗହଂ ସନ୍ଧାଯ ଦୁନ୍ନିଗ୍ଗହିତା ଚ ହୋମାତି ଅୱୋଚ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ହଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ…ପେ… ଇଦଂ ତେ ମିଚ୍ଛା''ତି ଆହ। ଏୱମିଦଂ ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମତୋ ଚତୂହି ପାପନାରୋପନାହି ନିଗ୍ଗହସ୍ସ ଉପନୀତତ୍ତା ଉପନଯନଚତୁକ୍କଂ ନାମ ହୋତି।

ଇଦାନି ନ ହେୱଂ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବେତିଆଦିକଂ ନିଗ୍ଗମନଚତୁକ୍କଂ ନାମ ହୋତି। ତତ୍ଥ ନ ହେୱଂ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବେତି ଯଥାହଂ ତଯା ନିଗ୍ଗହିତୋ, ନ ହି ଏୱଂ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ, ଏତସ୍ସ ହି ନିଗ୍ଗହସ୍ସ ଦୁନ୍ନିଗ୍ଗହଭାୱୋ ମଯା ସାଧିତୋ। ତେନ ହୀତି ତେନ କାରଣେନ। ଯସ୍ମା ଏସ ନିଗ୍ଗହୋ ଦୁନ୍ନିଗ୍ଗହୋ, ତସ୍ମା ଯଂ ମଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାସି। ହଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ…ପେ… ଇଦଂ ତେ ମିଚ୍ଛାତି ଇଦଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହନଂ ତୱ ମିଚ୍ଛାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନ ହି ଯେ କତେ ନିଗ୍ଗହେତି ଯେନ କାରଣେନ ଇଦଂ ମିଚ୍ଛା, ତେନ କାରଣେନ ଯୋ ତଯା ନିଗ୍ଗହୋ କତୋ, ସୋ ଦୁକ୍କଟୋ। ଯଂ ମଯା ପଟିକମ୍ମଂ କତଂ, ତଦେୱ ସୁକତଂ। ଯାପି ଚେସା ପଟିକମ୍ମଚତୁକ୍କାଦିୱସେନ କଥାମଗ୍ଗସମ୍ପଟିପାଦନା କତା, ସାପି ସୁକତାତି। ତଦେୱ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତୀତିଆଦିକସ୍ସ ଅନୁଲୋମପଞ୍ଚକସ୍ସ ନୁପଲବ୍ଭତୀତିଆଦିକାନଂ ପଟିକମ୍ମନିଗ୍ଗହୋପନଯନନିଗ୍ଗମନଚତୁକ୍କାନଞ୍ଚ ୱସେନ ଅନୁଲୋମପଚ୍ଚନୀକଂ ନାମ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ତାୱତା ସକୱାଦିନୋ ପୁବ୍ବପକ୍ଖେ ସତି ପରୱାଦିନୋ ୱଚନସାମଞ୍ଞମତ୍ତେନ ଛଲୱାଦେନ ଜଯୋ ହୋତି।

ଇଦାନି ଯଥା ପରୱାଦିନୋ ପୁବ୍ବପକ୍ଖେ ସତି ସକୱାଦିନୋ ଧମ୍ମେନେୱ ତଥେନ ଜଯୋ ହୋତି, ତଥା ୱାଦୁପ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତୀ''ତି ପଚ୍ଚନୀକାନୁଲୋମପଞ୍ଚକଂ ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ପଚ୍ଚନୀକେ ପୁଚ୍ଛା ପରୱାଦିସ୍ସ, ରୂପାଦିଭେଦଂ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ପଟିଞ୍ଞା ସକୱାଦିସ୍ସ, ସୁଦ୍ଧସମ୍ମୁତିସଚ୍ଚଂ ୱା ପରମତ୍ଥମିସ୍ସକଂ ୱା ସମ୍ମୁତିସଚ୍ଚଂ ସନ୍ଧାଯ ''ଯୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ''ତି ପୁନ ଅନୁଯୋଗୋ ପରୱାଦିସ୍ସ, ସମ୍ମୁତିୱସେନ ''ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତୀ''ତି ନୱତ୍ତବ୍ବତ୍ତା ମିସ୍ସକୱସେନ ୱା ଅନୁଯୋଗସ୍ସ ସଂକିଣ୍ଣତ୍ତା ''ନ ହେୱ''ନ୍ତି ପଟିକ୍ଖେପୋ ସକୱାଦିସ୍ସ, ପଟିଞ୍ଞାତଂ ପଟିକ୍ଖିପତୀତି ୱଚନସାମଞ୍ଞମତ୍ତେନ ''ଆଜାନାହି ନିଗ୍ଗହ''ନ୍ତିଆଦିୱଚନଂ ପରୱାଦିସ୍ସ। ଏୱମଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତୀତି ଦୁତିଯୱାଦଂ ନିସ୍ସାଯ ଦୁତିଯୋ ନିଗ୍ଗହୋ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ତେନ ଛଲେନ ନିଗ୍ଗହୋ ଆରୋପିତୋ।

ଇଦାନି ଧମ୍ମେନ ସମେନ ପରୱାଦିପଟିଞ୍ଞାଯ ଅତ୍ତନୋ ୱାଦେ ଜଯଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଅନୁଲୋମନଯେ ପୁଚ୍ଛା ସକୱାଦିସ୍ସ, ଅତ୍ତନୋ ଲଦ୍ଧିଂ ନିସ୍ସାଯ ପଟିଞ୍ଞା ପରୱାଦିସ୍ସ, ଲଦ୍ଧିଯା ଓକାସଂ ଅଦତ୍ୱା ପରମତ୍ଥୱସେନ ପୁନ ଅନୁଯୋଗୋ ସକୱାଦିସ୍ସ, ପରମତ୍ଥୱସେନ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅନୁପଲବ୍ଭନତୋ ପଟିକ୍ଖେପୋ ପରୱାଦିସ୍ସ, ତତୋ ପରଂ ଧମ୍ମେନ ସମେନ ଅତ୍ତନୋ ଜଯଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ଆଜାନାହି ପଟିକମ୍ମ''ନ୍ତିଆଦି ସବ୍ବଂ ସକୱାଦିୱଚନମେୱ ହୋତି। ତତ୍ଥ ସବ୍ବେସଂ ପଟିକମ୍ମନିଗ୍ଗହୋପନଯନନିଗ୍ଗମନଚତୁକ୍କାନଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏୱମିଦଂ ''ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତୀ''ତିଆଦିକସ୍ସ ପଚ୍ଚନୀକପଞ୍ଚକସ୍ସ ''ଉପଲବ୍ଭତୀ''ତିଆଦୀନଂ ପଟିକମ୍ମନିଗ୍ଗହୋପନଯନନିଗ୍ଗମନଚତୁକ୍କାନଞ୍ଚ ୱସେନ ପଚ୍ଚନୀକାନୁଲୋମପଞ୍ଚକଂ ନାମ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ହୋତି। ଏୱମେତାନି ପଠମସଚ୍ଚିକଟ୍ଠେ ଦ୍ୱେ ପଞ୍ଚକାନି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି, ତତ୍ରେଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ନିଗ୍ଗହୋ ପରୱାଦିସ୍ସ, ସୁଦ୍ଧୋ ପଠମପଞ୍ଚକେ;

ଅସୁଦ୍ଧୋ ପନ ତସ୍ସେୱ, ପଟିକମ୍ମଜୟୋ ତହିଂ।

‘‘ନିଗ୍ଗହୋ ସକୱାଦିସ୍ସ, ଅସୁଦ୍ଧୋ ଦୁତିଯପଞ୍ଚକେ;

ୱିସୁଦ୍ଧୋ ପନ ତସ୍ସେୱ, ପଟିକମ୍ମଜୟୋ ତହିଂ।

‘‘ତସ୍ମା ଦ୍ୱୀସୁପି ଠାନେସୁ, ଜୟୋୱ ସକୱାଦିନୋ;

ଧମ୍ମେନ ହି ଜୟୋ ନାମ, ଅଧମ୍ମେନ କୁତୋ ଜୟୋ।

‘‘ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠେ ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ପଞ୍ଚକଦ୍ୱଯମଣ୍ଡିତେ;

ଧମ୍ମାଧମ୍ମୱସେନେୱ, ୱୁତ୍ତୋ ଜଯପରାଜଯୋ।

‘‘ଇତୋ ପରେସୁ ସବ୍ବେସୁ, ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠେସୁ ପଣ୍ଡିତୋ;

ଏୱମେୱ ୱିଭାୱେୟ୍ଯ, ଉଭୋ ଜଯପରାଜଯେ’’ତି। (କଥା। ଅଟ୍ଠ। ୭-୧୦);

ପଠମୋ ସୁଦ୍ଧିକସଚ୍ଚିକଟ୍ଠୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଏୱଂ ସୁଦ୍ଧିକସଚ୍ଚିକଟ୍ଠଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ଇଦାନି ତମେୱ ଅପରେହିପି ଓକାସାଦୀହି ନଯେହି ୱିତ୍ଥାରେତୁଂ ପୁନ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତୀ’’ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ପୁଚ୍ଛା ସକୱାଦିସ୍ସ, ପଟିଞ୍ଞା ପରୱାଦିସ୍ସ। ପୁନ ସବ୍ବତ୍ଥାତି ସରୀରଂ ସନ୍ଧାଯ ଅନୁଯୋଗୋ ସକୱାଦିସ୍ସ, ରୂପସ୍ମିଂ ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସନାଦୋସଞ୍ଚ ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀର’’ନ୍ତି ଆପଜ୍ଜନଦୋସଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା ପଟିକ୍ଖେପୋ ପରୱାଦିସ୍ସ। ସେସମେତ୍ଥ ଅନୁଲୋମପଚ୍ଚନୀକପଞ୍ଚକେ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପାଠୋ ପନ ସଂଖିତ୍ତୋ। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ସରୀରଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ସବ୍ବତ୍ଥ ନୁପଲବ୍ଭତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସରୀରତୋ ବହି ଉପଲବ୍ଭତୀତି ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ପଚ୍ଚନୀକେ ପଟିକ୍ଖେପୋ ସକୱାଦିସ୍ସ, ପଠମଂ ଅନୁଜାନିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଅୱଜାନାତୀତି ଛଲୱାଦସ୍ସ ୱସେନ ପଟିକମ୍ମଂ ପରୱାଦିସ୍ସ, ସେସଂ ପାକଟମେୱ।

ଦୁତିଯନଯେ ସବ୍ବଦାତି ପୁରିମପଚ୍ଛିମଜାତିକାଲଞ୍ଚ ଧରମାନପରିନିବ୍ବୁତକାଲଞ୍ଚ ସନ୍ଧାଯ ଅନୁଯୋଗୋ ସକୱାଦିସ୍ସ, ସ୍ୱେୱ ଖତ୍ତିଯୋ ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋତିଆଦୀନଂ ଆପତ୍ତିଦୋସଞ୍ଚ ଧରମାନପରିନିବ୍ବୁତାନଂ ୱିସେସାଭାୱଦୋସଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା ପଟିକ୍ଖେପୋ ପରୱାଦିସ୍ସ। ସେସଂ ପଠମନଯେ ୱୁତ୍ତସଦିସମେୱ।

ତତିଯନଯେ ସବ୍ବେସୂତି ଖନ୍ଧାଯତନାଦୀନି ସନ୍ଧାଯ ପୁଚ୍ଛା ସକୱାଦିସ୍ସ, ରୂପସ୍ମିଂ ଅତ୍ତା, ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ଅତ୍ତାତିଆଦିଦୋସଭଯେନ ପଟିକ୍ଖେପୋ ପରୱାଦିସ୍ସ। ସେସଂ ତାଦିସମେୱାତି।

ଏୱମିମାନି ତୀଣି ମୁଖାନି ଅନୁଲୋମପଚ୍ଚନୀକପଞ୍ଚକେ ଅନୁଲୋମମତ୍ତୱସେନେୱ ତାୱ ପଟିପାଟିଯା ଭାଜେତ୍ୱା ପୁନ ପଚ୍ଚନୀକାନୁଲୋମପଞ୍ଚକେ ପଚ୍ଚନୀକମତ୍ତୱସେନେୱ ଭାଜେତୁଂ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୁପଲବ୍ଭତୀ’’ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏତ୍ତାୱତା ସୁଦ୍ଧିକସ୍ସ ଚେୱ ଇମେସଞ୍ଚ ତିଣ୍ଣନ୍ତି ଚତୁନ୍ନଂ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠାନଂ ଏକେକସ୍ମିଂ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠେ ଅନୁଲୋମପଚ୍ଚନୀକସ୍ସ, ପଚ୍ଚନୀକାନୁଲୋମସ୍ସ ଚାତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଚ୍ଚନୀକାନଂ ୱସେନ ଅଯଂ ଅଟ୍ଠମୁଖା ନାମ ୱାଦଯୁତ୍ତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଯା ଏକେକସ୍ମିଂ ମୁଖେ ଏକେକସ୍ସ ନିଗ୍ଗହସ୍ସ ୱସେନ ୱୁଚ୍ଚତି। ତତ୍ରେତଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଏୱଂ ଚତୁବ୍ବିଧେ ପଞ୍ହେ, ପଞ୍ଚକଦ୍ୱଯଭେଦତୋ;

ଏସା ଅଟ୍ଠମୁଖା ନାମ, ୱାଦଯୁତ୍ତି ପକାସିତା।

‘‘ଅତ୍ଥେୱ ନିଗ୍ଗହା ତତ୍ଥ, ଚତ୍ତାରୋ ତେସୁ ଧମ୍ମିକା;

ଅଧମ୍ମିକା ଚ ଚତ୍ତାରୋ, ସବ୍ବତ୍ଥ ସକୱାଦିନୋ;

ଜୟୋ ପରାଜୟୋ ଚେୱ, ସବ୍ବତ୍ଥ ପରୱାଦିନୋ’’ତି। (କଥା। ଅଟ୍ଠ। ୧୪);

ଅୟଂ ତାୱେତ୍ଥ ଅନୁତ୍ତାନତ୍ଥତୋ ସଂୱଣ୍ଣନା।

ଅତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛୟୋ ପନେତ୍ଥାପି ମୋଗ୍ଗଲିପୁତ୍ତତିସ୍ସତ୍ଥେରେନ କତନିଦ୍ଦେସସ୍ସ ନୟମୁଖମତ୍ତଦସ୍ସନୱସେନେୱ ହୋତି। ଥେରେନ ହି ଭଗୱତା ଠପିତାୟ ଏତିସ୍ସା ମାତିକାୟ ପଦୁଦ୍ଧାରୱସେନ ନିଦ୍ଦେସଂ ଅକତ୍ୱା ଭଗୱତା ଦିନ୍ନଅଟ୍ଠମୁଖୱାଦଯୁତ୍ତିନୟେ ଠତ୍ୱା ଅପରେହି ପରିୟାଯେହି ପୁଗ୍ଗଲୱାଦଂ, ତଦଞ୍ଞଂ ନାନପ୍ପକାରଂ ମିଚ୍ଛାଗାହଞ୍ଚ ନିରାକରୋନ୍ତେନେୱ ପୁଗ୍ଗଲକଥଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ସାଧିକଦ୍ୱିସତକଥାହି ନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ।

ତତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲୱାଦନିରାକରଣତ୍ଥଂ ତାୱ ଖନ୍ଧାୟତନଧାତୁଇନ୍ଦ୍ରିୟୱସେନ ସତ୍ତପଞ୍ଞାସାୟ ଧମ୍ମେସୁ ଏକେକେନ ସଦ୍ଧିଂ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମତ୍ଥେନ, ରୂପଞ୍ଚ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମତ୍ଥେନ…ପେ… ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମତ୍ଥେନ, ୱେଦନାପି ଉପଲବ୍ଭତି ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମତ୍ଥେନା’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ପୁଗ୍ଗଲସଂସନ୍ଦନୱସପ୍ପୱତ୍ତଂ ସୁଦ୍ଧିକସଂସନ୍ଦନଂ, ଯଥା ରୂପୱେଦନାଦୟୋ ସତ୍ତପଞ୍ଞାସ ଧମ୍ମା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞା ୱିସଦିସା ଉପଲବ୍ଭନ୍ତି, ଏୱଂ ରୂପାଦୀହି ୱିସଦିସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତୀତି ପୁଚ୍ଛନୱସପ୍ପୱତ୍ତଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ, ‘‘ରୂପଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ରୂପସ୍ମିଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୂପା ପୁଗ୍ଗଲୋ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ମିଂ ରୂପ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ଚତୁକ୍କନୟେନ ସତ୍ତପଞ୍ଞାସାୟ ଧମ୍ମେହି ପୁଚ୍ଛନୱସପ୍ପୱତ୍ତଂ ଚତୁକ୍କନୟସଂସନ୍ଦନନ୍ତି ତିୱିଧା ସଂସନ୍ଦନନୟା ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ରୂପାଦିସଭାୱତ୍ତେ ନିଚ୍ଚସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦାଦିପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ଯଥାନୁରୂପଂ ନିରାକରଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ, ଅତିୱିତ୍ଥାରଭୟେନେତ୍ଥ ଉପରି ଚେତଂ ନ ୱିତ୍ଥାରୀୟତି।

ତତୋ ‘‘ଯଥା ରୂପାଦୟୋ ସପ୍ପଚ୍ଚୟା, ଅପ୍ପଚ୍ଚୟାଦୟୋ ୱା ହୋନ୍ତି, ଏୱଂ ତୱ ପୁଗ୍ଗଲୋପି ସପ୍ପଚ୍ଚୟତାଦିଲକ୍ଖଣଯୁତ୍ତୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛନୱସପ୍ପୱତ୍ତା ଲକ୍ଖଣଯୁତ୍ତିକଥା, ‘‘ପୁଗ୍ଗଲୋ’’ତି, ‘‘ଉପଲବ୍ଭତୀ’’ତି ଚ ପଦଦ୍ୱୟାଦିସୋଧନତ୍ଥଂ ‘‘ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ସୋ ଉପଲବ୍ଭତି। ଯୋ ୱା ଉପଲବ୍ଭତି, ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ’’ତିଆଦିପୁଚ୍ଛନୱସପ୍ପୱତ୍ତଂ ୱଚନସୋଧନଂ, ‘‘ରୂପଧାତୁୟା ରୂପୀ’’ତିଆଦି ନାମପଞ୍ଞତ୍ତିସୋଧନୱସପ୍ପୱତ୍ତୋ ପଞ୍ଞତ୍ତାନୁୟୋଗୋ ଚ, ‘‘ସୋୱ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସନ୍ଧାୱତି ଅସ୍ମା ଲୋକା ପରଂ ଲୋକଂ, ଅଞ୍ଞୋ ୱା, ନ ଅଞ୍ଞୋ ୱା, ନେୱ ଅଞ୍ଞୋ ନାନଞ୍ଞୋ ୱା’’ତିଆଦିନା ଗତିପରିୱତ୍ତନମୁଖେନ ଚୁତିପଟିସନ୍ଧାନୁୟୋଗୋ, ‘‘ରୁକ୍ଖଂ ଉପାଦାୟ ଛାୟାଦୀନଂ ୱିୟ ଖନ୍ଧାଦିଂ ଉପାଦାୟ ପରମତ୍ଥତୋ ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତୀ’’ତି ୱାଦେ ତସ୍ସ ଅନିଚ୍ଚସଙ୍ଖତତାଦିପ୍ପସଙ୍ଗଦୀପକୋ ଉପାଦାପଞ୍ଞତ୍ତାନୁୟୋଗୋ, ‘‘କଲ୍ୟାଣପାପକାନଂ କମ୍ମାନଂ କାରକୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ’’ତି ୱାଦେ ତସ୍ସ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖାନୁପଚ୍ଛେଦାଦିପ୍ପସଙ୍ଗଦୀପକୋ ପୁରିସକାରାନୁୟୋଗୋ ଚ, ‘‘ଯୋ ଇଦ୍ଧିୱିକୁବ୍ବକୋ, ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ’’ତିଆଦିୱାଦଭେଦକୋ ଅଭିଞ୍ଞାନୁୟୋଗୋ, ‘‘ମାତାପିତାଦୟୋ ନାମ ଅତ୍ଥି, ତେନ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ୱାଦଭେଦକୋ ଞାତକାନୁୟୋଗୋ, ‘‘ଏୱଂ ଖତ୍ତିୟୋ’’ତିଆଦି ଜାତ୍ୟାନୁୟୋଗୋ, ‘‘ଗହଟ୍ଠୋ ପବ୍ବଜିତୋ’’ତିଆଦି ପଟିପତ୍ତାନୁୟୋଗୋ, ‘‘ଦେୱୋ ମନୁସ୍ସୋ’’ତିଆଦି ଉପପତ୍ତାନୁୟୋଗୋ, ‘‘ସୋତାପନ୍ନୋ’’ତିଆଦି ପଟିୱେଧାନୁୟୋଗୋ, ‘‘ଅଟ୍ଠ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲା’’ତିଆଦି ସଙ୍ଘାନୁୟୋଗୋ, ‘‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଙ୍ଖତୋ’’ତିଆଦିୱସପ୍ପୱତ୍ତୋ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠସଭାଗାନୁୟୋଗୋ, ‘‘ସୁଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦିୟମାନୋ’’ତିଆଦି ୱେଦକାନୁୟୋଗୋ, ‘‘କାୟେ କାୟାନୁପସ୍ସୀ’’ତିଆଦି କିଚ୍ଚାନୁୟୋଗୋ, ‘‘ଅତ୍ଥି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତହିତାୟ ପଟିପନ୍ନୋ’’ତିଆଦିନା ପୁଗ୍ଗଲସଭାୱସାଧକସୁତ୍ତେସୁ ସନ୍ନିସ୍ସିତେସୁ –

ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା (ମ। ନି। ୧।୩୫୩, ୩୫୬; ଧ। ପ। ୨୭୯), ଦୁକ୍ଖମେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି (ସଂ। ନି। ୨।୧୫)।

କିନ୍ନୁ ସତ୍ତୋତି ପଚ୍ଚେସି, ମାର ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ନୁ ତେ;

ସୁଦ୍ଧସଙ୍ଖାରପୁଞ୍ଜୋୟଂ, ନୟିଧ ସତ୍ତୂପଲବ୍ଭତି।

ଦୁକ୍ଖମେୱ ହି ସମ୍ଭୋତି, ଦୁକ୍ଖଂ ତିଟ୍ଠତି ୱେତି ଚ;

ନାଞ୍ଞତ୍ର ଦୁକ୍ଖା ସମ୍ଭୋତି, ନାଞ୍ଞଂ ଦୁକ୍ଖା ନିରୁଜ୍ଝତି। (ସଂ। ନି। ୧।୧୭୧);

ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ସୁଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତେନ ୱା ଅତ୍ତନିଯେନ ୱା…ପେ… ତସ୍ମା ସୁଞ୍ଞୋ ଲୋକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି (ସଂ। ନି। ୪।୮୫)।

''ଅତ୍ତନି ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି ଅତ୍ତନିଯଂ ମେତି ଅସ୍ସାତି…ପେ… ଅତ୍ତନି ଚ ଭିକ୍ଖୱେ ଅତ୍ତନିଯେ ଚ ସଚ୍ଚତୋ ଥେତତୋ ଅନୁପଲବ୍ଭନିଯମାନେ ଯମ୍ପି ତଂ ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ, ସୋ ଲୋକୋ, ସୋ ଅତ୍ତା, ସୋ ପେଚ୍ଚ ଭୱିସ୍ସାମି, ନିଚ୍ଚୋ ଧୁୱୋ ସସ୍ସତୋ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ, ସସ୍ସତିସମଂ ତଥେୱ ଠସ୍ସାମୀତି , ନନାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କେୱଲୋ ପରିପୂରୋ ବାଲଧମ୍ମୋ''ତି (ମ। ନି। ୧।୨୪୪), ''ତତ୍ର, ସେନିଯ, ୟ୍ୱାଯଂ ସତ୍ଥା ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ଅତ୍ତାନଂ ସଚ୍ଚତୋ ଥେତତୋ ନ ପଞ୍ଞାପେତି, ଅଭିସମ୍ପରାଯେ ଚ…ପେ… ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ସେନିଯ, ସତ୍ଥା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ''ତିଆଦିନା ପୁଗ୍ଗଲାଭାୱଦୀପକସୁତ୍ତସନ୍ଦସ୍ସନୱସପ୍ପୱତ୍ତୋ ସୁତ୍ତସନ୍ଦସ୍ସନାନୁଯୋଗୋ ଚାତି ଏତ୍ତକେନ କଥାମଗ୍ଗେନ ୱିତ୍ଥାରତୋ ପଠମା ପୁଗ୍ଗଲକଥା ୱିଭତ୍ତା। ତତ୍ଥ ''ଅତ୍ଥି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତହିତାଯ ପଟିପନ୍ନୋ''ତିଆଦୀସୁ ଯଥା ରୂପାଦଯୋ ଧମ୍ମା ପଚ୍ଚତ୍ତଲକ୍ଖଣସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣୱସେନ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ନ ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ରୂପାଦୀସୁ ପନ ସତି ଲୋକୱୋହାରମତ୍ତେନ ''ଅତ୍ଥି ପୁଗ୍ଗଲୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ ଭଗୱତା – ''ଇମା ଖୋ, ଚିତ୍ତ…ପେ… ଲୋକୱୋହାରା ଲୋକପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ''ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୪୪୦)। ଦ୍ୱିଧାପି ବୁଦ୍ଧାନଂ କଥା ସମ୍ମୁତିକଥା, ପରମତ୍ଥକଥା ଚ। ତତ୍ଥ ''ସତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗାମୋ ପବ୍ବତୋ''ତିଆଦିକା ସମ୍ମୁତିକଥା ନାମ, ''ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତା ଖନ୍ଧା ଆଯତନାନୀ''ତିଆଦିକା ପରମତ୍ଥକଥା ନାମ। ବୁଦ୍ଧା ହି ଯେ ଯେ ସତ୍ତା ଯଥା ଯଥା ବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଚତୁସଚ୍ଚପଟିୱେଧଂ କାତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତେସଂ ତେସଂ ତଥା ତଥା ସମ୍ମୁତିୱସେନ ୱା ପରମତ୍ଥୱସେନ ୱା ୱୋମିସ୍ସକୱସେନ ୱା ଦେସେତ୍ୱା ନାମରୂପପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନୱସେନେୱ ଅମତଂ ମଗ୍ଗଂ ପକାସେନ୍ତି। ଅଯଞ୍ହି –

ଦୁୱେ ସଚ୍ଚାନି ଅକ୍ଖାସି, ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱଦତଂ ୱରୋ;

ସମ୍ମୁତିଂ ପରମତ୍ଥଞ୍ଚ, ତତିଯଂ ନୁପଲବ୍ଭତି।

ତତ୍ଥ –

ସଙ୍କେତୱଚନଂ ସଚ୍ଚଂ, ଲୋକସମ୍ମୁତିକାରଣଂ;

ପରମତ୍ଥୱଚନଂ ସଚ୍ଚଂ, ଧମ୍ମାନଂ ତଥଲକ୍ଖଣଂ।

ତସ୍ମା ୱିଞ୍ଞୂ ଅକତ୍ୱାନ, ବ୍ଯଞ୍ଜନେଭିନିୱେସନଂ;

ପରମତ୍ଥେ ପତିଟ୍ଠାଯ, ପୁଗ୍ଗଲାଦିଂ ୱିୱଜ୍ଜଯେ।

ପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଅନତିକ୍କମ୍ମ, ପରମତ୍ଥୋ ପକାସିତୋ;

ୱିନାଯକେନ ସୋ ଯସ୍ମା, ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞୋପି ପଣ୍ଡିତୋ;

ପରମତ୍ଥଂ ପକାସେନ୍ତୋ, ସମଞ୍ଞଂ ନାତିଧାୱଯେତି। (କଥା। ଅଟ୍ଠ। ୨୩୭);

ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲକଥାନଯୋ।

ପରିହାନିକଥାଦିୱଣ୍ଣନା

ପୁଗ୍ଗଲକଥାତୋ ପରଂ ''ପରିହାଯତି ଅରହା ଅରହତ୍ତା''ତିଆଦିନା ଅସେଖା, ସୋତାପନ୍ନୱଜ୍ଜିତସେଖା ଚ ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗଫଲତୋ ପରିହାଯନ୍ତୀତି ପୱତ୍ତା ପରିହାନିକଥା। ପବଜ୍ଜା ୱିଯ ପଟିୱେଧସଙ୍ଖାତୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋପି ମନୁସ୍ସେସୁ ଏୱ ଭୱତି, ନତ୍ଥି ଦେୱେସୁ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋତି ପୱତ୍ତା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯକଥା। ଦୁକ୍ଖଦସ୍ସନେନ ଏକଦେସତୋ କିଲେସା ପହୀଯନ୍ତି, ତଥା ସମୁଦଯଦସ୍ସନାଦୀହୀତି ଏୱଂ ନାନାଭିସମଯୱସେନ ଓଧିସୋ କିଲେସା ପହୀଯନ୍ତୀତି ପୱତ୍ତା ଓଧିସୋକଥା। ଝାନଲାଭୀ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କାମରାଗବ୍ୟାପାଦେ ସମୁଚ୍ଛେଦୱସେନ ଜହତି, ସୋ ଚତୁସଚ୍ଚାଭିସମଯା ପଠମମେୱ ଅନାଗାମୀ ହୋତୀତି ପୱତ୍ତା ଜହତିକଥା। ଅତୀତାଦିଭେଦଂ ସବ୍ବଂ ଖନ୍ଧାଦିକଂ କାଲତ୍ତଯେପି ଖନ୍ଧାଦିସଭାୱେନ ଅତ୍ଥୀତି ପୱତ୍ତା ସବ୍ବମତ୍ଥୀତିକଥା। ଅତୀତଂ, ଅନାଗତଞ୍ଚ ଖନ୍ଧାଦିକଂ ଅତ୍ଥୀତି ପୱତ୍ତା ଅତୀତକ୍ଖନ୍ଧାଦିକଥା। ଅତୀତେସୁ ୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମେସୁ ଏକଚ୍ଚଂ ଅୱିପକ୍କୱିପାକମେୱ ଅତ୍ଥି, ନ

ଇତରନ୍ତି ପଓତ୍ତା ଏକଚ୍ଚମଣ୍ଠୀତିକଥା। ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ସତିପଟ୍ଠାନାତି ପଓତ୍ତା ସତିପଟ୍ଠାନକଥା। ଅତୀତାନାଗତାଦିୱସେନ ନତ୍ଥି, ସକଭାୱେନ ୱା ଅତ୍ଥି, ପରଭାୱେନ ନତ୍ଥୀତି ପଓତ୍ତା ହେୱତ୍ଥିକଥା। ତତ୍ଥ ହେୱତ୍ଥୀତି ଏୱଂ ଇମିନା ପକାରେନ ଅତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଧିମାନିକାନଂ, କୁହକାନଂ ୱା ଅରହତ୍ତପଟିଞ୍ଞାନଂ ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିଂ ଦିସ୍ୱା ମାରକାୟିକା ଦେୱତା ଉପସଂହରନ୍ତୀତି ପଓତ୍ତା ପରୂପହାରକଥା। ଅରହତୋ ପରେସଂ ନାମଗୋତ୍ତାଦୀସୁ ଅତ୍ଥି ଅଞ୍ଞାଣଂ, ଅତ୍ଥି କଙ୍ଖା, ପରେହି ଞାପନୀୟତୋ ଅତ୍ଥି ପରୱିତରଣାତି ତିସ୍ସୋ କଥା। ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ୱାଚା ଭିଜ୍ଜତୀତି ପଓତ୍ତା ୱଚୀଭେଦକଥା। ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ୱାଚଂ ଭାସନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖେ ଞାଣଂ ଆହରତି, ତଞ୍ଚ ଲୋକୁତ୍ତରନ୍ତି ପଓତ୍ତା ଦୁକ୍ଖାହାରକଥା। ସମାପତ୍ତିୟଂ, ଭଓଙ୍ଗେ ଚ ଚିତ୍ତଂ ଚିରଂ ତିଟ୍ଠତୀତି ପଓତ୍ତା ଚିତ୍ତଟ୍ଠିତିକଥା। ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ନିପ୍ପରିୟାୟେନ ଆଦିତ୍ତା କୁକ୍କୁଳଅନିରୟସଦିସାତି ପଓତ୍ତା କୁକ୍କୁଳକଥା। ପଚ୍ଚେକଂ ଚତୁସଚ୍ଚଦସ୍ସନୱସେନ ଏକେକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଚତୁକ୍କତ୍ତୁଂ ଉପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ସୋଳଅସହି କୋଟ୍ଠାସେହି ଅରହତ୍ତପତ୍ତୀତି ପଓତ୍ତା ଅନୁପୁବ୍ବାଭିସମୟକଥା। ବୁଦ୍ଧାନଂ ୱୋହାରୱଚନଂ ଲୋକୁତ୍ତରନ୍ତି ପଓତ୍ତା ୱୋହାରକଥା। ସୁଦ୍ଧସତ୍ତାନଂ ଅପ୍ପଟିସଙ୍ଖାୟ ମଗ୍ଗେନ ୱିନା କିଲେସନିରୋଧସଙ୍ଖାତୋ ଅପ୍ପଟିସଙ୍ଖାନିରୋଧୋ, ପଟିସଙ୍ଖାୟ ତେନ ମଗ୍ଗେନ କିଲେସନିରୋଧୋତି ଦ୍ୱେ ନିରୋଧାତି ପଓତ୍ତା ନିରୋଧକଥା।

ତଥାଗତବଲଂ ସାୱକସାଧାରଣନ୍ତି ପଓତ୍ତା ବଲକଥା। ଆସୱକ୍ଖୟଞାଣୱିରହିତଂ ନୱବଲଂ ଲୋକୁତ୍ତରନ୍ତି ପଓତ୍ତା ଅରିୟନ୍ତିକଥା। ସରାଗଂ ଚିତ୍ତଂ ନିବ୍ବାନଂ ଆରବ୍ଭ ରାଗତୋ ୱିମୁଚ୍ଚତୀତି ପଓତ୍ତା ୱିମୁତ୍ତିକଥା। ଝାନେନ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱିମୁତ୍ତିୟା ପଠମଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ସମୁଚ୍ଛେଦୱିମୁତ୍ତିୟା ୱିମୁଚ୍ଚମାନଂ ନାମ ହୋତୀତି ପଓତ୍ତା ୱିମୁଚ୍ଚମାନକଥା। ଅଟ୍ଠମକସଙ୍ଖାତସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଟ୍ଠସ୍ସ ଅନୁଲୋମଗୋତ୍ରଭୁକ୍ଖଣେ ଦିଟ୍ଠିୱିଚିକିଚ୍ଛା ପହୀୟନ୍ତି ନାମ, ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ପହୀନା ନାମାତି ପଓତ୍ତା ଅଟ୍ଠମକକଥା। ଅଟ୍ଠମକସ୍ସ ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟାଦୀନି ପଟିଲଭନ୍ତି, ନ ପଟିଲଦ୍ଧାନୀତି ପଓତ୍ତା ଅଟ୍ଠମକସ୍ସ ଇନ୍ଦ୍ରିୟକଥା। ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଧମ୍ମୁପତ୍ଥଦ୍ଧଂ ମଂସଚକ୍ଖୁମେୱ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ ନାମାତି ପଓତ୍ତା ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକଥା। ତଥା ମଂସସୋତେ ଦିବ୍ବସୋତକଥା। ୟଥାକମ୍ମୂପଗତଞାଣମେୱ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୂତି ପଓତ୍ତା ୟଥାକମ୍ମୂପଗତଞାଣକଥା। ଦେୱବ୍ରହ୍ମାନଂ ପାଣାତିପାତାଦିଅସଂୱରାଭାୱମତ୍ତେନ ସମ୍ପତ୍ତୱିରତିୟା ଅଭାୱେପି ସଂୱରୋ ଅତ୍ଥୀତି ପଓତ୍ତା ସଂୱରକଥା। ଅସଞ୍ଞୀନମ୍ପି ଚୁତିପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ସଞ୍ଞା ଅତ୍ଥୀତି ପଓତ୍ତା ଅସଞ୍ଞକଥା। ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନଭୂମିୟଂ ସଞ୍ଞା ନତ୍ଥୱତ୍ତତୀତି ପଓତ୍ତା ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନକଥା।

ଅରହା ଗିହୀ ଅସ୍ସାତି ପଓତ୍ତା ଗିହିସ୍ସ ଅରହାତିକଥା। ଅନାଗାମିନୋ ସୁଦ୍ଧାୱାସେସୁ ପଟିସନ୍ଧିଚିତ୍ତେନ ଉପପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଅରହନ୍ତୋ ହୋନ୍ତୀତି ପଓତ୍ତା ଉପପତ୍ତିକଥା। ଅରହତୋ ଲୋକିୟଧମ୍ମାପି ଅନାସୱାତି ପଓତ୍ତା ଅନାସୱକଥା। ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନକ୍ଖଣେ ସମଙ୍ଗିଭାୱସମନ୍ନାଗମୋ ଚ ରୂପାୱଚରାଦିଭୂମନ୍ତରପଟିଲାଭସମନ୍ନାଗମୋ ଚାତି ଦ୍ୱେ ସମନ୍ନାଗମା, ୟେସଂ ପନ ଇମେ ଦ୍ୱେ ସମନ୍ନାଗମେ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞୋପି ହେଟ୍ଠ ଉପପତ୍ତିଧମ୍ମୱସେନ ଏକୋ ସମନ୍ନାଗମୋ ନାମ ଅତ୍ଥି, ତେନ ଅରହା ଚତୂହି ଫଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋତି ପଓତ୍ତା ସମନ୍ନାଗତକଥା। ଇମିନାୱ ନୟେନ ଅରହା ଛହି ଉପେକ୍ଖାହି ସମନ୍ନାଗତୋତି ପଓତ୍ତା ଉପେକ୍ଖାସମନ୍ନାଗତକଥା। ମଗ୍ଗଞାଣସଙ୍ଖାତଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସଙ୍ଖାତବୋଧିୟା ସଦା ସନ୍ନିହିତଭାୱେନ ବୁଦ୍ଧୋତି ପଓତ୍ତା ବୋଧିୟା ବୁଦ୍ଧୋତିକଥା। ମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣୟୁତ୍ତାୱ ବୋଧିସତ୍ତାତି ପଓତ୍ତା ଲକ୍ଖଣକଥା। ବୋଧିସତ୍ତାନମ୍ପି ମଗ୍ଗନିୟାମୋ ଅତ୍ଥୀତି ପଓତ୍ତା ନିୟାମୋକ୍କନ୍ତିକଥା। ଚତୁତ୍ଥମଗ୍ଗଟ୍ଠୋ ତୀହି ଫଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋତିଆଦିନା ପଓତ୍ତା ଅପରାପି ସମନ୍ନାଗତକଥା। ପଠମମଗ୍ଗାଦୀହି ପହୀନେହି ସବ୍ବିଂ ନିପ୍ପରିୟାୟତୋ ଅରହତ୍ତଂ ସବ୍ବସଂୟୋଜନପହାନନ୍ତି ପଓତ୍ତା ସବ୍ବସଂୟୋଜନପହାନକଥା।

ନିପ୍ପରିୟାୟତୋ ଫଲଂ ୱିମୁତ୍ତି ନାମ, ୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣାନି ପନ ପରିୟାୟତୋ। ଏୱଂ ପନ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୟଂ କିଞ୍ଚି କିଲେସୱିପ୍ପୟୁତ୍ତଂ ଞାଣଂ ୱିମୁତ୍ତୀତି ପଓତ୍ତା ୱିମୁତ୍ତିକଥା। ବୁଦ୍ଧାଦିଅସେଖାରମ୍ମଣଂ ଅସେଖଞାଣନ୍ତି ପଓତ୍ତା ଅସେଖଞାଣକଥା। ପଥୱୀକସିଣାଦିସମାପତ୍ତିୟୋ ପରମତ୍ଥତୋ ଅୱିଜ୍ଜମାନେ ପଞ୍ଞତ୍ତାରମ୍ମଣେ ପଓତ୍ତତ୍ତା ୱିପରୀତଞାଣନ୍ତି ପଓତ୍ତା ୱିପରୀତକଥା। ତତ୍ଥ ଅନିଚ୍ଚେ ନିଚ୍ଚନ୍ତିଆଦିନା ଚତୁବ୍ବିଧୋ ୱିପଲ୍ଲାସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସବ୍ବେସଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ନିୟାମଗମନାୟ ଞାଣଂ ଅତ୍ଥୀତି ପଓତ୍ତା ନିୟାମକଥା। ସବ୍ବଂ ଞାଣଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାତି ପଓତ୍ତା ପଟିସମ୍ଭିଦାକଥା। ସମ୍ମୁତିୱିସୟମ୍ପି ଞାଣଂ ଭୂତାରମ୍ମଣମେୱାତି ପଓତ୍ତା ସମ୍ମୁତିଞାଣକଥା। ଚେତୋପରିୟଞାଣଂ ଚିତ୍ତାରମ୍ମଣମେୱ, ନ ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତରାଗାଦିଚେତସିକାରମ୍ମଣନ୍ତି ପଓତ୍ତା ଚିତ୍ତାରମ୍ମଣକଥା। ସବ୍ବସ୍ମିଂ ଅନାଗତଧମ୍ମେ ସବ୍ବେସଂ ଞାଣଂ ଅତ୍ଥୀତି ପଓତ୍ତା ଅନାଗତଞାଣକଥା। ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣେପି ଞାଣଂ ପଓତ୍ତତୀତି ପଓତ୍ତା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଞାଣକଥା। ବୁଦ୍ଧା ୱିୟ ସାୱକାପି ତେନ ତେନ ୱେନେୟ୍ୟଜନେନ ପତ୍ତବ୍ବଫଲଂ ଞତ୍ୱାୱ ତଦତ୍ଥାୟ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୀତି ପଓତ୍ତା ଫଲଞାଣକଥା।

ସମ୍ମତ୍ତନିୟାମୋ ନିୟମତୋ ନିଚ୍ଚଟ୍ଠେନ ଅସଙ୍ଖତୋତି ପଓତ୍ତା ନିୟାମକଥା। ''ଧମ୍ମଟ୍ଠିତତା ଧମ୍ମନିୟାମତା''ତିଆଦିୱଚନତୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ଅସଙ୍ଖତୋତି ପଓତ୍ତା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦକଥା। ''ସଚ୍ଚାନି ତଥାନି ଅୱିତଥାନୀ''ତିଆଦିୱଚନତୋ ଚତୁସଚ୍ଚାନି ଅସଙ୍ଖତାନୀତି ପଓତ୍ତା ସଚ୍ଚକଥା। ''ଚତ୍ତାରୋ ଆରୁପ୍ପା ଆନେଞ୍ଜା''ତି ୱଚନତୋ ଅସଙ୍ଖତାତି ପଓତ୍ତା ଆରୁପ୍ପକଥା। ନିରୋଧସମାପତ୍ତି ଅସଙ୍ଖତାତି ପଓତ୍ତା ନିରୋଧସମାପତ୍ତିକଥା।

ଅସଙ୍ଖତୋ ଆକାସୋତି ଆକାସକଥା। ଆକାସୋ ସନିଦସ୍ସନୋତିକଥା। ପଥୱୀଧାତୁ ସନିଦସ୍ସନାତିଆଦିଂ କତ୍ୱା କାଯକମ୍ମଂ ସନିଦସ୍ସନନ୍ତି ପରିଯୋସାନକଥା।

ନତ୍ଥି କେଚି ଧମ୍ମା କେହିଚି ଧମ୍ମେହି ସଙ୍ଗହିତା, ତେନ ଏକୱିଧେନ ରୂପସଙ୍ଗହୋତିଆଦି ନିରତ୍ଥକନ୍ତି ପୱତ୍ତା ସଙ୍ଗହିତକଥା। ୱେଦନାଦଯୋ ଅରୂପଧମ୍ମା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତାତି ପୱତ୍ତା ସମ୍ପଯୁତ୍ତକଥା। ଚେତସିକଂ ନତ୍ଥୀତି ପୱତ୍ତା ଚେତସିକକଥା। ଚେତନାଧମ୍ମୋୱ ଦାନଂ, ନ ଦେଯ୍ଯଧମ୍ମୋତି ପୱତ୍ତା ଦାନକଥା। ପଟିଗ୍ଗାହକାନଂ ପରିଭୋଗମଯଂ ପୁଞ୍ଞଂ ଅତ୍ଥୀତି ପୱତ୍ତା ପରିଭୋଗକଥା। ପେତା ଇତୋ ଦିନ୍ନଚୀୱରାଦୀହେୱ ଯାପେନ୍ତୀତି ପୱତ୍ତା ଇତୋଦିନ୍ନକଥା। ପଥୱୀକମ୍ମୱିପାକୋତିକଥା। ଜରାମରଣଂ ୱିପାକୋତିକଥା। କିଲେସପ୍ପହାନମତ୍ତମେୱ ସାମଞ୍ଞଫଲଂ, ନ ଚିତ୍ତଚେତସିକା ଧମ୍ମାତି ପୱତ୍ତା ଅରିଯଧମ୍ମୱିପାକକଥା। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞାଦିପଚ୍ଚଯତାଯ ୱିପାକୋ ୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମୋତିକଥା।

ଅସୁରକାଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ଛ ଗତିଯୋତି ପୱତ୍ତା ଗତିକଥା। ମତସତ୍ତୋ ମାତୁଉତୁସମଯଞ୍ଚ ମାତାପିତୁସଂଯୋଗଞ୍ଚ ଓଲୋକଯମାନୋ ସତ୍ତାହଂ, ଅତିରେକସତ୍ତାହଂ ୱା ଯସ୍ମିଂ ଭୱେ ତିଟ୍ଠତି, ସୋ ଅନ୍ତରାଭୱୋ ନାମ ଅତ୍ଥୀତି ପୱତ୍ତା ଅନ୍ତରାଭୱକଥା। ରୂପାଦିପଞ୍ଚକାମଗୁଣାୱ କାମଧାତୁ ନାମ, ନ ତୁ ୱତ୍ଥୁକାମକିଲେସକାମାତି ପୱତ୍ତା କାମଗୁଣକଥା। ପଞ୍ଚେୱାଯତନାନି କାମାତିକଥା। ରୂପଧମ୍ମାୱ ରୂପଧାତୂତିକଥା। ଅରୂପଧମ୍ମାୱ ଅରୂପଧାତୂତିକଥା। ରୂପଧାତୁଯା ସତ୍ତା ଘାନାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଠଆଯତନିକାତି ପୱତ୍ତା ରୂପଧାତୁଯାଆଯତନକଥା। ଆରୁପ୍ପେପି ଅତ୍ଥି ସୁଖୁମରୂପନ୍ତିକଥା। କାଯୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତିୱସେନ ରୂପଂ କମ୍ମନ୍ତିକଥା। ଚିତ୍ତୱିପ୍ପଯୁତ୍ତୋ ଅରୂପଧମ୍ମୋୱ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ରୂପଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନତ୍ଥୀତି ପୱତ୍ତା ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯକଥା। ଅରିଯୂପୱାଦକମ୍ମେନ ଅରହତ୍ତା ପରିହାଯତୀତି ପୱତ୍ତା କମ୍ମହେତୁକଥା।

ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ସଙ୍ଖାରେ ଆଦୀନୱତୋ ଅପସ୍ସିତ୍ୱା ନିବ୍ବାନଂ ଆନିସଂସତୋ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ସଂଯୋଜନପ୍ପହାନଂ ହୋତୀତି ପୱତ୍ତା ଆନିସଂସଦସ୍ସାୱିକଥା। ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣମ୍ପି ସଂଯୋଜନଂ ଅତ୍ଥୀତି ପୱତ୍ତା ଅମତାରମ୍ମଣକଥା। ରୂପଂ ସାରମ୍ମଣନ୍ତିକଥା। ଅନୁସଯା ଅନାରମ୍ମଣାତିକଥା। ଞାଣଂ ଅନାରମ୍ମଣନ୍ତିକଥା। ଅତୀତାରମ୍ମଣଞ୍ଚ ଅନାଗତାରମ୍ମଣଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଂ ଅନାରମ୍ମଣନ୍ତିକଥାଦ୍ୱଯଂ। ସବ୍ବଂ ଚିତ୍ତଂ ୱିତକ୍କାନୁପତିତନ୍ତିକଥା। ୱିତକ୍କୱିପ୍ଫାରୋୱ ସଦ୍ଦୋ, ସୋ ଚ ନ ସୋତୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯୋତି ପୱତ୍ତା ୱିତକ୍କୱିପ୍ଫାରସଦ୍ଦକଥା। ୱିନାପି ଚିତ୍ତେନ ୱାଚା ପୱତ୍ତତୀତି ପୱତ୍ତା ନଯଥାଚିତ୍ତସ୍ସୱାଚାତିକଥା। ୱିନାପି ଚିତ୍ତେନ କାଯକମ୍ମଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୱତ୍ତା ନଯଥାଚିତ୍ତସ୍ସକାଯକମ୍ମନ୍ତିକଥା। ଅତୀତେହିପି ଝାନେହି, ଅନାଗତେହିପି ଯୋଗିନୋ ସମନ୍ନାଗତାତି ପୱତ୍ତା ଅତୀତାନାଗତସମନ୍ନାଗତକଥା।

ଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତେ ଅନିରୁଦ୍ଧେ ଏୱ କୁସଲାକୁସଲଚିତ୍ତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତଦଭାୱେ ଚ ସନ୍ତତିନିରୋଧୋ ସିଯାତି ପୱତ୍ତା ନିରୋଧକଥା। ସହ ୱାଚାହି ୱିଞ୍ଞତ୍ତିରୂପଂ ମଗ୍ଗୋତିକଥା। ପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣସମଙ୍ଗିସ୍ସାପି ମଗ୍ଗଭାୱନା ଅତ୍ଥୀତି ପୱତ୍ତା ପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣସମଙ୍ଗିସ୍ସମଗ୍ଗକଥା। ପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣା କୁସଲାପି ଅକୁସଲାପୀତିକଥା। ପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣା ସାଭୋଗାତିକଥା। ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଲୋକିଯେନ, ଲୋକୁତ୍ତରେନ ଚାତି ଦ୍ୱୀହି ସୀଲେହି ଯୁତ୍ତାତିକଥା। ସୀଲଂ ଅଚେତସିକନ୍ତିକଥା। ସୀଲଂ ନ ଚିତ୍ତାନୁପରିୱତ୍ତୀତିକଥା। ସମାଦାନହେତୁଚିତ୍ତୱିପ୍ପଯୁତ୍ତୋ ପୁଞ୍ଞୋପଚଯୋ ହୋତୀତି ପୱତ୍ତା ସମାଦାନହେତୁକକଥା। ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ସୀଲନ୍ତିକଥା। ପାଣାତିପାତାଦଯୋ ୱିନାପି ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଂ ହୋନ୍ତୀତି ପୱତ୍ତା ଅୱିଞ୍ଞତ୍ତିଦୁସ୍ସୀଲ୍ଯକଥା।

ଅନୁସଯା ଅବ୍ଯାକତା, ଅହେତୁକା, ଚିତ୍ତୱିପ୍ପଯୁତ୍ତାତି ତିସ୍ସୋପି ଅନୁସଯକଥା। ଅସେଖସ୍ସ ଞାଣୱିପ୍ପଯୁତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତିଯା ସୋ ଞାଣୀତି ନୱତ୍ତବ୍ବୋତି ପୱତ୍ତା ଞାଣକଥା। ଞାଣଂ ଚିତ୍ତୱିପ୍ପଯୁତ୍ତନ୍ତିକଥା । ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଞାଣଂ ପୱତ୍ତନ୍ତି ପୱତ୍ତା ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତିକଥା। ବୁଦ୍ଧା ଇଦ୍ଧିବଲେନ ଆଯୁକପ୍ପଂ ୱିନାପି ମହାକପ୍ପଂ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀତି ପୱତ୍ତା ଇଦ୍ଧିବଲକଥା। ଚିତ୍ତସନ୍ତତି ସମାଧି, ନ ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକୋତି ପୱତ୍ତା ସମାଧିକଥା। ଅୱିଜ୍ଜାଦିପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଙ୍ଗେହି ଅଞ୍ଞା ଧମ୍ମଟ୍ଠିତତାତି ପୱତ୍ତା ଧମ୍ମଟ୍ଠିତତାକଥା। ରୂପାଦୀହି ଅଞ୍ଞା ଅନିଚ୍ଚତାତି ପୱତ୍ତା ଅନିଚ୍ଚତାକଥା।

ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ ୱିନାପି ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରୋ କାଯୱଚୀକମ୍ମନ୍ତି ପୱତ୍ତା କଥା। ସବ୍ବଂ କମ୍ମଂ ୱିପାକଜନକନ୍ତି ପୱତ୍ତା କମ୍ମକଥା। ସଦ୍ଦୋ ୱିପାକୋତି ପୱତ୍ତା କଥା। ସଠଆଯତନଂ ୱିପାକୋତି ପୱତ୍ତା କଥା। ମଗ୍ଗଂ ୱିନାପି ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମୋତିକଥା। ତଥା କୋଲଂକୋଲଏକବୀଜିକଥାସୁପି। ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତୀତିକଥା। ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଅପାଯଦୁଗ୍ଗତିଯା ସଦ୍ଧିଂ ରୂପାଦିତଣ୍ହାସଙ୍ଖାତଦୁଗ୍ଗତିପହୀନାତି ପୱତ୍ତା ଦୁଗ୍ଗତିକଥା। ସତ୍ତମଭୱିକସ୍ସ ତଣ୍ହାସମ୍ଭୱତୋ ଦୁଗ୍ଗତି ଅପ୍ପହୀନାତି ପୱତ୍ତା ସତ୍ତମଭୱିକକଥା।

ସଙ୍ଘଭେଦାଦିକପ୍ପଟ୍ଠଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତେନ ମହାକପ୍ପଂ ଅସୀତିଭାଗଂ କତ୍ୱା ତତୋ ଏକଭାଗମତ୍ତଂ କାଲଂ ଆଯୁକପ୍ପଂ ନିରଯେ ପଚ୍ଚନ୍ତୀତି ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସକଲଂ ମହାକପ୍ପଂ ପଚ୍ଚନ୍ତି, ୱିନସ୍ସମାନେପି କପ୍ପେ ଚକ୍କୱାଠଅନ୍ତରେସୁ ପଚ୍ଚନ୍ତୀତି ପୱତ୍ତା କପ୍ପଟ୍ଠକଥା। ସଙ୍ଘଭେଦକୋ ଅପ୍ପନାକୁସଲାନି ୱିଯ କାମାୱଚରକୁସଲମ୍ପି ନ ପଟିଲଭତୀତି ପୱତ୍ତା କୁସଲପଟିଲାଭକଥା। ଅଙ୍ଗସମ୍ପନ୍ନାଯ ଆଣତ୍ତିଯା ଅଭାୱେପି

ମାତୁଘାତାଦିଆନନ୍ତରିଯକମ୍ମପଯୋଜକୋ ମିଚ୍ଛତ୍ତନିଯତୋ ଏଵାତି ପଵତ୍ତା ଅନନ୍ତରାପଯୁତ୍ତକଥା। ଅନିଯତଧମ୍ମେସୁପି କେଚି କୁସଲସମ୍ପଯୁତ୍ତାନିଯତା ଅତ୍ଥୀତି ପଵତ୍ତା ନିଯତସ୍ସ ନିଯାମକଥା। ନୀଵରଣେହି ନିଵୁତେନ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେନେଵ ଚିତ୍ତେନ ନୀଵରଣଂ ପଜହନ୍ତୀତି ପଵତ୍ତା ନିଵୁତକଥା। ସମ୍ମୁଖୀଭୂତଂ ସଂଯୋଜନମେଵ ଜହତୀତି ପଵତ୍ତା ସମ୍ମୁଖୀଭୂତକଥା। ସମାପନ୍ନୋ ଚ ଝାନାରମ୍ମଣନିକନ୍ତିଯା ଝାନଂ ଅସ୍ସାଦେତୀତି ପଵତ୍ତା ସମାପନ୍ନୋ ଅସ୍ସାଦେତୀତିକଥା। ଦୁକ୍ଖଵେଦନାଯପି ରାଗସ୍ସାଦଵେଦନା ହୋତୀତି ପଵତ୍ତା ଅସ୍ସାତରାଗକଥା। ଧମ୍ମତଣ୍ହା ଅବ୍ଯାକତାତିକଥା। ଧମ୍ମତଣ୍ହା ନ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋତିକଥା।

କୁସଲଂ ଵା ଅକୁସଲସ୍ସ, ଅକୁସଲଂ ଵା କୁସଲସ୍ସ ଅନନ୍ତରା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ପଵତ୍ତା କୁସଲାକୁସଲପଟିସନ୍ଦହନକଥା। ଗବ୍ଭସେଯ୍ଯକାନମ୍ପି ବୀଜମତ୍ତଂ ସଳାଯତନଂ ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ପଵତ୍ତା ସଳାଯତନୁପ୍ପତ୍ତିକଥା। ପଞ୍ଚଵିଞ୍ଞାଣାନି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଅନନ୍ତରା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ପଵତ୍ତା ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚଯକଥା। ସମ୍ମାଵାଚାକମ୍ମନ୍ତଵିଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ ଅରିଯରୂପନ୍ତିକଥା। କାମରାଗାଦିତୋ ଅଞ୍ଞୋ ଅନୁସଯୋତିକଥା। କିଲେସପରିଯୁଟ୍ଠାନଂ ଚିତ୍ତଵିପ୍ପଯୁତ୍ତନ୍ତିକଥା। ଯଥା କାମରାଗୋ କାମଧାତୁଯଂ ପରିଯାପନ୍ନୋ, ଏଵଂ ରୂପରାଗଅରୂପରାଗା ରୂପାରୂପଭୂମିଯଂ ପରିଯାପନ୍ନାତି ପଵତ୍ତା ପରିଯାପନ୍ନକଥା। ଦ୍ଵଯଂ ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ଅବ୍ଯାକତନ୍ତିକଥା। ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ଅପରିଯାପନ୍ନନ୍ତିକଥା। ଯୋ ଯେସଂ ହେତୁପଚ୍ଚଯୋ, ସୋ ପୁନ ତେସଂ ସହଜାତାଦିପଚ୍ଚଯୋ ନ ହୋତି, ଏକଧାଵ ଏକସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତି ପଵତ୍ତା ପଚ୍ଚଯତାକଥା। ଅଵିଜ୍ଜାଵ ସଙ୍ଖାରାନଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ନ ପନ ସଙ୍ଖାରା ଅଵିଜ୍ଜାଯାତି ପଵତ୍ତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞପଚ୍ଚଯକଥା। କାଲଦ୍ଧାନା ଇମେ ପରିନିପ୍ଫନ୍ନେନ ପଞ୍ଞତ୍ତିମତ୍ତାତି ପଵତ୍ତା ଅଦ୍ଧାକଥା। ଏଵଂ ଖଣଲଯମୁହୁତ୍ତକଥା। ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଆସଵସ୍ସ ଅଭାଵା ଆସଵା ଅନାସଵାତି ପଵତ୍ତା ଆସଵକଥା। ଲୋକୁତ୍ତରାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଜରାମରଣଂ ଲୋକୁତ୍ତରନ୍ତି ପଵତ୍ତା ଜରାମରଣକଥା। ନିରୋଧସମାପତ୍ତି ଲୋକୁତ୍ତରାତି ପଵତ୍ତା ସଞ୍ଞାଵେଦଯିତକଥା। ସା ଲୋକିଯାତି ପଵତ୍ତା ଦୁତିଯସଞ୍ଞାଵେଦଯିତକଥା। ନିରୋଧସମାପନ୍ନୋପି କାଲଂ କରେଯ୍ଯାତି ପଵତ୍ତା ତତିଯସଞ୍ଞାଵେଦଯିତକଥା। ନିରୋଧସମାପତ୍ତି ଅସଞ୍ଞସତ୍ତୁପିକାତିକଥା। କମ୍ମତୋ ଅଞ୍ଞୋ ଚିତ୍ତଵିପ୍ପଯୁତ୍ତୋ କମ୍ମୂପଚଯୋତିକଥା।

ବଲପ୍ପତ୍ତା ବୁଦ୍ଧାଦଯୋ ଇଦ୍ଧିବଲେନ ସତ୍ତାନଂ ଚିତ୍ତଂ ରାଗାଦିଅନୁପ୍ପତ୍ତିଯା ନିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ପଵତ୍ତା ନିଗ୍ଗହକଥା। ଏଵଂ କୁସଲୁପ୍ପତ୍ତିଯା ପରଚିତ୍ତପଗ୍ଗହନକଥା। ବୁଦ୍ଧା ଇଦ୍ଧିଯା ପରେସଂ ସୁଖଂ ଦେନ୍ତୀତି ପଵତ୍ତା ସୁଖାନୁପ୍ପଦାନକଥା। ‘‘ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା’’ତି ମନସିକରୋତୋ ଅତୀତାଦିଭେଦଭିନ୍ନେ ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରେ ଆରମ୍ମଣଵସେନ ଏକତୋ ଅଧିଗଣ୍ହାତୀତି ପଵତ୍ତା ଅଧିଗଯ୍ହମନସିକାରକଥା। ରୂପଂ ହେତୁକନ୍ତିକଥା। ଏଵଂ ରୂପଂ ସହେତୁକନ୍ତିକଥା। ରୂପଂ କୁସଲାକୁସଲନ୍ତିକଥା। ରୂପଂ ଵିପାକୋତିକଥା, ଯଥା କାମାଵଚରକମ୍ମେନ ଜାତଂ ରୂପଂ କାମାଵଚରଂ, ଏଵଂ ରୂପାଵଚରାରୂପାଵଚରକମ୍ମେହି ଜାତଂ ରୂପଂ ରୂପାଵଚରାରୂପାଵଚରନ୍ତିକଥା । ରୂପରାଗୋ ରୂପଧାତୁଯା, ଅରୂପରାଗୋ ଚ ଅରୂପଧାତୁଯା ପରିଯାପନ୍ନୋତିକଥା।

ଅତ୍ଥି ଅରହତୋ ପୁଞ୍ଞୂପଚଯୋତିକଥା। ନତ୍ଥି ଅରହତୋ ଅକାଲମଚ୍ଚୂତିକଥା। ଯଂ କିଞ୍ଚି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସବ୍ବମିଦଂ କମ୍ମତୋତିକଥା। ଇନ୍ଦ୍ରିଯବଦ୍ଧମେଵ ଦୁକ୍ଖଂ, ନ ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରାତି ପଵତ୍ତା ଇନ୍ଦ୍ରିଯବଦ୍ଧକଥା। ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଦୁକ୍ଖା ଠପେତ୍ଵା ଅରିଯମଗ୍ଗନ୍ତିକଥା। ମଗ୍ଗଫଲାନେଵ ସଙ୍ଘୋ ନାମ, ନ ଚ ତାନି ଦକ୍ଖିଣଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି, ତସ୍ମା ନ ଵତ୍ତବ୍ବଂ ସଙ୍ଘୋ ଦକ୍ଖିଣଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତିକଥା। ତଥା ନ ଵତ୍ତବ୍ବଂ ସଙ୍ଘୋ ଦକ୍ଖିଣଂ ଵିସୋଧେତୀତିକଥା। ନ ଵତ୍ତବ୍ବଂ ସଙ୍ଘୋ ଭୁଞ୍ଜତୀତିକଥା। ନ ଵତ୍ତବ୍ବଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲନ୍ତିକଥା। ବୁଦ୍ଧା ନ କିଞ୍ଚି ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ତସ୍ମା ନ ଵତ୍ତବ୍ବଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲନ୍ତିକଥା। ଦାଯକତୋ ଦାନଂ ଵିସୁଜ୍ଝତି, ନ ପଟିଗ୍ଗାହକତୋତି ପଵତ୍ତା ଦକ୍ଖିଣାଵିସୁଦ୍ଧିକଥା।

ବୁଦ୍ଧା ତୁସିତଲୋକେ ଏଵ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି, ନ ମନୁସ୍ସଲୋକେ। ଏତ୍ଥ ହି ନିମ୍ମିତରୂପମତ୍ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୀତି ପଵତ୍ତା ମନୁସ୍ସଲୋକକଥା। ନିମ୍ମିତରୂପଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ନ ବୁଦ୍ଧୋତି ପଵତ୍ତା ଧମ୍ମଦେସନାକଥା। ରାଗୋଵ କରୁଣା ନାମ, ତତୋ ନତ୍ଥି ବୁଦ୍ଧାନଂ କରୁଣାତିକଥା। ବୁଦ୍ଧାନଂ ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାଵୋ ଅଞ୍ଞେ ଗନ୍ଧଜାତେ ଅତିଵିଯ ଅଧିଗଣ୍ହାତୀତି ପଵତ୍ତା ଗନ୍ଧଜାତକଥା। ବୁଦ୍ଧା ଏକେନ ମଗ୍ଗେନ ଚତ୍ତାରି ସାମଞ୍ଞଫଲାନି ସଚ୍ଛିକରୋନ୍ତୀତି ପଵତ୍ତା ଏକମଗ୍ଗକଥା। ପରିକମ୍ମାଦିଂ ଵିନାଵ ପଠମାଦିଜ୍ଝାନା ଦୁତିଯାଦିଜ୍ଝାନଂ ସଙ୍କମତୀତି ପଵତ୍ତା ଝାନସଙ୍କନ୍ତିକଥା। ପଞ୍ଚକନଯେ ଅଵିତକ୍କଵିଚାରମତ୍ତଂ ଝାନଂ ଵିସୁଂ ଝାନଂ ନାମ ନ ହୋତି, ଝାନନ୍ତରିକଂ ନାମ ହୋତୀତି ପଵତ୍ତା ଝାନନ୍ତରିକକଥା। ସମାପନ୍ନୋ ସଦ୍ଦଂ ସୁଣାତୀତିକଥା। ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଵିନା ପସାଦଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ପସ୍ସତୀତିକଥା।

ତେକାଲିକେ କିଲେସେ ପଜହତୀତି ପଵତ୍ତା କିଲେସପ୍ପଜହନକଥା। ନିବ୍ବାନସଙ୍ଖାତାପି ସୁଞ୍ଞତା ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧପରିଯାପନ୍ନାତି ପଵତ୍ତା ସୁଞ୍ଞତକଥା। ଅସଙ୍ଖତମେଵ ସାମଞ୍ଞଫଲନ୍ତିକଥା । ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି ଧମ୍ମାନଂ ପଟିଲାଭା ଅସଙ୍ଖତାତି ପଵତ୍ତା ପତ୍ତିକଥା। ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ ସଭାଵସଙ୍ଖାତା ତଥତା ଅସଙ୍ଖତାତି ପଵତ୍ତା ତଥତାକଥା। ଅନଵଜ୍ଜଟ୍ଠେନ ନିବ୍ବାନମ୍ପି କୁସଲନ୍ତିକଥା। ଆନନ୍ତରିଯାଦିଂ ଵିନାପି ଅତ୍ଥି ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ଅଚ୍ଚନ୍ତନିଯାମତାତିକଥା। ଲୋକିଯସଦ୍ଧାଦଯୋ ନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନୀତି ପଵତ୍ତା ଇନ୍ଦ୍ରିଯକଥା।

ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚାପି ଆନନ୍ତରିକୋ ହୋତୀତି ପଞ୍ଚ୍ଚା ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚକଥା। ନତ୍ଥି ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ଞାଣନ୍ତି ପଞ୍ଚ୍ଚା ଞାଣକଥା। ନେରଯିକାନଂ କମ୍ମାନେଞ୍ଚ ନିରଯପାଲରୂପେନ ଞଧେନ୍ତି, ନ ନିରଯପାଲାତି ପଞ୍ଚ୍ଚା ନିରଯପାଲକଥା। ଅତ୍ଥି ଦେଞ୍ଚେସୁ ତିରଚ୍ଛାନାତିକଥା। ଞିରତିଞଯଂ ଚିଞ୍ଚିପ୍ପଯୁଞ୍ଚଂ, ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକୋଞ ମଗ୍ଗୋତି ପଞ୍ଚ୍ଚା ମଗ୍ଗକଥା। ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦେସୁ ଞାଣଂ ଲୋକୁଞରନ୍ତି ପଞ୍ଚ୍ଚା ଞାଣକଥା।

ତିସ୍ସୋ ସଙ୍ଗୀତିଯୋ ଆରବ୍ଭ ସାସନଂ ନଞଂ କତନ୍ତି ପଞ୍ଚ୍ଚା ସାସନକଥା। ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଏକକ୍ଖଣେ ତେଧାତୁକେହି ଧମ୍ମେହି ଅଞ୍ଚିଞ୍ଚୋତି ପଞ୍ଚ୍ଚା ଅଞ୍ଚିଞ୍ଚକଥା। ଛେତ୍ତ୍ପ୍ପାଞରଣହେତୁକଂ କିଞ୍ଚି ସଂଯୋଜନଂ ଅପ୍ପହାଯପି ଅରହା ହୋତୀତି ପଞ୍ଚ୍ଚା ସଂଯୋଜନକଥା। ‘‘ସଙ୍ଖାରା ନିଚ୍ଚା ହୋନ୍ତୁ, ରୁକ୍ଖା ନିଚ୍ଚପୁପ୍ଫଫଲାଦିଯୁଞ୍ଚା ଖେମିନୋ ହୋନ୍ତୂ’’ତିଆଦିନା ଯଥାଧିପ୍ପାଯଂ ଇଦ୍ଧି ପଞ୍ଚତୀତି ପଞ୍ଚ୍ଚା ଇଦ୍ଧିକଥା। ବୁଦ୍ଧାନଂ ସରୀରଆଯୁପଭାଞେମଞତୋ ଅଞ୍ଞଞାପି ଞେମଞତା ଅତ୍ଥୀତି ପଞ୍ଚ୍ଚା ବୁଦ୍ଧକଥା। ଏକସ୍ମିଂ ଖଣେ ସବ୍ବଲୋକଧାତୂସୁ ଅନେକେ ବୁଦ୍ଧା ସନ୍ତୀତି ପଞ୍ଚ୍ଚା ସବ୍ବଦିସାକଥା। ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ନିଯତାତି ପଞ୍ଚ୍ଚା ଧମ୍ମକଥା। ସବ୍ବକମ୍ମାନି ଫଲଦାନେ ନିଯତାନୀତି ପଞ୍ଚ୍ଚା କମ୍ମକଥା।

ଅରହା ଅସବ୍ବଞ୍ଞୁଭାଞେନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁଞିସଯେ କିଞ୍ଚି ସଂଯୋଜନଂ ଅପ୍ପହାଯ ପରିନିବ୍ବାତୀତି ପଞ୍ଚ୍ଚା ପରିନିବ୍ବାନକଥା। ଅରହା କୁସଲଚିଞ୍ଚୋ ପରିନିବ୍ବାଯତୀତି ପଞ୍ଚ୍ଚା କୁସଲଚିଞ୍ଚକଥା। ଅରହା ଆନେଞ୍ଜେ ଠିତୋ ପରିନିବ୍ବାଯତୀତି ପଞ୍ଚ୍ଚା ଆନେଞ୍ଜକଥା। ଅତ୍ଥି ଗବ୍ଭସେଯ୍ୟାଯ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ, ଅତ୍ଥି ଗବ୍ଭସେଯ୍ୟାଯ ଅରହଞପ୍ପଞ୍ଚି, ସୁପିନନ୍ତେ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ, ଅରହଞପ୍ପଞ୍ଚି ଚାତି ପଞ୍ଚ୍ଚା ତିସ୍ସୋପି କଥା। ସବ୍ବଂ ସୁପିନଚିଞଂ ଅବ୍ଯାକତନ୍ତିକଥା। ଖଣିକତାଯ ଚିଞ୍ଚାନଂ ନତ୍ଥି ଆସେଞନପଚ୍ଚଯତାତିକଥା। ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖତା ଏକଚିଞକ୍ଖଣିକାତି ପଞ୍ଚ୍ଚା ଖଣିକକଥା।

ଇଚ୍ଛିଯା ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ସମ୍ପଞିଂ ଅନୁଭଞିସ୍ସାମାତି ପୂଜାଦିଂ କତ୍ୱା ଏକାଧିପ୍ପାଯପ୍ପଞସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ମେଥୁନୋ ଧମ୍ମୋ ପଟିସେଞିତବ୍ବୋତି ପଞ୍ଚ୍ଚା ଏକାଧିପ୍ପାଯକଥା। ପାପଭିକ୍ଖୂସୁ ମେଥୁନଂ ପଟିସେଞନ୍ତେସୁ ଅରହନ୍ତାନଂ ଞଣ୍ଣେନ ଅମନୁସ୍ସା ମେଥୁନଂ ପଟିସେଞନ୍ତୀତି ପଞ୍ଚ୍ଚା ଅରହନ୍ତଞଣ୍ଣକଥା। କେଚି ସଞ୍ଚା ଅଞନୋ ଇସ୍ସରିଯେନ କାମକାରିକାଞସେନ ଞିନିପାତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ନ କମ୍ମଞସେନାତି ପଞ୍ଚ୍ଚା ଇସ୍ସରିଯକାମକାରିକାକଥା। ନ ରାଗୋ ରାଗପତିରୂପକୋତିଆଦି ପତିରୂପକଥା। ଖନ୍ଧାଯତନାଦଯୋ ଅପରିନିପ୍ଫନ୍ନାତି ପଞ୍ଚ୍ଚା ଅପରିନିପ୍ଫନ୍ନକଥାତି ସାଧିକଦ୍ୱିସତକଥା। ପାଠଇଯଂ ଅଟ୍ଠମୁଖଞାଦଯୁଞିଞସେନେଞ ସମ୍ମିତିଯାଦୀନଂ ଭିନ୍ନଲଦ୍ଧିକାନଂ ଲଦ୍ଧିଭେଦଞସେନ ନାନାପକାରତୋ ଞିଭଞ୍ଚା, ତା ପନ ସବ୍ବକଥା ପୁଗ୍ଗଲକଥାଞ। ତା ତଂତଂଲଦ୍ଧିଭେଦଞସେନ ସଙ୍ଖେପତୋପି ଞୁଚ୍ଚମାନା ଅତିଭାରିଯଂ ଗଚ୍ଛଂ କରୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ନ ଞିତ୍ଥାରିତା। ତଂ ପନ ନଯଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତେହି ପାଠଇଅଟ୍ଠକଥାସୁ (କଥା। ୧ ଆଦଯୋ; କଥା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନକଥା) ଏଞ ଞିତ୍ଥାରତୋ ଗହେତବ୍ବୋତି ଅଯମେତ୍ଥ ପାଠଇନଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅତ୍ଥଞିନିଚ୍ଛଯୋ।

ମୋହଞିଚ୍ଛେଦନିଯା ଅଭିଧମ୍ମମାତିକତ୍ଥଞଣ୍ଣନାଯ

କଥାଞତ୍ଥୁମାତିକତ୍ଥଞଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୬। ଯମକମାତିକା

ମୂଲଯମକମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ଇଦାନି ଯମକମାତିକାଯ ସଂୱଣ୍ଣନାନଯୋ ହୋତି। ସା ପନେସା ମୂଲଯମକମାତିକା ଖନ୍ଧଆଯତନଧାତୁସଚ୍ଚସଙ୍ଖାରଅନୁସଯଚିତ୍ତଧମ୍ମିନ୍ଦ୍ରିଯଯମକମାତିକାତି ଦସୱିଧା ହୋତି। କେନଟ୍ଠେନ ଚେତ୍ଥ ଯମକନ୍ତି? ଯୁଗଳଟ୍ଠେନ। ଯୁଗଳଞ୍ହି ‘‘ଯମକପାଟିହାରିଯଂ’’, ‘‘ଯମକସାଲା’’ତିଆଦୀସୁ ‘‘ଯମକ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଇତି ଯୁଗଳଅସଙ୍ଖାତାନଂ ଯମକାନଂ ୱସେନ ଦେସିତତ୍ତା ଇମେସୁ ଦସସୁ ଏକେକମ୍ପି, ଏତେସଂ ୱିଭଜନତ୍ତା ନିଦ୍ଦେସୋପି, ସବ୍ବେସଂ ସମୂହତ୍ତା ପକରଣମ୍ପି ଯମକଂ ନାମ। ଇଧ ପନେତା ନିଦ୍ଦେସଯମକଂ ଉପାଦାଯ ‘‘ଯମକମାତିକା’’ତ୍ୱେୱ ୱୁତ୍ତା, ତାସଂ ପନ ଦସନ୍ନଂ ଯମକମାତିକାନଂ ମୂଲଯମକମାତିକା ଆଦି। ତତ୍ଥାପି ‘‘ଯେ କେଚି କୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲମୂଲା। ଯେ ୱା ପନ କୁସଲମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା କୁସଲା’’ତି ଇଦଂ ଯମକଂ ଆଦି। ତସ୍ସ କୁସଲମୂଲସଙ୍ଖାତାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅତ୍ଥାନଂ ୱସେନ ଅତ୍ଥଯମକନ୍ତି ୱା, ତେସଞ୍ଞେୱ ଅତ୍ଥାନଂ ଅନୁଲୋମତୋ ପଟିଲୋମତୋ ପୱତ୍ତପାଠଇଧମ୍ମୱସେନ ଧମ୍ମଯମକନ୍ତି ୱା, ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମତୋ ପୱତ୍ତପୁଚ୍ଛାୱସେନ ପୁଚ୍ଛାଯମକନ୍ତି ୱା ତିଧା ଯମକଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଇଦାନି ଇମେସଂ ଯମକାନଂ ୱସେନ ଦେସିତାଯ ଇମିସ୍ସା ମୂଲଯମକମାତିକାଯ ତାୱ ନଯଯମକପୁଚ୍ଛାଅତ୍ଥୱାରପ୍ପଭେଦୱସେନ ପାଠଇୱତ୍ଥାନଂ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ – କୁସଲତ୍ତିକମାତିକାଯ ହି ‘‘କୁସଲା ଧମ୍ମା’’ତି ଇଦଂ ଆଦିପଦଂ ନିସ୍ସାଯ ମୂଲନଯୋ ମୂଲମୂଲନଯୋ ମୂଲକନଯୋ ମୂଲମୂଲକନଯୋତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ନଯା ହୋନ୍ତି। ତେସୁ ଏକେକସ୍ମିଂ ନଯେ ମୂଲଯମକଂ ଏକମୂଲଯମକଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲଯମକନ୍ତି ତୀଣି ତୀଣି ଯମକାନୀତି ଦ୍ୱାଦସ ଯମକାନି। ଏକେକସ୍ମିଂ ଯମକେ ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମୱସେନ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ପୁଚ୍ଛାତି ଚତୁୱୀସତି ପୁଚ୍ଛା, ଏକେକପୁଚ୍ଛାଯ ସନିଟ୍ଠାନସଂସଯୱସେନ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ଅତ୍ଥାତି ଅଟ୍ଠଚତ୍ତାଲୀସ ଅତ୍ଥା।

ତତ୍ଥ ଯେ କେଚି କୁସଲାତି କୁସଲେସୁ ‘‘କୁସଲା ନୁ ଖୋ, ନ କୁସଲା ନୁ ଖୋ’’ତି ସନ୍ଦେହାଭାୱତୋ ଇମସ୍ମିଂ ପଦେ ସନିଟ୍ଠାନତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲମୂଲାତି ‘‘ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲା ଧମ୍ମା କୁସଲମୂଲା ନୁ ଖୋ, ନ ନୁ ଖୋ’’ତି ଏୱଂ ୱିମତିୱସେନ ପୁଚ୍ଛିତତ୍ତା ଇମସ୍ମିଂ ପଦେ ସଂସଯତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୋ ଚ ଖୋ ୱେନେଯ୍ୟାନଂ ସଂସଯଟ୍ଠାନେ ସଂସଯଂ ଦୀପେତ୍ୱା ତଂୱିନୋଦନତ୍ଥଂ ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତୋ, ତଥାଗତସ୍ସ ପନ ସଂସଯଟ୍ଠାନଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ଇତୋ ପରେସୁପି ପୁଚ୍ଛାପଦେସୁ ଏସେୱ ନଯୋ। ଯଥା ଚ କୁସଲପଦଂ ନିସ୍ସାଯ ଇମେ ଚତୁନଯାଦଯୋ ହୋନ୍ତି, ଅକୁସଲପଦଂ ନିସ୍ସାଯପି ତଥେୱ, ଅବ୍ୟାକତପଦଂ ନିସ୍ସାଯପି ତଥେୱ, କୁସଲାଦୀନି ତୀଣିପି ପଦାନି ଏକତୋ କତ୍ୱା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ନାମପଦଂ ନିସ୍ସାଯ ତଥେୱାତି କୁସଲତ୍ତିକମାତିକାଯ ଚତୂସୁ ପଦେସୁ ସବ୍ବେପି ସୋଳସ ନଯା, ଅଟ୍ଠଚତ୍ତାଲୀସ ଯମକାନି, ଛନ୍ନୱୁତି ପୁଚ୍ଛା, ଦ୍ୱାନୱୁତିସତଂ ଅତ୍ଥା ଚ ଉଦ୍ଦେସୱସେନ ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଏତ୍ତାୱତା ମୂଲୱାରୋ ହେତୁୱାରୋ ନିଦାନୱାରୋ ସମ୍ଭୱୱାରୋ ପଭୱୱାରୋ ସମୁଟ୍ଠାନୱାରୋ ଆହାରୱାରୋ ଆରମ୍ମଣୱାରୋ ପଚ୍ଚଯୱାରୋ ସମୁଦଯୱାରୋତି ସବ୍ବେପି ଦସ ୱାରା ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ମୂଲୱାରେ ଆଗତପରିଚ୍ଛେଦେନେୱ ଅୱସେସେସୁପି ନଯାଦଯୋ ୱେଦିତବ୍ବା। ପାଠଇ ପନେତ୍ଥ ଅତିସଂଖିତ୍ତୋ। ଇତି ସବ୍ବେସୁପି ଦସସୁ ୱାରେସୁ ସଟ୍ଠିସତଂ ନଯା, ଅସୀତିଅଧିକାନି ଚତ୍ତାରି ଯମକସତାନି, ସଟ୍ଠିଅଧିକାନି ନୱ ପୁଚ୍ଛାସତାନି, ୱୀସାଧିକାନି ଏକୂନୱୀସତି ଅତ୍ଥସତାନି ଚ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ଏୱମେତ୍ଥ ନଯଯମକପୁଚ୍ଛା ଅତ୍ଥୱାରପ୍ପଭେଦୱସେନ ପାଠଇୱତ୍ଥାନଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଇଦାନି ତସ୍ସା ଅନୁତ୍ତାନପଦତ୍ଥାନୁସାରେନେୱ ୱିଭଙ୍ଗନଯସହିତୋ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୱଣ୍ଣନାନଯୋ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ତତ୍ଥ ଯେ କେଚୀତି ଅନୱସେସୱଚନଂ। କୁସଲା ଧମ୍ମାତି ଅନୱଜ୍ଜସୁଖୱିପାକା ନିସ୍ସତ୍ତସଭାୱା। ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲମୂଲାତି କିଂ ତେ ସବ୍ବେଯେୱ କୁସଲମୂଲା ହୋନ୍ତୀତି ପୁଚ୍ଛା। ଇମାନି ପନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନମାତିକାଯ ନତ୍ଥି। ଯମକମାତିକାଯ ହି ସବ୍ବତ୍ଥ ପୁଚ୍ଛାପଦାନେୱ ଉଦ୍ଧଟାନି, ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନାନୀତି। ୱିସ୍ସଜ୍ଜନାନି ପନ ନିଦ୍ଦେସେଯେୱ ୱୁତ୍ତାନି, ତସ୍ମା ସବ୍ବତ୍ଥ ନିଦ୍ଦେସନଯେନେୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନମୁଖଂ ଦସ୍ସଯିସ୍ସାମ। ଇମିସ୍ସାୱ ‘‘ଯେ କେଚି କୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲମୂଲା’’ତି ପୁଚ୍ଛାଯ ୱିଭଙ୍ଗନଯେନ ଇଦଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନମୁଖଂ। ‘‘ତୀଣେୱ କୁସଲମୂଲାନି, ଅୱସେସା କୁସଲା ଧମ୍ମା ନ କୁସଲମୂଲା’’ତି ତସ୍ସା ଚାଯମତ୍ଥୋ – ନ ତେ ସବ୍ବେ କୁସଲା ଧମ୍ମା କୁସଲମୂଲାନି ହୋନ୍ତି, ଅଲୋଭାଦୀନି ପନ ତୀଣେୱ କୁସଲମୂଲାନୀତି। ଯେ ୱା ପନ କୁସଲମୂଲା ତଯୋ ଅଲୋଭାଦଯୋ କୁସଲାନଂ ମୂଲାତି ୱୁତ୍ତା, ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲା ଧମ୍ମାତି କିଂ ତେ ସବ୍ବେ ତଯୋପି ଧମ୍ମା କୁସଲାତି ପୁଚ୍ଛା। ତସ୍ସା ନିଦ୍ଦେସେ ‘‘ଆମନ୍ତା’’ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ତସ୍ସ ତେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ମୂଲାନଂ କୁସଲଭାୱମ୍ପି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଂ ତାୱ ମୂଲନଯେ ମୂଲଯମକନଯୋ।

ଏକମୂଲଯମକେ ପନ ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲାତି ଗଣନଟ୍ଠେନ ଏକମୂଲକଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସମାନଟ୍ଠେନ ଗହେତବ୍ବା, ଅଯଂ ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ''ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲମୂଲେନ ଏକଂ ସମାନଂ ମୂଲଂ ଏତେସନ୍ତି ଏକମୂଲା''ତି। ଯଂ ଫସ୍ସସ୍ସ ମୂଲଂ, କିଂ ତଦେୱ ୱେଦନାଦୀନନ୍ତି ଅଯଂ ପୁଚ୍ଛା। ଅଥ ନେସଂ ତଥାଭାୱଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତୱସେନ ''ଆମନ୍ତା''ତି ୱିଭଙ୍ଗେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ଯେ ୱା ପନ କୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା କୁସଲାତି ପୁଚ୍ଛା। ତସ୍ସା ପନ କୁସଲଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପଂ କୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲମେୱ, ନ କୁସଲଂ, ଫସ୍ସାଦିଧମ୍ମଜାତଂ ପନ କୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲଞ୍ଚେୱ କୁସଲଞ୍ଚାତି ଇଦଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ଯଥେୱ ହି ଫସ୍ସାଦୀନଂ ଅଲୋଭାଦଯୋ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଭାୱସାଧନେନ ହେତୁପଚ୍ଚଯତ୍ତା ମୂଲଂ, ତଥା ତଂସମୁଟ୍ଠାନରୂପସ୍ସାପୀତି ତଂରୂପମ୍ପି ଅରୂପଧମ୍ମେହି ସଦ୍ଧିଂ ସମାନମୂଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ନ ପନ କୁସଲଂ ଅନୱଜ୍ଜସୁଖୱିପାକତ୍ତାଭାୱା। ଏକମୂଲଯମକନଯୋ।

ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲଯମକେ ପନ ''ଯେ କେଚି କୁସଲା''ତି ଅପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଯେ କେଚି କୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲା''ତି ପୁଚ୍ଛା କତା। କସ୍ମା? ଇମିନାପି ବ୍ୟଞ୍ଜନେନ ତସ୍ସେୱତ୍ଥସ୍ସ ସମ୍ଭୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ, କୁସଲସମୁଟ୍ଠାନରୂପସ୍ସାପି ସମ୍ପିଣ୍ଡନତ୍ଥଞ୍ଚ। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲାତି ସବ୍ବେୱ ତେ କିଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ହେତୁପଚ୍ଚଯଟ୍ଠେନ ମୂଲାନି ହୋନ୍ତୀତି ପୁଚ୍ଛା। ତସ୍ସା ଯାନି ଦ୍ୱେ ତୀଣି ମୂଲାନି ଏକତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତାନେୱ ଏକମୂଲାନି ଚେୱ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲାନି ଚ, ଅୱସେସା କୁସଲମୂଲସହଜାତା ରୂପାରୂପଧମ୍ମା କୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲାୱ, ନ ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲାତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ତସ୍ସେୱ ପଟିଲୋମନଯେ ସବ୍ବେ ତେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲା ଅଲୋଭାଦଯୋ କୁସଲାତି ପୁଚ୍ଛା। ଆମନ୍ତାତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ମୂଲନଯୋ।

ଯଥା ଚ ମୂଲନଯେ ମୂଲଯମକଏକମୂଲଯମକଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲଯମକୱସେନ ଛବ୍ବିଧା ପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନନଯା ୱୁତ୍ତା, ଏୱଂ ମୂଲମୂଲନଯାଦୀସୁପି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱିସେସୋ – ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲମୂଲମୂଲାତି ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲମୂଲସଙ୍ଖାତା ମୂଲା, କୁସଲମୂଲମୂଲାତ୍ୱେୱ ଅତ୍ଥୋ। ଏକମୂଲମୂଲାତି ସମାନଟ୍ଠେନ ଏକମେୱ ମୂଲମୂଲଂ ଏତେସନ୍ତି ଏକମୂଲମୂଲା, ସମାନମୂଲମୂଲାତ୍ୱେୱ ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲମୂଲାତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ମୂଲଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲଂ, ତଂ ହେତୁପଚ୍ଚଯଟ୍ଠେନ ମୂଲଂ ଏତେସନ୍ତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲମୂଲା, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୂଲମୂଲାତ୍ୱେୱ ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ତାଦିସମେୱାତି। ମୂଲମୂଲନଯୋ।

ମୂଲକନଯେ ପନ ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲମୂଲକାତି ସବ୍ବେ ତେ କୁସଲା ହେତୁପଚ୍ଚଯଟ୍ଠେନ କୁସଲଭୂତଂ ମୂଲଂ ଏତେସନ୍ତି କୁସଲମୂଲକାତି ପୁଚ୍ଛା। ଆମନ୍ତାତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ''ଯେ ୱା ପନ କୁସଲମୂଲକା, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା କୁସଲା''ତି ପୁଚ୍ଛା। ଯଂ ରୂପଂ, ତଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସଂ କୁସଲନ୍ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ, ସେସଂ ତାଦିସମେୱାତି। ମୂଲକନଯୋ।

ମୂଲମୂଲକନଯେ ପନ କୁସଲମୂଲମୂଲକାତି କୁସଲମୂଲସଙ୍ଖାତଂ ମୂଲଂ ଏତେସନ୍ତି କୁସଲମୂଲମୂଲକା। ସେସଂ ତାଦିସମେୱାତି।

ଅଯଂ ତାୱ କୁସଲପଦେସୁ ପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନନଯୋ। ଅକୁସଲପଦାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ – ଅକୁସଲପଦମୂଲେସୁ ଏକମୂଲଯମକେ ''ଯେ କେଚି ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅକୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲା''ତି ପଠମପୁଚ୍ଛାଯ ''ଅହେତୁକଂ ଅକୁସଲଂ ଅକୁସଲମୂଲେନ ଏକମୂଲ''ନ୍ତି ନିଦ୍ଦେସେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ କତଂ। ତତ୍ଥ ଅହେତୁକଂ ଅକୁସଲନ୍ତି ଦ୍ୱୀସୁ ମୋହମୂଲଚିତ୍ତେସୁ ମୋହଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ଅବ୍ୟାକତପଦମୂଲେସୁ ଏକମୂଲଯମକେ ''ଯେ କେଚି ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅବ୍ୟାକତମୂଲେନ ଏକମୂଲା''ତି ପୁଚ୍ଛାଯ ''ଅହେତୁକଂ ଅବ୍ୟାକତଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ଅବ୍ୟାକତମୂଲେନ ଏକମୂଲକା''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ତତ୍ଥ ଅହେତୁକଂ ଅବ୍ୟାକତନ୍ତି ଅଟ୍ଠାରସାହେତୁକଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦା, ରୂପଂ, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ। ଏତ୍ଥ ଚ କିଞ୍ଚାପି ସହେତୁକଅବ୍ୟାକତଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନରୂପମ୍ପି ଅବ୍ୟାକତମୂଲେନ ଏକମୂଲମେୱ, ତଂ ପନ ଅବ୍ବୋହାରିକଂ କତ୍ୱା ନିଦ୍ଦେସେ ଏକତୋ ଲବ୍ଭମାନକୱସେନପେତଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ କତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ନାମପଦମୂଲେସୁ ଚ ''ଯେ କେଚି ନାମା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ନାମମୂଲା''ତି ପୁଚ୍ଛାଯ ''ନୱେୱ ନାମମୂଲାନି, ଅୱସେସା ନାମା ଧମ୍ମା, ନ ନାମମୂଲା''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ଏକମୂଲନଯେ ପନେତ୍ଥ ''ଯେ କେଚି ନାମା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ନାମମୂଲେନ ଏକମୂଲା''ତି ପୁଚ୍ଛା। ''ଅହେତୁକଂ ନାମଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସଂ ନାମମୂଲେନ ଏକମୂଲ''ନ୍ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ତତ୍ଥ ଅହେତୁକଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୱିଚିକିଚ୍ଛୁଦ୍ଧଚ୍ଚସମ୍ପଯୁତ୍ତମୋହନିବ୍ବାନୱସେନ ଅହେତୁକଂ ନାମଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ କୁସଲପଦେ ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱାତି। ଅଯଂ ମୂଲୱାରେ ନଯୋ।

ଇତୋ ପରେସୁ ହେତୁୱାରାଦୀସୁ ନୱସୁ ୱାରେସୁ ମୂଲୱାରସଦିସୋୱ ସବ୍ବତ୍ଥ ସଂୱଣ୍ଣନାନଯୋ। ହେତୁଆଦିପଦମତ୍ତମେୱ ହେତ୍ଥ ୱିସେସୋ, ତାନି ଚ ମୂଲ-ସଦ୍ଦପରିଯାଯତୋ ଅଲୋଭାଦିହେତୁକାନେୱ। ଅଲୋଭାଦଯୋ ହି ସହଜାତଧମ୍ମସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ଫଲସ୍ସ ପତିଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ମୂଲଂ। ତସ୍ସ ନିପ୍ଫାଦନତ୍ଥଂ ହିନୋତି ପୱତ୍ତତୀତି ହେତୁ, ''ହନ୍ଦ ନଂ ଗଣ୍ହଥା''ତି ଦସ୍ସେନ୍ତଂ ୱିଯ ଅତ୍ତନୋ ଫଲଂ ନିଦେତୀତି ନିଦାନଂ। ଏତସ୍ମା ଫଲଂ ସମ୍ଭୱତୀତି ସମ୍ଭୱୋ। ପଭୱତୀତି ପଭୱୋ। ସମୁଟ୍ଠାତି ତଂ ଏତ୍ଥ, ଏତେନାତି ୱା ସମୁଟ୍ଠାନଂ। ତଂ ଆହରତୀତି ଆହାରୋ। ଅପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବଟ୍ଠେନ ତେନ

ଆଲମ୍ବୀଯତୀତି ଆଲମ୍ବଣଂ। ଏତଂ ପଟିଚ୍ଚ ତଂ ଏତୀତି ପଚ୍ଚଯୋ। ଏତସ୍ମା ତଂ ସମୁଦେତୀତି ସମୁଦଯୋ। ସବ୍ବଂ କାରଣପରିଯାଯେନ ୱୁତ୍ତା ''ମୂଲଂ ହେତୁ ନିଦାନଞ୍ଚା''ତି ଗାଥା ଦସନ୍ନମ୍ପି ୱାରାନଂ ଉଦ୍ଦାନଗାଥା ନାମ। ଅଯଂ ମୂଲଯମକମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନାନଯୋ।

ଖନ୍ଧଯମକମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ଖନ୍ଧଯମକପାଠଇଯା ପନ ପାଠଇଓୱତ୍ଥାନଂ ତାୱ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ – ''ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା''ତି ପଦଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଯାୱ ''ନ ଖନ୍ଧା ନ ସଙ୍ଖାରା''ତି ପଦଂ, ତାୱ ପୱତ୍ତା ଅଯଂ ଖନ୍ଧଯମକମାତିକା ନାମ। ସା ପଣ୍ଣତ୍ତିୱାରସ୍ସ ''ଉଦ୍ଦେସୱାରୋ''ତିପି ''ପୁଚ୍ଛାୱାରୋ''ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ସୋ ଚ ପଦସୋଧନୱାରୋ ପଦସୋଧନମୂଲଚକ୍କୱାରୋ ସୁଦ୍ଧଖନ୍ଧୱାରୋ ସୁଦ୍ଧଖନ୍ଧମୂଲଚକ୍କୱାରୋତି ଚତୂହି ନଯୱାରେହି ପଟିମଣ୍ଡିତୋ। ତତ୍ଥ ''ରୂପଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ରୂପ''ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ପଦମେୱ ସୋଧେତ୍ୱା ଗତୋ ପଦସୋଧନୱାରୋ ନାମ। ସୋ ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମୱସେନ ଦୁୱିଧୋ ହୋତି । ତସ୍ସ ଅନୁଲୋମୱାରେ ''ରୂପଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ରୂପ''ନ୍ତିଆଦୀନି ପଞ୍ଚ ଯମକାନି। ପଟିଲୋମୱାରେପି ''ନ ରୂପଂ ନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନ ରୂପ''ନ୍ତିଆଦିନା ପଞ୍ଚ ୱାରା।

ତତୋ ପରଂ ତେସଞ୍ଞେୱ ପଦସୋଧନୱାରେ ସୋଧିତାନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ''ରୂପଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ଏକେକଖନ୍ଧମୂଲକାନି ଚତ୍ତାରି ଚତ୍ତାରି ଚକ୍କାନି ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଗତୋ ପଦସୋଧନମୂଲକାନଂ ଚକ୍କାନଂ ଅତ୍ଥିତାଯ ପଦସୋଧନମୂଲଚକ୍କୱାରୋ ନାମ। ସୋପି ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମୱସେନ ଦୁୱିଧୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ଅନୁଲୋମୱାରେ ''ରୂପଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ''ତିଆଦୀନି ଏକେକଖନ୍ଧମୂଲକାନି ଚତ୍ତାରି ଚତ୍ତାରି କତ୍ୱା ୱୀସତି ଯମକାନି। ପଟିଲୋମୱାରେପି ''ନ ରୂପଂ ନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ''ତିଆଦୀନି ୱୀସତିମେୱ।

ତତୋ ପରଂ ''ରୂପଂ ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ରୂପ''ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ସୁଦ୍ଧଖନ୍ଧୱସେନେୱ ଗତୋ ସୁଦ୍ଧଖନ୍ଧୱାରୋ ନାମ। ସୋପି ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମୱସେନ ଦୁୱିଧୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ଅନୁଲୋମୱାରେ ''ରୂପଂ ଖନ୍ଧୋ , ଖନ୍ଧା ରୂପ''ନ୍ତିଆଦୀନି ପଞ୍ଚ ଯମକାନି। ପଟିଲୋମୱାରେପି ''ନ ରୂପଂ ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ରୂପ''ନ୍ତିଆଦୀନି ପଞ୍ଚେୱ।

ତତୋ ପରଂ ତେସଞ୍ଞେୱ ସୁଦ୍ଧଖନ୍ଧାନଂ ''ରୂପଂ ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ୱେଦନା''ତିଆଦିନା ନଯେନ ଏକେକଖନ୍ଧମୂଲକାନି ଚତ୍ତାରି ଚତ୍ତାରି ଚକ୍କାନି ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଗତୋ ସୁଦ୍ଧଖନ୍ଧମୂଲକାନଂ ଚକ୍କାନଂ ଅତ୍ଥିତାଯ ସୁଦ୍ଧଖନ୍ଧମୂଲଚକ୍କୱାରୋ ନାମ। ସୋପି ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମୱସେନ ଦୁୱିଧୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ଅନୁଲୋମୱାରେ ''ରୂପଂ ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ୱେଦନା''ତିଆଦୀନି ଏକେକଖନ୍ଧମୂଲକାନି ଚତ୍ତାରି ଚତ୍ତାରି କତ୍ୱା ୱୀସତି ଯମକାନି। ପଟିଲୋମୱାରେପି ''ନ ରୂପଂ ନ ଖନ୍ଧୋ, ନ ଖନ୍ଧା ନ ୱେଦନା''ତିଆଦୀନି ୱୀସତିମେୱ। ଏୱମେତ୍ଥ ଚତୂସୁ ନଯୱାରେସୁ ଏକଂ ଯମକସତଂ, ଦ୍ୱେ ପୁଚ୍ଛାସତାନି, ଏକେକପୁଚ୍ଛାଯ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନସଂସଯୱସେନ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ଅତ୍ଥେ କତ୍ୱା ଚତ୍ତାରି ଚ ଅତ୍ଥସତାନି ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ଏୱମେତିସ୍ସା ପାଠଇଓୱତ୍ଥାନଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଇଦାନି ଅନୁତ୍ତାନପଦତ୍ଥାନୁସାରେନ ୱିଭଙ୍ଗନଯସହିତସଙ୍ଖେପତ୍ଥୱଣ୍ଣନାନଯୋ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧାତି ଅଯଂ ଯମକୱସେନ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବାନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ଉଦ୍ଦେସୋ। ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋତି ତେସଞ୍ଞେୱ ପଭେଦତୋ ନାମୱୱତ୍ଥାନଂ। ତତୋ ପରଂ ପଦସୋଧନୱାରାଦଯୋ ଚତ୍ତାରୋ ନଯୱାରା। ତତ୍ଥ ରୂପଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋତି ଯଂ କିଞ୍ଚି ''ରୂପ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ସବ୍ବଂ ତଂ ''ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ''ତି ପୁଚ୍ଛତୀତି ୱଚନସୋଧନତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛା। ତସ୍ସା ଚ ''ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପଂ ରୂପଂ ନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ରୂପଞ୍ଚେୱ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚା''ତି ଇଦଂ ନିଦ୍ଦେସନଯେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ତତ୍ଥ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପନ୍ତିଆଦୀସୁ ଯଂ ''ରୂପ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ରୂପମେୱ ନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଯୋ ପନ ''ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ''ତି ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ''ରୂପ''ନ୍ତିପି ''ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ''ତିପି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ରୂପନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପନ ''ଆମନ୍ତା''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିଯମେନ ରୂପନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବତ୍ତା। ୱେଦନା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋତି ପୁଚ୍ଛାଯ, ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱେଦନାତି ପୁଚ୍ଛାଯ ଚ ''ଆମନ୍ତା''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ସଞ୍ଞାସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋତି ପୁଚ୍ଛାଯ ''ପପଞ୍ଚସଞ୍ଞା''ତିଆଦୀସୁ ଆଗତା ଦିଟ୍ଠିସଞ୍ଞା ସଞ୍ଞା ନ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ ସଞ୍ଞା ଚେୱ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚାତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ ସଞ୍ଞାତି ପୁଚ୍ଛାଯ ଚ ''ଆମନ୍ତା''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ସଙ୍ଖାରା ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋତି ପୁଚ୍ଛାଯ ''ଅନିଚ୍ଚା ୱତ ସଙ୍ଖାରା''ତିଆଦୀସୁ ଆଗତୋ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ, ତତୋ ଅୱସେସା ସଙ୍ଖତଧମ୍ମା ସଙ୍ଖାରା ନ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ ସଙ୍ଖାରାତି ପୁଚ୍ଛାଯ ''ଆମନ୍ତା''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ୱିଞ୍ଞାଣଂୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋତି ପୁଚ୍ଛାଯ, ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ପୁଚ୍ଛାଯ ଚ ''ଆମନ୍ତା''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ।

ପଟିଲୋମୱାରେ ନ ରୂପଂ ନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋତି ପୁଚ୍ଛାଯ ''ଆମନ୍ତା''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ତସ୍ସ ରୂପ-ସଦ୍ଦୱଚନୀଯା ଧମ୍ମା ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନ ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନ ରୂପନ୍ତି ପୁଚ୍ଛାଯ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୱିରହିତା ''ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତା ଧମ୍ମା ନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ରୂପଂ, ପିଯରୂପସାତରୂପରୂପକ୍ଖନ୍ଧୱିରହିତା ପନ ଧମ୍ମା ନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚେୱ ନ ରୂପଞ୍ଚାତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ନ ୱେଦନା ନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋତି ପୁଚ୍ଛାଯ, ନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନ ୱେଦନାତି ପୁଚ୍ଛାଯ, ନ

ସଞ୍ଞା ନ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋତି ପୁଚ୍ଛାୟ ଚ ''ଆମନ୍ତା''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ନ ସଙ୍ଖାରା ନ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋତି ପୁଚ୍ଛାୟ ''ଆମନ୍ତା''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ନ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନ ସଞ୍ଞାତି ପୁଚ୍ଛାୟ ପନ ଦିଟ୍ଠିସଞ୍ଞା ନ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞା, ତଂ ଦିଟ୍ଠିସଞ୍ଞଂ, ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧଞ୍ଚ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସା ନ ଚେୱ ସଞ୍ଞା ନ ଚ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ନ ସଙ୍ଖାରା ନ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋତି ପୁଚ୍ଛାୟ ''ଆମନ୍ତା''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ନ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ ନ ସଙ୍ଖାରାତି ପୁଚ୍ଛାୟ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧଂ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସସଙ୍ଖତଧମ୍ମା ନ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଙ୍ଖାରା, ଅସଙ୍ଖତା ପନ ଧାତୁ ନ ଚେୱ ସଙ୍ଖାରା ନ ଚ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋତି ପୁଚ୍ଛାୟ, ନ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ ନ ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ପୁଚ୍ଛାୟ ଚ ''ଆମନ୍ତା''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ଇମିନାୱ ନୟେନ ଇତୋ ପରେସୁପି ସବ୍ବତ୍ଥ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନନୟୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ୱିସେସମତ୍ତମେୱ ପନ ୱକ୍ଖାମ।

ପଦସୋଧନମୂଲଚକ୍କୱାରେ ପନ ଅୟଂ ୱିସେସୋ – ଖନ୍ଧା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋତି ଯେ କେଚି ଖନ୍ଧା, ସବ୍ବେ ତେ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋତି ପୁଚ୍ଛା। ତସ୍ସା ''ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଖନ୍ଧୋ ଚେୱ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ, ଅୱସେସା ପନ ଖନ୍ଧା, ନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ପଟିଲୋମେ ପନ ନ ଖନ୍ଧା ନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋତି ପୁଚ୍ଛାୟ ''ଆମନ୍ତା''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଯେ ପଞ୍ଞତ୍ତିନିବ୍ବାନସଙ୍ଖାତା ଧମ୍ମା ଖନ୍ଧାପି ନ ହୋନ୍ତି, ତେ ଯସ୍ମା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋପି ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ''ଆମନ୍ତା''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ, ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ। ପଦସୋଧନମୂଲଚକ୍କୱାରୋ।

ସୁଦ୍ଧଖନ୍ଧୱାରେ ପନ ''ରୂପଂ ଖନ୍ଧୋ''ତି ପୁଚ୍ଛାୟ ''ଆମନ୍ତା''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ପିୟରୂପାଦୀନଞ୍ଚ ପଞ୍ଚସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା। ''ଖନ୍ଧା ରୂପ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ଯେ କେଚି ଖନ୍ଧା, ସବ୍ବେ ତେ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋତିଆଦିନା ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ତେନେୱ ହିସ୍ସ ନିଦ୍ଦେସେ ''ଖନ୍ଧା ରୂପ''ନ୍ତିଆଦିନା ପଦଂ ଅନୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ''ଖନ୍ଧା ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ''ତିଆଦିନା ଅତ୍ଥୱସେନେୱ ପଦଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ''ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଖନ୍ଧୋ ଚେୱ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ, ଅୱସେସା ଖନ୍ଧା, ନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ କତଂ। ତେନେୱ ଚ କାରଣେନ ସୁଦ୍ଧଖନ୍ଧୱାରୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ୱଚନସୋଧନେ ୱିୟ ହି ଏତ୍ଥ ନ ୱଚନଂ ପମାଣଂ, ଯଥା ପନ ସୁଦ୍ଧଖନ୍ଧା ଲବ୍ଭନ୍ତି, ତଥା ତଥା ଅତ୍ଥୋୱ ପମାଣଂ। ପରତୋ ଆୟତନୟମକମାତିକାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ପଟିଲୋମେ ''ନ ରୂପଂ ନ ଖନ୍ଧୋ''ତି ଯଂ ଧମ୍ମଜାତଂ ରୂପଂ ନ ହୋତି, ତଂ ଖନ୍ଧୋପି ନ ହୋତୀତି ପୁଚ୍ଛା, ତସ୍ସା ''ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୱିରହିତା ଖନ୍ଧା, ନ ରୂପଂ, ତଥା ନିବ୍ବାନଂ ନ ପନ ରୂପଞ୍ଚେୱ ନ ଖନ୍ଧୋ ଚା''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ। ସୁଦ୍ଧଖନ୍ଧୱାରୋ।

ସୁଦ୍ଧଖନ୍ଧମୂଲଚକ୍କୱାରେପି ''ଖନ୍ଧା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ''ତିଆଦିନା ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଅୟଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱାରେ ନୟୋ।

ଯସ୍ମା ପନ ନିଦ୍ଦେସେ ଇମିସ୍ସା ପନ ମାତିକାୟ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱାରସଙ୍ଖାତଂ ନିଦ୍ଦେସଂ ୱତ୍ୱା ତତୋ ଇମଂ ମାତିକାକ୍କମଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅପରେନ ପରିଯାୟେନ ଅଞ୍ଞେପି ଉଦ୍ଦେସୱାରୱିରହିତା ''ପୱତ୍ତିୱାରୋ ପରିଞ୍ଞାୱାରୋ''ତି ଦ୍ୱେ ମହାୱାରା ପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନୱସେନ ୱୁତ୍ତା, ତସ୍ମା ତେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ୱାରାନଂ ନୟୋ ଦସ୍ସେତବ୍ବୋ। ତତୋ ପୱତ୍ତିୱାରେ ତାୱ ପାଠଇୱୱତ୍ଥାନପୁବ୍ବିକା ମୁଖମତ୍ତପ୍ପକାସନା – ଇମସ୍ମିଂ ହି ଉପ୍ପାଦୱାରୋ ନିରୋଧୱାରୋ ଉପ୍ପାଦନିରୋଧୱାରୋତି ତୟୋ ଅନ୍ତରୱାରା ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଉପ୍ପାଦୱାରେ ତାୱ ତିଣ୍ଣଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ୱସେନ ଛ କାଲଭେଦା ହୋନ୍ତି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୋ, ଅତୀତୋ, ଅନାଗତୋ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେନାତୀତୋ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେନାନାଗତୋ, ଅତୀତେନାନାଗତୋତି। ଏୱମେତେସୁ ଛସୁ କାଲଭେଦେସୁ ୟ୍ୱାୟଂ ପଠମୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୋ, ତତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲତୋ ଓକାସତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋକାସତୋତି ତୟୋ ୱାରା ହୋନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ''ଯସ୍ସ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଅସଞ୍ଞସତ୍ତଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତାନଂ ତେସଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନୋ ଚ ତେସଂ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ପଞ୍ଚୱୋକାରଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତାନଂ ତେସଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଅରୂପଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତାନଂ ତେସଂ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନୋ ଚ ତେସଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ପଞ୍ଚୱୋକାରଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତାନଂ ତେସଂ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ଯସ୍ସ ୱା ପନ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି…ପେ… ପଞ୍ଚୱୋକାରଂ …ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି ଏୱଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧମୂଲକାନି ଚତ୍ତାରି, ''ଯସ୍ସ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦିନା ଚ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧମୂଲକାନି ତୀଣି, ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧମୂଲକାନି ଦ୍ୱେ, ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧମୂଲକଂ ଏକନ୍ତି ଏୱମେତାନି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନକାଲେ ପୁଗ୍ଗଲୱାରେ ଅନୁଲୋମନୟେ ଦସ ଯମକାନି ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧମୂଲକେସୁ ଚତୂସୁ ଆଦିତୋ ଏକମେୱ ପାଠଇୟଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତଂ, ସେସାନି ତେନ ସଦିସୱିସ୍ସଜ୍ଜନାନୀତି ତନ୍ତିୟା ଲହୁଭାୱତ୍ଥଂ ସଂଖିତ୍ତାନି।

ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧମୂଲକେ ପନ ସବ୍ବତ୍ଥ ''ଆମନ୍ତା''ତି ଏକସଦିସମେୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ୱେଦନାଦୀସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ନିୟମେନ ସଞ୍ଞାଦୀନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ତତ୍ଥ ସବ୍ବାନି ସଂଖିତ୍ତାନି। ଯଥା ଚ ପୁଗ୍ଗଲୱାରେ ଦସ ଯମକାନି, ଏୱଂ ଓକାସୱାରେପି ''ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଅସଞ୍ଞସତ୍ତେ ତତ୍ଥ…ପେ… ପଞ୍ଚୱୋକାରେ ତତ୍ଥ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦିନା, ପୁଗ୍ଗଲୋକାସୱାରେପି ''ଯସ୍ସ ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଅସଞ୍ଞସତ୍ତଂ…ପେ… ପଞ୍ଚୱୋକାରଂ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦିନା। ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନକାଲେ ତୀସୁ ୱାରେସୁ

ଅନୁଲୋମନଯେ ତିଂସ ଯମକା ହୋନ୍ତି। ଯଥା ଅନୁଲୋମନଯେ ତିଂସ, ଏୱଂ ପଟିଲୋମନଯେପି ''ଯସ୍ସ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଅରୂପଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତାନଂ ତେସଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ନୋ ଚ ତେସଂ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି। ସବ୍ବେସଂ ଚୱନ୍ତାନଂ ତେସଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଅସଞ୍ଞସତ୍ତଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତାନଂ ତେସଂ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ନୋ ଚ ତେସଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି। ସବ୍ବେସଂ ଚୱନ୍ତାନଂ ତେସଂ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦିନା, ''ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯତ୍ଥ ୱା ପନ…ପେ… ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦିନା ଚ, ''ଯସ୍ସ ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀତି…ପେ… ସବ୍ବେସଂ ଚୱନ୍ତାନଂ ତଦୁଭଯଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦିନା ଚାତି ତିଂସ ଯମକା। ଏୱଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନକାଲେ ସଟ୍ଠି ଯମକାନି, ତଦ୍ଦିଗୁଣା ପୁଚ୍ଛା, ତଦ୍ଦିଗୁଣା ଚ ଅତ୍ଥା ୱେଦିତବ୍ବା।

ତତ୍ଥ ଯସ୍ସ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତସ୍ସ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋତି ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋପି ତସ୍ସ ତସ୍ମିଂଯେୱ ଖଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ ଇମିନାୱ ନଯେନ। ତତ୍ଥ ଅସଞ୍ଞସତ୍ତନ୍ତି ଅସଞ୍ଞଭୱଂ ପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତାନଂ ତେସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକ୍ଖଣେ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନୋ ଚ ତେସଂ ଅଚିତ୍ତକତ୍ତା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ । ଇମିନାୱ ନଯେନ ''ଯସ୍ସ ୱା ପନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ''ତିଆଦିକେସୁ ପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନେସୁ, ତତୋ ପରେସୁପି ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଇଦଂ ପନେତ୍ଥ ଉପ୍ପାଦନିରୋଧେସୁ ନିଯମଲକ୍ଖଣଂ – ସକଲେପି ହି ଇମସ୍ମିଂ ଖନ୍ଧଯମକେ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ସତ୍ତାନଂ ପୱତ୍ତେ ଯାୱ ମରଣା ୱା ଖନ୍ଧାନଂ ଅପରିଯନ୍ତେସୁ ଉପ୍ପାଦନିରୋଧେସୁ ୱିଜ୍ଜମାନେସୁପି ଲହୁପରିୱତ୍ତାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ୱିନିବ୍ଭୋଗଂ କତ୍ୱା ଉପ୍ପାଦନିରୋଧେ ଦସ୍ସେତୁଂ ନ ସୁକରନ୍ତି ପୱତ୍ତିଯଂ ଉପ୍ପାଦନିରୋଧେ ଅନାମସିତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଧିଉପ୍ପାଦୱସେନେୱ ଉପ୍ପାଦୱାରୋ, ନିରୋଧମରଣକାଲେ ନିରୋଧୱସେନେୱ ଚ ନିରୋଧୱାରୋ କଥିତୋ। ଏୱମେତ୍ଥ ଉପ୍ପାଦନିରୋଧେସୁ ନିଯମଲକ୍ଖଣଂ ୱିଦିତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଧିଉପ୍ପାଦମେୱ ଚ ଚୁତିନିରୋଧମେୱ ଚ ଗହେତ୍ୱା ତେସୁ ତେସୁ ଠାନେସୁ ଆଗତାନଂ ପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନାନଂ ଅତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ପଟିଲୋମନଯେ ପନ ସବ୍ବେସଂ ଚୱନ୍ତାନନ୍ତି ମରଣଚିତ୍ତସ୍ସ ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣସମନ୍ନାଗତାନଂ। ତେସଂ ହି ତତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ଚୁତିଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଏୱ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା। ''ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛାଯ ଅରୂପଭୱଂ ସନ୍ଧାଯ ''ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି ଇଦଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ କତଂ, ଅନନ୍ତରପୁଚ୍ଛାଯ ଅସଞ୍ଞିଭୱଂ ସନ୍ଧାଯ ''ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି ଇଦଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱାତି ଅଯଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନକାଲେ ନଯୋ।

ଯଥା ଚ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନକାଲେ ସଟ୍ଠି ଯମକାଦୀନି, ଏୱଂ ସେସେସୁପି ପଞ୍ଚସୁ କାଲଭେଦେସୁ ପଚ୍ଚେକନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନେସୁ ପନେତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ''ଯସ୍ସ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ଆମନ୍ତା''ତିଆଦିନା, ''ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ପଞ୍ଚୱୋକାରେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ନାଞ୍ଞତ୍ଥା''ତିଆଦିନା ଚ, ''ଯସ୍ସ ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ପଞ୍ଚୱୋକାରାନଂ ତେସଂ ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ନାଞ୍ଞତ୍ଥା''ତିଆଦିନା ଚ ଅତୀତକାଲେ ଅନୁଲୋମନଯେ, ''ଯସ୍ସ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ନତ୍ଥୀ''ତିଆଦିନା, ''ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥା''ତିଆଦିନା, ''ଯସ୍ସ ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ଅରୂପାନଂ ତେସଂ ତତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ନୋ ଚ ତେସଂ…ପେ… ସୁଦ୍ଧାୱାସାନଂ ତେସଂ ତତ୍ଥ ତଦୁଭଯଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥା''ତିଆଦିନା ତୀସୁ ୱାରେସୁ ପଟିଲୋମନଯେ ଚ,

''ଯସ୍ସ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ଆମନ୍ତା''ତିଆଦିନା, ''ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି…ପେ… ପଞ୍ଚୱୋକାରେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ''ତିଆଦିନା, ''ଯସ୍ସ ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି…ପେ… ପଞ୍ଚୱୋକାରାନଂ ତେସଂ ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ''ତିଆଦିନା ଚ ଅନାଗତକାଲେ ଅନୁଲୋମନଯେ, ''ଯସ୍ସ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ଯେ ଅରୂପଂ ଉପପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସନ୍ତି, ତେସଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ନେତରୋ, ପଚ୍ଛିମଭୱିକାନଂ ତଦୁଭଯଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ''ତିଆଦିନା, ''ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ''ତିଆଦିନା, ''ଯସ୍ସ ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ଅରୂପାନଂ ତେସଂ ତତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ନେତରୋ, ପଚ୍ଛିମଭୱିକାନଂ ତଦୁଭଯଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ''ତିଆଦିନା ପଟିଲୋମନଯେ ଚ,

''ଯସ୍ସ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥା''ତିଆଦିନା, ''ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି…ପେ… ପଞ୍ଚୱୋକାରେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦିନା, ''ଯସ୍ସ ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ସୁଦ୍ଧାୱାସଂ ଅସଞ୍ଞସତ୍ତଂ

ଉପପଜ୍ଜନ୍ତାନଂ ତେସଂ ତତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନୋ ଚ ତେସଂ ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ପଞ୍ଚୱୋକାରେ ପନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥା’’ତିଆଦିନା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେନ ଅତୀତକାଲେ ଅନୁଲୋମନଯେ, ‘‘ଯସ୍ସ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥା’’ତିଆଦିନା, ‘‘ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥା’’ତିଆଦିନା, ‘‘ଯସ୍ସ ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି , ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ପଞ୍ଚୱୋକାରା ଚୱନ୍ତାନଂ ଅରୂପାନଞ୍ଚ ତେସଂ ତତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ନୋ ଚ ତେସଂ ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ସୁଦ୍ଧାୱାସେ ପରିନିବ୍ବନ୍ତାନଂ ଅସଞ୍ଞସତ୍ତା ଚୱନ୍ତାନଂ ତେସଂ ତତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥା’’ତିଆଦିନା ପଟିଲୋମନଯେ ଚ,

‘‘ଯସ୍ସ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ପଚ୍ଛିମଭୱିକାନଂ ପଞ୍ଚୱୋକାରଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତାନଂ ତେସଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତିଆଦିନା, ‘‘ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ପଞ୍ଚୱୋକାରେ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ’’ତିଆଦିନା ଚ, ‘‘ଯସ୍ସ ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି ? ପଚ୍ଛିମଭୱିକାନଂ ପଞ୍ଚୱୋକାରେ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ’’ତିଆଦିନା ଚ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେନ ଅନାଗତକାଲେ ଅନୁଲୋମନଯେ, ‘‘ଯସ୍ସ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି ପଞ୍ଚୱୋକାରେ ପରିନିବ୍ବନ୍ତାନଂ ଅରୂପେ ପଚ୍ଛିମଭୱିକାନଂ…ପେ… ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ’’ତିଆଦିନା, ‘‘ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ’’ତିଆଦିନା, ‘‘ଯସ୍ସ ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି…ପେ… ପଞ୍ଚୱୋକାରେ ପରିନିବ୍ବନ୍ତାନଂ ଅରୂପେ ପଚ୍ଛିମଭୱିକାନଂ ଅସଞ୍ଞସତ୍ତା ଚୱନ୍ତାନଂ ତେସଂ ତତ୍ଥ…ପେ… ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ’’ତିଆଦିନା ପଟିଲୋମନଯେ ଚ,

‘‘ଯସ୍ସ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ପଚ୍ଛିମଭୱିକାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ’’ତିଆଦିନା, ‘‘ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି…ପେ… ପଞ୍ଚୱୋକାରେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ’’ତିଆଦିନା, ‘‘ଯସ୍ସ ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ପଞ୍ଚୱୋକାରେ ପଚ୍ଛିମଭୱିକାନଂ ଅସଞ୍ଞସତ୍ତାନଂ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ’’ତିଆଦିନା ଅତୀତେନ ଅନାଗତକାଲେ ଅନୁଲୋମନଯେ, ‘‘ଯସ୍ସ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ନତ୍ଥୀ’’ତିଆଦିନା, ‘‘ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ’’ତିଆଦିନା, ‘‘ଯସ୍ସ ଯତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି…ପେ… ସୁଦ୍ଧାୱାସାନଂ ଅରୂପେ ପଚ୍ଛିମଭୱିକାନଂ ତେସଂ ତତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ’’ତିଆଦିନା ପଟିଲୋମନଯେ ଚ ସୁଦ୍ଧା ଅଡ୍ଢୱିସେସା ଉପଲବ୍ଭନ୍ତି। ତଥାପି ଗନ୍ଥୱିତ୍ଥାରଭଯେନ ଅନୱସେସତୋ ନ ଦସ୍ସଯିସ୍ସାମ, ଦସ୍ସିତନଯେନେୱ ସବ୍ବତ୍ଥ ପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ସକ୍କା ପଣ୍ଡିତେନ ଞାତୁନ୍ତି ଅଯଂ ଉପ୍ପାଦୱାରେ ନଯୋ।

ଯଥା ଚ ଉପ୍ପାଦୱାରେ ଛସୁ କାଲଭେଦେସୁ ପଚ୍ଚେକଂ ପୁଗ୍ଗଲାଦିଭେଦତୋ ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମନଯୁଭଯେନ ଛ ଛ ୱାରା, ଏକେକସ୍ମିଂ ୱାରେ ଦସ ଦସ କତ୍ୱା ସଟ୍ଠି ସଟ୍ଠି ଯମକାନି, ସବ୍ବାନିପି ସଟ୍ଠିଅଧିକାନି ତୀଣି ଯମକସତାନି, ତତୋ ଦ୍ୱିଗୁଣା ପୁଚ୍ଛା, ଦ୍ୱିଗୁଣା ଅତ୍ଥା ଚ ହୋନ୍ତି, ଏୱଂ ନିରୋଧୱାରେ ଉପ୍ପାଦନିରୋଧୱାରେପି ୱେଦିତବ୍ବା। ତତ୍ଥ ଚ ‘‘ଯସ୍ସ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନିରୁଜ୍ଝତୀତି…ପେ… ପଞ୍ଚୱୋକାରା ଚୱନ୍ତାନଂ…ପେ… ନିରୁଜ୍ଝତୀ’’ତିଆଦିନା, ‘‘ଯସ୍ସ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନ ନିରୁଜ୍ଝତୀତି…ପେ… ସବ୍ବେସଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତାନଂ…ପେ… ନ ନିରୁଜ୍ଝତୀ’’ତିଆଦିନା ନିରୋଧୱାରେ, ‘‘ଯସ୍ସ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନିରୁଜ୍ଝତୀତି? ନୋ। ଯସ୍ସ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ନ ନିରୁଜ୍ଝତୀତି…ପେ… ଅରୂପଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତାନଂ ଅସଞ୍ଞସତ୍ତା ଚୱନ୍ତାନଂ ତେସଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ନ ନିରୁଜ୍ଝତୀ’’ତିଆଦିନା ଉପ୍ପାଦନିରୋଧୱାରେ ଚ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନନଯୋ ଞାତବ୍ବୋତି ଅଯଂ ପୱତ୍ତିୱାରେ ନଯୋ।

ପରିଞ୍ଞାୱାରେ ପନ ପୁଗ୍ଗଲୱାରାଦୀସୁ ତୀସୁ ପୁଗ୍ଗଲୱାରୋ ଏକୋୱ ଲବ୍ଭତି, ନ ଓକାସପୁଗ୍ଗଲୋକାସୱାରା ସଦିସୱିସ୍ସଜ୍ଜନତ୍ତା। ଯୋ ହି କୋଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ ରୂପାଦିଂ ପରିଜାନନ୍ତୋୱ , ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ନିରୁଦ୍ଧୋପି ତାଦିସୋୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ଛସୁ କାଲଭେଦେସୁ ଅନୁଲୋମତୋ ପୁଗ୍ଗଲୱସେନ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ୱାରା, ଏକେକସ୍ମିଂ ୱାରେ ଦସ ଦସ କତ୍ୱା ୱୀସତି ୱୀସତି ଯମକାନୀତି ୱୀସଂ ଯମକସତଂ, ତଦ୍ଦିଗୁଣା ପୁଚ୍ଛା, ତଦ୍ଦିଗୁଣା ଚ ଅତ୍ଥା ୱେଦିତବ୍ବା। ତତ୍ଥ ଚ ‘‘ଯୋ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧଂ ପରିଜାନାତି, ସୋ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧଂ ପରିଜାନାତୀତି? ଆମନ୍ତା’’ତିଆଦିନା ଚ, ‘‘ଯୋ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧଂ ନ ପରିଜାନାତି, ସୋ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧଂ ନ ପରିଜାନାତୀତି? ଆମନ୍ତା’’ତି ଆଦିନା ଚ ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମତୋ ଆଦିତୋ ତୀସୁ କାଲେସୁ ସବ୍ବପୁଚ୍ଛାନଂ ‘‘ଆମନ୍ତା ଆମନ୍ତା’’ତ୍ୱେୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ଇତରେସୁ ପନ ତୀସୁ ମିସ୍ସକକାଲେସୁ ‘‘ଯୋ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧଂ ପରିଜାନାତି, ସୋ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧଂ ପରିଜାନିତ୍ଥାତି? ନୋ। ଯୋ ୱା ପନ…ପେ… ନୋ’’ତି ଏୱଂ ଇତରକାଲଦ୍ୱଯେପି ଅନୁଲୋମନଯେ ‘‘ନୋ ନୋ’’ତ୍ୱେୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ।

ପଟିଲୋମନଯେ ପନ ‘‘ଯୋ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧଂ ନ ପରିଜାନାତି, ସୋ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧଂ ନ ପରିଜାନିତ୍ଥାତି? ଅରହା ରୂପକ୍ଖନ୍ଧଂ ନ ପରିଜାନାତି, ନୋ ଚ ସୋ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧଂ ନ ପରିଜାନିତ୍ଥ। ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିଞ୍ଚ ଅରହନ୍ତଞ୍ଚ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସା ପୁଗ୍ଗଲା ରୂପକ୍ଖନ୍ଧଞ୍ଚ ନ ପରିଜାନନ୍ତି, ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧଞ୍ଚ ନ

ପରିଜାନିଂସୂ’’ତିଆଦିନା, ‘‘ଯୋ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧଂ ନ ପରିଜାନାତି, ସୋ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧଂ ନ ପରିଜାନିସ୍ସତୀତି? ଯେ ମଗ୍ଗଂ ପଟିଲଭିସ୍ସନ୍ତି, ତେ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧଂ ନ ପରିଜାନନ୍ତି, ନୋ ଚ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧଂ ନ ପରିଜାନିସ୍ସନ୍ତି। ଅରହା ଯେ ଚ ପୁଥୁଜ୍ଜନା ମଗ୍ଗଂ ନ ପଟିଲଭିସ୍ସନ୍ତି, ତେ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧଞ୍ଚ ନ ପରିଜାନନ୍ତି, ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧଞ୍ଚ ନ ପରିଜାନିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତିଆଦିନା ଚ, ‘‘ଯୋ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧଂ ନ ପରିଜାନିତ୍ଥ, ସୋ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧଂ ନ ପରିଜାନିସ୍ସତୀତି? ଯେ ମଗ୍ଗଂ ପଟିଲଭିସ୍ସନ୍ତି, ତେ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧଂ ନ ପରିଜାନିଂସୁ, ନୋ ଚ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧଂ ନ ପରିଜାନିସ୍ସନ୍ତି। ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗସମଙ୍ଗୀ ଯେ ଚ ପୁଥୁଜ୍ଜନା ମଗ୍ଗଂ ନ ପଟିଲଭିସ୍ସନ୍ତି, ତେ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧଞ୍ଚ ନ ପରିଜାନିଂସୁ, ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧଞ୍ଚ ନ ପରିଜାନିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତିଆଦିନା ଚ ପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନନଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସଙ୍ଖାତା ତଯୋ ଅଦ୍ଧା ପୱତ୍ତିୱାରେ ଚୁତିପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ନ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ପୱତ୍ତେ ଚିତ୍ତକ୍ଖଣୱସେନେୱ ଲବ୍ଭନ୍ତି। ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗକ୍ଖଣସ୍ମିଂ ହି ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣେନ ଚିତ୍ତେନ ପଞ୍ଚସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ପରିଞ୍ଞାକିଚ୍ଚନିପ୍ଫତ୍ତିୟା ଯଂ କଞ୍ଚି ଏକଂ ଖନ୍ଧଂ ପରିଜାନନ୍ତୋ ଇତରମ୍ପି ‘‘ପରିଜାନାତୀ’’ତି ଅନୁଲୋମପଞ୍ହେସୁ ପରିଞ୍ଞାକିଚ୍ଚସ୍ସ ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଆମନ୍ତା’’ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ନ ପରିଜାନାତୀ’’ତି ପଟିଲୋମପଞ୍ହେସୁ ପୁଥୁଜ୍ଜନାଦଯୋ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଆମନ୍ତା’’ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ପରିଜାନିତ୍ଥା’’ତି ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଅତୀତକାଲୱାରେ ମଗ୍ଗାନନ୍ତରେ ଅଗ୍ଗଫଲେ ଠିତୋପି ପରିଞ୍ଞାକିଚ୍ଚସ୍ସ ନିଟ୍ଠିତତ୍ତା ପରିଜାନିତ୍ଥଯେୱ ନାମ। ‘‘ପରିଜାନାତୀ’’ତି ଚ ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗସମଙ୍ଗୀ ୱୁଚ୍ଚତି, ‘‘ପରିଜାନିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ପୁଥୁଜ୍ଜନାଦଯୋ, ତସ୍ମା ଯୋ ନ ପରିଜାନାତି, ସୋ ପରିଜାନିତ୍ଥାତି ୱା, ପରିଜାନିସ୍ସତୀତିଆଦିନା ୱା ୱତ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତାଯ ‘‘ଆମନ୍ତା’’ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ କତଂ।

ପଟିଲୋମନଯେ ପନ ‘‘ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିଞ୍ଚ ଅରହନ୍ତଞ୍ଚ ଠପେତ୍ୱା’’ତି ଇଦଂ ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିନୋ ‘‘ନ ପରିଜାନାତୀ’’ତି ୱଚନଂ, ଅରହତୋ ଚ ‘‘ନ ପରିଜାନିତ୍ଥା’’ତି ୱତ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ଯେ ଚ ପୁଥୁଜ୍ଜନା ମଗ୍ଗଂ ନ ପଟିଲଭିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଇମିନା ଅତୀତେ ୱିଯ ଅନାଗତେପି ଅନନ୍ତକାଲଂ ଅମୁଚ୍ଚନକା ସତ୍ତା ନାମ ଅତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି, ତେ ଚ ଅରହତା ନିଟ୍ଠିତପରିଞ୍ଞାକିଚ୍ଚେନ, ‘‘ନ ପରିଜାନିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ୱା ଆପନ୍ନେନ ସମକା ଜାତା, ସବ୍ବତ୍ଥ ଚ ଏକଂ ଖନ୍ଧଂ ପରିଜାନନ୍ତୋ ସବ୍ବଂ ପରିଜାନାତି, ଅପରିଜାନନ୍ତୋପି ଚ ସବ୍ବଂ ନ ପରିଜାନାତୀତି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଅଯଂ ଖନ୍ଧଯମକମାତିକତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାନଯୋ।

ଆଯତନଯମକମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ଆଯତନଯମକମାତିକାଯ ପନ ପାଠଇୱୱତ୍ଥାନାଦିକଂ ସବ୍ବଂ ଖନ୍ଧଯମକମାତିକାଯ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱିସେସା , ତତ୍ରାଯଂ ୱିସେସୋ – ‘‘ଦ୍ୱାଦସାଯତନାନୀ’’ତି ପଦଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଯାୱ ‘‘ନାଯତନା ନ ମନୋ’’ତି, ତାୱ ପୱତ୍ତା ଅଯଂ ଆଯତନମାତିକା ନାମ। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱାଦସାଯତନାନି ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ଯମକୱସେନ ପୁଚ୍ଛାସୁ ଖନ୍ଧପଦଂ ଠପେତ୍ୱା ଚକ୍ଖାଦୀନି ପଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାଯତନାନି ପଠମଂ ୱୁତ୍ତାନି, ପଚ୍ଛା ରୂପାଦିପଞ୍ଚବାହିରାଯତନାନି, ପରିଯୋସାନେ ମନାଯତନଧମ୍ମାଯତନାନୀତି ଏୱଂ ପାଠଇୱୱତ୍ଥାନେ ପଞ୍ହୋ। ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ପନ ‘‘ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖାଯତନନ୍ତି? ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁମେୱ, ନ ଚକ୍ଖାଯତନଂ, ଚକ୍ଖାଯତନଂ ଚକ୍ଖୁ ଚେୱ ଚକ୍ଖାଯତନଞ୍ଚ। ସୋତଂ ସୋତାଯତନନ୍ତି? ଦିବ୍ବସୋତଂ ତଣ୍ହାସୋତଂ ସୋତମେୱ, ନ ସୋତାଯତନଂ। ଘାନଂ ଘାନାଯତନନ୍ତି? ଆମନ୍ତା…ପେ… କାଯୋ କାଯାଯତନନ୍ତି? ନାମକାଯୋ ଚିତ୍ତକାଯୋତିଆଦି କାଯୋ, ନ କାଯାଯତନଂ। ରୂପଂ ରୂପାଯତନନ୍ତି? ଭୂତାଦି, ପିଯରୂପାଦି ଚ ରୂପଂୱ, ନ ରୂପାଯତନଂ। ସଦ୍ଦୋ ସଦ୍ଦାଯତନନ୍ତି? ଆମନ୍ତା। ଗନ୍ଧୋ ଗନ୍ଧାଯତନନ୍ତି? ସୀଲଗନ୍ଧାଦଯୋ ଗନ୍ଧୋୱ, ନ ଗନ୍ଧାଯତନଂ। ରସୋ ରସାଯତନନ୍ତି? ଅତ୍ଥରସାଦଯୋ ରସୋୱ, ନ ରସାଯତନଂ। ଧମ୍ମୋ ଧମ୍ମାଯତନନ୍ତି? ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମାଦଯୋ ଧମ୍ମୋୱ, ନ ଧମ୍ମାଯତନଂ। ଧମ୍ମାଯତନଂ ଧମ୍ମୋତି? ଆମନ୍ତା’’ତି ଅଯଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱାରେ ୱିସେସୋ।

ପୱତ୍ତିୱାରେ ପନ ‘‘ଯସ୍ସ ଚକ୍ଖାଯତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ସୋତାଯତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ସଚକ୍ଖୁକାନଂ ଅସୋତକାନଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତାନଂ ତେସଂ ଚକ୍ଖାଯତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନୋ ଚ ତେସଂ ସୋତାଯତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ସଚକ୍ଖୁକାନଂ ସସୋତକାନଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତାନଂ ତେସଂ ଚକ୍ଖାଯତନଞ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସୋତାଯତନଞ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ଯସ୍ସ ରୂପାଯତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ମନାଯତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଅଚିତ୍ତକାନଂ ରୂପାଯତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନୋ ଚ ତେସଂ ମନାଯତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ପଞ୍ଚୱୋକାରେ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ତଦୁଭଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ମନାଯତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ରୂପାଯତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଅରୂପଭୱୱଜ୍ଜିତେ ସଞ୍ଞାଭୱେ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତାନଂ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜତି । ଯସ୍ସ ରୂପାଯତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଧମ୍ମାଯତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଆମନ୍ତା। ଯସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଅରୂପଭୱୱଜ୍ଜିତେ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ ମନାଯତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଧମ୍ମାଯତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଆମନ୍ତା, ଯସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଅସଞ୍ଞଭୱୱଜ୍ଜିତେ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ଏୱଂ ସଦ୍ଦାଯତନୱଜ୍ଜିତା ସେସାଯତନମାତିକାଯମକଯୋଜନା ଯଥାନୁରୂପଂ ୱେଦିତବ୍ବା। ସଦ୍ଦାଯତନଂ ହି ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ନ ଲବ୍ଭତି, ଅଯଂ ଉପ୍ପାଦୱାରେ ୱିସେସୋ, ଇମିନା ନଯେନ ନିରୋଧୱାରାଦୀସୁ, ପରିଞ୍ଞାୱାରେ ଚ ଯୋଜନାୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ସବ୍ବତ୍ଥ ଚ ଖନ୍ଧତୋ ଆଯତନାନଂ ବହୁତା ଚ ଯମକୱାରବହୁତା ଚ ୱେଦିତବ୍ବା। ସେସଂ ତାଦିସମେୱାତି ଅଯଂ

ଆୟତନୟମକମାତିକତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାନୟୋ।

ଧାତୁୟମକମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ଧାତୁୟମକମାତିକାୟ ପନ ପାଳିୱୱତ୍ଥାନଂ ସଦ୍ଧିଂ ଆୟତନୟମକମାତିକାୟ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଅୟଂ ଧାତୁୟମକମାତିକତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାନୟୋ।

ସଚ୍ଚୟମକମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ସଚ୍ଚୟମକମାତିକାୟ ପନ ଖନ୍ଧୟମକେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ୱାରଭେଦା, କାଲାଦିଭେଦା ଚ ୱେଦିତବ୍ବା, ପାଳିୱୱତ୍ଥାନେ ପନେତ୍ଥ ଚତୁନ୍ନଂ ସଚ୍ଚାନଂ ୱସେନ ପଦସୋଧନୱାରୋ ପଦସୋଧନମୂଲଚକ୍କୱାରୋ ସୁଦ୍ଧସଚ୍ଚୱାରୋ ସୁଦ୍ଧସଚ୍ଚମୂଲଚକ୍କୱାରୋତି ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ୱାରେସୁ ୟମକଗଣନା ୱେଦିତବ୍ବା। ପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନେସୁ ପନ ''ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚନ୍ତି? ଆମନ୍ତା। ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି? କାୟିକଚେତସିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ, ନ ଦୁକ୍ଖଂ। କାୟିକଚେତସିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପନ ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚେୱ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଞ୍ଚ। ସମୁଦୟୋ ସମୁଦୟସଚ୍ଚନ୍ତି? ତଣ୍ହଂ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସା ସଚ୍ଚୱିଭଙ୍ଗେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା କୁସଲାଦିଧମ୍ମା ସମୁଦୟୋ, ନ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ। ତଣ୍ହା ପନ ସମୁଦୟୋ ଚେୱ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଞ୍ଚ। ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ ସମୁଦୟୋତି? ଆମନ୍ତା। ନିରୋଧୋ ନିରୋଧସଚ୍ଚନ୍ତି? ତଦଙ୍ଗନିରୋଧାଦୟୋ, ଖଣିକନିରୋଧୋ ଚ ନିରୋଧୋୱ, ନ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ। ନିବ୍ବାନଂ ପନ ନିରୋଧୋ ଚେୱ ନିରୋଧସଚ୍ଚଞ୍ଚ। ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ ନିରୋଧୋତି? ଆମନ୍ତା। ମଗ୍ଗୋ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚନ୍ତି? ମିଚ୍ଛାମଗ୍ଗାଦୟୋ ମଗ୍ଗୋ, ନ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ। ଅରିୟମଗ୍ଗୋ ପନ ମଗ୍ଗୋ ଚେୱ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଞ୍ଚ। ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ ମଗ୍ଗୋତି? ଆମନ୍ତା''ତିଆଦିନା ପଣ୍ଣତ୍ତିୱାରେ ନୟୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ପୱତ୍ତିୱାରେ ପନ ''ୟସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ସବ୍ବେସଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତାନଂ ପୱତ୍ତେ ତଣ୍ହାୱିପ୍ପୟୁତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ତେସଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନୋ ଚ ତେସଂ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତଣ୍ହାୟ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ତଦୁଭୟଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ୟସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି…ପେ… ପଞ୍ଚୱୋକାରେ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ତଦୁଭୟଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଅରୂପେ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ତେସଂ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନୋ ଚ ତେସଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ପଞ୍ଚୱୋକାରେ ତଦୁଭୟଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ୟସ୍ସ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ନୋ, ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ନୋ''ତିଆଦିନା ପୁଗ୍ଗଲୱାରେ, ''ୟତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଅସଞ୍ଞସତ୍ତେ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନୋ ଚ ତତ୍ଥ ତଦଞ୍ଞଂ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ତଦୁଭୟମ୍ପି। ୟତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଅପାୟେ, ଅସଞ୍ଞସତ୍ତେ ଚ ଦୁକ୍ଖମେୱ, ନୋ ଚ ତତ୍ଥ ତଦଞ୍ଞଂ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ତଦୁଭୟମ୍ପୀ''ତିଆଦିନା ଓକାସୱାରେ, ପୁଗ୍ଗଲୋକାସୱାରେପୀତି ଏୱଂ ଅନୁଲୋମନୟେ,

''ୟସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଆମନ୍ତା। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ସବ୍ବେସଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତାନଂ ପୱତ୍ତେ ତଣ୍ହାୱିପ୍ପୟୁତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ନୋ ଚ ତେସଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି। ସବ୍ବେସଂ ଚୱନ୍ତାନଂ ପୱତ୍ତେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ଅରୂପେ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଚ ଫଲସ୍ସ ଚ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ତେସଂ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଞ୍ଚ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଞ୍ଚ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦିନା, ''ୟତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ନତ୍ଥି। ୟତ୍ଥ ୱା ପନ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦିନା ଚ, ''ୟସ୍ସ ୟତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଆମନ୍ତା। ୟସ୍ସ ୱା ପନ ୟତ୍ଥ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ସବ୍ବେସଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତାନଂ ପୱତ୍ତେ ତଣ୍ହାୱିପ୍ପୟୁତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ତେସଂ ତତ୍ଥ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ ଏୱ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ନେତରଂ, ସବ୍ବେସଂ ପନ ଚୱନ୍ତାନଂ ପୱତ୍ତେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ଅରୂପେ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଚ ଫଲସ୍ସ ଚ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ତେସଂ ତତ୍ଥ ତଦୁଭୟମ୍ପି ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦିନା ଚ ସବ୍ବତ୍ଥ ପଟିଲୋମନୟେ ଚ,

''ୟସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ଆମନ୍ତା। ୟସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ଅଭିସମେତାୱୀନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ନ ଇତରେସ''ନ୍ତିଆଦିନା, ''ୟସ୍ସ ୟତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ସୁଦ୍ଧାୱାସାନଂ ଦୁତିୟେ ଚିତ୍ତେ ୱତ୍ତମାନେ ଅସଞ୍ଞସତ୍ତାନଂ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ନେତରଂ, ଇତରେସଂ ତଦୁଭୟଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥା''ତିଆଦିନା, ''ୟସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗସମଙ୍ଗୀନଂ ଅରହନ୍ତାନଂ ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନନ୍ତରା ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗଂ ପଟିଲଭିସ୍ସନ୍ତି, ତେସଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ନେତରଂ, ଇତରେସଂ ତଦୁଭୟଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ''ତିଆଦିନା ଚ, ''ୟସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ଆମନ୍ତା, ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ସବ୍ବେସଂ ଚୱନ୍ତାନଂ ପୱତ୍ତେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ଅରୂପେ ମଗ୍ଗଫଲୁପ୍ପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ତେସଂ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ନୋ ଚ ତେସଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ସବ୍ବେସଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତାନଂ ପୱତ୍ତେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଞ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ , ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଞ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦିନା ଚ

ସେସକାଲଭେଦେସୁ ଚ ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମାଦୀସୁ ଚ ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନ ଉପ୍ପାଦୱାରେ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନନଯୋ ଯଥାନୁରୂପଂ ଞାତବ୍ବୋ। ''ଯସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ ନିରୁଜ୍ଝତୀତି...ପେ... ତଣ୍ହାଯ ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ତେସଂ ତଦୁଭଯଂ ନିରୁଜ୍ଝତୀ''ତିଆଦିନା ନିରୋଧୱାରେ, ଉପ୍ପାଦନିରୋଧୱାରେପୀତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତିୱାରେ ସବ୍ବତ୍ଥ ଯଥାନୁରୂପତୋ ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା।

ତଥା ''ଯୋ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ପରିଜାନାତି, ସୋ ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ ପଜହତୀତି? ଆମନ୍ତା''ତିଆଦିନା ପରିଞ୍ଞାୱାରେପୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ପାଠଇନଯୋ ଞାତବ୍ବୋ।

ଅତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛଯେ ପନେତ୍ଥ ଇଦଂ ଲକ୍ଖଣଂ – ପୱତ୍ତି ୱାରେ ତାୱେତ୍ଥ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ ନ ଲବ୍ଭତେୱ, ସେସେସୁ ପନ ତୀସୁ ସଚ୍ଚେସୁ ସମୁଦଯମଗ୍ଗସଚ୍ଚାନି ଏକନ୍ତେନ ପୱତ୍ତିଯଂ ଏୱ ଲବ୍ଭନ୍ତି। ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଚୁତିପଟିସନ୍ଧୀସୁପି ପୱତ୍ତେପୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଯଂ ଯଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଲବ୍ଭତି, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ୱସେନ ଅତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ରିଦଂ ନଯମୁଖଂ – ସବ୍ବେସଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତାନନ୍ତି ଅନ୍ତମସୋ ସୁଦ୍ଧାୱାସାନମ୍ପି। ତେପି ହି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚେନେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ତଣ୍ହାୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସାତି ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚସମୁଦଯସଚ୍ଚେସୁ ଏକକୋଟ୍ଠାସସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ପଞ୍ଚୱୋକାରୱସେନେୱ ଗହେତବ୍ବଂ। ଚତୁୱୋକାରେ ପନ ତଣ୍ହାୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଫଲସମାପତ୍ତିଯା ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ଏକମ୍ପି ସଚ୍ଚଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି। ତଦୁଭଯନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯସଚ୍ଚଦ୍ୱଯଂ। ତସ୍ମିଂ ହି ଖଣେ ତଣ୍ହଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ନାମ ହୋତୀତି ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ପନ ରୂପମେୱ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ନାମ, ସେସା ମଗ୍ଗସହଜାତା ଧମ୍ମା ସଚ୍ଚୱିନିମୁତ୍ତାୱ। ତେନେୱ କାରଣେନ ''ଅରୂପେ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ତେସଂ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନୋ ଚ ତେସଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବେସଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତାନଂ ପୱତ୍ତେ ତଣ୍ହାୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ। ତେସଂ ତତ୍ଥାତି ତେସଂ ତସ୍ମିଂ ଉପପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ତଣ୍ହାୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଚିତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଚାତି ଏୱମେତ୍ଥ ଖଣୱସେନ ଓକାସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଞ୍ଞେସୁପି ଏୱରୂପେସୁ ଏସେୱ ନଯୋ। ଅନଭିସମେତାୱୀନନ୍ତି ଅନଭିସମିତସଚ୍ଚାନନ୍ତି ଇମିନା ନଯମୁଖେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ପରିଞ୍ଞାୱାରେ ପନ ଞାତତୀରଣପହାନୱସେନ ତିସ୍ସୋପି ପରିଞ୍ଞାଯୋ ଲବ୍ଭନ୍ତି। ଯସ୍ମା ପନ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେସୁ ପରିଞ୍ଞାନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଇଧ ଦ୍ୱେ ଏୱ ସଚ୍ଚାନି ଗହିତାନି। ତତ୍ଥ ''ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ପରିଜାନାତୀ''ତି ଞାତତୀରଣପରିଞ୍ଞାୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ''ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ ପଜହତୀ''ତି ଞାତପହାନପରିଞ୍ଞାୱସେନ , ଇତି ଇମାସଂ ପରିଞ୍ଞାନଂ ୱସେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଯଂ ସଚ୍ଚଯମକମାତିକତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାନଯୋ।

ସଙ୍ଖାରଯମକମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ସଙ୍ଖାରଯମକମାତିକାଯ ପନ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ମହାୱାରନ୍ତରାଦିଭେଦା ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱିସେସୋ – ମାତିକାଯ ତାୱ ଯଥା ହେଟ୍ଠା ଖନ୍ଧାଦଯୋ ଧମ୍ମେ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ''ରୂପଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ''ତିଆଦିନା ପଦସୋଧନୱାରୋ ଆରଦ୍ଧୋ, ତଥା ଅନାରଭିତ୍ୱା ''ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା କାଯସଙ୍ଖାରୋ''ତିଆଦିନା ପଠମଂ ତଯୋପି ସଙ୍ଖାରା ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସିତା। ତତ୍ଥ କାଯସ୍ସ ସଙ୍ଖାରୋ କାଯସଙ୍ଖାରୋ, ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା। ''କାଯିକା ଏତେ ଧମ୍ମା କାଯପଟିବଦ୍ଧା''ତି (ମ। ନି। ୧।୪୬୩; ସଂ। ନି। ୪।୩୪୮) ୱଚନତୋ କାରଣଭୂତସ୍ସ କରଜକାଯସ୍ସ ଫଲଭୂତୋ ଏସ ସଙ୍ଖାରୋତି କାଯସଙ୍ଖାରୋ। ଅପରୋ ନଯୋ – ସଙ୍ଖରୀଯତୀତି ସଙ୍ଖାରୋ। କେନ ସଙ୍ଖରୀଯତି? କାଯେନ। ଅଯଂ ହି ୱାତୋ ୱିଯ ଭସ୍ତାଯ କରଜକାଯେନ ସଙ୍ଖରୀଯତି, ଏୱମ୍ପି କାଯସ୍ସ ସଙ୍ଖାରୋତି କାଯସଙ୍ଖାରୋ, କାଯେନ କତୋ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସୱାତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଚେତସା ୱିତକ୍କେତ୍ୱା ୱିଚାରେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ୱାଚଂ ଭିନ୍ଦତି, ତସ୍ମା ''ୱିତକ୍କୱିଚାରା ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ''ତି (ମ। ନି। ୧।୪୬୩) ୱଚନତୋ ପନ ସଙ୍ଖରୋତୀତି ସଙ୍ଖାରୋ, କିଂ ସଙ୍ଖରୋତି? ୱଚିଂ। ୱଚିଯା ସଙ୍ଖାରୋତି ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ, ୱଚୀଭେଦସମୁଟ୍ଠାପକସ୍ସ ୱିତକ୍କୱିଚାରଦ୍ୱଯସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ''ସଞ୍ଞା ଚ ୱେଦନା ଚ ଚେତସିକା ଏତେ ଧମ୍ମା ଚିତ୍ତପଟିବଦ୍ଧା''ତି (ମ। ନି। ୧।୪୬୩; ସଂ। ନି। ୪।୩୪୮) ୱଚନତୋଯେୱ ପନ ତତିଯପଦେ ସଙ୍ଖରୀଯତୀତି ସଙ୍ଖାରୋ, କେନ ସଙ୍ଖରୀଯତି? ଚିତ୍ତେନ, ଇତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ସଙ୍ଖାରୋତି ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ, ସବ୍ବେସମ୍ପି ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାନଂ ଚେତସିକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ପନ ୱଚୀସଙ୍ଖାରଭାୱେନ ୱିସୁଂ ଗହିତତ୍ତା ''ଠପେତ୍ୱା ୱିତକ୍କୱିଚାରେ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଇଦାନି ''କାଯୋ କାଯସଙ୍ଖାରୋ''ତି ପଦସୋଧନୱାରୋ ଆରଦ୍ଧୋ, ତସ୍ସ ଅନୁଲୋମନଯେ ତୀଣି, ପଟିଲୋମନଯେ ତୀଣୀତି ଛ ଯମକାନି। ପଦସୋଧନମୂଲଚକ୍କୱାରେ ଏକେକସଙ୍ଖାରମୂଲକାନି ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ କତ୍ୱା ଅନୁଲୋମନଯେ ଛ, ପଟିଲୋମନଯେ ଛାତି ଦ୍ୱାଦସ ଯମକାନି। ସୁଦ୍ଧସଙ୍ଖାରୱାରେ ପନ ଯଥା ସୁଦ୍ଧଖନ୍ଧୱାରାଦୀସୁ ''ରୂପଂ ଖନ୍ଧୋ, ଖନ୍ଧା ରୂପ''ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ଯମକାନିୱୁତ୍ତାନି, ଏୱଂ ''କାଯୋ ସଙ୍ଖାରୋ, ସଙ୍ଖାରା କାଯୋ''ତି ଅୱତ୍ୱା ''କାଯସଙ୍ଖାରୋ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ''ତିଆଦିନା ନଯେନ କାଯସଙ୍ଖାରମୂଲକାନି ଦ୍ୱେ, ୱଚୀସଙ୍ଖାରମୂଲକଂ ଏକନ୍ତି ଅନୁଲୋମେ ତୀଣି, ପଟିଲୋମେ ତୀଣୀତି ଛ ଯମକାନି ୱୁତ୍ତାନି। କିଂ କାରଣା? ସୁଦ୍ଧିକଏକେକପଦୱସେନ ଅତ୍ଥଭେଦାଭାୱତୋ, କାଯସଙ୍ଖାରୋତି ପନ ଦ୍ୱୀହିପି ପଦେହି ଏକୋୱ ଅତ୍ଥୋ ଲବ୍ଭତୀତି ଅଯଂ ୱିସେସୋୱ, ତସ୍ମା ଏକେକପଦୱସେନ ନ ୱୁତ୍ତଂ, ''କାଯୋ କାଯସଙ୍ଖାରୋ''ତିଆଦି ପନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା, ସୋପି ନଯୋ ପଦସୋଧନୱାରେ ୱିନାପି ଅତ୍ଥେନ ୱଚନଂ ଯୁଜ୍ଜତୀତି ତତ୍ଥେୱ ୱୁତ୍ତୋ, ଇଧ ପନ କାଯସଙ୍ଖାରାଦୀନଂ

ୱଚୀସଙ୍ଖାରାଦୀହି ଅଞ୍ଞତ୍ତା ‘‘କାଯସଙ୍ଖାରୋ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ’’ତିଆଦିନାପି ଯମକାନି ୱୁତ୍ତାନି। ସୁଦ୍ଧସଙ୍ଖାରମୂଲଚକ୍କୱାରୋ ପନେତ୍ଥ ନ ଗହିତୋତି ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ପାଠଇଓୱତ୍ଥାନେ ୱିସେସୋ।

ପଞ୍ଞତ୍ତିୱିସ୍ସଜ୍ଜନେସୁ ପନ ‘‘କାଯୋ କାଯସଙ୍ଖାରୋତି? ନୋ, କାଯସଙ୍ଖାରୋ କାଯୋତି? ନୋ’’ତି ୱା ଏୱଂ ସଞ୍ଚତ୍ଥ ପଟିସେଧୋ। ୱିସ୍ସଜ୍ଜନାନଂ କାଯାଦୀନଂ ଏୱ କାଯସଙ୍ଖାରାଦିନାମତ୍ତା। ନ ହି କାଯାଦଯୋ ୱିଯ କାଯସଙ୍ଖାରାଦୀନଂ ନାମଂ ହୋତି, ପଟିଲୋମେ ପନ ନ କାଯୋ ନ କାଯସଙ୍ଖାରୋତି ଯୋ କାଯୋ ନ ହୋତି, ସୋ କାଯସଙ୍ଖାରୋପି ନ ହୋତୀତି ପୁଚ୍ଛାଯ ଅତ୍ଥୋ, ତସ୍ମା କାଯସଙ୍ଖାରୋ ନ କାଯୋ କାଯସଙ୍ଖାରୋତି କାଯସଙ୍ଖାରୋ କାଯୋ ନ ହୋତି, କାଯସଙ୍ଖାରୋଯେୱ ପନେସୋ ହୋତି, କାଯଞ୍ଚ କାଯସଙ୍ଖାରଞ୍ଚ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସଂ ସଙ୍ଖତାସଙ୍ଖତାଦିଭେଦଂ ସଞ୍ଚଂ ନ ଚ କାଯୋ, ନ ଚ କାଯସଙ୍ଖାରୋତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ, ଇତରେସୁ ଚ ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମେସୁ ‘‘କାଯୋ କାଯସଙ୍ଖାରୋତି? ନୋ, ସଙ୍ଖାରା ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋତି? ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ସଙ୍ଖାରୋ ଚେୱ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ଚ, ଅୱସେସା ସଙ୍ଖାରା, ନ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ, ନ ସଙ୍ଖାରା ନ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋତି? ଆମନ୍ତା’’ତିଆଦିନା ସଞ୍ଚତ୍ଥ ପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନନଯୋ ୱେଦିତଞ୍ଚୋ।

ପୱତ୍ତିୱାରେ ପନ ‘‘ଯସ୍ସ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ୱିନା ୱିତକ୍କୱିଚାରେହି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ତେସଂ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନୋ ତେସଂ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସୱିତକ୍କସୱିଚାରଚିତ୍ତସମଙ୍ଗୀନଂ ପନ କାମାୱଚରସତ୍ତାନଂ ତଦୁଭଯମ୍ପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ… ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ରୂପାରୂପଭୱିକାନଂ ୱିତକ୍କୱିଚାରୁପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନେତରୋ…ପେ… ଯଥାୱୁତ୍ତକାମାୱଚରାନଂ ପନ ତଦୁଭଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଆମନ୍ତା…ପେ… ଯସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି… ପେ… ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ତଦୁଭଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ସ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଆମନ୍ତା…ପେ… ଯତ୍ଥ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ? କାମାୱଚରସତ୍ତାନଂ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନେ ତତିଯଜ୍ଝାନେ ତତ୍ଥ କାଯସଙ୍ଖାରୋୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନେତରୋ, ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀସୁ ପନ ତଦୁଭଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯତ୍ଥ ୱା ପନ …ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? କାମାୱଚରେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ରୂପାରୂପଭୱେସୁ। ଯତ୍ଥ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଆମନ୍ତା। ଯତ୍ଥ ୱା ପନ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? କାମାୱଚରସତ୍ତାନଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନେ ରୂପାରୂପଭୱେ ଚ ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନେତରୋ, ଇତରଜ୍ଝାନାଦୀସୁ ପନ ତଦୁଭଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତିଆଦିନା,

‘‘ଯସ୍ସ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ୱିନା ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେହି ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ତେସଂ କାଯସଙ୍ଖାରୋୱ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ନେତରୋ, ସଞ୍ଚେସଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ୱିନା ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେହି ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ନିରୋଧସମାପନ୍ନାନଂ ଅସଞ୍ଞସତ୍ତାନଞ୍ଚ ତଦୁଭଯମ୍ପି ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ଯସ୍ସ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀତି…ପେ… ସଞ୍ଚଚିତ୍ତାନଂ ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ନିରୋଧସମାପନ୍ନାନଂ ଅସଞ୍ଞସତ୍ତାନଞ୍ଚ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତିଆଦିନା ଚ, ‘‘ଯତ୍ଥ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀତି…ପେ… ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନକ୍ଖଣେ ରୂପଭୱାଦୀସୁ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତିଆଦିନା ଚ, ‘‘ଯସ୍ସ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ଆମନ୍ତା’’ତିଆଦିନା, ‘‘ଯସ୍ସ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ନତ୍ଥୀ’’ତିଆଦିନା, ‘‘ଯସ୍ସ ଯତ୍ଥ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି…ପେ… ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ସମାପନ୍ନାନଂ ସୁଦ୍ଧାୱାସାନଂ ଦୁତିଯେ ଚିତ୍ତେ ୱତ୍ତମାନେ ଅସଞ୍ଞସତ୍ତାନଂ ତେସଂ ତତ୍ଥ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ଚ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ଚା’’ତିଆଦିନା ଚ,

‘‘ଯସ୍ସ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ଆମନ୍ତା। ଯସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନନ୍ତରା କାମାୱଚରାନଂ ପଚ୍ଛିମଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ରୂପାରୂପଭୱେ ପଚ୍ଛିମଭୱିକାନଂ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ନ କାଯସଙ୍ଖାରୋ , ଅଞ୍ଞେସଂ ପନ ତଦୁଭଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ’’ତିଆଦିନା ଚ, ‘‘ଯସ୍ସ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି…ପେ… ପଚ୍ଛିମଚିତ୍ତସମଙ୍ଗୀନଂ ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନନ୍ତରା ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରଂ ପଚ୍ଛିମଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତେସଂ ତଦୁଭଯଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ’’ତିଆଦିନା ସଞ୍ଚକାଲଭେଦେସୁ ଯଥାନୁରୂପତୋ ଉପ୍ପାଦୱାରେ ଯୋଜନାନଯୋ ୱେଦିତଞ୍ଚୋ। ‘‘ଯସ୍ସ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ନିରୁଜ୍ଝତୀତି…ପେ… ପଠମଜ୍ଝାନଂ ସମାପନ୍ନାନଂ କାମାୱଚରାନଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ତଦୁଭଯଂ ନିରୁଜ୍ଝତି। ଯସ୍ସ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ ନିରୁଜ୍ଝତୀତି? ଆମନ୍ତା’’ତିଆଦିନା ନିରୋଧୱାରେ, ‘‘ଯସ୍ସ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ନିରୁଜ୍ଝତୀତି? ନୋ’’ତିଆଦିନା ଉପ୍ପାଦନିରୋଧୱାରେ ଚ,

‘‘ଯୋ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ପରିଜାନାତି, ସୋ ୱଚୀସଙ୍ଖାରଂ ପରିଜାନାତୀତି? ଆମନ୍ତା’’ତିଆଦିନା ପରିଞ୍ଞାୱାରେ ଚ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନ ସଞ୍ଚତ୍ଥ ପାଠଇନଯୋ ୱେଦିତଞ୍ଚୋ।

ପୱତ୍ତିୱାରେ ପନେତ୍ଥ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନକାଲେ ପୁଗ୍ଗଲୱାରସ୍ସ ଅନୁଲୋମନଯେ କାଯସଙ୍ଖାରମୂଲକାନି ଦ୍ୱେ, ୱଚୀସଙ୍ଖାରମୂଲକଂ ଏକନ୍ତି ତୀଣେୱ ଯମକାନି

ଲବ୍ଭନ୍ତି। ତସ୍ସ ପଟିଲୋମନଯେପି ଓକାସୱାରାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଏୱମେତ୍ଥ ସବ୍ବୱାରେସୁ ତିଣ୍ଣଂ ତିଣ୍ଣଂ ଯମକାନଂ ୱସେନ ଯମକଗଣନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଅତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛଯେ ପନେତ୍ଥ ଇଦଂ ଲକ୍ଖଣଂ – ଇମସ୍ମିଂ ହି ସଙ୍ଖାରଯମକେ ''ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ, ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ''ତିଆଦିୱଚନତୋ (ଯମ। ୨।ସଙ୍ଖାରଯମକ।୧୯) ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାଦିକାଲଭେଦୋ ପୱତ୍ତିୱସେନାପି ଗହେତବ୍ବୋ, ନ ଚୁତିପଟିସନ୍ଧିୱସେନେୱ। ''ଦୁତିଯଜ୍ଝାନେ ତତିଯଜ୍ଝାନେ ତତ୍ଥ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦିୱଚନତୋ (ଯମ। ୨।ସଙ୍ଖାରଯମକ।୨୧) ଚ ଝାନମ୍ପି ଓକାସୱସେନ ଗହିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱମେତ୍ଥ ଯଂ ଯଂ ଲବ୍ଭତି, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ୱସେନ ଅତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ରିଦଂ ନଯମୁଖଂ – ''ୱିନା ୱିତକ୍କୱିଚାରେହୀ''ତି ଦୁତିଯତତିଯଜ୍ଝାନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନୱସେନ ତତ୍ଥ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ଅଭାୱତୋ। ''ଚିତ୍ତସ୍ସ ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ''ତି ଇଦଂ କାଯସଙ୍ଖାରସ୍ସ ଏକନ୍ତଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନମେୱ ହି ଚିତ୍ତଂ ରୂପଂ, ଅରୂପଂ ୱା ସମୁଟ୍ଠାପେତି, ନ ଭିଜ୍ଜମାନଂ, ଠିତଂ ୱା। ''ପଚ୍ଛିମଚିତ୍ତସମଙ୍ଗୀନ''ନ୍ତି ସବ୍ବପଚ୍ଛିମେନ ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକଚିତ୍ତେନ ସମଙ୍ଗୀନଂ ଖୀଣାସୱାନଂ। ''ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରଂ ପଚ୍ଛିମଚିତ୍ତ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ରୂପାୱଚରାନଂ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନିକାଦିଚୁତିଚିତ୍ତୱସେନ, ଅରୂପାୱଚରାନଞ୍ଚ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନିକଚୁତିଚିତ୍ତୱସେନ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ।

''ଯସ୍ସ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ ନିରୁଜ୍ଝତୀ''ତି ଏତ୍ଥ ନିଯମତୋ କାଯସଙ୍ଖାରସ୍ସ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକକ୍ଖଣେ ନିରୁଜ୍ଝନତୋ ''ଆମନ୍ତା''ତି ପଟିୱଚନଂ ଦିନ୍ନଂ ନ ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକତ୍ତା। ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ ହି କାଯସଙ୍ଖାରେନ ୱିନାପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି ଚ। କାଯସଙ୍ଖାରୋ ପନ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନତ୍ତା ଯେନ ଚିତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସତ୍ତରସମେନ ସଦ୍ଧିଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଏସା ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନରୂପସ୍ସ ଧମ୍ମତା। ଯଂ ପନ ୱିଭଙ୍ଗପ୍ପକରଣସ୍ସ ସୀହଳଅଟ୍ଠକଥାଯ ''ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନରୂପଂ ସତ୍ତରସମଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ନିରୁଜ୍ଝତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଇମାଯ ପାଳିଯା ୱିରୁଜ୍ଝତି। ''ଯସ୍ସ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ନିରୁଜ୍ଝତୀ''ତି ଏତ୍ଥ ଯସ୍ମା କାଯସଙ୍ଖାରୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ଚ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ୱିତକ୍କୱିଚାରା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ତସ୍ମା ''ନୋ''ତି ପଟିସେଧୋ କତୋ। ଇମିନା ନଯମୁଖେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଯଂ ସଙ୍ଖାରଯମକମାତିକତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାନଯୋ।

ଅନୁସଯଯମକମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ଅନୁସଯଯମକମାତିକାଯ ପନ ପାଳିୱୱତ୍ଥାନଂ ତାୱ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅନୁସଯଯମକେପି ଖନ୍ଧଯମକମାତିକାଦୀସୁ ୱିଯ ଦେସନଂ ଅକତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେନ ନଯେନ ପାଳିଦେସନା କତା। କଥଂ? ପଠମଂ ତାୱ ପରିଚ୍ଛେଦୱାରୋ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନୁଦ୍ଦେସୱାରୋତି ଦ୍ୱେ ୱାରା ଉଦ୍ଦେସୱସେନ ଦେସିତା, ତତୋ ଉପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନୱାରୋତି ଏକୋ ଖୁଦ୍ଦକୱାରୋ। ତତୋ ଅନୁସଯୱାରୋ ସାନୁସଯୱାରୋ ପଜହନୱାରୋ ପରିଞ୍ଞାୱାରୋ ପହୀନୱାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନୱାରୋ ଧାତୁୱାରୋତି ଅନୁସଯେ ଯୋଜେତ୍ୱା ଯମକୱସେନ ପପଞ୍ଚତୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା ସତ୍ତ ମହାୱାରାତି ଅଟ୍ଠକନିଦ୍ଦେସୱସେନ ଦେସିତା, ଏୱଂ ଦସହି ୱାରେହି ଅନୁସଯଯମକଦେସନା କତା। ତେସୁ ଯେ ଇମେ ହି ପରିଚ୍ଛେଦୱାରୋତିଆଦିନା ଦ୍ୱେ ୱାରା ଉଦ୍ଦେସୱସେନ ୱୁତ୍ତା, ତେ ଇଧ ଅନୁସଯଯମକମାତିକାତି ଗହେତବ୍ବା।

ତତ୍ଥ ହି ସତ୍ତ ଅନୁସଯାତି ଅଯଂ ଗଣନାଯ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁସଯାନଂ ଦେସିତତ୍ତା ପରିଚ୍ଛେଦୱାରୋ ନାମ। କାମରାଗାନୁସଯୋ…ପେ… ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯୋତି ଅଯଂ ପରିଚ୍ଛେଦୱସେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାନଂ ନାମମତ୍ତଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ''ଇମେ ନାମ ତେ''ତି ଦେସିତତ୍ତା ପରିଚ୍ଛିନ୍ନୁଦ୍ଦେସୱାରୋ ନାମ। ତତ୍ଥ ଅନୁତ୍ତାନତ୍ଥତୋ ତାୱ ଅନୁସଯାତି କେନଟ୍ଠେନ ଅନୁସଯା? ଅନୁସଯନଟ୍ଠେନ। କୋ ଏସ ଅନୁସଯନଟ୍ଠୋ ନାମାତି? ଅପ୍ପହୀନଟ୍ଠୋ। କାମରାଗାନୁସଯାଦଯୋ ହି ଅପ୍ପହୀନଟ୍ଠେନ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ସନ୍ତାନେ ଅନୁସେନ୍ତି ନାମ, ତସ୍ମା ''ଅନୁସଯା''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଅନୁସେନ୍ତୀତି ଚ ତଂ ତଂ ଅନୁରୂପଂ କାରଣଂ ଲଭିତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥାପି ସିଯା – ଅନୁସଯନଟ୍ଠୋ ନାମ ଅପ୍ପହୀନାକାରୋ, ଅପ୍ପହୀନାକାରୋ ଚ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଅନୁସଯା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି। ତତ୍ରିଦଂ ପଟିୱଚନଂ – ଅପ୍ପହୀନାକାରୋ ଅନୁସଯୋ, ଅନୁସଯୋତି ପନ ଅପ୍ପହୀନଟ୍ଠେନ ଥାମଗତକିଲେସୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ସୋ ଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ ସାରମ୍ମଣୋ ସପ୍ପଚ୍ଚଯଟ୍ଠେନ ସହେତୁକୋ ଏକନ୍ତାକୁସଲୋୱ ହୋତି କଥାୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ (କଥା। ୫୫୪ ଆଦଯୋ) ଅନୁସଯାନଂ ଚିତ୍ତୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଭାୱସ୍ସ ପଟିସେଧିତତ୍ତା , ସୋ ଚ ଅତୀତୋପି ହୋତି, ଅନାଗତୋପି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୋପି, ତସ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ୱତ୍ତୁଂ ଯୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ଧମ୍ମସଙ୍ଗହେ ମୋହସ୍ସ ପଦଭାଜନେ ୩୧୭ ''ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯୋ ଅୱିଜ୍ଜାପରିଯୁଟ୍ଠାନଂ…ପେ… ଅଯଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ମୋହୋ ହୋତୀ''ତି (ଧ। ସ। ୩୯୦)। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ଯମକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନୱାରେ ''ଯସ୍ସ କାମରାଗାନୁସଯୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ପଟିଘାନୁସଯୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ''ଅନୁସେନ୍ତୀତି ତଂ ତଂ ଅନୁରୂପଂ କାରଣଂ ଲଭିତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀ''ତି ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ସୁୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କାମରାଗାନୁସଯୋତି କାମରାଗୋ ଚ ସୋ ଅପ୍ପହୀନଟ୍ଠେନ ଅନୁସଯୋ ଚାତି କାମରାଗାନୁସଯୋ। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ଅନୁତ୍ତାନତ୍ଥୋ। ଅତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛଯୋ ପନେତ୍ଥାପି ନିଦ୍ଦେସନଯମୁଖଦସ୍ସନୱସେନେୱ ହୋତି, ନିଦ୍ଦେସୋ ଚେତ୍ଥ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତୋ।

ଉପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନୱାରାଦୟୋ ଅଟ୍ଠ ୱାରା ଚ, ତତ୍ରାୟଂ ପାଠଇୱତ୍ଥାନାନୁପୁବ୍ବିକାମୁଖମତ୍ତପ୍ପକାସନା। ତେସଂ ହି ପଠମୋ ଅନୁସୟାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନୱାରୋ ନାମ। ତତ୍ଥ ୱାରଭେଦୋ ଯମକଯୋଜନୱାରେ ନତ୍ଥି, ଇତରେସୁ ପନ ସତ୍ତସୁ ମହାୱାରେସୁ ଅତ୍ଥି। ତେସୁ ହି ପଠମୋ ଅନୁସୟୱାରୋ ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମନୟୱସେନ ଦୁୱିଧୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଅନୁଲୋମନୟେ ''ୟସ୍ସ ୟତ୍ଥ…ପେ… ଅନୁସେତୀ''ତି ପୁଗ୍ଗଲୋକାସତଦୁଭୟନାମୱସେନ ତୟୋ ଅନ୍ତରୱାରା ହୋନ୍ତି, ତେସୁ ଏକେକସ୍ମିଂ ଏକମୂଲକଦ୍ୱିମୂଲକତିମୂଲକଚତୁମୂଲକପଞ୍ଚମୂଲକଛମୂଲକାନଂ ୱସେନ ଯମକଭେଦା ହୋନ୍ତି। ୟଥା ଚ ଅନୁଲୋମନୟେ, ଏୱଂ ପଟିଲୋମନୟେପି ୱେଦିତବ୍ବା। ୟଥା ଚେତ୍ଥ ଅନୁସୟୱାରେ, ଏୱଂ ସାନୁସୟୱାରପଜହନୱାରପରିଞ୍ଞାୱାରପହୀନୱାରୌପ୍ପଜ୍ଜନୱାରେସୁ ପଞ୍ଚସୁପି। ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ପୁରିମେସୁ ତୀସୁ ୱାରେସୁ ୱିସେସୋ। ଓକାସୱାରେ ''ୟତ୍ଥ ତତ୍ଥା''ତି ଅୱତ୍ୱା ''ୟତୋ ତତୋ''ତି ନିସ୍ସକ୍କୱଚନେନ ଦେସନା କତା। ସେସଂ ତାଦିସମେୱ । ଯୋ ପନାୟଂ ସବ୍ବପଚ୍ଛିମୋ ଧାତୁୱାରୋ ନାମ, ସୋ ପୁଚ୍ଛାୱାରୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନୱାରୋତି ଦ୍ୱିଧା ଠିତୋ। ତତ୍ଥ ପୁଚ୍ଛାୱାରୋ ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମୱସେନ ଦୁୱିଧୋ। ତସ୍ସାୱସାନେ ପୁଚ୍ଛାନୁକ୍କମେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ କତନ୍ତି। ଏୱଂ ତାୱେତ୍ଥ ପାଠଇୱତ୍ଥାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ରିଦଂ ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ୱାରାନଂ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମୁଖମତ୍ତଦସ୍ସନଂ। ''କତ୍ଥ କାମରାଗାନୁସୟୋ ଅନୁସେତି? କାମଧାତୁୟା ଦ୍ୱୀସୁ ୱେଦନାସୁ ଏତ୍ଥ କାମରାଗାନୁସୟୋ ଅନୁସେତି। କତ୍ଥ ପଟିଘାନୁସୟୋ ଅନୁସେତି? ଦୁକ୍ଖାୟ ୱେଦନାୟ…ପେ… ମାନାନୁସୟୋ କାମଧାତୁୟା ଦ୍ୱୀସୁ ୱେଦନାସୁ ରୂପଧାତୁୟା ଅରୂପଧାତୁୟା ଚ ଅନୁସେତି। ଦିଟ୍ଠାନୁସୟୋ, ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୁସୟୋ ଚ ସବ୍ବସକ୍କାୟପରିୟାପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ଭୱରାଗାନୁସୟୋ ରୂପାରୂପଧାତୂସୁ, ଅୱିଜ୍ଜାନୁସୟୋ ସବ୍ବସକ୍କାୟପରିୟାପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅନୁସେତୀ''ତି ଅୟଂ ତାୱ ପଠମୱାରେ ପାଠଇନୟୋ।

ତତ୍ଥ କାମଧାତୁୟା ଦ୍ୱୀସୁ ୱେଦନାସୂତି କାମାୱଚରଭୂମିୟଂ ସୁଖାୟ ଚେୱ ଉପେକ୍ଖାୟ ଚାତି ଦ୍ୱୀସୁ ୱେଦନାସୁ, କାମରାଗାନୁସୟୋ ପନ ସହଜାତୱସେନ, ଆରମ୍ମଣୱସେନ ଚାତି ଦ୍ୱୀହାକାରେହି ଅନୁସେତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ଅକୁସଲାହି ସୁଖୋପେକ୍ଖାହି ସହଜାତୋପି ହୁତ୍ୱା ତା ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱାପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଅୱସେସା ପନ କାମାୱଚରକୁସଲୱିପାକକିରିୟୱେଦନା ଆରମ୍ମଣମେୱ କତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଇମାସୁ ୱେଦନାସୁ ଅନୁସୟମାନୋ ଚେସ ତାହି ୱେଦନାହି ସମ୍ପୟୁତ୍ତେସୁ ସଞ୍ଞାସଙ୍ଖାରୱିଞ୍ଞାଣେସୁପି ଅନୁସେତିୟେୱ। ଇମାସଂ ପନ ୱେଦନାନଂ ଅସ୍ସାଦଟ୍ଠେନ କାମରାଗାନୁସୟୁପ୍ପତ୍ତିୟା ସେସସମ୍ପୟୁତ୍ତେହି ପଧାନତ୍ତା, ଓଳାରିକତ୍ତେନ ୱେନେୟ୍ୟାନଂ ସୁବୋଧତ୍ତା ଚ ଦ୍ୱୀସୁ ୱେଦନାସୁୟେୱ ଅନୁସେତୀତି ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ଉପରିପି। ନ କେୱଲଞ୍ଚେସ ଅନୁସୟମାନୋ ଇମାସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ୱେଦନାସୁୟେୱ, ୱେଦନାସମ୍ପୟୁତ୍ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚ ଅନୁସେତି, ଇଟ୍ଠେସୁ ପନ ରୂପାଦୀସୁପି ଅନୁସେତି ଏୱ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ ୱିଭଙ୍ଗପ୍ପକରଣେ ''ୟଂ ଲୋକେ ପିୟରୂପଂ ସାତରୂପଂ, ଏତ୍ଥ ସତ୍ତାନଂ କାମରାଗାନୁସୟୋ ଅନୁସେତୀ''ତି (ୱିଭ। ୮୧୬), ଏତ୍ଥାନୁସୟୟମକେପି ୱୁତ୍ତଂ ''ଦୁକ୍ଖାୟ ୱେଦନାୟ ରୂପଧାତୁୟା ଏତ୍ଥ କାମରାଗାନୁସୟୋ ନାନୁସେତୀ''ତିଆଦି। ଏତେନ ୱୁତ୍ତାୱସେସରୂପାଦୀସୁ ଛସୁପି ଆରମ୍ମଣେସୁ ଅନୁସେତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇଧ ପନ ତଂ ସବ୍ବଂ ଅୱତ୍ୱା କିଞ୍ଚିଦେୱ ପଧାନତ୍ତାଦିନା କାରଣେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ।

ଦୁକ୍ଖାୟାତି ଏତ୍ଥ ପଟିଘଚିତ୍ତସମ୍ପୟୁତ୍ତା ଦ୍ୱେ ଦୋମନସ୍ସୱେଦନା, କାୟୱିଞ୍ଞାଣସମ୍ପୟୁତ୍ତା ଦୁକ୍ଖୱେଦନା ଚାତି ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା, ତଂ ସମ୍ପୟୁତ୍ତା ଚ ଧମ୍ମା, ଅନିଟ୍ଠା ଛ ରୂପାଦୟୋ ଧମ୍ମା ପଟିଘାନୁସୟସହଜାତୱସେନ, ଆରମ୍ମଣୱସେନ ଚ ୟଥାରହଂ ଅନୁସୟନଟ୍ଠାନଂ। କିଂ ପନ ଇତରା ଦ୍ୱେ ୱେଦନା ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣଂ ୱା ପଟିଘସ୍ସ ଆରମ୍ମଣଂ ନ ହୋନ୍ତୀତି? ନୋ ନ ହୋନ୍ତି। ପରିହୀନଜ୍ଝାନସ୍ସ ହି ନଟ୍ଠଂ ଇଟ୍ଠଂ ସସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମଂ ଝାନମାରବ୍ଭ ଦୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ପନ ଆରମ୍ମଣମତ୍ତମେୱ, ନାନୁସୟନଟ୍ଠାନଂ ଇଟ୍ଠତ୍ତା। ଅନିଟ୍ଠମେୱ ହି ଇଟ୍ଠତୋ ପଟିହନନନିମିତ୍ତଂ, ୟଂ ପନ ତଦୁପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ପଟିଘମତ୍ତମେୱ ହୋତି, ନ ପଟିଘାନୁସୟୋତି। ପଟିଘାନୁସୟୋ ହି ଅନିଟ୍ଠାରମ୍ମଣେ ପଟିହନନୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଥାମଗତୋ କିଲେସୋ, ଇତରୋ ଦୋମନସ୍ସେନ ସଦ୍ଧିଂ ଉପ୍ପନ୍ନୋପି ଅତ୍ତନୋ ପଟିହନନକିଚ୍ଚସ୍ସ ଅକରଣତୋ ପଟିଘାନୁସୟୋ ନ ହୋତି, ଅବ୍ବୋହାରିକତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛତି। ୟଥା ହି ପାଣାତିପାତଚେତନାୟ ସଦ୍ଧିଂ ଉପ୍ପନ୍ନୋପି ବ୍ୟାପାଦୋ ମନୋକମ୍ମଂ ନାମ ନ ହୋତି, ଅବ୍ବୋହାରିକତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛତି, ଏୱନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ତେନେୱ ନେକ୍ଖମ୍ମସ୍ସିତଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ସେୱିତବ୍ବଂ ୱୁତ୍ତଂ। ମାନାନୁସୟସ୍ସ ପନ ଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୱଜ୍ଜିତା ସବ୍ବେ ଲୋକିୟା ଧମ୍ମା ଅନୁସୟନଟ୍ଠାନଂ। ''ଦୁକ୍ଖାୟ ୱେଦନାୟ ଅପରିୟାପନ୍ନେ ଏତ୍ଥ…ପେ… ମାନାନୁସୟୋ ଚ ନାନୁସେତୀ''ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ। ଦିଟ୍ଠାନୁସୟୱିଚିକିଚ୍ଛାନୁସୟାନଂ ପନ ଲୋକୁତ୍ତରୱଜ୍ଜିତା ସବ୍ବେପି ଧମ୍ମା ଅନୁସୟନଟ୍ଠାନଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ସବ୍ବସକ୍କାୟପରିୟାପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୂ''ତି। ତତ୍ଥ ସଂସାରୱଟ୍ଟନିସ୍ସିତଟ୍ଠେନ ସକ୍କାୟପରିୟାପନ୍ନେସୁ ସବ୍ବଧମ୍ମେସୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସୟୋପି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସବ୍ବତ୍ଥ ଚ ସହଜାତାରମ୍ମଣଭେଦୋ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଭୱରାଗାନୁସୟୋ ପନ କିଞ୍ଚାପି ଦିଟ୍ଠିୱିପ୍ପୟୁତ୍ତେସୁ ଚତୂସୁ ଚିତ୍ତେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ସହଜାତୱସେନ କାମଧାତୁୟା ଦ୍ୱୀସୁ ୱେଦନାସୁ ଅନୁସେତୀତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ସୋ ପନ ୟସ୍ମା ରୂପାରୂପାୱଚରମେୱାରମ୍ମଣଂ ଲଭତି, ନ କାମାୱଚରାରମ୍ମଣମେୱ, ଅନୁସୟାନଂ ପନ ତଂ ନ ଅନୁସୟନଟ୍ଠାନଂ, ତସ୍ମା ଆରମ୍ମଣୱସେନ ନିୟମଂ ଅକତ୍ୱା ''ରୂପଧାତୁୟା ଅରୂପଧାତୁୟା ଏତ୍ଥ ଭୱରାଗାନୁସୟୋ ଅନୁସେତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ରାଗୱସେନ ସୋ ଚ

ସଙ୍କୋପି ରାଗୋ କାମରାଗାନୁସଯୋ ଗହେତଙ୍କୋତି ଅଯଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନୱାରେ ନଯୋ।

ଇତରେସୁ ପନ ସଉସୁ ମହାୱାରେସୁ ତାୱ ''ଯସ୍ସ କାମରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ତସ୍ସ ପଟିଘାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀତି? ଆମନ୍ତା। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ପଟିଘାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ତସ୍ସ କାମରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀତି? ଆମନ୍ତା। ଯସ୍ସ କାମରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ତସ୍ସ ମାନାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀତି? ଆମନ୍ତା। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ମାନାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ତସ୍ସ କାମରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀତି? ଅନାଗାମିସ୍ସ ମାନାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ନୋ ଚ ତସ୍ସ କାମରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ମାନାନୁସଯୋ ଚ ଅନୁସେତି, କାମରାଗାନୁସଯୋ ଚ ଅନୁସେତି। ଯସ୍ସ କାମରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀତି? ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ କାମରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ନୋ ଚ…ପେ… ଦିଟ୍ଠାନୁସଯୋ ଚ ଅନୁସେତି, ଯସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଆମନ୍ତା। ଯସ୍ସ କାମରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ତସ୍ସ ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛାଯପି ଦିଟ୍ଠାନୁସଯସଦିସମେୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ଯସ୍ସ କାମରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ତସ୍ସ ଭୱରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀତି? ଆମନ୍ତା। ଯସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଅନୁସେତୀତି…ପେ… ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଭୱରାଗାନୁସଯୋ ଚ ଅନୁସେତି, କାମରାଗାନୁସଯୋ ଚ ଅନୁସେତି। ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଇମିନା ନଯେନ ପଟିଘାନୁସଯାଦିମୂଲିକାସୁ ପୁଚ୍ଛାସୁ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନନଯୋ ୱେଦିତଙ୍କୋ। ଅଯଂ ଏକମୂଲକେ ନଯୋ।

ଯସ୍ସ କାମରାଗାନୁସଯୋ ଚ ପଟିଘାନୁସଯୋ ଚ ଅନୁସେତି, ତସ୍ସ ମାନାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀତି? ଆମନ୍ତା। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦ୍ୱିମୂଲିକା…ପେ… ପଞ୍ଚମୂଲିକାନଂ ପନ ଏକମୂଲେ ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନନଯୋ ଞାତଙ୍କୋ। ତତ୍ରାଯଂ ପଚ୍ଛିମାନୁସଯେ ଯୋଜନା – ''ଯସ୍ସ କାମରାଗାନୁସଯୋ ଚ ପଟିଘାନୁସଯୋ ଚ ମାନାନୁସଯୋ ଚ ଦିଟ୍ଠାନୁସଯୋ ଚ ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୁସଯୋ ଚ ଭୱରାଗାନୁସଯୋ ଚ ଅନୁସେତି, ତସ୍ସ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀତି? ଆମନ୍ତା। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ତସ୍ସ କାମରାଗାନୁସଯୋ ଚ…ପେ… ଭୱରାଗାନୁସଯୋ ଚ ଅନୁସେତୀତି? ଅନାଗାମିସ୍ସ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯୋ ଚ ମାନାନୁସଯୋ ଚ ଭୱରାଗାନୁସଯୋ ଚ ଅନୁସେତି, ନ ଇତରେ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯୋ ଚ କାମରାଗପଟିଘମାନଭୱରାଗାନୁସଯା ଚ ଅନୁସେନ୍ତି, ନ ଦିଟ୍ଠିୱିଚିକିଚ୍ଛାନୁସଯା, ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ପନ ସଙ୍କେପି ଅନୁସେନ୍ତୀ''ତି ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୱାରେ ନଯୋ।

ଓକାସୱାରେ ପନ ''ଯଞ୍ଚ କାମରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ତଞ୍ଚ ପଟିଘାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀତି? ନୋ। ଯଞ୍ଚ ୱା ପନ…ପେ… ଅନୁସେତୀତି? ନୋ। ଯଞ୍ଚ କାମରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ତଞ୍ଚ ମାନାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀତି? ଆମନ୍ତା। ଯଞ୍ଚ ୱା ପନ ମାନାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ତଞ୍ଚ କାମରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀତି? ରୂପଧାତୁଯା ଅରୂପଧାତୁଯା ଏଞ୍ଚ ମାନାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି , ନ କାମରାଗାନୁସଯୋ, କାମଧାତୁଯା ଦ୍ୱୀସୁ ୱେଦନାସୁ ତଦୁଭଯଂ ଅନୁସେତି। ଯଞ୍ଚ କାମରାଗାନୁସଯୋ…ପେ… ଅନୁସେତୀତି? ଆମନ୍ତା। ଯଞ୍ଚ ୱା ପନ…ପେ… ଅନୁସେତୀତି? ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ରୂପଧାତୁଯା ଅରୂପଧାତୁଯା ଏଞ୍ଚ ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ନ କାମରାଗାନୁସଯୋ, କାମଧାତୁଯା ଦ୍ୱୀସୁ ୱେଦନାସୁ ତଦୁଭଯଂ ଅନୁସେତି। ଯଞ୍ଚ କାମରାଗାନୁସଯୋ…ପେ… ଅନୁସେତି, ତଞ୍ଚ ଭୱରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀତି? ନୋ। ଯଞ୍ଚ ୱା ପନ…ପେ… ନୋ। ଯଞ୍ଚ କାମରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ତଞ୍ଚ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀତି? ଆମନ୍ତା। ଯଞ୍ଚ ୱା ପନ…ପେ… ଅନୁସେତୀତି? ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ରୂପାରୂପଧାତୁଯା ଏଞ୍ଚ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ନ କାମରାଗାନୁସଯୋ, କାମଧାତୁଯା ଦ୍ୱୀସୁ ୱେଦନାସୁ ତଦୁଭଯଂ ଅନୁସେତି।

ଯଞ୍ଚ ପଟିଘାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ତଞ୍ଚ ମାନାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀତି? ନୋ। ଯଞ୍ଚ ୱା ପନ…ପେ… ନୋ। ଯଞ୍ଚ ପଟିଘାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ତଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠାନୁସଯୋ ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀତି? ଆମନ୍ତା। ଯଞ୍ଚ ୱା ପନ…ପେ… ଅନୁସେତୀତି? କାମଧାତୁଯା ଦ୍ୱୀସୁ ୱେଦନାସୁ ରୂପାରୂପଧାତୁଯା ଏଞ୍ଚ ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ନ ପଟିଘାନୁସଯୋ, ଦୁକ୍ଖାଯ ପନ ୱେଦନାଯ ତଦୁଭଯଂ ଅନୁସେତି। ଯଞ୍ଚ ପଟିଘାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ତଞ୍ଚ ଭୱରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀତି? ନୋ। ଯଞ୍ଚ ୱା ପନ…ପେ… ନୋ। ଯଞ୍ଚ ପଟିଘାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ତଞ୍ଚ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀତି? ଆମନ୍ତା। ଯଞ୍ଚ ୱା ପନ…ପେ… ଅନୁସେତୀତି…ପେ… ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ତଦୁଭଯଂ ଅନୁସେତି, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯୋ ଚ।

ଯଞ୍ଚ ମାନାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ତଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠାନୁସଯୋ ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀତି? ଆମନ୍ତା। ଯଞ୍ଚ ୱା ପନ…ପେ… ଅନୁସେତୀତି? ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ଦିଟ୍ଠାନୁସଯୋୱ, ନେତରୋ , ତଦଞ୍ଞେସୁ ସଙ୍କଞ୍ଚ ଅନୁସେତି। ଯଞ୍ଚ ମାନାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ତଞ୍ଚ ଭୱରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀତି? କାମଧାତୁଯା ଦ୍ୱୀସୁ ୱେଦନାସୁ ମାନାନୁସଯୋ, ନେତରୋ, ରୂପାରୂପଧାତୁଯା ପନ ତଦୁଭଯଂ ଅନୁସେତି। ଯଞ୍ଚ ୱା ପନ…ପେ… ଆମନ୍ତା। ଯଞ୍ଚ ମାନାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ତଞ୍ଚ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯୋ…ପେ… ଆମନ୍ତା। ଯଞ୍ଚ ୱା ପନ…ପେ… ଅନୁସେତୀତି? ଦୁକ୍ଖୱେଦନଂ ଠପେତ୍ୱା ତଦଞ୍ଞାସୁ ସଙ୍କଞ୍ଚ ତଦୁଭଯଂ ଅନୁସେତି। ଯଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠାନୁସଯୋ, ତଞ୍ଚ ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୁସଯୋ…ପେ… ଆମନ୍ତା। ଯଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠାନୁସଯୋ, ତଞ୍ଚ ଭୱରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀତି? କାମଧାତୁଯା ତୀସୁ ୱେଦନାସୁ ଦିଟ୍ଠାନୁସଯୋୱ, ରୂପାରୂପଭୱେସୁ ତଦୁଭଯଂ ଅନୁସେତି। ଯଞ୍ଚ ୱା ପନ…ପେ… ଆମନ୍ତା। ଯଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ତଞ୍ଚ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯୋ…ପେ… ଆମନ୍ତା। ଯଞ୍ଚ ୱା ପନ…ପେ… ଆମନ୍ତା। ଏସ ନଯୋ ୱିଚିକିଚ୍ଛାମୂଲକେସୁପି। ଯଞ୍ଚ

ଭଓରାଗାନୁସଯୋ, ତତ୍ଥ ଅଓିଜ୍ଜାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀତି? ଆମନ୍ତା। ଯତ୍ଥ ୱା ପନ…ପେ… ଅନୁସେତି, ତତ୍ଥ କାମଧାତୁଯା ଡୀସୁ ୱେଦନାସୁ ଅଓିଜ୍ଜାନୁସଯୋୱ, ରୂପାରୂପଭୱେସୁ ପନ ତଦୁଭଯଂ ଅନୁସେତୀ''ତି ଅଯମେତ୍ଥ ଏକମୂଲନଯୋ।

''ଯସ୍ସ…ପେ… ନାନୁସେତି। ଯସ୍ସ…ପେ… ନାନୁସେତି ମାନାନୁସଯୋ, ଅରହତୋ ପନ ତଦୁଭଯମ୍ପି ନାନୁସେତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଆମନ୍ତା। ଯସ୍ସ କାମରାଗାନୁସଯୋ ନାନୁସେତି, ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠାନୁସଯୋ ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୁସଯୋ ନାନୁସେତୀତି? ଆମନ୍ତା। ଯସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ନାନୁସେତୀତି? ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୁସଯୋୱ ନାନୁସେତି, ନେତରୋ, ଅନାଗାମିଅରହନ୍ତାନଂ ତଦୁଭଯମ୍ପି ନାନୁସେତୀ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ପୁଗ୍ଗଲୱାରେ,

''ଯତ୍ଥ କାମରାଗାନୁସଯୋ ନାନୁସେତି, ତତ୍ଥ ପଟିଘାନୁସଯୋ ନାନୁସେତୀତି? ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ କାମରାଗାନୁସଯୋୱ ନାନୁସେତି, ନେତରୋ, ରୂପାରୂପଧାତୁପରିଯାପନ୍ନେସୁ ତଦୁଭଯଂ ନାନୁସେତି। ଯତ୍ଥ ୱା ପନ…ପେ… ନାନୁସେତୀତି ? କାମଧାତୁଯା ଦ୍ୱୀସୁ ୱେଦନାସୁ ପଟିଘାନୁସଯୋୱ, ରୂପାରୂପପରିଯାପନ୍ନେସୁ ପନ ତଦୁଭଯଂ ନାନୁସେତି। ଯତ୍ଥ କାମରାଗାନୁସଯୋ ନାନୁସେତି, ତତ୍ଥ ମାନାନୁସଯୋ ନାନୁସେତୀତି? ରୂପାରୂପଧାତୂସୁ କାମରାଗାନୁସଯୋୱ, ଦୁକ୍ଖାଯ ପନ ୱେଦନାଯ, ଅପରିଯାପନ୍ନେସୁ ଚ ତଦୁଭଯଂ ନାନୁସେତି। ଯତ୍ଥ ୱା ପନ…ପେ… ଆମନ୍ତା। ଯତ୍ଥ କାମରାଗାନୁସଯୋ ନାନୁସେତି, ତତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠାନୁସଯୋ, ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୁସଯୋ ନାନୁସେତୀତି? ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ରୂପାରୂପଧାତୂସୁ କାମରାଗାନୁସଯୋୱ, ଅପରିଯାପନ୍ନେ ପନ ତଦୁଭଯଂ ନାନୁସେତୀ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ଓକାସୱାରେ ଚ,

''ଯସ୍ସ ଯତ୍ଥ କାମରାଗାନୁସଯୋ ନାନୁସେତି, ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ପଟିଘାନୁସଯୋ ନାନୁସେତୀତି? ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ କାମରାଗାନୁସଯୋୱ, ରୂପାରୂପପରିଯାପନ୍ନେସୁ ତଦୁଭଯଂ ନାନୁସେତି, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ତଦୁଭଯଂ ନାନୁସେତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଯତ୍ଥ…ପେ… ନାନୁସେତୀତି? ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ କାମଧାତୁଯା ଦ୍ୱୀସୁ ୱେଦନାସୁ ପଟିଘାନୁସଯୋୱ, ରୂପାରୂପପରିଯାପନ୍ନେସୁ ତଦୁଭଯଂ ନାନୁସେତି, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ତଦୁଭଯଂ ନାନୁସେତି। ଯସ୍ସ ଯତ୍ଥ କାମରାଗାନୁସଯୋ ନାନୁସେତି, ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ମାନାନୁସଯୋ ନାନୁସେତୀତି? ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ରୂପାରୂପଧାତୁଯା କାମରାଗାନୁସଯୋୱ, ନେତରୋ, ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ, ଅପରିଯାପନ୍ନେ ଚ ତଦୁଭଯଂ ନାନୁସେତି, ଅନାଗାମିସ୍ସ କାମଧାତୁଯା ଦ୍ୱୀସୁ ୱେଦନାସୁ ରୂପାରୂପଧାତୁଯା କାମରାଗାନୁସଯୋୱ, ଅରହତୋ ପନ ସବ୍ବତ୍ଥ ତଦୁଭଯଂ ନାନୁସେତୀ''ତିଆଦିନା ପୁଗ୍ଗଲୋକାସୱାରେ ଚ ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନ ନଯୋ ଞାତବ୍ବୋତି ଅଯଂ ପାଠଇନଯୋ।

ତତ୍ଥ ''ଯସ୍ସ କାମରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି, ତସ୍ସ ପଟିଘାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀ''ତି ଏତ୍ଥ ଯଦେତଂ ''ଆମନ୍ତା''ତି ପଟିୱଚନଂ ଦିନ୍ନଂ, ତଂ ଦୁଦ୍ଦିନ୍ନଂ ୱିଯ ଖାଯତି। କସ୍ମା? କାମରାଗପଟିଘାନଂ ଏକକ୍ଖଣେ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିତୋ। ଯଥା ହି ''ଯସ୍ସ ମନାଯତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଧମ୍ମାଯତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦୀସୁ ମନାଯତନଧମ୍ମାଯତନାଦୀନି ଏକକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନ ତଥା କାମରାଗପଟିଘା, ୱିସୁଞ୍ଞେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ, ତସ୍ମା ଏତ୍ଥ ''ନୋ''ତି ପଟିସେଧୋ କତ୍ତବ୍ବୋ ସିଯା, ତଂ ପନ ଅକତ୍ୱା ''ଆମନ୍ତା''ତି ପଟିୱଚନସ୍ସ ଦିନ୍ନତ୍ତା ହେଟ୍ଠା ଯମକେସୁ ୱିଯ ଏତ୍ଥ ଖଣପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱସେନ ୱତ୍ତମାନୱୋହାରଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଥା ଗହେତବ୍ବୋ। କଥଂ ଗହେତବ୍ବୋ? ଅପ୍ପହୀନୱସେନ। ଅପ୍ପହୀନତଂ ହି ସନ୍ଧାଯ ଅଯଂ ଅନୁସେତୀତି ୱତ୍ତମାନୱୋହାରୋ ୱୁତ୍ତୋ, ନ ଖଣପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନତଂ, ତସ୍ମା ଇମିସ୍ସା ପୁଚ୍ଛାଯ ଯସ୍ସ କାମରାଗାନୁସଯୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ନ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଧମ୍ମତଂ ଆପାଦିତୋ, ତସ୍ସ ପଟିଘାନୁସଯୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ନ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଧମ୍ମତଂ ଆପାଦିତୋ, ତସ୍ସ ପଟିଘାନୁସଯୋ ଅପ୍ପହୀନୋତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଯସ୍ମା ଚ ତେସୁ କାମରାଗପଟିଘେସୁ ଯସ୍ସେକୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ତସ୍ସ ଇତରୋପି ଅପ୍ପହୀନୋୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ''ଆମନ୍ତା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇତୋ ପରେସୁପି ଏୱରୂପେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜତିୱାରାଦିୱିସ୍ସଜ୍ଜନେସୁ ଏସେୱ ନଯୋ। ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନନ୍ତି ପୁଥୁଜ୍ଜନସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମୀନଂ। ଦ୍ୱିନ୍ନନ୍ତି ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମୀନଂ। ଏୱଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନଂ ଦୀପିତଂ। ଓକାସୱାରସ୍ସ ପଠମଦୁତିଯପୁଚ୍ଛାସୁ ଯସ୍ମା କାମରାଗପଟିଘା ଏକଚିତ୍ତେ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତସ୍ମା ''ନୋ''ତି ପଟିସେଧୋ କତୋ। ଦୁକମୂଲାଦୀସୁ ଚ ଯସ୍ମା କାମରାଗପଟିଘାଦଯୋ ଏକସ୍ମିଂ ଠାନସଙ୍ଖାତେ ଚିତ୍ତେ, ଆରମ୍ମଣେ ୱା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତସ୍ମା ''ନତ୍ଥୀ''ତି ତତ୍ଥ ପଟିକ୍ଖେପୋ କତୋ, ଅଯଂ ପୁଚ୍ଛା ଅପୁଚ୍ଛା ଏୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ପୁଗ୍ଗଲୋକାସୱାରେ ଚତୁନ୍ନନ୍ତି ପୁଥୁଜ୍ଜନସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମିଅନାଗାମୀନଂ। ପଟିଲୋମେ ଦ୍ୱିନ୍ନନ୍ତି ଅନାଗାମିଅରହନ୍ତେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅଯଂ ଅନୁସଯୱାରେ ନଯୋ।

ସାନୁସଯୱାରେ ପନ ''ଯୋ କାମରାଗାନୁସଯେନ ସାନୁସଯୋ, ସୋ ପଟିଘାନୁସଯେନ ସାନୁସଯୋତି? ଆମନ୍ତା…ପେ… ମାନାନୁସଯେନ ସାନୁସଯୋତି? ଆମନ୍ତା। ଯୋ ୱା ପନ ମାନାନୁସଯେନ ସାନୁସଯୋ, ସୋ କାମରାଗାନୁସଯେନ ସାନୁସଯୋତି? ଅନାଗାମୀ ମାନାନୁସଯେନେୱ, ନ କାମରାଗାନୁସଯେନ, ତଯୋ ପନ ପୁଗ୍ଗଲା ତଦୁଭଯେନାପି ଅନୁସଯେନା''ତି ଇମିନା ନଯେନ ସେସେସୁ ଦୁକମୂଲାଦୀସୁ ପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନନଯୋ ଞାତବ୍ବୋ, ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୱାରେ ନଯୋ।

''ଯତୋ କାମରାଗାନୁସଯେନ ସାନୁସଯୋ, ତତୋ ପଟିଘାନୁସଯେନ ସାନୁସଯୋତି? ନୋ…ପେ… ମାନାନୁସଯେନ ସାନୁସଯୋତି? ଆମନ୍ତା।

ଯତୋ ୱା ପନ ମାନାନୁସଯେନ ସାନୁସଯୋ, ତତୋ କାମରାଗାନୁସଯେନ ସାନୁସଯୋତି? ରୂପାରୂପଧାତୁଯା ମାନାନୁସଯେନେୱ, ନେତରେନ, କାମଧାତୁଯା ଦ୍ୱୀସୁ ୱେଦନାସୁ ତଦୁଭଯେନାପୀ’’ତିଆଦିନା ଓକାସୱାରେ ଚ,

‘‘ଯୋ ଯତୋ କାମରାଗାନୁସଯେନ ସାନୁସଯୋ, ସୋ ତତୋ ପଟିଘାନୁସଯେନ ସାନୁସଯୋତି? ନୋ’’ତିଆଦିନା ପୁଗ୍ଗଲୋକାସୱାରେ ଚାତି ଏୱଂ ଅନୁଲୋମନଯେ ଚ, ‘‘ଯୋ କାମରାଗାନୁସଯେନ ନିରନୁସଯୋ, ସୋ ପଟିଘାନୁସଯେନ ନିରନୁସଯୋତି? ଆମନ୍ତା’’ତିଆଦିନା ପଟିଲୋମନଯେପି ସବ୍ବତ୍ଥ ଅନୁସଯୱାରେ ୱୁତ୍ତାନୁସାରତୋ ପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନନଯୋ ଞାତବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ ଯତୋ କାମରାଗାନୁସଯେନ ସାନୁସଯୋତି ଯତୋ କାରଣତୋ ଉପ୍ପନ୍ନେନ କାମରାଗାନୁସଯେନ ସାନୁସଯୋ, କିଂ ସୋ ତତୋ କାରଣତୋ ଉପ୍ପନ୍ନପଟିଘାନୁସଯେନପି ସାନୁସଯୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯସ୍ମା ପନେତେ ଦ୍ୱେ ଏକସ୍ମା ଠାନା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତସ୍ମା ‘‘ନୋ’’ତି ପଟିସେଧୋ କତୋ ସେସଂ ତାଦିସମେୱାତି ଅଯଂ ସାନୁସଯୱାରେ ନଯୋ।

ପଜହନୱାରେ ପନ ‘‘ଯୋ କାମରାଗାନୁସଯଂ ପଜହତି, ସୋ ପଟିଘାନୁସଯଂ ପଜହତୀତି? ଆମନ୍ତା…ପେ… ମାନାନୁସଯଂ ପଜହତୀତି? ତଦେକଟ୍ଠଂ ପଜହତି। ଯୋ ୱା ପନ ମାନାନୁସଯଂ ପଜହତି, ସୋ କାମରାଗାନୁସଯଂ ପଜହତୀତି? ନୋ…ପେ… ସୋ ଦିଟ୍ଠାନୁସଯଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୁସଯଂ ପଜହତୀତି? ନୋ। ଯୋ ୱା ପନ ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୁସଯଂ ପଜହତି, ସୋ କାମରାଗାନୁସଯଂ ପଜହତୀତି ? ତଦେକଟ୍ଠଂ ପଜହତି। ଯୋ… ପେ… ଭୱରାଗାନୁସଯଂ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯଂ ପଜହତୀତି? ତଦେକଟ୍ଠଂ ପଜହତି…ପେ… ଯୋ କାମରାଗାନୁସଯଞ୍ଚ ପଟିଘାନୁସଯଞ୍ଚ ମାନାନୁସଯଞ୍ଚ… ପେ… ପଜହତୀତି? ନତ୍ଥୀ’’ତିଆଦିନା ପୁଗ୍ଗଲୱାରେ,

‘‘ଯତୋ କାମରାଗାନୁସଯଂ ପଜହତି, ତତୋ ପଟିଘାନୁସଯଂ ପଜହତୀତି? ନୋ…ପେ… ଯତୋ କାମରାଗାନୁସଯଂ ପଜହତି, ତତୋ ମାନାନୁସଯଂ ପଜହତୀତି? ଆମନ୍ତା। ଯତୋ ୱା ପନ ମାନାନୁସଯଂ ପଜହତି, ତତୋ କାମରାଗାନୁସଯଂ ପଜହତୀତି? ରୂପାରୂପଧାତୁଯା ତତୋ ମାନାନୁସଯମେୱ, କାମଧାତୁଯା ପନ ଦ୍ୱୀସୁ ୱେଦନାସୁ ତତୋ ମାନାନୁସଯଂ ପଜହତୀ’’ତିଆଦିନା ଓକାସୱାରେ ଚ,

‘‘ଯୋ ଯତୋ କାମରାଗାନୁସଯଂ ପଜହତି, ସୋ ତତୋ ପଟିଘାନୁସଯଂ ପଜହତୀତି? ନୋ…ପେ… ମାନାନୁସଯଂ ପଜହତୀତି? ତଦେକଟ୍ଠଂ ପଜହତି…ପେ… ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୁସଯଂ ପଜହତୀତି? ନୋ। ଯୋ ୱା ପନ ଯତୋ ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୁସଯଂ ପଜହତି, ସୋ ତତୋ କାମରାଗାନୁସଯଂ ପଜହତୀତି? ଅଟ୍ଠମକୋ ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ରୂପାରୂପଧାତୁଯା ସୋ ତତୋ ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୁସଯଂ ପଜହତି, ନୋ ଚ ସୋ ତତୋ କାମରାଗାନୁସଯଂ ପଜହତି, ସ୍ୱେୱ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାମଧାତୁଯା ଦ୍ୱୀସୁ ୱେଦନାସୁ ସୋ ତତୋ ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୁସଯଂ ପଜହତି, କାମରାଗାନୁସଯଂ ତଦେକଟ୍ଠଂ ପଜହତୀ’’ତିଆଦିନା ପୁଗ୍ଗଲୋକାସୱାରେ ଚାତି ଏୱଂ ଅନୁଲୋମନଯେ ଚ, ‘‘ଯୋ କାମରାଗାନୁସଯଂ ନ ପଜହତି, ସୋ ପଟିଘାନୁସଯଂ ନ ପଜହତୀତି? ଆମନ୍ତା…ପେ… ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୁସଯଂ ନ ପଜହତୀତି ? ଅଟ୍ଠମକୋ କାମରାଗାନୁସଯଂ ନ ପଜହତି, ନେତରଂ, ଅନାଗାମିମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିଂ, ଅଟ୍ଠମକଞ୍ଚ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସା ପୁଗ୍ଗଲା ତଦୁଭଯଂ ନ ପଜହନ୍ତୀ’’ତିଆଦିନା ପଟିଲୋମନଯେ ଚ ସବ୍ବତ୍ଥ ପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନନଯୋ ଞାତବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ ପଜହତୀତି ତେନ ତେନ ମଗ୍ଗେନ ପହାନପରିଞ୍ଞାୱସେନ ପଜହତି। ତଦେକଟ୍ଠନ୍ତି ପହାନେକଟ୍ଠତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ପଠମମଗ୍ଗାଦିନା ହି ନ କେୱଲଂ ଦିଟ୍ଠାଦିକା ଏୱ ଧମ୍ମା ପହୀଯନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ଅପାଯଗମନିଯା ତେନ କାମରାଗପଟିଘମାନାଦଯୋପି ପହୀଯନ୍ତି ଏୱ। ପଠମମଗ୍ଗୱଜ୍ଝା ହି କାମରାଗା, ଅପାଯଗମନିଯା ଚ ମାନାୱିଜ୍ଜାଦଯୋପି, ତତିଯମଗ୍ଗୱଜ୍ଝାତି ପହାନେକଟ୍ଠା ହୁତ୍ୱା ପହୀଯନ୍ତି ଏୱାତି ‘‘ନୋ’’ତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଟ୍ଠଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସୋ ହି କାମରାଗାନୁସଯଂଯେୱ ପହୀନତ୍ତା ନ ପଜହତୀତି। ଯତୋ କାମରାଗାନୁସଯଂ ପଜହତୀତି ଯତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଂ କାମରାଗାନୁସଯଂ ପଜହତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ଅଟ୍ଠମକୋତି ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଟ୍ଠୋ। ସୋ ହି ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟଙ୍କମେନ ଅରହତ୍ତଫଲଟ୍ଠତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଗଣିଯମାନୋ ଅଟ୍ଠମକୋ ନାମ। ପଟିଲୋମନଯେ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠମକଞ୍ଚ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସାତି ପୁଥୁଜ୍ଜନସେସସେଖାସେଖା। ତେସୁ ହି ପୁଥୁଜ୍ଜନା ପହାନପରିଞ୍ଞାଯ ଅଭାୱେନ ନ ପଜହନ୍ତି, ସେସା ତେସଂ ପହୀନତ୍ତାତି ଇମିନା ନଯେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଅଯଂ ପଜହନୱାରେ ନଯୋ।

ପରିଞ୍ଞାୱାରୋ ପନ ‘‘ଯୋ କାମରାଗାନୁସଯଂ ପରିଜାନାତି, ସୋ ପଟିଘାନୁସଯଂ ପରିଜାନାତୀ’’ତିଆଦିନା ପଜହନୱାରସଦିସୋୱ। ଅଯମ୍ପି ହି ପଜହନୱାରୋ ୱିଯ ମଗ୍ଗଟ୍ଠାନଞ୍ଞେୱ ୱସେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତୋ। ତତ୍ଥ ପରିଜାନାତୀତି ତୀହି ପରିଞ୍ଞାହି ପରିଜାନାତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଂ ପରିଞ୍ଞାୱାରେ ନଯୋ।

ପହୀନୱାରେ ପନ ‘‘ଯସ୍ସ କାମରାଗାନୁସଯୋ ପହୀନୋ, ତସ୍ସ ପଟିଘାନୁସଯୋ ପହୀନୋତି? ଆମନ୍ତା…ପେ… ମାନାନୁସଯୋ ପହୀନୋତି?

ଅନାଗାମିସ୍ସ କାମରାଗାନୁସଯୋଓ, ଅରହତୋ ପନ ମାନାନୁସଯୋପି ପହୀନୋ''ତିଆଦିନା ପୁଗ୍ଗଲଓ୍ୱାରେ, ''ଯତ୍ଥ କାମରାଗାନୁସଯୋ ପହୀନୋ, ତତ୍ଥ ପଟିଘାନୁସଯୋ ପହୀନୋତି? ନ ଓ୍ୱତ୍ତବ୍ବୋ ପହୀନୋତି ଓ୍ୱା ଅପ୍ପହୀନୋତି ଓ୍ୱା। ଯତ୍ଥ ଓ୍ୱା ପନ…ପେ… ନ ଓ୍ୱତ୍ତବ୍ବୋ…ପେ… ତତ୍ଥ ମାନାନୁସଯୋ ପହୀନୋତି? ଆମନ୍ତା। ଯତ୍ଥ ଓ୍ୱା ପନ…ପେ… ପହୀନୋତି? ରୂପାରୂପଧାତୁଯା ଏତ୍ଥ ମାନାନୁସଯୋ ପହୀନୋ, କାମରାଗାନୁସଯୋ ନ ଓ୍ୱତ୍ତବ୍ବୋ, କାମଧାତୁଯା ଦ୍ୱୀସୁ ଓ୍ୱେଦନାସୁ ଏତ୍ଥ ତଦୁଭଯଂ ପହୀନ''ନ୍ତିଆଦିନା ଓକାସଓ୍ୱାରେ, ପୁଗ୍ଗଲୋକାସଓ୍ୱାରେତି ଏଓ୍ୱଂ ଅନୁଲୋମନଯେ, ''ଯସ୍ସ କାମରାଗାନୁସଯୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ତସ୍ସ ପଟିଘାନୁସଯୋ ଅପ୍ପହୀନୋତି? ଆମନ୍ତା। ଯସ୍ସ ଓ୍ୱା ପନ…ପେ… ଆମନ୍ତା…ପେ… ଯସ୍ସ ଓ୍ୱା ପନ ମାନାନୁସଯୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ତସ୍ସ କାମରାଗାନୁସଯୋ ଅପ୍ପହୀନୋତି? ଅନାଗାମିସ୍ସ ମାନାନୁସଯୋଓ, ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ତଦୁଭଯଂ ଅପ୍ପହୀନ''ନ୍ତିଆଦିନା ପଟିଲୋମନଯେ ଚ ଓ୍ୱୁତ୍ତନଯେନେଓ୍ୱ ପୁଚ୍ଛାଓ୍ୱିସ୍ସଜ୍ଜନନଯୋ ଞାତବ୍ବୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ଫଲଟ୍ଠଓ୍ୱସେନେଓ୍ୱ ଅଟ୍ଠୋ ଗହେତବ୍ବୋ ମଗ୍ଗଟ୍ଠାନଂ ପହୀନକିଲେସତ୍ତାଭାଓ୍ୱା। ତେସଂ ହି ଅନୁସଯା ପହୀଯନ୍ତି ଏଓ୍ୱ, ନ ପନ ପହୀନାତି ଅନାଗାମିଆଦଯୋ ଫଲଟ୍ଠାଓ୍ୱ ଗହେତବ୍ବା, ଓକାସଓ୍ୱାରେ ପନ ''ନ ଓ୍ୱତ୍ତବ୍ବୋ''ତି ଇଦଂ ଉଭିନ୍ନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅସାଧାରଣତ୍ତା ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞଂ ହି କାମରାଗାନୁସଯସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନଂ, ଅଞ୍ଞଂ ପଟିଘାନୁସଯସ୍ସ। ଅଭାଓ୍ୱିତମଗ୍ଗସ୍ସ ଚ ଯତ୍ଥ ଅନୁସଯୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ମଗ୍ଗେ ଭାଓ୍ୱିତେ ତତ୍ଥେଓ୍ୱ ସୋ ପହୀନୋ ନାମ ହୋତି, ତସ୍ମା ସୋ ତତ୍ଥ ପହୀନୋତି ଓ୍ୱା, ଅପ୍ପହୀନୋତି ଓ୍ୱା ନ ଓ୍ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ସବ୍ବତ୍ଥାପି ପନ ସଯଂ ଅଭାଓ୍ୱେନ ତତ୍ଥ ଅପ୍ପହୀନୋତି ନ ଓ୍ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ଉଭିନ୍ନଂ ପନ ସାଧାରଣଟ୍ଠାନଂ ସନ୍ଧାଯ ''ଆମନ୍ତା''ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ। ମାନାନୁସଯୋ ହି କାମଧାତୁଯା ଓ୍ୱେଦନାଦ୍ୱଯସଙ୍ଖାତେ ସାଧାରଣଟ୍ଠାନେ କାମରାଗେନ ସଦ୍ଧିଂ ପହୀନୋ ନାମ ହୋତି । ଯସ୍ସ କାମରାଗାନୁସଯୋ ଅପ୍ପହୀନୋତି ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ, ସୋତାପତ୍ତିସକଦାଗାମିଫଲଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଓ୍ୱସେନ ଅଟ୍ଠୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ''ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନ''ନ୍ତି ହି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ। ସେସଂ ସୁଓ୍ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେଓ୍ୱାତି ଅଯଂ ପହୀନଓ୍ୱାରେ ନଯୋ।

ଉପ୍ପଜ୍ଜନଓ୍ୱାରେ ପନ ''ଯସ୍ସ କାମରାଗାନୁସଯୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ପଟିଘାନୁସଯୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦିନା ସବ୍ବତ୍ଥ ଅନୁସଯଓ୍ୱାରସଦିସୋଓ୍ୱାତି ଅଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନଓ୍ୱାରେ ନଯୋ।

ଧାତୁଓ୍ୱାରେ ପନ ''କାମଧାତୁଯା ଚୁତସ୍ସ କାମଧାତୁଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ କତି ଅନୁସଯା ଅନୁସେନ୍ତି, କତି ଅନୁସଯା ନାନୁସେନ୍ତି, କତି ଅନୁସଯା ଭଙ୍ଗା? କାମଧାତୁଯା ଚୁତସ୍ସ ରୂପଧାତୁଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ…ପେ… କତି ଭଙ୍ଗା? କାମଧାତୁଯା ଚୁତସ୍ସ ଅରୂପଧାତୁଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ…ପେ… ରୂପଧାତୁଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ନ ଅରୂପଧାତୁଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ…ପେ… କତି ଭଙ୍ଗଂ? କାମଧାତୁଯା ଚୁତସ୍ସ ନ କାମଧାତୁଂ, ନ ଅରୂପଧାତୁଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ…ପେ… ନ ରୂପଧାତୁଂ ନ ଅରୂପଧାତୁଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ। ନ କାମଧାତୁଂ ନ ରୂପଧାତୁଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ କତି ଭଙ୍ଗା''ତି ଏଓ୍ୱଂ କାମଧାତୁମୂଲକା ନଓ୍ୱ ପୁଚ୍ଛା, ତଥା ''ରୂପଧାତୁଯା ଚୁତସ୍ସା''ତିଆଦିନା ରୂପଧାତୁମୂଲକା ନଓ୍ୱ, ଅରୂପଧାତୁଯା ନଓ୍ୱ ଚାତି ସତ୍ତଓ୍ୱୀସତି ଅନୁଲୋମପୁଚ୍ଛା, ତଥା ''ନ କାମଧାତୁଯା ଚୁତସ୍ସା''ତିଆଦିନା ସତ୍ତଓ୍ୱୀସତି ପଟିଲୋମପୁଚ୍ଛା ଚ, ତଥା ''ନ କାମଧାତୁଯା ନ ଅରୂପଧାତୁଯା ଚୁତସ୍ସ କାମଧାତୁଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସା''ତିଆଦିନା ସତ୍ତଓ୍ୱୀସତି ଦୁକମୂଲକା ପୁଚ୍ଛା ଚାତି ଏଓ୍ୱଂ ପୁଚ୍ଛାଓ୍ୱାରେ ଏକାସୀତି ପୁଚ୍ଛା ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବା।

ତତ୍ଥ ଅନୁସେନ୍ତୀତି ଚିତ୍ତସନ୍ତାନେ ଅନୁଗତା ହୁତ୍ୱା କତି ଅନୁସେନ୍ତି, ଭଙ୍ଗାତି ଅନୁସେନ୍ତି ଚ ନାନୁସେନ୍ତି ଚାତି ଏଓ୍ୱଂ କତି ଓ୍ୱିଭଜିତବ୍ବାତି ଅଟ୍ଠୋ। ନ କାମଧାତୁଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସାତି କାମଧାତୁଓ୍ୱିରହିତା ଦ୍ୱେ ରୂପାରୂପଧାତୁଯୋ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ। ନ କାମଧାତୁଂ ନ ରୂପଧାତୁନ୍ତି ଅରୂପଧାତୁଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ। ନ କାମଧାତୁଯାତି ରୂପାରୂପଧାତୂହି ଚୁତସ୍ସ, ଏଓ୍ୱଂ ସେସେସୁପି ସବ୍ବତ୍ଥ ପଟିସନ୍ଧିଓ୍ୱସେନ, ଧାତୁଓ୍ୱସେନ ଚ ଅଟ୍ଠୋ ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଅଯଂ ଉଦ୍ଦେସଓ୍ୱାରେ ନଯୋ।

ନିଦ୍ଦେସଓ୍ୱାରେ ପନସ୍ସ ''କାମଧାତୁଯା ଚୁତସ୍ସ କାମଧାତୁଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ କସ୍ସଚି ସତ୍ତ ଅନୁସଯା ଅନୁସେନ୍ତି, କସ୍ସଚି ପଞ୍ଚ ଅନୁସଯା ଅନୁସେନ୍ତି, ଅନୁସଯା ଭଙ୍ଗା ନତ୍ଥି, କାମଧାତୁଯା ଚୁତସ୍ସ ରୂପଧାତୁଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ କସ୍ସଚି ସତ୍ତ ଅନୁସଯା ଅନୁସେନ୍ତି, କସ୍ସଚି ପଞ୍ଚ, କସ୍ସଚି ତଯୋ …ପେ… ଭଙ୍ଗା ନତ୍ଥୀ''ତି ଇମିନା ନଯେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଓ୍ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବଂ, ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଓ୍ୱିସେସୋ – ରୂପଧାତୁଯା ଚୁତସ୍ସ କାମଧାତୁଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ସତ୍ତେଓ୍ୱ ଅନୁସଯା ଅନୁସେନ୍ତି, ତଥା ''ଅରୂପଧାତୁଯା ଚୁତସ୍ସ କାମଧାତୁଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସା''ତିଆଦୀସୁପି, ଅରୂପଧାତୁଯା ପନ ଚୁତସ୍ସ ରୂପଧାତୁଯା ଉପପତ୍ତି ନତ୍ଥି, ହେଟ୍ଠା ଉପପଜ୍ଜମାନୋ କାମଧାତୁଂ ଏଓ୍ୱ ଉପପଜ୍ଜତି, ସତ୍ତେଓ୍ୱ ଅନୁସଯା ଅନୁସେନ୍ତୀତି ଏଓ୍ୱଂ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଏଓ୍ୱରୂପେସୁ ଓ୍ୱିସ୍ସଜ୍ଜନନଯୋ ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଅଯଂ ଓ୍ୱିସେସୋ, ସେସଂ ଓ୍ୱୁତ୍ତନଯମେଓ୍ୱାତି ଅଯମେତ୍ଥ ପାଳିନଯୋ।

ତତ୍ଥ କସ୍ସଚି ସତ୍ତାତି ପୁଥୁଜ୍ଜନଓ୍ୱସେନ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ, ପଞ୍ଚାତି ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମୀନଂ ଓ୍ୱସେନ। ତେସଂ ହି ଦିଟ୍ଠିଓ୍ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୁସଯା ପହୀନାତି, କାମଧାତୁଯା ପନ ଅନାଗାମୀନଂ ଉପପତ୍ତିଅଭାଓ୍ୱତୋ ପଠମଓ୍ୱାରେ ''କସ୍ସଚି ତଯୋ''ତି ନ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ, ରୂପାରୂପଧାତୂସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନଓ୍ୱାରେସୁ ଏଓ୍ୱ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ…ପେ… ଅନାଗାମୀନଂ ହି କାମରାଗପଟିଘାନମ୍ପି ପହୀନତ୍ତା ତଯୋଓ୍ୱ ଅନୁସଯା ଅନୁସେନ୍ତି, ଇଧ ଚ ଅନୁସଯାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଓ୍ୱସେନ ନଯୋ, ଅନୁସଯାନଂ

ଅନୁସଯନଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅପ୍ପହୀନଭାୱେନ ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ଅପି ଅନୁସଯନଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ସତ୍ତେୱାତି ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ରୂପାରୂପଧାତୁଯା ଚୁତସ୍ସ ହେଟ୍ଠା କାମଭୱାଦୀସୁ ଉପପତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥି, ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସେୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ''ସତ୍ତେୱା''ତି ନିଯମେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ଅରୂପଧାତୁଯା ଚୁତସ୍ସ ରୂପଧାତୁଯା ଉପପତ୍ତି ନତ୍ଥୀତି। କସ୍ମା ନତ୍ଥି? ଅରୂପୀନଂ ରୂପଜ୍ଝାନସ୍ସ ଅଭାୱା। ତେ ହି ସବ୍ବସୋ ରୂପସଞ୍ଞାନଂ ସମତିକ୍କମନରୂପଧାତୁଂ ଉପପନ୍ନାତି। ସେସଂ ନଯତୋ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯମେୱାତି ଅଯଂ ଧାତୁୱାରେ ନଯୋ। ଅଯଂ ଅନୁସଯଯମକମାତିକତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାନଯୋ।

ଚିତ୍ତଯମକମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ଚିତ୍ତଯମକମାତିକାଯଂ ପନ ପାଳିୱୱତ୍ଥାନଂ ତାୱ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇମିସ୍ସଂ ହି ମାତିକାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୱାରୋ ଧମ୍ମୱାରୋ ପୁଗ୍ଗଲଧମ୍ମୱାରୋତି ଆଦିତୋୱ ତଯୋ ସୁଦ୍ଧିକମହାୱାରା ହୋନ୍ତି, ତତ୍ଥ ''ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନ ନିରୁଜ୍ଝତୀ''ତି ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୱସେନ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜନନିରୁଜ୍ଝନାଦିଭେଦଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୱାରୋ ନାମ। ''ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନ ନିରୁଜ୍ଝତୀ''ତି ଏୱଂ ଧମ୍ମୱସେନେୱ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜନନିରୁଜ୍ଝନାଦିଭେଦଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ଗତୋ ଧମ୍ମୱାରୋ ନାମ। ''ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନ ନିରୁଜ୍ଝତୀ''ତି ଏୱଂ ଉଭଯୱସେନେୱ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜନନିରୁଜ୍ଝନାଦିଭେଦଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲଧମ୍ମୱାରୋ ନାମ।

ତତୋ ''ଯସ୍ସ ସରାଗଂ ଚିତ୍ତ''ନ୍ତିଆଦୀନଂ ସୋଳସନ୍ନଂ ପଦାନଂ ୱସେନ ଅପରେ ସରାଗାଦିପଦୱିସେସିତା ସୋଳସ ପୁଗ୍ଗଲୱାରା, ସୋଳସ ଧମ୍ମୱାରା, ସୋଳସ ପୁଗ୍ଗଲଧମ୍ମୱାରାତି ଅଟ୍ଠଚତ୍ତାଲୀସ ମିସ୍ସକୱାରା ହୋନ୍ତି, ତେ ସରାଗାଦିପଦମତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସଂଖିତ୍ତା। ତତୋ ''ଯସ୍ସ କୁସଲଂ ଚିତ୍ତ''ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ଛସଟ୍ଠିଦ୍ୱିସତସଙ୍ଖାତାନଂ ଅଭିଧମ୍ମମାତିକାପଦାନଂ ୱସେନ ଅପରେ କୁସଲାଦିପଦୱିସେସିତା ଛସଟ୍ଠିଦ୍ୱିସତପୁଗ୍ଗଲୱାରା, ଛସଟ୍ଠିଦ୍ୱିସତଧମ୍ମୱାରା, ଛସଟ୍ଠିଦ୍ୱିସତପୁଗ୍ଗଲଧମ୍ମୱାରାତି ଅଟ୍ଠନୱୁତିସତ୍ତସତା ମିସ୍ସକୱାରା ହୋନ୍ତି, ତେପି କୁସଲାଦିପଦମତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସଂଖିତ୍ତାଯେୱ, ଯାନିପେତ୍ଥ ସନିଦସ୍ସନାଦୀନି ପଦାନି ଚିତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ନ ଯୁଜ୍ଜନ୍ତି, ତାନି ମୋଘପୁଚ୍ଛାୱସେନ ଗହିତାନୀତି।

ତେସୁ ପନ ତୀସୁ ୱାରେସୁ ସବ୍ବପଠମେ ସୁଦ୍ଧିକପୁଗ୍ଗଲମହାୱାରେ ତାୱ ଉପ୍ପାଦନିରୋଧକାଲସମ୍ଭେଦୱାରୋ ଉପ୍ପାଦୁପ୍ପନ୍ନୱାରୋ ନିରୋଧୁପ୍ପନ୍ନୱାରୋ ଉପ୍ପାଦୱାରୋ ନିରୋଧୱାରୋ ଉପ୍ପାଦନିରୋଧୱାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନନନିରୋଧୱାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୁପ୍ପନ୍ନୱାରୋ ନିରୁଜ୍ଝମାନୁପ୍ପନ୍ନୱାରୋ ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପାଦୱାରୋ ଅତୀତାନାଗତୱାରୋ ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପଜ୍ଜମାନୱାରୋ ନିରୁଦ୍ଧନିରୁଜ୍ଝମାନୱାରୋ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲୱାରୋ ଚାତି ଚୁଦ୍ଦସ ଅନ୍ତରୱାରା, ତେସୁ ଉପ୍ପାଦୱାରୋ ନିରୋଧୱାରୋ ଉପ୍ପାଦନିରୋଧୱାରୋତି ଇମେସୁ ତୀସୁ ୱାରେସୁ ପଚ୍ଚେକଂ ୱତ୍ତମାନାତୀତସ୍ସ, ୱତ୍ତମାନାନାଗତସ୍ସ, ଅତୀତାନାଗତସ୍ସ ଚାତି ତିଣ୍ଣଂ କାଲଭେଦାନଂ ୱସେନ ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମତୋ ଛ ଛ କତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାରସ ଯମକାନି, ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପାଦୱାରେ ଅତୀତାନାଗତକାଲୱସେନ ଅନୁଲୋମତୋ ଦ୍ୱେ, ପଟିଲୋମତୋ ଦ୍ୱେତି ଚତ୍ତାରି ଯମକାନି, ସେସେସୁ ଆଦିତୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠେସୁ ତୀସୁ, ଅନ୍ତରେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠେସୁ ତୀସୁ, ଅୱସାନେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠେସୁ ଚତୂସୂତି ଦସସୁ ୱାରେସୁ ଅନୁଲୋମତୋ ଏକଂ, ପଟିଲୋମତୋ ଏକନ୍ତି ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ କତ୍ୱା ୱୀସତି ଯମକାନି, ଏୱଂ ସବ୍ବେସୁପି ଚୁଦ୍ଦସସୁ ଅନ୍ତରୱାରେସୁ ଦ୍ୱାଚତ୍ତାଲୀସ ଯମକାନି, ଚତୁରାସୀତି ପୁଚ୍ଛା, ଅଟ୍ଠସଟ୍ଠିଅତ୍ଥସତଂ ହୋତି। ଯଥା ଚ ଏକସ୍ମିଂ ସୁଦ୍ଧିକପୁଗ୍ଗଲମହାୱାରେ, ତଥା ସୁଦ୍ଧିକଧମ୍ମମହାୱାରେ, ସୁଦ୍ଧିକପୁଗ୍ଗଲଧମ୍ମମହାୱାରେପୀତି ତୀସୁ ମହାୱାରେସୁ ଛବ୍ବୀସତିଯମକସତଂ, ତତୋ ଦିଗୁଣା ପୁଚ୍ଛା, ଦିଗୁଣା ଅତ୍ଥା ଚ ୱେଦିତବ୍ବା, ଇଦଂ ପନ ୱାରତ୍ତଯଂ ସରାଗାଦିୱସେନ ସୋଳସଗୁଣଂ, କୁସଲାଦିୱସେନ ଛସଟ୍ଠିଦ୍ୱିସତଗୁଣଂ କତ୍ୱା ଇମିସ୍ସା ଚିତ୍ତଯମକମାତିକାଯ ଅନେକାନି ଯମକସହସ୍ସାନି, ତଦ୍ଦିଗୁଣା ପୁଚ୍ଛା, ତଦ୍ଦିଗୁଣା ଅତ୍ଥା ଚ ହୋନ୍ତି, ପାଠୋ ପନ ସଂଖିତ୍ତୋ। ଏୱମେତ୍ଥ ପାଳିୱୱତ୍ଥାନଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଇଦାନି ଅନୁତ୍ତାନପଦତ୍ଥାନୁସାରେନ ୱିଭଙ୍ଗନଯସହିତୋ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୱଣ୍ଣନାନଯୋ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣସମଙ୍ଗିତାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ନ ନିରୁଜ୍ଝତୀତି ନିରୋଧକ୍ଖଣଂ ଅପ୍ପତ୍ତତାଯ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି। ତସ୍ସ ଚିତ୍ତନ୍ତି କିଂ ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତୀତି ପୁଚ୍ଛା, ତସ୍ସା ଚ, ''ପଚ୍ଛିମଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ତେସଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନ ନିରୁଜ୍ଝତି, ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ଇତରେସଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ତେସଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନ ନିରୁଜ୍ଝତି, ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ଚେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି ଚା''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ତତ୍ଥ ତେସଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଯେସଂ ଖୀଣାସୱାନଂ ପଚ୍ଛିମଚିତ୍ତସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଚୁତିଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ୱତ୍ତତି, ତେସଂ ତଦେୱ ଚୁତିଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦପ୍ପତ୍ତତାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନାମ, ଭଙ୍ଗଂ ଅପ୍ପତ୍ତତାଯ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି ନାମ, ଇଦାନି ପନ ଭଙ୍ଗଂ ପତ୍ୱା ତଂ ତେସଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତତୋ ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକତ୍ତା ଅଞ୍ଞଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଇତରେସନ୍ତି ପଚ୍ଛିମଚିତ୍ତସମଙ୍ଗିଂ ଖୀଣାସୱଂ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସାନଂ ସେଖାସେଖପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ଚେୱ ଅଞ୍ଞଂ ପନ ତସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତଭାୱେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି ଚାତି ଅତ୍ଥୋ।

''ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନ ନିରୁଜ୍ଝତୀ''ତି ଇମିସ୍ସା ଦୁତିଯପୁଚ୍ଛାଯ ପଚ୍ଛିମଚିତ୍ତସମଙ୍ଗିନୋ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ''ଆମନ୍ତା''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ''ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛାଯ ''ନୋ''ତି ପଟିସେଧୋୱ

ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନିରୁଜ୍ଝତୀତି ହି ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ଅରହତୋ ପଚ୍ଛିମଚିତ୍ତମ୍ପି ସେସାନଂ ଭିଜ୍ଜମାନଚିତ୍ତମ୍ପି ପୁଚ୍ଛତି, ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପନ ଅରହତୋ ତାୱ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତୀତି ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି ପନ ନ ସକ୍କା, ତସ୍ମା "ନୋ"ତି ଏୱଂ ପଟିସେଧୋ କତୋ, "ୟସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ନିରୁଜ୍ଝତୀ"ତି ପୁଚ୍ଛାୟ "ନତ୍ଥୀ"ତି ପଟିକ୍ଖେପୋୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ୟସ୍ସ ହି ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ସୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନତ୍ଥୀତି।

ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି? ଆମନ୍ତା, ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ସବ୍ବେସଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ନୋ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସବ୍ବେସଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ତେସଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚ, ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି , ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି? ଚିତ୍ତସ୍ସ ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ନୋ ଚ ନୁପ୍ପନ୍ନଂ, ନିରୋଧସମାପନ୍ନାନଂ ଅସଞ୍ଞସତ୍ତାନଂ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ଚେୱ ନୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଆମନ୍ତା। ଏୱଂ ଚ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଉପ୍ପାଦସମଙ୍ଗିନୋପେତଂ ନାମଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଚ ଉପ୍ପାଦସମଙ୍ଗିନୋୱ।

ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି? ଆମନ୍ତା। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ନିରୁଜ୍ଝତୀତି? ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ତଥା। ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି? ନିରୋଧସମାପନ୍ନାଦୀନଂ ଚିତ୍ତଂ। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଆମନ୍ତା।

ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ଆମନ୍ତା। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ସବ୍ବେସଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ତଥା। ଏୱଂ ଚ ଉପ୍ପାଦପ୍ପତ୍ତତ୍ତା ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତଂ ଅନତୀତତ୍ତା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନାମାତି ଅତ୍ଥୋତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଖଣପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱସେନ ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି ପନ ଇମସ୍ସ ଅତୀତଚିତ୍ତକ୍ଖଣୱସେନ ଅତ୍ଥେ ଗୟ୍ହମାନେ ଏୱ ଉପରିପାଠଇୟା ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ନ ଅଞ୍ଞଥାତି ପଞ୍ଞାୟତି, ତସ୍ମା ପୁବ୍ବାପରଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ପାଠଇଅୱିରୋଧେନ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ।

ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ନତ୍ଥି। ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ପଚ୍ଛିମଚିତ୍ତସମଙ୍ଗିଖୀଣାସୱୱିରହିତାନଂ ଚିତ୍ତଂ ତଥା। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ତଥା। ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ…ପେ… ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ଅସେଖାନଂ ପଚ୍ଛିମଚିତ୍ତସ୍ସ ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ତଥା। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ପଚ୍ଛିମଚିତ୍ତସ୍ସ ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ତଥା। ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ପଚ୍ଛିମଚିତ୍ତସମଙ୍ଗିଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସାନଂ ତଥା। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଆମନ୍ତା। ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ନତ୍ଥି। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ।

ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥାତି? ଆମନ୍ତା। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ନିରୁଜ୍ଝତୀତି? ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ତଥା। ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ…ପେ… ନ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥାତି? ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ନତ୍ଥି। ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତୀତି? ପଚ୍ଛିମଚିତ୍ତସମଙ୍ଗିଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସାନଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ତଥା। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ସେସାନଂ ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ତଥା। ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ…ପେ… ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ନିରୁଜ୍ଝତି।

ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତୀତି? ପଚ୍ଛିମଚିତ୍ତସ୍ସ ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ଠପେତ୍ୱା ସେସାନଂ ଚିତ୍ତଂ ତଥା। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଆମନ୍ତା। ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତୀତି? ନତ୍ଥି। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ନ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥାତି? ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ।

ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥାତି? ଆମନ୍ତା। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ସବ୍ବେସଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ତଥା। ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥାତି? ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥ। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ନତ୍ଥି, ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତୀତି? ଆମନ୍ତା। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ସବ୍ବେସଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ତଥା। ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତୀତି? ପଚ୍ଛିମଚିତ୍ତସ୍ସ ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ତଥା। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଆମନ୍ତା। ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତୀତି? ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ପଚ୍ଛିମଚିତ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା ତଥା। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଆମନ୍ତା। ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତୀତି? ନତ୍ଥି। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ।

ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତୀତି? ଆମନ୍ତା। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ସବ୍ବେସଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ତଥା। ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତୀତି? ସବ୍ବେସଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ତଥା। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଆମନ୍ତା।

ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି? ଆମନ୍ତା। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନନ୍ତି? ସବ୍ବେସଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ତଥା। ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି? ନିରୋଧସମାପନ୍ନାଦୀନଂ ଚିତ୍ତଂ ତଥା। ୟସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଆମନ୍ତା।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି? ଆମନ୍ତା। ଯସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ତଥା। ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି? ନିରୋଧସମାପନ୍ନାଦୀନଂ ଚିତ୍ତଂ ତଥା। ଯସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଆମନ୍ତା।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ଆମନ୍ତା। ଯସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ? ଚିତ୍ତସମଙ୍ଗୀନଂ ତଥା। ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ନୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି? ନତ୍ଥି…ପେ… ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ନୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି? ଉପ୍ପନ୍ନଂ।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ ନୋ ଚ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ଆମନ୍ତା। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି ନୋ ଚ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ଆମନ୍ତା। ଏତ୍ଥ ''ନୋ ଚ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପନ୍ନ''ନ୍ତି ଇଦଂ ଅସଞ୍ଞସତ୍ତାଦିଅଚିତ୍ତକେ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ତେସଂ ନିଯମେନ ଚିତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତିଯା ଅଭାୱତୋ ''ଆମନ୍ତା''ତି ଉଭଯତ୍ଥ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯଞ୍ଚ ୱାରୋ କାଲୱସେ ଗହେତ୍ୱା ସମତ୍ଥିତୋତି ଗହେତବ୍ବୋ।

''ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ ନୋ ଚ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ନତ୍ଥି। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି ନୋ ଚ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ।

ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନନ୍ତି? ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ଚିତ୍ତଂ ତଥା। ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି? ଆମନ୍ତା। ନୁପ୍ପନ୍ନଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜମାନନ୍ତି? ଆମନ୍ତା। ନୁପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ନୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି? ଅତୀତାନାଗତଚିତ୍ତଂ ତଥା।

ନିରୁଦ୍ଧଂ ନିରୁଜ୍ଝମାନନ୍ତି? ନୋ, ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ନିରୁଦ୍ଧନ୍ତି? ନୋ, ନନିରୁଦ୍ଧଂ ନନିରୁଜ୍ଝମାନନ୍ତି? ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ଅନାଗତଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଂ ତଥା। ନନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ନନିରୁଦ୍ଧନ୍ତିପି ତଥେୱ।

ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ, ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତନ୍ତି? ନୋ ଚ ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ, ଅତୀତଂ ଚିତ୍ତଂ ତଦୁଭଯଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ, ଯସ୍ସ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତନ୍ତି? ଅତୀତଂ ଚିତ୍ତ''ନ୍ତି ଇମିନା ନଯେନ ପୁଗ୍ଗଲୱାରେ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନନଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଖଣନ୍ତି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନସ୍ସ ଖଣଂ, ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂଅତିକ୍କନ୍ତକାଲନ୍ତି ନ ଚିରଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ, ତମେୱ ପନ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲନ୍ତି ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି, ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ଖଣନ୍ତି ନିରୁଜ୍ଝମାନସ୍ସ ଖଣଂ, ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲନ୍ତି କିଂ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଏୱଂ ନିରୋଧକ୍ଖଣମ୍ପି ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ ନାମ ହୋତୀତି ପୁଚ୍ଛତି। ଯସ୍ସ ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ ନାମ ହୋତି, ନିରୋଧକ୍ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ ନାମ ହୋତି, ଅତୀତଂ ପନ ଚିତ୍ତଂ ଉଭୋପି ଖଣେ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ ନାମ ହୋତୀତି ଅତୀତଚିତ୍ତୱସେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ କତଂ। ଇମିନାୱ ଉପାଯେନ ଉପରିମେସୁ ଅତ୍ଥଧମ୍ମୱାରାଦୀସୁ ଚ ସବ୍ବୱିସ୍ସଜ୍ଜନେସୁ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଯଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲୱାରେ ନଯୋ।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନନିରୁଜ୍ଝତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ଆମନ୍ତା। ଯଂ ୱା ପନ…ପେ… ଆମନ୍ତା। ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ନୋ। ଯଂ ୱା ପନ ଚିତ୍ତଂ ନନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ନିରୁଜ୍ଝତୀତି? ନତ୍ଥି।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି? ଆମନ୍ତା। ଯଂ ୱା ପନ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ଚିତ୍ତଂ ତଥା, ଏୱଂ ପଟିଲୋମପୁଚ୍ଛାସୁପି ତତୋ ସେସାସୁପି। ''ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି? ଅତୀତାନାଗତଂ ଚିତ୍ତଂ ତଥା। ଯଂ ୱା ପନ…ପେ… ଆମନ୍ତା…ପେ… ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ଚିତ୍ତ''ନ୍ତିଆଦିନା, ''ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ନୋ। ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ଚିତ୍ତଂ ଅନାଗତଞ୍ଚା''ତିଆଦିନା, ''ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ନୋ। ଯଂ ୱା ପନ…ପେ… ନୋ, ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ଅନାଗତଂ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ନୋ ଚ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ଚିତ୍ତଂ ଅତୀତଂ ଚିତ୍ତ''ନ୍ତିଆଦିନା ଚ, ''ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ନୋ। ଯଂ ୱା ପନ…ପେ… ନୋ, ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ଅନାଗତଂ ଚିତ୍ତ''ନ୍ତିଆଦିନା ଚ,

''ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥାତି? ନୋ''ତିଆଦିନା ଚ, ''ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥାତି? ନୋ''ତିଆଦିନା ଚ, ''ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତୀତି ? ଆମନ୍ତା''ତିଆଦିନା ଚ, ''ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତୀତି? ନୋ''ତିଆଦିନା ଚ,

‘‘ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି? ଆମନ୍ତା। ଯଂ ୱା ପନ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନନ୍ତି…ପେ… ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ଚିତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଚ, ‘‘ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି? ଆମନ୍ତା’’ତିଆଦିନା ଚ, ‘‘ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି? ନୋ। ଯଂ ୱା ପନ…ପେ… ନୋ’’ତିଆଦିନା ଚ,

‘‘ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ ନୋ ଚ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ନୋ। ଯଂ ୱା ପନ…ପେ… ନୋ। ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଥ ନୋ ଚ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ଆମନ୍ତା’’ତିଆଦିନା ଚ, ‘‘ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନନ୍ତି…ପେ… ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଞ୍ଚ। ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି? ଆମନ୍ତା’’ତିଆଦିନା ଚ, ‘‘ନିରୁଦ୍ଧଂ ନିରୁଜ୍ଝମାନନ୍ତି? ନୋ’’ତିଆଦିନା ଚ,

‘‘ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ, ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ଖଣଂ ଖଣଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ, ତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି…ପେ… ଅତୀତଂ ଚିତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଚ ଧମ୍ମୱାରେ,

‘‘ଯସ୍ସ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି? ଆମନ୍ତା’’ତିଆଦିନା ଚ ପୁଗ୍ଗଲଧମ୍ମୱାରେ ଚ, ସରାଗାଦିପଦେହି, କୁସଲାଦିପଦେହି ଚ ମିସ୍ସେସୁ ସବ୍ବୱାରେସୁ ଚ ପୁଚ୍ଛାସୁ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନନଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଯଂ ଚିତ୍ତଯମକମାତିକତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାନଯୋ।

ଧମ୍ମଯମକମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ଧମ୍ମଯମକମାତିକାଯ ପନ ଖନ୍ଧଯମକେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପାଠଇଣ୍ୱତ୍ଥାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ଯୋ କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ଭାୱେତି, ସୋ ଅକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଜହତୀ’’ତି ଆଗତତ୍ତା ପନେତ୍ଥ ପରିଞ୍ଞାୱାରୋ ଭାୱନାୱାରୋ ନାମ। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ଅବ୍ୟାକତୋ ଧମ୍ମୋ ନେୱ ଭାୱେତବ୍ବୋ ନ ପହାତବ୍ବୋ, ତସ୍ମା ପଦମେୱ ନ ଉଦ୍ଧଟନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ । ପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ପନେତ୍ଥ ‘‘କୁସଲାକୁସଲା ଧମ୍ମାତି? ଆମନ୍ତା’’ତିଆଦିନା, ‘‘ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମାତି? ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଧମ୍ମା ଚେୱ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଚ, ଅୱସେସା ଧମ୍ମା ନ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା’’ତିଆଦିନା ଚ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱାରେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନନଯୋ ଞାତବ୍ବୋ।

‘‘ଯସ୍ସ କୁସଲା ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତସ୍ସ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି? ନୋ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ…ପେ… ଯସ୍ସ କୁସଲା ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତସ୍ସ ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି? ପଞ୍ଚୱୋକାରେ କୁସଲାନଂ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତିଆଦିନା ଚ, ‘‘ଯତ୍ଥ କୁସଲା ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି? ଆମନ୍ତା…ପେ… ତତ୍ଥ ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି? ଆମନ୍ତା। ଯତ୍ଥ ୱା ପନ ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତତ୍ଥ କୁସଲା ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି …ପେ… ଚତୁୱୋକାରେ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତିଆଦିନା ଚ, ‘‘ଯସ୍ସ ଯତ୍ଥ କୁସଲା ଧମ୍ମା…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି? ନୋ’’ତିଆଦିନା ଚ,

‘‘ଯସ୍ସ କୁସଲା ଧମ୍ମା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତସ୍ସ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି…ପେ… ସବ୍ବେସଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ଅବ୍ୟାକତଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ନିରୋଧସମାପନ୍ନାନଂ ଅସଞ୍ଞସତ୍ତାନଂ ତେସଂ କୁସଲା ଚ ଧମ୍ମା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଅକୁସଲା ଚ ଧମ୍ମା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତିଆଦିନା ଚ, ‘‘ଯସ୍ସ କୁସଲା ଧମ୍ମା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତସ୍ସ ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି…ପେ… ସବ୍ବେସଂ ଚୱନ୍ତାନଂ ପୱତ୍ତେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ଆରୁପ୍ପେ ଅକୁସଲାନଂ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ଚ ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତିଆଦିନା ଚ, ‘‘ଯତ୍ଥ କୁସଲା ଧମ୍ମା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି? ଆମନ୍ତା…ପେ… ତତ୍ଥ ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି? ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଯତ୍ଥ ୱା ପନ ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି? ନତ୍ଥୀ’’ତିଆଦିନା ଚ ଉପ୍ପାଦୱାରେ,

‘‘ଯସ୍ସ କୁସଲା ଧମ୍ମା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ତସ୍ସ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି? ନୋ’’ତିଆଦିନା ନିରୋଧୱାରେ ଚ,

‘‘ଯସ୍ସ କୁସଲା ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତସ୍ସ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି? ନୋ’’ତିଆଦିନା ଉପ୍ପାଦନିରୋଧୱାରେ ଚ,

‘‘ଯୋ କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ଭାୱେତି, ସୋ ଅକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଜହିସ୍ସତୀତି? ନୋ…ପେ… ଯୋ କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ନ ଭାୱେତି, ସୋ ଅକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ନପ୍ପଜହିସ୍ସତୀତି? ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିଞ୍ଚ ଅରହନ୍ତଞ୍ଚ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସା ପୁଗ୍ଗଲା’’ତିଆଦିନା ଭାୱନାୱାରେ ଚ ପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନନଯୋ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନ ଞାତବ୍ବୋ।

ଅତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛଯେ ପନେତ୍ଥ ଇଦଂ ଲକ୍ଖଣଂ। ଇମସ୍ସ ହି ଧମ୍ମଯମକସ୍ସ ପୱତ୍ତିମହାୱାରେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ଇମେସୁ ଉପ୍ପାଦନିରୋଧେସୁ

କୁସଲାକୁସଲଧମ୍ମା ତାୱ ଏକନ୍ତେନ ପୱତ୍ତିଯଂଯେୱ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ନ ଚୁତିପଟିସନ୍ଧୀସୁ, ଅବ୍ୟାକତଧମ୍ମା ପନ ପୱତ୍ତେ ଚ ଚୁତିପଟିସନ୍ଧୀସୁ ଚାତି ତୀସୁପି କାଲେସୁ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ଏୱମେତ୍ଥ ଯଂ ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ଲବ୍ଭତି, ତସ୍ସ ୱସେନ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତ୍ରିଦଂ ନଯମୁଖଂ – କୁସଲାକୁସଲାନଂ ତାୱ ଏକକ୍ଖଣେ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ‘‘ନୋ’’ତି ପଟିସେଧୋ କତୋ। ଅବ୍ୟାକତା ଚାତି ଇଦଂ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନରୂପଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଯତ୍ଥ କୁସଲା ଧମ୍ମା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଅସଞ୍ଞଭୱଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ଅବ୍ୟାକତାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନସ୍ସାଭାୱା ‘‘ନତ୍ଥୀ’’ତି ପଟିକ୍ଖେପୋ କତୋ, ନିରୋଧୱାରେ କୁସଲାକୁସଲାନଂ ଏକତୋ ଅନିରୁଜ୍ଝନତୋ ‘‘ନୋ’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଇମିନାୱ ନଯମୁଖେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଯଂ ଧମ୍ମଯମକମାତିକତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାନଯୋ।

ଇନ୍ଦ୍ରିଯଯମକମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ଇନ୍ଦ୍ରିଯଯମକମାତିକାଯଂ ପନ ଖନ୍ଧଯମକମାତିକାଦୀସୁ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପାଠିୱୱତ୍ଥାନାଦିକୋ ସବ୍ବୋ ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାନଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପନେତ୍ଥ ଯଥା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯାଦିମୂଲକେହି, ତଥେୱ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯାଦିମୂଲକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ପଯୋଗଂ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମା ନିକ୍ଖିତ୍ତପଟିପାଟିଯା ଅଯୋଜେତ୍ୱା ସବ୍ବେହିପି ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯମୂଲାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ପରିଯୋସାନେ ଯୋଜିତଂ, ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯେନ ଚ ସଦ୍ଧିଂ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ଲୋକୁତ୍ତରିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଚ ପଟିସନ୍ଧିଯଂ ନତ୍ଥୀତି ନ ଗହିତାନି। ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ ସେସିନ୍ଦ୍ରିଯମୂଲକେସୁପି ଯଥାନୁରୂପଂ ଞାତବ୍ବଂ। ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ପନ ବହୁକତାଯ ଧାତୁଯମକତୋପି ବହୁତରାନି ଯମକାନି ହୋନ୍ତି ଅଯଂ ୱିସେସୋ, ସେସଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନ ଞାତବ୍ବନ୍ତି। ଅଯଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଯମକମାତିକତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାନଯୋ।

ମୋହୱିଚ୍ଛେଦନିଯା ଅଭିଧମ୍ମମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନାଯ

ଯମକମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ପଟ୍ଠାନମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

ଇଦାନି ପଟ୍ଠାନମାତିକାଯ ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାନଯୋ ହୋତି। କେନଟ୍ଠେନ ପଟ୍ଠାନନ୍ତି? ନାନପ୍ପକାରପଚ୍ଚଯଟ୍ଠେନ। ପ-ସଦ୍ଦୋ ହି ନାନପ୍ପକାରତ୍ଥଂ ଦୀପେତି, ଠାନ-ସଦ୍ଦୋ ପଚ୍ଚଯତ୍ଥଂ। ଅଥ ୱା ୱିଭଜନଟ୍ଠେନ ପଟ୍ଠାନଂ। ଯଥା ହି ପଞ୍ଞାପନା ପଟ୍ଠପନା ୱିୱରଣା ୱିଭଜନା ଉତ୍ତାନୀକମ୍ମନ୍ତି ଆଗତଟ୍ଠାନେ ୱିଭଜନଟ୍ଠୋ ପଟ୍ଠାନସଦ୍ଦସମାନତ୍ଥୋ ପଟ୍ଠପନା-ସଦ୍ଦୋ ଦିସ୍ସତି, ଏୱମିଧାପି କୁସଲାଦୀନଂ ଧମ୍ମାନଂ ହେତୁପଚ୍ଚଯାଦୀହି ୱିଭଜନତୋ ୱିଭଜନଟ୍ଠେନ ପଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ଅଥ ୱା ପଟ୍ଠିତଟ୍ଠେନ ପଟ୍ଠାନଂ, ଗମନଟ୍ଠେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ସବ୍ବଧମ୍ମେସୁ ହି ଅସଙ୍ଗଗମନସ୍ସ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ ହେତୁପଚ୍ଚଯାଦିଭେଦଭିନ୍ନେସୁ କୁସଲାଦୀସୁ ୱିତ୍ଥାରିତନଯଲାଭତୋ ନିସ୍ସଙ୍ଗୱସେନ ପୱତ୍ତଗମନତ୍ତା ଗମନଟ୍ଠେନ ପଟ୍ଠାନଂ ନାମ, ଇତି ନାନପ୍ପକାରପଚ୍ଚଯଟ୍ଠେନ, ୱିଭଜନଟ୍ଠେନ, ଗମନଟ୍ଠେନ ଚ ତିକପଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଚତୁୱୀସତିଯା ପଟ୍ଠାନେସୁ ଏକେକମ୍ପି ପଟ୍ଠାନଂ ନାମ, ତେସଂ ପନ ସମୂହତୋ ପକରଣଂ ପଟ୍ଠାନଂ ନାମ, ତେସଂ ପଟ୍ଠାନାନଂ ମାତିକା। ସଯମ୍ପି ୱା ପଟ୍ଠାନଭୂତା ମାତିକା, ସବ୍ବମ୍ପେତଂ ପଟ୍ଠାନମାତିକା। ଯା ସା ‘‘ହେତୁପଚ୍ଚଯୋ, ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯୋ…ପେ… ଅୱିଗତପଚ୍ଚଯୋ’’ତି ଏୱଂ ତିକପଟ୍ଠାନାଦିଚତୁୱୀସତିପ୍ପଭେଦସମନ୍ତପଟ୍ଠାନଦେସନାଯ ମୂଲଭୂତପଚ୍ଚଯଭେଦସ୍ସ ୱସେନ ଭଗୱତା ପକରଣସ୍ସ ଆଦିମ୍ହି ଠପିତା, ଅଯଂ ଇଧ ପଟ୍ଠାନମାତିକା ନାମ।

ତତ୍ଥ ଅନୁତ୍ତାନତ୍ଥାଦିସହିତୋ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛଯୋ ତାୱ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ହେତୁପଚ୍ଚଯୋତିଆଦୀସୁ ହି ହେତୁ ଚ ସୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଚାତି ହେତୁପଚ୍ଚଯୋ, ହେତୁ ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଚଯୋ ହେତୁପଚ୍ଚଯୋ, ହେତୁଭାୱେନ ପଚ୍ଚଯୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ହେତୂତି ୱଚନାୱଯୱକାରଣମୂଲାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ‘‘ପଟିଞ୍ଞାହେତୂ’’ତିଆଦୀସୁ ହି ଲୋକେ ୱଚନାୱଯୱୋ ‘‘ହେତୂ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ସାସନେ ପନ ‘‘ଯେ ଧମ୍ମା ହେତୁପ୍ପଭୱା’’ତିଆଦୀସୁ (ମହାୱ। ୬୦; ଅପ। ଥେର ୧।୧।୨୮୬) କାରଣଂ, ‘‘ତଯୋ କୁସଲା ହେତୂ, ତଯୋ ଅକୁସଲା ହେତୂ’’ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ସ। ୧୦୫୯) ମୂଲଂ, ଇଦଂ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତଂ , ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଏତସ୍ମା ଏତୀତି ପଚ୍ଚଯୋ, ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ନଂ ୱତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯୋ ହି ଧମ୍ମୋ ଯଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ତିଟ୍ଠତି ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱା, ସୋ ତସ୍ସ ଉପକାରକଲକ୍ଖଣେନ ପଚ୍ଚଯୋ ନାମ। ଇତି ମୂଲଟ୍ଠେନ ହେତୁ, ଉପକାରକଟ୍ଠେନ ପଚ୍ଚଯୋତି ସଙ୍ଖେପତୋ ମୂଲଟ୍ଠେନ ଉପକାରକୋ ଧମ୍ମୋ ହେତୁପଚ୍ଚଯୋ, କୁସଲାଦୀନଂ କୁସଲାଦିଭାୱସାଧକୋତି କେଚି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ପନ ତଂସମୁଟ୍ଠାନରୂପେସୁ ହେତୁପଚ୍ଚଯତା ନ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ଅହେତୁକଚିତ୍ତାନଞ୍ଚ ୱିନା ଏତେହି ଅବ୍ୟାକତଭାୱୋ ସିଦ୍ଧୋ, ସହେତୁକାନମ୍ପି ଚ ଯୋନିସୋମନସିକାରାଦିପଟିବଦ୍ଧୋ କୁସଲାଦିଭାୱୋ, ନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତହେତୁପଟିବଦ୍ଧୋ। ଯଦି ଚ ସିଯା, ହେତୂସୁପି କୁସଲାଦିଭାୱସାଧକେନ ଅଞ୍ଞେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, କୁସଲାଦିଭାୱସାଧନୱସେନ ପନ ହେତୂନଂ ମୂଲଟ୍ଠଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଭାୱସାଧନୱସେନ ଗଯ୍ହମାନେ ନ କିଞ୍ଚି ୱିରୁଜ୍ଝତି। ଲଦ୍ଧହେତୁପଚ୍ଚଯା ହି ଧମ୍ମା ୱିରୁଳ୍ହମୂଲା ୱିଯ ପାଦପା ଥିରା ହୋନ୍ତି ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତା, ଇତରେ ପନ ତିଲବୀଜକାଦିସେୱାଲା ୱିଯ ନ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତା, ଇତି ମୂଲଟ୍ଠେନ ଉପକାରକୋତି ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଭାୱସାଧନେନ ଉପକାରକୋ ଧମ୍ମୋ ହେତୁପଚ୍ଚଯୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ନିଦ୍ଦେସେ ‘‘ହେତୂ ହେତୁସମ୍ପଯୁତ୍ତକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ତଂସମୁଟ୍ଠାନାନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ ହେତୁପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ‘‘ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାନ’’ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ତଂସମୁଟ୍ଠାନାନ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ଅଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାନମ୍ପି ସଙ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ। ପଞ୍ହାୱାରସ୍ମିଂ ହି ‘‘ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ୱିପାକାବ୍ୟାକତା ହେତୂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତକାନଂ ଖନ୍ଧାନଂ କଟତ୍ତା ଚ ରୂପାନଂ ହେତୁପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ’’ତି ଆଗତଂ, କସ୍ମା ପନାଯଂ ହେତୁ ପଟିସନ୍ଧିଯମେୱ କଟତ୍ତାରୂପାନଂ ହେତୁପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି , ନ ପୱତ୍ତେତି? ପଟିସନ୍ଧିଯଂ କମ୍ମଜରୂପାନଂ ଚିତ୍ତପଟିବଦ୍ଧୱୁତ୍ତିତାଯ, ଭୱପଠମନିପାତତୋ ଚିତ୍ତଜାତି। ଇତରରୂପସନ୍ତତିଉପତ୍ଥମ୍ଭାଭାୱେନ ଏୱ ଦୁବ୍ବଲୱତ୍ଥୁଂ ଚିତ୍ତମେୱ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚେୱ ତିଟ୍ଠତି ଚ। ତଂ ଚିତ୍ତମ୍ପି ହି ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ କମ୍ମୱେଗକ୍ଖିତ୍ତତାଯ ଚେୱ ଅପୁରେଜାତୱତ୍ଥୁକତାଯ ଚ ଅପ୍ପତିଟ୍ଠିତଂ, ପପାତେ ପତିତମତ୍ତକୋ ପୁରିସୋ ନ କିଞ୍ଚି ସିପ୍ପଂ କାତୁଂ ୱିଯ ଚିତ୍ତଜରୂପଂ ଜନେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତମେୱ କଟତ୍ତାରୂପଂ ନିସ୍ସାଯ ପତିଟ୍ଠାତି। ପଟିସନ୍ଧିଚିତ୍ତାନି ହି ରୂପଂ ନ ଜନେନ୍ତି, କମ୍ମଜରୂପମେୱ ପନ ତେସଂ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନରୂପଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତି, ପୱତ୍ତିଯଂ ପନ ପଟିଲଦ୍ଧୁପତ୍ଥମ୍ଭତାଯ ତଂ ରୂପଂ ୱିନାପି କମ୍ମପଟିବଦ୍ଧାୱ ପୱତ୍ତି, ହେତୁପଚ୍ଚଯସ୍ସ ପନେତ୍ଥ କୁସଲାଦିଭେଦତୋ, ଭୂମିଭେଦତୋ ଚ ୱିଭାଗୋ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଅଯଂ ହେତୁପଚ୍ଚଯେ ନଯୋ।

ତତୋ ପରେସୁ ଆରମ୍ମଣଭାୱେନ ଉପକାରକୋ ଧମ୍ମୋ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯୋ, ସୋ ନିଦ୍ଦେସେ ‘‘ରୂପାଯତନଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା…ପେ… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାଯତନଂ କାଯୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତକାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନଂ…ପେ… ରୂପାଯତନଂ ସଦ୍ଦଗନ୍ଧରସଫୋଟ୍ଠବ୍ବାଯତନଂ ମନୋଧାତୁଯା…ପେ… ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା…ପେ… ଯଂ ଯଂ ଧମ୍ମଂ ଆରବ୍ଭ ଯେ ଯେ ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଚିତ୍ତଚେତସିକା ଧମ୍ମା, ତେ ତେ ଧମ୍ମା ତେସଂ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ’’ତି ଏୱଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ନ କୋଚି ଧମ୍ମୋ ନ ହୋତି। ଯଥା ହି ଦୁବ୍ବଲପୁରିସୋ ଦଣ୍ଡଂ ୱା ରଜ୍ଜୁଂ ୱା

ଆଲମ୍ବିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠହତି ଚେୱ ତିଟ୍ଠତି ଚ, ଏୱଂ ଚିତ୍ତଚେତସିକା ଧମ୍ମା ରୂପାଦୀସୁ ଛସୁ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଆଲମ୍ବିତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଚେୱ ତିଟ୍ଠନ୍ତି ଚ, ତସ୍ମା ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରାଦିଭେଦା ସବ୍ବେପି ଧମ୍ମା ଯଥାଯୋଗଂ ଚିତ୍ତଚେତସିକାନଂ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଅଯଂ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯେ ନଯୋ।

ଜେଟ୍ଠକଟ୍ଠେନ ଉପକାରକୋ ଧମ୍ମୋ ଅଧିପତିପଚ୍ଚଯୋ, ସୋ ନିଦ୍ଦେସେ ''ଛନ୍ଦାଧିପତି ଛନ୍ଦସମ୍ପଯୁତ୍ତକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ତଂସମୁଟ୍ଠାନାନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ… ପେ… ୱୀରିଯଚିତ୍ତୱୀମଂସାଧିପତି…ପେ… ଅଧିପତିପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯଂ ଯଂ ଧମ୍ମଂ ଗରୁଂ କତ୍ୱା ଯେ ଯେ ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଚିତ୍ତଚେତସିକା ଧମ୍ମା, ତେ ତେ ଧମ୍ମା ତେସଂ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଧିପତିପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ''ତି ଏୱଂ ଦ୍ୱିଧା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦାଦଯୋ ସହଜାତାଧିପତିଭାୱେନ ୱୁତ୍ତା, ଗରୁକାତବ୍ବଂ ଆରମ୍ମଣାଧିପତିଭାୱେନ। ତତ୍ଥ ଚ ଲୋକିଯକୁସଲଭୂତୋ ଆରମ୍ମଣାଧିପତି ଲୋକିଯକୁସଲାନଞ୍ଚେୱ ଲୋଭସହଗତଚିତ୍ତାନଞ୍ଚ ଆରମ୍ମଣାଧିପତି ହୋତି, ନାଞ୍ଞେସଂ, ଅକୁସଲଭୂତୋ ପନ ଲୋଭସହଗତଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋତି ୱୁଚ୍ଚତି ଇତରେସୁ ଗରୁକାତବ୍ବତାଯ ଅଭାୱତୋ, ସୋ ଦ୍ୱିହେତୁକାହେତୁକାଦିଲୋକିଯୱିପାକରୂପକ୍ଖନ୍ଧଭୂତୋ ଚ ଲୋଭସହଗତସ୍ସେୱ, ନାଞ୍ଞେସଂ, ତଥା କିରିଯଭୂତୋପୀତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଆଗତଂ, ତଂ ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତକିରିଯାନଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣାଭିଞ୍ଞାଦିପୁବ୍ବଙ୍ଗସପ୍ପୱତ୍ତାନଂ କାମାୱଚରକୁସଲେହି ଗରୁକାତବ୍ବଭାୱସ୍ସାୱିରୋଧଭାୱସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। ଲୋକୁତ୍ତରକୁସଲାନି ପନ କାମାୱଚରଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତଜୱନାନମେୱ ଆରମ୍ମଣାଧିପତିପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି, ନିବ୍ବାନଂ ପନ ତେସଞ୍ଞେୱ ଲୋକୁତ୍ତରକୁସଲୱିପାକାନଞ୍ଚାତି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଅଯଂ ଅଧିପତିପଚ୍ଚଯେ ନଯୋ।

ଅନନ୍ତରଭାୱେନ ଉପକାରକୋ ଧମ୍ମୋ ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚଯୋ, ସୋୱ ସମନନ୍ତରପଚ୍ଚଯୋ, ବ୍ୟଞ୍ଜନମତ୍ତମେୱ ନାନଂ ''ଉପଚଯସନ୍ତତୀ''ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ। ଯମ୍ପି ''ଅତ୍ଥାନନ୍ତରତାଯ ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚଯୋ, କାଲାନନ୍ତରତାଯ ସମନନ୍ତରପଚ୍ଚଯୋ''ତି ଆଚରିଯାନଂ ମତଂ, ତଂ ''ନିରୋଧା ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନକୁସଲଂ ଫଲସମାପତ୍ତିଯା ସମନନ୍ତରପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ''ତିଆଦୀହି ୱିରୁଜ୍ଝତି, ତଂନିଦ୍ଦେସେ ''ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତକା ଚ ଧମ୍ମା ମନୋଧାତୁଯା…ପେ… କାଯୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ…ପେ… ମନୋଧାତୁ…ପେ… ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା…ପେ… ପୁରିମା ପୁରିମା କୁସଲା ଧମ୍ମା ପଚ୍ଛିମାନଂ ପଚ୍ଛିମାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ…ପେ… ଅବ୍ୟାକତାନଂ ଧମ୍ମାନଂ…ପେ… ପୁରିମା ପୁରିମା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପଚ୍ଛିମାନଂ ପଚ୍ଛିମାନଂ ଅକୁସଲାନଂ…ପେ… ଅବ୍ୟାକତାନଂ…ପେ… ଯେସଂ ଯେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନନ୍ତରା ଯେ ଯେ ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଚିତ୍ତଚେତସିକା ଧମ୍ମା, ତେ ତେ ଧମ୍ମା ତେସଂ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ''ତି ଇମିନା ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚଯନିଦ୍ଦେସସମକୋ ଏୱ ସମନନ୍ତରପଚ୍ଚଯୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ନାମମତ୍ତାତି ଅଯଂ ଅନନ୍ତରସମନନ୍ତରପଚ୍ଚଯଦ୍ୱଯେ ନଯୋ।

ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋୱ ସହ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଭାୱେନ ଉପକାରକୋ ଧମ୍ମୋ ସହଜାତପଚ୍ଚଯୋ, ସୋ ନିଦ୍ଦେସେ ''ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା ଅରୂପିନୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସହଜାତପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ, ଚତ୍ତାରୋ ମହାଭୂତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ…ପେ… ଓକ୍କନ୍ତିକ୍ଖଣେ ନାମରୂପଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ…ପେ… ଚିତ୍ତଚେତସିକା ଧମ୍ମା ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାନଂ ରୂପାନଂ…ପେ… ମହାଭୂତା ଉପାଦାରୂପାନଂ…ପେ… ରୂପିନୋ ଧମ୍ମା ଅରୂପୀନଂ ଧମ୍ମାନଂ କିଞ୍ଚିକାଲେ ସହଜାତପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ, କିଞ୍ଚିକାଲେ ନସହଜାତପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ''ତି ଏୱଂ ଛବ୍ବିଧୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନ୍ତି ଇମିନା ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଏକକ୍ଖଣେ ପଚ୍ଚଯଭାୱଞ୍ଚେୱ ପଚ୍ଚଯୁପ୍ପନ୍ନଭାୱଞ୍ଚ ଦୀପେତି, ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ୱତ୍ଥୁରୂପଂ ରୂପଂ ନାମ। ଚିତ୍ତଚେତସିକାତି ପୱତ୍ତିଯଂ ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା, ପଟିସନ୍ଧିଯମ୍ପୀତି କେଚି ତତ୍ଥ କଟତ୍ତାରୂପାନମ୍ପି ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା। ତେସଂ ହି ପଟିସନ୍ଧିଚିତ୍ତଚେତସିକା ସହଜାତପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତିଯେୱ, ତାନି ପନ ୱତ୍ଥୁୱିରହିତାନି ରୂପାନି ପୱତ୍ତିଯଂ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାନଂ ୱିଯ ଚିତ୍ତଚେତସିକାନଂ ପଚ୍ଚଯତ୍ତଂ ନ ଫରନ୍ତି, ତସ୍ମା ''ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞ''ନ୍ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥା ଭୂତାନଂ ଉପାଦାରୂପଂ। ଏୱଂ ହି ଅଗଯ୍ହମାନେ ପଟିସନ୍ଧିଯଂ କଟତ୍ତାରୂପାନଂ ସହଜାତା ନାମ ନିସ୍ସଯତା ନ ୱୁତ୍ତାତି ସହଜାତପଚ୍ଚଯନିଦ୍ଦେସୋ ଅପରିପୁଣ୍ଣୋ ଏୱ ସିଯା। କିଞ୍ଚିକାଲେତି ଇଦମ୍ପି ଓକ୍କନ୍ତିକ୍ଖଣେ ହଦଯୱତ୍ଥୁମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତତିଯକୋଟ୍ଠାସମେୱ ଭଜତୀତି ଅତ୍ଥତୋ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ପଞ୍ଚୱିଧୋତି ଅଯଂ ସହଜାତପଚ୍ଚଯେ ନଯୋ।

ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପାଦନୁପତ୍ଥମ୍ଭନଭାୱେନ ଉପକାରକୋ ଧମ୍ମୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞପଚ୍ଚଯୋ ତିଦଣ୍ଡକଂ ୱିଯ। ସୋ ନିଦ୍ଦେସେ ''ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା ଅରୂପିନୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ, ଚତ୍ତାରୋ ମହାଭୂତା…ପେ… ଓକ୍କନ୍ତିକ୍ଖଣେ ନାମରୂପଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ''ତି ଏୱଂ ତିଧା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋତି ଅଯଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞପଚ୍ଚଯେ ନଯୋ।

ଅଧିଟ୍ଠାନାକାରେନ, ନିସ୍ସଯାକାରେନ ଚ ଉପକାରକୋ ଧମ୍ମୋ ନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯୋ ତରୁଚିତ୍ତକମ୍ମାଦୀନଂ ପଥୱୀପଟାଦଯୋ ୱିଯ, ସୋ ନିଦ୍ଦେସେ ସହଜାତପଚ୍ଚଯେ ୱିଯ ଛଧାୱ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ଛଟ୍ଠୋ ପନେତ୍ଥ କୋଟ୍ଠାସୋ ''ଚକ୍ଖାଯତନଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା, ସୋତଘାନଜିୱ୍ହାକାଯାଯତନଂ କାଯୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା…ପେ… ଯଂ ରୂପଂ ନିସ୍ସାଯ ମନୋଧାତୁ ଚ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ଚ ୱତ୍ତନ୍ତି, ତଂ ରୂପଂ ମନୋଧାତୁଯା ଚ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା ଚ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତକାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନଂ ନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ''ତି ଏୱଂ ପୁରେଜାତନିସ୍ସଯଦସ୍ସନୱସେନ ୱିଭତ୍ତୋ, ସେସଂ

ତାଦିସମେଵ। ତତ୍ଥ ରୂପନ୍ତି ହଦଯଵତ୍ଥୁ।

ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯୋତି ଏତ୍ଥ ପନାଯଂ ଵଚନତ୍ଥୋ – ତଦଧୀନଵୁତ୍ତିତାଯ ଅତ୍ତନୋ ଫଲେନ ନିସ୍ସିତୋ, ନପ୍ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋତି ନିସ୍ସଯୋ, ଯଥା ପନ ଭୁସୋ ଆଯାସୋ ଉପାଯାସୋ, ଏଵଂ ଭୁସୋ ନିସ୍ସଯୋ ଉପନିସ୍ସଯୋ, ବଲଵକାରଣସ୍ସେତଂ ଅଧିଵଚନଂ, ତସ୍ମା ବଲଵକାରଣଭାଵେନ ଉପକାରକୋ ଧମ୍ମୋ ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯୋତି ଵେଦିତବ୍ବୋ। ସୋ ଆରମ୍ମଣୂପନିସ୍ସଯୋ ଅନନ୍ତରୂପନିସ୍ସଯୋ ପକତୂପନିସ୍ସଯୋତି ତିଵିଧୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଆରମ୍ମଣୂପନିସ୍ସଯୋ ତାଵ ଆରମ୍ମଣାଧିପତିନା ସଦ୍ଧିଂ ନାନତ୍ତଂ ଅକତ୍ଵା ଵିଭତ୍ତୋ। ତତ୍ଥ ଯଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଗରୁଂ କତ୍ଵା ଚିତ୍ତଚେତସିକା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତଂ ନିଯମତୋ ତେସଂ ଆରମ୍ମଣେସୁ ବଲଵାରମ୍ମଣଂ ହୋତି, ଇତି ଗରୁକାତବ୍ବମତ୍ତଟ୍ଠେନ ଆରମ୍ମଣାଧିପତି, ବଲଵକାରଣଟ୍ଠେନ ଆରମ୍ମଣୂପନିସ୍ସଯୋତି ଏଵମେତେସଂ ନାନତ୍ତଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ।

ଅନନ୍ତରୂପନିସ୍ସଯୋପି ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚଯେନ ନାନତ୍ତଂ ଅକତ୍ଵାଵ ଵିଭତ୍ତୋ, ଏଵଂ ସନ୍ତେପି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଅନନ୍ତରଂ ଅନୁରୂପସ୍ସ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦସ୍ସ ପଵତ୍ତନସମତ୍ଥତାଯ ଅନନ୍ତରତା, ପୁରିମଚିତ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଛିମଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦନେ ବଲଵତାଯ ଅନନ୍ତରୂପନିସ୍ସଯତା ଚ ଵେଦିତବ୍ବା। ଯଥା ହି ହେତୁପଚ୍ଚଯାଦୀସୁ କଞ୍ଚି ଧମ୍ମଂ ଵିନାପି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ଏଵଂ ଅନନ୍ତରଚିତ୍ତଂ ଵିନା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତି ନାମ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ବଲଵପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ଇତି ବଲଵକାରଣଟ୍ଠେନ ଅନନ୍ତରୋଵ ଅନନ୍ତରୂପନିସ୍ସଯୋତି ଏଵମେତେସଂ ନାନତ୍ତଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ।

ପକତୋ ଉପନିସ୍ସଯୋ ପକତୂପନିସ୍ସଯୋ, ପକତୋ ନାମ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତାନେ ଉପ୍ପାଦିତୋ ଵା ସଦ୍ଧାସୀଲାଦିଉପସେଵିତୋ ଵା ଉତୁଭୋଜନାଦିପକତିଯାଯେଵ ଵା ଉପନିସ୍ସଯୋ ପକତୂପନିସ୍ସଯୋ, ଇତି ପରୂପନିସ୍ସଯେନ ଅମିସ୍ସୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ ଚ ପକତୂପନିସ୍ସଯୋ ‘‘ସଦ୍ଧଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଦାନଂ ଦେତି, ସୀଲଂ ସମାଦିଯତି, ଉପୋସଥକମ୍ମଂ କରୋତି, ଝାନଂ ଉପ୍ପାଦେତି; ଵିପସ୍ସନଂ, ମଗ୍ଗଂ, ଅଭିଞ୍ଞଂ, ସମାପତ୍ତିଂ ଉପ୍ପାଦେତି; ସୀଲଂ, ସୁତଂ, ଚାଗଂ, ପଞ୍ଞଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଦାନଂ ଦେତି…ପେ… ସମାପତ୍ତିଂ ଉପ୍ପାଦେତୀ’’ତିଆଦିନା ଇମେସଂ ସଦ୍ଧାଦୀନଂ ଵସେନ ବହୁଧା ଵିଭତ୍ତୋ, ଏଵଂ ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯୋ ତିଵିଧୋ। ନିଦ୍ଦେସେ ପନାଯଂ ‘‘ପୁରିମା ପୁରିମା କୁସଲା ଧମ୍ମା ପଚ୍ଛିମାନଂ ପଚ୍ଛିମାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ … ପେ… ଅକୁସଲାନଂ କେସଞ୍ଚି…ପେ… ଅବ୍ୟାକତାନଂ ଧମ୍ମାନଂ…ପେ… ପୁରିମା ପୁରିମା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପଚ୍ଛିମାନଂ ପଚ୍ଛିମାନଂ ଅକୁସଲାନଂ… ପେ… କୁସଲାନଂ କେସଞ୍ଚି…ପେ… ଅବ୍ୟାକତାନଂ ଧମ୍ମାନଂ…ପେ… ପୁରିମା ପୁରିମା ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା…ପେ… ଅବ୍ୟାକତାନଂ, କୁସଲାନଂ, ଅକୁସଲାନଂ ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ, ପୁଗ୍ଗଲୋପି ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ, ସେନାସନମ୍ପୀ’’ତି ଏଵଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ତତ୍ଥ ପୁରିମାତି ଅନନ୍ତରୂପନିସ୍ସଯେ ସମନନ୍ତରାତୀତାଵ ଲବ୍ଭନ୍ତି।

ଆରମ୍ମଣୂପନିସ୍ସଯପକତୂପନିସ୍ସଯେସୁ ପନ ନାନାଵୀଥିଵସେନ ପୁରିମତରାଵାତି ତଯୋପି ରାସୀ କୁସଲେନ କୁସଲପଦେ ଲବ୍ଭନ୍ତି। କୁସଲେନ ପନାକୁସଲେ ସମନନ୍ତରାତୀତା ନ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ତେନାହ ‘‘କେସଞ୍ଚୀ’’ତି। ଇଦଂ ହି ‘‘କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଅକୁସଲସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଆରମ୍ମଣୂପନିସ୍ସଯୋ ପକତୂପନିସ୍ସଯୋ, ଆରମ୍ମଣୂପନିସ୍ସଯୋ ପନ ଦାନଂ ଦତ୍ଵା…ପେ… ତଂ ଗରୁଂ କତ୍ଵା ରାଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ପକତୂପନିସ୍ସଯୋ ସଦ୍ଧଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ମାନଂ ଜପ୍ପେତୀ’’ତିଆଦିନା ପଞ୍ହାଵାରେ ଆଗତଂ ଇମଂ ନଯଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ।

ଅକୁସଲେନ କୁସଲପଦେ ହି ସମନନ୍ତରାତୀତା ନ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ତେନାହ ‘‘କେସଞ୍ଚୀ’’ତି। ଇଦଂ ପନ ‘‘ଅକୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ କୁସଲସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ପକତୂପନିସ୍ସଯୋ। ରାଗଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଦାନଂ ଦେତି…ପେ… ପାଣଂ ହନ୍ତ୍ଵା ତସ୍ସ ପଟିଘାତତ୍ଥାଯ ଦାନଂ ଦେତୀ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ପଞ୍ହାଵାରେ ଆଗତଂ ପକତୂପନିସ୍ସଯମେଵ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ। ଯଥା ହି ଅକୁସଲଂ କୁସଲସ୍ସ ଅନନ୍ତରୂପନିସ୍ସଯୋ ନ ହୋତି, ତଥା ଆରମ୍ମଣୂପନିସ୍ସଯୋପି ନ ହୋତି। ନ ହି ତଂ ଗରୁଂ କତ୍ଵା କୁସଲଂ ପଵତ୍ତତି।

ଅକୁସଲେନ ଅବ୍ୟାକତପଦେ ପନ ଆରମ୍ମଣୂପନିସ୍ସଯୋଵ ନ ଲବ୍ଭତି। ନ ହି ତଂ ଅବ୍ୟାକତା ଗରୁଂ କରୋନ୍ତି, ଅନନ୍ତରା ପନସ୍ସ ହୋନ୍ତି। ତେନେଵେତ୍ଥ ‘‘କେସଞ୍ଚୀ’’ତି ନ ଵୁତ୍ତଂ। ସେସପଦେସୁ ତଯୋପି ଉପନିସ୍ସଯା ଲବ୍ଭନ୍ତେଵ। ‘‘ପୁଗ୍ଗଲୋପି, ସେନାସନମ୍ପୀ’’ତି ଇଦମ୍ପି ଦ୍ଵଯଂ ପକତୂପନିସ୍ସଯଵସେନେଵେତ୍ଥ ଵୁତ୍ତଂ, ଉତୁଭୋଜନାଦଯୋ ଚେତ୍ଥ ସଙ୍ଗହେତବ୍ବା। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ପଚ୍ଚଯେ ଏକଚ୍ଚାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ସଦ୍ଧିଂ ସବ୍ବେପି ଚତୁଭୂମକା ଧମ୍ମା ସଙ୍ଗହିତାତି ଵେଦିତବ୍ବାତି ଅଯଂ ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯେ ନଯୋ।

ପଠମତରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଵା ଵତ୍ତମାନଭାଵେନ ଉପକାରକା ରୂପଧମ୍ମା ପୁରେଜାତପଚ୍ଚଯୋ, ସୋ ପସାଦଵତ୍ଥୁଵିସଯହଦଯଵତ୍ଥୁଵସେନ ଏକାଦସଵିଧୋ। ନିଦ୍ଦେସେ ଚ ‘‘ଚକ୍ଖାଯତନଂ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତକାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନଂ ପୁରେଜାତପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ…ପେ… କାଯାଯତନଂ କାଯଵିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା …ପେ… ରୂପାଯତନଂ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା…ପେ… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାଯତନଂ କାଯଵିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା…ପେ… ରୂପାଯତନଂ

ସଦ୍ଦଗନ୍ଧରସଫୋଟ୍ଠବ୍ବାଯତନଂ ମନୋଧାତୁଯା…ପେ… ଯଂ ରୂପଂ ନିସ୍ସାଯ…ପେ… ତଂ ରୂପଂ ମନୋଧାତୁଯା ଚ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା ଚ କିଞ୍ଚିକାଲେ ପୁରେଜାତପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ, କିଞ୍ଚିକାଲେ ନ ପୁରେଜାତପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ''ତି ଏୱଂ ସବ୍ବଥାପି ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରେ ୱତ୍ଥାରମ୍ମଣୱସେନ, ମନୋଦ୍ୱାରେ ୱତ୍ଥୁୱସେନେୱ ଚାଯଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ପଞ୍ହାୱାରେ ପନ ଆରମ୍ମଣପୁରେଜାତଂ ''ଅରହା ଚକ୍ଖୁଂ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଦୁକ୍ଖତୋ ଅନତ୍ତତୋ ୱିପସ୍ସତୀ''ତି ଆଗତତ୍ତା ମନୋଦ୍ୱାରେପି ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ ରୂପାନଂ ୱସେନ ଆରମ୍ମଣପୁରେଜାତମ୍ପି ଲବ୍ଭତେୱାତି ଅଯଂ ପୁରେଜାତପଚ୍ଚଯେ ନଯୋ।

ପୁରେଜାତାନଂ ରୂପଧମ୍ମାନଂ ଉପତ୍ଥମ୍ଭକଟ୍ଠେନ ଉପକାରକୋ ଅରୂପଧମ୍ମୋ ପଚ୍ଛାଜାତପଚ୍ଚଯୋ ଗିଜ୍ଝପୋତକସରୀରାନଂ ଆହାରାସା ଚେତନା ୱିଯ। ନିଦ୍ଦେସେପି ଚସ୍ସ ''ପଚ୍ଛାଜାତା ଚିତ୍ତଚେତସିକା ଧମ୍ମା ପୁରେଜାତସ୍ସ ଇମସ୍ସ କାଯସ୍ସ ପଚ୍ଛାଜାତପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ''ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଇମସ୍ସ କାଯସ୍ସାତି ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନିକତିସମୁଟ୍ଠାନିକଭୂତୁପାଦାଯରୂପକାଯସ୍ସ। ଧମ୍ମତୋ ଚାଯଂ ଠପେତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଧିୱିପାକେ ଆରୁପ୍ପୱିପାକେ ଅୱସେସା ସବ୍ବେ ଚତୁଭୂମକା ଅରୂପଧମ୍ମାତି ୱେଦିତବ୍ବାତି ଅଯଂ ପଚ୍ଛାଜାତପଚ୍ଚଯେ ନଯୋ।

ଆସେୱନଟ୍ଠେନ ଅନନ୍ତରାନଂ ପଗୁଣବଲୱଭାୱେନ ଉପକାରକୋ ଧମ୍ମୋ ଆସେୱନପଚ୍ଚଯୋ ଗନ୍ଥାଦିପୁରିମାଭିଯୋଗୋ ୱିଯ। ସୋ କୁସଲାକୁସଲକିରିଯଜୱନୱସେନ ତିୱିଧୋ। ନିଦ୍ଦେସେ ପନସ୍ସ ''ପୁରିମା ପୁରିମା କୁସଲା ଧମ୍ମା ପଚ୍ଛିମାନଂ ପଚ୍ଛିମାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ…ପେ… ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ…ପେ… କିରିଯାବ୍ଯାକତାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଆସେୱନପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ''ତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ତତ୍ଥ ପୁରିମା ପୁରିମାତି ସବ୍ବତ୍ଥ ସମନନ୍ତରାତୀତାୱ ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ତତ୍ଥାପି କୁସଲାଦଯୋ ଅବ୍ଯାକତାଦୀନଂ ଭିନ୍ନଜାତିକାନଂ ସମନନ୍ତରାନମ୍ପି ୱାସନାସଙ୍ଖାତେନ ଆସେୱନେନ ପଗୁଣତରବଲୱଭାୱୱିସିଟ୍ଠଂ ଅତ୍ତନୋ କୁସଲାଦିଭାୱସଙ୍ଖାତଗତିଂ ଗାହାପେତୁଂ ଅସମତ୍ଥତାଯ ଆସେୱନପଚ୍ଚଯା ନ ହୋନ୍ତି, ଭୂମିତୋ, ପନ ଆରମ୍ମଣତୋ ଚ ଭିନ୍ନାପି କାମାୱଚରତିହେତୁକକୁସଲକିରିଯା ଅତ୍ତନା ସଦିସୱେଦନାନମେୱ ମହଗ୍ଗତଲୋକୁତ୍ତରକୁସଲକିରିଯାନମ୍ପି, ସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣଞ୍ଚ ଅନୁଲୋମକୁସଲଂ ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣସ୍ସ ଗୋତ୍ରଭୁକୁସଲସ୍ସ ଆସେୱନପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତିଯେୱ। ଲୋକୁତ୍ତରୋ ପନ ଆସେୱନପଚ୍ଚଯୋ ନତ୍ଥି, ତଥା ୱିପାକୋ କମ୍ମପରିଣାମିତତ୍ତାତି ଅଯଂ ଆସେୱନପଚ୍ଚଯେ ନଯୋ।

ଚିତ୍ତପ୍ପଯୋଗସଙ୍ଖାତେନ କିରିଯଭାୱେନ ଉପକାରକୋ ଧମ୍ମୋ କମ୍ମପଚ୍ଚଯୋ। ସୋ ନାନକ୍ଖଣିକାଯ କୁସଲାକୁସଲଚେତନାଯ ଚେୱ ସହଜାତାଯ ଚ ସବ୍ବାଯପି ଚେତନାଯ ୱସେନ ଦୁୱିଧୋ ହୋତି। ନିଦ୍ଦେସେପି ଚସ୍ସ ''କୁସଲାକୁସଲଂ କମ୍ମଂ ୱିପାକାନଂ ଖନ୍ଧାନଂ କଟତ୍ତା ଚ ରୂପାନଂ…ପେ… ଚେତନା ସମ୍ପଯୁତ୍ତକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ତଂସମୁଟ୍ଠାନାନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ କମ୍ମପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ''ତି ଦ୍ୱିଧାୱ ୱୁତ୍ତୋ। ତତ୍ଥ କମ୍ମନ୍ତି ଚେତନାକମ୍ମମେୱ। କଟତ୍ତା ଚ ରୂପାନନ୍ତି କମ୍ମସ୍ସ କଟତ୍ତା ଉପଚିତତ୍ତା ନିପ୍ଫାଦିତତ୍ତା ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ କମ୍ମଜାନଂ ରୂପାନଂ କଟତ୍ତା ଏୱ, କମ୍ମମ୍ପି କାଲନ୍ତରେଯେୱ ଅୱସେସପଚ୍ଚଯସମାଯୋଗେ ସତି ଅତ୍ତନୋ ଫଲଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ନ ତୁ ୱିନଟ୍ଠତ୍ତା ଠିତତ୍ତା ତଂ ୱା ଠିତଂ ପନ କମ୍ମଂ ନ ଜନେତି। ଏୱଂ ତଂସମୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ଇମିନା ପଟିସନ୍ଧିଯଂ କଟତ୍ତାରୂପଗ୍ଗହଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବନ୍ତି ଅଯଂ କମ୍ମପଚ୍ଚଯେ ନଯୋ।

ନିରୁସ୍ସାହସନ୍ତଭାୱେନ ନିରୁସ୍ସାହସନ୍ତଭାୱାଯ ଉପକାରକୋ ୱିପାକଧମ୍ମୋ ୱିପାକପଚ୍ଚଯୋ। ସୋ ପୱତ୍ତେ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାନଂ, ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ କଟତ୍ତାରୂପାନଂ, ସବ୍ବତ୍ଥ ଚ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମାନଂ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ଯଥାହ ସବ୍ବପଞ୍ହାୱାରେ – ''ୱିପାକାବ୍ଯାକତୋ ଏକୋ ଖନ୍ଧୋ ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ…ପେ… କଟତ୍ତା ଚ ରୂପାନଂ ୱିପାକପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ''ତିଆଦି। ନିଦ୍ଦେସେ ପନସ୍ସ ''ୱିପାକା ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା ଅରୂପିନୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱିପାକପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ''ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ପଞ୍ହାୱାରେ ୱୁତ୍ତୱିଧାନଂ ସନ୍ଧାଯ ସାୱସେସଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅଯଂ ୱିପାକପଚ୍ଚଯେ ନଯୋ।

ରୂପାରୂପାନଂ ଉପତ୍ଥମ୍ଭକଟ୍ଠେନ ଉପକାରକା ଚତ୍ତାରୋ ଆହାରା ଆହାରପଚ୍ଚଯୋ। ନିଦ୍ଦେସେ ପନ ''କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ ଇମସ୍ସ କାଯସ୍ସ…ପେ… ଅରୂପିନୋ ଆହାରା ସମ୍ପଯୁତ୍ତକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ତଂସମୁଟ୍ଠାନାନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ ଆହାରପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ''ତି ଏୱଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ତତ୍ଥ ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନମୁପଗତା ଓଜା କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ ନାମ। ସୋ ଯସ୍ମା ଆହାରୂପସେୱୀନଞ୍ଚେୱ ଅଜ୍ଝୋହଟାହାରୌତୁଜାହାରୂପତ୍ଥମ୍ଭୋ ଏୱ ଚ କମ୍ମଜାଦିଆହାରୋ ଇମସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଠିତିଯା ପୱତ୍ତତି, ନ ଅଞ୍ଞଥା, ତସ୍ମା କବଳୀକାତବ୍ବୌତୁଜୱତ୍ଥୁସନ୍ନିସ୍ସିତତାଦସ୍ସନତ୍ଥଂ କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋତି ୱୁତ୍ତୋ। କିଞ୍ଚାପି ଚାଯଂ ''ଇମସ୍ସ କାଯସ୍ସା''ତି ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତୋ, ୱିସେସତୋ ପନ ଆହାରଜରୂପସ୍ସ ଜନକୋ ଚେୱ ଅନୁପାଲକୋ ଚ ହୁତ୍ୱା ସେସତିସନ୍ତତିସମୁଟ୍ଠାନରୂପସ୍ସ ଅନୁପାଲକୋ ଏୱ ହୁତ୍ୱା ଆହାରପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ତଂସମୁଟ୍ଠାନାନନ୍ତି ଇମିନା ପଟିସନ୍ଧିଯଂ କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନାନି ଗହିତାନେୱ। ପଞ୍ହାୱାରେ ହି ''ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ୱିପାକାବ୍ଯାକତା ଆହାରା ସମ୍ପଯୁତ୍ତକାନଂ ଖନ୍ଧାନଂ କଟତ୍ତା ଚ ରୂପାନଂ ଆହାରପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ''ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅଯଂ ଆହାରପଚ୍ଚଯେ ନଯୋ।

ଅଧିପତିଯଟ୍ଠେନ ଉପକାରକା ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯୱଜ୍ଜା ୱୀସତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଇନ୍ଦ୍ରିଯପଚ୍ଚଯୋ। ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ହି କିଞ୍ଚାପି

ଇତ୍ଥିପୁରିସଲିଙ୍ଗାକପ୍ପାଦୀନଂ ବୀଜଭୂତାନି, ନେୱ ପନ ତେସଂ, ନ ଅଞ୍ଞେସଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାଦିପଚ୍ଚଯତଂ ଫରନ୍ତି। ସୁତ୍ତନ୍ତିକପରିଯାଯେନ ପନ ତେସଂ ପକତୂପନିସ୍ସଯଭାୱଂ ଫରନ୍ତୀତି ୱାୱୀସତେୱ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯାଦଯୋ ପଞ୍ଚ ଅରୂପଧମ୍ମାନମେୱ ଇନ୍ଦ୍ରିଯପଚ୍ଚଯୋ, ରୂପଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ କଟତ୍ତାରୂପାନମେୱ, ସେସା ରୂପାରୂପାନଂ। ନିଦ୍ଦେସେ "ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତକାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନଂ…ପେ… କାଯୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା…ପେ… ରୂପଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ କଟତ୍ତାରୂପାନଂ, ଅରୂପିନୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ସମ୍ପଯୁତ୍ତକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ତଂସମୁଟ୍ଠାନାନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ"ତି ଏୱଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ତଂସମୁଟ୍ଠାନାନନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି କଟତ୍ତାରୂପମ୍ପି ସଙ୍ଗହିତଂ। ପଞ୍ହାୱାରେ ହି "ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ୱିପାକାବ୍ୟାକତା ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ସମ୍ପଯୁତ୍ତକାନଂ ଖନ୍ଧାନଂ କଟତ୍ତା ଚ ରୂପାନ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅଯଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯପଚ୍ଚଯେ ନଯୋ।

ଉପନିଜ୍ଝାଯନଟ୍ଠେନ ଉପକାରକାନି ଠପେତ୍ୱା ଦ୍ୱିପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣେସୁ ୱେଦନାତ୍ତଯଂ, ଏକଗ୍ଗତଞ୍ଚ ସେସାନି କୁସଲାଦିଭେଦାନି ସତ୍ତ ଝାନଙ୍ଗାନି ଝାନପଚ୍ଚଯୋ। ଦ୍ୱିପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣାନଂ ହି ଅଭିନିପାତମତ୍ତତ୍ତା ତେସୁ ୱେଦନେକଗ୍ଗତା ଉପନିଜ୍ଝାଯନାକାରସ୍ସ ଅଭାୱେନ ଝାନଙ୍ଗେସୁ ନ ଉଦ୍ଧଟା, ନିଦ୍ଦେସେ ପନସ୍ସ "ଝାନଙ୍ଗାନି ଝାନସମ୍ପଯୁତ୍ତକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ତଂସମୁଟ୍ଠାନାନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ ଝାନପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ"ତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ଇଧାପି ତଂସମୁଟ୍ଠାନାନନ୍ତି ଇମିନା ଚ କଟତ୍ତାରୂପମ୍ପି ଗହିତଂ। ପଞ୍ହାୱାରେହି "ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ୱିପାକାବ୍ୟାକତାନି ଝାନଙ୍ଗାନି ସମ୍ପଯୁତ୍ତକାନଂ ଖନ୍ଧାନଂ କଟତ୍ତା ଚ ରୂପାନ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅଯଂ ଝାନପଚ୍ଚଯେ ନଯୋ।

ଯତୋ ତତୋ ୱା ନିଯ୍ୟାନଟ୍ଠେନ ଉପକାରକାନି କୁସଲାଦିଭେଦାନି ଦ୍ୱାଦସ ମଗ୍ଗଙ୍ଗାନି ମଗ୍ଗପଚ୍ଚଯୋ। ନିଦ୍ଦେସେ ପନ "ମଗ୍ଗଙ୍ଗାନି ମଗ୍ଗସମ୍ପଯୁତ୍ତକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ତଂସମୁଟ୍ଠାନାନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ ମଗ୍ଗପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ"ତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ଏତ୍ଥାପି ତଂସମୁଟ୍ଠାନାନନ୍ତି ଇମିନା କଟତ୍ତାରୂପଗ୍ଗହଣଂ। ପଞ୍ହାୱାରେ ହି "ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ୱିପାକାବ୍ୟାକତାନି ମଗ୍ଗଙ୍ଗାନି ସମ୍ପଯୁତ୍ତକାନଂ ଖନ୍ଧାନଂ କଟତ୍ତା ଚ ରୂପାନ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଅହେତୁକଚିତ୍ତେସୁ ଚେତ୍ଥ ୱିଜ୍ଜମାନାନି ମଗ୍ଗଙ୍ଗାନି ମଗ୍ଗପଚ୍ଚଯା ନ ହୋନ୍ତି। ଅଯଂ ମଗ୍ଗପଚ୍ଚଯେ ନଯୋ।

ଏକୱତ୍ଥୁକଏକାରମ୍ମଣଏକୁପ୍ପାଦଏକନିରୋଧସଙ୍ଖାତେନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଭାୱେନ ଉପକାରକା ଅରୂପିନୋ ଧମ୍ମା ସମ୍ପଯୁତ୍ତପଚ୍ଚଯୋ। ନିଦ୍ଦେସେ ପନ "ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା ଅରୂପିନୋ ଧମ୍ମା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ"ତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋତି ଅଯଂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତପଚ୍ଚଯେ ନଯୋ।

ଏକୱତ୍ଥୁକାଦିଭାୱାନୁପଗମେନ ଉପକାରକା ରୂପିନୋ ଧମ୍ମା ଅରୂପୀନଂ, ଅରୂପିନୋ ଧମ୍ମା ରୂପୀନଂ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତପଚ୍ଚଯୋ, ସୋ ସହଜାତପୁରେଜାତପଚ୍ଛାଜାତୱସେନ ତିୱିଧୋ ହୋତି। ୱୁତ୍ତଂ ହେତଂ "ସହଜାତା କୁସଲା ଖନ୍ଧା ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାନଂ ରୂପାନଂ…ପେ… ପଚ୍ଛାଜାତା କୁସଲା ଖନ୍ଧା ପୁରେଜାତସ୍ସ ଇମସ୍ସ କାଯସ୍ସ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ"ତିଆଦି। ପୁରେଜାତଂ ପନ ଛୱତ୍ଥୁୱସେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ନିଦ୍ଦେସେ ପନସ୍ସ "ରୂପିନୋ ଧମ୍ମା ଅରୂପୀନଂ…ପେ… ଅରୂପିନୋ ଧମ୍ମା ରୂପୀନଂ ଧମ୍ମାନଂ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ"ତି ଏୱଂ ସାମଞ୍ଞତୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ତତ୍ଥ ରୂପିନୋତି ଇଦଂ ଛୱତ୍ଥୂନଂ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ରୂପାଦଯୋ ପନ ଆରମ୍ମଣଧମ୍ମା ସମ୍ପଯୋଗାସଙ୍କାଯାଭାୱେନ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତପଚ୍ଚଯା ନ ୱୁତ୍ତା। ଚକ୍ଖାଦୀନଂ ହି ୱତ୍ଥୂନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରତୋ ଅରୂପଧମ୍ମା ନିକ୍ଖମନ୍ତା ୱିଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତତ୍ଥ ସମ୍ପଯୋଗାସଙ୍କା ହୋତି। ପଞ୍ହାୱାରେପି ହି "ୱତ୍ଥୁ କୁସଲାନଂ ଖନ୍ଧାନଂ…ପେ… ଚକ୍ଖାଯତନଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା"ତିଆଦିନା ଛ ୱତ୍ଥୂନେୱ ଉଦ୍ଧଟାନି, ଅରୂପିନୋ ଧମ୍ମା ରୂପୀନନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ନିବ୍ବାନଂ ଅରୂପମ୍ପି ସମାନଂ ରୂପସ୍ସ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତପଚ୍ଚଯୋ ନ ହୋତି ସବ୍ବଥା ସମ୍ପଯୋଗାସଙ୍କାଭାୱତୋ, "ଚତୂହି ସମ୍ପଯୋଗୋ ଚତୂହି ୱିପ୍ପଯୋଗୋ"ତି (ଧାତୁ। ୩) ହି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅଯଂ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତପଚ୍ଚଯେ ନଯୋ।

ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଲକ୍ଖଣେନ ଅତ୍ଥିଭାୱେନ ତାଦିସସ୍ସେୱ ଧମ୍ମସ୍ସ ଉପତ୍ଥମ୍ଭକଟ୍ଠେନ ଉପକାରକୋ ଧମ୍ମୋ ଅତ୍ଥିପଚ୍ଚଯୋ, ସୋ ନିଦ୍ଦେସେ "ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା ଅରୂପିନୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ…ପେ… ଚତ୍ତାରୋ ମହାଭୂତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ, ଓକ୍କନ୍ତିକ୍ଖଣେ ନାମରୂପଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ, ଚିତ୍ତଚେତସିକା ଧମ୍ମା ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାନଂ ରୂପାନଂ, ମହାଭୂତା ଉପାଦାରୂପାନଂ, ଚକ୍ଖାଯତନଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା…ପେ… ରୂପାଯତନଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତକାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନଂ…ପେ… ରୂପାଯତନଂ…ପେ… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାଯତନଂ ମନୋଧାତୁଯା…ପେ… ମନୋଧାତୁଯା ଚ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା ଚ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତକାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନଂ ଅତ୍ଥିପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ"ତି ଏୱଂ ସହଜାତପୁରେଜାତୱସେନ ଚ ବହୁଧା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ, ପଞ୍ହାୱାରେ ପନ "ସହଜାତଂ ପୁରେଜାତଂ ପଚ୍ଛାଜାତଂ ଆହାରଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯ"ନ୍ତି ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ୱସେନ ଆଗତତ୍ତା ପଚ୍ଛାଜାତକବଳୀକାରଆହାରରୂପଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ୱସେନାପି ଅତ୍ଥିପଚ୍ଚଯୋ ଗହେତବ୍ବୋୱାତି ଅଯଂ ଅତ୍ଥିପଚ୍ଚଯେ ନଯୋ।

ଅତ୍ତନୋ ଅନନ୍ତରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାନଂ ଅରୂପଧମ୍ମାନଂ ପୱତ୍ତିଓକାସଦାନୱସେନ ଉପକାରକା ସମନନ୍ତରନିରୁଦ୍ଧା ଅରୂପଧମ୍ମା ନତ୍ଥିପଚ୍ଚଯୋ, ନିଦ୍ଦେସେ ପନ "ସମନନ୍ତରନିରୁଦ୍ଧା ଚିତ୍ତଚେତସିକା ଧମ୍ମା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ଚିତ୍ତଚେତସିକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ନତ୍ଥିପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ"ତି ଏୱଂ ସାମଞ୍ଞତୋୱ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ସବ୍ବଥା ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚଯସଦିସତାଯ ତତ୍ଥ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠନଯେନେୱେତ୍ଥ ୱିସେସୋ ଞାତବ୍ବୋତି ଅଯଂ ନତ୍ଥିପଚ୍ଚଯେ ନଯୋ।

ନତ୍ଥିପଚ୍ଚୟଧମ୍ମାୱ ୱିଗତଭାୱେନ ଉପକାରକତ୍ତା ୱିଗତପଚ୍ଚୟୋତି ସହ ନିଦ୍ଦେସେନ ନତ୍ଥିପଚ୍ଚୟସଦିସୋୱାତି।

ଅୱିଗତପଚ୍ଚୟୋପି ସବ୍ବଥା ଅତ୍ଥିପଚ୍ଚୟସଦିସୋୱ, ଦେସନାୱିଲାସେନ, ୱେନେୟ୍ୟୱସେନ ୱା ଅୟଂ ଦୁକୋ ୱୁତ୍ତୋତି ଅୟଂ ଅୱିଗତପଚ୍ଚୟେ ନୟୋ।

ପକିଣ୍ଣକୱିନିଚ୍ଛୟୋ

ଇମେସୁ ପନ ଚତୁୱୀସତିୟା ପଚ୍ଚୟେସୁ ଞାଣଚାରସ୍ସ ୱିସଦଭାୱତ୍ଥଂ –

ଧମ୍ମତୋ କାଲତୋ ଚେୱ, ଏକସ୍ସାନେକପଚ୍ଚୟା;

ଅନେକେସଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନଂ, ଏକପଚ୍ଚୟଭାୱତୋ।

ସଭାଗା ୱିସଭାଗା ଚ, ୟୁଗଳଥା ଜନକାଦିତୋ;

ସଙ୍ଖ୍ୟାନାଦିଭେଦା ଚ, ରୂପାରୂପୱିକପ୍ପତୋ;

ଭୱତୋ ସଙ୍ଗହା ଞେୟ୍ୟୋ, ପକିଣ୍ଣକୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ତତ୍ଥ ଧମ୍ମତୋତି ଇମେସୁ ହି ପଚ୍ଚୟେସୁ ହେତୁପଚ୍ଚୟୋ ତାୱ ନାମରୂପଧମ୍ମେସୁ ନାମଧମ୍ମେକଦେସୋ, ତଥା ସହଜାତାଧିପତିକମ୍ମଝାନମଗ୍ଗପଚ୍ଚୟା, ତଥା ଆସେୱନୱିପାକପଚ୍ଚୟା, ଚତୁକ୍ଖନ୍ଧସଙ୍ଗହିତାପି ୱିପାକଧମ୍ମା ଅନନ୍ତରସମନନ୍ତରପଚ୍ଛାଜାତସମ୍ପୟୁତ୍ତନତ୍ଥିୱିଗତପଚ୍ଚୟା। ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଅସଙ୍ଗହତୋ ନାମେକଦେସୋତିପି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ପୁରେଜାତପଚ୍ଚୟୋ ରୂପଧମ୍ମୋୱ, ସେସା ୟଥାଲାଭୱସେନ ନାମରୂପଧମ୍ମା। ତତ୍ଥ ଚ ଆରମ୍ମଣାଧିପତିଆରମ୍ମଣୂପନିସ୍ସୟପକତୂପନିସ୍ସୟେସୁ ପଞ୍ଞତ୍ତିପି ସଙ୍ଗହିତାତି ଅୟଂ ଧମ୍ମତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

କାଲତୋ ପନ ହେତୁସହଜାତଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନିସ୍ସୟପୁରେଜାତପଚ୍ଛାଜାତୱିପାକଆହାରିନ୍ଦ୍ରିୟଝାନମଗ୍ଗସମ୍ପୟୁତ୍ତୱିପ୍ପୟୁତ୍ତଅତ୍ଥିଅୱିଗତପଚ୍ଚୟା ପନ୍ନରସ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାୱ ହୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଫଲସ୍ସ ପଚ୍ଚୟା ହୋନ୍ତି, ଅନନ୍ତରସମନନ୍ତରଆସେୱନନତ୍ଥିୱିଗତପଚ୍ଚୟା ପଞ୍ଚ ଅତୀତା ଏୱ ହୁତ୍ୱା, କମ୍ମପଚ୍ଚୟୋ ପନେକୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୋପି ଅତୀତୋପି ହୁତ୍ୱା, ସେସା ଆରମ୍ମଣଅଧିପତିଉପନିସ୍ସୟପଚ୍ଚୟା ତୟୋପି ତେକାଲିକାପି, ନିବ୍ବାନପଞ୍ଞତ୍ତିୱସେନ କାଲୱିମୁତ୍ତାପି ହୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଫଲସ୍ସ ପଚ୍ଚୟା ହୋନ୍ତୀତି ଅୟଂ କାଲତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ଏକସ୍ସାନେକପଚ୍ଚୟାତି ଏକଧମ୍ମସ୍ସ, ଏକପଚ୍ଚୟସ୍ସ ଚ ଅନେକପଚ୍ଚୟଭାୱତୋ। କଥଂ? ହେତୁପଚ୍ଚୟେ ତାୱ ଅମୋହୋ ଏକୋ ଧମ୍ମୋ, ସୋ ପୁରେଜାତକମ୍ମଆହାରଝାନୱଜ୍ଜାନଂ ୱୀସତିୟା ପଚ୍ଚୟାନଂ ୱସେନ ଅନେକପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି, ହେତୁପଚ୍ଚୟତ୍ତଂ ଅୱିଜହନ୍ତୋୱ ଅଧିପତିସହଜାତଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନିସ୍ସୟୱିପାକିନ୍ଦ୍ରିୟମଗ୍ଗସମ୍ପୟୁତ୍ତୱିପ୍ପୟୁତ୍ତଅତ୍ଥିଅୱିଗତାନଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ଏକାଦସନ୍ନଂ ୱସେନ ୱା ଅନେକପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି , ତଥା ଅଲୋଭାଦୟୋ, ତେସୁ ପନ ଅଲୋଭାଦୋସା ଇନ୍ଦ୍ରିୟମଗ୍ଗପଚ୍ଚୟା ନ ହୋନ୍ତି, ତେ ତୟୋ ଅୱିପାକଭୂତା ଲୋଭଦୋସମୋହା ୱିପାକପଚ୍ଚୟାପି ନ ହୋନ୍ତି, ତେ ପନ ଅମୋହୱଜ୍ଜିତା ପଞ୍ଚ ଅଧିପତିପଚ୍ଚୟା ନ ହୋନ୍ତି, ତଥା ସେସାପି ଅୱିପାକଭୂତା।

ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟେ ରୂପାୟତନଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁୟା ଆରମ୍ମଣପୁରେଜାତଅତ୍ଥିଅୱିଗତାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ୱସେନ ଅନେକପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି, ତଥା ମନୋଧାତୁୟା, ଅହେତୁକମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁୟା ଚ। ସହେତୁକାୟ ପନ ଆରମ୍ମଣାଧିପତିଆରମ୍ମଣୂପନିସ୍ସୟାନମ୍ପି ୱସେନ, ସଦ୍ଦାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଧମ୍ମାୟତନଂ ପନ ନିସ୍ସୟୱିପ୍ପୟୁତ୍ତାନଂ ୱସେନାପି ଅନେକପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି, ତଥା ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟତ୍ତଂ ଅୱିଜହନ୍ତୋୱ ଆରମ୍ମଣାଧିପତିନିସ୍ସୟୌପନିସ୍ସୟପୁରେଜାତୱିପ୍ପୟୁତ୍ତଅତ୍ଥିଅୱିଗତାନଂ ୱସେନ ଅପରେସମ୍ପି ସତ୍ତନ୍ନଂ ୱସେନ ଅନେକପଚ୍ଚୟୋ ହୋତୀତି ଅୟମେତ୍ଥ ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦୋ। ତତ୍ଥ ଅରୂପାନଂ ପନ ରୂପାନଂ ୱା ଅତୀତାନାଗତାନଂ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟଭାୱେ ସତି ଆରମ୍ମଣାଧିପତିଉପନିସ୍ସୟମତ୍ତମେୱ ଉତ୍ତରି ଲବ୍ଭତି।

ଅଧିପତିପଚ୍ଚୟେ ଆରମ୍ମଣାଧିପତି ୱୁତ୍ତନୟୋୱ। ସହଜାତାଧିପତୀସୁ ଚିତ୍ତଂ ହେତୁପୁରେଜାତକମ୍ମଝାନମଗ୍ଗୱଜ୍ଜାନଂ ଏକୂନୱୀସତିୟା ପଚ୍ଚୟାନଂ ୱସେନ ଅନେକପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି, ଅଧିପତିପଚ୍ଚୟତ୍ତଂ ଅୱିଜହନ୍ତୋ ଅପରେସଂ

ସହଜାତଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନିସ୍ସୟୱିପାକାହାରିନ୍ଦ୍ରିୟସମ୍ପୟୁତ୍ତୱିପ୍ପୟୁତ୍ତଅତ୍ଥିଅୱିଗତାନଂ ଦସନ୍ନଂ ୱସେନେୱ, ତଥା ୱୀରିୟଂ ଆହାରପଚ୍ଚୟୱଜ୍ଜାନଂ ମଗ୍ଗପଚ୍ଚୟସହିତାନଂ ୱସେନ, ଛନ୍ଦୋ ଆହାରିନ୍ଦ୍ରିୟୱଜ୍ଜାନଂ ୱସେନ ଅନେକପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି, ୱୀମଂସା ହେତୁପଚ୍ଚୟେ ୱୁତ୍ତନୟାୱ।

ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚୟେ ଚତୂସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ତାୱ ହେତୁପୁରେଜାତକମ୍ମାହାରମଗ୍ଗପଚ୍ଚୟୱଜ୍ଜାନଂ ଏକୂନୱୀସତିୟା ୱସେନ , ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ ତେସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଝାନୱଜ୍ଜାନଂ ସତ୍ତରସନ୍ନଂ ୱସେନ, ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ ହେତୁପୁରେଜାତକମ୍ମିନ୍ଦ୍ରିୟଝାନମଗ୍ଗୱଜ୍ଜାନଂ ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ ୱସେନ, ତଥା ଚେତନା କମ୍ମସହିତାନଂ, ୱିତକ୍କୋ ହେତୁପୁରେଜାତକମ୍ମଆହାରିନ୍ଦ୍ରିୟୱଜ୍ଜାନଂ ଝାନମଗ୍ଗସହିତାନଂ, ୱିଚାରୋ, ପୀତି ଚ ଆନନ୍ତରିୟାନଂ ମଗ୍ଗୱଜ୍ଜାନଂ, ଏକଗ୍ଗତା ହେତୁପୁରେଜାତକମ୍ମାହାରୱଜ୍ଜାନଂ ୱୀସତିୟା ପଚ୍ଚୟାନଂ ୱସେନ, ସଦ୍ଧା, ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଞ୍ଚ ଅନନ୍ତରାନଂ ହେତୁପୁରେଜାତକମ୍ମାହାରଝାନମଗ୍ଗୱଜ୍ଜାନଂ ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ, ସତି ମଗ୍ଗସହିତାନଂ ଏକୂନୱୀସତିୟା, ହିରିଓତ୍ତପ୍ପକାୟପସ୍ସଦ୍ଧାଦିଛୟୁଗା, ଯେୱାପନକେସୁ ଅଧିମୋକ୍ଖମନସିକାରତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତତା, କରୁଣାମୁଦିତା ଚ ହେତୁପୁରେଜାତକମ୍ମାହାରଝାନମଗ୍ଗିନ୍ଦ୍ରିୟୱଜ୍ଜାନଂ ସତ୍ତରସନ୍ନଂ, ୱିରତିୟୋ ପନ ମଗ୍ଗସହିତାନଂ ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ତତୋ ୱିପାକୱଜ୍ଜାନଂ ସତ୍ତରସନ୍ନଂ ୱସେନ, ମିଚ୍ଛାୱାଚାକମ୍ମନ୍ତାଜୀୱା ତେହି ଚେୱ କମ୍ମାହାରପଚ୍ଚୟେହି ଚାତି ଏକୂନୱୀସତିୟା ପଚ୍ଚୟାନଂ ୱସେନ, ଅହିରିକଂ ଅନୋତ୍ତପ୍ପଂ ମାନୋ ଥିନଂ ମିଦ୍ଧଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚନ୍ତି ଇମେ ହେତୁପୁରେଜାତକମ୍ମୱିପାକାହାରିନ୍ଦ୍ରିୟଝାନମଗ୍ଗୱଜ୍ଜାନଂ ସୋଳସନ୍ନଂ, ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଇସ୍ସାମଚ୍ଛରିୟକୁକ୍କୁଚ୍ଚାନି ତତୋ ଅଧିପତିୱଜ୍ଜାନଂ ପନ୍ନରସନ୍ନଂ ୱସେନ ଅନେକପଚ୍ଚୟା ହୋନ୍ତି। ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚୟତ୍ତଂ ଅୱିଜହନ୍ତାନଂ ପନେତେସଂ ସମନନ୍ତରୌପନିସ୍ସୟକମ୍ମନତ୍ଥିୱିଗତାନଂ ଅପରେସଂ ଛନ୍ନଂ ୱସେନ ଚ। ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଅଧିପତିପଚ୍ଚୟେନେୱ ଅନେକପଚ୍ଚୟଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସହଜାତପଚ୍ଚୟେ ମହାଭୂତାନି ଆରମ୍ମଣଆରମ୍ମଣାଧିପତିସହଜାତଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନିସ୍ସୟୌପନିସ୍ସୟପୁରେଜାତଅତ୍ଥିଅୱିଗତାନଂ ନୱନ୍ନଂ, ହଦୟୱତ୍ଥୁ ତେସଞ୍ଞେୱ ୱିପ୍ପୟୁତ୍ତସହିତାନଂ ୱସେନ। ନିସ୍ସୟପଚ୍ଚୟେ ଚକ୍ଖାୟତନାଦୀନି ଆରମ୍ମଣଆରମ୍ମଣାଧିପତିନିସ୍ସୟୌପନିସ୍ସୟପୁରେଜାତିନ୍ଦ୍ରିୟୱିପ୍ପୟୁତ୍ତଅତ୍ଥିଅୱିଗତାନଂ ନୱନ୍ନଂ ୱସେନ। ପୁରେଜାତପଚ୍ଚୟେ ରୂପସଦ୍ଦଗନ୍ଧରସାୟତନାଦୀନି ଆରମ୍ମଣଆରମ୍ମଣାଧିପତିଉପନିସ୍ସୟପୁରେଜାତଅତ୍ଥିଅୱିଗତାନଂ ଛନ୍ନଂ ୱସେନ। ଆହାରପଚ୍ଚୟେ ଓଜା ଆରମ୍ମଣଆରମ୍ମଣାଧିପତିଉପନିସ୍ସୟାହାରଅତ୍ଥିଅୱିଗତାନଂ ଛନ୍ନଂ ପଚ୍ଚୟାନଂ ୱସେନ ଅନେକଧା ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି। ତଂତଂପଚ୍ଚୟତ୍ତଂ ଅୱିଜହନ୍ତାନଂ ତେସଂ ତେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଆରମ୍ମଣାଧିପତିଅନନ୍ତରସମନନ୍ତରୂପନିସ୍ସୟାଦିପଚ୍ଚୟତା ୱୁତ୍ତନୟେନ ୱେଦିତବ୍ବା। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱାତି ଅୟଂ ଏକସ୍ସାନେକପଚ୍ଚୟତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ଅନେକେସଞ୍ଚଧମ୍ମାନଂ, ଏକପଚ୍ଚୟଭାୱତୋତି ଏତେସୁ ହି ଠପେତ୍ୱା କମ୍ମପଚ୍ଚୟଂ ସେସେସୁ ତେୱୀସତିୟା ପଚ୍ଚୟେସୁ ଅନେକେ ଅନେକେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଏକତୋ ଏକେକଂ ପଚ୍ଚୟା ହୋନ୍ତି। କମ୍ମପଚ୍ଚୟୋ ପନ ଚେତନା ଏକଧମ୍ମୋୱାତି ଅୟଂ ଅନେକଧମ୍ମାନଂ ଏକପଚ୍ଚୟଭାୱତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ସଭାଗା ୱିସଭାଗା ଚାତି ଏତେସୁ ହି ଅନନ୍ତରସମନନ୍ତରଅନନ୍ତରୂପନିସ୍ସୟାସେୱନନତ୍ଥିୱିଗତପଚ୍ଚୟା ସଭାଗା, ତଥା ଆରମ୍ମଣଆରମ୍ମଣାଧିପତିଆରମ୍ମଣୂପନିସ୍ସୟା। ପୁରେଜାତପଚ୍ଚୟୋ ପନେତ୍ଥ ପଚ୍ଛାଜାତେନ ୱିସଭାଗୋ, ତଥା ସମ୍ପୟୁତ୍ତୋ ୱିପ୍ପୟୁତ୍ତେନ, ଅତ୍ଥି ନତ୍ଥିନା, ୱିଗତୋ ଅୱିଗତେନାତି ଅୟଂ ସଭାଗୱିସଭାଗତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ୟୁଗଳଆତି ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥସରିକ୍ଖତାୟ ସଦ୍ଦସରିକ୍ଖତାୟ କାଲପଟିପକ୍ଖତାୟ ହେତୁଫଲତାୟ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞପଟିପକ୍ଖତାୟାତି ଇମେହି କାରଣେହି ୟୁଗଳଅଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅନନ୍ତରସମନନ୍ତରା ହି ଅତ୍ଥସରିକ୍ଖତାୟ ଏକଂ ୟୁଗଳଅଂ ନାମ। ନିସ୍ସୟୂପନିସ୍ସୟା ସଦ୍ଦସରିକ୍ଖତାୟ, ପୁରେଜାତପଚ୍ଛାଜାତା କାଲପଟିପକ୍ଖତାୟ, କମ୍ମୱିପାକା ହେତୁଫଲତାୟ, ସମ୍ପୟୁତ୍ତୱିପ୍ପୟୁତ୍ତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞପଟିପକ୍ଖତାୟ ଏକଂ ୟୁଗଳଅଂ, ତଥା ଅତ୍ଥିନତ୍ଥିପଚ୍ଚୟା, ୱିଗତଅୱିଗତପଚ୍ଚୟାତି ଅୟଂ ୟୁଗଳଅତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ଜନକାଦିତୋତି ଜନକୋପତ୍ଥମ୍ଭକତୋ। ଏତେସୁ ହି ଅନନ୍ତରସମନନ୍ତରୂପନିସ୍ସୟପକତୂପନିସ୍ସୟାସେୱନପଚ୍ଚୟା, ନାନକ୍ଖଣିକୋ କମ୍ମପଚ୍ଚୟୋ, ନତ୍ଥିୱିଗତପଚ୍ଚୟା ଚାତି ଇମେ ଜନକା ଏୱ, ନ ଉପତ୍ଥମ୍ଭକା। ପଚ୍ଛାଜାତପଚ୍ଚୟୋ ଉପତ୍ଥମ୍ଭକୋ ଏୱ, ନ ଜନକୋ। ସେସା ଜନକା ଚେୱ ଉପତ୍ଥମ୍ଭକା ଚାତି ଅୟଂ ଜନକାଦିତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ସଙ୍ଘଟ୍ଟନାଦିଭେଦାତି ସଙ୍ଘଟ୍ଟନିକଅସଙ୍ଘଟ୍ଟନିକଭେଦତୋ। ଏତେସୁ ହି ସହଜାତନିସ୍ସୟଅତ୍ଥିଅୱିଗତପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଘଟ୍ଟନିକା। ସବ୍ବେସୁ ପଚ୍ଚୟୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା। ଏତେହି ୱିନା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଏକଧମ୍ମୋପି ନତ୍ଥି। ସେସା ଅସଙ୍ଘଟ୍ଟନିକା। ତତ୍ଥ ଚ ଆରମ୍ମଣଆରମ୍ମଣାଧିପତିଅନନ୍ତରସମନନ୍ତରାନନ୍ତରୂପନିସ୍ସୟପକତୂପନିସ୍ସୟପୁରେଜାତାସେୱନସମ୍ପୟୁତ୍ତ ଅତ୍ଥିନତ୍ଥିୱିଗତପଚ୍ଚୟା ଅରୂପଧମ୍ମାନଞ୍ଞେୱ କାରଣତୋ ଅସଙ୍ଘଟ୍ଟନିକା। ତଥା ପଚ୍ଛାଜାତପଚ୍ଚୟୋ ରୂପାନଞ୍ଞେୱ କାରଣତୋ, ସେସା ଏକଚ୍ଚାନଂ ରୂପାରୂପଧମ୍ମାନଂ

କାରଣତୋ ଅସଙ୍ଖ୍ୟାନିକା। ଅୟଂ ସଙ୍ଖ୍ୟାନାଦିଭେଦତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ରୂପାରୂପୱିକପ୍ପତୋତି ରୂପଂ ରୂପସ୍ସ, ରୂପଂ ଅରୂପସ୍ସାତିଆଦି ୱିକପ୍ପତୋ। ଏତେସୁ ହି ଏକୋପି ପଚ୍ଚୟୋ ରୂପମେୱ ହୁତ୍ୱା ରୂପସ୍ସେୱ ପଚ୍ଚୟୋ ଭୱନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ରୂପମେୱ ପନ ଅରୂପସ୍ସେୱ ଅତ୍ଥି, ସୋ ପୁରେଜାତପଚ୍ଚୟୋ ଏକୋ ଏୱ। ରୂପମେୱ ହୁତ୍ୱା ରୂପାରୂପସ୍ସେୱ ପଚ୍ଚୟୋ ନାମାତିପି ନତ୍ଥି, ଅରୂପମେୱ ହୁତ୍ୱା ଅରୂପସ୍ସେୱ ପଚ୍ଚୟୋପି ଅତ୍ଥି, ସୋ ଅନନ୍ତରସମନନ୍ତରଆସେୱନସମ୍ପୟୁତ୍ତନତ୍ଥିୱିଗତୱସେନ ଛବ୍ବିଧୋ। ଅରୂପମେୱ ପନ ରୂପସ୍ସେୱ ପଚ୍ଚୟୋପି ଅତ୍ଥି, ସୋ ପଚ୍ଛାଜାତପଚ୍ଚୟୋ ଏକୋ ଏୱ। ଅରୂପମେୱ ହୁତ୍ୱା ରୂପାରୂପାନମ୍ପି ଅତ୍ଥି, ସୋ ହେତୁକମ୍ମୱିପାକଝାନମଗ୍ଗୱସେନ ପଞ୍ଚୱିଧୋ। ରୂପାରୂପପଞ୍ଚତ୍ତି ହୁତ୍ୱା ଅରୂପସ୍ସେୱ ପଚ୍ଚୟୋପି ଅତ୍ଥି, ସୋ ଆରମ୍ମଣୌପନିସ୍ସୟୱସେନ ଦୁୱିଧୋ। ରୂପାରୂପଂ ପନ ରୂପାରୂପସ୍ସାପି ଅତ୍ଥି, ସୋ ଅଧିପତିସହଜାତଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନିସ୍ସୟାହାରିନ୍ଦ୍ରିୟୱିପ୍ପୟୁତ୍ତଅତ୍ଥିଅୱିଗତୱସେନ ନୱୱିଧୋତି ଅୟଂ ରୂପାରୂପୱିକପ୍ପତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ଭୱତୋତି ଇମେସୁ ହି ପଚ୍ଚୟେସୁ ପଞ୍ଚୱୋକାରଭୱେ ତାୱ ନ କୋଚି ପଚ୍ଚୟୋ ନ ଲବ୍ଭତି ନାମ, ସବ୍ବେପି ଲବ୍ଭନ୍ତି। ଚତୁୱୋକାରଭୱେ ପନ ପୁରେଜାତପଚ୍ଛାଜାତୱିପ୍ପୟୁତ୍ତପଚ୍ଚୟେ ଅପନେତ୍ୱା ସେସା ଏକୱୀସତିମେୱ। ଏକୱୋକାରଭୱେ ସହଜାତଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନିସ୍ସୟକମ୍ମିନ୍ଦ୍ରିୟଅତ୍ଥିଅୱିଗତୱସେନ ସତ୍ତେୱ। ବାହିରେ ପନ ଅନିନ୍ଦ୍ରିୟବଦ୍ଧରୂପେ ତେସୁ କମ୍ମିନ୍ଦ୍ରିୟୱଜ୍ଜା ପଞ୍ଚେୱ ଲବ୍ଭନ୍ତୀତି ଅୟଂ ଭୱତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ସଙ୍ଗହାତି ସବ୍ବେପି ହି ଇମେ ଚତୁୱୀସତି ପଚ୍ଚୟା ଆରମ୍ମଣସହଜାତୌପନିସ୍ସୟପୁରେଜାତପଚ୍ଛାଜାତକମ୍ମାହାରିନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ଅଟ୍ଠସୁ ଚ ପଚ୍ଚୟେସୁ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। କଥଂ? ତେସୁ ହି ହେତୁଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୱିପାକଝାନମଗ୍ଗସମ୍ପୟୁତ୍ତପଚ୍ଚୟା ଛ ସହଜାତପଚ୍ଚୟେ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଅନନ୍ତରସମନନ୍ତରାସେୱନନତ୍ଥିୱିଗତପଚ୍ଚୟା ପଞ୍ଚ ଅନନ୍ତରୂପନିସ୍ସୟେ ଉପନିସ୍ସୟପଚ୍ଚୟୋ। ନିସ୍ସୟପଚ୍ଚୟୋ ସହଜାତପୁରେଜାତଭେଦତୋ ଦୁୱିଧୋ। ତତ୍ଥ ସହଜାତୋ ସହଜାତପଚ୍ଚୟେ, ପୁରେଜାତୋ ପୁରେଜାତପଚ୍ଚୟେ। ଅଧିପତିପଚ୍ଚୟୋପି ଆରମ୍ମଣଭୂତୋ ଆରମ୍ମଣୂପନିସ୍ସୟେ, ସହଜାତଭୂତୋ ସହଜାତପଚ୍ଚୟେ। ୱିପ୍ପୟୁତ୍ତପଚ୍ଚୟୋପି ସହଜାତପୁରେଜାତପଚ୍ଛାଜାତଭୂତତାୟ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି। ଅତ୍ଥିଅୱିଗତପଚ୍ଚୟାପି ସହଜାତପୁରେଜାତପଚ୍ଛାଜାତାହାରିନ୍ଦ୍ରିୟଭୂତତାୟ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପଚ୍ଚୟେସୁ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଏୱଂ ଇମେସୁ ପଚ୍ଚୟେସୁ ସବ୍ବପଚ୍ଚୟାନଂ ସଙ୍ଗହୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତେନେୱ ଟିକପଟ୍ଠାନପାଠଇୟଂ ପଚ୍ଚନୀୟନୟେ ଇମେସଂ ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ପଚ୍ଚୟାନଂ ୱସେନେୱ କତିପୟପଞ୍ହା ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତା। ଇମେସଂ ପନ ଅଟ୍ଠନ୍ନମ୍ପି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସଙ୍ଗହୋପି ଅତ୍ଥିୟେୱ। ତେସୁ ହି ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟୋ ଅଧିପତିଭୂତୋ ଉପନିସ୍ସୟେ , ଅନଧିପତିଭୂତୋ ନ କତ୍ଥଚୀତି ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟୋ ହୁତ୍ୱା ୱିସୁଞ୍ଞେୱ ତିଟ୍ଠତି। କମ୍ମପଚ୍ଚୟୋପି ସହଜାତୋ ସହଜାତେ। ନାନକ୍ଖଣିକୋ ପନ ବଲୱା ୱିପାକଧମ୍ମାନଂ ଉପନିସ୍ସୟୋ ହୋତୀତି ଉପନିସ୍ସୟପଚ୍ଚୟେ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି। ବଲୱାପି ପନ କମ୍ମଜରୂପାନଂ, ଦୁବ୍ବଲୋ ଅରୂପାନଂ ନାନକ୍ଖଣିକକମ୍ମପଚ୍ଚୟୋ ହୁତ୍ୱା ୱିସୁଞ୍ଞେୱ ତିଟ୍ଠତି। ଆହାରପଚ୍ଚୟୋପି ଅରୂପଭୂତୋ ସହଜାତେ, ରୂପଭୂତୋ ନ କତ୍ଥଚୀତି ୱିସୁଞ୍ଞେୱ ତିଟ୍ଠତି, ଇନ୍ଦ୍ରିୟପଚ୍ଚୟୋପି ଅରୂପଭୂତୋ ସହଜାତେ, ପସାଦିନ୍ଦ୍ରିୟା ପୁରେଜାତେ, ରୂପଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ନ କତ୍ଥଚି ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଇନ୍ଦ୍ରିୟପଚ୍ଚୟୋ ହୁତ୍ୱା ୱିସୁଞ୍ଞେୱ ତିଟ୍ଠତୀତି ଏୱମେୱଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସଙ୍ଗହୋପି ଅତ୍ଥେୱ। ସବ୍ବେପି ପନେତେ ଚତୁୱୀସତି ପଚ୍ଚୟା ଆରମ୍ମଣୌପନିସ୍ସୟକମ୍ମଅତ୍ଥିପଚ୍ଚୟେସୁ ଚତୂସୁପି ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅୟଂ ସଙ୍ଗହତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ। ଅୟଂ ଅନୁତ୍ତାନପଦତ୍ଥସହିତୋ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ପକିଣ୍ଣକୱିନିଚ୍ଛୟୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ୱିଭଙ୍ଗନୟେ ପନେତ୍ଥ ପାଠଇୱତ୍ଥାନଂ ତାୱ ସଙ୍ଖେପତୋ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପଟ୍ଠାନପାଠଇୟଂ ହି ''ହେତୁପଚ୍ଚୟୋ...ପେ... ଅୱିଗତପଚ୍ଚୟୋ''ତି ପଚ୍ଚୟପଦାନି ମାତିକାୱସେନ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତେସଂ ପଚ୍ଚୟାନଂ – ''ହେତୂ ହେତୁସମ୍ପୟୁତ୍ତକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ତଂସମୁଟ୍ଠାନାନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ ହେତୁପଚ୍ଚୟେନ ପଚ୍ଚୟୋ''ତିଆଦିନା ନୟେନ ପଚ୍ଚୟଭାଜନୀୟସଙ୍ଖାତୋ ନିଦ୍ଦେସୱାରୋ ପଠମଂ ୱୁତ୍ତୋ। ସୋପି ଚ ଅନନ୍ତରସଙ୍ଖେପତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛୟୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଦସ୍ସିତୋ ଏୱ। ତଦନନ୍ତରଂ ତେସଂ ଚତୁୱୀସତିୟା ପଚ୍ଚୟାନଂ କୁସଲତ୍ତିକାଦୟୋ ଦ୍ୱାୱୀସତିତିକେ, ହେତୁଦୁକାଦୟୋ ସତଂ ଦୁକେ ଚ ନିସ୍ସାୟ ନାନାନୟତୋ ୱିଭଜନୱସେନ ଚତୁୱୀସତିସମନ୍ତପଟ୍ଠାନସମୋଧାନଂ ଅନନ୍ତନୟସମନ୍ତପଟ୍ଠାନଂ ୱିଭତ୍ତଂ। କଥଂ? ଚତୁବ୍ବିଧଂ ହି ପଟ୍ଠାନଂ – ଅନୁଲୋମପଟ୍ଠାନଂ, ପଚ୍ଚନୀକପଟ୍ଠାନଂ, ଅନୁଲୋମପଚ୍ଚନୀକପଟ୍ଠାନଂ, ପଚ୍ଚନୀକାନୁଲୋମପଟ୍ଠାନନ୍ତି। ତତ୍ଥ ''କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚୟା''ତିଆଦିନା, ''ହେତୁଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ହେତୁଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚୟା''ତିଆଦିନା କୁସଲାଦୀନଂ, ହେତୁଆଦୀନଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନଂ ଅନୁଲୋମୱସେନ ପୱତ୍ତଂ ଅନୁଲୋମପଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ''ନକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ନକୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚୟା...ପେ... ନହେତୁଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ନହେତୁଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚୟା''ତିଆଦିନା କୁସଲାଦୀନଂ, ହେତୁଆଦୀନଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନଂ ପଚ୍ଚନୀକୱସେନ ପୱତ୍ତଂ ପଚ୍ଚନୀକପଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ''କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ନକୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚୟା...ପେ... ହେତୁଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ନହେତୁଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି

ହେତୁପଚ୍ଚଯା''ତିଆଦିନା ପୱତ୍ତଂ ଅନୁଲୋମପଚ୍ଚନୀକପଟ୍ଠାନଂ ନାମ । ''ନକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ…ପେ… ନହେତୁଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ହେତୁଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚଯା''ତିଆଦିନା ପୱତ୍ତଂ ପଚ୍ଚନୀକାନୁଲୋମପଟ୍ଠାନଂ ନାମ।

ଏୱମେତେସୁ ଚତୂସୁ ପଟ୍ଠାନେସୁ ଯଂ ଧମ୍ମଂ ଅନୁଲୋମପଟ୍ଠାନଂ ନାମ, ତଂ ତାୱ ଛବ୍ବିଧଂ ହୋତି – ତିକପଟ୍ଠାନଂ ଦୁକପଟ୍ଠାନଂ ଦୁକତିକପଟ୍ଠାନଂ ତିକଦୁକପଟ୍ଠାନଂ ତିକତିକପଟ୍ଠାନଂ ଦୁକଦୁକପଟ୍ଠାନନ୍ତି। ଯଥା ଚେତଂ, ଏୱଂ ପଚ୍ଚନୀକପଟ୍ଠାନାଦୀନିପି ତୀଣି ତୀଣି ପଚ୍ଚେକନ୍ତି ଚତୁୱୀସତିସମନ୍ତପଟ୍ଠାନସମୋଧାନଂ ପଟ୍ଠାନପ୍ପକରଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସବ୍ବାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ହି ଅନୁଲୋମପଟ୍ଠାନେ ଦ୍ୱାୱୀସତିତିକେ ନିସ୍ସାଯ ତିକପଟ୍ଠାନଂ ନାମ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ। ସତଂ ଦୁକେ ନିସ୍ସାଯ ଦୁକପଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ତତୋ ତିକେ ଦୁକେସୁ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦୁକତିକପଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ତତୋ ଦୁକେ ତିକେସୁ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତିକଦୁକପଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ତିକେ ପନ ତିକେସ୍ୱେୱ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତିକତିକପଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ଦୁକେ ଚ ଦୁକେସ୍ୱେୱ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦୁକଦୁକପଟ୍ଠାନଂ ନାମ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ। ପଠମଂ ତାୱେତ୍ଥ ଅନୁଲୋମପଟ୍ଠାନେ ତିକପଟ୍ଠାନନଯୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ଏୱଂ ପଚ୍ଚନୀକପଟ୍ଠାନେ, ଅନୁଲୋମପଚ୍ଚନୀକପଟ୍ଠାନେ, ପଚ୍ଚନୀକାନୁଲୋମପଟ୍ଠାନେତି ଚତୁୱୀସତିସମନ୍ତପଟ୍ଠାନଂ ଦେସିତଂ।

ଏତ୍ଥ ଚ ଦୁୱିଧଂ ଅନୁଲୋମଂ, ପଚ୍ଚନୀକଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନୁଲୋମଂ ଧମ୍ମପଚ୍ଚନୀକଂ, ପଚ୍ଚଯାନୁଲୋମଂ ପଚ୍ଚଯପଚ୍ଚନୀକନ୍ତି। ତତ୍ଥ ''କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ''ତିଆଦିନା କୁସଲାଦୀନଂ ତିକଧମ୍ମାନଂ, ହେତୁଆଦୀନଂ ଦୁକଧମ୍ମାନଞ୍ଚ ଅନୁଲୋମଦେସନାୱସେନ ଧମ୍ମାନୁଲୋମଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ''ନକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ନକୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ''ତିଆଦିନା ତିକଦୁକଧମ୍ମାନଂ ପଚ୍ଚନୀକୱସେନ ଧମ୍ମପଚ୍ଚନୀକଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ''ହେତୁପଚ୍ଚଯା ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯା''ତି ଏୱଂ ଚତୁୱୀସତିଯା ପଚ୍ଚଯାନଂ ଅନୁଲୋମଦେସନାୱସେନ ପଚ୍ଚଯାନୁଲୋମଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ''ନହେତୁପଚ୍ଚଯା ନାରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯା''ତି ଏୱଂ ପଚ୍ଚଯାନଂ ପଚ୍ଚନୀକୱସେନ ପଚ୍ଚଯପଚ୍ଚନୀକଞ୍ଚ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ର ଯଦିଦଂ ଧମ୍ମାନୁଲୋମଂ ଧମ୍ମପଚ୍ଚନୀକଞ୍ଚ, ତସ୍ସ ୱସେନ ଚତୁୱୀସତିସମନ୍ତପଟ୍ଠାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପଚ୍ଚଯାନୁଲୋମଂ ପଚ୍ଚଯପଚ୍ଚନୀକଞ୍ଚ ଅନୁଲୋମତିକପଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଚତୁୱୀସତିଯା ପଟ୍ଠାନେସୁ ଏକେକତିକଦୁକେସୁ ଏୱଂ ଲବ୍ଭତି। ତଞ୍ଚ ଉପରି ପାଠଇନଯଦସ୍ସନେ ଏୱ ପାକଟଂ ଭୱିସ୍ସତି। ତତ୍ରିମାନି ଚତୁୱୀସତି ପଟ୍ଠାନାନି ଇମେସଂ ତିକଦୁକାନଂ ୱସେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ତିକପଟ୍ଠାନଂ…ପେ… ଦୁକଦୁକପଟ୍ଠାନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ତେସୁ ତିକଦୁକେସୁ ଏକେକଂ ତିକଦୁକଂ ଇମେସଂ ହେତୁପଚ୍ଚଯାଦୀନଂ ଚତୁୱୀସତିଯା ପଚ୍ଚଯାନଂ ଅନୁଲୋମାଦିନଯଚତୁକ୍କୱସେନ ସତ୍ତହି ସତ୍ତହି ମହାୱାରେହି ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱିଭତ୍ତଂ। କତମେହି ସତ୍ତହି? ପଟିଚ୍ଚୱାରୋ ସହଜାତୱାରୋ ପଚ୍ଚଯୱାରୋ ନିସ୍ସଯୱାରୋ ସଂସଟ୍ଠୱାରୋ ସମ୍ପଯୁତ୍ତୱାରୋ ପଞ୍ହାୱାରୋତି ଇମେହି । ତତ୍ଥ ''କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ''ତିଆଦିନା ପଟିଚ୍ଚାଭିଧାନେନ ୱୁତ୍ତୋ ପଟିଚ୍ଚୱାରୋ ନାମ। ''କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ସହଜାତୋ, କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଚ୍ଚଯା, କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ନିସ୍ସାଯ, କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ସଂସଟ୍ଠୋ, କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ''ତି ଏୱଂ ସହଜାତାଦିଅଭିଧାନେହି ୱୁତ୍ତା ପଞ୍ଚ ୱାରା ସହଜାତାଦିୱାରାନି। ପରତୋ ଚ ସଂସଟ୍ଠସମ୍ପଯୁତ୍ତୱାରେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଅରୂପଧମ୍ମୱସେନେୱ ପଚ୍ଚଯପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା ଚ, ସେସେସୁ ଚତୂସୁ ୱାରେସୁ, ସତ୍ତମେୱ ପଞ୍ହାୱାରେ ଚ ରୂପାରୂପୱସେନ, ପଚ୍ଚଯୱାରେ, ନିସ୍ସଯୱାରେ ଚ ସହଜାତପଚ୍ଛାଜାତପୁରେଜାତୱସେନ, ସେସେସୁ ସହଜାତୱସେନ ପଚ୍ଚଯପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା ଚ କଥିତାତି ଅଯଂ ୱିସେସୋ। ସତ୍ତମୱାରେ ପନ ଯସ୍ମା ''କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ କୁସଲସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ହେତୁପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ତେ ତେ ପଞ୍ହେ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ପୁନ ''କୁସଲା ହେତୂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତକାନଂ ଖନ୍ଧାନ''ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ସବ୍ବେପି ତେ ପଞ୍ହା ନିଜ୍ଜଟା, ନିଗ୍ଗୁମ୍ବା ଚ କତ୍ୱା ୱିଭତ୍ତା, ତସ୍ମା ସୋ ୱାରୋ ପଞ୍ହାନଂ ସାଧୁକଂ ୱିଭତ୍ତତ୍ତା ପଞ୍ହାୱାରୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗତୋ। ଇତି ଇମେହି ସତ୍ତହି ମହାୱାରେହି ଚତୁୱୀସତିଯା ସମନ୍ତପଟ୍ଠାନେସୁ ସବ୍ବେପି ତିକଦୁକା ଚତୁୱୀସତିଯା ପଚ୍ଚଯାନଂ ଅନୁଲୋମାଦିୱସେନ ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱିଭତ୍ତା। କଥଂ? ଅନୁଲୋମପଟ୍ଠାନେ ହି ଯଦିଦଂ ଦ୍ୱାୱୀସତିତିକେ ନିସ୍ସାଯ ତିକପଟ୍ଠାନଂ ନାମ ସବ୍ବପଠମଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ। ତତ୍ଥ କୁସଲତ୍ତିକଂ ତାୱ ଇମେହି ପଟିଚ୍ଚୱାରାଦୀହି ମହାୱାରେହି ପଚ୍ଚଯାନୁଲୋମାଦିନଯଚତୁକ୍କତୋ ୱିଭତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଯୋ ତାୱେସ ସବ୍ବପଠମୋ ପଟିଚ୍ଚୱାରୋ ନାମ, ସୋ ଉଦ୍ଦେସନିଦ୍ଦେସତୋ ଦୁୱିଧୋ ହୋତି।

ତତ୍ଥ ଉଦ୍ଦେସୱାରୋ କୁସଲାଦଯୋ ପଟିଚ୍ଚ ହେତୁପଚ୍ଚଯାଦିୱସେନ କୁସଲାଦୀନଂ ଯୁତ୍ତାନଂ, ଅକୁସଲାଦୀନଂ ଅଯୁତ୍ତକାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିପୁଚ୍ଛନୱସେନେୱ ପୱତ୍ତତ୍ତା ''ପୁଚ୍ଛାୱାରୋ''ତିପି, ପୁଚ୍ଛାନଞ୍ଚେୱ ପଞ୍ଞାପନତୋ ''ପଣ୍ଣତ୍ତିୱାରୋ''ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ନ ହି ତତ୍ଥ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ଅତ୍ଥି। ନିଦ୍ଦେସୱାରୋ ପନ ପୁଚ୍ଛାୱାରେ ପରିପୁଚ୍ଛିତେସୁ ପଞ୍ହେସୁ ''ସିଯା ଅକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅକୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ''ତିଆଦିକଂ ଅଯୁତ୍ତଂ ପଞ୍ହଂ ଅନୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଲବ୍ଭମାନାନଞ୍ଚେୱ ପଞ୍ହାନଂ ୱସେନ ପୱତ୍ତୋ। ଇତରେସୁ ପନ ସହଜାତାଦୀସୁ, ସେସେସୁ ଚ ତିକେସୁ, ସେସପଟ୍ଠାନେସୁ ଚ ସବ୍ବତ୍ଥ ପୁଚ୍ଛାୱାରୋ ନତ୍ଥି, ଲବ୍ଭମାନୱସେନ ସବ୍ବୱିସ୍ସଜ୍ଜନମେୱ ଦସ୍ସିତନ୍ତି ଇଦମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତୋ ପାଠଇୱତ୍ଥାନଂ।

ଇଦାନି ପନେତ୍ଥ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଏୱଂ ୱିଭଙ୍ଗନଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅନୁଲୋମପଟ୍ଠାନସ୍ମିଞ୍ହି ତିକପଟ୍ଠାନେ କୁସଲତ୍ତିକସ୍ସ ସତ୍ତସୁ ମହାୱାରେସୁ

ପଠମସ୍ସ ପଟିଚ୍ଚୱାରସ୍ସ ପୁଚ୍ଛାୱାରେ ତାୱ – ‘‘ସିୟା କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ ହେତୁପଚ୍ଚୟା…ପେ… ଅକୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ…ପେ… ଅବ୍ୟାକତୋ…ପେ… କୁସଲୋ ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ ଚ…ପେ… ଅକୁସଲୋ ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ ଚ…ପେ… କୁସଲୋ ଚ ଅକୁସଲୋ ଚ…ପେ… କୁସଲୋ ଚ ଅକୁସଲୋ ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ ଚ ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ ହେତୁପଚ୍ଚୟା’’ତି କୁସଲପଦମୂଲା ସତ୍ତ ପୁଚ୍ଛା ଉଦ୍ଧଟା।

ଏୱଂ ଅକୁସଲପଦମୂଲା, ଅବ୍ୟାକତପଦମୂଲା ଚ। ‘‘ସିୟା କୁସଲଞ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅକୁସଲୋ…ପେ… ସିୟା ଅକୁସଲଞ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତଞ୍ଚ…ପେ… ସିୟା କୁସଲଞ୍ଚ ଅକୁସଲଞ୍ଚ…ପେ… ସିୟା କୁସଲଞ୍ଚ ଅକୁସଲଞ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚା’’ତି ଦ୍ୱିମୂଲକା, ତିମୂଲକା ଚ ସତ୍ତ ସତ୍ତ ପୁଚ୍ଛାତି ଏକୂନପଞ୍ଞାସ ପୁଚ୍ଛା ହେତୁପଚ୍ଚୟମୂଲକା ଉଦ୍ଧଟା।

ଇମିନାୱ ନୟେନ ‘‘ସିୟା କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟା…ପେ… ଅୱିଗତପଚ୍ଚୟା’’ତି ଏୱଂ ସେସପଚ୍ଚୟମୂଲକାପି ପୁଚ୍ଛାୱେଦିତବ୍ବା। ଏକମୂଲକନୟୋ।

ଯଥା ଚ ଏକମୂଲକେ, ଏୱଂ ‘‘ସିୟା କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ ହେତୁପଚ୍ଚୟା ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟା…ପେ… ହେତୁପଚ୍ଚୟା ଅୱିଗତପଚ୍ଚୟା’’ତିଆଦିନା ଦ୍ୱିମୂଲକେପି। ‘‘ହେତୁପଚ୍ଚୟା ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟା ଅଧିପତିପଚ୍ଚୟା…ପେ… ହେତୁପଚ୍ଚୟା ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟା ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚୟା…ପେ… ହେତୁପଚ୍ଚୟା ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟା ଅୱିଗତପଚ୍ଚୟା’’ତିଆଦିନା ତିମୂଲକାଦୀସୁ ସବ୍ବମୂଲକପରିୟୋସାନେସୁ ୱାରେସୁ ନୟା ୱେଦିତବ୍ବା। ହେତୁପଚ୍ଚୟମୂଲକନୟୋ।

ଯଥା ଚ ହେତୁମୂଲକେ, ଏୱଂ ‘‘ସିୟା କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟା’’ତିଆଦିନା ସେସପଚ୍ଚୟମୂଲକେସୁପି ନୟୋ ଞାତବ୍ବୋ। ପଚ୍ଚୟାନୁଲୋମୱାରୋ। ଏତେନେୱ ଉପାୟେନ ‘‘ସିୟା କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ ନହେତୁପଚ୍ଚୟା’’ତିଆଦିନା ସବ୍ବପ୍ପକାରୟୁତ୍ତୋ ପଚ୍ଚୟପଚ୍ଚନୀକୱାରୋପି। ‘‘ସିୟା କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚୟା ନାରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟା’’ତିଆଦିନା ଅନୁଲୋମପଚ୍ଚନୀକପଚ୍ଚୟୱାରୋପି। ‘‘ସିୟା କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ…ପେ… ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ ନହେତୁପଚ୍ଚୟା ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟା’’ତିଆଦିନା ପଚ୍ଚନୀୟାନୁଲୋମୱାରୋପି ସବ୍ବତ୍ଥ ନେତବ୍ବୋତି ଅୟଂ ତାୱେତ୍ଥ ପୁଚ୍ଛାୱାରେ ନୟୋ।

ନିଦ୍ଦେସୱାରୋ ପନ ଉଦ୍ଦେସୱାରେ ଦସ୍ସିତାସୁ ପୁଚ୍ଛାସୁ କୁସଲାକୁସଲାଦୀନଂ ସହୁପ୍ପତ୍ତିୟା ଅଭାୱତୋ ୟା ଏତା ‘‘କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତିଆଦିକା ପୁଚ୍ଛା ସବ୍ବସୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ଲଭନ୍ତି, ତା ପହାୟ ୟା ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ଲଭନ୍ତି, ତାସମେୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନୱସେନ ପୱତ୍ତୋ। ତତ୍ରାୟଂ ନୟୋ – ‘‘କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚୟା। କୁସଲଂ ଏକଂ ଖନ୍ଧଂ ପଟିଚ୍ଚ ତୟୋ ଖନ୍ଧା। ତୟୋ ଖନ୍ଧେ ପଟିଚ୍ଚ ଏକୋ ଖନ୍ଧୋ। ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧେ ପଟିଚ୍ଚ ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧା। କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚୟା। କୁସଲେ ଖନ୍ଧେ ପଟିଚ୍ଚ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପଂ। କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲୋ ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ ଚ ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ହେତୁପଚ୍ଚୟା। କୁସଲଂ ଏକଂ ଖନ୍ଧଂ ପଟିଚ୍ଚ ତୟୋ ଖନ୍ଧା ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ରୂପଂ। ତୟୋ ଖନ୍ଧେ ପଟିଚ୍ଚ ଏକୋ ଖନ୍ଧୋ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ରୂପଂ। ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧେ ପଟିଚ୍ଚ ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧା ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ରୂପ’’ନ୍ତି ଏୱଂ କୁସଲପଦମୂଲାସୁ ସତ୍ତସୁ ପୁଚ୍ଛାସୁ ତିସ୍ସୋୱ ଲବ୍ଭମାନା ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତା। ତଥା ଅକୁସଲପଦମୂଲାସୁପି ତିସ୍ସୋୱ। ଅବ୍ୟାକତପଦମୂଲାସୁ ପନ ‘‘ଅବ୍ୟାକତଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚୟା। ୱିପାକାବ୍ୟାକତଂ କିରିୟାବ୍ୟାକତଂ ଏକଂ ଖନ୍ଧଂ ପଟିଚ୍ଚ ତୟୋ ଖନ୍ଧା ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ରୂପଂ…ପେ… ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧେ ପଟିଚ୍ଚ ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧା ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ରୂପଂ। ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ୱିପାକାବ୍ୟାକତଂ ଏକଂ ଖନ୍ଧଂ ପଟିଚ୍ଚ ତୟୋ ଖନ୍ଧା କଟତ୍ତା ଚ ରୂପଂ…ପେ… ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧା କଟତ୍ତା ଚ ରୂପଂ। ଖନ୍ଧେ ପଟିଚ୍ଚ ୱତ୍ଥୁ, ୱତ୍ଥୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ଖନ୍ଧା। ଏକଂ ମହାଭୂତଂ ପଟିଚ୍ଚ ତୟୋ ମହାଭୂତା…ପେ… ଦ୍ୱେ ମହାଭୂତେ ପଟିଚ୍ଚ ଦ୍ୱେ ମହାଭୂତା। ମହାଭୂତେ ପଟିଚ୍ଚ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପଂ କଟତ୍ତାରୂପଂ ଉପାଦାରୂପ’’ନ୍ତି ଏକାୱ। ଦ୍ୱିମୂଲିକାଦୀସୁ ଚ ‘‘କୁସଲଞ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚୟା। କୁସଲେ ଖନ୍ଧେ ଚ ମହାଭୂତେ ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପ’’ନ୍ତି ଏକା। ତଥା ‘‘ଅକୁସଲଞ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚା’’ତି, ଏୱଂ ହେତୁପଚ୍ଚୟମୂଲିକାସୁ ଏକୂନପଞ୍ଞାସାୟ ପୁଚ୍ଛାସୁ ନୱେୱ ଲବ୍ଭମାନା ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତା। ସେସା ଚତ୍ତାଲୀସ ମୋଘପୁଚ୍ଛାତି ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତା। ଏୱଂ ଉପରି ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟାଦୀସୁ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତାୱସେସା ମୋଘପୁଚ୍ଛାତି ଗହେତବ୍ବା। ୱିଜାନନସୁଖତ୍ଥଂ ପନ ଭଗୱତା ପୁଚ୍ଛାୱାରେ ଲବ୍ଭମାନା, ଅଲବ୍ଭମାନା ଚ ସବ୍ବାପି ତା ଦସ୍ସିତାତି ୱେଦିତବ୍ବାତି।

ତତ୍ଥ କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚାତି ସହଜାତେସୁ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧାଦିଭେଦଂ ଏକଂ କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ପଟିଗନ୍ତ୍ୱା, ସହୁପ୍ପତ୍ତିସଙ୍ଖାତେନ ସଦିସଭାୱେନ ପତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସଦିସତ୍ଥୋ ହି ଏତ୍ଥ ପଟିସଦ୍ଦୋ ‘‘ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ’’ତିଆଦୀସୁ ୱିୟ। କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋତି ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧାଦିଭେଦୋ ସହୁପ୍ପନ୍ନୋ କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ। ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ପାକଟଭାୱତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଉପ୍ପାଦାଦିଂ ପାପୁଣାତି, ଅତ୍ତାନଂ ୱା ପଟିଲଭତି। ହେତୁପଚ୍ଚୟାତି ନ କେୱଲଂ କୁସଲଧମ୍ମମତ୍ତମେୱ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଥ ଖୋ କୁସଲହେତୁନା ହେତୁପଚ୍ଚୟତଂ ସାଧେନ୍ତେନ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ।

ଏୱମିଦଂ ‘‘ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟା’’ତି ପୁଚ୍ଛାୟ ‘‘ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ଅୱିସେସେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ୟଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ୟେ ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେ ପଚ୍ଚୟପଚ୍ଚୟୁପ୍ପନ୍ନେ ଖନ୍ଧୱସେନ ୱିସେସେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘କୁସଲଂ ଏକଂ ଖନ୍ଧ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ୟସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଏକୋ ଖନ୍ଧୋ ଏକସ୍ସେୱ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂୟେୱ ୱା, ଦ୍ୱେ ୱା ପନ ଏକସ୍ସେୱ ପଚ୍ଚୟା ନାମ ନ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେ ପକାରେନ ଅନାମସିତ୍ୱା ‘‘ଏକଂ ଖନ୍ଧଂ ପଟିଚ୍ଚ ତୟୋ ଖନ୍ଧା’’ତିଆଦିନା ପଚ୍ଚୟଭାୱେନ ଗହିତାୱସେସଂ ସବ୍ବଂ ପଚ୍ଚୟୁପ୍ପନ୍ନଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଉପରିପି ସବ୍ବତ୍ଥ। ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପନ୍ତି ଇଦଂ ପଟିଚ୍ଚତ୍ଥସ୍ସ ସହଜାତତ୍ତା ୟଂ କୁସଲେନ ସହଜାତଞ୍ଚେୱ ହେତୁପଚ୍ଚୟଞ୍ଚ ଲଭତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ୱିପାକାବ୍ୟାକତଂ କିରିୟାବ୍ୟାକତ’’ନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ହେତୁପଚ୍ଚୟାଧିକାରେ ଅହେତୁକା ନ ଗହେତବ୍ବା। ଖନ୍ଧେ ପଟିଚ୍ଚ ୱତ୍ଥୂତିଆଦି କଟତ୍ତାରୂପଗ୍ଗହଣେନ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଗହିତେପି ୱତ୍ଥୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏକଂ ମହାଭୂତନ୍ତିଆଦି ପନ ରୂପାବ୍ୟାକତଂ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପାବ୍ୟାକତସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ହେତୁପଚ୍ଚୟେ ଉପତ୍ଥମ୍ଭକାନମେୱ ଚେତ୍ଥ ଚିତ୍ତଜାନଂ, ପଟିସନ୍ଧିୟଂ କମ୍ମଜାନଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପଚ୍ଚୟପଚ୍ଚୟୁପ୍ପନ୍ନତା ଗହେତବ୍ବା, ନ ଅହେତୁକଚିତ୍ତଜୌତୁଜାଦୀନଂ ତେସଂ ହେତୁପଚ୍ଚୟା ଉପ୍ପତ୍ତିୟା ଅଭାୱତୋ। ମହାଭୂତେ ପଟିଚ୍ଚ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନନ୍ତିଆଦି ମହାଭୂତେ ପଟିଚ୍ଚ ଉପାଦାଦୀନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଇମିନା ଉପାୟେନ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟାଦୀସୁପି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନାନଂ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟେ ‘‘କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟା। ଏକଂ ଖନ୍ଧଂ…ପେ… ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧେ ପଟିଚ୍ଚ ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧା। ଅକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅକୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ…ପେ… ଅବ୍ୟାକତଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟା। ୱିପାକାବ୍ୟାକତଂ କିରିୟାବ୍ୟାକତଂ ଏକଂ ଖନ୍ଧଂ…ପେ… ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧା। ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ୱିପାକାବ୍ୟାକତଂ ଏକଂ ଖନ୍ଧଂ…ପେ… ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧା। ୱତ୍ଥୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ଖନ୍ଧା’’ତି ଏୱଂ ତିସ୍ସୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତା। ସେସା ରୂପମିସ୍ସକତ୍ତା, ରୂପସ୍ସ ଚ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟେନ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ନ ଗହିତା। ତେନେୱ ‘‘ୱତ୍ଥୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ଖନ୍ଧା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଖନ୍ଧେ ପଟିଚ୍ଚ ୱତ୍ଥୂ’’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟାତି ସହଜାତଂ କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ତତୋ ଅଞ୍ଞେନ ଅସହଜାତେନ ଛବ୍ବିଧେନ ଆରମ୍ମଣଭୂତେନ ପଚ୍ଚୟେନାତି ଏୱଂ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ନ ହି ଅତ୍ତନା ସହଜାତଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଚିତ୍ତଚେତସିକା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି।

ଅଧିପତିପଚ୍ଚୟେ ହେତୁପଚ୍ଚୟସଦିସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ଅନନ୍ତରସମନନ୍ତରେସୁ ପନ ରୂପାଭାୱତୋ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟସଦିସଂ। ସହଜାତପଚ୍ଚୟେପି ହେତୁପଚ୍ଚୟସଦିସଂ। ଅବ୍ୟାକତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତୁପ୍ପତ୍ତିୟା ପନ ‘‘ବାହିରଂ ଏକଂ ମହାଭୂତଂ ପଟିଚ୍ଚ…ପେ… ଦ୍ୱେ ମହାଭୂତା। ମହାଭୂତେ ପଟିଚ୍ଚ ଉପାଦାରୂପଂ…ପେ… ଆହାରସମୁଟ୍ଠାନଂ ଏକଂ ମହାଭୂତଂ…ପେ… ଦ୍ୱେ ମହାଭୂତା…ପେ… ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନଂ ଏକଂ…ପେ… ଦ୍ୱେ ମହାଭୂତା…ପେ… ଅସଞ୍ଞସତ୍ତାନଂ ଏକଂ ମହାଭୂତଂ ପଟିଚ୍ଚ…ପେ… ଦ୍ୱେ ମହାଭୂତା…ପେ… କଟତ୍ତାରୂପଂ ଉପାଦାରୂପ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ଅଧିକଂ। ଏୱଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞପଚ୍ଚୟେପି। କେୱଲଂ ତତ୍ଥ କଟତ୍ତାରୂପଂ ଉପାଦାରୂପଞ୍ଚ ନ ଗହିତଂ ତେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞପଚ୍ଚୟତ୍ତାଭାୱା। ନିସ୍ସୟପଚ୍ଚୟେପି ସହଜାତପଚ୍ଚୟସଦିସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ପଟିଚ୍ଚତ୍ଥସ୍ସ ପନ ସହଜାତତ୍ତା ଚକ୍ଖାଦୀସୁ ପୁରେଜାତନିସ୍ସୟା ଇଧ ନ ଗହିତାତି। ଉପନିସ୍ସୟପଚ୍ଚୟେପି ରୂପସ୍ସ ଉପନିସ୍ସୟପଚ୍ଚୟୁପ୍ପନ୍ନତ୍ତାଭାୱା ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟସଦିସମେୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ।

ପୁରେଜାତପଚ୍ଚୟେ ପନ ‘‘କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପୁରେଜାତପଚ୍ଚୟା। କୁସଲଂ ଏକଂ…ପେ… ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧା। ୱତ୍ଥୁଂ ପୁରେଜାତପଚ୍ଚୟା। ଅକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅକୁସଲୋ…ପେ… ଅବ୍ୟାକତଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ…ପେ… ପୁରେଜାତପଚ୍ଚୟା। ୱିପାକାବ୍ୟାକତଂ କିରିୟାବ୍ୟାକତଂ ଏକଂ ଖନ୍ଧଂ…ପେ… ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧା। ୱତ୍ଥୁଂ ପୁରେଜାତପଚ୍ଚୟା’’ତି ଏୱଂ ତିସ୍ସୋ ପୁଚ୍ଛା ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତା। ତତ୍ଥ ୱତ୍ଥୁଂ ପୁରେଜାତପଚ୍ଚୟାତି ଇଦଂ ଆରମ୍ମଣପୁରେଜାତନିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ହି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନଂୟେୱ ପୁରେଜାତପଚ୍ଚୟତଂ ସାଧୟତି, ନ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁୟାତି ଇଧ ନ ଗହିତଂ।

ପଚ୍ଛାଜାତପଚ୍ଚୟୋ ଇଧ ଅରୂପଧମ୍ମେସୁ ନ ଲବ୍ଭତି। ରୂପଧମ୍ମେସୁ ଚ ଉପତ୍ଥମ୍ଭକୋୱ, ନ ଜନକୋ, ତସ୍ମା ‘‘ଅବ୍ୟାକତଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତିଆଦି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋୱାତି ଅୟଂ ନ ଗହିତୋ। ଆସେୱନପଚ୍ଚୟେପି ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟେ ୱିୟ ତିସ୍ସୋୱ ପୁଚ୍ଛା ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତା।

କମ୍ମପଚ୍ଚୟେ ‘‘କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କମ୍ମପଚ୍ଚୟା। କୁସଲଂ ଏକଂ ଖନ୍ଧଂ…ପେ… ଅବ୍ୟାକତୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ରୂପଂ…ପେ… କୁସଲୋ ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ ଚ ଧମ୍ମା…ପେ… ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପ’’ନ୍ତି କୁସଲପଦେ ତିସ୍ସୋ, ତଥା ଅକୁସଲପଦେ। ଅବ୍ୟାକତପଦେ ପନ ‘‘ଅବ୍ୟାକତଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ…ପେ… ୱିପାକାବ୍ୟାକତଂ କିରିୟାବ୍ୟାକତଂ ଏକଂ ଖନ୍ଧଂ ପଟିଚ୍ଚ…ପେ… ମହାଭୂତେ ପଟିଚ୍ଚ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପଂ କଟତ୍ତାରୂପଂ ଉପାଦାରୂପଂ, ଅସଞ୍ଞସତ୍ତାନଂ…ପେ… କଟତ୍ତାରୂପଂ ଉପାଦାରୂପ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ତିସ୍ସୋ। ‘‘କୁସଲଞ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ…ପେ… କୁସଲେ ଖନ୍ଧେ ଚ ମହାଭୂତେ ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପ’’ନ୍ତିଆଦିନା ସହଜାତସଦିସଂ

ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ନହିୱିଗତପଚ୍ଚୟେସୁ ଆରମ୍ମଣସଦିସଂ।

ଏୱଂ ସଵ୍ଵପଚ୍ଚୟେସୁ ଲବ୍ଭମାନପଞ୍ହେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତତୋ ହେତୁଅଧିପତିଝାନମଗ୍ଗପଚ୍ଚୟା ଏକସଦିସା। ଆରମ୍ମଣାନନ୍ତରସମନନ୍ତରୂପନିସ୍ସୟାସେୱନନହିୱିଗତପଚ୍ଚୟା ଏକସଦିସା। ସହଜାତଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନିସ୍ସୟଅତ୍ଥିଅୱିଗତା ଏକସଦିସା। ଆସେୱନପଚ୍ଚୟେ ୱିପାକୋ ନ ଲବ୍ଭତି। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞପଚ୍ଚୟେ ଚିତ୍ତଜରୂପଂ, ଉପାଦାରୂପଞ୍ଚ ନ ଲବ୍ଭତୀତିଆଦିନା ପଚ୍ଚୟାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସଦିସତ୍ତଂ ୱତ୍ୱା ପୁନ ତେସଂ ''ହେତୁୟା ନୱ। ଆରମ୍ମଣେ ତୀଣି। ଅଧିପତିୟା ନୱ। ଅନନ୍ତରସମନନ୍ତରେସୁ ତୀଣି। ସହଜାତେ ନୱ। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେ ତୀଣି। ନିସ୍ସୟେ ନୱ। ଉପନିସ୍ସୟେ ତୀଣି। ପୁରେଜାତେ ତୀଣି। ଆସେୱନେ ତୀଣି। କମ୍ମେ ନୱ। ୱିପାକେ ଏକଂ। ଆହାରେ ନୱ। ଇନ୍ଦ୍ରିୟେ ନୱ। ଝାନେ ନୱ। ମଗ୍ଗେ ନୱ। ସମ୍ପୟୁତ୍ତେ ତୀଣି। ୱିପ୍ପୟୁତ୍ତେ ନୱ। ଅତ୍ଥିୟା ନୱ। ନତ୍ଥିୟା ତୀଣି। ୱିଗତେ ତୀଣି। ଅୱିଗତେ ନୱା''ତି ଏୱଂ ହେତୁପଚ୍ଚୟାଦୀନଂ ଏକେକସ୍ମିଂ ପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନୱାରଗଣନା ୱୁତ୍ତାତି ଅୟଂ ଏକମୂଲକନୟୋ।

ୟଥା ଚ ଏକମୂଲକେ, ଏୱଂ ''ହେତୁପଚ୍ଚୟା ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟା''ତିଆଦିନା ଦ୍ୱିମୂଲକାଦୀସୁପି ସଵ୍ଵମୂଲକପରିୟୋସାନେସୁ ୟଥାନୁରୂପଂ ନୟୋ ନେତଵ୍ଵୋ। ପାଠଇୟମ୍ପି ୱିତ୍ଥାରନୟଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ''ହେତୁପଚ୍ଚୟା ଆରମ୍ମଣେ ତୀଣୀ''ତିଆଦିନା ୱିସ୍ସଜ୍ଜନୱାରଗଣନଭେଦୋ ଦସ୍ସିତୋତି ଅୟଂ ପଚ୍ଚୟାନୁଲୋମେ ନୟୋ।

ପଚ୍ଚୟପଚ୍ଚନୀୟେ ପନ ''ଅକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅକୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନହେତୁପଚ୍ଚୟା। ୱିଚିକିଚ୍ଛାସହଗତେ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସହଗତେ ଖନ୍ଧେ ପଟିଚ୍ଚ ୱିଚିକିଚ୍ଛାସହଗତୋ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସହଗତୋ ମୋହୋ। ଅଵ୍ୟାକତଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଵ୍ୟାକତୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନହେତୁପଚ୍ଚୟା। ଅହେତୁକଂ ୱିପାକାଵ୍ୟାକତଂ କିରିୟାଵ୍ୟାକତଂ ଏକଂ ଖନ୍ଧଂ...ପେ... ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧା ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ରୂପଂ। ଅହେତୁକପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ୱିପାକାଵ୍ୟାକତଂ ଏକଂ ଖନ୍ଧଂ...ପେ... ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧା କଟତ୍ତା ଚ ରୂପଂ...ପେ... ୱତ୍ଥୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ଖନ୍ଧା। ଏକଂ ମହାଭୂତଂ ପଟିଚ୍ଚ...ପେ... ମହାଭୂତେ ପଟିଚ୍ଚ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପଂ, କଟତ୍ତାରୂପଂ ଉପାଦାରୂପଂ...ପେ... ଏକଂ ମହାଭୂତଂ ପଟିଚ୍ଚ...ପେ... ଉପାଦାରୂପ''ନ୍ତି ଇମା ଦ୍ୱେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତା।

ନାରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟେ ''କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଵ୍ୟାକତୋ...ପେ... କୁସଲେ...ପେ... ଅକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଵ୍ୟାକତୋ...ପେ... ଅକୁସଲେ...ପେ... ଅଵ୍ୟାକତଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଵ୍ୟାକତୋ...ପେ... କୁସଲଞ୍ଚ ଅଵ୍ୟାକତଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଵ୍ୟାକତୋ...ପେ... ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପଂ, ଅକୁସଲଞ୍ଚ ଅଵ୍ୟାକତଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଵ୍ୟାକତୋ...ପେ... ମହାଭୂତେ ପଟିଚ୍ଚ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପ''ନ୍ତି ଇମା ପଞ୍ଚ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତା।

ନାଧିପତିପଚ୍ଚୟେ ''କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲୋ...ପେ... କୁସଲଂ ଏକଂ ଖନ୍ଧଂ...ପେ... ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧା। କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଵ୍ୟାକତୋ...ପେ... କୁସଲେ ଖନ୍ଧେ ପଟିଚ୍ଚ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପଂ। କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲୋ ଚ ଅଵ୍ୟାକତୋ ଚ ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି...ପେ... ଅକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅକୁସଲୋ...ପେ... ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧେ ପଟିଚ୍ଚ ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧା, ଅକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଵ୍ୟାକତୋ...ପେ... ଅକୁସଲେ ଖନ୍ଧେ ପଟିଚ୍ଚ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପଂ। ଅକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅକୁସଲୋ ଚ ଅଵ୍ୟାକତୋ ଚ ଧମ୍ମା...ପେ... ଅଵ୍ୟାକତଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଵ୍ୟାକତୋ ...ପେ... ମହାଭୂତେ ପଟିଚ୍ଚ...ପେ... କଟତ୍ତାରୂପଂ ଉପାଦାରୂପଂ। କୁସଲଞ୍ଚ ଅଵ୍ୟାକତଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଵ୍ୟାକତୋ...ପେ... କୁସଲେ ଖନ୍ଧେ ଚ ମହାଭୂତେ ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପଂ। ଅକୁସଲଞ୍ଚ ଅଵ୍ୟାକତଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଵ୍ୟାକତୋ...ପେ... ଅକୁସଲେ ଖନ୍ଧେ ଚ ମହାଭୂତେ ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପ''ନ୍ତି ନୱ ପୁଚ୍ଛା ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତା। ନାନନ୍ତରନସମନନ୍ତରପଚ୍ଚୟା ନାରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟସଦିସା।

ନାଞ୍ଞମଞ୍ଞପଚ୍ଚୟେ ''କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଵ୍ୟାକତୋ...ପେ... କୁସଲେ...ପେ... ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପଂ। ଅକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଵ୍ୟାକତୋ...ପେ... ଅକୁସଲେ...ପେ... ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପଂ। ଅଵ୍ୟାକତଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଵ୍ୟାକତୋ...ପେ... ୱିପାକାଵ୍ୟାକତେ କିରିୟାଵ୍ୟାକତେ ଖନ୍ଧେ ପଟିଚ୍ଚ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପଂ। ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ୱିପାକାଵ୍ୟାକତେ...ପେ... କଟତ୍ତା ରୂପଂ। ମହାଭୂତେ ପଟିଚ୍ଚ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପଂ କଟତ୍ତାରୂପଂ ଉପାଦାରୂପଂ। ବାହିରେ ମହାଭୂତେ ପଟିଚ୍ଚ ଉପାଦାରୂପଂ। ଆହାରସମୁଟ୍ଠାନେ ମହାଭୂତେ ପଟିଚ୍ଚ ଉପାଦାରୂପଂ। ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନେ...ପେ... ଉପାଦାରୂପଂ। ଅସଞ୍ଞସତ୍ତାନଂ ମହାଭୂତେ ପଟିଚ୍ଚ କଟତ୍ତାରୂପଂ ଉପାଦାରୂପଂ। କୁସଲଞ୍ଚ ଅଵ୍ୟାକତଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଵ୍ୟାକତୋ...ପେ... କୁସଲେ ଖନ୍ଧେ ଚ ମହାଭୂତେ ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପଂ। ଅକୁସଲଞ୍ଚ ଅଵ୍ୟାକତଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଵ୍ୟାକତୋ...ପେ... ଅକୁସଲେ ଖନ୍ଧେ ଚ ମହାଭୂତେ ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପ''ନ୍ତି ପଞ୍ଚ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତା। ତତ୍ଥ ୱିପାକାଵ୍ୟାକତେଖନ୍ଧେ ପଟିଚ୍ଚ କଟତ୍ତାରୂପନ୍ତି ହଦୟୱତ୍ଥୁୱଜ୍ଜଂ ୱେଦିତଵ୍ଵଂ। ନୋପନିସ୍ସୟପଚ୍ଚୟୋ ନାରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟସଦିସୋ।

ନପୁରେଜାତପଚ୍ଚୟେ ''କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲୋ...ପେ... ଅରୂପେ କୁସଲଂ...ପେ... ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧା। କୁସଲଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଵ୍ୟାକତୋ...ପେ...

ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପ’’ନ୍ତି କୁସଲପଦେ ଦ୍ୱେ, ତଥା ଅକୁସଲପଦେପି। ‘‘ଅବ୍ୟାକତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ…ପେ… ଅରୂପେ ୱିପାକାବ୍ୟାକତଂ କିରିଯାବ୍ୟାକତଂ…ପେ… ବାହିରଂ…ପେ… ଉପାଦାରୂପଂ। କୁସଲଞ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ। କୁସଲେ ଖନ୍ଧେ ଚ ମହାଭୂତେ ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପଂ। ଅକୁସଲଞ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତଞ୍ଚ…ପେ… ଅକୁସଲେ ଖନ୍ଧେ ଚ…ପେ… ରୂପ’’ନ୍ତି ଇମା ତିସ୍ସୋତି ସତ୍ତ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତା। ନପଚ୍ଛାଜାତନାସେୱନପଚ୍ଚଯା ନାଧିପତିପଚ୍ଚଯସଦିସା। ତତ୍ଥ କୁସଲାକୁସଲକିରିଯାନଂ ପଠମଜୱନୱସେନ ନାସେୱନପଚ୍ଚଯପ୍ପୱତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ନକମ୍ମପଚ୍ଚଯେ ‘‘କୁସଲଂ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲୋ, କୁସଲା ଚେତନା। ଅକୁସଲଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅକୁସଲୋ, ଅକୁସଲା ଚେତନା। ଅବ୍ୟାକତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ, ୱିପାକକିରିଯା ଚେତନା। ବାହିରଂ, ଆହାରସମୁଟ୍ଠାନଂ, ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ତିସ୍ସୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତା।

ନୱିପାକପଚ୍ଚଯେ ‘‘କୁସଲଂ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲୋ, ଅବ୍ୟାକତୋ। କୁସଲୋ ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ ଚା’’ତି କୁସଲପଦେ ତିସ୍ସୋ, ତଥା ଅକୁସଲପଦେପି। ‘‘ଅବ୍ୟାକତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ…ପେ… ବାହିରଂ ଆହାରସମୁଟ୍ଠାନଂ ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନଂ ଅସଞ୍ଞ…ପେ… ଉପାଦାରୂପଂ…ପେ… ଅକୁସଲଞ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତଞ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ’’ତି ଇମା ତିସ୍ସୋତି ନୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତା।

ନାହାରପଚ୍ଚଯେ ‘‘ଅବ୍ୟାକତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ। ବାହିରଂ ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନଂ, ଅସଞ୍ଞ…ପେ… ଉପାଦାରୂପ’’ନ୍ତି ଏକାୱ।

ନଇନ୍ଦ୍ରିଯପଚ୍ଚଯେ ‘‘ଅବ୍ୟାକତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ। ବାହିରଂ ଆହାରସମୁଟ୍ଠାନଂ…ପେ… ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନଂ…ପେ… ଅସଞ୍ଞସତ୍ତାନଂ ମହାଭୂତେ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯ’’ନ୍ତି ଏକାୱ।

ନଝାନପଚ୍ଚଯେ ‘‘ଅବ୍ୟାକତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ। ପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣସହଗତଂ…ପେ… ବାହିରଂ ଆହାରୋତୁଅସଞ୍ଞୋପାଦାରୂପ’’ନ୍ତି ଏକାୱ।

ନମଗ୍ଗପଚ୍ଚଯେ ‘‘ଅବ୍ୟାକତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ। ଅହେତୁକଂ ୱିପାକାବ୍ୟାକତଂ କିରିଯାବ୍ୟାକତଂ…ପେ… ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ…ପେ… ଅହେତୁକପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ୱିପାକା…ପେ… କଟତ୍ତା ଚ ରୂପଂ…ପେ… ବାହିରଂ ଆହାରୋତୁଅସଞ୍ଞୋପାଦାରୂପ’’ନ୍ତି ଏକାୱ।

ନସମ୍ପଯୁତ୍ତପଚ୍ଚଯୋ ନାରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯସଦିସୋ।

ନୱିପ୍ପଯୁତ୍ତପଚ୍ଚଯେ ‘‘କୁସଲଂ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲୋ। ଅରୂପେ କୁସଲୋୱ। ଅକୁସଲଂ…ପେ… ଅରୂପେ ଅକୁସଲୋ। ଅବ୍ୟାକତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ, ଅରୂପେ ୱିପାକକିରିଯାବ୍ୟାକତଂ। ବାହିରଂ ଅସଞ୍ଞ…ପେ… ଉପାଦାରୂପ’’ନ୍ତି ଇମା ତିସ୍ସୋୱ ପୁଚ୍ଛା ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତା। ନୋନତ୍ଥିନୋୱିଗତପଚ୍ଚଯା ନାରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯସଦିସା। ନସହଜାତନନିସ୍ସଯନୋଅତ୍ଥିନୋଅୱିଗତପଚ୍ଚଯା ପନେତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୋପି ନ ଲବ୍ଭନ୍ତୀତି।

ଏୱଂ ପଚ୍ଚନୀକେ ଲବ୍ଭମାନପଞ୍ହୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତତୋ ‘‘ନହେତୁଯା ଦ୍ୱେ। ନାରମ୍ମଣେ ପଞ୍ଚ। ନାଧିପତିଯା ନୱ। ନାନନ୍ତରେ ନସମନନ୍ତରେ ନାଞ୍ଞମଞ୍ଞେ ନୌପନିସ୍ସଯେ ପଞ୍ଚ। ନପୁରେଜାତେ ସତ୍ତ। ନପଚ୍ଛାଜାତେ ନାସେୱନେ ନୱ। ନକମ୍ମେ ତୀଣି। ନୱିପାକେ ନୱ। ନାହାରେ ନଇନ୍ଦ୍ରିଯେ ନଝାନେ ନମଗ୍ଗେ ଏକଂ। ନସମ୍ପଯୁତ୍ତେ ପଞ୍ଚ। ନୱିପ୍ପଯୁତ୍ତେ ତୀଣି। ନୋନତ୍ଥିନୋୱିଗତେସୁ ପଞ୍ଚା’’ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନୱାରଗଣନା ୱୁତ୍ତାତି ଅଯଂ ଏକମୂଲକନଯୋ।

ଇମିନାୱ ନଯେନ ଦ୍ୱିମୂଲକାଦୀସୁପି ଯଥାନୁରୂପଂ ନଯୋ ନେତବ୍ବୋ, ପାଠଇଯଂ ପନ ‘‘ନହେତୁପଚ୍ଚଯା ନାରମ୍ମଣେ ଏକ’’ନ୍ତିଆଦିନା ୱିସ୍ସଜ୍ଜନୱାରଗଣନାୱ ଦସ୍ସିତାତି ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯପଚ୍ଚନୀଯନଯୋ।

ଇମିନା ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନେୱ ‘‘କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅବ୍ୟାକତୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚଯା ନାରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯା’’ତିଆଦିନା ଅନୁଲୋମପଚ୍ଚନୀଯନଯେ, ‘‘ଅକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅକୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନହେତୁପଚ୍ଚଯା ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯା’’ତିଆଦିନା ପଚ୍ଚନୀଯାନୁଲୋମନଯେ ପଞ୍ହୱିସ୍ସଜ୍ଜନନଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ । ପାଠଇଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନୱାରଗଣନାୱ ଦସ୍ସିତାତି ଅଯଂ ଅନୁଲୋମପଚ୍ଚନୀଯକୁସଲତ୍ତିକେ ପଟିଚ୍ଚୱାରନଯୋ।

ସହଜାତୱାରାଦୀସୁପି ଛୱାରେସୁ ପଟିଚ୍ଚୱାରେ ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ନଯୋ ନେତବ୍ବୋ। ଯେ ପନ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପାଠଇୱିସେସା, ଅତ୍ଥୱିସେସା ଚ ଉପଲବ୍ଭନ୍ତି, ତେ ପଟ୍ଠାନପାଠଇଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଏୱ ସବ୍ବାକାରତୋ ଗହେତବ୍ବା। ଇଧ ପନ ତେ ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖେପନଯତୋ ଦସ୍ସିଯମାନାପି ଗନ୍ଥଭାରିଯଂ

କରୋନ୍ତୀତି ନ ଦସ୍ସିତା।

ତେସୁ ପନ ୱାରେସୁ ‘‘କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ସହଜାତୋ କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚଯା। କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଚ୍ଚଯା... କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ନିସ୍ସାଯ... କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ସଂସଟ୍ଠୋ... କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚଯା’’ତି ଏୱଂ ଆଦିତୋ ପଞ୍ଚସୁ ୱାରେସୁ ପାଠଇଗତି ଞାତବ୍ବା। ତେସୁ ଚ ପଟିଚ୍ଚସହଜାତା ଏକତ୍ଥା, ପଚ୍ଚଯନିସ୍ସଯା ଏକତ୍ଥା, ସଂସଟ୍ଠସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଏକତ୍ଥା। ତତ୍ଥ ‘‘କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ସହଜାତୋ’’ତିଆଦୀସୁ କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ତେନ ସହଜାତୋ ହୁତ୍ୱାତିଆଦିନା ଯଥାନୁରୂପଂ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପଚ୍ଛିମେ ପନ ପଞ୍ହାୱାରେ ‘‘କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ କୁସଲସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ହେତୁପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ। କୁସଲା ହେତୂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତକାନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ହେତୁପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ। କୁସଲୋ ଅବ୍ୟାକତସ୍ସ...ପେ... କୁସଲସ୍ସ ଚ ଅବ୍ୟାକତସ୍ସ ଚ...ପେ... କୁସଲା ହେତୂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତକାନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାନଞ୍ଚା’’ତିଆଦିନା ହେତୁପଚ୍ଚଯେ,

‘‘କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ କୁସଲସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ। ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସୀଲଂ ସମାଦିଯିତ୍ୱା ଉପୋସଥକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି। ପୁବ୍ବେ ସୁଚିଣ୍ଣାନି...ପେ... ଝାନା ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଝାନଂ... ସେଖା ଗୋତ୍ରଭୁଂ ୱୋଦାନଂ ମଗ୍ଗଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତି। ସେଖା ୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନା ୱା କୁସଲଂ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଦୁକ୍ଖତୋ ଅନତ୍ତତୋ ୱିପସ୍ସନ୍ତି। ଚେତୋପରିଯଞାଣେନ କୁସଲଚିତ୍ତସମଙ୍ଗିସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଜାନନ୍ତି । ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନକୁସଲଂ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନକୁସଲସ୍ସ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ। ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନକୁସଲଂ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନକୁସଲସ୍ସ... କୁସଲା ଖନ୍ଧା ଇଦ୍ଧିୱିଧଞାଣସ୍ସ ଚେତୋପରିଯପୁବ୍ବେନିୱାସଯଥାକମ୍ମୂପଗଅନାଗତଂସଞାଣସ୍ସ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ।

କୁସଲୋ ଅକୁସଲସ୍ସ...ପେ... ଦାନଂ ଦତ୍ୱା...ପେ... କତ୍ୱା ତଂ ଅସ୍ସାଦେତି ଅଭିନନ୍ଦତି। ତଂ ଆରବ୍ଭ ରାଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଦିଟ୍ଠି ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ପୁବ୍ବେ ସୁଚିଣ୍ଣାନି ଅସ୍ସାଦେତି ...ପେ... ଦୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଝାନା ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଝାନଂ ଅସ୍ସାଦେତି...ପେ... ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଝାନେ ପରିହୀନେ ୱିପ୍ପଟିସାରିସ୍ସ ଦୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

କୁସଲୋ ଅବ୍ୟାକତସ୍ସ...ପେ... ପଚ୍ଚଯୋ। ଅରହା ମଗ୍ଗଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି। ପୁବ୍ବେ ସୁଚିଣ୍ଣାନି... କୁସଲ...ପେ... ୱିପସ୍ସତି...ପେ... ୱିପାକୋ ତଦାରମ୍ମଣତା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନକୁସଲଂ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନୱିପାକସ୍ସ...ପେ... କିରିଯସ୍ସ। ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନ...ପେ... ୱିପାକସ୍ସ ଚ କିରିଯସ୍ସ ଚ। କୁସଲା ଖନ୍ଧା ଚେତୋପରିଯ...ପେ... ଅନାଗତଂସଞାଣସ୍ସ ଆୱଜ୍ଜନାଯ।

ଅକୁସଲୋ ଅକୁସଲସ୍ସ...ପେ... ପଚ୍ଚଯୋ। ରାଗଂ ଅସ୍ସାଦେତି...ପେ... ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଅକୁସଲୋ କୁସଲସ୍ସ...ପେ... ପଚ୍ଚଯୋ। ସେଖା ପହୀନେ କିଲେସେ...ପେ... ଅନାଗତଂସଞାଣସ୍ସ। ଅକୁସଲୋ ଅବ୍ୟାକତସ୍ସ... ଅରହା ପହୀନେ କିଲେସେ...ପେ... ଆୱଜ୍ଜନାଯ।

ଅବ୍ୟାକତୋ ଅବ୍ୟାକତସ୍ସ... ଅରହା ଫଲଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି। ନିବ୍ବାନଂ, ଚକ୍ଖୁଂ...ପେ... ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ୱିପସ୍ସତି। ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ପସ୍ସତି...ପେ... ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନକିରିଯଂ...ପେ... କିରିଯସ୍ସ। ରୂପାଯତନଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ...ପେ... ଆୱଜ୍ଜନାଯ। ଅବ୍ୟାକତୋ କୁସଲସ୍ସ... ସେଖା ଫଲଂ... ପେ... ଅନାଗତଂସଞାଣସ୍ସ। ଅବ୍ୟାକତୋ ଅକୁସଲସ୍ସ... ଚକ୍ଖୁଂ ଅସ୍ସାଦେତୀ’’ତିଆଦିନା ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯେ ଚ,

‘‘କୁସଲୋ କୁସଲସ୍ସ ଅଧିପତିପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ। ଆରମ୍ମଣାଧିପତି, ସହଜାତାଧିପତି। ଆରମ୍ମଣାଧିପତି – ଦାନଂ ଦତ୍ୱା’’ତିଆଦିନା ଅଧିପତିପଚ୍ଚଯେ ଚ,

‘‘କୁସଲୋ କୁସଲସ୍ସ ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ’’ତିଆଦିନା ୱିତ୍ଥାରତୋ ଅନନ୍ତରସମନନ୍ତରସହଜାତଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯେସୁ ଚ,

‘‘କୁସଲୋ କୁସଲସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ। ଆରମ୍ମଣୂପନିସ୍ସଯୋ ଅନନ୍ତରୂପନିସ୍ସଯୋ ପକତୂପନିସ୍ସଯୋ। ଆରମ୍ମଣୂପନିସ୍ସଯୋ – ଦାନଂ ଦତ୍ୱା’’ତିଆଦିନା ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯେ ୱୁତ୍ତନଯେନ, ‘‘ଅନନ୍ତରୂପନିସ୍ସଯୋ – ପୁରିମା ପୁରିମା କୁସଲା ଖନ୍ଧା ପଚ୍ଛିମାନଂ ପଚ୍ଛିମାନ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚଯେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ, ‘‘ପକତୂପନିସ୍ସଯୋ – ସଦ୍ଧଂ ଉପନିସ୍ସାଯ...ପେ... ଉପୋସଥକମ୍ମଂ କରୋତି। ଝାନଂ, ୱିପସ୍ସନଂ, ମଗ୍ଗଂ, ଅଭିଞ୍ଞଂ, ସମାପତ୍ତିଂ ଉପ୍ପାଦେତି। ସୀଲଂ, ସୁତଂ, ଚାଗଂ, ପଞ୍ଞଂ ଉପନିସ୍ସାଯ...ପେ... ପଠମସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ପରିକମ୍ମଂ ପଠମସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ...ପେ... ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନସ୍ସ...ପେ... ଯଥାକମ୍ମୂପଗଞାଣଂ ଅନାଗତଂସଞାଣସ୍ସ... ପେ... ପଠମସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ପରିକମ୍ମଂ ପଠମସ୍ସ...ପେ... ତତିଯୋ ମଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ। ମଗ୍ଗୋ ସେଖାନଂ ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦାଯ...ପେ... ଠାନାଠାନକୋସଲ୍ଲସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯ। କୁସଲୋ ଅକୁସଲସ୍ସ...ପେ... ଆରମ୍ମଣୂପନିସ୍ସଯୋ। ପକତୂପ...ପେ... ପକତୂପନିସ୍ସଯୋ – ସଦ୍ଧଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ମାନଂ ଜପ୍ପେତି। ଦିଟ୍ଠିଂ ଗଣ୍ହାତି...ପେ... ସଦ୍ଧା ସୀଲଂ ସୁତଂ ଚାଗୋ ପଞ୍ଞା ରାଗସ୍ସ, ଦୋସସ୍ସ, ମୋହସ୍ସ, ମାନସ୍ସ, ଦିଟ୍ଠିଯା। ପତ୍ଥନାଯ...ପେ...

କୁସଲୋ ଅବ୍ୟାକତସ୍ସ…ପେ… ଆରମ୍ମଣୂପନିସ୍ସୟୋ। ଅନନ୍ତରୂପନିସ୍ସୟୋ। ପକତୂପ…ପେ… ପକତୂପନିସ୍ସୟୋ – ସଦ୍ଧଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ଅତ୍ତାନଂ ଆତାପେତି…ପେ… କାୟିକସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ, ଫଲସମାପତ୍ତିୟା। କୁସଲଂ କମ୍ମଂ ୱିପାକସ୍ସ…ପେ… ମଗ୍ଗୋ ଅରହତୋ ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦାୟ ପଚ୍ଚୟୋ।

ଅକୁସଲୋ ଅକୁସଲସ୍ସ…ପେ… ପକତୂପନିସ୍ସୟୋ – ରାଗଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ପାଣଂ ହନତି…ପେ… ସଙ୍ଘଂ ପଲପତି…ପେ… ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦତି। ଦୋସଂ, ମୋହଂ, ମାନଂ, ଦିଟ୍ଠିଂ, ପତ୍ଥନଂ ଉପନିସ୍ସାୟ…ପେ… ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦତି…ପେ… ପାଣାତିପାତୋ ପାଣାତିପାତସ୍ସ…ପେ… ସଙ୍ଘଭେଦକମ୍ମସ୍ସ…ପେ… ପଚ୍ଚୟୋ।

ଅକୁସଲୋ କୁସଲସ୍ସ…ପେ… ପକତୂପନିସ୍ସୟୋ – ରାଗଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ଦାନଂ ଦେତି…ପେ… ମଗ୍ଗଂ ଉପ୍ପାଦେତି…ପେ… ସମାପତ୍ତିଂ ଉପ୍ପାଦେତି। ରାଗୋ…ପେ… ପତ୍ଥନା। ସଦ୍ଧାୟ, ସୀଲସ୍ସ…ପେ… ପଞ୍ଞାୟ ଉପନିସ୍ସୟ। ପାଣଂ ହନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ପଟିଘାତତ୍ଥାୟ ଦାନଂ ଦେତୀ’’ତିଆଦିନା ଚ ଉପନିସ୍ସୟପଚ୍ଚୟେ ଚ,

‘‘ଅବ୍ୟାକତୋ ଅବ୍ୟାକତସ୍ସ ପୁରେଜାତପଚ୍ଚୟେନ ପଚ୍ଚୟୋ…ପେ… ଆରମ୍ମଣପୁରେଜାତଂ – ଅରହା ଚକ୍ଖୁଂ…ପେ… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ, ୱତ୍ଥୁଂ ୱିପସ୍ସତି…ପେ… ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ପସ୍ସତି…ପେ… ରୂପାୟତନଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ…ପେ… ୱତ୍ଥୁପୁରେଜାତଂ – ଚକ୍ଖାୟତନଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ…ପେ… ୱତ୍ଥୁ ୱିପାକାବ୍ୟାକତାନ’’ନ୍ତିଆଦିନା ପୁରେଜାତପଚ୍ଚୟେ ଚ,

‘‘କୁସଲୋ ଅବ୍ୟାକତସ୍ସ…ପେ… ପଚ୍ଛାଜାତା କୁସଲା ଖନ୍ଧା ପୁରେଜାତସ୍ସ ଇମସ୍ସ କାୟସ୍ସା’’ତିଆଦିନା ପଚ୍ଛାଜାତପଚ୍ଚୟେ ଚ,

‘‘କୁସଲୋ କୁସଲସ୍ସ…ପେ… ପୁରିମା ପୁରିମା କୁସଲା ଖନ୍ଧା’’ତିଆଦିନା ଆସେୱନପଚ୍ଚୟେ ଚ,

‘‘ସହଜାତା ନାନାକ୍ଖଣିକା, ସହଜାତା କୁସଲା ଚେତନା…ପେ… ସମ୍ପୟୁତ୍ତକାନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ। ନାନାକ୍ଖଣିକା ୱିପାକାନଂ ଖନ୍ଧାନଂ କଟତ୍ତା ଚ ରୂପାନ’’ନ୍ତିଆଦିନା କମ୍ମପଚ୍ଚୟେ ଚ,

‘‘ଅବ୍ୟାକତୋ ଅବ୍ୟାକତସ୍ସ…ପେ… ଏକୋ ଖନ୍ଧୋ ତିଣ୍ଣନ୍ନ’’ନ୍ତିଆଦିନା ୱିପାକପଚ୍ଚୟେ ଚ,

‘‘କୁସଲୋ କୁସଲସ୍ସା’’ତିଆଦିନା ଆହାରପଚ୍ଚୟାଦୀସୁ ଚ, ‘‘କୁସଲୋ ଅବ୍ୟାକତସ୍ସ, ସହଜାତଂ, ପଚ୍ଛାଜାତଂ, ସହଜାତା ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାନଂ ରୂପାନଂ। ପଚ୍ଛାଜାତା ଇମସ୍ସ କାୟସ୍ସ…ପେ… ଅବ୍ୟାକତୋ କୁସଲସ୍ସ…ପେ… ପୁରେଜାତଂ ୱତ୍ଥୁ କୁସଲାନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ୱିପ୍ପୟୁତ୍ତପଚ୍ଚୟେନ ପଚ୍ଚୟୋ’’ତିଆଦିନା ୱିପ୍ପୟୁତ୍ତପଚ୍ଚୟାଦୀସୁ ଚ ପାଠଇଗତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ତତ୍ଥ କୁସଲଧମ୍ମୋ ନାମେସ ୟସ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଠପେତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଜାତପଚ୍ଚୟଂ, ୱିପାକପଚ୍ଚୟଞ୍ଚ ସେସେହି ଦ୍ୱାୱୀସତିୟା ପଚ୍ଚୟେହି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। କୁସଲସ୍ସ ଚ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋନ୍ତୋ ଠପେତ୍ୱା ପୁରେଜାତପଚ୍ଛାଜାତୱିପାକୱିପ୍ପୟୁତ୍ତପଚ୍ଚୟେ ସେସେହି ୱୀସତିୟା ପଚ୍ଚୟେହି ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି। ଏୱଂ କୁସଲୋ କୁସଲାଦୀନଂ, ଅକୁସଲୋ ଚ ଅକୁସଲାଦୀନଂ ୟଥାନୁରୂପଂ ପଚ୍ଚୟା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା କୁସଲାଦୀନଂ ତଂତଂପଚ୍ଚୟୁପ୍ପନ୍ନୱିଭାଗଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ପଞ୍ହାୱାରୋ ୱୁତ୍ତୋ। ତତ୍ଥ ସେଖା ଗୋତ୍ରଭୁନ୍ତି ସୋତାପନ୍ନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ୱୋଦାନନ୍ତି ସକଦାଗାମିଅନାଗାମିନୋ। ତେସଂ ହି ଗୋତ୍ରଭୁଚିତ୍ତଂ ୱୋଦାନଂ ନାମ। ମଗ୍ଗା ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱାତି ମଗ୍ଗୱୀଥିତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ। ନ ହି ମଗ୍ଗାନନ୍ତରା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ନାମ ଅତ୍ଥୀତି ଅୟଂ ଅନୁଲୋମପଟ୍ଠାନେ କୁସଲତ୍ତିକନୟୋ।

ୱେଦନାତ୍ତିକାଦୀସୁ ‘‘ସୁଖାୟ ୱେଦନାୟ ସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ସୁଖାୟ ୱେଦନାୟ ସମ୍ପୟୁତ୍ତୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚୟା। ସୁଖାୟ ୱେଦନାୟ ସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ଏକଂ ଖନ୍ଧଂ ପଟିଚ୍ଚ ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧା। ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧେ ପଟିଚ୍ଚ ଏକୋ ଖନ୍ଧୋ’’ତିଆଦିନା କୁସଲତ୍ତିକେ ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନ ପଟିଚ୍ଚୱାରାଦୀସୁ ପଞ୍ହାୱାରପରିୟୋସାନେସୁ ସତ୍ତସୁ ୱାରେସୁ ଏକେକସ୍ମିଂ ପଚ୍ଚୟାନୁଲୋମାଦୀହି ଚ ଏକମୂଲାଦୀହି ନୟେହି ଚ ସବ୍ବତ୍ତିକେସୁ ଲବ୍ଭମାନପଦୱସେନ ଗଣନାନୟୋ ୟୋଜେତ୍ୱା ଞାତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ୱେଦନାତ୍ତିକେ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଅଲବ୍ଭନତୋ ‘‘ଏକଂ ଖନ୍ଧଂ ନିସ୍ସାୟ ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବତ୍ଥ ୱିସେସୋ ପାଠଇଅଟ୍ଠକଥାନୁସାରେନେୱ ଞାତବ୍ବୋତି ଅୟଂ ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମେ ତିକପଟ୍ଠାନନୟୋ।

ଦୁକପଟ୍ଠାନେ ପନ ‘‘ହେତୁଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ହେତୁ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚୟା। ଅଲୋଭଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଦୋସୋ। ଅମୋହୋ। ଅଦୋସଂ ଅମୋହଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଲୋଭୋ। ଅଦୋସୋ। ଲୋଭଂ ପଟିଚ୍ଚ ମୋହୋ। ମୋହଂ ପଟିଚ୍ଚ ଲୋଭୋ। ଦୋସଂ ପଟିଚ୍ଚ ମୋହୋ। ମୋହଂ ପଟିଚ୍ଚ ଦୋସୋ।

ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ହେତୁଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ନହେତୁ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ହେତୁ ଚ ନହେତୁ ଚ। ନହେତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ନହେତୁ ଧମ୍ମୋ ନ…ପେ… ହେତୁ ଚ ନହେତୁ ଚା''ତିଆଦିନା ହେତୁଦୁକେ,

''ସହେତୁକଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ସହେତୁକୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚୟା। ସହେତୁକଂ ଏକଂ ଖନ୍ଧଂ…ପେ… ସହେତୁକଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ। ଅହେତୁକୋ…ପେ… ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପଂ। ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ…ପେ… ସହେତୁକୋ ଚ, ଅହେତୁକୋ ଚ…ପେ… ଅହେତୁକଂ ଖନ୍ଧଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅହେତୁକୋ। ୱିଚିକିଚ୍ଛାସହଗତଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସହଗତଂ ମୋହଂ ପଟିଚ୍ଚ ସମ୍ପୟୁତ୍ତକା ଖନ୍ଧା…ପେ… ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ। ଆହାରସମୁଟ୍ଠାନ''ନ୍ତିଆଦିନା ସହେତୁକଦୁକାଦୀସୁ ଚ କେନଚିୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଦୁକଓସ୍ସାନେସୁ ସବ୍ବଦୁକେସୁ ପଚ୍ଚେକଂ ପଟିଚ୍ଚୱାରାଦୀସୁ ସତ୍ତସୁ ମହାୱାରେସୁ ଏକେକସ୍ମିଂ ପଚ୍ଚୟାନୁଲୋମାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ନୟେସୁ ଏକମୂଲକାଦୀହି ସବ୍ବୱାରେହି କୁସଲତ୍ତିକେ ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନ ୟଥାନୁରୂପଂ ୱିଭଙ୍ଗନୟୋ ୟୋଜେତ୍ୱା ଞାତବ୍ବୋ। ସବ୍ବସ୍ମିମ୍ପି ହି ପଟ୍ଠାନେ କେନଚିୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଦୁକଂ ନ ଲବ୍ଭତୀତି ଅୟଂ ଦୁକପଟ୍ଠାନନୟୋ।

ଦୁକତିକପଟ୍ଠାନେ ପନ ''ହେତୁଂ କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ହେତୁ କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚୟା''ତିଆଦିନା ହେତୁଦୁକେନ ସଦ୍ଧିଂ କୁସଲତ୍ତିକେ କୁସଲଂ ପଦଂ ୟୋଜେତ୍ୱା ପଟିଚ୍ଚୱାରାଦୀସୁ ସତ୍ତସୁ ୱାରେସୁ ପଚ୍ଚୟାନୁଲୋମାଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ନୟାନଂ ୱସେନ ଲବ୍ଭମାନକପଚ୍ଚୟା ଏକମୂଲକାଦିନୟେହି ଦସ୍ସିତା । ୟଥା ଚ କୁସଲଂ ପଦଂ, ଏୱଂ ଅକୁସଲଂ ପଦଂ, ଅବ୍ୟାକତଞ୍ଚ ହେତୁଦୁକେନ ୟୋଜେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନୟେନ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ହେତୁକୁସଲଦୁକତିକନ୍ତି ଠପିତଂ। ପାଠେ ପନ ଅତିସଂଖିତ୍ତୋ। ୟଥା କୁସଲତ୍ତିକଂ, ଏୱଂ ''ହେତୁଂ ସୁଖାୟ ୱେଦନାୟ ସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ହେତୁ ସୁଖାୟ ୱେଦନାୟ ସମ୍ପୟୁତ୍ତୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚୟା''ତିଆଦିନା ଲବ୍ଭମାନକପଦୱସେନ ୱେଦନାତ୍ତିକାଦୟୋପି ହେତୁଦୁକେନ ୟୋଜେତ୍ୱା ହେତୁୱେଦନଦୁକତିକାଦୀନି ଏକୱୀସତିଦୁକତିକାନି ଦସ୍ସିତାନୀତି। ୟଥା ଚ ହେତୁଦୁକେନ ସଦ୍ଧିଂ ଲବ୍ଭମାନକପଦୱସେନ ଦ୍ୱାୱୀସତିତିକା ୟୋଜିତା, ଏୱଂ ସହେତୁକଦୁକାଦୀହି ସବ୍ବେହି ସଦ୍ଧିଂ ପଚ୍ଚେକଂ ଦ୍ୱାୱୀସତିତିକା ୟୋଜେତବ୍ବା। ପାଠେ ପନେତ୍ଥ ଇତୋ ପରେସୁପି ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତିସଂଖିତ୍ତୋ। ଏୱଂ ଦ୍ୱାୱୀସତିତିକେ ଗହେତ୍ୱା ଦୁକସତେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦୁକତିକପଟ୍ଠାନଂ ଦେସିତନ୍ତି ଅୟଂ ଦୁକତିକପଟ୍ଠାନନୟୋ।

ତିକଦୁକପଟ୍ଠାନେପି ''କୁସଲଂ ହେତୁଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲୋ ହେତୁ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚୟା''ତିଆଦିନା କୁସଲତ୍ତିକେନ ସଦ୍ଧିଂ ହେତୁପଦଂ ୟୋଜେତ୍ୱା ପଟିଚ୍ଚୱାରାଦୀସୁ ସତ୍ତସୁ ମହାୱାରେସୁ ପଚ୍ଚୟାନୁଲୋମାଦିନୟଚତୁକ୍କୱସେନ ଲବ୍ଭମାନକପଚ୍ଚୟା ଏକମୂଲାଦୀହି ସବ୍ବୱାରେହି ଦସ୍ସିତା। ୟଥା ହେତୁପଦଂ, ଏୱଂ ନହେତୁପଦମ୍ପି କୁସଲତ୍ତିକେନ ସଦ୍ଧିଂ ୟୋଜେତ୍ୱା କୁସଲହେତୁ ତିକଦୁକନ୍ତି ଠପିତଂ। ୟଥା ଚ କୁସଲତ୍ତିକେନ ସଦ୍ଧିଂ ହେତୁଦୁକଂ, ଏୱଂ ''ସୁଖାୟ ୱେଦନାୟ ସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ହେତୁଂ କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚା''ତିଆଦିନା ୱେଦନାତ୍ତିକାଦୀହିପି ତଂ ୟୋଜେତ୍ୱା ୱେଦନାତ୍ତିକଦୁକାଦୀନି ଏକୱୀସତିତିକଦୁକାଦୀନି ଦସ୍ସିତାନି। ୟଥା ଚ ହେତୁଦୁକଂ, ଏୱଂ ସହେତୁକାଦୟୋପି ସବ୍ବେ ପଚ୍ଚେକଂ ଦ୍ୱାୱୀସତିୟା ତିକେହି ଲବ୍ଭମାନପଦୱସେନେୱ ୟୋଜିତା। ଏୱଂ ଦୁକସତଂ ଦ୍ୱାୱୀସତିୟା ତିକେସୁ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତିକଦୁକପଟ୍ଠାନଂ ଦେସିତନ୍ତି ଅୟଂ ତିକଦୁକପଟ୍ଠାନନୟୋ।

ତିକତିକପଟ୍ଠାନେପି ''କୁସଲଂ ସୁଖାୟ ୱେଦନାୟ ସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲୋ ସୁଖାୟ ୱେଦନାୟ ସମ୍ପୟୁତ୍ତୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚୟା''ତିଆଦିନା କୁସଲତ୍ତିକଂ ୱେଦନାତ୍ତିକାଦୀହି ସବ୍ବତ୍ତିକେହି, ୱେଦନାତ୍ତିକାଦୟୋ ଚ କୁସଲତ୍ତିକାଦୀହି ୱୁତ୍ତନୟେନ ୟୋଜେତ୍ୱା ପଚ୍ଚୟା ଦସ୍ସିତା। ଏୱଂ ତିକେସୁ ଏୱ ତିକେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତିକତିକପଟ୍ଠାନଂ ଦେସିତନ୍ତି ଅୟଂ ତିକତିକପଟ୍ଠାନନୟୋ।

ଦୁକଦୁକପଟ୍ଠାନେପି ''ହେତୁଂ ସହେତୁକଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ହେତୁ ସହେତୁକୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚୟା''ତିଆଦିନା ହେତୁଦୁକଂ ସହେତୁକାଦୀହି, ସହେତୁକଞ୍ଚ ହେତୁଦୁକାଦୀହି ୟୋଜେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟେହି ପଚ୍ଚୟା ଦସ୍ସିତା। ଏୱଂ ଦୁକେସୁ ଏୱ ଦୁକେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦୁକଦୁକପଟ୍ଠାନଂ ଦେସିତନ୍ତି ଅୟଂ ଦୁକଦୁକପଟ୍ଠାନନୟୋ। ଏୱଂ ତାୱ ଅନୁଲୋମପଟ୍ଠାନେ –

''ତିକଞ୍ଚ ପଟ୍ଠାନୱରଂ ଦୁକୁତ୍ତମଂ,

ଦୁକତିକଞ୍ଚେୱ ତିକଦୁକଞ୍ଚ;

ତିକତିକଞ୍ଚେୱ ଦୁକଦୁକଞ୍ଚ,

ଛ ଅନୁଲୋମମ୍ହି ନୟା ସୁଗମ୍ଭୀରା''ତି। –

ୱୁତ୍ତା ଛ ନୟା ୱେଦିତବ୍ବା। ପଚ୍ଚୟୱସେନ ପନେତେସୁ ଛସୁ ଏକେକସ୍ମିଂ ପଟ୍ଠାନେ ପଚ୍ଚୟାନୁଲୋମାଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ନୟାନଂ ୱସେନ ଏତେନ

ପରିଯାୟେନ ଚତୁୱୀସତିନୟପଟିମଣ୍ଡିତମିଦଂ ଧମ୍ମାନୁଲୋମପଟ୍ଠାନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଯଂ ଅନୁଲୋମପଟ୍ଠାନନଯୋ।

ପଚ୍ଚନୀଯପଟ୍ଠାନେ ପନ ‘‘ନକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ନକୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚଯା। ଅକୁସଲଂ ଅବ୍ଯାକତଂ ଏକଂ ଖନ୍ଧଂ ପଟିଚ୍ଚ…ପେ… ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧା, ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ରୂପ’’ନ୍ତିଆଦିନା ତିକପଟ୍ଠାନେ, ‘‘ନହେତୁଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ନହେତୁ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚଯା। ନହେତୁଂ ଏକଂ ଖନ୍ଧଂ ପଟିଚ୍ଚ…ପେ… ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ରୂପ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଦୁକପଟ୍ଠାନେ ଚ, ‘‘ନହେତୁଂ ନକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ନହେତୁ ନକୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚଯା। ନହେତୁଂ ନକୁସଲଂ ଅବ୍ଯାକତଂ ଏକଂ ଖନ୍ଧଂ ପଟିଚ୍ଚ ତଯୋ ଖନ୍ଧା’’ତିଆଦିନା ଦୁକତିକପଟ୍ଠାନେ ଚ, ‘‘ନକୁସଲଂ ନହେତୁଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ନକୁସଲୋ ନହେତୁ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତିଆଦିନା ତିକଦୁକପଟ୍ଠାନେ ଚ, ‘‘ନକୁସଲଂ ନସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ନକୁସଲୋ ନସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତିଆଦିନା ତିକତିକପଟ୍ଠାନେ ଚ, ‘‘ନହେତୁଂ ନସହେତୁକଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ନହେତୁ ନସହେତୁକୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚଯା’’ତିଆଦିନା ଦୁକଦୁକପଟ୍ଠାନେ ଚାତି ଛସୁ ପଚ୍ଚନୀଯପଟ୍ଠାନେସୁ ଅନୁଲୋମତିକପଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଛସୁ ପଟ୍ଠାନେସୁ ୱୁତ୍ତେନ ସଙ୍ଖେନ ପକାରେନ ପାଠଇନଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇଦଞ୍ଚ କୁସଲାଦୀନଂ, ହେତୁଆଦୀନଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନଂ ପଚ୍ଚଯୁପ୍ପନ୍ନଭାୱପଟିକ୍ଖେପୱସେନ ପୱତ୍ତତ୍ତା ଧମ୍ମପଚ୍ଚନୀଯପଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଜାତଂ। ତତ୍ଥ ହି ନକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚାତି କୁସଲସ୍ସ ପଚ୍ଚଯପଟିକ୍ଖେପୋ। ନକୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି କୁସଲସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୁପ୍ପନ୍ନଭାୱପଟିକ୍ଖେପୋ। ତଥା ‘‘ଅକୁସଲଂ ଅବ୍ଯାକତଂ ଏକଂ ଖନ୍ଧଂ ପଟିଚ୍ଚ…ପେ… ଅକୁସଲା, ଅବ୍ଯାକତା ଖନ୍ଧା ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ରୂପଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ଏୱମାଦିନା ନଯେନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏୱମେତ୍ଥ ପଚ୍ଚନୀଯପଟ୍ଠାନେ –

‘‘ତିକଞ୍ଚ ପଟ୍ଠାନୱରଂ ଦୁକୁତ୍ତମଂ,

ଦୁକତିକଞ୍ଚେୱ ତିକଦୁକଞ୍ଚ;

ତିକତିକଞ୍ଚେୱ ଦୁକଦୁକଞ୍ଚ,

ଛ ପଚ୍ଚନୀଯମ୍ହି ନଯା ସୁଗମ୍ଭୀରା’’ତି। –

ୱୁତ୍ତା ଛ ନଯା ୱେଦିତବ୍ବା। ପଚ୍ଚଯୱସେନ ପନେତ୍ଥାପି ଏକେକସ୍ମିଂ ପଚ୍ଚଯାନୁଲୋମାଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ନଯାନଂ ୱସେନ ଚତୁୱୀସତିନୟପଟିମଣ୍ଡିତମିଦଂ ଧମ୍ମପଚ୍ଚନୀଯପଟ୍ଠାନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଅଯଂ ପଚ୍ଚନୀଯପଟ୍ଠାନନଯୋ।

ଅନୁଲୋମପଚ୍ଚନୀଯପଟ୍ଠାନେ ପନ ‘‘କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ନକୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚଯା। କୁସଲେ ଖନ୍ଧେ ପଟିଚ୍ଚ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପ’’ନ୍ତିଆଦିନା ତିକପଟ୍ଠାନେ, ‘‘ହେତୁଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ନହେତୁ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚଯା’’ତିଆଦିନା ଦୁକପଟ୍ଠାନେ ଚ, ‘‘ହେତୁଂ କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ନହେତୁ ନକୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତିଆଦିନା ଦୁକତିକପଟ୍ଠାନେ ଚ, ‘‘କୁସଲଂ ହେତୁଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ନକୁସଲୋ ନହେତୁ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତିଆଦିନା ତିକଦୁକପଟ୍ଠାନେ ଚ, ‘‘କୁସଲଂ ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ନକୁସଲୋ ନସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତିଆଦିନା ତିକତିକପଟ୍ଠାନେ ଚ, ‘‘ହେତୁଂ ସହେତୁକଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ନହେତୁ ନସହେତୁକୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତିଆଦିନା ଦୁକଦୁକପଟ୍ଠାନେ ଚ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନ ସଙ୍ଖେନ ପକାରେନ ପାଠଇନଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇଦଂ କୁସଲାଦୀନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପଚ୍ଚଯତ୍ତଂ ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଚ୍ଚଯୁପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାଦିଭାୱପଟିକ୍ଖେପୱସେନ ପୱତ୍ତତ୍ତା ଧମ୍ମାନୁଲୋମପଚ୍ଚନୀଯପଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଜାତଂ। ତତ୍ଥ ହି କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚାତି କୁସଲସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଭାୱୱିଧାନଂ। ନକୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି କୁସଲସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୁପ୍ପନ୍ନଭାୱନିୱାରଣଂ, ତସ୍ମା ‘‘କୁସଲେ ଖନ୍ଧେ ପଟିଚ୍ଚ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ରୂପ’’ନ୍ତିଆଦିନା ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅନୁଲୋମପଚ୍ଚନୀଯପଟ୍ଠାନେ –

‘‘ତିକଞ୍ଚ ପଟ୍ଠାନୱରଂ ଦୁକୁତ୍ତମଂ,

ଦୁକତିକଞ୍ଚେୱ ତିକଦୁକଞ୍ଚ;

ତିକତିକଞ୍ଚେୱ ଦୁକଦୁକଞ୍ଚ,

ଛ ଅନୁଲୋମପଚ୍ଚନୀଯମ୍ହି ନଯା ସୁଗମ୍ଭୀରା’’ତି। –

ୱୁତ୍ତା ଛ ନଯା ୱେଦିତବ୍ବା। ପଚ୍ଚଯୱସେନ ପନେତ୍ଥାପି ଏକେକସ୍ମିଂ ପଚ୍ଚଯାନୁଲୋମାଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ନଯାନଂ ୱସେନ ଚତୁୱୀସତିନଯପଟିମଣ୍ଡିତମିଦଂ ଧମ୍ମାନୁଲୋମପଚ୍ଚନୀଯପଟ୍ଠାନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଅଯଂ ଅନୁଲୋମପଚ୍ଚନୀଯପଟ୍ଠାନନଯୋ।

ପଚ୍ଚନୀଯାନୁଲୋମପଟ୍ଠାନେ ''ନକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅକୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ...ପେ... ନକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅବ୍ଯାକତୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚଯା''ତିଆଦିନା ତିକପଟ୍ଠାନେ, ''ନହେତୁଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ହେତୁ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦିନା ଦୁକପଟ୍ଠାନେ ଚ, ''ନହେତୁଂ ନକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ହେତୁ ଅକୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ...ପେ... ହେତୁ ଅବ୍ଯାକତୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି''ଆଦିନା ଦୁକତିକପଟ୍ଠାନେ ଚ, ''ନକୁସଲଂ ନହେତୁଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅକୁସଲୋ ହେତୁ ଧମ୍ମୋ...ପେ... ଅବ୍ଯାକତୋ ହେତୁ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦିନା ତିକଦୁକପଟ୍ଠାନେ ଚ, ''ନକୁସଲଂ ନସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅକୁସଲୋ ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ ଧମ୍ମୋ...ପେ... ଅବ୍ଯାକତୋ ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦିନା ତିକତିକପଟ୍ଠାନେ ଚ, ''ନହେତୁଂ ନସହେତୁକଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ହେତୁ ସହେତୁକୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦିନା ଦୁକଦୁକପଟ୍ଠାନେ ଚ, ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତେନ ପକାରେନ ପାଠଇନଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇଦଞ୍ଚ କୁସଲାଦିଧମ୍ମାନଂ ପଚ୍ଚଯତ୍ତଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତେସଂ ପଚ୍ଚଯୁପ୍ପନ୍ନଭାୱଅପ୍ପଟିକ୍ଖେପୱସେନ ପୱତ୍ତତ୍ତା ଧମ୍ମପଚ୍ଚନୀଯାନୁଲୋମପଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଜାତଂ। ତତ୍ଥ ନକୁସଲଂ ଧମ୍ମନ୍ତି କୁସଲସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଭାୱନିୱାରଣଂ। ଅକୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଅକୁସଲସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିୱିଧାନଂ। କୁସଲଂ ପନ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିଅଭାୱତୋ ''କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି ଅୱତ୍ୱା ''ଅକୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି ଲବ୍ଭମାନପଦୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। କୁସଲଂ, ହି ଅକୁସଲଂ, ଅବ୍ଯାକତଂ ୱା ସହଜାତପଚ୍ଚଯଂ କତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ କୁସଲୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଅକୁସଲସ୍ସ ଚ ଅବ୍ଯାକତସ୍ସ ଚ ୱସେନ ଦେସନା କତା। ଏୱମଞ୍ଞତ୍ଥ। ଏୱମେତ୍ଥ ଧମ୍ମପଚ୍ଚନୀଯାନୁଲୋମପଟ୍ଠାନେ –

''ତିକଞ୍ଚ ପଟ୍ଠାନୱରଂ ଦୁକୁତ୍ତମଂ,

ଦୁକତିକଞ୍ଚେୱ ତିକଦୁକଞ୍ଚ;

ତିକତିକଞ୍ଚେୱ ଦୁକଦୁକଞ୍ଚ,

ଛ ପଚ୍ଚନୀଯାନୁଲୋମମ୍ହି ନଯା ସୁଗମ୍ଭୀରା''ତି। –

ୱୁତ୍ତା ଛ ନଯା ୱେଦିତବ୍ବା। ପଚ୍ଚଯୱସେନ ପନେତ୍ଥାପି ତିକପଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଏକେକସ୍ମିଂ ପଚ୍ଚଯାନୁଲୋମାଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ନଯାନଂ ୱସେନ ଏକେନ ପରିଯାଯେନ ଚତୁୱୀସତିନଯପଟିମଣ୍ଡିତମିଦଂ ଧମ୍ମପଚ୍ଚନୀଯାନୁଲୋମପଟ୍ଠାନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଅଯଂ ପଚ୍ଚନୀଯାନୁଲୋମପଟ୍ଠାନନଯୋ।

ଏୱମିଦଂ ଭଗୱତା ଅନୁଲୋମପଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ଏକେକସ୍ମିଂ ପଟ୍ଠାନେ ତିକଦୁକାଦୀନଞ୍ଛେୱ ଛନ୍ନଂ ଛନ୍ନଂ ନଯାନଂ ୱସେନ ଚତୁୱୀସତିନଯପଟିମଣ୍ଡିତଂ ସମନ୍ତପଟ୍ଠାନମହାପକରଣଂ ଦେସିତଂ। ପଚ୍ଚଯୱସେନ ପନେତେସୁ ଚତୁୱୀସତିଯା ପଟ୍ଠାନେସୁ ଏକେକସ୍ମିଂ ପଚ୍ଚଯାନୁଲୋମାଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ନଯାନଂ ୱସେନେତଂ ଛନ୍ନୱୁତିନଯପଟିମଣ୍ଡିତଂ ହୋତି, ଧମ୍ମୱସେନେୱ ଚେତଂ ପକରଣଂ ଚତୁୱୀସତିସମନ୍ତପଟ୍ଠାନଂ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ଅଯମେତ୍ଥ ୱିଭଙ୍ଗନଯୋ।

ମୋହୱିଚ୍ଛେଦନିଯା ଅଭିଧମ୍ମମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନାଯ

ପଟ୍ଠାନମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିଗମନକଥା

ଏତ୍ତାୱତା ଚ –

୧।

ମାତିକାଯାଭିଧମ୍ମସ୍ସ, ଆରଦ୍ଧା ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା;

ମୋହୱିଚ୍ଛେଦନୀ ନାମ, ଯା ସା ନିଟ୍ଠମୁପାଗତା।

୨।

ନିଚ୍ଚଂ ଯଥାଯଂ ସମ୍ପତ୍ତା, ଲଜ୍ଜୀହି ଅଭିପତ୍ଥିତା;

ସବ୍ବେ ନିଚ୍ଚଂ ତଥା ସନ୍ତା, ସମେନ୍ତୁ ସୁମନୋରଥା।

୩।

ଯୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ସସାଦୀନଂ, ସମୁଦ୍ଦୋୱ ଭୟାୱହୋ;

କାଲେସ୍ମିଂ ଧୀମତଞ୍ଚାପି, ଅପି ଗନ୍ଥାୱଲୋକନେ।

୪।

ପଠମନ୍ତରଧାନସ୍ସ, ଅଭିଧମ୍ମସ୍ସ ତସ୍ସ ଯଂ;

ସିଲାଲେଖା ନିଧୀନଂୱ, ଧମ୍ମତ୍ଥାନଂ ପକାସିକା।

୫।

ନାୱା ୱିଯ ସମୁଦ୍ଦସ୍ସ, ସୁଖୋତରଣପଦ୍ଧତି;

ପାଠଇଅଟ୍ଠକଥା ଚେସା, ପରିସୁଦ୍ଧା ଅନାକୁଲା।

୬।

ନଯତୋପି ଅୱିକ୍କିଣ୍ଣା, ଅସଂକିଣ୍ଣା ନିକାଯତୋ;

ଯତୋ ସଦ୍ଧମ୍ମ ସୋତଙ୍କା, ସଦ୍ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଯା ସତା।

୭।

ସଦ୍ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିକାମେନ, ଅନଭୁଙ୍କଂସନାଦିତୋ;

ମଯାପି ୱଣ୍ଣଯନ୍ତେନ, ରଚିତା ସୁଦ୍ଧଚେତସା;

ତେତ୍ତିଂସଭାଣୱାରାଯ, ପରିମାଣେନ ତନ୍ତିଯା।

୮।

ମାତିକାୱଣ୍ଣନା ଯା ସା, ଯାୱ ନିଟ୍ଠଂ ଯଥାବଲଂ;

ସଦ୍ଧତ୍ଥସଙ୍ଗହା ଏସା, ଅନାକୁଲପଦକ୍କମା।

୯।

ଯଂ ପତ୍ତଂ କୁସଲଂ ତେନ, ପତ୍ୱା ସମ୍ବୋଧିମୁତ୍ତମଂ;

ନିଟ୍ଠଂ ପାପେଯ୍ୟମଖିଲେ, ପାଣିନୋ ହିତଚେତସା।

୧୦।

ନାନାଜନାଧିରମଣୀଯତରସ୍ସ,

ଚୋଳଅରଟ୍ଠସ୍ସ ଭାରମଧିୱାହକୁଲନ୍ଧରସ୍ସ;

କାୱେରିପୂତସଲିଲେନ ହିତାଲଯସ୍ସ,

ରାଜାଧିରାଜୱରୱଂସସୁପୀଣିତସ୍ସ।

୧୧।

ମଜ୍ଝମ୍ହି ଚୋଳଅକକଲଙ୍କନିଭେନ ମଗ୍ଗଂ,

ପୂରଂ ୱିସାଲୱିଭୱେହି ମହାକୁଲେହି;

ପାକାରଚକ୍କପରିଖାହି ଚ ଗୋପୁରେହି,

ଯୁତ୍ତଂ ଜନାକୁଲସୁସଜ୍ଜିତରାଜମଗ୍ଗଂ।

୧୨।

ସବ୍ବୂପଭୋଗପରିଭୋଗଧନେହି ନାନା-

ୱଣ୍ଣେହି ପୁଣ୍ଣୱିୱିଧାପଣିକେହି ସୋଭଂ;

ଚୋଳାଧିନାଗପୁରନନ୍ଦନନାଥଭୂତଂ,

ଯେ ତତ୍ଥ ସୋଗତୱିହାରୱରାଭିରାମା।

୧୩।

ତେସଂ ମୁଖେ ଜନମନୋହରସଞ୍ଛୁବିମ୍ବ-

ସମ୍ପାୱିତେ ମହତି ସଜ୍ଜନମାନନୀଯେ;

ୱିଜ୍ଜାଲଯେହି ଉଦଯାଚଲସନ୍ନିଭେହି,

କେଲାସକୂଟସିଖରୋପମଚେତିଯେହି।

୧୪।

ପାସାଦହମ୍ମିଯୱରେହି ଚ ମଣ୍ଡପେହି,

ଜମ୍ବମ୍ବତାଲପନସାଦିତରାୱଲୀହି;

ନନ୍ଦୋପନନ୍ଦଭୁଜଗସ୍ସ ୱରସ୍ସ ଭୋଗ-

ଚକ୍କାୱଲୀସମସୁଧାକତଗୋପୁରେହି।

୧୫।

ଯୁତ୍ତେ ୱିସାଲସିକତାସିତମାଳଅକେହି,

ଯୁତ୍ତେ ସୁସୀଲଯତିସଙ୍ଘନିସେୱିତମ୍ହି;

କଲ୍ଯାଣକମ୍ମନିରତେହି ହଟ୍ଟପହାରେ,

ନାଗଜ୍ଜୁନଵ୍ହୟୱିହାରୱରେ ୱସନ୍ତୋ।

୧୬।

ନାମେନ ଯୋ ଧୃତଧରଗ୍ଗସମାନନାମୋ,

ଚନ୍ଦୋୱ ପାକଟନଭୋଦିତୱୀତପଙ୍କୋ;

ସଦ୍ଦନ୍ତରେସୁ ନିପୁଣୋ ପିଟକତ୍ତଯେ ଚ,

ୱାଦୀଭଯୂଥୱିପିନେ ମିଗରାଜଲୀଲୋ।

୧୭।

ଯୋ ସାଗରୋୱ ନ ୱିଲଙ୍ଘତି ସୀଲୱେଲ-

ମପ୍ପିଚ୍ଛତାଦିଗୁଣସାରୱିଭୂସିତତ୍ତୋ;

ଜୋତେତି ସାସନମଲଂ ନିଖିଲଂ ଜହନ୍ତୋ,

ସକ୍କଚ୍ଚ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ପରିଦୀପଯନ୍ତୋ।

୧୮।

ତେନାଭିଧମ୍ମପିଟକଣ୍ଣୱୱିପ୍ପକିଣ୍ଣ-

ସାରତ୍ଥରତ୍ନନିକରେୱ ସମୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା;

ସମ୍ମାପଜାନଗଅଲଙ୍କରଣାଯ ମୋହ-

ୱିଚ୍ଛେଦନୀ ୱିରଚିତା ରତନାୱଲୀ ଯା।

୧୯।

ସାଯଂ ପଭାସତୁ ସୁକିତ୍ତିୱିରାଜମାନା,

ଧମ୍ମେସୁ ମୋହତିମିରଂ ୱିନିହଚ୍ଚ ସମ୍ମା;

ଆଭାତୁ ତାୱ ଜିନସାସନଜୋତି ଯାୱ,

ୱଡ୍ଢିସ୍ସତିସ୍ସ ଜନତାହିତମାୱହନ୍ତୀ।

ଇତି ଚୋଳଅରଟ୍ଠେ ମହାକସ୍ସପଥେରେନ ୱିରଚିତା

ମୋହୱିଚ୍ଛେଦନୀ ନାମ

ଅଭିଧମ୍ମମାତିକତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।